

MÜSLÜMANIN İNANÇ ESASLARI

Birinci Cilt

Ahmed KALKAN

Kitabın İsmi
Müslümanın Akaidi (İnanç Esaslarımız)

Kitabın Yazarı
Ahmed Kalkan

Yayınevi
Ma'ruf Yayınları

Yayın Yeri ve Tarihi
İstanbul, 2019

Kaçınçı Baskı
On İkinci Baskı

Tashih
Ahmed Kalkan

Mizanpaj
Asım Şensaltık

Kapak Tasarımı
Asım Şensaltık

Cild
Birinci Cild

Baskı:

Dağıtım
Kalemder ve Ma'ruf Yayınları
İstiklal Mah. Doğruyol Sk. No: 17 ÜMRANIYE - İSTANBUL
Telefon: 0216 520 25 80; 0554 542 28 10
www.marufyayinleri.com / www.kalemder.org.tr

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسوله

“

İnsanlara karşı ticarî amaç güdülmeyen bu eserin hiçbir hakkı mahfuz değildir. Kâr gayesi güdülmemek şartıyla dileyen dilediği şekilde, tümünü veya bir kısmını çoğaltabilir, korsan baskı yapabilir, dağıtabilir, iktibas edebilir, kitabın ve yazarının ismini vererek veya bermeyerek kopye edebilir, mesaj amaçlı kullanabilir. Yazarın hiçbir telif hakkı söz konusu değildir, şimdi ve sonra bir ahk telap etmeyecektir. İlim, insanlığın ortak malıdır, ilim Allah için kullanılınca insana fayda sağlar. Yararlanacak herkese helâl olsun.

Canlı Kur'an olmaya çalışıp toplumu Kur'an'la canlandırmaya gayret eden ve tûğutlara karşı Kur'an'la mücadelegi bayraklaştıran her yaştan muvahhid gençlere...

Doğru okuyup doğru anlayan, dosdoğru yaşayıp insanları doğraltmaya çalışan Kur'an dostlarına...

Ümmetin ihyasını vahdet içinde yeniden Kur'an'a dönüşle mümkün olduğunu kavrayıp nebevî usûlle Kur'an ve tawhid eksenli dersler ver cemaat çalışması yapan tawissiz dâvetçilere...

1955 Yılında Kütahya'da doğdu. İlkokuldan sonra hâfızlık ve Arapça eğitim aldı. Konya İmam Hatip Lisesi (1974), At. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (1978) mezunu. 1979-1983 yıllarında Sakarya Karasu'da Edebiyat öğretmenliği yaptı. İki yıl Fransa'da, altı yıl da Hollanda'da cemaat çalışmaları ve serbest öğretmenlik yaptı. 1992 Yılından bu yana İstanbul'da fahrî/özgür öğretmenliğini sürdürmekte olan Kalkan, evli ve dört çocuk babasıdır.

Avrupa'da Hicret, Tebliğ, Haksöz, Umran, Yeryüzü, Eğitim Yazıları, Berfin, Vuslat, Basiret, İktibas gibi dergilerde yazarın 200'ün üzerinde makalesi yayınlandı. Ahmed Kalkan, on yılı aşkın süre ile Yurt FM ve Özel FM adlı radyoda Kur'an Kavramları ve Tefsir ile ilgili programlar yaptı. Bu programlar, Anadolu'nun çeşitli illerindeki radyolarda CD aracılığıyla yayınlanmaktadır. Kalkan, Ümraniye ve çeşitli semtlerde Kur'an Tefsiri, Akaid, Sunum Teknikleri gibi dersler yapmakta, değişik konularda seminerler vermektedir.

Yazarın yayınlanmış 48 eseri vardır:

1. Ansiklopedik Kur'an Kavramları, 2. Baskı, Özel Y. 10 cilt, 2014
2. Müslümanın Akaidi, 11. Baskı, Özel Y. 2 cilt, 2015
3. Gençler İçin Akaid, 11. Baskı, Özel Y., 2015
4. Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, Özel Y. 2014
5. Alâk Sûresi Tefsiri, Ma'ruf Y. 2016
6. Kalem Sûresi Tefsiri, Ma'ruf Y. 2016
7. Müzzemmil Sûresi Tefsiri, Özel Y. 2016
8. Müddessir Sûresi Tefsiri, Özel Y. 2016
9. Fâtîha Sûresi Tefsiri, Özel Y. 2016
10. Müslümanın Müslümanlaşması, 2. Baskı, Özel Y. 2014
11. Müslümanın Güzelleşmesi, 2. Baskı, Özel Y., 2014
12. Müslümanın Evliliği ve Aile Hayatı, 6. Baskı, Özel Y. 2013
13. Evlilik ve Aile Hayatı, 8. Baskı, Rağbet Y., 2011
14. Sanat Bilinci, 4. Baskı, Denge/Düşün Y., İst. 2012
15. Müslümanın Sanat Anlayışı, Rağbet Y. 2008
16. Tevhid Bilinciyle Canlanmak, 2. Baskı, Özel Y., 2014
17. Kur'an'ın Gör Dediği Kur'an'ın Kör Dediği, 2. Baskı, Özel Y., 2014
18. Muslim's Aqid, (İngilizce) Özel Y. 2015
19. İman ve Tevhid, 5. Baskı, Özel Y. 2015
20. Din ve İslâm, Özel Y. 2011
21. Akîde ve Şeriat, Özel Y. 2011

22. İman ve Amel, Özel Y. 2011
23. Tevhid, Rab ve İlâh, Özel Y. 2011
24. Kitap, Kur'an, Okuma ve Yazma, Özel Y. 2011
25. Peygamber, İmam ve Halife, Özel Y. 2011
26. Âhiret ve Cennet-Cehennem, Özel Y. 2011
27. Kıyâmet, Özel Y. 2011
28. İbâdet, Hidâyet, Hayır ve Şer, Özel Y. 2011
29. Dostluk ve Düşmanlık, Velâ ve Berâ, Özel Y. 2011
30. Şirk, Özel Y. 2011
31. Tâğut ve Mürted, Özel Y. 2011
32. Put ve Puta Tapma, Özel Y. 2012
33. Küfür, Kâfir ve Tekfir, Özel Y. 2012
34. Nifak ve Münâfık, Özel Y. 2012
35. Hıristiyanlık ve Yahûdilik, Özel Y. 2012
36. Atalar Yolu, Özel Y. 2012
37. Câhiliyye, Özel Y. 2012
38. Zulüm ve İstikbar, Özel Y. 2012
39. Bel'am, Özel Y. 2012
40. Sevgi, İtaat ve İsyan, Özel Y. 2012
41. Melek, Cin ve Şeytan, Özel Y. 2012
42. Ecel ve Ölüm, Özel Y. 2012
43. Hesap ve Hesaba Çekilme, Özel Y. 2012
44. İman, Özel Y. 2011
45. Eğitim, Özel Y. 2011
46. Egemenlik Kayıtsız Şartsız Allah'ındır, Özel Y. 2011
47. Şehâdet ve Şehid, Özel Y. 2012
48. Dâvet, Özel Y. 2017

İÇERİKLER

ON İKİNCİ BASKI İÇİN ÖNSÖZ-----	16
ALTINCI BASKI İÇİN ÖNSÖZ-----	20
BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ-----	23

1. ÜNİTE

AKAİD USÛLÜMÜZ

AKAİD NEDİR? AKAİDİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI-----	28
AKAİD İLMİNİN KONUSU-----	28
AKAİD İLMİNİN ÖNEMİ VE GAYESİ-----	29
AKAİD USÛLÜ(MÜZ)-----	30
AKAİDDE ÖLÇÜ (KAYNAK, DELİL)-----	30
İMAN ESASLARI KUR'AN'A DAYANMALIDIR -----	34
RASÛLULLAH (S.A.S.) VAHYE (KUR'AN'A)-----	35
UYMAKLA EMROLUNMUŞTUR-----	35
İNANÇ ESASLARININ DEĞİŞMEZLİĞİ-----	42
ÂHAD HABER AKAİDDE DELİL OLMAZI-----	45
EHL-İ SÜNNET ÂLİMLERİNİN HABER-İ VÂHİDE-----	47
KUR'AN'A, SÜNNETE VE HADİSLERE BAKIŞIMIZ-----	50
KUR'AN DIŞI VAHY YOKTUR, HADİSLERE VAHY DENİLEMEZ-----	56
KUR'AN DIŞINDAKİ RİVAYETLERE-----	58
(HADİSLERE VE SÜNNETE) NİÇİN VAHİY DENİLMEYELİ?-----	58
RASULULLAH'IN HÜKÜM KOYMASI-----	65
PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMLERİ, KUR'AN'DAN BAĞIMSIZ MIDIR?-----	67
RASÛL'E İTAAT GEREKİR, AMA NEBÎ'YE İTAAT GEREKMEZ GÖRÜŞÜ-----	68
NEBÎ KAVRAMIYLA İTAATIN İSTENDİĞİ-----	69
HUSUSUNDA ÂYETLERDEN DELİLLER-----	69
CEHÂLET MÂZERET Mİ, DEĞİL Mİ?-----	72
AKAİD'LE, İNANÇLA İLGİLİ YANLIŞLAR VE NEDENLER-----	80
AKAİDE GİREN KUR'AN DIŞI İNANÇLARA ÖRNEKLER-----	82
HALKIMIZ VE İSLÂMÎ DURUŞ-----	86
ÂYETLERDE FELÂH/KURTULUŞ-----	89
TEKFİRCİLİK, TEDAVİSİ ÇOK ZOR OLAN BULAŞICI BİR HASTALIKTIR-----	89
İSLÂM'IN CİHAD ANLAYIŞI-----	92
TERÖR VEYA SALDIRGANLIK İLE-----	93
CİHADIN BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI-----	93
SORULAR-----	98

2. ÜNİTE

TEVHİD

TEVHİD; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	102
İLÂH KAVRAMI-----	104
TEVHİD'İN KISIMLARI-----	109
TEVHİDİN PRATİK GÖRÜNTÜLERİ-----	112
RUBÛBİYET TEVHİDİ-----	114
KUR'AN'DA RAB KAVRAMI-----	115
KUR'AN'DA RAB KELİMESİNİN MÂNÂLARI-----	116
ÂLEMLERİN TEK RABBİ ALLAH-----	117
NEFSİNE BİLE SÖZ GEÇİREMEYEN RAB TASLAKLARI-----	119
RAB OLMAYAN BİR TANRI EDİNME İSTEĞİ-----	121
SEVİLENLERİN PUTLAŞTIRILMASI-----	121
ALLAH'TAN BAŞKASINI RAB EDİNME-----	121
GÜNÜMÜZ İNSANININ ÇEŞİTLİ SAHTE RABLERİ-----	126
RAB KONUSUNDA SAHİH İTİKAD-----	129
ÜLÛHİYET TEVHİDİ -----	130
TEVHİDİN YANSIMALARI-----	131
EVRENDEKİ TEVHİD-----	131
TEVHİD VE ALLAH'IN HÂKİMİYETİ-----	132
TÂĞUTLARLA MÜCÂDELE VE TEVHİD-----	134
KUR'AN'DA TEVHİDLE İLGİLİ ÖNEMLİ VURGULAR-----	136
İNSANIMIZDA TEVHİD PROBLEMİ VE SEBEPLERİ-----	144
NE YAPMALI?-----	146
SORULAR-----	146

3. ÜNİTE

ŞİRK

ŞİRK; LÜGAT VE TERİM ANLAMLARI-----	149
ŞİRK NEDİR?-----	151
KUR'ÂN-I KERİM'DE ŞİRKİN TANIMLARI-----	155
ŞİRKİN SEBEPLERİ-----	157
ŞİRKİN ÇEŞİTLERİ-----	158
GİZLİ ŞİRK-----	159
ŞİRKİN ÇAĞDAŞ YANSIMALARI-----	160
GÜNCEL CÂHİLÎ EĞİTİMDE ŞİRK-----	161
DİNİMİZİN DİN ANLAYIŞI-----	163
TÖREN DENİLEN PUTPERESTLİK-----	175
EKONOMİK YORUMLARDA ŞİRK-----	179
SİYASAL ŞİRK ANLAYIŞI DA BİLİMSEL KILIFLARLA TAKDİM EDİLİR-----	182
ŞİRK İÇİN BAZI ÖRNEKLER -----	187

İTTİBÂ ŞİRKİ-----	198
ŞİRKİN ZARARLARI-----	205
BÂTILA İMAN-----	208
ALLAH TEÂLÂ'NIN BİRLİĞİ VE ŞİRK-----	210
ŞİRK EHLİ MÜŞRİKLERLE MÜCÂDELE-----	212
MÜŞRİKLERİN ÖZELLİKLERİ-----	212
SORULAR-----	214

4. ÜNİTE

KÜFÜR

KÜFÜR; İMANIN KARŞITI, HAKKI ÖRTMEK VE İNKÂR HASTALIĞI-----	219
KUR'AN'DA KÜFÜR KAVRAMI (NANKÖRLÜK VE İNKÂR)-----	221
KÜFRÜN ANATOMİSİ-----	233
KÂFİRİN KALBİ-----	235
KÜFRÜN SEBEPLERİ-----	235
KÂFİRLER-----	236
KUR'AN'IN KÂFİR DEDİKLERİ-----	237
KÂFİRLERİN ÖZELLİKLERİ-----	239
MÜSLÜMAN-KÂFİR İLİŞKİSİ-----	240
KÂFİRLERLE İLİŞKİ ÇEŞİTLERİ; SAVAŞ VE BARIŞ-----	241
HANGİ KÂFİRLERLE SAVAŞMADAN İYİ GEÇİNİLEBİLİR?-----	242
KÂFİR AKRABALARLA İLİŞKİ-----	246
BİR MÜSLÜMANI KÂFİR YAPAN TAVIRLAR-----	248
EFÂL-İ KÜFÜR-----	260
KÜFÜRDEN KORUNMA YOLLARI-----	262
SORULAR-----	264

5. ÜNİTE

TEKFİR

TEKFİR VE HAK EDENİ TEKFİR ETME GEREĞİ-----	267
İTİDAL/DENGE-----	267
DİNDE AŞIRILIK-----	268
HAKSIZ TEKFİR; BİR MÜSLÜMANI KÜFRE NİSPET ETME-----	273
TEKFİR KONUSUNDA ÂYET VE HADİSLER-----	274
TEKFİR KONUSUNDA KURALLAR-----	277
MUTLAK KÜFÜR – MUAYYEN KÜFÜR-----	278
TEKFİR AHKÂMI/TEKFİRİN HÜKÜMLERİ-----	304
TEKFİRE ENGEL OLAN MÂNİLER-----	306
TEKFİR KONUSUNDA YETKİLİ MERCİ-----	313

MÜ'MİNLERİN İNSANLAR HAKKINDAKİ KANAATİ-----	318
TEKFİRCİLİĞİN SEBEPLERİ-----	320
KÜFRÜN KISIMLARI; BÜYÜK VE KÜÇÜK KÜFÜR-----	328
HAKSIZ TEKFİRİN TEHLİKESİ-----	335
TEKFİRCİLİK-----	336
TEDAVİSİ ÇOK ZOR OLAN BULAŞICI BİR HASTALIKTIR-----	336
İSLÂM'IN CİHAD ANLAYIŞI-----	338
TERÖR VEYA SALDIRGANLIK İLE CİHADIN-----	340
BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI-----	340

6. ÜNİTE

İRTİDÂT

İRTİDÂD; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	348
MÜRTED KİME DENİR?-----	350
KUR'ÂN-I KERİM'DE İRTİDÂD KAVRAMI-----	356
MÜRTEDE KARŞI TAVİR-----	358
GİZLİ İRTİDÂD-----	362
MÜRTEDLİĞE GİDEN YOLLAR-----	366
ŞİRK, KÜFÜR VE İRTİDADDAN KORUNMA YOLLARI-----	366
İRTİDÂD, İRTİCÂ/GERİCİLİK DEMEKTİR-----	368
MÜRTED DE MÜRTECÎ/GERİCİ-----	368
SORULAR-----	372

7. ÜNİTE

NİFAK

NİFAK VE MÜNÂFIK KAVRAMI-----	375
NİFAKIN KISIMLARI-----	376
NİFAKIN RİYÂ İLE ALÂKASI-----	377
KÂFİRLERLE MÜNÂFIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI-----	378
MÜNÂFIKLARIN ALÂMETLERİ-----	379
MÜNÂFIKLARIN MESCİD	
VE BENZERİ FAALİYET YERLERİ AÇMALARI-----	386
KÜFÜR VE NİFAK PSİKOLOJİSİ-----	388
MÜNÂFIKLARLA MÜ'MİNLERİN TOPLUMSAL BAĞLARI-----	391
GÜNÜMÜZDE MÜNÂFIK-----	391
SORULAR-----	394

8. ÜNİTE

TUĞYÂN VE TÂĞUT

TUĞYÂN; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	397
İNSANI TUĞYÂNA SEVKEDEN ŞEYLER-----	400
SİYASÎ OTORİTENİN TUĞYÂNI-----	401
İNSANLARA ZULÜM DE SİYASÎ OTORİTENİN TUĞYÂNIDIR-----	402
TUĞYÂNA KARŞI MÜSLÜMANLARIN VE ÖZELLİKLE ÂLİMLERİN TAVRI-----	403
SİYASÎ OTORİTE VE YÖNETİCİNİN TUĞYÂNINI-----	404
BAŞKALARINA ULAŞTIRMASI/TÂĞUT'LAŞMASI-----	404
TÂĞUT KİMDİR?-----	405
SİYASÎ REJİMLER, HÜKÜM VE YETKİYİ ALLAH'TAN ALMIYORSA TÂĞUTTUR-----	410
TÂĞUTA KÜFÜR, TÂĞUTUN YAPTIĞI İYİLİKLERİ-----	414
İNKÂR EDİP GÖRMEZDEN GELMEYİ DE KAPSAR-----	414
TÂĞUTLARA İSYAN-----	419
TÂĞUTÎ REJİMİ VE UYGULAYICILARINI SAVUNMAK-----	420
SORULAR-----	424

9. ÜNİTE

İBÂDET VE ALLAH'TAN BAŞKASINA İBÂDET

İBÂDET, HAYATIN TÜM ALANLARINI KUŞATIR-----	431
HERHANGİ BİR EYLEM NASIL İBÂDET OLUR?-----	435
ALLAH'A İBÂDET-----	435
ALLAH'TAN BAŞKASINA İBÂDET-----	436
PUTLARA, HEYKELLERE İBÂDET-----	438
HEVÂYI İLÂHLAŞTIRMAK-----	442
HEVÂNIN PUTLAŞTIRILIP İLÂH HALİNE GETİRİLMESİ-----	445
HEVÂNIN SİYASÎ BOYUTU; HEVÂYA UYGUN DÜZENLER-----	449
TÂĞUTA İBÂDET-----	459
BİLGİNLERE VE DİN ADAMLARINA İBÂDET-----	461
ŞEYTANA VE CİNLERE İBÂDET-----	462
SORULAR-----	465

10. ÜNİTE

PUT VE PUTA TAPMA

PUT; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	469
PUTPERESTLİK-----	472
TARİHTEN GÜNÜMÜZE PUT VE PUTLAŞTIRMA-----	478

PUTLAŞTIRILIP İLÂH HALİNE GETİRİLEN BÂTİL TANRI ANLAYIŞLARI	479
KUR'ÂN-I KERİM'DE PUT KAVRAMI VE PUTA TAPMA KONUSU	481
HADİS-İ ŞERİFLERDE PUT KAVRAMI VE PUTA TAPMA KONUSU	493
GÜNÜMÜZDE HAYVANLARI KUTSALLAŞTIRMA	495
GÜNÜMÜZDE SIĞIRA TAPMA	500
SANATIN PUTLAŞTIRILMASI	502
GÖK CİSİMLERİNİN PUTLAŞTIRILIP BÂTİL TANRI KABUL EDİLMESİ	505
ARZIN/ÜLKE TOPRAKLARININ	
KUTSALLAŞTIRILIP PUTLAŞTIRILMASI	511
MÜNECCİMLİK VE FALCILIK	512
GAYB BİLME İDDİÂSI VE YILDIZLARI PUTLAŞTIRMA	512
BURÇLAR	513
BİLİMİN PUTLAŞTIRILMASI	515
TASVİRİN (RESİM VE HEYKELİN)	516
PUTLAŞTIRMA AÇISINDAN DURUMU	516
PUTLARA, HEYKELLERE İBÂDET	517
ÇAĞDAŞ BİR PUTLAŞTIRMA ÖRNEĞİ	520
ATATÜRK'E TANRI VEYA PEYGAMBER DİYENLER	520
PUTLARA VE PUTPERESTLERE KARŞI İBRÂHİMÎ TAVİR	523
PUT KIRAN İBRÂHİM (A.S.)	526
PUTLARI KIRMAK	539
VE RASÛLULLAH MUHAMMED (S.A.S.)	541
SORULAR	543

11. ÜNİTE

ATALAR YOLU

ATALAR YOLU; ANLAM VE MÂHİYETİ	547
ATALAR YOLU, HER DÖNEMDEKİ CÂHİLİYENİN TEMEL DİNİDİR	549
KUR'ÂN-I KERİM'DE ATALAR YOLU İLE İLGİ ÂYETLER	552
ATALAR KÜLTÜ	553
SOSYAL ÇEVRE VE GELENEĞİN PUTLAŞTIRILMASI	553
ATALAR KÜLTÜ	556
HURÂFE	560
HURÂFE-ATALAR DİNİ İLİŞKİSİ	565
HURÂFE-ÜMİNİYYE İLİŞKİSİ	566
ÇOKÇA GÖRÜLEN HURÂFE VE BÂTİL İNANIŞLAR	567
KUL, KUSURSUZ OLUR MU?	581
NAZARLIK TAKMAK DOĞRU MU?	582
MUSKA VE MUSKACILIK	591
ÇEŞİTLİ HURÂFE VE BÂTİL İNANIŞLARA ÖRNEKLER	596
BİD'AT	602

TAKLİT VE TAKLİTÇİLİK-----	609
SÜNNETİN TAHRİF ÇABALARI-----	613
İSRÂİLİYYÂT-----	616
ÇAĞDAŞ İSRÂİLİYYÂT-----	618
BAZI HURÂFECİ TAHRİF AKIMLARI-----	620
MUHARRİFLER VE MÜCEDDİDLER-----	624
SORULAR-----	626

12. ÜNİTE

ÇAĞDAŞ BÂTİL DİNLER (İDEOLOJİ VE DÜZENLER)

İDEOLOJİ-----	631
LAİKLİK-----	632
İSLÂM'DA LAİKLİK YOKTUR-----	633
LAİKLİK VE HÂKİMİYET-----	634
LAİKLİK, YASAMA GÜCÜNÜN BÖLÜNMESİDİR-----	641
HÂKİMİYET/EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ ALLAH'INDIR-----	645
KUR'AN'A GÖRE HÂKİMİYET TÜRLERİ-----	646
DEMOKRASİ-----	647
DEMOKRASİ VE HÂKİMİYET-----	650
BEŞERÎ SİSTEMLERİN DÜNYEVÎLİĞİ; İSLÂM'IN UHREVÎLİĞİ-----	654
İSLÂM'IN EKSİZLİĞİ İLE BEŞERÎ SİSTEMLERİN YETERSİZLİĞİ-----	655
KAPİTALİZM-----	658
ATEİZM-----	660
PAGANİZM/PUTPERESTLİK-----	662
ANIT MEZAR/ANITKABİR; MODERN TÜRBE VE TAPINAK-----	662
SAYGI DURUŞU-----	663
ANİMALİZM-----	664
ANİMİZM (RUHLARA TAPMA İNANCI)-----	664
NUSAYRÎLİK-----	667
KADİYANÎLİK-----	667
BAHÂÎLİK-----	668
YILBAŞI KUTLAMALARI VE NOEL, NOEL BABA (KİMİN BABASI İSE?)-----	670
ÖRF VE ÂDET-----	674
HÂKİMİYET/EGEMENLİK-----	675
HÂKİMİYET ALLAH'IN OLMAYINCA...-----	679
BİRİNCİ CİLDİN SONU-----	682

ON İKİNCİ BASKI İÇİN ÖNSÖZ

AKAİDE DİKKAT EDİLECEK BAZI HUSUSLAR

Akaid kitabımız, hamdolsun on binlerce insanın evinde misafir oluyor, nice genç kardeşlerimiz ders kitabı olarak kullanıyor, kitaba rağbet devam ediyor.

Bakış açısı olarak Kur'an'la sağlaması yapılamayan ihtilâflı hususları akaid konusu olarak kabul etmemek gerekir.

“Put ve Puta Tapma”, “Tuğyan ve Tâğut”, “Küfür”, “İrtidâd”, “Nifak”, “Atalar Yolu”, Bid’at ve hurâfeler, “Şefaât”, “Vesile”, “Resmî din anlayışı ve halkın din diye bildiği yanlışlar, Gayb ve bilinmezliği gibi akaidle direkt ilgili konular Akaid derslerinde ısrarla gündeme getirilmeli ve yeterli miktarda üzerinde durulmalıdır. Akaid açısından günümüzü ve yaşadığımız coğrafyayı yorumlayıp tanıtmayı ve inançla ilgili problemleri gündeme getirip doğrusunu işaret etmeyi önemsemeliyiz. Günümüz ortamında akaid yönüyle ciddi bir değeri kalmayan, zaman aşımıyla önemini yitirmiş konuların yerine, günümüzün problemlerini ve ihtiyaçlarını ele alan bir yaklaşım sergilemeliyiz. Yaşayan güncel câhiliye ve sapıklığın inanç yönüyle insanımıza olumsuz etkisini kırmak için, bâtılları bâtil olarak yeterince tanıyıp tanıtmak gerekiyor. O yüzden şirkin, küfrün, tuğyânın, nifakın güncel örnekleriyle uzun şekilde ele alınmasının önemi büyüktür.

Okul ders kitaplarındaki kuru ve sıkıcı anlatıma benzemeyecek şekilde; mesaj verecek, hikmetini açıklayacak tarzda konuların işlenmesi gerekir. Sadece kuru bilgi vermek değil, okuyucuya şuur vermek veya bilincini canlı tutmak amaçlanmalıdır.

Akaid eserleri, insanımıza tevhidî bir iman, tevhidî bir şuur, tevhidî bir bakış açısı, tevhidî bir dünya görüşü, tevhidî bir yaşayış ve ahlâk kazandırma gayretine yönelik okunmalı ve okutulmalıdır. Çünkü tevhidî esaslar, Kur'an'ın en fazla önem verdiği hususlardır.

Kur'an'da Ulaşmak İçin Gayret Edilmesi Gereken Faziletler (En Faziletli İnsan Olmanın Yolu)

1- Cihad: *“Mü'minlerden -özür sahibi olanlar dışında- oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz. Allah, malları ve canları ile cihad edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah hepsine de güzellik (cennet) vaad etmiştir; ama mücâhidleri, oturan-*

lardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır. Kendinden dereceler, bağışlama ve rahmet vermiştir. Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir.”¹

2- İlim: *“De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür.”²*

3- Takvâ: *“Ey insanlar! Doğrusu Biz sizi bir erkekle bir diğiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok takvâli olanınızdır, en çok korkanınızdır.”³*

İslâmî duruş için bize çok iş düşüyor. Kur’an ve Peygamber nereden başladı ve hangi şeye en çok önem verdiyse; biz de oradan öyle yapmalıyız. Yeniden iman etmeli ve insanları yeniden tevhidî imana çağırmalıyız. Yapılacak şeyleri özetle saymaya çalışalım:

1- Sahih bir iman, Kur’an’a dayalı akaid bilgisi ve yakînî inanç,

2- Akîdemiz uğrunda gereken mücadeleyi vermekten geri kalmamak; inancımıza taban tabana zıt bir ortam içerisinde yaşamamanın ıstırabını kalbimizin derinliklerinde duymak,

3- Tevhidî imana sahip olanlarla bir ve beraber olmak; “birlemek” demek olan “tevhid”in, “birleşmek” demek olan “vahdet”le aynı kökü paylaştığını, birinin mutlaka diğerini gerektireceğini unutmamak,

4- Kur’ân-ı Kerim’e ve onun hayata yansıması, canlanması demek olan sünnete sarılmak. Kur’an ve sahih sünnetin emir ve teşvik ettiği amel ve ibâdetlere önem vermek, bunları yerine getirmek için âzamî gayret sarfetmek,

5- Allah’ı ve Rasûlünü yakından tanımak ve her şeyden çok sevmek; onların uyarılarına dikkat ederek, sakındırdıklarından kesinlikle uzak kalmak, hatta o yasaklara yaklaşmamak,

6- Dinî vecibeleri ihlâsla yerine getirmeye çalışmak, dine sonradan ilâve edilen bid’at ve hurâfeleri inanç ve yaşantımızdan tümüyle uzaklaştırmak, din-

1 4/Nisâ, 95-96

2 39/Zümer, 9

3 49/Hucurât, 13

den eksiltme yapanlara da tavır almak, dini gizlememek, hakka bâtilı karıştırmamak, dinden taviz vermeye kalkmamak,

7- Kur'an çağ kapatıp çağ açmıştır. Câhiliye çağını (orta çağı) kapatıp asr-ı saâdeti (âhir zamanı, son çağı) açmıştır. Toplumlari karanlıklardan, kargaşalardan nûra, aydınlığa, kurtuluşa çıkarmıştır. İnsanlığın bugüne kadar bir daha göremediğı en huzurlu çağı başlatmıştır. Dünyanın gördüğü ve göreceğı en büyük inkılab, Kur'an'ın yaptığı inkılâbdır. Kur'an'ın bizi de hayra doğru değıştirmesi için bizim Kur'an'a bakımımızı değıştirmemiz gerekecektir. Kur'an aynı Kur'an'dır, ama Kur'an'a yönelmesi gerekenler, ashâb gibi yönelmediğı için, anlamını öğrenmeden, düşünmeden, onunla amel etmeden kurtuluş beklenemez.

Bu ülkedeki ve tüm dünyadaki Müslümanların şartları, hemen hiçbir peygamberin imtihan olduğı şartlardan daha ağır değil aslında. Peygamberimiz ve diğery peygamberlerimiz dönemlerindeki küfür, günümüzdekinden daha az saldırgan ve daha hoşgörölü değildi. Kur'ân-ı Kerim, peygamber kıssalarıyla bizi daha zor şartlara hazırlıyor; küfre ve zulme karşı nebiler nasıl tavır aldıysa bizim de onu yapmamızı istiyor.

Müslüman, kendini, dâvâsını küçük göremez; sürekli mağlûbiyeti, zilleti kabullenemez. O, Allah'ın askeri olmanın bilinci, onuru ve sorumluluğı içinde yaşay. Dünya bir araya gelse, Allah dilemedikçe senin kılina zarar veremez! Güç, kuvvet sadece O'nundur. Yûnus ve Mûsâ aleyhimâ's-selâm öğretir ki, dâvâ adamı müslümanı deniz boğamaz!

İbrâhim (a.s.) örnektir ki, muvahhid tebliğciyi ateş yakamaz!
İsmâil (a.s.) haykırır ki, Allah askeri mücâhidi bıçak kesemez!

Zorba Câlût'un dev cüssesi, çocuk yaştaki Dâvud karşısında mağlup olacaktır. Aynı şekilde zorba İsrail ve Amerika karşısında çocuk yaştaki eli sapanlı Filistin'li gençler Allah'ın izniyle gâlip gelecektir. Ebâbil kuşlarının attığı taşların fil ordusunu yerle bir etmesi gibi muvahhid Filistinli çocukların attığı taşlar da fil gibi İsrail tanklarını silip süpürecektir.

Şeytanın hileleri, Firavun'un sihirbazları İslâm'a ve Müslüman dâvâ adamaına zarar veremeyecektir. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh; Güç ve kuvvet, yalnız Allah'a aittir.

Allah'ın dinine yardım edene Allah da yardım edecek, ayaklarını sâbit kılacaktır.

Her şey Allah'ın askeridir. O dilerse deveyle, dilerse pireyle mü'minlere yardım eder. Dilerse, sivrisinekle Nemrutları helâk eder. Kuşlarla Ebreheleri mahveder. İncecik ipliklerden oluşan ağıyla örümcek, kâfir güçleri alt etmeye yeter; hicret-i Rasûl'de olduğu gibi.

Allah, dilerse melekleriyle yardım eder, Bedir'deki gibi.

Dilerse, rüzgârıyla yardım eder, Hendek'teki gibi.

Dilerse zâlim tâğutu bile, yetiştirmesi için sana hizmetçi kılar; Firavun'u Mûsâ'ya (a.s.) yardım ettirdiği gibi.

Ne diyor Kur'an'ımız: *“Gevşemeyin, üzölmeyin; eğer gerçekten dosdoğru iman ediyorsanız siz üstünsünüz, siz gâlipsiniz.”*⁴; *“(Gerçek) mü'minlere yardım etmek Bizim üzerimize haktır.”*⁵

Kim Allah'a (O'nun yardımına) sahip o neden mahrum? Kim Allah'tan mahrum o neye sahip?

4 3/Âl-i İmrân, 139

5 30/Rûm, 47

ALTINCI BASKI İÇİN ÖNSÖZ

Bismillâh, el-hamdu lillâh ve's-salâtu ve's-selâmu alâ Rasûlillâh.

Önce, bir ders notu şeklinde kaleme alınan ve fotokopi usûlü çoğaltılıp Akaid dersi alan öğrencilerimize dağıtılan, sonra kitap haline gelen, daha sonra da beş baskı yapan kitabın elinizdeki altıncı baskısını nasip eden Allah'a hamd u senâlar, şükürler olsun. Akaid gibi, halkın tümüyle ilgisiz kaldığı bir ilim dalına ait kitabın birkaç sene içinde altı baskı yapmış olması, insanımızın dinini öğrenmeye ve tevhide sarılmaya doğru ciddi bir atılım içinde olduğunu gösteriyor. Ama, bu sevindiğimiz miktar, onlarca baskı yapan ucuz romanlarla, kimi ne yönden geliştirdiği bilinmeyen kişisel gelişim kitaplarıyla ve özellikle cinselliği, çirkinliği öne çıkaran eserlerle karşılaştırılınca çok cılız kalmaktadır. Klasikleşmiş ve bazı eğitim kurumlarında okutulan yüzlerce sene önce yazılmış bir-iki akaid kitabının çok sayıda baskısını ayrı bir konu kabul edersek; 20. ve 21. yüzyılda kaleme alınmış ve içlerinde çok güzellerinin de bulunduğu Akaid kitaplarının fazla rağbet görmemesi, içinde bulunduğumuz ortamın dumanlı portresini, sisli fotoğrafını gösteriyor.

Böylesine kısır bir ortamda nâcizâne eserime karşı gösterilen ilgi, sorumluluğumu da artırmış, omuzlarıma daha büyük yük yüklemiş oldu. Okuyuculara karşı teşekkür borcumu ödemek için kitabın içeriğini tümüyle gözden geçirme ihtiyacı hissettim. Bu baskıda kitabın aynen basılması kolaylığı yerine; konuları yeniden değerlendirmek, bazı yeni üniteler eklemek, ünitelere bazı güncel örnekler ilâve etmek gibi zor yolu seçtim. **Bakış açısı olarak Kur'an'la sağlaması yapılamayan ihtilâflı hususları akaid konusu olarak kabul edemediğim için kitaba almadım. Kur'an'ın akaid adı verilen iman esaslarını belirleyen tek kaynak olduğu bakış açısıyla, konuları yeniden tahlile tâbi tuttum. Giderek yaygınlaşan haksız tekfir akımına karşı uyarı mahiyetinde ele aldığım "Tekfir" konusunu ayrı ünite olarak kitaba ilave ettim.**

Akaid açısından günümüzü ve yaşadığımız coğrafyayı yorumlayıp tanıtmayı ve inançla ilgili problemleri gündeme getirip doğrusunu işaret etmeyi temel görev bildim. Günümüz ortamında akaid yönüyle ciddi bir değeri kalmayan, zaman aşımıyla önemini yitirmiş konuların yerine, günümüzün problemlerini ve ihtiyaçlarını ele almaya çalıştım. Yaşayan güncel câhiliye ve sapıklığın inanç yönüyle insanımıza olumsuz etkisini kırmak için, bâtılları bâtil olarak yeterince tanımak gerekiyor. Üniteleri tesbit edip içini doldururken "İlâ ilâhe illâllah" esprisi içinde konuları ele almaya çalıştım. "Lâ" diyerek reddetmemiz gereken çağdaş sapmalara dikkat çekmek ve bu konuda çevremizden örnekler vermek gerekiyordu. Eliniz-

deki baskıda işte bu ihtiyaçlardan yola çıkarak kitabı yeniden yazmaya çalıştığımı belirteyim. **O yüzden elinde eski baskısı olan bir okuyucu, bu altıncı baskı ile yeni ve orijinal bir kitapla karşılaşacağından kitabı da yenilemeli diye düşünüyorum.**

Okul ders kitaplarındaki kuru ve sıkıcı anlatıma benzemeyecek şekilde; mesaj verecek, hikmetini açıklayacak tarzda konuları işlemeye çalıştım. Sadece kuru bilgi vermek değil, okuyucuya şuur vermek veya bilincini canlı tutmak amaçlarımızdan biri idi. Konuların sıralanışında da benzer hassâsiyet gösterildi. Önce tevhid, şirk gibi konular işlendi. Çünkü bu konular yeterince ve doğru olarak öğrenilmeden akaidin diğer konuları da yarım, tevhidi bilinçten uzak şekilde yanlış ve eksik anlaşılıp yorumlanabilirdi.

Yöntem olarak bundan önceki baskılarda takip ettiğim usûlü sürdürdüm. Konuları ünitelere (24 üniteye) ayırdım. Her ünitenin başına, konunun başlıkları ve o ünite doğru ve güzel bir şekilde okununca hangi amaçların gerçekleşeceğini belirten kutu içinde açıklamalar aynen korunmuş, ünitelerin sonuna yine sorular konulmuştur. Böylece cemaat çalışması yapan veya toplu okumalarda bulunan gençlere kolaylık sağlanmış ve alternatif ders kitabı ciddiyeti kazandırılmaya çalışılmıştır. Yeni konu ve örneklerle kitap hayli genişlediği ve sayfaları arttığı için daha önceki baskılarda kitabın yaklaşık yarısını kaplayan akaidle ilgili kavramları bu baskıda tümüyle çıkarmak zorunda kaldım. Bunun yerine, o kavramlardan seçme yaparak çok önemli gördüklerini daha da genişleterek ünitelere geçirmeye çalıştım. Daha önce, kitabın sonunda bu kitapta bahsedilen genel akaid konularıyla ilgili 100 soru vardı. Hepsi test usûlünde, cevabı çoktan seçmeli olan bu soruları daha da zenginleştirerek sayısını 215'e çıkardım. Böylece okuyucu, kendi bilgilerini, kitaptan öğrendiklerini test edebilsin. Toplu okuma ve birlikte ders yaparak kitaptan yararlananlar, hoca ve ağabey tarafından o soruların kullanılarak çeşitli sınavlarla öğrendiklerinin pekişmesini sağlayabilsin.

Bazı kelimelerin imlâsı konusunda, belki kimi okuyucuların yadırgayacağı tarzda, gerekli gördüğüm “a”, “u” ve “i” harflerinin üzerine uzatma işareti koymayı tercih ettim. İnternetin ve telefon mesajlarının da etkisiyle Arapça'dan dilimize girmiş olan çok sayıda kelimenin telaffuzunun bozulduğuna şâhit oluyoruz. “Din”in amaç, “dil”in araç olduğundan, güzel amaca ancak güzel araçlarla gidilebileceğinden yola çıkarak özellikle Kur'an kelime ve kavramlarının doğru okunmasını sağlamak için özel gayret sarfetmeyi gerekli gördüm. Bunun yollarından birinin de Arapça ve Farsça'dan dilimize geçmiş bazı kelimelerin aslına uygun şekilde okunup telaffuz edilmesi için (her ne kadar harf-

lerin üzerine uzatma ve inceltme görevi yapan işaret kalktı diye yarı resmî hatırlatmalar olsa da) uzatma işaretini alışılmadık biçimde sık kullandım. Çünkü çoğu okuyucunun uzatma konulmayan kelimelerde gerekli yeri uzatmadan okuduklarına, dilin gerçekten bozulduğuna üzülenek şahit oluyoruz. Halkın şapka dediği bu inceltme ve uzatma işaretini Devletin Türk Dil Kurumu kaldırmış veya zaruret miktarı cevaz vermiş, kim takar? Hiçbir şahsın ve hiçbir kurumun Dinimize ve dilimize müdahale ederek bozup dejenere etme hakkının olmadığını vurgularız.

Elinizdeki bu eser, insanımıza tevhidî bir iman, tevhidî bir şuur, tevhidî bir bakış açısı, tevhidî bir dünya görüşü, tevhidî bir yaşayış ve ahlâk kazandırma gayretine yönelik kaleme alınmıştır. Bu uğurda kitap, karınca kararınca da olsa katkıda bulunabilirse, okuyuculardan tek bir kişi bile bu kitap sâyesinde tevhidî bilince ulaşırsa, dünyevî amacına ulaşmış demektir; uhrevî ve esas amaç ise Allah'ın rızası.

Kur'an dışında hiçbir kitap hatasız değildir. Gerek matbaa hatası da denilen teknik, imlâ ve tashih hataları, gerekse şahsımdan kaynaklanan değişik hatalar için okuyucunun hoş görüsüne sığınmıyor; hoş görülmeyip düzeltilmesi için bize uyarılarda bulunarak yardımcı olmasının her okuyucunun hem hakkı ve hem de görevi olduğunu ifade ediyorum. Yanlışlarımızı doğru bir üslûpla bize hatırlatacaklara şimdiden duâlar ve teşekkürler ediyorum. Hatalar bize, doğrular ve güzelliklerse Rabbimize ve O'nun dinine âittir.

*“Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesâba çekme (affet).
Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme.
Rabbimiz! Bizim gücümüzün yetmediği işlerden bizi sorumlu tutma.
Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet et.
Sen bizim Mevlâmızsın. Tek ve gerçek dostumuzsun.
Kâfir kavimlere/toplumlara karşı bize yardım et.”⁶*

Tevhidi tüm anlam ve kapsamıyla dosdoğru anlayıp tüm cepheleriyle hayatına geçirmeye çalışan ve diğer insanları buna dâvet edip, mücadelesini sadece tevhid düşmanlarına yöneltlen muvahhid mü'minlere selâm olsun!

Ahmed KALKAN
Ümraniye, Eylül 2007
ahmedkalkan@gmail.com

BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Rahmân, Rahîm Allah'ın adıyla... Hamd olsun âlemlerin Rabbine. Salât ve selâm O'nun rasûlüne. Duâlar da O'nun dosdoğru yolunu izleyenlere...

Modern yaşam biçiminde insanların beyni çöp kutusuna döndü. Vahiy-le bağları koparılan insana eğitim kurumları, medya, teknoloji, çevre bırakın âhireti, dünya için de gereksiz, hatta zararlı şeyleri bilgi ve kültür adına -insan istemese bile- depoluyor. İnsanlar, vahye dayalı gerçek ilimden koparılıp lügat ve itikadî anlamlarıyla cehâlete itilirken, diğer yandan bilgi kirliliğinin kurbanı oluyorlar.

Beyinle kalp arasında sanıldığından fazla irtibat vardır. Kur'an, akıllı kullanıp düşünmenin mekanik beyinle değil; imanın yönlendirdiği kalple olabileceğini ısrarla vurgular. Bilinmesi gerekenlerin başında gelen "Allah"ı hakkıyla bile-meyen veya bildiğini sadece O'na kullukla isbat edemeyenlere düşünmeyen câhil der Kur'an. Ve bu câhillik; beyin, gönül ve diğer organların fitrat istika-metinde görevlerini yapmaması demektir.

Bireysel, sosyal ve siyasal hayattaki tüm problemlerin kaynağında bu cehâlet/câhiliyye vardır. Asr-ı saâdeti yaşamanın, saâdeti asra taşımanın yolu akîdenin sağlamlığından geçer. Kur'an'ın istediği gibi iman edilmedikçe, kişilerin ve toplumların düzelmesi mümkün olmayacak, ahlâkî öğütler delik kaba su doldurma gayreti gibi sonuçsuz kalacaktır. Rasûlullah'ın Allah'a sığındığı faydasız bilgi için her zorluğa göğüs geren insan, âhirette kurtuluş ve dünyada huzur için gerekli İslâm'ı öğrenme ve yaşama çabası içinde değilse, büyük bir yanlışlık var demektir. İslâm'ı öğrenmeye çalıştığını sanan bazı kişilerin de, abdesti bozan şeyler kadar imanı bozan şeyleri öğrenmeye önem vermediği de ayrı bir problem. Dört değil, on dört taraftan câhiliyyenin kuşattığı insanın, her türlü beşerî dayatmalara karşı direnebilmesi, Allah'tan başkasına eğilme-yecek bir güce ulaşabilmesi için çok sağlam bir imana ihtiyacı olacaktır.

Tevhidî esaslar, Kur'an'ın en fazla önem verdiği hususlardır. Din, bu esas-ları bireylere ve topluma yerleştirmeyi esas almış; Mekki sûreler hemen tü-müyle bu ilkeleri yerleştirirken, Medenî sûreler de sık sık buna vurgu yapmış, emir ve yasaklarla bunları pekiştirmiştir. Hz. Peygamber, on üç sene Mekke döneminde bu imanî esasları yerleştirmek için tebliğini sürdürmüştü, sonra da imanları kemâle erdirmeye gayretine devam etmiştir. Kur'an, insanın sadece Allah'a kulluk yapmak için yaratıldığını vurgular. Her türlü puta tapıcılığı, şir-

kin tüm çeşitlerini, tâğutun bütün görüntülerini, sahte ilâhların egemenliklerini reddetmeden yalnız Allah’a kulluk sergilenemeyecektir. Kabul ve reddedilmesi gereken bu inanç esaslarını öğreten ilim dalı da, İslâm Akaididir.

Konuyla ilgili kitapların sayısı gözden geçirilince, Akaidle ilgili eserlerin yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. Piyasada bulunan Akaid kitaplarının önemli bir bölümünün de, çok eski dönemlerde kaleme alınan eserler olduğu görülmektedir. Bu kitapların hemen hepsi bir mezhep akaidi özelliğinde olduğundan, farklı mezheplerin görüşlerini çürütecek antitez tavırlar ve bugün için gereksiz tartışmalar, Akaidi ilgilendirmeyen bazı felsefî konular içermesi yönüyle daha çok “Kelâm” kitabı mâhiyetindedirler. Dil ve anlatım yönünden kolay anlaşılabilir, içerdiği konular yönüyle gereksiz tartışmalardan uzak, tevhid ve şirkin güncel yansımalarına ışık tutacak mâhiyetinde İslâm Akaidi kitaplarının sayısı çok azdır.

Bir adı da “Tevhid İlmî” olan “Akaid”le ilgili eserlerin kiminde, gereksiz tartışma ve ayrıntılar tevhid kavramını gölgelemiş, mezhep tartışmaları, kelâmî düşünceler ve beşerî yorumlar öne çıkmıştır. Bununla birlikte tevhidin bireysel, sosyal ve siyasal hayata yansımaları gereken esasları, güncel itikadî problem ve sapmalar yeterli şekilde gündeme gelmemiştir. Akaid, sadece inanılması gereken esasları değil; aynı zamanda reddedilmesi gereken esasları da düzenler. Ama unutulmamalı ki, reddedilmesi gereken esaslar, falan veya filan mezhebin tartışılabilir görüşlerinden önce, “lâ” diye kestirilip atılması gereken tâğutî anlayışlar, şirk ve küfür olduğu kesin olan görüş ve yaklaşımlardır. Tüm müslümanları bağlaması yönüyle İslâm Akaidi, beşerî görüşlere dayanmamalı, göreceli ve tartışmalı konulardan, mezhebî ictihad ve kelâmî değerlendirmelerden uzak olmalıdır. Vahye dayanan ve Kur’an ilkelerinin temel alındığı İslâm Akaidini öğrenip inanmak ve hayata geçirmeye çalışmak tüm müslümanların hedefi olmalıdır.

Akaid dersi okuyan, okutan kimseler, Akaid kitaplarındaki beşerî yorumlar ile ilâhî iman esaslarını birbirine karıştırmamalı, müslüman olmak ve müslüman kalmak için şart olan esaslar ile, bunların yaşanılan ortamda ne anlama geldiği konusuyla ilgili yorumları ayrı ele almalıdırlar. Birincisinin tartışılması bile câiz olmayan mutlak hakikatler olduğu, ikincisinin yani yorumların ise, ictihadî/beşerî/zannî/göreceli doğrular olduğu bilinmeli ve bütün müslümanların bu beşerî yorumlara aynen katılmaları mecbur tutulup, katılmayanların tekfir edilmesine gidilmemelidir. Akaid, kaçınılmaz olan farklı mezhep, görüş ve akımların kendi doğrularını tüm müslümanlara dayatmaları için bir araç haline

getirilmemelidir. Akaid ilmi, müslümanlar arasında tartışmalar açan değil; tartışmaları sona erdiren ve mutlak hakikatin temel alınıp öğretildiği bir ilim haline getirilmelidir. Öğrenilen iman esaslarının temel ilke olarak kabulü onlara şeksiz iman edilmesini doğuracağı gibi, yaşanan hayatın bu ilkelerle bağlantısı ve bu esasların sosyal hayata nasıl geçirileceği üzerinde ise ister istemez beşerî yorumlar ve metod farklılıkları olabilecektir.

İşte bu düşüncelerden hareketle diyebiliriz ki, her yaş ve kültürden insanın anlayabileceği ve İslâmî eğitim çalışması yapan gençlerin ihtiyacını karşılayabileceği alternatif ders kitabı şeklinde bir esere ihtiyaç vardır ve bu âcizâne çalışma, bu ihtiyaca cevap verebilmek arzusuyla kaleme alınmıştır.

Kitapta, bazı klasik tasnif ve tâbirlere aynen yer verilmiş, yanlışlığı hakkında kesin deliller bulunmayan değerlendirmelerde geleneksel üslûp muhâfaza edilmiştir. Kur'anî esaslara ters düşen hususlarda ise bu çizgiden ayrılmış ve gerekçeler izah edilmiştir. Konuların yaşanan hayatla irtibatı kurulmaya çalışılmış, imanı zedeleyebilecek tutum ve görüşler eleştirel bakışla ele alınmıştır. Kişisel okumalar yanında, eğitim çalışması yapan genç müslümanların da yararlanabilmesi için konular üniteler halinde değerlendirilmiş, gereksiz detaylardan kaçınılmaya gayret edilmiştir. Kitabın ve ünitelerin sonuna sorular eklenilmesi uygun görülmüştür.

Elinizdeki kitabın ikinci bölümünde İslâm inancını olumlu ve olumsuz yönden etkileyen akaidle ilgili kavramlara yer verilmiştir. Klasik akaid kitaplarında bulunmayan bu bölümde sahih akîdeyi perçinleyen konular özet şekilde ele alınmıştır. İnkâr, tahrif, yozlaşma ve unutulma gibi tehlikelerle karşı karşıya bırakılan İslâm inancını yakından ilgilendiren bu kavramların müslümanların zihin, gönül ve dilinde tashih edilmesi amaçlanmıştır. Hiçbir beşerî eserin hatasız olması düşünülemez. Tesbit edilen hataların yazara iletilmesi, onun tarafından teşekkür ve duâlar ile karşılanacaktır.

Tüm câhiliyye düşünüş, inanış ve yaşayış biçimini terk edip hayatın her alanına tevhidî ilkeleri hâkim kılma gayretinde bulunan müslümanlara selâm olsun...

Ahmed KALKAN
Ümraniye, Ekim 2002

I. Bölüm

TEVHİD VE TEVHİDİ BOZAN HUSUSLAR

1. Ünite

AKAİD USÛLÜMÜZ

- Akaid Usûlümüz
- Akaid Nedir, Akaidin Sözlük ve Terim Anlamları
- Akaid İlminin Konusu
- Akaid İlminin Önemi ve Gayesi
- Akaid Usûlü(müz)
- Akaidde Ölçü (İslâm İnançlarının Kaynağı -Delili-)
- İnanç Esaslarının Değişmezliği
- Âhad Haber Akaidde Delil Olmaz!
- Ehl-i Sünnet Âlimlerinin Haber-i Vâhide (Âhad Habere) Bakışları
- Kur'an'a, Sünnete ve Hadislere Bakışımız
- Kur'an Dışı Vahy Yoktur, Hadislere Vahy Denilemez
- Kur'an Dışındaki Rivayetlere (Hadislere ve Sünnete) Niçin Vahiy Denilmemeli?
- Rasulullah'ın Hüküm Koyması
- Peygamberimizin Hükümleri, Kur'an'dan Bağımsız mıdır?
- Rasûl'e İtaat Gerekir, Ama Nebî'ye İtaat Gerekmez Görüşü
- Nebî Kavramıyla İtaatin İstendiği Hususunda Âyetlerden Deliller
- Cehâlet Mâzeret mi, Değil mi?
- Akaid'le, İnançla İlgili Yanlışlar ve Nedenleri
- Akaide Giren Kur'an Dışı İnançlara Örnekler
- Halkımız ve İslâmî Duruş
- Bu Problemlere Kur'an'ın Çözüm Olarak Sunduğu Özellikler
- Âyetlerde Felâh/Kurtuluş
- Tekfircilik, Tedavisi Çok Zor Olan Bulaşıcı Bir Hastalıktır
- Terör veya Saldırganlık ile Cihadın Birbirine Karıştırılması
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- Akaid kelimesinin sözlük ve terim anlamlarını tanımlamak.
- İnanılması ve reddedilmesi gereken esaslara örnekler vermek.
- Akaid ilminin ele aldığı konuları açıklamak.
- Akaid ilminin önemi ve gayesini açıklamak.
- İtikad esaslarının değişmezliğini örneklerle izah etmek.
- İnsanları küfürle itham etmede hassas olmak.
- Akaidde delil ve ölçünün vahy olduğunu kavramak.
- Zannî delil ve şahsî yorumların göreceli doğrularını, kesin itikadî hükümlerle karıştırmamak
- Cehaletin mazeret olup olmadığını izah edebilmek
- İnançla ilgili yanlışları ve bunların Akaidleşme sebeplerini açıklamak
- Akaide giren Kur'an dışı inançlara örnekler verebilmek.
- Zannî delil ve şahsî yorumların göreceli doğrularını, kesin itikadî hükümlerle karıştırmamak.
- Halkın İslâmî hususlardaki durduğu yeri, bu konudaki problemleri sayabilmek
- Kur'an'daki kurtuluş için çözüm önerilerini açıklayabilmek.

AKAİD NEDİR? AKAİDİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI

İslâm inanç esaslarını konu edinen ilim dalına hicrî ikinci ve özellikle üçüncü asırdan bu yana genel kabul görmüş şekliyle Akaid denmektedir. Aslında akaid ve onun tekili olan akîde kelimesi Kur'an'da geçmemekte, sünnette iman esasları yerine kullanılmamaktadır. Tâbiîn döneminde "Fıkhu Ekber" de denilen bu ilme "ilmu't-tevhid" de denilir. Ve bize göre en doğru adlandırma da bu sonuncusudur. Akaid yerine Tevhid İlmi veya İman Esasları, İslâm İnanç Sistemi gibi adlardan birinin bu ilim dalı için kullanılması hem işin aslını ifade etmesi, hem de günümüz insanının içeriğini anlaması yönüyle daha uygundur. Önce iman esaslarının ruhu, yani şuur veren canlılığı yok edilmiş, sonra içeriğinin Kur'an'a tümüyle dayanıp ona uyma şartı aranmayıp felsefeden etkilenen, mevcut düzenleri rahatsız etmeyecek şekle büründürülen bu ilmin isminin de cismine uyması şeklinde iman akaide dönüştürülmüştür.

Sözlük anlamı olarak Akaid, düşümlmek anlamına gelen akd kökünden türemiş olan akîde kelimesinin çoğuludur. Aynı kökten türeyen i'tikad kelimesi ise; düşün atmışcasına bağlanmak, bir şeye gönülden inanmak, o şeyi gönülden benimsemek anlamına gelir. O halde Akîde gönülden bağlanılan şey demektir.

Terim olarak akîde: İslâm Dini'nde inanılması ve reddedilmesi gerekli olan esaslara denir. Bu esaslardan bahseden ilme de Akaid ilmi denir.

Bu tanımda geçen inanılması gerekli esaslar; Allah'ın varlığına, birliğine, kudretinin sonsuzluğuna, meleklerine, kitaplarına (vahye), peygamberlerine, âhiret hayatına, kaza ve kadere, Kur'ân-ı Kerim'deki emir ve yasakların tümüne inanmak demektir. Reddedilmesi gerekli esaslar ise; küfür, şirk, nifak, fitne, kullara kul olmayı gerektiren düzen ve hayat görüşleri, her türlü yanlış inanç, düşünce ve hayat şekilleri, bâtıl inanç ve hurâfelerdir.

AKAİD İLMİNİN KONUSU

Akaid'in konusu İslâm'da inanılması ve reddedilmesi gereken esaslardır. İslâm akîdesini oluşturan konular, Kur'ân-ı Kerim'de farklı yorumlara gerek bırakmayacak şekilde açık ve kesin olarak yer alan hükümlerdir. Meselâ, Allah'ın varlığı ve birliği, melekler, kitaplar, peygamberler, âhiret, küfür, şirk,

münâfıklık vs. ile ilgili, Kur'an'da anlamı açık ve kesin hüküm ifâde eden âyetler akaid ilminin konusudur.

AKAİD İLMİNİN ÖNEMİ VE GAYESİ

Akaid, İslâm dininin temelidir. İslâm dinini bir yapı olarak düşündüğümüzde, bu yapının temelini akaid oluşturur. Nasıl ki, bir binanın temeli olmadan yükselmesi, ayakta durması, sarsıntılara dayanması mümkün değilse, Akaid ilmi olmadan da İslâm binasının yükselmesi, müslümanın inancının sağlam olması mümkün değildir.

İnsanın hayata bakışı, dünya görüşü ve davranışlarının tümü inancıyla alâkalıdır. Bu yüzden müslümanların ve müslüman fert ve ailelerden meydana gelen İslâm toplumunun sağlam bir akîdesi olmalıdır.

Akaid ilmi sayesinde müslüman;

- 1) Neye, niçin ve nasıl iman etmesi gerektiğini bilir.
- 2) Ancak sağlam bir akaid bilgisi sayesinde insan, imanını taklîdden kurtarabilir.
- 3) Bu bilgi ve köklü inanç sayesinde, kendisini kötü düşüncelerden ve zararlı inançlardan koruyabilir.
- 4) Bâtıl ve bid'at ehlinin görüş ve itirazlarına karşı, kendi inanç esaslarını savunabilir.
- 5) Diğer din mensuplarının yıkıcı yayınlarına karşı İslâm dininin inanç sistemini savunur. Meselâ; Hristiyanların Allah hakkındaki teslis (ba-ba-oğul-kutsal ruh) inancına karşı, tek ilâh inancını ortaya koyar.

İnancı sağlam olan bir insan, dünya ve âhiret ile ilgili tüm işlerini İslâm'a uygun bir şekilde yapacaktır. Sağlam ve kâmil inanç, kalpte pasif bir şekilde yer tutmaz; aksine mutlaka inanç sahibinin yaşayışını yönlendirir.

İşte akaid ilminin temel gayesi, insanı inanç ve davranışta İslâm'laştırmak, dünyaya ve âhiret saâdetine kavuşturmadır. En önemli gayelerinden biri, yukarıda belirtildiği gibi, İslâm inancını her türlü sapık ve yıkıcı fikirlerden, bâtıl düşünce ve hurâfelerden korumaktır. Ayrıca inandığı halde bazı şüpheleri olan insanları bu şüphe ve tereddütlerinden kurtarmaktır.

Akîde, İslâm Dini'nin temeli olduğundan; dinin sağlamlığı, bu temelin sağlamlığına bağlıdır. Bu temelin sağlamlığı da kişiye cennet yollarını açar. Dünyanın huzur ve saâdetle dolması da ancak iman sayesinde. İman etmek, huzur ve mutlulukla dolmak demektir. İmanlı insanlardan meydana gelen toplum da her devirde asr-ı saâdeti yaşayan, saâdeti asra taşıyan bir toplumdur.

Gerçek hürriyet, ancak iman sayesinde, tevhid sayesinde gerçekleşir. Tevhidî imana sahip olamayanlar; maddeye, eşyaya, mala, çevreye, dünyaya, zaafılara, şeytana, tâğutlara, egemen güçlere, nefse, hevâ ve hevese... görünmez zincirlerle bağlı ve bağımlıdır; özgür değildir. Kölenin kölesi, kulun kulu, âcizin emrindeki zavallıdır onlar.

AKAİD USÛLÜ(MÜZ)

AKAİDDE ÖLÇÜ (KAYNAK, DELİL)

Akaidde Ölçü

(İslâm İnançlarının Kaynağı -Delili-)

İslâm Akaidi, beşerî görüşlere ve şahsî anlayışlara değil; vahye dayanır. Kimsenin hevâ ve hevesleri akaidde bağlayıcı olamaz. İtikadı belirleyen ölçülerin tek kaynağı vahydir. Vahy olduğu tartışılan veya mânâsı farklı anlaşılmaya müsait olan hükümler de akaid için kesin ölçü olamaz. İslâm inanç esasları, delâleti ve sübutu kat'î olan vahyin itikadî hükümleridir. Kesin doğru, mutlak doğru olan hükümler, tüm müslümanların kabul etmek zorunda olduğu, iman etmekle mükellef bulundukları Kur'an âyetleridir.

Hükümler, zannî hükümler ve kat'î hükümler diye ikiye ayrılır. Kat'îlik, hem hükmün vahy olup olmaması yönüyle olmalıdır; hem de konuyla ilgili ifâdenin açıklığı ve netliği yönünden olmalıdır.

İslâm akaidi, şüpheyi, zanna, beşerî görüş ve yoruma dayanmaz. Kişinin müslüman olabilmesi için inanmak zorunda olduğu hususlar, en küçük çapta veya en küçük cüz'ü reddedildiğinde kişiyi küfre sokan hükümler, akaid esaslarıdır. Tabii ki bunlar, vahy olduğunda en küçük şüphe bulunmayan Kur'an âyetleridir.

Müslümanın akaidi Kur'an'a dayanmalıdır.⁷ Kur'an'da yer almayan, Kur'an'la sağlaması ve tashihi yapılamayan, Kur'an âyetleriyle % 100 uyum sağlamayan bir husus, tüm mü'minleri bağlayıcı itikadî esas olamaz. İman esaslarını Rabbimiz Kitabında açıklamıştır; biz Kur'an'ın bütün âyetlerine, bütün hükümlerine iman ederiz; İman etmemiz zorunlu olan bir konunun Kur'an'da yer alması gerekir. Kur'an'da yer almayan bir konu iman esası olamaz. Ana itikadî ilkeler, bütün peygamberlerin ortak mesajıdır. İmanî esaslar, peygamberlerin kendi koydukları ilkeler değildir ki, peygamberden peygambere değişiklik gösterebilir. Bu inanç ilkeleri, evrensel ve çağlarüstü esaslardır. Bütün peygamberlerin ortak inancı olan iman esaslarının herhangi bir peygamber tarafından konulmuş veya ilave edilmiş olması elbette mümkün değildir. İnanç esasları konusunda Rasûlullah'ın (s.a.s.) konumu, inanç ilkelerini açıklamak, daha doğru anlaşılması için konuyu izah etmektir. Rasûl (s.a.s.) kendisi iman esası vaz' eden değil, kendisine indirilene iman eden konumundadır.⁸ Yüce Rasûl, önce kendisi vahye tâbi olmakla mükelleftir:

“Kur'an'a uymayı sana farz kılan Allah, elbette seni dönülecek yere döndürecektir. De ki: ‘Rabbim, kimin hidâyeti getirdiğini ve kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu en iyi bilendir. Sen, bu Kitab'ın sana vahyolunacağını ummuyordun. (Bu) Ancak Rabbinden bir rahmettir. O halde sakın kâfirlere arka çıkma! Allah'ın âyetleri sana indirildikten sonra, artık sakın onlar seni bu âyetlerden alıkoymasınlar. Rabbine dâvet et. Asla müşriklerden olma! Allah ile birlikte başka bir ilâh/tanrıya tapıp yalvarma! O'ndan başka ilâh yoktur. O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz anca O'na döndürüleceksiniz.”⁹

“Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen, dosdoğru yoldasın. Doğrusu Kur'an, sana ve kavmine bir öğüttür. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız. Senden önce gönderdiğimiz rasullerimize (ümmehtlerine) sor! Rahmân'dan başka tapılacak ilâhlar (edinin diye) emretmiş miyiz?”¹⁰

“Ey Nebî! Allah'tan kork, kâfirlere ve münâfıklara boyun eğip itaat etme. Elbette Allah her şeyi bilmekte ve yerli yerince yapmaktadır. Rabbinden

⁷ Maalesef bu alanda yazılmış eserlerin çoğunda, Kur'an'da olmayan nice hususların akaid ilkesi olarak kabul edildiği gibi; bundan daha da fecî olanı; Kur'an'a ters nice hususlar akaid hükmü, yani inanç esası olarak belirtilmiştir.

⁸ Bk. 2/Bakara, 286

⁹ 28/Kasas, 85-88

¹⁰ 43/Zuhruf, 43-45

sana vahyedilene uy. Şüphesiz Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır. Allah'a güven. Vekîl olarak Allah yeter.”¹¹

“İşte onun için sen (tevhide) dâvet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların hevâlarına/heveslerine uyma ve de ki: ‘Ben Allah’ın indirdiği Kitab’a inandım ve aranızda adâleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amel-leriniz de sizedir. Aramızda tartışılacak bir konu yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar. Dönüş de O’nadır.”¹²

“De ki: ‘Ben size, Allah’ın hazineleri benim yanımdadır’ demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım...”¹³

Akaidde bağlayıcı bir hükmün, delâletinin de kat’î olması gerekir. Âyet-lerdeki bazı ifâdelerin hangi mânâyâ delâlet ettiği kesin olmayabilir; mânâyâ delâleti zannî, yoruma açık olabilir. Kimse bir şahsın ictihadını ya da kendi anlayışını, beşerî bir yorumu, başka insanlara inanç esası olarak dayatma hakkına sahip değildir. Mânâyâ delâleti zannî olan şahsî açıklama veya yoru-mu kabul etmeyenleri tekfir etme hakkına hiç kimse sahip değildir.

Muhkem âyetlerdeki itikadî esaslar, yani vahyin hükümleri İslâm inanç esaslarını oluşturur. Bu mutlak doğrular, kişilere, zamana ve coğrafyaya göre değişmez. Bunun dışındaki doğrular, nisbî (göreceli) doğrulardır. İctihadî hü-küm, şahsî yorum ve tefsirlerdeki doğrular, zannî ve tartışmalı doğrular sını-fına girer. Bunlar tüm müslümanları bağlayıcı olamaz. Dolayısıyla İslâm akaidi de, içinde şüphe bulunan zannî, göreceli ve değişken doğrulara, beşerî doğ-rulara; yani zayıf temellere dayanmaz. Zan, zayıf bir temeldir.

“Onların (müşriklerin) çoğu zandan başka birşeye uymaz. Şüphesiz zan, haktan (ilimden) bir şeyin yerini tutmaz.”¹⁴

“Bunlar (putlar), sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey de-ğildir. Allah onlar hakkında hiç bir delil indirmemiştir. Onlar zanna ve nefis-lerinin aşağı hevesine uyuyorlar.”¹⁵

11 33/Ahzâ, 1-3

12 42/Şûrâ, 15

13 6/En’âm, 50; Peygamberimizin kendisine indirilen vahye tâbi olmasını emreden veya kendi ağzından ben ancak vahye tâbi oluyorum diyen âyetler için bk. 6/En’âm, 50, 106, 145; 7/A'râf, 203; 10/Yûnus, 15, 109; 11/Hûd, 12; 16/Nahl, 123; 33/Ahzâb, 2; 43/Zuhuruf, 43; 45/Câsiye, 18; 46/Ahkaf, 9; 75/Kiyâme, 18

14 10/Yûnus, 36

15 53/Necm, 23

*“Âhirete inanmayanlar, meleklerle dışilerin adlarını takıyorlar. Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Zan ise; hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.”*¹⁶

Allah Teâlâ şu âyet-i kerîmede mü'minleri zannın çoğundan sakındırmıştır: *“Ey iman edenler, zannın çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı gûnahtır.”*¹⁷ İtikada ait zanlar, ulûhiyetle ve Peygamberlikle ilgili zanlar, haram olan zanlara dâhildir. Çünkü iman ve tasdik hususunda yakîn (kesin bilgi) şarttır.

Tarihten miras olarak devraldığımız geleneksel din anlayışında Akaid hükümleri diye takdim edilen Kelâmî tartışmalardaki problemler ve ihtilâflar, ölçüdeki genişlikle ilgilidir. Farklı mezheb ve görüşteki müslümanları kolayca tekfir eden bu red (anti tez) Kelâmı, zannî deliller veya şahsî anlayışların da akaidde ölçü olarak kabulüyle oluşmuş, göreceli ve zannî doğruların kesin doğrular yerine konulduğu eserlerden ibârettir.

AKAİDİ BELİRLEYEN KUR'AN'DIR.

Yani, akaidde ölçü/kaynak/delil Kur'an'dır. Çünkü;

Neye İnanıp Neyi Reddetmemiz Gerektiğiyle İlgili Kur'an'dan Hesaba Çekileceğiz.

*“Şüphesiz bu Kur'an, sana ve kavmine bir öğüt ve bir şereftir, ondan hesaba çekileceksiniz.”*¹⁸

Kur'an'dan Başka İman Edilecek Başka Bir Söz mü Var ki İman Edilsin?

*“Fe bi eyyi hadîsin ba'dellahi ve âyâtihî yu'minûn / İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Onları sana gerçek olarak okuyoruz. Artık Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi hadise/söze iman edecekler?”*¹⁹

*“Fe bi eyyi hadîsin ba'dehû yu'minûn / Onlar artık ondan (Kur'an'dan) sonra hangi söze iman edecekler?”*²⁰

¹⁶ 53/Necm, 27-28

¹⁷ 49/Hucurat, 12

¹⁸ (43/Zuhruf, 44)

¹⁹ (45/Câsiye, 6)

²⁰ (71/Mürcelât, 50)

Daha Önce Kitap Nedir, İman Nedir Bilmeyen Rasul, Kur'an'dan Uzaklaşmaması İçin Uyarılır

“İşte sana da, emrimizle, bir ruh (kalpleri diriltten bir kitap) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu (Kur'an'ı), kullarımızdan dilediğimizi, kendisiyle doğru yola eristireceğimiz bir nur yaptık. Şüphesiz ki sen doğru bir yola iletiyorsun.”²¹

“Kur'an'a uymayı sana farz kılan Allah, elbette seni dönülecek yere döndürecektir. De ki: ‘Rabbim, kimin hidâyeti getirdiğini ve kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu en iyi bilendir. Sen, bu Kitab'ın sana vahyolunacağını ummuyordun. (Bu) Ancak Rabbinden bir rahmettir. O halde sakın kâfirlere arka çıkma! Allah'ın âyetleri sana indirildikten sonra, artık sakın onlar seni bu âyetlerden alıkoymasınlar. Rabbine dâvet et. Asla müşriklerden olma! Allah ile birlikte başka bir ilâha/tanrıya tapıp yalvarma! O'ndan başka ilâh yoktur. O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz anca O'na döndürüleceksiniz.”²²

Kur'an, İhtilâf Edilen Hususları Açıklamak ve Doğru Yolu Göstermek İçin İndirilmiştir

“Sana kitabı, ancak ayrılığa düştükleri şeyleri onlara açıklamak için ve iman eden bir topluma doğru yolu gösterici ve rahmet olarak (huden ve rahmeten) indirdik.” (16/Nahl, 64)

İMAN ESASLARI KUR'AN'A DAYANMALIDIR

Müslümanın akaidi Kur'an'a dayanmalıdır. (Maalesef bu alanda yazılmış eserlerin çoğunda, Kur'an'da olmayan nice hususların akaid ilkesi olarak kabul edildiği gibi; bundan daha da fecî olanı; Kur'an'a ters nice hususlar akaid hükmü, yani inanç esası olarak belirtilmiştir). Kur'an'da yer almayan, Kur'an'la sağlaması ve tashihi yapılamayan, Kur'an âyetleriyle % 100 uyum sağlamayan bir husus, tüm mü'minleri bağlayıcı itikadî esas olamaz. Ana itikadî ilkelere, bütün peygamberlerin ortak mesajıdır. Peygamberlerin kendi koydukları

²¹ (42/Şûrâ, 52)

²² (28/Kasas, 85-88)

ilkeler değildir ki, peygamberden peygambere değişiklik gösterebilir. Bu inanç ilkeleri, evrensel ve çağlarüstü esaslardır. Bu konuda Rasûlullah'ın (s.a.s.) konumu, inanç ilkelerini açıklamak, daha doğru anlaşılması için konuyu izah etmektir. Rasûl (s.a.s.) kendisi iman esasları vaz' eden değil, kendisine indirilene iman eden konumundadır²³. Yüce Rasûl, önce kendisi vahye tâbi olmakla mükelleftir.

*“Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet hepsi toplanıp Rablerinin huzuruna getirileceklerdir.”*²⁴ *“Bu Kitâb'ı sana, her şey için bir açıklama, bir hidâyet ve rahmet kaynağı ve Müslümanlar için bir müjde olarak indirdik.”*²⁵, *“De ki: Şüphesiz ben Rabbinden gelen apaçık bir delile dayanıyorum. Siz ise onu yalanladınız. Çabucak gelmesini istediğiniz (azap) benim yanımda değildir. Hüküm ancak Allah'ındır. O hakkı anlatır ve O, doğru hüküm verenlerin en hayırlısıdır.”*²⁶; *“Hüküm ancak Allah'ındır”*²⁷; *“Seninle tartışmaya girişirlerse, de ki: ‘Ben, bana uyanlarla birlikte kendi özümü Allah'a teslim ettim.’ Kendilerine kitap verilenlere ve ümmîlere de ki: ‘Siz de İslâm'ı kabul ettiniz mi?’ Eğer İslâm'a girerlerse hidayete ermiş olurlar. Yok, eğer yüz çevirirlerse sana düşen şey ancak tebliğ etmektir. Allah, kullarını hakkıyla görendir.”*²⁸ *“Rasûl'ün görevi sadece ve sadece tebliğdir”*²⁹; *“(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile bâtıl birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır.”*³⁰; *“(Ey Muhammed!) De ki: ‘Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayım...”*³¹

RASÛLULLAH (S.A.S.) VAHYE (KUR'AN'A)

UYMAKLA EMROLUNMUŞTUR

“Sen, sana vahyedilene sınırsız sarıl. Şüphesiz sen, dosdoğru yoldasın. Doğrusu Kur'an, sana ve kavmine bir öğüttür. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız. Senden önce gönderdiğimiz rasullerimize (ümmetlerine) sor!

23 (Bk. 2/Bakara, 286)

24 (6/En'âm, 38)

25 (16/Nahl, 89)

26 (6/En'âm, 57)

27 (12/Yusuf, 40, 67)

28 (3/Âl-i İmrân, 20)

29 (29/Ankebût, 18; 16/Nahl, 35)

30 (2/Bakara, 185)

31 (6/En'âm, 151)

Rahmân'dan başka tapılacak ilâhlar (edinin diye) emretmiş miyiz?”³²

“Ey Nebî! Allah’tan kork, kâfirlere ve münâfıklara boyun eğip itaat etme. Elbette Allah her şeyi bilmekte ve yerli yerince yapmaktadır. Rabbinden sana vahyedilene uy. Şüphesiz Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır. Allah’a güven. Vekîl olarak Allah yeter.”³³

“İşte onun için sen (tevhide) dâvet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların hevâlarına/heveslerine uyma ve de ki: ‘Ben Allah’ın indirdiği Kitab’a inandım ve aranızda adâleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz de sizedir. Aramızda tartışılabilecek bir konu yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar. Dönüş de O’nadır.”³⁴

“...Andolsun, eğer sana gelen ilimden (Kur’an’dan) sonra onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, o takdirde sen de mutlaka zalimlerden olursun.”³⁵

“De ki: ‘Ben size, Allah’ın hazineleri benim yanımdadır’ demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım...”³⁶

Kullarının neye inanması gerektiğine Allah karar verir.

Allah iman esaslarını, bir peygamberine başka, diğerine başka esaslar olarak belirtmez. Peygamberlerine iman esası belirleme yetkisi vererek de her ümmetin iman esaslarının farklı olmasına izin vermez.

İman esasları zamana, yere ve şahsa göre değişmeyeceğinden, Hz. Âdem’den beri aynı iman esaslarına inanılmaktadır.

Peygamberlerin hepsi tevhidi insanlara tebliğ etmişler, tek Allah’a kulluğa insanları çağırmışlardır.

³² (43/Zuhuf, 43-45)

³³ (33/Ahzâb, 1-3)

³⁴ (42/Şûrâ, 15)

³⁵ (2/Bakara, 145)

³⁶ (6/En’âm, 50; Peygamberimizin kendisine indirilen vahye tâbi olmasını emreden veya kendi ağzından ben ancak vahye tâbi oluyorum diyen âyetler için bk. 6/En’âm, 50, 106, 145; 7/A’râf, 203; 10/Yûnus, 15, 109; 11/Hûd, 12; 16/Nahl, 123; 33/Ahzâb, 2; 43/Zuhuf, 43; 45/Câsiye, 18; 46/Ahkaf, 9; 75/Kiyâme, 18).

Peygamberimizin âhirette kavminden (ümmetinden) tek şikâyeti Kur'an'ı mehcür bırakıp ondan uzaklaşma olacak³⁷

Zan, Hakikat Bakımından Hiçbir Değer İfade Etmez. Mütevatirin Dışındaki Bütün Hadisler de Zan İçerir.

Peygamberimizin bu rivayetteki kelimelerle bu sözü söylediği ihtimaldir, bu şekilde söylememiş de olabilir. Kendisinde hiçbir şüphe olmayan hüküm. Bu yönüyle iman kavramıyla eşanlamlı kabul edilmiştir. Kesin tasdik ancak konuyla ilgili kesin bir delilin olmasıyla gerçekleşir. Zira kesin olmayan delil üzerine kesin bir inanç bina edilemez. Onun içindir ki içinde zann olan rivayetler -ki âhad haber de onlardan sayılır- itikad haline getirilemez.

“Onların (müşriklerin) çoğu zandan başka bir şeye uymaz. Şüphesiz zan, haktan (ilimden) bir şeyin yerini tutmaz.”³⁸

“Bunlar (putlar), sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiç bir delil indirmemiştir. Onlar zanna ve nefislerinin aşağı hevesine uyuyorlar.”³⁹

Mütevatir hadislerin akaidde delil olabileceği de yine âlimlerin görüşüdür. Bu görüşe katılmayanlar da vardır. Yani, hakkında bir âyet yoktur. Peygamberimizin bir sözü yoktur.

Mütevatir hadislerin akaidi belirlemede ölçü olması konusunu biraz açalım: Âlimlerin önemli bir kısmı akaidde mütevatir hadislerin de aynen Kur'an âyetleri gibi delil olacağını ileri sürerler. Öncelikle, şunu açıklığa kavuşturmak gerekir: Hadis rivayetlerinin hangisi veya hangilerinin mütevatir olduğu ihtilâf ediliyorsa, mütevatir olduğu mütevatir olmayan hadisler akaidde nasıl delil olur? Yani, mütevatir olup olmadığı ulemâ arasında kesin olmayan rivayetlerin kimin belirlemesine göre mütevatir sayılıp sayılmayacağı, ulema-dan bazılarının katılmayıp bazılarının mütevatir olduğunu iddia ettikleri hadis rivayetleri iman esaslarını belirlemede ölçü olmaz.

Mütevatir haberlerin tanımı konusundaki farklılıklar, haberi getirenlerin sayısı (4, 5, 7, 10, 12, 20, 40, 50, 70, 310, 1400, 1500), sayı gerekmediğini

³⁷ (25/Furkan, 30)

³⁸ (10/Yûnus, 36)

³⁹ (53/Necm, 23)

söyleyenler, mütevâtir olarak sunulan bir kısım haberlerin mütevâtir değeri taşıyıp taşımadığı konusundaki ihtilaflardır. İbn Hibban ve el-Hâris gibi hadis âlimlerine göre “mütevâtir hiçbir hadis yoktur.” İbn Salâh’a göre “*Men kezibe aleyye...*” hadisi, 60 sahâbî rivâyet ettiği için mütevâtir, el-İrâkî’ye göre mestlere meshetme hadisi 60 sahâbî rivâyet ettiği için mütevâtirdir. İbn Hibban ve en-Nevevî’ye göre mütevâtir hadis son derece nâdirdir. İbn Hacer, “mütevâtir hiçbir hadis yoktur” iddiasına muhâlifdir. Es-Suyûtî de, İbn Hacer’e katılmaktadır. İbn Teymiye, hâricîlerler savaşılmamasını emreden hadislerin mütevâtir olduğunu ileri sürdüğü bilinmektedir. İslâm âlimleri arasında, mütevâtirin tanımı ve ulaşılma yolları konusunda ciddi usûl farklılıkları olduğu açıkça görülmektedir. Mütevâtir olduğu konusunda ittifak edilen bir tek hadis vardır. O da Peygamberimize söylemediği sözü isnad edenlerin cehennemlik olduğuna dair hadis. Bazı araştırmacılar da mütevâtir hadisin hiç bulunmadığını iddia ederler.⁴⁰

Mütevâtir olduğunda ittifak edilen hadis şudur: “Kim benim üzerime (bilerek) yalan söylerse, cehennemdeki oturacağı yere hazırlansın.”⁴¹

Mütevâtir hadisler de akaidi belirler demenin pratik bir karşılığı yoktur. Çünkü mütevâtir olduğunda ittifak edilen akaidle ilgili hiçbir hadis rivayeti yoktur.

Akidede İctihad ve Mezhep Olmaz, Olmamalıdır. Onun için ictihada dayalı mezhebî görüşler akideyi bağlamadığı için itikadda mezhep de olamaz. Bütün müslümanların akidesi birdir. İhtilaf ictihadî alanlardadır. Fikhî konularda ihtilaf ve mezhep farklılığı caizken akidevî konularda mezhep, taklit ve ihtilaf asla caiz değildir. Bugün Müslümanların birbirlerini tekfir edecek kadar önemli gördükleri farklılıklar, akidenin Kur’an’a dayanmaması ve âhad haber başta olmak üzere, akaid âlimlerinin görüşlerinin dinin kendisi gibi, akidenin esası gibi kabul edilmesinden dolayıdır. Müslümanlar akidede kardeşirler. İctihadî ve zannî konulardaki farklılıklar bu kardeşliği bozmaz.

Muhkem âyetlerdeki itikadî esaslar, yani vahyin hükümleri İslâm inanç esaslarını oluşturur. Bu mutlak doğrular, kişilere, zamana ve

40 Bu konuda bkz. “Mütevâtir Hadis Var mıdır?’, Abdulhakim Beyazyüz, Haksöz, 16 Eylül 2018

41 (Buhârî, İlm 49-51, Enbiyâ 128, Zühd 72; Müslim, Mukaddime 1-3; Ebû Dâvud, İlm 4, hadis no: 3651; İbn Mâce, Mukaddime 4, hadis no: 30-37; Tirmizî, İlm 8, hadis no: 2796-2798). Bu hadisin kimi varyantlarında geçen “müteammiden/kasden, bilerek” ifadesinin, hadise sonradan ilave edilmiştir. Hadisin aslında bu kelime yoktur.

coğrafyaya göre değişmez. Bunun dışındaki doğrular, nisbî (göreceli) doğrulardır. İctihadî hükümler, şahsî yorum ve tefsirlerdeki doğrular, zannî ve tartışmalı doğrular sınıfına girer. Bunlar tüm müslümanları bağlayıcı olamaz. Dolayısıyla İslâm akaidi de, içinde şüphe bulunan zannî, göreceli ve değişken doğrulara, beşerî doğrulara; yani zayıf temellere dayanmaz. Zan, zayıf bir temeldir.

Akaidde bağlayıcı bir hükmün, delâletinin de kat'î olması gerekir. Âyetlerdeki bazı ifâdelerin hangi mânâyâ delâlet ettiği kesin olmayabilir; mânâyâ delâleti zannî, yoruma açık olabilir. Kimse bir şahsın ictihadını ya da kendi anlayışını, beşerî bir yorumu, başka insanlara inanç esası olarak dayatma hakkına sahip değildir. Mânâyâ delâleti zannî olan şahsî açıklama veya yorumu kabul etmeyenleri tekfir etme hakkına hiç kimse sahip değildir.

Tarihten miras olarak devraldığımız geleneksel din anlayışında Akaid hükümleri diye takdim edilen Kelâmî tartışmalardaki problemler ve ihtilâflar, ölçüdeki genişlikle ilgilidir. Farklı mezheb ve görüşteki müslümanları kolayca tekfir eden bu red (anti tez) Kelâmı, zannî deliller veya şahsî anlayışların da akaidde ölçü olarak kabulüyle oluşmuş, göreceli ve zannî doğruların kesin doğrular yerine konulduğu eserlerden ibârettir.

Akaid dersi okuyan, okutan kimseler, Akaid kitaplarındaki beşerî yorumlar ile İlâhî iman esaslarını birbirine karıştırmamalı, müslüman olmak ve müslüman kalmak için şart olan esaslar ile, bunların yaşanılan ortamda ne anlama geldiği konusuyla ilgili yorumları ayrı ele almalıdırlar. Birincisinin tartışılması bile câiz olmayan mutlak hakikatler olduğu, ikincisinin yani yorumların ise, ictihadî/beşerî/zannî/göreceli doğrular olduğu bilinmeli ve bütün müslümanların bu beşerî yorumlara aynen katılmaları mecbur tutulup, katılmayanların tekfir edilmesine gidilmemelidir. Akaid, kaçınılmaz olan farklı mezheb, görüş ve akımların kendi doğrularını tüm müslümanlara dayatmaları için bir araç haline getirilmemelidir. Akaid ilmi, müslümanlar arasında tartışmalar açan değil; tartışmaları sona erdiren ve mutlak hakikatin temel alınıp öğretildiği bir ilim haline getirilmelidir. Öğrenilen iman esaslarının temel ilke olarak kabulü onlara şeksiz iman edilmesini doğuracağı gibi, yaşanılan hayatın bu ilkelerle bağlantısı ve bu esasların sosyal hayata nasıl geçirileceği üzerinde ise ister istemez beşerî yorumlar ve metod farklılıkları olabilecektir.

Bu önemli hususa tüm müslümanlar dikkat etmeli, müslüman olduğunu söyleyen ve dinden çıktığı açıkça belli olmayan kimseye münâfık olduğunu

zannetsek bile kâfir demekten kaçınmalıyız. Çünkü bir insanı kâfir ilan etmek ağır bir sorumluluğu gerektirir. İslâm'ı reddeden veya söz ya da davranışıyla bilerek inkâr ettiği açıkça belli olan birisine de kâfir demekten kaçınmamalıyız. Kısaca söylemek gerekirse, müslüman olduğunu söyleyen ve söz ya da davranışı açıkça küfrünü ispatlamayan bir kimseye kâfir deme hakkımız olmadığı gibi; kâfir olduğu açıkça belli olan birisine de birtakım menfaatler gereği müslüman deme hakkımız yoktur.

Kur'an'a ve Kur'an'daki esaslara iman eden hiçbir mü'min, Peygamberimize, Onun söylediği kesin olan sözlere itiraz etmez, kabul etmiyorum demez. Bir mü'min, hem Kur'an'a iman edecek, hem Kur'an'da "itaat edin, hakem kabul edin, örnek alın" denilen Peygamberimizi Kur'an'daki esasları açıklayan sözlerini, hükümlerini kabul etmeyecek, bu düşünülemez. "Senin haddine mi Kur'an'a arz etmek, bunu mezardakiler yapmış, hayatta olan kimselerin ilmi ne ki Kur'an'a arzetsin" demek de karşısındakinden önce Kur'an'a hakarettir. Kur'an anlaşılabilir bir kitap değildir. Kur'an, sadece müctehid seviyesindeki âlimlerin kitabı değildir. Kur'an furkandır, hakla bâtılı, doğru ile yanlış ayırt eden kitaptır. Kur'an anlaşılabilir diye, ölçü olsun diye indirildi. Her mü'min, kendi kapasitesi oranında Kur'an'ı anlar, anlamaya çalışır. Yanlış çıkarımlar olduğunda âlimler başta olmak üzere diğer mü'minler onun hatasını ilmî şekilde düzeltirler. Bir rivayetin Kur'an tarafından sağlama yapılmasından kimsenin rahatsızlık duymaya hakkı yoktur. Rivayetler Kur'an'a arzedilmeyecek de neye arzedilecek? Hadislerin Buhârî'ye ve benzeri hadis âlimlerine arzedilmesi, onların onayını alınca sahih, onaylarını almayıp bazı hadis âlimlerinin "zayıf" veya "uydurma" dediği için sahih kabul edilmemesi gayet doğal karşılandığı ve usûle uygun görüldüğü gibi; hatta ondan da daha önemli olarak; Furkan olan Allah'ın kitabına arzedilmesi çok daha doğal karşılanmalı ve usûle uygun görülmelidir. Allah'ın kitabından daha doğru bir ölçü mü vardır? Sözlerin en güzeli ve en doğrusu Allah'ın sözü değil midir? Davranışlarımızı, yaşayışımızı, sözlerimizi Kur'an'a arz etmek zorunda değil miyiz? Rabbimiz Kur'an'a uymayan görüş ve inançlardan bizi hesaba çekmeyecek mi? Kur'an'ı temel ölçü kabul edip "geleneği de, hadis rivayetlerini de Kur'an'a arz etmeliyiz. "Peygamberimiz Kur'an'a ters bir söz söylemez" diyenlere, bu sözünden dolayı "hadis inkârcısı!" diyenler de büyük yanlış içindedir. Onlara tepkisel cevap olarak; "siz de Kur'an inkârcısı! Kur'an'ın tasvip edip etmemesini önemsemiyor, Kur'an'ı hakem olarak kabul etmiyorsunuz!" diyenler de yanlış içindedir. Bir hadis âlimi, "şu hadis sahih değildir" deyince onun sözü ölçü kabul edilecek, hiçbir şekilde kendisine hadis inkârcısı filan denilmeyecek; fakat, "Âlim yanılabilir, ama Kur'an yanılmaz; âlim mutlak bir ölçü değildir, ama Kur'an mutlak bir

ölçüdür diyen suçlanacak; bu ilmîdir, ne insanî ve İslâmî. “Bu rivayet Kur’an’a (ayrıca; akla, ilmî veya tarihî gerçeklere) ters düştüğü için, Kur’an’a göre sahih değildir” denilince, bunun ilmî mütâleasını yapamıyorsa, karşı tarafın delilini çürütemiyorsa o delile teslim olmak düşer. Akaidle ilgili esaslar, üzerinde tartışma yapılacak konular değildir.

Ebû Hanife, hadis rivayetlerini Kur’an’a arzedip Kur’an’a ters düşenleri kabul etmeme konusunda şöyle diyor:

“Tekzip etmek, ancak “Ben Hz. Peygamber’in sözünü yalanlıyorum,” diyen kimsenin yalanlamasıdır. Lâkin bir kimse “Ben Hz. Peygamber’in söylediği her şeye iman ederim, fakat o kötülük yapılmasını söylemedi, Kur’ân’a da muhalefet etmedi” derse, bu söz o kimsenin, Hz. Peygamber’i ve Kur’ân-ı Kerim’i tasdik etmesi; Allah’ın Resulünü, Kur’ân’a muhalefetten tenzih etmesidir. Eğer, Hz. Peygamber, Kur’ân’a muhalefet etse ve Allah için hak olmayan şeyleri kendiliğinden uydursa idi, Allah onun kudret ve kuvvetini alır, kalp damarını koparırdı. Nitekim bu husus Kur’ân’da şöyle belirtilir: “Eğer peygamber söylemediklerimizi bize karşı, kendiliğinden uydurmuş olsa idi, elbette onu kuvvetle yakalar, sonra da kalp damarını koparıverirdik. Sizin hiçbiriniz de buna mâni olamazdı.”⁴²

Allah’ın peygamberi, Allah’ın kitabına muhalefet etmez, Allah’ın kitabına muhalefet eden kimse de Allah’ın peygamberi olamaz. Onların rivayet ettikleri bu haber Kur’ân’a muhaliftir... Kur’ân-ı Kerim’in hilafına, Hz. **Peygamber’den hadis nakleden herhangi bir kimseyi reddetmek, Hz. Peygamber’i reddetmek veya tekzip etmek demek değildir. Bilakis, Hz. Peygamber adına bâtilı rivayet eden kimseyi reddetmek demektir.** İtham Hz. Peygamber’e değil, nakleden kimseye râcidir. Hz. Peygamber’in söylediğini duyduğumuz yahut duymadığımız her şey can, baş üstünedir. Biz onların hepsine iman ettik, onların Allah’ın Resulü’nün söylediği gibi olduğuna şehadet ederiz. Keza Hz. Peygamber’in, Allah’ın nehyettiği bir şeyi emretmediğine, Allah’ın kullarına ulaştırılmasını emrettiği bir şeye de mâni olmadığına şahitlik ederiz. O, hiçbir şeyi Allah’ın tavsif ettiğinden başka şekilde tavsif etmez. Yine şehadet ederiz ki O, bütün işlerde Allah’ın emrine muvafakat etmiş, hiçbir bid’at ortaya koymamıştır. Allah’ın söylemediği hiçbir şeyi de, Allah’a isnat et-

42 69/Haakka, 45-47

memiştir. Bunun için Allah Teâlâ “Kim Resule itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur.”⁴³ buyurmaktadır.”⁴⁴

Peygamberimizin rivâyet edilen bu kelimelerle bu sözü söylediği kesin olmayan, Peygamberimizin bu şekilde söylediği zannedilen sözlerin Peygamberimizin sözü olmadığı gerekçesiyle, Kur’an’a ters gördüğü için, uydurma rivayetlerden sakınmak gerekçesiyle ve ondan daha önemli ve eksiksiz, fazlasız, hatasız, yanlışsız ve lâ raybe fih olan Kitab’ı öne çıkarıp onun ölçüleriyle rivayetleri tartalım.

İNANÇ ESASLARININ DEĞİŞMEZLİĞİ

a) İnanç esasları; zamana, mekâna, kişilere ve toplumlara göre değişmez.

Allah tarafından Hz. Âdem’e, Hz. Nuh’a, Hz. Mûsâ’ya, Hz. İsa’ya... inanç konusunda ne emredilmişse, Hz. Muhammed (s.a.s.)’e de aynı esaslar emredilmiştir. Değişen sadece şeriatlardır. Yani bütün peygamberlerin tebliğ ettiği dinin temeli, tevhid inancına dayanır.

Tüm peygamberler gönderildikleri toplumlara, Allah’ın varlığı ve birliğini, kendilerinin Allah’ın elçileri olduğunu, âhiret diye bir hayatın varlığını haber vermişler; onları Allah’a kulluk etmeye, kendilerine itaate çağırmışlardır. Peygamberlerin bu ortak çağrısı Kur’ân-ı Kerim’de şu şekilde ifâde edilir:

*“Andolsun biz Nuh’u kavmine gönderdik. ‘Ey kavmim, dedi; Allah’a kulluk edin, O’ndan başka ilâhınız/tanrınız yoktur.”*⁴⁵

*“Andolsun Biz Semud kavmine kardeşleri Sâlih’i, ‘Allah’a kulluk edin’ demesi için gönderdik..”*⁴⁶

İbrâhim (a.s.) kavmine dedi ki; *‘Allah’a ibâdet edin ve O’ndan korkun. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır.’*⁴⁷

43 4Nisâ, 80

44 İmam-ı Azam’ın Beş Eseri, Tercüme, Mustafa Öz, 2. Bs., İFAV Yayınları, İstanbul, 1992, “el-Âlim ve’l-Müteallim”, s: 24-25

45 23/Mü’minûn, 23

46 27/Neml, 45

47 29/Ankebût, 16

“Şuayb (a.s.) kavmine şöyle dedi: ‘Ey kavmim Allah’a kulluk edin, âhiret-gününe umut bağlayın.’”⁴⁸

“Biz hiçbir peygamberi Allah’ın izniyle kendisine itaat edilmesinden başka bir amaçla göndermedik.”⁴⁹

“Andolsun Biz, ‘Allah’a kulluk edin ve tâğuttan, putlardan sakının’ diye (emretmeleri için) her topluma bir peygamber gönderdik.”⁵⁰

Bütün peygamberlerin ortak mesajı olan bu itikadî esaslar, hem evrensel, hem de çağlar üstüdür. İlk insandan kıyâmete kadar tüm nesiller için her zaman ve her coğrafyada geçerlidir.

Şu halde herhangi bir kişi veya toplum meselâ şunu diyemez: “Kur’an’daki hükümler geçmişte kaldı. Bugünkü modern toplumda din kaidelerinin herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. Din olsa olsa bir vicdan işi olabilir. Geçmişte put-perestlik, içki, kumar, fâiz, zina, yasaklandı; namaz, oruç, zekât, hac, cihad, infak emredildi ama günümüzde bunların tümü geçerliliğini yitirdi. Çünkü bugün devletin izniyle açılan kumarhaneler, meyhaneler, genelevler, fâizli işlem yapan bankalar var. Kâbe’de hac yapmak yerine, bizim ulularımızı tavaf edip, saygı duruşu yaptığımız tunçtan, altından, gümüşten, bronzdan heykellerimiz, put imalathanelerimiz, tapınmak ve eğlenmek için yapılmış dev alışveriş ve eğlence merkezlerimiz var...”

İşte tüm bu ve benzeri sözleri kâfir olanlar, dinine bağlılığı pamuk ipliğinden daha zayıf olanlar söyleyebilir. Böyle insanlar ve bu insanlardan oluşan toplumlar şahsiyetsiz ve zayıf karakterlidir. Akîdesi sağlam olan bir müslüman ise, bu ve benzeri anlayışların tümünü reddeder. İnancını zamana, zemine ve mekâna göre değiştirmez.

b) İnanç esasları bir bütün olup bölünme kabul etmez. İslâm dininin bir kısmını kabul edip bir kısmını reddetmek, insanı dinden çıkarır.

Meselâ; “namazla ilgili emirleri kabul ediyorum; fakat fâizle ilgili emirleri kabul etmiyorum. Çünkü şu anda yaptığım ve ileride yapacağım fâizli ticaretime zarar veriyor. Oruçla ilgili hükümleri kabul ediyorum; fakat infak ve zekât

48 29/Ankebût, 36

49 4/Nisâ, 6

50 16/Nahl, 36

ile ilgili hükümleri kabul etmiyorum. Kabul edersem servetimin azalmasından korkuyorum. Hem ben bu serveti kazanırken ihtiyaç sahipleri benimle beraber mi çalıştı?”

“Allah’ın varlığını, birliğini kabul ediyorum; fakat ben içkiden, kumar oynamaktan, zina etmekten, yalan söylemekten, insanları çekiştirmekten, onları birbirine düşürmekten, insanları kandırmaktan vazgeçemem. Bunların hepsi nefsim ağırlı gelen şeyler. Bu nedenle bu konularla ilgili âyetleri bir kenara bıraksak diyorum.”

İşte tüm bu ve benzeri inanışlar insanı bu dinin dışına çıkarır. Allah Teâlâ bu tür inanca sahip olan insanları Kur’ân-ı Kerim’de kınamakta ve cehennem azâbı ile tehdit etmekte, dinin bir kısmını kabul edip işine gelmeyen kısmını reddedenlere şu hitabı yapmaktadır: *“...Yoksa siz Kitab’ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapanların cezâsı, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Kıyâmet gününde de azâbın en şiddetlisine itilirlir.”*⁵¹

Biz, sağlam bir inançla Rabbimizin nefsimize kolay gelen hükümlerini kabul edip uyguluyor olabiliriz. Ama, aynı zamanda, nefsimize ağırlı gelen ilâhî emir ve yasakları da kabul edip hiçbir ayırım yapmadan yerine getirmeye çalışmalıyız. Burada şu hususa dikkat etmeliyiz: İslâm’ın hükümlerinin tamamını kabul ettiği halde, nefesine ağırlı geldiği için yerine getirmeyen ile; bu hükümleri kabul etmeyip inkâr eden veya alaya alanların durumu bir değildir. Birincisinde insan kâfir olmazken, ikincisinde tereddütsüz kâfir olur. Yani, Allah’a iman eden, İslâm’ın tüm hükümlerini kabul eden, fakat nefesine yenildiği için meselâ içki içen, kumar oynayan insan kâfir değil; günahkâr mü’mindir. Çünkü bu insan inanmıştır. Yerine getirmedeği hükümler için de Allah Teâlâ’ya hesap verecektir.

Bu önemli hususa tüm müslümanlar dikkat etmeli, müslüman olduğunu söyleyen ve dinden çıktığı açıkça belli olmayan kimseye münâfık olduğunu zannetsek bile kâfir demekten kaçınmalıyız. Zanla bir kimsenin dinden çıktığına hükmetmek büyük yanlıştır, tekfirciliktir. Çünkü bir insanı kâfir ilan etmek ağırlı bir sorumluluğu gerektirir. İslâm’ı reddeden veya söz ya da davranışıyla bilerek inkâr ettiği açıkça belli olan birisine de kâfir demekten kaçınmamalıyız. Kısaca söylemek gerekirse, müslüman olduğunu söyleyen ve söz ya da davranışı açıkça küfrünü ispatlamayan bir kimseye kâfir deme hakkımız olmadığı

51 2/Bakara, 85

gibi; kâfir olduğu açıkça belli olan birisine de birtakım menfaatler gereği müslüman deme hakkımız yoktur.

ÂHAD HABER AKÂİDDE DELİL OLMAZI

Âhad haber derken ifade edilen “âhad”, bir, bir tek manalarına gelen ehad ya da vahidin çoğuludur. Umumiyetle mütevâtir derecesine yükselemeyen haberlere denir. Buna göre, bir nesilde bir tek râvî tarafından rivayet edilen habere haber-i vâhid adı verilir. Birkaç nesilde birer râvî tarafından rivayet edilmiş olan haberlere ise haber-i âhâd veya kısaca âhâd denilmiştir.

İmam Şafii, âhade haber-i hâssa demiş ve onu Hz. Peygamber’e (s.a.s) kadar tek râvînin tek râvîden rivayet ettiği haber olarak tarif etmiştir.⁵² Daha sonraki devirlerde ise âhâd tabiri daha ziyâde, sayılan her tabakada mütevâtir haberin şartı olan kalabalık sayısına ulaşmamış râvîler tarafından rivayet edilen haberler için kullanılan bir terim halini almıştır. Buna göre âhad, yalnız bir râvînin bir başka râvîden rivayet ettiği haberler hakkında değil, iki râvînin iki râvîden, üç kişinin, hatta sayıları üçün üstündeki râvîlerin üç veya daha fazla sayıdaki râvîlerden rivayet ettikleri haberler hakkında da kullanılmıştır. Şu Şartla ki, üç sayısının üzerindeki râvîlerin her tabakada mütevâtirin şartı olan kalabalıktan daha az olmaması gerekir. Bazı tabakalarda az olmasa bile, diğer bazı tabakalarda mütevâtirin şartı olan kalabalık sayısına erişmemiş olması dolayısıyla haber yine âhad sayılır. Nitekim bazı hadis usulü kaynaklarında haberler, râvîlerinin sayısına göre önce iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısmına mütevâtir, ötekine ise âhad denilmiştir. Âhad haberler daha sonra garîb, azîz ve meşhur olmak üzere üç kısımda mütalaa edilmiştir. Bunlardan garib, bir kişinin, azîz, en çok iki; meşhur ise üç ve üçün üstünde fakat mütevâtirin şartı olan kalabalığın altındaki sayıdaki râvîlerin rivayet ettikleri haberlere denilmiştir.⁵³

İbn Hacerî’l-Askalânî âhadi, bir râvînin tek başına rivayet ettiği ve mütevâtirin şartlarını taşımayan haberler olarak tarif etmiş; makbul ve merdûd olarak iki kısma ayırmıştır. Bunlardan makbul âhad, amel edilebilecek ölçüde olanlardır. Merdud âhad ise mat’ûn (bir kusur ile suçlanmış) veya adaleti tesbit edilememiş râvînin tek başına rivayet ettiği haberdır.

Âhad haber, rivayet tarikları mütevâtir derecesinde olmamak şartıyla çoğalırsa meşhur olur. Bu takdirde âhad, meşhur olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki kısma ayrılır. Meşhur âhad, isnadı ister bir, ister birden fazla olsun, dillerde

52 Kifâye, 62

53 Hadis Istılahları, 22, 23

dolaşan haberlerdir. Yukarıda özlü bir şekilde bahis konusu edilen azîz ve garîb haberler meşhur olmayan âhad grubuna girerler.

İslam âlimlerinin çoğuna göre âhad haberler zaruri ilim değil, zannî ilim ifade ederler. Hanefîler, Şafii'ler, mâlikîlerin bir kısmı bu görüştedirler. Ahmed b. Hanbel, İmam Mâlik ve muhaddislerin büyük çoğunluğu, âhad haberlerin zarurî ilim ifade edebilmesi için sıhhatinin sabit olması şartını ileri sürmüşlerdir. Hâriciler ve Mutezileye göre ise âhad, ister sıhhati sabit olsun, ister olmasın, zarurî ilim ifade etmez.

Âhad haberlerin zaruri ifade edip etmemesi ihtilafına bağlı olarak bu çeşit haberlerin dinî konularda delil olması, bir başka deyişle âhad haberlerle amel edilip edilmeyeceği konusunda da görüş ayrılığı vardır. İslâm âlimlerinin çoğunluğuna göre her çeşit âhad haberle amel edilebilir. İmam Şafii, âhadın hüccet olduğu görüşünde olanlardandır. Ancak ona göre mütevâtîr olmayan haberlerin dinî konularda hüccet olabilmesi için bazı şartları gereklidir. Bu şartlar râvî ile ilgilidir.

Belli başlıları şunlardır: Râvînin dinî meselelerde güvenilir olması; doğru sözlü olarak tanınması; rivayet ettiği hadisleri iyi bilmesi; lafız yönünden manasını değiştirecek hususları bilmesi; işittiği şekilde rivayet etmesi; ezberinden rivayet ediyorsa haberi tam olarak ezberlemiş olması; yazılı olarak rivayet ediyorsa kitabını yanında bulundurması; tedlis yapanlardan olmaması. Bunların yanı sıra amel edilecek âhadın isnadının munkatî' olmaması da şarttır. Özetle tekrarlayacak olursak İslâm âlimleri çoğunlukla, râvîleri adalet sahibi, isnadında inkıta' olmayan âhad haberle amel edilebileceği görüşündedirler. Bununla birlikte âhadle amel edilebileceği görüşünde olanlar ayrıca onların dinde hüccet sayılan haberlerin taşıdıkları özellikleri taşımalarını; bir de konu veya delâlet itibarıyla itikadî meselerle ilgili olmamalarını şart koşmuşlardır.

Bir kısım Zâhirî âlimleri, Kaderiye mensupları, Râfizîler ve Ehl-i Sünnet kelâmcılarından bazılarına göre âhad haberler dinî meselelerde hüccet olamazlar. Aynı görüşte olan Mûtezile, âhad haberlerin hiçbir çeşidinin hüccet olamayacağını ileri sürer. Mu'tezile, âhad haberlerin her çeşidiyle amel edilemeyeceğini ileri sürerken, *"Bilmediğin şeyin peşine düşme"*⁵⁴, *"Zan, gerçekten hiçbir şey ifade etmez"*⁵⁵ mealindeki ayetlere dayanmıştır. Ayrıca onlara göre kimi sahâbîler tek kişinin haberini kabul etmemişler, teyidi için şahit istemişlerdir.

54 17/İsrâ, 36

55 53/Necm, 28

EHL-İ SÜNNET ÂLİMLERİNİN HABER-İ VÂHİDE

(Âhad Habere) Bakışları

Ehl-i sünnet âlimlerinin haber-i vâhid konusundaki görüşlerini şöylece özetlemek mümkündür: **Mâtürîdiyye'nin kuruluşuna öncülük eden Ebû Hanîfe, Kur'an'a aykırı bilgiler ve hükümler ihtiva eden âhâd haberlerin reddedilmesi gerektiğini söylemiştir.** Zira Hz. Peygamber'in Kur'an'a ve akla aykırı bir beyanda bulunması imkânsızdır. Bu temel ilkeyi kabul etmek, Peygamberi tasdik etmenin bir gereğidir. Ayrıca Kur'an'a ve akla aykırı olan haber-i vâhidin reddedilmesi Rasûl-i Ekrem'i yalanlamak anlamına gelmeyip ona bu isnadı yapan kişinin sözünün kabul edilmemesi demektir. Böyle bir davranış, Hz. Peygamber'i Kur'an'a muhalif davranmış gibi göstermekten tenzih etmek için de gereklidir.⁵⁶

Ebû Hanîfe'nin itikadî görüşlerini sistemleştiren Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, haber-i vâhidin Resûl-i Ekrem'den gelen gerçekleri mütevâtir gibi belgeleyemediğini söylemiş, bu tür haberlerin gerçeği tam yansıtamayacağının ilke olarak benimsenmesini istemiştir.⁵⁷ Son dönem kelâm âlimlerinden **İzmirli İsmail Hakkı, haber-i vâhiden sahih kabul edilenlerin sadece zannî bilgi ifade ettiğinden Akaid konularını kanıtlamak için kesin bir delil teşkil edemeyeceğini söylemiştir.**⁵⁸

Eş'ariyye'ye mensup âlimlerin haber-i vâhid konusundaki görüşleri, Mâtürîdiyye'ye oldukça yakındır. Ebu'l-Hasan el-Eş'arî, haber-i vâhidin ameli konularda kesin delil olarak kabul edilmesi gerektiğini söylediği halde, Akaid alanındaki değerine temas etmemiştir.⁵⁹ Bununla birlikte onun kelâmî görüşlerini ihtiva eden el-Lümai adlı eserinde itikadî meseleleri âhâd haberlerle delillendirmedeği görülmektedir. **Ebu'l-Hasan el-Eş'arî, itikadî esasları tek başına haber-i vâhide dayandırmamıştır.**

Eş'arî'yi takip eden âlimlerden İbn Fûrek, isnad açısından sahih görülen âhâd haberlerin galip zan ifade ettiğinden Akaid alanında kesin delil teşkil edemeyeceğini belirtmiş,⁶⁰ **Bâkılânî de bu tür bir haberin ilim ifade etmediğini, ancak râvisi güvenilir olup daha güçlü bir delil ile çatışmadığı takdirde ameli gerektirebileceğini söylemiştir.**⁶¹ Abdulkahir el-Bağdâdî, bunlara

56 el-Âlim ve'l-Müteallim, s. 31-33

57 Mâturidî, Kitâbü't-Tevîd, s. 9

58 İzmirli İsmail Hakkı, Yeni İlm-i Kelâm, I, 30

59 İbn Fûrek, Mücerredü'l-Ma'âlat, s. 23

60 Müşkilü'l-İ'adîs, s. 12; Yavuz, s. 94

61 et-Temhîd, s. 164

ilâve olarak haber-i vâhidin ihtiva ettiği bilgilerin akla aykırı olmaması gerektiğini ve Akaidle ilgili bu tür haberlerin akla uygun bir şekilde te'vil edilebileceğini ileri sürmüştür.⁶²

Gazzâlî, beş veya altı râviden nakledilse bile bir topluluğun kesin bilgi ifade etmeyen haberlerini haber-i vâhid olarak kabul etmiş ve bunu fikhî konularda yeterli delil saymıştır. Ona göre, Hz. Peygamber'in ashabtan bir kişiyi müslüman gruplara elçi olarak göndermesi haber-i vâhidin ameli konularda delil olduğunu kanıtlamakla birlikte, **Allah'a ve Peygambere iman gibi dinin aslını teşkil eden konuların ispat edilmesi için yeterli değildir.**⁶³

Haber-i vâhidin Akaid alanında kesin delil teşkil edemeyeceği meselesi üzerinde en çok duran Eş'ariyye âliminin Fahreddin er-Râzî olduğunu söylemek mümkündür. Ona göre Akaide ve özellikle ulûhiyyete ilişkin meselelerde haber-i vâhidin delil olamayacağını gösteren güçlü kanıtlar mevcuttur.

1. Bütün âhâd haberler zannî bilgi ifade ettiğinden zan mertebesinde bir delil oluşturabilir. Kur'an-ı Kerîm'de zanna uymak daima tenkit edilmiş, bunun hakikat açısından hiçbir değer taşımadığı bildirilmiş ve Allah hakkında zannî bilgiye dayanmak yasaklanmıştır.⁶⁴

2. Haber-i vâhidlerin isnad zincirinde yer alan en önemli râvi ashab neslindendir. Muhaddislerin naklettiğine göre ashabdan bazıları diğerlerini tenkit etmiş, Hz. Peygamber'in sözlerini yanlış anladıklarını veya öğrettiği bilgilere aykırı rivayetlerde bulunduklarını söylemişlerdir. Nitekim Abdullah b. Ömer, ölüye, onun ailesinin arkasından ağlaması yüzünden azap edildiğine dair bir hadis nakledince Hz. Âişe bunun Kur'an'a aykırı olduğunu, zira orada bir kişinin işlediği günahtan ötürü diğer bir kişinin sorumlu tutulmayacağını bildirdiğini⁶⁵ hatırlatmıştır. Ayrıca ashabın, Fâtıma bint Kays'ın naklettiği bir rivayet hakkında, "Doğru mu yoksa yalan mı söylediğini bilmediğimiz bir kadının haberiyle Rabbimizin kitabını ve Hz. Peygamber'in sünnetini terketmeyiz" dediği de bilinmektedir. Bundan dolayı ashabın naklettiği âhâd haberler ulûhiyyet konuları dışında zannın yeterli olduğu fikhî alanda delil olarak kabul edilebilir.

3. Sahâbîler, Rasûl-i Ekrem'den naklettikleri âhâd haberleri ondan duy-

62 Usûlû'd-dîn, s. 22-23

63 el-Müstasfâ, I, 145, 148, 151

64 bk. M. F Abdülbâkî, el-Mucem, "عن" md.

65 6En'âm, 164

dukları lafızlarla değil, muhtevayı ifade eden farklı lafızlarla aktarmışlardır. Çünkü sahâbîler Hz. Peygamber'den duyduklarını yazmamışlar ve aradan uzun zaman geçtikten sonra rivayette bulunmuşlardır. Bu husus da haber-i vâhidleri oluşturan lafızların bizzat Resûl-i Ekrem'in sözleri olma ihtimalini zayıflatmaktadır.

4. Muhaddisler âhâd haberleri değerlendirirken bunları nakleden râvilerin siyasî ve itikadî görüşlerini dikkate alıp sübjektif davranmışlar, meselâ Şîî ve Mu'tezilî âlimlerce nakledilen rivayetleri muteber saymamışlardır. Bu tutum âhâd haberlerin objektifliğine gölge düşürmektedir.

5. Bilindiği üzere mülhidler (ateistler) pek çok haber uydurup Peygamber'e isnat etmişler ve bu metinleri hadis derlemesi yapan kimselere nakledip kabul ettirmişlerdir. Her ne kadar Buhârî ve Müslim gibi muhaddisler dikkatli davranmaya çalışmışlarsa da onların hatadan korunmuş olması söz konusu değildir. Âhâd haberler hakkında hüküm verilirken bu hususun da dikkate alınması gerekmektedir.⁶⁶

Eş'ariyye'nin müteahhir âlimlerinden Adudüddin el-Îcî ile Seyyid Şerîf el-Cürçânî Râzî'nin görüşlerine katılmakla birlikte,⁶⁷ Teftâzânî, tıpkı ince iplerin birleşerek güçlü bir halat meydana getirmesi gibi aynı mânaları yaklaşık olarak nakleden âhâd haberlerin de kesin delil teşkil edebileceğini ileri sürmüştür.⁶⁸ Buna rağmen **Taftazânî, Deccâle ilişkin rivayetlerde olduğu gibi Akaide dair âhâd haberlerin mâkul bir şekilde te'vil edilebileceğini de söylemiştir.**⁶⁹

Selefiyye'ye bağlı âlimlerin haber-i vâhide bakışları, diğer sünnî âlimlerin çoğunluğuna göre oldukça farklıdır. Aralarında bazı görüş ayrılıkları bulunmakla birlikte büyük çoğunluk, ümmet tarafından sahih kabul edilen âhâd haberlerin mânen mütevâtir hükmünde olup Akaid konularında da kesin delil teşkil edebileceği görüşündedir.

İbn Akîl ve İbnü'l-Cevzî gibi selefî âlimler ise haber-i vâhid konusunda sünnî kelâmcıların çoğunluğuna ait görüşü paylaşmışlardır.⁷⁰

66 Fahreddin er-Râzî, Esâsü't-ta'âdis, s. 215-219

67 et-Ta'rifât, "abr" md.; Âlûsî, XXVI, 146

68 Şer'u'l-Akaid, s. 18

69 Şer'u'l-Ma'asid, V, 317

70 İbn Teymiyye, Mecmû'u Fetâvâ, XIII, 351

Yukarıdaki bilgilerden anlaşıldığına göre kelâm âlimlerinin büyük çoğunluğu, haber-i vâhidin sadece zannî bir delil teşkil edebileceği, zannî delilin ise Akaid konularında tek başına yeterli olamayacağı hususunda ittifak etmiş ve haber-i vâhide dayanarak verilen hükümleri benimsemeyenleri İslâm dışı kabul etmemiştir. Aslında ehl-i sünnet'le ehl-i bid'atın âhâd haberlere bakışı arasında önemli bir fark yoktur. Selefiyye'nin çoğunluğu haber-i vâhidin Akaidde de kesin delil olabileceğini ileri sürmüş, ancak onun hadis otoritelerince sahih görülmesini şart koşmuş, bu arada zındıklarca uydurulan kaynaklara geçmiş âhâd haberlerin bulunduğunu da kabul etmiştir. Selefî âlimlerin haber-i vâhidin kabulü konusunda ileri sürdükleri delillerin, iyi incelendiği takdirde iddialarına dayanak teşkil etmediği görülür. Meselâ İbn Hazm'ın Kur'ân-ı Kerîm'den gösterdiği delil,⁷¹ haber niteliğinde aktarılan bir bilgiyi ifade etmeyip savaşa katılmayan bir grubun dinde uzmanlaşması ve savaştan dönenleri dinî eğitime tâbi tutması meselesini konu edinmiştir. Hz. Peygamber'in elçiler vasıtasıyla dine davette bulunması ve ashabin bazı dinî hükümleri birbirinden öğrenmesi, **haber-i vâhidin Akaid alanında bağımsız delil olarak kullanılmasına delil teşkil etmez.**⁷²

KUR'AN'A, SÜNNETE VE HADİSLERE BAKIŞIMIZ

1- Kur'an, dinde tek belirleyici ve tek mutlak şâri olan Allah'ın tarihe ve topluma müdahale ederek, vahyin ölçüleriyle iman, akıl, şahsiyet, tasavvur ve hayatı yeniden inşa etmeyi hedeflediği, hak ile bâtilı ayıran bir furkan, karanlıklardan aydınlığa çıkaran bir hidayet rehberidir. Bu sebeple de dinin belirlenmesinde özne kılınması, merkeze alınması gereken temel kaynağımızdır. Kur'an'ın delaleti zannî kısmı (ile hadislerin âhad haber alanı) ise, zan taşıdığı için, hoş görülmesi gereken farklılıklarımızı kapsamaktadır. Dolayısıyla bu alanlardan çıkarılan sonuçların, yapılan yorumların mutlaklaştırılmaması, akîdeleştirilmemesi, dinleştirilmemesi gerekmektedir. Sabiteler, muhkem naslar alanındaki, akîde ortak paydasındaki birlik sağlandıktan sonra, yoruma açık, içtihat alanındaki farklılıklarımız zenginlik olarak kalacaktır.

2- Ancak Kur'an, bir hayata inmiş ve o hayatın içine okunmuş, hayatın içinden okunmuş ve o ilk hayatı, Resulullah'ın (s.a.s.) ve ilk Kur'an nesli olan ashabinın hayatını inşa ederek tamamlanmış bir kitaptır. Bu sebeple de, o

⁷¹ 9/Tevbe,122

⁷² Yusuf Şevki Yavuz, (T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, Haber-i vâhid maddesi, c. 14, s. 353-355

ilk hayattan koparılan, soyutlanan bir Kur'an anlayışı, bugün de hayatla bağı kurulamayacak teorik bir kitabın ortaya çıkmasına ve ilk şahitlikten kopularak, bugün hayata taşınması, sosyalleştirilmesi güç bir din anlayışının doğmasına yol açar. Hâlbuki, Resulün önderliğindeki ilk Kur'an neslinin hayatını, Resulün ve ilk neslin mücadele sünnetini dikkate alarak, vahyin ilk inşa ettiği hayatla iç içe geçmiş olarak Kur'an nüzul sırasıyla ve hakkıyla okunduğunda, yani Kur'an nüzul ortamı, kavramların nüzul ortamındaki karşılıkları, nüzul sebepleri bilinerek ve siyerle iç içe geçirilerek okunduğunda, bugün de hayatla bağı kurulacak pratik ilkeleri yakalamak ve ilk örneği bugünkü hayata taşımak mümkündür. Üstelik bu tür bir okuma, isabet kaydetmek için zorunludur. Böylesine nitelikli ve doğru bir okuma sonucunda, Kur'an talebesi müminler arasında dinin sabiteleri ve akîdesi alanında çok yüksek bir mutabakatın oluşması mümkün hale gelecektir.

3- Bu sebeple, hiçbir mü'min, vahyin ilk şahidi olan Resulullah'ın (s.a.s.) Kur'an'da emredilen güzel örnekliğini dışlayamaz, onun Kur'an'ın uygulaması anlamındaki ve yaşanarak bugüne kadar mütevatir olarak intikal eden sünnetini reddedemez. Reddeden olursa şüphesiz ki, Kur'an'da yer alan Resule itaat hükmüne aykırı bir inançla mü'min olma vasfını kaybeder. Bu sebeple kesin bir delil olmadıkça hiçbir mü'min sünnet inkârcılığıyla suçlanamaz. Çünkü hiçbir mü'min bunu yapmaz. O halde bütün mü'minler hizbullah olmak, Allah taraftarı olmak zorunda oldukları gibi, bütün mü'minler sünnet ehli olmak ve Kur'an'a tâbi iseler ve Allah'ı seviyorlarsa Resulullah'a itaat etmek mecburiyetindedirler. Bu bakımdan bir kısım mü'minler sünnet ehli, bir kısmı ise sünnet karşıtı olarak nitelendirilemezler.

4- Sünnet, vahiy değil, ancak vahyin denetimi altındaki Resulün uygulamasıdır. Yanlış yapıldığında Allah tarafından düzeltildiği için, Kur'an'la düzeltilmeyenler Allah'ın dolaylı onayını da almış sayılır. Sünnetin ilk kaynağı da Kur'an'dır. Sünnet; Resul'den bugüne milyonlarca insan tarafından yaşanarak ve mütevatiren intikal eden uygulamalardır. Resul, Kur'an'ı açıklama, tebliğ etme, yorumlama, içtihat ve uygulamalarıyla bize şahitliğini yapma, örneklik oluşturma, bize kitabı ve hikmeti öğreterek bizi eğitme, arındırma gibi oldukça önemli görev ve sorumluluklarla donatılmış ilk şahit, Kur'an ahlakıyla, en güzel ahlakla mücehhez bir Resuldür, Kur'an'la yolumuzu aydınlatan bir önderdir.

5- Hadis ise, bu uygulamalarla ve Rasûlullah'ın (s.a.s.) sözleriyle ilgili olarak anlam itibarıyla intikal eden sözlü nakillerdir ki, daha çok âhâd haberlerden oluşur. Bu alan, gerek rivayet zinciri bakımından, gerek metin tahlili

açısından tahkike muhtaç olan zan alanıdır. Bu bağlamda Buhari, Müslim gibi hadis âlimlerinin yerine getirdikleri çok büyük sorumluluk, her türlü takdir ve duayı hak etmektedir. Allah (c.c.) kendilerinden razı olsun, rahmetiyle muamele eylesin, onlar, rivayet zinciri ve senetleri açısından sahih olup olmadıklarını araştırarak yüz binlerce uydurma rivayeti ayıklayarak atmışlar ve bugün bizim işimizi kolaylaştırmışlar, bizleri içinden çıkamayacağımız büyük bir kaostan içine düşmekten korumuşlardır. Eğer bu güzel çalışmayı ve hurafe olanları ayıklamayı yapmamış olsalardı bugün 500.000 ve üzeri rakamlarla ifade edilen bu rivayet birikimi içinde mahvolmuştuk. Ancak bu çalışmayı yapanlar da insandı ve bize aktardıkları 3.000 civarında rakamlarla ifade edilen ve rivayet zinciri bakımından “sahih” olarak nitelenenler içinde de gerek kendi insani zaafı sebebiyle ya da tarihsel süreçte talebelerinin ilaveleriyle de olsa hâlâ bu sahih denilenler içinde de uydurma rivayetler yer almaktadır. Bugün Sahihler üzerinde yapılan araştırma ve tahlil sonucunda uydurma olanlar sahihler yanında çok düşük bir oranda kalmaktadır. Bu sonuç bile, Buhari ve Müslim gibi hadis âlimlerinin başarısız olduklarını değil, tam tersine o günkü zor şartlarda yaptıkları çalışmalar sonucu “sahih” olarak tespit ettiklerinin içinde, yüzyıllara yayılan aktarım süreçlerinde meydana gelebilecek muhtemel değişme ve ilavelere rağmen çok az uydurma rivayete rastlanması çok büyük bir başarı sağladıklarına delâlet etmektedir.

Bugünkü şartlarda, Sahihlerde yer alan bütün rivayetlerin senet ve zincir bakımından “sahih” olduklarını kabul etsek bile, metin tahkiki ve tahlili yönünden bir inceleme yapmak da bizim sorumluluğumuzdur. Bu rivayetlerin, ahlaki Kur’an ahlaki olan Rasulullah’a (s.a.s.) ait olup olmadığının anlaşılabilmesi için Kur’an’a arzı şarttır. İmam Ebu Hanife’nin usulü bu konuda anlamlı ve yeterlidir. Bu bağlamda yapılan araştırma sonucunda, Kur’an’a, Resulün sünnetinin bütünlüğüne, Risalet misyonuna, ahlakına, akla ve mantığa, kevnî ayetlere vb. uygunluk olduğu tespit edilirse, yine kesin olmamakla beraber Resule ait olduğu galip zannına, kanaatine ulaşırsa, onunla amel edilir. Ancak gaybla ilgili rivayetler Kur’an’da yer almadıkça doğru olduğu iddia edilemez. Zan alanı olan bu alandaki haberler üzerine akide bina edilemez. Resulden geldiği iddia edilen rivayetlerin tahkike tabi tutulması, bu bağlamda hadis usulü gereğince Kur’an’a arz edilmesi suretiyle metin tahkiki ve tahlili yapılması, şüphesiz ki, Resulü (s.a.s.) denetleme amaçlı olmayıp, Resul adına gelen haberlerin doğruluğunu ve Resule ait olup olmadığını tespit amaçlıdır. Ve bu çaba, ilmi birikimi olan her mü’min üzerinde büyük sorumluluktur.

6– Din kuralları koyan vahiy Kur’an’da toplanmıştır. Ancak, Kur’an dışında,

Allah ve Resulü arasında tabii ki (din vazetme anlamında olmayan) bir ilişki söz konusu olabilir. Resulullah (s.a.s.) ile Allah arasındaki Kur'an vahyi dışındaki bu muhtemel ilişkinin bizi bağlayıcılığı ise, ancak bilahare Kur'an'a yansıyarak olur. Yahut da Resulün bir içtihadı ya da uygulaması haline dönüşerek bize ulaşırsa bizi bağlayıcı hale gelir. Bunda dahi, arkasında zanna dayalı böyle bir iddia (yani Allah'ın Kur'an dışı ilhamla yönlendirmesi) olduğu için değil, sadece Resulün din konusundaki bir içtihat ve uygulaması olduğu için ve Kur'an gereğince bağlayıcılığı vardır. Rasulullah'ın bütün yapıp ettiklerinin vahiy olduğunu (vahy-i gayri metlûv) iddia etmek, hem Kur'an'a aykırı, hem Allah'ın din konusundaki ve gayb haberleriyle ilgili vahyi Kur'an'da toplanmışken, bunların bir kısmının Resulullah tarafından Kur'an'a koydurulmayıp gizlendiği, ya da sadece birkaç kişiye söylendiği gibi bir iftira olur ki, bu risalet görevinin tam anlamıyla yerine getirilmediğini iddia etmek anlamına gelir. Diğer taraftan, Resulün kimi uygulamalarını bilahare eleştirip düzelten Kur'an ayetleri dikkate alındığında, Allah'ın önce Peygamberi yönlendirip böyle yaptırdığı, daha sonra da uyarıp neden böyle yaptın diye eleştirdiği iddia edilmiş olur ki bu büyük çelişki olur. Ayrıca böyle bir iddia Resulü, bütün inisiyatif ve iradesini yok ederek, tamamen Allah tarafından yönlendirilen bir robot konumuna indirger ki, böyle bir Resulün bizim için güzel örneklik oluşturması tartışılır hale gelir.

Diğer taraftan, bir rivayette yer alan ve Rasul'e (s.a.s.) ait olduğu ifade edilen söz ya da amelin arkasında velev ki Allah'ın ona yönelik ilhamı bulunsun, Allah (c.c.) tarafından korunmuş Kur'an'da yer almadıkça bu ilahi ilişki ve yönlendirmeden emin olamayız. Ancak aktarılan söz ya da amel Kur'an'a uyunsa Resule ait olduğu galip zannıyla onunla amel edersek inşallah Resule itaatin ecrini alırız. Bir de şu husus önemlidir; "gayr-i metlûv"culara sormalıyız, arkasında "gayri metlûv vahiy" ya da "ilham" olmadıkça Resulün Kur'an hükümlerinden hareketle yaptığı içtihadına, dini tavsiyelerine, emirlerine itaat etmeyecek misiniz? Hâlbuki, emin olmadığımız zanlarla arkasında "vahy-i gayri metlûv" ya da "ilham" olduğunu iddia ederek değil, sadece Resul yaptığı ve söylediği için onun din konusunda yaptıklarını yapmalı, emirlerine itaat etmeli değil miyiz? O halde, gaybı taşıyarak Resulün yapıp ettiklerinin arkasında zanna dayalı ilahi yönlendirmeler aramak yerine, "Allah'a ve Resulüne itaat edin" ilahi emri gereğince, arkasında Kur'an dışı ilave bir vahiy aramadan, sadece Resulullah (s.a.s.) yaptığı ve söylediği için ona itaat etmenin Kur'an'a itaat gibi farz olduğunun bilinciyle hareket etmeliyiz.

7- Kur'an dışı akaid ve ölçüleri bırakıp ilme'l yakin olana ittiba ettiğimizde, Kur'an'ın muhkem ayetlerini esas aldığımızda ulaşacağımız yoruma açık ol-

mayan kimliksel birlik, tevhid ortak paydasında, sabiteler planında bütünleşme kendiliğinden yaşanacaktır. Vahdet gerçek anlamıyla mümkün hale gelecektir. Kur'an'ın delaleti kati alanıyla, yaşanarak intikal eden mütevatir sünnet mutabakat alanımızı oluşturmak durumundadır ve bu alanda farklılığa müsamaha edilmemesi gerekmektedir. Bizi kardeş yapan akîdemiz de bu alanda teşekkül etmektedir.

O halde tüm mü'minler, "ortak mütevatir " diyebileceğimiz bir hat çizmeli ve bu hattın üzerinde yer alan ve her müminin mütevatir kabul ettiği Kur'an ve milyonlarca Müslüman tarafından yaşanarak aktarılan mütevatir sünnetin belirlediği dinin sabitelerinde ve akîdesinde mutabakat temin ederek tevhid merkezli bir vahdeti hedeflemeli, bu ortak mütevatir hattının altında kalıp zan içeren ve ağırlıkla ahad haberleri kapsayan alandaki farklılıklarımızı da hoş görüp zenginlik olarak telakki etmeliyiz. Ümmet olmak da, vahdeti temin etmek de ancak böyle mümkündür.

İnsanımızda değişik sebeplerden dolayı tevhidle ilgili birçok problemin varlığını kabul etmek zorundayız. Önce bunları tespit ve teşhis etmek ve sonra çözümlerini sunmak dâvâ adamı muvahhidler olarak hepimizin görevidir.

Bir, bir tek manalarına gelen ehad ya da vahidin çoğuludur. Umumiyetle mütevâtir derecesine yükselemeyen haberlere denir. Buna göre, bir nesilde bir tek râvî tarafından rivayet edilen habere haber-i vâhid adı verilir. Birkaç nesilde birer râvî tarafından rivayet edilmiş olan haberlere ise haber-i âhâd veya kısaca âhâd denilmiştir.

İmam Şafii, âhade haber-i hâssa demiş ve onu Hz. Peygamber'e (s.a.s) kadar tek râvînin tek râvîden rivayet ettiği haber olarak tarif etmiştir.⁷³ Daha sonraki devirlerde ise âhâd tabiri daha ziyâde, sayılan her tabakada mütevâtir haberin şartı olan kalabalık sayısına ulaşmamış râvîler tarafından rivayet edilen haberler için kullanılan bir terim halini almıştır. Buna göre âhad, yalnız bir râvînin bir başka râvîden rivayet ettiği haberler hakkında değil, iki râvînin iki râvîden, üç kişinin, hatta sayıları üçün üstündeki râvîlerin üç veya daha fazla sayıdaki râvîlerden rivayet ettikleri haberler hakkında da kullanılmıştır. Şu Şartla ki, üç sayısının üzerindeki râvîlerin her tabakada mütevâtirin şartı olan kalabalıktan daha az olmaması gerekir. Bazı tabakalarda az olmasa bile, diğer bazı tabakalarda mütevâtirin şartı olan kalabalık sayısına erişmemiş olması dolayısıyla haber yine âhad sayılır. Nitekim bazı hadis usulü kaynakların-

73 Kifâye, 62

da haberler, râvîlerinin sayısına göre önce iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısmına mütevâtir, ötekine ise âhad denilmiştir. Âhad haberler daha sonra garîb, azîz ve meşhur olmak üzere üç kısımda mütalaa edilmiştir. Bunlardan garib, bir kişinin, azîz, en çok iki; meşhur ise üç ve üçün üstünde fakat mütevâtirin şartı olan kalabalığın altındaki sayıdaki râvîlerin rivayet ettikleri haberlere denilmiştir.⁷⁴

İbn Haceri'l-Askalânî âhadi, bir râvînin tek başına rivayet ettiği ve mütevâtirin şartlarını taşımayan haberler olarak tarif etmiş; makbul ve merdûd olarak iki kısma ayırmıştır. Bunlardan makbul âhad, amel edilebilecek ölçüde olanlardır. Merdud âhad ise mat'ûn (bir kusur ile suçlanmış) veya adaleti tesbit edilememiş râvînin tek başına rivayet ettiği haberdır.

Âhad haber, rivayet tarikları mütevâtir derecesinde olmamak şartıyla çoğalır ve meşhur olur. Bu takdirde âhad, meşhur olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki kısma ayrılır. Meşhur âhad, isnadı ister bir, ister birden fazla olsun, dillerde dolaşan haberlerdir. Yukarıda özlü bir şekilde bahis konusu edilen azîz ve garîb haberler meşhur olmayan âhad grubuna girerler.

İslam âlimlerinin çoğuna göre âhad haberler zaruri ilim değil, zannî ilim ifade ederler. Hanefîler, Şafii'ler, mâlikîlerin bir kısmı bu görüştedirler. Ahmed b. Hanbel, İmam Mâlik ve muhaddislerin büyük çoğunluğu, âhad haberlerin zarurî ilim ifade edebilmesi için sıhhatinin sabit olması şartını ileri sürmüşlerdir. Hâriciler ve Mutezileye göre ise âhad, ister sıhhati sabit olsun, ister olmasın, zarurî ilim ifade etmez.

Âhad haberlerin zaruri ifade edip etmemesi ihtilafına bağlı olarak bu çeşit haberlerin dinî konularda delil olması, bir başka deyişle âhad haberlerle amel edilip edilmeyeceği konusunda da görüş ayrılığı vardır. İslâm âlimlerinin çoğunluğuna göre her çeşit âhad haberle amel edilebilir. İmam Şafii, âhadın hüccet olduğu görüşünde olanlardandır. Ancak ona göre mütevâtir olmayan haberlerin dinî konularda hüccet olabilmesi için bazı şartları gereklidir. Bu şartlar râvî ile ilgilidir. Belli başlıları şunlardır: Râvînin dinî meselelerde güvenilir olması; doğru sözlü olarak tanınması; rivayet ettiği hadisleri iyi bilmesi; lafız yönünden manasını değiştirecek hususları bilmesi; işittiği şekilde rivayet etmesi; ezberinden rivayet ediyorsa haberi tam olarak ezberlemiş olması; yazılı olarak rivayet ediyorsa kitabını yanında bulundurması; tedlis yapanlardan olmaması. Bunların yanı sıra amel edilecek âhadın isnadının munkatı' olma-

74 Hadis Istılahları, 22, 23

ması da şarttır. Özetle tekrarlayacak olursak İslâm âlimleri çoğunlukla, râvîleri adalet sahibi, isnadında inkita' olmayan âhad haberle amel edilebileceği görüşündedirler. Bununla birlikte âhadle amel edilebileceği görüşünde olanlar ayrıca onların dinde hüccet sayılan haberlerin taşıdıkları özellikleri taşımalarını; bir de konu veya delâlet itibarıyla itikadî meselerle ilgili olmamalarını şart koşmuşlardır.

Bir kısım Zâhirî âlimleri, Kaderiye mensupları, Râfizîler ve Ehl-i Sünnet kelâmcılarından bazılarının göre âhad haberler dinî meselelerde hüccet olamazlar. Aynı görüşte olan Mûtezile, âhad haberlerin hiçbir çeşidinin hüccet olamayacağını ileri sürer. Mûtezile, âhad haberlerin hiçbir çeşidiyle amel edilemeyeceğini ileri sürerken, *“Bilmediğin şeyin peşine düşme”*⁷⁵; *“Zan, gerçekten hiçbir şey ifade etmez”*⁷⁶ mealindeki ayetlere dayanmıştır. Ayrıca onlara göre kimi sahâbîler tek kişinin haberini kabul etmemişler, teyidi için şahit istemişlerdir.

KUR'AN DIŞI VAHY YOKTUR, HADİSLERE VAHY DENİLEMEZ

Adına ister vahiy densin, ister ilham denilsin, isterse başka bir şey denilsin; Allah'ın birtakım konularda Rasûlüne Kur'an'da yer almayan konularda yardım etmesi, özel bir iletişim içinde olması göz ardı edilemez bir gerçekliktir. Peygamberin Kur'an dışında Allah ile teması olduğuna inanmak başka şeydir, sünnetin ve hadislerin tamamının vahiy ürünü olduğunu söylemek başka şeydir. Allahu a'lem söz konusu olan iletişimin muayyen konularla sınırlı olduğunu ve ümmeti bağlayıcı hususlar olmadığını kabul etmek daha doğru gözükmektedir.

Öteden beri İslam ulemâsı sünnetin vahiy ile ilişkisini konuşmuşlardır. Peygamber (s.a.s.) efendimiz, kendisine inen Kur'an ayetlerini tebliğ, tefsir, tebyin ve tatbik ettiği gibi; birtakım hüküm ve esaslar sunmuş ve bazı icraatlarda bulunmuştur. Hz. Peygamberin bu tür emir, yasak, hüküm kabilinden uygulamalarının acaba kaynağı nedir? Acaba Hz. Peygamber bu tür talimat ve uygulamalarını Kur'an dışında Cenabı Hak'tan aldığı vahiy ve ilham ile mi gerçekleştirmiştir? Yoksa bunlar tamamen kendi rey ve içtihatlarından mı kaynaklanmıştır? Sünnetin bağlayıcılığı ve kıyamete kadar geçerliliği konusunu nasıl değerlendirmek gerekir? Bu ve benzeri sorular Müslümanların önünde

⁷⁵ 17/İsrâ, 36

⁷⁶ 53/Necm, 28

duran ve sıhhatle cevaplandırılması gereken sorulardır. İslâm âlimleri, bu konularda ittifak edememişler ve birbirine zıt düşüncelerde kutuplaşmışlardır. Bu konuda geleneksel anlayış şu şekildedir:

1- Birçok âlim sünnet tamamen vahiy mahsulüdür. Ancak bu vahiy bazı yönlerden Kur'an'dan farklıdır; zira Kur'an ayetleri levh-i mahfuzda yazılıdır, mu'cizdir ve ibadetlerde okunma özelliği vardır; fakat sünnet böyle değildir, ama bağlayıcılık açısından sünnet ile Kur'an arasında bir fark yoktur. Bu görüşü formüle etmek için vahiy konusunda bir de şöyle bir ayırım yapılmıştır:

a) Metlûv vahiy (okunan vahiy)

b) Gayri metlûv vahiy (okunmayan vahiy)

Bu düşüncüyü savunanlar Kur'an ve hadislerden deliller getirmişlerdir.

“Andolsun Allah, rasulünün gördüğü rüyanın hak olduğunu doğruladı. Eğer Allah dilerse, mutlaka siz Mescid-i Haram’a güven içinde, saçlarınızı traş etmiş, kısaltmış olarak korkusuzca gireceksiniz. Fakat Allah sizin bilmediğinizi bildi, böylece bundan önce size yakın bir fetih kıldı.”⁷⁷

Ayet, Resulün ashâbı ile birlikte Mekke'ye gidip umre yapacağı şeklinde bir rüya gördüğünü teyit etmektedir. Bu husus Resul'e Kur'an yanında diğer direktif ve talimlerin de ulaştığı gerçeğinin bir delili olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Hani Nebi eşlerinden bazılarına gizli bir söz söylemişti de derken eşi bunu haber verip Allah da bunu ona açıklayınca o da o sözün bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. O, bunu eşine haber verince: ‘Bunu sana kim haber verdi?’ dedi. O: ‘Âlîm ve Habir olan bana haber verdi.’ dedi.”⁷⁸

Allah'ın, Resul'e söylediği gizli sözün zevcesine diğerlerine açıkladığını Resul'üne haber verdiği bir Kur'an ayeti yoktur.

“O zaman ki Allah size iki topluluktan birinin muhakkak sizin olacağını vaatmişti de siz güçsüz olanın sizin olmasını istiyordunuz. Allah ise kelimeleriyle hakkı gerçekleştirmek ve kâfirlerin arkasını kesmek istiyordu.”⁷⁹ Bedir savaşıdan sonra savaş ganimetlerinin dağıtılma anı geldiğinde savaşı

⁷⁷ 48/Fetih, 27

⁷⁸ 66/Tahrîm, 3

⁷⁹ 8/Enfâl, 7

yorumlayan enfal süresinin yukarıdaki ayeti nazil oldu. Vaad edilen şeyin ne olduğu resul'e Kur'an da bulunmayan doğrudan vahiy ile bildirilmiş olabilir.

Ayrıca 33/Ahzâb 37; 14/İbrahim, 4; 16/Nahl, 44; 7/A'râf, 105; 33/Ahzâb, 21 vb. âyetleri de konuya örnek olarak gösterilmektedir. Tüm bu örnekler gramer yönünden incelendiğinde iddia edilen şeyi çağrıştırmadığı da iddia edilebilir. Ancak tüm bu yorumların da yanlış olduğu söylenemez. Bu görüşe ait delillerin bir kısmı kuvvetli delillerdir. Tabî ki sünnetin tamamının bu şekilde oluştuğu iddia edilemez. Zira bu, Rasul'ü insan olmaktan çıkarmak anlamına gelir. Bu takdirde onun beşer olma özelliğini vurgulayan ayetleri görmezden gelmek gerekir ki bu da doğru değildir. Resul beşer olması hasebi ile bazı konularda yanlışlar yapmış ve vahiy ile doğrultulmuş, şiddetli bir şekilde uyandırılmıştır.

KUR'AN DIŞINDAKİ RİVAYETLERE

(HADİSLERE VE SÜNNETE) NİÇİN VAHİY DENİLMEMELİ?

“Rasul bir söz söylerken veya davranışta bulunurken aynen Kur'an vahyi şeklinde vahiy olarak bu sözü söylemiş, bu fiili işlemiştir. Kur'an'la hadis, vahiy olma yönüyle ikisi de aynıdır. Bütün hadisler vahiy ürünüdür.” şeklindeki genel kabul, doğru değildir. Sebeplerini maddeler halinde izah edeyim:

1- Rasul, Yaratıcı'nın sözleriyle konuşan bir yarı-tanrı değildi; aynen bizim gibi bir beşerdi. Rasul'ün her hareketinin bir vahiy sonucu olduğunu iddia edenlerin onu melekler gibi iradesiz bir varlık olarak tasavvur etmeleri, melek konumuna çıkardıkları, onu, tercih yapamayan, her hareketi Yaratıcı tarafından programlanan bir makineye, bir robota dönüştürdükleri değerlendirilmeli; dolayısıyla, Kur'an'ın ve selim aklın gereği vahiy sadece Allah'ın kitabına hasretmelidirler.

2- Tevhid, Allah'ı zâtında, isimlerinde, sıfatlarında ve fiillerinde başka bir varlığa benzetmemek, bu konularda O'na hiçbir şeyi şirk (ortak, yardımcı, benzer, nidd) koşmamaktır. Tevhid, Allah'la kulları birbirine karıştırmamaktır, birbirine benzetmemektir. Bu kul, Peygamber de olsa böyledir. Allah'ın sözü ile Peygamber de olsa bir kul'un sözü karıştırılmamalıdır. Kur'ân furkandır.

3- Vahy kavramının ağırlığı, ilâhîliği, kutsallığı kaybolmuş, insanların ağzından çıkan başka bir söz de Allah'ın sözüne benzetilebilmiştir. Peygamber de

olsa, bir insanın sözü aynen Allah'ın sözü gibi vahiy olamaz. Peygamber de olsa bir kul ile Allah, nasıl birbirine benzetilemezse, Allah'ın sözü ile bir insanın sözü de benzetilmemeli. Bu, tevhid inancının zaruri gereğidir. Tevhid Allah'a benzer hiçbir şeyin olmadığına inanmaktır her şeyden önce. Vahiy Peygamberimizin de uyması gereken hususlardır. Bunlar Kur'an ayetleridir. Kur'an sık sık Peygamberimiz'e: **“Sana vahy olunana tâbi ol”**⁸⁰ der.

4- Kur'an, Sünnet ve hadisler, Peygamberimizin hadislerinin ve sünnetinin kaynağının vahiy mi, yoksa başka bir şey mi olduğunu belirtmiyor. Peki, Peygamberimizin ve ashâbın tavırlarından onların sünnet ve hadisi vahy kabul ettikleri mi, yoksa tam tersi mi anlaşılır?

5- Ashabın da Peygamberimizin davranış ve sözlerinin kaynağı konusunda bazen tereddütler yaşadığı anlaşılıyor. Bunu, “bu senin re'yin (ictihadın) mı, yoksa vahiy mi?” diye sormalarından anlıyoruz. Mümkün onlar “bu vahiy mi?” diye sorarken, vahyin çeşitli anlamlarından birini (ilhamı) kast ediyorlardı. Ondan da emin değiliz. Ama şurası hakikattir ki ashâb, Peygamberimizin her sözünü ve her davranışını vahiy olarak algılamıyorlardı; burası kesin. Onların bu sorusuna Peygamberimiz de: O ne biçim soru, benim her sözüm ve davranışım vahiydir” diye cevap vermemiştir. Tam tersine, meselâ Bedir'deki savaş için konuşlandığı yer hakkında kendi görüşü olduğunu söylemişti.

6- Kur'an'ın emri gereği Rasulullah (s.a.s.) önemli işlerde ashâbıyla istişare ederdi. Ve bazen istişare ettiği kimselerin çoğunluğunun görüşü, kendi görüşünün zıddı olurdu. Peygamberimizin istişaredeki çoğunluğun görüşünü uygulaması, kendi görüşünün vahiy olmadığı anlamına geliyordu. Hakkında vahiy olan bir konu istişare edilmez, edilse bile vahye ters uygulama olmaz. Meselâ, Rasulullah Uhud savaşını müdafaa harbi olarak mı, hücum harbi olarak mı yapmalarının daha iyi olacağı konusunda ashâbıyla istişarelerde bulundu. Ve kendi isteğine zıt olduğu halde, ashabın gençlerinin görüşleri doğrultusunda karar aldı. Eğer kendi isteği vahiy ise, ashâbına vahyin zıddını tercih etme hakkı verir miydi, verebilir miydi? Vahyin zıddına hareket hakkı var mıdır mü'minlerin?

7- Ashâb, az sayıda da olsa, bazen Peygamberimize itaat etmede istekli olmamışlar, belirli bir süre içinde de olsa itiraz edip itaat etmedikleri olmuştur. Hudeybiye'de tıraş olmaları ve ihramlarını çıkarmaları emrinde olduğu gibi. Hz. Ebubekir ve Ömer gibi seçkin ashabın da böyle yaptığı değerlendirilin-

80 (10/Yunus, 109; 33/Ahzâb, 2; 6/En'âm, 106 vb.)

ce, Allah'ın razı olduğu bu öncü şahsiyetlerin vahye itaatsizlik yaptıkları değil, onların Peygamberimizin içtihadına karşı çıktıkları yorumu daha isabetlidir. Demek ki ashab, Peygamberimizin her sözünü ve uygulamasını vahiy olarak görmüyordu.

8- İlk dönem vahiy algısına İbn Abbas'ın anlayışı örnek verilebilir. Kendisine "Tercümanu'l Kur'an" denilen ashâbın en âlimlerinden biri olan Abdullah ibn Abbâs (ö. 68/687) bu konuda bakın ne diyor: Kûfe'ye yerleşmiş Taifli sika hadisçi Abdulaziz ibn Rufey' (ö. 130/747) ondan şu hükmü işitmiştir: "Lâ vahye illâ'l-Kur'an / Kur'an'dan başka vahiy yoktur."⁸¹

9- Hz. Ali: "Bende Kur'an'dan başka bir vahiy yok" diyerek vahyin Kur'an'dan ibaret olduğunu dolaylı olarak belirtmiştir.⁸²

10- Hadis yazmak isteyen bazı sahabîler, arkadaşları tarafından durdurulmuş ve onlara Hazreti Peygamberin hadis yazmaya izin vermediği hatırlatılmıştır. Zeyd İbn Sâbit'in, bu yasağı hatırlatarak Muâviye'yi hadis yazmaktan menetmesi, aynı konuda rivayet edilmiş çeşitli haberlerden bir örnek teşkil eder.⁸³ Bu son olay, Nübüvvetin ilk yılları değil, Muâviye'nin Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu kesin olduğu için çok sonralardır, Zeyd bin Sâbit gibi önde gelen bir sahâbi, demek ki, hadis yazımını devamlı bir yasak olarak kabul ediyordu. Peygamberimiz hadis yazımı konusunda şunları söylemiştir: **"Benden Kur'an dışında hiçbir şey yazmayın. Kim benden Kur'an dışında bir şey yazmışsa imha etsin."**⁸⁴ "Biz hadis yazarken Hz. Peygamber yanımıza geldi ve "yazdığınız şey nedir?" dedi. "Senden işittiğimiz hadisler (sözler)" dedik. Hz. Peygamber şöyle dedi: **"Allah'ın kitabından başka kitap mı istiyorsunuz? Sizden evvelki milletler Allah'ın kitabı yanında başka kitaplaryazdıkları için yoldan çıktılar."**⁸⁵ "Allah elçisinden sözlerini yazmak için izin istedik, bize izin vermedi."⁸⁶ "Sahabe Allah'ın elçisinden sözlerini yazmak için izin istediler. Ancak onlara izin verilmedi."⁸⁷

81 Buhârî, 6830; Ebû Cafer Tahavî, Şerhu Müşkili'-Âsâr, tahkik Şuayb el- Arnaut, Muesseu'r-Risâle, 1415/1994, c. 14, s. 466

82 Buhârî, 111, 3047, 6903, 6915; Müslim, Kitabul- Hacc, 467, hadis no: 1370

83 el-Hatib, Takyîd, s. 33

84 Sahihi Müslim Kitab-ı Zühd 72, Ahmed bin Hanbel, Müsned 3/12, 21, 33

85 El Hatib, Takyid, sayfa 32

86 Tirmizi, es-Sünen, K. İlm

87 Dârimî, es-Sünen, Mukaddime 42

11- Peygamberimiz, eğer hadisler vahiy ise onları yazdırarak koruma altına almamıştır. Ondan daha önemlisi Müslim'in rivayet ettiği hadiste **“Kim Kur'an dışında bir şey yazdıysa yazılanların tümünü imha etsin”** demiştir. Peygamber, hiç vahyi imha ettirir mi? Peygamber vahyi korumazsa, hele bir de imha ettirirse, böyle peygamber olur mu? Böyle peygamber olursa, imha ettirdiği vahiy olur mu?

12- Peygamberimizin her konuştuğu vahiy ise, bu, resul'ü insan olmaktan çıkarmak anlamına gelir. O, kendisine vahiy monte edilip programlanmış bir robot kabul edilmiş olur. Bu takdirde onun aynen bizim gibi beşer olduğunu vurgulayan ayetleri yok saymak gerekir.

13- Rasul beşer olması hasebi ile bazı konularda yanlışlar yapmış ve vahiy ile doğrultulmuş, şiddetli bir şekilde uyarılmıştır. Rasûlullah'ın vahiyle bazı davranışları ve sözleri düzeltildiğine göre, onun sözleri ve davranışları vahiy ise; vahiy yanılmış, vahiy vahyi düzeltmiş olur. Peki, o düzelten vahye nasıl güvenilecek? Düzeltilen vahy yanıldığını göre, düzelten vahyin yanılmadığı nasıl kabul edilecek? Hiç vahiy yanılır mı, ya da yanılan şey vahy olur mu? Bir şey hem Allah'tan gelecek, yani Allah'ın vahyi olacak, hem de yanılacak; bu Allah'ın vahyini, o vahyi gönderen Allah'ı âciz gösteren büyük bir iftira olmaz mı? Resulün kimi uygulamalarını bilahare eleştirip düzelten Kur'an ayetleri dikkate alındığında, Allah'ın önce Peygamberi yönlendirip böyle yaptırdığı, daha sonra da uyarıp neden böyle yaptın diye eleştirdiği iddia edilmiş olur ki, bu büyük bir çelişki olur.

14- Necm sûresi 4. Âyetinde geçen “O vahyedilenden başkası değildir” ayeti, nice âlimlerin de ifade ettiği gibi, Kur'an ile ilgilidir. “O” zamiri Kur'an'a râcîdir. Yani Kur'an vahiyden ibarettir, anlamına gelir. Yoksa, “o ne konuşuyorsa vahiydir” diye anlaşılırsa, günlük hayatla ilgili konuşmaları, eşleriyle özel konuşmaları da mı vahiy kabul edilecek? Dinle ilgili konuşmaları denilecek olursa, peygamberimizin sözlerinden ve yaptıklarından hangileri din, hangileri özel ve dünyadır, bunu kim nasıl ayıracaktır? Kaldı ki, dinle ilgili bir söz söylerken her sözü vahiy olarak konuşmak zorunda olan, her soruya cevap vermek için vahyin gelmesini bekleyen ve bekleten bir kimsenin hayatı makineye, robota benzemez mi? Böyle bir makine, insana nasıl güzel örnek olur?

15- Beşerî olan, bize ulaşması açısından zan ve şüphe içeren sözler lâ ray-be fîh olan vahiyle eşit tutulabilir mi? Vahiye şek ve şüphe olur mu? Vahyin

zayıfı, uydurması olur mu? Vahy olan ifade, acaba şu kelime ile mi söylendi, bu kelime ile mi diye tereddüt edilir mi?

16- Rasûlün konuştukları gayr-i metluv vahiy olduğu kabul edilince, özellikle tasavvufun önde gelenleri, kendi söz ve yazılarının da vahiy gereği olduğunu ileri sürebilmişler, vahy- i gayr-i metluv kapısının açılmasıyla kendi görüşlerini Allah'ın vahyi gibi halka sunmuşlardır. Celâleddin Rumî ile Said Nursi'yi bu konuda örnek verebiliriz. İskender Evrenesoğlu gibiler de işi daha belirgin hale getirmiş, kendisine vahiy olarak kitap indiğini çevresine inandırmış, kameralar karşısında vahiy alma(!) gösterilerinde bulunmuştur.

17- Korunmamış kimi haberlerin/iddiaların Allah sözüymüş gibi aktarılması dinin zan ve şüpheye dayandığı gibi bir imaj doğuracaktır. Beşerî olanın ilahileştirilmesine yol açacaktır. İkisi de vahy denilerek sünnetin Kur'an'ı neshedebileceği, sünnetin merkeze alınıp Kur'an'ın te'vil edilebileceği, uygulamada hadislerin merkeze alınıp temel kabul edileceği, Kur'an'ın da daha geriye atılabileceği anlayışını oluşturduğundan, dolayısıyla Kur'an'ın mehcür bırakıldığı bir duruma sebep olunmuştur.

18- Allah biraz sonra değiştireceği emri niye versin? Allah geleceği de bildiğine göre niye vahiy vahyi iptal etsin? Vahiy, vahyi iptal etmez. Vahiy, vahiyleri tasdik eder. Allah'ın son peygamber'e indirdiği vahyi, O'nun hükmü kıyamete kadar geçerli değil midir?

19- Ashab, Peygamberimizin söz ve davranışlarını vahiy olarak algılamıyorlardı. Eğer vahiy olarak algılasalardı, Kur'an ayetleri için gösterdikleri özen ve gayreti hadisler için de gösterirlerdi. Gecelerini gündüzlerine katarak onları da ezberlemeye çalışır, Rasulullah'ın (s.a.s.) ağzından çıkacakları kaçırmamak için dizinin dibinden ayrılmazlardı ve Kur'an için dediklerini bunlar için de söylerler; "işittik ve itaat ettik" derlerdi. Ve biz de "bu rivayetlere vahiy demeyelim" diye teklif etmezdik, edemezdik.

20- Eğer hadisler de vahiy ise, bilerek veya bilmeyerek, Rasul ve ashâbı, gelen vahiylerle ilgisiz kalmakla, onların yazılmasını istemeyerek, onların yok olmasına göz yummuş olmazlar mıydı? Rasul, Allah'ın vahyi karşısında taraf tutmuş, ayrıcalık yapmış, bazısını gerekli, bazısını gereksiz görmüş olmaz mı? Rasul, gelen tüm vahiyleri titizlikle koruyup toplumuna ulaştırmışken, hadisler vahiy ise niye bunlara Kur'an'a karşı gösterdiği ilgiyi göstermemiştir?

21- Vahiy kâtipleri hadisleri niye yazmıyordu? Hadisler vahiy ise, bunlar da Vahiy kâtibi ise, onları da yazmaları gerekmez mi idi? Hadisler vahiy ise Rasulullah vahyin bir kısmını (Kur'an'ı) yazdırdığı halde, diğer vahiyleri niye yazdırmıyordu? Vahiy olan Kur'an'ı ezberlettirdiği gibi diğer vahyi (hadisleri) niye ezberlettirmiyordu? Tam tersine, hem Peygamberimiz zamanında ve hem de dört halife döneminde hadislerin yazılması yasaklandı.

22- Haydi, diyelim; Rasul ve ilk Müslümanlar vahye karşı böyle bir (hâşâ) zaaf gösterdiler, madem hadisler vahiy idi, o zaman Allah kendi vahyini niçin korumadı? Kur'an vahyini korumak için, onun yerine ulaşmasını engelleyenler için tehdit üstüne tehdit savuran Yüce Rabbimiz, eğer Rasulün sözleri (bir kısmı da olsa) vahiy ise, onların insanlara ulaşmamasına, kaybolmasına, niçin müdâhale etmemiştir? Allah'ın kendi vahyini korumaması veya vahiyleri arasında ayırım yapması mümkün olabilir mi?

23- Rasulün sözleri de vahiy olsaydı, Kur'an ayetleri için gösterilen gayretin, özen ve titizliğin aynısını onlar için de göstermezler miydi? Ne yazıya geçirdiler, ne ezberlediler, ne öğretmek için özel öğretmenler ve özel ortamlar oluşturdular, ne de ileriye yönelik Müslümanlara bir tavsiyede bulundular. Kur'an ayetleri karşısında "işittik ve itaat ettik" dedikleri halde, Rasulün sözleri karşısında aynı şeyleri yaparlardı. Kendi fikirlerini söylediler, istişarelerde bulundular, bazen de itiraz ettiler.

24- Rasulün söz ve uygulamaları vahiy olsaydı, Allah'ın bunların bazılarını desteklemesi, bazılarına da karşı çıkıp düzeltmesi söz konusu olmazdı. Her ikisi de vahiy olduğuna göre bu, Allah'ın kendisini tasdik etmesi veya tekzip edip düzeltmesi anlamına gelirdi ki, bu durum Allah inancını temelden sakatlayan bir anlayış ortaya çıkarırdı. Bu da Kur'an'ın temel iddialarıyla çelişirdi. O yüzden Kur'an dışı vahiy yoktur, olamaz.

25- Vahiyler, bütün insanlara tebliğ edilmesi gereken hakikatlerdir *"Yâ ey-yuharrasûlu belliğ mâ ünzile ileyke min rabbik. Ve in lem tef'al femâ bel-lağte risâleteh" / Ey rasûl, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer tebliğ görevini yapmazsan, risâlet görevini yapmamış olursun.*"⁸⁸ Belli bir kişi veya zümreye tahsis edilen, bütün ümmete ulaştırılması istenmeyen hususlar vahiy olamaz.

26- Vahiy, Allah'a ait kelâm, yani İlâhî sözlerdir. Peygamberin zihninde ortaya çıkan kendi beşerî kelamı değildir.

88 5/Mâide, 67

27- Hz. Peygamber'e ait sözleri vahiy kabul etmek; *“İn hâzâ illâ kavlu'l-be-şer / Bu, insan sözünden başka bir şey değildir.”*⁸⁹ diyen ve Kur'an'da reddedilen müşriklerin iddialarıyla benzer bir sonuca götürürdü.

28- Nice çalkantı ve zulümlere sebep olan ve tarihin derinliklerinde kalmış bulunan meşhur konuyu hepimiz biliriz: “Kur'an, Allah kelâmıdır, Allah'ın kelâmı ise O'nun sıfatıdır ve dolayısıyla mahlûk değildir.” Hadisler de vahiydir diyenler, aynı iddiayı hadisler için de yapabilirler mi? Peygamberimizin sözleri de mi mahlûk değildir?

29- Tevhid; Allah'ı; zâtında ve sıfatlarında tek kabul etmek, O'na zâtında ve sıfatlarında ortak, eş, benzer kabul etmemektir. Hadisler de ayetler gibidir demek tevhidle bağdaşır mı? Biri Rab, biri kul olarak Allah ve Rasul nasıl birbirinden çok farklı ise, Allah'ın kelâmı ile Rasul'ün sözü de, yani âyet ve hadis de birbirinden çok farklıdır, benzer kabul edilemez. İkisi de vahiy ise, ikisine de aynı muâmele yapılması gerekir. Hâlbuki hadisleri namazda kıraat olarak okuyamayız. İbadet niyetiyle ve makamla okuyamayız.

30- bir rivayette yer alan ve Rasul'e ait olduğu ifade edilen söz ya da amelin arkasında velev ki Allah'ın ona yönelik ilhamı bulunsun, Allah (c.c.) tarafından korunmuş Kur'an'da yer almadıkça bu ilahi ilişki ve yönlendirmeden emin olamayız. Ancak aktarılan söz ya da amel Kur'an'a uygunsa Rasule ait olduğu galip zannıyla onunla amel edersek inşallah Resule itaatin ecrini alırız. Bir de şu husus önemlidir; “gayr-i metlûv”culara sormalıyız, arkasında “gayri metlûv vahiy” ya da “ilham” olmadıkça Resulün Kur'an hükümlerinden hareketle yaptığı içtihadına, dini tavsiyelerine, emirlerine itaat etmeyecek misiniz? Hâlbuki, emin olmadığımız zanlarla arkasında “vahy-i gayri metlûv” ya da “ilham” olduğunu iddia ederek değil, sadece Rasul yaptığı ve söylediği için onun din konusunda yaptıklarını yapmalı, emirlerine itaat etmeli değil miyiz? O halde, gaybı taşıyarak Rasul'ün yapıp ettiklerinin arkasında zanna dayalı ilahi yönlendirmeler aramak yerine, “Allah'a ve Resulüne itaat edin” ilahi emri gereğince, arkasında Kur'an dışı ilave bir vahiy aramadan, sadece Rasulullah yaptığı ve söylediği için ona itaat etmenin Kur'an'a itaat gibi farz olduğunun bilinciyle hareket etmeliyiz.

Din kuralları koyan vahiy, Kur'an'da toplanmıştır. Ancak, Kur'an dışında, Allah ve Resulü arasında tabii ki (din vazetme anlamında olmayan) bir ilişki söz konusu olabilir. Rasulullah ile Allah arasındaki Kur'an vahyi dışındaki

bu muhtemel ilişkinin bizi bağlayıcılığı ise, ancak bilâhare Kur'an'a yansiyarak olur. Yahut da Rasulün bir içtihadı ya da uygulaması haline dönüşerek bize ulaşırsa bizi bağlayıcı hale gelir. Bunda dahi, arkasında zanna dayalı böyle bir iddia (yani Allah'ın Kur'an dışı ilhamla yönlendirmesi) olduğu için değil, sadece Resulün din konusundaki bir içtihat ve uygulaması olduğu için ve Kur'an gereğince bağlayıcılığı vardır. Rasulullah'ın bütün yapıp ettiklerinin vahiy olduğunu (vahy-i gayri metlûv) iddia etmek, hem Kur'an'a aykırı, hem Allah'ın din konusundaki ve gayb haberleriyle ilgili vahyi Kur'an'da toplanmışken, bunların bir kısmının Rasulullah tarafından Kur'an'a koydurulmayıp gizlendiği, ya da sadece birkaç kişiye söylendiği gibi bir iftira olur ki, bu risâlet görevinin tam anlamıyla yerine getirilmediğini iddia etmek anlamına gelir.

RASULULLAH'IN HÜKÜM KOYMASI

Sünnet, Allah Rasûlü'nün, ümmetine örnek olmak üzere ortaya koyduğu uygulama, dini doğru anlama ve yaşamada örnek alınacak davranışlar bütünüdür. Sünnet, Kur'an'ın yaşanmış en doğru tefsiri, İslâm'ın pratik ve örnek tatbikidir. Peygamberimiz tefsir olunmuş canlı bir Kur'an'dı, yaşayan bir İslâm'dı. Hz. Âişe (r.a.) anamızın meşhur sözünü hatırlayalım. Ona Hz. Peygamber'in ahlâkından sorulunca şöyle cevap vermişti: "O'nun ahlâkı Kur'an'dı."⁹⁰ Kur'an ve sünnet bir bütünlük arz etmektedir. Sünnet bir taraftan delil olma özelliğini Kur'an'ın onayından almakta, öbür taraftan da Kur'an'ın beyânı, onun açılımı, fiilî hayata geçirilişi olmaktadır.

İnsanlar arasından seçilmiş rasûllerin görevleri, diğer elçilerden farklıdır. Şu âyet onların işlevini en güzel bir şekilde açıklamaktadır: *"Nitekim, kendi içinizden size âyetlerimizi okuyan, sizi tezkiye eden (temizleyen), size Kitabı ve hikmeti öğreten ve size bilmediklerinizi öğreten rasûller gönderdik."*⁹¹ Rasûller, açık deliller ile gelirler. Yanlarında ilâhî adâletin ölçüsü vardır. Kitab'ı ve onunla gelen gerçekleri mü'minlere öğretirler. Gücün, kuvvetin ve malın nasıl kullanılacağını bildirirler. Allah (c.c.), bu anlamda insanlardan kimin peygambere tâbî olup ona yardım edeceğini, kimin onun dâvetine uyup uymayacağını imtihan etmektedir.⁹²

90 Müslim, Müsâfirün 139; Ebû Dâvud, Salât 316; Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 2; Ahmed bin Hanbel, VI/54, 111

91 2/Bakara, 151

92 57/Hadid, 25

Mü'minler, peygamberlerin tümüne iman ederler. Peygamberlere itaat etmek Allah'a itaat etmektir.⁹³ Peygamberler bir şeye hüküm verdikleri zaman mü'minler **"işittik ve itaat ettik"** derler. Son Peygamber'e iman eden mü'minler, O'nun herhangi bir konuda verdiği hükme itirazda bulunmazlar ve O'nun verdiği hükme teslimiyetle rızâ gösterirler.⁹⁴

Mü'minler, Allah'ı sevdikleri için son Peygamber'e uyarlar, onu tâkip ederler.⁹⁵ Peygamberler, insanlar için seçilmiş en güzel örneklerdir.⁹⁶ Mü'minler, Peygamber'in getirdiği her şeyi almak, yasakladığı her şeyden de kaçmak zorundadırlar.⁹⁷

Kur'an'ın Peygamberimiz'e yüklediği görevlerden biri vahyi/mesajı okuma ve beyan/açıklamadır **"Ve Biz sana da bu Kitabı indirdik ki, kendilerine indirdiğimiz mesajı onlar(ın anlaması, yaşaması) için beyan edesin ve onlar da böylece belki düşünürler."**⁹⁸ Peygamberimiz, beyan görevini ya eyleme dönüştürülerek açıklanması gereken mesajları eylemle açıklamak veya eylemi desteklemek amacıyla veya farklı konularda söylemle açıklayarak eksiksiz yerine getirmiştir.

Bazı insanlar, Kur'an'cılık/mealcilik yaparak Kur'an adına sünneti reddetmeye kalkmışlardır. Bu tavır, öncelikle Kur'an'ın reddettiği bir tavidir. Son Rasûl de diğer şerefli elçiler gibi, yalnızca mektup getiren postacı benzeri, yani sadece mesajı (vahyi) getirip haber veren kimse değildir. O, vahyi getirip haber verir, onu tebliğ etmek için çaba sarf eder ve o vahyi bizzat uygular. Daha doğrusu vahyin hedefini bizzat yaşayarak gösterir. Mü'minler O'na bakarak müslümanlığı nasıl yaşayacaklarını ve Allah'ın kendilerinden ne istediğini öğrenirler.

Sünnet nedir? Bu konuda da ifrat ve tefrit olarak iki aşırı yaklaşım söz konusudur. Peygamberimizin her davranışının sünnet olduğunu savunmak veya sünnet denilince birkaç davranış ve şekilsel özelliği anlamak, ya da daha ileri giderek sünneti dışlamak. Peygamberimiz, kendisinin her davranışının sünnet sayılmaması gerektiği ile ilgili açıklamalar yapma ihtiyacını duymuştur.⁹⁹

93 4/Nisâ, 59, 64

94 24/Nûr, 51; 33/Ahzâb, 36

95 3/Âl-i İmrân, 31

96 33/Ahzâb, 21

97 59/Haşr, 7

98 16/Nahl, 44

99 Bu konuyla ilgili bkz. Müslim, Edâhî 35/5; Ebû Dâvud, Salât 90, Hacc 50; İbn Mâce, Hacc 81 vb.

Peygamberimiz de bizim gibi bir insandı. Onun da beşer olarak, Arap toplumunun miladî 7. asırda yaşayan bir ferdi olarak yediği, giydiği ve yaşadığı bazı şeyler vardı ki, bunlar dinî bir amaçla yapılmamıştı. Meselâ Peygamberimiz sıcak iklimde yaşayan bir kimse olarak kavminin diğer insanları gibi hiç çorap giymemiştir. Çorap giymemek sünnet olarak kabul edilemez. Bir eş olarak hanımlarının bazı tavırlarına gücendiği için, bir kimsenin eşine güvenmesi sünnet olarak değerlendirilemez.

Rasûlullah'ın hüküm koyması ve o hükümlere uyulması gerektiğiyle ilgili âyetleri görelim:

*“Allah ve Rasûlü bir konuda hüküm verdiği zaman artık mü'min bir erkeğin veya kadının o işi kendi isteklerine göre seçme yapmaya (farklı bir alternatif arama) hakkı yoktur. Zira kim Allah'a ve Rasûlüne karşı gelirse apaçık bir dalâlete/sapıklığa düşmüş olur.”*¹⁰⁰

*“Aralarında hükmetmesi için Allah'a ve Rasûlüne dâvet edildikleri zaman mü'minlerin cevabı “işittik ve itaat ettik” sözünden başka bir şey olmaz. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'nun azâbından korunursa, işte sonunda kazanacak olanlar onlardır. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat eder, Allah'a saygı duyar ve O'ndan sakınırsa, işte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir.”*¹⁰¹

*“Hayır! Rabbine andolsun ki, onlar aralarındaki ihtilâflı konularda seni hakem yapıp, sonra da içlerinde hiçbir hoşnutsuzluk duymadan senin verdiği hükme boyun eğip tam anlamıyla teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”*¹⁰²

PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMLERİ, KUR'AN'DAN BAĞIMSIZ MIDIR?

Peygamberimizin hükümleri, sünneti, Kur'an'dan bağımsız değildir. Ya Kur'an'daki hükümlerin izahı veya Kur'an'daki hükümlere kıyasla, Kur'an'dan yola çıkarak Rasulullah'ın ortaya koyduğu uygulamalardır. Yönetimle ilgili ola-

100 33/Ahzâb, 36

101 24/Nûr, 51-52

102 4/Nisâ, 65

rak; “Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyenler”in hükmü Kur’an’da vurgulanır.¹⁰³ Diğer hükümler câhiliyye hükmü olarak damgalanır. Rasulullah da Kur’an kanunlarına tâbi olmuş, o kanunları uygulamıştır. Rasulullah’ın hükümleri/kanunları da Kur’an’dan direkt veya endirekt alınmadır. Peygamberimizin hükümleri/kanunları Kur’an kanunu (onun açılımı, onun günlük hayata yansımaları) olduğundan, Kur’an başka kanunlara kapısını tümüyle kapatır: **“O, hiç kimseyi hükmüne (kanunlarına) ortak yapmaz.”**¹⁰⁴; **“Hüküm (kanun koyma yetkisi), ancak Allah’ındır.”**¹⁰⁵; Bu iki âyet, mutlak olarak hüküm hakkına sadece Allah’ın sahip olduğunu bildirir. **“İnsanlar arasında Allah’ın sana gösterdiğine göre hükmedesin diye hakkı içeren kitabı sana indirdik; hainlerden taraf olma!”**¹⁰⁶ Bu âyet, Kur’an’ın ve Rasulullah’ın temel fonksiyonlarını belirtir. Bu âyet, Rasûlullah’ın nasıl hükmettiğini açıklıyor. Rasul, Allah’ın Kitapta gösterdiği şekilde hükmedsin diye Allah, Kitabını göndermiştir.

Bu âyet, mutlak hüküm koyma hakkının son tahlilde yalnızca Allah’a ait bir hak olduğunu gösteriyor. Peygamberimiz “sünnet” dairesinde hüküm koyma yetkisine sahip ise, bu, Allah’ın ona verdiği bir yetkidir ve Allah’ın ona gösterip öğrettiği gibi hükmetmek zorundadır. Hüküm konusunda Peygamberimizin (s.a.s.) durumu bu iken, diğer insanların durumu, kendi başlarına hüküm koymaya kalkışmaları ne ile izah edilebilir.

RASÛL’E İTAAT GEREKİR, AMA NEBÎ’YE İTAAT GEREKMEZ GÖRÜŞÜ

Peygamberimizin bazen nebî, bazen rasûl durumunda olduğunu, “rasul” olduğunda, ona itaat gerektiği, böyle bir konumda yanlış ve hata yapmadığı, mü’minleri bağladığı; ama nebî olduğu zaman böyle olmadığı, nebî olduğunda hata ve yanlış yapabileceği için o zaman ona itaat etmemizin gerekmediği ifade edilmektedir. Kur’an’da rasul ve nebî kelimelerinin kullanımından bu anlaşılıyor demekteler. Bu görüş, gittikçe yaygınlaşmakta ve kabul görmektedir. Bu anlayışın sünnete ve Peygamberimizin fonksiyonuna yönelik ciddi problemlere sebep olduğu ve ileride sünneti tümüyle reddeden büyük yanlışların adımı olacağı görülmektedir. Bu görüş, her şeyden önce yanlıştır. Kur’an’dan böyle bir anlayış çıkmaz. Tam tersine, Kur’an “Nebî”ye itaati emretmektedir.

103 5Mâide, 44, 45, 47

104 18/Kehf, 26

105 12/Yusuf, 40

106 4Nisâ, 105

NEBÎ KAVRAMIYLA İTAATİN İSTENDİĞİ HUSUSUNDA ÂYETLERDEN DELİLLER

/A'râf, 157

“Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî nebîye ittibâ edip uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur’an’a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (7/A'râf, 157)

Bu âyet, (aşağıda başka örnekleri gibi) hem rasulullah'ın aynı zamanda nebî olduğunu gösteriyor. Hem de o rasul-nebî'ye tâbi olup uyanların kurtuluşu erenler olduğu vurgulanıyor. “Er-Rasûl en'Nebiy” bileşik iki sıfattır; daha doğrusu isim-sıfattır. Yani o, rasul-ümmî olan nebî ... anlamına gelir.

7/A'râf, 158

“(Ey Muhammed!) De ki: “Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlılığı kendisine ait olan Allah’ın hepinize gönderdiği rasûlüyüm. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, diriltir ve öldürür. O hâlde, Allah’a ve O’nun sözlerine inanan Resûlüne, o ümmî nebîye iman edin ve ona ittibâ edip uyun ki doğru yolu bulasınız.” (7/A'râf, 158)

Âyetin sonundaki ifadeyi tekrarlayalım: “Resûlüne, o ümmî nebîye iman edin ve ona uyun ki hidâyeti/doğru yolu bulasınız.” Muhammed aleyhisselâm'ın ve diğer bazı peygamberlerin hem nebî ve hem rasul olduğunu belirtten, dolayısıyla aynı şahsın birbirini tamamlayan iki ayrı ve birbirinden ayrılmayan özellik ve görevini anlatan rasullük ve nebîliğin aynı şahsın özellikleri olduğunu ve aralarında herhangi bir farkın olmadığını görüyoruz. Mü'minlerin hidayete ermeleri için Allah'ın rasulüne, o ümmî nebîye iman edip ittiba etmeleri, o nebîye tâbi olup uymaları gerekiyor. Bu âyet aynı zamanda nebî ve rasûl ayrımının genelde ve özellikle Muhammed aleyhisselâm'la ilgili özelde doğru olmadığını da içeriyor.

2/Bakara, 213

“İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak nebîler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak

olarak indirdi. Kendilerine apaçık âyetler geldikten sonra o konuda ancak; kitap verilenler, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle, onların hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe iletti. Allah, dilediğini doğru yola iletir.” (2/Bakara, 213)

Bu âyette Nebîlerin insanların ihtilaf ettiği şeyler hususunda aralarında hüküm vermek üzere kendilerine kitap verilen nebîler gönderildiğini ve o nebîlerin aynı zamanda (itaat edenleri) müjdeleyen, isyan edenleri uyarıp korkutan özelliğe de sahip oldukları ifade ediliyor. Nebîlere hüküm vermek üzere kitap indirilmiş ise, onlara iman eden kimselere de kitapla aralarında hükmeden nebîlerine itaat etmek düşer.

33/Ahzâb, 45-46

“Ey Nebî! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah’ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.” (33/Ahzâb, 45-46)

Nebî, bu âyete göre nebî, Allah’a davet ediyorsa, Allah’a davet eden nebî’ye itaat edilmez mi? İtaat edilmez ise, bu itaatsizlik Allah’a itaatsizlik olmaz mı?

49/Hucurât, 2

“Ey iman edenler! Seslerinizi, Nebî’nin sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, ona yüksek sesle bağırmanın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider.” (49/Hucurât, 2).

Mü’minlerin seslerini Nebî’nin sesinden yükseltmesi yasaklanıyor. Sesin yükseltilmesi; onun sesini, onun dediğini, onun emrini bastırmaya çalışmak olarak ele alınmış; dolayısıyla Nebî’nin bir dediğini iki etmek, tekrar söyletmemeye çalışmak, onun emrine karşı farklı bir alternatif ileri sürmemek ve ona itaat etmek demektir. Bütün bunlar, Nebî’ye itaati farz kılmaktadır.

5/Mâide, 44

“Şüphesiz Tevrat’ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah’a) teslim olmuş nebiler, onunla yahudilere hüküm verirlerdi. Kendilerini Rabb’e adanmış kimseler ile âlimler de öylece hükmederlerdi. Çünkü bunlar Allah’ın kitabını korumakla görevlendirilmişlerdi. Onlar Tevrat’ın hak olduğuna da şahit idiler. Şu hâlde, siz de insanlardan korkmayın, benden korkun ve âyetlerimi az bir karşılığa değiştirmeyin. Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir.” (5/Mâide, 44)

Bu âyette geçen nebîlerin özelliklerine bakılınca, onlara itaat etmek gerekmez diyebilir mi objektif ve insaflı bir insan?

33/Ahzâb, 59

“Ey Nebî! Hanımlarına, kızlarına ve mü’minlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmelerine de daha uygundur. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.” (33/Ahzab, 59)

Nebî’nin, ailesiyle birlikte mü’min kadınlara tesettüre uygun şekilde giyinmelerini emretmesi, ona itaat edilmesi için çok açık bir delildir. Burada Nebî’ye itaatsizlik, Allah’a itaatsizliktir.

2/Bakara, 177

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve nebîlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.” (2/Bakara, 177)

“...men âmene billâhi vel yevmil âhırı vel melâiketi vel kitâbi ven nebiyyîn(nebiyyîne)” Bu âyette iyiliğin tanımı olarak bildirilen “Nebîlere İman”, onların varlığına ve Nebî olduklarına iman etmekle kâfi kabul edilen, herhangi aktif bir tavırsızlıktan öte; onlara itaat etmeyi vurgulayan bir uyarıdır. Nebîye iman, nebinin Allah’tan getirdiği mesaj veya Allah adına verdiği hüküm hakkında ona güvenip teslim olmayı gerektirir.

19/Meryem, 54

“Kitap’ta İsmail’i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi.” (19/Meryem, 54)

İsmail (a.s.) rasul-nebî idi. Allah ona rasul-nebî dediyse, o bazen sadece rasuldür, bazen sadece nebidir denilebilir mi? Bu konuda diğer nebilerin (diğer rasullerin) bu vasıflarının ayrılacağına dair nasıl bir delile sahipler?

4/Nisâ, 115

“Kim, kendisine hidayet (doğru yol) besbelli olduktan sonra Rasûl’e karşı çıkar, mü’minlerin yolundan başkasına uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir.” (4/Nisâ, 115)

Rasûlullah’tan bu yana gelen ashabın ve bize kadar her kuşaktan âlimlerin, müctehidlerin hiçbirinin böyle bir ayrıma gettiğine şahit değiliz. Tehdide dikkat çekiyoruz: *mü’minlerin yolundan başkasına uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakırız ve cehenneme sokarız.*

33/Ahzâb, 40

“Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.” (33/Ahzâb, 40)

Bu âyette de Muhammed aleyhisselâm’ın hem Allah’ın rasûlü ve hem de nebîlerin sonuncusu olduğu vurgulanıyor. Yani, Allah ona hem rasul ve hem nebî diyor. Bu ikisini birbirinden ayırmak ve onu bazen sadece nebî, bazen sadece rasul kabul etmek, hangi delille mümkün oluyor?

CEHÂLET MÂZERET Mİ, DEĞİL Mİ?

“Cehâlet”: Bilinebilecek durumda olan dinî esasları bilmemek veya bilebilecek kabiliyette olan bir kimsenin bilgisizliği ya da akıl ve idrâk sahibi bir kimsenin dinî esasları bilmemesi diye tarif edilir. “Mâzeret” ise; yapılması veya sahip olunması gereken bir hususta öyle yapmamayı veya olamamayı câiz kılan gerekçe(ler)dir.

Cehâlet, esas olarak akide, yani inanç esasları yönüyle değerlendirilir. Amel konularında ise, o yapılacak iş zarurat-ı diniyyeden ise, yani dinin herkes tarafından bilinmesi gereken temel hükümlerinden ise, cahillik mazeret sayılmaz. Ama, ayrıntılarla ilgili ve ilmî delillerini bilmek ise bu konuda mazeret söz konusu olabilir. Amelle ilgili dinin farzlarını, haramlarını bilmemek mazeret olmaz. Bir kişi, bir adam öldürse, mahkemeye çıkınca “ben adam öldürmenin suç olduğunu bilmiyordum” dese, “madem bilmiyordun, öyleyse haydi git”

der mi hâkim? Aynen böyle, kişi namaz kılmasa veya içki içse, Allah “niye namaz kılmadın?” veya “niye içki içtin?” diye sorunca, “bunların suç olduğunu bilmiyordum” deyince “madem bilmiyordun, öyleyse bir ceza vermiyorum” denilmesi beklenemez. Öyle olmuş olsa, bilenlere zulmedilmiş olunur. Bilenler bir suç işleyince cezalandırılacak, bilmeyenler ise affedilmiş olacak. Bilmeyenler, cahiller kazançlı çıkmış olacak. Hâlbuki dini önemsemediği, haramı ve helali öğrenmediği için bir suç işlemiş, haram işlediği için ayrı bir suç işlemiş olacaktır bilmeyen kişi.

Akaidi ilgilendiren ana konular yönüyle cehalet konusunda herkes için aynı şekilde hüküm vermek doğru olmaz. İnsanın konumuna, içinde yaşadığı ortama ve devletin yapısına bakmadan “cehâlet mazerettir” veya “değildir” demek olmaz. Eğitimli bir kimsenin, sözgelimi Lise mezunu bir insanın imanı-küfrü bilmemesi ile, kendini yetiştirmemiş, eğitimsiz birinin, okuma-yazması bile olmayan meselâ bir ev hanımının bilmemesi arasında fark vardır.

Bir hadis rivâyetine göre Rasûlullah (s.a.s.) hutbede şöyle buyurdu: **“Ey insanlar, bu şirkten sakının. Muhakkak ki o, karıncanın kımıldamasından daha gizlidir.”** İçlerinden birisi: “Ey Allah’ın Rasûlü, karıncanın kımıldamasından daha gizli olduğu halde böyle bir şirkten nasıl sakınabiliriz?” **“Ey Allah’ım, bile bile sana herhangi bir şeyle şirk koştuktan yine Sana sığınırız. Bilmediğimiz şeylerden de Senden mağfiret dileriz’ deyin”** buyurdu. ¹⁰⁷

Gördüğümüz gibi Rasûlullah bizlere şirkin birisi bizim tarafımızdan bilinen, diğeri bize gizli kalan olmak üzere iki çeşit olduğunu öğretmek istemiş ve bizleri bilmediğimiz ve düşme ihtimalimizin olduğu şirkten dolayı Allah’tan mağfiret dilememizi emretmiştir. Kesinlikle biliyoruz ki, Rasûlullah (s.a.s.) bizlere ancak yüce Allah’ın mağfiret edeceğini belirttiği şeylerin mağfiret edilmesinin istenebileceğini emreder, böyle olmayanları ise emretmez. Dolayısıyla kişinin bilemeyeceği bu şirk çeşidi, Yüce Allah’ın: **“Muhakkak Allah kendisine şirk koşulmasını mağfiret etmez, fakat bunun dışında kalanları; dilediği kimseler için mağfiret eder.”**¹⁰⁸ buyruğunda kast edilen şirk değildir. Ve yine aynı şekilde bu, Şeriatın müşrik olarak nitelendirdiği kimselerin şirki de değildir. Yine bundan, câhil kişinin, bilgisizliği dolayısıyla mâzur olduğu sahih olarak

107 İmam Mervezî, Müshed-i Ebû Bekri’s-Sıddık, çev. A. Davudoğlu, s. 89-93, hds. no: 17, 18; Suyûtî, Câmiu’s-Sağîr Muht. Tercüme ve Şerhi, c. 2, s. 504, hds. no: 2458; Buhârî, Edebu’l-Müfred, 296, hds. no: 716; Münzirî, Hadislerle İslâm (Terğîb ve Terhîb), c. 1, s. 95, hds. no: 33; İbn Hacer el-Askalânî, Terğîb ve Terhîb, s. 23, hds. no: 11; Zebîdî, İthâfu’s-Sâde, II/272-273, VIII/281; Ebû Hâcer Besyûnî, Mevsûatü Etrâfi’l-Hadîs, II/213; İbn Kesir

108 4/Nisâ, 48, 116

anlaşılmaktadır. Çünkü ümmet ittifakla ve ihtilâfsız olarak şunu kabul etmiştir: Eğer bir kimse, şirkin herhangi bir türünün şirk olduğunu açıkça görüp biliyorsa ve buna rağmen şirk olan bir sözü söyleyecek veya şirk olan bir davranışı işleyecek olursa o kişi kâfirdir, müşriktir ve (daha önceden müslüman ise) mürted olduğuna hüküm verilir.

Âlimlere, Allah'ın dinini insanlara ulaştırmakla kendini görevli kabul eden dâvâ adamlarına farz olan ise, bilmesi gereken şeyleri bilmeyen, kendisinin ihtiyaç duyduğu bilgileri öğrenememiş bulunan bilgisiz kimselere, dinde gerekli bilgiyi kazandırmaktır. Ta ki bu câhil kimseler, şirkin ve sapıklığın uçurumlarına yuvarlanmasınlar.

Çok sayıda âyet ve hadisten anlaşılacağı gibi; bilgisiz olan bir kimsenin delilden haberdâr oluncaya kadar, bilgisizliği dolayısıyla mâzûr olduğunu kabul etmek gerekir. İnsanlar kendilerine delil belirtilmedikçe bilgisizlikleri dolayısıyla Allah yanında mâzur olabilirler; biz onların mâzur olabileceği anlayışını öne çıkarmak ve böyle kimseleri tekfirden kaçınmak zorundayız. Bu durumda olanlar Müslüman kabul edilir. Âlimlerin çoğunluğu da bu kanaattedir. Yüce Allah'ın gerçek emrinin ne olduğunu bile bile Allah'a isyanı emreden tâğutları, rab edindiğini şer'î delille tesbit etmiş olduğumuz muayyen kişiler ise bu genel hükmün dışındadır. Bir kimseye delil açıklandıktan sonra, şer'î bir belge ve delil ile onun şer'î hükmü bilmiş olduğu sâbit olan ve bile bile Allah'ın hükmünü kabul etmediği kesin olan bir kimsenin kâfir olduğunda şüphe yoktur.

Biz Allah'ın kimi affedip etmeyeceğini bilemeyiz. Allah hakkında ileri geri konuşmak bize yakışmaz. Allah şirk koşmanın dışında bütün günahları bağışlayabileceğini açıklıyor. İman edip teslim oluruz. Ama her şirk bir değildir. Şirkin birçok tasnifi vardır. Küçük şirk - büyük şirk, açık şirk - gizli şirk, bilerek şirk - cehaletle şirk, mutlak şirk - ictihadî (yoruma dayalı) şirk, kesin şirk – şirk olma ihtimali olan... Bunların hepsi aynı hükme tâbi değildir.

Herkes gücü ve imkânı oranında dinini (tevhid ve şirki) öğrenmek zorundadır. Din, öğrenme imkânı olduğu halde, kasden öğrenmeyenlere olumlu ayrıcalık vermiyor, imkânı olmayanlara kaldıramayacakları yükü yüklemiyor. Herkesin gücü ve imkânı aynı değildir. Cehaletinden dolayı müşrik kabul edilmeyen bir kimsenin durumu, öğrenme imkânı, gücü, fırsatı olmaması ile ilgilidir. Rahatlıkla öğrenme imkânı olduğu halde, önemsemediği için, gerekli görmediği için dinin asıllarını öğrenmeyen kimsenin imanından bahsedilmez. Öyle bir kişi,

kendisine tebliğ yapan kimselere muhatap olduğu zaman, eğer öğrenmek istemez ve öğrendiği dinin asıllarına, kesin tevhidî esaslara inanmazsa o bilinçli olarak küfrü seçmiş olur. Mâzereti kalkmış olur. Böyle bir imkân ve ortam olduğu halde, kişinin cehaleti tercih edip tebliğe kendini kapatması, tevhid ve şirki öğrenmemesi onu mü'min olarak bırakmaz ki... O yüzden tebliğ kendisine ulaşan veya kendisi bu konuları araştırabilecek kimsenin mazereti kalkmıştır; ya iman edecek veya küfredecek. Yoksa, hiçbir şekilde cehalet ilimden daha faziletli, cehalet kişiyi cennete, ilim ise cehenneme götüren tehlike kabul edilemez. Burada, ilme imkânı olmayan kişinin mâzeretinden bahsediyoruz. Öğrenmemekten dolayı veya bilmek için gayret göstermemekten dolayı bilmemek ayrıdır, gayretine rağmen öğrenememiş, istediği halde imkân bulamamış dolayısıyla bilememiş ve câhil kalmış olmak bambaşkadır. İslâm devletinde, devlet kurumlarından halka kadar herkesin herkese tevhidi anlattığı, en azından şirke giden yolları açmayıp tıkadığı bir ortamdan bahsetmiyoruz; öyle bir ortamda elbette cehalet mazeret değildir. Şundan bahsediyoruz: Meselâ: Şehre ve büyük yerleşim yerlerine uzak bir dağ köyünde okuma yazması olmayan veya olduğu halde, hiçbir kitap temin edemeyen ihtiyar bir kadın düşünelim. Bilmediklerini kendisine anlatacak çevresinde kimse yok. Bununla birlikte samimi bir dindar. Bildiği bütün emirleri yapıyor, yasaklardan kaçınıyor. Allah'a severek teslimiyet gösteriyor. Hiçbir âyeti inkâr etmiyor. Ama tâğut nedir, demokrasi nedir, el-fâz-ı küfür nedir... bilmiyor veya yanlış biliyor. Bu kimsenin tekfir edilmemesi gerektiğini ifade ediyoruz. Bu kimse, bu şartlardan çıkar, sözgelimi bir şehre taşınırsa, evlerine bilgili bir akrabaları gelir ve ondan öğrenme imkânı olursa, şartlar değişir ve artık o kadın için mâzeret kalkar. Böyle bir durumda öğrenme imkânı olduğu veya tebliğ edilerek kendisine deliller ulaştırıldığı zaman, durum değişir. Biz durumun değişmediği, imkânsızlıkla ilgili hususlardan bahsederek onları tekfir etmenin yanlışlığını vurguluyoruz. Yoksa, mesela bir politikacının, bir gazetecinin, bir öğretmenin şirk koştuğunda “ne yapalım, bilmiyordur, bilmemek de mazerettir” deyip onu tekfirden kaçınmayı savunmuyoruz. Bu tür insanlar, bilmiyorlarsa bilmek istemediklerinden, önem vermediklerindendir.

İnsanlar uyarılmadan, kendilerine hak tebliğ edilmeden Allah onlara azab etmez. *“Biz elçi göndermedikçe azap edecek değiliz.”*¹⁰⁹; *“Bu böyledir. Çünkü Rabbin, halkı habersiz iken ülkeleri zulüm ile helak edici değildir.”*¹¹⁰ Tebliğ olmadan sorumluluğun bulunmayacağı ilkesi hemen hemen bütün âlimlerce kabul edilmiştir. Burada sorumluluğun temel şartı olan ‘bilme’den

109 17/İsrâ, 15

110 6/En'âm, 131

maksadın, daima bilfiil bilgi sahibi olma değil, bilgiye yahut bilme imkânına sahip bulunma olduğuna dikkat edilmelidir. Nitekim Molla Hüsrev, cehâleti istilâh olarak, bilinebilecek durumda olan dini esasları bilmemektir şeklinde tanımlamaktadır.

*“Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiç bir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.”*¹¹¹ Hiçbir tevile yer bırakmayan bu nassı zahîrî mânâsından başka bir anlama yorumlamaya iten başka bir nass da olmadığı gibi, iman ile ilgili konularda bunu tahsis eden (anlamını daraltıp, özelleştiren) başka bir delil de gelmiş değildir. Kim Allah’a ve Rasûlü’ne muhalif olarak hüküm verilmesini caiz görürse, bu âyetin hükmü gereğince ondan imanın gitmesi kesinlikle söz konusudur. Aleyhinde kesin delil bulunmayan ve haktan kendisine ulaşmış ve bu konuda delil belirtilmiş bir konuda Allah’a ve Rasûlü’ne muhalefeti kesin olarak câiz gördüğü tesbit edilemeyen kişi, hakkında kâfir olduğuna dair nass olmadığı sürece kâfir olmaz. Hakkın izahı ve apaçık delilin ortaya konulmasından sonra inat etmeye devam eden kişi ise, Rasûlullah’ın hakemliğini ve onun vermiş olduğu hükmü kabul etmediği için, kâfirdir.

Cehâlet, özellikle İslâm’ın hâkim olmadığı yerde, avam için mâzeret olabilir.¹¹² Eski âlimlerin çoğunluğunun, cehâletin mâzeret olamayacağı ile ilgili

111 Nisa:4/ 65

112 Fakihler, dini hükümlerden haberdar olmama halinde bunlarla yükümlü olunmayacağı ilkesinin uygulamasında kural olarak darul-İslâm’da bulunmayı bilgi karnesi, darul-harpte bulunmayı da bilgisizlik karnesi olarak kabul etmişlerdir (Ahmet Özel, Ülke Kavramı, 177-178).

Fili imkânsızlık durumunda bunun bazı istisnaları meşru bir mâzeret sayılmıştır. Ancak bazı yazarların belirttiği gibi, (Abdülkadir Udeh, Ceza Hukuku, 1/620-621) bunlar da esasen birer istisna değil, ‘bilme imkânı bulunmadıkça sorumlu tutmama’ ilkesinin bir gereği sayılmalıdır. Kesin delillerle sabit olmayan ve geniş kitleler arasında yaygın olarak bilinmeyen hükümler hakkındaki bilgisizlik ise hemen bütün âlimlerce Dârul-İslâm’da bulunanlar bakımından da mâzeret olarak kabul edilmiştir. Cehlin mâzeret sayılması hallerinde dikkat edilmesi gereken bir husus, davranışa bağlanan hukuki sonucu bilmemenin değil, davranışın yasak olduğunu bilmemenin özü kabul edilmiştir.

Allah’ın kitap ve elçiler göndermiş olması ve fertlerin/ toplumun da, hadiste kendisinden sorumluluğun kaldırıldığı bildirilen kişilerden müteşekkil olmaması hasebiyle, özelde son elçinin mesajı bağlamında bilmemekten yana mazur sayılamazlar. Kaldı ki insanların kendisinden yana mesul tutulacağı ve ilâhî tahrif edilmeden baki kalacağı bildirilen bu anlaşılır kitabın geliş gerekçesi de insanlara bunu ilan etmektir (7/A’râf, 172; 67/Mülk, 10; 43/Zuhruf, 44; 5/Mâide, 19; 28/Kasas, 46; 32/Secde, 2-3).

Esasen fertlerin sorumluluklarının bilincinde ve tevhid esaslarını bilerek iman etmesi, neleri kabul, neleri reddetmek iman ettiğinin farkında olması gerekir. Çünkü bilinmeyen bir şey tasdik edilemez. Bilinecek ki inanılan bu kitabın temel prensiplerine aykırı hususlar yine bu kitaptandır, zannıyla tasdik edilmesin.

Deli veya bütün olanaklardan mahrum olarak dağ başında yaşayan bir fert için mâzeret kabul edilen cehâletin, bu durumda olmadığı halde cehâleti bilerek seçen kimseler için mâzeret kabul edilmesi söz konusu bile olamamaktadır Nitekim ulema da cehâletin mâzeretlik boyutunu hep özel istisnai durumları dikkate alarak ifade etmektedir (Örnek olarak bkz. er-Remeli, Nihâyet’ul-Muhtac, -bab’u hükm’i tâ-

husustaki görüşleri, yaşadıkları döneme göre değerlendirilmelidir. İslâm devletinde yaşayan insanlar için cehalet tabii ki mazeret olmaz. Devlet, her türlü imkân ve her türlü araçlarla eğitim için en erken yaşlardan itibaren insanına dinin özünü anlatmak zorundadır. Çocukları ve gençleri zararlı cereyanlardan, yanlış din anlayışlarından, bâtıl ideoloji ve sapık zihniyetlerden korumak ve onların etkisinde bırakmamak için her türlü tedbiri alır. Sadece ilim ehline

rik'is-salât- 2/418, -Kitab'ur-ridde- 7/395; ayrıca bkz. Mihne, 11-12,298). Özetle istisnâî durumlar kendi özelinde ve genel durumlar ise yine kendi bağlamında değerlendirilmek durumundadır. Kaldı ki istisnâî-özel durumlar genel geçer bir kısım kuralların varlığını işaret ediyor olsa gerek.

Dâru'l-İslâm'da bilgisizliğin özü sayılmadığı bir kaidedir. Çünkü Dâru'l-İslâm'daki kişilerin bilgi sahibi oldukları farzedilmektedir. Bu nedenle müslüman bilmesi gereken hususları bilmemekle mazur sayılmaz. Dolayısıyla şer'i hükümlere bilgisizlik - cehâlet iddiasıyla kimse muhâlefette bulunamaz. Çünkü burada cehâlet özü sayılamaz.

Buna göre İslâm diyarında oturan herkesin farzları da, yasakları gösteren genel esasları da bilmesi gerekir. Onları bilmemek özü sayılmaz. Ancak delili kesin olmayan hususlar bunun dışındadır. Aslında bu gibi delili kesin olan hususları bilmemek suçtur. Suç ise başka bir suçu meşru kılmaz.

Fakihlerin cumhuru, İslâm ülkesi olmayan memleketlerde İslâmî hükümler hakkındaki cehâletin şer'i teklifleri kaldırarak derecede kuvvetli bir mâzeret olduğunu kabul etmiştir. Fukahanın çoğunun yaklaşımı şöyledir: Dâru'l-harb, şer'i hükümlerin bilinmesine elverişli değildir. Hükümlerin kaynakları orada meşhur olacak şekilde herkese ulaşmamıştır. Oradaki bilgisizlik, delili bilmemektir. Delil üzerinde cehâlet ise teklifi düşürür. Çünkü Dâru'l-harbde müslüman olan kimseye hitap, teveccüh etmez (Bkz. Molla Hüsrev, 34S; Aydın, Hukuku Bilmeme I/271-272).

Esasen Dâru'l-harbde müslümanların İslâmî hükümler hakkında bilgi sahibi oldukları farzedilemez. Çünkü Dâru'l-harb şer'i hükümlerin öğrenildiği, bilinebileceği yer değil, aksine onların öğretilmediği, bilinmediği bir yerdir. Başka bir ifade ile Dâru'l-harb, İslâmî hükümlerin yayılıp tanındığı bir memleket değildir.

Dâru'l-harbte müslüman olup da emirleri yerine getirmeyen kişi hakkında Ebû Hanîfe ve İmameyn'in görüşü şöyledir: "Bu husustaki dini hitap-delil o kimseye kavuşmadığından, bilgisizliği özü sayılır. Çünkü bu durumda kendisi kusurlu değildir. Bilgisizlik, delilin kendisinin kapalı ve gizli kalmasından ileri gelmiştir... Dâru'l-harb üzerinde tebliğ velâyeti kesik olduğundan, şer'i hitap oradaki mükelleflere takdiren ulaşmış sayılmaz... Buna mukabil Dâru'l-İslâm'da bir kimsenin bu husustaki bilgisizliği özü kabul edilmez. Çünkü Dâru'l-İslâm'da bulunmakla onun hakkında hükmen bu ilim sabittir. Bilgisizliği kendi şahsi kusuruna dayandığından özü sayılamaz."

Buradaki temel espiрі şudur: Bir şeyi bilmekten öte, o şeye ulaşabilme imkânının olup olmadığı daha önemlidir. Bu nedenle söz konusu mevzuda bilgisizliğin, mükellefin kendi kusuru olup olmaması çok önemlidir. Çünkü vücup için bilfiil bilgi değil de hükmü bilme imkânının bulunması yeterlidir. Dâru'l-İslâm'da bu imkân var olmasına karşın Dâru'l-harbde yoktur.

Dâru'l-harp denilen İslâm'ın devlet olarak uygulanmadığı yer demek, darul-cehâlet demektir; İslâm'dan yana bilgisizlik yurdu.

Dâru'l-harb diye tesmiye edilen vasatta sadece İslâmî değerlerin o bölgeye ulaşması cihetiyle bazı istisnalar söz konusudur. Orada gayri İslâmî bir yönetimin egemen oluşundan kaynaklanan bir durum mevcuttur. Söz konusu otorite orada İslâm'ın yayılmasına, anlatılmasına mani olmakta bu nedenle İslâmî hükümler bilinmemektedir.

Eskilerin Dâru'l-harb dediği İslâm'ın hâkim olmadığı hicret etmemiş müslümanın cehâleti kendisi için mâzerettir. Çünkü imiş emirler onun açısından gizli sayılır. Dolayısıyla hakkındaki cehâlet özü sayılır. Çünkü bu cehâlet bizzat delilin ortada olmayışından kaynaklanmıştır.

Anlaşıldığı gibi bilgisizliğin kişinin kendi kusurundan dolayı olması durumunda bunun özü olamayacağı açıktır. Bunun yanında esas olan, doğrudan doğruya bilmek değil, bilebilme imkânının var olmasıdır. Dikkat etmek lazım; bilmemek/cehâlet ayrı, bilmeye çalışmamak ayrıdır. Gene bilmek için imkân olduğu halde câhil kalmak bambaşkadır. Bu, doğrudan kişinin kendi kusurudur. Ve zaten başlı başına bir suçtur (Bkz. eş-Şafii, er-Risale, 197-198; M. Ebû Zehra, Suç ve Ceza, 1/425-436; Mustafa Akman, Kur'an'da Câhil Câhiliye Cehâlet, Buruc Y., 189-202).

ve dâvâ adamlarına değil; halkın her kesimine doğru din anlayışını ulaştırır. Böyle bir vasatta tabii ki bilmemek mâzeret değildir. Bugün o fetvaların ay-nen geçerli olması için aynı ortamların bugün de olması gerekiyor. Zamanın değişmesi ile zamanın etki ettiği fetvalar, ictihadlar da değişir. Özellikle, gü-nümüz câhiliyye ortamlarında insanlar, müslüman olduğunu iddiâ edenler ya da müslümanların yaşadığı yerlerdeki insanlar, çevrelerinden İslâm'ı ne kadar, doğru bir şekilde öğrenme, güzel örneklerini görme imkânına sahiptir? Ço-ğunlukla bid'at ve hurâfelerle yer yer tahrife uğramış din anlayışı bir vâkıa-dır. Medyada, okullarda, hatta nice câmide tanıtılan ve yaşanılan İslâm'ın ne oranda gerçek İslâm olduğu sorgulanmalıdır. Ve bütün bu olumsuz şartlar içinde insanın bazen hurâfelere, zâlimlerle işbirliği yapanlara karşı çıktığını zannedip değerlendirecek hak adına hakka karşı çıkabildiğini unutmamak ge-rekıyor. Câhillik, bilinmeyen İslâm'a karşı çıkmayı neticelendirdiği gibi, bazen bu câhiller sevdiği(ni zannettiği) dinin gerçeklerine karşı çıkıp çıkmadığını bile bilip değerlendirmeden aklına göre bir hükmü kabul etmeyebiliyor. Nice insan İslâm için kendini belki fedâ edebilecek durumda Allah'ı ve Rasûlünü sevdiği halde, düzen ve ortamın kurbanı olarak, ilim ve amel konularında da ihma-lin neticesi, bazı müslümanlarca mürted ilan edildiği için onlara göre idamı hak eden duruma düşebiliyor. Acınması ve kurtarılması gereken bu zavallılara karşı görevlerini yerine getirmeyen müslümanların, bunları asılması gereken insanlar olarak ilân etmeleri ne kadar doğru olur? Bunlara ne verdik ki, ne istiyoruz? Bataklıktan, hele gübrelikten çok güzel kokulu güller mi çıkacak? Tek tük çıksa bile, gübreliğin gülistan olmasını beklemek idealizmin anor-mallik boyutu değil midir? Bataklık/gübrelik kurutulmadan b... böceklerinin veya sivrisineklerin önüne geçmek mümkün mü? Cehâlet, aldatmalar, sap-tırmalar, akın kara, karanın da ak gösterilmesi gibi tavırlar değerlendirilmeden ve bunlara çözümler bulunmaya çalışılmadan insanların hakka tümüyle nasıl teslim olabileceğini düşünmek gerekiyor.

Kur'an'ın şu ihtarını akıldan çıkarmamalıdır: *“Ve lâ tekûlû li men elgâ iley-kumu's-selâme leste mü'minâ tebtêğûne arada'l-hayâtî'd-dünyâ... (Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek, 'sen mü'min değilsin!' demeyin...)*”¹¹³

Haksız tekfir bumerang gibidir; karşısındaki mü'min olduğu halde onu tek-fir eden kişinin kendisine bu sıfat döner. Peygamberimiz bu konuda şöyle bu-yurmuştur: *“Bir kimse diğerine, 'kâfir' dediği zaman, bu ikisinden biri kâfir olur: Eğer dediği kimse kâfir ise, adam doğru söylemiştir; yok eğer ona*

dediği gibi değilse, ona söylediği küfür sözü kendine döner (söyleyen kâfir olur).”¹¹⁴; “Hiç kimse, bir başkasına ‘fâsık’ veya ‘kâfir’ demesin. Şayet itham altında bırakılan kişide bu sıfatlar yoksa, o söz, onu söyleyene döner.”¹¹⁵

İhtiyatlı davranmak gerekir. “Tekfir ettiğimiz şahıs ya kâfir değilse?” diye düşünülüp yapılan tekfirin isabet edememesi halindeki feci durum değerlendirilmelidir.

Muvahhid mü'minlerin görevi tebliğdir. Tebliğ, kesinlikle tekfirden üstündür. Müslümanların hedefi, kişiyi küfre teslim etmek değil; aksine küfrün pençesinden kurtarmaktır. Küfrüne delâlet edecek kendisine göre ciddi deliller olmadan bir müslümanı tekfir, kişinin kendisinin kâfir olmasına sebep olur. Kabul edilebilecek bir te'vili olanı da bizim tekfir etmemiz câiz olmaz. Müslümanlar, yargıç rolünü üstlenmemeli, tebliğle görevli olduklarını unutmamalıdır.

Tekfir kararı şahıslara bırakılmış değildir. Tekfire İslâm mahkemesi karar verir. İslâm devletinde bir müslümanın küfre girip girmediğine Ulu'l-emr veya nâibi (onlar adına kadı/hâkim); İslâm'ın hâkim olmadığı yerlerde ise, mü'minlerin kendi içlerinden seçtiği imam, o da yoksa yetkin âlimleri karar verir. Tekfirciliğin bir hastalık olduğunu ifade etmek gerekir. Elbette mürcie yaklaşımı, daha beter problemleri ve dinde tahrifi sonuçlandıran büyük tehlikedir, ama onun zıddı olan tekfircilik de ciddi bir tehlikedir. Bazı müslümanlar, kendi din anlayışlarına uymayan bir anlayış ve inancın sahiplerini hemen tekfir ediyor, dinden çıktıklarını söylüyorlar. Bu yaklaşım Müslümanları parçalıyor, birbirine düşürüyor, usûlüne göre tenkit ve düzeltme kapısını da kapatıyor. Tekfir hastalığı yüzyıllardır İslâm toplumlarının birleşmelerinin önünde en büyük engeldir. Tekfircilik anlayışı Müslüman cemaatleri içten içe kemiren bir virüs olmuştur. Genelde tekfir hâdisesi ilimde sığ olanlar ve genç Müslümanlar tarafından gündeme getirilmektedir. Bu gençler, yüzeysel bilgileriyle boylarından büyük iddialarda ve icthadlarda bulunmaktan çekinmeyen samimi gençlerdir. Bunların bu katı tavrına, mürcie anlayışının aşırı yumuşaklığı sebep olmuş, bunlara tepki ve alternatif olarak ortaya çıkmışlardır. İfrat ve tefritten uzaklaşmalı, İslâmî yorum farklılıkları bizlerin aynı safta olmasını engellememelidir.

Tekfir hastalığına yakalanan bir Müslüman için öncelik, Müslümanların ümmet şeklinde birliği ve güçlenmesi değil; kendi cemaatinin düşüncesi ve diğer Müslümanlarla yaptığı münazaralarda haklı çıkma gayreti olmaktadır.

Hâlbuki yüce Allah bize şöyle buyurmaktadır: **“Allah’a ve Rasûlüne itaat**

114 Buhârî, Edeb 73; Müslim, İman 111

115 Buhârî, Edeb 44

edin ve çekişip birbirinize düşmeyin. Yoksa çözülüp yılginlaşırsınız da gücünüz gider. Sabredin şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.”¹¹⁶; “Hepiniz Allah’ın ipine sımsıkı sarılınz ve bir birinizden ayrılmayınız.” ve “Allah kalplerinizi birleştirdi de onun nimeti sebebiyle kardeş oldunuz.”¹¹⁷

Tekfirde aşırılığa götüren bir husus da; “Kâfire kâfir demeyen kâfirdir.” hükmüdür. Hâlbuki Ebû Hanife bu fetvâyı, açıkça kâfir olduğu bilinen birisini o haliyle tasdik sadedinde söylemiştir. Yani, Kur’an’ın kâfir dediği meselâ açıkça bir puta tapan kişiye kâfir demeyen kimse, Allah’ın hükmünü kabul etmediği için kâfirdir. Yoksa, zanlarla ve yorumlarla câhil bir kimsenin te’vil yaparak veya İslâm’dan çıkardığını bilmeden bazılarının küfür olarak damgaladığı ihtilaflı bir lafız veya fiil işlemesi ayrı bir konudur.

AKAİD’LE, İNANÇLA İLGİLİ YANLIŞLAR VE NEDENLERİ

1- KUR’AN’A BAKIŞ: Kur’an ilkelerinin temel alındığı “Kur’an akaidi”, “İslâm akaidi” anlayışının olmaması. Akaid vahye dayanmalı. Akaidde ölçü olarak; Delâleti ve sübûtu kat’i deliller esas alınmalıdır,

Kur’an’ın anlaşılmasız olduğu, Akaidin Kur’an’dan bağımsız işlenmesi, bir konunun Kur’an’da olup olmamasının önemsenmeyişi, bir konunun Kur’an’la sağlamasının yapılmaması (İMANIN ARTMASI, NEBÎ-RASÛL FARKI örneğinde olduğu gibi),

2- PARÇACI YAKLAŞIM: Kur’an bütünlüğünde bir kavramın nasıl kullanıldığını önemsememek, Kur’an’ın en doğru tefsirinin yine Kur’an olduğunu unutmak. KADER örneğinde olduğu gibi. Bazı mezhepler Kur’an’dan kaderin insanla ilişkili âyetleri, bazıları ise Allah’la ilişkili âyetleri ele alıp kader inancını bütüncül olarak Kur’an’a dayandırmamışlar.

3- HADİSLER konusunda ifrat ve her rivayetin sahih kabulü ve Kur’an’a ters düşse veya Kur’an’ın bahsetmediği konu olsa bile akaidde temel ölçü kabul edilmesi. Tefrit de: Peygamber’e akaidle ilgili Kur’an’da bahsedilen konuları açıklama hakkı verilmemesi,

4- ÖNCEKİ ÂLİMLERin her dediklerinin mutlak doğru olduğu anlayışı. Eski

¹¹⁶ 8/Enfâl, 46

¹¹⁷ 3/Âl-i İmran, 103

âlimler eleştirilemez, “onların vardır bir bildiği” denilir, anlamaya çalışılır, tevil edilir, tasdik edilir, şerh edilir. Ama Kur’an’la tashih edilmeye gerek duyulmaz,

5- MEZHEP akaidi, antitez görüşler, farklı mezheplerin görüşlerini çürütme amaçlı ifadeler, gereksiz tartışma ve konular. Ehl-i Sünnet akaidi, Mâturidi akaidi, Eş’arî akaidi. Nerede Kur’an Akaidi, Nerede Allah’ın istediği Akaid?

6- BEŞERÎ yorum ve düşüncelerin temel akaid ilkesi gibi kabulü. Hâlbuki iman ilkeleri mutlak hakikate dayanmalıdır. Yorumlar, ictihadî, beşerî ve zan-nî doğrular akaidde ümmeti bağlamaz ve delil olmaz. Yorumlara tüm Müslümanların katılması beklenmemeli, bu yorumlara uymadığı gerekçesiyle mü’minler tekfir edilmemeli. Seyyid Kutub’un, Mevdûdî ve benzeri âlimlerin akaidle ilgili, sosyal yapı, siyaset ve tâğutla ilgili yorumları, ya da Akaid hoca(-ları)mızın yorumlarını doğru kabul etmek başka, o yorumlardan yola çıkarak farklı tevil ve yorumlara sahip olanları tekfir etmek başkadır,

7- SADECE KABULÜN YETERLİ GÖRÜLÜP REDDEDİLMESİ GEREKEN ESASLARIN OLMADIĞI İNTİBÂSÎ Hâlbuki din “lâ ilâhe...” ile başlıyor. Reddedilmesi gereken hususlar, falan mezhebin görüşü değil; kesin küfür olan şeyler olarak gösterilmeli,

8- HAKSIZ TEKFİR VE HAKSIZ TESLİM Hâricî veya Mürcie mantığı/mirası,

9- İSRÂİLİYAT, ESKİ CÂHİLİYE İNANÇLARININ İSLÂM’A TAŞINMASI,

10- FELSEFE DOLAYISIYLA AKAİDİN KELÂMLAŞMASI (Kur’an’ın mahlûk olup olmadığı, aklın naklin önüne çıkması, sıfatlar hakkında gereksiz izahlar, te’vil vb.),

11- KONULAR Akaidi direkt ilgilendiren konular yerine; hiç ilgilendirmeyen konuların girmesi,

Put ve Putperestlik, Atalar yolu, Hurâfe ve Bid’atlar, Çağdaş Uydurma/Bâtıl Dinler (İdeolojiler ve Düzenler), Tuğyân ve Tâğut, İrtidad ve Şirk, Din (Halkın Din Anlayışı ve Resmî Din Kabulü -Ulusal Türk Dini, Diyanet Dini gibi-), Şefaât, Vesile, Gayb ve Bilinmezliği, Büyü, Cin vb. Konular hemen hiç yer almadı,

Bunun yerine Akaidle hiç ilgisi olmaması gereken konular (Mesler üzerine mesh etmek, şarkı dinlemek vb.) akaidlere girdi,

12- MEHDİ VE MESİH İNANCI İsrailiyattan alındı. Kur'an'da hiç yer almadığı halde akaidin konusu kabul edildi,

13- TASAVVUFÎ BAKIŞ AÇISI Vahdet-i Vücut ve Fenâ fillâh gibi sapık görüşler, tevhide tümüyle zıt şathiyeler, evliya, yatır, gavs, kutup, üçler, yediler, kırklar anlayışı. Dünya-âhiret ikilemi, yanlış zühd ve takvâ anlayışı, siyaseti terk, kendisiyle (nefsiyle) uğraşmanın esas/büyük cihad olduğu, ilmin önemsenmediği... anlayışı,

14- HURÂFE VE BÂTİL İNANIŞLAR Yatır tapımı, bazı insanların putlaştırılması, yönetimle ilgili yanlış siyasi tavır vb.

15- ŞUUR verme yok, sadece bilgi,

16- TEVHİD gölgelendi. Tevhide yeterli önem verilmedi. Hâlbuki tevhid tüm peygamberlerin ilk ve en önemli mesajı idi. Kur'an'ın da ilk ve en önemli mesajıdır.

Tevhidin bireysel, sosyal ve siyasal hayata yansımaları gereken esaslardan hemen hiç bahsedilmemesi,

17- Kaidde mezhep olmaz. akaidde imam olmaz, akaidde ihtilaf olmaz.

AKAİDE GİREN KUR'AN DIŞI İNANÇLARA ÖRNEKLER

İmanın Artıp Artmaması: Kur'an net şekilde imanın eksilip artacağını söylüyor¹¹⁸

Suhufların Hangi Peygamber'e Kaç Sayfa Olarak Verildiği ve Tevrat Kime veya Kimlere İndirildiği: Kur'an'da ismi bile geçmeyen ve peygamber olduğu bilinmeyen Şit gibi bir zâta suhuf verildiği gibi hususlar Kur'an'dan ve sahih hadislerden onay almaz. Kütüb-i Sitte'de ve ikinci dereceden önemli hadis kitaplarının hiçbirinde 100 suhuf ve dağıtımından bahsedilmez. Kur'an'da anlatılanlardan yola çıkarsak meselâ Hz. Musa'ya da suhuf verilmiştir (bak. A. Kalkan, Müslümanın Akaidi, 6. Baskı, Kitaplara İman -Suhuf- Konusu). Kur'an'da Hz. Musa'ya kitap verildiğinden bahsedilir, ama Tevrat verildiğinden

118 bak. A. Kalkan, Bu kitap (Müslümanın Akaidi), İman -İmanın Artıp Eksilmesi- Konusu

bahsedilmez. Tevrat, müstakil olarak ele alınır ve onun nur ve hidayet olarak tavsif edildiğini görüyoruz. Ahd-i Atik de denilen Tevrat'ın ilk beş kitabının (suhufun) Hz. Musa'ya indirilen levhalardan ibaret olduğu, diğer kitap veya suhufun İsrailoğullarına gönderilen farklı peygamberlere indirildiği anlaşılmaktadır. Yani Tevrat, İsrailoğullarına gönderilen peygamberlere indirilen kitapların koleksiyonundan, toplamından ibarettir,

Vefî ve Keramet Anlayışı, ¹¹⁹

Şefaât Anlayışı, ¹²⁰

Vesile Anlayışı, ¹²¹

Nesih Anlayışı, ¹²²

Esmâü'l-Hüsnâ'nın Hangi İsimlerden İbarete Olduğu: Kur'ân-ı Kerim'de yer alan esmâü'l-hüsnâ ile, Tirmizî ve İbn Mâce'de sayılan esmâü'l-hüsnâ arasında hayli fark vardır, ¹²³

Kader Anlayışı: Kur'an'da İman Esasları Arasında Sayılmaz, ¹²⁴

Şerrin Allah'a nispet edilme anlayışı: Kur'an'la Taban Tabana Zıttır, ¹²⁵

119 bak. A. Kalkan, Kur'an Kavramları, Vefî kavramı

120 bak. A. Kalkan, Bu kitap, Şefaât ve Vesile Konusu

121 bak. A. Kalkan, Bu kitap, Şefaât ve Vesile Konusu

122 bak. A. Kalkan, Kur'an Kavramları, Nesh kavramı

123 Tirmizî'nin Rivâyet Ettiği Meşhur 99 Esmâü'l-Hüsnâ'nın dışında, Kur'an'da 27 isim vardır. Allah isminden sonra Kur'an'da 968 defa tekrar edilen Rab ismi bile Tirmizî ve İbn Mâce'nin listelerinde yoktur. Tirmizî'nin rivâyet ettiği meşhur esmâü'l-hüsnâ listesinde geçtiği halde Kur'an'da zikredilmeyen 26 isim vardır. İbn Mâce (Duâ, 10) rivâyetinde bulunup da, Tirmizî'nin (Deavât, 82) meşhur rivâyetinde bulunmayan yine 26 isim vardır. Tirmizî rivâyetinde bulunup da İbn Mâce'de yer almayan isimler de 25 tane dir.

124 Bak. Bu kitap, Kader bahsi.

125 "Sana gelen hasene/iylilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsendendir/kendindendir..." (4/ Nisâ, 79)

"Başınıza gelen herhangi bir musîbet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (Bununla beraber) Allah çoğunu affeder." (42/Şûrâ, 30)

"İnsanların kendi elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde (çölde, kırdan ve şehirde) fesat çıkar. Böylece, onlar yaptıklarının bir kısmı karşılığını daha dünya hayatında görürler." (30/Rûm, 41)

"Bu böyledir, çünkü bir millet kendilerinde bulunanı değiştirmedikçe Allah onlara verdiği nimeti değiştirmez. Allah işitendir, bilendir." (8/Enfâl, 53)

"İnsanların elleriyle kazandıklarından dolayı karada ve denizde (çölde, kırdan ve şehirde) fesat ortaya çıktı." (30/Rûm, 41)

"Eğer Allah'ın, insanları bir kısmıyla bir kısmını def edip savması olmasaydı, yeryüzü fesada uğradı; ama Allah âlemlere karşı lütf sahibidir." (2/Bakara, 251)

"İnsan, hayrı istediği gibi şerri de ister. İnsan pek acelecidir." (17/İsrâ, 11)

"Öyle bir fitneden sakının ki, o sadece sizden zâlim olanlara isâbet etmekle kalmaz (herkese sirâyet ve tüm halkı perişan eder). Bilin ki Allah'ın azâbı şiddetlidir." (8/Enfâl, 25)

"Sizden önceki nesillerden akıllı kimselerin, (insanları) yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan men etmeleri gerekmez miydi? Fakat onlar arasından, ancak kendilerini kurtardığımız pek az kişi böyle yaptı. Zulmedenler ise kendilerine verilen refahın peşine düşüp şımardılar ve suç işleyenler olup

Akaide Konu Olan Kur'an Kavramlarının Tahrif Edilmesi veya İçinin Boşaltılması. ¹²⁶

çıktılar. Halkı ıslahatçı kimseler olsaydı, Rabbin o şehirleri haksız yere helak edecek değildi.” (11/ Hûd, 116-117)

Yine, kötülüğün ve musibetin insanın kendi yaptığı sebebiyle olduğu konusuyla ilgili bak. 4/Nisâ, 62, 16/ Nahl, 34; 28/Kasas, 27; 30/Rûm, 36; 39/Zümer, 51; 42/Şûrâ, 48

Allah Güzelidir; Her Yaptığı ve Yarattığı da Güzelidir: Allah'ın isim-sıfatlarından biri “muhsin” (güzel yapıp eden)dir. Allah muhsin olduğu için her yarattığını güzel yaratmıştır. O, insanı da güzel, hatta en güzel biçimde yaratmıştır (bkz. 32/Secde, 7; 40/Mü'min, 64; 64/Teğâbün, 3; 59/Haşr, 24; 95/Tin, 4). İnsanın ürettiği tüm güzelliklerin gerçek sahibi ve yapıp edicisi Allah olup bu üretimde, insanın beynini, gönlünü, elini, dilini kullanmaktadır.

Allah'tan daima güzellik zuhur eder. Kötü ve çirkin (seyyie), insan nefsinin ürünüdür (4/Nisâ, 79). Allah, yaratıcıların en güzelidir (40/Mü'min, 14; 37/Sâffât, 125). Var ettiklerine en güzel boyayı vuran da Allah'tır (2/Bakara, 138). Allah, aynı zamanda hüküm verme bakımından da en güzel olanıdır (5/Mâide, 50). Rızık en güzeli de Allah'tan gelir. O, rızık verme yönüyle de en güzeldir (65/Talâk, 1; 11/Hûd, 88; 22/Hacc, 58; 16/Nahl, 75). Sözün de en güzelini bir kitap halinde indiren O'dur, O'nun kelâmı da tüm güzellikleri içerir (39/Zümer, 23). Bu yüzden insana, indirilen sözün en güzeline uyması emredilir. İnsana inen sözlerin en güzeli Allah'ın sözüdür (39/Zümer, 55). Bu yüzden, güzel insanların bir niteliği, sözü dinleyip onun en güzeline uymaktır (39/Zümer, 18). En güzel din, güzellikler sergileyerek Allah'a teslim olanların dinidir (4/Nisâ, 125). Allah, fiil, söz ve hükmüyle en güzelin kaynağı olduğundan, en güzel isimler (esmâu'l-hüs-nâ) da O'nundur (7/A'râf, 180; 20/Tâhâ, 8; 59/Haşr, 24).

126 Kur'an Kavramlarının Tahrif Edilmesi

Kur'an kavramlarının hayatı önem taşıyanlarının hemen hepsinin içi boşaltılmış, Kur'an ve Sünnet dışı anlayışlarla doldurulmuştur. Örneklendirmek ve örnekler üzerinde bu tahrifatın ve tahrifatın yapıldığını ispatlamak başlı başına kitap, hatta kitapların konusu olacak kapsamda olduğundan, biz burada tarih-se süreç içinde yozlaştırılan belli başlı Kur'an kavramlarını saymakla yetinelim:

Allah (Vahdet-i vücud, fena, beka, aşk, kadın şeklinde veya başka şekilde onun kendilerine tecelli ettiği iddia etmek);

atalar yolu (Kur'an'ın şirk sebebi saydığı ataları, örf ve âdeti kutsayıp ilâhî ölçülere ters olduğu halde onları ölçü kabul etmek);

bâtın (Kur'an âyetlerinin zâhîrî anlamlarıyla bağlantısız farklı bâtınî anlamları olduğunu iddia etmek); bey'at (Bu kavramı, İslâm devlet başkanı dışındaki ahitler için kullanmakta bir sakınca görmemek ve bey'at edilecek bir imam (İslâmî otorite) edinmenin yollarını önemsememek);

câhiliyye ve câhiliyye hükmü konusunda Müslümanlara düşen bir görevin yok sayılması);

cihad (Allah yolunda savaşı “küçük” ve önemsiz görmek, ya da tam tersine cihadı sadece savaşıla sınırlı tutmak);

cin ve şeytan (cincilik, büyücülük ve üfürükçülüğün Müslümanlıkla ilgili olduğu imajı vermek, abartılı şekilde cin çarpması ve büyü değerlendirmesi yapıp bunu tedavi etmek kasdıyla muskacılık ve benzeri yollarla istismar),

duâ (haram, hatta şirk olan türden vesile anlayışıyla; sadece Allah'tan istenecek şeyleri şirk derecesinde başkalarından duâ edip istemek gibi);

fitne (anlamı daraltmak, sadece karışıklık anlamına indirgemek);

hak ve bâtil, hakka bâtili karıştırmak, hakkı gizlemek;

halife (Allah'ın halifesi kavramı ve cemaat liderine halife sıfatı vermek, lâiyk olmayanları halife kabul edip, günümüzde bu kavramın gereğini unutturmak);

hastalık (Kur'an'ın çoğunlukla mânevî (imanî) hususlardaki anormalliklere sıfat olarak verdiği halde, sadece bedensel rahatsızlıklara indirgemek);

Hızır (Kur'an'da rahmet ve ilim verilen kul şeklinde belirtilen kişiyi ölümsüz, helak etmeye ve ihyâ etmeye kadir, kul bunalınca yetiyecek bir tanrı şeklinde kabul etmek);

İbâdet (Allah'ın emir ve tavsiyesi olmadığı, Rasûlullah'ın sünnetinde bulunmadığı halde ibâdet olarak yapılan ve tavsiye edilen nice hususlar, bid'atler ve hurâfeler);

ilim (vahyi reddeden teorileri ya da bilgi kırıntılarını ilim diye takdim etmek ve bunların tahsilinin dinin emri olduğunu iddia etmek; böyle bir tahsil için dinin temel farzlarını teferruat saymak);

HALKIMIZ VE İSLÂMÎ DURUŞ

ismet –mâsumiyet (bazı hocaları, âlim veya şeyhleri mâsum kabul etmek);
 istişare ve istihare anlayışında Kitap ve Sünnet dışı anlayışlar geliştirmek;
 kıssa (dini hikâyelere ve kerâmet masallarına boğmak);
 kölelik (Kur'an'ın kesin bir şekilde kaynağını kurduğu halde, 19. asrın sonlarına kadar kula kul olmayı İslâm'ın müsaadesi diye sunmak, câriyelere baş örtme özgürlüğü bile vermemek);
 millet (Kur'an'da din anlamına geldiği halde, kavim ve ırk anlamı vermek, yasaklanan ırkçılığa bu kavramı kılıf edinmek);
 murâbata (cihad için hazırlıklı olma anlamını tahrif ederek, farklı uygulamaları bu kavramla dillendirip Kur'an kavramını tahrif etmek);
 nefis (Kur'an'daki hevâ kavramını nefis kelimesiyle değerlendirmek, nefsi aşagılamak, derecelere/basamaklara ayırmak, nefisle mücâdeleyi büyük cihad saymak, onu yok etmeye/öldürmeye çalışmak);
 nesh (Kur'an'da nice âyetin hükmünün olmadığını, formalite icabı bulunduğunu, sünnetin bile âyeti nesh edebileceğini, yüzlerce âyetin mensuh olduğunu iddia etmek);
 nübüvvet (gerektiğinde hadis uydurmaktan çekinmemek, hadis rivâyetini ilmî yöntemlerle değil de rüyada, keşifte Peygamber'den rivâyet ettiğini iddia etmek; nûr-ı Muhammedî diye uydurma bir terim icat ederek Peygamberimizi yarı tanrı seviyesine çıkarmak; tam tersine bir anlayışla peygamberleri evliya seviyesine düşürmek);
 put ve puta tapma (resim ve fotoğrafa bir zamanlar gösterilen tepki kadar ister heykellerden ister soyut hususlardan putlaştırılan hususlara karşı tepki göstermemek, putçuları dışlamamak);
 rüya ve ilham ilim kaynağı olmadığı halde, bunları; ayrıca keşfi, müşâhede, muhâdese ve benzeri şeyleri ilim kaynağı kabul etmek;
 sabır (pasifliği, zilleti, zâlimlere seyirci kalmayı, görevini yapmamayı sabır zannetmek);
 sevgi (ölçüyü ve hedefi ayarlayamamak, Allah sevgisini nice çirkin anlayışlara zemin olacak şekilde "aşk" tabiriyle dillendirmek);
 şefaât (haram ve şirk şefaât anlayışı; Allah'a rağmen insanı kurtaracak tanrılar edinmeye benzer anlayışlar);
 şeriat (şathiye, sekr hali, istiğrak, cezbe vb. şekillerle şeraiti çiğnemeyi normal saymak; şeriatı basite alacak ve onu kabuk kabul edecek ifadelerle esas önemli olanın tarikat ve hakikat olduğu iddiasında bulunmak, şeriatla hükmedilmemesine ciddi bir tepkide bulunmamak);
 tâğût (sadece şeytan anlamı verip, azgın insan tipi olan haddi aşip insanları saptıran yöneticileri kapsam dışı bırakmak);
 takvâ ve muttakilik (Kur'an'ın tanımladığına hiç benzemeyen özellikler);
 tevbe (Aracısız olarak Allah'a yapılması gereken tevbe, almak-vermek şeklinde bir insan karşısında yapmanın gereğine inanmak);
 tevekkül (Tedbire yapışmadan, kul olarak üzerine düşeni yerine getirmeden yanlış beklenti içinde olmayı tevekkül sanmak);
 tevhid ve şirk (nâfile ibâdetler kadar bile önemsememek, din ve takvâ adına bile bazı şirk ve haramları tavsiye etmeye kalkmak, Allah'ın sıfatlarını başkalarına vermekten çekinmemek);
 ticaret (Allah'la yapılan alış-veriş, mal ve canla yapılan cihadı bu kapsama almayıp sadece dünyevî alış-veriş ticaret saymak);
 ülü'l-emr (Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyen, hatta bizden olmayanlara bu vasfı vermekten çekinmemek);
 vefî-evliyâ (Kur'an'a muhâlefet ederek, bütün gerçek mü'minlerin vasfı olan bu kavramı, bazı özel şahıslara vermek ve onları tanımlatır gibi yüceltmek);
 vesile (gayrı meşrû vesileler edinmek, Allah'a yaklaşacağım diye cehenneme yaklaşacak yöntemler bulmak);
 zikir (Kur'an'ın 30 civarında farklı anlamda kullandığı zikir'i "sadece dille belirli lafızları söylemek" şeklinde anlamak ve Kur'an ve Sünnette olmayan ifâdeleri zikir ibâdeti olarak uygulamak; Kur'an'da "Allah'ın size öğrettiği şekilde zikredin" (2/Bakara, 239) denildiği halde, Kitap ve Sünnette olmayan şekil ve usullerle tuhaf tarzlarla zikir icat etmek);
 zulüm (sadece fiziksel eziyet anlamına indirgeyip şirk gibi, mânevî alanlardaki tahribatı bu kavram dışına atmak, müşriklere ve Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenlere zâlim sıfatını vermekten çekinmek);
 zühd (dünyadan el etek çekmeyi zühd saymak, uzleti tavsiye etmek, bir lokma bir hırka anlayışını takvâ

Yaşadığımız dönemde Müslümanların (çoğunluk itibarıyla) durumu içler acısıdır. Bunları maddeler halinde saymaya çalışalım:

1. Müslümanlar İslâm'ı bilmiyor; ilimden uzaklar; ilimden, yani mutlak hakikat olan İlâhî vahiyden uzak, Kur'an'dan kopuk yaşadıkları için, Allah'ın Kitap'ından, birinci elden dini öğrenmiyorlar,

2. Bilmemekten daha kötüsü; İslâm'ı yanlış biliyorlar. Ölçü yanlış. Kur'an terazisiyle tartılıp ölçülmüyor bilinenler,

3. Kur'an'a dayalı iman esaslarını dosdoğru şekilde bilmiyorlar. Dosdoğru inanmıyor ve yaşamıyorlar, ¹²⁷

4. İnanç ve amellerine birçok şirk, hurâfe ve bid'at karışmış. Kimi bilinçli bilinçsiz irtidat etmiş, kimi Allah'a endâd/eşler edinmiş, kimi küfür içinde bir hayat sürüyorlar. *“Onların çoğu Allah'a şirk koştanadan iman etmezler.”* ¹²⁸

5. İsyan ve itaat bilinci yok. “Lâ ilâhe” deyip reddetmesi gerekenleri bilmiyor; “illâ” diye teslim olması gereken zât belli değil, ¹²⁹

6. Siyasî bilinç yok. Tâğutlara sevgi içinde ve onlara destek ve yardımcı olma sözkonusu, ¹³⁰

7. Cihad ruhu yok; kardeşlik ve vahdet anlayışından uzak, ümmet bilincinden mahrum bir anlayış ve yaşayış, ¹³¹

8. Tebliğ (emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker) terk edilmiş. Bedenin ihtiyacı olan gıdaların alınıp uygun şekilde çıkarılamayınca ne tür hastalık oluyorsa; okunan, duyulan, sohbet ve derslerde öğrenilen hakikatlerin uygun

saymak)...

Kavramların Tahrif Şekilleri

a) Anlamların bilinmemesi, önemsenmemesi, (sosyal, siyasal, ahlâkî... olarak) içinin doldurulmaması: Tevhid, Şirk,

b) Anlamların daraltılması: Zikir, İbâdet, İmâm,

c) Yanlış veya Eksik Anlaşılması: Hastalık, Nefis, Belâ, Zulüm,

d) Tahrif edilip sapıtılması: Cihad, Vesile, Duâ, Şefaât, Veli-Evliya, Halife örneğinde olduğu gibi.

127 Bak. 2/Bakara, 85-86; 4/Nisâ, 136

128 12/Yusuf, 106) Yine bak. 39/Zümer, 65-66; 31/Lokman, 13

129 Bak. 4/Nisâ, 13-14

130 Bak. 2/Bakara, 256-257; 4/Nisâ, 76; 16/Nahl, 36; 39/Zümer, 17-18

131 Bak. 49/Hucurât, 15; 49/Hucurât, 10; 3/Âl-i İmrân, 103, 110; 21/Enbiyâ, 92

şekilde dille veya elle yazılarak dışarıya çıkarılamaması da fikrî kabızlığa sebep oluyor, ¹³²

9. Câhiliyeyi yıkmak için mücadele edecekleri yerde, dinlerini müdafaa bile edemiyorlar,

10. Yanlış hizmet anlayışı; haramlarla, Batılı tarzda ve sadece aklî ya da pragmatizm ölçülerinde hizmet anlayışı. Rabbânî tarzda ve nebevî ölçülerde, kulluğun içine girecek şekilde hizmet değil,

11. Dünyevîleştiler ve kapitalistleştiler. Dünyaya aşırı meyil, malın kulu, paranın nesnesi olma, lüks, israf, eşya tutkunluğu,

12. Âhirete (cennet ve cehennem)yakînî iman ve âhireti öncelikleyip oraya hazır olmak yok. Tek kanatlı kuş gibiler, iki dünyalı değiller. Dünyalarını âhiret açısından değerlendirmemiş,

13. Ulusçuluk, vatancılık, ırkçılık, hemşehricilik, düzencilik (devletçi çizgi),

14. Atalar dinine sarılma, gelenek ve âdetleri kutsama ve mutlak doğru kabul etme,

15. Modernizm çizgisinde müsteşrike benzer din anlayışı; ılıman İslâm denen, içi boşaltılmış ve çağdaş cahiliye değer(sizlik)leriyle doldurulmuş yapay din anlayışı,

16. Geçim uğraşısından başka bir şeyi görmemiş veya zengin olma hayalleri içinde zengin olmak için ne gerekirse yapmaya hazır olma,

17. Futbol hastalığı, müzik tutkunluğu, TV. ve özellikle dizi bağımlılığı, internet düşkünlüğü ve bilgi kirliliğine muhatap olma,

18. Demokrasi ile işlerin düzeleceğini sanıyorlar. “Oyu ver, koyuver” anlayışı. Aslında ülkeyi kimlerin yönettiğini görememek. Ülkenin derin devlet denilen, başta yattığı yerden Atatürk (onun laiklik gibi ilkeleri) olmak üzere, silahlı kuvvetler; Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi gibi kurumlar, para ve TÜSİAD gibi para babaları, Amerika, Batı ve onların prensipleri yönetiyor. Halkın seçtikleri en son sırada. Onlar sekreter ve piyon durumunda. Halk

¹³² Bak. 3/Âl-i İmrân, 104-105

bunun farkında değil. Kendi tâğutunu seçme telaşında. Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenleri velî (dost ve yönetici) kabul etmekte,

19. Sünnetullah'ı bilmiyorlar. Allah'ın değişmez yasalarına ters düşen tavırlar sergiliyorlar. Sıkıntıyla, zorluklarla, korkuyla, cihadla, açlıkla sınanmadan kurtuluş bekliyorlar. Rahat ve keyifleri (hevâlarını tanrı edinme) öne çıkıyor. Üzerine düşen görevleri yapmadan sadece dille duâ sâyesinde netice isteniyor, ¹³³

20. Din'in "asl"ında tenzilât, ayrıntılarda ilâvelerde bulunma şeklinde beliren yanlış dindarlık ve yanlış takvâ anlayışı, gerçek Müslümanlık kabul ediliyor. İnsanlar şirkten sakınmadan nâfile ibâdetlerle dindar olabileceklerini sanıyor. Mistisizm; pasif din ve dindarlık anlayışı,

21. Bilinçli-bilinçsiz tevhidî İslâm'a ve muvahhid Müslümanlara düşmanlık,

22. İbâdetlere önem verilmiyor; tâğutlara, putlara, bâtıla farkında olmadan da olsa ibâdet ediliyor. Haram-helâl, farz-vâcip önemsenmiyor,

23. Her çeşit ahlâk krizi; Zulme râzı, edilgen, rüzgâr nereden kuvvetli esiyorsa onun götürdüğü yere sürüklenen nesneleşmiş insanlar,

24. Mürcie düşüncesi: İman ayrı amel ayrı diyerek amellere önem vermeden cenneti garanti gören zavallı anlayış,

25. Çevre şartlarına teslimiyet: Medya, düzen, okullar, moda, çılgınca tüketim, reklamların etkisinde kalma, yaşama biçimi yönüyle kâfirlere benzeyen ve onlara tavır al(a)mayan bir yaklaşım,

26. Kimlik problemi: a- Kimliksizlik (ne Müslüman olduğu belli, ne gâvur denilebiliyor) b- Çok kimliklilik (Her boyaya giren, her inanca uygun davranan, aslında hiçbirinde samimi olmayan münafık tipli iki yüzlülük), iki yüz yüzlülük,

27. Laiklik: Camide veya namazda başka ilâha; sokakta, işyerinde başka ilâha uyma. Tanrının hakkını (sadece ibadet gibi hususlarda) Tanrıya, Sezar'ın (devletin) hakkını (olmayan hakkını) Sezar'a verme; böylece çok tanrı edinme anlamında laiklik uygulaması,

133 Bak. 2/Bakara, 155; 29/Ankebût, 1-3; 49/Hucurât, 15

28. Aynı Allah'a, aynı Peygamber'e, aynı Kitab'a inanmıyor insanlar. Herkesin kendine göre farklı bir Allah, Peygamber ve Kitab anlayışı var. Kur'an'ın tanıttığı şekilde özellikleri olan Allah, Nebî ve Kur'an anlayışı yok; kargaşa var bu konuda,

29. Vahyin ışığında aklı kullanmamak, akletmemek, düşünmemek, tefekkürden uzak yaşamak; buna rağmen din hakkında ahkâm kesmek, bilgiçlik taslamak, nutuk atmak,

30. Bütün bunların hem sebebi ve hem sonucu olarak izzet ve onurlarını kaybettiler, zillete mahkûm yaşıyorlar. ¹³⁴

Bu Problemlere Kur'an'ın Çözüm Olarak Sunduğu Özellikler

1- İman, 2- Sâlih amel, 3-Hicret, 4- Cihad, 5- Sabır, 6- Tebliğ, 7- Aklı kullanmak, tefekkür, 8- İlim, 9- Kur'an'ı okuyup anlama, yaşama ve yaşatmaya çabalama, 10- Takvâ, 11- Tâğutu reddetme.

ÂYETLERDE FELÂH/KURTULUŞ

1- 2/Bakara sûresi 2-5. Âyetler: İman, âhirete yakînî inanç, sâlih amel (namaz, infak), takvâ,

2- 23/Mü'minûn sûresi 1-10. Âyetler: Namazda huşû, lağvı (mâlâyaniyi, boş şeyleri) terk, zekât, iffet, emanetlere ve ahidlere riâyet, namazı koruma (ve devam),

3- 103/Asr sûresi, 1-3. Âyetler: İman, sâlih amel, hakkı ve sabrı tavsiye.

TEKFİRCİLİK, TEDAVİSİ ÇOK ZOR OLAN BULAŞICI BİR HASTALIKTIR

Tekfir: Kendini Müslüman kabul eden birinin, söylediği bir söz ya da sergilediği bir davranış nedeniyle, İslâm Dini'nden çıktığını söylemeye ve bunu bir hüküm olarak kabul etmeye "tekfir"denir. Her mü'min, hak edeni teslim etmek (Müslüman olduğunu kabul etmek) ve yine Allah'ın kâfir olduğuna hükmettiklerine kâfir deyip tekfir etmek mecburiyetindedir. Buna tekfircilik denilmez. Tekfircilik derken, bazı mü'minleri haksız yere küfre nispet etmeyi kast ediyoruz. Tekfircilik, nassları farklı yorumlayarak, "Müslümanım" diyen ve dinî

¹³⁴ bak. 4/Nisâ, 13; 63/Münâfikun, 8

hassâsiyetleri olan kimselerden bazılarını, hak etmedikleri halde küfre nispet etmek, mü'min olduğunu belirten nice insanın tartışılabilir zannî delillerle kâfir olduğuna hükmedip bunu açıkça dillendirmektir. Tekfircilik, tepkisel bir tavrıdır. Özellikle, düzenin resmî din kurumu Diyanet'in, sapık tarikatçıların ve kime, neye hizmet ettikleri tartışılabilir hizmet cemaati ve benzerlerinin temsil ettiği ılımlı İslâm anlayışına ve televizyon müftülerine haklı olarak tepki gösteren bazı gençler, dini kendileri gibi algılamayanlara kâfir veya akaidi bozuk diyerek tekfirciliğe meyletmekte. Dinlerinde samimi olduklarını, dini esnetip gevşetenlere karşı tavır almalarında haklılıklarını söyleyebileceğimiz tekfirciler, tâviz vermemekle dinde aşırılığı karıştırıp kurunun yanında yaşı da yakmaktadırlar.

Tekfirciliğin birçok sebebi vardır. Bunlar içinde grup taassubu ve üstü örtülü olsa da kibir ön sırada yer alır. Sadece kendisinin ve içinde bulunduğu grubun cenneti hak ettiği, diğer fertlerin ve cemaatlerin tümüyle bâtlı yolda olduğunu ve cehennemi hak ettiği inancı yatmaktadır haksız tekfirciliğin kökeninde. Sanki cennet çok küçüktür, başkaları da cennete gitse kendisine yer kalmayacaktır ve Allah'ın rahmetini sanki o dağıtmaktadır. Yeterli ve derinlikli Kitap-Sünnet bilgisine sahip olmadıkları halde, hayatlarını ilme adanmış âlimlerin zorlandığı ictehadî konularda çok rahat ve kesin bir dille ahkâm kestiklerine, hak edenlerin yanında, hak etmeyen nice insana da "kâfir" damgası vurduklarına veya kâfir muâmelesi yaptıklarına şahit olmaktayız. Günümüz câhiliyyesinde yaygın, çoğunlukla içinde yaşadığımız İslâm dışı düzenin zorlaması veya yönlendirmesiyle ilgili 4-5 konuyu en temel iman-küfür ayrımı olarak ele alıp istisnâ, zaruret, ikrâh, cehâlet, te'vil gibi hususları yok sayar ve inkârın olmamasını görmezlikten gelirler. Kişiyi veya toplumu küfre nispet etme yönüyle çok katı ve acımasız bir tavır sergileyerek dinde aşırılığa giderler.

Haksız tekfir, yani tekfircilik bir hastalıktır. Tekfir hastalığı muvahhid mü'minlerin birleşmelerinin önünde en büyük engeldir. Tekfircilik anlayışı, Müslüman cemaatleri içten içe kemiren bir virüs olmuştur. İslâmî yorum farklılıkları bizlerin aynı safta olmasını engellememelidir. Tekfir hastalığına yakalanan bir Müslüman için öncelik, Müslümanların ümmet şeklinde birliği ve güçlenmesi değil; kendisinin veya cemaatinin düşüncesi ve diğer Müslümanlarla yaptığı münazaralarda haklı çıkma gayreti olmaktadır.

İslâmî hükümler, insanların huzuru için vaz' olunmuş kanunlardır. İnsanlar bu hükümlere sınırsız sarıldıkları zaman, düşmanlık ortadan kalkar ve herkes kendi ameliyle meşgul olur. Tekfircilik, karşıdakileri (istisnâlar hâric) affedil-

meyecek suçlarından ötürü cehennemlik görürken; onlarla mukayese ederek kendini ve arkadaşlarını yegâne cennetlik insanlar olarak görme yönüyle şeytanın Allah'la aldattığı kesimden olma riskini taşıyor. İslâm, başkalarının günahıyla uğraşmaktan önce, her mü'minin önce kendi hata ve günahlarının affı için gayret etmesini emreder. Kendini kurtaramayan başkasını kurtaramaz. Eteği tutuşan, kendini yanmaktan koruyamayan itfaiyeci başkasını yakan ateşi nasıl söndürecektir? Gerçi tekfirci, komşudaki ateşi söndürmek yerine, "herkes yanıyor, sen de yanıyorsun!" diye etrafı velveleye vermeyi, herkesi panikletmeyi tercih etmektedir. Ekrem Rasûl şöyle buyurur: *"Mü'min, üzerindeki günahı, üstüne yıkılmasından korktuğu bir dağ gibi görür. Münâfık ise, günahını, burnuna konup da oradan uçurduğu bir sinek gibi önemsiz görür."*¹³⁵

Bir yanlışa karşı çıkmanın onlarca yolu vardır. İslâm'ın onaylamadığını düşündüğümüz bir söz ya da davranışın ve bunların sahibinin eleştirilmesi için tekfir dışında lügatlerde yüzlerce kelime bulunabilir. Kaba kuvvet nasıl acziyetin ve aşağılık duygusunun göstergesi ise, haksız tekfir de aynen öyledir. Fikre fikirle karşı çıkmak gerekirken, karşı tarafın delillerinin çok daha güçlü delillerle çürütülmesi gerektiği halde, damgalandırıp yargısız infaza başvurmayı tercih eder tekfirci.

Haksız tekfir; ucuzculuktur, ithamdır, sûi zandır, önyargıdır, toptancılıktır, süpürücülüktür. Haksız tekfir taraftarının gözünde iki renk vardır: Beyaz ve siyah. Beyaz, üzerine hiç toz konmayan bembeyazdır; siyah da kapkaradır. Tekfircinin mantığı "ya hep ya hiç" şeklinde formüle edilebilecek kumarbaz mantığıdır. Tabii haksız tekfirin neticesi görevden kaçmadır, tekfir edilen grup ve şahıslarla bağları koparmak, onları aşağılayıp tebliğ ve dâveti onlara götürme ihtiyacı duymamaktır. Haksız tekfir, genellikle psikolojik rahatsızlıkları üzerinde barındıran, kişiyi diğer insanlardan soyutlayan, daireyi küçülte küçülte kendisi gibi inananları bile kâfir saydıran anormal tipler oluşturur.

Tekfir, iftiradır, insan hakkı ihlâlidir, büyük hakarettir, toplum içinde itibarı sıfıra indirmedir, saldırganlıktır. Bedene değilse bile, bedenden çok daha önemli olan ruha darbedir, moral olarak insanı çökertmedir. Psikolojik şiddet uygulamadır. İnsanı mânen yaralamak, işkence çektirerek öldürmektir.

135 Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyâmeh 49; Buhârî, Deavât 4

İSLÂM'IN CİHAD ANLAYIŞI

İslâm'ın cihad anlayışı, bambaşka bir şeydir. Cihad; cehdin, yani hayırlı hedefe ulaşmak için tüm gayretin seferber edilmesinin belirişi, insanı insan yapan değerlerin çiğnenmesi durumunda başvurulacak her türlü kavga ve savaşın adıdır. Şartları doğmuş bir savaş, insanın yolunu tıkayan engelleri aşmanın olmazsa olmaz şartıdır. Bütün mesele, savaşın şartlarının doğup doğmadığının iyi belirlenmesi ve seyrinin Kur'anî ruha uygun biçimde ayarlanmasıdır.

Cihad ve savaşta birinci gâye, âhiretimiz için bir ticâret yapmaktır.¹³⁶ Cihadın ve savaşın bazı külfet ve meşakkatleri olsa da, bunlar, insanın acıklı azaptan kurtulması yanında hafif kalırlar. Yolumuzu aydınlatmak için malımızı yakmak, cehennemde yanmamak için gerekirse İbrâhim gibi dünya ateşlerine atılmak, dinimizin izzeti için canımızı incitmek, birtakım zorluklara, sıkıntılara katlanmak gerek. Dolayısıyla **canla cihad, yani Allah için savaş, başkalarını öldürüp cehenneme göndermek için değil; nefsimizi ve diğer nefisleri cehennemden kurtarmak için yapılır. Yanmaktan kurtulan hamiyetli insanların yapacağı ilk iş, başkalarının imdâdına koşmak değil midir? Cihad, bu yönüyle, insan kurtarma savaşının adıdır.** Eğer birtakım insanların hak ve hakikate ermesine bir başka grup engel oluyorsa bunlarla savaş yapmak da cihaddır. Yeryüzünü sadece Allah'a kulluk yapılan bir mescid haline getirmek için tüm coğrafyalarda zulmün her çeşidine dur demek, globalleşen küfre karşı intifâdayı küreselleştirmektir.

Savaşta maksat ne olmalıdır? Bu sorunun cevabını iki maddede özetleyebiliriz: “Bize saldıran yahut saldırıya hazırlanan düşmana karşı kendimizi müdâfâ etmek” ve “zâlim devletlerle savaşarak, insanlığa hürriyet ve hidâyet yolunu açmak.” *“Dinde zorlama yoktur.”*¹³⁷ Ancak, cennet yolunu zorla kapamak isteyenlere karşı da cihaddan, kıyâmdan başka çare yoktur. Bununlabirlikte, sulh/barış daha hayırlıdır.¹³⁸ İslâm'ın anlamlarından biri de barış ve selâmettir, esenlik ve huzurdur.

Canla cihadda, yani Allah için savaşta hedef, öldürmek değil; diriltmektir. Ölü kalpleri diriltmek, sönük fikirleri aydınlatmak, donuk hissiyatlara can vermek. İnsanları yurtlarından etmek değil; onlara ebediyet yurdunu kazandırma gayretidir cihad. Bu diriliş hareketinin önüne çıkanlar ölümü hak etmiş olurlar. Çokların hayat bulması için, belli

136 61/Saff, 10-11

137 2/Bakara, 256

138 4/Nisâ, 128

bir azınlığın ölmesi gerekiyorsa buna da “evet” dememiz gerek. Aksi halde çoğunluğa zulmetmiş oluruz. Elmalılı Hamdi Yazır, savaşı, ıslah harbi ve ifsâd harbi diye ikiye ayırır ve mü'minlere emredilen savaşın ıslah harbi olduğunu beyan eder. Cihada çıkan mü'minleri de “azâba hak kazanmış bir kavme Hakk'ın azâbını tatbik etmeye memur bir el” olarak görür. O halde, savaşı bir ibâdet anlayışıyla yapmak ve bu ibâdetin kurallarına en ince ayrıntılarına kadar uymak gerekiyor. *“Antlaşma yaptığınızda Allah'ın ahdini yerine getirin.”*¹³⁹ emrine uyulacaktır. *“Size savaş açanlarla Allah yolunda çarpışın. (Allah'ın koyduğu) Sınırları aşmayın. Çünkü Allah, haddi aşanları sevmez.”*¹⁴⁰ fermânına kulak verilecek, his ve hevese kapılmaktan, aşırı gitmekten sakınılacaktır.

TERÖR VEYA SALDIRGANLIK İLE CİHADIN BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI

Birbirinden çok farklı şeyler olan, biri beşerî biri Rahmânî, biri yıkma biri yapma, biri ifsâd biri ıslah anlamında biri cehennemi biri cenneti çağrıştıran çok farklı iki kavramı bile maalesef birbirine karıştırma becerisini(!) gösteren insanlar çıkabiliyor. Saldırganlık ve cihad/kıtâl kavramları biri İslâm'ın düşmanları, diğeri İslâm'ın akılsız dostları tarafından olmak üzere iki şekilde karıştırılmaktadır. İslâm ve hak düşmanları, müslümanların saldırgan ve işgalci düşmanlara karşı kendilerini ve dinlerini savunmalarını terör diye damgalarken, cihadla terörü karıştırmış olmakta veya kasden birbirine tümüyle zıt iki şeyi aynı göstermeye çalışmaktalar. Bazı akılsız dostların iyi niyetle de olsa cihad zannıyla bazı saldırgan tavırlar takındıklarını veya bu iki farklı konuyu zihinlerinde kesin hatlarla tam ayıramadıkları da görülen bir vâkıdır.

Bir kimseyi tekfir etmek, ne demektir? Kendisine selâm verilemeyecek, dostluk ve samimiyet kurulamayacak, gönülden sevilemeyecek, kız alıp verilemeyecek, ortaklık gibi yakınlık isteyen ilişkilere girilemeyecek, cenazesine katılamayacak ve evliyse eşiyle nikâhı düştüğünden devamlı zina ediyor hükmü verilecek, âhirette de sonsuz bir şekilde ceza çekecek, ebedî cehennemde kalacak şeklinde bir hüküm verilmiş olmaktadır. Böyle bir hüküm öyle alelusûl verilemez. Bir kimseye “kâfir” demekten daha küçük bir isnad olan meselâ “fâhişe” demek, hangi şartlarda mümkündür? Kendimizle birlikte üç güvenilir müslümanın da apaçık şekilde zina fiilini işlerken görmediğimiz ve

139 16/Nahl, 91

140 2/Bakara, 190

hepimizin şahitlikte ısrar etmeyeceği bir durumda “fâhişe” demenin dünyada bile cezaya çarptırılacağı sözkonusudur. Meselâ, bir adamın diğer bir adamı öldürdüğüne şahit olsak, bu adamın hangi şartlarda o suçu işlediği, olayın içyüzünde başka ne tür durumlar olduğu uzun uzadıya, şahitlerle, savunmalarla ortaya konulur, uzunca mahkemesi sürer ve sonunda onun suçlu olup olmadığı da bizim tarafımızdan değil, hâkim tarafından karar verilip hükme bağlanır. Öyle bir durumda bile, İslâm’ın hâkim olmadığı topraklarda had dediğimiz ağır cezalar uygulanmaz. Çünkü ortam, haramları işlemeye çok elverişlidir. Haramlara ve küfre gidecek yollar (İslâm devleti olmadığı için) tıkanmamıştır. Bu hükmün ağırlığından dolayı siz de bilirsiniz ki, Rasûlullah, bunun çok sorumluluk isteyen bir hüküm olduğunu belirtir:

“Bir kimse diğer bir kimseyi fıkla veya küfürle itham etmesin. Aksi takdirde, itham edilen arkadaşında bunlar yoksa, kelime (itham ettiği sıfat) kendine döndürülür.”¹⁴¹

“Bir kimse diğerine, ‘kâfir’ dediği zaman, bu ikisinden biri kâfir olur: Eğer dediği kimse kâfir ise, adam doğru söylemiştir; yok eğer ona dediği gibi değilse, ona söylediği küfür sözü kendine döner (söyleyen kâfir olur).”¹⁴²

“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.”¹⁴³

Bu hadisler, aslında normal şartlarda bile, kişinin birini tekfir etme hususunda çok dikkatli, ölçülü ve ihtiyatlı olması gerektiğini bildirir. Günümüzdeki gibi her şeyin anormalleştiği, hakkın bâtıl, bâtılın hak diye öğretildiği, anlatıldığı, yaşandığı bir toplumda tekfir konusuna daha fazla ihtiyat gösterilmelidir.

Tekfircinin duygu ve düşünce haritasını çizmeye çalışalım: Samimi ama bağnaz, dindar ama fanatik, ibadete düşkün ama kendi cemaatinden olmayan mü'minlere düşman, nice muvahhid mü'minlere sert, ama İslâm düşmanlarına, tâğutlara ses çıkarmayan bir portre...

Bütün tekfircilerin psikolojik durumları ve yetiştikleri şartlar birbirine oldukça benzer: Bastırılmış duygular, doyumsuzluk, belli bir yaştan sonra İslâm'ı tanımak, yarı okumuşluk, işinde ve faaliyetlerinde genellikle başarısızlık, toplumsal ilişkilerde soyutlamanın getirdiği yalnızlık, sakın görünüm altında, uy-

141 Buhârî, Edeb 44

142 Buhârî, Edeb 73; Müslim, İman 111

143 Buhârî, İlim 11; Müslim, Cihad 5

gun bir ortam ve beyin yıkayıcı bir öncü bulduklarında her biri, dilini kılıca dönüştürebilecek ve o kılıcı da daha çok İslâmî çalışma yapan dâvâ insanlarına karşı kullanacak bir karakter...

Tartışma ortamı ve münazara meclisleri oluşturmayı çok sever. Tartışma onun kendini ispat etme aracıdır. Katı ve dışlayıcı tutumu ile; kendini topluma, halka, aileye, eşine, çocuklarına kapatır. Hisleri kendisini yönlendirir; akıl ve ilim değil. Böylece, bunalımlı ve uyumsuz bir psikolojik ruh yapısına bürünerek Müslümanların arasında tekfir fitnesinin tohumlarını atar. Özellikle “kâfire kâfir demeyen kâfirdir” anlayışıyla, kendilerinin yanlış yorumlarla küfür veya kâfir kabul ettiklerine küfür gözlüğüyle bakmayan kimseleri Müslüman kabul etmeyip zincirleme tekfir gibi bir cinayeti rahatlıkla işleyebilen bir anlayış...

Tekfirciliğin tarihteki ilk temsilcisi olan Hâricîlik; serkeşlik, itaatsizlik, disiplin dışına çıkma anlamlarını taşır. Hâricîler, oldukça fanatik insanlardı. Beyinleri yıkanmıştı. Yanılgıya düşmelerindeki en önemli etken, onların aşırı tutucu olmalarından kaynaklanıyordu. Bunun bir sebebi de onlardaki bedevîlik ruhuydu. Yaşadıkları yalın hayat, kültür kıtlığı ve nasların zâhirine göre hüküm vermek de bu taassubun nedenleri arasında sayılabilir. Bununla beraber Hâricîlerin iki özelliği vardı ki, dost-düşman herkes kabul ederdi: Takvâ ve Cesaret. O kadar çok namaz kılarlardı ki alınları, dizleri ve dirsekleri nasır tutmuştu. Ölümünden asla korkmazlardı. Bilinçli veya bilinçsiz onların izini takip eden, kendilerini onlardan saymasalar da o izi takip eden tekfircilerde de bu özellikler değişen oranlarda da olsa mevcut.

Tekfirci bir Müslüman; cemaatinin, ağabeylerinin veya okuduğu kitapların etkisiyle farklı insanları kolayca tekfir edebilme cesaret ve cür’etini kendinde rahatlıkla görebiliyor. Bir âlimin hüküm vermekte zorlandığı hususlarda kendinden çok emin şekilde fetvalar, hükümler veriyor ve nice insanı tekfir ederken hiç rahatsızlık duymuyor. Hep haklı olduklarına inandıklarından, ister avamdan biri olsun, isterse âlim, onlar için fark etmez; saatlerce sert tartışmalara girerler ve karşısındakilere kendi görüşlerini kabul ettirmeye çalışırlar. Kabul etmeyince de tekfir silahını çıkarıp kalbine ateş ederler. Çoğunlukla ehliyetsiz ve yetkisiz olarak genelleme de yapmak sûretiyle isabetsiz tekfîr suçlamasında bulunarak ahlâkî ve hukukî açıdan sorumsuzca davranabiliyor.

Bunun sebebi olarak tâğutî düzeni, zâlim ve istismarcı yöneticileri, mürcie anlayışını, hurafeci veya modernist din yorumlarını, dün tevhid diyen nice cemaat ve önderlerinin bugün düzeni ve iktidarı savunacak şekilde savrulmaları,

taviz üstüne taviz vermeleri göstermek mümkün. Heyecanlı şekilde gençliğin ve ilimsizliğin cesaretiyle radikal ve fanatik tavır alarak “lâ ilâhe illâllah” diyenleri cehenneme göndermekten hoşlanıyor görüntüsü veriyor.

Hiç de kolay bir hayat olmasa gerek tekfircinin kendisini mecbur ettiği yaşayış: Akrabalarıyla, en yakınlarıyla ilişkisini kesecek, kendi fikirlerini kabul etmiyor diye belki sevdiği karşı cinsten birinin evlenme teklifini reddedecek, kendi cemaatinden olmayan birinin arkasında namaz kılmayacak, kestiğini yemeyecektir. Ona borç vermeyecek, ona en ihtiyaç duyulan anlarında bile yardımda bulunmayacak, onunla hiçbir zaman herhangi bir işbirliğine girmeyecek, ölünce cenazesine katılmayacaktır. Kolayına gelen hevâ fetvalar da tabii: Müslüman olmadıklarına hükmettiğinden dolayı kâfirlerin mallarının ve İslâmî bir devlet olmadığı, tâğûtî bir düzen olduğu için devlet malının çalınmasının câiz olduğunu ileri sürmek gibi... Devletin olduğu varsayımıyla elektrik, su, belediye otobüsü vb. kullanımlarda sahtekârlık ya da hile ile de olsa bu tür hırsızlıkta sakınca olmadığını iddiâ etmek... Bu anlayış ve tavır, ne insanlığa sığar ne İslâm’a. Savaşla normal hali, ganimetle hırsızlığı, dâru’l-küfür ile dârul-harbi (savaş yurdunu) karıştırmaktır bu. İslâm’ı da, sosyal yapıyı da bilmemektir. Dâvâyâ da büyük zarar sözkonusudur.

Suud’un yazdırıp bedava dağıttığı kitapların, internet sitelerindeki üslûbu çok sert yazıların, bir-iki ağabeyin ve sloganların etkisinde kendilerine ait bir dünyaya çekilmiş bir fotoğraf... Bir kısmı tâğütlara da karşı çıkarken, çoğunluk itibarıyla İslâm düşmanı olan zâlim ve emperyalist kâfirlerle, tâğütlarla uğraştıkları pek görülmeyen bu tipler, aslında bir çıkar için değil; din gayretiyle Müslümanlarla uğraşmaktalar. Niyetlerinde samimi olduklarına kesinlikle inandığımız bu kardeşlerimiz usûl ve üslûp yönüyle de çok kırıncı olabilmekte, tekfir kılıcını (ve sapık ithamını) bütün etrafına savurup karşılarına kim çıkarırsa ondan nasibini almaktadır. İlimsiz gayret, çoğu zaman kişiyi aşırılığa götürmektedir. Elbette nice itidalli selefî kardeşimiz olduğu gibi, selefî geçinen (aslında bizim onların selefî oldukları iddialarını kabul etmediğimiz) tekfircilerin dışında nice tekfirci bireylerin (ve az da olsa tekfirci cemaatlerin) varlığı da bir vâkiadır.

Tekfircinin, muhâtabına karşı girişebileceği en hafif yaptırım ise ondan ilişkisini tamamen kesmektir. Onun zihnindeki çözüm budur. Fetvâsını da çoğu kez kendisi verir, kendisi uygular. Bazen de bir ağabeyinin etkisiyle bu cinayeti işler.

Bu radikal akımın günümüzdeki temsilcilerinin bütün tavırları, tutumları,

konuşma şekilleri ilkel ve iticidir. Çağrı şekilleri şu âyette tavsiye edilen hikmetli üslûba tamamen aykırıdır: *“Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütlerle dâvet et/çağır ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et. Rabbin, Kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidâyete erenleri de çok iyi bilir.”*¹⁴⁴

Tekfir olgusunu bir nassı değil, çok sayıda nassı anlama sorunu olarak görüyorum. Bütün problemler Kur'an'ı doğru anlamamaktan ve bütüncül olarak değerlendirmemekten kaynaklanıyor, diyebiliriz.

Hiz. Ali ile savaşmaktan başlayıp ümmetin manevi kanını devamlı akıtmak demek olan onları cehenneme yollamaya kadar 1400 senelik problem.

Tekfirciyi, adam kurtarmaya kalkarken, niyeti adam kurtarmak olduğu halde, bilgisiz ve usulsüz olduğundan adamı öldüren kimseye benzetebiliriz. Ama bu, bir kez değil, her kez olursa, “aman kardeşim! Sen önce eski öldürdüğün kimselerin hesabını ver, bırak kurtarmayı, önce kendini kurtar” denilmesi gerekmez mi? Tekfirciler eğer samimi ise, haksız tekfirin kendilerini küfre götürme riskini hesap etmeli ve Kur'an'da kesin olarak tekfir edilmeyen kimseleri tekfirden kaçınmalı ve tekfiri tekfir etmelidir. İnsanlara tatlı dille ve güler yüzle, ihtilaflı konuları değil, kafaya çivi çakar gibi değil; tatlı şekilde güzel bir tarzda anlatabilmektir marifet.

*“(İnsanları) Allah’a dâvet eden, sâlih amel/iyi iş yapan ve ‘ben müslümanlardanım’ diyenden daha güzel sözlü kim vardır? İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir tavırla önle. O zaman (görürsün ki) seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki yakın bir dost olur. Bu (haslete) ancak sabredenler kavuşturulur. Buna, ancak (hayırdan) büyük pay sahibi olan kimse kavuşturulur.”*¹⁴⁵

Cemaat ve cemiyetler, birbirlerine çevirdikleri eleştiri oklarını önce kendi nefislerine ve gruplarına çevirmelidir. Tevhide duyarlı cemaatleri ve onlara mensup olan fertleri barıştırmalıyız. Muvahhid mü'minler ve cemaatler, birbirine haksız olarak yönelttiği ağır eleştiri ve tekfir oklarını, grup farkı gözetmeksizin tüm mü'minlere düşmanlık yapan güçlere yöneltilmelidir. Müslüman gruplar birbirlerini tekfir ederken, İsrail'i, Amerika'yı ve onların dostu konumundaki başlarındaki tâğutları, İslâm'a açıkça düşmanlık yapan egemen güçleri unuttuklarının farkında bile değiller. Kardeşliğin gereği, karşımızdakini

144 16/Nahl, 125

145 41/Fussilet, 33-35

yanlışlardan kurtarmaktır; tekfirciliğin gereği ise onu küfre nisbet edip onunla ilişkileri kesmek ve onu yanlışlarıyla baş başa bırakmak ve hatalarının daha da keskinleşmesi için zemin hazırlamaktır. Haksız tekfir, en büyük iftiradır. Kul haklarının, hakkı gasbetmenin en büyüğüdür. Kaba ve sertliğin en çirkin olanıdır. Saldırganlıktır, iftira atmaktır.

Açıkça küfrü ispatlanamayan kimselerin şahit olduğumuz itikadî yanlışlarını düzeltmeye çalışmak yerine, onları bulundukları yanlışlarla baş başa bırakmak, hatta sert ithamlar ve yanlış damgalandırmalarla Müslümanların arasını bozmak, farkında olmadan ifsadçı olmaktır. Hâlbuki Kur'an, mü'minlerle ilgili bir haber geldiğinde onu hemen kabullenmemeyi, doğruluğunu tahkik edip araştırmayı emreliyor. Mü'minlerin arasını ıslah etmeyi emreliyor. "Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa, bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz."¹⁴⁶

*"Eğer mü'minlerden iki grup birbirleriyle vuruşur savaşırlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adâletle düzeltin ve adâletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever. Mü'minler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun, umulur ki merhamete ulaşırsınız."*¹⁴⁷

SORULAR

- 1- Akaidin sözlük ve terim mânâsını açıklayınız.
- 2- Akaidin konusu nedir?
- 3- Akaid ilminin önemini ve gayesini açıklayınız.
- 4- Sağlam bir inancın dünya ve âhiretteki faydalarını belirtiniz.
- 5- Zamanın ve kişilerin değişmesi ile itikad esasları değişir mi?
- 6- Akaid kelimesi hangi kökten türemiştir?
 - a) Akd
 - b) Akîde
 - c) Akad
 - d) Akid
- 7- İnanılması ve reddedilmesi gereken esasları inceleyen ilme ne ad verilir?
 - a) Fıkıh
 - b) Akaid
 - c) İslâm
 - d) Siyer
- 8- İslâm'ın tüm hükümlerini kabul ettiği halde, nefsine ağır geldiği için bazı

146 49/Hucurât, 6

147 49/Hucurât, 9-10

hükümleri yerine getirmeyen kimsenin hükmü nedir?

- a) Münâfık b) Kâfir c) Müşrik d) Günahkâr müslüman

9- Aşağıdaki seçeneklerden hangisi, Akaid ilminin konusudur?

- a) Ahlâkî esaslar b) Hukukî esaslar
c) Amelî esaslar d) İman edilmesi ve reddedilmesi gereken esaslar

10- Aşağıdakilerden hangisi Akaid ilminin gayesi (amacı) değildir?

- a) İnsanın inancıyla uğraşmayıp onun ahlâklı olmasını sağlamak
b) İnsanın hayata bakışını, dünya görüşünü İslâm'a uygun hale getirmek
c) İnsanı zararlı inançlardan ve zararlı fikirlerden korumak
d) İnsanın dünya ve âhiret saâdetine ermesini sağlamak

11-Akaid ilmine hicrî ilk asırda hangi adlar veriliyordu

2. Ünite

TEVHİD

- Tevhid; Anlam ve Mâhiyeti
- İlâh Kavramı
- Tevhidin Kısımları
 - a) Zatta Tevhid, b) Sıfatta Tevhid, c) Fiilde Tevhid
- Tevhidin Pratik Görüntüleri
- Rubûbiyet Tevhidi
- Kur'an'da Rab Kavramı
- Kur'an'da Rab Kelimesinin Mânâları
- Âlemlerin Tek Rabbi Allah
- Nefsine Bile Söz Geçiremeyen Rab Taslakları
- Rab Olmayan Bir Tanrı Edinme İsteği
- Sevilenlerin Putlaştırılması; Allah'tan Başkasını Rab Edinme
- Günümüz İnsanın Çeşitli Sahte Rableri
- Rab Konusunda Sahih İtikad
- Ülûhiyet Tevhidi
- Tevhidin Yansımaları
- Evrendeki Tevhid
- Tevhid ve Allah'ın Hâkimiyeti
- Tevhid ve Tâğutlarla Mücâdele
- Kur'ân-ı Kerim'de Tevhid Kavramı
- Kur'an'da Tevhidle İlgili Önemli Vurgular
- Tevhidin Amelle İlişkisi
- Amelde Tevhid
- İnsanımızda Tevhid Problemi ve Sebepleri
- Ne Yapmalı?
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- Kur'an'dan yola çıkarak ve kelime-i tevhidin anlamını değerlendirerek tevhidi açıklayabilmek ve güncel yorumlar ve açıklamalar getirebilmek,
- Tevhidin, temel sınıflandırması olan ulûhiyet ve rubûbiyet tevhidini açıklamak,
- İlâh kavramının anlamlarını ifâdelendirerek bu kavramı izah edebilmek,
- İbâdet kavramını, güncel yanlışlıklarıyla değerlendirerek açıklayabilmek,
- Tevhidin günlük hayatımıza yansımalarını anlatabilmek,
- Tevhidi bozan durumları güncel örneklerle açıklayabilmek,
- Evrendeki tevhidi açıklayıp yorumlayabilmek,
- Allah'ın hâkimiyeti ve tâğutla mücâdele etmeyi tevhid açısından açıklayabilmek,
- Tevhidin amelle ilgili boyutunu izah edebilmek.

TEVHİD; ANLAM VE MÂHİYETİ

Türkçede birlemek şeklinde ifade edilen tevhid, Arapça v-h-d kökünden türemiş bir mastardır. Tevhid sözlükte, bir şeyin bir olduğuna hükmetmek, onu bir olarak bilmek, bir şeyi diğerlerinden ayırarak onu tek kılmak, birlemek gibi anlamlara gelmektedir. Kavram olarak tevhid, mutlak anlamda Allah'ın bir olduğuna, O'ndan başka ilâh bulunmadığına, ortağı ve benzeri olmaktan uzak bulunduğuna inanmayı ifade eder. Tevhid; Allah'ı zâtında, sıfatlarında, isimlerinde ve fiillerinde tek kabul etmek; eşi, benzeri, yardımcısı, ortağı, babası, oğlu olmadığına iman edip ibâdet ile de O'nu birlemektir. Yani ibâdeti O'ndan başkasına yapmamak ve yalnız O'na tahsis etmektir.

Tevhid, en geniş anlamıyla 'bir' Allah inancının, insanların düşündüğü bütün yanlış ilâh düşüncelerinden uzak bir dünya görüşünün, tek Yaratıcı, tek Rab tanınmanın açıkça ortaya konulmasıdır. 'Tevhid' aynı zamanda âlemlerin Rabbi Allah (c.c.) tarafından insanlara gönderilen ilâhî dinin adıdır. İnsanlar ya Tevhid Dinine, ya da şirk dinlerine inanırlar. Üçüncü bir yol yoktur insanın hayatında. Şirk, nasıl insanların kendi hevâ ve heveslerinden uydurdukları bütün dinleri tanımlıyorsa; Tevhid de Allah'ın vahy yoluyla gönderdiği hak dini tanımlar. Tevhid, hem inanç açısından Allah'ı zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde "bir"lemek, hem de ibâdeti yalnızca Allah'a mahsus kılmaktır.

Tevhid, Allah'tan başka ilâh olmadığına inanan mü'minlerin, bütün ilgi ve dikkatlerini Allah'a yöneltmeleri, Allah'a teslim olmaları, mutlak kudret sahibi olarak O'nu görmeleri, O'nun gösterdiği yolda yürümeleri, O'nun istediği gibi O'na kulluk yapmalarıdır. Tevhid ehline, yani şehâdet getirip mü'min olanlara; Allah'ı tevhid edip birleyen anlamında muvahhid denilir. Muvahhidler, tevhid gerçeğine bu bilinçle yönelirler ve bu bilince göre hayatlarını sürdürürler. Tevhid ehli, yalnızca "Allah vardır" demekle kalmaz. Bunu demekle beraber, O'ndan başka ilâh, O'ndan başka yaratıcı, O'ndan başka rızık verici, O'ndan başka hüküm koyucu, O'ndan başka rab olmadığına da inanır. İşte bu inanç, Tevhid Dininin özüdür.

Tevhid'in Kapsamı: Bilindiği gibi tevhid inancı ve İslâm Dini, Tevhid Kelimesi ile özetlenmiştir. Bu yüzden kim bu ifadeyi inanarak söylese mü'min olur. Kelime-i Tevhid, İslâm'a giriş tir. İslâm'a girdikten sonra İslâm'a ait ne varsa hepsini peşinen kabul etme duyurusudur. Mü'min, bunları söyleyerek seçtiği dini ve bunun her türlü ilkesini, prensibini kabul ettiğini ortaya koymuş olur. Allah'la ve diğer mü'minlerle bir antlaşmadır, söz vermedir tevhid.

Mü'min, niçin Tevhid Kelimesini söylediğinin farkındadır. Bütün kalbiyle Allah'tan başka hiçbir ilâhın olmadığına inanır, bunu diliyle ilân eder ve inandığı şeyin gereğini yapar. Tevhid veya Şehâdet Kelimesi iki hüküm cümlesidir. Birinci bölümde önce "lâ ilâhe" (ilâh yoktur), sonra da "illâ Allah" (sadece Allah vardır), yaygın söyleyişle "Allah'tan başka ilâh/tanrı yoktur" denilir. Dikkat edilirse inanmanın ilk şartı, bütün ilâhları/tanrıları, ilâh/tanrı düşüncelerini, ilâha/tanrıya benzetilen her şeyi kafadan ve gönülden silmek, sonra da tek Allah inancını kabul etmektir. Önce nefy, yani reddetme, sonra da tasdik, yani kabul etme söz konusudur. İslâm açısından son derece önemli bir durumdur bu. Çünkü İslâm'ın üzerinde durduğu en önemli mesele, Tevhid inancıdır. İnsanlar öncelikli olarak bu inancı benimsemekten sorumludurlar. Tevhid, yaratılışın ve var olmanın en önemli olayıdır; yaratılış amacımız olan sadece Allah'a kulluk yapma bilincidir.

Tevhid, aynı zamanda Kur'an'ın üzerinde en çok durduğu konudur. Hz. Muhammed (s.a.s.)'in mesajı, Kur'an'ın öncelikli konusu, insanların şirk dinlerini terkederek, Tevhid dinini benimsemeleridir. Bu hem fıtrata (yaratılışa) uygun bir seçimdir, hem evrendeki teslimiyete (İslâm'a) katılmadır, hem de dünya ve âhiret kurtuluşudur. İslâm'ın bütün yükümlülükleri, bütün prensipleri, emir ve yasakları; gönüllerine Tevhid inancı yerleşmiş muvahhidler tarafından hakkıyla yerine getirilir. İnsanlık ailesinin en öncelikli faaliyeti ve meselesi, Tevhid ile şirk arasındaki seçimdir. Kendi özgür irâdesi elinde bulunan insan, Tevhid ile şirk arasında kendi isteği ile bir seçim yapacaktır. Yaptığı tercihin, yani seçtiği inanç ve hayat tarzının sonucuna da katlanacaktır.

Tevhid veya Şehâdet kelimesinin ikinci kısmı, Hz. Muhammed'in Allah'ın rasûlü (elçisi) olduğunu kabul ve ilân etmektir. Bunun anlamı da yalnızca "O, Allah tarafından gönderilmiş bir elçidir" demek değildir elbette. O'nu Allah'ın son rasûlü tanıdıktan sonra, O'nunla gönderilenleri, O'nun tebliğ ettiklerini, O'nun dediklerinin doğru olduğunu da kabul etmek demektir. Tevhid, aynı zamanda O'nun anlatıp uygulayarak gösterdiği yaşama biçimini seçmek, O'nun tebliğ ettiği ilâhî şeriatî hayat prensibi haline getirmek anlamına da gelmektedir. O'nu tek önder ve rehber kabul edip O'nun izinden gitmeye çalışmak demektir. Rabbimiz, hükümlerini ve kullarından istediklerini rasulleri aracılığıyla insanlara bildirmiştir. Kelime-i Tevhidi bilinçli şekilde söyleyen kimse, Allah'ın hükümlerini kabul ediyor ve o hükümleri hayatına uygulamaya karar veriyor, bu konuda her zorluğa, her çeşit imtihana hazır oluyor demektir.

Tevhid Kelimesi İslâm'ın giriş kapısıdır. Ancak, bu kapıdan içeri girenler, içeride olan her bir ilkeyi, her bir iman esasını, her bir kulluk şartını kabul etmiş ve pratik hayatta uygulamaya söz vermiş demektir.

İLÂH KAVRAMI

İslâm dininin önemli kavramlarından biri de “ilâh”tır. Tevhid inancını ve onun karşıtlarını yeterince bilmek için bu kavramı iyi tanımak gerekir. Tevhid Kelimesinin içinde yer alan bu kavram, iman ile şirk (ortak koşma) arasındaki farkı ortaya koyar.

Sözlük anlamı; kulluk edilen, mâ'bûd haline getirilen, kendisine yönelinen, alışılan, düşkün olunan demektir. Kendisinden türediği “elihe” fiili; yönelmek, düşkün olmak, kulluk yapmak, örtüp gizlemek, alışmak gibi anlamlara gelmektedir.

Kavram olarak ilâh; kendisine ibâdet edilen, ma'bûd sayılan şey, her şeyden çok sevilen, ta'zim edilen kutsal varlık anlamında kullanılmaktadır. Tapınılan, kendisine ibâdet edilen, üstün sayılan bütün ma'budların ortak adı “ilâh”tır. Türkçede bunu “tanrı” kelimesi ile karşılarız. İslâmî istilahta ilâh; tapınılan, kendisine ibâdet edilen demektir. İlâh; ibâdet edilmeye, yani kudret ve kuvveti önünde huşû ile boyun eğilip kulluk ve itaat edilmeye lâıyk, her şeyin O'na muhtaç olduğu bir varlık demektir. İlâh kelimesi gizlilik ve esrârengizlik mânâlarına da gelir, ki böylece ilâhın görülmez ve ulaşılmaz bir varlık olduğu değerlendirilsin.

İnsanoğlu, fıtratı gereği, her zaman bir ilâha inanma, sığınma ve ondan yardım istemeye muhtaçtır. O bazı şeylerden korkar, bazı şeylere gücü yetmez ve başkalarından yardım ister, bazı şeylere sığınır, bazı şeyleri kendinden üstün görür. Bütün ümitlerin bittiği yerde, görmediği, tanımadığı bir gizli “ilâh”-tan yardım ister. Çevresinde gördüğü hemen bütün olayların kendi gücünün dışında olduğunun farkındadır. Bu olayları bir gücün yaptığına, yarattığına inanır. Bunlara benzer daha birçok sebepten dolayı insan sığınacak bir melce' (sığınak, kucak) arar.

Peygamberlerin tebliğ ettiği Allah inancından uzak insanlar, yaratılışlarında ve pratik hayatlarındaki “bir ilâha bağlanma” ihtiyacını başka şekillerde, bâtıl yollarla giderirler. Tarihte ve günümüzde dinsiz insan olmadığı gibi, ilâhsız insan da yoktur. Kimileri, hiçbir tanrıya inanmadığını söylese bile; onların içerisinde, sığındığı, bağlandığı, yardım istediği, her şeyden çok sevdiği, her şeyden çok büyük saydığı “bir şey” mutlaka vardır. İşte o “şey” onun için bir tanrıdır. Kur’ân-ı Kerim ilginç bir örnek veriyor: Birtakım insanlar kendi görüşlerini, kendi isteklerini, kendi emirlerini en üstün ve doğru görürler. Birakin bir dinin emrine uymayı, toplumda geçerli olan hiçbir kural onları bağlamaz. Bu tip insanlar, “kendi keyiflerine” uyarlar. Kendi arzularından (hevâlarından) başka kutsal, kendi isteklerinden ve görüşlerinden üstün güç ve doğru kabul etmezler. İşte bu tür insanlar için Kur’ân-ı Kerim; ***“Gördün mü o kendi hevâsını (istek ve arzularını) ilâh/tanrı edinen kimseyi. Şimdi onun üzerine sen mi bekçi olacaksın?”***¹⁴⁸ demektedir.

İlâh zannedilen şey, insanın kendi üzerinde büyük çapta etki ettiğini var saydığı “güç”tür. Bu kimine göre ateş, kimine göre Güneş, bazılarına göre gök, bazılarına göre yıldızlar veya burçlar, bazı kimselere göre madde, bazısına göre ataların rûhu, kimilerine göre tabiat (doğa), bazılarına göre devlet erki, bazısına göre de iyilik ve kötülük tanrılarıdır.

Birçok ülkede tâğutlar, yöneticiler, özellikle diktatörler; tanrı gibi algılanmış, karşı konulmaz üstün güce sahip, her dedikleri yapılması gereken, kızdığı zaman gazabıyla herkesi cezalandırabilen tanrılar gibi düşünülmüştür. Hatta birçok yerde bu diktatörler adına dikilen heykellere insanlar taparcasına saygı göstermektedirler. Karşısında âyin şeklinde saygı duruşunda bulunmaktalar ve o heykeli kutsal kabul etmekte, yani putlaştırmaktalar.

Tarihte, Tevhid Dininden uzaklaşmış bütün toplumlar da farklı ilâh düşünceleri gelişmiştir. Kimileri inandıkları ilâhları adına putlar ve mâbedler yapıp o putlara tapınmışlardır. Bu putların taştan, tunçtan veya ahşaptan yapılmasının fazla bir önemi yoktur. İnsanlar, ilâhları adına kendi elleriyle heykeller yapıp, sonra da buna, ilâhımız veya bizi ilâhımıza götürecek aracımız diyorlar ve o heykelleri ilâh kabul ediyorlardı. “Beşerin böyle dalâleti var / Putunu kendi yapar kendi tapar.”

Kur’ân-ı Kerim’e göre, yer, gök ve ikisinde olan her şey bir olan Allah’ındır. Yoktan var eden yalnızca O’dur. Bütün nimetler O’nun elindedir. Sonsuz güç

ve kuvvet yalnızca O'nundur. Bütün işler yani kader O'nun elindedir. Yerde ve gökte olan her şey isteyerek O'na boyun eğmektedir. Her şey O'nu tesbih eder (O'na ibâdet eder, O'nu zikreder). Yerde ve gökte yalnızca O'nun hükmü geçer. O'nun bir benzeri ve eşi yoktur. Hiçbir şey O'nun dengi olamaz. O'nun Rabliğinin, ilâhlığının, hükmünün ve yaratıcılığının ortağı ve yardımcısı yoktur. O hiçbir şeye muhtaç değildir.

İnsanlar birçok ilâhlar düşünmüşlerdir, düşünebilirler de; ama "Allah" birdir ve O'nun hakkında başka türlü düşünmek de mümkün değildir. Allah, hem ilâhlık (ulûhiyet), hem Rablik (rubûbiyet), hem hâkimlik (hâkimiyet), hem de meliklik (mülûkiyet) sıfatlarına, işlevine sahiptir.

Kur'an'da 'ilâh' kavramı, daha çok şu iki anlamda kullanılmıştır: Birincisi, hak olsun bâtil olsun, insanların kendisine ibâdet ettikleri ma'bud; ikincisi, gerçek ibâdete lâyık olan, âlemlerin Rabbi olan Allah.

Allah'a ait bir sıfatı veya sıfatları bir başka varlığa veren, onu ilâh gibi düşünmüş olur. Dinimizde bunun adı "şirk"tir. Allah'ın yaratma, öldürme, diriltme, affetme, azâb etme, yoktan var etme, kutsal olma, nimet verme, hüküm koyma gibi sıfatları, başka şeylerde, başka varlıklarda var sayılırsa, onlar "ilâh" haline getiriliyor demektir. Bu bağlamda bir kimse; bir kişiyi, bir kurumu veya bir başka şeyi, "tıpkı tanrı gibi" diye düşünmesi, onu ilâh saymasıdır. İlâh diye düşünülen şey, onu o şekilde kabul eden kişiye göre; üstündür (müteâldir), en çok sevilendir, emirlerine ve hükümlerine mutlak uyulacak kişidir, ondan daha büyük bir şey yoktur.

Günümüzde bu tür ilâh anlayışını çokça görmek mümkündür. Üzülerek söylemek gerekirse, bilimin bu kadar ilerlemesine rağmen insanlar hâlâ, geçmişteki câhiller gibi sapık ilâh inancını terketmemişlerdir. Bugün nice insan, atalarının ruhunu, devlet yöneticilerini, kahramanları, devlet örgütlerini, uluslararası kuruluşları tıpkı ilâh gibi görmektedir. Bu sahte tanrılar için "bunların gücü çok büyüktür, bunlara asla karşı gelinemez" diye inanılmaktadır.

Gazetelerin sayfalarında görülen "futbol ilâhı", "müziğin ilâhı", "sanat tanrısı", "seks tanrıçası", "ey falanca şarkıcı sana kul olayım", "ey sevgili sana tapıyorum" gibi ifadeler işte bu yanlış ilâh inancının görüntüleridir. Yine bazı şarkılarda geçen, sevgiliyi putlaştıran sözler de bunun gibidir. Bazıları bir sporcu, bazıları da bir müzik veya film yıldızını kendisi için en üstün örnek

sayar, onun peşinden gider, onu taparcasına sever, ondan başka üstün ve kutsal bir şey düşünmez. İşte bu bâtil fikir, onu sapık ilâh fikrine sürükler.

Rejimlerin, devlet adamlarının, diktatörlerin, tek partilerin, kahramanlaştırılan bazı ölülerin koydukları ilkeler ve kanunlar, yaptıkları işler ve uygulamaları hakkında, “karşı gelinemez, değiştirilemez, itaat edilmesi zorunlu ilkelerdir” düşüncesi, onları ilâh saymanın çağdaş görüntüleridir. İnsanlar bu gibi otorite sahiplerinde olağanüstü bir güç var sanmaktalar, dolayısıyla onlarda ilâhlık sıfatları görmekteler.

Bazılarının, “birtakım kişilerin veya grupların fikirleri, ilkeleri, kanunları en üstündür, onların üzerinde güç ve otorite yoktur” şeklindeki inançları, onların dinleridir. Aynı konuda âlemlerin rabbi Allah’ın insanlar için indirdiği hükümlere aldırılmamak, onları reddetmek, ya da onların yerine kişilerin ve kurumların hükmünü kabul etmek; onları ilâh haline getirmenin göstergesidir.

Câhiliye döneminde cömertliğiyle meşhur Hâtem Tâî’nin oğlu Adiyy bir gün boynunda altından bir haç asılı olduğu halde Peygamberimizi ziyarete geldi. Kendisine Adiyy b. Hatem’in geldiği haber verildi. Rasûlullah (s.a.s.) o sırada 9/Tevbe sûresi 31. âyeti okuyordu. Adiy b. Hâtem, orada söylenenleri duyunca şöyle dedi: “Ben yahûdileri ve hristiyanları tanırım, onlar hahamlarına ve papazlarına ibâdet etmiyorlar ki...” Bunun üzerine Ekrem Rasûl şöyle buyurdu: ***“Evet, onlar (onların önünde secde ederek) ibâdet etmiyorlar, fakat onlar halka bir şeyi helâl veya haram kılıyorlar, halk da din adamlarının bu hükümlerini kabul edip uyuyorlar. İşte onları ilâhlaştırıp rab haline getirmenin mânâsı budur.”*** Sonra Peygamberimiz onu İslâm’a dâvet etti, o da müslüman oldu.¹⁴⁹

“Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman, mü’min bir erkek veya kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir dalâlete/sapıklığa düşmüş olur.”¹⁵⁰ Diyelim ki, herhangi bir konuda Allah’ın koyduğu bir ölçü veya bir hüküm var. Buna karşın aynı konuda başka bir kişinin, siyasî bir otoritenin, devletin veya başka bir gücün tam aykırı bir görüşü veya ölçüsü bulunmaktadır. Bir insan Allah’ın hükmüne rağmen onları benimser, inanır veya peşinden giderse; işte o kabul ettiği hükmü veya ölçüyü koyan kaynağı ilâh haline getirmiş demektir.

149 Tirmizî, Tefsîr 10, hadis no: 3292

150 33/Ahzâb, 36

Örneğin, Allah (c.c.), Kur'an'da içki içmeyi yasaklıyor, fâiz alıp vermeyi haram sayıyor, kadınlara örtünmeyi emrediyor, ama birtakım yöneticiler veya yetki sahipleri, içki içmeyi normal görüyor, “fâizsiz ekonomi olmaz” diyor, ya da birileri kadınların örtünmesini çağdaş kıyafet değil diye yasaklıyor. Bazıları, “Allah'ın ölçülerinin bir geçerliliği yoktur, bu zamanda uygulamak zordur, ama yöneticilerin koyduğu hüküm/kanun daha doğrudur, zamana daha uygundur, biz onlara inanırız” derse, işte bu inanç başkalarını ilâh kabul etmektir.

Kim herhangi bir şeyi Allah sevgisinden fazla severse, bir şeye Allah'tan fazla saygı gösterir veya ondan bu denli korkarsa veya Allah'ın dışında herhangi bir şeye veya insana tapınırsa, ya da Allah'ın hükmüne aykırı olarak başkalarının ilkelerini daha üstün sayarsa, işte o insan, bütün bunları ilâh haline getiriyor demektir.

Farklı ilâhlara inananlar bu inançlarını zaman zaman ortaya koyuyorlar. ‘Falanca devletin, falanca uluslararası kuruluşun veya falanca adamın ilkeleri her şeyin üstündedir’ diyen veya diliyle demese de böyle inanan kimse, Allah'ı değil onları ilâh tanıyor demektir.

İslâm'ın ezeli, ebedî, değişmeyen ve evrensel ilkesi şudur: “Lâ ilâhe illâ Allah Muhammedü'r Rasûlullah (Allah'tan başka tanrı yoktur. Hz. Muhammed Allah'ın elçisidir).”¹⁵¹

“Allah ile birlikte başka bir ilâh edinip tapınma. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.”¹⁵² “İnsanlar içinde Allah'tan başkasını O'na denk sayanlar var. Ki onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri daha büyüktür. Allah'a eş koşarak kendi kendilerine zulmedenler, azâbı görecekları zaman bütün kudretin ve gücün gerçekten Allah'ta olduğunu gözleri ile görür gibi bir bilselelerdi.”¹⁵³

İlâhlık ve otorite birbirini gerektirir. İlâh denildiğinde, aklımıza, hayatımız için kanun koyan, nizam ve hukuk belirleyen ve kayıtsız şartsız hâkimiyet sahibi Allah (c.c.) gelmelidir. İnsanın fıtratında kendinden üstün bir varlığa yalvarma ve tapınma ihtiyacı yatar. Her insan bir şeye tapar. İnsanlar fıtrattan gelen ilâh edinme ihtiyacını sadece Allah'a yöneltmezse, başka ilâhlara tapmış olurlar ki, bu da insanı küfre sokar. Kur'ân-ı Kerim'de öncelikle ve her şeyden önemli ve yoğun olarak Allah'ın tek ilâh olduğu üzerinde durulur. Câhiliye döneminde,

151 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 295-299

152 28/Kasas, 88

153 2/Bakara, 165

gerek Mekke müşrikleri, gerekse yahûdi ve hristiyanlar Allah'a inanıyorlardı; fakat Allah'ın ilâhlık vasıflarını başkalarına da vererek, Allah'a karşı en büyük yalan ve iftira olan şirke düşmüşlerdi.

İlâhlık vasıflarının en önemlisi, Allah'ın hayatımız için kanun koyan, nizam ve hukuk belirleyen olmasıdır. Eğer kanun koyma, insanlar için hukuk belirleme Allah'tan başkalarına verilirse, bu onlara ilâhlık vasıflarını da vermek olur, ki bu da şirktir. Bu mânâda kanun koyucu olarak ilâhlık taslayan tâğutlar tarih boyunca çıkmıştır ve çıkacaktır. Günümüzde ve tarihte en çok görülen şirk çeşidi bunlara kulluk şeklinde olandır. *“Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Zira tâğûta küfredip inkâr etmeleri kendilerine emrolunduğu halde tâğûtun önünde muhâkemeleşmek, onların hükümlerini uygulamak istiyorlar. Hâlbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor.”*¹⁵⁴; *“Kim tâğûta küfredip onu inkâr ederek Allah'a iman ederse, muhakkak o, kopması mümkün olmayan sapasağlam kulpa yapışmış olur.”*¹⁵⁵

Kur'ân-ı Kerim bize bütün Peygamberlerin tevhid akîdesiyle gönderildiğini bildirir: *“(Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz her Peygambere; Benden başka ilâh yoktur, Bana ibâdet/kulluk edin’ diye vahyetmişizdir.”*¹⁵⁶; *“Andolsun ki Biz, ‘Allah’a kulluk/ibâdet edin ve tâğuttan sakının’ diye (emretmeleri için) her ümmete/topluma, bir peygamber gönderdik.”*¹⁵⁷

TEVHİD’İN KISIMLARI

Tanımından da anlaşılacağı gibi, Tevhid üç kısımdır:

1- Zât'ta tevhid: Allah'ın (c.c.) zâtı yönünden tek olması, bir benzerden, ortakdan (şerikten) münezze/uzak olması demektir. Allah (c.c.) aynı zamanda insanların bildiği gibi bir cisim, bir cevher (görünen bir varlık), bir şeylerin bileşimi de değildir. *“De ki O Allah bir'dir.”*¹⁵⁸; *“Gerçekten, sizin ilâhınız hakikaten bir'dir.”*¹⁵⁹; *“Allah'tan başka ilâh yoktur.”*¹⁶⁰

154 4/Nisâ, 60

155 2/Bakara, 256

156 21/Enbiyâ, 25

157 16/Nahl, 36

158 112/İhlâs, 1

159 37/Sâffât, 4

160 3/Âl-i İmrân, 62

2- Sıfatta Tevhid: Allah (c.c.) sıfatlarında da tektir, hiçbir varlık O'na sıfatlarında ortak (şerik) veya denk değildir. Allah'ın sıfatları denildiği zaman, Allah'ı bize bildiren ilâhî özellikleri akla gelir. Allah'ın sıfatları O'na aittir ve Kendisi gibi ezelîdir, başlangıcı yoktur. Bazı sıfatlar sadece Allah'a aittir. Bu sıfatlar O'ndan başka hiçbir yaratıkta olamaz. Örneğin, "Beka/sonu olmamak" sıfatı gibi. Allah'ın sonu yoktur, O ölümsüzdür, varlığı asla sona ermez. Allah (c.c.) bazı sıfatlarını yarattığı bazı varlıklara da vermiştir. Meselâ, "hayat/diri ve canlı olma" sıfatı gibi. Canlılar da hayat sahibidir, ama günün birinde onların hayatı sona erer. Hayvanlar ve insanlar "görme" sıfatına sahiptirler, ama onların görmeleri sınırlıdır, bazı araçlarla olmaktadır. Allah'ın görmesi ise tıpkı diğer sıfatları gibi mutlak, bir aracıya, bir organa muhtaç değildir.

3- Fiilde Tevhid: Allah'ın yaratmasına, bir şeyi yokluktan varlığa çıkarmasına O'nun fiili denir. Yaratma yalnızca Allah'a aittir. Çevremizde ve evrende gördüğümüz bütün olaylar ve oluşumlar, Allah'ın yarattığı sebeplere bağlı olarak meydana gelmektedir. Asıl yaratıcı Allah'tır. Âlemi, âlemin içindeki her şeyi, insanı ve insanla ilgili her şeyi yaratan O'dur. O'nun bu yaratmasında bir ortağı, bir yardımcısı veya bunlara benzer bir şey yoktur. Var eden de O'dur, öldüren de O'dur, varlığın devamını yaratan da O'dur.

Fiilde Tevhid, Allah'ın tek yaratıcı olmasına inanmaktır; yaratma ve var etme sıfatını başka ilâhlara vermemektir. O'nun yaratmada bir yardımcısı olmadığı gibi, âlete, araca, organa, zamana da ihtiyacı yoktur. *"Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri, ona yalnızca 'ol' demesidir; o da hemen oluverir."*¹⁶¹ **Tevhid, Allah'ı "ulûhiyyette/ilâhlıkta" ve "rubûbiyyette/rablikte" tek ve bir bilmenin ifadesidir. Allah (c.c.) hem yaratıcı olarak tek ilâhtır, hem de evreni ve içindekileri yaratan, düzenleyen, idare eden ve insanlar için hükümler koyan bir Rabdir.**

Kimileri "Allah vardır ve yücedir" derler, ama O'na birtakım şeyleri eş tutarlar. Bazı şeyleri Allah (c.c.) gibi düşünürler. Veya Allah'a ait sıfatları onlara verirler. Onların tıpkı Allah gibi saygı duyulacak, emirlerine itaat edilecek, önlerinde boyun eğilecek yüce varlıklar olduğunu kabul ederler. Ya da "Allah büyüktür" dedikleri halde, hayatlarına ilişkin temel hükümleri bir başka makamdan alırlar. Allah'ın koyduğu helâl ve haram hükümlerini kabul etmezler, onların yerine tâğutların hükümlerini benimserler. Bu gibi kimseler Tevhid'e iman etmemiş sayılır. Çünkü Hz. Allah, hem eş ve benzeri olmayan tek ilâhtır, hem de tek Rab'dir. Tek Rab olmanın anlamı; yaratan, şekil verip terbiye eden, yöneten,

161 36/Yâsin, 82

tek sahip ve hüküm koyucu demektir. İlâhlığı Allah'a yakıştırıp da rab'liği başkalarına tanıyanlar Tevhid'i bilmeyenlerdir. Böyle yapanlar şirk koşup müşrik olanlardır.

Kur'an'ın ifadesi açık olmasına rağmen, Allah'ın hükümlerine zıt olacak şekilde, onları beğenmeyerek, “bana göre, bize göre, bizim sistemimize göre, çağımıza göre, falanca atamızın ilkesine göre, filanca bilim adamına ve efendiye göre” gibi ölçüler Tevhid'e uymaz. Böyle bir inanca sahip olanlar, Allah'ı-Rabliğini tanımayanlardır. *“...Dikkat edin, hükmün tamamı O'nundur...”*¹⁶² Burada söz konusu edilen nokta, Allah'ın ölçülerine rağmen, sırf onların yerine geçmesi için hüküm koyma ve Allah'ın dininin yerine başka dinler uydurma mantığıdır. Bu Tevhid'e kesinlikle aykırıdır.

Öyleyse, Tevhid'e inanan bütün mü'minler, bu inanmanın gereğine uymak zorundadırlar. Allah'ı hem ilâhlıkta tek ve bir, hem de Rab olmada tek ve bir bilecekler. O'nun emrinin, O'nun hükmünün, O'nun büyüklüğünün üzerine hiçbir şey koymayacaklar. O'nu zâtında, sıfatlarında, fiillerinde “ehad/tek” olarak tanıyacaklar. Bazılarının yaptığı gibi gökleri Allah'a, yeryüzünü de insanlara bırakmak Tevhid değildir. Yani onlara göre “Allah, yer ve gökleri yarattı ve yönetmektedir. Tamam bu doğrudur; O Allah, gökleri yönetmeye devam etsin, canlıların rızkını versin, sıkışanların da yardımına koşsun, ama yeryüzüne, toplumların ve devletlerin yönetimine karışmasın. Toplumlara ve insanlara ait hükümleri biz O'ndan daha iyi biliriz” şeklinde düşünürler ve inanırlar. İşte bu mantık ‘şirk’ mantığıdır, tuğyandır, tâğutluktur.

Dikkat edilirse, İslâm gelmeden önce câhiliye insanları “Allah yoktur” demiyorlardı. Allah'ın var olduğuna inanıyorlardı, ama O'na putları ortak koşuyorlardı ve O'nun insanlar hakkında koyduğu hükümleri tanımıyorlardı, ya da O'nun adına kendileri hüküm koyuyorlardı.

“Mistisizm felsefesinin etkisinde kalan sufiler, tevhidi; tevhid-i küsûdî, tevhid-i şuhûdî, tevhid-i vücûdî olarak üçe ayırır. Bu üç tip tevhid anlayışından birincisi olan “Lâ ilâhe illâllah” için kalabalıkların tevhidi, ikincisi olan “Lâ meşhûde illâllah” için seçkinlerin tevhidi, üçüncüsü olan “Lâ mevcûde illâllah” için ise zirvedekilerin tevhidi olduğunu söylerler. Lâ mevcûde illâllah söylemi ile bu anlayış, yeryüzünde Allah'ın varlığının dışında bir varlığı kabul etmemektedir. Mistisizm buna “vahdet-i vücûd/varlığın birliği” adını vermektedir. Yani kâinattaki tüm varlıklar Allah'ın bir parçasından ve görüntüsünden ibârettir. Bu iddiada bulunan çok sayıda mutasavvıf yetişmiş olup bugün dahi bu anlayışı

162 6/En'âm, 62

savunanlar mevcuttur.”¹⁶³ Tevhidi, Allah’ın ve Rasûlü’nün anlaşılmasını istediği gibi değil; vahiy dışı dışarıdan gelen etkilerle oluşturan bu tevhid anlayışı, tevhidden çok uzak bir sapık görüştür.

TEVHİDİN PRATİK GÖRÜNTÜLERİ

Bu muazzam görüntüyü ve Allah’ın vahiy ile öğrettiği Tevhid’i beş madde de daha açık görebiliriz:

1- Kâinattaki Tevhid: Kâinattaki her varlık bu inancı bize haber veriyor. Kur’an’da sık sık bu duruma dikkat çekilmekte, Allah’ın sonsuz kudretinin eserine bakmamız tavsiye edilmektedir. Kâinattaki her varlık kendine ait bir özelliğe sahiptir ve her biri kendi görevini yerine getirmektedir. Bu durum, Tevhid’in göstergesidir.¹⁶⁴

2- Siyasette Tevhid: Siyaset, idare etme, yönetme ve yönlendirmedir. Âlemlerin Rabbi Allah (c.c.), âlemleri yaratan ve idare edendir. O’nun hükmü hem kâinatta hem de insan hayatında geçerlidir. *“O gökte de ilâhtır, yerde de ilâhtır.”*¹⁶⁵ Allah’ı dünya ve toplum işlerine karıştırmak istemeyen mantık Tevhid’e aykırıdır ve tâğutluktur.

3- Toplumda Tevhid: İslâm ümmeti, Tevhid Dinine inanmakla tek bir ümmet, tek bir topluluk olmaktadır. *“Ümmetiniz bir tek ümmettir ve Ben de sizin Rabbinizim. O halde gereği gibi ibâdet edin.”*¹⁶⁶ Öyleyse mü’minler, hayatlarına Tevhid ilkelerini hâkim kılarak birliklerini koruyacaklar, Allah’ın ipine sınıksız sarılarak ayrılmış parçalanmayacak ve vahdete ulaşacaklar. Mü’minleri, ancak Tevhid ilkelerine topluca sarılma birleştirir, bir araya getirir. Mü’minler, kendilerine Allah’ın âyetleri geldikten sonra parçalanıp bölük pörçük olanlar gibi olamazlar.¹⁶⁷

4- Kişide Tevhid: İman edenler, İslâm’ın kendilerinden istediği mavaahhid tipli insan olmak, hayatlarının her ânında Tevhid inancını yansıtmak, kulluğu tek olan Rablerine yapmak durumundadırlar. Muvahhid, bütün benliği ve duygularıyla Tevhid ilkelerine inanır, mücâdelesini bu uğurda yapar.

¹⁶³ Ömer Faruk Köse, İslâmî Hareket ve Önündeki Engeller, Fecr Y., s. 150

¹⁶⁴ 51/Zâriyât, 20-21; 3/Âl-i İmrân, 190

¹⁶⁵ 43/Zuhuf, 84

¹⁶⁶ 21/Enbiyâ, 92

¹⁶⁷ 3/Âl-i İmrân, 105

5- Yürekte ve Dilde Tevhid: Mü'minler, Tevhid Dininin özeti olan Tevhid Kelimesini yürekten kabul ederler, inanırlar, dilleriyle de inandıklarını ortaya koyarlar. Sonra da bu inançlarını fikirde, düşüncede, ahlâkta, ibâdetde, sosyal hayatta ve her konuda gösterirler. Tevhid'in ilkelerini hayata hâkim kılarlar.

“Lâ ilâhe illâllah” dedikten sonra, başka ilâhların peşine gitmezler, şirk olabilecek fikirleri kabul etmezler, ilâh zannedilenlerin ve tâğutların hükümlerine itibar etmezler. Allah'a rağmen insanlara hükmetmeye kalkışanlara yüz vermezler. İbâdetlerini yalnızca Allah'a yaparlar. İmanlarından asla taviz vermezler. Rabbimiz buyuruyor ki: *“Allah'a dayan, vekil olarak Allah yeter... Allah bir adamın göğsünde iki kalp yaratmadı...”*¹⁶⁸

İşte bu mânâda kim Kelime-i Tevhid'i kabul ederse, kim hayatını bu inanç doğrultusunda yaşarsa, kimin son sözü “lâ ilâhe illâllah Muhammedu'r Rasûlullah” olursa, onun cennete gideceği umulur.¹⁶⁹

İnsanlık tarihi baştan başa bir Tevhid mücâdelesi tarihidir. İnsanlar şirk dinine girip saparak azdıkça, yoldan çıktıkça Allah'ın peygamberleri onları Tevhid'e dâvet ettiler, kurtulmalarını sağlamaya çalıştılar. İnsanlar Rablerine isyan etmeye, Allah (c.c.) da onlara elçi ve elçilerle beraber kurtuluş dâvetini göndermeye devam etti.

Bugün de Allah'ın son vahyi olan İslâm, O'nun kitabı Kur'an ve bunların tebliğicisi Hz. Muhammed, bütün insanlığı Tevhid'e dâvet ediyor. Çünkü gerçek kurtuluş Tevhid'e uygun yaşamaktır. Kur'an'ın deyişyle; *“...Darmadağınk birçok düzme ilâhlar mı hayırlıdır, yoksa hepsine ve her şeye gâlip Kahhar (sonsuz güç sahibi) bir tek olan Allah mı?”*¹⁷⁰

Tevhidi kabul eden insan Allah'a şöyle söz vermiş olur: “Ben ancak Senin emirlerine kayıtsız şartsız uyarım, Sana dayanırım ve Sana güvenirim. Cezalandırarak ve mükâfatlandırarak ancak Sensin. En güzel emir Senin emirlerin ve en mükemmel kanun senin kanunlarındır. Senin emirlerini alaya alan, yalanlayan ve haddi aşanlara karşı koyacağım. Senin rızân için yaşayacağım, Senin emrine uymayan hiçbir fikri ve kanunu benimsemeyeceğim.”

168 33/Ahzâb, 3-4

169 Müslim, İman 40, Hadis no: 94; Buhârî, Timizî, nak. K. Sitte, c. 2, s. 206-207

170 12/Yûsuf, 39; Hüseyin K. Ece, a.g.e., s. 717-724

Tevhid, yine, rubûbiyet ve ulûhiyet tevhidi olmak üzere ikiye ayrılır.

RUBÛBİYET TEVHİDİ

Rubûbiyet tevhidini tam olarak anlayabilmek için, rubûbiyet kavramının türediği “rabb” kelimesini iyi kavramak gereklidir. Rabb kelimesi, esas olarak terbiye anlamına gelir. Terbiyenin yanında, aynı zamanda ıslah etmek, üzerinde tasarrufta bulunmak, taahhüt etmek, kemâle erdirmek, tamamlamak, efendisi olmak, sorumluluğunu yüklenmek, toplamak, başkanlık etmek, sahip olmak, bakmak, büyütmek, sözünü geçirmek, istediğini yapabilmek, yaptırabilmek, rızık vermek gibi mânâları kapsar.

Allah Teâlâ, âlemlerin gerçek Rabbi olduğu için, rubûbiyet (Rablik) sadece O'na aittir. Bu konuda Allah'ın tevhidi farzdır. Bütün bu sıfatlarıyla rubûbiyet Allah'a aittir. Yukarıda sayılan rubûbiyet sıfatlarında Allah'a ortak kabul etmek şirktir. Çünkü her yönüyle yaratan, rızık veren, her şeye sahip olan O'dur. İşleri idare eden, öldüren ve diriltten, fayda ve zarar vermeye gücü yeten, yükselten ve alçaltan O'dur.

Rubûbiyet tevhidi; göklerin ve yerin yaratıcısının sadece Allah olduğuna ve bütün kâinat işlerini O'nun düzenlediğine inanmaktır. Bu iman gereği olarak insan, sadece Allah'a kulluk/ibâdet etmeli ve O'na hiçbir konuda ortak koşmamalıdır. *“Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı buyruğu altında tutan kimdir?” diye sorarsan, şüphesiz ‘Allah’tır’ derler.”*¹⁷¹; *“De ki: ‘Size gökten ve yerden rızık veren kimdir? O kulaklara ve gözlerle mâlik bulunan kimdir? Ölüden diriyi, diriden de ölüyü kim çıkarıyor? Bütün işleri kim idare ediyor?’ Hemen: ‘Allah’ derler.”*¹⁷²

Mekke müşrikleri de yaratan, yoktan var eden, fayda ve zarar vermeye gücü yeten, duâlara icâbet eden vb. sıfatlara sahip yüceler yücesi Allah'a inanıyorlardı. Ne var ki, putlarına/tanrılarına kendileri için şefaathçi olsunlar diye tapıyor, onları Allah'ı seviyormuş gibi seviyorlardı. Doğal olarak bu halleriyle müşrik oluyorlardı.

171 29/Ankebût, 61

172 10/Yûnus, 31; Ayrıca bakınız: 43/Zuhurf, 9, 87; 23/Mü'minûn, 86-87; 31/Lokman, 20

KUR'AN'DA RAB KAVRAMI

“Rab” kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de tam 968 yerde geçer. Rab kelimesinin çoğulu olan “erbâb” 4 yerde ve bu kelimeden türemiş olan “Rabbânîyyûn” 3, “ribbiyyûn” ise bir yerde kullanılır. Toplam olarak “rab” kelimesi ve türevleri Kur’an’da 976 yerde tekrar edilir.

Kur’ân-ı Kerim, besmeleden sonra “Hamd, âlemlerin Rabbi Allah’a aittir” cümlesiyle başlamaktadır. Bu giriş oldukça ilginçtir. Vahy kitabı olan Kur’an söze Allah’a ait en önemli özelliği vurgulayarak, insanlara bu önemli gerçeği hatırlatarak başlıyor: Allah’ın Rabliği. Her türlü övgü, her türlü saygı ve itaat ifadesi, her türlü şükran duygusu ve bağlılık; bütün âlemlerin, âlem diye nitelediğimiz bütün varlıkların asıl sahibi, mâliki, yöneteni, bakıp gözeteni, koruyup ihtiyaçlarını gidereni, onlara dilediği gibi yön veren yüce güç sahibi Allah’a aittir. Kur’an, O’nun sözüdür ve O yaratıp şekil verdiği insanları müjdeliyor, korkutuyor, doğru yola dâvet ediyor. Çünkü O, âlemlerin Rabbi Allah’tır.

Rab ismi, Kur’an’da Allah lafzından sonra en çok kullanılan isimdir. İlginçtir ki, ilk nâzil olan 30 sûrede “Rab” ismi 80 kez geçtiği halde, “Allah” ismi sadece 20 kez geçer. Buna göre Rab lafzı, Allah lafzının dört katı olmuş oluyor. Elbet bu gerçek, tesadüfle açıklanamaz.

Kur’an, ilk mü’minlerin gönlünde sahih bir Allah inancını oluşturmayı hedeflemişti. Çünkü sorun İnsanları Allah’ın varlığına inandırma sorunu değildi. Câhiliye İnsanı Allah’ın varlığına zaten inanıyordu. Ama bu İnsanlar sahih Allah inancını kaybettikleri, Allah’ın olanı başkalarıyla paylaştıkları için sapıtmışlardı. Bu nedenle Allah, ilk indirdiği âyetlerinde İnsanların zihinlerinde kendi rabliğini silinmez bir biçimde yazmayı murad ediyordu. Bundan dolayıdır ki, yaratıcının en büyük ismi olan “Allah”ın dört katı olarak “Rab” ismi kullanılmıştı. Rabliği kabul edilmemiş bir Allah’a müşrikler zaten öteden beri inanıyorlardı.

İşte Kur’an, Allah’ın rab oluşunu ilk mü’minlerin kalbine ve kafasına silinmez harflerle yazdıktan sonradır ki, taşın gedğine konduğunun delili olarak, tam sekiz ayrı yerde şu hitapta bulunuyordu: “Zâlikümüllahü Rabbüküm” ; “İşte bu Allah’tır sizin Rabbiniz” Yani, ancak Allah olan, Rabbiniz olabilir, deniliyor. “Rabbimiz Allah’tır deyip sonra da dosdoğru olanlar” ebedî saâdetle müjdeleniyordu.

Kur’an’da rabliğin belirgin özellikleri açık olarak bildirilmiştir. Bunların başında, insanlardan mutlak itaat ve kulluk istemek, insanlık hayatını ve varlıklar

âlemini düzenleyen ilâhî nizamlar koymak, mutlak değer ölçüleri belirtmek gibi özellikler gelir. Bunlardan birini kendine tahsis eden İnsan, rablik iddiasında bulunmuş olur. Allah, Kur'ân-ı Kerim'de, ibâdet edilecek tek rab olduğunu açık bir şekilde bildirmiş ve kendisine bu konuda şirk/ortak koşulmamasını istemiştir. Buna rağmen, İnsanların yine de Allah'tan başka varlıkları rab edindikleri görülmektedir. Bir kısım İnsanlar çıkıyor, Rabbe ait olan özellikleri kendilerine mal etmeye kalkışıyorlar. Sonra da İnsanları gerçek Rabbin emir ve yasakları dışında kendi koydukları kurallara, ilkelere, değer ölçülerine ve kendi düşüncelerine kayıtsız şartsız uymaya çağırıyorlar. Oysa bu durum, rablik iddia etmenin ta kendisidir. Bazı İnsanlar her ne kadar onlar için secdeye varmasalar da Allah'ın koyduğu hükümleri bırakıp, onların gayr-ı meşrû emirlerini benimseyerek dinlemek suretiyle onlara kul olma derekesine düşerler. Onların bu durumu Allah'tan başkalarını rab edinmeleri demektir. Kur'an'daki rable ilgili âyetler bu konuyu açıkça ortaya koymaktadır.

Kur'ân-ı Kerim, sık sık, İnsanların ve bütün evrenin Rabbinin Allah olduğunu vurgulamaktadır. O, kendi irâdesiyle evreni ve içindekileri yaratıp şekil vermiş, biçimlendirmiştir. Yarattığı her şeyin tek sahibi ve maliki O'dur. O aynı zamanda yarattığı evreni ve içindekileri yönetmektedir, her şeye tasarruf etmektedir. Bu tasarruf etmenin içerisinde elbette yaratılmışların ihtiyacı olan şeyleri onlara karşılıksız vermek de vardır.

KUR'AN'DA RAB KELİMESİNİN MÂNÂLARI

Kur'an-ı Kerim, Rab kelimesini bir kaç mânâda kullanmaktadır:

a) Özel İsim Olarak: Birçok yerde Rab kavramı, Allah'ın özel ismi olarak geçmektedir.

b) Kendisine Yönelinen: Bazı âyetlerde, etrafında toplanılan, kendisine dö-nülen en yüce varlık anlamında kullanılmaktadır. Bu anlam ile Allah'ın özel ismi Rab arasında bağlantı vardır.

c) Karşı Gelinemeyen Otorite: Emrine uyulan, kendisinden daha üstün kimsenin olmadığı, koyduğu ilkelere uyulan ve karşı gelinmeyen otorite anlamında da kullanılır: "Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu İsa'yı (Mesih'i) rab olarak kabul ettiler. Hâlbuki bir tek ilâhtan başkasına

kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka ilâh yoktur. Allah, onların ortak koştukları şeylerden münezzehtir (uzaktır).” Âyette geçen “erbâb” rab kelimesinin çoğuludur.

Birtakım İnsanlar, Allah'ı bırakıp O'nun dışındaki bazı şeyleri rab haline getirirler, onları Rab kabul ederler. Onların emirlerini, sözlerini ve koydukları hükümleri mutlak ölçü olarak alırlar. Allah'ın kanun ve ölçülerini bırakıp, bu yücelttikleri ölçüleri en doğru ilke kabul ederler. Allah, onların rab haline getirdiği şeylerin aslında rab olmayıp, güçsüz varlıklar olduğunu vurgulamaktadır.

d) Efendi-Yönetici Anlamında: Yûsuf sûresi âyet 50'de rab kelimesi sahip, efendi veya yönetici anlamında kullanılmaktadır.

e) Mâlik/Sahip Mânâsında: Bazı âyetlerde rab kelimesi, mâlik/sahip anlamındadır. “Yedi göğün Rabbi, yüce Arşın da Rabbi kimdir?” ; “Eğer yerde ve gökte birden fazla tanrılar olsaydı, şüphesiz her ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki Arş'ın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdıkları sıfatlardan münezzehtir/uzaktır.”

d) Allah'ın Sıfatı Olarak Rab: Görüldüğü gibi Rab olmak, Allah'ın sıfatlarından biridir. İlâhlığının bir gereğidir. Rab ismi geniş anlamlı bir sıfattır. Allah'ın yaratıcılığını, evrene sahip ve hâkim oluşunu, İnsana ait her şeyi yaratıp şekil verdiğini, evrende olan her şeye yüce kudretiyle tasarruf ettiğini, İnsanlar hakkında hükümler/yasalar koyduğunu ve bu hükümlere itaat etmenin gerekliliğini, mutlak anlamda itaatın ancak Allah'a yapılması gerektiğini, islah edenin, şekil verenin, her şeyi elinde tutanın yalnızca Allah olduğunu ifade eder.

ÂLEMLERİN TEK RABBİ ALLAH

“El-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn: (Hamd bütününü âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.)” Burada yaratıcımız, kendisini tanımak isteyenlere “Rab olan Allah” biçiminde tanıtıyor. Allah, tek Rabbimizdir, yani O bizi yaratıp da bırakıvermedi. Yarattığı bütün varlıkları terbiye ediyor, tekâmüle erdiliyor. Devamlı, yeniden yaratıyor, geliştiriyor. Prensip ve kanunlarıyla iyiye, hayra, güzele yönlendiriyor. Varlıklarda, özellikle canlılarda gördüğümüz tekâmül ve değişim, O'nun rabliğinin göstergesidir. Bu ayette O'nun rabliğinin büyüklüğünü gösteren bir açıklama da var: “Âlemlerin Rabbi olan” O'nun rabliği, O'nun Allah'lığının en vazgeçilmez vasıflarından birisidir.

Onun için Meryem oğlu İsa (a.s.) da elçi olarak gönderildiği insanlara O'nu şöyle tanıtmıştı: “Ey İsrâiloğulları, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah’a ibâdet edin.” “Âlemlerin Rabbi” ifadesi İslâm’ın evrenselliğini de vurgulamaktadır. Rabbimiz, herkesin, tüm insanların, tüm varlıkların Rabbidir. Tüm yaratıklar aynı Rabbin kullarıyız. Bu ifade, varlıklarla ortak dil, ortak eylem sahibi olduğumuzu vurgulamış oluyor. Tüm varlıklar O’na kulluk/ibâdet ediyorlar, O’nu rab kabul ediyorlar. İşte evrenle, tüm yaratıklarla uyum ve kardeşliğimiz, aynı Rabbin kanun ve otoritesine (rabliğine) boyun eğdiğimiz, O’nu âlemlerin Rabbi olarak benimsememizde açığa çıkıyor. İşte tevhid, işte evrensellik!

“Âlemlerin Rabbi”: Evrende büyük bir nizam, uyum ve yardımlaşma göze çarpmaktadır. Karada, denizde, dağda, ormanda yaşasın; bazı canlıların, diğer canlılar aleyhine aşırı üremeleri söz konusu değil. Bütün canlılar, intizamlı şekilde çoğalıyorlar. Erkek-dişi oranları da, bütün hayvanların yaşadığı yerlerde oranlı. İnsanların erkek ve dişi oranları da, akıl almaz şekilde her ülke ve her yerleşim biriminde birbirine oranlı. Büyük bir düzen göze çarpıyor. Gökte eksiklik, aksaklık yok; yerde, “tabiat kanunları” denilen, bizim “sünnetullah” demeyi tercih ettiğimiz Rabbin kanunları tıkr tıkr işliyor. Dünya, içindekilerle birlikte en güzel misafirhane olarak yaratılıp insanın hizmetine verilmiş. Problemler, fesat ve fitneler, Allah’tan ve O’nun yolundakilerden kaynaklanmıyor. Tam tersine Allah’ı tanımayanlar, O’nun düzenini bozmaya çalışıyorlar. “İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu, fesat çıktı, ki Allah yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın; belki de (tuttukları kötü yoldan) dönerler.”

İğrenç bir ahlâksızlığın AIDS ile cezasının tattırılması gibi, Allah fesattan dönmeleri için ihtarlar veriyor. Fesat, düzen bozuculuk, kâfir ve münâfıkların özelliklerindendir. Mü’minin özelliği ise fesadın tam zıddı ıslah’tır. O, sâlih amel yapmaya çalışır; yani bozulan düzeni Allah’ın istediği ve insanların huzur duyacağı şekle, aslına döndürme eylemleri içindedir. Bu sâlih eylemler, mü’minin kendi kurtuluşu için şarttır. Toplumun dünyada huzur ve nizamı; âhirette de kurtuluşu için, yani yeryüzünün bozulan düzenini ıslah için yapacağı gayretlerin adıdır cihad. Dünyada devlet, âhirette cennet isteyen bir mü’min cihadı terk edemez.

Tek Rabbim Allah’tır deyip insanların da içinde bulunduğu tüm evreni terbiye edenin ve eğitime hakkına sahip olanın Allah olduğunu kabul eden müslüman, bu inancının sonucu olarak Rabbânî ilke ve prensiplere uymak zorundadır. Kendini ve ehlini ateşten korumak zorunda olan insanın temel görevi,

Allah'ı tek rab kabul edip O'na kulluk yapmak, çoluk çocuğunu da Rabbin terbiyesi ile yetiştirmektir. Âdem oğlu, yeryüzünün halifesi olduğu veya olması gerektiği için, Allah adına yaşamak ve O'nun ilke ve prensiplerine tümüyle uymak zorundadır.

Tevhid, Allah'ı tek rab ve tek ilâh kabul etmek demek olduğuna göre, eğitim konusunda da ilâhî prensiplere ters ilke, anlayış ve uygulamaların tevhid-i tedrisat kapsamına girse de tevhidî tedrisata, meşrû eğitim kapsamına girmediği kabul edilmelidir. Unutulmamalıdır ki, hakka; hangi oranda olursa olsun bâtılın karıştırılması, o sentezi hak olmaktan çıkarır. Tevhidin en küçük bir küfür ve şirkle beraber bulunması mümkün değildir. Hak görüntüsüne bürünmeyen, içinde cüz'î doğrular barındırmayan bâtılın zararı daha sınırlı ve izâle edilmesi daha kolaydır.

Allah'ın tek rab olduğu inancına ve bu kabulün gerektirdiği eğitim anlayışına sahip olmayan kimsenin, öncelikle kendisinin eğitilmesi gerektiğinden, başkalarını eğitime hakkı yoktur. Gerçek Rabbin tanımayanın kendini tanıması da mümkün değildir. İnsanı doğru tanımayan, yaratılışı, fıtratı keşfedemeyen kimselerin eğitim görüşlerinin de eksik ve yanlışlarla dolu olacağı doğaldır. Ancak doğru Rab anlayışı; İnsanı, kendi fıtratı ve kendi psikolojik yapısına göre eğitmeyi sağlayabilir. Kişinin haddini ve Rabbin bilmemesi, eksik ve yanlış tanımladığı İnsanı, fıtratına ters ve dolayısıyla sağlıklı, başarısız, adâletsiz, huzursuz bir potada eğitmek/öğütme demektir. "Andolsun, İnsanı Biz yarattık ve nefsinin ona ne vermek istediğini de Biz biliriz. Ona şah damarından daha yakınız."

NEFSİNE BİLE SÖZ GEÇİREMİYEN RAB TASLAKLARI

Âlemlerin Rabbi Allah'tır. Yarattıklarını besleyen, rızıklandıran, koruyan, gözetken... O'dur. Suyun derinliklerinde, ormanın ıssızlığında, toprağın altında, dağın tepesinde yaşayan, hasta, sakat veya sağlam, gözü olan - olmayan nice varlıklara rızık veren O'dur. İnsanın hizmetine sunulan sayısız nimetler bize Rabbimizi tanıtıyor. Bütün âlemler, tüm varlıklar; Rabbin tanıyor, O'na itaat ve kulluk ediyor. Bizim de fıtratımızda Rabbi tanıyıp kabul etmek ve O'na ibâdet etmek var. Kur'an bize Rabbimizi tanıtıyor.

İnanmayan İnsanlar, eğer güçsüz (müstaz'af) iseler, çevrelerindeki rab taslaklarından birini rab olarak kabul ederler. Bu kula kulluk ve rab kabulü, çok farklı şekillerde ortaya çıkar. İnançsız ve güçsüz kişi, bazen özgür irâdesiyle, bazen reklâm ve aldatmacalarla kandırılarak, bazen tâğutların zorlamalarıyla piyasadaki rablerden birine veya birkaçına boyun eğer. Piyasada tedâvülde bulunan çeşit çeşit rab(!) vardır. Müzik ilâhından tutun, fuhuş tanrısına, futbolcudan tutun, artiste, yöneticilere kadar. Demokrasi var: Herkes istediği tâğutu, beğendiği putu seçmekte serbesttir. Allah'a gerçekten inanıp teslim olmayanlar, eğer kendilerinde güç ve otorite vehmediyorlarsa, başka bir Rab-be boyun eğmezler; kendileri rablik taslarlar.

Rablik taslayan güçlüler (müstekbirler) üç kısma ayrılır: Siyasî, dinî ve iktisadî güçlüler. Siyasî güçlerin rablik taslamalarına örnek; Fir'avn, Nemrut ve onların izinden giden çağdaş yöneticilerdir. "(Fir'avn,) Ben sizin en yüce Rabbinizim, dedi." ; "Allah kendisine mülk (hükümdarlık ve zenginlik) verdiği için şımararak Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni (Nemrut'u) görmedin mi? İşte o zaman İbrahim: 'Rabbim hayat veren ve öldürenidir' demişti. O da: 'Ben de hayat verir ve öldürürüm' demişti. İbrahim: 'Allah güneşi doğudan getirmektedir. Haydi sen de onu batıdan getir' dedi. Bunun üzerine kâfir apışıp kaldı. Allah zâlim kimseleri hidâyete erdirmez."

Dinî yönden ellerinde güç bulundurup rablik taslayanların örnekleri de Kur'an'dan öğrendiğimiz şekilde haham, papaz gibi din adamları, kutsallık atfedilen ölü veya diriler, yatırlar, efendiler. İktisadî rab taslakları da Karun'lar, emperyalistler, sömürücü azgınlar, azan, ezen ve üzenler ve de düzenler.

Rablik iddiasında bulunanlar ve onları piyasaya sürenler aslında samimi değillerdir. Onlar sadece basit çıkarlarının peşinde olan, menfaat çarklarını döndürmek için böyle bir sahtekârlık düzeni kurup devam ettirmeye çalışanlardır. Ebû Leheb'in Peygamberimiz'e (s.a.s.) gelip "Müslüman olursam bana ne var, benim elime ne geçecek?" diye sorması üzerine Efendimiz cevap verir: "Başka müslümanlara ne varsa, sana da o var." İnsanları sömüren düzenlerini ve çıkarlarını müslüman olunca devam ettiremeyeceğini anlayan Ebû Leheb'in karşılığı şöyledir: "Bir köleyle beni eşit gören din olmaz olsun!" Kendisini güçlü gösteren İnsan, sanki bilmez mi, başkalarına ve her şeyden önce Allah'a muhtaç âciz biri olduğunu. "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-alıyyi'l-azîm: Güç ve kuvvet kimseye ait değildir; ancak yüce ve büyük olan Allah, güç ve kuvvet sahibidir."

RAB OLMAYAN BİR TANRI EDİNME İSTEĞİ

Kur'an'da "ilâh" ifadesi putlar için de kullanılırken; "Rab" ismi putları ve tâğutları ifade için kesinlikle kullanılmaz. Kur'an, rablik vasfını sırf Allah'a hasretmiş, başkası için bu sıfatı kullanmamıştır. "Rab" olmayan bir tanrı edinme isteği, İnsanoğlunun en eski sapkınlıklarından ve de açığgözlülüklerinden biridir. Çünkü rab olan bir tanrı, İnsanın varlığını kuşatan bir tanrıdır. Yapısı itibarıyla zulme ve cehle aşırı meyyal olduğunu vahiyden öğrendiğimiz İnsan, kendi varlığını kuşatan bir tanrı yerine; varlığını kuşattığı ve kontrol altında tuttuğu sahte bir tanrı edinmeyi şeytanî menfaatlerine ve nefsanî zaaflarına daha uygun bulmaktadır.

Bu nedenledir ki hep işine karışmayan, nefsi, malı, vicdanı, duygusu, düşüncesi ve eylemi üzerinde söz ve karar, güç ve kuvvet sahibi olmayan bir uyduruk ilâh aramış; bulamamışsa kendi elleriyle icat ve imal etmiştir. Güneş, ay, deniz, nehir, inek, kurt, taş, tunç, ateş İnsanoğlunun bulunduğu bu türden "rab olmayan" ilâhlarıdır. Gök tanrısı(!) gibi, hükmü göklere geçen, yağmur yağdıran, tabiata hükmeden; ama sokağa, okula, devlete, kanunlara, yaşayışa... karışmayan bir tanrı anlayışı var kimi çevrelerde. Rab olmayan tanrı; göklerde hâkim ve vicdanlarda mahkûm bir tanrı. Rabliği kabul edilmeyen, câmilere hapsedilmiş bir tanrı; câmilerin ve vicdanların dışına çıkamayan bir tanrı!

Tabii bu da kurtarmamış, İnsan en sonunda Rab olan bir Allah'a inanmak zorunda kalınca, bu kez de laiklik sapkınlığına başvurarak varlığını ve birliğini tasdik ettiği ilâhın rabliğini inkâra kalkışmıştır. İşte böylece şirk, laiklik adı altında tedavüle sürülerek çağdaş İnsanın Rabbiyle olan ilişkisi bir kez de böylesine çağdaş bir yöntemle koparılmaya çalışılmıştır. Nasıl Allah'ın vahdâniyetini inkâra kalkışan antik müşrikler Hz. İbrahim'in hanif dinini tahrif ve tahrib etmişlerse, Allah'ın rabliğini inkâra kalkışan çağdaş müşrikler olan laikler de Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hanif dinini tahrif ve tahribe yeltenmişlerdir.

SEVİLENLERİN PUTLAŞTIRILMASI; ALLAH'TAN BAŞKASINI RAB EDİNME

Allah'ın rab oluşu konusunda İnsanoğlunun düştüğü tek şirk, rubûbiyeti inkâr şirki değildir. Bu konuda düşülen bir başka şirktürü de, Allah'ın bu sıfatını Allah'tan başkasına vermek, O'ndan başkasını rabler edinmek biçiminde ortaya çıkmaktadır. "Hahamlarını ve râhiplerini Allah dışında rabler edindiler;

Meryem oğlu Mesih'i de. Oysa kendilerine tek ilâh olan Allah'a ibâdet etmeleri emredilmişti. O'ndan başka tanrı yoktur. O, onların şirk koştukları şeyden uzaktır." Burada sorun "rab" edinilenin kimliği değildir. Bu, İsrâil oğullarının yaptığı gibi din adamları, zâhid ve âbid kullar, velîler ve hatta Hz. İsa gibi bir peygamber de olabilir. Sorun eylemin kendisidir ve o da Allah'tan başkasını rab edinmektir. İşte bunu Kur'an Allah'tan başkasına kulluk yapmak olarak niteliyor ve bu tavra da doğrudan şirk diyor. Yahudileşme temayüllerinden biri olan Hz. Mûsâ ve Hz. İsa ümmetinin bu şirk türü aynen Hz. Muhammed ümmetine de geçmiş, bu ümmet de ulularını, din büyüklerini, velîlerini Allah'tan başka rabler edinme sevdasına düşmüşlerdir.

Elbette bu rab ediniş, onların önünde secde etmek, onlara doğrudan ibâdet etmek biçiminde gerçekleşmiyordu. Yukarıdaki âyet nâzil olduğunda eski bir Hristiyan din adamı olan Adiy b. Hâtem'i boynunda altın bir haçla gören Allah Rasûlü, onu bir put olarak nitelemiş ve atmasını öğütlemiş, ardından yukarıda meâlini verdiğimiz âyeti okuyarak şöyle tefsir etmişti: "Kuşkusuz onlar din adamlarına ve ulularına tapmıyorlardı. Lâkin onlar, şu sınıfların helâl kıldığını helâl kabul ediyorlar, yasakladıklarını da haram kabul ediyorlardı." Başka bir âyet-i kerimde de Allah'tan başkalarını rab edinmek, isterse bu başkaları melekler ve nebîler olsun, müslüman olduktan sonra küfre dönmek olarak adlandırılır: "Hiçbir İnsana yakışmaz ki Allah ona Kitap, hüküm ve peygamberlik versin de ardından İnsanlara dönüp 'Allah'ı bırakıp bana kullar olun' desin. Fakat 'öğrendiğiniz ve okuduğunuz Kitap gereğince Rabbe hâlis kullar olun' der. Ve size 'melekleri ve peygamberleri rabler edinin' diye de emretmez. Siz müslüman olduktan sonra size inkârı emreder mi?"

Diriler yanında ölüleri bile nasıl rableştirmiş İnsanoğlu?! Kendine bile faydası olmayan bir ölüyü, bir yatırını nasıl rableştirerek putlaştırıyor? Yatırlara kurban kesmek, onlara karşı duâ etmek, ölülerden çocuk, nasip veya yardım istemek, çelenk koyar gibi, deftere yazı yazar gibi, dilekçe sunar gibi bez bağlamak, mum yakmak, Fir'avun'lar için yapılan piramitlere özenerek anıtmazarlar, kümbetler, kubbeler yapmak, tavaf eder gibi kabrin etrafında dönmek, kabre karşı kıyâma durmak, namaz kılmak, onun yüzü suyu hürmetine deyip Allah'la arasına aracı koymak, putperestlerin putlarını şefaathçi kabul etmelerine benzer bağımsız şefaath anlayışına sahip olmak ve buna benzer tavırlar ölüleri rab kabul etmenin örnekleridir. Yaşayan bazı İnsanlara kerâmet veya kutsallık atfetme adına Allah'a ait bazı vasıflar vermek de rableştirmeye ayrı örneklerdir.

İnsanların önderlerini, din ulularını, büyüklerini, hatta peygamberlerini rabler edinmeleri sevginin ve bağlılığın cinayet derecesine vardığı bir aşırılık örneği. Allah bundan müslümanları şiddetle nehyediyor. Bir yahudileşme temâyülü olan üstadını, ustasını, efendisini, şeyhini, hocasını Allah dışında rab edinme ifrâdının zıddı da, itaat halkasını boynundan atıp hevâsını ve nefsini ilâh edinme tefrîdidir. Elbette her ikisi de aşırılıktır. Bu ifrât ve tefrît aşırılıklarını iyi anlamak için rab edinmeyi nehyeden hemen tüm âyetlerde gelen “min dû-nillâh” (Allah’ın dışında) lafzını iyi anlamak gerek. Değilse, bu yaklaşım nefsi, hevâ ve hevesi rab edinmek demek olan mürebbîsizlik, ustasızlık, büyüksüzlük ve kılavuzsuzluğa delil olamaz.

Kur’an’da nehyedilen rablik, Allah’a mahsus olan bir sıfatı O’nun dışında başkalarına vermek demeye gelen rabliktir. Terbiyesinde Allah’ı dışarıda bırakan bir terbiyecinin terbiyesini kabul, Allah dışında bir Rabbi kabulle eş tutulmuştur. Ancak mutlak mürebbî olan Allah’ın ilkeleriyle terbiyecilik yapmak, isterse bu terbiye mânevî değil de; besleyip büyütmekten ibaret maddî bir terbiye olsun, bu sınıfa girmez. Ortada Allah’la iddialaşmak yoksa orada terbiye eden de, terbiye edilen de suçlanamaz.

Allah’tan başkasını rabler edinme ifrâdının tefrîdi olan terbiyesizlik ve terbiyecisizlik, seviyesizlik ve hercaillik de bir akîde sorunu olarak çıkıyor önümüze. Bu durumda kişi ipsizdir belki, ama zannettiği gibi hür değildir. Büyük bir kesimin birinci türden hastalığına karşı gösterilen tepki, bu ikinci tür hastalığı doğurmaktadır.

Rab konusunda, televizyonlarla evlere rahatlıkla giren misyonerlik, mitoloji ve süpermenliği, he-man (hîmen)liği de sorgulamak gerekiyor. Filmleri, dizileri, çocuk filmlerini, çizgi filmleri değerlendirdiğimizde çoğunda “gökler hâkimi, kâinatın sahibi, filân tanrısı-tanrıçası...” gibi rab vasıflarının bir insana unvan olarak verildiğini ve uydurma tanrılıkları, rablikleri; tepkisiz, benimseyerek seyretmenin inançlardaki tahrib ve tahrifini düşünün.

Kur’an, Allah’ın rab oluşundan söz ederken, O’nun göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin, doğunun batının, doğuların ve batıların; en fazla olarak da âlemlerin Rabbi olduğunu ısrarla vurgular. Allah, evreni yaratmakla kalmamış, âlemleri yetiştirip, kemâle erdirmiş, hükmünü icrâ etmiştir. Bazı filozoflar, “Allah, evreni yarattı ve bıraktı” gibi yanlış, yanlış olduğu kadar gözlem ve tecrübelerle de zıt bir anlayışa düşmüşlerdir. Bu yanlış anlayış, sonunda, filozofların koyacakları kurallarla da yeryüzünde ilâhî ve ideal bir devlet ve hükümet kurulabilir düşüncesine

varmıştır. Laikliğin temeli de bu sakat anlayıştır. Kur'an "Allah, âlemlerin Rabbidir", "Sizi ve yaptıklarınızı yaratan Allah'tır." âyetleriyle Allah'ın evreni kendi haline bırakmadığını açıklıyor.

Allah, âlemlerin Rabbidir. Makro anlamda, şehâdet âlemi, gayb âleminin, yerlerin, göklerin, galaksilerin, güneşlerin, sular, okyanuslar âleminin, gezenler ve yıldızlar âleminin... Rabbi Allah'tır. Mikro anlamda, bitkiler âleminin, İnsanlar, melekler, cinler âleminin, böcekler âleminin, kuşlar âleminin, milyonlarca tür ve cinsteki hayvanlar âleminin, mikroplar âleminin, görülen ve görülmeyen âlemlerin... Rabbi Allah'tır. Rivâyete göre, toplam sayısı on sekiz bin, ya da sayısını bilmediğimiz binlerce âlemi, bütün âlemleri yarattığı gibi; yetiştiren, hükmünü geçiren, tümünü yöneten Allah'tır. Allah açısından evrendeki her hareket Allah'a aittir.

Her varlığın varlığı O'ndandır. Varlıklar, cisimleriyle değil; kendilerini cisim şeklinde gösteren içlerindeki varlık özülüyle vardır; bu öz de bütünüyle Allah'tandır. Yani, hiçbir varlık, kendi halinde bir hareket yeteneğine sahip olmadığı gibi, böyle bir yetkiyle donatılmış da değildir. Mutlak güç ve kuvvet kaynağı sadece Allah'tır. İzafî olarak varlıkların fitratlarında varmış gibi görünen ve adına bugün "tabiat kanunları" veya "içgüdü" denilen birtakım sebepler, gerçekte Allah'ın sürekli olarak evreni yeniden yaratması ve yenilemesinden başka bir şey değildir. Allah açısından sebep-müsebbip şeklinde bir ikilem asla söz konusu olamaz. Sebep de müsebbip de Allah'tır. Soruna izafî olarak varlıklar açısından yaklaşıldığında karşımıza bir sebep-sonuç ilişkisi çıkmaktadır. Ne var ki, bu ilişki, bazıları tarafından mutlaklaştırılıp âdetâ Allah'ın ilâh ve rab olarak yerini almaktadır ki, bugün batının ve bazı müslümanların bilmeden vardıkları büyük yanılgı burasıdır; yani sebepleri putlaştırmak. Sözgelimi deprem olayında, sarsıntının maddî sebeplerini putlaştırarak depremin oluşumunu Allah adını hiç anmadan yorumlamak, sebepler ve tabiat kanunlarını rab kabul etmektir.

Allah'ı sadece ilk yaratıcı veya ilk hareket ettirici olarak görmek, O'nu evrenden çekip çıkarmak, sonuçta O'nun rabliğini inkâr etmek demektir. Oysa Kur'an'ın ısrarla vurguladığı gibi, Allah, evreni ve içindeki bütün varlıkları "kudret elinde" tutmakta olup, dilediği biçimde yönetmektedir. Doğuda da, batıda da, yerde de gökte de idare yalnızca Allah'a aittir. Her şey O'nun irâdesi, hükmü ve bilgisi altındadır. Hiçbir varlık, kendiliğinden bir hareket, yaşama ve davranma gücüne sahip değildir. Besleyen, büyüten, yediren, rızıklandıran, üreten, öldüren, diriltten hep O'dur. O âlemlerin Rabbidir.

İnsana, yeryüzünde hiçbir varlığa verilmeyen üç önemli özellik verilmiştir: irâde, konuşma ve bilgi. Allah'ın ilmi, irâdesi ve kelâmı mutlakken ve İnsan dahil her şeyi kuşatmışken; İnsanın ilim, irâde ve kelâmı izafidir, Allah'ınkilere tabi olmak zorundadır. Çünkü o yeryüzünde halife olarak vardır. Allah'ın irâdesi çerçevesinde dileyecek, O'nun ilminden bilgisini alacak ve O'nun kelâmı çerçevesinde davranacaktır. Ama, eğer İnsan Allah'ın ilâh olduğunu kabul etmezse, bu kez kendi dileme ve bilgisini mutlaklaştırır ve sonunda dilediği biçimde eylemde bulunur. Yeryüzünde dilediği biçimde tasarruf etmeye kalkar, iradesini kendi arzuları doğrultusunda kullanır. İşte bu da, Allah'ın rabliğini kabul etmemek, O'na bu noktada ortak koşmak demek olur.

Demek ki, Rab olarak Allah evrende mutlak tasarruf sahibidir. Yaratıklar arasında yalnızca İnsan teşrîi alanda bu rabliğe karşı çıkabilir. Yeryüzündeki tasarrufunu Allah'ın değil; kendi irâdesi doğrultusunda yapmaya kalkışabilir. Dünyadaki hayatı, istediği biçimde yönlendirmeye kalkar. Bunun için, Allah'ın kurallarına rağmen kendinden kurallar koyar. Böylece İnsan, kendi arzularını ilâhlaştırmış olur. Arzularının doğrultusunda yeryüzüne şekil vermeğe kalkınca da yeryüzünde rableşmiş olur. Bunun sonucunda, böylesi İnsanlara isteyerek itaat edenler de, Allah'ı değil; bu İnsanları rab kabul etmiş olurlar.

Kur'an, Allah'ın mutlak rab olduğunu belirtirken, bazı İnsanların bilginlerini, râhiplerini, hahamlarını, büyük kabul ettikleri birtakım kimseleri, yöneticilerini rab edindiklerini, yani onların kendi hevâlarından uydurdukları ve hayatı düzenleyici kurallara bağlı kaldıklarını da vurgular. Sözelimi, Hz. Mûsâ, Allah'ın mutlak anlamda rab olduğunu ilân ederken, Fir'avn, kavmine karşı, "en büyük Rabbiniz benim" diye seslenir. Yine Kur'an, İnsanları, birbirlerini rabler edinmeyi bırakıp, yalnızca Allah'ı rab edinmeye çağırır.

Kur'an'da rab ve melik sıfatları, İnsanla ilgili kullanıldığında ilâh kavramından önce gelmektedir. **"De ki, sığınırım İnsanların Rabbine, İnsanların melikine, İnsanların ilâhına."** Bunun nedeni oldukça basittir. İnsanların birinci derecede Allah'ın yolundan ayrılmasının nedeni rablik ve melikliği kendilerine özgü kılma, yani Allah'ı yeryüzünden kaldırma sevdalarıdır. Eğer, Allah rab ve melik olarak İnsanların hayatına müdâhale etmeyecek olursa, bu durumda rablik ve meliklik; güçlü, kurnaz ve zengin İnsanların eline geçecek, bunlar da diğer İnsanlar üzerinde kolaylıkla rab ve melik olabileceklerdir. İnsan, arzularına, tutkularına kurban olmakta, arzularını dilediği gibi tatmin etmek ve dolayısıyla yeryüzüne ve yeryüzündeki gelir kaynaklarına dilediği ölçüde sahip olmak istemekte, bu da kendiliğinden daha başka İnsanlar üzerinde tasarruf sahibi

olmayı gerektirmektedir. İşte rablik iddia eden egemen güçlerin zorbalık ve zulümleri, bu anlayıştan kaynaklanmaktadır. İnsanlar, Allah'tan başka kimseyi rab kabul etmezlerse, zulüm en büyük desteğini de yitirmiş olacaktır.

Rab kelimesi, kapsamının geniş olması ve İnsanlık hayatındaki fonksiyonu yönünden çok önem ifade eden Kur'ânî bir kavramdır. Özellikle, İnsanların çeşitli rablere kul olduğu günümüzde; İslâm'ın pratiği açısından taşıdığı önem daha da büyüktür.

Günümüz İnsanlığının rab anlayışını, onların inançlarında ve pratik hayatlarında çok açık bir şekilde görmek mümkündür. Gerek inanç ve gerekse düşünce yönünden, Allah'a tek rab olarak inanılmadıkça, amelî hayatta, yani pratikte O'nun dinine uymak da mümkün olamaz. Dinin ilk şartı, Allah'a, O'nun emirlerine teslim ve tâbî olmaktır. Allah'a rağmen Allah'tan başkalarının koyduğu gayr-ı meşrû hükümlerine seve seve uyanların, "Allah'ın rabliğine ve ilâhlığına inandık" demeleri kendilerini kurtarmaz. Çünkü İslâm; rab olarak sadece Allah'a inandıktan ve O'na karşı kulluk vecibelerini yerine getirdikten sonra, O'nun koyduğu hüküm ve kurallara uyulmasını da ister. Bunun için İnsanlar, Allah'ın kesin olarak bildirdiği hükümleri bırakıp, ilâhî emirlere ters olarak başkalarının ortaya koyduğu ilke ve hükümlere isteyerek uymaları halinde, her ne kadar iddiaları Allah'a iman olsa da, bu imanları geçerli olamaz.

GÜNÜMÜZ İNSANININ ÇEŞİTLİ SAHTE RABLERİ

Günümüzde, İnsanların, vicdanlarında inanıp kabul ettikleri rable, yaşantılarında, hükümlerine teslim oldukları rabler aynı değildir. Teorik olarak inandıklarını ifade ettikleri Allah'ın rabliğini, vicdanlarına hapseden günümüz İnsanlarının pek çoğu, pratik hayatlarında Allah'tan başka rablerin emirlerine ve hükümlerine teslim olmaktadır. Üzülerek belirtelim ki, İnsanların pek çoğunun mâruz kaldığı en büyük tehlike, Allah'ı günlük yaşantılarında rab kabul edemeyişleridir. Onlar, bir yandan mü'min ve müslüman olduklarını söylerlerken, diğer yandan da Allah'ın emir ve yasaklarını bir tarafa atarak çeşitli varlıkların ve rehber edindikleri önderlerinin emirlerine uyarlar. Onların koyduğu gayr-ı meşrû hükümlere gönüllü olarak itaat ederler; böylece Allah'tan başkalarını rab edinmiş olurlar. "Lâ"sı olmayan bir inanç yaygınlaştırılıyor; her şeyle, özellikle egemen tüm güçlerle ve onların rab anlayışlarıyla uzlaşan, tepkisiz,

laik müslümanlık (!). Allah'a inanan, ama tâğuta itaatten ayrılmayan, Allah'a inanan ve tâğutların ilke ve hükümlerini kabul ettiğini ifade eden, hakla bâtilın karıştığı bir din!

Kur'an'ın eski kavimleri ve peygamberleri anlattığı âyetlerinden anlaşılmaktadır ki, en eski asırlardan, kendi nüzûlü zamanına kadar, sapıklık ve inanç bozukluğu ile tanıttığı tüm toplumların, doğrudan Allah'ın varlığını inkâr etmediklerini görüyoruz. Ancak onların hepsinin müşterek sapıklıkları; Allah'ın mutlak rabliğini kabul etmeyişleri, Allah'ın yaratıcı olduğuna inansalar da O'nun tek rabliğine pek çok varlıkları ortak etmeleridir. Rabliğin bir kısım özelliklerini Allah'tan başkalarında görmeleri, ahlâkî, sosyal ve kişisel hayatları için gerekli olan emir ve kuralları, Allah'tan başkalarından almalarıdır. Bunun için, insanların pek çoğu, ya doğrudan doğruya Allah'tan başka rabler olduğuna inanıyorlar, veya Allah'ın rabliğine teorik olarak inansalar da pratik hayatlarında Allah'tan başkalarının rabliğine teslim oluyorlar. İşte rab konusunda, peygamberlerin her asırda yıkmak istedikleri asıl sapıklık budur. Hükmü sadece göklere geçen; dünyaya, insanlara, yönetime, sosyal ve siyasal hayata... karışmayan bir Allah inancı. Yani göklerin Rabbi. Hâlbuki Allah; göklerin, yerin, bütün âlemlerin Rabbidir.

Önceden hristiyan olan Adiyy b. Hâtem, boynunda altından bir haç olduğu halde Rasûlullah'ın huzuruna geldi. Peygamberimiz ona: "Ya Adiyy, boynundan şu putu çıkar." buyurdu. Bu sırada Rasûlullah "Yahudiler ve hristiyanlar, haham ve râhiplerini Allah'tan başka rabler edindiler." meâlindeki âyeti okuyordu. Adiyy: "Ey Allah'ın Rasûlü, hristiyanlar, râhiplere ibâdet etmediler ki (onları rab edinmiş olsunlar)" dedi. Peygamberimiz: "Evet ama onlar (hristiyan râhipleri ve yahudi hahamları) Allah'ın helâl kıldığını haram; haram kıldığını da helâl saydılar. Onlar da bunlara uydular. İşte onların bu tutumları, onlara ibâdet etmeleri ve onları rab edinmeleridir." buyurdu.

Bu hadis-i şerif açık olarak gösterir ki, herhangi birini rab edinmiş olmak için, ona rab adı vermek şart değildir. Allah'tan başkalarının emrine, Allah'ın dinine uyup uymadığı hiç hesaba katılmaksızın isteyerek itaat etmek, hükümle ilgili konularda Allah'tan başkalarının sözünü dinleyip kabullenmek, Allah'tan başkasına itaat ederek O'nun dininin emir ve hükümlerine başkasını tercih ederek muhalefet etmek, Allah'tan başkalarını rab edinmek ve onlara tapmak demektir.

Putlara, şeytanlara ve tâğutlara tapmak nasıl şirk ise; Allah'ın emrine, Hakk'ın hükmüne uymayan kişilerin ortaya attıkları görüşleri benimsemek ve onları Allah'a tercih edip onlara uymak da öylece bir şirktir. Bu durum, onlara kulluk mertebesinde fazla değer vermek, Allah'ın ilâhî hükümlerine uymayan görüş ve fikirlerini benimsemek olduğu için, hem bir çeşit şirk, hem de Allah'ı bırakıp onları rab edinmektir. Onlara her ne kadar dil ile rab denilmese de durum, onları rab tanımanın ta kendisidir.

Onların sözlerine itaat edip, Allah'ın emirlerini terk etmenin puta ve tâğuta tapmakla aynı olmasının sebebi ise açıktır. Çünkü gerçek âlim, Hakk'ın kulu ve ilâhî hükümlerin mahkûmu olan kişidir. Hakkı bâtil, batılı da hak yapmaya çalışıp, İnsanlara helâli haram, haramı da helâl tanıtarak Allah'ın hükümlerini değiştirmeye çalışanlar, ilmî haysiyetten uzak birer tâğutturlar. Bunlara uymak da onları rab kabul etmektir. Çünkü bu duruma düşenler, Allah'ın hükmüne değil de onların isteklerine uyarak onlara Allah'a tapar gibi tapmış olanlardır.

Günümüzde de İnsanların hayatına hâkim pek çok rab kabul edilenler var. Her İnsan, hangi Rabbin kulu olduğunu kendisi tayin edebilir. Ancak, bunu yaparken, kimin mülkünde yaşadığını, hangi Rabbe kulluk etmesi gerektiğini iyice düşünmelidir. Şu iyi bilinmelidir ki, inanılan ve hayatın her safhasında emrine uyulan tek rab Allah olmadıkça O'na kullukta bulunulmuş olunamaz. Peygamberimiz'in: "Rabbim Allah de ve bu sözünde dosdoğru ol" anlamındaki mübarek sözü, Kur'an'daki rab kavramının ve O'na kulluğun en veciz ifadesidir.

Ahirette sorulacak İnsanlara: "Rabbin kim?" Dünyada rab anlayışı ve bu konudaki davranış ve eylemlerine göre cevap çıkacak o İnsandan. "Rabbim filandır" diyecek İnsan. Dil, irâdemizin emrinden çıkacak orada. Dünyada kimi rab kabul etti veya eylemleriyle bu görüntüyü verdiyse, onu söyleyecek dil. Orada "Rabbim Allah'tır" diyebilmek için, burada "Rabbim Allah'tır" deyip bu sözünü yaşantı olarak ispatlamak gerekiyor. Evet, kurtuluşun tek reçetesi: "Rabbim Allah" deyip dosdoğru olmak...

RAB KONUSUNDA SAHİH İTİKAD

Âyet ve hadisler, evrende olup bitenlerin gelişi güzel ve tesadüfen olmadığını, aksine her şeyin, başlangıçtan itibaren sonuna kadar ilâhî bir irâdenin

eseri olduğunu açıkça ortaya koyar. Beliren bu hakikatten sonra Allah'ın rabliği konusunda varılabilecek sonuçları şöyle sıralamak mümkündür:

Allah, âlemlerin Rabbidir. Her varlığın geçek sahibi Allah'tır. Varlıkların tümünü yaratan, eğiten, geliştiren, besleyen yegâne Rab Allah'tır. Allah'tan başka ma'bud kabul edilecek hiçbir varlık olamaz. Sevilerek kendisine ibâdet ve itaat edilecek tek rab ve ma'bud ancak Allah'tır. Rubûbiyet ve ülûhiyet sadece O'nun hakkıdır. İnsanlığın ilerlemesi ve medenîleşmesi, Rabbini tanımıyla mümkündür. Allah'ı tek ve gerçek rab olarak tanımak; O'nun emir ve hükümlerine göre yürümek, Allah'a güvenerek başkalarının arzusunu O'nun emrinde üstün görmemek, O'nun hükümlerine uymayan her düşüncenin ve her işin bâtil olduğuna inanmak demektir. Allah'ın yegâne rab olduğuna inanmak; her işi yönetip tanzim edenin, yine her şeye sonsuz kudretiyle gâlip olanın ancak Allah olduğunu kabul etmek demektir.

Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, Allah'tan başka hiçbir Rabbe kul olmamak, her işi Allah için yapmak, O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmak, "Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur" ilkesi üzerinde ölünceye kadar sâbit kalmak, Allah'a itaatte dosdoğru yaşayıp hilekârlığa sapmamak, Allah'a tek rab olarak inanmak ve bunda doğru olmak demektir. "Rabbimiz Allah deyip sonra dosdoğru olanların üzerine melekler iner; Korkmayın, üzülmeyin. Size söz verilen cennetle sevinin. Biz dünya hayatında da âhiret hayatında da sizin dostlarıyız. Orada size canlarınızın çektiği her şey var. Orada size istediğiniz her şey var (derler)."

Tüm yaratıkları yönlendiren, ihtiyaçlarını karşılayan, âlemlerin Rabbi Allah olduğu gibi; beşere Cenneti gösteren, onu terbiye eden de Allah'tır. Cehennemini gösteren ve ondan sakındırıp korkutan, Peygamberimiz'i gösteren ve O'na bağlanmayı teşvik eden de Rabbimizdir. Kur'an hakikatlerini gösterip İnsanın gözünü gönlünü açan, Kur'an'da kâinatı dile getiren, evreni anlatıp İnsanın karşısına apaçık gerçekleri ayan beyan seren, tek rab Allah'tır.

Varlığa gelen, vücuda eren bütün mahlûkatı terbiye eden Allah'tır. Ve her varlık, bizzat Cenâb-ı Hak tarafından kendi fitrat hudutları içerisinde terbiye edilmektedir. Terbiye sınırlarının dışına çıkmış hiçbir varlık gösterilemez. Bu evrensel terbiyenin tek sahibi Rabbu'l-âlemîn olan Allah'tır. İnsanı da terbiye eden O'dur. Hidâyet ve dalâlet yolunu göstermek ve gönderdiği peygamberleri, dünya ve âhiret hayatının lider ve önderleri kılmakla Cenâb-ı Hak İnsanı

terbiye etmektedir. Ve yine, bir nebî ile bir bedevîyi, yetenekleri ölçülerine göre terbiye etmektedir.

Beşer, ancak O'nun terbiyesi ile gerçek olgunluğa ulaşabilir, İnsan-ı kâmil olabilir. Bunun en sağlam yolu ise, Kur'an'ı rehber edinmektir. Terbiye, her varlığın kendi sınırları içinde tekâmül etmesi demektir. Onları kemâle erdiren ise, Rab olan Allah'tır.

İnsana yakışan, bütün evrenin ve kendisinin yaratıcısı, sahibi, rızık vericisi, yetiştiricisi olan Allah'ı tek rab kabul edip O'na ibâdet ve itaat etmektir.

İnsanın muvahhid bir müslüman sayılabilmesi ve cehennem azâbından kurtulabilmesi için rubûbiyet tevhidi ile beraber ulûhiyet tevhidinde de iman etmesi lâzımdır. O halde ulûhiyet tevhidi nedir?

ÜLÛHIYET TEVHİDİ

Ulûhiyet tevhidi, Allah'a, Onun belirlediği ibâdet şekilleri ile ibâdet etmektir. İbâdetde Allah'ı birlemek, başkasını O'na ortak kabul etmemektir. Kalbin korkarak ve ümit ederek Allah'a bağlanmasıdır. Ulûhiyet tevhidi; ibâdetde, boyun eğmede, hüküm koymada, kesin itaatte tek ve ortağı olmayan Allah'ı birlemektir.

Rubûbiyet ve ulûhiyet tevhidi beraber olmalıdır. Bunlardan biri bulunmazsa kişi muvahhid olamaz ve şirke düşer. Müşrikler, Allah'ın varlığını ve yüceliğini kabul etmekle birlikte putlara tapıyorlar ve yeryüzünde Allah'ı tek hüküm koyucu olarak kabul etmiyorlardı. Aynı şekilde ehli kitap da, Allah'ın yeryüzünü yarattığını kabul etmelerine rağmen O'na oğul isnat ederek ve helâl-haram kılma yetkilerini din adamlarına vererek şirke düşmüşlerdir. Ulûhiyet tevhidi çok önemlidir. Bütün peygamberlerin tebliğlerinde en çok vurguladıkları husus ulûhiyet tevhididir: *“Biz her kavme: ‘Allah’a ibâdet edin ve tâğûta kulluktan sakının; sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur’ (diye tebliğ etmesi için) bir peygamber gönderdik.”*¹⁷³; *“(Nuh): ‘Ey kavmim! Allah’a kulluk/ibâdet edin, sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur’ dedi.”*¹⁷⁴

173 16/Nahl, 36

174 7/A'raf, 59; Diğer peygamberlerin aynı mesajı için Bak. 7/A'râf, 65, 73, 85; 12/Yûsuf, 40; 11/Hûd, 1-2

Tevhidin şiarı, Lâ ilâhe illâllah'tır. Bu ifâde, ulûhiyeti Allah'tan başka her şeyden kaldırıp atmayı ve ulûhiyeti sadece O'na has kılmayı içermektedir. *“Böyledir. Allah, hakkın ta kendisidir. O'nu bırakıp taptıkları ise bâtıldan başka bir şey değildir. Doğrusu Allah yücedir, büyüktür.”*¹⁷⁵

Tevhidin en açık tezâhürü, Allah'ın emirleri ile, sevilen kişi veya herhangi bir şeyin istekleri çatıştığında, Allah'ın emirlerini tercih etmektir. *“İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp, O'na koştukları eşleri ilâh olarak benimseyenler ve onları Allah'ı severcesine sevenler vardır. Mü'minlerin Allah'ı sevmesi ise hepsinden kuvvetlidir.”*¹⁷⁶

Peygamberlerin görevleriyle ilgili âyetler, tevhid'in temelini sadece Allah'a ibâdet etmek olduğunu açıkça beyan ediyor. Peygamberlerin gönderilişlerindeki temel amaç, insanları Allah'a kulluğa/ibâdet etmeye çağırmaktır.

TEVHİDİN YANSIMALARI

Kur'ân-ı Kerim'in tevhid ile ilgili âyetlerine dikkatle baktığımız zaman tevhid akîdesinin sadece fikrî, zihinsel ve felsefî bir telakki olmayıp; insan ve kâinat konusunda başlı başına çok genel bir düşünce ve yaşam biçimi olduğunu açıkça anlarız. Kavramlar arasında, insan hayatını “tevhid” kavramı kadar çepeçevre kuşatan, çok boyutlu bir başka kavram bulmak mümkün değildir. Bundan dolayı tarih boyunca bütün ilâhî dâvetler, Lâ ilâhe illâllah esasını açıklayarak işe başlamışlardır.

EVRENDEKİ TEVHİD

Kur'an'ın insanlara kazandırmaya çalıştığı dünya görüşüne göre kâinat ve kâinattaki bütün varlıklar yüce bir kuvvet olan Allah tarafından yaratılmıştır. Evrendeki düzen de Allah tarafından yaratılmıştır. Kur'an, evrendeki düzenin Allah tarafından takdir edilmiş olduğunu açıkça beyan ediyor. Kur'an'daki birçok âyet, çeşitli ifade biçimleriyle insanın dikkatini evrenin sağlam düzenine çekerek, evrenin yaratıcısının birlenmesi gerektiğini vurguluyor. *“Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık.”*¹⁷⁷; *“Ger-*

¹⁷⁵ 22/Hacc, 62

¹⁷⁶ 2/Bakara, 165

¹⁷⁷ 21/Enbiyâ, 16

çek şu ki, göklerde ve yerde her ne varsa O'nundur. Hepsi O'na boyun eğmişlerdir.”¹⁷⁸; “Göklerde ve yerde bulunan her şey, Rahmân'a kul olarak gelecektir.”¹⁷⁹; “O (Allah), geceyi sizin için istirahat etmenize elverişli, gündüzü de (geçiminizi sağlamanız için) aydınlık yapmıştır. Şüphesiz bunda işiten bir toplum için ibretler vardır.”¹⁸⁰

Bu âyetler, bütün evrende var olan düzeni; evrenin yaratıcısı, idare edicisi ve evirip çevireni olan Allah'ın birliğine apaçık bir delil sayıyor. Bizden de, kâinata var olan bu mükemmel düzen ve bu düzenin sağlamlığı ve bütünlüğü üzerine düşünmemizi ve bu yolla tevhid fikrine ulaşmamızı istiyor.

TEVHİD VE ALLAH'IN HÂKİMİYETİ

Tevhid, bütün beşeriyetin, sahte ilâh ve rablere başkaldırarak esâret zincirinden kurtulması ve Allah'tan başkasına kul olmaması demektir. Bu yüzden, tevhid kavramı aynı zamanda, kullara kul olmanın pençesinden kurtularak yalnız Allah'a kul olmaya yönelmek ve bunun tabii neticesi olarak da Allah'ın hâkimiyetini kabul etmek; Allah'ın egemenliğinin dışında her gücü, sultayı, otoriteyi, sistemi, fikri, ideolojiyi, dünya görüşünü, kısacası hangi kılıf, örtü ve görüntü altında olursa olsun hâkimiyet/egemenlik iddiasında bulunan her kimseyi ve her şeyi reddetmek anlamlarını da içerir.

“Rabb'in, yalnız Kendisine kulluk etmenizi... emretti.”¹⁸¹ “Hüküm, hâkimiyet/egemenlik yalnız Allah'ındır. O, yalnız Kendisine ibâdeti/kulluk yapmanızı emretmiştir. İşte dosdoğru din budur.”¹⁸² Bu âyetler şu gerçeği açıkça ortaya koyuyor: Allah'a inanmanın, tevhid dinine dâhil olmanın ve muvahhid sayılabilmenin şartı, kişinin Allah'ın hâkimiyetini kabul ederek, O'nun isteğini, kendi dilediğine veya başkalarının isteklerine tercih etmek ve tüm diğer arzuları O'nun yolunda fedâ etmektir. Müslüman olmak, kısaca Allah'ı kural koyucu sıfatlarıyla tek, emir verici olarak tek, yasak koyucu olarak tek ve insan hayatına hükmedici olarak tek olarak kavramak, inanmak ve bu doğrultuda yaşayıp tavır koymaktır.

178 2/Bakara, 116

179 19/Meryem, 93

180 10/Yûnus, 67; yine bak. 6/En'am, 95-99; 36/Yâsin, 33; 16/Nahl, 10-18, 65, 81; 10/Yûnus, 3-6

181 17/İsrâ, 23

182 12/Yûsuf, 40

Dünyamız, hâlâ câhiliyeyi yaşıyor. “Müslümanım” diyen insanların bile çoğu câhiliye hükmünü istiyorlar ve ondan râzılar. 21. Asırda da hâlâ bazı Firavunlar, yani ulusal tâğutlar putlaştırılmaktadır. Bazı ülkelerde, ulusal önder kabul edilenlere kelimenin tam anlamıyla tapıldığı sözkonusudur. Özgürlük ve çağdaşlık iddiasına rağmen, önderlere inanmayanlara da zorla bu taptırmalar dayatılır. İnsanlar, okullarda kendi dinlerini doğru şekilde öğrenemezler, tam tersine dinlerine düşman şekilde yetiştirilirler. Okulların bilgidен de önce gelen esas amacı, müşrik vatandaş yetiştirmektir. Şirk düzenlerinde bütün (resmî) kurumlar tevhid anlayışına zarar verecek şekildedir.

Kur’an’da iki tür yönetici var. Birisi “ülû’l-emr”¹⁸³, diğeri “tâğut”.¹⁸⁴ Evet, biri, hoşlanmadığımız durumlarda bile itaat etmek zorunda olduğumuz, Allah’ın indirdiğiyle hükmeden bizden olan yönetici, yani ‘ülû’l-emr’; diğeri, hiçbir halde itaat edemeyeceğimiz, onun iyi taraflarını bile kabul edemeyeceğimiz kötülük odağı, şeytanın siyasal versiyonu ‘tâğut’. İşte bu ikinci yöneticiyi aynı zamanda inkâr etmemiz, iman için şart koşuluyor.¹⁸⁵ Güne kâfirlere ültimatoma başlamamız Peygamberimizin sünneti: Her sabah ilk işimiz namaz kılmak. Sabah namazının ilk kıldığımız sünnetinin ilk rekâtında Fâtiha’dan sonra ‘Kâfirûn’ sûresi okumak sünnettir. Bu sûrede **“De ki: ‘Ey kâfirler! Tapmam sizin taptıklarınıza’ Sizin dininiz size, benim dinim bana!”**¹⁸⁶ emrinin muhâtabı oluyor ve böyle yapacağımızı zımnen ilan ediyoruz. Günümüzü de benzer bilinçle kapatıyoruz: Gece, en son kıldığımız namaz yatsıdan sonra vitir namazı. Onun da en son rekâtında okuduğumuz kunut duası. Bu duada ‘ve nahlau ve netrukü men yefcuruk’ diye Allah’a söz veriyoruz. Yani diyoruz ki: ‘(Ey Allah’ım!) Biz Sana isyan eden (fâsıklık, fâcirlik yapan) kişiyi (yönetimden, liderlikten) hal’ edip alaşağı ederiz, onu kendi haline terk ederiz.’ Nahlau (hal’ ederiz) derken kullandığımız hal’ kelimesi, ‘ehl-i hal’ ve’l-akd’ denilen yöneticiyi azletme ve yeni bir yönetici atama konusunda ehil olan şahısların yaptığı iştir. “Yöneticiyi makamından indirmeye, alaşağı etmeye” “hal’ etme” denir. Ve netrukü: Terk ederiz, onu yardım(cı)sız bırakır, onunla ilişkilerimizi keseriz, ona destek olmayız, onu inkâr ederiz. İşte, bizim namazımız bile tâğutlara bir ültimatoma ve onlara karşı nasıl tavır takınacağımıza dair bir ahid ve söz verme, bir siyasî bilinçtir.

Bir yöneticinin durumu ile sıradan insanlar arasında Kur’an çok ciddi ayırım yapar. Dolayısıyla bu konu direkt itikadî bir alandır. Yoruma açık değildir.

183 Bk. 4/Nisâ, 59

184 Bk. 2/Bakara, 256, 257; 4/Nisâ, 51, 60, 76; 5/Mâide, 60; 16/Nahl, 36; 39/Zümer, 17.

185 Bk. 4/Nisâ, 60; 2/Bakara, 256

186 109/Kâfirûn, 1, 2, 6

Yorum, sadece “tâğut”un kimleri kapsadığı konusunda olabilir. Bu konuda da Kur’an’da “tâğut” kelimesinin geçtiği sekiz âyet ve Kur’an’ın bu konulardaki diğer âyetleri ışığında değerlendirme yapma zarureti vardır. Mü’min, sevdiğini Allah için sever, buğzettiğine de Allah için buğzeder.

Allah’ın sevmemizi istediklerini seven mü’min, inkâr ve reddetmemizi emrettiği kimselere karşı sevgi besleyemez. Hasan Soylu’nun sorusuna tekrar dönelim: “Eğer Meclis’te bulunmak bu hükme varmaya kâfiyse, o meclisteki herkes, ilaveten onlara oy veren tüm halk, hatta bu halkı Müslüman kabul edenler de aynı hükme girmez mi?” Hayır, aynı hükme girmez. Tâğutlara oy veren insanların durumu ile tâğutlar aynı durumda değildir. Oy verenlerin akaid açısından hükmü; kişilerin cahilliği, demokrasiyi ve oy vermeyi (İslâm’ın ilkelerine ters düşmeyecek şekilde, bize göre yanlış ve geçersiz de olsa) te’vil etmesi, güvendiği İslâm âlimlerinin verdiği fetvalar gibi sebeplerden dolayı değişebilir. Sırf oy verdiği için halkı tekfir etmek yanlıştır. Ama, bilinçli olan veya bilmesi gereken konumda olan kişilerin oy vermesi hükmü ağırlaştırır. Kendilerine oy verilen kişilerin, yani tâğutların hükmü ise nettir.

Tâğutların tâğut olduklarını kabul ettiği halde, onları inkâr ve reddetmeyen ve hele oy vererek destekleyen kimseler de Kur’an’da tâğutların inkâr ve reddedilmesini imana aykırı gören âyetler¹⁸⁷ ışığında değerlendirilmelidir. Bununla birlikte Kur’an’ın emrettiği “tâğutları inkâr ve redd”in anlaşılması için “tâğut”un kim olduğu “tâğut” kavramının kimleri kapsadığı konusuna geniş ve ilmî açıklamalar getirmek kalyor.

TÂĞUTLARLA MÜCÂDELE VE TEVHİD

“De ki: ‘Ey kitap ehli! Bizim ve sizin aranızda eşit olan bir kelimeye gelin: Yalnız Allah’a ibâdet edelim; O’na hiçbir şeyi ortak koşmayalım; bazımız bazımızı Allah’tan başka rabler edinmesin.’ Eğer yüz çevirirlerse: ‘Şâhid olun, biz müslümanlarız’ deyin.”¹⁸⁸; “İman edenler Allah yolunda savaşırlar; kâfirler de tâğut yolunda savaşırlar. O halde, şeytanın dostlarıyla savaşın; çünkü şeytanın hilesi zayıftır.”¹⁸⁹

187 4/Nisâ, 60; 2/Bakara, 256 vb.

188 3/Âl-i İmrân, 64

189 4/Nisâ, 76

Sosyal bir hayat nizâmı olarak tevhid, halkın bilgisizliği ve şuursuzluğu üzerine dayalı veya onlara zulmetmek üzere kurulan câhilî ve tâğutî sistemleri temelden değiştirecek plan ve projeler sunar. Tevhid, sırf fikrî ve nazarî bir akîde değil; eyleme yönelik, pratik çözüm yolları sunan bir sistemdir. Tevhid akîdesi, yalnızca tabiat ötesi/metafizik konulara izah getiren ve ahlâk ile ilgili konularda sözkonusu edilebilecek bir tasavvur değil; şirk temeli üzerine oturmuş tâğutî sistemlere karşı muvahhidlere planlı, programlı bir hareket mantığı sunan, inkılapçı bir başkaldırıdır.

Tevhid akîdesi, pratik, eyleme dönük bir hareket ve câhiliyyeye, şirk temeline dayanan sistemlere bir başkaldırı ve de müstekbir, zâlim tâğutlara karşı siyasî, iktisadî, sosyal ve hukukî bir sistem olmasaydı, tarih boyunca bu akîdeyi kavimlerine sunan bütün peygamberlere karşı savaş açılır mıydı?

İslâm güneşinin doğduğu sıralarda Mekke’de hayatlarını sürdüren “Hanifler”in konumu, bu konuya ışık tutması bakımından oldukça önemlidir. Peygamberimiz’e peygamberlik görevi verileceği dönemde Mekke’de Hz. İbrâhim’in şeriatı üzerine yaşayış sürdürdüklerini iddia eden Hanif dini taraftarları vardı. Bunlar, putlara tapmaktan vazgeçerek Hz. İbrâhim’in dinine girmişlerdi. Bunlar, Allah’ı birliyor ve kavimlerinin putları adına kestikleri kurbanları yemiyorlardı. Panayırlarda tevhidin hakikati ile ilgili nutuklar söylüyorlar, putların bâtıllığına dair deliller getiriyorlar ve onlara tapmamayı öğütüyorlardı.

Ne var ki, Hanif dininden olduğunu iddia eden bu kimselerin savundukları düşünce, sadece zihinde taşınan, salt fikir ve kuramsal inanış ve anlayış olmaktan öteye gitmiyordu. O yüzden müşrik Mekke toplumunda en ufak fikrî ve pratik bir etkinlikleri yoktu. O putperest toplumda ortaya koydukları fikirleri, sadece nazarî inanç biçimiydi. Bunun için de bu kimseler, şirk temeline dayalı o câhilî toplumda müşrik putperestlerle aynı ortamda, birbirleriyle fiilî olarak çatışmadan yaşıyorlar ve bu konumları kendilerini fazla rahatsız etmiyordu. Kokuşmuş bu küfrî toplum düzeninin geleneği, göreneği, örf ve âdetlerinin pratik olarak içindeydiler. Bu yüzden, pratik yaşamdan uzak bulunan ve sadece nazariye olmaktan öteye gitmeyen tevhid akîdesine bağlı olmaları, onları o haysiyetsiz yaşayış tarzından, câhilî ortamdan ve kokuşmuş zulüm tasallutu altında zelil bir hayat sürdürmekten uzaklaştırmıyordu.

İslâmî dâvetin en önemli ve temel maddesi, tevhidin isbatı ve şirkin reddi olduğu için, câhilî Mekke atmosferinde, yerleşik şirk düzeni içerisinde gündeme gelen tevhid akîdesi, özel bir yaşam biçimini göstererek, inkılabçı bir kim-

likle işe başladı. İslâm'ın siyasî, iktisadî ve sosyal bir sistemin ve hayatın bütün alanlarına hükmeden bir nizamın adı olduğu net bir şekilde ilân edildi. Şirkin her çeşidinin çürütüldüğü deliller ileri sürüldü ve gâyet özlü bir şekilde insanlar tevhide dâvet edildi. Tevhid fikri anlatılırken, sadece zihinsel olarak Allah'ın var oluşu değil; O'nun tek oluşunun anlamı ve bu akîdeye olan ihtiyaç da anlatıldı. İşte Rasûlullah'ın (s.a.s.) kavmine sunduğu tevhid anlayışı ile Hanifler'in savundukları tevhid fikri arasındaki temel fark bu noktada odaklaşıyor: Bir yanda hayatın bütün alanlarına hükmeden, hem zihinsel, fikirsel ve hem de pratiğe yansıyan bir akîde; diğer yanda sadece zihinde yer eden, sadece kalpte yer tutan ve pratiğe indirgenemeyen, hayata geçirilemeyen bir inanç...

Peygamberimiz'in, risâlet ile görevlendirildikten sonra yaptığı ilk iş, inanç ve amele dayanan, teorisi ve pratiği olan gerçek tevhid anlayışını yerleştirmek olduğu için Mekte'nin egemen güçleri, idareyi ellerinde tutan müstekbirler, kendisine karşı savaş başlattılar. Savunduğu bu saf akîde, Peygamberimiz'i kâfirlerle karşı karşıya getirdi. Kâfirler, kendine has, özel bir yaşam biçimi sunan bu akîdenin, kendi câhilî sistemleriyle asla uzlaşmaya girmeyeceğini, yeryüzünde tâğutî rejimlerle sürekli ve amansız bir mücâdele içerisinde olacağını, kısacası küfre karşı devamlı bir savaşım vereceğini kesin bir şekilde anladılar. Tevhidin, uygulamaya ve tâğutî düzenlere karşı başkaldırı ilanı olduğu anlayışı, onların neden, daha önce aynı akîdeyi savunan Hanifler'e karşı en ufak bir tepki göstermezken, Hz. Peygamber ve onunla beraber olanlara karşı şiddetli bir savaşın içerisine girdiklerini açıkça ortaya koyuyor.

KUR'AN'DA TEVHİDE İLGİLİ ÖNEMLİ VURGULAR

Kur'ân-ı Kerim'de "İlâh" kelimesi, toplam 147 yerde geçer. "Allah" lafzı ise, tam 2697 yerde kullanılır. "Lâ ilâhe illâllah" şeklindeki tevhid kelimesi/cümlesi Kur'an'da iki yerde¹⁹⁰ geçer. Aynı anlama gelen "Lâ ilâhe illâ Hû" şeklinde otuz yerde tekrarlanmaktadır. Tevhidi anlatan diğer âyetleri de göz önünde bulundurduğumuzda, Kur'an'ın Allah'ın tek bir ilâh olduğuna inanmaya ne kadar önem verdiğini ve bütün Kur'ânî esasların tevhid inancı esasına dayandığını görürüz. Şöyle ki; yukarıdaki kavramlara 873 yerde zikredilen iman kelimesini, 525 yerde zikredilen küfür kelimesini de eklediğimizde; saydığımız bu kav-

190 37/Sâffât, 35; 47/Muhammed, 19

ramlar toplam olarak 4442 etmektedir. Bu sayı da, Kur'an'daki âyet sayısının üçte ikisinden çoğunu teşkil etmektedir. Sadece bu lafızlarla tevhidin yerleştirilmesi ve şirkin izâlesi Kur'an âyetlerinin üçte ikisini teşkil ettiği görülür. Bir adı da Tevhid sûresi olan İhlâs sûresinin Kur'an'ın üçte biri sayılması da bu sûrede baştan sona tevhidin en özlü ve özet biçimde sunulduğunun hatırlatılmasıyla ilgilidir. Yani, ihlâs sûresinin içerdiği tevhid, Kur'an konularının üçte biridir anlamı taşır. Hadis rivâyetindeki ihlâs sûresinin Kur'an'ın üçte birine eşit olduğu ifâdesinden de anlaşıldığı gibi, direkt tevhidle ilgili âyetler Kur'an'ın üçte birini teşkil etmekte; dolaylı olarak şirkin izâle edilip tevhidin hâkim kılınmasıyla ilgili âyetler ise yukarıdaki rakamlardan anlaşıldığı gibi Kur'an'ın üçte ikisinden fazlasını oluşturmaktadır. Bütün bunlar göstermektedir ki, Kur'an'ın en temel konusu gönüllerde, zihinlerde ve eylemlerde birey ve toplum olarak tevhidin hâkim kılınıp şirkin yok edilmesidir.

Tevhid, yaratılıştan öncedir. Cenâb-ı Allah yaratılış esnâsında (ruhlar âleminde) yegâne Rab olduğunu bütün insanlığa onaylatmıştır: *“Hani Rabbin Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendi nefislerine karşı şâhit tutmuştu. ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ (demişti de) ‘Evet (Rabbimizsin) şâhit olduk’ demişlerdi. (Bu) Kıyâmet günü ‘biz bundan habersizdir’ dememeniz içindir. Ya da bizden önce atalarımız şirk koşmuştu da biz ise onlardan sonra gelen bir kuşağız. İşleri bâtil olanların yaptıkları yüzünden bizleri helâm mı edersin?’ dememeniz için...”*¹⁹¹ Âyette görüldüğü üzere Tevhid fikrinin temelleri insanlığın yaratılış esnâsında atılmıştır. Yüce Allah biricik Rab olduğunu bütün insanlara tasdik ettirmiş ve Kıyâmet günü yapılabilecek tüm itirazların geçersiz olduğunu daha ilk günden kendilerine bildirmiştir.

Cenâb-ı Allah, kullarından aldığı bu söz üzerine onları bilme, düşünme ve akletme yetenekleriyle donatmış ve ayrıca onlara iyiyi, güzeli ve doğruyu gösteren peygamberler göndermiştir: *“Biz her ümmete; ‘Allah’a kulluk/ibâdet edin ve tâğutlardan sakının’ diye tebliğat yapması için bir peygamber gönderdik.*¹⁹² Görülüyor ki tevhid inancı, akîdenin esasıdır. Şeriatın tümü onun için indirilmiş, bütün peygamberler, hep o inanca çağırmışlardır. Bu temel akîdeye dayalı olan İslâm dininin ana hedefi, insanları şirkten, tâğutlardan ve küfürden kurtararak Allah'ın birliğine inandırmak, kalplerde bu rûhu yeşertmek, Allah'ın bir teklifi fikrini yerleştirmektir.

191 7/A'râf, 173

192 16/Nahl, 36

“Lâ ilâhe illâllah” kelimesi, İslâm dininin temel rûknü olduğuna göre Tevhid olmadan İslâm dininden de bahsetmek mümkün olmaz.

Bu yüzden İslâm’da şer’î ilimlerin temeli ve aslı kabul edilen Tevhidin ilk olarak açıklanması, tebliğ edilmesi ve beyan olunması gerekmektedir: *“Senden önce gönderdiğimiz her peygambere; ‘Benden başka ilâh yoktur, Bana kulluk edin’ diye vahyetmişizdir.”*¹⁹³ Aslında **Kur’ân-ı Kerim, tevhidin, yani “Lâ ilâhe illâllah”ın mânâsını açıklamak üzere gönderilmiştir.** Bu itibarla o en önemli vurgu olarak şirki ve benzerlerini kesin bir dille reddediyor.

Tevhid akîdesinin, küçük bir şüpheye yer bırakmadan, saf ve katıksız bir şekilde yerleşmediği bir kalpte hakiki imandan bahsetmek mümkün değildir. Gerçek bir iman için de Allah’a imandan önce tâğutları tanımamak, onları reddetmek gerekir: *“Kim tâğutu inkâr eder ve Allah’a iman ederse, şüphesiz kopması mümkün olmayan sağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah işitendir, bilendir.”*¹⁹⁴ Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili adlı tefsirinde bu âyetle ilgili şunları söylemektedir: “Muvahhid mü’min olmak için, Allah’a imandan evvel küfre tevbe etmek şarttır ve bu tevbenin şartı da tâğutları asla tanımamaya azmeylemektir. Bu sûretle ‘Kim tâğutu inkâr edip de Allah’a iman ederse’ âyeti ‘Lâ ilâhe illâllah’ kelime-i tevhidinin bir tefsiri demektir.”¹⁹⁵ Kur’an’a göre Allah’a iman etmekle, tâğutu reddetmek aynı kapıya çıkar. Yani tâğut reddedilmedikçe Allah’a iman tamamlanmış olmaz. Bu ikisi hiçbir zaman bir arada bulunamaz. Allah’a inanmak ve iman etmek; aynı zamanda tâğuta tâbi olmamak demektir.¹⁹⁶

Mü’min olmanın, Allah’ı kabul etmenin anlamı, tevhid akîdesinin net olarak, saf, arı ve duru olarak insan kalbine yerleşmesi ve buna bağlı olarak insan hayatında, yani pratikte tezâhür etmesidir. Buna Allah’ın insan hayatına hükmetmesi de diyebiliriz. İnsanın Allah’tan gayrı bütün sahte ilâhları reddetmesi, sadece Allah’ın kopmak bilmeyen sağlam kulpuna yapışarak, diğer bütün iplerin kesilmesi... İşte Tevhidin rûhu budur.

Tevhid, mü’minin hayat metodudur. Diğer İslâmî bütün rûkûnler bu genel prensibe bağlıdır. Bu itibarla tevhid kavramı, yani “Lâ ilâhe illâllah” prensibi İslâm’da bütün anlayış ve yaşayış biçimlerinin kaynağını teşkil eder. Diğer bütün rûkûnler, prensipler ve fikirler bu yüce kavramın etrafında örülür. İnsan, tevhid

193 21/Enbiyâ, 25

194 2/Bakara, 256

195 Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili, Eser Y. 2/871

196 Mevdûdi, İslâm’da Hükûmet, s. 245

akîdesi konusunda net bir düşünceyi kazanıp bir karara varmadıkça, bu konuda sâbit bir görüşe ulaşmadıkça, diğer İslâmî hiçbir konuda sağlıklı bir sonuca ulaşamaz. Her zaman olduğu gibi, teknolojinin, materyalist ve kapitalist felsefelerin, beşerî ideolojilerin göz boyadığı ve kafa bulandırdığı günümüzde, bizi bu kargaşa ve zillet bataklığından kurtaracak yegâne prensip tevhid akîdesidir. Tıpkı İslâm'ın ilk dönemlerinde olduğu gibi...

O halde bize düşen, tevhid akîdesini aslından öğrenmek ve yeniden ona dönmektir. Ancak bu şekilde câhiliyyenin bataklığından kurtulabilir ve yeniden dünya toplumları arasındaki izzetimizi kazanabiliriz. Kur'an Allah Teâlâ'nın varlığını isbat etmeyi değil; O'nun sıfatlarını konu edinmiştir. Bu âyetlerde özellikle Tevhid, yani Allah'ın bir tekliği üzerinde durularak Allah'ın şerîki ve benzeri olmadığı ifâde edilmiştir. Kur'an'a göre Tevhidin asıl mânâsı; Allah'ın birliğine, dengi ve ortağı olmadığına insanların iman etmesidir.

Kur'an Metodu: Kur'ân-ı Kerim, "Allah'ın varlığı" konusunda tâkip edilmesi gereken metodun, görünen tabiat olaylarından, maddî birtakım fenomenlerden yahut aklî ve mantıkî görünen bazı izahlardan hareketle O'nun varlığını ispat etmeye çalışmak değil; aksine, tutulacak yolun Allah'ın varlığına -hiçbir delile ihtiyaç duymadan- iman etmek olduğunu açıkça beyan eder. İman ile direkt bağlantılı görülen bu konu ile ilgili olarak Kur'an'ın serdettiği deliller "ik-nâî" oluşları ile dikkat çekerler.¹⁹⁷ Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ'dan bahsedilen âyetlerin çoğu, O'nun sıfatlarını konu edinmiştir. Bu âyetlerde özellikle "Tevhid" üzerinde önemle durulmuş, Allah'ın şerîki ve benzeri olmadığı sürekli vurgulanmıştır. Bu yüzden olsa gerekir ki, Kur'ân-ı Kerim şirk olayı üzerinde çokça durmuş, Allah'ın varlığını ispat yoluna gitmek yerine O'nun birliği konusunu sürekli işlemiştir. Tevhidi, odak kavram haline getirmiştir.

Kur'an'ın "Allah" konusunu, özellikle de akîde mevzûunu işleyen âyetleri dikkatle incelendiğinde bu gerçeğin çok açık bir şekilde ortaya çıktığı görülür. **Kur'an âyetleri, hiçbir zaman direkt olarak Allah'ın varlığını ispat etmeyi hedef edinmemişlerdir.** Çünkü Kur'an Allah'ın varlığına inanmayı açık ve kesin bir zorunluluk olarak kabul eder. Bu hususta insan fıtratı için kabul veya red söz konusu değildir. Bu gerçek, Kur'an'da temel bir prensip olarak kabul edilir. Kur'an, selîm fıtrata hitap ettiği için Allah'ın varlığını herkesin bedîhî ve fitrî olarak kabul ettiği bir gerçek olarak ele aldığından isbâtına çalışmaz.

197 Bekir Topaloğlu, İsbât-ı Vâcib, s. 26

Gerçekten de insanlık tarihi incelenince, hangi devir ve zamanda, hangi ırk ve toplumda olursa olsun, en ilkelinden en medenîsine kadar genel kabul halinde Allah'ı tanıdıkları görülür. Onun için Kur'an daha çok beşeriyetin en çok yanıldığı ve saptığı "şirk" olayı üzerinde durarak Allah'ın birliği ve diğer sıfatlarını tanıtmaya yönelir. Aynı şekilde müslümanların da "Allah" konusunda aynı yöntemi izlemelerini salık verir. Kur'an-ı Kerim, direkt olarak isbat sadedinde hiçbir aklî delil kullanmamıştır. Kur'an'da Allah'ın isbâtı ile ilgili olduğu iddia edilen âyet-i kerimeler, doğrudan doğruya Allah'ın varlığını isbat değil; ancak dolaylı olarak bu konuya temas etmektedir. Yani, söz konusu âyetlerden doğrudan doğruya değil; bilâkis dolaylı olarak, kısacası Allah'ın varlığını ispat fikri bu konu ile ilgili bir netice değil; aksine metinlerin zorlanmasıyla o ortaya çıkan bir çıkarsamadır, denilebilir. Buradan şöyle bir sonuç çıkarmamız mümkündür: Kur'an, apaçık, bedîhî ve fitrî olan Allah fikri üzerinde aklî ve felsefî bazı yorumlar yaparak yahut maddî birtakım fenomenlerden hareketle yeniden izah ve isbat yoluna gitmeyi, emin olunan bir konu üzerinde tekrar tekrar çalışmak olarak görmektedir ki, bu anlamsız yahut lüks gibi kelimelerle ifade edilebilecek bir işle uğraşmak anlamına gelir. Bu uğraşı da en azından zaman israfı sayılır.

Allah İncancının Fitrî Oluşu: Allah Teâlâ insanı, kendi varlığını algılayıp kavrayabilecek bir fitrat üzere yaratmıştır. Zira "fitrat", "insanın Allah Teâlâ'nın varlığını idrâk edebilecek yetilerle donatılmış olarak yaratılması veya Tevhid dinini kabul etmeye müsâit yaratılış" olarak tarif edilmiştir. Kur'an, selim bir fitratla yaratılan insanın normal olarak kendi güç ve kuvvetinin üstünde, kudret sahibi yüce bir yaratıcıyı kabul edeceğini belirtir: *"Sen yüzünü 'hanîf' olarak dine, yani Allah insanları hangi 'fitrat' üzere yaratmış ise o fitrata çevirir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler."*¹⁹⁸ Yine, Allah Teâlâ, elest bezminde Âdemoğullarının zürriyetini, Allah'ın kendilerinin Rabbi ve mâliki olduğuna, O'ndan başka hiçbir ilâh bulunmadığına şahit olarak sülâlelerinden kendilerini çıkardığını haber veriyor.¹⁹⁹ Nitekim Allah Teâlâ onları bu fitrat üzere yaratmıştır.

Evet, fitratın bizzat kendisi Allah'ın varlığını bilir ve şânı yüce Allah, elest bezmi veya kaalû belâ denilen A'râf sûresi 172. âyetinde belirtildiği gibi Âdemoğullarından söz aldığı andan itibaren fitrat, ibâdetle Allah'a yönelir. Bu konuyu Allah Rasûlû şu şekilde belirtir: *"Her doğan, fitrat üzere doğar. -Başka bir rivâyette ise 'bu din üzere doğar'- (Fakat sonradan) ana-babası onu*

198 30/Rûm, 30

199 7/A'râf, 172

*yahûdileştirir, hıristiyanlaştırır veya mecûsileştirir...*²⁰⁰ Bu hadis-i şeriften anlaşılacağı üzere Allah'ın varlığına inanmak, insanda doğal bir duygu ve şudur. Bu duygu ve şuur; gaflet, inat, kibir gibi bazı ârizî hallerle körelebilir. Fakat hiçbir zaman yok olmaz. Doğuştan Allah'ın varlığı fikrine ve itikadına sahip olan insan, bu fikir ve inancı, çalışarak kazanmış ve öğrenmiş değildir. Aksine, bu düşünce Allah tarafından yaratılmıştır. Yani Allah insanı, Kendisine inanma ve Kendisini bilme özelliğiyle yaratmıştır. Merhamet, şefkat hisleri, düşünme ve idrâk kabiliyetleri nasıl insanın mâhiyetini teşkil eden vasıflarsa, bu özelliklere sahip olmayan insan nasıl düşünülemezse, Allah'ı bilme ve O'na inanma vasfı da öyledir. İnsanın özelliğini teşkil eden vasıflardan biri de inançtır. Her insan, bu inancı kendi rûhunda, vicdânında duyar. Bu sebeple en medenî toplumlardan en ilkel kavimlere kadar herkeste bu itikada rastlanır. Bütün insanlar, hak veya bâtil mutlaka ilâhî bir kudretin varlığına fitraten inanagelmışlerdir.

Allah'ın varlığını her insan içinde hisseder. İlhad ve inkârın en aşırı noktasına varmış bulunan bir kimsenin bile, büyük bir felâketle karşılaştığı zaman taş, toprağa veya ağaca sığındığı görülmemiştir. Her insan, böyle bir durumda, fitratının sevki ile hemen Allah'a sığınır, bildiği isim ve sıfatlarla O'na yalvarır. Bu her çeşit gözlemle sâbittir. Nasıl ki büyük bir tehlike ile karşılaşan bir insan, kaçacak ve kurtulacak bir yer arar ve nasıl ki küçük çocuk, annesinin memesine zarûretten ve yaratılıştan koşarsa, aynen öylece önemli anlarında insan da yaratanını arar, O'na sığınır. Kur'an, bolluk ve refah zamanlarında içlerinde fitrî olarak mevcut olan Allah duygusunu gizleyen ve fakat başlarına bir felâket gelince Allah'a yönelen insanlardan şöyle söz eder: *"O kâfirleri kara bulutlar gibi dalga sardığı zaman, dini Allah'a has kılarak O'na yalvarır, duâ ederler. Allah onları karaya çıkarıp kurtardığında içlerinden bir kısmı doğru yolda kalır (diğerleri ise eski küfürlerine devam ederler)."*²⁰¹, *"(Mûcizelerin Allah tarafından olduğunu) Kalpleriyle yakînen bildikleri halde nefislerine zulmederek ve kibirlenerek bütün mûcizeleri (açıktan) inkâr ettirir."*²⁰² Bu âyet-i kerimelerde açıkça ifade edildiği gibi, felâketlerle yüz yüze gelindiği ve sıkıntılarla karşılaşıldığı zamanlarda çoğu kez fitrat nefse ve akla galebe çalar, üstün gelir ve insan kibri, gururu ve inadı bırakıp Allah'a yönelir, O'ndan istimdad ederek yardım ister.²⁰³

200 Buhârî, Cenâiz 33, 79; Müslim, Kader 23-25, İman 264; Ahmed bin Hanbel, II/315, 233, III/435, IV/9

201 31/Lokman, 31

202 27/Neml, 14

203 Mehmet Kubat, Kur'an'da Tevhid, s. 23-27

TEVHİDİN AMELLE İLİŞKİSİ

Amelde tevhid, kulluğa dair eylemlerin sadece Allah'a yöneltilmesi ve Onun rızâsı için yapılmasıdır. İnançta tevhidin doğal olarak amele yansıyacağını, dolayısıyla bir tek Allah'a iman eden ve O'na ait özellikleri başka varlıklara tanımayan insanın kulluğunun da tevhid üzere olacağı kaçınılmazdır. Meseleye bu çerçeveden baktığımızda, aslında inançta tevhid ile amelde tevhidin birbirini takip eden iki ayrı unsur olmayıp, ikisi de aynı anda gerçekleşen ve birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu görürüz. Şu âyette inançta tevhid ile amelde tevhidin birbirinden ayrılmaz unsurlar olduğu açık bir şekilde vurgulanmıştır: *"De ki: 'Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine İbâdetle hiçbir şeyi şirk/ortak koşmasın."*²⁰⁴

Tevhidin inanç ve amel boyutunun ayrılmaz iki unsur oluşu nedeniyle, Kur'an'da inanca ve kulluğa yönelik tevhid çağrısının daha çok birlikte yapıldığını görürüz: *"İşte Rabbiniz Allah O'dur. O'ndan başka ilâh/tanrı yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O'na kulluk edin, O her şeye vekîldir."*²⁰⁵ *"Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şeyi şirk/ortak koşmayın..."*²⁰⁶ *"Nûh'u rasûl/elçi olarak kavmine gönderdik. Dedi ki: ' O benim Rabbimdir. O'ndan başka ilâh yoktur. Sadece O'na tevekkül ettim ve dönüş sadece O'na-dır.'" ²⁰⁷"Muhakkak ki Ben, yalnızca Ben Allah'ım. Benden başka ilâh yoktur. Bana kulluk et; Beni zikir/anmak için namaz kıl."*²⁰⁸

Kur'an'ın indiriliş amacı da "sadece Allah'a kulluk"un gerçekleşmesidir: *"Elif lâm râ. (Bu,) Bir kitaptır ki, hikmet sahibi, her şeyden haberi olan (Allah) tarafından âyetleri sağlamlaştırılmış, sonra da güzelce açıklanmıştır. Tâ ki, Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz."*²⁰⁹ Amelde tevhid, en vecîz şekliyle Kâfirûn sûresinde özetlenmiş ve bu sûreye bu özelliğinden dolayı İhlâs sûresi²¹⁰ de denilmiştir: *"De ki: 'Ey kâfirler! Ben sizin İbâdet etmekte olduklarınıza İbâdet etmem. Siz de benim İbâdet ettiğime İbâdet etmiyorsunuz. Ben sizin İbâdet ettiklerinize asla İbâdet edecek değilim. Siz de benim İbâdet ettiğime İbâdet edecek değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim*

204 18/Kehf, 110

205 6/En'âm, 102

206 4/Nisâ, 76

207 13/Ra'd, 30

208 20/Tâhâ, 14

209 10/Yûnus, 1-2

210 2. İhlâs sûresi

de bana!" ²¹¹Yine fâtiha sûresinde de kullukta tevhid en vecîz biçimiyle kulun kendi ağzından söylettirilir: *"Ancak Sana kulluk ederiz ve yalnız Senden yardım isteriz."* ²¹²

Tevhidi ifade eden ve bu alanda özel bir yeri olan "ihlâs" kavramına özellikle değinmek gerekiyor. Bu kavramın, şirkten uzaklaşarak İbâdetin sadece Allah'a yapılmasını ifade etmesi, inançta tevhidi de içine almakla beraber Kur'an'da yer alış şekliyle daha çok kulluğun bir şartı olarak amelde tevhidi anlatması bakımından önemli bir yeri vardır: *"De ki: 'Rabbim adâleti emretti. Her secde ettiğinizde yüzlerinizi O'na çevirin ve dini yalnız Allah'a hâlis kılarak (muhtlisîn) O'na yalvarın.'" ²¹³"Şüphesiz ki Kitab'ı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dini Allah'a hâlis kılarak (muhtlisân) kulluk et. Dikkat et, hâlis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine birtakım dostlar edenler: 'Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk/İbâdet ediyorsunuz' derler."* ²¹⁴

Kur'an, müşriğin denizde boğulma gibi bir ölüm-kalım durumundaki psikolojik halini anlatırken de, onun nazarında bütün bâtil tanrıların yok olup geçici bir tevhide ulaşmasını yine "ihlâs" kavramıyla ifade etmektedir: *"Sizi karada ve denizde yürüten O'dur. Gemide olduğunuz zaman(ı düşünün): Gemiler, içinde bulunanları hoş bir rüzgârla alıp götürdüğü ve (onlar) bununla sevindikleri sırada, birden gemiye, şiddetli bir kasırga gelip de, her yerden dalgalar onları sardı-ğı ve artık kendilerinin tamamen kuşatıldıklarını sandıkları zaman, dini yalnız Allah'a hâlis kılarak O'na yalvarmaya başlarlar: 'Andolsun, eğer bizi bundan kurtarırsan, şükredenlerden olacağız' derler."* ²¹⁵

Âyetlerde görüldüğü üzere "dini Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk etme" ifadesi içerisinde yer alan "ihlâs" kavramı, "sıfırlama, arıştırma" anlamını içermektedir. Kullukta dinin sıfırlanması ise, dinin her tür şirk unsurundan temizlenerek kulluk eyleminin sadece Allah'a yönelik olarak gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. İhlâs kavramı, geçtiği bütün âyetlerde Allah'a açıkça şirk koşmanın zıddı anlamında bir tevhidi anlatmaktadır. Taberî ve İbn Kesir, ilgili âyetleri açıklarken "ihlâs" kavramını, Allah'ı tek ilâh olarak tanımak ve ilâhlığı iddia olunan bâtil tanrıları reddederek kulluğu sadece Allah'a yöneltmek

211 109/Kâfirûn, 1-6

212 1/Fâtiha, 5

213 7/A'râf, 29

214 39/Zümer, 2-3). Ve bu konuyla ilgili diğer âyetler için bk. 39/Zümer, 11, 14-15; 40/Mü'min, 14; 98/Beyyine, 5

215 10/Yûnus, 22; ayrıca bk. 29/Ankebût, 65; 31/Lokman, 32

olarak izah etmektedirler. Diğer birçok müfessir ise bu unsura, riyâ gibi durumları da eklemişlerdir. Yani kişi, dinini (İbâdetini ve tâatini) bütün bâtil tanrı düşüncelerinden temizleyecek ve kulluğunu sadece Allah'a yöneltecektir. İlâsın taşıdığı bu anlamın yanında, müfessirlerin çoğu bu kavramın kapsamına gizli şirk olarak adlandırılan riyâ (görsünler diye yapmak), süm'a (duysunlar diye yapmak) gibi, kullukta yalnızca Allah'a yönelmenin sâfiyetini bozan kalbî hastalıkların bulunmamasını da eklemişlerdir. Kulluğun en güzel biçimi, Allah'a yalnızca Rab olduğu için yönelmektir.

Bütün bu izahlardan anlaşıldığı üzere amelde tevhid, inançta tevhidin doğal bir sonucu olarak kulluğun da sadece Allah'a yöneltilmesi anlamını içermektedir. Allah'ın tek gerçek ilâh kabul edilmesine rağmen, eğer kullukta başka maksatlar güdülüyorsa, bu durumda tevhidin temeli sarsılmış olacaktır. ²¹⁶

İNSANIMIZDA TEVHİD PROBLEMİ VE SEBEPLERİ

Halkın Sahih İnançtan Tâviz Verme Nedenleri

1- Cehâlet: Halk dini, hurâfeler ve dâvetçilerin uyarısının yetersizliği, ihmal, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker eksikliği. Trafik polisi yok yolda, hız düşkünü hırslı kimselere, acemi şoförlere ve câhillere uygun ortam.

2- Siyâsî baskı ve dayatmalar, yönlendirmeler, tâğûtî tavır; devlet dini, resmî din teşkilatları, Bel'amlar, irtica/gericilik yaygaraları ve laiklik. Derin devletin psikolojik ve her çeşit baskı ve sindirmesi. Resmî din anlayışı: "Lâ"sı olmayan bir din, redsiz akaid(!) Hâlbuki insanın kurtulması için kutsal küfür olan tâğutu inkâr etmek, ona küfretmek²¹⁷, varsa iyi taraflarını örtmek ve kabul etmemek gerekli idi. Bu kutsal küfrün yanında, çirkin iman da vardır; imana şirk karıştırmak gibi: *"Onların çoğu Allah'a şirk koşmadan iman etmezler."*²¹⁸; Yine imanın yanlış yere yöneldiğinin örneği olarak şöyle buyruluyor: *"(Ehl-i kitap) tâğuta ve cibte (bâtil tanrılara) iman ediyorlar..."*²¹⁹

²¹⁶ Zekeriya Pak, Kur'an'da Kulluk, s. 196-202

²¹⁷ 2/Bakara, 256

²¹⁸ 12/Yusuf, 106

²¹⁹ 4/Nisâ, 51; yine bak. 4/Nisâ, 60

İslâm'ın hâkim olmadığı rejimlerde tâğutî düzenin tüm kurum ve kuruluşları müşrik vatandaş yetiştirmek için bütün güçlerini sarfederler.

3- Rubûbiyet tevhidini yeterli görmek, Allah'ın varlığının isbat ve kabulünü merkeze almak: Ateizm, komünizm, Darvinizm karşıtlığını yeterli görmek. Çiçek ve böcek, arı peteğindeki Allah yazısı ile tatmin olmak ve bunları aşırı önemsemek.

4- Mürcie düşüncesi ve haksız teslim (insanları İslâm'a nisbet): İman ayrı, amel ayrı deyip ittibâ yoluyla şirki fark etmemek. Mistisizm felsefesi, Kur'an kavramlarını te'vil, tahrif ve dejenere etmek. Mistik yaşayış; pasif tepki, kabuğuna çekilme, cihad edilecek şahısları ve zihniyetleri kendi hallerine terk edip sadece nefsiyle uğraşmak. Felsefî veya kelâmî tartışmalar, cedel. Eski Türk dinlerinin kalıntısı ve geleneğin (atalar dininin) mirası.

5- Haksız tekfîr; antitez akaidi, mezhepçilik, grupçuluk, bağnazlık.

6- Egemen güçlerin yönlendirmesi, özendirmesi: Sağcı, muhâfazakâr, demokratik İslâm anlayışları. Amerikancı, düzenci din yaklaşımı, ılıman İslâm, BOP vb. yaklaşımların çekim alanına girmek. Kafaların ve gönüllerin işgali, sömürü ve köleleştirmenin kurbanları.

7- Dünyevîleşme, lüks, israf, şükürsüzlük ya da geçim sıkıntısı. Cihadın terki ve eylemsizlik. İlâhî emir ve tekliflerden kaçınma, kâfirlere özenme ve benzeme.

8- Çevre şartları: Medya (özellikle TV), okullar (hatta din öğreten okullar ve kurslar), yaşama biçimleri, reklâm, dostluk ilişkileri... Kimlik problemi: Kimliksizlik ya da çok kimliklilik.

9- Aşağılık duygusu, kendi dinine, Müslümanlara ve kendine güvensizlik, aşırı eleştiri.

10- Kibir, gurur, istiğnâ.

11- Dâvetçilerin örnek yaşayış sahibi olamayışları, sadece laf üretmeleri, tevhidin sadece siyâsî yönünden bahsedilmesi.

12- Bilgi kirliliği, gereksiz konular ve konuşmalar. Endâd edinme; futbol, tv. internet, müzik gibi uyutucu ve uyuşturucuların etkisi.

13- Laiklik: İki veya çok dinlilik. Câmideki veya namaz kılarken-ki İlâh'la; sokaktaki, okul, iş yeri, mahkeme ve meclisteki... ilâhın farklılığı. Allah'ın sadece göklerin (tabiat güçlerinin) hâkimi olduğu anlayışı.

NE YAPMALI?

Kur'an ve Peygamber ne yaptı, nereden başladı ve hangi şeye en çok önem verdi ise biz de öyle yapmalıyız. Her konuyu "tevhid"le bağlantılı anlatmalıyız. "Tevhid"i sadece siyasî çıkarım ve yorumlarla bağlantılı gündeme getirmek yerine; onu parçalamamalı ve kendimiz de "tevhid ahlâkı"na uymalı, hal dilimizle, her an ve herkese tebliğ edebilmeliyiz.

SORULAR

1- Lâ ilâhe illâllah Muhammedün Rasûlullah ifâdesinin anlamı, aşağıdaki-lerden hangisidir?

a) Allah'tan başka ilâh yoktur.

b) Ben şâhitlik ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur ve ben yine şâhitlik ederim ki, Hz. Muhammed (s.a.s.) O'nun kulu ve elçisidir.

c) Allah birdir, O'ndan başka tanrı yoktur.

d) Allah'tan başka ilâh yoktur. Hz. Muhammed (s.a.s.) O'nun Rasûlüdür.

2- Kanun ve hüküm koyan, otorite ve güç sahibi, kendisinden yardım istenilen, ibâdet edilen, güvenilen, sevilen ve korkulan, itaat edilen ve emirlerine uyulan, ihtiyaçları gideren, duâya karşılık veren, belâları gideren gibi anlamlara gelen kelime aşağıdakilerden hangisidir?

a) Rab b) İlâh c) Tâğut d) Bel'am

3- Aşağıdakilerden hangisi "tevhid kelimesi"nin tanımıdır?

a) Allah'ın tek yaratıcı, yağmurları yağdıran, tabiat güçlerine hükmünü geçiren ilâh olduğuna inanmaktır.

b) Allah'ın insanlara kesin olarak yapmalarını emrettiği fiillerdir.

c) Hz. Muhammed (s.a.s.)'in hayatını anlatan ilmin adıdır.

d) Allah'ın zâtında, sıfatlarında, isimlerinde ve fiillerinde tek olduğuna inanmaktır.

4- Tevhidin sözlük ve terim anlamlarını açıklayınız.

5- İlâh kelimesi, hangi anlamlara gelir?

6- Tevhidi kabullenen insan, Allah'a nasıl söz vermiş olur?

3. Ünite

ŞİRK

- Şirk; Lügat ve Terim Anlamları
- Şirk Nedir?
- Kur'ân-ı Kerim'de Şirkin Tanımları
- Şirkin Sebepleri
- Şirkin Çeşitleri
- Gizli Şirk
- Şirkin Çağdaş Yansımaları
- Güncel Câhilî Eğitimde Şirk
- Tören Denilen Putperestlik
- Ekonomik Yorumlarda Şirk
- Siyasal Şirk Anlayışı da Bilimsel Kılıflarla Takdim Edilir
- Siyasal Şirk
- Şirk İçin Bazı Örnekler
- Tâğutlara Tapma Yönüyle Şirk; Resmî ve Siyasal Şirk
- İttibâ Şirki
- Şirkin Zararları
- Bâtıla İman
- Allah Teâlâ'nın Birliği ve Şirk
- Şirk Ehli Müşriklerle Mücadele
- Müşriklerin Özellikleri
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- Şirkin lügat ve terim anlamlarını, Kur'ân-ı Kerim'deki şirk tanımlarını açıklamak.
- Şirkin sebeplerini listeyip açıklayabilmek.
- Şirkin çeşitlerini sayarak her birini izah edebilmek.
- Gizli şirki tanımlayabilip büyük şirkten farkını ifâdelendirebilmek.
- Yaygın güncel şirke örnekler verebilmek; günümüz eğitimindeki, ekonomi ve siyaset anlayışındaki şirkleri örneklendirebilmek,
- Tâğutlara tapmanın ne anlama geldiğini, bu konuyla ilgili olarak resmî ve siyasal şirki açıklayabilmek,
- Şirkin zararlarını listeleyebilmek,
- Müşriklerin özelliklerini listeyip açıklayarak onlarla nasıl mücâdele edilmesi gerektiğini izah edebilmek.

ŞİRK; LÜGAT VE TERİM ANLAMLARI

“Şirk”, “şerike” fiilinden masdardır. “Şirk” ve aynı kökten gelen şirket, müşâreket, sözlükte; mülk ve saltanatda ortak olmak demektir. Bir şeyin birden fazla kişiye ait olduğunu ifade ederler. Aynı kökten gelen ‘eşreke’ fiili, ortak koşmak, ortak olmak anlamına gelir. Ortak koşana ise “müşrik” denir.

İstılahta (Terim Anlamı Olarak) Şirk

Allah’a zatında, sıfatlarında ve fiillerinde ortak ve denk tanımaktır. Şirk ko-şan kişiye müşrik denir. İki veya daha çok ilâh tanımak, herhangi bir varlığı ma’bud (ibâdet edilen) olarak bilmek, Allah’ın yaratıcı, kadim, bâkî... gibi sıfatlarını başka varlıklara vermek şirktir. Kısaca şirk, Allah’ın ilâhlık vasıflarını Allah’tan başkasına vermektir. Şirk; tevhidin temeli olan “lâ ilâhe illâllah” gerçeğinin dışına çıkmak, Allah’tan başka ilâh(lar) olduğunu inanç, söz veya eylemle iddia etmek, Allah’ın dışında ibâdet edilecek, duâ edilecek, gerçek anlamda güç ve kudret sahibi olduğunu kabul etmektir.

Şirk küfürdür, müşrik aynı zamanda kâfirdir. Şirk kavramı, İnsanların uydurdukları dinleri tanımlama açısından son derece önemli kavramlardan biridir. İnsanlar tarih boyunca sınırlı sayıdaki inançsızlar/ateistler dışında ya “şirk” dini üzerinde ya da ‘Tevhid’ dini üzerinde olmuşlardır. Aslında ateistler de bir anlamda müşrik ve münkirdirler.

Şirk, kelime anlamı itibariyle bir ortaklığı, ortak olmayı, bir eş-arkadaş tutmayı, malda ve tasarrufta bir hissedar bulmayı ifade eder. Söz gelimi, aynı kökten gelen ‘şerik’ arkadaş, yardımcı, hissedar yani ortak demektir. Şirk, bu ortak olma, eş ve arkadaş bulma fiilidir. İslâm kültüründe şirk kelimesi sözlük anlamından hareketle çok daha özel bir mânâ kazanmıştır. Tevhid dine aykırı olarak inanılan dinleri ve Allah’tan başka ilâh kabul edenlerin kafa yapılarını, aynı zamanda da onların yaptıkları yanlış işi değerlendirmek üzere kullanılır olmuştur.

Şirkin olduğu yerde sâlih amel olmaz. Çünkü amelin kabul olması için ihlâs yani, yalnız Allah için yapılmış olması gereklidir. Allah Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyuruyor: *“Rabbine kavuşmayı uman kimse, sâlih amel işlesin ve Rabbine ibâdetinde hiçbir kimseyi ve hiçbir şeyi ortak tutmasın..”*²²⁰

Şirk, Allah’ın asla affetmediği bir günahdır. Allah, şirk inancı ile âhirete ge-

lenleri asla affetmeyecektir. *“Allah kendisine şirk (ortak) koşulmasını elbette bağışlamaz. Bundan başkasını dilediğine bağışlar.”*²²¹

Tevhid ve şirk insanlık tarihi boyunca insanların bağlana geldiği iki dinin adıdır. İnsanlık tarihi şirkle tevhid arasındaki mücâdeleden ibârettir. Bütün Peygamberlerin tebliğlerinde vurguladıkları temel esas tevhiddir. Kur’ân-ı Kerim’in üzerinde en çok durduğu konu tevhidin önemi ve şirkten uzak durulması konusudur. Şirk sadece putlara tapmak değildir. Nefsin istekleri peşinde koşmak, Allah’ın sevgisi yerine dünya sevgisini tercih etmek, bunların sonucunda Allah’ın hükümlerinden birini dahi reddetmek şirktir.

Peygamberimiz zamanındaki Mekke müşrikleri Allah’la birlikte birçok ilâha inanıyorlardı. Bu müşrikler kendi hevâ ve heveslerine göre putlar yapıyorlar ve onlara tapıyorlardı. Kâbe’nin içinde 365 tane put bulunuyordu. Bunların en büyükleri; Hubel, Lat, Menat, Uzza isimli putlar idi. Ayrıca Ved, Suva, Yeûk ve Nesr isimli putlar vardı. Bunlar Hz. Nuh zamanında yaşamış olan iyi huylu, cömert insanlardı. Bu insanlar ölünce, onların heykelleri yapılmış ve zaman geçtikçe halk onlara tapmaya başlamıştı. Araplar bunlardan başka; güneşe, aya, bazı taşlara, ağaçlara ve hayvanlara tapıyorlardı.

Bazı müşrikler ise, Melekleri Allah’ın kızları olarak görüyorlar ve meleklerle tapıyorlardı. Aslında insanların Allah’tan başka bir puta tapmasının asıl nedeni; kendi nefsinin hevâsını ilâh edinmesidir. Bugünkü müşriklerle, Peygamberimiz zamanındaki müşrikler arasında fark yoktur. Müşriğin mantığı her devirde aynıdır. Bu mantık, Allah’ı yeryüzüne karıştırmama, yeryüzünde ilâh olarak kendini veya başka bir şahsı tanımadır. İşte şirkin aslı budur. Zamanımızda da insanlar her ne kadar kâinatı yaratanın, yağmuru yağdıranın, öldüren ve diriltenin Allah olduğunu kabul etseler de, O’nun tasarruflarında ortak tanıyorlar, dünya ile ilgili işlerde Allah’ın belirttiğinin aksine hükümler koyuyorlar. İşte günümüzde şirkin aldığı görünüm budur.

Put, kişinin Allah’ın dışında hayatının amacı kıldığı maddî-mânevî her şeydir ve putları bu yönleriyle hayatın amacı kılmak da şirktir. Put sadece tapılan birtakım nesneler değildir. Eğer hayatın amacı haline gelir ve insanı Allah’a isyana sevkederse, yerine göre makam, para, kadın veya insanlar için değerli herhangi bir şey insanlar için put olabilir.

ŞİRK NEDİR?

Şirk ve Küfür İlişkisi: Şirk olayının küfür olayı ile birlikteliği vardır. Aslında şirk de bir inkârdır; Hak'tan gelen gerçeğin üzerini örtmektir (küfürdür). Ancak 'küfür' kelimesi 'şirk'e göre biraz daha kapsamlıdır. 'Küfür' kavramı bütün inkârcıların eylemini ifade ederken; 'şirk' Allah'ı kabul ediyor görünürken O'na ortak koşmayı, birden fazla ilâh edinmeyi, bir şeye Allah'ın özelliklerini vermeyi anlatmaktadır. Kısaca 'şirk' Tevhid dini dışında kalan bütün ilâh anlayışlarını, tüm bâtil inançları içeren anahtar bir kavramdır. İnsanın, fitratından gelen inanma ve ibâdet etme ihtiyacını karşılarken düştüğü alçak seviyeyi, haktan yüz çeviren insanın içindeki kaosu, inanma adına İnsanların düştüğü cahillik ve sapıklığı anlatmaktadır. Yine 'şirk' kavramı, insanların kendi kafalarından uydurdukları inançları ve bu inançlar adına yaptıkları yanlışlar, fesatlar ve zulümleri gözler önüne sermektedir.

Şirk, insan zihnindeki bir sapmayı ve sıkıntıyı ifade etmektedir. Tevhid hakikatinden sapan kimselerin, kendi kendilerine düştükleri açmazları, sürükledikleri yanlışları ve bunun sonucu olarak yaratılış kanununa aykırı düşmeleri böylelikle ortaya konmaktadır. Şirk; Allah'a zâtında (sayı olarak), sıfat ve tasarrufunda (yapıp etmelerinde) ortak tanıma eylemi veya inanışıdır. Şirk koşmak salt bir inkâr olayı değildir. Şirk koşanlar, yani müşrikler inançsız insanlar değildir; aksine, Allah'a inanan ama yanlış inanan, inancı tevhide aykırı olan ve Allah'ın yanında başka varlıklara da ilâh diye tapınan kimselerdir.

Kur'an, şirk üzerinde ısrarla durmaktadır. Çünkü tarih boyunca dinsiz toplumlardan çok şirk koşan toplumlarla, ateist insanlardan çok müşrik insanlarla karşılaşırız. İnsanlar, Tevhid'ten uzaklaştıkça, din adına çok çeşitli yalanlar, hurâfeler uyduruyor, kendi kafalarından sahte tanrılar icad ediyor; sonra da onlara yine kendi kafalarına göre ibâdet ediyorlar. Bazı toplumlar da, başlangıçta Tevhid'e bağlı iken zamanla çeşitli nedenler yüzünden şirke düşmüşler, dinlerini bozmuş ve yanlış bir şekilde inanıp din adına ilâhlar, ilkeler, törenler, âyinler ve ibâdet türleri uydurmuşlardır.

İnanmak fitratta/yaratılıştadır. İnanma ve yüce bir kudrete kulluk yapma ve ona tapma; yüce bir güçten yardım isteme ihtiyacı bütün insanlarda vardır. İnsanın fitratı böyledir. Yaşamak için suya, yemeğe, havaya muhtaç olan insan, inanmaya ve inandığı ilâhın önünde eğilmeye de muhtaçtır. Bu ihtiyacı bilen, insanların yaratılışına bu ihtiyacı koyan âlemlerin Rabbi, ilk insandan itibaren toplumlara peygamberler/elçiler göndermiş ve nasıl hareket etmeleri gerektiğini onlara göstermiştir. Dünyaya imtihan için gelen insan, bu elçilerin

gösterdiği gibi yani Tevhid dini üzerinde yaşadığı zaman, hem sınavı kazanır hem de dünya hayatını fitratına uygun olarak yaşamış olur. Üstelik Tevhid'in ilkeleri, insana gerçek saâdeti ve kurtuluşu getirmektedir. İnsana ait hakları ona vermekte, insanlar ve toplumlar arasındaki adâleti sağlamakta, azgın kimselerin hevâ ve heveslerinin getirdiği fitne ve zulümden insanları korumak-tadır.

Ancak insanların çoğunluğu bu gelen elçileri dinlemedi. Elçilerin öğrettiklerini ya hiç almadı veya aldıktan kısa bir zaman sonra bir tarafa attı, tevhidi tahrif ve dejenere etti; kendi hevâsının peşinden gitti. Eline geçirdiği güç ve dünyalıklarla 'bağy' etti, 'tuğyan' ederek azgınlaştı ve tevhidin doğru yolundan ayrıldı.

Toplumların hayatını düzenleyici kanunlar, insanların bağlandığı değer yargıları, insanın fitratında bulunan tapınma, duâ etme, kendinden üstün bir varlığa el açma ihtiyacı insanla birlikte vardır. Tevhidden uzaklaşanlar veya Tevhidi bilmeyenler, her ne kadar yerin ve göklerin bir sahibi, yağmuru yağdıran, dünyayı yaratan ve yöneten bir ilâhın olduğunu kabul etseler de; hâkimiyet, sosyal hayatın düzenlenmesi, ibâdet, helâl haram gibi konularda kendi hevâlarına veya egemen güçlerin isteklerine ve tâğûtî yasalara uyarlar. Böyle kimseler ve topluluklar, zamanla birtakım varlıkları ve güçleri ilâhlaştırarak, onlara aşırı saygı göstermeye, bazılarının yardımını alabilmek için, bazılarının da kötülüğünden kurtulmak için onlar adına uydurulmuş putlara veya ilkelere tapınırlar. Kimileri de bu tapındıkları ilâhları kendileriyle Allah arasında bir aracı kabul ederler. Kendilerine göre dinler icad ederler ve onun peşinden giderler veya hak dini tahrif eder, hurâfe ve şirk peşinde koşarlar.

Tevhid dininden ayrılıp kendi hevâsına uyarak 'bağî' ve 'müşrik' olan ve bu şekilde doğru yoldan uzaklaşan zâlimler, kendi kafalarından koydukları ilkeleri bir inanç haline getirirler ve insanlara dayatırlar. İnsan, inanma ihtiyacı ile beraber yaratılmış olduğu için, âlemlerin Rabbine olan tevhidî inancını kaybetmiş veya hak dini bulamamışsa, içindeki boşluğu mutlaka bir şeyle dolduracaktır. Geçmişte daha çok putçuluk ve bâtıl/uydurma din şeklinde görülen bu ihtiyaç, günümüzde de benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır. Kimileri Allah'a ait ilâhlık özelliklerini bir başka şeye verirler. Sayı olarak, birden fazla ilâh kabul ederler, kimileri de Allah'a ait yaratma, rızık verme, cezalandırma, ödüllendirme, kendisine ibâdet ve duâ edilme gibi özellikleri Allah'ın dışındaki varlıklara da verirler. Onlar bu değer verdikleri niddlerini (ortak koştukları ilâhlarını) Al-

lah'ı sever gibi, hatta daha fazla severler.²²² Kimileri, herhangi bir şeye hayatlarında Allah gibi yer verir; Allah'tan fazla ondan korkar, Allah'tan fazla ona değer verir. Allah'ın hükümlerini takmaz, aldırılmaz; ama o çok sevdiği şeyden geldiğini zannettiği her şeye daha fazla itibar eder.

Bu gibi müşrikler, bir müslümanın Allah'a ibâdet ettiği gibi, ilâh haline getirdiği şeyin karşısında rukû' yapar, ya da secdeye kapanır veya namazdaki kıyâma benzer şekilde saygı duruşunda bulunur. Ona olan saygısını ve bağlılığını çeşitli şekillerde ortaya koyar. İlâh haline getirdiği şeyin veya kişinin emrinden dışarı çıkmaz. Onun önünde boyun eğer, onu râî etmeye ve onun cezasından kurtulmaya çalışır.

Şirk olayı, Allah'ın dışındaki herhangi bir şeyi, bir varlığı, bir kişiyi, bir gücü veya beşerî ideolojiyi Allah gibi değerlendirme, Allah yerine koymanın mantığıdır. Allah dışındaki herhangi bir şeyi Allah gibi sanmanın, onlara ilâhlık vermenin adıdır şirk. Bu, onlara tapınma şeklinde ortaya çıktığı gibi, inanç ve saygı olarak da görülebilir. Nitekim Kur'an câhiliyye Araplarının putlara tapınmasını şirk olarak nitelendirdiği gibi²²³ O'na çocuk isnat etmeyi ve yaratıkların ilâh sayılmasını da şirk olarak nitelemektedir.²²⁴ Bu yanlışlık, kulların Allah'a ait ilâhlığı ve rabliğı yeterince anlamamalarından kaynaklanmaktadır. Kur'an bu konuda şöyle diyor: *"Allah'ı gereği gibi takdir edemediler."*²²⁵ Allah'ı hakıyla bilemeyenler, O'nu ve O'nun rabliğini anlamayanlar, başka dinlere girer, başka ilâhlara boyun eğler. Kendilerini âlemlerin Rabbinden mahrum edenler, içlerindeki ihtiyacı başka yalancı ilâhlarla gidermeye çalışırlar. Kendini Allah'tan mahrum edenler, mutlaka başka ilâhlar (tanrılar) bulacaklardır. Yaratılış gereği Allah'a kulluk etmeyenler, ibâdet edecekleri bir ilâha, bir puta bağlanacaklardır. Allah'a hakıyla kul olamayan insanın böyle dalâleti var, putunu kendi yapar, kendi tapar. İşte şirk yanlışlığı, insanı bu noktaya düşüren bir zillet ve bayağılıktır.

Şirk En Büyük Zulümdür: Kur'an'ın ifadesine göre şirk en büyük zulümdür.²²⁶ Zulüm, hem nûrun zıddı olarak karanlık; yani kötülük, mutsuzluk, kaos, huzursuzluktur; hem de hakkı asıl sahibine değil de bir başkasına vermek, Allah'ın hâkimiyet hakkını, hiç hakkı olmayan başkalarında görme yanlışlığıdır.

222 2/Bakara, 165

223 53/Necm, 19-23

224 6/En'âm, 100; 7/A'râf, 191-192

225 22/Hacc, 74

226 31/Lokman, 13

Şirk inancı, İnsana huzur değil; sıkıntıyı, emniyeti değil; korkuyu ve güvensizliği, saâdeti değil; şekaveti, adâleti değil; zulmü, iyi ahlâkı değil; azgınlığı ve fesâdı kazandırır. Kur'an, şirk koşanların sürekli huzursuzluk içinde olduklarını çarpıcı bir şekilde anlatmaktadır: *"Kim Allah'a şirk koşarsa sanki o gökten yere düşmektedir de kuşlar onu didik didik etmektedir veya rüzgâr onu ıssız bir yere sürükleyip atmış gibidir."*²²⁷

Şirk İnancının Bir Temeli Yoktur: İslâm'a göre tek yaratıcı Allah'tır ve O bütün kâinatın tek hâkimidir.²²⁸ Bu açıdan şirkin bir esası, bir temeli yoktur. Zaten müşrikler bile sıkıştıkları zaman âlemlerin Rabbi Allah'a sığınır. ²²⁹ Yerde ve gökte iki veya fazla ilâh (tanrı) olsaydı hepsinin düzeni bozulurdu.²³⁰ Öyleyse şirk dininin ilâh anlayışı temelinden sakattır. Şirk inancı, sahibini desteksiz ve yönsüz bırakır. Şirk koşanlar, Allah ile bağlarını kopardıkları için haktan uzak kalırlar, yanlış hüküm verirler, adâletten uzaklaşırlar, zulme bulaşırlar. Hatta bu şirk onlara çocuklarını öldürmeyi bile güzel gösterebilir.²³¹ Ancak, şirk inancı İnsanı tatmin etmez. Müşrik kimse, bir arayış ve özlem içerisinde. Müşrikler, ibâdet ve duâ ettikleri ilâhlarının kendi ihtiyaçlarını karşılayacağını sanırlar. Hâlbuki ilâhlar onlara hiç bir karşılık veremezler. İlâhlara yalvaranların hali su-suzluğunu gidermek için iki elini suya uzattığı halde asla suya ulaşamayan kimse gibidir.²³²

Müşrikler, hiç bir şey yaratamayacak olan, aksine kendileri bir Yaratıcı tarafından yaratılmış şeyleri Allah'a şirk/ortak koşturmaktadırlar. Şüphesiz aklını iyi kullananlar bunun yanlışlığını görürler.²³³ Allah'a ait özellikleri (nitelikleri) yaratılmış olanlara vermek, yanlışların en büyüğüdür. Şirk koşanlar büyük sapıklık ve karmaşa içerisine düşerler.²³⁴ Onlar, dibi görünmez bir karanlığa yuvarlanırlar.²³⁵ Allah (c.c.) böylesine yanlışlığa ve sapıklığa düşenlerin yüreklerine sürekli bir korku salmıştır. Onlar devamlı bir tedirginlik ve korku içerisinde. ²³⁶ On-

227 22/Hacc, 31

228 6/En'âm, 101, 164; 10/Yûnus, 68; 17/İsrâ, 111; 22/Furkan, 2

229 6/En'âm, 40, 63; 10/Yûnus, 22

230 21/Enbiyâ, 22

231 6/En'âm, 137

232 13/Ra'd, 14

233 7/A'râf, 191

234 4/Nisâ, 48

235 4/Nisâ, 116

236 2/Â-i İmrân, 151

lar, âhiret hayatına yakînen inanmadıkları için, hep dünyada kalmak isterler, ölmekten korkarlar. ²³⁷

Allah (c.c.) şirk günahını affetmez: Kur'an'ın haber verdiğine göre Allah, şirk koşma dışında kalan günahlardan dilediğini bağışlayacaktır. Ancak, rahmetinin genişliğine rağmen müşrikler bu rahmetten mahrum kalacaklar. Çünkü şirk, kulun işlediği en önemli cürümdür.²³⁸ Yarın hesap gününde onlar affedilmeyi, merhamet olunmayı istedikleri zaman onlara “hani dünyada iken ortak koştuklarınız, çağırın bakalım” denecek. Ama ortak koştukları şirk unsurları onlara asla yardım edemeyecektir.²³⁹ Hatta o şirk koştukları şeyler, müşriklere ‘siz yalancılarsınız’ diye cevap verecekler ve kendilerinin Allah’a teslim olduklarını söyleyecekler. ²⁴⁰

Şirk koşmadan ölenlerin affedileceği umulur: Şirk koşanlar, kesinlikle cehennemliklerdir.²⁴¹ Müslümanlardan şirk koşmadan ölenlerin affedilip cennete konulacağı umulur. ²⁴²

KUR'ÂN-I KERİM'DE ŞİRKİN TANIMLARI

Kur'an'da “Şirk” kelimesi ve türevleri 168 yerde geçer. Şirk kelimesi geçmese bile, âyetlerin çok büyük bir bölümü, tevhidi hâkim kılmak için şirkle mücâdeleyi konu edinir. Kur'ân-ı Kerim, müşrikleri, yeryüzünde birliği ve huzuru bozan, insanlar için zararlı, çirkin bir tip olarak görür ve neces, yani pislik (pis değil; pislik) olarak nitelendirir.²⁴³ Kur'an'da şirk, herhangi bir şeyi, kavramı veya bir kimseyi tercih etme, önem ve kıymet verme, yüceltme bakımından Allah'la eşit düzeyde görmek veya bunu davranışlarına göstermektir. Kur'an bize Allah'ı (c.c.) birçok sıfat ve isimleriyle tanıtmış ve O'ndan başka ilâh olmadığını kesin ifadelerle bildirmiştir. Allah'tan başkasının ilâh kabul edilmesi, bir şahıs veya nesnenin Allah'ın Kur'anda bildirilen bazı özelliklerine sahip olduğu

237 2/Bakara, 96

238 4/Nisâ, 48, 116

239 6/En'âm, 23; 16/Nahl, 27; 18/Kehf, 52

240 16/Nahl, 86-87

241 5/Mâide, 72; 4/Nisâ, 116

242 Müslim, İman 151-152, hadis no: 93-94, 1/94; Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s. 635-639

243 9/Tevbe, 28

varsayımıyla olur. Allah gerçek ve tek ilâhtır; Allah'ın sıfatlarına sahip olan başka hiçbir varlık olamaz. İşte, Allah'ın herhangi bir sıfatına başkasının Allah'la birlikte veya bağımsız olarak sahip olduğunu iddia etmek, Allah'tan başka ilâh kabul etmektir, yani şirktir.

Kur'ân-ı Kerim'e göre şirk büyük günahdır,²⁴⁴ büyük bir zulümdür,²⁴⁵ aynı zamanda büyük cehâlettir.²⁴⁶ O yüzden şirk, ilme ve akla dayanmaz; şirk zanna göre harekettir.²⁴⁷ Apaçık sapıklık²⁴⁸ ve büyük bir alçaklıktır.²⁴⁹ Şirk âhiret inancıyla bağdaşmadığından dünya hayatına düşkünlüktür.²⁵⁰ Şirk, Kur'an'da halkı, sağlam temellerden uzak tutma olarak da tanımlanır.²⁵¹ Takvâ gibi gerçek ve güzel korkulardan uzak olduğu için müşrik, kendi içini kemiren ve onurunu tümüyle yok eden çirkin korkulara mahkûm olur. Şirk, kalplerin korku ile doldurulması demektir.²⁵² Müşrikler, Tevhid inancında olanlara karşı düşmanlık yaparlar.²⁵³ Bütün bu sebeplerden dolayı şirk insanı ebedî cehennemlik yapar. Cennetin kapıları onlara kesin olarak kapanır.²⁵⁴

Kur'ân-ı Kerim'de birçok âyette Allah Teâlâ, insanları şirke düşmemeleri hususunda uyarır:

*“De ki: Ey câhiller! Bana Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz? Ey Muhammed! And olsun ki sana da, senden önceki peygamberlere de vahyolunmuştur. And olsun, eğer Allah'a ortak koşarsan işlerin şüphesiz boşa gider ve hüsrana uğrayanlardan olursun. Hayır, yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol.”*²⁵⁵

“O'nu bırakıp ilâhlar mı edindiler? De ki: Kesin delilinizi getirin, İşte be-

244 4/Nisâ, 48

245 31/Lokman, 13

246 21/Enbiyâ, 24

247 6/En'âm, 116

248 29/Ankebût, 5; 4/Nisâ, 116

249 7/A'râf, 152

250 2/Bakara, 96

251 29/Ankebût, 41

252 3/Âl-i İmran, 151

253 5/Mâide, 82

254 5/Mâide, 72

255 39/Zümer, 64, 65, 66

nim ve ümmetimin kitabı ve benden öncekilerin kitapları. Hayır, onların çoğu gerçeği bilmez de yüz çevirirler.”²⁵⁶

“O, ancak tek bir ilâhtır. ‘Doğrusu ben O’na şirk/ortak koşmanızdan mâsumum, berîyim’ de.”²⁵⁷

ŞİRKİN SEBEPLERİ

Kur’ân-ı Kerim, şirkin çirkinlik ve zararlarını anlatıp insanları ondan sakındırırken, şirkin kaynağını, sebeplerini de açıklar. Bu sebepleri şöyle özetleyebiliriz:

1-) İnsanların tevhidden sapıp, şirke düşmelerinin asıl sebebi; insanın nefsinin arzularına tapması, hevâsını ilâh edinmesi ve diğer insanlara karşı üstünlük sağlayıp onları kendisine kul etmek istemesidir.²⁵⁸

Bağy; hakka saldırı, payına râzı olmayıp başkalarının payına saldırma, haksızlık etme, hased, birbirini çekememezlik mânâlarına gelir. İnsanları bağy etmeye iten, hevâ ve heveslerinin peşinden gitmeleri, nefislerine tapınmalarıdır.²⁵⁹ Şirk, nefsinin hevâsını ilâh edinenlerin, insanları kendilerine kul etmeleri ve sömürmeleri üzerine kuruludur. Bu yüzden tâğutlar, kendi hevâlarını/ arzularını ilâhlaştırmak için, ilkelerini kendilerinin tesbit ettikleri ve başkalarının haklarını gasp üzere kurulu şirk düzenini isterler. Tâğutlar, ortaya attıkları sahte ilâhlara insanları taptırarak, aslında kendilerine (kendi çıkarlarına) taptırır, kulluk ettirirler. Şirk, insanların insanlara kulluk ettiği düzenin adıdır.

2-) Atalarına ait özelliklerle gururlanmak ve halkı atalarının bâtil inancına sevk etmek.²⁶⁰

3-) Diğer varlıkları Allah ve Rasûlünden çok sevmek.²⁶¹

ŞİRKİN ÇEŞİTLERİ

²⁵⁶ 21/Enbiyâ, 24

²⁵⁷ 6/En’âm, 19

²⁵⁸ Bak. 79/Nâziât, 24; 43/Zuhuf, 51; 3/Âl-i İmran, 10

²⁵⁹ 25/Furkan, 43; 28/Kasas, 50

²⁶⁰ 2/Bakara, 170; 43/Zuhuf, 23, 24

²⁶¹ 9/Tevbe, 24; Yine bak. 2/Bakara, 165, 96

1- Şirk-i İstiklâl: Allah ile birlikte başka bir ilâh tanımak, yahut tamamen ayrı olmak üzere bir veya birden fazla ma'bûdun varlığına inanmaktır. Eski Türklerdeki yer ve gök tanrısı inancı veya mecûsîlerin iyilik ve kötülük tanrısı inançları gibi.

2- Şirk-i Teb'îz: Allah'ın bir olduğunu kabul etmekle beraber, birden fazla tanrının toplanmasından meydana gelmiş bir Allah kabul etmektir. Hristiyanların teslis, yani Allah'ın baba-oğul-rûhul kudüs toplamı olarak bir olduğu inancı gibi.

3- Şirk-i Takrîb: Kâinatın yaratıcısının ve düzenleyicisinin bir olduğuna inanmakla beraber, ona yaklaştıracığı inancı ile insanların kendi yaptıkları put, heykel ve benzeri şeylere tapmasıdır. Peygamberimiz zamanında yaşayan câhiliyye Arapları putlara, kendilerini Allah'a yaklaştıracakları iddiası ile tapıyorlardı. Kur'ân-ı Kerim onların şöyle dediklerini anlatır: ***"Allah'ı bırakıp da kendilerine birtakım dostlar edinenler derler ki: Biz bunlara ancak bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye tapıyoruz."***²⁶²

4- Şirk-i Taklîd: İnsanların husûsî olarak beğenip seçtikleri için değil de, atalarından geldiği için kabul ettikleri şirktir. Genellikle insanların çoğu dinini seçerek değil, içinde bulunduğu toplumda o din bulunduğu için bir dine sahip olur. Bu husus Kur'ân-ı Kerim'de şöyle belirtilir: ***"Atalarımızı bir din üzerinde bulduk. Biz de onların izlerine uyan kimseleriz."***²⁶³

5- Şirk-i Esbâb: Kâinattaki her türlü kanunun Allah'ın yaratması ve müsaadesiyle değil de, kendi kendine oluştuğuna ve işlediğine inanmak. Kâinattaki her şeyi yaratan ve eşyanın husûsiyetlerini tayin ve takdir eden Allah'tır. Kâinatta her şeyin özellikleri vardır. Su yüz derecede kaynar, ateş yakıcıdır gibi. Eşyaya bu özellikleri Allah vermiştir. Allah'ı hiç tanımayarak her şeyi eşyaya ve sebeplere bağlamak şirktir. Allah her şeye bir sebep göstermiştir. Her şeyin sebeplerine bağlı olduğuna, sebepsiz bir şey olmadığına inanmakla beraber, sebepleri Allah'ın yarattığına inanmak şirk değildir. Şirk olan, her şeyi yalnız tabiata ve zâhiri sebeplere vermektir.

Bu tasnifin yanında, şirk; açık şirk ve gizli şirk olmak üzere de ikiye ayrılır.

262 39/Zümer, 3

263 43/Zuhuruf, 23

GİZLİ ŞİRK

Şirk, gizli ve açık olmak üzere de ikiye ayrılır. Açık şirk: Allah'ın zâtında, sıfatlarında ve isimlerinde ortak tanımaktır. Bu şirkin tesbiti kolaydır. Fakat gizli şirk öyle değildir. Gizli şirk; Allah'ın tasarruflarına (isteklerine) kafa tutmak ve Allah'tan beklenmesi gerekeni başkasından beklemektir. Bu şirkin farkına varmak zordur. Maalesef, günümüzde dinini tam olarak bilmeyen bazı müslümanlar gizli şirke bulaşmaktadır. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) bu hususta müslümanları uyarmaktadır. Riyâ, gizli şirklerin başında gelir. Meselâ bir insan Allah'a ibâdet ederken insanların gözüne girmeyi, onların yardımlarından faydalanmayı amaç edinirse, şirk koşmuş olur. Buna gizli şirk denir. Çünkü İslâm'da ibâdet, sadece Allah'ın rızâsı için yapılır. Çağımızda bir hastalık derecesine varan, aşırı mal-mülk sevgisi, aşırı para ve servet hırsı, aşırı şöhret sevdası gibi kötü duygular da gizli şirk sayılmışlardır. Bunlar için delicesine çalışılırsa, bu çok tehlikelidir. Farkına varmadan insanı şirke götürebilir.

*“Onların çoğu Allah’a, şirk koştan iman etmezler”*²⁶⁴ Allah Rasûlü (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurdu: *“Sizin hakkınızda en çok korktuğum küçük şirktir.”* ‘Küçük şirk nedir ey Allah'ın elçisi?’ diye sordular. *“Riyâdır. Allah Teâlâ, kıyâmet günü insanların amellerinin karşılıklarını verdiği zaman: ‘Dünyada kendilerine riyâ/gösteriş yapmakta olduklarınıza gidin. Bakın bakalım, onların yanında bir karşılık bulacak mısınız?’ buyurur.”*²⁶⁵

Rasûlullah (s.a.s.) hutbede şöyle buyurdu: *“Ey insanlar, bu şirkten sakının. Muhakkak ki o, karıncanın kımıldamasından daha gizlidir.”* İçlerinden birisi: “Ey Allah'ın Rasûlü, karıncanın kımıldamasından daha gizli olduğu halde böyle bir şirkten nasıl sakınabiliriz?” *“Ey Allah'ım, bile bile sana herhangi bir şeyle şirk koştan yine sana sığınırız. Bilmediğimiz şeylerden de Senden mağfiret dileriz’ deyin”*²⁶⁶ buyurdu.

Allah'ın halîli (dostu) İbrâhim (a.s.) ne güzel duâ etmiş: *“Allah'ım, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut.”*

264 12/Yûsuf, 106

265 Tirmizî, Hudûd 24, hadis no: 1457

266 İmam Mervezî, Müsned-i Ebû Bekri's-Sıddık, çev. A. Davudoğlu, s. 89-93, hds. no: 17, 18; Suyûtî, Câmiu's-Sağîr Muht. Tercüme ve Şerhi, c. 2, s. 504, hds. no: 2458; Buhârî, Edebu'l-Müfred, 296, hds. no: 716; Münzirî, Hadislerle İslâm (Terğîb ve Terhîb), c. 1, s. 95, hds. no: 33; İbn Hacer el-Askalânî, Terğîb ve Terhîb, s. 23, hds. no: 11; Zebîdî, İthâfu's-Sâde, II/272-273, VIII/281; Ebû Hâcer Besyûnî, Mevsûatü Etrâfi'l-Hadîs, II/213; İbn Kesir

*Yâ Rabbi, şüphesiz ki bu putlar, birçok insanı saptırdı.”²⁶⁷ Âyette belirtil-
diği üzere, İbrâhim (a.s.) bile, kendinin ve neslinin putlardan uzak kalması için
Allah’a duâ etmiştir.*

Hele, İslâm’ın hâkim olmadığı günümüz câhiliyye ortamlarında şirk çeşitleri
daha da çoğalmıştır. Kur’an’ın birçok âyetinde, küçük olsun, büyük olsun şir-
kin her türlüşünden arınan müttakî kullardan bahsedilmektedir. Allah’ın birli-
ğine iman eden, Allah’a şirk koşanlara düşman olan, tâğutlara ve müşriklere
buğz ederek Allah’a yaklaşan, sadece Allah’ı dost, ilâh ve ma’bud edinen, yal-
nız O’nu seven, O’ndan korkan, O’ndan uman, O’ndan yardım isteyen, O’na
boyun eğen, O’na tevekkül eden, O’nun emrine tâbi olup rızâsını gözetken, bir
iş yaptığı zaman Allah adıyla yapan ve hayatının her bölümünde O’na ait olan
kimseler kurtuluşa ermişlerdir. *“De ki, namazım, ibâdetlerim, hayatım ve ö-
lümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun hiçbir şeriki/ortağı yoktur.”²⁶⁸,
“De ki, Allah her şeyin Rabbi iken, O’ndan başka bir rab mi arayayım?”²⁶⁹*

Allah’a kulluğun gereği, itikadı ve imanı sağlamlaştırmaktır. Kimin itikadın-
da/inancında hafif de olsa sapma olur ve imanı bozulursa, onun ibâdetleri ve
amelleri Allah katında kabul olmaz. İtikadı düzgün, imanı sahih ve sağlam in-
sanın ise, az ibâdeti (meselâ farzlarla yetinmesi) bile Allah katında çok ibâdet
yerine geçer. Düşüncelerimiz, okuduklarımız, yaşadıklarımız ve eylemlerimizin
amacı itikadımızı sağlamlaştırmak olmalı, duâlarımızda da Allah’tan bunu is-
temeliyiz.

ŞİRKİN ÇAĞDAŞ YANSIMALARI

İnsan, müslümanım dediği, kelime-i tevhidi söylediği halde, cehâlet ve dü-
zenin/ortamın câhilî yapısından dolayı -Allah muhâfaza etsin- kolaylıkla şirke
düşebilir. Mü’min olmak, çok zor değildir; esas önemli olan, özellikle İslâm’ın
hâkim olmadığı çevrelerde mü’min kalmak ve müslüman olarak ölmektir.

İnsanlık hüsrânın tüm boyutlarını yaşıyor. Şirkin zulmü globalleşiyor. Çağ
imaj, kandırma, vitrin, reklam, tüketme ve tükenme çağı. Çılgınlık, azgınlık ve
isyan hiçbir sınır tanımıyor. Nice insan, İslâm’ı mükemmel yaşayanlara şâhit

267 14/İbrâhim, 35-36

268 6/En’âm, 163-164

269 6/En’âm, 164

olmadığı için İslâm'ın dışında kalıyor; hatta görmediğine, bilmediğine düşman oluyor. Müslümanların da önemli bir kesimi müslümanlığı bilmiyor. Bilenlerin de yapabileceklerinin tümünü yaptıklarını iddia etmek zor. Bu ortamda, teknik imkânlarla donanan, devle(tle)şen, küreselleşen fitne, sadece yapanları değil; tüm insanlığı kemiriyor. Ülkeler, sokaklar, evler, beyinler, gönüller işgâle uğramış durumda. Müslüman olduğunu iddia edenlerin de büyük bölümü bilinçsizce şirkin kucağına atılıyor, kurtuluşu zâlimlerin safında arayıp ifsâdi islah zannediyor.

Günümüzde sık görülen şirk unsurlarının, tevhidi bozan durumların bazıları şunlardır:

GÜNCEL CÂHİLÎ EĞİTİMDE ŞİRK

Câhilî eğitim kurumlarında bilginin temel kaynağı olarak vahy kabul edilmeyip, sadece akıl ve duyu organları kabul edilir. Bu, hem eski Arap câhiliyesinde, hem de günümüzdeki şirke dayalı düzenlerin güdümündeki modern câhiliyyede ortak şirk kaynağıdır. Dünyanın oluşumu ve insanın ortaya çıkışı konularında ortaya atılan teoriler câhilî eğitimin temelini teşkil eder. İlk insanı, tesadüf sonucu veya doğa kanunları gereği hayvanın evrim geçirmiş türü kabul eden günümüz bilimleri ve eğitim anlayışları, yaratmayı ve eğitip terbiye etmeyi (rabliği) Allah'a hiç dayandırmayan, yaratıcı ve rab olarak başka tanrılara inanan müşrik tip yetiştirmek için çabalar. Yaratma konusunda Arap müşrikleri kadar bile Allah'ı kabul etmeyen şirk zihniyeti, dünyadaki ilk insanların yaşayışını, karanlık çağ safsatası ile başlatır. Çağ tasnifleri ve tarihe bakış, tevhidî inanıştan tümüyle farklıdır. Hz. Âdem'den beri devam eden tevhidî hayat ve hak-bâtıl mücâdelesini unutturulmak istenir. Müşriklerin hâkim olduğu devlet düzenleri, ileri medeniyetler olarak tanıtılır, câhiliyye hayatı ideal toplum modelleri olarak sunulur. Câhiliye eğitiminden geçmiş ve İslâm'ı hakkıyla öğrenememiş her ırktan insanın asr-ı saâdeti; Roma, Atina ve Isparta uygarlığı, Mısır veya Bâbil medeniyetidir.

Bazıları, putlaştırdıkları kişilerin kabirleri veya kutsallaştırdıkları simgeler karşısında müslümanların namazdaki kıyımlarına benzer şekilde hazır ol vaziyete geçer, saygı duruşunda bulunur. Hatta, namazda doğal kabul edilebilecek bir davranış (kaşınınca başı kaşımak, öksürmek vb.) böyle bir saygı

duruşunda uygun/câiz görülmez. Hiç alâkası olmadığı halde, herhangi bir açılış programında, ya da bir törende saygı duruşu ile başlamak câhiliyye toplumlarının dinî bir kuralı kabul edilir. Bu tür programlara katılan müslümanlar da dinlerinin câiz görmemesine rağmen bu saygı duruşuna katılma zorunda bırakılır. Okullardaki bütün öğrenci ve öğretmenler her hafta okul açılış ve kapanışlarında, bayram kabul edilen zamanlar gibi özel günlerde bu tür saygı duruşlarına mecbur tutulur. Bu tür tavırlar, aslında bir tapınma ve âyindir.

İslâm, her şeyden önce tevhid dinidir. En fazla önem verdiği husus, bireysel, sosyal ve siyasal hayatta tüm çeşitleriyle şirkin izâlesi ve tevhidin ikamesidir. İslâm, put amaçlı heykellere çok sert ve net tavır aldığı için müslümanlar 20. y.y.'a kadar bu çeşit putlaştırmanın etkisinden uzak yaşadılar. Put heykelleri ve putlaştırılma ihtimali olan resimleri büyük günah kabul ettiler. Yirminci asırda, tâğutların ve onların kurduğu tâğutî yönetimlerin etkisi ve dayatmasıyla her çeşit putlaştırma müslümanları kuşatmaya başladı.

Problemi anlamadan çözüm mümkün olmaz. Hastalığı doğru teşhis etmeden tedavinin mümkün olmadığı için, önce problemin adını koymamız gerekiyor: Okullar, devlet kurumları olduğuna ve bu ülkede yaşayan her çocuk, 8 yıl zorunlu eğitime tâbi tutulduğuna göre, ilk olarak devleti/düzeni din açısından teşhis etmeyle işe başlamamız lâzımdır.

Türkiye, bir din devletidir. Okullara ve her türden resmî kurumlara baktığınızda bunu kabullenmek zorunluluğu var. Kemalizm dini, tek dindir ve kimse Atatürk'e hiçbir şeyi ortak koşamaz.

Laik olduğunu iddia eden T.C., aslında Kemalist bir teokrasidir. Devletin resmî lügatinde bu ilan edilir: 1948'de basılan Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğüne göz atılırsa sadece devletin değil, tüm Türklerin de dini Kemalizm'dir. Bu resmî sözlüğe göre; "Kemalizm: Türklerin dini"dir. Türkiye Devletinde Atatürk tek ulusal lider kabul edilir ve halkın da bu tercihi alternatifsiz kabul etmesi istenir. Sanıldığıнын aksine, resmî inanışa göre o, yalnız askerî ve siyasî bir dehâ değil, aynı zamanda dinî liderdir de. Günümüzde, devletin okullarında okutulan Din Dersi (Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi) kitaplarının kapağına ve içeriğine, âyet ve hadisten daha fazla onun referans gösterildiğine bakmak yeterlidir. O, devlet inancında "ulu önder"dir. T.C., 1923'den beri Atatürk'ün en büyük olduğuna inandığı için her Türk vatandaşının onu sevmek ve ilkelerine itaat etmek zorunda olduğunu düzen, din yaklaşımı içinde tartışmasız kabul eder ve ettirir. Anayasa, partiler kanunu ve tüm yasalar onun ilkelerinin hiç birine ters düşemez. Hangi

parti yönetim rolünü üstlenirse üstlensin, aslında Atatürk her dönemde tek başına iktidardadır ve iktidarını başkalarıyla paylaşması, yani Atatürk'e şirk koşulması kabul edilemez. Bu ülkede egemenlik kayıtsız şartsız Atatürk'ündür. Bu ülkede din devletinden bahsedilemez, ama devlet dininin egemenliğinden rahatlıkla söz edilebilir. Ne diyordu Celal Bayar: "Atatürk'ü sevmek ibâdet'tir." Evet, devletin gözünde Atatürkçülük bir dindir. Devletin anayasasında, Allah, Peygamber, Kur'an, İslâm gibi kelimeleri bulamazsınız. Bunun yerine sadece Atatürk'e ve onun ilkelerine atıfta bulunulur. Devletin bu mutlak sevgisi ve bağlılığı, bir tapınmanın göstergesi kabul edilebilir.

Kur'an, müşriklerin, "biz atalarımızın yolundan ayrılmayız, onların izinden gideriz" dediğini belirtir. T.C. de kendine özgü bir atalar rejimidir. Türkiye düzeni, tüm Türk vatandaşlarının atası kabul ettiği için, atasını sevmeme hakkını kimseye vermez. Atatürk sevgisinden daha büyük sevgi olmaması gerektiğini, onun ilkelerinin tartışılmaz doğru olduğunu bir akîde ve davranış biçimi olarak ilân eder ve çeşitli âyinlerle bu tavır, ilköğretimin ilk sınıfından itibaren tüm vatandaşlara uygulattırılmaya çalışılır. Düzene göre, onun hata yaptığı kabul edilemez. Kimse Atatürk'ü eleştiremez, heykellerine ve fotoğraflarına yan gözle bakamaz.

DİNİMİZİN DİN ANLAYIŞI

Din kelimesi, sadece hak din için, yani özel ve dar anlamıyla İslâm için kullanılmaz. Din kelimesinin geniş olarak ele alındığı istilahtaki veya pratikteki anlamı; bir dünya görüşünü, bir hayat şeklini belirleyen görüşler, emirler ve yasaklar manzûmesidir. Yani, üstünlüğü kabul edilen kanun ve kurallarla belirlenmiş yaşama şekline din denir. Dolayısıyla "her din bir hayat şeklidir ve her hayat şekli bir dindir." Kur'ân-ı Kerim', din kelimesiyle bir hayat nizamını, inanç ve yaşama biçimini gündeme getirir.

İslâm inancına göre, üç çeşit din vardır. Biri hak din olan İslâm, ikincisi muharref dinler olan Hristiyanlık ve Yahûdilik, üçüncüsü de bâtil dinler. Bâtil dinler, insanlar tarafından konulan hayat şekilleridir. Kanun ve kuralların Allah'a dayanmadığı sistem ve nizamların tümü bu gruptandır. Puta tapıcılık, Mecusilik, Budizm gibi hayat şekilleri, eski zamanlardan beri görülen bâtil dinlerdendir. Kapitalizm, komünizm, sosyalizm, materyalizm, faşizm, Kema-

lizm, laiklik gibi ideolojiler ve tüm beşerî düzenler günümüzdeki bâtil dinlerdir.

Bir hayat şekli, bir dünya görüşü, bir yol, bir yaşam tarzı olarak ifâde ettiğimiz şeyin en kısa adı “din”dir. Din kavramı, bütün bunları kuşatmaktadır. Herhangi bir toplumun, cemaatin veya bir ferдин dünya görüşü, gittiği yol ve yaşam tarzı Allah’ın hükümlerine göre belirleniyor, bu ilâhî hükümlere göre şekil alıyor ise, bu toplum, bu cemaat veya bu fert İslâm dini üzeredir.

Kur’an’ın hükümlerini bir tarafa bırakarak insanların yaşam şeklini belirleyecek hükümler, kurallar, kanunlar koyan ya da bunları uygulayanlara İslâmî literatürde “tâğüt” denilir. Kur’an’da mü’minlerin öncelikle tâğutu inkâr etmeleri, yani onun varsa iyi taraflarını görmezlikten gelmeleri, küfredip üstünü örtmeleri istenmektedir.²⁷⁰ Çünkü Allah’ın indirdiğiyle hükmetmediği için tâğutlar, yoldan çıkmış fâsık, zâlim ve kâfirdirler, onlar en büyük haksızlık olan şirki sadece kabul etmekle yetinmeyip, yönettikleri halka da dayatmaktadırlar. Bir insanın Müslüman olması ve Müslüman kalabilmesi için, öncelikle Allah’tan başka ilâhlık taslayan her görünümdeki tâğutu (tüm kuralları ve kurumlarıyla) reddetmesi gerekmektedir.

İnsanların hayat şeklini belirleyen her ideoloji, her izm, her dünya görüşü veya yaşam biçimi, Kur’ân-ı Kerim’e göre birer dindir. Çünkü bütün bunlar dinin yapısında yer alan konulara müdâhale etmekte, bu konularda doğru veya yanlış görüşler, hükümler ileri sürmektedirler. Bu ideolojilere “din” denilebilmesi için, kaynağı itibariyle ilâhî veya beşerî olma şartı yoktur. Meselâ Mekke’li müşrikler kendilerini ilâhî bir dine nisbet etmemelerine rağmen, dinler tarihi içinde onların adı konulmuş bir dinleri olmadığı halde, Kur’ân-ı Kerim onların içinde bulunduğu hayat şekline ve onların tüm yönelişlerine “din” demektedir. **“De ki, ey kâfirler! Ben sizin taptıklarınıza tapmam... Sizin dininiz size, benim dinim bana.”**²⁷¹

O halde neden laikliğe, Atatürkçülüğe, materyalizm ve kapitalizm gibi düzenlere “din” denilmiyor? İşte, dünya müstekbirlerinin kendi koydukları dinlere Kemalizm ideolojisi veya kapitalizm gibi adlar verip bunlara din demeyişlerinin nedeni; yönettikleri halkın iki farklı din vakıasıyla, yani din ikilemiyle karşılaşmaması içindir. Çünkü bu müstekbirler halk kitlelerinin din olgusuna karşı tutucu yaklaşımlarını bilmekteler ve halkın tepki göstereceği bir din ikilemi meydana getirmemek için, kendilerinin ortaya atıp ilkelerini belirledikleri dinlere, falan ideolojisi veya filan izmi gibi isimler takmaktadırlar.

270 2/Bakara, 256

271 109/Kâfirûn, 1, 2, 6

Düzenin ve okulların farklı bir dini dayattığı için, **Müslüman çocuklarımız iki dinli yetişiyor.** Evdeki din ile okuldaki din farklı; birbirine tümüyle düşman iki inanç ve yaşam tarzı sunuyor. Çocuklar, çifte standartlı yetişiyor. Ana ve babaların “aman oğlum, şunu sevme, şuna inanma, ama bunları okulda öğretmenine filan da belli etme!” diye tavsiyesi, çocuğun karakterini daha küçük yaşta anormalleştiriyor.

Bu ülkedeki tüm problem, çatışma ve gerginliklerin sebebinin dinler arası çatışma olduğunu söyleyebiliriz. Hayır, kısa zaman önce ülkeyi karıştırmak ve belki de tekrar askerî darbeye zemin hazırlamak için öldürülen Hrant Dink’ten, Ermenilerden, azınlıklardan bahsetmiyorum. Onlar özgür olarak kendi dinlerini öğrenebiliyor, papazların öğretmen olarak görev yaptığı özel okullarda kendi dinlerine uygun eğitim alabiliyor, kendi dinlerini özgürce yaşayabiliyorlar. Devlet dini olan laiklik ve Kemalizm ile çoğunluğun dini İslâm arasındaki çatışmadan bahsediyorum. En önemli Kemalist devrimlerden biri tevhid-i tedrisattır. Yani, eğitim ve öğretimin tekel olarak devlete ait olduğu ilkesi. **Tevhid eri Müslümanlar olarak biz tevhid-i tedrisat değil; tevhîdî tedrisat istiyoruz.** Eğitim, tümüyle devlet tekelinde olduğu için, okullarda şikâyet edilen tüm problemlerden öncelikle bu düzen sorumludur. Bu ilkeden yola çıkarak düzen, eğitim kurumlarında kendi dinini, kendi kutsallarını bütün Müslüman çocuklara dayatmakta, bütün çocukların laik ve Kemalist olmasından başka bir seçenek ve özgürlük tanımamaktadır. İslâm’ın putperestlik olarak kabul ettiği uygulamalar, törenler, âyinler, övgüler okutulan derslerden de önemli, en öncelikli ders kabul edilmektedir. Sıyer dersi işlenir gibi ama farklı bir kişinin hayatı işleniyor; uydurma coşkularla döne döne her yıl ezberlettirilip körpe beyinlerin yıkanması için anlatılıyor, anlatılıyor. Tüm derslerin içeriği Batıcı, laik ve Kemalist inanca uygun olarak veriliyor okul denilen tapınakta. Okullar, düzene uygun kafalar yetiştiren birer torna atölyesi konumunda işlev yapmaktadır. Uysal ve düzene itaatkâr nesiller, tâğuta kulluk yapmaya hazır insanlar yetiştirmek okulların temel görevi olmaktadır.

Bu topraklardaki tüm okullarda verilen eğitim Kitapsız bir eğitimidir, tıpkı devletin Kitapsız bir devlet olduğu gibi. Buradaki Kitab’ı tırnak içinde ve Kur’an anlamında ifade ediyorum. Yoksa, fırlatılınca ekonominin yerle bir olduğu düzenin sarsıldığı Anayasa adında kutsal bir kitabı vardır devletin. Okullarda da bu kutsal Anayasa ve kutsal Nutuk kitabına uygun o paralelde farklı kitapların varlığını elbette herkes bilmektedir. Evet, insanlar tâğutî kurumlar aracılığıyla Kitapsız yapılmakla da kalmıyor, farklı kutsallarla yönlendiriliyor.

Eğitim, Rab kavramını gündeme getirir. İnsanların mutlak eğitici, terbiye edip yetiştiricisi Allah'tır. O'nu temel almayan eğitim, eğitim değil öğütüm olur. Pansuman tedaviler yerine; radikal değişim ve çözümler olmadan eğitimden hayır beklemek, okyanusu yürüyerek geçmeyi düşünmek demek. Câhilî eğitim kurumlarında bilginin temel kaynağı olarak vahy kabul edilmeyip sadece akıl ve duyu organları kabul edilir. Laik devlet yönetime, laik eğitim de bilime Allah'ı karıştırmaz. Oralara başka ilâhlar(!) yön verir. Hâlbuki Kur'an'a göre yönetmek ve eğitmek sadece Allah'a ve izin verdiklerine aittir, bunların ilkelerini tesbit yalnız O'nun hakkıdır. Vahyi, eğitime müdâhale ettirmemek, hem eski Arap câhiliyyesinde, hem de günümüzdeki şirke dayalı düzenlerin güdümündeki modern câhiliyyede ortak şirk kaynağıdır. Dünyanın oluşumu ve insanın ortaya çıkışı gibi konularda ortaya atılan teorilerden tutun, hiçbir konu Allah'a dayandırılmaz. Eğitim, aynı zamanda besmelesizdir. Bismillâh deyip besmele çekerek başlamak bile yasaktır derse, Es-selâmu aleyküm'le sınıfa girmek gibi. Başörtüsü yasağı da gâyet doğaldır bu zihniyette. Ama, besmele ile başlama, başörtüsüne göz yumma câhiliyyenin veremeyeceği tâvizler değildir. Ve bana göre câhiliyyenin o zaman tehlikesi daha büyük olur. İçinde haktan bazı basit hususlar taşıyan bâtil daha tehlikeli olacaktır, hakka hiç yer vermeyen bâtıldan. Günümüz bilimleri ve eğitim anlayışları, yaratmayı ve eğitip terbiye etmeyi (rabliği) Allah'a hiç dayandırmadığından; yoktan var edici, yarattıklarını yönetici bir ilâh ve eğitici bir rab olarak başka tanrılara inanıp kul olmaya hazır müşrik tip yetiştirmek için çabalar. Kur'an'ın ilkelerine hiç yer vermeyen, O'nun emir ve yasaklarını, hükümlerini bilimsel bulmayan anlayışta neyi eleştirecek, nasıl düzelteceksiniz?

Yaratma konusunda Arap müşrikleri kadar bile Allah'ı kabul etmeyen şirk zihniyeti, bize göre kendisine küçük bir Kitap (suhuf, vahy) verilmiş bir peygamber olan ilk insanı, okuyup-yazması olmayan, hatta konuşamayan, çiğ et yiyen mağara insanı olarak tanıtır. Şirk zihniyeti, ilk insanların yaşayışını, karanlık çağ safsatası ile başlatır. Çağ tasnifleri ve tarihe bakış, tevhidî inanıştan tümüyle farklıdır. Hz. Âdem'den beri devam eden tevhidî hayat ve hak-bâtil mücadelesi unutturulmak istenir. Peygamberler değil, krallardır, tâğutlardır vahyi kabul etmeyen tarihin öne çıkarttığı; hak-bâtil mücâdelesini değildir. Savaşlar, antlaşmalar ve uyduruk uygarlıklardır üzerinde durulan. Müşriklerin hâkim olduğu devlet düzenleri, ileri medeniyetler olarak tanıtılır, câhiliyye hayatı ideal toplum modelleri olarak sunulur. Câhiliye eğitiminden geçmiş ve İslâm'ı hakkıyla öğrenememiş her ırktan insanın asr-ı saâdeti; Roma, Atina ve Isparta uygarlığı, Mısır veya Bâbil medeniyetidir, şimdiki örneği de Batı, yani zulüm ve sömürü merkezi Amerika ve kokuşmuş Avrupa. Genel Coğrafya, Allah'tan

bağımsız işlenir, dünya kendi kendine güneşten kopmuş, kendi kendine içinde canlılar belirmiş olarak körpe beyinlere sunulur. Diğer tüm derslerde de aynı ateist ve ataist bakış açısı sözkonusudur.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin adından da anlaşılacağı gibi, Din, sadece kültür ve ahlâktan ibârettir bu zihniyete göre. Tevhidî Müslümanlar olarak “keşke olmasa” dediğimiz Din Dersi, daha doğrusu “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” dersi için durum, biraz farklıdır. Dersin isminden de anlaşılacağı gibi, din, bir kültür olarak; ahlâk da bir bilgi olarak sözkonusu edilirken, yine ders kitaplarına Kemalist ve laik bakış açısı baştan sona hâkimdir. Bu ders kitaplarındaki ve müfredattaki farklılık, bu derste Atatürkçülüğün şirki kabul etmesidir. Yani diğer derslerde Atatürk’e eş ve benzer hiçbir güç, ideoloji, inanç kabul edilmez ve ona en küçük çapta bir ortaklık verilmezken; Din dersinde Atatürk’le beraber, Allah’tan ve Peygamber’den de bahsedilerek, Atatürk’e şirk koşulmasına müsaade edilir. Her ne kadar Atatürk’ün cümleleri, âyet ve hadislerden daha fazla ise ve Atatürkçü bakışla konular ele alınsa da, yine de, Atatürkçülüğe ters düşmeyen ve ona uygun yorumlanan başka bir dinle ilgili bazı hususlar kültür olarak da verilmeye çalışılır. Bu ders, câhil halkın çoğuna göre çok önemlidir. Bir şuurlu genç Müslüman, marangoz hatası olarak nasılsa çıksa ve bu kitapların daha kapaklarındaki resimleri, içindeki referansları, Kur’an’dan fazla Nutuk’tan alıntıları göstererek “bu din benim dinim değil; bu kitaptakiler Kur’an’ın anlattığı İslâm değil!” deyip halk tabiriyle “din dersi”ne girmek istemese -ki düzen sadece bu dersi isteğe bağlı kabul eder- başta babası ve yakın çevresi tarafından nasıl dışlanacaktır? Evet, bu ders, hakla bâtılın, putperestlikle İslâm’ın sentezinden ibaret ve şirk kabul edilmesi gereken anlayış doğrultusunda düzenin oltaya taktığı bir yemdir.

Bu konular, halkımızın gündeminde yoktur. Aydınlar ve Müslüman yazarlar, hocalar da tartışamaz bile. Câmiler de devlet dairesine benzediğinden oralarda da bahsedilmez bu hususlar. Abdesti bozan konular, tevhidi bozan konuların önüne geçirilir hep. Kur’an’ın en fazla önemsendiği, bütün peygamberlerin en büyük mücadeleyi bu konuda verdiği putperestlik ve şirk konusu, artık çağdaş müslümanı(!) hiç ilgilendirmemektedir.

Bazı çevreler, yani laiklik ve Kemalizm dinine mensup olanlar, bu yapının gayet doğal ve doğru olduğunu, bizim istediğimiz İslâmî bir sistem olmuş olsa, tersinden aynısını bizim de yapacağımızı ileri sürebilirler. Hayır, bu yapılanlar hiçbir özgür vicdanın kabul edemeyeceği bir köleleştirme, başka dinden hiçbir şahsın kabul edemeyeceği dinî baskı ve dayatmadan ibaret-

tir. Tâğutların, Atatürk ilkelerine uygun olarak kendi hevâlarından kanun ve hükümler çıkarıp insanlara dayattıkları bu tür despot yönetim yerine, Allah'ın indirdikleri hâkim olsaydı, böyle İslâmî bir yönetimde kesinlikle biz Müslümanlar dinimizi başkalarına zorla uygulatma yoluna gitmezdik. İnsanlar hangi dini özgürce seçiyorsa o dini rahatlıkla öğrenip uygulayabilecekleri ortamlar hazırlamak zorunluluğu hissederdik. Tabii ki, okullarımızda, radyo ve tv. programlarımızda kendi dinimizi tebliğ ederiz, ama başka dinden hiç kimseyi bizim gibi ibadete zorlamayız. “sizin dininiz size, benim dinim bana” der, onların taptıklarına ibâdet etmeyip, onların da bizim ibadet ettiğimiz zâta kulluk yapmayacaklarını kendi dinlerinin gereği kabul ederiz. Etmek zorundayız. Çünkü Kur'an bunu emrediyor, dinde ikrâhın/zorlamanın olamayacağını vurguluyor. Biz, dinimizi uygun olan ortamlarda açık ve net şekilde tebliğ ederiz, başkalarının dinine sövmeyiz. Kendimizin Müslümanlığı tümüyle yaşama hakkımız olduğu gibi, başkalarının da kendi dinlerinin gereklerini yerine getirmelerine kesinlikle müdâhale etmeyiz. Tebliğ ettiğimiz dinimizin adını net olarak koyar, insanları net olarak ona dâvet ederiz. Bugün şikâyet ettiğimiz şey, uygulanan resmî dinin, başta eğitim olmak üzere, yargı, ticaret, insanlar arası ilişki gibi hemen her alanda İslâm'a hak tanımaması ve baskı altında tutup kendi bâtil dinini zorla dayatmasıdır. Ayrıca, bütün bunlar, kaypakça ve kallesçe, yani bizim kavramlarımızla söylersek münâfıkça tavır içinde uygulanmaktadır. Avrupa'da çocuğunu okutmak zorunda kalan gurbetçi vatandaşlarımızın işi daha kolaydır. Onlar, okulların İslâm okulu olmadığını, öğretmenlerin de Müslüman olmadıklarını biliyorlar, rahatlıkla çocuklarına anlatabiliyorlar. Oradaki okullar ve öğretmenler de münâfıkça davranıp “biz de sizin dininizdeniz” demedikleri için çocuklar da okullarda öğrendiklerinin İslâm'a ters düşen çokça yönleri olduğunu rahatlıkla biliyor, gerekli görüyorsa kendi dinini başka ortamlarda ve gerçekten Müslüman olan kimselerden öğrenmeye çalışıyor. Buradaki eğitimin İslâm'la uyuşmadığı ve farklı bir dinin çerçevesi içinde eğitim verildiği gerçeği ısrarla göz ardı ediliyor. Açıkça, “biz Müslümanlığa düşmanız, irticadan kastımız İslâm'dır, İslâm'ın kamusal alan dediğimiz toplum hayatında en küçük bir görüntüsüne bile müsaade edemeyiz. Eğitim kurumlarımızda ve diğer tâğutî kurumlarımızda İslâm'ın açığa çıkan hiçbir ibâdetine, hiçbir emrine izin veremeyiz, biz tüm insanları devletin adı konulmamış dini olan Kemalizm kurallarına uymalarını zorunlu görüyor, dayatıyor ve İslâm'ı düşman kabul ediyoruz” deseler, nifak çizgisinden kurtulmuş, maske takmadan erkekçe mücadele etmiş olacaklar. Böyle yapmış olsalar cahil ama kendisini Müslüman kabul eden halkın şiddetli tepkisiyle karşılaşacaklarından korkuyorlar.

Câhillik kötüdür, dolayısıyla “çocuğumu nerede, hangi şartlarla nasıl olur-

sa olsun okutayım” demek, daha da kötü olabilir. Fazla ilim sahibi olmamak anlamında kullanılan câhillik kötüdür ama, küfür mânâsına gelen câhillikten çok ama çok ehvendir. Halkın birinci tip câhillikten/bilgisizlikten ağzı yıllardır yandığından, çocuğunu ikinci tip câhil yapmaya yeltendi. Yani câhilliğe rızâ göstermeyeyim diye, câhilî eğitime râzı oldu, yağmurdan kaçarken doluya tutuldu.

Eğitim, “Rab” kavramını tümüyle içeren bir olgudur. Rab, terbiye edip yetiştiren demektir. Allah’ın eğitim konusundaki prensipleri kabul edilmeyince, O’ndan bağımsız ve O’na rağmen eğitim yapan kişi rablik iddiasında bulunmuş, bu kimsenin Allah’ın ilkelerine ters eğitimi kabul eden, onda bu hakkı gören kişi de o şahsı rab kabul etmiş olur. Vahyi tümüyle reddeden kurum tâğüt hükmündedir ve Müslümanların reddetmesi gereken yapıdır.

Okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini zorunlu saymayarak ateist bir insanın çocuğuna din dersini mecbur etmeyen bir düzen, bir müslümana da ateist ve İslâm’ı dışlayan eğitim anlayış ve uygulamasını mecbur etmeme eşitliği tanımalı değil midir? Okulsuz olma özgürlüğü, okul reddetme hakkı, insan hakları kapsamına girmiyor mu? Böyle hukuk anlayışı ve özgürlük olur mu? Bir Müslüman kalksa, “her istediğiniz bâtılı, zihnine yerleştirmek ve onu düzene uygun bir tarzda bir müşrik vatandaş haline getirmek için çocuğumu zorla elimden alıyorsunuz, bu bizim özgürlüğümüzü yok sayan bir durumdur; okul dediğiniz şey, bizim için hapishane ve zindan konumundadır” dese, ne cevap verir yetkililer? Bir hak mıdır eğitim, yoksa vatandaş açısından bir sorumluluk ve zorunluluk mu; devletin uyguladığı tek tipleştirme dayatmasından önce bunu hukukçularına danışıp anayasaya uygunluğunu değerlendirmesi gerekir. Dayatmacı bir düzen hukukun üstünlüğünü tanıyarak özgürlükçü ve eşitlikçi davranır mı; zaten problemin özü bu sorunun cevabında yatar.

ABD’de, Avrupa’da okulları ve askerliği protesto eden vicdanî retçiler, “anarşistler”, sıkıhlar, Yehova şahitleri ve benzerleri var. Buralarda da benzer hak arayışı olmalı. Müslümanların okullara karşı çıkıp alternatif oluşturma çabası, çözümlerden bir tanesi olarak değerlendirilebilir. Bu tavrı beğenmesek, ya da bedelinin zor olduğunu düşünssek bile, içimizden bazılarının yapmaları gereken bir seçenektir bu. On defa başarısız olsalar da, on birincide başarılı olmak niyetiyle denemeleri, eskilerden tecrübe alarak, bazı müslümanların evlerini Erkam evlerine, küçük çaplı mescid ve okul sistemine benzetmeleri gerekiyor. Bunu deneyenler nerelerde hatalar yaptı? Sadece antitez öne

çıkarıldığı için çocuklar eksik, yarım yetiştii. Okulun yerini başka şeyler doldurdu. Ya da çocuğun kafasında okulun bir eksikliği vardı, bu giderilemedi; hatta okul putlaştı, yüceldi, büyük bir değer oldu. Diploma kutsal bir kitaba dönüştü. Bunlara alternatif neler olabilirdi, başka hatalar nelerdi ve nasıl düzeltilebilirdi?

Çok ilkel usuller ile, dayak ve baskı ile Kur'an Kurslarımızda hâfızlık yaptırılıyorsa bu köhne ve gayrı İslâmî metotla çocuklarımızın patolojik ruh hali sergilememesi veya Kur'an sevgisinden mahrum, ibâdetlere soğuk olmaması mümkün değil. Çocuk yaştaki öğrenciler için onsuz olunamayacak kadar önemi olan oyun alanı yoktur, okul olmaya uygun bina yoktur, uygun bahçe yoktur, öğretmende pedagojik formasyon ve sevdirmeye gayreti yoktur, daha nice şeyler yoktur. Peki, böyle oldu diye biz Kur'an'ın eğitimine soğuk mu bakmalıyız? Yani "Kur'an Kursu faaliyetlerimiz tıkanı, çalışmıyor artık; bir daha böyle bir şey yapmamalıyız, başarısız olduk" mu demeliyiz? Yoksa daha güzel bir Kur'an Kursu modelini oluşturmaya, en azından teori planında, yeşil ışık mı yakmalıyız? Okul meselesi de böyle, sekiz on tane müslüman bir araya gelebilir, eski tecrübelerden yola çıkarak, belirli bir yaşa kadar çocuklarını yetiştirmek için özel hocalar tutabilir. Ama bu, çok az bir kesimin büyük bedeller ödemeyi göze alarak yapabilecekleri bir tercihtir. İngiltere'de bile daha dün müslüman olmuş Yusuf İslâm kalkıp İslâm Okulu kurarak işe başlıyorsa, bu ülke insanı çok geride kalmış demektir.

Öncelikle vurgulamalıyız ki, İslâm'ın hâkim değil mahkûm olduğu ülkelerdeki **okullarda müşrik olmama özgürlüğü yok. Öğrenci ve öğretmen olarak şirk tornasından geçmeme hakkı için mücâdele gerekiyor.** Bir manifestomuz yok. Bir müslümanın her çeşit eğitim kurumlarında yapmasının kesinlikle câiz olmadığı şeyler, câiz tâbirinden de öte insanlık suçu olduğunu ilan edecekleri, resmî âyinlerde şirk unsuru olan hususlar varsa bu törenler, bazı derslerde kabulü ve dillendirmesi şirk olan durumlar varsa onlar, kamuoyuna hâlâ yansıtılmamıştır. Burada ben, tartışmalı olan, yoruma tâbi olan hususları kastetmiyorum. Çok net olarak, eğitimle ilgili İslâm'la bağdaşmayacak şirk unsurları şunlardır diyerek maddeleştirip kamuoyuna veli, öğrenci ve öğretmenlere ilan ve tebliğ bile edememiştir. Her vatandaşın ve her düzenin bunları rahatlıkla bilmesi ve zulmün boyutlarının sergilenmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu hususlar, başörtüsünden de önemlidir. Başın içine koyduğu bilgi ve kültürün ne olup olmadığı, ciddi mânâda maddeler halinde net olarak dostla düşmana ilan edilebilmiş bile değildir ki, ona göre eylem planı hazırlansın.

Okullarda Darwin teorisinin ve benzeri özgöl ağırlığı fazla olmayan birkaç meselenin, bir de ahlâkî problemlerin dışında karşı çıkılması gereken meseleleri yok gibi davranıyor müslümanlar. Yani kim neye niçin karşı çıkıyor, kim neyi niçin istiyor; belli değil. Karşı çıkılan şeyler olmazsa olmaz şeyler midir, olmazsa güzel olur cinsinden midir, bu da net değil.

Çocuk, anne ve babaya emânet olarak teslim edilmiş bir fitnedir/sınavdır. Ana ve baba, kendisi veya vekilleri eliyle çocuğun ya İslâm fıtratını koruyacak, ya da şirke bulaştıracak. İkincisi olursa, âhirette de kendisini bu şekilde yetiştiren büyüklerine evlât şöyle diyecek: *“Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün, ‘Eyvah bize! Keşke Allah’a itaat etseydik, Peygamber’e itaat etseydik!’ derler. ‘Ey Rabbimiz! Biz reislerimiz/beylerimize ve büyüklerimize itaat edip uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar’ derler. ‘Rabbimiz, onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle lânetleyip rahmetinden kov.’”*²⁷²

Çağımız, bilgi çağı değil, bilgi kirliliği çağıdır. Modern yaşam biçiminde insanların beyni çöp kutusuna döndü. Vahiyle bağları koparılan insana eğitim kurumları, medya, teknoloji, çevre bırakın âhireti, dünya için bile gereksiz, hatta zararlı şeyleri bilgi ve kültür adına (insan istemese bile) dayatarak depoluyor. İnsanlar, vahye dayalı gerçek ilimden koparılıp lügat ve itikadî anlamlarıyla cehâlete itilirken, diğer yandan bilgi kirliliğinin kurbanı oluyorlar.

Kurumlardan ve çevreden öğrenilenlerin hepsi de yanlış ve zararlı değil elbette. Ama vahiyle, dünyada ve âhirette insanı kurtaracak “ilim”le karşılaştırılınca küçük bilgi kırıntıları şeklinde kalmaktadır bunlar. Bırakın zararlısını, “faydasız ilimden” bile Allah’a sığınmaktadır tek önderimiz.²⁷³ Bilgi kırıntılarının “ilim” haline gelmesi için vahiyle sağlamasının yapılması, hazmedilip özüm-senmesi, posasının çıkarılması, pratikte faydalı hale gelip uygulanması gerekmektedir. Yine illet ve gâyesinin belirlenmesi, Allah rızasına hizmet etmesi, bütün içindeki yerinin uygunluğu ve insanlığın hayrına/salâhına hizmet etmesi lâzımdır. Kur’an’a göre âlim kuru bilgi sahibi, hele kitap yüklü merkep²⁷⁴ değil; Allah’tan huşû duyup titreyen muttakî kimsedir.²⁷⁵ O yüzden takvâdan uzak bilgi ilim sayılmaz, hele vahiyden kopuk ve kişiyi Allah’tan uzaklaştıran şeyin adı kesinlikle “ilim” olamaz. Eğitim, insana yön vermek, onu yönlendirmek-

272 33/Ahzâb, 66-68

273 Tirmizî, Deavât 68, hadis no: 3711

274 62/Cum’a, 5

275 35/Fâtır, 28

tir. Terbiye (eğitim) insanı inşâ etmek demek olduğundan mutlak terbiyeciyi/ eğitimi ancak Allah'tır. O'ndan kopuk bir eğitimi farkında olmasa bile rablik iddiasındadır. Osmanlı dedelerinin yaptıklarının tam tersi bir uygulama ile karşı karşıyadır bugün bu topraklarda yaşayan nesiller; tersine bir devşirme söz konusudur.

Evler, sadece çocukların değil; anne ve babanın da okuludur. Ama ana ve babaları yetiştirecek ehil ve emin yerlere büyük ihtiyaç var. Müslüman cemaat ve teşkilâtlara düşen önemli bir görev, çocuklardan önce ana ve babaları yetiştirmek olmalıdır. Evlilik ve ana baba okulları açmalı, geliştirmelidirler. Eğer baba evinde ve evlilik öncesinde anne adayını, kendini yeterince yetiştirmediyse, evlilikten sonra sorumluluk hanımın kendisiyle birlikte kocaya âittir. Zarûri olan hususları ya bizzat kocası öğretecek, ya da öğrenmesine imkân ve fırsatlar oluşturacaktır.

Dernek, vakıf ve kursların durumu da gözden geçirilmelidir. Dine hizmet iddia ve amacıyla ortaya çıkan İslâmî eğitime katkı hedefindeki kurumlar giderek bu araçların amaçlaşması ve motor olmak yerine fren görevi üstlenmeye başlaması riskine karşı çok uyanık olmalıdırlar. İnsanları Allah'ın dininden uzaklaştırıp kendi sapık anlayışlarını topluma dayatan câhiliyenin hâkimiyetinde, onların yönlendirmesine açık kurumlar ve hantal yapılanmalar yerine; ciddi, özgür ve özgün alternatifler, gerekli değişime çabuk uyum sağlayabilecek mobil çalışma sistemleri ve farklı seçenekler oluşturulmalıdır.

Eğitim, hevâî isteklere (vahyin tesbit ettiği şekilde) istikamet ve sınır tâyin edebilecek irâde eğitimi, tevhidî bilinci, ibadete devamı ve ahlâkî özellikleri ihmal etmeyecek şekilde, daha doğrusu bunların temel alındığı bir ölçüde değerlendirilmelidir. Bunların, vahyi merkeze almadan yerine getirilemeyeceği gibi, ümmet planında ve ideal tarzda yerine getirilmesi ve eğitim problemlerinin kesin çözümü için İslâmî bir otoriteye ihtiyaç vardır. Bununla birlikte cemaatler ve riskleri göze alabilen müslümanlar, kendi çocuklarıyla ilgili radikal (tâğutun kurumlarını reddedip onlarla uzlaşmayan) tavırlar alabilmeli; lokal, kısmî ve yüzeysel de olsa çözümler üretmek için işbirliğine gidebilmelidir. Yakın yaşlarda çocukları olan beş on ebeveyn birleşerek ev ortamını okula dönüştürecek çalışmalar yapabilmelidir. Ama, riskleri göze alamayan mü'minleri bırakın tekfir etmeyi, onları kırarak tavırlardan bile kaçınmalı, halleriyle örnek ve alternatif olmaya çalışmalıdır. Unutmayalım, bu din, sadece kahramanların dini değildir. Herkesten kahramanlık beklenemez. Kaldı ki, günümüzdeki kahramanlar, bu özelliklerini hayatın tüm alanlarına da taşıyamadıklarını itiraf

etmelidir. Unutulmamalı ki eğitim, hayatın sadece bir parçasıdır; tümü değil.

“Ne yapmalı?” sorusu bu teşhisin içinde. Hastalık doğru teşhis edilmeden tedâvi mümkün değildir. Doğru teşhise katılan, hatanın nerede olduğunu tesbit eden, çözümü bulmakta zorlanmayacaktır. Çocuk, anne ve babaya emânet olarak teslim edilmiş bir fitnedir/sınavdır. Ana-baba, kendisi veya vekilleri eliyle çocuğun ya İslâm fitratını koruyacak, ya da şirke bulaştırılacak. İkincisi olursa, âhirette de kendisini bu şekilde yetiştiren büyüklerine şöyle diyecek: *“Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün, ‘Eyvah bize! Keşke Allah’a itaat etseydik, Peygamber’e itaat etseydik!’ derler. ‘Ey Rabbimiz! Biz reislerimiz/beylere ve büyüklerimize itaat edip uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar’ derler. ‘Rabbimiz, onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle lânetleyip rahmetinden kov.’”* ²⁷⁶

“Eğitim konusunda neler yapılmalı?” sorusuna verilecek cevabın şekli, öncelikle bizim nerede durduğumuz ile alâkalıdır. Nihâî tercihimizi Allah’tan, âhiretten, cennetten, İslâm’dan, Kur’an’dan yana yapıp yapmadığımızla ilgilidir. İmkân ondan sonraki mesele. Zaten Allah, nihâî tercihini Kendinden yana yapanlara, yollarını açacak, onları güçlerinin dışındakinden zaten hesaba çekmeyecek. Ama önce biz bu tercihi yapmış mıyız, ya da böyle bir arayış içerisinde miyiz, onu sorgulamamız lâzım. Yani, Allah’a kulluğu birinci sıraya alıyor muyuz? İşimizi seçerken, eşimizi, aşımızı seçerken, evlâdımızla ilgili tercihimizi yaparken, kendimizle ilgili kararlar verirken Allah’ı merkeze alarak mı hareket ediyoruz? Yoksa, kulluk görevlerimizle ilgili çoğu alanda mâzeret adıyla bahânelere mi sığınıyoruz?

Okul gibi, askerlik gibi konuları çözmek için devlet gücü lâzımdır. Müslümanlar günümüzde dünyanın hemen hiçbir yerinde siyasî otorite oluşturamadılarsa, bunu mâzeret sayıp kesin haram olan, hatta haramın ötesinde şirke bağlantılı olan hususlara bahane arama lüksüne sahip olamazlar. Siyasî otoriteleri yoksa cemaatleri vardır (olmalıdır). Mekke’de camii yoktu, okul yoktu; ama Erkam’ın evi vardı. Ümmetin evleri vardı. Yani camii, okul fonksiyonunu icra edecek, insanlara vahyi öğretebilecek, çocuklarını bu noktada korumalarını sağlayacak, imkânların elverdiği en uygun çözümlere gidilmişti. Yine Hz. Mûsâ, Firavun gibi azgın bir zorbanın her uygulamasıyla tanrılık tasladığı bir yerde risâlet görevine muhâtap olmuştu. Hz. Mûsâ’yla ve O’na iman edenlerle ilgili bir âyet-i kerime var; meâli şöyle: *“Mûsâ’ya ve kardeşine, ‘kavminiz için Mısır’da evler hazırlayın ve evlerinizi namaz kılınacak*

yerler yapın. Namazı dosdoğru kılın. Mü'minleri müjdele' diye vahyettik."²⁷⁷ Zaferle müjdelenecek mü'minlerin yapmaları gereken zafere yönelik faaliyetler gündeme gelir. Nedir o? Evleri mescid edinmek. Mescid tâbirini bugünkü vâkıadan yola çıkarak sadece namaz kılınıp dağılınan yerler değil; otuz civarında işlevi bulunan, siyasal, sosyal, ailevî ve eğitimle ilgili her türlü düzenlemeyi içeren bir muazzam kurum olarak düşündüğümüzde, evlerin mescid, yani mektep, okul ve insanların ihtiyaçlarına cevap verecek kurumlar haline getirilmesi emri ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla hantal yapıların modası da geçti. Müslümanlar dar ve engelli alanlarda sıkıştılar kaldılar. Yani çok yönlü mobil hizmet alanları oluşmadı. Çok yönlü kullanılabilecek ve değişik planlara müsâit faâliyet için tevhidî duruşunu hâlâ sürdürmekte olan az sayıdaki cemaatlere, dernek ve vakıflara çok iş düşüyor. Müslümanlar ne kaybettilerse araçlardan, metotlardan kaybettiler. Halen de yeterince ibret almıyorlar. Yeni ve köklü alternatifler oluşturulmadı. Düzen, İslâm'ın gevşetilir ılımlılaştırılması karşılığında laikliği biraz ılımlılaştırdı ve İslâmî cepheden geri adımlar hızlandı. Tevhidî duruştan düzene doğru sağcılığa ve muhafazakârlığa doğru savrulup gittiler.

Çözüm konusunda azîmet veya ruhsat olarak iki çizgiden biri seçilmelidir. İlki, yanlış olarak radikallik denilen savaşçı kimliği, Allah askeri olmak ile; diğeri de en asgarî bir tevhid eri Müslüman kimliğiyle alâkalıdır. Birincisi top-tan reddetmektir, tüm tâğutları ve tâğûtî kurumları. Bedeli vardır elbette bu tavrın. Mümkün ki, bu tavır savaş ilanı kabul edilecek, sürgünler yani hicretler, mahrûmiyetler, sıkıntılar, cezalar gibi karşı tarafın zulmüne göğüs germeyi gerektirecektir. Ayrıca, alternatifler oluşturmadan sadece tavır almak yeterli olmadığı için imkânlar oranında çözüm üretmeyi, müslümanca bir eğitim arayış ve çabalarını da mutlaka oluşturma mecburiyetini de ebeveynin sırtına yükleyecektir.

Her müslümanın kahraman olması beklenemeyeceği, İslâm'ın bedevîlerin, ihtiyar kadınların, âciz müstaz'afların da dini olduğu için, ruhsat yolu da tercih edilebilir. Bu konuda, tâviz verilebilecek hususlarla tâviz verilmesi bir Müslüman için mümkün olmayan şeyleri ayırt etme mecbûriyeti karşımıza çıkmaktadır. Müslüman, İslâm'ın hâkim değil mahkûm olduğu ülkelerde ve böyle ortamlarda belki zâhiren tâğutların egemenliğini kabul etmiş gözükerek Allah'ın affetmesini umacağı günahlarla bu konuda tâviz vererek kurtulabilir. Ama, yeterli bir ikrâh olmadığı müddetçe küfür lafız söyleyemez ve küfür davranışlarını sergileyemez. Bülûğa ermemiş olan temyiz yaşındaki çocukların mürtedliği de geçerlidir Hanefî fıkıhınca. O yüzden çocuğunu kendi elleriyle

ateşe atmamak için ebeveyn, onu kurumlardaki küfre karşı uyarmalı, Müslüman kimliğini nasıl taşıyıp nasıl koruyabileceğini iyi öğretmelidir. Cezalar da verilse, tâğutların övgüsü niteliğindeki şiirleri okumayacak, onların övüleceği bayram ve törenlere katılmayacak, en azından ağızdan tâğutların kutsallarını över anlamda sözler çıkmayacak ve bu tür davranışlardan her ne pahasına olursa olsun uzak kalacaktır. Bu konuda ant törenleri ve bayramlar çözüm getirilmesi gereken problemler olarak karşısına çıkacaktır Müslüman ebeveynin. Derslerdeki terslikler, yani bir Müslüman açısından küfür olan hususlar tesbit edilmeli ve zihin ve gönüllere o tür zehirli gıdaların girmemesine özen gösterilmelidir. Okullarda nasıl gıdalar verildiği, her akşam çocuk eve geldiğinde kontrol edilmeli ve varsa zehirler iyice yerleşmeden hemen temizlenmelidir.

Radikal çözümlere ve resmî olarak riskli tavırlara hazır değilse ebeveyn, yine yapabileceği hayli tedbirler vardır. En azından cumartesi ve pazar günleri, hiç değilse bir günün yarısı, çocukların İslâmî eğitimine ayrılabilmelidir. Mahallenin çocukları her hafta ayrı bir öğrencinin evinde velîlerin tâyin edeceği şuurlu bir veya birkaç öğretmenin eğitim ve terbiyesine teslim edilir. Bir mahallede beş on velî bir araya gelip imkânlarını birleştirerek çocukları için alternatif çözümler üretebilir. Üretmiyorlarsa, samimi ve gayretli olmadıklarındandır, diğer gerekçeler bahaneden öte bir değer taşımaz. Bireyler olarak bu işlerin üstesinden gelinmiyorsa, cemaatleşerek, eğitimin sancısını duyan insanlar birleşerek bu hayatî meseleye kısmî de olsa çözümler getirebilir. Zâten Allah, kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklemediğinden, ancak devlet otoritesiyle çözülebilecek ideal ve kesin çözümler de acele olarak beklenmemelidir.

TÖREN DENİLEN PUTPERESTLİK

“Resmî törenler vesilesiyle sergilenen görüntüler ve ortaya konan kimlik İslâmî açıdan neye tekabül etmektedir?” Soruya hemen cevabı vereyim: Tek kelimeyle: “Putperestlik” yani putperestliğe tekabül etmektedir. Bu törenlerin İslâmî açıdan ne demek olduğuna şöyle cevap verilebilir mi?: “Câizdir, hiçbir sakıncası yoktur, hatta sevaptır. Okullarda uygulanması yetmez, bu sevabı câmi cemaatine de yaymak gerekir. Namazlara da ezanla değil, okullardakine benzer törenle başlanmalıdır. İmamlar cami önünde cemaati “hazır ol!” komutuyla hizaya sokmalı, cami önlerindeki göndere bayrak çekilmeli, heykelin önünde saygı duruşunda bulunulduktan sonra camiye girilmelidir. Hem öyle bedava vatandaşlık yok: Kutsal devlete ibâdet için Kürt bölgelerindeki

camilerde daha kocaman bayrak ve daha büyük heykel olmalı; “devletten Kürt vatandaşlarına kıyak olarak” diye takdim edilmelidir. Önce millî ibâdet, sonra dinî ibâdet gelir, değil mi ya?! Zaten memleket niye kalkınamıyor; hep bu putlara karşı çıkan yobazlardan ötürü. Pahalya malolur falan demeyelim, bir an önce camileri de okullar gibi heykellerle donatalım, cami kapılarının önüne minareden daha büyük bayrak direği dikelim. Eh ekonomik olsun diye düşünüyorsanız, onun da kolayı var. Minarelerin büyüklüğüyle oranlı kocaman bayraklar yapalım. Nasıl olsa oradan ezan da okunmuyor, minareler bayrak direği olarak işlev görsün. İmamlar sadece 29 Ekim’de, 23 Nisan’da filan değil, her hafta hutbelerde Atatürk’ten bahsetsin. Yetmez, her gün ve her namazda o büyük devlet adamının geceleri ne kadar kaim, gündüzleri ne kadar sâim olduğuna dair menkıbeler, kıssalar anlatsın. (Çok zorlanmazlar, antrenmanlıdır imamların çoğu. Çok iyi bildikleri menkıbe kahramanlarının sadece ismini değiştirecekler o kadar. Ne yapsınlar canım, zaten “emir kulu” değiller mi?! Cami cemaati, mihraplara konulacak heykelin önünde vecd içinde vatandaşlık görevini yerine getirerek saygı duruşunda bulunmadan namaza başlayamasın. Okullarımızda öğrencilerimize yaptırılan bu davranışları cami cemaatinden esirgemeyelim; böylece hem memleket daha bir kurtulur, hem daha büyük sevaba girilir. Camilerin bu konuda nasıl bir düzenlemeye gidileceği konusunda allâme-i cihan muhterem Yaşar Nuri Efendi Hazretleri ile televizyonların meşhur şeyhülislâmı, ünü tüm dünyaya yayılmış, büyük ermiş Hazreti Zekeriya Bembeyaz başkanlığında bir komisyon toplanır. Kısa zamanda bu devrimi gerçekleştirirler; böylece Ata’larının (varsa) cennetine aday olurlar. Onun tamamlayamadığı İslâm’da ve camide devrimi de gerçekleştirmiş, onun izinden gittiklerini ispatlamış olurlar..”

Böyle bir cevap mı bekleniyor kamuoyu tarafından? “Dâru’l-İslâm”, “ülü’l-emre itaat”, “vatan sevgisi imandan”, “vatan uğruna ölen şehitlerimiz”, “cumhuriyet İslâm’dır”, “en iyi demokrasi İslâm’dadır, dört halifenin seçimi de buna örnektir”, “en büyük gazi, Atatürk” gibi konu ve uyduruk malzemeler de Diyanet’in hutbe metinlerinden bulunabilir, diye ilâve etmemi herhalde beklemiyorsunuz. Aslında, bu tür cevap vermek doğru kabul edilmezse, bu yanlışın karşıtının doğru olduğunu herhalde gö(ste)rmek zor olmaz. Okuldaki törenler doğru ise, İslâm açısından sakıncalı değilse, bunları camideki Müslümanlara da yaymanın ne sakıncası olabilir? Zaten bu cami cemaati, yukarıda anlatılan hususlarda sakınca görse okullardaki çocuklarına veya torunlarına bu yanlışları vurgulaması, her bedeli ödemek zorunda kalsalar da karşı çıkılması gereken “imanî-tevhidî gereklilik” görmezler mi? Görmediklerine göre?! Evet, okullardaki törenleri sakıncalı görmediklerine göre, aynı uygulamalar yukarıda

anlatıldığıнын hatta fazlası uygulansa, onda da sakınca görürler mi, görmezler mi?

Camide yapılması ve tapılması câiz olmayan şey, özellikle ibâdet ya da put kavramıyla ilgili ise, başka yerde de câiz değildir. Biz, sadece camide Allah'ın kulu değiliz. Allah, camide kendisine, cami dışında başka ilahlara yönelmeyi mi meşrû kıldı? Namaz kılariken yönelinen ilâh, okullara, devlete karış(tırıl)mayan âciz biri mi? Namazda yönelinen ilâh başka, devlet kurumlarında ve özellikle okullarda yönelinen ilâh başka mı? Eğer öyle ise, bu, çok tanrılı bir şirk dini olmaz mı? “Câmilerimizde putlar ve putlara tapmaya canımız pahasına karşı çıkarız, yukarıda anlatılan hususlar mescidlerimizde kesinlikle olamaz!” diyenlere altını çizerek ifade edelim ki; **tüm yeryüzü Müslümanlar için mesciddir ve yeryüzü mescidindeki putlarla ve putperestlerle mücadele şarttır.** Evet, tüm yeryüzü câmidir, mesciddir. Rasûlullah öyle buyurur: *“Yeryüzü bana mescid ve (teyemmüm için) temiz kılındı. Ümmetimden biri namaz vaktine ulaştığında nerede olursa namazını kılsın.”*²⁷⁸ Tüm yaratıklar secde halinde olduğu için, bütün kâinat bir mesciddir. Teshîr secde için varlıklara evrenin mescid olduğu gibi, ihtiyârî secde sahibi mü'min insan için de yeryüzünün tamamı mesciddir.

Her insanın, kendi dinine göre değişen bir kiblesi ve istikameti vardır. *“Herkesin yöneldiği bir yönü (viche) vardır.”*²⁷⁹ Kible; kalplerdeki imana, kafalarda taht kuran düşünce sistemine ve ferdin kendini tümüyle teslim ettiği “ilâh”a göre değişen bir yön ve istikamettir. “Kâbe Arab'ın olsun, bize Çankaya, anıtkabir yeter” diyen şâir Kemalettin Kamu gibilerin itiraflarıyla bazı kimseler Kâbe yerine Anıtkabir'i, Çankaya veya Washington'u kible edinebilmekteler. Kâbe'yi kible edinenin, tüm varlığıyla kendisini Allah'a döndürmesi, diğer yön- lere ve kiblelere itibar etmeyip onları reddetmesi gerekir; çünkü her milletin ve her dinin bir kiblesi, herkesin yüzünü döndüreceği bir yönü ve istikameti vardır. Mü'min, Allah'ın dinini tanımayanların kiblesine tâbi olmaz. Onlar da İslâm'ın kiblesine tâbi olmazlar.²⁸⁰

Tarihteki putları ve puta tapanları incelediğimiz zaman, şirk temeline dayalı putçuluğun, günümüzde geçerli olan şirkten ve putçuluktan pek de farklı olmadığını görürüz. Mekke'li müşrikler de “Allah” inancına sahipti.²⁸¹ Fakat,

278 Müslim, Mesâcid 3, hadis no: 521; Buhârî, Salât 56, hadis no: 84; Nesâî, Mesâcid 42, hadis no: 2, 56

279 2/Bakara, 148

280 2/Bakara, 145

281 Bak. 29/Ankebût, 61, 63; 39/Zümer, 3

Kâbe'de tavaf etmek gibi Allah'a ibâdet kastıyla bazı görevleri yaptıkları halde, zaman zaman put heykellerin karşısında saygı duyuyorlar, onların önünde törenler düzenliyorlardı. Allah'ın hükmü yerine Mekke site devletinin parlamentosu Dâru'n-Nedve'nin kanun yapmasını ve Ebû Cehil gibi tâğutların kendilerini yönetmelerini istiyorlar, eski büyük tâğutlarını da unutmamak için heykellerine hürmet ediyorlardı. Onlar da yer yer dindar kesilmelerine rağmen, tevhid'in karşısında durarak şirke sarılıyorlar, putlarından vazgeçmiyorlardı.

İsrarla vurgulamalıyız ki, İslâm'ın hâkim değil mahkûm olduğu ülkelerdeki okullarda müşrik olmama özgürlüğü yok. Öğrenci ve öğretmen olarak şirk tornasından geçmeme hakkı için mücâdele gerekiyor. Bir manifestomuz yok. Bir müslümanın her çeşit eğitim kurumlarında yapmasının kesinlikle câiz olmadığı şeyler, yapıldığında öncelikle insanlık suçu olduğu ilan edilecek davranış ve sözler, resmî âyinlerde/törenlerde, şirk unsuru olan hususlar, derslerde kabulü ve dillendirmesi şirk olan durumlar, tâğutları övmeler vb. kamuoyuna hâlâ yansıtılmamıştır. Çok net olarak, eğitimle ilgili İslâm'la bağdaşmayacak şirk unsurları şunlardır diyerek maddeleştirip kamuoyuna veli, öğrenci ve öğretmenlere ilan ve tebliğ bile edememiştir. Şirki güncel açıklamalarıyla topluma duyuramamanın vebalinin büyüklüğünü düşünmek bile zor. Her vatandaşın ve her düzenin bunları rahatlıkla bilmesi ve zulmün boyutlarının sergilenmesi gerektiğini düşünüyorum. Sanki tevhidin yasaklanmasından ve putperestliğin mecbur edilmesinden daha önemliymiş gibi, varsa-yoksa sadece başörtüsü yasağı gündemde. ABD gibi, Avusturya ve diğer Avrupa ülkeleri gibi, başörtüsünün suç olmadığı memleketlerde yaşasaydık, bizim câhiliyye okullarından istediğimiz olmayacak mıydı? Yani sadece üniversitelerde ve sadece başörtüsünden başka?! Başörtüsüne bile müsaade etmeyen bir zihniyet aracılığıyla, başın içine konulan inanç, bilgi ve kültürün ne olup olmadığı, ciddi mânâda maddeler halinde net olarak dostla düşmana ilan edilebilmiş bile değildir ki, ona göre eylem planı hazırlansın.

Evet, maalesef bin kere evet; Bu törenler, bir âyindir, putperest tapınmalarıdır. Allah'tan başka rab edinmenin, başka ilâh kabul etmenin, tâğutlara ibâdet etmenin göstergesidir. Tepkisiz ve buğzsuz olarak bu törenleri kabullenmek insanı şirke götürür. Şirk de Allah'ın affetmeyeceği tek büyük suçtur. Kişiyi dünyada Allah'ın yardımından uzaklaştırır, âhirette de ebedî cehennemlik yapar. Şirk, hastalıktır, bünyeye sonradan giren bir mikroptur, bir ânzâdır, bir anormalliktir. Bir küçük kibrit çöpü koca ormanı yakıp mahvettiği gibi, şirk de amelleri mahveder. Bir kanser mikrobunu veya yanan kibrit çöpünü önemsiz, tehlikesiz görüp bunların zararlarına duyarsız kalmak, hiç akılla bağdaşır mı?

Şirk, kaos ve düzensizliktir. Şirkin olduğu yerde, kargaşa, fesat, kavga, anarşi, düzensizlik ve huzursuzluk vardır.²⁸² Tevhid ve şirk insanlık tarihi boyunca insanların bağlana geldiği iki dinin adıdır. İnsanlık tarihi şirkle tevhid arasındaki mücadeleden ibarettir. Bütün peygamberlerin tebliğlerinde vurguladıkları temel esas tevhiddir. Kur'ân-ı Kerim'in üzerinde en çok durduğu konu tevhidin önemi ve şirkten uzak durulması konusudur.

İbrâhim (a.s.), babasına ve kavmine demişti ki: *“Sizin şu karşısında durup ibâdet ettiğiniz heykeller nedir? (Babası ve kavmi), ‘Babalarımızı onlara ibâdet eder bulduk’ dediler. (İbrâhim), ‘Doğrusu siz de, babalarınız da apaçık bir sapıklık içine düşmüşsünüz’ dedi.”*²⁸³; *“Siz Allah’ı bırakıp da size hiç fayda ve zarar vermeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Yuh olsun size ve Allah’tan başka taptıklarınıza! Siz hiç akıllarınızı kullanmaz mısınız?”*²⁸⁴

Bütün muvahhid mü'minlerin Putperest törenlerini boykot etmelerinin tevhidî bir mecburiyet olduğunu hatırlatıyorum.²⁸⁵

Buyrun hep beraber kendi andımızı tazeleyelim: *“Ey kâfirler! Tapmam sizin taptıklarınıza. Sizin dininiz size, benim dinim bana!”*²⁸⁶

EKONOMİK YORUMLARDA ŞİRK

Günümüzde ekonomik yorumların çoğu da baştan sona şirk anlayışı içerir. Sadece iktisat ve ekonomi eğitimi veren kurumlar değil; medyanın, hatta halkın gündemindeki ekonomik değerlendirmelerin hemen hepsinde para, ilâhların başında gelir. Tüm mülkün, para, mal ve nimetlerin Allah’a ait olduğu anlayışı olan “ekonomik tevhid” anlayışına yer yoktur. İnsanların ekonomi yönüyle de evrim geçirdiği, ilkel komünal toplumdan köleci topluma, feodal toplumdan, kapitalist ve sosyalist topluma doğru seyri ve bu çeşit tasnifi, insanların Allah’tan bağımsız olarak sürekli evrim geçirdiği iddiasını haklı çıkarmaya dayanır. İlk insanın, ilk peygamber ve ilk yaşama biçiminin vahyin ışığında tevhid olduğu gerçeği, en küçük bir teori ve ihtimal dâhilinde bile

282 21/Enbiyâ, 22

283 21/Enbiyâ, 52-54

284 21/Enbiyâ, 66-67

285 Ahmed Kalkan, Haksöz Dergisi, Sayı 213, Aralık 2008

286 109/Kâfirûn, 1, 6

değerlendirilmez.

Şirke dayalı düzenlerde ekonomiyle ilgili anlayış, Allah'ın hudûdunu tümüyle yok sayar. Piyasada helâl-haram ayrımı yoktur. "Paranın dini imanı olmaz" der bazıları. Tabii, bu ifade "ekonomik hayatta haram-helâl önemsenmez" anlamında kullanılıyor. Paranın olmasa da, para sahibi insanın elbette dini imanı, haram ve helâl inancı olmalıdır. Kim ne alıp satarsa satsın, kim kimi nasıl kandırırsa kandırsın, haram ve ayıp sayılmayan iktisadî bir câhiliyede yaşıyoruz. Para kazanmak için her yol mubahtır kapitalist toplumda. Yeter ki, kanunların suç saydığı bir şey yapmasın, ya da yapıyorsa kılıfını uydursun insan. Vergisi verilen kazanç kutsal sayılır; İslâm'ın yasak saydığı işi yapsa da. Kapitalizm, en çirkin şekliyle piyasadadır. Asgarî ücret açlık sınırının bile altında kalmış kimin umurunda? Yedi milyondan fazla resmî işsiz var bu ülkede.

Para putu herkesi peşinden koşturur; yerde sürünen paranın kulu, paraya secde etmiş olur. Faiz harammış; olsun, kimsenin aldıracağı bile olmaz. Kişi başına düşen banka sayısı Avrupa ortalamasından bile fazladır. Böyle İslâm dışı düzenlerde müslümanın helâl lokma kazanması, helâl ve temiz yiyecekler bulması, helâl yoldan (faize, bankaya bulaşmadan) zengin olması çok mu çok zordur.

Nice haramlar kapitalist düzende gâyet doğal (helâl, meşrû) görülmekte. Nice "Müslümanım" diyen insan, "fâizsiz ekonomi mi olur?" diyerek, ya da bazı haramları savunup İslâm'ın zekât gibi bazı emirlerini inkâr ederek, önemsemeyerek küfre düşmektedir. Fâiz yanında, tahvil, haram sigorta, emeği sömürmek ve kul hakkına riâyetsizlik gibi nice haramlar vardır; bunları yasak olarak kabul etmemek insanı imandan çıkarır. İslâm'a karşı olan veya İslâm'ın yasak ettiği işlerde çalışmak, meselâ seks, zina, fuhuş, dans gibi eğlence dünyasından para kazanmak, içki ve uyuşturucu madde yapımı veya satımı İslâm'ın yasak ettiği, ama kapitalist sistemin câiz gördüğü alanlardır. Kişi, bu ve benzeri para kazanma yollarını normal görür, savunur, ya da bu devirde bunlar olmadan yaşanmaz diye düşünürse, İslâm'dan çıkmış olur. Yine ihtikâr (karaborsa), rüşvet, hırsızlık yapmak, çalıntı mal alıp satmak, ölçü ve tartıda hile, kumar, alışverişe hilenin, yalanın, yeminin karıştırılması da haram kabul edilmesi ve kaçınılması gereken hususlardır. Bunları normal görmek kişiyi tevhid inancından uzaklaştırır. Kapitalist düzenlerde insanlara dünya tutkusu ve mal yığma sevdâsı verilir; bu düzende dünyevîleşen insan, giderek maddeyi ve parayı kutsallaştırmaya başlar. Parayı kullanma yerine paranın kendini kullandığı azgın bir insan olur çıkar. Maddenin hâkimi değil, mahkûmu olur.

Kim dünyaya evlenme teklifinde bulunursa, dünya ondan mehir bedeli olarak, dinini ister. Dünyanın karakteri, önce yaldızlı şeylerle aldatıp sonra helâk etmektir. O, kendini beğendirmek için süslenip püslenen, evlendikten sonra da kocasını öldüren bir kadına (daha doğrusu ihtiyar bir cadıya) benzer. Helâl-haram gözetmeden para kazanan ehl-i dünyadır, laikdir, kapitalisttir. Haramdan kaçan, helâl kazanç sağlayan ise ehl-i diyânettir, mü'mindir, mübârektir. Karun gibi, Firavun gibi, yahûdiler gibi zengin olmak, dini satıp dünyayı da mezara kadar sırtlamaktır. Her yolcu, birşeyler götürür. Âhirete giden de sevaptan, gûnahtan başka bir şey götüremez. Materyalistlerin putlaştırdığı para, esir alınıp İslâmiyet'in hizmetine sokulmalı. İslâm'a uyarak yapılan ticâret de, ibâdetdir. Müslümanlar yaptıkları ticâreti, piyasa kurallarına göre değil; İslâm kurallarına göre yapmalıdır. Allah'a hakkıyla iman edip sâlih amel işleyen ve günlük işlerinde, ticâret ve her türlü alışverişlerinde Allah'ın hudutlarına riâyet edenlere bereketler verilecektir, rızıkları arttırılacaktır. Bunun yanında sadece dünya kazancını düşünenler ise büyük mahrûmiyetlere de uğrayacaklardır. Bu konudaki Sünnetullah, gerçekten dikkat çekicidir: *"Allah, (ibret için) bir ülkeyi örnek verdi: Bu ülke güvenli, huzurlu idi; ona rızkı her yerden bol bol gelirdi. Sonra onlar Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük ettiler. Allah da onlara, yaptıklarından ötürü açlık ve korku sıkıntısını tattırdı."*²⁸⁷

Aslında hayatın tamamı, tüm alanlarında ve bütün mücâdelelerinde ya Allah'la; ya da şeytanla bir alış-veriş eylemidir. İnsan ne yaparsa, ne verirse mutlaka onun bir karşılığı vardır. Eğer sonuçlar iyi, yararlı ise, alış-veriş kâr; değilse zarar getir. Muvahhid müslüman, zaten aslında Allah'a ait olan ve dilediği zaman dilediği şekilde alabileceği²⁸⁸ mal ve canını Allah'a adayarak Allah'la ticareti seçerek âhiret için çok büyük yatırım yapabilir. *"Allah, mü'minlerden mallarını ve canlarını cennet karşılığında satın almıştır..."*²⁸⁹; *"Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticâreti size göstereyim mi? Allah'a ve Rasûlü'ne iman eder, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır..."*²⁹⁰

Münâfıkların, yahûdileşenlerin, Bel'amların, din tüccarlarının, dini gerçekten sömüren, dinin sırtından geçinen satılık kalem ve dillerin, ne tür bir ticâret yaptıklarını rahatlıkla anlayabiliriz. Onlar, hem dünyada hem de âhirette ken-

287 16/Nahl, 112

288 Bak. 3/Âl-i İmrân, 26

289 9/Tevbe, 111

290 61/Saf, 10-12

dillerini zarara sokacak bir şeyi satın almışlardır. Yaptıkları ticâret, kendilerine umdukları kârı sağlamayacaktır. *“İşte onlar, hidâyete karşılık dalâleti satın alanlardır. Ancak, onların bu ticâreti kazançlı olmamış ve kendileri de doğru yola girememişlerdir.”*²⁹¹

Hapse girmemek için T.C. kanunlarına gösterilen gayret kadar, Cehen-neme girmemek için Allah'ın kanunlarına uyulsa, dünyamız da, âhiretimiz de cennete dönüşecektir. Üniversite sınavına hazırlanan bir genç kadar âhiret-te Cennet kazanmak için dünya imtihanına özen göstersek Cennetin bütün kapıları bize açılacaktır. Dünya huzuru da avans olacaktır. Allah'la alış-veriş yapan, çok kârlı ticâreti seçenlere ne mutlu!

SİYASAL ŞİRK ANLAYIŞI DA BİLİMSEL KILIFLARLA TAKDİM EDİLİR

En iyi sistem, milyonlarca yıllık tecrübe sonunda cumhuriyet ve demokrasi olarak adlandırılır. Hakk'ın değil; halkın egemenliğine, Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyi alternatif bile kabul etmeyen bu câhiliyye düzenlerini neredeyse tüm insanlar canla başla savunur. Faşist, kapitalist veya sosyalist olsun her farklı grup, gerçek demokrasinin kendi savundukları ideoloji ve düzen anlayışında olduğunu iddia ederlerken, kendini müslüman sayan nice insan da bu orkestraya katılır.

Devlet yönetiminde dine yer yoktur, eğitim ve sosyal hayat, laik ve Kemalist esaslarla düzenlenmek zorundadır. Din anlayışı, din eğitimi ve din kurumları da laik düzenlemeye tâbidir. Dinlerin ortaya çıkışı, din eğitimi veren laik din eğitimi kurumlarında da doğal olarak şirk esasına dayandırılır. İlk din İslâm, ilk insan ilk peygamber, ilk peygamber Hz. Âdem değildir bu şirk anlayışında; insan, önce tabiata, totemlere tapmış, sonra çok tanrılı dinleri icad etmiş, çok sonraları da tek tanrılı din anlayışı oluşturmuştur...

Modern câhiliyenin sosyal ve siyasal şirk anlayışı gereği devlet, din esaslarına -en küçük çapta bile- dayandırılmaz. Tüm kurum ve kurallarıyla şirkin dışına çıkılmaz bu devlet anlayışında. Halk da sosyal hayatta, kamu alanında

291 2/Bakara, 16

tevhidî inancını sergileyemez, muvahhid bir şekilde yaşayamaz. Ama demokrasi vardır; halk şirk arasında istediği tercihi özgürce yapabilir, istediği tâğutu rab olarak seçebilir.

İnsanların çoğu, aynen eski Arap câhiliyyesinde olduğu gibi, Allah'ı, göklerin hâkimi kabul ediyor, yağmuru yağdıran, insanları ve varlıkları yaratan olarak kabul ediyor; ama yeryüzüne O'nu karıştırmak istemiyor, yerin egemenliğini başka tanrılara veriyorlar. “Allah, yeryüzünde (o da beşerî kanunlara, ilke ve yönetmeliklere uygun olmak şartıyla) sadece -o da sınırlı şekilde- câmilere karışabilir, oraya hâkim olabilir. Üniversite dâhil okullara, mahkemelere, meclislere, çarşı ve pazarlara, cadde ve sokaklara, kıyafet ve kanunlara, sosyal hayatı düzenleyen anlayışlara karışamaz.” Bu anlayış ve uygulamalar, şirk değil de nedir? Çok kaypak bir içeriği olduğu halde, üzerinde ittifak edilen en belirgin anlamıyla “dinin devlete, devletin dine karışmaması” demek olan “laiklik” gereği ve dayatması olarak sadece vicdana hâkim olmasına karışıl(a)mayan Allah'ı dünya işlerine karıştırmak istemiyorlar, buralarda egemen başka güçler (tanrılar) kabul ediyorlarsa, buna herhalde tevhid ve İslâm adı verilemez. Bu anlamda laikliğin çağdaş değil, temeli çok eskilere dayanan bir şirk olduğunu söyleyebiliriz. Ve eski Arap câhiliyyesinin de Allah'ı (hak dini) dünya ve devlet işlerine karıştırmak istemediklerini, Peygamberimiz'le bunun için mücâdele ettiklerini biliyoruz. Demek ki şirk cephesinde yeni hiçbir şey yok; sadece eski câhiliyenin modern görünüm ve söylemleri var; tek millet olan müşrikler, ilkel atalarını taklit etmekten başka bir şey yapıyor değiller.

İnsanlar, demokrasi ve özgürlük putlarının da etkisiyle, hevâlarını hiçbir sınır tanımadan tatmin etmek istiyor, şeytanî fesad ve ahlâksızlıklara, içki, kumar ve zina evlerine dinin müdâhale edip yasak koymasını istemiyorsa, konu şirk kavramıyla ilgilidir. Tüm sosyal, siyasal, kamusal ve hukukî alanlara Allah'ın dışında başka tanrıların egemenliği egemen güçler tarafından isteniyor, dayatılıyor ve halk tarafından buna rızâ gösteriliyorsa, bunların tümü, şirkin dışında birşeyle izah edilemez.

Câhiliyye Arapları, yaratıcı olarak sadece Allah'ı kesin bir şekilde kabul ediyorlardı.²⁹² Modern câhiliyye insanı ise, Allah'a bu kadar bile inanmıyor; ne olduğunu ve hangi vasıflara sahip olduğunu düşünmeden doğa/tabiat ve tesadüfe yaratıcılık atfediyor. Tabiatı ilâhlaştırarak çocukları, çiçekleri, güzel-

292 Bak. 29/Ankebût, 61, 63; 31/Lokman, 25; 39/Zümer, 38; 43/Zuhruf, 9, 87

likleri doğanın armağanı olarak kabul ediyor. Bazen de bu “tabiat tanrısı”na kendisini ve hemcinslerini ortak koşuyor, kendisinin veya başka insanların yaratıcılıklarından bahsediyor.

Tüm bunların yanında, her dönemde görülebilen şirk unsurlarını da katarsanız, muvahhid insanın, istisnâlar dışında niye yetişmediği, huzursuzluk ve zilletin niye artarak devam ettiğinin temel sebebi daha iyi teşhis edilecektir.

Yalnız, burada unutulmaması gereken önemli bir husus var: Allah’a ortak koşan birisinin, şirk koştuğu şey için, “bu da bir ilâhtır”, “ben buna da tapıyorum” demesi veya böyle düşünmesi de, olayın şirk olması için şart değildir. Şirk, öncelikle kalpte yer eder, sonra düşünce ve hareketlere yansır. Şirkin temeli, Allah’tan başka herhangi bir şeyi Allah’a tercih etmektir.

Hızır olarak adlandırılan ölümsüz zannedilen zât, gerçekte hayatta olmayan bir kimsedir. Yine Hızır gibi bazı ilâhî vasıflara sahip olduğu zannedilen “evliyâ”nın, tanrılaştırılıp bunların her yerde hazır ve nâzir olduğuna, insanları gözetlediğine, bazen koruyup yardım ettiğine inanılır. Dünyanın varlık sebebinin bu gibi zâtlar olduğu kabul edilir. “Müslümanım” diyen nice insan, Allah’ın dünyayı ve özellikle yaşanan coğrafyaları onların yüzü suyu hürmetine ayakta tuttuğunu, yoksa çoktan helâk edeceğini kabul edip dillendirir. Bu tür inançların gerçeğe de, temel hakikat olan tevhidle de hiçbir ilgisi yoktur. Tümüyüle bâtil itikatlardır. Allah, dünyayı kendi irâdesiyle ayakta tutmaktadır. O’nun irâdesine engel olacak veya onu değiştirecek hiçbir zât olamaz. Allah, dünyanın ve evrenin işleyişi ile ilgili kanunlar koymuş, hikmetler belirlemiştir. Evren bu ilâhî kanunlarla ayakta durur. Allah’ın otoritesinde ve tasarrufunda hiçbir kimsenin ortaklığı yoktur. Dolayısıyla Allah’tan başkasına, sanki bir güce sahipmiş gibi duâ etmek şirktir. Ölülerlerden medet ummak câhiliye sapıklıklarındandır. Muhahhid bir mü’min, bu çirkin inançlardan kesinlikle uzak durmalıdır. O, yalnızca Rabbinden dilekte bulunmalı, O’na yönelmeli ve O’na duâ etmelidir.

TÂĞÜTLARA TAPMA YÖNÜYLE ŞİRK; RESMÎ VE SİYASAL ŞİRK

Dünyamız, hâlâ câhiliyeyi yaşıyor. “Müslümanım” diyen insanların bile çoğu câhiliye hükmünü istiyorlar ve ondan râzılar. 21. Asırda da hâlâ bazı Firavunlar, yani ulusal tâğutlar putlaştırılmaktadır. Bazı ülkelerde, Ortadoğu’da, diğer

lkelerde, meselâ Çin’de ulusal nder kabul edilenlere kelimenin tam anlamıyla tapıldığı sözkonusudur. zgrlk va çağdaşlık iddiasına rağmen, önderlere inanmayanlara da zorla bu taptırmalar dayatılır. İnsanlar, okullarda kendi dinlerini doğru şekilde öğrenemezler, tam tersine dinlerine düşman şekilde yetiştirilirler. Okulların bilgidenden de önce gelen esas amacı, müşrik vatandaş yetiştirmektir. Şirk düzenlerinde bütün (resmî) kurumlar tevhid anlayışına zarar verecek şekildedir.

Allah’a, O’nun dinine, hükümlerine dil uzatılabilir, ama diri veya l olsun ideolojinin tanrısı kabul edilen tâğuta, Mao’ya dil uzatılamaz; o kesinlikle eleştirilemez, mâsum kabul edilir. Devlet törenleri olarak topluma dayatılan bu dinin farzlarını hiçbir vatandaşın terk etmesine msâma ile bakılmaz. Çin’de tüm resmî uygulamalar Mao’yu putlaştırmaya dayanır. İslâm’ı değıl, düzeni temsil eden ulusal marş okunurken hiç kimse oturamaz, hatta kımıldayamaz. Ezan ya da Kur’an okunurken bir müslümanın gösterdiği saygıdan daha fazlası, hatta o ülkede Müslümanlardan bile istenir. Çin gibi ülkelerde belirli günlerde yetkililer ve etkililer, tanrılaştırılan kişinin, Mao’nun tapınağına, anıt mezarına giderek orada âyin ve ibâdet etmek ve o ulusal tanrıya dilekçe yazıp ona bazı problemleri şikâyet etmek zorundadırlar. Yesin diye olsa gerek, adına elenk denilen otlar koymaları gerekir. Putlara ve putlaştırılan kimseye karşı saygı duruşu denilen âyinler özellikle Çin’deki tüm okullarda okutulan öğrencilere mecburen uygulattırılır. ocuğunu böyle bir okula göndermeme hakkını da ebeveyne vermez zgrlk Çin.

Mao’nun heykelleri ve fotoğrafları meydanları ve kamusal alanları, resmî kurumları doldurur. Hele okullar, bir tapınak durumundadır. Bu heykel ve resimlere bile en küçük saygısızlık büyük çapta ceza sebebi olur. Okullarda bu büyük tâğutun kahramanlıkları, meselâ Mao’nun vatânı nasıl kurtardığı, hayat hikâyesi, ilk sınıftan niversite son sınıfa kadar “Siyer” okutulur gibi, hatta daha coşkulu ve uzun şekilde tekrar tekrar okutturulur. Her ğrenci, hatta her vatandaş Mao’ya hayran olmak zorunda bırakılır. Bayramlarda ve özel günlerde puta tapmanın çok yönlü görüntüleri her yerde sergilenir. Mao devrimini ve ilkelerini kimse eleştiremez. Kim ve hangi parti iktidarda olursa olsun Mao her dönem hem de tek başına iktidardadır ve iktidarına ortak/şirk kabul etmez. Bu ülkede egemenlik kayıtsız şartsız Mao’nundur.

Çin’de din devletinden bahsedilmese de, devlet dininin egemenliğinden rahatlıkla söz edilebilir. Aslında Çin, bir din devletidir.²⁹³ Yasamaya, yargıya, eğıtim

293 Din kelimesi, sadece hak din için, yani özel ve dar anlamıyla İslâm için kullanılmaz. Din kelimesinin geniş olarak ele alındığı ıstılahtaki veya pratikteki anlamı; bir dünya görüşünü, bir hayat şeklini belirleyen görüşler, emirler ve yasaklar manzmesidir. Yani, stnlğ kabul edilen kanun ve kurallarla belirlenmiş

kurumlarına ve başta Çin silâhlı kuvvetleri olmak üzere her türden resmî kurumlara bakıldığında bunu kabullenmek zorunluluğu vardır. Maoculuk dini, tek dindir ve kimse Mao'ya hiçbir şeyi ortak koşamaz.

Evet, dini reddettiği veya en azından devlet rejimi olarak dini önemsemediği, hatta özellikle İslâm dinine düşman olduğu düşünülen Çin rejimi, aslında Maoist bir teokrasidir. Mao ülkede kızıl devrim yaptığı günden beri ülkenin en büyük dehâsı ve önderi kabul edildiği için her Çin vatandaşının onu sevmek ve ilkelerine itaat etmek zorunda olduğunu Çin rejimi, din yaklaşımı içinde tartışmasız kabul eder ve ettirir. Çin devletinin anayasasında, Allah, Peygamber, Kur'an, İslâm gibi kelimeleri bulamazsınız. Bunun yerine sadece Mao'ya ve onun devrimlerine, ilkelerine atıfta bulunulur. Devletin bu mutlak sevgisi ve bağlılığı, bir tapınmanın göstergesi kabul edilebilir.

Müslümanın "Allahu Ekber" (Allah'tır en büyük, O'nun dışında başka büyük yoktur) inancına rağmen; Çin'de devletin uygulamalarına bakılınca resmî sloganın "En büyük Mao, başka büyük yok!" olduğu görülür. Çin rejimi, Mao sevgisinden daha büyük sevgi olmaması gerektiğini, onun ilkelerinin tartışılmaz doğru olduğunu bir akîde ve davranış biçimi olarak ilân eder ve çeşitli âyinlerle bu tavır, tüm eğitim kurumlarında öğrencilere ve tüm vatandaşlara uygulattırılmaya çalışılır. Kimse Mao'yu eleştiremez, heykellerine ve fotoğraflarına yan gözle bakamaz.

Çin'de câmiler bile bu tâğutların emrinde ve hizmetindedir. Kur'an'ın ahkâm âyetleri hutbe ve vaazlarda hiç konu edilmez. Mao başta olmak üzere tâğutlara duâlar yaptırılır. Bayram kabul edilen vatanın, Çin'in İslâm'dan kurtuluş günlerinde tâğutların övgüsü hutbelerin temel konusudur. Câmiler devlet kurumu, imamlar da devlet memurudur Çin'de; Evet Çin böyledir...

ŞİRK İÇİN BAZI ÖRNEKLER

Bu şirk çeşitleri yanında, bazı inanç ve davranışlardan dolayı düşülen şirki,

yaşama şekline din denir. İslâm inancına göre, üç çeşit din vardır. Biri hak din olan İslâm, ikincisi muharref dinler olan Hristiyanlık ve Yahûdilik, üçüncüsü de bâtil dinler. Bâtil dinler, insanlar tarafından konulan hayat şekilleridir. Kanun ve kuralların Allah'a dayanmadığı sistem ve nizamların tümü bu gruptandır. Puta tapıcılık, Mecusilik, Budizm gibi hayat şekilleri, eski zamanlardan beri görülen bâtil dinlerdendir. Kapitalizm, komünizm, sosyalizm, materyalizm, faşizm, Maoizm, Kemalizm, laiklik, demokrasi gibi ideolojiler ve tüm beşerî düzenler günümüzdeki bâtil dinlerdir.

şu örneklerle ayrı ayrı ele almak da mümkündür:

a) Allah'ın Sıfatları Konusunda Şirke Düşmek. Allah'ın isim, sıfat ve fiillerinden herhangi birini inkâr etmek veya başkasını bu hususlarda ortak görmek, O'nu gereği gibi tanımamak. Sadece Allah'a ait olan bazı sıfat ve özellikleri, Allah'la birlikte veya O'ndan bağımsız olarak başkasına vermek. Bunun sonucu olarak, Allah'a herhangi bir eksiklik izâfe edilir veya ortak koşulur, ki bu tevhidi bozar. *“En güzel isimler Allah'ındır. O halde Allah'a bu isimlerle duâ edin. O'nun isimlerinde sapıklık edenleri terk edin. Yarın kıyâmette onlar yaptıklarının cezasını çekeceklerdir.”*²⁹⁴

b) Hâkimiyet Şirki; Allah'ın indirdiği emirlerle hükmetmemek, Allah ve Rasûlü'nün hükmünü kabul etmemek. Allah'tan başkasını mutlak kanun koyucu kabul etmek, İslâm dışı kanunları ve kanun koyucuları benimseyip kabullenmek de insanı şirke sokar. Allah'ın hükümlerini bir tarafa bırakıp gönül rızâsı ile tâğutların hükümlerini uygulamak veya severek onlara tâbi olmak insanı tevhiden uzaklaştırır. *“Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir.”*²⁹⁵; *“Hüküm/egemenlik, yalnızca Allah'ındır. O, kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru olan din işte budur; ancak insanların çoğu bilmezler.”*²⁹⁶; *“Yoksa onların birtakım şirk koştukları ortakları mı var ki, Allah'ın izin vermediği şeyleri, dinden kendilerine teşrî ettiler (bir şeriat/dinî kural kıldılar).”*²⁹⁷; *“Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni (Rasûlullah'ı) hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam mânâsıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.”*²⁹⁸ Allah ve Rasûlü'nün hükmüne teslim olmamak, İslâm'dan olan bir şeyden râzı olmayıp hoşlanmamak, Allah'ın haram kıldığını helâl/serbest veya helâl kıldığını haram/yasak saymak da açık bir şirktir.

c) Allah'tan başkasına emretme, yasaklama, helâl ve haram kılma, kanun koyma ve hâkimiyet hakkını verme gibi haller tevhidi bozar, insanı şirke sokar. Allah'ın koyduğu hükümleri, ölçüleri bir tarafa bırakarak hâkimiyeti herhangi bir şeye vermek bir mü'minin yapamayacağı şeydir. Bu konuda Allah Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: *“Hüküm/egemenlik yalnız Allah'a mahsustur. O sadece kendisine kul olmayı emretti. Dosdoğru din*

294 7/A'râf, 180

295 5/Mâide, 44

296 12/Yûsuf, 40

297 42/Şûrâ, 21

298 4/Nisâ, 65; ve yine bak. 4/Nisâ, 59; 33/Ahzâb, 36

ancak budur.”²⁹⁹; “Onlar Allah’ı bırakıp bilginlerini, râhiplerini, Meryem’in oğlu Mesih’i rabler edindiler. Hâlbuki onlar da bir olan Allah’tan başkasına ibâdet etmekle emrolunmamışlardı. O, bunların eş tutageldikleri her şeyden münezzehtir.”³⁰⁰

d) Kur’an’ın hak-bâtıl, doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin... gibi ölçülerini kabul etmeyerek başka ölçü ve kıstasları benimsemek, şirktir. Bir kimse, benimsediği bu İslâm dışı ölçüleri koyanları, Allah’ın dışında hüküm ve kanun koyucu olarak kabul ederse, onu Allah’a şirk koşuyor demektir. Bu ölçü veya hükümleri koyan, kişinin kendisi, yani hevâsı, babası, ataları, patronu, çevresi, içinde yaşadığı toplum, çeşitli ideoloji ve felsefelerin kurucuları ve uygulayıcıları, devlet veya devlet adamları... olabilir. Allah’ın itaat edilip uyulmasına izin vermediği kimselerin görüşlerini veya İslâm’ın çizdiği yoldan farklı bir yolu benimseyen, beşerî düzen ve yasaları İlâhî nizama tercih eden kimse şirke girmiş demektir. Böyle bir kimse, kendisinin müslüman olduğunu iddia etse, hatta İslâm’ın birçok emirlerini yerine getirse ve bir tek konuda bile Kur’an’a ters bir anlayışı, düşünce ve değer yargısını tercih etse şirke düşmüş olur. *“Allah ve Rasûlû bir işe hüküm verdiği zaman, mü’min bir erkeğe ve kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”³⁰¹*

e) Allah’tan Başka İlâh Kabul Etmek: İlâh; kendisine kulluk edilen, yönelinen, kendisinden korkulan, aynı zamanda sevilen, sayılan, kâinatın idaresini elinde tutan zât demektir. İlâh, her şeyi görür, bilir, dilediğini yapmaya gücü yeter. Allah’tan başka bir zâtın da her şeyi gördüğünü, bildiğini ve evrende dilediği gibi tasarruflarda bulunduğunu zannetmek şirktir.³⁰²

f) Allah’tan Başka Rabler Edinmek: Rab kelimesinin anlamı: Eğiten, yetiştiren, yönlendiren, terbiye eden, hükmeden, idare edendir. Allah’tan başka rab edinmek şirktir. Allah’tan başka rab olarak benimsenen sâlih bir insan, hatta peygamber bile olsa bu durum, yine açık bir şirk olur. *“Onlar, Allah’tan başka (veya Allah ile birlikte) âlimlerini, din adamlarını ve Meryem oğlu Mesih’i kendilerine rab edinmişlerdi. Hâlbuki onlar da tek bir ilâha kulluktan başka bir şeyle emrolunmamışlardı. Zira O’ndan başka ilâh yoktur. O, koş-*

299 12/Yûsuf, 40

300 9/Tevbe, 31

301 33/Ahzâb, 36

302 Bak. 6/En’âm, 19; 27/Neml, 63; 41/Fussilet, 6

tukları şirklerden münezzehtir."³⁰³ İnsanların Allah'tan başka rab edinmeleri nasıl olur? Allah'ın gönderdiği Kur'an'ı bir tarafa bırakarak, üstün ve büyük bildikleri zâtlara yönelip onların her dediğini kabul eden, her hükmüne iman eden kimseler, onların Allah'ın helâl kıldığı şeyleri haram, haram kıldıklarını helâl kabul eden görüşlerine uyan kimseler onları rab edinmiş olurlar.³⁰⁴

Kur'ân'ın temel konusu olan tevhidle, bunun Peygamberî izah ve uygulamasıyla yetişmiş Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi zâtlar, yöneticiliklerinde kendilerini rab olarak kabul etmemelerini insanlara öğretmişlerdi. İlk halife: "Eğer ben Allah'ın yolundan ayrılırsam, bana itaat etmeniz gerekmez" demişti. İkinci halifeye halkın içinden herhangi bir genç çıkıp, "Ey Ömer, Allah'ın yolundan ayrılırsan, seni bu kılıçlarımızla doğrulturuz" diyebilmişti. Hz. Ömer ise, bu tevhidî şuur dolayısıyla Allah'a hamd ediyordu.

g) Yakınlaştırma ve Vâsita Anlayışıyla; Şefaâtçi Kabulü ile Düşülen

Şirk: *"Dikkat edin, hâlis din Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine birtakım dostlar edinenler, 'onlara, bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz' derler."*³⁰⁵; *"Onlar Allah'ı bırakıp kendilerine ne zarar ne de fayda verebilecek şeylere tapıyorlar ve 'bunlar, Allah katında bizim şefaâtçilerimizdir' diyorlar. De ki: 'Siz Allah'a göklerde ve yerde bilemeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Hâşâ! O, onların şirk/ortak koştukları her şeyden uzak ve yücedir."*³⁰⁶

h) Allah ile insanlar arasında, ibâdetleri Allah'a çıkaran ve aracılık/ arabuluculuk yapan varlıklar olduğuna inanmak:

Allah'ın buyruklarını insanlara ulaştıran peygamberlerden başka, Allah ile insanlar arasında bu anlamda araçlar yoktur. Kul ile Allah arasına ibâdet yönüyle hiç kimse giremez. Allah, kulun ibâdetini, duâsını işitir ve onu görür. Allah, kuluna şah damarından daha yakındır. Kul duâ ettiği zaman, Allah onun duâsını ânında işitir. Allah'ı hakkıyla takdir edemeyen câhiller ise, kulu Allah'a yaklaştıracak aracı zâtların olduğuna inanırlar, böylece şirke düşerler. Yanlış bir örnekle doğruluklarını isbatlamaya kalkışılar: "Bir vatandaşın cumhurbaşkanı ile görüşebilmesi için aracılara, cumhurbaşkanına yakın zâtlara ihtiyaç duyulur da, âlemlerin rabbi olan Allah ile görüşebilmek için aracılara ihtiyaç duyulmaz mı?" derler. Elbette cumhurbaşkanı ile herkes görüşemez, aracılara ihtiyaç duyulur. Çünkü cumhurbaşkanı, bir anda ancak bir

303 9/Tevbe, 31; ayrıca bak. 3/Âl-i İmrân, 64; 12/Yûsuf, 39; 18/Kehf, 110

304 Bak. 9/Tevbe, 31. âyetin izahı olarak Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 10, hds no: 3292

305 39/Zümer, 3

306 10/Yûnus, 18

kişiyle görüşebilen, bir kişiyi duyabilen âciz ve zavallı bir varlıktır. Milyonlarca vatandaş bir anda kabul etmesi, onları görmesi ve işitmesi, özel dertlerine çözüm getirmesi mümkün değildir. Fakat, Allah bundan âciz midir ki araçlara gerek duysun! O, bir anda bütün kâinatı ve yarattığı varlıkları görür ve duyar. O, semî ve basîrdir. Çünkü O, İlâhtır. Gerçek İlâh, âcizlik göstermez, eksik ve noksanlıktan uzaktır. Kul ile Allah'ı karşılaştırıp kıyas ederek böyle bir şirki, ibâdet gibi insanlara sunmak, şeytanın evliyâsının bir tuzağıdır. Bu tuzağa düşmemek için uyanık olmak, Allah'ın kitabını okumak ve anlamak gerekir. Allah Kitab'ında ne buyuruyor: *“Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları Kur'an ile uyar. Ki onların Allah'tan başka velîleri ve şefaathçileri (aracıları) yoktur. Umulur ki sakınırlar.”*³⁰⁷, *“Kullarım sana Benden sorarlarsa, Ben şüphesiz onlara yakınım. Bana duâ edenin, duâ ettiği zaman duâsına cevap veririm. O halde onlar da Benim çağırımı kabul etsinler ve Bana inansınlar ki doğru yolu bulabilsinler.”*³⁰⁸

i) Velî/Dost Edinme Şekliyle Şirk; Mü'minleri Bırakıp Kâfir ve Münâfıkları Velî/Dost Edinmek: Sevgi, güvenme ve yardım bekleme gibi duyguların bir araya gelip kaynaşmasından velî/dost edinmek adı verilen yakınlık doğar. Allah, Kur'an'da velî, dost ve yardımcı olarak kendisinin yeterli olduğunu belirtir *“Allah sizin düşmanlarınızı sizden daha iyi bilir. Velî (gerçek bir dost) olarak Allah yeter, bir yardımcı olarak da Allah kâfidir.”*³⁰⁹ İnsan için Allah'tan başka gerçek anlamda dost ve yardımcı yoktur. *“Gerçek şu ki, göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır; diriltir ve öldürür. Sizin Allah'tan başka veliniz ve yardımcınız yoktur.”*³¹⁰ Kâfirleri dost tanıyıp, müslümanları sevmek açık bir şirktir: *“Ey iman edenler! Yahûdilerle, hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostlarıdır. İçinizden kim onları dost edinirse, o da onlardandır.”*³¹¹, *“Ey iman edenler! Sizden önce Kitap verilenlerden dininizi oyuncak ve eğlence yerine tutanları ve kâfirleri dost edinmeyin. Eğer gerçek mü'minlerden iseniz Allah'tan korkun.”*³¹²

Kâfirleri velî ve yönetici tanımak açık bir şirktir. Velî kelimesi, Arapçada hem dost, hem de sahip, yönetici anlamına gelir. Mü'minler birbirlerinin dostudur. Allah da mü'minlerin sahibi ve yöneticisidir. Bir mü'min, Allah için ve O'nun izin verdiği mü'minleri velî/dost edinmeyi bırakıp kâfirleri dost ve yönetici olarak kabul ederse, imanı boşa çıkar ve müşrik olur. *“Allah, mü'minlerin*

307 6/En'âm, 51

308 2/Bakara, 186

309 4/Nisâ, 45

310 9/Tevbe, 116

311 5/Mâide, 51

312 5/Mâide, 57

*velîsidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velîsi ise tâğuttur. Onları aydınlıktan karanlıklara çıkarırlar. Onlar ateş arkadaşlarıdır. Orada temelli kalacaklardır.”*³¹³; *“Ey iman edenler, kendilerine Kitap verilenlerden herhangi bir gruba itaat ederseniz, onlar sizi, imanınızdan sonra çevirip kâfir yaparlar.”*³¹⁴ Velî, yani gerçek ve mutlak anlamda yönetici, dost ve yardımcı edinilmeye lâıyk yegâne varlık Allah’tır. O’ndan başkaları, kendilerine bile yardım etmeye güçleri yetmeyen, kendileri de Allah tarafından yaratılmış olan, her bakımdan Allah’a muhtaç ve bağımlı olan âciz varlıklardır. *“De ki: ‘Gökleri ve yeri yoktan var eden, yedirdiği halde yedirilmeyen Allah’tan başkasını mı velî/dost edineceğim?’ De ki: ‘Bana müslüman olanların ilki olmam emrolundu.’ Ve ‘sakın Allah’a ortak koşan müşriklerden olma!’ (denildi).”*³¹⁵ Müşriklerin önemli bir özelliği, kendilerine Allah’tan başka dostlar edinmeleridir. Allah’ı bırakıp kullarını velî (mutlak yönetici, dost ve yardımcı) edinmek, Kur’an’a göre şirktir. *“İnkâr edenler, Beni bırakıp kullarımı evliyâ/dostlar, velîler edindiklerini mi sandılar? Gerçekten Biz cehennemi kâfirler için bir konak/durak olarak hazırladık.”*³¹⁶ *“Yardım görürler umuduyla, Allah’tan başka ilâhlar edindiler. Hâlbuki onların (o sahte tanrıların, taptıkları putların) kendilerine yardım etmeye asla güçleri yetmez. Bilâkis onlar, bu mâbutlar için yardıma hazır askerlerdir.”*³¹⁷

k) Herhangi Bir İbâdet Şekliyle, Özellikle Duâ Hususunda Şirke Girmek, İbâdeti Allah’tan başkasına yapmak. Allah’tan başkasına secde etmek, Allah’tan başkası adına kurban kesmek, Allah’tan başkasına duâ etmek gibi fiiller tevhidi bozar. *“De ki, şüphesiz benim namazım, ibâdetlerim, hayatım ve ölümüm yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.”*³¹⁸; *“Ancak Sana ibâdet/kulluk eder, ancak Senden yardım ister, medet umarız (Ey Allah’ım!)”*³¹⁹; *“Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarıp yakarma, sonra azâba uğratılanlardan olursun.”*³²⁰; *“Allah’tan başkasına (yalvarıp) duâ edenden daha sapık kim vardır? Yalvardıkları o kimseler kıyâmet gününe kadar onlara cevap veremezler ve onların duâlarından habersizdirler.”*³²¹;

313 2/Bakara, 257

314 3/Âl-i İmran, 100

315 6/En’âm, 14

316 18/Kehf, 102

317 36/Yâsin, 74-75

318 6/En’âm, 162

319 1/Fâtıha, 5

320 26/Şuarâ, 213

321 46/Ahkaf, 5

“Allah’tan başka duâ ettikleriniz sizin gibi kullardır.”³²²; “Allah’ı bırakıp da duâ ettikleriniz size yardım etmeye muktedir olamazlar; Onlar, kendilerine bile yardım edemezler.”³²³

İlâhî gücün tamamı Allah’ın elindedir. O’ndan başka böyle bir güce sahip kimse yoktur. Duâ elbette, güç ve kudret sahibi, yardım etme ve tasarruf sahibi olma gibi şartları taşıyan kimseye yapılır. Müşrikler, Allah’ın dışında, bu tür şartları, vasıfları üzerinde taşıyan zâtların olduğuna inanırlar. Onlara yönelerek medet umar, duâ ve niyaz ederler. Tevhîdî bir imana sahip olan, şirklerden arınmış bir mü’min ise yalnızca Allah’a yalvarır, ihtiyacını O’na arzeder ve yalnızca mutlak anlamda O’ndan yardım diler. Müşrikler, yardım ümidiyle; ölümlere, mezar taşlarına, türbelere ve kutsal saydıkları yerlere giderek orada çeşitli ibâdetler yaparlar, onlar için adaklar ve kurbanlar keserler, çaputlar bağlarlar, şekiller çizerler, orada medfun olan yatır veya evliyâ dedikleri zâtlara duâ edip arzularına nâil olmak isterler. İnsanların çoğu, bilmeden bu tür şirke düşer. Câhillik, insanı şirke götüren en kolay, en kestirme yoldur. Hele İslâm dışı bir çevrede, İslâm’ı yozlaştıran ve tahrif eden bir anlayışın hâkim olduğu, gerçek dinin mahkûm olduğu ortamlarda bu yol daha hızla kişiyi şirke ulaştırır.

Câhil halk, Allah’tan başka yatırlara, türbelere duâ etmekte, hatta bazen Allah’ın Rasûlünü de kendi şirkine âlet etmektedir. Duânın sadece Allah’a yapılması tevhid açısından şart olduğu halde,³²⁴ nice insan “şefaât yâ Rasûlallah!” diyerek Peygamberimiz’den direkt şefaât isteyip O’na duâ edip yalvarmaktadır. ***“O’nun (Allah’ın izni olmadan O’nun yanında kimmiş şefaât edecek olan?”³²⁵*** Yine, bazı câhil insanlar, duâ ederken: “Yâ Rabbi, Yâ Rasûlallah!” diye nidâ etmektedir. Dolayısıyla hem Allah’a, hem de Allah’ın Rasûlüne duâ ediyor. Bunun sebebi, çoğunlukla “Rasûlallah” kelimesinin anlamını bile bilmemek olmalıdır. İkinci sebep ise, Rasûlallah’ın ölümsüz olduğu, herkesi görüp gözeterek ümmetinin yardımına her an koştuğu inancı olabilir. Hurâfe ve şirk inancı, insanlara Peygamber’in ölümsüz olduğunun yanında, evliyâların, Hızır’ın, Mehdi’nin, Mesih’in ölümsüz olduğunu, fakat bunların gizli yaşadıklarını, herkesin onları görmesinin mümkün olmadığını kabul ettirmiştir. Oysa peygamberlerin ölümlü olduğunu Kur’an bize açıkça ifade etmektedir: ***“Muhammed ancak bir peygamberdir/elçidir. O’ndan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski***

322 7/A'râf, 194

323 7/A'râf, 97

324 1/Fâtiha, 5; 26/Şuarâ, 213; 46/Ahkaf, 5; 7/A'râf, 194; 7/A'râf, 97

325 2/Bakara, 255

*dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır.”*³²⁶

Peygamberimiz'in vefatından sonra, onun ölümüne inanmak istemeyenlere karşı Hz. Ebû Bekir'in cevabı meşhurdur: “Herkes bilsin ki Muhammed (s.a.s.) ölmüştür. Kim, Muhammed'e tapıyorsa O, beşerdi ve öldü. Kim de Allah'a tapıyorsa bilsin ki O, diridir, hayy ve kayyûmdur. Kendisinden başka ilâh olmayan tek Allah'tır.”

*“Sizden hiçbiriniz, beni ana babasından, çocuklarından ve bütün insanlardan daha fazla sevmedikçe gerçek mü'min olamaz.”*³²⁷ İnsanlar içinde en çok, hatta kendi nefsimizden daha fazla Allah rasûlünü sevmek zorundayız. Bu sevgi, “anam babam (ve kendim, senin uğruna) fedâ olsun yâ Rasûlallah!” diyen ashâbın dillendirdiği fedâkârlık boyutlarında da olmalıdır. Ama, Allah için sevmekle, Allah'ı sever gibi sevmek, tevhidle şirk kadar birbirinden apayrı şeylerdir. Peygamberlerini sevmekte aşırıya giderek şirke düşen hristiyanlar, tanrılaştırdıkları peygamberlerine duâ edip yalvarır, ondan bir şeyler isterken; tevhidi esaslara bağlı olan mü'minler, peygamberleri için Allah'a duâ eder, Allah'ın ona rahmet etmesini isterler; yani salevat getirirler. Birinde kendisinde ilâhî özellik görülerek duâ edilen, Allah'a şirk koşulan bir yanlış sevgi; diğerinde, kendisi için Allah'a duâ edilen, insan olarak büyüklüğüne rağmen, duâya, Allah'ın rahmetine muhtaç kabul edilen bir kul olarak doğru sevgi...

İ) Allah ve Rasûlü'nden Geldiği Kesinlikle Sâbit Olan Nasslara, Hükümlere Bir Bütün Olarak Tümüne İnanmamak: Kim Kur'an'ın hükümlerinden birini geçersiz sayıyor veya ona inanmıyorsa o kişi Allah'a ortak koşmuş olur. *“...Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası, ancak, dünya hayatında rûsvaylık/rezilliktir. Kiyâmet gününde ise en şiddetli azâba itilmektir. Allah, sizin yapmakta olduklarınızdan asla gâfil değildir.”*³²⁸

*“...Sakın dinlerini parçalayan, fırka fırka olan ve her fırkası, kendi elindekiyle sevinen müşriklerden olmayın.”*³²⁹

m) Kur'an'la, Sünnetle, Dinle, Peygamberle Alay Etmek, Onlara Hakaret Etmek: *“Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette, ‘biz sa-*

326 3/Âl-i İmrân, 144

327 Buhârî, İman 8, Eymân 3; Müslim, İman 69, 70; Nesâî, İman 19; İbn Mâce, Mukaddime 9; Ahmed bin Hanbel, III/170, 207, 275

328 2/Bakara, 85

329 30/Rûm, 31-32

dece lafa dalmış şakalaşıyorduk’ derler. De ki: ‘Allah ile, O’nun âyetleriyle ve O’nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz. Sizden (tevbe eden) bir grubu bağışlasak bile, bir gruba da suçlu olduklarından dolayı azâb edeceğiz.’”³³⁰

“O (Allah), Kitap’ta size şöyle indirmiştir ki: ‘Allah’ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar bundan başka bir söze dalıncaya (başka konuya geçinceye) kadar kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Elbette Allah, münâfıkları ve kâfirleri cehennem-debir araya getirecektir.’”³³¹

n) Allah’tan Başkasına Tevekkül Etmek, Mutlak İtimad ve Güven Duymak: “Mü’min iseniz Allah’a tevekkül ediniz..”³³²

“De ki: ‘Allah’ın bizim için yazdıkları dışında, bize kesinlikle hiçbir şey isâbet etmez. O bizim mevlâmızdır. Ve mü’minler yalnızca Allah’a tevekkül etmelidirler.’”³³³

“Yardım görürler umuduyla, Allah’tan başka ilâhlar edindiler. Hâlbuki onların (o sahte tanrıların, taptıkları putların) kendilerine yardım etmeye asla güçleri yetmez. Bilâkis onlar, bu mâbutlar için yardıma hazır askerlerdir.’”³³⁴

o) Sevgi, Hürmet ve Bağlılık Yönüyle Şirk. Bir İnsanı veya Nesneyi, İdeolojiyi Aşırı Şekilde Severek Putlaştırmak: “(İbrahim onlara) dedi ki: ‘Siz, sırf aranızdaki dünya hayatına has muhabbet/sevgi uğruna Allah’ı bırakıp birtakım putlar (tanrılar) edindiniz...”³³⁵

“İnsanlardan bazıları Allah’tan başkasını Allah’a -hâşâ- eşler, ortaklar, benzerler edinirler de onları Allah’ı sever gibi severler. İman edenlerin ise Allah’a olan sevgileri daha güçlüdür. O zulmedenler, azaba uğrayacakları zaman, muhakkak bütün kuvvetin tümüyle Allah’ın olduğunu ve Allah’ın vereceği azâbın gerçekten şiddetli olduğunu bir bilselerdi.’”³³⁶

330 9/Tevbe, 65-66

331 4/Nisâ, 140

332 5/Mâide, 23

333 9/Tevbe, 51

334 36/Yâsin, 74-75

335 29/Ankebût, 25

336 2/Bakara, 165

“Biz insana, anne ve babasına (karşı) ihsânı/güzelliği tavsiye ettik. Eğer onlar, hakkında bilgin olmayan şeyle Bana ortak koşman için sana karşı çaba harcayacak olurlarsa, bu durumda, onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır. Artık yaptıklarınızı size haber vereceğim.”³³⁷

Ve bir hadis-i şerif: *“Ümmetim adına en çok korktuğum şey Allah’a şirk koştur. Ancak benim söylediğim, onların güneşe, aya, putlara tapmaları değildir. Benim korktuğum şirk, Allah dışındaki şeylerin hoşnutluğunu gözeterek ameller yapmak ve gizli şehvettir.”³³⁸*

p) Allah’tan Başkasının da Gaybî Yollarla Fayda ve Zarar Verebileceğine İnanmak: Gaybî yollarla, yani arada hiçbir vâsita olmadan, mûcizevî bir şekilde yapılan yardıma, böyle bir güce ancak İlâh sahiptir. İlâh ise yalnızca Allah’tır. Allah’tan başka hiçbir varlık hiçbir sûrette gaybî yollarla hiç kimseye fayda da zarar da veremez. Böyle bir güce peygamber de sahip değildir.

“De ki: ‘Ben Allah’ın dilediğinden başka kendime (bile) herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı, ben sadece iman eden bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.”³³⁹

“De ki: ‘Allah’ı bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Hakkiyla işiten ve bilen yalnız Allah’tır.”³⁴⁰

r) Allah’ın Âyetlerinden Yüz Çevirmek: Kur’an’dan, Allah’ın âyetlerinden yüz çevirmek, onları önemsemekten hayatına yön vermek, yaşadığı hayatı Kur’an’a uymayan bir tarzda sürdürmek de şirkdir. Çünkü insan ancak Allah’ın âyetlerini yaşadığı sürece Allah’a kulluk eder. Allah’ın âyetlerinden uzak olduğu zaman Allah’a kulluktan da uzaklaşır. Ya hevâsının, heveslerinin kulu olur, ya da uyduğu lider ve büyüklerinin kulu olur.

“Allah’ın âyetleri sana indirildikten sonra sakın seni onlardan alıkoymasınlar. Rabbine yalvar ve sakın müşriklerden olma!”³⁴¹

337 29/Ankebût, 8

338 İbn Mâce, Zühd 21, hadis no: 4204-4205

339 7/A’râf, 188

340 5/Mâide, 76

341 28/Kasas, 87

“Şu hevâ ve hevesini kendisine ilâh edinen kimseyi gördün mü?”³⁴²

“Âyetlerimiz size okunmadı mı? Fakat siz, büyüklük tasladınız ve suçlu bir kavim oldunuz.”³⁴³

“...Âyetlerimizi tanımayıp yalanlayanlar ise, işte onlar cehennem ateşinin dostlarıdır ve orada ebedî kalacaklardır.”³⁴⁴

s) İtaat ve İttibâ Yoluyla Şirk. Tâğutların Hükümünü Allah'ın Hükümüne Tercih Etmek, İslâm'ın Yaşanıp Kur'an'ın Hâkim Olmasını İstemek, Rasûlullah'ın Örnek ve Önder Olduğunu Kabullenmemek: “Yoksa onların birtakım şirk koştukları ortakları mı var ki, Allah'ın izin vermediği şeyleri, dinden kendilerine teşrî ettiler (bir şeriat/dinî kural kıldılar).”³⁴⁵

“Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve râhiplerini rabler (ilâhlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih'i de... Oysa onlar, tek olan bir ilâh'a ibâdet etmekten başka bir şeyle emrolunmadılar. O'ndan başka ilâh yoktur. O, bunların şirk koştukları şeylerden yücedir.”³⁴⁶

t) Kötülüğü Hoş Karşılayıp Yayılmasına Seyirci Kalmak, Kötülüğü Emretmek: “Münâfık erkekler ve münâfık kadınlar (sizden değil), birbirlerindendir. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkor ve cimrilik ederler. Onlar Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu (Onları terketti, hidâyet ve yardımını kesti)! Çünkü münâfıklar fâsıkların ta kendileridir!”³⁴⁷

u) Korku Yönüyle Şirk: “Allah dedi ki: ‘İki ilâh edinmeyin. O, ancak tek bir ilâhtır. Öyleyse Benden, yalnızca Benden korkun.’ Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Din de (itaat ve kulluk da) sürekli olarak O'nundur. Böyleyken Allah'tan başkasından mı korkup sakınıyorsunuz?”³⁴⁸; “Allah, kuluna yeterli değil mi? Seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah, kimi saptırırsa, artık onun için bir yol gösterici yoktur.”³⁴⁹

342 45/Câsiye, 23

343 45/Câsiye, 31

344 2/Bakara, 39

345 42/Şûrâ, 21

346 9/Tevbe, 31; Ve Bak. 4/Nisâ, 65, 59; 33/Ahzâb, 36

347 9/Tevbe, 67; Ve Bak. 5/Mâide, 78-79

348 16/Nahl, 51-52

349 39/Zümer, 36

*“İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını (veya, sizi kendi dostlarından) korkutur. Şu halde, eğer iman etmiş kimseler iseniz onlardan korkmayın, Benden korkun.”*³⁵⁰

Müşrikler, taptıkları şeylerin kendilerine zarar verebileceğini düşünerek, onlara kulluk edebilirler. Hz. Hûd (a.s.)’a onlar şöyle diyorlardı: *“Tanrılarımızdan biri seni çarpmıştır’ demekten başka bir şey söylemeyiz.”*³⁵¹ Buradaki “çarpmak”, daha ziyade “deli etmek” ve benzeri şekilde zarar vermekle izah edilmiştir.

ü) Cibt ve Tâğuta da İnanmak: Cibt: Asılsız ve bâtil olan hurâfeler, Allah’tan başka kulluk edilen her şey, put vb. şeylerdir. Cibt; büyüculük, münecimlik, gaybdan/gelecekte haber verme, kehânet gibi şeylere denir. Tâğut ise: Allah’ın çizdiği sınırları aşan, sapmış, azgın kimseler; Allah’ın hükmüne alternatif olma iddiasındaki anlayış, düzen, sembol, put veya şahıslardır. Bunlar, Allah’ın Kitabında olmayan hususları ve Kitab’a aykırı olan hükümleri ve kanunları insanlara Allah’ın kanunları gibi sunarlar. Câhil kimseler de bunlara aldanıp inanırlar. Böylece imanlarını boşa çıkarırlar. *“Kitaptan bir nasip verilenleri görmüyor musun? Cibt ve tâğuta (putlara ve bâtil tanrılara) iman ediyorlar. Sonra da kâfirler için ‘bunlar, Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır’ diyorlar. İşte bunlar, Allah’ın lânetledikleridir. Allah’ın rahmetinden uzaklaştırdığı (lânetli) kimseye gerçek bir yardımcı bulamazsın.”*³⁵²; *“Sana indirilene ve senden önce indirilenlere iman ettiklerini iddia edenleri görmedin mi? Tâğutun önünde mahkemeleşmek, onların hükümlerini uygulamak istiyorlar. Oysa onu tanımamakla emrolunmuşlardı. Şeytan onları uzak bir sapıklığa düşürmek istiyor.”*³⁵³

v) Tasarruf ve Hulûl Yoluyla Şirk,

y) Kur’an’ın Zâhirî Mânâsına Ters Düşen Bâtinî Anlamlarının Olduğunu, Bunları da Ancak İlham Aracılığıyla Az Sayıda İnsanların Bilebileceğini İddia Etmek,

z) Tevhid Ehli Bir Mü’mini Haksız Yere Tekfir Edip Katlini Helâl Saymak.

350 3/Âl-i İmrân, 175

351 11/Hûd, 54

352 4/Nisâ, 51-52

353 4/Nisâ, 60

İTTİBÂ ŞİRKİ

İnsanın inanç, düşünce ve davranışları yönüyle şirki üçe ayırmak mümkündür: İtikad şirki, ibâdet şirki ve ittibâ şirki. İtikad ve ibâdet şirki kısmen bilindiği halde, ittibâ şirki nedense hemen hiç gündeme getirilmez. Aslında, bırakın câhilî eğitim kurumlarını, câmilerde bile (istisnâlar dışında) tevhidden, şirkten pek bahsedildiği olmaz. Olursa bile yasak savma bâbından ve fincan-cı katırları ürkütmemeye özen göstermek adına hakla bâtil karıştırılarak veya hak ketmedilerek... Abdesti bozan şeylerin üzerinde durduğu kadar “Müslümanım” diyenler tevhidi bozan konulara önem vermez. Hâlbuki insanların kurtuluşunun yolu, Kur’an kavramlarının tashihi, boşaltılan içlerinin yeniden Kur’anî değerlendirmelerle doldurulmasıdır. Özellikle de lâ ilâhe illâllah kavramının, yani tevhid ve şirk gibi temel kavramların düzeltilmesi gerçekleşmeden dünyamızın da âhiretimizin de kurtulması mümkün değildir.

Bütün şikâyet edilen olumsuzluklar, bu kavramların düzeltilmesine ve sağlam şekilde yaşanmasına bağlıdır. Filistin topraklarında siyonist yahûdiler başta olmak üzere, İslâm topraklarını işgal eden zâlim kâfirler silâhtan korkmuyor, zaten müslümanın elindeki silâhın pek korkutmaya yetecek önemi de yok. Ama onlar, eliyle (veya buna gücü yetmiyorsa) diliyle, kalemiyle kendilerini taşıyan mü’minin akîdesinden çekiniyor, korkuyor. Tevhid eri Allah’ın askerini, ölümden korkmayan canlı şehidi korkutup yıldırarak hiçbir silâhın mevcut olmadığı gibi; tevhid bilincine sahip insan da imanı oranında kâfirlerin korkulu rüyası olmaktadır.

İslah çalışmaları, ülkeyi kalkındırma planları en azından iki yüz senedir uygulanan Batılı tarzdaki yaklaşımlarla iflas etmiştir. Şirk düzeninin ıslah edilmesi mümkün de değildir, doğru da olmaz. **“Zulmedenler, hangi inkılâpla devrilip döndürüleceklerini yakında bileceklerdir.”**³⁵⁴ Çözüm, câhiliyye düzenini devirip yerine saâdet asrının anlayışını yerleştirmektir. Aynen Peygamber’in yaptığı gibi. İnsanları sahih akîdeye, tevhidî bilince, Kur’ânî eğitime, inkılâbî çizgiye yönlendirmedikçe uğraş ve gayretler, delik kabı suyla doldurmaya benzeyecektir. Siz ne kadar (sadece fazilet, ahlâk ve benzeri özellikleri teşvik ederek) delik kabı doldurursanız, o, kısa zaman içinde boşalacaktır.

Tevhid, İslâm’ın birinci ve en büyük esasıdır. Kur’an’ın en fazla önem verdiği konudur. Mekke’de inen âyetlerin hemen hepsi tevhide vurgu yapan âyetlerdir. Medine’de inen âyetler de, çoğunlukla tevhide atıfta bulunur, onu kök-

leştirmeye çalışır. Ahkâm âyetlerinin ekserisi *“Ey iman edenler...”* diye tevhide işaretlerle, o temeli güçlendirmek ve üstüne bina dikmek için alt yapıya dikkat çeker. Tevhid, bir zaman konuşulup birazcık üstünde durularak başka söze geçilecek bir konu değildir. Hemen her konu buna dayanmalı, müslümanın hayatından hiçbir zaman geri planlara atılmamalı, bu konu hiç bitmemelidir. *“Ey iman edenler, iman edin! (imanınıza devam edin, yeniden ve kâmil anlamda iman edin, imanınızı yenileyin, güçlendirin, imanda sebat edin).”*³⁵⁵

“Lâ ilâhe illâllah” hükmü, beşerî hayatta sürekli. Sadece kâfirler inanmak için, müşrikler inançlarını düzeltmek için çağrılmaz ona. Mü’minler de ona çağrılır ve onlara sık sık hatırlatılır. Kalplerinde canlı ve sâbit kalması, hayatlarında etkili olması, gereklerini ihmal etmemeleri için *“Ey iman edenler, iman edin!”* diye uyarılır. Kur’an, insanın hayat programını çizen bir kitap olduğu için tevhide karşı bu önemi ve titizliği gösterir. Allah, tek yaratıcı, yegâne hâkim ve yönetici, rızık verici... olduğundan yalnız O’na ibâdet edilmeli, başkası O’na ortak koşulmamalıdır. Bu, Allah’ın kulları üzerindeki en büyük hakkıdır. Allah, kullarının ibâdetine muhtaç değildir, ama insan ibâdete/kulluğa muhtaçtır ve her an mutlaka ibâdet halindedir; ya Allah’a veya Allah’ın dışındakilere. İnsan, imanla küfür arasında, sahte ilâhlarla gerçek İlâh arasında bir tercih yapmalıdır. Âdemoğlu, hem Allah’a hem de şeytana kul olarak yaşayamaz.³⁵⁶ *“Tâğuta kulluk/ibâdet etmekten kaçınan ve tam gönülle Allah’a yönelenlere müjdeliler! Dinleyip de sözün en güzeline tâbi olan kullarımı müjdele!”*³⁵⁷ Bunun için insan daima “Lâ ilâhe illâllah”a muhtaçtır.

Bütün peygamberler, kavimlerine bu sözü tebliğ ediyor, “yalnız Allah’a kulluk edin, O’ndan başka ilâhınız yoktur” diyerek insanları tevhide dâvet ediyorlardı. Peygamberimiz (s.a.s.) de kavmini bu esasa çağırıyordu. Amcası Ebû Tâlib’e “Onu söyle, onunla Allah’ın yanında sana şefaathçi olmam için bir cümle: Lâ ilâhe illâllah...” diyordu. Câhilî tavır, eski peygamberlerin kavimlerinden itibaren bu cümleyi kabullenmiyor, bu dâveti reddediyordu. Niçin? Sadece bir cümle için mi, yoksa o cümlelerin anlam ve gerekleri için mi? Çağrıldıkları hayatla, yaşadıkları hayat arasında bir uçurum vardı.

Dâvete karşı çıkışlarının çeşitli şekilleri ve çeşitli sebepleri vardı: Vahy olayını, yeniden dirilmeyi, hesap ve cezayı yalanlıyorlardı. İlâhın tek bir ilâh olmasını, babalarının yolundan ayrılmayı, Kitab’a uymayı, Allah’ın hudûdunu kabul

355 4/Nisâ, 136

356 Bak. 33/Ahzâb, 44

357 39/Zümer, 17-18

etmiyorlardı. Bir de ahlâkî çıkmazları vardı: İçki, kumar, zina, zulüm... Ama bunların temeli itikad ve itaat idi; inanç, düşünce, helâl ve haram ve ahlâkî içeren kapsamıyla Allah'tan bir din kabulünü benimsemedikleri gibi böyle bir dinin bağlayıcılığını da kabul etmiyorlardı.

Kur'an'ın önemle vurguladığı, bütün sorunları içeren iki baş sorun vardı: İbâdetin tek olan Allah'a yapılması ve helâl-haramda Allah'ın indirdiğine uyulması. Şirk, inançta Allah'tan başka ilâhların varlığına inanma, amelde ve ibâdetde Allah'tan başkasına yönelme ve Allah'tan başkasının Allah'a rağmen hüküm koyması, helâl haram tayin etmesidir. İşte bunun için müşrik Araplar, kelime-i tevhidi kabul etmediler, onu söylemeye yanaşmadılar.

Yığınlar tutucudur; alıştıkları çok sayıdaki ilâhları, atalarının yolunu bırakmayı kolay kabullenmezler. Elleriyle tutabildikleri, duyu organlarıyla algıladıkları eşyaya bağlıdırlar. Mele' (ileri gelenler, müstekbirler, tâğutlar) ise, onların ilâhlara bağlılığı gerçekçi değil; sahtedir, şeklîdir. Mevcut sahte ilâhları savunmaları, onların adıyla halk kitlesini sömürmelerinden kaynaklanır.

Bu zâlimlere göre, gerçek sorun hâkimiyet sorunudur. Onlar mı, yoksa şeriatının uygulanması yoluyla Allah mı? Bütün câhiyyelerdeki müstekbirleri tevhid çağrısıyla savaşa iten gerçek sorun budur. Hakları olmayan egemenliğin ve otoritenin ellerinden çıkıp sömürünün ortadan kalkması onların işine gelmez. Hâlbuki otorite, hüküm; tek yaratıcı, rızık verici... Allah'a aittir. **“...Dikkat edin, yaratmak da emretmek/hükmetmek de O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!”**³⁵⁸; **“...Hüküm/egemenlik sadece Allah'a aittir.”**³⁵⁹; **“Hiç yaratan, yaratmayan gibi midir? Hiç düşünmüyor musunuz?”**³⁶⁰; **“Allah'tan başka size gökten ve yerden rızık verecek bir yaratıcı mı var? O'ndan başka ilâh yoktur. O halde, nasıl oluyor da (tevhidden) çevriliyorsunuz (imani istemeyip küfre dönüyorsunuz)?”**³⁶¹

Buna rağmen, toplumun üst tabakası açık veya gizli diktatörlükle yığınlar üzerindeki otoriteleri neticesinde hevâlarına, süffî arzu ve heveslerine hizmeti kaybetmek istemezler. Aslan payının ellerinden çıkmasına tepkiyi arkasına gizlendikleri, aslında kendilerinin de inanmadığı sahte putların gölgesine sığınarak, güya onlar adına sürdürürler. Yönetimi ve rantı elinde bulunduranlar,

358 7/A'râf, 54

359 12/Yûsuf, 40

360 16/Nahl, 17

361 35/Fâtır, 3

bundan dolayı, koltuklarına alternatiflerden, makamlarına aday olanlardan daha çok, tevhid çağrısından çekinirler. Bütün güçlerini tevhidle savaşa hazırlarlar. Yiğınları kandırır, korkutur, tevhidi savunanları karalar, onlara komplo kurar ve halkı onlara karşı kıskırtırlar. *“Fıravun dedi ki: ‘Bırakın, Mûsâ’yı öldüreyim de, o Rabbine duâ etsin, yalvarsın (bakalım O Mûsâ’yı kurtaracak mı?). Çünkü ben, onun dininizi değiştireceğinden, yahut yeryüzünde bir fesat/bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum.”*³⁶²

Mekke’deki olay da aynıydı. Mele’, Kureyş’ti orada. Düşmanlık ve savaş, onlarla Rasûlullah arasında değil; onlarla dâvet, tevhid arasındaydı. Kendilerine karışmayacak “el-emîn” Muhammed (s.a.s.)’den şikâyetçi değillerdi. Onun için, dâvetten vazgeçmesi halinde mal, mülk, dünya varlığı, hatta yöneticilik teklif ve takdim ediliyordu. Dâvete düşmanlık, ister istemez onlarla dâvetin temsilcisi arasında bir savaşa dönüşüyordu. Putlar yalnız değildi rablik anlayışında. Şirk de tek çeşit değildi: Kabile, tapınılan bir rabdi, baba ve dedelerin örfü, kamuoyu tapınılan bir rabdi. Kureyş ve diğer büyük kabileler, Araplara dediğini yaptıran ve dilediğini haram yapan rablerdi.

Ve bazıları iman etti; Örnek nesil, ashâb denilen altın nesil. Lâ ilâhe illâllah nasıl yer ediyordu onların hayatında? Ondan ne anlıyorlardı? Sadece kalple tasdikten, dille ikrardan mı ibaretti onların hayatında? Mü’minlerin nefisleri (her şeyleri) tevhidle değişince, şirkin pis renklerinden aklanınca onlarda çok büyük değişme/inkılâb oldu. Sanki yeniden doğmuşlardı... İnsanlık açısından, bir insanın bir şeye inanması, ardından da bütün tavırlarının inandığının tersi veya muhâlif olması normal midir, mümkün müdür? Zehirli bir yılanın öldürücü olduğuna inanan ve ölmek de istemeyen bir insanın, elini yılanın ağzına hiç tedbir almadan sokması düşünülebilir mi? Ateşin yakıcı olduğuna inanan kimsenin elini ve tüm vücudunu ateşe atması?! Peki, gerçekten Allah’a iman eden tevhid eri bir mü’minin Allah’a itaat etmemesi, O’nu tek mâbud, tek rızık verici, tek otorite... kabul ettiğini davranışlarında göstermemesi nasıl olur?!

İman iddiası, itaat ile isbat edilmeden insanı kurtaramaz.

Bu konuda Kur’an’dan açık hükümleri görelim: Adiy bin Hâtem, Rasûlullah’ın yanına girdi. Peygamberimiz şu âyeti okuyordu: *“Onlar, Allah’ı bırakıp bilginlerini ve râhiplerini rabler (ilâhlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih’i de... Oysa onlar, tek olan bir ilâh’a ibâdet etmekten başka bir şeyle emrolunmadılar. O’ndan başka ilâh yoktur. O, bunların şirk koştukları şeylerden*

362 40/Mü’min, 26; Ve yine Bak. 10/Yûnus, 75-78; 43/Zuhruf, 54

yücedir.”³⁶³ Adiy: “Ya Rasûlallah, hristiyanlar din adamlarına ibâdet etmiyorlar, onları rab ve ilâh edinmiyorlar ki” dedi. Rasûlullah şöyle buyurdu: “Onlara haramı helâl, helâli da haram yaptılar, onlar da uymadılar mı din adamlarına?” Adiy: “Evet” dedi. Efendimiz buyurdu ki: “İşte bu, onlara ibâdetidir.”³⁶⁴

“Rabbinizden size indirilen Kitab’a uyun. O’ndan başka dostlar edine-rekonlara uymayın.”³⁶⁵

“Yoksa, Allah’ın dinde izin vermediği bir şeyi onlara meşrû kılacak ortakları mı vardır?”³⁶⁶

“Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah’a aittir.”³⁶⁷

“...Doğrusu, şeytanlar, sizinle tartışmaları için dostlarına fısıldarlar. Eğer onlara itaat ederseniz, şüphesiz siz müşrik olursunuz.”³⁶⁸

“Hayır, Rabbin hakkı için onlar aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni (Hz. Muhammed’i) hakem yapıp, sonra da senin verdiği hükme karşı işlerinde bir burukluk duymadan tam anlamıyla teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”³⁶⁹

“(Münâfıklar,) ‘Allah’a ve Rasûlüne inandık ve itaat ettik’ diyorlar. Sonra onlardan bir grup, bunun ardından dönüyor. Bunlar mü’min değildir. Onlar, aralarında hükmetmesi için Allah’a ve Rasûlüne çağrıldıkları zaman, hemen onlardan bir grup yüz çevirir.”³⁷⁰

“Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.”³⁷¹

“Yoksa câhiliyye hükmünü mü istiyorlar? İyice bilen bir toplum için Allah’tan daha güzel hüküm veren (hüküm koyan) kim olabilir?”³⁷²

363 9/Tevbe, 31

364 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 10, hadis no: 3292; Tirmizî şerhi Tuhfetu'l-Ahvezî, hadis no: 5093

365 7/A'râf, 3

366 42/Şûrâ, 21

367 42/Şûrâ, 10

368 6/En'âm, 121

369 4/Nisâ, 65

370 24/Nûr, 47-48

371 5/Mâide, 44

372 5/Mâide, 50

“Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?”³⁷³

“Ey iman edenler, Allah’a itaat edin, Peygamber’e itaat edin ve sizden olan ülü’l-emre. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, Allah’a ve âhirete gerçekten iman ediyorsanız, onu Allah’a ve Rasûlüne götürün (onların tâlimâtına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.”³⁷⁴

“Allah ve Rasûlü, bir işte hüküm verdiği zaman, artık iman etmiş bir erkek ve kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur.”³⁷⁵

“...Dikkat edin, yaratmak da emretmek/hükmetmek de O’na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!”³⁷⁶

“İman edip de imanlarına herhangi bir zulüm (şirk) bulaştırmayanlar varya, işte güven onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır.”³⁷⁷

“...Hüküm/egemenlik sadece Allah’a aittir. O size kendisinden başkasına ibâdet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”³⁷⁸

Allah’a ve Rasûlüne itaat, ebedî cennete götürdüğü gibi, Allah’a ve Rasûlüne itaatsizlik/isyan da kişiyi ebedî cehenneme ulaştırır: *“Bunlar Allah’ın (koyduğu) sınırlardır. Kim Allah’a ve Peygamberine itaat ederse Allah onu, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır; orada devamlı kalırlar; işte büyük kurtuluş budur. Kim Allah’a ve Peygamberine karşı isyan eder ve O’nun sınırlarını aşarsa Allah onu devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır.”³⁷⁹*

“Sana ganimetleri soruyorlar. De ki: ‘Ganimetler Allah ve Peygamber’e aittir. O halde siz (gerçek) mü’minler iseniz Allah’tan korkun, aranızı düzeltin, Allah ve Rasûlüne itaat edin.”³⁸⁰

373 95/Tîn, 8

374 4/Nisâ, 59

375 33/Ahzâb, 36

376 7/A’râf, 54

377 6/En’âm, 82

378 12/Yûsuf, 40

379 4/Nisâ, 13-14

380 8/Enfâl, 1

*“Tâğuta kulluk etmekten kaçınıp Allah’a yönelenlere müjde vardır. (Ey Muhammed!) Dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah’ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.”*³⁸¹

*“(Rasûlüm!) De ki: ‘Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve merhamet edicidir. De ki: ‘Allah’a ve Rasûlüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez.’”*³⁸²

Ve bir hadis-i şerif: *“Ümmetimle ilgili olarak korktuklarımın en korkutucusu Allah’a şirk/ortak koşmalarıdır. Dikkat edin; ben size ‘onlar aya, güneşe ve puta tapacaklar’ demiyorum. Fakat onlar (hâkimiyet hakkını bazı fertlerde, zümrelerde meclis ve toplumlarda görecekle), Allah’tan başkasının emirlerine ve arzularına göre iş yapacaklardır.”*³⁸³

Hüküm koyma (teşrî), “Lâ ilâhe illâllah”la direkt ve sağlam bir şekilde irtibatlıdır. Bu bağ da, hiçbir durumda kopmaz. *“Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyenler kâfirlerdir.”*³⁸⁴ âyetinde fukahâ, Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyen kimse, bunu helâl saymadıkça tekfir edilmez, eğer helâl saymıyorsa, dinden çıkarmayan küfür (küfrün gerisinde bir küfür, yani büyük günah) demişlerdir. Taraflardan birinden rüşvet aldığından, önündeki meselede Allah’ın indirdiği dışında bir şeyle hüküm veren hâkim de bu yaptığıyla tekfir edilmez. Allah’ın gazabına uğramış bir günahkârdır. İctihad edip önündeki konuda yanılan ve Allah’ın indirdiği dışında bir şeyle hüküm vermiş olan biri (müctehid) ise günahkâr da değildir. Bilâkis niyeti ihlâslı oldukça ictihadına ecir de vardır. Ve sayılan diğer fikhî hususlar...

Evet, lâkin bunların hiçbirisi, Allah’ın indirdiği dışında bir şeyi teşrî ile ilgili değildir. Önündeki bir konuda, helâl saymamak şartıyla, fıkıh kitaplarında belirtilen herhangi bir nedenle Allah’ın indirdiği dışında bir şeyle hüküm vermek başka, Allah’tan ayrı olarak teşrî/hüküm koyma başka bir şeydir. Birinci durumda Allah’ın dinini kaynak olarak kabuldeki itiraf (uygulamadaki farklılığa rağmen) bozulmuyor. İkinci durumda, kendi yanından Allah’ın dinine muhâlif haramlar helâllar koyuyor. Ardından açıkça veya lisan-ı haliyle: “Allah’ın dinini

381 39/Zümer, 17-18

382 3/Al-i İmrân, 31-32; Yine Bak. 4/Nisâ, 60, 61, 64; 49/Hucurât, 15; 29/Ankebût, 2-3; 2/Bakara, 214; 24/Nûr, 50-54; 3/Âl-i İmrân, 142; 9/Tevbe, 16; 23/Mü’minûn, 115.

383 İbn Mâce, Zühed 21, hadis no: 4204, 4205

384 5/Mâide, 44

değil; benim hükmümü/kurallarımı uygulayın, çünkü bu, ona denktir veya bu, Allah'ın kanunundan daha üstündür, kıymetlidir” diyor. İslâm tarihinde akaid ve fıkıh âlimleri, bunun dinden çıkaran bir şirk ve küfür olduğunda ihtilâf etmemiştir. Yine, akaid ve fıkıh âlimlerinin tarihten bu yana hiç ihtilâf etmeden şirk ve küfür olduğunu kabul ettikleri bir mesele de şudur: Bilmesine rağmen ve kendi irâdesiyle Allah'ın dini dışında bir teşrîe (hüküm koymaya) râzı olmak. İkrâh bunun dışındadır;³⁸⁵ çünkü ikrahta rızâ yoktur.

Şirkin ve zulmün hâkimiyeti ve egemen tâğutî güçlerin de etkisiyle insanların İslâm'dan kopukluğu arttı. Artık, kendisinin müslüman olduğunu da söyleyen nice insan, açıkça şirk olan inançlara sahip olmaya, şirk ideolojilerini kabullenmeye, elfâz-ı küfrü dilleriyle ulu orta söylemeye başladı. Allah'ın hükmüne uymak, İslâm'a teslim olmak, her konuda helâl ve haramlara dikkat etmek, Allah'ın sınırlarına riâyet etmek gibi değerler, müslüman olduğunu iddia eden nice insanın gündeminden çıktı. Bütün bunlar ve sayılması uzun sürecek şirk unsurlarına rağmen, insanlara, sadece dilleriyle “lâ ilâhe illâllah” deyince müslüman olacakları, İslâm'ı hiç yaşamasa da insanın küfre düşmeyeceği ısrarla söyleniyordu. Müstekbir oburların önüne konulmuş çanakta yem gibi oldu bu kelimeyi sadece diliyle söyleyenler.³⁸⁶

Tarihten bu yana, tevhîdî muhtevânın soyulmasının bazı etkenleri, sebepleri vardır. Tekliflerden kaçınma, uyarının (emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker) yetersizliği, aşırı bolluk (lüks ve rahata meyil, yani dünyevîleşme), siyasî istibdat ve mürchie düşüncesi, israfa ve dünyevîliğe pasif tepki şeklinde ortaya çıkan, zulümle mücâdele ve toplumsal tavır yerine kabuğuna çekilme anlayışının oluşturduğu mistisizm... bu etkenlerin başında gelir.

ŞİRKİN ZARARLARI

İman ve tevhid fitrattandır. Fert olarak insan, doğuştan fitrat üzere (imana ve tevhide müsait şekilde) doğduğu gibi, ilk din de (câhiliye eğitiminde kasıtlı olarak tersi söylenmesine rağmen) tevhid dinidir; ilk insan, tevhidî mesaja sahip bir peygamberdir. Şirk, hastalıktır, bünyeye sonradan giren bir mikroptur, bir ârızâdır, bir anormalliktir. Şirk, öncelikle kalbin hastalığıdır, müşrikler de ölümcül hastadırlar,³⁸⁷ onların

385 Bak. 16/Nahl, 106

386 Geniş bilgi için bak. Muhammed Kutub, Tevhid, Risale Y.

387 Bak. 2/Bakara, 10

duyu organları da ârizâlî ve görev yapamaz durumdadır.³⁸⁸ Onlar, akıllarını da kullanmayan hayvandan aşağı insan müsveddeleri,³⁸⁹ birer pisliklerdir.³⁹⁰ Bir küçük kibrit çöpü koca ormanı yakıp mahvettiği gibi, şirk de amelleri mahveder. Bir kanser mikrobunu veya yanan kibrit çöpünü önemsiz, tehlikesiz görüp bunların zararlarına duyarsız kalmak, hiç akılla bağdaşır mı? Şirk, kaos ve düzensizliktir. Şirkin olduğu yerde, kargaşa, fesat, kavga, anarşi, düzensizlik ve huzursuzluk vardır. **“Eğer yerde ve gökte, Allah’tan başka ilâhlar/tanrılar bulunsaydı, yer ve gök (bunların nizamı), kesinlikle bozulup gitmişti.”**³⁹¹ Kâinata nizam ve âhenk olduğuna göre, tevhidi özellik vardır.

Güneşler, gezegenler ve büyük yıldızlar gibi makro âlemden atom ve hücrenin iç yapılarına kadar mikro âleme, bitkiler âleminden hayvanlar âlemine kadar tüm evrende tevhidin eseri gözükmemektedir. Yeryüzünün halifesi olarak yaratılan insanın tevhidden yüzçevirmesi, çevresiyle uyumsuzluğa sebep olduğu gibi, halifelik misyonu açısından da bir ihânettir. Hayatlarını din ve dünya diye ayıran, Sezar ve Tanrı diye iki ilâh kabul eden, devletine dini karıştırmak istemeyen, laiklik gibi çok tanrılı anlayışa sahip olan, Kur’an tâbiriyle dinlerini parçalayan müşriklerin kendileri de parça parça, grup gruptur ve her grup, kendi yanındakiyle övünür durur.³⁹² Şirkin bu çirkin tablosu yanında; Tevhid ile vahdet kelimeleri aynı kökten gelir. Biri, “birlemek”, diğeri “birlik” veya “birleşmek” demektir. Tevhide inanan her ırktan, her yapıdan insan “ümme” bilincine sahip olacak, birbirlerini ancak kardeş kabul edecektir.³⁹³ Aynı Allah’a gerçekten iman edenler, yekvücut olacaklar, aynı nizamın parçasını oluşturacaklar, güç ve imkân birliği oluşturacaklardır.

Şirkin sayısız zararlarını ana başlıklar halinde şöyle özetleyip sayabiliriz:

Şirk, fıtrattaki nuru söndürür.

Arınmış nefsi yok eder.

İzzeti öldürüp yerine zilleti, köleliği getirir. İnsanlık için bir hakarettir.

Vahdeti, insanların birliğini parçalar.

Amelleri boşa çıkarır.

İnsanın ebediyyen cehennemde kalmasına sebep olur.

Şirk, bütün hurâfelerin yuvasıdır.

388 Bak. 2/Bakara, 18; 7/A'râf, 179

389 Bak. 7/A'râf, 179

390 Bak. 9/Tevbe, 28

391 21/Enbiyâ, 22

392 Bak. 30/Rûm, 31-32

393 Bak. 49/Hucurât, 10

Büyük bir zulümdür.

Şirk, bütün yanlış korkuların, fobilerin kaynağıdır.

İnsan dinamizmini hareketsiz bırakır.

Şirk, Allah'ın asla affetmediği bir günahtır. Bütün zararlarından daha önemli olan, şirkin insanı ebedî cehennemlik yapmasıdır. Allah, şirk inancı ile âhirete gelenleri asla affetmeyecektir.

*“Sana da, senden öncekilere de vahyolunmuştur ki ‘eğer şirk koşarsan, şüphesiz bütün amellerin boşa gider ve hüsrâna uğrayanlardan olursun.”*³⁹⁴

*“Allah, kendisine şirk/ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını (günahları) dilediği kimse için bağışlar. Allah’a şirk koşan kimse büyük bir günah ile (Allah’a) iftira etmiş olur. Kim Allah’a şirk/eş koşarsa bûs-bütün sapıtmıştır.”*³⁹⁵

Tevhid ve şirk insanlık tarihi boyunca insanların bağlanageldiği iki dinin adıdır. İnsanlık tarihi şirkle tevhid arasındaki mücâdeleden ibarettir. Bütün peygamberlerin tebliğlerinde vurguladıkları temel esas tevhiddir. Kur’ân-ı Kerim’in üzerinde en çok durduğu konu tevhidin önemi ve şirkten uzak durulması konusudur.

Kendi nefsinin hevâsını ilâhlaştıran ve Allah’a değil de kendisine tapan ve tapılmasını isteyenler; başkalarının haklarına el uzatmanın, yalnız Allah’a ibâdet edildiği ve sadece O’na uyulduğu sürece mümkün olmadığını bilirler. Çünkü, Allah’ın dini adâleti emreder ve bütün insanları eşit olarak görür. Faziletler doğuştan değil; sonradan kazanılan iman, takvâ, cihad ve ilim sâyesindedir. Şirk ise nefsinin hevâsını ilâh edinenlerin, insanları kendilerine kul etmeleri ve sömürmeleri üzerine kuruludur. Bu yüzden tâğutlar, kendi nefislerinin arzularını ilâhlaştırmak için, ilkelerini kendilerinin tesbit ettikleri ve başkalarının haklarını gasb üzere kurulu şirk düzenini isterler. Tâğutlar, ortaya attıkları ilâhlara insanları taptırarak, aslında kendilerine taptırır, kulluk ettirirler. Şirk, insanların insanlara kulluk ettiği düzenin adıdır.

Müşrikler, bazı şeyleri ilâh haline getirdikten sonra bazıları doğrudan o ilâhlara tanrı diye, bazıları da ‘bizi Allah’a götürecekler’ diye tapınmaya başladılar. Hâlbuki Allah (c.c.) bütün insanlara, *“sizi Ben yarattım ve rızınızı da*

394 39/Zümer, 65

395 4/Nisâ, 48 ve 116

*Ben veriyorum. Öyleyse ibâdeti yalnızca Bana yapın*³⁹⁶ diye buyurmaktadır. Şirk dini üzerinde olanlar, hem Allah'ın dışında birtakım ilâhlara ibâdet ederler, hem de o ilâhlar adına kurallar (şeriatler) uydurup onu din haline getirirler. Allah ise onların bu tutumunu kesin bir şekilde kınamakta ve reddetmektedir.³⁹⁷ Allah'a başka şeyleri 'şerik-ortak' koşanlar, aslında gerçek anlamda bir ilâh bulmuş ve gerçekten ona ibâdet ediyor değildir. Onların bu yaptığı bir 'zan' (sanı)dır, bir avunmadır.³⁹⁸ Yarın hesap günü şefaathçi olacakları zannedilen bütün 'şerikler-ortaklar' müşriklerin yanında olmayacaklar, onlara yardım edemeyeceklerdir.³⁹⁹

BÂTILA İMAN

Kur'an, imanı sadece olumlu alanlar için kullanmaz. Gönülden benimseme ve tasdik etmenin, yani imanın, olumsuz görünümünün bulunabileceğine de dikkatimizi çeker. İman, Allah'ın inanılmasını istediği şeylere olursa doğru; hakkında Allah'ın hiçbir delil indirmedeği şeylere olursa bâtıl olur.

*“De ki: ‘Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde ne varsa bilir.’ Bâtıla iman eden ve Allah'ı inkâr edenler var ya, işte ziyana uğrayacaklar onlardır.”*⁴⁰⁰

*“Tek Allah'a ibâdete çağrıldığı, duâ edildiği zaman küfrederdiniz. O'na şirk koşulunca (buna) iman ederdiniz. Artık hüküm, yüceler yücesi Allah'ındır.”*⁴⁰¹

*“Onların çoğu, ancak şirk koşarak Allah'a iman ederler.”*⁴⁰²

*“Kendilerine Kitap'tan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve tâğuta (sahte tanrılara ve Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyen yöneticilere) iman ediyorlar...”*⁴⁰³

Bu âyetlerden anlaşılıyor ki, mutlak anlamda aldığımızda inkâr da bir imandır. İnkâr, imansızlığa imandır. Ateizm de bir imandır; Allah'ı reddetmeye inan-

396 4/Nisâ, 36

397 Bak. 42/Şûrâ, 21

398 Bak. 10/Yûnus, 66

399 Bak. 6/En'âm, 94

400 29/Ankebut, 52

401 40/Mü'min, 12

402 12/Yûsuf, 106

403 4/Nisâ, 51

mak. Yani, her imanda bir inkâr, her inkârda bir iman vardır. Mü'min de Allah'a iman etmiş olmak için, hatta imandan önce, bazı şeyleri inkâr etmesi, "küfür" etmesi gerekir. Küfredip reddetmesi gerekenlerin başında tâğüt gelir.⁴⁰⁴ İnsanı kurtaracak, sağlam kulp; tâğütlerin olumlu, hayırlı hiçbir işi, ameli ve sözü olduğunu kabul etmemek; eğer varsa bile, bunları örtüp inkâr etmekle (küfr etmekle) mümkün olur.⁴⁰⁵ Doğru iman, Kur'an'ın gösterdiği imandır. Bu iman, insanlara Allah'tan başka ilâh olmadığını, Allah'ın âlemlerin Rabbi olduğunu, Allah'tan başkasına duâ ve kulluk edilmemesi gerektiğini öğretir. Doğru/hak imanın zıddı, bâtila imandır, yani şirk. Şirk, doğru olduğunu isbatlamak için Allah'ın, hakkında delil/âyet indirmemiş olmasına rağmen; insanların uydurdıkları bâtil inançlardır. *"Allah'tan başka kulluk ettiğiniz şeyler, sizin ve atalarınızın uydurduğu putlardan başka bir şey değildir. Allah, onların doğru olduğuna dair bir delil indirmemiştir. Hükmetmek, yalnızca Allah'a aittir. O'ndan başkasına değil!"*⁴⁰⁶

İslâm, "lâ (hayır!)" ile başlar. "Lâ ilâhe illâllah" demeyen insan müslüman kabul edilmez. Tarihsel ve güncel ilâh yerine konulan her türlü sahte tanrıları, güç odaklarını, otorite anlayışını, yani tâğütleri reddetmeden müslümanlık olmaz.⁴⁰⁷ Bugün İslâm dışı düzenler, yönlendirdiği Diyanet teşkilatı, medya, eğitim, toplum ve ahlâk anlayışıyla "lâ"sı olmayan bir din(!) anlayışını Müslümanlık adıyla dayatmaktadır. Reddedecek, tavır alacak, savaşılabilecek bir düşmanı olmamak; her şeyle ve gayri müslim herkesle diyalog içinde kardeş-kardeş, barış içinde yaşamak... Kendisine ve her şeyden önce dinine kast eden bunca zâlime karşı nasıl olacaksa bu!... Aslında Amerika'nın empoze ettiği, laiklik ve Kemalizmle uzlaşan bu "lâ"sız dinle istenen şey belli: Müslümanın içi dış edilmesi, cihadsız ve onursuz, edilgen ve ılımlı bir Müslüman tip oluşturulması, işgalcilere karşı direnç ve tavır gösteremeyecek şekilde pasifize edilmesi, emperyalist zâlimlere kul ve köle edilmesi...

Kur'an, imanlarını zulümle (şirkle) lekeleyenler için kurtuluş kapısını kapatmıştır. *"İman edip de imanlarına herhangi bir zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte emn (güven) onlarındır. Ve onlar hidâyeti (doğru yolu) bulanlardır."*⁴⁰⁸ Kur'an, imandan sonra küfre sapanlara karşı çok sert ve şiddetli bir tavır takınmaktadır. Kur'an, bu olaya tebdîl veya irtidat demektedir. Tebdîl, imanı kü-

404 Bak. 2/Bakara, 256

405 Bak. 2/Bakara, 256

406 12/Yûsuf, 40

407 Bak. 2/Bakara, 256

408 6/En'âm, 82

fürle değiştirmek; irtidat ise, İslâm dininden çıkmak, geriye dönmek demektir. Tebdîl ve irtidat Kur'an'a göre en iğrenç ve onur kırıcı hastalığın adlarıdır.⁴⁰⁹

ALLAH TEÂLÂ'NIN BİRLİĞİ VE ŞİRK

Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ'nın varlığını belirten birçok âyet-i kerime olmakla beraber, O'nun birliğinden bahseden âyetler, varlığını ifade eden âyetlerden daha çoktur. Allah Teâlâ'nın birliğinden bahseden ve çoğu Mekke'de inen âyetler, şirki reddedip tevhidi emreder. Bu âyetlerin bir kısmı Allah Teâlâ'nın ilâhlık vasfına yakışmayan; yaratılmışlık, âcizlik ve eksiklik ifade eden özellikleri reddetmek sûretiyle O'nu tenzih eder. Bir kısmı da O'nun kâinatın yaratıcısı, nimet vericisi, tek sahibi ve hâkimi olduğunu belirtir.

Meselâ; Kur'an'da *“Allah kendine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan da gerçekten büyük bir günah işlemiştir.”*⁴¹⁰ buyurularak şirk reddedilirken; diğer bir sûrede: *“De ki: O Allah birdir. Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır. Kendisi baba değildir ve doğurulmamıştır (oğul da değildir).”*⁴¹¹ buyurularak tevhid en özlü biçimde vurgulanmaktadır.

Ebû Cehil gibi en azılı müşrikler, hatta şeytan bile Allah'ı inkâr edememiş, O'nu yaratıcı, tabiata hükmedici olarak kabul etmeye kendilerini mecbur hissetmişlerdi. Ama, Allah'a sadece inanmak yeterli değildir. O'na hiçbir şeyi, hiçbir şekilde şirk koşmamak şarttır.

İnsanlar tarih boyunca Allah'ın varlığını doğrudan inkâr yerine ya müşrikler gibi O'na ortak koşarak şirke düşmüşler, ya da laiklik anlayışıyla O'nun bazı sıfat ve fiillerini inkâr ederek küfre düşmüşlerdir. Bu iki inkâr, iki şirk çeşidi arasındaki benzerlik ve farkları şöyle ifade etmek mümkündür:

Müşrikler Allah'ın varlığını, yaratıcılığını, rızık vericiliğini kabul ettikleri halde, *vahdâniyetini* inkâr ediyorlar, O'na putları ortak koşuyorlardı. Laiklik ise, Allah'ın *rabbânîyetini* inkâr ederek O'nu dünya hayatına, insanın gündelik yaşamına, top-

409 Bak. 3/Âl-i İmran, 86, 90; 2/Bakara, 217

410 3/Âl-i İmrân, 48

411 112/İhlâs, 1-4

lumların yönetimi demeye gelen siyâsete karıştırmak istememektir. Özetle, klasik şirk *vahdâniyeti*; laiklik şirki *rabbâniyeti* inkâr etmektir.

Şirk, Allah'ın zatında O'na ortaklar koştakken; laiklik de Allah'ın sıfatlarında O'na ortaklar koştak ve O'nun olan teşrî, terbiye etme, hüküm koyma yetkilerini yaratandan alıp yaratılanlara devretmektir. Şirkle laikliğin bu uygulamaları neticede aynı kapıya çıkıyordu: Hevâ ve heveslere uygun bir hayat sürmek; canları çekince çiğnedikleri, ya da değiştirdikleri, kurallarını kendilerinin belirlediği bir hayat... Şirk de laiklik gibi hakkı ikiye paylaştırıp Allah'ın hakkını Allah'a, "Sezar"ları olan tâğutlarının hakkını da putlarına vermektir.

"Allah'ın birliği" konusu, Akaid'in temel ve en önemli konusudur. Akaid ilmine bu yüzden Tevhid ilmi de denir. (Tevhid, birlemek, Allah'ı bir kabul etmek demektir. Yani, Allah'ın zatında, sıfatlarında ve fiillerinde eşsiz olduğunu bilmek ve öylece inanmaktır.) İslâm Dini'ndeki tüm hükümlerin bir noktada Allah'ın birlenmesine (tevhide) dayandığı için, İslâm'a Tevhid dini; müslümanlara da muvahhid denilir.

Günümüzde Allah'ı sözde bir olarak kabul eden nice insanlar, hâkimiyet ve mutlak otorite konusuna gelince Allah'a ortaklar koştaktadırlar. Allah'a ait bazı vasıfları başkalarına veren, başka şeyleri Allah'ı sever gibi seven, başkasından Allah'tan korkar gibi korkanlar Allah'ı gerçekten birlemiş olmazlar. Allah'ı kanunlarına, idarelerine, işlerine... karıştırmak istemeyenler tevhid eri vasfını kaybedip müşrik vasfını kazanırlar. *"Onların çoğu, Allah'a, şirk koştaksızın iman etmezler."*⁴¹²

Allah'ın varlık ve birliğini kabul etmenin, fert ve toplum hayatının her alanında ortaya çıkması zorunlu olan birtakım sonuçları vardır. Bir olan Allah'a iman etmek: Sadece O'nun hâkimiyetini kabul etmek, mutlak itaat edilecek otorite olarak O'nu tanımak, O'na ve emirlerine boyun eğmektir. Bir olan Allah'a iman; Allah'ın öngördüğü nizama aykırı olan her şeye karşı bir inkılap hareketidir; bir başkaldırıdır. Allah'tan başka ilâhları reddettiğimiz, Allah'ı birlediğimiz yaşantımızın tüm boyutlarında kendini göstermelidir. Allah'a iman, çevreyi etkilemeyen, gayr-i İslâmî vâkıyı kabullenen kuru ve edilgen yahut etkisiz bir iddia olamaz. Bir olan Allah'a iman etmenin zorunlu gereği; Allah'ın nizamını hayatına, düşünce ve inançlarına, ferdî, sosyal, siyasal, ekonomik, ahlâkî ve teabudî (ibâdetle ilgili) bütün ilişkilerine hâkim kılmaya çalışmaktır.

ŞİRK EHLİ MÜŞRİKLERLE MÜCÂDELE

“İnsanlar ‘Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed O’nun rasûlüdür’ deyinceye kadar kendileriyle savaşmaya emrolundum. Ne zaman bunu söylerlerse kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak dinî cezalar müstesna; iç yüzlerinin muhasebesi ise Allah’a aittir.”⁴¹³

Şirk ehliyle, müşriklerle mücâdele esastır. Müslüman, zaman ve şartların durumuna göre savaş(a)mıyorsa bile, onlara en azından *“Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduklarınıza ibâdet etmem. Sizin dininiz size; benim dinim bana!”⁴¹⁴* de-yip, onları reddettiğini göstermek zorundadır. *“Size de, Allah’ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylerinize, putlarınıza da yuh olsun! Siz, akıllanmaz mısınız?”⁴¹⁵*

MÜŞRİKLERİN ÖZELLİKLERİ

Kur’ân-ı Kerim, inkârcılara bazen kâfir, bazen de müşrik demektedir. Bu onların yaptıkları işlere, takındıkları tavırlara göre verilen bir isimlendirmedir. İnkâr açısından ikisi arasında fazla bir fark bulunmamaktadır. Kur’an, müşrikleri tanıtırken, yalnızca Firavun’a iman edenlerin, Hz. Muhammed’e karşı çıkan Mekkelî müşriklerin değil; hem onların hem de tüm zamanlar boyunca tüm ülkelerdeki bütün müşriklerin özelliklerini tanıtıyor. Şirkin nasıl bir şey olduğunu ortaya koyarak, insanları sakındırıyor.

Kâinatın Rabbi Allah (c.c.) bütün kemal (üstün) sıfatlara sahip, bir ve tek olan, başlangıcı ve sonu olmayan, yaratıklardan hiçbirine benzemeyen, her şeyin sahibi, çok güçlü ve kudretli, emir ve hüküm sahibi olan, istediği şeyi istediği gibi yaratan, varlığı her şeyi kuşatan, yalnızca kendisine ibâdet edilen tek ilâh’tır. Canlıların rızkını O verir. O öldüren ve diriltendir. Mülk O’nundur. O yaratıcıdır (Hâlık) ve O’nun dışında her şey yaratılmıştır (mahlûk).

İşte Allah (c.c.)’a ait bu ve buna benzer sıfatları başkasına veren müşriktir. Evrende olan olayları Allah’ın yarattığını kabul etmeyip, bunların tabiat (doğa) tarafından yaratıldığına inanan müşriktir. Tabiatı veya diğer sebepleri yaratılan değil de, yaratıcı gibi kabul eden müşriktir. Yeryüzünün ve insan irâdesinin

413 Buhârî, Cihad 102; İman 17; Müslim, İman 8; Ebû Dâvud, Cihad 104; Tirmizî, Tefsir 78; Nesâî, Zekât 3; İbn Mâce, Fiten 1; Dârimî, Siyer 10

414 109/Kâfirun, 1, 6

415 21/Enbiyâ, 67

dışındaki bütün oluşumlara ait tasarruf Allah'ın elindedir. Müşrikler, bu tasarruf hakkını başkalarına da verirler. Hayatın her alanına ilâhî hükümler koyma yetkisi Allah'ındır. Ancak müşrikler, Allah'ın bu yetkisine saldırarak ya kendileri adına, ya da başka bir insan veya put adına hüküm koyarlar.

İnsanları Allah yaratmıştır. Dolayısıyla onlar Allah'ın kullarıdır. İbâdet yalnızca Allah'a yapılır. Ama müşrikler Allah'tan başkasına da kulluk yaparlar. O'nun dışındaki varlıkları da yücelterek onun önünde sanki o bir ilâhmış gibi saygı duruşunda, kıyamda, rukûda bulunurlar. Kendi hevâ ve hevesleri doğrultusunda insanlar adına, bir ulus ve ideoloji adına hükümler/yasalar koyarlar ve bunlara kalpten bağlanır, Allah'ın hükümlerini bir tarafa atarlar. Bunlar kesinlikle şirktir.

Allah'ın helâl ve haram ölçülerini kabul etmeyip O'nun gönderdiği ilkeleri bir tarafa atarak kendi arzusuna göre helâl ve haram ölçüleri koyanlar; insanların, partilerin, devletlerin veya örgütlerin koyduğu haram ve helâl ölçülerini kabul edenler müşrik olurlar. Bir insanın, bir örgütün, bir ideolojinin görüşlerini, hükümlerini Allah'ın hükümlerinden daha doğru, daha çağdaş, daha iyi bulanlar, Allah'tan başka ilâh tanımış olurlar.⁴¹⁶ Allah'a ait her şeyi görme, her şeyden haberdar olma, mutlak anlamda ilâhî yardımı yapma, tevbe alarak günahları affetme, gözetleme gibi sıfatları varlıklara veya insanlara verenler müşrik olmuşlardır. Söz gelimi, bağlanan şeyhlerin çok uzak yerlerden öğrencilerini (müridlerini) evlerinin içinde bile gördüğünü, ibâdet veya zikirleri ancak şeyhlerin Allah'a ulaştırabileceğini, şeyhlerin diledikleri yere diledikleri zaman gidebileceklerini, istedikleri zaman kerâmet gösterebileceklerini kabul etmek, şüphesiz ki şirke çok benzemektedir.

Ölmüş veya yaşayan kimi insanların ilkelerini mutlak hüküm ve ilke saymak, onların görüşlerini en üstün, hatta Allah'ın âyetlerinden daha yüce saymak, ölünün mezarı başına gidip, ona hesap vermek; şirkin, yani Allah'a ortak koşmanın ta kendisidir. Çünkü Allah'a ait sıfatlar bir ölümlüye veya ölmüşe verilmektedir. Tekrar edelim ki, ister bir başka insan, ister insanın kendi hevâsı, ister bir grup, isterse bir coğrafya olsun; Allah'ın ilâhlığına ait bir özelliği onlarda görmek, onlarda da aynı özelliklerin var olduğuna inanmak şirktir. Bunu yapanlar da müşriktir. "Müslümanım" diyenlerin çok sayıda olduğu ülkelerde bazı adamlar, müslümanlık iddia etmelerine rağmen, Batı dünyasından gelen bütün fikirleri, bütün ölçüleri en üstün sayarlar. Onlara, "bakınız Allahımız şöyle buyuruyor" denildiği zaman, "o din işi", "o ayrı" bu ayrı derler. Ya da

416 Bak. 9/Tevbe, 31

“tamam, doğru; ama...” diye “ama” veya “fakat” kelimesinden sonra o âyeti geçersiz kılacak reel politik gerekçeler bulurlar.

Görüldüğü gibi müşriklik, inkârcılıktan çok, Allah’ın varlığı kabul edildiği halde, Allah’a benzer ilâhlar bulmanın, O’na ait özellikleri başka varlıklara da verip onları da Allah gibi üstün tutmanın adıdır. İslâm’ın mücâdele ettiği en önemli inkâr işte bu şirk anlayışıdır. İslâm geldiği zaman Mekkeliler tanrısız değillerdi. Evreni Allah’ın yarattığını, rızkı O’nun verdiğini kabul ediyorlardı. Ama O’na putları ortak ediyor, başka şeylere kulluk yapıyorlardı.⁴¹⁷ Günümüzde müslümanların sakınması gereken temel tehlike budur.

Kur’ân-ı Kerim, müşriklere ait bazı özel durumlara da dikkat çekmektedir: Şirk en büyük zulümdür,⁴¹⁸ öyleyse müşrikler aynı zamanda zâlimdirler. Müşrikler, gerçek ilme değil; zanna (sanrıya, tahmin ve teorilere) uyarlar. Onlar ilmin, aydınlığın, doğrunun peşinde olduklarını söylerler, ama onların gerçek sandığı şey, Allah katında bir değer ifade etmez. Onlar sıkışınca Allah’a duâ eder, yalvarırlar, ama rahata ve refaha kavuşunca Allah’ın âyetlerinden yüz çevirirler.⁴¹⁹ Putlarını, yani Allah’a eş koştukları şeyleri çok severler, onlara candan bağlıdırlar.⁴²⁰

İslâm’ın teklifleri müşriklere çok ağır gelir.⁴²¹ Onlar mü’minleri sevmezler, devamlı düşmanlık beslerler. Dünyaya aşırı bağlıdırlar.⁴²² İslâm’a karşı çıkışları noktasında tutarlı değillerdir. Yaptıkları işler sebebiyle Allah katında suçlu (mücrim) olmuşlardır.⁴²³

SORULAR

1- Aşağıdakilerden hangisi tevhid inancını bozmaz? Yani insanı şirke düşürmez?

- a) Allah’tan başkasına ibâdet ve itaat etmek.
- b) Allah’tan başkasına duâ ve tevekkül etmek.
- c) Mü’min olduğu halde bazı günahlar işlemek.
- d) İslâm’ı hafife almak, İslâm Diniyle alay etmek.

2- Seçeneklerden hangisi insanı şirke ve küfre düşürmez?

417 Bak. 31/Lokman, 25

418 31/Lokman, 13

419 Bak. 17/İsrâ, 67

420 Bak. 37/Saffât, 35-36

421 Bak. 42/Şûrâ, 111

422 Bak. 2/Bakara, 96

423 Hüseyin K. Ece, İslâm’ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 472-476

- a) İslâm'daki emir ve yasakların gereksiz olduğuna inanmak.
- b) Tâğutlara gönülden itaat etmek.
- c) İslâm'ın emir ve yasaklarını kabul ettiği halde, bir kısmını yerine getirmemek

d) Allah'tan başkasına ilâh derecesinde aşırı sevgi, saygı göstermek.

3- Aşağıdakilerden hangisi tevhidi bozan fiillerden değildir?

- a) Allah'tan başkasına helâl ve haram kılma yetkisi vermek.
- b) Allah'a tevekkül etmek.
- c) İbâdeti Allah'tan başkası adına yapmak.
- d) Kur'an'daki hükümlerden bazısının günümüzde geçersiz olduğunu söylemek.

4- Aşağıdakilerden hangisi müşrikler için doğru değildir?

- a) Müşrikler, göklerin ve yerin yaratıcısının Allah olduğuna inanırlar.
- b) Allah'ın ilâhlık vasıflarını başkasına vermezler.
- c) Yeryüzündeki otoriteyi Allah'a ait olarak görmezler.
- d) Hristiyanlar Hz. İsa'yı Allah'a ortak koşarak şirke düşmüşlerdir.

5- Aşağıdakilerden hangisi şirkin çeşitlerinden değildir?

a) Allah'ın emir ve yasaklarını kabul ettiği halde, bunların bazısını yapmamak.

b) Allah'a inanmakla birlikte, Allah'a yaklaştıracığı gayesiyle başka varlıklara tapmak.

c) Allah'la beraber başka ilâh tanımak.

d) Kâinattaki her olayın Allah'ın dilemesiyle değil de; kendi kendine olduğuna inanmak.

6- Aşağıdakilerden hangisi müslümanı mürted yapmaz?

- a) İçkinin haram olduğuna inandığı halde içki içmek.
- b) İslâm'ın hükümleriyle alay etmek, hafife almak.
- c) Allah'a itaati bırakıp, gönül rızâsıyla tâğuta itaat etmek.
- d) İslâm'ın hükümlerini değiştirmek.

7- Aşağıdakilerden hangisi tâğut kelimesinin tanımı olamaz?

- a) İnsanları Allah'a isyana dâvet eder.
- b) İnsanları zorla da olsa kendine itaat ettirmeye çalışır.
- c) Allah'ın kanunları yerine, kendisi kanunlar koyar.
- d) Dindeki hurâfe ve bid'atleri kaldırmaya çalışır.

8- Aşağıdakilerden hangisi Bel'am'ların en belirgin özelliğidir?

- a) İnsanları Allah'ın adını kullanarak aldatırlar.
- b) İslâm düşmanlarına hakkı açık açık anlatırlar.
- c) Zâlime karşı mazlumin hakkını savunurlar.
- d) İnsanlara Allah'ın dinini hiç değiştirmeden tebliğ ederler.

- 9- **Tevhidi bozan haller nelerdir?**
- 10- **Şirkin sözlük ve terim anlamları nedir?**
- 11- **Kur'ân-ı Kerim şirki nasıl tanımlar?**
- 12- **Şirkin sebepleri nelerdir?**
- 13- **Şirkin çeşitlerini sayınız ve her birini kısaca açıklayınız.**
- 14- **Gizli şirk nedir, örnek vererek açıklayınız.**
- 15- **Câhilî eğitimde şirke ilgili örnekler veriniz.**
- 16- **Ekonomi yönüyle şirke bazı örnekler veriniz.**
- 17- **Müşriklerin özelliklerini sayınız.**
- 18- **Müşriklerle ilişkilerimiz nasıl olmalı, onlarla nasıl mücâdele etmeliyiz?**
- 19- **İttibâ yönüyle ve davranışlarla ilgili şirk nasıl olur, açıklayınız.**
- 20- **Şirkten sakınmak için ne yapmalı ve nasıl duâ etmeliyiz?**

4. Ünite

KÜFÜR

- Küfür; İmanın Karşıtı, Hakkı Örtmek ve İnkâr Hastalığı
- Kur'an'da Küfür Kavramı (Nankörlük ve İnkâr)
- Küfrün Anatomisi
- Kâfirin Kalbi
- Küfrün Sebepleri
- Kâfirler
- Kur'an'ın Kâfir Dedikleri
- Kâfirlerin Özellikleri
- Müslüman-Kâfir İlişkisi
- Kâfirlerle İlişki Çeşitleri; Savaş ve Barış
- Hangi Kâfirlerle Savaşmadan İyi Geçinilebilir?
- Kâfir Akrabalarla İlişki
- Bir Müslümanı Kâfir Yapan Tavrılar
- Elfâz-ı Küfür
- Ef'âl-i Küfür
- Küfürden Korunma Yolları
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir.

- Küfür kelimesinin lügat ve ıstılah anlamlarını ifade edebilmek.
- Nankörlük ile inkâr/küfür arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek.
- Kur'an-ı Kerim'deki kâfirlerin kalbi ile ilgili vurguları özetleyebilmek.
- Küfrün sebep ve sonuçlarını açıklayabilmek.
- Günümüz toplumunda insanı küfre götüren çirkin lafızlara (elfâz-ı küfre) örnekler verebilmek.
- Davranış yönüyle küfür kabul edilen eylemlere (ef'âl-i küfre) örnekler verip açıklayabilmek.
- Küfürden korunma yollarını açıklayabilmek.

KÜFÜR; İMANIN KARŞITI, HAKKI ÖRTMEK VE İNKÂR HASTALIĞI

Küfür, “ke-fe-ra” fiil kökünden masdar olup, lügatta ‘bir şeyi örtmek’ demektir. Bu anlamıyla tohumu toprağa eken ve böylece onu örtüp gizleyen çiftçiye küffar denildiği gibi, kılıcı örttüğü için kınına, karanlığı örttüğü için geceye, yıldızları örttüğü için buluta da kâfir denir. Bazı ibâdetler ve tevbe de birtakım günahları örttüğü için bunlara da keffare(t) denilmiştir. Kâfir kişi de Allah’ın varlığını, âyetlerini, nimetlerini veya hükümlerini görmezlikten, bilmezlikten gelip örterek inkâra gittiğinden bu ismi almıştır.

Küfre sapan kimseye kâfir (çoğulu: Küffâr, kâfirûn, kefere) denilir. Küfür, imanın zıddı olduğu gibi, kâfir de mü’minin zıddıdır. Kâfir; gerçeği örten, nimeti saklayıp inkâr eden kişi demektir. Yaratıcı’nın en büyük nimetleri olan Allah’ın âyetleri, tevhidî iman, peygamberlik, din, hidâyet vb. hususları saklamak veya görmezlikten gelmek kâfirliğin en belirgin şeklidir.

Küfür, realiteyi, hakikati çarpıtmaktır. Küfür, varlıktaki, yaratılıştaki güzellik ve mükemmelliği, nimet ve lütfu görmeme, görmezlikten gelme illetidir; bir fitrat nankörlüğüdür. Akı kara, karayı ak görmektir; Görülmesi gerekeni görmemek, bakar körlüğü tercih etmektir. Küfür, bir hastalıktır, bir ârzâ ve anormalliktir. Doğal olanın, fitratın dışına çıkmaktır. Kalpte başlayan bu hastalık, kafaya ve bütün organlara yayılır. İmanla tedavi edilmedikçe çabuk büyüyen ve tüm vücudu kaplayan bu kanser mikrobu, kişinin âhiretini ve dünyasını mahveder. İslâm’ın hâkim olmadığı çevre şartları, bu küfür mikrobunun alabil-diğine yayıldığı hastalıklı ortamlardır.

Küfür, bir kimsenin iman edilmesi gerekli esaslara iman etmemesidir ki, yalanlama ve inkârı, tasdiki terk etmeyi; ikrah, yani şiddetli zorlama ve engel bulunmadığı halde ikrarı terketmeyi de içine alır. İmandaki tasdik gibi, küfürdeki tekzib de (yalanlama) kalple, sözle veya davranışla olur. Kalp ile yalanlama nasıl küfür ise, ikrah/zorlama olmaksızın sözlü yalanlama da öyledir. Hatta, elfâz-ı küfrü (küfür sözünü) böyle sözle ifade etmek, daha çirkin bir düşmanlığı açığa vurmak olur. Aynı şekilde fiilî (davranışla) yalanlama da böyledir. İman edilmesi arzu edilen mukaddes şeylere fiilen hakaret ve alay etmenin, küçümsemek ve hafife almanın, bunları bozmaya çalışmanın en çirkin küfür olduğunda şüphe yoktur. Yalnız kalpte gizlenen küfre küfür denip de, sözlü veya fiilî olarak açıklanan ve ilan edilen küfre küfür denilmemesi nasıl mümkün olur? Ancak, o sözlü veya fiilî küfür izhârı, *“kalbi imanla dolu oldu-*

ğ u halde inkâra ikrah olunan, zorlanan değil"⁴²⁴ diye şer'î istisnâyı bildiren bu âyet gereğince zarûrî bir zorlamaya dayanması hâriçtir. Fiilî tekzib (davranışla ilgili küfür), iman ile bir araya gelmesi mümkün olmayan fiili yapmaktır. Ancak fiilî tekzib (davranışla ilgili küfür) ile, fiilin yokluğu arasında büyük fark vardır. Meselâ, namaz kılmamak başka, haça tapmak yine başkadır. Namaz kılmamak küfür değilse bile, haça tapmak kesin küfür olur. Bu bakış açısından, amelin terkinin fiilî yalanlama olup olmadığı şüpheli olduğundan, küfrü gerektiren bir durum olup olmayacağına ihtilâf edilmiştir. Hâlbuki hakaret ve hafife almayı ifade eden, aynı şekilde Mushaf'ı çirkefe atmak, güneşe tapınmak, putlara veya heykellere saygı duruşunda bulunup önlerinde kıyâma veya secdeye durmak, küfrü yayıp neşretmek, günahı ve haramı helâl; helâlî da haram saymak... gibi bizzat küfür eseri şeyler; küfür delili olduğu belli bulunan yalancıların fiilleri -bir ikrah, yani zorlama zarûreti yoksa- küfür olduğunda hiç ihtilâf edilmemiştir.

Yukarıda açıklama yapıldığı üzere, ameli terketmenin ve her günahın küfrü gerektirdiği söylenmiyor. Fakat bu mesele, istismar edilerek kötüye kullanılmıştır. Ameli terketmek iki türlüdür: Birisi cüz'î (kısmen) terk, diğeri küllî (tamamen) terk. Yani biri terketmek, biri de terketmeyi alışkanlık edinmektir. Meselâ, bazen namaz kılmayan ile, namazı terketmeyi alışkanlık haline getiren arasında büyük fark vardır. Namaza imanı olan, onu vazife tanıyan kimsenin -beşer hali- ara sıra bazı üşengeçliğinin bulunabilmesi akla ters değildir. Şu halde cüz'î terk, küfür olmayabilir. Fakat ameli terki alışkanlık edinen, namaz kılmayı hiç hatırına getirmeyen, alını secde görmemiş, ömründe hiç kılmayan ve hatta kılmamaya azmetmiş bulunanların kible ehli (müslüman) olduklarına, Allah'a, Peygamber'e ve peygamberlere, Kur'an'a ve âhirete, farz olan vazifelere imanı bulunduğuna nasıl hükmedilebilir? Özetle iman, tevhid tertibiyle bütün inanılacak şeylere bölünmez bir bağlılıkla uymak; küfür de onlardan, birinin bile olsun, bulunmamasıdır. Yani küfür için iman edilecek şeylerin hiçbirine inanmamak şart değildir. Birine veya bir kısmına inanmamak da küfürdür. İman, bir bütünlüğü gerektirir. Küfür ise, onun tersi olduğundan, bir kısmı inkâr ile de vâki olur; tamamının inkârı şart değildir. İman ile küfür, sade zıt değil; birbirinin tersidirler. Ne ikisi bir araya gelip toplanırlar, ne yükselirler; arada vasıta, iki menzil arasında bir menzil (menzile beyne'l-menziletayn) yoktur. Bir insan ya kâfirdir; ya mü'min. Fâsık (günahkâr) da işlediği suça göre bunlardan biridir.

İman ile küfür, iki görüş açısından düşünülür. Birisi, insanın yalnız Allah'a karşı vaziyeti; diğeri de mü'minlere karşı vaziyetidir. Birincisinde mü'min, yalnız Allah'ın ilmini düşünerek imanını ve kendini ona göre kontrol ve teftiş eder. Bu noktada hem içinden ve hem dışından sorumludur. İkincisinde, insanların ilmi ve onlara kendini ne şekilde tanıttığını, ne gibi muâmele yaptığını, onların ilmine karşı kendisinin ne gibi bir muâmeleye tabi tutulması gerektiğini düşünerek imanını ve kendini ona göre kontrol ve teftiş eder. Çünkü İslâm'da Allah'ın hakları, bir de kulların hakları yönü; imanın bir ferdi, bir de sosyal durumu vardır. "Allah'a, Peygamber'e kalbimde imanım var" deyip de insanlara karşı hep küfür muâmelesi yapmak (halkın içinde gâvur gibi yaşamak) İslâm imanınin şiarı değildir. Din ve imana muhtaç olan Allah değil, insanlardır.

Küfretmek, dilimizde kaba bir şekilde sövmek mânâsında da âdet olmuştur, ki bu, Arapça'da yoktur. Halk arasında yaygın olan bu mânâ, esasında dinî mânâdan alınmıştır. Önceleri küfrü gerektiren sövmelere kullanılırken, biraz genişletilmiştir.⁴²⁵

KUR'AN'DA KÜFÜR KAVRAMI (NANKÖRLÜK VE İNKÂR)

"Küfür" kelimesi ve türevleri Kur'an'da 525 yerde geçmektedir. Kur'an, imana yüklediği tüm anlamların zıtlarını küfür kelimesine yüklemiştir. Zaten küfür de, bir inançtır; olumsuz bir inanç. Göğüsler iman için açıldığı gibi, küfür için de açılır.⁴²⁶ Kur'an'a göre, küfrün en sık belirişi insanın nimetleri inkârı, yani nankörlüğüdür. Allah, insanların yaratıcısı, onları rızıklandıran, onlara sayısız nimet veren, yaşatan... bir İlâh ve Rabdir, ki en küçük bir iyilikte bulunana teşekkür edildiği gibi, esas olarak nimetleri karşısında Allah'a şükretmek gerekir. *"Beni zikredin, Ben de sizi zikredeyim/anayım; Bana şükredin; küfr (nankörlük) etmeyin."*⁴²⁷

Allah'a şükretmek, sahip olunan nimetlerin yalnızca O'ndan olduğunu kalpten kabul etmek olduğu gibi, bu kabulü de gerek sözlü, gerek fiilî amel-lerle göstermektir. Fakat insan, unutkan ve haksızlığa eğilimli, aynı zamanda iyilikleri kendinden, kötülükleri başkasından bilen bir niteliğe sahip olduğundan iki durumda sahip olduğu nimetlerin Allah'tan olduğu gerçeğini gizleme-

425 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Y., c. 1, s. 191-192

426 16/Nahl, 106

427 2/Bakara, 152

ğe kalkışır. Bu iki durumdan biri ve en çok görüleni; aşırı nimetler, zenginlik, mal, evlat ve refah içinde yüzmek; diğeri ise darlık ve sıkıntı içinde bulunmadır. Bunlardan birincisi şükretmemenin en önemli nedenidir ve bu yüzdendir ki, kâfirler daha çok zenginler içinden çıkar. Çünkü onlar, zenginliklerinin ve içinde bulundukları refah durumunun sona ermeyeceği, bunun kendi kazançları olup akıl ve becerilerinden kaynaklandığını zannederler.

“İnsanlar (küfr üzerinde) tek bir ümmet olmayacak olsalardı Rahmân’ı küfr/inkâr edenlerin evlerine gümüştan tavanlar ve üzerine binip çıkacakları merdivenler yapardık. Ve, evlerine kapılar ve üzerlerine yaslanacakları koltuklar, kanapeler ve nice süsler. Bütün bunlar sadece dünya hayatının geçimliğidir. Âhiret ise Rabbinin katında müttakiler içindir.”⁴²⁸

“Karun, Mûsâ’nın kavmindendi. Onlara karşı bağı etti. Biz kendisine öyle hazineler vermiştik ki, onun anahtarlarını taşımak güçlü bir topluluğa ağır geliyordu. Kavmi ona demişti ki: ‘Şımarma, Allah şımaranları sevmez...’ ‘Bu, bende bulunan bir bilgi sayesinde bana verildi’ dedi.”⁴²⁹

İnsan, bazen darlık ve sıkıntı ânında da küfürde bulunur: *“İnsana Kendimiz’den bir rahmet tattırsak onunla sevinir. Ellerinin öne sürdüğünden dolayı kendilerine bir kötülük dokunsa, muhakkak insan çok küfredici (olur).”⁴³⁰*

İşte, gerek sıkıntı ve darlık, gerekse bolluk ve ferah ânında tiksindirici bir istîğnâ ve şımarıklıkla veya umutsuzlukla insan Allah’a karşı kâfir kesilir. Demek ki, küfrün temelinde, aynen şirkte olduğu gibi, bir bakıma nefse tapınma, bencillik ve istîğnâ vardır ve küfr Allah’ı hakkıyla tanımamak, O’nun verdiği nimetlerin O’ndan olduğu gerçeğini sözle, davranışla ve kalben örtmek, gizlemektir. Sözgelimi, insan fizikî yapısını beğenir ve “şükredeyim diye Allah beni güzel yarattı” demez; “ne kadar güzelim!” der ve insanlar karşısında güzelliğiyle övünür. Sahip olduğu yetenek ve becerilerin bütünüyle Allah’tan olduğunu unutur, insanların içine çıkıp “şunu şöyle yaptım, şu kadar kabiliyetliyim” der; fakat “Allah, bana bu beceri ve yetenekleri vermiş, o halde bunları verene teşekkürten O’nun yolunda kullanayım” diye düşünmez.

Çok mala sahiptir, güzel bir evde oturmaktadır, güzel giysiler içindedir; Hz.

428 43/Zuhruf, 33-35

429 28/Kasas, 76, 78, 81; ve Bak. 18/Keht, 32-37

430 26/Şuarâ, 48

Süleyman gibi *“Bu, Rabbimin fazlındandır; şükür mü edeceğim, yoksa küfür mü, diye beni denemek için. Kim şükrederse kendisi için şükreder; kim de küfrederse muhakkak Rabbim müstağnîdir, çok kerem sahibidir.”*⁴³¹ demesi ve bunun bilinciyle hareket etmesi gerekirken, Karun gibi “bu bana bilgimden dolayı verildi” der, hele bir de güç ve kuvveti varsa insanlar üzerinde bağı eder ve tam bir tâğüt kesilir. İnsan, bu şekildeki küfrüne haset, hırs, kibir gibi olumsuz nitelikler de ekleyince, artık Allah düşüncesini zihninden atmaya, O’nu evrende hüküm sahibi görmemeye ve yok saymaya kadar gider. Bazılarıysa kendilerine daha önceden apaçık delillerle bildirilen Allah’ın âfakta ve enfüsteki âyetlerinden⁴³² bazılarını örtmeye girişir. Kitaplarını veya gönderdiği kitaplardan birini, peygamberlerin tamamını veya bir kısmını, âhireti, melekleri veya kaderi, peygamberlerin Allah’tan getirdiği esaslardan birini veya birkaçını kabul etmemeye yönelir. Bazıları, “Peygamber Allah’tan ne getirdiyse inandım” der, fakat hareketleriyle bunu yalanlar. Temel emir ve yasaklardan bazılarını yerine getirmez, getirmeye getirmeye bu emir veya yasağın üzerine bir örtü çeker ve artık kendi yanında o şey “yok” hükmüne geçer.

Allah’ı, âyetlerini veya hükümlerini örten, daha çok da Allah’ı ve O’nun hükümünü yok saymaya çalışan, nedenleri görüp ötesini göremeyen, duyularının ulaşamadığı şeyleri yok sayan, evrenin yaratılışını, meydana gelen olayları raslantı, zorunluluk gibi birtakım hayalî etkenlere bağlayan, bilmeden her bir zerreyi ilâhlaştıran veya Allah’ın âyetlerinin birini, birkaçını veya tamamını tanınamaya yönelenlerin artık kalpleri de örtülür; basiretleri yok olur, akılları işlemez, dilleri hakkı söylemez hale gelir. Böylelerinin kalpleri mühürlenmiştir ve bunlar için uyarı, korkutma hiçbir etki yapacak değildir: *“Gerçek şu ki, kâfir olanları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, iman etmezler. Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir ve onlar için (dünya ve âhirette) büyük bir azap vardır.”*⁴³³; *“Andolsun, elçilerimiz onlara açık deliller getirdiler. Fakat, önceden yalandıklarından ötürü inanmaya yanaşmadılar. Allah, kâfirlerin kalplerini işte böyle mühürler.”*⁴³⁴; *“Kalpleri vardır, ama onlarla (hakkı) kavramazlar; gözleri vardır, fakat onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler. Hayvanlar gibidir onlar, hatta daha da sapık/yoldan çıkmış...”*⁴³⁵; *“Allah katında bü-*

431 27/Neml, 40

432 41/Fussilet, 53

433 2/Bakara, 6-7

434 7/A'râf, 101

435 7/A'râf, 179

tün hayvanların en şerlisi, akletmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.”⁴³⁶

Bu anlatılanlar, küfrân-ı nimet yani nimetlere küfürdür. Bu, küfrün çeşitlerinden biridir. Türkçede nankörlük denen nimetlere küfür, küfrün temelini oluşturduğu gibi, nimet kelimesinin kapsamı içine mal, mülk, göz, kulak gibi maddî ve yetenek, beceri, düşünce, akıl gibi mânevî varlıklardan daha çok; risâlet, din, hidâyet vb. girer. Şu halde, Allah’a ve O’ndan gelen herhangi bir şeye yönelen örtme, gizleme, tanımama işi, küfür kavramının kapsamı içindedir.⁴³⁷

Nimetlere nankörlük (küfrân-ı nimet), nimetin eksilmesine ve azâba sebep olur. Küfrânın zıddı olan şükran (şükretmek) ise, nimetlerde artışa yol açar. *“Eğer şükrederseniz, (nimetlerimi) arttırırım; eğer küfrâna giderseniz, muhakkak ki azâbım çok şiddetlidir.”⁴³⁸*

Küfrâna karşı böyle sert bir tavır takınılması sebepsiz değildir. Kur’an, küfrün her türünde küfrânla/nankörlükle yalanlamanın beraber bulunduğu dikkat çeker.⁴³⁹ İmandaki tasdik ve itiraf, burada yerini inkâr ve yalanlamaya bırakmaktadır. İnsana şah damarından daha yakın olan Allah’ı⁴⁴⁰ görmezlikten gelmeye kalkmak, insan onuruna yakışmamaktadır. Bunun içindir ki Kur’an, küfre sapanları sözü değil; bağırıp çağırmayı duyan sağır-dilsiz ve körlere benzetmektedir.⁴⁴¹ Şuur ve iman nimetini teperek hayvanlaşan bir varlığın, hayvan olarak yaratılan bir canlıya denk olmak gibi bir şansı ve liyakati de olamaz. Böyle birisi, hayvandan daha aşağılara iner ve hayvanların en kötüsü, en zararlısı olur. *“Şu bir gerçek ki, Allah katında hayvanların en şerlisi, küfre sapıp da imana gelmeyenlerdir.”⁴⁴²*

Durum böyle olduğuna göre, küfür ehlinin sahip bulunduğu dünya imkân ve nimetlerine bakarak onların kemal ve mutluluğuna hükmetmek yanlıştır. *“Küfre sapanların beldeler boyu işten işe geçip, (refah içinde) diyar diyar dolaşmaları seni sakın aldatmasın! Bütün bunlar azıcık menfaatlenmedir. Onların son varış yerleri cehennemdir. Ve ne kötü varış yeridir o!”⁴⁴³; “Küfre sapanlar asla sanmasınlar ki, Bizim onlara mühlet vermemiz kendilerinin*

436 8/Enfâl, 22

437 Ali Ünal, Kur’an’da Temel Kavramlar, Kırkambar Y., s. 339-340

438 14/İbrahim, 7

439 Bak. 84/İnşikak, 22; 85/Bürûc, 19; 57/Hadîd, 19; 64/Teğâbün, 10

440 50/Kaf, 16

441 2/Bakara, 171

442 8/Enfâl, 55

443 3/Âl-i İmran, 196-197

lehinedir.”⁴⁴⁴; “Küfredenler sakın sanmasınlar ki, yarışı kazandılar. Onlar kimseyi âciz bırakamazlar.”⁴⁴⁵; “Rablerini inkâr edenlerin durumu; amelleri fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer.”⁴⁴⁶

Ne yazık ki, işin esasını göremeyen küfür mensupları, bir kuruntu, bir kasılma, yani istikbar ve istiğnâ içindedirler.⁴⁴⁷ Küfür ehlinin sayısız nimete nankörlük içinde bulunmalarından dolayı, Allah onları dostluğa kabul etmez; ancak mü'minler, Allah'ın dostları olarak anılır. Allah da kendisini onların dostu olarak belirtir.⁴⁴⁸ Allah, kâfirleri sevmez. Onların gönüllerine dostluk ve muhabbet duygusu yerine korku yerleştirilmiştir.⁴⁴⁹

Durum böyle olduğu içindir ki, mü'minler de küfre sapanları dost edinmemelidirler. Kâfirler ancak birbirlerine dost olur, mü'minlere dost olamazlar.⁴⁵⁰ Mü'minler, onları velî, dost edinemedikleri gibi, onlara arka çıkma, destek verme yönüne de asla gidemezler.⁴⁵¹ Hele onlara boyun eğmek, bir mü'minin onuruyla asla bağdaşamaz. Onlarla mücâdele etmek gerekir. Ve bu mücâdelede onlara şiddetli davranmak da esastır. *“Kâfirlere boyun eğme, itaat etme ve bununla (Kur'an ile) onlara karşı olanca gücünle büyük cihad yap, büyük bir savaş ver.”⁴⁵² “Ey Peygamber! Kâfirlere ve münâfıklara karşı cihad et, onlara karşı sert davran.”⁴⁵³; “Muhammed Allah'ın rasûlü, elçisidir. Onunla beraber olanlar da kâfirlere karşı şiddetli, çetin; kendi aralarında merhametlidirler.”⁴⁵⁴*

Mü'min, dinini alaya alıp eğlence yerine koyan ve Allah'ın nimetlerini inkâr ve nankörlük yolunda kullanan,⁴⁵⁵ nimetlerden yararlanıp yemede hayvanları andıran⁴⁵⁶ bir topluluğu ne sevip onlarla dostluk kurabilir, ne de onlara güve-

444 3/Âl-i İmran, 178

445 8/Enfâl, 59; 24/Nur, 57

446 14/İbrahim, 18

447 Bak. 38/Sâd, 2; 67/Mülk, 20

448 Bak. 47/Muhammed, 11

449 Bak. 3/Âl-i İmran, 151; 30/Rûm, 44; 2/Bakara, 276; 3/Âl-i İmran, 32

450 Bak. 8/Enfâl, 73; 3/Âl-i İmran, 28; 4/Nisâ, 139, 144

451 28/Kasas, 86

452 25/Furkan, 52

453 9/Tevbe, 73

454 48/Fetih, 29

455 Bak. 14/İbrahim, 28

456 Bak. 47/Muhammed, 12

nebilir.⁴⁵⁷ Onlara güvenenler, yüzüstü bırakılırlar.⁴⁵⁸ Zaten güven, imanla ilgilidir; inkârla değil. İman'ın bir anlamı emin olmak, güvenmek (Allah'a) ve güvenilir olmaktır (insanlara). Mü'min, küfrün alay konusu ettiği iman kardeşlerine onur ve güç; kâfilere ise zillet ve eziklik getirici, aziz ve üstün olmalıdır.⁴⁵⁹

Küfre sapanlar zâlimdirler⁴⁶⁰ ve zâlimler, düşmanlığa müstahak biricik hedeftirler. Tâğut uğruna savaşılan⁴⁶¹ ve mallarını Allah yolundan insanları alıkoymak için harcayan,⁴⁶² Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen⁴⁶³ ve mü'minlere gelen hakikatlere sırt çevirenlere gönülden sevgi ve güven (meveddet) beslemek, destek vermek akıl işi değildir.⁴⁶⁴ Bunlar, iflâh etmeyecek bir gürühtür.⁴⁶⁵

Küfür, üretilen değerleri, sergilenen amelleri işe yaramaz hale getirir. *“İnkâr edenlerin ve Allah yolundan insanları alıkoyanların işlerini Allah boşa çıkar-mıştır.”*⁴⁶⁶, *“Fitne, adam öldürmekten daha büyük bir günahdır. Onlar (kâ-firler) eğer güçleri yeterse, sizi dininizden döndürünceye kadar size karşı savaşa devam ederler. Sizden kim, dininden döner de kâfir olarak ölürse, onların yaptıkları işler, dünyada da âhirette de geçersiz sayılır. Onlar ce-hennemliktir ve orada devamlı kalırlar.”*⁴⁶⁷ Ceza, suç cinsinden verilir. Onlar, Allah'ın âyetlerini ve nimetlerini görmezden geldikleri için, onların yaptıkları gerçekten iyi şeyler varsa onlar da görmezden gelinip yok sayılıyor. Allah'ın nimetlerine nankörlük yapanların, kendi küçük iyiliklerinin takdirle karşılanma-sını beklemeleri ikinci bir nankörlük olduğu gibi, aynı zamanda zulümdür de.⁴⁶⁸

Kur'ân-ı Kerim'de küfrün ve kâfirlerin diğer özellikleri hakkında bildirilenler, başlıklar halinde şöyle özetlenebilir: Küfrün misali, gövdesi yerden koparılmış, o yüzden ayakta durma imkânı olmayan (kötü) bir ağaca benzer.⁴⁶⁹ Allah küfre râzı olmaz, O'nun küfre kesinlikle rızası yoktur.⁴⁷⁰ Onun için mü'minlerin küfür-

457 Bak. 5/Mâide, 57

458 Bak. 3/Âl-i İmran, 149

459 Bak. 5/Mâide, 54

460 2/Bakara, 254

461 4/Nisâ, 76

462 8/Enfâl, 36

463 5/Mâide, 44

464 60/Mümtahine, 1

465 23/Mü'minûn, 117; 28/Kasas, 82

466 47/Muhammed, 1

467 2/Bakara, 217

468 Kur'an'ın Temel Kavramları, s. 333

469 14/İbrahim, 26

470 39/Zümer, 7

den sakınmaları gerekir.⁴⁷¹ Küfredenin küfürleri kendi aleyhinedir.⁴⁷²

Mü'mini küfürle itham etmek, yani haksız tekfir, sakınılması gereken bir yasaktır: *“Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek ‘Sen mü’min değilsin’ demeyin...”*⁴⁷³ Sıradan kendi halinde bir kâfirle, küfür önderlerinin cezası farklıdır. Küfre önderlik edenin cezası iki kattır.⁴⁷⁴ Kâfirlerin dostları şeytandır.⁴⁷⁵ Kâfirler, peygamberlerden inanmayacakları mucizeler isterler.⁴⁷⁶ Kâfirler, Kur'an'ı inkâr ederler.⁴⁷⁷ Allah'ın âyetlerini de kabul etmezler.⁴⁷⁸ Kâfirler, kendi âcizliklerine bakmadan küstah bir şekilde Allah'ın nûrunu söndürmek isterler.⁴⁷⁹ Kâfirler âhireti de inkâr ederler.⁴⁸⁰

Kur'an kâfirlerin karakter özelliklerinden de bahseder. Kâfirler, fakirleri küçük görürler.⁴⁸¹ Kalpleri birbirine benzer.⁴⁸² Kâfirler (Allah yolunda) infak etmezler.⁴⁸³ Ama, mallarını Allah yolundan insanları çevirmek için harcamaktan çekinmezler.⁴⁸⁴ Müslümanların kendilerini dost ve yardımcı kabul edemeyeceği kâfirler, birbirlerinin yardımcılarıdır.⁴⁸⁵ Küfürle nankörlük birbirine çok yakın kavramlar olduğu gibi, kâfirler de nankördürler.⁴⁸⁶ Onlar, akıllarını ve duyu

471 87/A'lâ, 14, 18-19

472 30/Rûm, 44; 35/Fatır, 39; 39/Zümer, 7.

473 4/Nisâ, 94

474 16/Nahl, 24-25, 88.

475 2/Bakara, 257; 4/Nisâ, 38, 76; 6/En'âm, 71; 7/A'râf, 27, 201-202; 8/Enfâl, 48; 19/Meryem, 83; 25/Furkan, 55; 26/Şuarâ, 221-223; 41/Fussilet, 25.

476 6/En'âm, 37, 57-58; 10/Yunus, 48-53; 11/Hûd, 32-33; 14/İbrahim, 9-10; 15/Hicr, 14-15; 18/Kehf, 55; 20/Tâhâ, 133-135.

477 2/Bakara, 170, 181, 231; 3/Âl-i İmran, 19, 72; 4/Nisâ, 51, 140; 5/Mâide, 44; 6/En'âm, 5, 7, 25, 33, 57, 66; 7/A'raf, 68; 8/Enfâl, 31; 9/Tevbe, 65; 10/Yunus, 15, 17, 37-39; 94; 13/Ra'd, 1, 31...

478 8/Enfal, 31-33; 15/Hicr, 90-91; 22/Hacc, 72; 25/Furkan, 4-6; 26/Şuarâ, 5; 30/Rûm, 58-59; 31/Lokman, 32; 34/Sebe', 38; 40/Mü'min, 56, 63, 69-70; 41/Fussilet, 44, 52; 45/Câsiye, 8; 78/Nebe', 28; 83/Mutaffifin, 13.

479 9/Tevbe, 32-33; 10/Yunus, 82; 22/Hacc, 15; 61/Saf, 8-9.

480 7/A'râf, 45; 11/Hûd, 7; 13/Ra'd, 5; 17/İsrâ, 98; 25/Furkan, 11-12, 21; 27/Neml, 4-5, 66-67; 30/Rûm, 7; 32/Secde, 10-11; 36/Yâsin, 48-49; 41/Fussilet, 54; 45/Câsiye, 32; 56/Vâkıa, 47-50; 74/Müddessir, 43-46; 78/Nebe', 1-5, 27; 83/Mutaffifin, 10-14; 84/İnşikak, 14-15.

481 6/En'am, 52-53; 7/A'râf, 49; 11/Hûd, 27; 18/Kehf, 28; 26/Şuarâ, 106-114.

482 2/Bakara, 118; 3/Âl-i İmran, 11; 11/Hûd, 110; 51/Zâriyat, 52-53.

483 36/Yâsin, 47; 69/Haakka, 34; 74/Müddessir, 43-44; 107/Mâun, 1, 3.

484 8/Enfâl, 36; 90/Beled, 5-12.

485 8/Enfâl, 73; 33/Ahzâb, 26; 45/Câsiye, 19.

486 6/En'âm, 63-64; 10/Yunus, 12, 21-23; 16/Nahl, 53-55, 83; 21/Enbiyâ, 46; 29/Ankebut, 65-67; 30/Rûm, 33-35; 31/Lokman, 32; 37/Sâffât, 11; 39/Zümer, 8; 43/Zuhuruf, 9, 15, 87; 80/Abese, 17-23; 100/Âdiyat, 1-11; 106/Kureys, 1-4.

organlarını öyle köreltmışlerdir ki, Kur'an âyetleri de onların küfrünü arttırır.⁴⁸⁷ Bâtılın mücadelesini yaparlar.⁴⁸⁸ Kâfirler dünyalıkla övünürler.⁴⁸⁹ Dünya hayatını âhiretten üstün tutarlar.⁴⁹⁰ Onlar, kesin bir bilgiye dayanmazlar; zanla hareket ederler.⁴⁹¹ Kâfirler, Allah'ın nimetinden dünyada faydalanırlar; âhiretten ise nasipleri yoktur.⁴⁹²

Kâfirlerin yaptıkları iyi işler boşa gider.⁴⁹³ Allah ve melekler kâfirlere lânet eder.⁴⁹⁴ Kâfirlerin malları ve evlâtları kendilerine fayda vermez.⁴⁹⁵ Kâfirler, tabii ki Allah'a zarar veremezler, onların zararları kendilerinedir.⁴⁹⁶ Allah onları hemen azâbını göndererek helâk etmez, onlara mühlet (süre) verir.⁴⁹⁷ Kâfir olarak öleceklerin ölüm ânında yapacakları tevbeleri kabul edilmez.⁴⁹⁸ Kâfirler, âhirette azâbı gördükleri zaman fayda etmeyecek şekilde pişmanlık duyacak ve tekrar dünyaya dönmek isteyecekler.⁴⁹⁹ Bu istekleri yerine gelmediğini görünce şiddetli azapla karşılaştıkları için tümüyle yok olmak isteyeceklerdir.⁵⁰⁰ Onlar kesinlikle kurtuluşa eremeyeceklerdir.⁵⁰¹

Kâfirlerle mü'minlerin ilişkisi konusunda da Kur'an şu tavsiye ve bilgileri verir: Kâfirler mü'minlere dost olamaz, mü'minler de onları dost kabul edemez; çünkü onların basit çıkarları vardır, dostlukları yoktur.⁵⁰² Kâfirler, mü'minleri

487 9/Tevbe, 124-125; 17/İsrâ, 41, 46, 60, 82; 22/Hacc, 72; 26/Şuarâ, 5-6, 198-201; 36/Yâsin, 45-46; 45/Câsiye, 9.

488 18/Kehf, 56-57.

489 18/Kehf, 32-44; 34/Sebe', 34-36; 102/Tekâsür, 1-7.

490 14/İbrahim, 3; 18/Kehf, 32-36; 30/Rûm, 7; 75/Kiyâme, 20-21; 76/İnsan, 27; 87/A'lâ, 16.

491 10/Yunus, 36.

492 2/Bakara, 126; 7/A'râf, 32; 15/Hicr, 3; 17/İsrâ, 20; 20/Tâhâ, 131; 21/Enbiyâ, 44; 77/Mürselât, 46.

493 2/Bakara, 217; 3/Âl-i İmran, 117; 5/Mâide, 5; 7/A'râf, 147; 14/İbrahim, 18; 18/Kehf, 103-106; 24/Nûr, 39-40; 25/Furkan, 23, 77; 39/Zümer, 47; 47/Muhammed, 1, 3, 8-9, 32.

494 2/Bakara, 161-162

495 3/Âl-i İmran, 10, 91, 116; 5/Mâide, 36; 6/En'âm, 70; 7/A'râf, 48; 13/Ra'd, 18; 19/Meryem, 77-80; 45/Câsiye, 10; 58/Mücadele, 17; 69/Haakka, 25-29; 92/Leyl, 8-11; 104/Hümeze, 2-6; 111/Leheb, 1-3.

496 3/Âl-i İmran, 176-177; 47/Muhammed, 32.

497 3/Âl-i İmran, 178; 6/En'âm, 44; 7/A'râf, 182-183, 186; 10/Yunus, 11; 11/Hûd, 8; 13/Ra'd, 32; 15/Hicr, 2; 19/Meryem, 75; 83-84; 21/Enbiyâ, 39-40; 22/Hacc, 44; 31/Lokman, 24; 42/Şûrâ, 21; 77/Mürselat 46; 86/Târik, 17.

498 4/Nisâ, 18, 168-169.

499 35/Fâtir, 37; 40/Mü'min, 10-11; 41/Fussilet, 24; 42/Şûrâ, 44; 89/Fecr, 24.

500 25/Furkan, 13-14; 43/Zuhuf, 77-78; 78/Nebe', 40; 84/İnşikak, 10-11.

501 28/Kasas, 82.

502 2/Bakara, 105, 217; 3/Âl-i İmran, 28, 118-120, 149-150; 4/Nisâ, 44-45, 101, 140, 144; 5/Mâide, 57; 6/En'âm, 68; 9/Tevbe, 23; 13/Ra'd, 37; 28/Kasas, 86; 58/Mücadele, 22; 60/Mümtehine, 13.

saptırmak isterler.⁵⁰³ Kâfirler, mü'minlerle alay ederler.⁵⁰⁴ Buna rağmen kâfirler, mü'minlere zarar veremezler.⁵⁰⁵ O yüzden kâfirlerden korkulmaz.⁵⁰⁶ Yine de mü'minler, kâfirlere itaat etmekten sakınmalıdır.⁵⁰⁷ Müslümanların kâfirlerden yüzçevirmesi emredilir.⁵⁰⁸ Mü'minler kâfirlere karşı Allah'ın yardımını istemelidir.⁵⁰⁹ Kâfirlerin hayatı, mü'minler gibi zor imtihanlardan geçmemeleri, dünyada zevklenmeleri mü'minleri aldatmamalıdır.⁵¹⁰

İslâm âlimleri, meydana geliş şekli, sebebi ve yeri itibariyle küfrü beşe ayırmışlardır:

1- *Küfr-i inkârî*: Allah'ı, Peygamber'i ve onun Allah'tan getirmiş olduğu esasları kalpten kabullenmemek ve dille de inkâr etmek,

2- *Küfr-i cühûd*: Kalben Allah'ı bilip kabul etmek, fakat dille inkâr etmek,

3- *Küfr-i inâdî*: Kalben hakikati bilip dille de zaman zaman itiraf etmek, fakat haset, kin, şan, makam gibi endişelerle İslâm'ı kabullenmemek,

4- *Küfr-i Nifak*: İnanılması gereken şeyleri dille ikrar etmek, fakat kalben inanmamak,

5- *Küfr-i Cehlî*: İnsanın iman ettiği halde, cehâlet sebebiyle zarûrât-ı diniyyeden olan şeyleri inkâr etmesi. Günümüzde en yaygın küfür çeşidi budur.

Aslında yukarıdaki meşhur sınıflamayı ikiye indirmek mümkündür: 1) Bile bile inkâr şeklindeki küfür, 2) Cehâlet sebebiyle küfür. Bu ikinci küfür çeşidinin İslâm'ın hâkim olmadığı yerlerde câhil bırakılmış halk yığınlarının farkında olmadan düşebileceği bir yanlışlık olduğundan yola çıkılarak, böyle ülkelerde cehâletin mâzeret sayılabileceği ihtimalini değerlendirip halktan bu durumdaki insanları tekfir etmekten çekinmek gerekir.

503 4/Nisâ, 27, 44-45, 167; 7/A'râf, 45; 14/İbrahim, 3; 15/Hicr, 90-91, 29/Ankebut, 12-13.

504 2/Bakara, 212; 6/En'âm, 10; 7/A'râf, 49; 10/Yunus, 48; 19/Meryem, 73-75.

505 3/Âl-i İmran, 120; 4/Nisâ, 141; 5/Mâide, 11, 105; 8/Enfâl, 30, 59, 62-63; 17/İsrâ, 45; 45/Câsiye, 19.

506 5/Mâide, 3; 8/Enfâl, 30; 9/Tevbe, 13-14.

507 3/Âl-i İmran, 149; 18/Kehf, 28; 25/Furkan, 52; 28/Kasas, 86; 33/Ahzâb, 1-3, 48; 42/Şûrâ, 15; 76/İnsan, 24; 96/Alak, 19.

508 6/En'âm, 106, 150; 10/Yunus, 41; 15/Hicr, 94; 28/Kasas, 87; 32/Secde, 30; 37/Sâffât, 173-174, 178-180; 43/Zuhuf, 83, 89; 45/Câsiye, 18; 51/Zâriyât, 54; 53/Necm, 29; 54/Kamer, 6; 68/Kalem, 8; 73/Müzzemmil, 10.

509 2/Bakara, 286; 8/Enfâl, 45; 10/Yunus, 85-86; 40/Mü'min, 56; 60/Mümtehine, 5.

510 3/Âl-i İmran, 196-197; 15/Hicr, 88; 20/Tâhâ, 131; 25/Furkan, 10; 28/Kasas, 79-82; 40/Mü'min, 4; 43/Zuhuf, 33-35; 46/Ahkaf, 20; 68/Kalem, 14.

Yukarıdaki tasniften yola çıkarak kâfirlerin de kendi aralarında şu kısımlara ayrıldığını söyleyebiliriz:

a- Allah hakkında bilgisi olmayan, bildirildiğinde de kabul etmeyen kâfirler. Firavun bunlardandır. Mûsâ (a.s.) ona İslâm'ı tebliğ ettiğinde, Firavun **“Ey ileri gelenler! Sizin için benden başka ilâh bilmiyorum”**⁵¹¹ demişti. Yani, “kanunu ben koyarım, sizi ben yönetirim” diyordu.

b- Allah'a ve Rasûlû'ne inanır, inandığını Ebû Tâlip gibi ikrar da eder, ama makamı, şanı, şöhreti, rütbesi uğruna İslâm'ı kabul edemez.

c- Diliyle inandığını söyler, ama kalbinden iman etmez; münâfıklar gibi.

Kalbinde imanı olmadığı halde, dışa karşı mü'min görüne **“münâfık”**; Müslümanlıktan sonra dinden dönene **“mürted”** denir. İki veya daha çok ilâh olduğunu söyleyen, Allah'a başkasını ortak koşan kimseye **“müşrik”**; Yahûdilik veya hristiyanlık dinine bağlı olanlara **“kitabî”** veya **“ehl-i kitap”** adı verilir.

İman esaslarından birini bile olsa inkâr etmek küfürdür. İslâm'da iman konuları bir bütündür. İnanılması gereken esaslardan herhangi birisini inkâr etmek, bütünü inkâr etmek anlamına gelir. Kur'ân-ı Kerim'in tamamını veya bir âyet ya da bir hükmünü, bir emir ve yasağını bile inkâr etmek küfürdür. Kur'an'a bir şey ilâve etmek, Kur'an'ın kendisi, bir sûresi veya bir âyeti ile, ya da dinden olan bir hükümle alay etmek, onu küçümsemek ve hafife almak da kişiyi iman dairesinden çıkarıp küfre düşürür. Kur'an'da veya sahih hadislerde bildirilen ve üzerinde ihtilâf bulunmayan İslâmî emir ve yasaklardan birisini inkâr etmek küfürdür. İçki, kumar, zina gibi yasakları helâl saymak bu niteliktedir. Allah'ın haram kıldıklarını işleyip, farzlarını yerine getirmemek, onları küçümsemekten, inanmamaktan kaynaklanıyorsa, bu durum da küfürdür. Kısaca, Allah'ın emir ve yasaklarını, bütün İslâmî hükümleri kabul ederek İslâm'ı bir nizam olarak görmek iman gereğidir. Bunlardan bir kısmını reddetmek veya İslâm'ın, çağımızda uygulanmasının mümkün olmadığını ileri sürerek bir hümnü bile olsa reddetmek küfürdür; bunu yapan kimse kâfir olur.

İslâm'ın itikadî, iktisadî, ictimai, hukukî ve ahlâkî kanunlarıyla hükümlerle idare edilmediği toplumumuzda, mü'minler, günah olmasına rağmen amelî yönden bazı tavizler verse bile, iman bakımından taviz veremezler. Aksi takdirde kâfir

olur, âhiretin ebedî azâbına müstahak olmuş olurlar.⁵¹² Allah'a, O'nun seçtiği hayat önderi Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ve Kur'an kanunlarına imanı korumak, her türlü küfre ve nifaka karşı nefretle direnç göstermek, her mü'minin baş görevi ve ebedî azaptan korunmanın biricik vesilesidir.

Allah'a inandığı halde, O'na tam anlamda güvenememek, şartlar ne olursa olsun mutluluk ve kazancın, Allah'ın emir ve yasakları çevresinde olduğuna itimat edememek küfre götürür.⁵¹³ Bütün nimetlerin Allah'tan olduğuna, O'nun takdiri ile insanlara ulaştığına, Rabbimizin sebepler yaratarak insanları nimetlendirebileceğine, dolayısıyla Allah'ın haram kıldığı yollardan rızık aramamak gerektiğine bütün varlığımızla inanmamak da küfre götürür.⁵¹⁴

Yapılan amelleri Allah'a kulluk için, O'nun emri olduğu için değil de; çeşitli gayeler için yapmak imansızlığa ileten bir davranış şeklidir.⁵¹⁵ Mü'minin bütün söz, iş ve davranışları, tüm hayatı ve ölümü, âlemlerin Rabbi Allah içindir. Mü'min; ahlâk, ilim, sanat, vatan, bayrak ve halk için değil; yalnız ve yalnız Allah için, O'nun emri ve yasağı olduğu için konuşur ve susar; yapar ve sakınır. Mü'min, bu sayılan değerleri ancak Allah'a kulluk için ve O'nun izin verdiği şekilde yüceltir ve Allah'ın izni doğrultusunda, izin verdikleri uğrunda mücâdele verir.

Yaratmak ve kanun yapmak hakkı yalnız Allah'a ait iken; Allah'tan gayri güçlerin, fert ve kurumların, kesin emirler vermek, yasaklar koymak, helâl kılmak, haram kılmak hakkı olduğunu kabul etmek de küfre götürür. Çünkü İslâm'da egemenlik/hâkimiyet yalnız Allah'a aittir. Halkın, parlamentoların, Allah'ın emir ve yasakları ile çelişen ve çatışan karar alabileceğine ve bu kararların İslâm açısından meşrû olabileceğine inanmak, böyle düşünmek kesinlikle küfürdür.⁵¹⁶

Hakkında kesin ilâhî hükümler olmayan konularda, -bilim, uzmanlık, istişare ve referandum verilerine itaat gibi- Allah'ın itaat edilmesine izin verdiklerinin dışındaki düşünce sistemlerine ve gayr-ı İslâmî kurumlara itaat da küfre götürür. Mü'min, İslâm nizamına teslim olmayan kendi nefsine, ilâhî kanunlar açısından değerlendirme yapmayan bilim ve politika adamlarına ve İslâm dışı temeller üzerine kurulmuş

512 Bak. 2/Bakara, 217

513 Bak. 10/Yûnus, 54; 14/İbrahim, 31

514 16/Nahl, 53; 65/Talak, 3

515 Bak. 6/En'âm, 162; İbn Mâce, Zühd 21, hadis no: 4204-4205

516 Bak. 7/A'râf, 54; 9/Tevbe, 31; 33/Ahzâb, 67

kurumlara itaat edemez. Allah'a isyan hususunda insanlara ve kurdukları kurumlara itaat yoktur.⁵¹⁷

Din hürriyetimizi kısıtlayan toplumumuzda, aramızda vasiyet, miras, alım-satım, nikâh, boşanma gibi işlerimizi, Allah'ın indirdiği ölçülere göre değil de; bu ölçülere zıt prensiplere göre -gönül rızâsıyla- düzenlemek, "devir değişti" gibi hezeyanlarla Allah'ın kanunlarının geçerli olamayacağına inanmak da küfre götürür.⁵¹⁸

İslâm'ın iman, ibâdet, hukuk, iktisat ve ahlâk dallarına ait bir tek hükmünü dahi küçümsemek, modası geçtiğine inanmak; yani "artık kısas fikri geçerliliğini kaybetti; fâiz yasağına yer yok; kadınların örtünmelerine ne lüzum var?; karşılıklı rızâ oldukça, ya da devletin korumasına aldığı ve uygulanması için gösterdiği yerde zinada sakınca yok; beş vakit namaz biraz fazlacadır" gibi ve benzeri fikirlerin bir tekini dahi benimsemek küfürdür. Zira İslâm bir bütündür. Onun bütün hükümleri yücedir ve tartışma üstüdür.⁵¹⁹

Amel bakımından kusurlu olsalar da, mü'min iş, sanat ve ilim adamları dururken onlara ilgisiz kalıp; kâfir ve münâfıklara muhabbet beslemek ve onlarla Allah'ın müsaade etmediği konularda yardımlaşmak da İslâm'a ve mü'minlere ihanet olduğu için küfürdür.⁵²⁰

Mal ve mevki gibi dünya nimetlerini düşüncelerimizin ve çalışmalarımızın tek gayesi edinmek, âhiret hayatını hedef alarak yaşamamak, öz ifadeyle dünyayı âhirete tercih etmek de yalnız inkârcıların vasfı olduğundan, neticesi İslâm'dan kopmak olan bir tutumdur.⁵²¹

İslâm'la tezat teşkil eden bu tür zihniyet, iş ve davranışlardan kafamızı, kalbimizi ve diğer organlarımızı arındırmazsak, imanımızı kaybetmemiz kaçınılmaz olur. Mü'min, amelden küçük tavizler vermekle, yani Allah'ın emir ve yasaklarının tümüne göre hayatını düzenlememekle imanını zaafa uğratar, ama mümkün ki imanını yitirmez. Fakat, yukarıda sunulan örneklerde olduğu gibi, İslâm'ın iman/itikad nizamı ile ilgili konularda önem vermemezlik sebebiyle tâviz verirse imanını yitirir. Dünyası mânâsını, güzelliğini kaybeder. Bâtıl fikir ve yaşantıların kölesi olur, tüm yaptığı hayırları neticesiz kalır, âhiret hayatı

517 Bak. 33/Ahzâb, 48; 68/Kalem, 9

518 Bak. 5/Mâide, 50; 4/Nisâ, 60

519 Bak. 5/Mâide, 44-45; 4/Nisâ, 14; 58/Mücadele, 20

520 4/Nisâ, 44; 9/Tevbe, 23-24; 58/Mücadele, 22

521 11/Hûd, 15-16

mahvolur. “Gerçek mü’minler, Allah’a ve rasûlüne iman eden ve sonra da şüpheye düşmeyen, (inancının hâkimiyeti uğrunda) mallarıyla ve canlarıyla cihad/mücâdele vermiş olanlardır. İşte gerçek doğrular bunlardır.”⁵²²

KÜFRÜN ANATOMİSİ

Zaman içerisinde peygamberlerin yolundan sapanlar, Allah’ın büyüklüğünü inkâr ederek kendilerinin büyüyeceklerine inanmışlar. Kendi akıllarını kendilerine put yapmışlar. İçlerinde soyut bir şekilde olan putlarını dışarıda somutlaştırarak tapınma ihtiyacını gidermişler. Ateşe, Zeus’a, Minerva’ya, ineğe, Ahuramazda’ya, Apollon’a tapınanlar, aslında kendilerine tapınmakta ve kendi çıkarlarını güvence altına almaktalar. Hz. İbrahim, bu kendi çıkarları için put yapan putperestlere: “**Aranızda muhabbet/sevgi vesilesi olsun için Allah’ı bırakarak putları tanrı edindiniz**”⁵²³ diyerek onların putperestlik hâlet-i rûhiyelerini çizmiştir. Aslında putperestler, putların konuşmadığını, fayda ve zarar veremeyeceğini, başına konan bir sineği kovamayacağını biliyorlardı. Günümüzdeki putperestler de ataları gibi putu maske olarak kullanıp kendi menfaatlerine tapınmaktadırlar.

“Ben ateistim, hiçbir tanrıya inanmam” diyen insanın kendine tapındığını haber verir Rabbimiz.⁵²⁴ Kendine tapınan bu insan, birgün kendinin de öleceğini, kendisini bu dünyaya getiren gücün mutlaka bir gün onu götüreceğini görünce, kendinden daha güçlü birine inanma ihtiyacını hissetti. Nûh’un (a.s.) oğlu gibi koca dağlara sığınmaya,⁵²⁵ tabiata iman etmeye başladı.⁵²⁶

Karıncanın incecik belindeki çelik kuvvet, bülbülün minnacık göğsünde şakıyan ve hiç tekrarı olmayan mûsiki, aynı toprakta biten mor menekşe, kırmızı lâle, beyaz gül, şeker kamışı, acı biber, bir damla kanda milyonlarca canlıya verilen rızık, kendi iç dünyasında meydana gelen değişimler, bütün bunları evirip çeviren birinin ilmini ve kudretini gösteriyor. Son dönemlerde Batıda yapılan araştırmalar, insanları Rabbine biraz daha yaklaştırdı. Deniz altında yaşayan binlerce canlının doğumu, yaşamı ve ölümünde tesadüfe yer

522 49/Hucurât, 15; Ali Rızâ Demircan, İslâm Nizâmı, Eymen Y., c. 2, s. 30-32

523 29/Ankebût, 25

524 Bak. 25/Furkan, 43

525 Bak. 11/Hûd, 43

526 Bak. 45/Câsiye, 14

olmadığı, aynı topraktan meydana gelen şeker pancarıyla, bir kazandaki yiyeceği acı yapacak acı biberin şekerli çıkmadığı görülünce bütün bu elementleri birleştiren fotosentezi oluşturan ve keşfedilen bu kanunları koyan biri arandı ve neticede Allah inancına dönüldü. Bütün bunları bilen ve görenler, bunları yaratan üstün güce inanmak mecburiyetinde kaldılar. Çünkü kendileri dahi o kanuna uygun olarak doğup büyüyüp ölüyorlar.

Fakat, tabiattaki âyetlerin yaratıcısının Allah olduğuna inananlar, Kur'an âyetlerine inanmak istemediler. Çünkü Kur'an âyetlerine inanmak, çıkarlarını zedeliyordu. Mekke müşrikleri de Allah'ın tabiattaki tek egemen güç olduğunu kabullenmelerine rağmen, İslâm'ı kabullenmiyorlardı. İslâm, monarşik bir idare olan Mekke yönetimine son veriyor, insanın insana hâkimiyetini ortadan kaldırıyor. İslâm; kumara, fâize, rüşvete, karaborsaya, aldatmaya dayalı haksız kazancı yasaklıyordu. Kadının şehvet metaı gibi alınıp satılmasını engelliyordu. Akli perdeleyen, ailelerin sönmesine sebep olan uyuşturucuları yasaklıyordu. Bütün bunlardan çıkar sağlayanlar inkâr ettiler, küfrü seçtiler.

Allah'a inandıkları halde, bu tip insanların müslüman olmalarını engelleyen kara perde, gönül cevherlerini kapatan kara pas, benlik pisliğinin kalplerine attığı pastır. *“Hayır, onların kazandıkları kalplerini paslandırdı.”*⁵²⁷ Allah'ın varlığına inandılar, ancak O'nun adâleti, kendilerinin zulme dayalı çıkarlarını engellediği için atalarının koyduğu câhiliye dönemi kanunlarının yürürlükte olmasını istediler.

Rabbimiz: *“Câhiliye devri hükmünü mü istiyorlar? Yakinen bilen bir toplum için Allah'tan daha iyi hüküm veren kim vardır?”*⁵²⁸ âyetiyle, Allah'tan daha güzel hüküm koyacak birinin olmadığını ilan ederken, bir kısım insanlar Allah'ın dışında tâğutlar huzurunda yargılanmak istedikleri, “Allah'ın indirdiği Kur'an'a ve O'nun Rasûlüne gelin” denildiğinde O'ndan yüz çevirdikleri için kâfir oldular. Tapındıkları putlara kendilerini Allah'a yaklaştırmaları için tapındıklarını söyleyen müşrikler, diktikleri putlarla gönül ufuklarını kapatmışlar.⁵²⁹

*“Onlar, Allah'ı bırakıp kendilerine fayda da zarar da vermeyen şeye taparlar. Kâfir, Rabbine karşı olanların yardımcısıdır.”*⁵³⁰

527 83/Mutaffifin, 14

528 5/Mâide, 50

529 Mahmut Toptaş, Şıfa Tefsiri, Cantaş Y., c. 1, s. 92 -96

530 25/Furkan, 55

KÂFİRİN KALBI

Kâfirin nankörlük fiilini işlerken, kalbinin nasıl bir durumda bulunduğu Kur'an'da açıklanır: *“Hiç olmazsa azâbımız kendilerine gelince yalvarmaları gerekmez miydi? Fakat kalpleri katılaşmış ve şeytan yaptıklarını onlara cazip göstermişti.”*⁵³¹; *“Eğer, Kur'an'la dağlar yürütülse de, yer parçalansa da, ölümler onunla konuşsa da (kâfirler yine ona inanmazlardı).”*⁵³²; *“Bizimle olan andlaşmalarını bozdukları için, onları lânetledik ve kalplerini katılaştırdık.”*⁵³³; *“Biz, onlara göz, kalp ve kulak verdik, işitmeleri ve kalpleri onlara fayda vermedi. Çünkü her zaman Allah'ın âyetlerini inkâr ettiler. Şimdi de dört bir yandan bir zamanlar alay ettikleri şey kendilerini kuşattı.”*⁵³⁴; *“Kur'an'ı düşünmeyecekler mi, yoksa kalpleri üstünde kilitler mi var?”*⁵³⁵; *“Yaptıkları şey, kalplerini pasa boğdu.”*⁵³⁶

KÜFRÜN SEBEPLERİ

a- Büyüklenme (istikbar): Küfrün sebeplerinin başında büyüklük taslama gelir.⁵³⁷ İblis'in Âdem için Allah'a secde etmemesinin sebebi de kibir idi.⁵³⁸

b- Haddi aşmak (taşkınlık): Küfrün sebeplerinden biri de Kur'an'da “beğâ” fiili ile anılan Türkçesi “başkalarına karşı aşırı kibri yüzünden haksız ya da hukuksuz davranışlarda bulunmak” olan durumdur.⁵³⁹

c- Haset: Küfrün sebeplerinden birisi de haset, yani çekememezliktir. Özellikle Yahûdi ve Hristiyanlar, bekledikleri son peygamberin kendi içlerinden değil, Arap kavminden çıkmış olmasını hazmedemediler ve inkâr ettiler. Oysa peygamberi kendi öz çocuklarını tanıdıkları gibi tanıyorlardı.⁵⁴⁰

531 6/En'âm, 43

532 13/Ra'd, 30-31

533 5/Mâide, 14

534 46/Ahkaf, 26

535 47/Muhammed, 24

536 83/Mutaffifin, 14

537 39/Zümer, 59; 40/Mü'min, 27

538 38/Sâd, 72-74

539 42/Şûrâ, 27; 28/Kasas, 76-77

540 Bak. 2/Bakara, 146, 109

d- Düşmanlık: Haset, düşmanlığı doğurur. Bu sebeple küfürde inat başgösterir.⁵⁴¹

e- Utuv ve tuğyân (çılgınlık, azgınlık): İnsanlar bilhassa refah içinde zengin bir hayat yaşamaya başladıkları zaman çılgınlık ve azgınlık sebebiyle Allah'a ve O'nun vahyine karşı burun kıvrıp, meydan okuyarak küfrün alçaklığına saplanıyorlar.⁵⁴²

f- İstiğnâ (kendisini yeterli görmek zannı): İnsanın kendi kendini yeterli görmesi ve kendi dışında İlâhî bir güce ihtiyacı olmadığını zannetmesi yeni değildir. Teknolojinin baş döndürdüğü dünyamızda, insanlar, bu ürünlerinin kulu olarak Allah'ı unutmuşlar ve yaptıklarına tapınmaya başlamışlardır.⁵⁴³

g- Cebbarlık: İnsanın büyüklük taslayarak, kendi kendine yeterliliğini tahakküm biçiminde ortaya koymasına cebbarlık denir. Bu da küfrün sebeplerindendir. Kendini bu pozisyonda gören bir insan, Allah'a iman ihtiyacı duymaz, O'nu tanımaz.⁵⁴⁴

KÂFİRLER

Kâfir kelimesi, sözlükte, bir şeyin üzerini örten demektir. "Küfr" kelimesinden türemiştir. Nitekim, insanları tamamen örttüğü için geceye, tohumun üzerini örttüğü için çiftçiye bu anlamda "kâfir" denilmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'e göre "kâfir"; küfr/inkâr eden, İslâm'ı kabul etmeyen, İslâm'ı ve Kur'an'ı inkâr eden demektir. Kâfir, bir anlamda, Allah'tan gelen Hakk'ı kabul etmeyip, üzerini örten kimsedir.

Kur'an, "küfr" kelimesini ve türevlerini sık sık kullanmaktadır. Çünkü küfr imanın, kâfir ise mü'minin karşıtıdır. "Kâfir", inkârcıdır ve nankördür. Hem Allah'tan gelen haberleri kabul etmez, hem de Allah'ın kendisine verdiği nimetlere şükretmeyip nankörlük yapar. Kâfir, Allah'ın âyetlerine karşı inatçıdır.

541 2/Bakara, 98

542 10/Yûnus, 11

543 96/Alak, 6-8

544 40/Mü'min, 35

Peygamberler onları Hakk'a dâvet ettikleri halde onlar, inkârlarına devam etmişlerdir. Bir çoğu Hakk'ın ne olduğunu bildikleri halde, çeşitli sebeplerden dolayı Hakkın üzerini örtmektedirler.

KUR'AN'IN KÂFİR DEDİKLERİ

Kur'an, bütün inkârcılara "kâfir" demektedir. Bu isim onların ortak ismidir. Böyle bir ismi yaptıkları filler, tuttıkları yol veya kabul ettikleri inanç sebebiyle almışlardır. Kur'an'da bu şekilde anılan bütün grupların özelliği, Allah'tan gelen Hakk'a uymamaları, Peygamberleri dinlememeleri, Hz. Muhammed'ten sonra Kur'an'ı inkâr etmeleridir.

Kur'an, bazen müşriklere (Allah'a ortak koşanlara)⁵⁴⁵, bazen "ehl-i kitap" da dediği hristiyan ve yahûdilere,⁵⁴⁶ bazen âhireti inkâr edenlere,⁵⁴⁷ bazen Allah'ın rahmetinden ümidini kesenlere,⁵⁴⁸ bazen de Allah'ı ve Peygamberi inkâr edenlere "kâfir" demektedir.⁵⁴⁹

Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: *"Beni zikredin ki Ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin, küfr etmeyin (nankörlükte bulunmayın)."*⁵⁵⁰ Allah'a şükretmek, eldeki nimetlerin hepsinin Allah'tan geldiğini kabul etmek, bunu diliyle itiraf ettiği gibi tavır ve davranışlarla, Allah'ın sözünü dinlemekle yerine getirmek demektir. Ancak insan kimi zaman gaflet eder, şeytana aldanır, hevasına uyar ve ni'metlerin asıl sahibini unutar. Elindeki mal, refah, bolluk, çocuk, zenginlik gibi rızıkları veren Yaratıcının adının üzerini örtmeye çalışır. Elindeki her şeyin kendi çabasının sonucu olduğunu zanneder. Kişi o zaman zenginlik ve güçlü olma (istiğnâ) duygusuna kendini kaptırır, âlemlerin Rabbine karşı "kâfir" olur.

Allah'a karşı "kâfir" olanlar, genellikle kibirlenenler ve şımaranlardır. Bunlar aşırı bir bencillikle kendi hevalarına uyarlar ve Allah'ı ve O'na ait ilâhlığı tanımazlar.

545 25/Furkan, 55

546 5/Mâide, 17, 52, 73; 9/Tevbe, 307

547 6/En'âm, 150

548 12/Yusuf, 87

549 4/Nisâ, 150-151

550 2/Bakara, 152

Kâfir olan kimseler aynı zamanda “câhil” olan kimselerdir. Çünkü onlar ne kendilerini tam olarak tanıyabiliyorlar, ne de Allah’ın yüceliğini. Nitekim aklını kullanan kimseler yerlerde ve göklerde yaratılan her şeyin birer ‘âyet’ olduğunu ve bunların da Allah’ın yüce kudretine delil olduğunu anlar. Bunları ve niçin yaratıldıklarını düşünmeyenler, Yaratıcıyı inkâr etmeye devam ederler.

Birtakım insanlar da, âlemlerin Rabbini kendi anlayışlarına göre düşünürler. Peygamberlerin ve Kur’an’ın anlattığı Allah inancı yerine, kendi akıllarından uydurdukları ilâhlara Allah diye inanırlar. Bunlar da inkârcı kimselerdir.

Peygamberleri ve onların getirdiği ilâhî vahyi inkâr edenler de elbette ‘kâfir’ olurlar. Çünkü Kur’an’ın anlattığı peygamberlerin hapsi de Tevhid dinini tebliğ etmişlerdir. Kur’an’da yer alan bütün hükümleri ve konuları kabul etmek, Peygamberimiz Hz. Muhammed’ten bizlere ulaşan kesin haberlere inanmak iman gereğidir. Bunlardan bir kaçını veya hepsini reddeden elbette müslümanlıktan çıkar, kâfirler grubuna girer. İslâm’ın iman konuları bir bütündür. Kelime-i Tevhid söyleyen herkes bunlara tümüyle iman eder. İman ilkelerinden birini veya bir kaçını kabul etmemek, insanı kâfirliğe götürür.

Kâfirler mü’minlere, velî olamazlar. Onlar birbirlerinin velisidir.⁵⁵¹ Onlar âireti, Allah’a kavuşup hesap vermeyi, Allah’ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyi, Peygamberlerin dâvetine uymayı, mü’minlerin ibâdet ettiği Allah’a ibâdet etmeyi, Hakkın hakim olmasını kabul etmezler.

Allah kâfirleri kesinlikle sevmez,⁵⁵² Allah, kâfirlere düşmandır.⁵⁵³ Onlar için cehennem hazırlamıştır.⁵⁵⁴ Bu âyetler gibi Kur’an’da kâfirler ve onların özellikleri hakkında çok sayıda âyet vardır.

Kur’an, bütün insanları güzel bir dil ile İslâm’a inanmaya, Rab olarak yalnızca Allah’a bağlanmaya ve yalnızca O’na kulluk yapmaya dâvet ediyor. Kim bu çağrıya olumlu cevap verirse kurtulur. Kur’an’ın bu dâveti kıyâmete kadar devam edecektir.⁵⁵⁵

551 5/Mâide, 51

552 3/Âl-i İmran, 32

553 2/Bakara, 198; 4/Nisâ, 102

554 2/Bakara, 104; 4/Nisâ, 37; 17/İsrâ, 8 vd.

555 Hüseyin K. Ece, İslâm’ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 326-327

KÂFİRLERİN ÖZELLİKLERİ

Küfredenlerin bazı özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Onların kalpleri hakka karşı kapalıdır; çünkü onu duymak, onu kabul etmek istemiyorlar.⁵⁵⁶

2- Onlar hak ile sürekli bir mücadele içerisindeyler, hakkın duyulmaması, insanların hakka yanaşmaması için, Allah hakkında İslâm hakkında sürekli mücadele eder, karşı korlar.⁵⁵⁷

3- Onlar müslümanlara ve İslâma karşı hoşgörülü değillerdir, saldıracakmış gibi davranırlar. Ellerinden gelse müslümanları kendi dinlerine döndürmeye çalışırlar.⁵⁵⁸

4- Onlar şeytanın en iyi dostları ve askerleridirler.⁵⁵⁹

5- Kendi hevâlarına (aşırı isteklerine) tanrı gibi önem verirler, hevalarının peşinden giderler.⁵⁶⁰

6- Gözleri hakka karşı kör olduğu için, yaptıkları kötü işleri iyi zannederler.⁵⁶¹

7- Onlar İslâmı, onun ilkeleriyle ve müslümanlarla alay eder dururlar, müslümanları ve dinlerini eğlence yerine korlar.⁵⁶²

8- Onlar, İslâma ve onun ilkelerine karşı kibirli davranış gösterirler, Allah'a karşı büyüklenirler.⁵⁶³

9- Onlar dünyaya, dünya malına, paraya, makamlara aşırı bir şekilde bağlıdırlar.⁵⁶⁴

10- Küfredenler aslında kendilerine ve başkalarına çok zarar verdikleri ve

556 17/İsrâ, 46

557 31/Lokman, 20; 22/Hacc, 3

558 2/Bakara, 217

559 7/A'râf, 146; 16/Nahl, 63

560 30/Rûm, 29; 25/Furkan, 43

561 18/Kehf, 100-101; 23/Mü'minûn, 63

562 7/A'râf, 51; 2/Bakara, 22; 25/Furkan, 41

563 39/Zümer, 59-60; 71/Nuh, 7; 41/Fussilet, 15

564 45/Câsiye, 114

İslâm karşısında direnip, günahlara, kötülöklere, fesatlara, isyanlara sebep oldukları için zâlimdirler. Şüphesiz ki Allah'ın âyetlerini yalan sayandan zâlimi olamaz.⁵⁶⁵

11- Onlar, Hakkı duymadıkları için ölü gibidirler.⁵⁶⁶

12- Ölümden ötesine bakmazlar.⁵⁶⁷

13- Onlar bâtil olan şeylere iman ederler.⁵⁶⁸

14- Onlar eninde sonunda pişman olacaklar, yaptıkları hatayı anlayacaklar, tuttıkları yolun yanlışlığının farkına varacaklar ama iş işten geçecek.⁵⁶⁹

MÜSLÜMAN-KÂFİR İLİŞKİSİ

Küfür ehliyle mücâdele esastır. *“İnsanlar ‘Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed O’nun rasûlüdür’ deyinceye kadar kendileriyle savaşmaya emrolundum. Ne zaman bunu söylerlerse kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak dinî cezalar müstesna; iç yüzlerinin hesâbı/muhâsebesi ise Allah’a aittir.”*⁵⁷⁰

Küfür ehliyle mücâdele esastır. Müslüman, zaman ve şartların durumuna göre savaş(a)mıyorsa bile, onlara en azından *“Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduklarınıza ibâdet etmem. Sizin dininiz size; benim dinim bana!”*⁵⁷¹ deyip, onları reddettiğini göstermek zorundadır. *“Size de, Allah’ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylerinize, putlarınıza da yuh olsun! Siz, akıllanmaz mısınız?”*⁵⁷²

565 6/En’âm, 21; 7/A'râf, 37

566 39/Zümer, 45

567 13/Ra'd, 5; 23/Mü'minûn, 35-37

568 29/Ankebût, 67

569 25/Furkan, 27-28; Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 369- 372

570 Buhârî, Cihad 102, İman 17; Müslim, İman 8; Ebû Dâvud, Cihad 104; Tirmizî, Tefsir 78; Nesâî, Zekât 3; İbn Mâce, Fiten 1; Dârimî, Siyer 10

571 109/Kâfirun, 1, 6

572 21/Enbiyâ, 67

KÂFİRLERLE İLİŞKİ ÇEŞİTLERİ; SAVAŞ VE BARIŞ

İslâm'ın temel hedefi barıştır. Çünkü Yüce Allah insanlığın huzurunu istemektedir. Bunun sağlanması, İslâm'ın bütün insanlara tanıdığı temel hakların verilmesiyle mümkündür. Zira bu haklar, bütün insanlara yaratılıştan Allah tarafından verilmektedir. Allah Teâlâ, ilâhî temele dayalı tahrif edilmemiş bütün dinlerde (ki bütün ilâhî dinlerin aslı ve temel adı İslâm'dır) bu hakları insanlara eşit olarak vermiş, üstünlüğü de iman ve takvâyâ bağlamıştır.⁵⁷³ İslâm dışındaki tüm dinler, haktan uzak olduğu veya tahrif edilip hakla bâtil karıştırıldığı için, günümüzde bu temel hakları gereği gibi insana veren sadece İslâm'dır. Başka dinler, ideolojiler ve dünya görüşleri, dün olduğu gibi bugün de insanı doğru bir şekilde tanımadıkları için insan hakları konusunda da aşırılıklardan, istismar ve zulümlerden, oyalama ve kandırmacalardan kurtulamamışlardır. İslâm'a göre, bütün insanlığın temeli birdir.⁵⁷⁴ Allah'ın bildirdiği esasları kapsamayan Ehl-i Kitab'ın içinde bulunduğu muharref dinin, istenilen huzuru ve dostluğu sağlaması da mümkün görülmez. Çünkü ilâhîlik vasfını kaybeden inançlar, insanlığın fitratına uymamaktadır.

Kur'an'ın hedefi sulh ve barıştır. *"...Sulh daha hayırlıdır."*⁵⁷⁵ Düşmanlık ve kötülük, aslında ve temel olarak Allah'ın istemediği, şeytanın arzu ve isteklerinden ibarettir. Dolayısıyla insanlar arasında fesadın, fitnenin, kötülüğün olması, insanların Allah'ın emirlerinin dışına çıkmalarından kaynaklanır. *"Ey iman edenler! Hep birden silm'e/barışa girin. Şeytana ayak uydurmayın. O sizin apaçık düşmanınızdır."*⁵⁷⁶ Âyette geçen "silm" kelimesi, hem İslâm, hem de barış anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'in yaptığı savaşları incelediğimizde, savaşların hakkın önüne konulan engellerin kaldırılması amacını güttüğünü, saldırılara karşı müdâfaa özelliği taşıdığını, savaşa mecbur kalındığı için böyle bir yola başvurulduğunu görürüz. Bu savaşların birtakım haklı gerekçeleri vardır. **Geçerli meşrû sebep olmadan savaşa izin verilmez. Bu sebepler şunlardır:**

a- Haksızlığa Uğramak: Konuyla ilgili olarak Yüce Allah şöyle buyurur: *"Zulme/haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyp savaşmasına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette kaptır."*⁵⁷⁷ Dikkat edilirse, izin verilen savaş değil; savunmadır. **İslâm'a göre**

573 49/Hucurât, 13

574 4/Nisâ, 1

575 4/Nisâ, 128

576 2/Bakara, 208

577 22/Hacc, 39

savaş, sadece Allah için (fî sebîlillâh) ve Allah'ın kendileriyle savaşılmasına izin verdiği kimselere karşı yapılır. İslâm devletinin varlık hikmeti ve ana görevi olarak koruması gereken insanların temel hakları beş madde ile değerlendirilir. Bunlar; din (özgürce dinini yaşayıp uygulama ve tebliğ hakkı), **can** (yaşama hakkı), **akıl, nesil** (ırz, şeref ve namusun korunması, nesilleri her yönüyle sağlıklı yetiştirme hakkı) **ve mal emniyetidir.** Bunları ve bu gibi hakları korumak için savaş, mazlum duruma düşene yardım ederek zulme karşı koymak, bir insanlık görevidir. Savaş; hak ve hukuku korumak, adâleti tesis etmek, kötülükleri önlemek, insanların temel görevlerini rahatça yerine getirebilme ve temel haklarını koruyabilmelerini sağlamak için yapılır. Yoksa, başkasının hak ve hukukunu elinden almak için savaş yapılmasını İslâm doğru görmez.

b- Fitneyi Önlemek, Tevhîdi/Allah'ın Birliğini Ortaya Koymak: *“Onlarla savaşın ki, fitne ortadan kalksın; din yalnız Allah'ın olsun. Eğer onlar (fitneden ve savaştan) vazgeçerlerse, artık zâlimlerden başkasına düşmanlık yoktur.”*⁵⁷⁸ İmtihan gereği insanların başlarına belâlar gelebilmektedir. Çünkü kalbinde Allah korkusu olmayan insanın yapamayacağı kötülük yoktur. Allah'tan korkmayan insan fitne de çıkarır, iftira da edebilir, başka insanların haklarını da çiğneyebilir. İşte Yüce Allah, insanların huzurunu temin için gerekirse savaş yapılmasını, yerine göre farz veya mubah kılmaktadır. Burada **fitne kavramı, başta “Allah'a şirk koşturmak, başkalarına kulluk, fesat/anarşi, öldürme, zulüm, müslümanlar arasında çıkarılan tefrika, İslâm'ın dışındaki Allah'ın râzı olmadığı dinlerin ve hayat görüşlerinin yayılması” olarak anlaşılır.** Fitne, başta münâfıklar olmak üzere, müşrikler ve ehl-i kitap olanlar ve hatta bazı müslümanlar veya müslüman zannedilenler tarafından çıkarılabilir, ya da körüklenebilir. Kur'an, bütün insanları, insanlar arasında fitne/huzursuzluk çıkarıcıları haber vermekle kalmayıp bunun neticesinin herkesi etkilediğini belirtir: *“Öyle bir fitneden sakının ki, aranızda yalnız haksızlık edenlere erişmekle kalmaz (hepinize zararı erişir). Bilin ki Allah'ın azabı çetindir.”*⁵⁷⁹

HANGİ KÂFİRLERLE SAVAŞMADAN İYİ GEÇİNİLEBİLİR?

Allah Teâlâ, dostlarımızı ve düşmanlarımızı sayar. Mü'minleri bırakıp kâfirleri dost kabul etmemize izin vermez. Ancak bu durum, onlarla her durumda

578 2/Bakara, 193

579 8/Enfâl, 25

ilişkileri kesmemizi veya savaşmamızı gerektirmez. Aksine, tüm insanlara iyilik esastır. Savaş da, muhâtaplarımızı yok etmeyi değil; onları İslâm'laştırarak kurtarmayı veya kurtulmak istemeyen o zâlimlerden diğer insanları kurtarmayı hedeflemek şartıyla meşrû görülür. İslâm, hangi inanç ve anlayıştan olursa olsun, birtakım özellikleri taşıyan insanlarla müşterek hareket etmeye engel olmaz; aksine teşvik eder. Zira, insanlar arasında barışın temini, öncelikle müslümanlarla, daha sonra diğer insanlarla karşılıklı ilişki içinde bulunmakla sağlanır.

Dünyada her insanın müslüman olması beklenilemez; bu, Allah'ın sünnetine ve sınavına aykırıdır. *“Eğer Rabbin dileyseydi, yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. O halde sen, mü'min olmaları için insanları zorluyor musun? Allah'ın izni olmadan hiç kimse iman edemez. O, murdarlık (azabını), akıllarını kullanmayanlara verir.”*⁵⁸⁰ Kâfirlerle, iman eden insanlar, devamlı beraber yaşamak mecbûriyetinde kalabilir. Hz. Peygamber, Medine vesikasında farklı din mensuplarıyla, müşrik ve ehl-i kitap bütün insanlarla savunma anlaşması yapmıştır. ⁵⁸¹

Bunun için, **kendileriyle bazı ilişkiler kurulabilecek, anlaşma yapılabilecek gayr-ı müslimlerde bulunması gereken, temel özellik; İslâm'a ve müslümanlara düşman olmamalarıdır.** Kendi inanç, düşünce ve yaşantıları doğrultusunda hareket edip mü'minlere düşman olmayan ve müslümanların düşmanlarına yardım etmeyenlerle dünyevî bazı anlaşmalar yapabilir, onlarla bazı ilişkilere girebilir, onlarla iyi geçinebiliriz. *“Allah sizinle din uğrunda savaşmayan, sizi yurdunuzdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve âdil davranmanızı yasak etmez. Allah adâletli olanları sever. Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa, işte zâlimler onlardır.”*⁵⁸²

Alım ve satımda, hediyeleşmede kâfirlerle muâmelede bulunmak gibi şeyler, onları velî ve dost kabul etme kapsamına girmez. Ancak, haram işlerde bunlara yardım ve gayr-ı meşrû konularda kâfirlere yararı dokunacak şeylerin alınıp satılması, meselâ, savaşta yararlanılacak silâh gibi araç gereçlerin onlara satışı câiz değildir. *“İyilik ve takvâda (Allah'ın yasaklarından sakınma üzerinde) yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Al-*

580 10/Yûnus, 99-100

581 Remzi Kaya, Kur'an'da Dostluk İlişkileri, s. 226-228

582 60/Mümtehine, 8-9

lah'tan korkun; çünkü Allah'ın cezası çetindir.⁵⁸³ Peygamberimiz de (s.a.s.) zaman zaman müşriklerle alım satımda bulunmuştur.⁵⁸⁴ Ancak, kâfirlerden alınan şeyler hakkında ve onlarla her türlü ilişkiler konusunda çok titiz ve ihtiyatlı davranılmalı, onların İslâm'a ve müslümanlara düşmanlıklarından dolayı verebilecek zararlar düşünülmalıdır.

Her türlü kültürel faâliyetler, özellikle İslâmî ilimler ve yorumlar, sanat etkinlikleri, eğlence araç ve yöntemleri gibi itikadî, toplumun ifsâdı ve salâhını, fıkı (haram-helâl) ilgilendiren konularda kılı kırk yaran bir tavır takınılmalıdır. Unutmayalım ki zehir, billûr kâseler içinde ve leziz gıdalar içine gizlenerek sunulur.

Bugün insanlar eliyle üretilen fikir ve düşünce sistemleri, düzenler, eğitim ve çevre şartları gibi insanları derinden etkileyen araçlar, Allah ve Rasûlüne savaş açmış durumdadır. Eğitim ve öğretim, düşünce sistemleri, fikir akımları, ırkçılık, beşerî ideolojiler, misyoner faâliyetleri, dinsizlik propagandaları, Darwinizm, materyalizm, sosyalizm, siyonizm, hümanizm, laiklik, özgürlük anlayışı, sanat faâliyetleri, sinema, tiyatro, medya, ilân ve reklâm araçları, dünya görüşleri, futbol ve müzik tutsaklığı, kapitalizm ve tüketim alışkanlıkları, insanları fitratlarından ve Allah'ın dostu olma özelliklerinden sıyırmak için en dehşetli silâhlar ve şeytanî araçlar olarak kullanılıyor. Bu kadar çok yönlü ateş altında kalan savunmasız, câhil ve her şeyden önemlisi kâmil imandan mahrum bırakılan halk, elbette Allah'a dostluğa giden yolu bulamıyor, bilinçsiz de olsa şeytanın dostluğuna meylediyor.

Lâ ilâhe illâllah diyen bir müslümanın, İslâm akîdesi ile çelişen her türlü fikir ve akımdan uzaklaşması, Allah'ın indirdiğine aykırı her kanun, yasa, nizam, tüzük, düzenleme ve düzenden uzak olduğunu açıkça bildirmesi ve yaşayışıyla göstermesi gerekir ki, gerçekten tüm ilâhları reddetmiş olsun. Peygamber'in amcası Hz. Abbas'ın dediği gibi, lâ ilâhe illâllah diyen kimse, bu sözünü bütün (kâfir) dünyaya savaş açmış olduğunu bilmelidir. Kâfirler bütün güçleriyle İslâm'a ve gerçek müslümanlara saldırırken, müslümanın gündelik işlerle uğraşıp savaşçı olmaması düşünülebilir mi? ***“İman edenler Allah yolunda savaşır, kâfirler ise tâğut (bâtıl dâvâlar ve şeytan) yolunda savaşır. O halde şeytanın dostlarına karşı savaşın; şüphe yok ki şeytanın düzeni ve tuzağı zayıftır.***⁵⁸⁵ Çağdaş müslümanın öyle bir derdi yok. O işiyle, aşıyla ve keyfiyle meşgul. Bahâneler de çok: “İmkânlarımız yok, taşlar da bağlı...” Filis-

583 5/Mâide, 2

584 Buhârî, 4/410, hadis no: 2216; Ahmed bin Hanbel, 5/137, hadis no: 3409

585 4/Nisâ, 76

tin'li çocuklardan öğrenin bağlı taşları koparıp fırlatmanın yolunu, imanın en büyük imkân olduğunu, Allah'ın tarafını seçenin direnişini...

Gayri müslimlerin ziyâret edilmeleri de, onlara dinin tebliğini amaçlıyorsa meşrûdur. Dinî bir maslahat ya da önemli mâzeret yoksa ziyaret uygun görülmemiştir. Gayri müslimlere ait küfür şiarları ve alâmetleri ile ilgili olarak kendilerini tebrik etmek, onları kutlamak, bayramlarını tebrik ittifakla haram kabul edilmiştir. Kim bir kulu, bir isyanından, haram fiilinden, bid'atından ve küfründen ötürü tebrik eder veya kutlarsa, bu kimse Allah'ın sınırını aşmış, Allah'ın gazabını üzerine çekmiş olur. Müslüman da kabul edilseler, zâlimlerin belli bir makama gelmelerini kutlamak da böyledir; hele kutlanılan o makam tâğutî bir makamsa, bu, tâğutun kabulü anlamına gelir ki, imanla bağdaşmaz.

İslâm'a aykırı davranışlarda bulunan fâsık kimselere tâzimde bulunmak, onlara "efendim, beyim, paşam!" demek de haramdır. *"Münâfık olan kimseyi 'efendim' (sayın, saygıdeğer, paşam, beyefendi!) diye çağırmayın. Şayet o kimse efendi, bey yapılacak olursa, siz bu durumda aziz ve celil olan Rabbinizin gazabını çekmiş olursunuz."*⁵⁸⁶ İbn Kayyım'ın belirttiği gibi, bu tür insanlara; "devlet büyüğü, ulu devlet başkanı veya ey yüce falan" diye de lakap verilip bu tür ünvanlar kullanılamaz. İbn Kayyım'ın belirttiği gibi, bu tür insanlara; "devlet büyüğü, ulu devlet başkanı veya ey yüce falan" diye de lakap verilip bu tür ünvanlar kullanılamaz. Sözelimi ilköğretimde çocuklara küfrü dayatan "andımız" denilen ifadeleri bir mü'min söyleyemez, bir mü'min öğretmen söyletmez: "Ey Büyük Atatürk! Açtığın yolda, gösterdiğin hedefe durmadan yürüyeceğime ant içerim." Bu sözler elfâz-ı küfürdür.

Bugün müslümanların kâfirler arasında bir selin içindeki köpük ve çer-çöp gibi olmasının temel sebeplerinin başında, düşman edinmeleri gereken kâfirleri dost kabul etmeleri yatmaktadır. Dünyada izzetin, onurun, devletin; âhirette cennetin bedeli, Allah'ı ve Allah taraftarlarını dost; şeytanı ve şeytanın askerlerini düşman kabul etmek ve dostluk ve düşmanlığını ispatlayacak davranışlarda bulunmaktır.

586 Ebû Dâvud, Sünen, Edeb, hadis no: 4977; Mişkâtul-Mesâbih, 3/1349, hadis no: 4780

KÂFİR AKRABALARLA İLİŞKİ

İslâm'da esas bağ, din bağıdır. Hangi ırktan, hangi soydan olursa olsun sadece müslümanlar birbirlerinin kardeşi,⁵⁸⁷ velîsidir.⁵⁸⁸ Bir mü'min, aralarında din bağı bulunmayan yakın akrabalarını velî/dost kabul edemez.

*“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ediyorsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi velî/dost edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerin kendileridir.”*⁵⁸⁹; *“De ki: ‘Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hı-sım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler (evler, konaklar, köşkler) size Allah’tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidâyete erdirmez.”*⁵⁹⁰; *“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri veya akrabaları da olsa- Allah’a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan râzî olmuş, onlar da Allah’tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, hizbullahtır/ Allah’tan yana olanlardır. İyi bilin ki hizbullah/Allah taraftarları, kuşkusuz felâha/ kurtuluşa erenlerdir.”*⁵⁹¹

Ashâb-ı kiram, Allah ve Rasûlüne dostluğun, onların düşmanlarına düşmanlığın en güzel örneklerini vermişlerdir. Meselâ Ebû Ubeyde, Uhud’da babası Cerrah’ı öldürmüş, Hz. Ebû Bekir de savaşta oğlu Abdurrahman’a karşı çıkmak istemiş, ama Hz. Peygamber izin vermemiş, Mus’ab bin Umeyr, Uhud’da kardeşi Ubeyd bin Umeyr’i öldürmüştü. Aynı şekilde Ömer bin Hattâb, Bedir’de dayı Âs bin Hişam’ı, Hz. Ali, Hz. Hamza ve Ebû Ubeyde amcazâdeleri olan Utbe, Şeybe ve Velid bin Utbe’yi öldürmüşlerdi.

İnsanlar arasındaki yakınlığın asıl sebebi din birliğidir. Allah’ın dinine inanmış ve peygamberleri tasdik etmiş kimseler birbirlerinin mânevî akrabası, yakını ve dostudurlar. Bunların aralarında mânevî bir birlik (vahdet) vardır. Mü'minlerle kâfirler ırk ve soy bakımından birbirlerinin akrabası olsalar bile, bu akrabalığın Allah katında hiçbir değeri yoktur. Nitekim Hz. Nûh’un oğlu iman etmediği için, Allah Teâlâ onu Nûh peygamberin âilesinden saymamıştır: *“Nûh Rabbine duâ edip dedi ki: ‘Ey Rabbim!*

587 49/Hucurât, 10

588 9/Tevbe, 71; 5/Mâide, 55

589 9/Tevbe, 23

590 9/Tevbe, 24

591 58/Mücâdele, 22 Ve yine bk. 64/Teğâbün, 14.

*Şüphesiz (boğulmuş olan) oğlum da âilemdendir. Senin vaadin ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin.’ Allah buyurdu ki: EyNûh! O asla senin âilenden değildir. Çünkü o, sâlih olmayan bir amel sahibi idi (kâfirdi). O halde hakkında ilmin olmayan bir şeyi Benden isteme. Ben sana câhillerden olmamanı tavsiye ederim.”*⁵⁹²

Bütün bunlarla birlikte İslâm, âile bağlarına çok önem verir. Mü'min olmayan akrabalarla her durum ve şartta ilginin kesilmesini emretmez. Onlardan İslâm'a ve müslümanlara düşmanlık gelmez ise, İslâm onlara karşı iyilik yapmayı ve onları ziyâret etmeyi yasaklamaz. *“Allah’a ibâdet edin ve O’na hiçbir şeyi şirk/ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya (eş dost ve arkadaş), uzak komşuya, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlen kimseyi sevmez.”*⁵⁹³ Özellikle müşrik de olsalar, ana babaya ihsanla/iyilik ve güzellekle davranmayı, onlarla sıcak ilişkiler içine girilmesini arzular: *“Biz insana ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılarla taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce Bana, sonra da ana babasına şükretmesini tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak Banadır. Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) Bana şirk/ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin...”*⁵⁹⁴

Bu âyette de görüldüğü gibi, şirk konusunda ana baba dâhil hiçbir kimseye itaat edilmemesi, ama müşrik bile olsalar ana babaya iyilik yapılması emredilmektedir. Nitekim Hz. Âişe'nin kardeşi Esmâ'ya (r.a.), müşrik annesini ziyâret edip iyilik yapması için Hz. Peygamber'in izin verdiği bilinmektedir.⁵⁹⁵

Müslüman olmayan ebeveyne de infak vâciptir; dinleri farklı da olsa, kişi muhtaç olan anne babasına bakmakla yükümlüdür. Bir müslümanın durumu müsait iken, ana babasını sıkıntı ve zorluk içinde kıvrandır vaziyette bırakması, tabii ki, bir iyilik ve ihsan sayılmaz. Halbuki Kur'an, her şartta ana babaya ihsan ve iyiliği emretmektedir.⁵⁹⁶ Allah, akraba ile ilgisini keseni kötölemiş,⁵⁹⁷ akrabanın haklarına riâyet etmeyenin günah işlediğini bildirmiş, yakınları kâfir de olsalar, Allah, bunların haklarını yakınlarına vâcip kılmıştır. *“Akraba ile alâ-*

592 11/Hûd, 45-46

593 4/Nisâ, 36

594 31/Lokman, 14-15

595 Buhârî, Hîbe hadis no: 2620; Müslim, Zekât hadis no: 1003

596 2/Bakara, 83; 4/Nisâ, 36; 6/En'âm, 151; 17/İsrâ, 23; 31/Lokman, 14-

597 4/Nisâ, 1

*kayı kesen cennete giremez.”⁵⁹⁸ Demek ki, **sevgi, velî kabul etmek, onları sırdaş edinmek başka şeydir; kâfir akrabaya nafaka temin etmek, onları ziyâret etmek, onlara ihsanda bulunmak ise daha başka bir şeydir; bunlar birbirine karıştırılmamalıdır.***

“Eşleriniz ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır, sakının onlardan!”⁵⁹⁹

BİR MÜSLÜMANI KÂFİR YAPAN TAVIRLAR

Bir müslümanın İslâm’dan çıkmasına sebep olacak bazı durumları şöylece özetleyebiliriz.

Müslüman olduğu halde, Allah’a şirk koşturmak; Allah’ın dışında bir kimseye, bir otoriteye, putlara tapınmak, Allah’tan istenecek yardımı ölümlerden veya mezarlardan istemek, birtakım örgütleri veya devletleri Allah gibi düşünmek kişiyi İslâm’dan çıkarır, müşrik yapar.

İslâm’ın küfür dediği şeyler konusunda şüphe etmek de küfrü gerektirir. İslâm da bellidir, onun dışındaki bâtil yollar da bellidir.⁶⁰⁰ Küfür olan konularla ilgili olarak “acaba onlar da doğru olabilir mi?” düşüncesi İslâm inancına aykırıdır. Onlar doğru olsaydı, İslâm’ın Hz. Muhammed ve Kur’an’la gönderilmesine ne lüzum vardı? Bütün bâtil dinler, bütün İslâm dışı ideolojiler, insanlar adına nisbet edilen hayat sistemleri İslâm tarafından reddedilmektedir (Kapitalizm, Komünizm, Hinduizm, Yahûdilik, Hristiyanlık, Demokrasi, Marksizim, laisizm, Kemalizm ve diğerleri).

Peygamberimiz’in bize bildirdiği bazı şeyleri beğenmemek, onlara karşı yüzü buruşturmak, râzı olmamak.⁶⁰¹

Müslümanlara karşı kâfirlerle işbirliği yapmak, onlara yardım etmek.⁶⁰²

598 Buhârî, Edeb, hadis no: 5984; Müslim, Birr, hadis no: 2556

599 64/Teğâbün, 14

600 Bk. 2/Bakara, 256

601 Bk. 47/Muhammed, 9

602 Bk. 9/Tevbe, 65-66

İslâm'ın ilkelerine, şeriata karşı gelmek, onlarla alay etmek, onların yerine başka otoritelerin veya kişilerin görüşlerini daha iyi, güzel veya çağdaş bulmak.

Kesin deliller ile, ümmetin icmâsı ile sâbit olmuş, dinden sayılan hükümlere karşı gelmek, onları kabul etmemek.

Bunlar veya bunlara benzer davranışlar ve sözler bir müslümanı dinden çıkarabilir, mürted yapabilir. Bunlar birer hükümdür ve müslümanları din konusunda dikkatli olmaya teşviktir, onları tehlikeden sakındırmaktır. Kişi ya inanır, ya inanmaz. Ama tutarlı olması gerekir; inandığı dinin gösterdiği gibi inanması ve yaşaması lâzımdır. İslâm, Allah'ın dinidir ve ona nasıl inanılması gerektiği ortaya konulmuştur. O, insanların görüşü değildir ki, dileyen dilediği gibi kullansın. ⁶⁰³

Ortam ve çevre şartları İslâmî değil; câhiliyye yapısı arzettiğinden, günümüzde insanlar, İslâm'ı doğru bir şekilde kavrama ve sırât-ı müstakîm çizgisini kolaylıkla sürdürme imkânlarına yeterince sahip değildir. İslâm dışı, hatta İslâm'a düşman düzen ve buna bağlı kurum ve kuralların etkisiyle her an bâtil yollara bilinçsiz de olsa dalma riskiyle karşı karşıyadır günümüz insanı. Bunlardan bazıları, belki imanını tümüyle giderecek ve kişiyi mürted yapacak durumda değilse de, bir kısım insan bilerek ve seçerek İslâm'dan farklı yollar/ideolojiler/dinler edinmektedirler. Bu kimselerin mâzîsinde İslâm'ı gerçek anlamıyla bilip bir bütün halde kabul etme ve yaşama gayreti var iken, sonradan bilinçli bir tercih sonucu dinini değiştirme söz konusu olmuş ise, -neûzü billâh- mürtedlik vuku bulmuş olur. Mü'min iken kişinin müşrik ve mürted olması sonucunu veren birtakım söz ve fiillere şunlar örnek gösterilebilir:

Müslüman bir kimsenin kendi irâdesiyle açıkça; 'Ben Allah'a ortak koşuyorum' demesi yahut Allah'ın varlığını inkâr etmek, peygamberleri reddetmek ya da bir tek peygamberi dahi yalanlamak gibi küfrü gerektirici bir söz söylemek, açıkça küfrü gerektiren -Mushaf'ı ya da bir parçasını pisliğe atmak gibi- bir fiil işlemek, namazın farz oluşu, zinânın haram oluşu gibi İslâm'ın kesin bir hükmünü inkâr etmek, farz namazların, -bunların bir rekâtının bile olsa- farz olduğunu, dinin emri olduğunu reddetmek gibi veya farz olmadığı kesin delillerle sâbit bir hükmün farz olduğuna -meselâ farz namazlara bir rekât ilâve etmek gibi- inanmak, peygamberliğin insanların kendi gayretiyle kazanılabileceğini ileri sürmek gibi hususlar küfrü gerektirir. Bu gibi küfrü gerektiren inanç ve

603 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s. 458-459

tavırlar önceden müslüman bir kimse tarafından kabul ediliyorsa, bu kimse mürted olur.

Çağımızda ortaya çıkan birtakım şartlar vardır ki, müslüman kimse iman açısından bunların da hükmünü bilmelidir. Bunların en başında hiç şüphesiz Allah'ın indirdiği hükümlerin dışındaki hükümler ile hükmetmek gelir. Konuyla ilgili olarak Abdülkadir Udeh'den alıntı yapalım: "Çağımızda reddetmek, kabul etmemek yoluyla küfrün açık örneklerinden bir tanesi de, Allah'ın şeriatıyla hükmetmeyi kabul etmemek ve onun yerine insanlar tarafından konulmuş hükümleri, kanunları uygulamaya koymaktır. Çünkü İslâm dininde asıl olan kural, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmenin farz, ondan başka kanun ve hükümler ile hükmetmenin ise haram olduğudur. Kur'ân-ı Kerim'in bu hususa dair nasları gâyet açık ve kesindir.

İslâm şeriatine aykırı her türlü yasa ve hükmün bâtil olduğu hususunda fakîhler ile ilim adamları arasında görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Yine onların ittifakına göre İslâm dışı hükümlere itaat gerekmez, hatta İslâm şeriatine aykırı olan her şey, müslümanlara haramdır. İsterse bu haramı emreden ya da mubah kılan egemen otorite ya da başkası olsun. Yine ittifakla kabul edilen hususlardan bir tanesi de şudur: Sahih olduğuna inandığı bir te'vile dayanmaksızın müslümanlardan her kim Allah'ın indirdiklerinden başka hükümler ortaya atarsa, o kimseler hakkında Yüce Allah'ın verdiği "kâfir, zâlim ve fâsık" hükümleri verilir. Meselâ, başka bir hükmü ondan daha üstün, daha güzel gördüğü için İslâm'ın öngördüğü cezaları ve hükümleri uygulamaktan yüz çeviren bir kimse, kesinlikle kâfirdir, daha önce iman etmiş ise bu tavırlarıyla mürted olur.

İttifakla kabul edilen hususlardan bir diğeri: Allah'ın ya da peygamberinin emirlerinden herhangi birisini reddeden bir kimse, bunu ister şüphe ve tereddüt yoluyla, isterse de terk ve kabul etmemek yoluyla, isterse de o hükmü teslim olmamak dolayısıyla reddedecek olursa İslâm'dan çıkar, mürted olur. Çünkü sahâbe-i kirâm, zekât vermeyi kabul etmeyenleri mürted olarak değerlendirmişlerdir. Yüce Allah kendisinin ve Rasûlünün hükmünü teslimiyetle kabul etmeyenlerin kâfir olduklarına dair açık hükmünü indirmiştir: ***"Rabbine andolsun ki, onlar kendi aralarındaki anlaşmazlıklarda Senin hükmüne başvurmadıkça ve verdiğin hükmü, içlerinde bir sıkıntı olmaksızın tam bir teslimiyetle kabul etmedikçe iman etmiş olmazlar."***⁶⁰⁴

604 4/Nisâ, 65; Abdülkadir Udeh, et-Teşrî'ü'l-Cinî el-İslâmî, Beyrut, 2/708-710 -İslâm Ceza Hukuku ve Beşerî Hukuk

ELFÂZ-I KÜFÜR

Elfâz'ın tekili olan lafız (lafz); söz, kelime ve ifade demektir. Küfür ise “kefe-ra” fiilinden masdar olup, sözlükte; bir şeyi örtmek anlamına gelir. Kalbindeki imanını örten kimseye de bu yüzden münkir veya kâfir denilmiştir. Bir terim olarak, kişiyi küfre düşüren ve dinden çıkmasına sebep olan sözlere “elfâz-ı küfür” adı verilir.

Bir mü'mini küfre düşüren sözler dörde ayrılır. Bunlar: **İstihzâ, istihfaf, istihkar ve istinkâr**dır. İstihzâ, dinin esaslarından birini alaya almak; istihfaf, inanılması gereken ve zarûrât-ı diniyye denilen prensipleri küçümsemek, hafife almak; istihkar, dinle ilgili temel esasları ve dinin mukaddes saydıklarına hakaret etmek, çirkin sözler söyleyip sövmek; istinkâr ise bir İslâmî hükmü açıkça inkâr etmek veya dince mukaddes olan şeylere inanmayıp küfretmek.

Allah'ın varlığı veya birliğini inkâr etmek, bu konuda şüphe içinde olmak, bunu sözle ifade etmek insanı küfre sokar. Allah'ın zâtı, sıfatları, fiilleri, isimleri, emirleri, yasakları hakkında şaka yollu da olsa alay ederek küçümseyici konuşmak ve Allah'a çirkin sözler söylemek kişiyi dinden çıkarır. *“Allah ile, O'nun âyetleriyle, O'nun Rasûlü ile alay mı ediyorsunuz? Boş yere özür dilemeye kalkışmayın. Siz imandan sonra küfre düştünüz.”*⁶⁰⁵ Allah'ın sıfatlarından birini dahi olsa inkâr etmek küfürdür. Allah'ı yarattıklarından herhangi bir kimseye veya şeye benzeten; bir canlı veya cansız varlığı Allah'a, sıfatlarını Allah'ın sıfatlarına benzeten; Allah'ın doğmuş veya nesil bırakmış olduğuna inanmak veya Allah'ı herhangi bir eksiklik ya da kusurla itham edip bunu dille söylemek kişiyi İslâm'dan çıkarır.

“Allah bile bana bunu emretse bu işi yapmam.” diyen kimse; Allah'ın affedeceği konusunda ümidini tümüyle kesen kişi kâfir olur. Yine, aşırı umutla Allah tarafından hiçbir hesaba çekilmeyeceğine veya cezaya uğramayacağına inanan kimse kâfir olur. Yine kendisinden veya Allah'a yakın olduğunu sandığı bir kişiden ibâdetlerin düştüğünü, ibâdet yapma gereği kalmadığını kabul eden veya şatahat cinsinden küfür sözleri söyleyen kimse, meselâ “ben Hakk'ım, Cenâb-ı Hakk'ım” diyen kimse kâfir olur.

Peygamberlik kurumunu önemsememek ve peygamberlikle alay etmek, onlar hakkında küçük düşürücü sözler söylemek istihkar (hakaret ve sövmek) sayılır. Bu yüzden herhangi bir peygamberi küçük gören, alay eden ve O'na ezâ veren dinden çıkar. *“Şüphe yok ki, Allah'a ve Rasûlü'ne eziyet verenlere*

605 9/Tevbe, 65

Allah dünyada ve âhirette lânet etmiştir. Onlara çok küçük düşürücü bir azap hazırlamıştır.”⁶⁰⁶; “Münâfıklardan öyleleri vardır ki, peygamberi incitiriyorlar ve ‘O her söyleneni dinleyen bir kulaktır’ diyorlar. De ki, ‘O sizin için bir hayır kulağıdır; Allah’a da inanır, mü’minlere de. İman edenleriniz için bir rahmettir. Allah’ın Rasûlüne eziyet verenlere ise acıklı bir azab vardır.”⁶⁰⁷

Hız. Peygamber’e hakaret dinden çıkardığı gibi, mukaddes kitaplara ve Kur’ân-ı Kerim’e hakaret veya mukaddes kitapların aslını inkâr edici sözler söylemek de küfürdür. Kur’an’la, bir sûresi veya âyetiyle alay etmek, onu küçümsemek küfürdür. Meleklerle hakaret etmek, alay etmek, ayıplamak, onları küçük görmek küfürdür. Cebrâil’in vahyi getirirken hata ettiğini, Hız. Ali yerine yanlışlıkla Hız. Muhammed (s.a.s.)’e vahyi verdiğini söylemek de kişiyi dinden çıkarır. Azrâil’e, ölüm meleği olduğu için hakaret etmek, meleklerin dışı olduğunu söylemek de küfürdür. Sahâbeleri tekfir ederek, onların mü’min olmadığını söylemek de küfür kabul edilmiştir. Sahâbeyi küçümsemek, alay etmek ve onlara buğz etmek ise bid’at ve sapıklıktır.⁶⁰⁸ Bir kimsenin, kendisine ya da bir başkasına vahiy indiğini iddia etmesi ya da değişik ifadelerle peygamber olduğu iddiası küfürdür. Hız. Muhammed’in (s.a.s.) son peygamber olduğunu kabul etmemek, yeni bir peygamberin geleceğini bekliyor olmak insanı kâfir yapar. Herhangi bir şahsı (meselâ Hız. Ali’yi veya Atatürk’ü) Hız. Muhammed’den (s.a.s.) üstün görmek ya da onunle eş değerde tutmak küfürdür.

“Fılan kimse peygamber bile olsa ona inanmam” demek;

“Eğer Hız. Muhammed’den sonra bir peygamber gelecek olsaydı, filan zât peygamber olurdu” demek;

“Eğer Âdem suç işlemeseydi cennette yaşayacaktık. Bütün bu belâlar onun yüzünden başımıza geldi” demek de insanı kâfir yapar.

Kur’an’ı, Kur’an’dan bir âyeti veya hükmü yalanlamak, çarpıtmak, alay konusu yapmak, saygısızlık yapmak kişiyi küfre sokar. Kur’an hükümlerinden birini olsun yürürlükten kaldıran veya uygulanmasını engelleyen yönetici kâfir olur. Kur’an ahkâmı içinde yürürlükten kaldırılmış bir hüküm varsa, bu hükmün yerine konmuş olan yasayı uygulayan, uygulanmasını kolaylaştıran ve

606 33/Ahzab, 57

607 9/Tevbe, 61

608 Bak. 48/Fetih, 18; 9/Tevbe, 100

bu durumun farkına varıp rızâ gösteren kimselerin İslâm dini ile hiçbir ilişkileri kalmaz.⁶⁰⁹

Bir müslümanın kitabına sövmek,
Kur'an'da eksiklik veya fazlalık olduğunu ileri sürmek,
Kur'an'ı çağıdışı, çöl kitabı, bedevî kanunu olarak nitelemek,

Kur'an'ın öngördüğü ceza ve miras âyetlerini acımasız ve adâletsiz bulmak ve bunu söz veya tavırlarıyla ifade etmek,

Yine Kur'an'ın nassıyla kesin şekilde yasaklanmasına rağmen (fâizle işlem yapmayı, alkollü içki kullanmayı, zina etmeyi ve benzer) yasakları yasallaştıran “mürted” ülkelerin kanunlarına gönülden saygı beslemek ve bu yasaları Kur'an'a tercih etmek insanı kâfir yapar. Allah'ın haram kıldığı bir şeye başlar-ken besmele çekmek,

Haram bir fiil işledikten sonra, dünyevî kazançtan dolayı Allah'a şükretmek veya haram bir şey yedikten sonra “El-hamdü lillâh” demek,
Kur'an okuyan kimse ile -okuduğu sırada- alay etmek,

Kur'an'a uymayı öğütleyen veya Kur'an hükümlerine dâvette bulunan kimseye eziyet etmek, onu meczup ve mecnun gibi sıfatlarla niteleyerek hakarette bulunmak,

Kur'an'da fal açmak, onu büyü, üfürük gibi çirkin işlerde araç olarak kullanmak,
Kur'an'ın ölü ruhuna okunmak üzere indiğine inanmak,

Tevrat, Zebur, İncil ve suhurlara hakaret etmek, onların hiç tahrif edilmediğini (değiştirilmediğini) veya içlerinde vahiyden hiçbir eser bulunmadığını ileri sürmek insanı İslâm dairesinden çıkarır, kâfir yapar.

Helâli haram, haramı helâl sayan, sihirle/büyüyle uğraşan, fala inanan, kâfirle dost geçinen, ilme söven, ilacın iyileştirici etkisini Allah'ın irâde ve kudretine bağlamayan, fânîleri tanrılaştıran, “kahrolsun şeriat!” diye slogan atan; Pozitivizmi, Darwinizmi, Sosyalizmi (Laikliği, Kemalizmi, Demokrasiyi ve her türlü beşerî ideoloji ve düzenleri) İslâm'dan üstün tutan, süt kardeşle evliliği meşrû gören insan, -kim olursa olsun- hem mantıksız, hem ahlâksız, hem

609 5/Mâide, 44; F. Aydın, İslâm'da İnanç Sistemi, Kahraman Y., s. 114

de imansızdır! Çünkü imansızlık gerçek anlamıyla ahlâksızlık ve mantıksızlık demektir; Allah'ın yasalarına kafa tutmak demektir.⁶¹⁰

Söyleyeni dinden çıkaran küfür sözlerinin bu sonucu meydana getirmesi için hür bir irâde ve ihtiyarla söylenmesi gerekir. Tehdit, zor ve baskı altında küfür sözlerini söyleyen kimse, ikrâh-ı mülcî yani tam zorlama ile, öldürme, kesme, bedene zarar verme ve şiddetli dövme gibi işkence veya bu tehditler varsa küfür sözü söyleyebilir. **“Kalbi imanla dolu olduğu halde, küfre zorlanan müstesnâ olmak üzere, kim iman ettikten sonra, küfre sîne açarsa Allah'tan onlara bir azap vardır.”**⁶¹¹ Bu âyet, küfre zorlanan kimsenin dinden çıkmayacağını gösterir. Nitekim Mekke müşrikleri, Yâsir ile hanımı Sümeyye'yi İslâm'dan dönmeleri için zorlamış, işkence altında ikisini de öldürmüştü. Yâsir'in oğlu Ammâr'ı da bir kuyuya atarak işkence yapmışlar, Ammâr işkenceye dayanamayarak, kalbi imanla dolu olduğu halde, diliyle İslâm'dan döndüğünü söylemiş ve canını kurtarmıştı. Haber Hz. Peygamber'e ulaşınca, kendisiyle görüşmüş ve yine işkenceye mâruz kalırsa aynı sözleri söylemesine ruhsat vermişti. Yukarıdaki âyet-i kerime bu olay üzerine inmiştir.

Günümüzde nice şarkılarda dinle ilgili kutsal esaslara hakaret taşıyan, kadere isyan eden, bir kadını putlaştırıp Allah'ı sever gibi sevmeye ifadeleri “müslümanım” diyen insanlar tarafından rahatlıkla söylenebilmektedir. Bir futbol takımı ekber, yani Allah'a ait olan “en büyük” ifadesiyle sloganlaştırılabilenkte, öğrencilere bir şahıs hakkında ilâhî özellikler verilerek antlar, şiirler söylettirilebilmektedir. Medyada, kahvelerde, sokaklarda nice elfâz-ı küfür rahatlıkla ağızlarından çıkabilmektedir. “İşimiz Allah'a kaldı”, “Allah'lık” gibi ifadelerle Allah hakkında küçültücü ifadeler söylenebiliyor. Azrâil'e kızılıp ileri geri sözler söylenebiliyor. Bir kıza “Melek” ismi verilebiliyor, felek ifadesiyle göklerin insan kaderi üzerinde etkisi kabullenilerek ona kader adına hakaretler edilebiliyor. Açıkça kadere de çatılabiliyor. Zamana sövülebiliyor. Cennet ve cehennemle ilgili fıkralar anlatılarak Allah'ın ödül ve cezası şaka konusu edilebiliyor. Dini küçük düşürücü Bektaşî fıkraları veya dinin kutsallarını küçük düşürecek uydurmalar anlatılabiliyor. Allah'ın sıfatları başkasına verilebiliyor. Allah'tan başkasına duâ edilip medet ve yardım istenebiliyor. Allah'tan başkası adına yemin edilebiliyor. İnsanın ağzından çıkan her sözün hesabının isteneceği unutulurak küfür lafızları sakız gibi ağızlarında dolaşabiliyor. Bütün bunlar, elfâz-ı küfür, küfür, şirk, irtidat gibi Akaid konularının kapsamına girmektedir.

610 F. Aydın, a.g.e., s. 119-120

611 16/Nahl, 106

Çevrede Çokça Duyulan Elfâz-ı Küfürden Bazıları (Söyleyeni Şirke Düşürmesinden Korkulan Çirkin Sözler)

Allah'la İlgili

- “Allah'lık” (saf bir insan için)
- “Allah'sız” (Bunun Allah'ı yok, bu kimseyi Allah yaratmamıştır anlamında),
- “İşimiz Allah'a kaldı” (İşimiz yaş, netice beklemeyin anlamında),
- “İnşâallah deme, kesin söz ver” (İnşâallah, yani Allah dilerse sözünün yanlış ve yetersiz olduğu anlamında),
- “Seni Allah gibi seviyorum” (Allah'ı sever gibi çok sevmek, fanatiklik anlamında),
- “Seni elimden Allah bile kurtaramaz” (Allah'ın gücü bile yeterli olmaz anlamında),
- “Burada Allah yok, Peygamber izinde” (Karakolda, hapisanede vb. Allah'ın yardım edemeyeceği anlamında),
- “Allah'ın olmadığı, şeytanın bol olduğu yerde elime geçecek, ciğerlerini sökerim” (Allah'ın olmadığı yer olabileceği anlamında),
- “Allah, ondan verdiği canı alamıyor” (Borcuna sâdık olmayanlar hakkında, Allah'ın âcizliği anlamında),
- “Allah'ın hükmü burada geçmez” veya “o eskidendi, şimdi Allah'ın hükmü uygulanmaz, devir değişti” (Allah'ın hükmünün geçersizliğini iddia veya tüm zamanlara ait olduğunu inkâr anlamında),
- “Şu işin (şeyin) Allah'ını yapar” (Allah'ı herhangi bir şeye benzetme anlamında),
- “Sen Allah mısın be?” (Bir yaratığın Allah olma ihtimalini çağrıştıracak anlamda),
- “Ye Allah ye”, “vur Allah vur” (Allah'ı kula benzetmek anlamında),
- “Allah Baba”, “Allah'ın oğlu gelse...” (Allah'a çocuk isnad etme anlamında),
- “Tapılacak kadın” (Allah'tan başka tapılacak/ibâdet edilecek mâbud kabulü anlamında),
- “Futbol/müzik ilâhı, ...tanrıçası” (Allah'tan başka ilâh kabulü anlamında),
- “Hâkimler hâkimi” (Allah'ın dışında bir varlığa Allah'ın bir sıfatını verme, her şeyi yönlendiren anlamında),

“Sezar'ın hakkı Sezar'a, Tanrı'nın hakkı Tanrı'ya” (Allah'a denk başkasının hakkı olduğu, Allah'ın her yerde tek güç olmadığı anlamında),

“Allah bizi unuttu” (Allah'ın zorluklarla denemesi konusunda Allah'ı unutma gibi bir eksiklikle vafsetme anlamında),

“Filan kimse şu şeyi yarattı” (Yaratma fiilini gerçek anlamda, yani yoktan var etme mânâsında başka birine verme, Allah’ın fiiline ortak kabulü anlamında),

“Allah’ın başka işi mi yok, bununla uğraşacak?” (Allah, her şeyi takdir edip, her şeye hükmünü geçirmez, O’nun dediğinin ve müdâhalesinin dışında da işler olur anlamında),

“Allah bilir ki, şu iş şöyledir”; “Allah şahit şunu şöyle yaptım” dediği halde, yalan söylemiş olsa; Allah’a iftira atmak ve gizli-açık her şeyi bildiğini kabul etmemek anlamında),

“Hâkimiyet/egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir, ulusundur, meclisindir” (Hâkimiyetin/egemenliğin Allah’ın dışında başkalarına ait olduğunu kabul ve Allah’ın hükmünün üstünde hüküm olduğu anlamında),

“En büyük filân takım, başka büyük yok” (Ekber/en büyük sıfatının Allah’tan başkasına verilmesi ve başka büyüğün olmadığı, Allah’ın büyüklüğünün inkârı veya büyüklükte ortağı olduğu anlamında),

“Allah’ımı inkâr edeyim ki, şu şöyledir” (Söylediği söz, doğru bile olsa; Allah’ı inkâr etmeyi ihtimal olarak kabul ve inkârı basite almak anlamında),

“Allah, şunu şöyle yaratsaydı, şu işi şöyle yapsaydı ne iyi olurdu” (Allah’ın yarattığını beğenmemek, O’na eksiklik ve kusur isnad etmek anlamında),

“Allah, keşke şunu haram kılmasaydı, şunu farz etmeseydi” (Allah’ın hükmünü beğenmemek anlamında),

“Allah emretse bile şu işi yapmam” veya “Allah istemese bile bu işi yaparım.” (Allah’ın emri veya yasağı önemsizdir, beni bağlamaz; beni kararımdan Allah’ın hükmü bile caydıramaz, anlamında)

“Allah onu özene bezene yaratmış” ya da tersine bir inanış ve ifade ile Allah’ın bazı kimselere torpil geçtiğini, bazı kimselere de (hâşâ) zulmettiğini ifade etmek.

(O konuda âyet ve kudsî hadis olmadığı halde,) “Allah şöyle buyurmuştur” demek (Kur’an’da olmayan, ispatlanamayan cümleleri Allah’a isnâd etmek, dolayısıyla Allah’a iftira etmek anlamında),

(Allah'ın kesin olarak haram kıldığı bir şeyi yiyip içerken "Allah'ın ismiyle (Bismillâh)" demek (Allah'la, Allah'ın haram hükmüyle alay etme anlamında),

Allah'ı, O'nun kurallarını, O'nun dinini, kitabını... istihzâ/alay, küçük görme, hakaret, inkâr etme,

Allah'a, dine, dince mukaddes sayılan şeylere küfür, sövme veya çirkin söz söyleme,

Allah'tan başka mutlak gaybı bilen olduğunu kabul etme,

Allah'tan başkasına söylenmesi câiz olmayan şeyleri başka şeyler için söyleme: "Yeşil gözlerinden muhabbet kaptım, Diz çöküp önünde yıllarca taptım."; "Mihrâbım diyerek yüz sürdüm"; "Bir Allah'a, bir de sana taptım"; "Kâbe Arabın olsun, bize Çankaya/Anıtkabir yeter"; "Ey, bugünleri borçlu olduğumuz ulu Atatürk" vb. sözleri ikrâh olmadan söylemek,

Allah'tan başkasına duâ etmek veya bir kuldan meded istemek,
Allah'ın helâllarını helâl; haramlarını haram kabul etmemek,

Allah'tan başkası adına kurban kesmek, Allah'tan başkasına adak adamak,

Allah'ın kesin yasağına rağmen Allah'ın düşmanlarını, kâfirleri sevmek, küfre rızâ göstermek, kâfirlere -hidâyetleri dışında- duâ etmek,
Tâğutların resim ve heykelleri önünde tapınırcasına saygı göstermek,

Allah'ın şeriatından/hükmünden daha üstün yönetim şekilleri olduğunu belirtmek: "Demokrasi/halk idaresi en iyi idare şeklidir"; "Kemalizm, Kapitalizm insanları mutluluğa götürür" demek,

Allah'ı, sadece göklere ve tabiata hükmü geçen bir zat olarak kabul edip, yeryüzünü insanların kendi bağımsız arzularına bırakıp Allah'ı dünya işlerine karıştırmamak, insanların sosyal ve siyasal ilişkilerini düzenleme konusunda Allah'ın dışında otoriteler tanımak,

Fayda ve zararı Allah'tan bilmemek, "şu doktor benim hayatımı kurtardı"; "frene basmasaydı ölmüştüm"; "şu hap bana şifa veriyor, beni iyi ediyor"; "Devlete karşı çıkılır mı, ezer geçer",

İbâdet kapsamına girecek tüm amelleri, sadece Allah için yapmamak, gösteriş veya dünyevî bir menfaat için yapmak.

b- Dinle İlgili

“Din ayrı, dünya ayrı” (Dünyayı dinin dışına itmek, dini dünyaya karıştırmamak ve laiklik anlamında),

“Din ayrı, siyaset ayrı” (İnsanların yönetiminin dinle ilgisi yok, siyaset dinden bağımsız olmalıdır anlamında),

“Dinde zorlama yoktur” (Din seçme konusundaki özgürlükle ilgili Bakara sûresi, 256. âyetini farklı ve yanlış bir konu için delillendirerek, bir müslümana karışılama-ya-çağı, onun haramları işlemede özgür olduğu anlamında; dinin ahkâmı/muâmelâtla ilgili konularını inkâr etmek veya geçerli olmayacağını iddia anlamında),

“Zevklere ve renklere karışılmaz” (Arzu ve heveslere hiç kimsenin müdâhale etme hakkı yoktur, ben hangi şeyden zevk alıyorsam onu yaparım, din adına bile olsa hiç kimse ona karışamaz anlamında),

“Bu benim özel hayatımdır, kimse karışamaz.”; “Demokrasi var, bana kimse karışamaz, canım ne isterse onu yaparım” demek (Allah’ı, Allah’ın hükümlerini önemsememek ve O’na teslim olmamak, nefsin, hevâ ve hevesini putlaştırıp ilâhlaştırmak anlamında),

“Biz babamızdan, atalarımızdan böyle gördük” (geleneği, ataların yolunu mutlak doğru olarak kabul etmek, dine ters düşse de atalarının yolunun en doğru yol olduğunu kabul anlamında),

“Din şöyle diyor, doğru ama...”; “haklısın, fakat...” (Dinin emir ve yasaklarının doğru olduğunu kabul etmekle birlikte, hayata geçirmenin imkânsız gibi çok zor olduğu, yaşanamayacağı, başka alternatiflerin zarûri olduğu anlamında),

“İslâm dini akıl dinidir, mantık dinidir” (Nakli dışlama, vahyi temel ölçü almama, akli putlaştırma anlamında),

“İslâm şeriatı eskidenmiş, bundan sonra din hâkim olamaz.” (Dini, eski zamana ait tarihî bir vaka gibi kabul etme ve gelecekle ilgili Allah’ın vaadlerini inkâr anlamında),

“Dine bağlı yaşamanın, dindâr olmanın zamanı geçti; doğru olursan bu devirde aç kalırsın” (Dinin bütün zamanlar için geçerli olmasının reddi anlamında),

“Dinî günler” (Zamanı, günleri dinî olan ve dinî olmayan diye ayırıp, bazı günlerin dinle ilişkilerinin olmaması gibi anlaşılabilmesi anlamında),

“Hayat yalnız bu dünyadadır” (âhireti inkâr anlamında),

“Sen benim kalbime bak, kalbim temiz” (Dinin bazı emirlerini yerine getirmeyişin mâzereti olarak kalbin temizliği anlayışı ve ibâdet edenlerin kalbi temiz değil ki ilâhî emirleri yerine getiriyorlar anlamında),

“Paranın açmadığı kapı yoktur” (Parayı putlaştırmak, kapitalizmin her şey olduğu anlamında),

“Demokrasilerde çare tükenmez” (Beşerî bir düzen olan demokrasinin (halkın kendi kendisini yönetmesinin) her konuya çözüm getiren en üstün idare şekli olduğu; İslâm’ın siyâset ve devlet anlayışından daha üstün bir yönetim şekli olduğu anlamında),

“Aşırı dinciler”; “dinciler”; “fundemantalistler”; “dinci teröristler” gibi çirkin ithamları gerçek mü’minlere etiket olarak takmak, müslümanları, dolayısıyla İslâm’ı kötülemek anlamında);

İslâm’a irticâ, gericilik, fundemantalizm, taassup ve benzeri çirkin sıfatlar takmak,

İslâm’a, şeriata, tesettüre karşı tavır almak veya bu tür dinle ilgili hususlara düşman olanları desteklemek,

İslâm’ın kutsal kabul ettiği hususların dışında, özellikle de İslâm’a düşman olan rejimlerin sembollerini yüceltmek veya onlara saygı duymak.

c- Cennet, Melek ve Kaderle İlgili

“Eşek cennetini boyladı” (Cenneti küçümsemek, cenneti yakışsız bir şeyle vasıflandırmak anlamında),

“Sensiz cennet kötü, seninle cehennem bana ödül” gibi sözler (Cenneti, cehennemi önemsiz görmek veya âşık olduğu bir insanı bunlardan daha önemli kabul etmek anlamında),

Bir insana “Meleğim” demek, “Çarlı’nın melekleri” veya bir kıza “Melek” ismi vermek, ya da birine “melek gibi” demek (Meleklerin insan gibi olduğunu, şekillerinin, yapılarının insana benzediğini kabul etmek anlamında),

“Azrâil onun canını yanlış yere aldı”; “Azrâil’le savaşıyor” gibi sözler, Azrâil’e hakaret etmek, onu eleştirmek anlamında),

“Kader utansın” gibi kadere isyan anlamında sözler,

“Felek”le ilgili hem hakaret, hem kaderi belirlediği inancı, göklerin (yıldız ve burçların) insan üzerinde etkinliğini, insanların kaderini/geleceğini gök cisimlerinin tayin ettiğini kabul anlamında),

Ve bunlara benzer, düşünmeden, ya da bilinçli olarak söylenen, şirk düşüncesini yansıtan nice sözler...

EF’ÂL-İ KÜFÜR

Ef’âl-i küfür, küfür fiil ve davranışları demektir. İnsanların bazı hareket, kıyafet ve davranışları küfre alâmet sayılmıştır. Bu fiillerin bir kısmı müslüman olmayan toplumlara benzemek kastıyla yapılan hareket ve davranışlardır.

Küfre alâmet sayılan, ef’âl-i küfür kabul edilen hareketleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

a- Puta tapmak: Puta tapmak, Allah’a şirk/eş koşmak demektir. *“Nihâyet elçilerimiz canlarını almak üzere onlara geldikleri zaman şöyle diyecekler: ‘Allah’ı bırakıp da tapındığınız putlar nerede?’ Onlar şöyle cevap verecekler: ‘O putlar bizi bırakıp kayboldular.’ Onlar kendi aleyhlerine kâfir olduklarına şahitlik edeceklerdir.”*⁶¹², *“Onlar Allah’ın yolundan saptırmak için Allah’a eşler uydurdular. De ki: ‘Eğlenip keyfinize bakın! Çünkü gidişiniz muhakkak ateştir.”*⁶¹³ Allah’tan başkasına tapmanın küfür alâmeti/ef’âl-i küfür olduğu kesindir.

b- Mushaf’ı pisliğe atmak gibi saygısızca davranmak: Mushaf’ı pisliğe atmak da küfür fiillerinden biri sayılmıştır. Üzerinde Kur’an’dan bir bölüm, Yüce Allah’ın veya Peygamberin adı yazılı bir kağıdı pisliğe atmak da aynı hükme tâbi tutulmuştur. Tabii ki atma, kasden ve bilerek olursa, kâğıdın üzerindeki şeyi inkâr söz konusu olacağından küfür davranışı kabul edilmiştir. Zaman zaman medyaya yansıdığı gibi, üzerinde âyet veya Allah lafızlarının yazılı olduğu ayakkabıyı, bayan elbisesini vb. şeyleri kutsal değerleri eğlence yapacak ve aşağılayacak tarzda giymek de aynıdır.

612 7/A'râf, 37

613 14/İbrahim, 30

c- Gayr-i müslimlerin tapınaklarına ibâdet kasdıyla gitmek: Kilise, havra, katedral, puthane gibi yerlerde ibâdet ve duâ etmek veya buralarda Allah'a ibâdet etmenin daha faziletli olduğuna inanmak da kişiyi İslâm'dan çıkarır. Fakat, bu tür yerlere ibâdet kasdı olmaksızın, bilgi edinmek veya incelemek için gitmekte bir sakınca yoktur.

d- İbâdet kasdıyla herhangi bir şahsa secde ve benzeri davranış yapmak: Bir kimse tapınma kasdı olmadan sadece hürmet ve saygı için bir büyük karşısında eğilse, yeri öpse bu günah kabul edilse bile küfür kabul edilmez. Kişiyi tapmak anlamına gelecek davranış ise küfürdür. Tâğutların heykeli veya tâğutların kutsalları karşısında saygı durmak da itikad açısından çok tehlikelidir.

e- Duâ ederek ölülerden bir şey istemek, kabirleri tapınak yapmak: Sadece Allah'a yapılması gereken ibâdet ve duâyı⁶¹⁴ Allah'tan başkasına, ister ölü ister diri olan birine yapmak küfürdür. Allah'tan başkasına kesilen kurban, Allah'tan başkasına adak, kabirleri tavaf, kabirde yatandan duâ ile bir şey istemek, ölülerden imdat ve medet istemek küfür davranışlarıdır.

f- Haç takınmak: Hristiyanların takındıkları madalyon olan haç, onların iddiasına göre Hz. İsa'nın çarmıha gerilmiş şeklinin remzidir ve onlara göre kutsaldır. İslâm âlimleri, haç takınmanın küfür davranışı olduğunda hemfikirler. Günümüzde de böyle bir madalyonun ancak hristiyanlar tarafından takıldığını unutmamak gerekir.

g- Ğıyar ve zünnâr: Ğıyar, zimmîlerin omuzlarına attıkları alâmet yahut kumaş parçasıdır. Zünnâr da hristiyan ve mecûsîlerin küfür alâmetleri olan bir çeşit kuşaktır. Bunlar gayr-i müslimlerin özel giysileri ve dinlerinin alâmetleri olarak sembol olduğundan, bunları kullanmanın küfür fiilleri olduğu belirtilmiştir.

h- Mecûsî ve yahûdi şapkası: Mecûsîlerin ve yahûdilerin mümeyyiz vasfı olan şapkalarını onlara benzemek kasdıyla giymek de küfür sayılmıştır.

Bu alâmetler, her asırda ve bölgede değişiklik gösterebilir. Buradaki temel espri, İslâm'ın dışındaki dinleri benimsemiş kişilerin özel kıyafetleri, dinlerine ait kıyafetleridir. Tabii, râhibe elbisesi ve papaz cübbesi giymek de küfür fiillerindendir. Her devrin küfür alâmeti değişik olmaktadır. Belli bir zaman küfür alâmeti olan şey, belki kısa zaman sonra küfür alâmeti olma özelliğini kaybe-

614 1/Fâtîha, 5

debilmektedir. Bu konuda en açık örnek, şapkadır. Belli bir döneme kadar şapka, özellikle fötr küfür alâmeti sayılırdı; İskilip’li Âtîf Hoca gibi nice âlimler ve müslümanlar şapka giymediği ve bunun küfür olduğunu belirttikleri için idam edilmiştir. Bu âlimler, küfrün sembolü olduğunu bildiklerinden dolayı buna karşı çıkmayı idamı göze alma pahasına sürdürmüşlerdir. Ama şimdi şapkanın küfür ve kâfir özelliği olduğunu iddia güçtür. Artık şimdi gayr-i müslimler, müslümanlar kadar bile şapka giymemektedirler. Dolayısıyla **küfür alâmeti değişince, hüküm de değişmektedir**. Küfür alâmetlerinin çağlara göre farklılık arzemesi sebebiyle, eskiden küfür sayılan giysilerle ilgili bir husus, bugün küfür olmayabilir (Veya tersi; eskiden küfrün sembolü sayılmayan bazı şeyler, sonradan kâfirlerin simgesi olarak kabul edilebilir).

i- Sihir: Sihri öğrenip öğretmenin, sihir yapmanın haram oluşunda mezhepler arasında ihtilâf yoktur. Bütün mezhepler, sihrin mubahlığına inanmanın küfür olduğunda da müttefiktir. Fakat sihrin haram olduğuna inanmakla beraber, sihir/büyü yapan kimsenin, bu davranışıyla kâfir olup olmadığına ihtilâf vardır. Ebû Hanîfe ve tâbileri, İmam Mâlik, Ahmed bin Hanbel ve tâbilerine göre büyücü/sihirbaz kâfirdir. Bu gruba göre, sihirbaz sihrin haramlığına inansa da inanmasa da tekfir olunur ve öldürülür. İmam Şâfiî’ye göre ise kendisinde küfrü gerektirecek bir inanç, söz ve fiil bulunmayan sihir küfür değil, sadece haramdır.⁶¹⁵

KÜFÜRDEN KORUNMA YOLLARI

Muvahhid bir mü’min olabilmek, öyle yaşayabilmek ve Allah’ın râzı olacağını ve kulları için seçip beğendiğini belirttiği İslâm dini üzere ölmek, bir müslümanın, bir mü’minin en büyük emelidir. Yüce Allah’ın da emri budur, bütün peygamberlerin ümmetlerine tavsiye ettikleri de budur. “Ey iman edenler, Allah’tan nasıl korkmak gerekiyorsa öylece, hakkıyla korkun ve ancak müslümanlar olarak ölün.” Kişinin âhiret hayatında Yüce Rabbimizin azâbından kurtulup ebedî mükâfatlarına nâil olabilmesi, günahlarının bağışlanabilmesi, ancak mü’min olarak, muvahhid olarak Yüce Allah’a herhangi bir şekilde herhangi bir şeyi, bir kimseyi, kurum ve nesneyi, madde ya da mânâyı, ideoloji ve putu şirk/eş koşmayarak Rabbine kavuşmasına bağlıdır. Çünkü kim Allah’a şirk koşarak ölürse cehennemine girecektir. Kim de Allah’tan başka hiçbir ilâh olmadığı gerçeğini bilerek ve Allah’a hiçbir şeyi şirk koşmaksızın ölürse, o da cennete girecektir.

615 A. Saim Kılavuz, İman Küfür Sınırı, Marifet Y., s. 160-165

Bu büyük gerçeği Kur'ân-ı Kerim'in hemen hemen her sayfasında çeşitli şekilde dile getirilmiş olarak görebilmekteyiz. O halde müslümanın iman ve tevhid konularında gereken hassâsiyeti göstererek imanını her nefes, her an ve her durumda korumaya, ona herhangi bir zarar getirmemeye çalışması, bunun için âzamî gayretini harcaması gerekmektedir. Bunun için, yani imanı korumak, şirk ve irtidaddan korunmak, küfre yaklaşmamak için gerekli olan bazı önemli hususları kısaca sayalım:

1. Sahih bir iman, akaid bilgisi ve güçlü bir inanma/yakîn,
2. Kur'ân-ı Kerim'in ve sahih sünnetin emir ve teşvik ettiği amel ve ibâdetlere önem vermek, bunları yerine getirmek için âzamî gayret harcamak,
3. Allah'ın ve Peygamberinin uyarılarına dikkat ederek, sakındırdıklarından kesinlikle uzak kalmak, hatta o yasaklara yaklaşmamak,
4. Akîdemiz uğrunda gereken mücâdeleyi vermekten hiçbir şekilde geri kalmamak; inancımızla taban tabana zıt bir ortam içerisinde yaşamının ıstırabını kalbimizin derinliklerinde duymak,
5. Akîdemizi hâkim kılmak azmi ve emelini daima canlı tutmak, bu uğurda aynı hedefi paylaşanlarla bir ve beraber olmak,
6. Allah'ı ve Rasûlünü yakından tanımak ve herşeyden çok sevmek, onların emir ve buyruklarını bütün emir ve direktiflerden üstün tutmak, onlara bağlanmayı her şeyin önünde bilmek, onların rızâlarını esas almak,
7. Yüce Peygamberimizin yolundan ayrılmayan, onun sünnetini baştacı bilen, onun dışında izlenmeye, yolundan gidilmeye değer hiçbir kimsenin varlığını kabul etmeyenleri, başta sahâbeleri, güzel bir şekilde onların izinden gidenleri mümkün mertebe yakından tanımak, onların bu akîde uğrunda verdikleri mücâdele ve cihadı, kendi mücâdele ve cihadımız için yol azığı edinmek,
8. İslâm'a, Kur'an ve Sünnet esaslarına kesin ve tâvizsiz bir şekilde bağlı kalmak, dinî vecîbeleri ihlâsla yerine getirmek,
9. Yüce Peygamberin dahi küfürden, şirkten, riyâkârlıklardan ve benzeri kalbî/imanî hastalıklardan Allah'a sığındığını bilerek, hatırlayarak, imanımızı

son nefesimize kadar muhâfaza edebilmek için Rabbimize daima duâ etmek, yalvarmak, fiilî olarak duâ bâbından elimizden gelen tüm gayreti göstermek. Rasûlullah (s.a.s.) duâlarında: “Sonrası küfür olmayan bir iman” ister; her namazın akabinde “küfürden, fakirlikten”, “küfürden ve borçlanmaktan” Allah’a sığınır. Hz. Ebû Bekir’e ve onun şahsında bütün mü’minlere sabah akşam yapmasını tavsiye ettiği duâda, “şirkten” Allah’a sığınmak yer almaktadır: “Allah’ım, bile bile şirk koştuktan Sana sığınırım, bilmediklerimden de Senden af dilerim.”

SORULAR

- 1) Küfürün lügat ve terim anlamlarını açıklayınız.
- 2) Kur’ân-ı Kerim’de küfür ve kâfirler nasıl tanıtlılır, birkaç âyet meali vererek anlatınız.
- 3) Kâfirlerin gönül dünyası, yani kalpleri hakkında Kur’an nasıl bilgiler veriyor, açıklayınız.
- 4) Elfâz-ı küfre ve ef’âl-i küfre örnekler veriniz.
- 5) Haksız yere bir mü’mine kâfir demenin, yani tekfir etmenin hükmünü açıklayınız.
- 6) Bir insanın tekfir edilmesine sebep olan, yani bir mü’mini imandan çıkaran çirkin inanç ve davranışlara örnekler veriniz.

5. Ünite

TEKFİR

- Tekfir ve Hak Edeni Tekfir Etme Gereği
- Sahibinin Tekfir Edilmesine Sebep Olan Tavırlar ve Tekfiri Hak Edenler
- İtidal/Denge
- Dinde Aşırılık
- Haksız Tekfir; Bir Müslümanı Küfre Nispet Etme
- Tekfircilik Hastalığı
- Tekfir Konusunda Âyet ve Hadisler
- Tekfir Konusunda Kurallar
- Tekfir Ahkâmı/Tekfirin Hükümleri
- Tekfire Engel Olan Mâniler
- Tekfir Konusunda Yetkili Mercî
- Mü'minlerin İnsanlar Hakkındaki Kanaati
- Tekfirciliğin Sebepleri
- Küfrün Kısımları; Büyük ve Küçük Küfür
- Korunması ve Sakınılması Gerekenler; Tevhid ve Küfür
- Haksız Tekfirin Tehlikesi

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- Tekfir kavramının lügat ve terim anlamlarını açıklayabilmek.
- Tekfiri hak edenlerin Kur'anî ölçülerle tekfir edilmesi gerektiğini bilerek haksız tekfirle karıştırmayıp Allah'ın kâfir dediklerine örnekler verebilmek.
- Dinde itidal ve aşırılığı açıklayıp örnekler verebilmek.
- Tekfir konusunda kuralları delillendirebilmek.
- Tekfire engel olan mânileri açıklayıp örneklendirebilmek.
- Tekfir konusunda kimlerin yetkili mercî olduklarını ve gerekçesini açıklayabilmek.
- Mü'minlerin insanlar hakkındaki kanaatlerinin neler olduğunu sayıp açıklayabilmek.
- Haksız tekfirin tehlikelerini ve günümüzdeki tekfircilerin problemlerini açıklayabilmek.

TEKFİR VE HAK EDENİ TEKFİR ETME GEREĞİ

Tekfir: Söylediği bir söz ya da sergilediği bir davranış nedeniyle, birinin İslâm Dini'nden çıktığını söylemeye ve bunu bir hüküm olarak kabul etmeye "tekfir" denir.

Burada belirtilmesi gereken bir konu da, küfrünü açıktan ilan edenleri bir endişe duymadan küfürle damgalamamızın gereğidir. Buna karşılık; içlerinde iman olmasa da, dışlarında İslâmî bir görüntü oluşturanlardan el çekmeli, dilimizi tutmalıyız. Bu gibi kimseler İslâm örfüne göre 'münâfık' tırlar. Dilleriyle iman ettik derler kalpleriyle inanmazlar. Ya da yaptıkları söylediklerini tasdik etmez. Dış görünüşlerine bakılarak onlara da müslümanlara uygulanan hükümler tatbik edilir. Ahirette ise içlerindeki küfür sebebiyle esfel-i safileye yuvarlanırlar.

İrtidâd, akıllı ve bâliğ kimsenin zorlama olmadan İslâm dinini fiil, söz veya inanç bağlamında terk etmesiyle gerçekleşir. Delinin, akli ermeyen çocuğun ve mükrehin/zorlananın dinden dönmesi geçerli değildir. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Üç kişiden hesap sorma kaldırılmıştır: Akılını kaybetmiş kimse akıllanana kadar; uyuyan uyanana kadar ve çocuk, bulûğa erene kadar. Bu üç zümreden kalem kaldırılmıştır ve yaptıklarından sorumlu tutulmazlar."*

Kişinin sözlü, fiilî veya itikadî olarak gerçekleştirdiği davranışının dinden çıkmayı gerektirdiğini bilmesi ve bunu bilerek yapması gerekir. Hatta İmam Şâfiî'ye göre, kişinin bu işi bilerek yapması da yetmez, dinden çıkmaya niyetlenmesi de gerekmektedir. Çünkü ameller niyetlere göre değer kazanır.

İTİDAL/DENGE

İtidal, konu ne olursa olsun, herhangi bir şeyde ifrat veya tefrite düşmek, vasat derecede olmaktır. İfrat ve tefrit denilen her iki aşırı ucun tanımlanmasında yarar vardır.

İfrat: Bir konuda ölçüyü aşma, ileri gitme, normali aşma, aşırılık, haddini aşma ve tâkatin üstünde üzerine iş alma demektir. İstenenden fazla yoğunlaşmayı da içerir. Kraldan fazla kralcı olma deyiminde anlatılmak istenen bu-

dur. Tefrit ise; Ortalamanın, yani vasatın çok altında olmak, geride kalmak, normalden aşağıda bulunmaktır.

Bu iki terimin iyi tanımlanması, itidali anlamamıza yardımcı olacaktır. İtidal, bir dengedir. İfrat ve tefrit, bu dengeyi bozan birbirine tamamen zıt iki ucu temsil eder. Buna en çarpıcı örnek, dini daraltanlara Peygamberimizin buyurduğu şu sözdür: *“Aşırı gidenler helâk olmuştur”*⁶¹⁶ Rasûlullah (s.a.s.) bu hükmü üç kere tekrar eder. Yine O, dinde aşırılığın helâk sebebi olduğunu vurgular: *“Dinde aşırılıktan sakının. Çünkü sizden öncekiler, dinde aşırı gittiklerinden ötürü helâk oldular.”*⁶¹⁷

DİNDE AŞIRILIK

Kur'an, din bahsinde bir tehlikeye dikkat çekmektedir: Bu, dinde gulüvdür/aşırılıktır. Dinde gulûv: Azgınlık, doymazlık, haddi aşmak, dine ilâvelerde bulunmak demektir. Hz. Peygamber'in gulûv konusundaki beyanları bize gösteriyor ki, dinde gulûvün temelinde, birtakım insanların dinde olmayan bazı şeyleri Allah'a yaranmak adı altında dine yamatmaları ve esaslı kolaylık olan hak dini çekilmez hale getirmeleri vardır. Dinde aşırılık, âyetler çerçevesinde, öncelikle yanlış bir Allah inancında belirir. Daha sonra ise başkaldırma, aşırı gitme ve yapılan kötülükleri önleme çabasından yoksunluk olarak kendini gösterir.

Ehl-i kitapla ilgili bu aşırılık ve taşkınlığın yasaklanması, dinlerin en ortayolcusu/dengeli olanı Hz. Muhammed'in dinine uymaya teşvik amacı taşır. Kur'an, hristiyanlığın dinde gulûv yüzünden Hakk'a yüz çevirip hak dini dejenere ettiğini söylemektedir: *“De ki: Ey kitap ehli, haksız/yanlış yere dininizde taşkınlık etmeyin, dininiz konusunda aşırı gitmeyin. Daha önce sapıtan, pek çok kişiyi saptıran ve doğru yoldan ayrılan bir kavmin hevâsına/keyiflerine uymayın. İsrâil oğullarından inkâr edenler, Dâvud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lânetlenmişlerdi. Bu, başkaldırmaları ve aşırı gitmelerindendi. Birbirlerinin yaptıkları kötülükleri önlemezlerdi. Yaptıkları ne kötüydü!”*⁶¹⁸

616 Müslim, İlim 7; Ebû Dâvud, Sünnet 5; Ahmed bin Hanbel, I/386

617 Dârimî, Siyer 45; Ahmed bin Hanbel, 4/127, 5/318, 330

618 5/Mâide, 77; ayrıca Bk. 4/Nisâ, 171

Kur'an, dinde aşırıktan şiddetle kaçındırmaktadır.⁶¹⁹ *“Kalbini Bizi zikirden/anmaktan alıkoyduğumuz, keyfine uyan ve işi hep aşırılık olan kişiye itaat etme!”*⁶²⁰ Bu âyet de, aşırıktan kaçınmayı, aşırılara uymamayı emretmektedir. Çünkü dinde aşırılık, dini amacından saptırır. Allah'ın koymadığı hükümlerin konmasına, yasaklamadığı şeylerin yasaklanmasına yol açar. Bu da insanların hareket alanlarını daraltır. Dinin amacı, insanın elini kolunu bağlayıp onu vehimlerin tutsağı yapmak değil; hurâfelerden kurtarıp özgür, sadece Allah'a tertemiz kul yapmaktır. Din, ruhu bezeme yöntemidir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi; Enes bin Mâlik'in (r.a.) rivâyetine göre, üç sahâbe, mü'minlerin annelerine müracaat etmiş ve Rasûlullah'ın (s.a.s.) gizlice yaptığı ibâdetleri sormuşlardı. Aldıkları cevap kendilerini tatmin etmemiş ve “Biz nerede, Rasûl-i Ekrem nerede?! Allah, O'nun gelmiş geçmiş bütün günahlarını affetmiştir” diyerek, değişik bir yorumda bulunmuşlardı. Bu üç sahâbeden biri, “Ben geceleri hep namaz kılacağım”, diğeri “Ben hayatım boyunca ara vermeksizin oruç tutacağım”, öbürü de “Ben evlenmeyeceğim” taahhüdünde bulunmuştu. Bunu haber alan Peygamberimiz, onlara *“Şöyle şöyle diyenler sizler misiniz?”* demiş ve *“Vallahi, şunu iyi bilin ki, ben sizin Allah Teâlâ'dan en çok korkan ve sakınanınızım. Fakat bazen nâfile oruç tutar, bazen tutmam. Bazen nâfile namaz kılar, bazen uyurum. Ben evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir.”*⁶²¹ buyurmuştur. (Bu üç sahâbenin Hz. Ali (veya Ebû'd-Derdâ), Abdullah bin Amr bin Âs ve Osman bin Maz'un olduğu rivâyet edilir.) Bu hadis-i şerif, sünnete göre amel etmenin önemini açıklar; dünyadan el etek çekme gibi aşırılıkların yanlışlığını vurgular. Ölçüsüz bir şekilde dünyaya sarılmak kadar; bir tür ruhbanlık hayatına yönelmek de sünnet ölçülerine göre doğru bulunmamıştır.⁶²²

Yüce Rasûl, burada, din adına dini daraltanları uyarmak istemiştir; bu, aslında bir ifrat halidir. Dini olduğundan fazla genişletenler de tefrit halindedir. İslâm, her konuda ifrat ve tefritten uzak olmayı, aşırılıklardan kaçınmayı, dengeyi tavsiye eder. Hristiyanlar ifrât yoluyla, Yahûdiler de tefrit yoluyla sırât-ı müstakîm olan dengeden uzaklaşmışlardır. O yüzden bu sapmalar, Hristiyanlaşma ve Yahûdileşmeye giden yolu açar.

619 5/Mâide, 77; ayrıca Bk. 4/Nisâ, 171

620 18/Kehf, 28

621 Buhârî, Nikâh 1; Nesâî, Nikâh 4; Dârimî, Nikâh 3

622 Ahmed bin Hanbel, IV/226; Dârimî, Nikâh 3

Ashâb-ı kiramdan bazılarının “cinsî duygularını köreltmek”, bazıları “et yememek”, bazıları da “şükürünü edâ edemeyecekleri nimetlerden uzak durmak” gibi aşırı taahhütlerde bulunmaları üzerine şu âyet nâzil olmuştu: **“Ey iman edenler! Allah’ın size helâl ettiği şeyleri haram kılmayın, hudûdu amayın. Doğrusu Allah aşırı gidenleri sevmez.”**⁶²³ Yani, aşırı gitmeyin, helâlî haram ve haramı helâl saymayın denilmiştir. ⁶²⁴

“Kitab, mîzan/ölçü, demir (güç, yaptırım) ve takvâyı yoğurup adâleti (itidali) yrine getirmek”⁶²⁵ ve toplumu, yönetimi İlâhî istikamet doğrultusunda değiştirmek için insanların kendi nefislerini değiştirmeleri gerekmektedir.⁶²⁶ Kargaşa ile nizamı, fesat ile salâhı, anarşi ile huzuru, terör ile cihadı, korkaklık ile sabrı, acelecilik ile tedricîliği, lüzumsuz bilgi ile ilmi, şekilcilik ile takvâyı, yıkıcılık ile yapıcılığı, propaganda ile tebliği, çığırkanlık ile dâveti, delilik ile cesaret ve kahramanlığı, tedbir ile uyuşukluk ve korkaklığı, eylem ile amel-i sâlihi, geçici heyecan ile muhâkeme ve istikrarı, taklit ile tahkîki, işgal ile fethi, haksız tekfîr ve haksız teslîm ile, adâlet ve sorumluluk bilincini kuşanarak hüküm vermeyi, yani her türlü aşırılıkla dengeyi birbirinden ayırmayı, birbirine karıştırmamayı hem teoride kabullenmeli ve hem de pratikte ortaya koyabilmeliyiz.

Sırât-ı müstakîm üzere bir İlâhî yürüyüş programındaki ifrat ve tefritin ne büyük zararlar açtığını görmemek mümkün değildir. En temel konu olan tevhid akîdesini anlamaktan tutun da, İslâmî dâvet sürecinin içerdiği bütün konulara varıncaya kadar, tarih boyunca bu iki uç, kendini hissettirmiştir. Örneğin, ifrat ehli öyle bir tevhid tanımlaması yapar ki, muvahhid bir mü’min olmak, bu tanımlamaya göre (istisnalar dışında, hemen hemen) mümkün değildir. Tefrit ehli de, öyle bir tevhid tanımlaması yapar ki, küfürde ileri gitmiş aşağılık insanlar bile sanki tevhid ehli gibi görünür. Dâvet çalışmalarında da aynı probleme şahit olmaktadır: İfratçı dini tekeline alır, tüm muhâtaplarına en katı, en sert tanımlamaları getirir; tefritçi ise, doğruyu yanlıştan ayırt edemeyecek kadar ortamı ve ortalığı süt-liman görür. Burada, “denge”nin önemi ortaya çıkmaktadır. Her iki aşırılıktan korunmanın yolu, “delille dayalı bakış açısı”nın egemen kılınmasıdır. Deliller, bütün açıklığıyla ortaya konmalı, duygusallığa yer verilmeden ilmî bir etüd içinde konular irdelenmelidir.

İfrat ve tefrit, Kur’an ve Sünneti anlama yönteminde de tarih boyunca kendini hissettirmiştir. Kur’an’ı merkeze almayan ve O’ndan doğrudan yararlanılamaya-

623 5/Mâide, 87

624 Kurtubî, el-Câmiu li Ahkâmi’l Kur’an, 6/263

625 Bk. 57/Hadîd, 25

626 Bk. 13/Ra’d, 11

çağını öngören geleneksel yaklaşım ile, Kur'an'ı anlamanın göreceliğini veya tarihselciliği öngören modern yaklaşım, birbirine zıt iki ucu temsil ederler. Kur'an'ın anlaşılmasını ve belirleyiciliğini İslâm tarihi içinde "üretilmiş" kaynaklara bağlayan taklitçi ve gelenekçi anlayışlar ile; Kur'an'ın tarihî şartların bir ürünü olduğunu iddia eden oryantalist zihniyet, yani tarihselcilik, her ikisi de itidalden sapmadır. Bu uçlar, her ne kadar birbiriyle zıt olsalar da, ortaya çıkan sonuç bakımından aynı noktada birleşmektedir: Kur'an'ın hayatın içinden bir şekilde çekilip alınması.

Aynı şekilde bu iki uca kaymalar, Sünneti algılamada da kendini göstermektedir. Yalan-yanlış her türlü rivâyeti ilmî elemeye tâbi tutmadan, Hz. Peygamber'e mal eden aşırı gelenekçi ve taklitçi sünnet anlayışı ifratı temsil ederken; Hz. Peygamber'i bir postacı konumuna indirgeyen ve onun örnekliğinin ve önderliğinin kuşatıcılığını göremeyen modernist anlayış, tefriti temsil eder. Her iki uç da, yine aynı noktada, sonuç itibarıyla buluşmaktadır: Yüce Peygamber'in örnekliğinin hayatın içinden çekilip alınması. Dikkat edilirse ifrat ve tefritin pratiği, sonuç itibarıyla, ortak bir noktada buluşmaktadır.

İfrat ve tefrit çizgisindeki savrulmalar, bu konuların dışında pek çok alanlarda da kendini göstermektedir. İslâm bilginlerini "yanılmazlık" mertebesine yükseltenler ifratı, onların ictihadlarını tahkir ya da tezyif edenler tefriti temsil ederler. Orta yol ise, onların görüş, ictihad ya da kanaatlerini sâlih gayretlerinden dolayı takdir etmek, duâ etmek, onlardan yararlanmak, ancak bu kanaat ya da ictihadları her dönemde ve her toplumda geçerli nass mertebesine yükseltmemektir. Toplumu değerlendirmede de vasatı temsil eden anlayışa ulaşmak için çaba göstermek gerekir. İçinde yaşadığımız ülke ne dâru'l-harptir, ne de dâru'l-İslâm. Toplumu değerlendirmede ölçülü olmak, dengeyi yakalamak, İslâmî anlayış ve tevhidî yürüyüşün selâmeti açısından çok önemlidir.

Sâbiteler bağlamında her bireyin hassas olması esas olmakla birlikte; muvahhid Müslümanlar arasında bireysel hassâsiyetlerin varlığı anlayışla karşılanmalıdır. Sıklıkla karşılaştığımız hassâsiyetler: Kesilen hayvanların etleri, tâğûtî vasfa sahip olanlar hâricindeki devlet memurluğu, askerlik, çocukların okula gönderilmesi, vergi, emekli maaşı alma vb. konulardır. Buradaki mütedil çözüm; hassâsiyetlerin, bir bireysel özellik olarak kabul edilmesi, ancak bunun çevremizdeki müslümanlara dayatılmaması, hassâsiyet sahibi mü'minlerin örnekliklerini dayatmadan sürdürmeleri, güçle ve ideal anlamda çözümünün ancak İslâm devletiyle ilintili bu tür fedâkârlıkları herkesten beklememeleridir. Hassâsiyetini tevhidî ilkelerin olmazsa olmaz bir gereği gibi görmemek,

ancak bunları koruyarak örnek olmak, hassâsiyet sahibi mü'minlerin görevi iken; bu hassâsiyetlere katılmayan mü'minlerin görevi de kardeşlerini rencide etmemeleri, onları hoş karşılamalarıdır. Bu tür farklılıkların varlığı, bir zenginlik olarak kabul edilmelidir. Burada da her iki aşırı uca kaymadan, dengeli ve ölçülü hareket etmek esastır. Ancak, unutulmamalıdır ki, sâbiteler bağlamındaki hassâsiyetler, bu konunun dışındadır. Örneğin, tâğûtları ve tâğûtî vasfa sahip kurumları birtakım maslahatlarla desteklemek, bireysel hassâsiyet değil, bir sapma olarak değerlendirilmelidir.

Toplumu dönüştürme çabalarında da her iki aşırı uç, yine boy göstermektedir. Toplumu şiddet yoluyla aceleci adımlarla dönüştürmek isteyen şiddet yanlıları ifrâtı temsil ederken; örnek Kur'an neslini oluşturmak yerine bireyci, mevzîî kültürel ve eğitsel çalışmalarla yetinen ya da sadece bunları savunanlar tefriti temsil etmektedir. Yaşadığımız coğrafyada cami ve mescidleri topyekün mescid-i dırar ilan edenler ifrâtı, onları şimdiki konum ve kullanım şekliyle İslâm toplumunun emrinde ideal birer kurum olarak görenler de tefriti temsil etmektedir. Resmî otoritenin kurumlarında çalışan herkesi tekfir eden tekfirci anlayış ile, ayırım yapmadan hepsini olumlu sayan, tâğûtî kurumları güçlendiren kişi ve zihniyetleri tasvip eden gevşek anlayış, yine iki aşırı ucu temsil ederler. Mezhep bağnazlığı içinde olup mezheplere "dokunulmazlık" zırhı giydirenler ifrâtı, mezhep olgusunu yok sayan ya da görmezden gelenler ve mezhepsizliği, yani disiplinsizliği savunanlar ise tefriti temsil ederler. Muharref din kültürünün toplumumuzda hâkim olduğu bir gerçektir. Ancak bu kültürü temsil edenlere de ölçülü davranmak ve uygun bir dil geliştirmek gerekir. Bunu temsil eden grup ya da cemaatleri bir düşman gibi algılamak da, onları ümmetin onurlu birer temsilcisi gibi görmek de yanlıştır.

İtidalin yakalanmasında, Şeriatın maksat ve gayelerini anlamaya mâtuf bir ilmî disiplinin varlığı önem kazanmaktadır. Dengeyi (itidalî) elde etmede; derinlikli, hikmetli ve kapsayıcı bir bakış açısı devreye konulmalıdır. Aşırılıkları tamponlayabilmek için, hakikatin derinliğine nüfuz etmede acele etmemek, her gruptan müslümanlarla ve farklı cemaatlerle diyalog ve karşılıklı fikir alış-verişini önemsemek, hâdiselere çok yönlü ve geniş bakmaya gayret etmek, araştırmaya önem verip taklit ve donukluktan kurtulmak, ahlâken de sabırlı ve hoşgörülü olmak gerekir. Bu konularda, ilmî derinliği olan muttakî ve muvahhid ulemâya büyük görevler düşmektedir. Örnek ve öncü bir Kur'an neslinin motoru konumunda olması gereken ulemânın toplum içindeki savrulmaları

murâkabe edecek ilmî bir ağırlığı ortaya koymaları, vazgeçilmez bir zorunluluktur. Vasat/dengeli bir temsiliyetin gerekliliği, ümmetin fertlerinin aşırı uçlara kaymasını önlemek açısından da bir kez daha net olarak ortaya çıkmaktadır.

HAKSIZ TEKİR; BİR MÜSLÜMANI KÜFRE NİSPET ETME

Tekircilik Hastalığı

Bazı müslümanlar, kendi din anlayışlarına uymayan bir anlayış ve inancın sahiplerini hemen tekİR ediyor, dinden çıktıklarını söylüyorlar. Bu yaklaşım Müslümanları parçalıyor, birbirine düşürüyor, usulüne göre tenkit ve düzeltme kapısını da kapatıyor. TekİR hastalığı yüzyıllardır İslâm toplumlarının birleşmelerinin önünde en büyük engeldir. Tekircilik anlayışı Müslüman cemaatleri içten içe kemiren bir virüs olmuştur. Genelde tekİR hadisesi ilimde sığ olanlar ve genç Müslümanlar tarafından gündeme getirilmektedir. İslâmî yorum farklılıkları bizlerin aynı safta olmasını engellememelidir.

Uluslararası istikbârın yönlendirmesiyle bazı kesimlerin, İslâm dairesi içersine sadece dört mezhebi koymaları ve Müslümanların bir kısmını sırf farklı mezhep ve fırkalara mensubiyetlerinden ötürü tekİR etmeleri, ciddi şekilde yadırganacak bir davranıştır. Tekirci akımlar; ümmetin sorunlarını çözmek güdüsüyle mi bu işe kalkıştılar, İslâmî birlikteliğe katkı sağlamak ve Müslümanların yararına dönük mü hareket ediyorlar, yoksa grup, mezhep taassubu, intikam ve sığ düşünceleriyle mi hareket ediyorlar? TekİR hastalığına yakalanan bir Müslüman için öncelik, Müslümanların ümmet şeklinde birliği ve güçlenmesi değil; kendi cemaatinin düşüncesi ve diğer Müslümanlarla yaptığı münazaralarda haklı çıkma gayreti olmaktadır.

Hâlbuki Yüce Allah bize şöyle buyurmaktadır: *“Allah’a ve Rasûlüne itaat edin ve çekişip birbirinize düşmeyin. Yoksa çözümlüp yığınlaşırsınız da gücünüz gider. Sabredin şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.”*⁶²⁷; *“Hepiniz Allah’ın ipine sımsıkı sarılınız ve bir birinizden ayrılmayınız.”* ve *“Allah kalplerinizi birleştirdi de onun nimeti sebebiyle kardeş oldunuz.”*⁶²⁸

TekİRde aşırılığa götüren bir husus da; “Kâfire kâfir demeyen kâfirdir.” hükmüdür. Hâlbuki Ebû Hanîfe bu fetvâyı, açıkça kâfir olduğu bilinen birisini o haliyle tasdik sadedinde söylemiştir.

627 8/Enfâl 46

628 3/Âl-i İmran 103

TEKFİR KONUSUNDA ÂYET VE HADİSLER

a) Âyetler

“Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa veya sefere çıktığınız zaman iyi dinleyip anlayın. Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek ‘Sen mü’min değilsin’ demeyin...” ⁶²⁹

“Çok yemin edene, haysiyetsiz kimseye, kusur arayana, söz taşıyana, hayırdan alıkoyana, haddini aşana, çok günahkâr olana... iltifat etme!” ⁶³⁰

“Yazıklar olsun arkadan çekiştirmeyi ve yüze karşı kaş göz işaretiyle eğlenip ayıplamayı âdet edinene” ⁶³¹

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının. Zira zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırıp tecessüs etmeyin, kimse kimseyi gıybet etmesin. Hanginiz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır...?” ⁶³²

“Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa, bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.” ⁶³³

“Allah’a ve Rasûlüne itaat edin ve çekişip birbirinize düşmeyin. Yoksa çözümlüp yılgınllaşırsınız da gücünüz gider. Sabredin, şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.” ⁶³⁴

“Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz, onun dışında kalan gnahları dilediği kimseden affeder” ⁶³⁵

“...Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden umut kesmez.” ⁶³⁶

“De ki: ‘Sapıklar dışında Rabbinin rahmetinden kim ümit keser.’” ⁶³⁷

629 4/Nisâ, 94

630 68/Kalem, 10-12

631 104/Hümeze, 1

632 49/Hucurât, 12

633 49/Hucurât, 6

634 8/Enfâl, 46

635 4/Nisâ, 48

636 12/Yusuf, 87

637 15/Hicr, 50

“De ki: Ey kendi aleyhlerinde olmak üzere ölçüyü taşıran kullarım, Allah’ın rahmetinden ümitsizliğe düşmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhamet sahibidir.” ⁶³⁸

b) Hadis-i Şerifler

“Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in O’nun Rasûlü olduğuna şehâdet eden kimseye Allah ateşi haram kılmıştır.” ⁶³⁹

“Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in, O’nun elçisi olduğuna şehâdet ederek Allah’a kavuşan kimse cennete girecektir.” ⁶⁴⁰

“Allah’a inanıp O’na hiç bir şeyi ortak koşmayan Cennet’e girmiştir. Allah’a inanıp da O’na şirk koşan ise Cehenneme girmiştir.” ⁶⁴¹

“...Kim ‘lâ ilâhe illâllah’ der ve Allah’tan başka tapınılan şeyleri reddederse, onun malına ve canına haksız yere dokunmak haram olur. Hesabı Allah’a kalmıştır.” ⁶⁴²

“Ölen bir kimse (ölüm ânında) Allah’ın bir ve benim Allah elçisi olduğuma şehâdet (tanıklık) eder ve kalbi de bu işi tasdik ederse, Allah ona mutlaka mağfiret eder.” ⁶⁴³

“Kim bizim namazımızı kılar, bizim kiblemize yönelir, bizim kestiğimizi yerse işte o, müslümandır.” ⁶⁴⁴

“Bir kimsenin mescide alâkasını görürseniz, onun mü’min olduğuna şehâdet edin. Zira Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: ‘Allah’ın mescidlerini ancak Allah’a ve âhiret gününe iman edenler imar eder.’” ⁶⁴⁵

⁶³⁸ 39/Zümer, 54. Tâkip eden âyetlerde bu bağışlamanın, ancak tevbe ederek Allah’a teslim olmakla ve Allah’tan gelene (Kur’an’a) uymakla mümkün olabileceği vurgulanmaktadır.

⁶³⁹ Buhârî, İlim, 49

⁶⁴⁰ Kenzül Ummâl, naklen Şamil İslâm Ansiklopedisi, 3/340; Benzer bir rivâyet için Bk. Nesâî, Ame-lu'l-Yevm ve'l-Leyleti; K. Sitte, 17/492

⁶⁴¹ Müslim, İman, 152

⁶⁴² Müslim, İman 35, hadis no 21

⁶⁴³ İbn Mâce, Edeb 54, hadis no 3796

⁶⁴⁴ Nesâî, İman 9, hadis no: 8, 105; Buhârî, Salât 28; Tirmizî, İman 2, hadis no: 2611; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no: 2641

⁶⁴⁵ 9/Tevbe, 18; Tirmizî, Tefsir sûre 2, hadis no: 3092

*“Üç kişiden hesap sorma kaldırılmıştır: Aklını kaybetmiş kimse akıllanana kadar; uyuyan uyanana kadar ve çocuk bulûğa erene kadar. Bu üç zümreden kalem kaldırılmıştır ve yaptıklarından sorumlu tutulmazlar.”*⁶⁴⁶

*“Şüphesiz Allah, ümmetimden hata, unutma ve üzerine zorlandıkları şeylerden sorumluluğu kaldırmıştır.”*⁶⁴⁷

*“Müşrik olarak ölenle, bir müslümanı haksız yere öldüren hâriç, Allah bütün günahları affedebilir.”*⁶⁴⁸

*“Mü'min, haram kana bulaşmadıkça dininde genişlik içindedir.”*⁶⁴⁹

*“İnsanlar ‘Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed O’nun rasûlüdür’ deyinceye kadar kendileriyle savaşmaya emrolundum. Ne zaman bunu söylerlerse kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak dinî cezalar müstesna; iç yüzlerinin hesâbı/muhâsebesi ise Allah’a aittir.”*⁶⁵⁰

Üsâme (r.a.) savaşta bir insanı ‘Lâ ilâhe illâllah’ dediği halde öldürüyor. Durumu Peygamberimize iletiyorlar. Peygamberimiz onu öldüren kişiye *“Ey Usâme! Sen lâ ilâhe illâllah dedikten sonra adamı öldürdün ha!?”* diye sordu. O da, “sadece korkusundan, öldürüleceği endişesiyle ‘Lâ ilâhe illâllah’ dedi” diyor. *“Hel lâ şekakte kalbehu = kalbini yarıp da baksaydın ya, bu sözü samimiyetle mi söyledi, bilseydin! Kıyâmet günü lâ ilâhe illâllah gelince ona nasıl hesap vereceksin?”* dedi ve bu sözü çokça tekrarladi.⁶⁵¹

*“Bana insanların kalbini yarıp karınlarını deşip imanlarını araştırmam emredilmedi.”*⁶⁵²

*“Bir kimse diğerine (din kardeşine), ‘kâfir’ dediği zaman, bu ikisinden biri kâfir olur: Eğer dediği kimse kâfir ise adam doğru söylemiştir; yok eğer itham edilen kâfir değilse ona söylediği küfür sözü kendine döner (söyleyen kâfir olur).”*⁶⁵³

646 Ebû Dâvud, Hudûd, 17; Tirmizi, Hudûd,1; Nesâî, Talak, 21; İbn Mâce, Talak, 15

647 Buhârî, Talâk 11, İlim 44, Şurût 12, Enbiyâ 27; İbn Mâce, Talâk, 16

648 Ebû Dâvud, Fiten 6, hadis no 4270

649 Buhârî, Diyât 1

650 Buhârî, Cihad 102, İman 17; Müslim, İman 8; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no 2623; Tirmizî, Tefsir 78, hadis no 2606-2607; Nesâî, Zekât 3; İbn Mâce, Fiten 1; Dârimî, Siyer 10

651 Buhârî, Diyât 2; Müslim, İman 158, hadis no 96; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no 2643

652 Buhârî, Meğâzî 61; Müslim, Zekât 144

653 Buhârî, Edeb 73; Müslim, İman 111; Tirmizî, İman 16; Ebû Dâvud, hadis no 4662; Muvatta, 2/984

“Kim bir kimseyi ‘kâfir’ diye çağırır veya öyle olmadığı halde (ona) ‘Allah’ın düşmanı’ derse o söz kendisine döner.” ⁶⁵⁴

“Hiç kimse, bir başkasına ‘fâsık’ veya ‘kâfir’ demesin. Şâyet itham altında bırakılan kişide bu sıfatlar yoksa o söz, onu söyleyene döner.” ⁶⁵⁵

“Müslümana sövmek fâsiklık, onunla savaşmak küfürdür.” ⁶⁵⁶

“Kul, herhangi bir şeye lânet ettiğinde o lânet gökyüzüne çıkar. Semânın kapıları ona kapanır. Sonra yere iner, yeryüzünün kapıları da ona kapanır. Sonra sağa sola bakınır, girecek yer bulamaz da lânet edilen kişiye döner. Eğer gerçekten lânete lâyık ise onda kalır, değilse lânet edene döner.” ⁶⁵⁷

“Kim din kardeşinin ırzını/nâmusunu onun gıyâbında müdâfaa ederse Allah, kıyâmet günü onu cehennem ateşinden uzaklaştırır.” ⁶⁵⁸

“Mü’min; insanları kötöleyen, lânetleyen, kötü söz ve çirkin davranış sergileyen kimse değildir.” ⁶⁵⁹

“Müslüman, dilinden ve elinden müslümanların emin olduğu kişidir. Muhâcir de Allah’ın yasakladıklarını terk edendir.” ⁶⁶⁰

TEKFİR KONUSUNDA KURALLAR

1- Belli bir şahısla, grubu tekfir konusu farklıdır; hükümleri ayrı ayırdır. Fiille fâil farklıdır. Peygamberimiz’in genel olarak ifade ettiği içinde “şunu, şunu yapan” şeklinde “iman etmiş olmaz”, “kâfir olur”, “şirk koşmuş olur” diye ifade ettiği birçok hadisi, olayın vehâmetini, günahın önemini belirtmek için söylenmiş tehdit içerikli ifadelerdir. Peygamberimiz’in bu hadisle-

654 Müslim, 61/112

655 Buhârî, Edeb 44

656 Buhârî, İman 36, Edeb 44, Fiten 8; Müslim, İman 116; Tirmizî, Birr 51, İman 15; Nesâî, Tahrim 27; İbn Mâce, Mukaddime 7, 9, Fiten 4

657 Ebû Dâvud, Edeb 45, Tirmizî, Birr 48

658 Ahmed bin Hanbel, VI, 449-450

659 Tirmizî, Birr 48, hadis no 1978; Ahmed bin Hanbel, I/405, 416

660 Buhârî, İman 4, 5, Rikak 26; Müslim, İman 64-65; ebû Dâvud, Cihad 2; Tirmizî, Kıyâmet 52, iman 12; Nesâî, İman 8, 9, 11

rinde genel olarak kullandığı “küfür” ifadesi, o işi yapan belirli kimsenin “kâfir” olmasına delil olmaz. İbn Teymiyye bu konuda şöyle der: Bir söz küfür olup onu söyleyen de alel ıtlak (genel) tekfir edilebilir. Mesela: “Kim şunları, şunları söylerse kâfirdir, demek gibi.” Fakat o sözleri söyleyen müşahhas bir kişi olduğunda hüccet ona ikame edilinceye kadar küfrüne hükmedilmez, müşahhas (belirli, muayyen) kişiyi tekfir ettirici şey, hüccetin ikamesidir. Vâid (Tehdidi ifade eden, kötü âkıbet, cehennemde azab ile korkutucu naslar) ifade eden nasslarda da kaide böyledir. Zira Allah Teâlâ **“Yetimlerin mallarını zulümle yiyenler, karınlarına sadece ateş doldurmaktadırlar ve çılgın bir ateşe girecekler.”** (Nisa:10) buyurmuştur. Bu ve benzeri vâid ifade eden nasslar haktır. Ancak müşahhas/belirli bir kişi aleyhine vâidle şahitlik edilmediği gibi, ehl-i kiblenden muayyen bir şahsın aleyhine de ateşle şahitlik edilmez. Zira o şahsa vâidin tahakkuk etmesine şartlarının bir arada bulunmaması veya başka bir engelin sabitliği mâni olabilir. Haram ona ulaşmamış olabildiği gibi, ulaşmış da o kimse haramdan tevbe etmiş olabileceği gibi, çok fazla hasenâtı olup, irtikâp ettiği haramı onunla bertaraf da edebilir. Veya Allah Teâlâ onu büyük bir imtihana tabi tutar o da sabreder ve bu sebeple günahlarına keffâret olarak affedilebilir.

Sahibini tekfir ettiren sözlerin durumu da böyledir. Hakkı bilmeyi gerektiren nasslar bir kimseye ulaşmamış olabilir yahut nasslar ulaşmış da onun yanında sâbitlik derecesinde olmayabilir. Veya nassları anlamak onun için mümkün olmamıştır ya da Allah’ın mâzur göreceği başka şüpheler olmuş da olabilir. Mü’minlerden herhangi bir kişi hakkı elde etmede çaba harcar da bununla beraber hata ederse, Allah onun hatasını -nasıl olursa olsun- affeder. Hata ister nazarî/fikrî, ister amelî meselelerde olsun aynıdır. İşte bu kaide Rasûlullah’ın (s.a.s.) ashâbının ve imamların üzerinde olduğu kaidedir.⁶⁶¹ Bu konu, ileride daha geniş ele alınacaktır.

MUTLAK KÜFÜR – MUAYYEN KÜFÜR

Mutlak tekfir: Kitap ve sünnette karşılığı küfür ve şirk olan amelleri işleyen fâili belli olmadan “şunu yapan kâfirdir” veya “şunu söyleyen müşriktir” gibi durumlarda ilim sahiplerinin bu fiillere kanun koyucunun bildirdiği hükümleri genel anlamda vermesine mutlak tekfir diyoruz. Mesalâ “teşrî’ parlemantelerin hakkıdır’, yani “kanun koymak milletvekillerine aittir, onlar istedikleri

661 İbn Teymiyye, Mecmûu Fetavâ, c. 3, s. 345

kanunu çıkarabilir” diyen kişi kâfirdir” deriz. Bu mutlak anlamda bunu diyen herkesi kapsar. Fakat tek tek fertlere indirgediğimiz zaman (muayyen tekfir edeceğimiz zaman) durum değişir ve aslen müslüman olan birisi için tekfir etmeden önce şart ve engellerin kaldırılması ve kadı nezdinde delillerin sâbit olması gerekir. Bu meselede, söylenen bu söz veya işlenen fiilin, büyük küfür olduğuna dair delâleti kesin olan şer’î delile bakılır. Bu delil, delâleti değişik ihtimallere açık olan türden olmamalıdır. Küfür hükmünü vermek için mutlaka delilin hem sabit olması ve hem de delâlet yönünden kesin olması gerekir.

İbn Teymiye şöyle der: “Kitap, sünnet ve icmâ ile küfür olduğu sabit olan bir söz için “Mutlak küfürdür” denir. Şer’î deliller bunu göstermektedir. İman, Allah Teâlâ ve Rasûlû’nden öğrenilen hükümlerdendir. İnsanların zan ve hevâ-larına göre karar verecekleri bir konu değildir. Hakkında tekfirin şartları sâbit olmadıkça ve engelleri ortadan kalkmadıkça, bu tür sözleri söyleyen her kişi hakkında küfür hükmü verilmez. İslâm’a yeni girmiş olması veya ilimden uzak bir yerde yetişmiş olması sebebiyle içkinin veya fâizin helâl olduğunu söyleyen kişi bu kabildendir.”⁶⁶²

2- Te’vil edilebilecek bir durum varsa, bu te’vil, bizim açımızdan geçersiz ve hatalı da olsa te’vil sahibi tekfir edilmez. Hâricîlerin tekfir edilmemesi örneğinde olduğu gibi. Müfessir Kasımî, İbn Teymiyye’den naklen şöyle dedi: Kasdımız imamların mezhebi, mutlak küfürle onun çeşitlerini birbirinden ayırmakla ilgili tafsilat üzere bina edilmiştir.

Bu meselede dört mezhep imamının sözleri birbirinin aynıdır. Onlar, “İman, amelsiz sadece sözden ibarettir.” diyen Mürcieyi tekfir etmemişlerdir. Hâricîleri, Kaderiyyeyi vb. bid’at fırkalarını tekfire mâni naslar çok açıktır.⁶⁶³

3- Cehâlet, özellikle İslâm’ın hâkim olmadığı yerde, avam için mâzeret olabilir. Özellikle, günümüz câhiliyye ortamlarında insanlar, müslüman olduğunu iddiâ edenler ya da müslümanların yaşadığı yerlerdeki insanlar, çevrelerinden İslâm’ı ne kadar, doğru bir şekilde öğrenme, güzel örneklerini görme imkânlarına sahiptir? Çoğunlukla bid’at ve hurâfelerle yer yer tahri-fe uğramış din anlayışının, medyada, okullarda, hatta nice câmide tanıtılan ve yaşanan İslâm’ın ne oranda gerçek İslâm olduğu sorgulanmalıdır. Ve bütün bu olumsuz şartlar içinde insanın bazen hurâfelere, zâlimlerle işbirliği yapanlara karşı çıktığını zannedip değerlendirerek hak adına hakka karşı

⁶⁶² Mecmûu'l-Fetavâ, 35/101

⁶⁶³ Kasımî, Mehâsinu't-Te'vîl, c. 5, s. 1313

çıkabildiğini unutmamak gerekiyor. Câhillik, bilinmeyen İslâm'a karşı çıkmayı neticelendirdiği gibi, bazen bu câhiller sevdiği(ni zannettiği) dinin gerçeklerine karşı çıkıp çıkmadığını bile bilip değerlendirmeden aklına göre bir hükmü kabul etmeyebiliyor. Nice insan İslâm için kendini belki fedâ edebilecek durumda Allah'ı ve Rasûlünü sevdiği halde, düzen ve ortamın kurbanı olarak, ilim ve amel konularında da ihmalin neticesi, bazı müslümanlarca mürted ilan edildiği için onlara göre idamı hak eden duruma düşebiliyor. Acınması ve kurtarılması gereken bu zavallılara karşı görevlerini yerine getirmeyen müslümanların, bunları asılması gereken insanlar olarak ilân etmeleri ne kadar doğru olur? Bunlara ne verdik ki, ne istiyoruz? Bataklıktan, hele gübrelikten çok güzel kokulu güller mi çıkacak? Tek tük çıksa bile, gübreliğin gülistan olmasını beklemek idealizmin anormallik boyutu değil midir? Bataklık/gübrelik kurutulmadan b... böceklerinin veya sivrisineklerin önüne geçmek mümkün mü? Cehâlet, aldatmalar, saptırmalar, akın kara, karanın da ak gösterilmesi gibi tavırlar değerlendirilmeden ve bunlara çözümler bulunmaya çalışılmadan insanların hakka tümüyle nasıl teslim olabileceğini düşünmek gerekiyor.

Rasûlullah (s.a.s.) hutbede şöyle buyurdu: *“Ey insanlar, bu şirkten sakının. Muhakkak ki o, karıncanın kimıldamasından daha gizlidir.”* İçlerinden birisi: “Ey Allah'ın Rasûlü, karıncanın kimıldamasından daha gizli olduğu halde böyle bir şirkten nasıl sakınabiliriz?” *“Ey Allah'ım, bile bile sana herhangi bir şeyle şirk koştuktan yine Sana sığınırız. Bilmediğimiz şeylerden de Senden mağfiret dileriz' deyin”*⁶⁶⁴ buyurdu.

Gördüğümüz gibi Rasûlullah bizlere şirkin birisi bizim tarafımızdan bilinen, diğeri bize gizli kalan olmak üzere iki çeşit olduğunu öğretmek üzere ve bizleri bilmediğimiz ve düşme ihtimalimizin olduğu şirkten dolayı Allah'tan mağfiret dilememizi emretmiştir. Kesinlikle biliyoruz ki, Rasûlullah (s.a.s.) bizlere ancak Yüce Allah'ın mağfiret edeceğini belirttiği şeylerin mağfiret edilmesinin istenebileceğini emreder, böyle olmayanları ise emretmez. Dolayısıyla kişinin bilemeyeceği bu şirk çeşidi, Yüce Allah'ın: *“Muhakkak Allah kendisine şirk koşulmasını mağfiret etmez, fakat bunun dışında kalanları; dilediği kimse-ler için mağfiret eder.”*⁶⁶⁵ buyruğunda kast edilen şirk değildir. Ve yine aynı şekilde bu, Şeriatın müşrik olarak nitelendirdiği kimselerin şirki de değildir.

664 İmam Mervezî, Müsned-i Ebû Bekri's-Siddîk, çev. A. Davudoğlu, s. 89-93, hds. no: 17, 18; Suyûtî, Câmiu's-Sağîr Muht. Tercüme ve Şerhi, c. 2, s. 504, hds. no: 2458; Buhârî, Edebu'l-Müfred, 296, hds. no: 716; Münzirî, Hadislerle İslâm (Terğîb ve Terhîb), c. 1, s. 95, hds. no: 33; İbn Hacer el-Askalânî, Terğîb ve Terhîb, s. 23, hds. no: 11; Zebidî, İthâfu's-Sâde, II/272-273, VIII/281; Ebû Hâcer Besyûnî, Mevsûatü Etrâfi'l-Hadîs, II/213; İbn Kesir

665 4/Nisâ, 48, 116

Yine bundan, câhil kişinin, bilgisizliği dolayısıyla mâzur olduğu sahih olarak anlaşılmaktadır. Çünkü ümmet ittifakla ve ihtilâfsız olarak şunu kabul etmiştir: Eğer bir kimse, şirkin herhangi bir türünün şirk olduğunu açıkça görüp biliyorsa ve buna rağmen şirk olan bir sözü söyleyecek veya şirk olan bir davranışı işleyecek olursa o kişi kâfirdir, müşriktir ve (daha önceden müslüman ise) mürted olduğuna hüküm verilir.

Âlimlere, Allah'ın dinini insanlara ulaştırmakla kendini görevli kabul eden dâvâ adamlarına farz olan ise, bilmesi gereken şeyleri bilmeyen, kendisinin ihtiyaç duyduğu bilgileri öğrenememiş bulunan bilgisiz kimselere, dinde gerekli bilgiyi kazandırmaktır. Ta ki bu câhil kimseler, şirkin ve sapıklığın uçurumlarına yuvarlanmasınlar.

Çok sayıda âyet ve hadisten anlaşılacağı gibi; bilgisiz olan bir kimsenin delilden haberdâr oluncaya kadar, bilgisizliği dolayısıyla mâzûr olduğunu kabul etmek gerekir. İnsanlar kendilerine delil belirtilmedikçe bilgisizlikleri dolayısıyla Allah yanında mâzur olabilirler; biz onların mâzur olabileceği anlayışını öne çıkarmak ve böyle kimseleri tekfirden kaçınmak zorundayız. Bu durumda olanlar âlimlerin çoğunluğuna göre müslümandırlar, âsi değildirler, fâsık değildirler. Yüce Allah'ın gerçek emrinin ne olduğunu bile bile Allah'a isyanı emreden tâğutları rab edindiğini şer'î delille tesbit etmiş olduğumuz muayyen kişiler ise bu genel hükmün dışındadır. Bir kimseye delil açıklandıktan sonra, şer'î bir belge ve delil ile onun şer'î hükmü bilmiş olduğu sâbit olan ve bile bile Allah'ın hükmünü kabul etmediği kesin olan bir kimsenin kâfir olduğunda şüphe yoktur.

4- İctihadî ve zannî delillerle küfür kabul edilen konularda tekfirden kaçınılmalıdır. Suç, şüphe ile zâil olur; hadler şüphe durumunda düşer. Tekfir, had cezası gerektiren suçlardan daha büyük bir suçlamadır. Ümmetin ve âlimlerin küfür veya şirk olduğunda icmâ etmeyip ihtilâf ettikleri yoruma dayalı hususlarda, biz delili en kuvvetli olan görüşü, yorum veya icthadı kabullenmeliyiz. Ama, bizim en kuvvetli delil olarak kabul ettiğimiz görüş, başkalarınca kabul edilmeyebilir, delil onlara göre kuvvetli görülmeyebilir. İhtilâf edilen konuların dışında, sahih olduğu kesinlikle kabul edilen icmâ' konusunda muhalefet eden kişi, bu genel hükümden müstesnâdır. Çünkü böyle bir icmâ' onun delilini zaten apaçık çürütüyor, icmâ'a muhalefet edenin, tekfir edilmesi gereği herkesin ittifakıyla sâbittir. Hakkında farklı icthad ve âlimlerin farklı görüşleri olan konularda ise tekfir etmekten kaçınmak mutlaka gereklidir. Çünkü Akaid, zanna dayandırılmaz. Her icthad, her yorum zannî

içerir. Günümüzdeki tekfirle ilgili konuların çoğu bu kapsamdadır. Demokrasi bize göre küfür kabul edilebilir. Ama başkası, onun içini farklı dolduruyor, onu farklı şekilde anlıyor olabilir. Her ne kadar onların delili bize çok kuvvetli gelmiyorsa bile, bu te'vil, onları tekfir etmemize engeldir. Halktan herhangi bir kimsenin; düzenin devamından yana, tâğüt kabul ettiğimiz kimselere oy vermesi de böyledir. Bu tavır, bize göre küfürdür, ama sadece oy verdiği için insanlara kâfir demenin çeşitli mahzurları vardır. Bir şahsın yanlısına karşı çıkıp onu uyarmanın ve ona doğru din anlayışını tebliğ etmenin, o kimseye “kâfir” demeden onlarca çeşit yolu vardır. Mevcut şartları ve karşısındaki mü'minlerin imkânını değerlendirmeden; tâğütlerin emrinde askerlik yapanlara, mecbur olduklarında istemeyerek de olsa mahkemeye çıkanlara, vahyi reddeden okullara gidenlere veya çocuklarını bu tip okullara gönderen kişilere, “ikrâh”ı yanlış yorumlayıp bazı pislikleri⁶⁶⁶ ve imzaları formalite kabul edip şirke bulaşanlara, ya da sadece tarikata bağlı olduğu bilinenlere; bunlarla birlikte “ben Müslümanım” diyen, Allah'ı ve Peygamberini sevdiğini tahmin ettiğimiz ve namaz kılanlara “kâfir” hükmü vermek, yanlıştır. Bu yanlışlık; hem icthadî ve zannî delillerle küfür kabul edilen konularda tekfirden kaçınma ile ilgili ve hem de aşağıdaki maddelerde anlatılacak hususlar açısından değerlendirilmelidir. Câhilliye toplumunda yaşadığı için bazı problemlere sahip olan, ama İslâm'ı tek din, Şeriat'ı en doğru dünya düzeni kabul eden, ama hatalı te'vili veya yanlış anladığı nasslar neticesi, savunduğu ve gittiği yolun “Nebevî bir metod” olmadığını bilemeyenler İslâm'ın dışına çıkarılmamalıdır.

Dikkat ederseniz, biz bu kimselere “kâfir” damgası vurmanın yanlışlığından bahsediyoruz. Yoksa, bu eylemleri hiçbir şekilde savunmuyoruz. İçinde zehir olma ihtimali olan bir suyu ölmek istemeyen kimse nasıl içmezse, cehenneme gitmek istemeyen kimsenin de özellikle akaid açısından şüpheli şeylerden kaçınması, % 1 ihtimalle şirk olan husustan kaçınması gerektiğini, bunun imanı ispat anlamına geldiğini belirtiyoruz. Bu eylemlerden bazılarının küfür olduğu görüşüne de katılıyoruz; ama her küfrün kişiyi kâfir etmediğini ve ihtilâflı konularda kişilere “kâfir” damgası vurmanın yanlışlığını belirtiyoruz. Bu insanları tekfir edip dışlamak değil; tevhidi, tüm boyutlarla anlatmaya çalışmanın bizim görevimiz olduğunu söylüyoruz.

Bununla birlikte; halk ile aydınlar (dini iyi bilen ya da bilecek imkânı olanlar), oy verenle oy verilenler, hükmedilenlerle hükmedenler, istemeden mecbur olanlarla isteyerek ve adâlet bekleyerek mahkemeye müracaat edenler, gücü ve imkânı olmayan mustazâflarla her imkânı elinde olanlar, câhillerle âlimler,

⁶⁶⁶ Şirk ve müşrikler pisliktir. Bk. 9/Tevbe, 28

te'vil ederek bir yoruma katılmayanlarla açıkça hükmü kabul etmeyenler aynı kategoride değerlendirilemez; aynı şekilde hüküm verilemez.

5- Mü'minlere yönelik sûizan yasaklanmış; hüsn-i zan tavsiye edilmiştir. Kur'an, zanla hüküm verilemeyeceğini açıklar: *"Şüphesiz zan, haktan (ilimden) hiçbir şeyin yerini tutmaz."*⁶⁶⁷ Yine Kur'an, sûi zandan, kötü sanıdan kaçınmayı emreder: *"Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirip gıybet yapmasın..."*⁶⁶⁸; *"Bilmediğinin peşinden gitme."*⁶⁶⁹ Bu hükümleri bilen ve Allah'ın hatadan koruduğu mâsûm Peygamberinin: *"Zandan çokça sakının. Çünkü muhakkak zan sözlerin en yalanıdır."*⁶⁷⁰ beyanını işitmiş kimselerin, başkasına yapabileceği en şeni, en ağır itham olan tekfirden kaçınması gerekir. Bu konuda şer'î kesin delil ile hiç bir zanna ve şüpheyeye yer vermeyen deliller ortaya konulmadıkça asla böyle bir işe kalkışmamalı ve şahsî görüşüne, yani zannına tâbi olarak, Yüce Allah'ın öyle bir kimse hakkında vermesini emretmiş olduğu hüküm olan İslâm hükümünün dışında herhangi bir hükmü zannına uyarak vermemelidir.

6- Suç, şüphe ile sâkıt olur. Tekfir gibi büyük bir suçlama da şüphe ile düşmelidir. *"Şüphelerden dolayı hadleri kaldırın (uygulamayın)."*⁶⁷¹

Hanefî Fakîh ve Usûlcülerinin Bu Konuda Açıklamaları:

Hanefî kitaplarından Câmiu'l-Fusûleyn'de denilir ki: "Tahâvî, arkadaşları-mızdan şöyle rivâyet eder: "Bir kişi, imandan ancak imana girdiği şeyi inkâr ettiği zaman çıkar. Böyle bir şey vuku bulmadıkça dinden çıkmaz. Sonra da böyle bir husus vuku bulsa da kesin kanaat oluşmadıkça bu kişinin mürtetliğine hükmedilmez. Şüpheli bir durum varsa mürtetliğine hükmedilmez. Çünkü sabit olan İslâm şüphe ile izale edilemez. Ki İslâm yücedir, hiçbir şey ona üstün gelemaz. Bir âlime, Ehli İslâm'ı tekfir hususu sorulduğunda bu hususta soruya cevap verirken aceleci olmamalı, bu konuda iyi bir araştırma yapmalıdır." el-Fetevâ es-Suğra adlı eserde şöyle denilmektedir: "Bir kimsenin tuttuğu yol (te'vil yolu) onu tekfir etmeyi engeller. Müftî bir yöne meyleden (te'vil

667 10/Yunus, 36; 53/Necm, 28

668 49/Hucurât, 12

669 İsrâ:17/ 36

670 Buhârî, Nikâh 45, Edeb 57, 58, Ferâiz 2; Müslim, Birr 28-34; Ebû Dâvud, Edeb 40; Tirmizî, Birr 18

671 Ebû Dâvud, Salât 14; Tirmizî, Hudûd 2

eden) kişiyi tekfir etmemelidir.” el-Hulâsa ve diğer eserlerde de şöyle denilir: “Bir meselede tekfiri gerektiren birçok ihtimal varsa, ancak bir tek yön tekfiri engelliyorsa bu yöne itibar edilmeli, kişi hakkında genellikle Müslüman olduğu zannı beslenmelidir.” el-Bezzaziye’de ziyade ile denir ki: “Ancak, küfrü gerektiren hali kişi kendi irâdesi ile te’vile izin vermeyecek şekilde tasrih ederse o zaman başka.” Şöyle ki: “Şâyet bir adam Müslüman birinin dinine söverse, bu sövgü dini hafife alma olduğu için tekfir edilmesi gereken bir husustur. Ama böyle bir olayla karşılaşan bir kimse şöyle bir ihtimali gözden kaçırmamalıdır: Bu sövgü, o kişinin ahlâkî çirkinliğinden mi kaynaklanıyor, yoksa o kişinin Din-i İslâm’a karşı bir garazı mı vardır? Eğer dine karşı olan bir garazdan dolayı ise o zaman bu kişi tekfir edilir. Yok, ahlâkî bozukluktan kaynaklanan bir husussa o zaman tekfir edilmez. Bazı Hanefî âlimleri bunu özellikle belirtmişlerdir.”

el-Fetevâü’l Hayriyye adlı eserde şu durumda olan kişi hakkında fetvâ sorulur: “Şâyet hâkim, birine: ‘Sen şeriatı râzı mısın?’ diye sorsa ve adam da ‘hayır, kabul etmiyorum’ dese müftî de onun kâfir olduğunun fetvâsını verse -ki bu fetvâdan dolayı karısı da ondan ayrılır-, peki, bu cevabından dolayı bu kişinin küfrü sâbit olur mu, olmaz mı?” Buna şu şekilde cevap verilir: Âlim olan kişi ehl-i İslâm’ı tekfir hususunda acele etmemelidir. Daha önce bu durumda olan için tâzir ve cezalandırma uygulanır. Yoksa böyle çirkin ve uygunsuz söz söyleyen kişiyi tekfir etmemişlerdir. İhtimaldir ki kişi bu sözü şeriaten tiksindiği veya ona karşı istikbarda bulunduğu için değil de hasmına olan aşırı öfke ve kızgınlığından dolayı söylemiş olabilir.” Fetevâ Tatarhanye’de ise: “İhtimaller göz önünde bulundurularak tekfir hükmü vermekte acele edilmez. Çünkü tekfir cezalandırmada nihâî noktadır. Nihâî nokta da cinâyetin son haddini gerektirir ki o da öldürmedir. İhtimallerin olduğu bir hususta ise böyle kesin hüküm verilmez.” Bahr’da ise bu ihtimaller sayıldıktan sonra şöyle denir: “Eğer Müslüman birinin sözü güzel bir noktaya hamledilebiliyorsa tekfirine fetvâ verilemez. Velev ki zayıf bir rivâyet de olsa bu kişinin küfrünü gerektiren hususta ihtilâf söz konusu ise fetvâ o zayıf rivâyet dikkate alınarak ona göre verilir. Durum böyle olmasına rağmen yukarıda zikredilen tekfiri gerektiren lafızlar, te’villerine bakılmaksızın, temel alınarak çokça kişi hakkında tekfir fetvâları veriliyor. Ben nefsim bunlarla hiçbir fetvâ veremeyeceğimi gerekli kıldım.” Reddu’l Muhtar’da İbn Âbidin el-Hayr er-Remlî’den, o Bahr’ın sahibinin yaptığı açıklamanın peşinde şöyle der: “Velev ki zayıf bir rivâyet olsa dahi... Derim ki şâyet mezhep ehlinin dışında olanların yanında dahi zayıf bir rivâyet varsa, zayıf da olsa bu ihtimal değerlendirilir. Ki küfrü gerektiren hususların tayininde icmânın var olma şartı da bu görüşü desteklemektedir.” Hanefi tahkikçilerinden Kemaleddin İbn Hümmam der ki: “Mezhep ehli, tekfiri çokça yapar. Fakat

fakîhler böyle değildir. Onlar itidallidirler. Bunlar müctehid imamlardır. İşte bu hususta fakîhlerden başkasına itimat edilmez.”

7- Berâat-ı zimmet asıldır. Fıkhnın genel prensiplerinden biri de budur. Aksine bir hüküm veya delil bulunmadığı sürece, kişinin hukukî ve cezâî sorumluluğunun olmaması demektir. Bu prensibe göre, Allah'ın hükmü bulunmadan fert herhangi bir yükümlülükle mükellef tutulamaz. Aynı şekilde, aksine bir delil bulunmadıkça kişinin suçsuzluğu ve borçsuzluğu esastır. Mecelle'de: “Berâet-i zimmet asıldır” şeklinde küllî kaide olarak yer alır. Suçluluğu hükmen sâbit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

8- İnsan ne ile İslâm'a girerse, onlardan birini inkârla dinden çıkar. İnkâr edilen şeyin tevhid kelimesinin zarûrî ve kesin izahı veya zarûrât-ı diniyeden olması gerekir ki, tekfir edilebilsin.

Zarûrât-ı dîniyye, yani dinden olduğu zorunlu olarak bilinen şeyler, âlim ve câhilin bildiği hususlardır. Bu iş aynı zamanda nisbî/izâfî bir duruma dönüşüp zaman, mekân ve şahıslara göre değişebilir. Dinden olduğu zorunlu olarak bilinen, şeriat güneşinin her tarafa ışık saçtığı parlak döneminde olup insanlara Allah'ın dinini tebliğ eden ve onlara hüccet ikame eden, ilmiyle âmil âlimlerin çok olduğu dönemler farklıdır. Şeriat güneşinin battığı, âlimlerin -insanlara dinlerini bulandırıp gerçekleri örtbas eden- kötü kişiler olduğu, hak ehli kişilerin de az olup herkese seslerini duyuramadıkları dönemler daha farklıdır.

Dinden olduğu zorunlu olarak bilinen bir şeyi kişi bilerek inkâr ederse inkârı sebebiyle o kimse tekfir edilir ve âlimlerin kararlaştırdığı gibi İslâm ümmetinden dışarı çıkar. Nevevî şöyle demiştir: “Dinden olduğu zorunlu olarak bilinen bir şeyi inkâr eden kişiye mürtedlik ve küfür hükmü verilir. Meselâ: Zina, içki haksız yere adam öldürme gibi haram olduğu kesin bilinen şeyleri helâl sayan kimsenin durumu böyledir.”⁶⁷²

Hattâbî şöyle demiştir: “Ümmetin icmâ ettiği ve bilgisi yaygın olup herkes tarafından bilinen bir hükmü inkâr edenin durumu da aynıdır.”⁶⁷³ İbni Ebi'l-İzz de şöyle der: “Kitab'ın hükmünü reddeden kimsenin tekfir edilmesinde şüpheler yoktur. Fakat Kitab'ın hükmünü kendisine âriz olan bir şüpheden dolayı

672 Müslim, Nevevi Şerhi 1/100

673 A.g e., 1/100

tevil eden kimse hemen tekfir edilmez, tevilinden dönmesi için ona meselenin doğrusu açıklanır.⁶⁷⁴

Dinden olduğu zorunlu olarak bilinen bir şeye cehâletin mâzeret olmamasının sebebi, onların herkes tarafından biliniyor olmasındandır, Dinden olduğu zorunlu olarak bilinen şeyleri bilmeyen bazı şahısların herhangi bir zaman ve herhangi bir mekânda var olduğu farz edilse, bu gibi şahısları âlimler cehâletine binâen mâzur görürler.

Zârûrât-ı Diniyyeden birini inkâr eden, bu sözün dinden çıkardığını bilmese dahi kâfir olur. Örneğin haram olduğunu bildiği hâlde içki içmenin helâl olduğunu söylemesi gibi, işte o kâfir olur. O hâlde zârûrât-ı Diniyyeden olduğu bilineni inkâr eden kâfir olur, ancak şu durumlardan birinde olması müstesnâdır:

a- İslâm'a yeni girmiş olması,

b- Gerçek âlimlerden uzak bir beldeye yetişmiş olması,

c- Müslümanlar arasında yetişip meselenin hükmü kulağına çok tekrarlanmadığı için İslâm'a yeni girene benzer bir durumda olması. Bu durumlardan biri veya birkaçı bulunduğu için; inkâr etmiş olduğu hükmün, Allah'ın Dini İslâm'da bulunduğunu bilmemiş olması şartıyla müstesna tutulur ve tekfir edilmez. Aynı şekilde, dinî veya akîdevî bir konuda bir te'vilde bulunup, farklı yorumlayarak yorum ve te'vilinde yanılan bir kişi de müstesna tutulur, tekfir edilmez. Yaşadığımız ülkede ilmî çalışmaların yeterli şekilde yapıldığını iddia etmek zordur. İstisnâlar dışında tevhid ve şirk insanlara anlatılmadığı gibi, Cumhuriyet'ten sonra özellikle iman konusu bulandırılmaya çalışılmıştır. Hocalardan çoğunun, insanlara hakla bâtili karıştırarak ve onlara şirki süslü göstererek din anlattığını hesaba katmak gerekiyor.

9- Kelime-i şehâdet veya tevhid kelimesiyle İslâm'a girilir. Bu sözü söyleyen bir kimsenin müslümanlığını kabul etmeli; bu şehâdet veya tevhid kelimesine ters bir söz veya davranışta bulunan kimsenin niçin bu şehâdet ve tevhidi reddettiğini açıklaması istenmelidir.

İslâmî bağ, kelime-i şehadeti telaffuz etmekle gerçekleşir. Birçok âlim ve yazar bu hususta icma olduğunu nakletmişlerdir. Kelime-i şehadetten sonra namaz, zekât vb. şer'î ibâdetler talep edilir. Kişi bu ibâdetleri terk etmesinden dolayı şeriatın belirlediği cezaya çarptırılır. Günümüzde bazı kimselerin; İslâmî bağın gerçekleşmesine bazı âlimlerin mesaj ve şuur vermek için kelime-i

674 İbni Ebî'l-İzz, Şerhut-Tahâviye, sb 223

şehâdetin iyi anlaşılması konusunda şart olarak zikrettiği; ilim, sevgi, bağlanma, yakîn vb. şeyleri zorunlu görmesi cehâlettir, taşkınlıktır. Çünkü zorunlu görülen bu şeylerin çoğu kalbî amellerdir, bedenî ameller değildir. Kalbî amelleri tahkik etmeye, başkası için yol yoktur. Sonra dünya ile ilgili ameller zâhire göre tertip edilmiştir, sırları ise sadece Allah bilir. Bazı kimseler de İslâmî bağın gerçekleşmesi için kişinin namaz kılıp zekât vermesini de şart koşmuşlardır. Bu hükmün tersine selefin icmâ etmesi sebebiyle bu söz bid'attir. Bu sözün bid'at oluşuna delil ise; Kitab ve Sünnette sayılmayacak kadar çoktur. Meselâ: *"...Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse dinde sizin kardeşlerinizdirler..."*⁶⁷⁵ Eğer tevbe ederler, yani; "Tevhidi ifade eden kelime-i şehâdeti söyleyerek tevbe ederlerse..." demektir. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"İnsanlar 'Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun rasûlüdür' deyinceye kadar kendileriyle savaşmaya emrolundum. Ne zaman bunu söylerlerse kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak dinî cezalar müstesna; iç yüzlerinin hesâbı/muhâsebesi ise Allah'a aittir."*⁶⁷⁶ As-hâb'dan Üsâme'nin savaşta bir insanı 'Lâ ilâhe illâ Allah' dediği halde öldürmesi üzerine; Peygamberimiz'in şiddetle kızması ve: *"Ey Usâme! Sen lâ ilâhe illâ Allah dedikten sonra adamı öldürdün ha!?"* diye tepki göstermesi ve: *kalbini yarıp da baksaydın ya, bu sözü samimiyetle mi söyledin, bilseydin! Kıyâmet günü lâ ilâhe illâ Allah gelince ona nasıl hesap vereceksin?"* deyip bu sözünü çokça tekrarlama⁶⁷⁷ hangi sözle İslâm'a gireceğini açık şekilde belirtir.

Rasûlullah (s.a.s.), amcası Ebû Tâlib'e ölüm vaktinde: *"Lâ ilâhe illâ Allah de, kıyâmet gününde onunla senin lehine şehâdet edeyim"* dedi. Ebû Tâlib: "Kureyş'in beni ayıplaması ve hakkımda 'Ebû Tâlib bunu korktuğu ve sabre demediği için yaptı' demeleri olmasaydı, o kelimeyi söyler ve senin gözünü aydın ederdim" dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ: *"Muhakkak ki sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin. Fakat Allah kime dilerse ona hidâyet verir."*⁶⁷⁸ âyetini indirdi.⁶⁷⁹ İslâmî bağ, Müslüman baba ve anneden dünyaya gelmekle gerçekleştiği gibi, bülûğ çağına gelmeden önce küçüklüğünden beri Müslümanların velâyeti altında yetişen kimselere de gerçekleşir. Buna delil olarak Rasûlullah'ın (s.a.s.) şu mübârek hadisini zikredebiliriz: *"Dünyaya gelen her insan, fıtrat üzere doğar; sonra anne ve babası onu yahûdi, hristiyan, mecûsi*

675 9/Tevbe, 11

676 Buhârî, Cihad 102, İman 17; Müslim, İman 8; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no 2623; Tirmizî, Tefsir 78, hadis no 2606-2607; Nesâî, Zekât 3; İbn Mâce, Fiten 1; Dârimî, Siyer 10

677 Buhârî, Diyât 2; Müslim, İman 158, hadis no 96; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no 2643

678 28/Kasas, 56

679 Müslim, 25/42

(farklı bir rivâyete göre **veya müşrik**) **yapar.**”⁶⁸⁰ Bu hadiste Rasûlullah (s.a.s.): “anne ve babası Müslüman yapar” dememiştir. Çünkü her doğanın, doğduğu fitrat, İslâm’dır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “**Sen, yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmışsa ona çevir. Zira Allah’ın yaratmasında değişiklik olmaz. İşte dosdoğru din budur. İnsanların çoğu bilmez.**”⁶⁸¹

Rasûlullah’ın (s.a.s.): “**Her Müslümanın kanı, malı ve ırzı diğer Müslümana haramdır.**”⁶⁸² hükmünden dolayı İslâmî bağı gerçekleşen kimsenin kanı, malı ve ırzı korunma altına alınmış olur. Böyle bir kimseyi bilmeden amelî küfür irtikâp etmesi veya itikadî küfre düşmesi sebebiyle tekfir etmek ve İslâm milletinden çıkartmak kimseye câiz değildir. Ancak bu, şer’î hüccetin/delilin ikamesinden sonra mümkündür. Şer’î hüccetin ikamesi ise İbn Hazm’ın ifade ettiği gibi şöyledir: “Hücceti kişiye öyle ulaştıracaksın ki artık ondan sonra hiçbir dayanağı kalmayın ve ona teslim olsun. Bu mevzuda Şeyhülislâm şöyle demiştir: “Terk ettiğinde tekfir edilen hüccet, kişiye şer’î hükümleri bilen sultan ve itaat olunan emir gibi kimseler tarafından tebliğ edilip ikame edilmelidir.”

Şeyh Süleyman b. Sehman şöyle demiştir: “Hüccet ikamesini güzel yapamayan kimsenin, hüccet ikame etmemesi gerekir. Allahu a’lem bu benim için açık bir durumdur. Bildiğime göre, hüccet ikamesini güzel yapamayan, dinin hükümlerinden habersiz câhil kimseler, bu fiili yapsalar da âlimlerin ifadelerine göre onların hüccet ikamesiyle hüccet ikame edilmiş olmaz.”⁶⁸³ Öncelikle hüccetin Kitap ve Sünnetten olması, çok açık olup karışık olmaması, hüccet ikame edilen kişinin bütün şüphelerini iptal edici kesin deliller olması gerekir. (Muhâtaba en güzel ahlâk örneği sunarak nezakete, güzel üslûba dikkat edilmesi gerektiğini unutmamak gerekir. Muhâtabı küçümseyerek hırçın ve zorbalıkla hüccet ikame etmeye çalışanlar, insaf edip bu işten vazgeçmeli ve insanları dinden soğutmamalıdır.) Bazı meseleler âlime ihtiyaç duymaz. Meselâ: Kur’an’dan bir âyette hata eden kişiye Kur’an’ı getirip göstermek yeterlidir. Bundan sonra büyüklük taslar ve âyeti Kur’an’da gördükten sonra inkâr ederse küfre girer.

680 Buhârî, Cenâiz 79, 80, 93; Müslim, Kader 22-25, İman 264; Müsned-i Ahmed, II/ 233, 435

681 30/Rûm, 30

682 Buhârî, Nikâh 45, Edeb 57, 58, Ferâiz 2; Müslim, Birr 28-34, hadis no 2563; Ebû Dâvud, Edeb 40; Tirmizî, Birr 18, 55, hadis no 2055; İbn Mâce, Zühd 23

683 Minhâcu Ehl-i Hak ve’l-İttibâ

10- Müslümanlık iddiası, şehâdet kelimesi gibi kişinin müslümanlığıyla ilgili söylediği söz, bâtil ve yalan olduğu ortaya çıkıncaya kadar hak ve doğru kabul edilir. Bir kimse hakkında şüphe ve zan ise, hakikati ve doğruluğu çıkıncaya kadar geçersizdir, yalan sayılır.

11- Ehl-i kible tekfir edilmez. Ehl-i kible: Kibleye, yani Kâbe'ye doğru yönelerek namaz kılmanın farz olduğuna inanan, ancak inanç esaslarını değişik şekillerde yorumlayan farklı mezheplere bağlı bütün Müslümanları ifade eder. Kelime-i şehâdeti söyleyip içeriğine iman eden, zarûrât-ı diniye adı verilen İslâm'ın temel hükümlerini kabul eden ve namaz kılan kimsenin tekfir edilmesine Ehl-i Sünnet karşıdır. Ehl-i kible olan Müslümanların tekfir edilemeyeceği hususu, Ehl-i Sünnet'in genel prensipleri arasında yer almaktadır.

12- Peygamberimiz, vahiyle kendisine bildirilen münâfıkları ashâbına bildirmedi. Onlara Müslüman muâmelesi yapılmasına izin vermiş, hatta mecbur etmiş oldu. Ama savaşta "Îlâ ilâhe illâllah" diyen birini öldürdü diye sahâbisi Üsâme'yi şiddetli şekilde azarlardı.

Peygamberimiz, kendisine vahiyle bildirilen (kâfirlerin en tehlikelisi olan ve cehennemden en alt tabakasında azap göreceği) "münâfıklar"ı ashâbına bildirmedi. Kendi zamanında yaşayan münâfıkların listesini, başka hiçbir kimseye söylememesi şartıyla, sır olarak sadece Huzeyfe'ye bildirdi. Diğer ashâbının, aralarına karışarak, kendilerini gizleyen ve böylece fitne çıkarmak isteyen münâfıklara Müslüman muâmelesi yapmasını sağlamış oldu. Hayatında da, kendisini Müslüman olarak tanıtan hiç kimseyi tekfir etmedi. Ashâbın da şehâdet kelimesi getiren herhangi bir Müslümanı tekfir ettiğini bilmiyoruz. İlk tekfir, bilindiği gibi, Hâricîler tarafından büyük bir bid'at olarak ortaya çıktı.

13- Bir kâfiri mü'min sanmakla yapılacak hata, bir müslümanı kâfir saymakla yapılacak hatadan çok daha hafiftir. Çünkü Kur'an'da ve hadislerde haksız tekfir yasaklanmış, ama açıkça küfürleri belli olmayan ve ben müslümanım diyen kâfir olma ihtimali olan kimselere Müslüman muâmelesi yapılması yasaklanmamış, tam tersine; ashâbdan ve diğer Müslümanlardan (küfrünü kısmen gizleyen) münâfıklara Müslüman muâmelesi yapması istenmiştir.

"Kâfir Zannedilene Kâfir Demeyeni Kâfir Kabul Etmemek; İki Müslüman, Üçüncü Bir Kişinin Şüpheli Durumundan Dolayı Birbirlerini Tekfir Etmemelidir"

Günümüzde şöyle bir durumla karşılaşılıyorsunuz: Bir insan, toplumda başka bir insanı tekfir ediyor ve onu kâfir-müşrik ilan ediyor. Bunu yaparken de te'vile/yoruma başvuruyor. Siz de o kişinin müslüman olduğuna inanıyorsunuz. Yani karşınızdaki kişi, üçüncü bir kişiyi kendi yorumuyla kâfir sayarken siz de kendi yorumunuzla o üçüncü kişiyi kâfir saymıyorsunuz. Bu defa karşınızdaki kişi sizi de kâfir sayıyor. Sebebi de -ona göre- "kâfire, kâfir" dememeniz, işte böyle zincirleme bir metotla bir kişiden hareketle bazen yüzlerce ve binlerce kişi kâfir sayılabilmekte bugün. Şimdi konuyu İslâm tarihinden bazı olaylarla, te'vile-yoruma başvurmadan nakledelim: Mütehid imamlarımızdan İbn Teymiyye'nin de bu mevzûları anlatırken zikrettiği olaydır ki, ashabdan Hatıb Bin Ebi Belta, Mekke fethedileceği sırada, Mekke'deki müşrik akrabalarını korumak amacıyla onlara haber göndermek ister. Bu niyetini de gerçekleştirir. Ne var ki Hatıb Bin Ebi Belta'nın müslümanlar aleyhine Mekke'ye gönderdiği casus kadın yakalanır ve Hz. Peygamber'in huzuruna getirilir. O sırada Hz. Ömer oradadır. Hz. Ömer, Hatıb'e çok kızar ve onun münâfik olduğuna inandığını söyler. Hz. Peygamber ise Hatıb'ı savunur ve onu koruyarak: **"Hayır, o münâfik değildir. O, Bedir ehliendir."** der. Bu olaydan anlıyoruz ki iki Müslüman, üçüncü bir kişinin tekfir edilmesi konusunda farklı görüşlere varabilirler. Bu da insanların algılayış ve tefakkuh durumuna bağlı olup normaldir. İbn Teymiyye bu olaydan dersler çıkararak iki müslümanın, üçüncü bir kişinin şüpheli durumundan dolayı birbirlerini tekfir etmeyebileceğini beyan ediyor.

684

Evet, bu tespiti yapan İbn Teymiyye gibi sert üslûplu biri. Diğer ulemâda zaten daha esnek üslûplar mevcuttur. ⁶⁸⁵

14- Kur'an'ın şu ihtarını akıldan çıkarmamalıdır: *"Ve lâ tekûlû li men elgâ ileykumu's-selâme leste mü'minâ tebtęğüne arada'l-hayâti'd-dün-yâ... (Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dike-rek, 'sen mü'min değilsin!' demeyin...)"* ⁶⁸⁶

15- Haksız tekfir bumerang gibidir; karşındaki mü'min olduğu halde onu tekfir eden kişinin kendisine bu sıfat döner. Peygamberimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse diğerine, 'kâfir' dediği zaman, bu ikisinden biri kâfir olur: Eğer dediği kimse kâfir ise, adam doğru söylemiştir; yok eğer ona dediği gibi değilse, ona söylediği küfür sözü kendine*

684 İbn Teymiyye, Külliyyat, c. 3, Tevhid Yay, s. 238-239

685 Hüseyin Yunus, Tekfir Meselesi, Ahenk Y., 35-37

686 4/Nisâ, 94

döner (söyleyen kâfir olur).”⁶⁸⁷; “Hiç kimse, bir başkasına ‘fâsık’ veya ‘kâfir’ demesin. Şâyet itham altında bırakılan kişide bu sıfatlar yoksa, o söz, onu söyleyene döner.”⁶⁸⁸

16- İhtiyatlı davranmak gerekir. “Tekfir ettiğimiz şahıs ya kâfir değilse?” diye düşünülüp yapılan tekfirin isabet edememesi halindeki feci durum değerlendirilmelidir.

17- Te’vilsiz tekfir, şeksiz küfürdür. Muvahhid mü’minlerin görevi tebliğdir. Tebliğ, kesinlikle tekfirden üstündür. Müslümanların hedefi, kişiyi küfre teslim etmek değil; aksine küfrün pençesinden kurtarmaktır. Küfrüne delâlet edecek kendisine göre ciddi deliller olmadan bir müslümanı tekfir, kişinin kendisinin kâfir olmasına sebep olur. Kabul edilebilecek bir te’vili olanı da bizim tekfir etmemiz câiz olmaz. Müslümanlar, yargıç rolünü üstlenmemeli, tebliğle görevli olduklarını unutmamalıdır.

18- Tekfir kararı şahıslara bırakılmış değildir. Tekfire İslâm mahkemesi karar verir. İslâm devletinde bir müslümanın küfre girip girmediğine Ulu’l-emr veya nâibi (onlar adına kadı/hâkim); İslâm’ın hâkim olmadığı yerlerde ise, mü’minlerin kendi içlerinden seçtiği imam karar verir. Tekfirle ilgili soruşturma, yargılama ve ilgili işlemleri yürütme mercii, İslâm Devleti’nin makamlarıdır. Bir müslümanın küfür suçu işlediğine karar verip onu tekfir edip “kâfir” muâmelesi yapmak ve hakkında gerekli işlemleri yaparak suçluyu cezalandırmak, yalnızca İslâm devletinin güvenlik ve yargı makamlarının yetkisindedir.

19- Büyük günahlar imanı zedeler, zayıflatır, ama iptal etmez. Bu konu, “Büyük Günah İşleyenin İtikadî Durumu ve Tekfir” başlığı ile ileriki sayfalarda işlenecek, konu hakkında geniş bilgi verilecektir.

20- Dinden çıkarmayan bazı günahlar hakkında “küfür” kelimesini kullanmak câizdir. Bu kullanım, tağlîz ve korkutma gayesini güder. Bu çeşit tağlîz, yani ağır sözlerle caydırma işi, hadislerde bazen imanın nefyedilmesi ile yapılmıştır. “... *Ve tekfurne’l-aşîr* (...*Kocalarınıza karşı kâfir oluyorsunuz; yani nankörlük ediyorsunuz*).”⁶⁸⁹ Bu konu da ileriki sayfalarda daha geniş şekilde açıklanacaktır.

687 Buhârî, Edeb 73; Müslim, İman 111

688 Buhârî, Edeb 44

689 Buhârî, Hayz 6, Zekât 44, İman 21, Küsûf 9, Nikâh 88; Müslim, Küsûf 17, hadis no 907; İman 132, hadis no 79

21- Naslarda ortaya çıkan küfür veya şirk, büyük ve küçük küfür (veya şirk) diye ikiye ayrılır. Rasûlullah (s.a.s.) hutbede şöyle buyurdu: *“Ey insanlar, bu şirkten sakının. Muhakkak ki o, karıncanın kımıldamasından daha gizlidir.”* İçlerinden birisi: *“Ey Allah’ın Rasûlü, karıncanın kımıldamasından daha gizli olduğu halde böyle bir şirkten nasıl sakınabiliriz?”* *“Ey Allah’ım, bile bile sana herhangi bir şeyle şirk koştuktan yine Sana sığınırız. Bilmediğimiz şeylerden de Senden mağfiret dileriz’ deyin”*⁶⁹⁰ buyurdu.

Şirkin küçüğü, gizlisi vardır. Küfür de bazen nankörlük anlamında kullanılır; kâmil iman yokluğu gibi anlamlara gelebilir. *“Onların çoğu Allah’a, şirk koştuktan iman etmezler”*⁶⁹¹ Allah Rasûlü (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurdu: *“Sizin hakkınızda en çok korktuğum küçük şirktir.”* ‘Küçük şirk nedir ey Allah’ın elçisi?’ diye sordular. *“Riyâdır. Allah Teâlâ, kıyâmet günü insanların amellerinin karşılıklarını verdiği zaman: ‘Dünyada kendilerine riyâ/gösteriş yapmakta olduklarınıza gidin. Bakın bakalım, onların yanında bir karşılık bulacak mısınız?’ buyurur.”*⁶⁹²

Kasimî, tefsirinde şöyle demiştir: “Herhangi bir hadiste “Kim şöyle bir şey yaparsa ... o kimse şirke düşmüştür veya küfre düşmüştür.” şeklinde vârid olan ifadelerden, kişiyi İslâm milletinden çıkaran küfür veya sahibine mürtedlik hükümlerini icrâ ettiren şirk kastedilmemektedir. (Bu konuda çokça hadis rivâyeti vardır. Onlardan birkaçı: *“Sizden biriniz kendisi için sevip arzu ettiği şeyi din kardeşi için de sevip istemedikçe iman etmiş olmaz.”*⁶⁹³, *“...Birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız...”*⁶⁹⁴). Meselâ Buhârî: “Küferânî'l-Aşîre; Küfrün düne Küfür” (İnsanı kâfir yapan “küfr”ün dışında “küfür”) diye bab açmıştır.⁶⁹⁵

İbn Kayyım şöyle demiştir: Küfrü bu şekilde kısımlara ayırmak; Allah’ın kitabını, İslâm’ı, Küfrü ve gereklerini en iyi bilen sahâbelerin sözüdür. Bu önemli meseleler de onlardan başka kimseden öğrenilmez. Muteahhirîn (sonradan

690 İmam Mervezî, Müsned-i Ebû Bekri’s-Sıddık, çev. A. Davudoğlu, s. 89-93, hds. no: 17, 18; Suyûtî, Câmiu’s-Sağîr Muht. Tercüme ve Şerhi, c. 2, s. 504, hds. no: 2458; Buhârî, Edebu’l-Müfred, 296, hds. no: 716; Münziri, Hadislerle İslâm (Terğîb ve Terhîb), c. 1, s. 95, hds. no: 33; İbn Hacer el-Askalânî, Terğîb ve Terhîb, s. 23, hds. no: 11; Zebîdî, İthâfu’s-Sâde, II/272-273, VIII/281; Ebû Hâcer Besyûnî, Mevsûatü Etrâfi’l-Hadîs, II/213; İbn Kesir

691 12/Yûsuf, 106

692 Tirmizî, Hudûd 24, hadis no: 1457

693 Buhârî, İman 6, 7; Müslim, İman 71-72; Tirmizî, Kıyâmet 59; Nesâî, İman 19, 33; İbn Mâce, Mukaddime 9

694 Buhârî, Edeb 27; Müslim, Birr 66, İman 93, hadis no: 54

695 Kasimî, Mehâsinu’t-Te’vîl, c. 5, s. 1307

gelenler), onların murâdını anlayamadıkları için iki kısma ayrıldılar. Birinci kısım, günah-ı kebâir (büyük günah) işleyeni İslâm milletinden ihraç edip cehennemde ebedî yanmaya mahkûm ettiler (Hâricîler gibi). İkinci kısım ise, onları imanları kâmil tam mü'minler yaptılar (Mürchie gibi). İkinci gurup, kelime-i şehâdet getiren herkese kâmil iman sahibi mü'min demek sûretiyle haddi aştı. Birinci gurup da her günah işleyeni cehenneme mahkûm edip Allah'ın rahmetini iptal edip kuruttu. Allah Teâlâ, Ehl-i Sünneti doğru yola iletip sözlerin en âdilüne ulaştırdı. Ehl-i Sünnetin, dalâlet fırkalarına karşı konumu, İslâm'ın muharref dinlere karşı konumu gibidir.⁶⁹⁶

Ebû Bekir b. el-Arabî şöyle der: Buhârî "Hayat yoldaşına nankörlük etmek bir nevi küfürdür ve kâfirliğin berisinde kâfirlik vardır babı" derken muradı; İtaatlere iman ismi verildiğini açıklamak ve mâsiyetlere de dinden çıkarıcı küfür mânâsı kastedilmeyen küfür ismi verileceğini beyan etmektir. Buhârî, günah çeşitleri arasından hayat yoldaşına nankörlük küfrünü hârika bir dikkatle seçmiştir. O da hadis rivâyetinden yola çıkarak kadının kocasına yaptığı nankörlüğe "küfür" kelimesini genel anlamıyla kullandı. Ancak buradaki küfür, kişiyi İslâm milletinden çıkaran küfür değildir.⁶⁹⁷

Büyük günahlara küfür kelimesinin genel olarak kullanılması o günahlardan nefret ettirmek ve onları işlemeye mâni olmak içindir. Ancak genel olarak kullanılan küfür kelimesinden kastedilen; kişiyi İslâm milletinden çıkarıcı küfür olmadığı ortadadır. Meselâ Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: **"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak, onu öldürmek küfürdür."**⁶⁹⁸; **"Her günahı Allah'ın mağfiret buyurması muhtemeldir. Ancak, bilerek mü'mini öldüren veya kâfir olarak ölen kimse hâric."**⁶⁹⁹; **"Benden sonra birbirinin boyunlarını vuran kâfirlere benzemeyin."**⁷⁰⁰ Sahâbe arasında fitnenin zuhuruyla meydana gelen savaşta onlar birbirlerini tekfir için bu vb. nasları delil olarak kullanmamışlardır. Rasûlullah'ın (s.a.s.) **"Bizlerle onlar arasındaki ahit namazdır; kim de onu terk ederse küfre girer."** **"Muhakkak ki namaz, insan ile küfür ve şirk arasında bir perdedir. Namazı terketmek bu perdeyi kaldırmaktır."**⁷⁰¹ Nitekim bazı rivâyetlerde, namazı bilerek terkedenin **kâfir** ola-

696 İbn Kayyım, Kitabus-Salât, 26

697 Fethu'l-Bârî, c. 1, s. 104-105

698 Buhârî, İman 36, Edeb 44, Fiten 8; Müslim, İman 116; Tirmizî, Birr 51, İman 15; Nesâî, Tahrim 27; İbn Mâce, Mukaddime 7, 9, Fiten 4

699 Nesâî, Tahrim 1 -7, 81-

700 Buhârî, 7080; Müslim, 65/118

701 Müslim, İman 134

cağı, bazı rivâyetlerde ise “*Allah’ın zimmetinden uzaklaşacağı*”⁷⁰² hadisinde âlimlerin sahih, râcih görüşlerine ve cumhurun üzerinde olduğu görüşe göre namazı tembellikle terk eden kimse tekfir edilmez. “*Kim Allah’tan başkasına yemin ederse muhakkak şirk koşmuştur yahut küfretmiştir.*”⁷⁰³ Rasûlullah’ın (s.a.s.) bu hadisinde kastedilen küfür; sahibini İslâm milletinden çıkaran küfür olmayıp küçük küfür olduğu mâlumdur. Riyâ da aynı kısımdandır. “*Şüphesiz riyâ şirktir.*”⁷⁰⁴; “*Riyâ/gösteriş için oruç tutan, namaz kılan, sadaka veren kimse Allah’a şirk koşmuştur.*”⁷⁰⁵

İman ve küfrün dereceleri, çeşitleri olduğu gibi, nifakın da kendine göre kısımları vardır. Bunlar, itikadî ve amelî olmak üzere iki ana grupta toplanır. Kur’an’da belirtilen münâfıklar ve onların özellikleri açıklanırken, itikadî münâfıklara işaret edilmiştir. Hadis-i şeriflerde gündeme getirilen münâfıklar ve özellikleri ise, amelî münâfıklardır. İmana aykırı olmayarak, sadece amelle ilgili olan nifakın bu çeşidi, küfür değildir; fakat büyük günahdır. Bir kimsenin, müslüman olduğu halde, *yalan, emânete hiyânetlik, sözde durmama, hile ve riya* gibi bazı münâfık alâmetlerini üzerinde taşıdığı olur. Zira bu çeşit nifak alâmetlerinden tamamen sâlim olmak, hayli güçtür. O yüzden, bazen farkında olmadığı halde bir mü’minde münâfıkların sıfatlarından bulunabilir. Çünkü bazı nifak alâmetlerinin İslâm’la bir arada bulunması mümkündür.

Nifak, amelde olursa suçtur, günahdır. Amelle ilgili nifak vasıfları insanı küfre götürmez. Bu bakımdan bir insanın, inanç yönünden nifakı apaçık olmadıkça; ihmal, tembellik ve ihtiras gibi birtakım nefsânî zaafılar yüzünden ortaya çıkan kusurları sebebiyle münâfıklığına hükmedilmez. Çünkü genel anlamda münâfık sözü, meselenin iman – küfür yönünü ifade eder. “*Münâfığın alâmeti üçtür. Söz söylerken yalan söyler. Vaad ettiği, söz verdiği zaman sözünde durmaz. Kendisine bir şey emanet edildiği zaman hiyanet eder.*”⁷⁰⁶; “*Dört şey kimde bulunursa hâlis münâfık olur. Kimde bunlardan bir kısmı bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendisinde münâfıklıktan bir haslet kalmış olur. Bunlar: Kendisine bir şey emanet edildiği zaman hiyanet etmek, söz söylerken yalan söylemek, ahdettiğinde, söz verdiği zaman sözünü tutmamak, husumet zamanında da haktan ayrılmaktır.*”⁷⁰⁷ Hadis-i şerifte belirtilen

702 Ahmed b. Hanbel, V/238; İbn Mace, 4034

703 Müslim, Eymân 4

704 İbn Mâce, Fiten 16

705 et-Terğîb ve’t-Terhîb, 1/32

706 S. Buhâri, Tecrid-i Sarih, 1, no: 31; Tirmizî, İman 14

707 S. Buhâri, Tecrid-i Sarih, 1, no: 32

(bazı rivâyetlerde üç; bazı rivâyetlerde dört) vasıf aynı anda bir kişide tümüyle bulunsa dahi, imanla ilgili olmadıkça, o kimseye münâfık denmemelidir.

22- İman, bazen küfür, nifak veya câhiliye ile birlikte bulunabilir.

İbn Kayyım şöyle der: “Bir adamda küfürle beraber iman, şirkle beraber tevhid, takvâ ile beraber fücür... olabilir. Bu, Ehl-i Sünnetin en önemli usullerinden biridir. Ehl-i Sünnete bu usûlde Hâricîler, Mu'tezile ve Kaderiye gibi Ehl-i Bid'at muhâlefet etmiştir. Günah-ı kebâir sahibi kimselerin ateşten çıkışı ve orada ebedî kalmamaları işte bu usul üzere bina edilmiştir. Kur'an, sünnet, sahâbenin icması ve fıtrat, bu usûlün doğruluğuna delâlet etmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *“Onların çoğu, Allah'a şirk koştuktan sonra iman etmezler.”*⁷⁰⁸ Bu âyette şirkle beraber Allah onların imanını ispat etmiştir. *“Bedevî Araplar; ‘İman ettik’ dediler. De ki: Siz iman etmediniz, fakat ‘Müslüman olduk’ deyin. Henüz iman kalplerinize girmedir. Eğer Allah'a ve Rasûlüne itaat ederseniz Allah, yaptığınız amellerinizin karşılığını eksiksiz -tam olarak- öder ve siz haksızlığa uğratılmazsınız. Allah ğafûr ve rahîmdir.”*⁷⁰⁹ Allah Teâlâ bedevîlerin imanını nefyederken (olumsuz kılarken) Müslüman olduklarını, Kendisine ve Rasûlüne itaat ettiklerini ifade etmiştir. *“Mü'minler o kimselerdir ki Allah'a ve Rasûlüne iman ettiler, sonra şüpheye düşmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaştılar. İşte (iman iddiasında) doğru olanlar bunlardır.”*⁷¹⁰ Bedevîler iki görüşten doğru olanına göre; münâfık değillerdi. Allah'a ve Rasûlüne itaatleri sebebiyle Müslüman idiler. Bununla beraber kendilerini kâfirlerden ayırt edici bir nevi iman olsa da, kâmil mü'minler değillerdi.⁷¹¹ Bu konu hakkında da ileriki sayfalarda yer yer tamamlayıcı bilgi verilecektir.

23- Kâfirde mü'min amelinden bazıları, onu mü'min yapmadığı gibi, bazen mü'minde de kâfir ameli bulunabilir; bu da mü'mini kâfir yapmaz. İbn Kayyım şöyle diyor: Bir kulda iman şubelerinden bir şubenin olması onun mü'min diye isimlendirilmesini gerektirmez. Her ne kadar o kuldaki şube iman ise de sahibi mü'min diye isimlendirilmez. (Doğru sözlü veya sadaka veren bir kâfirin mü'min diye isimlendirilmediği gibi veya insanlığa yararları dokunan kâfirlerin mü'min olmadığı gibi.)

708 12/Yusuf, 106

709 49/Hucurât, 14

710 49/Hucurât, 15

711 İbn Kayyım, Kitabu's-Salât, s. 25

Küfür de öyledir, bir kulda küfür şubelerinden bir şubenin olması onun kâfir diye isimlendirilmesini gerektirmez. Her ne kadar o şube küfür ise de sahibi kâfir diye isimlendirilmez. Bir kimsede az bir ilmin olması onun âlim diye isimlendirilmesini gerektirmiyorsa fıkıhın veya tıbbın bazı meselelerini bilen kimselerinde fakîh veya tabip olarak isimlendirilmelerini gerektirmez. İman şubesinin iman, nifak şubesinin nifak, küfür şubesinin de küfür olarak isimlendirilmesine bunlar mâni değildir.

Bir kimseden küfür alâmetlerinden bir alâmet sâdır olduğunda al-el-ıtlak (genel olarak) kâfir sıfatı verilmez. Haram olan bir şeyi irtikâp (kötü bir iş işlemek) eden kimseye “o fâsıktır” denilmemesi de yine böyledir.⁷¹² Ancak burada, o kimse haram olan bir şeyi irtikâp ettiği halde fıska düşmedi demek istenmiyor. Onun “fâsık” sıfatı -fıska ısrarı sebebiyle- o fiilin sahibine galebe gelmesinden sonra gerçekleşir. Zinâkâr, hırsız, gâsıp vb. kimseler mü'min olmakla beraber kâmil mü'min diye isimlendirilmedikleri gibi, küfür alâmetlerinden herhangi bir alâmeti bulunduran kimseye de kâfir denilmez. Her ne kadar işlediği fiil küfür hasletlerinden olsa da durum böyledir. Zira masiyetlerin (isyan etme) hepsi küfür şubelerinden olduğu gibi, Allah’a itaat olan bütün ameller de iman şubelerindendir.⁷¹³

24- Bazen bir fiil küfür olduğu halde, işleyen kâfir olmayabilir. Allah Rasûlü’nün (s.a.s.): *“Sizin hakkınızda en çok korktuğum küçük şirkir.”* ‘buyurması üzerine ashâb: “Küçük şirk nedir ey Allah’ın elçisi?” diye sordular. Rasûlullah: *“Riyâdır...”* buyurur.⁷¹⁴ İnsanı müşrik yapmayan şirk için bir örnektir riyâ. Hadis-i şeriflerde geçen münâfık alâmetlerinin herhangi birisi veya birkaçı üzerinde görülen bir müslümana “münâfık” veya “kâfir” denilemez, bu vasıflardan dolayı bu kimseye bu hüküm ona verilemez.

Kasimî, tefsirinde şöyle demiştir: “Herhangi bir hadiste “Kim şöyle bir şey yaparsa... o kimse şirke düşmüştür veya küfre düşmüştür.” şeklinde vârid olan ifadelerden, kişiyi İslâm milletinden çıkaran küfür veya sahibine mürtedlik hükümlerini icrâ ettiren şirk kastedilmemektedir. (Bu konuda çokça hadis rivâyeti vardır. Onlardan birkaçı: *“Sizden biriniz kendisi için sevip arzu ettiği şeyi din kardeşi için de sevip istemedikçe iman etmiş olmaz.”*⁷¹⁵, *“...Birbiri-*

712 “Hiç kimse, bir başkasına ‘fâsık’ veya ‘kâfir’ demesin. Şayet itham altında bırakılan kişide bu sıfatlar yoksa o söz, onu söyleyene döner.” (Buhârî, Edeb 44)

713 İbn Kayyım, es-Salât, s. 19

714 Tirmizî, Hudûd 24, hadis no: 1457

715 Buhârî, İman 6, 7; Müslim, İman 71-72; Tirmizî, Kıyâmet 59; Nesâî, İman 19, 33; İbn Mâce, Mu-kaddime 9

*nizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız...*⁷¹⁶ Meselâ Buhârî: “Küferânî'l-Aşî-re; Küfrün düne Küfür” (İnsanı kâfir yapan “küfr”ün dışında “küfür”) diye bab açmıştır.⁷¹⁷

İbn Kayyım şöyle demiştir: Küfrü bu şekilde kısımlara ayırmak; Allah'ın kitabını, İslâm'ı, Küfrü ve gereklerini en iyi bilen sahâbelerin sözüdür. Bu önemli meseleler de onlardan başka kimseden öğrenilmez. Muteahhirîn (sonradan gelenler), onların murâdını anlayamadıkları için iki kısma ayrıldılar. Birinci kısım, günah-ı kebâir (büyük günah) işleyeni İslâm milletinden ihraç edip cehennemde ebedî yanmaya mahkûm ettiler (Hâriciler gibi). İkinci kısım ise, onları imanları kâmil tam mü'minler yaptılar (Mürchie gibi). İkinci gurup, kelime-i şehâdet getiren herkese kâmil iman sahibi mü'min demek sûretiyle haddi aştı. Birinci gurup da her günah işleyeni cehenneme mahkûm edip Allah'ın rahmetini iptal edip kuruttu. Allah Teâlâ, Ehl-i Sünneti doğru yola iletip sözlerin en âdilene ulaştırdı. Ehl-i Sünnetin, dalâlet fırkalarına karşı konumu, İslâm'ın muharref dinlere karşı konumu gibidir.⁷¹⁸

Ebû Bekir b. el-Arabî şöyle der: Buhârî “Hayat yoldaşına nankörlük etmek bir nevi küfürdür ve kâfirliğin berisinde kâfirlik vardır babı” derken muradı; İtaatlere iman ismi verildiğini açıklamak ve mâsiyetlere de dinden çıkarıcı küfür mânâsı kastedilmeyen küfür ismi verileceğini beyan etmektir. Buhârî, günah çeşitleri arasından hayat yoldaşına nankörlük küfrünü hârika bir dikkatle seçmiştir. O da hadis rivâyetinden yola çıkarak kadının kocasına yaptığı nankörlüğe “küfür” kelimesini genel anlamıyla kullandı. Ancak buradaki küfür, kişiyi İslâm milletinden çıkaran küfür değildir.⁷¹⁹

Büyük günahlara küfür kelimesinin genel olarak kullanılması o günahlardan nefret ettirmek ve onları işlemeye mâni olmak içindir. Ancak genel olarak kullanılan küfür kelimesinden kastedilen; kişiyi İslâm milletinden çıkarıcı küfür olmadığı ortadadır. Meselâ Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: **“Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak, onu öldürmek küfürdür.”**⁷²⁰; **“Her günahı Allah'ın mağfiret buyurması muhtemeldir. Ancak, bilerek mü'mini öldüren veya kâfir olarak ölen kimse hâric.”**⁷²¹; **“Benden sonra birbirinin**

716 Buhârî, Edeb 27; Müslim, Birr 66, İman 93, hadis no: 54

717 Kasimî, Mehâsinu't-Te'vîl, c. 5, s. 1307

718 İbn Kayyım, Kitabus-Salât, 26

719 Fethu'l-Bârî, c. 1, s. 104-105

720 Buhârî, İman 36, Edeb 44, Fiten 8; Müslim, İman 116; Tirmizî, Birr 51, İman 15; Nesâî, Tahrim 27; İbn Mâce, Mukaddime 7, 9, Fiten 4

721 Nesâî, Tahrim 1 -7, 81-

*boyunlarını vuran kâfirlere benzemeyin.”*⁷²² Sahâbe arasında fitnenin zuhuruyla meydana gelen savaşta onlar birbirlerini tekfir için bu vb. nasları delil olarak kullanmamışlardır. Rasûlullah'ın (s.a.s.) *“Bizlerle onlar arasındaki ahit namazdır; kim de onu terk ederse küfre girer.”* *“Muhakkak ki namaz, insan ile küfür ve şirk arasında bir perdedir. Namazı terketmek bu perdeyi kaldırmaktır.”*⁷²³ Nitekim bazı rivâyetlerde, namazı bilerek terkedenin *kâfir olacağı*, bazı rivâyetlerde ise *“Allah'ın zimmetinden uzaklaşacağı”*⁷²⁴ hadisinde âlimlerin sahih, râcih görüşlerine ve cumhurun üzerinde olduğu görüşe göre namazı tembellikle terk eden kimse tekfir edilmez. *“Kim Allah'tan başkasına yemin ederse muhakkak şirk koşturmuş yahut küfretmiştir.”*⁷²⁵ Rasûlullah'ın (s.a.s.) bu hadisinde kastedilen küfür; sahibini İslâm milletinden çıkaran küfür olmayıp küçük küfür olduğu mâlumdur. Riyâ da aynı kısımdandır. *“Şüphesiz riyâ şirktir.”*⁷²⁶; *“Riyâ/gösteriş için oruç tutan, namaz kılan, sadaka veren kimse Allah'a şirk koşturmuş.”*⁷²⁷

25- “Lüzûm-i küfür değil de, iltizâm-ı küfür küfrü gerektirir.” H.

Karaman bu usûl kuralını şöyle açıklar: “Bir kimsenin belli bir davranışı, dış görünüşü itibarıyla küfrü gerektiriyor, “bunu ancak kâfir olan yapar, söyler” kanaatini veriyorsa buna “küfr-i lüzûmî” denir. Bu durumda kişi, mezkûr davranışının küfrü gerektirdiğini bilmiyor yahut bunu yaparken kâfir olmayı kast etmiyor olabilir. Eğer şahıs, yaptığı (davranışının) ve söylediğinin küfrü gerektirdiğini, müslümanın dinden çıkmasına sebep olduğunu biliyor ve bu maksatla mezkûr davranışta bulunuyorsa, küfrü iltizam ediyor ve benimsiyor demektir; işte buna da “küfr-i iltizâmî” denir.

Şimdi farklı düşünen, farklı davranışta bulunan iyi niyetli, samimi müslümanlarla tartışmak, kardeşçe ve *“birbirlerine karşı merhametlidirler”*⁷²⁸ ferman-ı ilâhîsine uygun üslupta karşı fikir ileri sürmek, uyarmak... mümkündür, câizdir. Fakat onları tekfir etmek câiz değildir. Çünkü bir kimsenin kâfir olmasının şartı iltizamdır (küfrü benimsemesidir) yahut da söz ve davranışının İslâm içinde kalmasına müsait hiçbir te'vile ihtimal taşımasıdır.

722 Buhâri, 7080; Müslim, 65/118

723 Müslim, İman 134

724 Ahmed b. Hanbel, V/238; İbn Mace, 4034

725 Müslim, Eymân 4

726 İbn Mâce, Fiten 16

727 et-Terğîb ve't-Terhîb, 1/32

728 48/Fetih, 29

Bu kurala göre bir kimsenin İslâm dairesinden dışarı çıkması, müslümanlara göre yabancı sayılabilmesi için küfrü (müslümanlığa sığmayan bir düşünce ve inancı) bilerek ve gönülden benimsemiş olması gerekir. Kişi, küfrü gönülden ve bilerek benimsemediği müddetçe, onun bir yorum veya davranışı, bir başkasına göre dinden çıkmasını gerektiriyor diye o kâfir sayılamaz (böyle bir kimse tekfir edilemez). Te'vîlin (yorumun) usûlüne uygun olarak yapılmamış olmasından önemli hatalar doğabilir; böyle yorumlar kişi ve grupları, Allah ve Rasûlü'nün (s.a.s.) murâdı olan İslâm yolundan uzaklaştırabilir, ancak te'vil bulundukça küfre hükmetmek, te'vil sahiplerini İslâm ümmetinden dışlamak oldukça düşünülmeli gereken, sorumluluk getiren bir hüküm olur. Te'vîl, kişinin şahsî düşünce, keşif, ilhâm ve temâyülünü vahyin üstüne çıkarıyor, vahyi geri plâna itiyor, açıkça veya doğurduğu sonuç itibârıyla akla ve ilhâma dayanan bir din getiriyorsa bu te'vil sahipleri ile birleşilemez. İslâm adına ortak bir hizmet gerçekleştirilemez (Çünkü bunlar akaidî bir sapma içindedir). İhtilâf vahye öncelik vermemekten değil de, onun sübutu (bize sağlam olarak intikali; ki, bu ancak hadisler için söz konusudur), yahut usûlünce yorumdan kaynaklanıyorsa bu ihtilâf grupları ile işbirliği mümkündür ve gereklidir.

Tekfir ve usulsüz tenkit... Bazı müslümanlar, kendi din anlayışlarına uymayan bir anlayış ve inancın sahiplerini hemen tekfir ediyor, dinden çıktıklarını söylüyorlar. Bu yaklaşım müslümanları parçalıyor, birbirine düşürüyor, usulüne göre tenkit ve düzeltme kapısını da kapatıyor.”⁷²⁹

26- Şirke bulaşan veya akîde ve amelinde şirk izleri bulunan her kim olursa (müslümanlardan) ona ne ıstılah mânâsıyla “müşrik” diye hitab edilebilir ve ne de müşriklere yapılan muâmele ona da yapılabilir. Böyle bir hitap ve davranışa, ancak, tevhid inancını temel inanç olarak kabul etmeyen, vahiy, nübüvvet ve Allah'ın kitabı'nı daha baştan dinin kaynağı olarak kabul etmeyen ve asıl dinleri şirke dayalı kimseler müstehaktır.

Küfre girip kâfir oldukları halde⁷³⁰ Yahûdi ve Hristiyanlar için Kur'ân-ı Kerim'de müşrik lafzı kullanılmayıp başka bir ıstılah, “ehl-i kitap” ıstılahı kullanılmıştır. Dahası, onlarla müşrikler arasında sadece telaffuzdan doğan bir farkla yetinilmemiş, müslümanların onlarla olan ilişkileri, müşriklerle olan ilişkilerinden ayrı ele alınmıştır. *“Allah'a şirk/ortak koşan kadınlarla, onlar inancına kadar evlenmeyin.”*⁷³¹ diyen Kur'an'ımız Kitap ehlinde olan, İncil'e

729 Hayreddin Karaman, www.hayrettinkaraman.net

730 9/Tevbe, 30; 5/Mâide, 73

731 2/Bakara, 221

veya Tevrat'a inanmış bir kadınla müslüman bir erkeğin evlenmesine izin/ruhsat vermiştir. ⁷³² Ayrıca, Kur'an, ehl-i kitabın yiyeceklerini müslümanlara helâl kılmıştır. *"Bugün size temiz ve iyi şeyler helâl kılınmıştır. Kendilerine kitap verilenlerin (yahûdi ve hristiyanların) yiyeceği size helâldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir."* ⁷³³

Ancak, bütün bunlara rağmen Eğer Yahudi ve Hristiyanlar gerçekten de müşrik olarak görülse idi, onların da kadınlarıyla evlenmek kendiliğinden haram olurdu. Aynı şekilde Ehl-i Kitab'ın kestiklerinin hükmü de müşriklerinkinden tamamen farklıdır. Böyle bir ayrılığın sebebi şundan başka ne olabilir ki: Onlar şirke bulaşmalarına rağmen tevhidi, asıl din olarak kabul etmektedirler. Bundan dolayı onlara Müslümanlarla aralarında eşit olan kelimeye, tevhid'e gelmeleri için çağrı yapılır.⁷³⁴ *"Deyin ki, "Bize indirilene de size indirilene de inandık. Bizim ilâhımızda sizin tanrınız da birdir..."* ⁷³⁵

Bunun aksine, Allah Teâlâ "müşrik" ıstılahını şirki asıl din olarak benimsemiş kimseler için kullanmıştır. Onlar Peygamber Efendimize (s.a.s.) şöyle itiraz ediyorlardı: *"Tanrılar tek bir tanrı mı yapıyor? Doğrusu bu şaşılacak bir şeydir"* ⁷³⁶ Onlar dinin akîde ve amellerinin de vahiy ve risâletten alınması gerektiğini kabul etmiyorlardı: *"Onlara 'Allah'ın indirdiğine uyun' denilince 'hayır biz baba ve dedelerimizin üzerinde bulundukları şeye uyarız' derler."*

⁷³⁷

27- Mü'min süpürücü değildir. O, her şahıs hakkında özel hüküm vermenin gereğine inanır. Bilir ki, içinde doksan dokuz câninin yanında bir mâsum insan olan bir gemi varsa, aralarında tek bir mâsum olduğu için o geminin batırılması câiz olmaz. İçinde taş var diye pirinci atmadığı gibi, hatta taşların içinde piriç varsa onu da ayıklar.

Tebliğci, gönül doktoru olmalıdır. Küfür ve şirke ilgili virüsler bünyesine az-çok sızmış veya bu ihtimal olan hastalara nezâket ve hassâsiyetle yaklaşmalı, onu tedavi etmeye çalışmalı; tedavisi için kendisi faydalı olamaycaks, başka branşları ilgilendiriyorsa, başka doktorlardan yardım istemeli ve bir can

⁷³² 5/Mâide, 5

⁷³³ 5/Mâide, 5

⁷³⁴ 3/Âl-i İmran, 64

⁷³⁵ 29/Ankebut, 46

⁷³⁶ 38/Sâd, 5

⁷³⁷ 2/Bakara, 170; Mevdûdi, Fetvalar, Nehir Yay, c. 2, s. 125-129

kurtarmaya çalışmalıdır. *“Kim haksız yere bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibidir.”*⁷³⁸

Adam öldürmekle suçlanan birinin “katil” olup olmadığına, varsa hafifletici duruma ve verilecek cezanın ne olduğuna karar vermek, halka düşmez; İslâm devletinin organlarının görev alanına girer. Katil hükmü vermekten çok ağır olan “kâfir” hükmü vermek için, genel hükümler kâfi gelmez; âlim ve müctehid de olmayan bazı gençlerin, birtakım sathî bilgilerle nassları kendilerine göre yorumlayarak hüküm çıkarmaları doğru ve geçerli değildir. O şahsın hangi sebepten dolayı ve neyi kastederek bir sözü söylediği veya davranışta bulunduğu ciddi şekilde araştırılır; kendi gerekçeleri ve savunmaları dinlenir. Kalbi ve niyeti okunmaya çalışılmaz. Zâhirle ve kendisini İslâm’a nisbetiyle karar verilir. Ben İslâm’ın hiçbir hükmünü reddetmiyorum deyip şehâdet kelimesini söylemesi onun Müslümanlığına hüküm vermeye yeterli gelir. Nasslarda belirtilen açık bir küfür inancını savunuyorsa kendisine delillerle doğru din tebliğ edilir, şüpheleri giderilir ve bu hastalık tedavi edilmiş olur.

28- Tevhid konusunda aşırı hassâsiyet, tekfir konusunda da aşırı ihtiyat gerekir. Milyonda bir ihtimalle şirk kabul edilebilecek bir konuda kendimizi ısrarla korumak, yani böyle küçük çaplı da olsa riskli söz ve davranışlardan kaçınma duyarlılığı göstermek gerekir. Tekfir konusunda ise, bir söz veya davranış yüzde bir ihtimalle küfür sayılmayabilen bir şey ise, muhâtabı tekfir etmemek şiarımız olmalıdır.

İtici değil, çekici olmalıyız. Mıknatıs gibi olmalıyız; içinde az da olsa iman cevheri olan bize yaklaşmalı. Zorlaştıracı değil, kolaylaştıracı; nefret ettirici değil, müjdeleyici olmalıyız. *“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.”*⁷³⁹ Ağzından köpük saçarak kendi anlayışı dışındaki tüm Müslüman ve cemaatleri ağır ifadelerle suçlayıp eleştirerek hayırlı bir yere varılamaz. İnsanları tekfir edip kendisiyle aralarına duvar örerek onlara karşı tebliğ ve örnekliği terk etmek, ancak hastalıklı bir tip oluşmasını sonuçlandırır. Kardeşlik ve ümmet hukukuna riâyet edilmeden Allah’ın râzı edilmesi mümkün değildir. Tek önderimiz Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurur: *“Nefsim yedinde olan Allah’a yemin ederim ki, iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız zaman birbirinizi*

738 5/Mâide, 32

739 Buhârî, İlim 11; Müslim, Cihad 5

seveceğiniz bir şeyi haber vereyim mi? Aranızda selâmı yayın.”⁷⁴⁰; “(Hiçbir kötülüğü olmasa dahi) kişinin, müslüman kardeşine hakaret etmesi kendisine (kötülük olarak) yeter. Her müslümanın diğerine kanı, malı ve namusu haramdır.”⁷⁴¹

Derdimiz bağcı dövmek değil, üzüm yemek olmalı. Yargı yerine dâvet öne çıkmalı, tekfir ve mürtedlik damgalamasıyla öldürülecek adam aramak yerine; ihyâ edilecek, hidâyetlerine sebep olunacak tavırlar gerekiyor. Mesleğimiz yargıçlık değil, itfaiyecilik ve doktorluk olmalı. Bilinçli şekilde savaşçı konumunda olmayanları öldürmeye değil; onları kurtarmaya, ihyâ etmeye koşmalıyız. Militanlık değil, merhamet fedâiliği gerekiyor ıslah için, amel-i sâlih için, hakkı ve sabrı tavsiye için. Unutmayalım ki, bir canı kurtaran/ihyâ eden, bütün insanları kurtarmış gibi; haksız yere birini öldüren de bütün insanları öldürmüş gibi olur.⁷⁴²

29- İmanı izhar, kalpte de iman olduğunu gerektirmez. Biz bir şahsın Müslüman olduğunu -zâhirine bakarak- söylüyor veya mü'min olduğuna hükmediyorsak bu o şahsın bâtınının şirkten sâlim olup cennete gireceğine hükmettiğimiz anlamına gelmez. Bilâkis kişiye Müslüman hükmü dünya hayatındaki muâmelât için verilir. Öyle bir kişi Müslüman babasına vâris olur, Müslümanlardan biriyle evlenir ve Müslümanların mezarlığına defnedilir. Bununla beraber o kişi küfrü gizleyen kimselerden olabilir. Çünkü biz, insanların kalplerini yarmakla memur değiliz.

İbn Teymiyye şöyle der: “Dünyada câri olan hükümlere göre zâhirde mü'min olan kişinin bâtında da mü'min olması gerekmez. “...İman etmedikleri halde Allah’a ve âhiret gününe iman ettik...”⁷⁴³ diyen münâfık kimseler de zâhirde mü'mindirler. Onlar Rasûlullah'ın (s.a.s.) zamanında, Müslümanlarla beraber namaz kılar, onlardan kız alır, kız verir, evlenirler, onların mirasını alır, onlara miras verirdi. Buna rağmen Rasûlullah (s.a.s.) onlara küfrü izhar eden kâfirlerin hükmüyle hüküm vermemiştir. Evlenmelerinde de, miraslarında da, başka bir şeyde de münâfıklara kâfirlerin ahkâmını uygulamamıştır. Abdullah b. Ubeyy münâfıkların en meşhuru olduğu halde Müslümanların en hayırlılarından olan oğlu Abdullah babasına mirasçı olmuştur.

740 Buhârî, Edeb 27; Müslim, Birr 66, İman 93, hadis no 54

741 Müslim, Birr 32; Ebû Dâvûd, Edeb

742 Bk. 5/Mâide, 32

743 2/Bakara, 8

Şeyhulislâm devamla: “Onların kanları ve malları koruma altındadır. Kâfirlerin kanları ve mallarının helâl olduğu gibi, münâfıklarınki de helâl değildir. Kendilerinin mü’min olduğunu izhar etmeyip, aksine kâfir olduğunu izhar eden kimseler hakkında Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *“İnsanlar ‘Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed O’nun rasûlüdür’ deyinceye kadar kendileriyle savaşmaya emrolundum. Ne zaman bunu söylerlerse kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak dinî cezalar müstesna; iç yüzlerinin hesâbı/muhâsebesi ise Allah’a aittir.”* ⁷⁴⁴

30- Müslümanlığıyla övünen, namaz kılan, Allah ve Rasûlünü sevdiği belli olan, bunlarla birlikte günümüz câhiliyesinin etkisinde kalan bazı insanların hükmü hakkında susmak en doğru yoldur. İctihad ve yorumla tekfir etmenin sakıncasından ötürü, âlimlerin ve Müslümanların icmâya varamayıp ittifak edemedikleri ihtilâflı hususlarda muhâtaplarımızın bizim açımızdan delili çok zayıf olduğundan geçersiz kabul etsek de te’villerini dikkate alıp inkâr etmediklerini hesaba katmak zorunda olarak bazı insanlar hakkında susmanın en ihtiyatlı tavır olduğunu düşünüyoruz. Günümüzde her şey o kadar karışmış, “ak”la “kara”nın dışında ve bu renklere az-çok benzeyen o kadar “ara ton”lar çıkmıştır ki, insanın ak da diyemeyeceği, kara da diyemeyeceği hususlar çokça oluyor. Ve ad koymada en doğrusu susmak diyorsunuz. Bazı insanların adını koyamıyor; “mü’min desen tam benzemiyor; kâfir desen diyemiyorsun” şeklinde sükût etmek zorunda kaldığımız kimseler oluyor. Değişik bir tevillerle demokrasiyi savunan, tâğutlara oy veren, heykelin karşısında tören denilen âyinlere katılan, Atatürk ilkelerine bağlı kalacağına dair yemin eden veya metin imzalayan, vahyi reddeden okulları onaylayan, tâğutî kurumları veya tâğutları savunan... nice insan var. Öyle bir toplumda yaşıyoruz ki hakla bâtil karışmış, müslümanla kâfir ayırt edilemez olmuş. Bu haksız tekfir ve muvahhid Müslümanlar arasındaki soğukluğa sebep olan grup taassubu kırılıp ümmet gücüne erişince Allah’ın yardımına muhâtap olacak bu topluluk, âlimlerin öncülüğüyle Peygamberî usûlle tevhidî tüm topluma tebliğ edecek, şirk ve putperestlik net şekilde insanlara anlatılacak. Tüm tartışmalar bitecek. Hak ve bâtil, tevhid ve şirk şeklinde saflar netleşince bu insanlar bir tercih yapmak zorunda kalacaklardır. Ve o zaman onların tercihlerine göre onlara isim vermek kolay ve şart olacaktır. O günlerin bir an önce gelmesi dilek ve duâsıyla...

744 Buhârî, Cihad 102; İman 17; Müslim, İman 8; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no 2623; Tirmizî, Tefsir 78, hadis no 2606-2607; Nesâî, Zekât 3; İbn Mâce, Fiten 1; Dârimî, Siyer 10

Bütün yukarıdaki maddeler, (cehâlet, ikrâh ve te'vil sözkonusu olmaksızın) Kur'an ve Sünnetin kesin nasslarında açıkça belirtilen herhangi bir küfür inancına sahip olan veya insanı kâfir eden davranışlardan birini yapan kimse için geçerli değildir. İslâm'a girdikten ve müslüman adını aldıktan sonra, İslâm'dan çıktığına dair nass bulunan herhangi bir kişinin, biz de aynı şekilde İslâm'dan çıktığını söyleriz. Onun İslâm'dan çıktığına dair icmâ' bulunsun veya bulunmasın, bu konuda bizim için durum değişmez. Diğer taraftan bütün müslümanların icmâ ile İslâm'dan çıkmış olduğuna hüküm verdiği kimseler hakkında da icmâa uymak (ve muhâlefet etmemek) vâcibdir. Müslüman olduktan ve İslâm adını kazandıktan sonra İslâm'dan çıktığına dair nass bulunmayan, icmâ da bulunmayan konulara gelince, böyle bir kimseyi kesin olarak elde etmiş olduğu bilinen Müslüman sıfatından, zanla yahut da delilsiz bir iddia ile soyutlamak câiz değildir.

Ama, şüpheli durumlardan sakınmak, her iki hususta ihtiyatlı davranmak gerekir. Muhâtabı tekfir edince "ya kâfir değilse?!" deyip ihtiyatlı olmak ve haksız tekfirden bulununca "kâfir" hükmünün kendine döneceğini değerlendirip bu riske girmemek ihtiyatın bir yönünü gösterir. Bu tavır, bir kimsenin yaptığı veya söylediği şeyin % 99 ihtimalle küfür, % 1 ihtimalle küfür olmama durumunda bile kendini göstermeli, en küçük ihtimali değerlendirip tekfirden kaçınmalıdır. İhtiyatın diğer kısmı da şudur: Küfür ve şirk ihtimali olan hususlardan şiddetle sakınmak gerekir. "Ya şirkse ve bunu yaparsam ebedî olarak cehenneme atılırsam" diye düşünüp milyonda bir ihtimalle bile şirk ve küfür olan şeyi yapmamak ve yapanlarla çok candan ilişkilere girmemek lâzımdır. Şüpheli şeylerden kaçınmak, imanın ve takvânın gereğidir.

TEKFİR AHKÂMI/TEKFİRİN HÜKÜMLERİ

Bir kişi hakikatte küfre girdiği halde kâfir olduğu kesin ispatlanamamış (ya da hiçbir kimse tarafından tekfir edilmemiş) ise onun hesabını Allah görecektir. *"Sırların ortaya çıkarılacağı gün, artık onun ne gücü vardır, ne de yardımcı."*⁷⁴⁵ Eğer tevbe etmeksizin küfrü üzere ölürse ebedî olarak ateştedir. Çünkü Allah, kendisine şirk koşulmasını affetmez.

Gerçekte küfür üzere olan herkesin, dünyevî hükümler konusunda küfrünün ispatlanması mümkün olmayabilir. Bunu dört şekilde açıklayabiliriz:

745 86/Tânk, 9-10

1) Kişinin küfre götüren itikadını gizleyip, söz ve fiilleri ile bunu açıklamaması (zâhire göre Müslüman kabul edilmekle birlikte), itikadî küfürdür. Örneğin; öldükten sonra dirilişi yalanlaması, ama Müslümanlardan bu inancını gizlemesi gibi. Bu kişi zâhire göre verilen hükümde Müslümandır. Ancak gerçekte kâfirdir ve bu küfür münâfıkların büyük nifakı türündendir.

2) Bir kişinin küfre götüren söz ya da fiili ile küfrü açığa çıksa, ancak bunu kimse görüp işitmese yine o kişi zâhirî hükme göre Müslüman, ancak gerçekte kâfirdir ve bu kişi büyük nifakla münâfık olmuştur. Bu ve önceki gruptakiler şu âyetin hükmüne dâhil olurlar: **“Çevrenizdeki bedevîlerden münâfık olanlar vardır. Sen onları bilmezsin. Biz onları biliriz. Biz onlara iki kere azap edeceğiz, sonra onlar büyük bir azâba döndürüleceklerdir.”**⁷⁴⁶

3) Yine bir kimse küfre düşürücü bir söz ya da fiilde bulunduğunda, bazı kimseler bunu bildikleri halde yalnızca bir kişi onun aleyhinde şâhitlikte bulunsa, tekfir edip hakkında riddet hükmü vermek için gerekli olan şâhit sayısı tamamlanmadığı için, bu küfre götürecü amel tespit edilmiş sayılmaz. Bununla birlikte hâkimin o kişiye tazir cezası vermesi (yani had cezası dışında o kişiye hapis veya dayak gibi cezalar vermesi) câizdir. Bunda şâhitlik eden kişinin âdil, âlim ve sâlih bir kimse olması etkilidir. Bu kimse de yine zâhirde Müslüman, gerçekte ise kâfirdir.⁷⁴⁷

Peygamberimiz zamanındaki münâfıkların durumları genelde bu üçüncü şekilde idi. Onlar kendi aralarında küfürlerini açıklıyorlar, ancak birbirlerine şâhitlik etmiyorlardı. Bazen Müslümanlardan bir kişi bunu işitiyor ve aleyhinde şâhitlik ediyordu. Ancak ispat için bu, yeterli olmuyordu. Zeyd İbn Erkam'ın, Abdullah İbn-i Ubeyy'in şöyle dediğine şâhitlik etmesi gibi: “Medine'ye döndüğümüzde şerefli kimseler zelil olanları oradan çıkaracaktır.”⁷⁴⁸ Vahiy Zeyd'i doğruladığı halde Peygamberimiz vahiy ile onları cezalandırmayıp şer'î ispat yollarını tercih etti. Çünkü münâfıkların sözlerinin çoğunluğu açık olmayıp ihtimal taşıyan sözler oluyordu.

4) Kişi, küfre düşürücü bir söz ya da fiili açıkça ortaya koysa, bu yaptığı hareketi veya sözü ikrar etse yahut buna iki kişi ya da daha fazlası şâhitlik etse veya bu yaptığı insanlar arasında yaygın olarak biliniyor olsa (istifâda ile) bu küfre götürecü ameli o kişinin işlediği şer'î olarak ispatlanmış olur. Ancak o

746 9/Tevbe, 101

747 Bk. İbn Ferhun, Tebsıratu'l-Hukkâm, c. 2, s. 281

748 Buhârî

kişi hakkında küfür hükmünü vermek için bu durum da yeterli değildir, hükme mâni olan şeylerin olup olmadığına bakılması gerekir.

Bu dört durum hakikatte kâfir olan ve (dördüncü durum hâriç) dünyevî hükümlerde küfre götürücü ameli kat'î olarak tespit edilemeyen kişi hakkındadır.

Bir kimsenin açık bir şekilde küfrüne şahit olduğumuz halde, o kimseyi tekfir edip onun kâfir olduğuna hükmetmemize mâni/engel olabilir. Böyle bir engel varsa, yine tekfirden kaçınmak gerekir.

TEKFİRE ENGEL OLAN MÂNİLER

Engel/Mâni: Varlığı, hükmün varlığını ortadan kaldıran şeydir. Ancak bulunmaması hükmün bulunmasını veya bulunmamasını gerektirmez. Engeller (mâniler) şartlarda olduğu gibi üç kısma ayrılır:

a) Fâilde Bulunan Engeller: Kişiye ârız olan ve şer'an onun söz ve fiillerinden sorgulanmasına engel olan şeydir. Bu engeller "avâridü'l-ehliyye" (ehliyetin engelleri) diye isimlendirilir. Aşağıda açıklaması yapılacaktır.

b) Fiilde Bulunan Engeller: (Yani sebepte bulunan engellerdir) Fiilin açıkça küfre delâlet etmemesi veya şer'î delilin küfre delâlet edişinin kesin olmaması gibi.

c) İspat Edilmesi Konusundaki Engeller: Meselâ şahitlerden birisinin çocuk veya âdil olmayan bir kimse olması dolayısıyla şehâdetinin kabul edilmemesi gibi.

Acaba, bazı müslümanları tekfir edip onları kâfirlikle suçlayan kardeşlerimiz bu konuları biliyorlar mı? Eğer bilmiyorlarsa gerçekten büyük bir günaha girmiş olurlar. Tekfir hükmünü, ancak ilim ehli olan, bu konuda yeterli ilimle donanmış âlim verir. İnsan, kesin bilmediği şeyi iddia etmemelidir. Zira tartışma tek taraflı olmaz. Tekfir eden taraf varsa tekfir edilen taraf da var demektir.

Ehliyetin Engelleri

Ehliyetin engelleri (avâridü'l-ehliyye), edâ ehliyeti ile alâkalıdır. Bu da mükellefte görülen ve onun söz ve fiillerinin şer'î açıdan muteber sayılmasına engel olan durumdur. Bu durumda kişi söz ve fiillerinden sorgulanmaz ve bu söz

ve fiillerin sonucunda kulların hakları dışında, Allah Teâlâ'nın hakları ile alâkalı şeylerde herhangi bir sorumluluğu yoktur.

Ehliyetin engelleri (avâridü'l-ehliyye) iki kısma ayrılır:

1) Semâvî Engeller: Allah'ın takdiri olup, oluşmasında kulun herhangi bir etkisinin olmadığı engellerdir. Örneğin, yaşın küçük olması, delilik, psikolojik dengesizlik, uyku ve unutma gibi. Bu engellerden birisi kendisinde bulunan kimse herhangi bir suç işlerse bundan dolayı ona bir günah yoktur. Sorumluluk o kişiden kalktığı için bu fiilden sorgulanmaz ve cezalandırılmaz. Ancak insanların hakları ile ilgili şeylerde sorumludur. Örneğin, telef ettiği malların değerleri, diyetler ve bunun gibi şeyleri ödemek zorundadır. Çünkü bunlar toplumsal kurallardır. Bu semâvî engellerin karşılığında ise şartlar vardır. Örneğin yaşın küçük olması bâliğ olmanın karşıtı, delilik ve dengesizlik de akıllı olmanın karşıtıdır. Yani muayyen bir kimseyi tekfir etmenin şartları arasında akıllı ve bâliğ olma şartı vardır. Temyiz çağına ulaşmış çocuğun riddeti ile ilgili konuda ihtilâf vardır. Hanbelîlerde olduğu gibi riddetin çocuk için de geçerli olduğunu ancak bâliğ oluncaya kadar istitâbe uygulanıp cezalandırılmayacağını söyleyenler de vardır.⁷⁴⁹

Kişinin kendisinden kaynaklanıp, belirli bir kimsenin tekfirine engel olarak kabul edilen şeylerden bazıları şunlardır:

Dil Sürçmesine Yol Açan Hata

Kasıtlı olmadan küfür sözü söylemek. Bu, tekfirden gerekli olan kasıt şartını yani mükellefin yaptığı şeyi bilinçli olarak yapması şartını ortadan kaldırdığı için engel teşkil eder. Hatanın engel olmasının delili şu âyet-i kerimedir: *“Hata olarak yaptıklarınızda ise sizin için bir sakınca (vebal) yoktur. Ancak kalplrinizle kasdederek yaptıklarınızda vardır”*⁷⁵⁰

Dil sürçmesinin tekfire engel oluşunun bir başka delili, hadiste geçen bineğini kaybedip sonra tekrar bulduğunda *“Allah'ım, sen benim kulumsun ben de senin rabbim”* diyen adamın misalidir. Rasûlullah (s.a.s.) onu, *“Sevincinin şiddetinden hata etti”* diye nitelendirmiştir. Kişinin hâlinin hangi duruma işaret ettiği de (karâinu'l-hal), hatanın engel olarak kabul edilip edilmemesinde etkilidir.

⁷⁴⁹ el-Muğnî Mea's-Şerhi'l-Kebîr, c. 10, s. 91-92

⁷⁵⁰ 33/Ahzâb, 5

Te'vilde Hata

Te'vil, nassın delâletini anlamamaktan doğan (hatalı) bir ictihad ya da karıştırma sebebiyle, şer'î delili farklı bir konuma oturtmak, yanlış yorumlamak demektir. Mükellef, küfür amelinin işler ve anlamada hataya düştüğü delile dayanarak onu küfür olarak görmez. Öyleyse, bu hatada kasıt şartı ortadan kalkmıştır. Bunun için te'vilde hata yapması, onun tekfirine engel olur. Ona delil getirilip hatası açıklandığında (ikametu'l-hucce) bu fiilinde ısrar ederse o zaman kâfir olur. Bunun delili ise Kudâme İbn Maz'un olayıdır. Bu olayda Kudâme, içki içmeyi helâl saymış (ki içkiyi helâl kabul etmesi küfürdür) ve buna şu âyeti delil getirmişti: **“İman eden ve sâlih amel işleyenler için yedikleri ve içtikleri şeylerde kendileri için bir günah yoktur.”**⁷⁵¹ Ömer (r.a.) had uygulamak istediğinde ona bu âyeti delil gösterdi. Hz. Ömer ona hatasını açıkladı ve içki için had cezası uyguladı. Bu olay sahâbenin icmâsı ile te'vilde hata etmenin tekfire engel olduğuna delildir. Bu, anlamı genel olan şu âyetin de kapsamına girer: **“Hataya düştüğünüz şeylerde sizin için bir günah yoktur.”**

⁷⁵² Benzer hadis-i şerif de vardır: **“Şüphesiz Allah, ümmetimden hata, unutma ve üzerine zorlandıkları şeylerden sorumluluğu kaldırmıştır.”**⁷⁵³

Bununla birlikte te'vilde yapılan her hata geçerli bir özür sayılıp tekfire engel değildir. Özür sayılan, şer'î delile bakılıp onu anlamada düşülen hatadır. Özür sayılmayan hata ise, şer'î bir delile dayanmaksızın sadece görüş ve hevâdan kaynaklanan hatadır. Aynen İblis'in Âdem'e secde etmekten kaçınırken **“ben ondan daha hayırlıyım; beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın”**⁷⁵⁴ diye iddiada bulunması gibi. Bu yalnızca görüştür. Te'vilde hata yapılması durumunda, te'vil yapan kimseye hüccet ikame edildiğinde, te'vil engeli ortadan kalkar.

Cehâlet Engeli

Mükellefin küfür fiilini işlerken onun küfür olduğunu bilmemesi gibi. Cehâleti (eğer geçerli sayılabilecek bir cehâlet ise) tekfirine engel olur. Bunun delili ise şu âyettir: **“Biz, peygamber gönderinceye kadar hiç bir topluma azap edecek değiliz”**⁷⁵⁵ Dünyada ve âhirette azap ancak tebliğ ulaştıktan sonradır. Özür veya engel olarak kabul gören cehâlet; mükellefin kendisi veya ilim kaynakları ile ilgili bazı sebeplerden dolayı, giderme imkânı bulamadığı cehâlettir. Ancak öğrenmeye ve cehâleti gidermeye imkân olduğu halde bunu yapmı-

751 5/Mâide, 93

752 33/Ahzâb, 35

753 Buhârî, Talâk 11, İlim 44, Şurût 12, Enbiyâ 27; İbn Mâce, Talâk, 16

754 7/A'râf, 12; 38/Sâd, 76

755 17/İsrâ, 15

yorsa mâzur görülmez ve gerçekte bilmiyor olsa dahi hükmen biliyor sayılır (yani bilen bir kişinin hükmündedir).

İkrah Engeli

Bu, mükellefin filini kendi irâdesi ile yapması şartının zıddıdır. İkrahın tekfire engel kabul edilmesinin delili şu âyettir: *“Kalbi iman ile mutmain olduğu halde zorlanan (ikrah altında olan) hâriç, kim iman ettikten sonra Allah’ı inkâr ederse...”*⁷⁵⁶ Küfre zorlamanın, kişinin tekfirinde geçerli bir engel olarak kabul edilebilmesi için, ölüm ile veya bir organının koparılması ile tehdit yahut da kişiye çok şiddetli bir işkencenin yapılıyor olması şartı vardır. Bu, çoğunluğun görüşüdür ve tercih edilen de budur. Şâfiî fakîhlere göre, daha hafif şeyler de ikrah kapsamına girer.

Aklı Gideren Sarhoşluk

Sarhoşluğun tekfire engel olup olmaması konusunda ihtilâf vardır. İbnu'l-Kayyim engel olarak saymıştır. Hanbeliler ve Şâfiilerce tercih olunan, sarhoşun riddetinin geçerli olduğu görüşünün aksine, İbnu'l-Kayyim sarhoşluğu riddete engel olarak kabul etmiştir ki bu Hanefiler’in görüşüdür.⁷⁵⁷

Başkasından Aktarma Yoluyla Küfür Sözü Söylemek

Örneğin; Allah’ın Kur’an’da bize bildirmiş olduğu kıssalarda geçen kâfirlerin sözlerini okumak (ki Allah Teâlâ bunların okunmasını bizlere emretmiştir), şahidin hâkime işitmiş olduğu küfür sözünü aktarması, kâfirlerin yazmış oldukları makalelerin içerisinde bulunan fesadı açıklamak ve bunları cevaplandırmak için nakletmek gibi şeylerin hepsi câiz veya vâcip olabilir. Söyleyen kişi tekfir edilmez.⁷⁵⁸ Burada önemli bir ayrıntı vardır: Yukarıdaki örneklerde de geçtiği gibi küfrü şer’î bir amaçla aktaran kişi için bir sakınca yoktur. Ancak bir kimse bunu beğenerek ve râzı olarak aktarırsa o kişi kâfir olur. Bu ikisini (aktardığı şeyi onaylayıp onaylamadığını) anlamakta karâinu'l-hal’in etkisi vardır. Küfrün şaka ile işlenmesi ilim ehlinin ittifakı ile tekfire engel değildir.

2) Semâvî Olmayan Engeller

Bu hususu dört madde halinde ele alacağız.

1) Engellerin Araştırılması: Buna “istitâbe” denilir

756 16/Nahl, 106

757 Bk. İbnu'l-Kayyim, İ'lâmu'l-Muvakkîin, c. 3, s. 5; el-Behvetî, Keşşafu'l-Kına', c. 6, s. 176; İbn Kudâme, el-Muğnî Mea's-Şerhi'l-Kebîr, c. 10, s. 109

758 Bk. İbn Hazm, el-Fasl, c. 3, s. 250

2) Engellerin Araştırılması: Bu, imkân olduğu takdirde vâcip olur; imkân bulunmadığı takdirde ise bu vâciplik düşer.

3) Engelin mûteber sayılması konusunda tek kaynak Şeriattır. Belirli bir şahıs hakkında engelin geçerli sayılıp sayılmamasında başvurulacak mercî ise kadıdır, İslâm devletinde yargı görevi yapan hâkimdir.

4) Engel kalktığı halde kişi küfürde ısrar ederse kâfirdir.

1) Engellerin Araştırılması: İstîtâbe; aslında tevbe etmesini istemek anlamındadır ve ancak kişinin kâfir ve mürted olduğuna hüküm verildikten sonra olabilir. Kişinin kâfir ve mürted olduğuna hüküm verilmesinden önce, hükmün şartlarının yerine gelip engellerin bulunup bulunmadığının araştırılmasına da istîtâbe adı verilir. İstîtâbe, hem hüküm meclisinde hüküm verilmeden önce şartların ve engellerin bulunup bulunmaması durumunu araştırma ve hem de hüküm verildikten sonra tevbe talep etme anlamlarında kullanılır.

2) Engellerin Araştırılması: Engellerin araştırılmasının mümkün olmadığı haller şunlardır:

Güç Yetirilememe Durumu: Güç yetirilen kişi, kâdının/hâkimin, kişinin hüküm verilecek olan meclise getirilmesini sağlamasının ve gerektiğinde kendisine had cezası uygulamasının mümkün olduğu kimsedir. Güç yetirilemeyen (mümtenî) ise bunun tam tersidir. Güç yetirilen kimse hakkında engellerin araştırılması gerekmektedir. Mümtenîde ise engeller araştırılmadan hakkında hüküm verilir.

Ölüm: Eğer ölen kişinin dini konusunda vârisleri arasında bir çekişme meydana gelir; kimi Müslüman, kimisi de mürted olarak öldüğünü iddia ederse hüküm vermek için şâhitler ile yetinilir. Bir kimse mürted olur, sonra aklını kaybeder ve tevbeye çağırılmadan ölürse kâfir olarak öldüğüne hükmedilir.⁷⁵⁹

Sarhoş: Bir kimse mürted olur ve sarhoş iken ölürse kâfir olarak ölür. Eğer bu sarhoşluğu halinde bir kimse onu öldürürse herhangi bir ceza yoktur. Bu görüş sarhoşluğun riddete engel olmadığını söyleyenlere aittir.⁷⁶⁰

759 Bk. eş-Şafii, el-Umm

760 Bk. el-Muğnî Mea Şerhi'l-Kebir, 10/109 ve el-Umm, 6/158

Tüm bu durumlarda, engeller araştırılmadan ve istitâbe uygulanmadan kişi hakkında riddet hükmü verilir. Mürted olarak ölen bir kimseye Müslüman olan vârisleri mirasçı olamaz. Bununla birlikte şâhitler, ölen veya güç yetirilemeyen (mümtenî) kişi için tekfirine engel olacak şeylerin bulunduğuna şâhitlik ederlerse, bu engellere itibar edilmesi vâciptir.

3) Engelin mûteber sayılması konusunda tek kaynak Şeriattır. Belirli bir şahıs hakkında engelin geçerli sayılıp sayılmamasında başvurulacak mercî ise kadıdır, İslâm devletinde yargı görevi yapan hâkimdir.

Tekfirin engeli; şer'î delil ile engel olduğu açıklanan şeydir. Tekfire engel olduğu şer'an sâbit olmayan şey ise; insanlar bunu engel saysalar ve bununla mâzeret bildirseler de özür olarak kabul edilmez.

Bazı kimseler şer'an mûteber sayılmayan özürlerle tekfirden men etme konusunda çok aşırıya gittiler. İnsanların özür olarak gösterdikleri her şey geçerli değildir. Allah Teâlâ şöyle der: *“Eğer onlara sorarsan biz dalmış eğleniyorduk derler. De ki; Allah ile, O'nun âyetleri ve Rasûlü ile mi alay ediyordunuz? Özür beyan etmeyin, imanınızdan sonra küfre girdiniz.”*⁷⁶¹ Mâzeret gösterdiler ancak mâzeretleri kabul edilmedi: *“Onlara döndüğünüzde size özür bildirdiler. De ki: Özür bildirmeyin, size kesin olarak inanmıyoruz.”*⁷⁶² Her mâzeret engel olarak kabul edilmez. Bâtıl olan mâzeretlerden birisi de; kâfir oluşu kesinleşen bir kimsenin (örneğin Allah'tan başkasına duâda bulunmak veya dine hakaret etmek gibi) şehâdet kelimesini söylemesi veya namaz kılmasını onun tekfirine engel olarak göstermektir.

Hükümlerin engelleri (tekfirin engelleri de bunun içindedir) insanların engel zannettikleri şeyler değil, geçerli oldukları, şer'î delillerle belirlenen, yani şer'an muteber sayılan engellerdir. Engelin belirli bir kimse hakkında geçerli sayılabilmesini ise, dâvâyâ bakan kâdı belirler. Örneğin cehâlet ve ikrahın tekfire engel olduğu şer'î delil ile sabittir; ancak belirli bir şahıs hakkında geçerli olup olmadığına, yani kişinin câhil veya ikrah altında olup olmadığına karar verecek olan kâdıdır.

Yine bu geçersiz mâzeretlerden birisi de; kâfirler için onları saptıran önderlerini mâzeret olarak göstermektir. Bunun geçersizliğine Allah Teâlâ'nın şu âyetleri delâlet eder: *“Ateşin içerisinde tartışırken, zayıf olanlar müstek-*

761 9/Tevbe, 65-66

762 9/Tevbe, 94

birler derler ki: ‘Gerçekten biz, sizlere tâbî olan kimselerdik. Şimdi siz ateşin bir parçasını bile bizden uzaklaştırabilir misiniz?’ Büyüklenenler derler ki: ‘Biz hepimiz de ateşteyiz. Artık Allah kullar arasında hüküm vermiştir.’⁷⁶³; “Sen o zâlimleri Rableri huzurunda durdurulmuş olarak suçlamayı birbirlerine yöneltirken bir görsen; mustaz’af olanlar müstekbirlere derler ki: ‘Eğer sizler olmasaydınız bizler mü’minler olurduk.’ Müstekbirler ise mustaz’aflara şöyle derler: ‘Size hidâyet geldikten sonra biz mi sizi ondan alkoyduk? Hayır, siz zaten mücrimlerdiniz.’ Mustaz’aflar müstekbirlere; ‘Hayır, siz gece-gündüz hîle kurup bize Allah’a karşı küfürde bulunup, Ona denkler koşmamızı emrediyordunuz’ derler. Ve azâbı gördüklerinde pişmanlıklarını gizlerler. Biz, küfredenlerin boyunlarında halkalar kıldık. Onlar yapmakta olduklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklar?’⁷⁶⁴ Bu nass ile, önde gelenlerin zayıfları saptırdığı, onlara hîle kurup küfrü emrettikleri; ancak bunun, zayıfların tekfirine ve onların cezalandırılmasına engel olmadığı kesin olarak anlaşılmaktadır. Hatta bazılarının özür zannettiği bu saptırılma olayı, küfür çeşitlerinden birisi olan “taklit küfrü”dür. Bu ise, Yahûdilerin, Hristiyanların ve diğer kâfir toplulukların, kendilerini saptıran önderlerini taklit eden avâmının küfrüdür. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “De ki: Ey Kitap Ehli, dininizde haksız yere haddi aşmayın. Daha önceden sapan, birçoklarını saptıran ve doğru yoldan sapan bir topluma uymayın.”⁷⁶⁵

Geçersiz olan özürlerden birisi de, mürted olan bir kimse için, onun ilim ehli olduğunu mâzeret göstermektir. Sanki ilim ehli küfürden korunmuştur! Allah Teâlâ nebîler hakkında şöyle buyurur: “Eğer Allah’a ortak koşsalardı, işlemiş oldukları tüm ameller boşa giderdi.”⁷⁶⁶

Küfrün, nebîler için mümkün olmaması, onların dışındaki insanlar için mümkün olmasını gerektirmez. Âlim olan bir kimse, belli bir ilme sahip olduğu halde küfre düşebilir: “Ameller son durumlarına göredir.” Bunun bir örneği de Allah Teâlâ’nın şu âyetidir: “Onlara, kendisine âyetlerimizden verdiğimiz, fakat onlardan sıyrılıp çıkan, o yüzden de şeytanın takibine uğrayan ve sonunda azgınlardan olan kimsenin haberini oku.”⁷⁶⁷

763 40/Mü’min, 47-48

764 34/Sebe’, 31-33

765 5/Mâide, 77

766 6 En’âm/88, Bkz:39 ez-Zümer/65

767 7 A’raf/175

Bunun örnekleri bu ümmette de çoktur. Rasûlullah'ın (s.a.s.) vahiy kâtiplerinden olan Abdullah İbn Sad İbn ebi's-Serh gibi, Rasûlullah (s.a.s.) hayat-tayken mürted olan kimseler olduğu gibi, Onun vefatından sonra da mürted olanlar olmuştur. Küfre götürücü bid'atlere çağırان kimselerin çoğu şer'î ilimlere sahip olan kimselerdir.

4. Engel Kalktığı Halde Kişi Küfürde İsrar Ederse Kâfirdir: Engel ya kendiliğinden kalkar; yaşıñ küçük olması gibi; ya sebebin ortadan kalkmasıyla kalkar, buna ikrah ve sarhoşluğu örnek verebiliriz; ya da hüccet ikame edilmesiyle ortadan kalkar, buna da cehâlet ve te'vilde hata etmeyi örnek olarak verebiliriz. Engel kalktığında kişi hala işlediği fiilde ya da sözünde ısrar ediyorsa, o andan itibaren kâfir sayılır.

Bunlar, şer'î mâzeretlerdir ve şer'î mâzeretler ortadan kalktıktan sonra kişi hâlâ şer'an müteber olmayan mâzeretler ortaya atacak olursa bu ondan kabul edilmez. Zira artık öne süreceği mâzeretleri ortadan kaldırılmış ve öne süreceği bir şey bulunmamaktadır. Geçersiz olan mâzeretler ileri sürmesine itibar edilmeksizin Ebû Hanife'nin yolundan gidenlerin de dediği gibi "Kişi artık içinde barındırdığı küfrünü açığa vurmuş, ancak bu küfrünü örtmek için yollar aramaktadır." Bundan dolayıdır ki bu gibi kimseler kâfir olmuşlardır.

"Zâhire göre uygulananan dünyevî hükümlerde, küfre düşürücü bir söz söylediği ya da bir fiil işlediği şer'î yollarla sabit olan bir şahıs hakkında tekfir hükmünün şartları yerine gelip engeller ortadan kalktığında kâfir olduğu hükmü verilir. Hükmü, buna ehil olan bir kimse verir. Eğer hakkında hüküm verilen kimse İslâm devletinde güç yetirilen bir konumda ise; yetkili olan kimsenin cezayı uygulamadan önce o kişiye istitâbe uygulaması vâciptir. Eğer bir güç arkasında veya dâru'l-harbe sığınarak korunuyor (mümteni) ise ona istitâbe uygulamadan öldürmek ve malını almak herkes için câizdir. Bu konuda, sonuçta elde edilecek olan maslahat veya mefsedete bakılarak uygun olan tercih edilir."

TEKFİR KONUSUNDA YETKİLİ MERCI

Tekfirle ilgili soruşturma, yargılama ve ilgili işlemleri yürütme mercii, kuşkusuz İslâm Devleti'nin makamlarıdır. Müslim iken, gerek irtidad gerekse başka şekillerle küfür suçu işleyen kişi hakkında işlem yapmak ve suçluyu cezalandırmak yalnızca İslâm devletinin güvenlik ve yargı makamlarının yetkisindedir.

Bu yetkiyi şahıslar kullanamazlar. Günümüzde içinde yaşadığımız ülkenin bir İslâm devleti olmadığına göre bu konuda daha fazla şey söylemek gereksizdir.

Ancak irtidad veya küfrün herhangi bir şekliyle İslâm'dan çıkmış olan kimse, Kur'ân'ın ve İslâm'ın bütünlüğüne inanan her mü'min için büyük risk taşır. Bu nedenle Kur'ân'ın bütünlüğüne inanan (mü'min) kişinin böyle bir toplum içinde çok dikkatli yaşaması gerekmektedir. Şu var ki, mü'min insan, ne kadar dikkatli yaşamaya özen gösterirse gösterebilir, böyle bir ortamda, içinden çıkamayacağı sorunlarla karşılaşabilir ve fiilen karşılaşmaktadır. İşte tekkîr suçlaması, dâru'l-harp anlayışı ve Cuma namazının kılınıp kılınamayacağı tartışmaları bu sorunun sonuçlarındandır.

Çünkü bu sorunlar, esasen, -Türkiye'de yaygınlaşan- üç yapay bâtil din ile İslâm arasındaki çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu üç din, tekrar edelim ki, "Popüler Türk Müslümanlığı" (câhil halkın dini), "Alevîlik" ve "resmî Türk Dini" (Atatürkçü, laikçi, Batıcı devlet dini)dir. Mü'min kişi, İslâm ile bu üç yapay dinin çatışma ortamında âdetâ kilitlenmektedir. O kadar ki mü'min ile bu üç dinin bağlıları zaman zaman birbirlerini hiç anlayamayacak kadar sıkıntı çekerler. Örneğin, "helâl, haram, farz, vâcip, sünnet, gayb, vahy, tâğut, şirk, küfür, ilhâd, nifak, irtidâd, zendeka ve bid'at" gibi kavramlar hakkında bir laikçi, bir komünist, bir halk dini mensubu, bir Alevi, bir mistik ne kadar doğru bilgiye sahiptir? Türkiye'deki sayıları bugün elli altmış milyonu aşan bu insanlar, yaşamları boyunca İslâm'a ait bu gibi terimleri doğru tanımlarıyla birlikte bir kez bile duymamış olabilirler. Bu ihtimal çok büyüktür. Üstelik bu ülkede devleti hep bu câhiller yönetmektedir. Hâlbuki mü'min kişi bunların din ve düşünceleri hakkında ister istemez epeyce bilgilere sahiptir. Çünkü bu bilgi, kültür ve âyinlerin çoğu zararlı olmasına rağmen okullarda zorla okutulup uygulamakta ve mü'min ailelerin çocukları bu zararlı bilgileri ve puta tapma törenlerini not ve diploma için öğrenip uygulamak mecburiyetinde bırakılmaktadırlar! Mü'minler, bu büyük riske karşı önlem alabilmek kaygısıyla da olsa sözü edilen üç din hakkında ister istemez bilgi sahibi olmaktadırlar. Dünyanın başka yerlerinde de mü'minler bu kaygı ile hareket ettikleri için o bölgelerdeki sapkın inanışlar zamanla büsbütün ayrışarak bağımsız birer din haline gelmişlerdir. Nitekim Dürzülük, Nusayrîlik, İsmailîlik, Babîlik, Kadyanîlik ve Bahaîlik bu sayede İslâm'dan ayrı birer din olduklarını zamanla ilân etmek zorunda kalmışlardır.

Bilgisiz kalabalıklar tarafından İslâm'la karıştırılabilen bu yapay dinlerin kalabalık bağlıları arasında, mü'min kişi şu üç şeyden birini seçmek zorundadır:

a) Takiyye yaparak iki veya üç dinli yaşamayı kabul edecektir ve bu sûretle İslâm'dan çıkacaktır,

b) Toplumdan tamamen soyutlanacaktır,

c) Diğer dinlerin baskısı altında kalan inançlarını ve İslâm'ın değerlerini savunmak zorunda kalacaktır.

Üstelik bu üç tercihten hiç biri, mü'min kişinin sıkıntılarını ve sorumluluklarını ortadan kaldırmamakta, onu siyasal ve ideolojik tehlikelere karşı koruyamamaktadır.

Bu nedenle şirk suçunun çok yaygın biçimde işlendiği Türkiye gibi ülkelerde “mü'min kişi nasıl yaşamalıdır, ne yapmalıdır, küfre düşmemek için nasıl korunmalıdır ve onu bunu sık sık kâfirlikle suçlamaması için nasıl bir çözüm bulunmalıdır?” gibi sorular oldukça büyük önem taşımaktadır. Çünkü insanlar pervasızca İslâmî değerleri çiğneyerek dinden çıkarken, başkalarını da ilgilen-diren hukukî birçok sorunun ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Yani çok açık şekilde başkalarının haklarını çiğnemektedirler. Bu gibi durumlarda, “herkes inancında serbesttir, devlet laikdir, hiç kimse başka birine dinî baskıda bulunamaz, bakın işte camiler açık, herkes serbestçe ibâdetini yapıyor” gibi istismara ve kandırmaya yönelik sloganlardan yola çıkıp sanal mâzeretlere sığınarak kimse mevcut tecavüzleri örtbas edemez. TC yasaları da bu konularda mü'minlerin uğradığı haksızlıkları önlemekten son derece uzaktır. Hatta bu yasalar, mü'minlere ait hakların açıkça çiğnenmesini özendiren veya en azından kolaylaştıran bir zihniyetle hazırlanmışlardır. Bu gerçeği karşılaştırmalı carpıcı örneklerle kanıtlamak mümkündür.

Ancak bu konudaki örnekleri kavrayabilmek için öncelikle İslâm'ın hak ile bâtili, haram/yasaklı ile mubah/yasal olanı birbirinden ayırırken nasıl bir hüküm verdiğini ve mü'min kişiye nasıl bir sorumluk yüklediğini bilmek ön koşuldur. Türkiye toplumu, bu ince noktadan tamamen habersizdir denebilir. Sorunların büyük kısmı da işte buradan kaynaklanmaktadır.

Meselâ İslâm, alkollü içki içmeyi ağır suçlardan saymış ve yasaklamıştır. Bununla birlikte bu suçu işleyen kimseyi kâfir olmakla, dinden çıkmak-

la suçlamamıştır. Buna karşın, “alkollü içki içmek suç değildir” diyen kimse (hayatında hiç alkol kullanmamış olsa bile) İslâm’a göre derhal kâfir olur, bu dinle hiçbir ilişkisi kalmaz. Ne var ki mesele bununla da bitmemektedir. Konunun ayrıca sosyolojik bir boyutu daha vardır ve aslında büyük sorun buradan kaynaklanmaktadır. Örneğin bir “vatandaş” mevcut kanunlardan cesaret aldığı için, bu konuda sahip bulunduğu sözde özgürlüğünü, Müslümanlara karşı, rahatça bir baskı aracı olarak kullanabilir ve herkes tarafından duyulacak şekilde hiçbir neden yokken, şu hakaretleri pervasızca savurabilir: “Ben özgürüm, burası Türkiye! Alkollü içki içmek neden yasak olsun, kim bunları söylüyor?! Bunlar gerici ve yobazdır, bu örümcek kafaları ezmek lâzım! Bunlar hangi çağda yaşıyor?...”

Bilindiği üzere, adam öldürmek, zina işlemek, hırsızlık yapmak, leş, kan ve domuz eti yemek, alkollü içki içmek, faizli muâmelede bulunmak, israf etmek, kâfir kişi ile samimi olmak (örneğin, kendisine oy vermek, düşünce ve kanaatinde onu desteklemek), namaz kılmamak, Ramazan orucunu mâzeretsiz tutmamak, farz olmuşken zekât vermemek ve hacca gitmemek gibi daha birçok fiil, İslâm’da yasaklanmış ve ağır suçlardan sayılmıştır. Şu var ki, (küfre götüren suçlar hâriç) bunların herhangi birini veya birkaçını işlemekle Müslüman kimse (genel kanaate göre) dininden çıkmış olmaz. Fakat Müslüman kişi bu suçlardan hiç birini bir kerecik işlemese bile bunlardan birinin İslâm’da haram ve yasak olmadığını eğer inanarak söylerse İslâm dini ile hiçbir ilişkisi kalmaz.

Bugün, Türkiyeli insanın, sonunu ve sonucunu hiç düşünmeden sarf ettiği o kadar çok yakışıksız söz, sergilediği o kadar çok çarpık davranış vardır ki, bunlar, aynı zamanda İslâm’a ve Müslümanlara karşı ağır hakaret suçları oluşturmaktadır. Bu suçlardan ise hukukî sonuçlar doğmaktadır. Üstelik tâğûtî yasalar bu sözleri ve davranışları suç saymamaktadır. Peki, böyle bir toplumda Müslüman kişi kendini nasıl savunabilecek, nasıl koruyabilecektir? Binlerce insan tarafından hemen her gün sıkça tekrarlanan o kadar çeşitli sorgulama, eleştiri, demeç ve açıklamalar vardır ki, bunlar İslâm’a ve Müslümanlara büyük hakaretler içermektedir. Meselâ aşağıdaki örnekler çok çarpıcıdır:

Türkiye toplumu, son yıllarda çeşitli dinsel ve ideolojik doğrultularda belirgin gruplara ve kamplara ayrılmıştır. Bu kamplar arasında Türkçe konuşmaktan başka hemen hemen hiçbir ortak payda bulunmamaktadır.

Kur'ân'ın bütünlüğüne inanan mü'min bir kişi; şirk davranışları içinde bulunan, bile bile küfür sözleri sarf eden veya Allah'a, Peygambere, Kur'ân'a dil uzatan ya da Kur'ân'ın içeriği üzerinde spekülasyon yapan ya da helâl şeyi haram, haramı da helâl diye niteleyen bir kimseyi asla Müslüman sayamaz. Çünkü İslâm dini adına onun böyle bir yetkisi yoktur. Dolayısıyla (İslâm devlet mekânizması bulunmadığına göre) kişisel olarak elverdiği kadar (kendi özgürlüğü ve güvenliği açısından) mü'min kişi, şu önlemleri almak durumundadır:

- 1) Eşi ise, bu olaydan sonra nikâhının çözüldüğüne inanmak zorundadır. Onunla artık karı-koca ilişkisini sürdüremez (Eşi yeniden İslâm'a dönerse, nikâhını yenilemelidir),
- 2) Velisi ise, üzerindeki velâyet hakkı düşmüş olur,
- 3) Mü'min kişi, -böyle bir kimse ile herhangi bir bağı bulunsun veya bulunmasın- onun kestiği hayvanın etini yiyemez,
- 4) Onunla herhangi bir ortaklık kuramaz,
- 5) Şahitliğini kabul edemez,
- 6) Vasiyetini yerine getiremez,
- 7) Günahlarının bağışlanması için Allah'a duâ edemez,
- 8) Cenazesini İslâmî usûllere göre teşyî edemez,
- 9) Onun mal varlığına vâris olup olmayacağı ise oldukça ihtilâfıdır. Bu konuda uzmanlardan bilgi almak zorundadır.

Bir insanın, görüldüğü üzere, ağzından sorumsuzca savuracağı birkaç söz ya da sergileyeceği bir davranış biçimi, inançlar açısından başkalarına bu derece ağır yükler getirebilmektedir.

Bu sorun, en kısa tâbirle şudur: Kendini Müslüman sanan milyonlarca insan, bu ülkede Kur'ân'ın bütünlüğüne inanan bir azınlığı mutlaka ezip yok etmek için dinsel değerleri istedikleri gibi yorumlamaya, çarpıtmaya, onlara saygısızlık etmeye çalışmaktadır. Üstelik bu insanlar bununla da yetinmemektedirler. Halktan bazılarının da desteğini aldıklarından, hem sayıca ezici bir çoğunluğa sahip bulundukları için, hem siyasal, sosyal ve ekonomik bakımdan egemen ve üstün konumda oldukları için bu azınlığı kasıtlı şekilde tahrik etmeye de çalışmaktadırlar. İşte tekfirciliğin Türkiye'de hortlamasının temel nedeni budur. Çünkü, (popülist Türk muhafazakârlar, şirk içindeki mistikler, ırkçılar, aleviler ve laikçi Atatürkçüler) eğer mü'minleri kışkırtarak, suç imal ederek onları haksız çıkarmayı başarabilirlerse hem içeride, hem de dış dün-

yaya karşı haklı olduklarını kanıtlayabileceklerdir. İşte bu nedenle Türkiye’de, son yıllarda çok tehlikeli terör projeleri ve komplo teorileri hazırlanmış ve uygulanmıştır. Hizbullah senaryosu gibi... Öyle gözüküyor ki bundan sonra da bu denemeler devam edecektir. Bahane ve suç adları da hazır: “Tekfirci, bölücü, terörist, Hizbullahçı, el-Kaideci...”

Bu gerçekler, hemen herkesin, aklını başına devşirmesini gerektirmektedir. Eğer bu noktadan yola çıkılırsa vicdan sorumluluğu bakımından herkese yöneltilecek insanî birtakım mesajlar bulunmaktadır. Şimdi de bu mesajları “Tekfirin Şartları” kapsamında iletmek gerekmektedir. ⁷⁶⁸

MÜ’MİNLERİN İNSANLAR HAKKINDAKİ KANAATİ

Mü’minin, görünürdeki gerçeklerden hareket ederek toplumda farklı davranış ve kanaatlere sahip insanlar hakkında varabileceği yargı, en çok dört şekilden biri olabilir. Bunlar: Tahsin, te’vil, tefsîk ve tekfir’dir. Bunların da anlamı şudur:

Tahsin

Tahsin: Bir şeyi uygun, normal, ya da güzel görmek demektir. Bu fikrî değerlendirme, İslâm’ın emir ve yasaklarından hiçbirini açıkça çığnemeyen kimsenin dengeli, mubah ya da takdir toplayıcı olan davranışlarına ilişkin hüsn-i zandır, olumlu kanaattir. Bu kanaat, ya tarafsızca olur, ya da bir beğeni duygusu olarak kalben yaşanır. Mü’min kişi, bu çizgideki kimselerin sadece dış görünüşlerine bakarak bu yargıya varmak durumundadır.

Te’vil

Yorumlamak, daha doğrusu şüpheli bir durumu kasıtlı yorumlamaktan kaçınmaktır. Örneğin bir Müslüman, eğer İslâm’ın ölçülerine aykırı bir düşünce ve inanca saptığını, şüpheli kişi ve çevrelerle ilişki içinde olduğunu ya da suç ve günahlardan birini işlediğini açıkça ortaya koymamışsa, yalnızca söylentilere dayanılarak veya ihtimallerden hareket ederek onun aleyhinde bir değerlendirme yapılamaz. Aksine bilgisizliğin, duygusallığın ya da çeşitli yanlışlıkların, bu gibi söylentilere yol açmış olabileceğine ilişkin yorumlarda bulunmak, daha doğru olur. İşte buna “te’vil” denir.

768 Ferid Aydın, Tekfir Kavramı Hakkında Çok Yönlü Bir İnceleme, Basılmamış Çalışma

İslâm tecessüsü yasaklamıştır.⁷⁶⁹ Mü'min kişi, mü'min kardeşinin özel hayatını araştıramaz, araştırmayı bile düşünemez. Kişinin suçu gizli kaldığı sürece o, yalnızca Allah'a (c.c.) karşı suçludur. Şu var ki, bir müslümanın şüpheli durumu eğer başka bir müslamanın, ya da İslâm ümmetinin hayatı, sağlığı, mutluluk ve başarısı ya da maddî ve mânevî çıkarları açısından herhangi bir tehlikeyi dâvet edici ihtimallerden biri olarak görünürse te'vil yolu burada tıkanır ve bu ihtimal ciddi bir sorun olarak İslâm fıkhnın birinci derecede konusu olur.

Tefsîk

Tefsîk: Fâsıklıkla suçlamak demektir. Fâsıklığın anlamı şudur: Müslüman kişinin, küfür ve şirk gibi İslâm'dan çıkmayı neticelendiren ağır suçlar hâriç, diğer bütün günah, yasak ve çirkin iş ve eylemlerden en az birini kanıtlanabilir şekilde işlemekle uğradığı sâbıkallık durumuna "fisk" ya da "fâsıklık" denir. Kur'ân-ı Kerim'de münâfıklar⁷⁷⁰ ve kâfirler⁷⁷¹ de fâsıklıkla nitelenmişlerdir. Ancak fâsik, daha çok bir fıkıh terimi olarak sâbıkallı Müslümanlar hakkında kullanılmıştır. Mü'min kişi, fâsik ya da (yaklaşık olarak) aynı anlama gelen "fâcir" müslümanı içinden dışlayamaz. Onunla ilişkilerinin nasıl olacağını ise İslâm fıkhi belirler.

Tekfîr

Tekfîr: Bir kimseyi kâfirlikle suçlamak demektir. İslâm âlimlerinin, çok dikkatli olunması uyarısında bulundukları hususlardan biridir. Bu nedenle büyüklerden birçok zevat: "Günah işleyen hiç kimseyi kâfir diye suçlamayız" demişlerse de, "her günah işleyeni kâfirlikle suçlamayız" demişlerdir.⁷⁷² Bunun anlamı şudur: Müslüman kişi, işlediği hemen her günah sebebiyle kâfir olmaz. Ama öyle günahlar, öyle suçlar vardır ki işlendiği zaman (Allah korusun) İslâm Dininden çıkmak için yeterli bir neden oluşturabilir. Bunların başında ise Kur'ân-ı Kerim'i bir bütün olarak kabul etmemek, nass'la yasaklanmış olan bir şeyin yasaklığını tanımamak ya da yasak olmayan bir şeyi yasak kabul etmek gibi durumlar gelir.

Küfür çok ağır bir suç olduğu için mü'min kişi bu suçu işleyen kimse hakkında kesin yargıya varmadan önce bu durumdaki insanın gerçekten kâfir olup olmadığı hakkında duyduklarını ya da gördüklerini tekrar tekrar gözden

769 Bk. 49/Hucurât, 12

770 Bk. 63/Münâfikun, 6

771 Bk. 9/Tevbe, 84

772 Ali bin Ebî'l-İzz ed-Dîmaşkî, el-Akîdetu't Tahâviye Şerhi, 2/434

geçirmeli, gerekirse âlimlere danıştıktan sonra bu konuda karara varmalıdır. Çünkü özellikle mü'min kişi eğer babası, oğlu, karısı ya da kardeşi gibi yakınlarından birini (sonradan) bu ağır suçun içinde görüyorsa İslâm Fıkhi'na konu olan çok büyük bir sorunla karşı karşıya bulunuyor demektir.⁷⁷³

TEKFİRCİLİĞİN SEBEPLERİ

Özellikle, düzenin din kurumu Diyanet'in ve liderleri dışarıda olan büyük cemaatlerin temsil ettiği ılımlı İslâm anlayışına ve televizyon müftülerine haklı olarak tepki gösteren bazı gençler, çözümü hakları olmadığı halde tekfircilikte aramaktalar. Tekfirciliğin birçok sebebi vardır. Bunlar içinde grup taassubu ve üstü örtülü olsa da kibir ön sırada yer alır. Sadece kendisinin ve içinde bulunduğu grubun cenneti hak ettiğini, kendini Müslüman sayma, diğer fertlerin ve cemaatlerin tümüyle bâtil yolda olduğunu ve cehennemi hak ettiğini değerlendirme yatmaktadır haksız tekfirciliğin kökeninde. Sanki cennet çok küçüktür, başkaları da cennete gitse kendisine yer kalmayacaktır ve Allah'ın rahmetini sanki o dağıtmaktadır. Yetersiz Kitap-Sünnet bilgisi, İslâmî eserlerin, özellikle tevhidî mesaj veren yazarların yanlış yorumlanması ve yüzeysel değerlendirmeler de bu sebepler arasındadır.

Bir yanlışa karşı çıkmanın onlarca yolu vardır. İslâm'ın onaylamadığını düşündüğümüz bir söz ya da davranışın ve bunların sahibinin eleştirilmesi için tekfir dışında lügatlerde yüzlerce kelime bulunabilir. Kaba kuvvet nasıl acziyetin ve aşağılık duygusunun göstergesi ise, haksız tekfir de aynen öyledir. Fikre fikirle karşı çıkmak gerekirken, karşı tarafın delillerinin çok daha güçlü delillerle çürütülmesi gerektiği halde, damgalandırıp yargısız infaza başvurmaya tercih eder tekfirci. Haksız tekfir; ucuzculuktur, ithamdır, sûi zandır, önyargıdır, toptancılıktır, süpürücülüktür. Haksız tekfir taraftarının gözünde iki renk vardır: Beyaz ve siyah. Beyaz, üzerine hiç toz konmayan bembeyazdır; siyah da kapkaradır. Tekfircinin mantığı “ya hep ya hiç” şeklinde formüle edilebilecek kumarbaz mantığıdır. Tabii haksız tekfirin neticesi görevden kaçmadır, tekfir edilen grup ve şahıslarla bağları koparmak, onları aşağılayıp tebliğ ve dâveti onlara götürme ihtiyacı duymamaktır. Haksız tekfir, genellikle psikolojik rahatsızlıkları üzerinde barındıran, kişiyi diğer insanlardan soyutlayan, daireyi küçülte küçülte kendisi gibi inananları bile kâfir saydıran anormal tipler oluşturur.

773 Ferit Aydın, İslâm'da İnanç Sistemi, Kahraman Y., s. 335-336

Cemaat ve cemiyetler, birbirlerine çevirdikleri eleştiri oklarını önce kendi nefislerine ve gruplarına çevirmelidir. Tevhide duyarlı cemaatleri ve onlara mensup olan fertleri barıştırmalıyız. Muvahhid mü'minler ve cemaatler, birbirine haksız olarak yönelttiği ağır eleştiri ve tekfir oklarını, grup farkı gözetmeksizin tüm mü'minlere düşmanlık yapan güçlere yöneltmelidir. Müslüman gruplar birbirlerini tekfir ederken, İsrail'i, Amerika'yı ve onların dostu konumundaki başlarındaki tâğutları, İslâm'a açıkça düşmanlık yapan egemen güçleri unuttuklarının farkında bile değiller. Kardeşliğin gereği, karşımızdakini yanlışlardan kurtarmaktır; tekfirciliğin gereği ise onu küfre nisbet edip onunla ilişkileri kesmek ve onu yanlışlarıyla baş başa bırakmak ve hatalarının daha da keskinleşmesi için zemin hazırlamaktır. Haksız tekfir, en büyük iftiradır. Kul haklarının, hakkı gasbetmenin en büyüğüdür.

Açıkça küfrü ispatlanamayan kimselerin şahit olduğumuz itikadî yanlışlarını düzeltmeye çalışmak yerine, onları bulundukları yanlışlarla baş başa bırakmak, hatta sert ithamlar ve yanlış damgalandırmalarla Müslümanların arasını bozmak, farkında olmadan ifsadçı olmaktır. Hâlbuki Kur'an, mü'minlerle ilgili bir haber geldiğinde onu hemen kabullenmemeyi, doğruluğunu tahkik edip araştırmayı emrediyor. Mü'minlerin arasını ıslah etmeyi emrediyor. *"Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa, bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz."* ⁷⁷⁴; *"Eğer mü'minlerden iki grup birbirleriyle vuruşur savaşırlarsa aralarını düzeltin. Şâyet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adâletle düzeltin ve adâletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever. Mü'minler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun, umulur ki merhamete ulaşırsınız."* ⁷⁷⁵

İnanılıp kabul edilmesi gereken esaslar, Kur'an'ın inanç konusundaki kesin hükümleridir; kelâmî konular ve şahıslara, mezhep ve cemaatlere göre değişen yorumlar değildir. Reddedilmesi gereken esaslar, falan veya filan mezhebin ya da cemaatin tartışılabilir görüşlerinden önce, "lâ" diye kestirilip atılması gereken tâğûtî anlayışlar, şirk ve küfür olduğu kesin olan görüş ve yaklaşımlardır. Tüm müslümanları bağlaması yönüyle iman ve küfür konuları (yani bir kimseyi mü'min kabul etmek veya onun müşrik olduğuna hükmet-

774 49/Hucurât, 6

775 49/Hucurât, 9-10

mek), beşerî görüşlere dayanmamalı, göreceli ve tartışmalı konulardan, mezhebî ictihad ve kelâmî değerlendirmelerden uzak olmalıdır. Vahye dayanan ve Kur'an ilkelerinin temel alındığı ilkelerdir bizim söylemek istediğimiz.

Bugün nice insan, cemaatinin, ağabeylerinin veya okuduğu kitapların etkisiyle farklı insanları kolayca tekfir edebiliyor. Bir kimse, Kur'an'ın kesin bir hükmünü yalanlamadığı müddetçe, inkâr etmediği veya Allah'a kesin şekilde şirk koşmadığı müddetçe o kimsenin tekfir edilmesi yanlıştır. Bir davranışın küfür olması, o işi yapan tüm insanların kâfir olmasını gerektirmez. Mesaj verme ve inanç konularına dikkat çekmeyi amaçlayan söz veya yazılardan yola çıkarak bir müslümanı tekfir etmek, kesinlikle yanlıştır. İslâm'ın kesin hükümlerinden (zarûrât-ı diniyeden) ya da Kur'an âyetlerinden birini inkâr eden bir kimse, kendisine bu hususlar tebliğ edildiği ve o kimsenin câhilliği giderildiği halde, bile bile inkâra devam ediyorsa ve bu inkâr ettiği husus, tartışmalı bir husus da değilse, ancak o kimseye "kâfir" denilebilir, o kimse tekfir edilebilir. Câhilliğin de İslâm'ın hâkim olmadığı ve insanlara doğru bir dinin anlatılmadığı toplumlarda mâzeret olabileceğini düşünüyorum. Yani, yeterince okumadığı için İslâm'ın bazı hassas konularını bilmediğinden yanlışlıkla, küfür olduğunu bilmeden bir söz söyleyen veya böyle bir davranışta bulunan insanın da tekfir edilmemesi gerekir. Böyle kimselere anlatabilme imkânımız varsa doğru dini onlara anlatmak ve tüm şüphelerini gidermek gibi görevler yapıldıktan sonra, yine bile bile Kur'an'ın hükümlerinden birini reddediyorsa o kimseyi ancak o zaman tekfir edebiliriz. Şahsî yorumlarla iman esaslarını birbirine karıştırmamalı, müslüman olmak ve müslüman kalmak için şart olan esaslar ile, bunların yaşanılan ortamda ne anlama geldiği konusuyla ilgili yorumları ayrı ele almalıyız. Birincisinin tartışılması bile câiz olmayan mutlak hakikatler olduğu, ikincisinin yani yorumların ise, ictihadî/beşerî/zannî/göreceli doğrular olduğu bilinmeli ve bütün müslümanların bu beşerî yorumlara aynen katılmaları mecbur tutulup, katılmayanların tekfir edilmesine gidilmemelidir. İnanç esasları; kaçınılmaz olan farklı mezhep, görüş ve akımların kendi doğrularını tüm müslümanlara dayatmaları için bir araç haline getirilmemelidir. Öğrenilen iman esaslarının temel ilke olarak kabulü onlara şeksiz iman edilmesini doğuracağı gibi, yaşanılan hayatın bu ilkelerle bağlantısı ve bu esasların sosyal hayata nasıl geçirileceği üzerinde ise ister istemez beşerî yorumlar ve metod farklılıkları olabilecektir.

İslâm Akaidi, beşerî görüşlere ve şahsî anlayışlara değil; vahye dayanır. Kimsenin şahsî yorum ve kanaatleri, hevâ ve hevesleri akaidde bağlayıcı olamaz. İtikadı belirleyen ölçülerin tek kaynağı vahydir. Vahy olduğu tartışılan

veya mânâsı farklı anlaşılmaya müsait olan hükümler bile akaid için kesin ölçü olamaz. İslâm inanç esasları, delâleti ve sübutu kat'î olan vahyin itikadî hükümleridir. Kesin doğru, mutlak doğru olan hükümler, tüm müslümanların kabul etmek zorunda olduğu vahyin hükümleridir.

Kimse bir şahsın ictihadını ya da kendi anlayışını, beşerî bir yorumu, başka insanlara inanç esası olarak dayatma hakkına sahip değildir. Mânâyı delâleti zannî olan şahsî açıklama veya yorumu kabul etmeyenleri tekfir etme hakkına hiç kimse sahip değildir. Delâleti ve sübutu kat'î olan vahyin hükümleri mutlak doğrulardır. Bu doğrular, kişilere, zamana ve coğrafyaya göre değişmez. Bunun dışındaki doğrular, nisbî (göreceli) doğrulardır. İctihadî hükümler, şahsî yorum ve tefsirlerdeki doğrular, zannî ve tartışmalı doğrular sınıfına girer. Bunlar tüm müslümanları bağlayıcı olamaz. Dolayısıyla, içinde şüphe bulunan zannî, göreceli, değişken beşerî doğrularla; yani zayıf delillerle hiçbir mü'min tekfir edilemez.

Halkın önemli bir kesiminin (namazla irtibâtını kesmeyenlerin) câhil de olsa Allah'ı ve Rasûlünü seven, bildikleri kadar da yer yer müslümanca yaşayan, ama yeterince dini kendi öz kaynağından (Kur'an'dan) öğrenmediği için bazı yanlışları ve ihmalleri olan günahkâr Müslümanlar olduğunu ifade edebiliriz. Halka, özellikle kible ehline, yani farklı yorumlara sahip namaz kılanlara açıkça bir küfür sözü ve davranışına şahit olmadığımız müddetçe hüsn-i zanla yaklaşmalıyız.

“Kim lâ ilâhe illâllah der ve Allah'tan başka mâbudları reddederse, Allah onun malını ve kanını haram kılar. (Samimi olup olmadığı) meselesi Alah'a aittir.” ⁷⁷⁶, ***“Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in, O'nun elçisi olduğuna şehâdet ederek Allah'a kavuşan kimse cennete girecektir.”*** ⁷⁷⁷

Ama, konuyu sadece “Lâ ilâhe illâllah” diyen kimsenin Cennete gireceği”-ni müjdeleyen bu tür hadis-i şeriflerle değerlendirmek de yanlıştır. Bu hadis sahihtir, sahihtir ama, bir hadis veya âyet, en doğru şekilde Kur'an bütünlüğü ve diğer sahih hadisler ışığında anlaşılabilir. Lâ ilâhe illâllah dediği halde, İslâm'a düşman olan, Kur'an'ın kesin hükümlerini bile bile inkâr eden, (sözelimi hanımların tesettürüne düşmanca tavırlar takınan) nice insan, nice bilinçli kâfir vardır. Formalite icabı tevhid kelimesini söylemeleri, onları kurtarabilir mi?

⁷⁷⁶ Müslim, İman 37, hadis no 23

⁷⁷⁷ Kenzü'l Ummâl, naklen Şamil İslâm Ansiklopedisi, 3/340; Benzer bir rivâyet için Bk. Nesâî, Ame-lu'l-Yevm ve'l-Leylet; K. Sitte, 17/492

Putlara tapan, tâğutları bilinçli olarak destekleyen veya kendileri tâğutluğa soyunan şeriat düşmanlarının Müslüman olduğu iddia edilebilir mi; sadece lâ ilâhe illâllah diyecekler, ama her türlü küfrü benimseyecekler, gâvur gibi inanıp gâvur gibi, kâfir gibi yaşayacaklar, sadece bir sözle kurtulup cennete gidecekler... Bu iddia edilebilir mi? Bu takdirde Kur'an hükümleri boşuna, Müslümanların inançlarını korumak için bunca zahmetleri, ibâdet ve gayretleri gereksiz olmuş olmaz mı? Sadece bir kelimeyi söylemekle iş bitecekse, dünyada Müslüman sayılmak ve âhirette cennete gitmek mümkün olacaksa, Müslümanca inanıp yaşayanlar enayi olmuş olmazlar mı?

Biz, şahısların zâhirine, görünüşüne değer verir, görünüşüne göre hükmederiz. Dinde, yani din tercihinde, iman meselesinde zorlama yoktur. Ama hukukî meselelerde elbette zorlama olacaktır.

Önüne gelene, 'kâfir' damgası vurmamak demek olan "tekfir hastalığı"na düşmemek, rastgele câhil müslümanlara 'mürted' mührü vurmamak gerekir. İnsanların yetişme tarzı, bilgilerinin azlığı, o bilgileri kullanma tavrı, İslâm'ı öğrenme kaynakları göz önüne alınmadan 'tekfir' etmek çok yanlıştır. Bir müslümanı onu dinden çıkaran davranış ve söz üzerinde bulursak, onun yanlışlığını düzeltmeye çalışmamız gerekir. Rastgele 'kâfir' damgası vurmamak hem görevimiz değil, hem de müslümanların sayısını azaltmaktır. Sayımızın azlığı ancak düşmanlarımızı sevindirir.

Günümüzde Batılı ülkelerin ulaştığı zenginlik ve kalkınma, birçok zayıf imanlı müslümanı onlara hayran ediyor. Bir kısmı da onların İslâm'a uymayan fikirlerini, hayat şekillerini benimsiyor, onlar gibi olmaya çalışıyor. Bu, gerçek İslâm'ı gereği gibi bilmemenin ve ona imanının zayıf olmasının bir sonucudur. Bazı müslümanlar da, yönetildikleri rejimler tarafından İslâm dışı ideolojilere, uyguladıkları eğitim, medya ve devlet politikasıyla inandırılmaya, İslâm'dan koparılmaya çalışılıyor.

Bugün yapılması gereken, 'falanca adam küfür sözü söyledi ve mürted oldu, ona hangi ağır cezayı verelim?' diye fetvâ arayışı değil; İslâm'ın, güzellikleri ve kurtuluş yolu olduğunu en güzel yolla bu tür insanlara ulaştırmak, hatayı biraz da kendimizde arayıp zayıf müslümanların dinden uzaklaşma sebeplerini azaltmaya çalışmaktır. Haksız ve gereksiz tekfir mantığı, adâletsiz ve kolaycı bir davranıştır. Hiç bir yararı da yoktur. ⁷⁷⁸

778 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 459

Şirk ve küfür olarak haklarında çok net bir hüküm olmadığı halde, biz Kur'an'ı ve sünneti kendi bilgimiz ve tevhid anlayışımızla yorumlayıp bir konu hakkında şirk ve küfür hükmünü verebilir miyiz? Eğer böyle bir konunun şirk olduğuna hüküm veriyorsak, onu her nasılsa işleyen kimsenin, gerekçelerini, bu konudaki nassların kendisine ulaşmış ulaşmadığını, ulaştı ise onlardan nasıl bir anlam çıkarıldığını, bize göre geçersiz de olsa te'vil yapıp yapmadığını, başka bir mâzeretinin olup olmadığını değerlendirmeden tekfir edebilir miyiz?

Bir kimseyi tekfir etmek, ne demektir? Kendisine selâm verilemeyecek, dostluk ve samimiyet kurulamayacak, gönülden sevilemeyecek, kız alıp verilemeyecek, ortaklık gibi yakınlık isteyen ilişkilere girilemeyecek, cenazesine katılınmayacak ve evliyse eşiyle nikâhı düştüğünden devamlı zina ediyor hükmü verilecek, âhirette de sonsuz bir şekilde ceza çekecek, ebedî cehennemde kalacak şeklinde bir hüküm verilmiş olmaktadır. Böyle bir hüküm öyle alelusûl verilemez. Bir kimseye “kâfir” demekten daha küçük bir isnad olan meselâ “fâhişe” demek, hangi şartlarda mümkündür? Kendimizle birlikte üç güvenilir müslümanın da apaçık şekilde zina fiilini işlerken görmediğimiz ve hepimizin şahitlikte ısrar etmeyeceği bir durumda “fâhişe” demenin dünyada bile cezaya çarptırılacağı sözkonusudur. Meselâ, bir adamın diğer bir adamı öldürdüğüne şahit olsak, bu adamın hangi şartlarda o suçu işlediği, olayın içyüzünde başka ne tür durumlar olduğu uzun uzadıya, şahitlerle, savunmalarla ortaya konulur, uzunca mahkemesi sürer ve sonunda onun suçlu olup olmadığı da bizim tarafımızdan değil, hâkim tarafından karar verilip hükme bağlanır. Öyle bir durumda bile, İslâm'ın hâkim olmadığı topraklarda had dediğimiz ağır cezalar uygulanmaz. Çünkü ortam, haramları işlemeye çok elverişlidir. Haramlara ve küfre gidecek yollar (İslâm devleti olmadığı için) tıkanmamıştır. Bu hükmün ağırlığından dolayı siz de bilirsiniz ki, Rasûlullah, bunun çok sorumluluk isteyen bir hüküm olduğunu belirtir:

“Bir kimse diğer bir kimseyi fıkla veya küfürle itham etmesin. Aksi takdirde, itham edilen arkadaşında bunlar yoksa, kelime (itham ettiği sıfat) kendine döndürülür.” ⁷⁷⁹

“Bir kimse diğerine, ‘kâfir’ dediği zaman, bu ikisinden biri kâfir olur: Eğer dediği kimse kâfir ise, adam doğru söylemiştir; yok eğer ona dediği gibi değilse, ona söylediği küfür sözü kendine döner (söyleyen kâfir olur).” ⁷⁸⁰

779 Buhârî, Edeb 44

780 Buhârî, Edeb 73; Müslim, İman 111

“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.” ⁷⁸¹

Bu hadisler, aslında normal şartlarda bile, kişinin birini tekfir etme hususunda çok ölçülü olması gerektiğini bildirir. Günümüzdeki gibi her şeyin anormalleştiği, hakkın bâtıl, bâtılın hak diye öğretildiği, anlatıldığı, yaşandığı bir toplumda tekfir konusuna daha fazla ihtiyat gösterilmelidir.

Kur'an'da şirk ve küfür olarak açıklanan, puta tapmak gibi çok net çirkinliklerle ilgili hususlar elbette böyle değildir. **“Biz, sizlerden ve Allah'ın dışında tapıklarınızdan gerçekten uzağız...”** ⁷⁸² Bu ve benzeri âyetler, kesin küfür fiilleri hakkındadır. Gerçekten, apaçık bir şekilde Allah'ın dışında bir tapma olayı olunca bu hükmü verebiliriz. Onun dışında, küfür olup olmadığı konusunda İslâm âlimlerinin ve ümmetin ittifak etmediği konularda biz kendimiz o olayın küfür olduğuna dair delillerimiz çok kuvvetli olduğu zaman bu fiilin küfür olduğunu kabul edebiliriz. Ama bu durum, bize bu küfrü işleyenleri hemen tekfir etmemiz hakkını vermez. Evet, Peygamberimiz'in hadislerinde de çokça yer aldığı gibi, nice küfür ve şirk vardır ki, sahibini kâfir ve müşrik yapmaz. Nice hadiste, “şunu yapmayan bizden değildir, mü'min değildir, iman etmiş olmaz” denildiği halde, o işi yapmayı hiçbir İslâm âlimi tekfir etmemiştir. Meselâ, hiçbirimizin kendimiz için istediğimiz her şeyi, başka bir mü'min kardeşimiz için de istememiz, onu kendimize her konuda tercih etmemiz gücümüzü aşan bir husustur. Ama bu durum hadis-i şerifte “iman etmiş olmaz” ifadesiyle bildiriliyor. Nifak alâmetleri konusunda da hüküm böyledir.

Yine, küfrünü apaçık ortaya koymayan, ama içten içe İslâm'a ters inançlara sahip olan kişileri, zâhiren şehâdet kelimesi getirip namaz gibi sâlih ameller de yapıyorlarsa, bunları tekfir etmeyi Allah Rasûlü yasaklamış, şehâdet kelimesi getiren kimsenin öldürülmesine çok şiddetli tepki göstermiş ve **“kalbini yarıp baktın mı?”** ⁷⁸³ diyerek zâhiren Müslümanlığına hükmedilmesini istemiştir. Eğer her kâfirin mutlaka kâfir olarak bilinip hüküm verilmesi gerekseydi, Peygamberimiz'in, vahiyle kendisine bildirilen münâfıkları ümmetine bildirmesi ve onların da o kişileri mü'min kabul etmemelerini istemesi gerekirdi. Hâlbuki ashâbdan Huzeyfe'ye (r.a.) (kimseye söylememesi şartıyla, sır olarak bildirmesi) hâriç, hiç kimseye onların kâfir olduğunu bildirmemiş ve ashâbın onlara Müslüman muâmelesi yapmasına rızâ göstermiştir.

781 Buhârî, İlim 11; Müslim, Cihad 5

782 60/Mümteherine, 5

783 Buhârî, Diyât 2; Müslim, İman 158, hadis no 96; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no 2643

Bir kimsenin kâfir olduğuna kim karar verebilir? Böylesine önemli ve bu-merang gibi hükmün tekfir edenin kendine dönme ihtimali yönüyle riskli kararı sıradan herhangi bir mü'min verebilir mi? İhtilâfsız, te'vil edilemeyecek tarzda kesin ve net konuların dışında herhangi bir mü'minin böyle bir karar veremeyeceğini söyleyebiliriz. Bugün bizim derdimiz, uğraşımız ona buna kâfir damgası vurmak olmamalı, doktorluğa (gönül hekimliğine) soyunmak olmalı. Doktor, hastasını tedavi etmeye çalışır. Ona kızmaz, ona düşman olmaz, ona acır. Teşhiste bulunur, ama yine de şüpheyi, ihtiyatı elden bırakmaz. O yüzden tıp biliminde yılan simgedir. Yılan, niye tıpta simge kabul edilmiştir? Yılanın çok şüpheli bir yaratık olduğundan dolayı; tıp adamı da şüpheli olmalı, teşhisinde ihtiyat payı bırakmalı, bağnaz olmamalı, hemen kestirip atmamalı, her ihtimalli şeyden şüphe edip teşhisini kesinleştirmek için tahlil, röntgen vb. delillere mutlaka müracaat edip, teşhisindeki isabeti devamlı kontrol etmeli, gerektiğinde teşhisini değiştirebilmelidir. Birkaç tıp kitabı okuyan veya doktorların sohbetine katılıp onlardan bir şeyler duyan bir kimse doktorluğa soyunabilir mi? Hele (madden veya mânen ölümüne sebep olabilecek şekilde) ameliyatlara hastalara neşter vurabilir mi? Doktorluk için şu kadar tahsil ve tecrübe gerekiyor da, mânevî doktorlar için ilim gerekmez mi?

Bugün oy vermek, askere gitmek, çocuklarını gayri İslâmî okullarda okutmak, az zararlı gördükleri bir partiyi desteklemenin kesin hükmü gibi nice husus, emin, ehil ve muvahhid âlimlerin fetvâya bağlamaları gereken konulardır. Günümüzde tekfir konusunda da ihtilâf edilen birçok ictehadî durumlar vardır. Günümüzde de tüm mü'minlerin otorite kabul ettiği her yönüyle güvenilir bir müctehid olmadığı, şer'an fetvâsı tüm ümmeti bağlayacak bir yetkin zât bulunmadığı için yapılması gereken, bu tür konularda "ihtiyatlı bir tavır" takınmaktır. Böyle ihtilâflı, ama şirk ihtimali de olan hususlarda ihtiyat iki şekilde olur: Birincisi, şirk olma ihtimalini gözden uzak tutmamaktır. Binde bir ihtimalle bile olsa ihtiyatlı olmak, o küfrü işlememek, ondan şiddetle sakınmak gerekir. Ve o küfür olma ihtimali olan hususu işleyenlerle (tekfir etmeden) ileri derecede samimiyet kurmamak, onlarla cemaat, sırdaşlık, akrabalık ve muhabbetle yakınlık gibi ilişkilere gücümüz nisbetinde girmemek gerekir. İhtiyatın ikinci şekli ise: Onların İslâm'ın hâkim olmadığı câhiliye düzenlerinde yetiştiğini, bu konuları yeterince ve ehil kabul ettikleri kişilerden duyup öğrenmedikleri, yeterli ve yetkili kişilerin onlara doğru bir İslâm anlayışı vermedikleri vb. durumlardan dolayı onların Allah indinde mümkün ki mâzur olabileceği, bizim ise, böyle bir durumda onların kâfir ve müşrik olmama ihtimali binde bir bile olsa onları tekfir ettiğimizde, binde bir ihtimalle de olsa bizim kâfir olacağımız hesaba katılmalıdır.

Bu durum, muvahhid mü'minlere çok iş düştüğünü gösteriyor. Kâfir denilip onlarla tüm ilişkileri koparıp onlardan uzaklaşmak, onlara tevhibi ve Kur'ânî hakikatleri tebliğ etmeden kendi köşesine çekilmek herhalde dâvet usûlü açısından ve sorumluluk bilinci yönüyle de doğru olmaz. Her iki yönüyle ihtiyat tavrı, ilişkilerimizde tutarlı ve yeterli olmaya bizi mecbur eder. Böyle konularda cesaret, ilimden değil; câhillikten ve mümkün ki, şeytanın sağ taraftan yaklaşmasından meydana gelir. Biz insanlar arasında hüküm vermek için dünyaya gelmedik. Kulluk görevimizi yapmaya geldik. Bu kulluk içinde, tabii hakkı yaşayıp başkalarına da güzelce tebliğ etmek de vardır. Unutmayalım; küfrü çok açık olanlar dışında insanlara küfür damgası vurmaya emreden hiçbir âyet ve hadis yoktur; ama bundan sakındıran nasslar vardır.

Demokrasiyi savunmak, Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmemek küfür olduğu gibi, böyle tâğutları veya tâğut adaylarını desteklemek, küfrün kanunlarıyla hükmedeceği kesin olan kimselere oy vermek de küfürdür. Ama bu küfür (günümüz şartlarını ve dinin benzer konulardaki yaklaşımını hesaba kattığımızda) insanı kâfir etmeyen bir küfür olabilir ("olabilir" diyorum; yani olmayabilir de; iki yönden de ihtiyatlı hassâsiyetle yaklaşmak gerekir). Kişiyi küfre götürmeyen küfür (el-küfrü dûne'l-küfür), kişiyi müşrik yapmayan şirk de vardır. Riyânın şirk olduğu, fakat sahibini müşrik yapmadığı gibi.

KÜFRÜN KISIMLARI; BÜYÜK VE KÜÇÜK KÜFÜR

Şüphesiz Kur'an ve sünnet terminolojisinde "küfür" kelimesi kullanılırken, dünya hükümlerine nispetle insanı dinden çıkaran ve âhiret hükümlerine nispetle cehennemde ebedî kalmasını gerektiren küfr-i ekber (büyük küfür) kastedilir. Ancak bazen de kişinin cehennemde ebedî kalmasını değil, cehennem ile tehdit edilmesini gerektiren ve onu İslâm dininden çıkarmayan küfr-i asgar (küçük küfür) kastedilir. Bu küfür çeşidi ancak kişinin fâsıklık ve isyankârlıkla damgalanmasına sebep olur.

Birinci anlamıyla küfür (yani küfr-i ekber), Hz. Peygamber'in getirmiş olduğu dinden zarûri olarak bilinen her şeyi veya bunların bazısını kasden inkâr etmek ve reddetmek demektir. İkinci anlamıyla küfür (küfr-i asgar) ise Allah'ın emrine muhâlefet sayılan, yahut onun nehyettiği yasakları işlemek suretiyle

gerçekleşen diğer günahları kapsamaktadır. İşte bu küfür çeşidi hakkında şu hadisler gibi birçok hadis bize ulaşmıştır:

a- *“Kim Allah’tan başkasına yemin ederse küfretmiş olur.”* veya *“şirk koşmuş olur.”*

b- *“Müslümana sövmek fâsıklık, onu öldürmek ise küfürdür.”*

c- *“Benden sonra birbirinizin boynunu vuran kâfirler olmayın”*

d- *“Babalarınızı reddetmeyin. Çünkü babalarınızı reddetmeniz sizi küfre götürür.”*

Bizim bu tür hadisler hakkındaki değerlendirmemiz şöyledir: Bu ve benzeri nasslarda vârid olan küfür, diğer bazı delillerden dolayı, kişiyi dinden çıkaran küfür değildir. Çünkü ashâb da birbiriyle savaşıyorlardı. Ama onlardan bazıları diğer bazısını tekfir etmiyordu. Emiru’l-Mü’minin Ali bin Ebî Tâlib’den yakın olarak bize ulaşmıştır ki, o, Cemel ve Sıffîn savaşlarında kendisiyle savaşanları tekfir etmiyordu. Sadece onları bağı/âsî sayıyordu.

Yine Kur’ân-ı Kerim de birbiriyle savaşan iki taifenin mü’min olabileceğini isbat etmiştir: *“Mü’minlerden iki tâife birbiriyle savaşırsa...”*⁷⁸⁴ Ayrıca onlar arasında din kardeşliğinin devam ettiğini de isbat etmiştir: *“Şüphesiz mü’minler kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını bulup düzeltin.”*⁷⁸⁵

Şu hadis de bu hususu belirtiyor: *“Kim (müslüman) kardeşine kâfir derse...”* İşte bu hadiste birbirlerine kâfir diyen iki müslümanın kardeş olduğunu ve bu olayın müslüman ile kâfir arasında olmadığını belirtiyor. Böylece de kardeşine kâfir diyenin bu sözüyle İslâm dairesinden dışarı çıkmadığına delâlet etmektedir.

“Kim Allah’tan başkasına yemin ederse, şüphesiz küfretmiştir.” veya *“şirk koşmuştur”*⁷⁸⁶ hadisi ile *“kim bir arrâfa veya kâhine gider de onun dediğini tasdik ederse, şüphesiz o, Allah’ın Muhammed (s.a.s.)’e gönderdiğini inkâr etmiştir”*⁷⁸⁷ şeklindeki hadis ve buna benzer hadisler de yukarıdaki gerçeği ifade etmektedirler.

784 49/Hucurât, 9

785 49/Hucurât, 10

786 Müslim, Eymân 4; S. Müslim Terc. ve Şerhi, A. Davudoğlu, c. 8, s. 218

787 Tirmizî, Tahâret 102; İbn Mâce, Tahâret 122; Ebû Dâvud, Tıb, hadis no: 3904; Ahmed bin Hanbel, II/408

Geçmiş asırlar boyunca müslüman âlimlerden hiçbiri yukarıdaki fiilleri dinden çıkararak ve İslâm'dan döndüren fiiller olarak saymamıştır. Şüphesiz ki insanlar daima çeşitli zamanlarda Allah'tan başkasına yemin ediyorlar, falcılar ve kâhinleri tasdik ediyorlardı. Bu tür hareketleri yüzünden ilim ve din adamları onları yadırgıyorlar, onların sapık ve fâsik olduklarını söylüyorlardı. Fakat onların mürted olduklarına hüküm vermiyorlar, onları eşlerinden ayırmıyorlar, onların cenazeleri üzerine namaz kılınmamasını veya müslümanların kabristanında defnedilmesini nehyetmiyorlar. Bu ümmetin, dalâlet üzere icma yapmayacakları bize merfu bir hadis ile ulaşmıştır.

İşte bu sebeple, İbn Kayyim bazı günahlara küfür itlak eden birçok hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: “Burada kastedilen şudur: Bütün günahlar küfr-i asgar nevindendir. Bu ise tâat ile amel etmek olan şükrün zıddıdır. Çalışma (sa'y) ya şükürdür ya da küfürdür (nankörlüktür). Üçüncü bir çalışma türü ne bundandır ne de şundan.”⁷⁸⁸

İkinci mânâdaki küfre, yani küfr-i asgara gelince, onun zıddı da şükürdür. İnsan ya bir nimet için şükredici olur ya da hakkını yerine getirmeyerek nankör olur. Allah Teâlâ insanın bu vasfı hakkında şöyle buyurur: “**Şüphesiz Biz ona yolu gösterdik. Artık o ya şükredici olur, ya da kâfir (nankör) olur.**”⁷⁸⁹ Başka bir âyet-i kerimede Yüce Allah şöyle buyurur: “**Her kim şükrederse, o ancak kendisi lehine şükretmiştir. Kim de küfrederse (nankörlük yaparsa), şüphesiz benim Rabbim müstağnîdir ve kerimdir...**”⁷⁹⁰

Sahih-i Buhârî’de kadınların cehenneme girmelerinin sebebi hakkındaki hadiste şöyle buyurulmaktadır: “**Şüphesiz onlar inkâr ediyorlar (nankörlük ediyorlar).**” Bunun üzerine sahâbe dedi ki: “Allah’ı mı inkâr ediyorlar?” Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: “**Onlar dostluğa ve iyiliğe küfür (küfrân-ı ni’met) ediyorlar.**”⁷⁹¹

Hâfız İbn Hacer Askalani, Kurtubi’nin şu sözünü nakletmiştir: “Şâri’in (Şeriat koyucunun) lisanında küfür, İslâm dininden olan şer’î hususlarla ilgili zarûrâtı bilerek inkâr etmek mânâsında kullanılmıştır.” Daha sonra İbn Hacer şunları belirtmiştir: “Ancak bazen de şeriatta küfür, nimete karşı nankörlük,

788 İbn Kayyim el-Cevziyye, Medâricu’s-Sâlikin, c. 1, s. 355

789 76/İnsân, 3

790 27/Neml, 40

791 Buhârî, İman, “Bâbu Kufrânî’l-Aşiri” (Kocaya Karşı Nankörlük Bâbı) ve “Bâbu Küfrun Dûne Küfr” (Küfür Olmaksızın Küfür Bâbı)

nimeti veren zâta şükretmeyi terk etmek ve nimetin hakkını vermemek mânâsında kullanılmıştır. Bu hususta Sahih-i Buhârî'nin "İman kitabı"nın "Kocaya nankörlük" ve "Küfür fiilini işlediği halde kâfir olmama" bölümlerinde, büyük günah işleyenleri kâfir sayan Hâricîlerin fikrini çürütücü hadisler mevcuttur. Buhârî'nin "Kitabu'l-İman" bölümündeki "küfr düne küfr" (küfür olmayan küfür/nankörlük) babındaki Ebû Said (r.a.)'ın rivâyet ettiği **"onlar iyiliği inkâr ediyorlar..."**⁷⁹² şeklindeki hadis de bu hususu anlatmaktadır.⁷⁹³

Bundan dolayıdır ki İmam Buhârî Sahih'inde "Kitabu'l-İman" bölümünde, büyük günahları işlemeleri sebebiyle müslümanları tekfir eden Hâricîler'i reddetmek için birçok "bab"lar koymuştur. İşte bu "bab"lardan biri de "Bâbu Küfrânî'l-Aşîri" ve "Küfrun Düne Küfrin" bahsidir. "Küfrun düne küfr" ("Küfür işlediği halde kâfir olmama") ibâresi, Allah Teâlâ'nın **"Allah'ın indirdiğiyle hümetmeyenler var ya, işte onla kâfirlerin ta kendileridir"**⁷⁹⁴ kavl-i şerifinin tefsiri hakkında İbn Abbas ve bazı tâbiînden rivâyet edilmiştir.

Bu da gösteriyor ki küfür, büyük ve küçük diye iki kısma ayrılır. Bu taksimat selef âlimleri tarafından yapılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Aynı taksimat şirk, fık, zulüm ve nifak için de gösterilebilir. Yani şirk, fık, zulüm ve nifak da aralarında büyük ve küçük diye ayrılabilirler. Büyük olanlar, cehennemde ebedi kalmayı gerektirirken küçük olanlar ise böyle bir şey gerektirmez.⁷⁹⁵

Tevâtür yoluyla sâbit olan apaçık farzların farziyetine inanmamak ve yine tevâtür yoluyla sâbit olan haramların helâllığına inanmak sebebiyle kişi küfre girer. Eğer sen günahlar, emredileni terketmek yasaklananı da yapmak şeklinde iki kısma ayrılır dersen cevabım şu olur: Kul kendisine emredileni terkettiği takdirde, ya emredilenin farz olduğuna inanır veya inanmaz. Eğer farziyetine inanır, yapmayı terkederse farzın tümünü terketmemiş olur. Aksine bir kısmını yerine getirmiş olur ki, o da inanmasıdır. Bir kısmını da terk etmiş olur ki, o da amelidir. Haram kılınan şey de böyledir. Kişi haramı işlediği vakit ya onun haramlığına inanır veya inanmaz. Eğer haramlığına inanarak işlerse, farzı yapmak ve haramı işlemek gibi ikisini bir araya getirmiş olur ve böylece hem iyiliği hem de kötülüğü olur. Söz, ancak tevâtür yoluyla sübut bulmuş şeylerin haramlığına ve farziyetine inanmayı terketmek sûretiyle mâzur sayılmayacak konular hakkındadır. Bir özü sebebiyle bilmediği veya te'vil etmesi

792 Buhârî, İman, "Bâbu Küfrânî'l-Aşîri" (Kocaya Karşı Nankörlük Bâbi)

793 İbn Hacer, Fethu'l-Bâri, c. 13, s. 75

794 5/Mâide, 44

795 Hüseyin Yunus, Tekfir Meselesi, Ahenk Yayınevi 85-90.

yüzünden terkettiği ya da işlediği fiile gelince, bunu işleyen kişi kâfir olmaz. Hükümlere inanmamanın küfür olduğuna ve sadece haramı işlemenin küfür sayılmayacağına gelince, bu kendi mevzûsunda karara bağlanmıştır. Allah'ın kitabındaki şu âyet-i kerime buna delil teşkil etmektedir; **“...Eğer onlar tevbe eder, namazlarını kılar ve zekâtı verirlerse sizin din kardeşlerinizdir...”** ⁷⁹⁶

Günahlara gelince, Kur'an'da hırsızın elinin kesilmesi, zânînin sopalanması cezası vardır. Kur'an, onların küfrüne hükmetmemiştir. İki gruptan biri diğere saldırmakla birlikte birbirlerini öldürmeleri de aynı şekildedir. Fakat iman ve kardeşlik her iki grup için de geçerlidir. Cana kıydığından ötürü kendisine kısas gereken katili de Kur'an “kardeş” olarak nitelendirmektedir. ⁷⁹⁷ Cenâb-ı Hak katili (kardeş) olarak isimlendirdi.

Tekfirci gençlerin düştüğü hatalardan biri de iki küfrü birbirine karşıtırmaktır. Aynı şekilde onlar, küçük günah olan fık ile küfrü, zulüm ile küfrü birbirine karıştırıyorlar. Onlar, bunların tümüne “şirk” mânâsını veya benzerini vermekteler.

Fakat Kur'an ve Sünneti inceleyenler böyle olmadığını görürler. Tekfircilerin sözlerinden bir örnek: Zulüm de küfür demektir. Çünkü Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır: **“...Kâfirler zâlimlerin ta kendileridir.”** ⁷⁹⁸ Hiç kimse, kâfirin küfrü sebebiyle kendi nefesine zulmettiği hususunda kuşkuya kapılamaz. Fakat her zâlim kâfir midir? Kesinlikle hayır. Çünkü Kur'an'da Hz. Yûnus şöyle duâ ediyor; **“Senden başka ilâh yoktur. Seni tesbih ederim. Çünkü ben zâlimlerden oldum.”** ⁷⁹⁹

Küfür ile fıkı birbirine karıştırma konusuna gelince gençler buna şu âyeti delil getiriyorlar; **“Biz sana apaçık âyetler indirmişiz. Onları sadece fâsıklar inkâr ederler.”** Füsûk (fâsıklık) kelimesi küçük günahlar ve küfür için de kullanılmıştır. Bunun için her kâfir aynı zamanda fâsıktır; fakat her fâsık kâfir değildir. Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'inde şöyle buyuruyor: **“...Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir...”** ⁸⁰⁰ Hiç kötü lakaplarla çağırarak küfrü gerektiren şeylerden olur mu? Bunu kim söyleyebilir?

796 9/Tevbe, 11

797 Bk. 2/Bakara, 178

798 2/Bakara, 254

799 21/Enbiyâ, 87

800 49/Hucurât, 11

Fısk ve zulüm kelimeleri hatta bazen “küfür” kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de kâfir için de müslüman için de kullanılıyor. Bundan dolayı tedbirli davranmak ve acele etmemek gerekir. Buradaki küfür sözü, sahibini dinden çıkarmayan küçük küfürdür. Zira büyük küfür, sahibini dinden çıkarır. Her kâfir hem zâlim, hem de fâsıktır. Fakat her zâlim veya fâsık, kâfir değildir.

Diğer birçok âlim-yazar gibi Samarraî’de câhiliye, itikadî şirk, amelî şirk... gibi kavramların tekfirden aşırı gidenlerce nasıl yanlış ve yüzeysel değerlendirildiğini ortaya koymuştur. Câhiliye hakkında şöyle der: “Câhiliyet hakkında vârid olan hadislerle geçmeden önce şunu söylemek istiyorum: ‘Gerçekten câhiliyet Allah’ın şeriatının tatbiki ile ilgili bir durum, bir nitelik olunca bazen küfür ifade eder... Yöneticilerden kim, beşerî kanunu Allah’ın düzeninden üstün tutarak onu reddederse bundan ötürü kâfir olur. Çünkü o, Allah’ın indirdiğinden başkası ile hükmediyor ve Allah’ın kanununa dil uzatıyor. Câhiliyet, câhiliyet açılıp saçılması, câhiliyet taassubu gibi adet ve geleneklerle ilgili bir durum olduğu vakit bu, Allah’ın şeriatına tercih edilmedikçe bazen masiyet (günah) veya fısk ifade eder.”⁸⁰¹

Tekfirden aşırı giden grubun gençleriyle çok sık karşılaştığını ifade eden Samarraî kitabının bir yerinde şunları anlatıyor: “Gençlere; ümmeti tümüyle dininden çıkarıp küfür girdabına atan bu önemli konuyu sorduğumuzda, müslümanların küfre girdiklerini söylediler. Müslümanlar şehâdet kelimesini dilleriyle söyleyip, anlamını bilmiyorlar ve içeriğiyle amel etmiyorlar” diyorlar. Gençlerden biri: Şeker kutusu tuz ile doldurulsa ve üzerine şeker yazılsa, bu işlem onun tuz olma gerçeğini değiştirir mi? Bir adama ilaç yazılsa; fakat adam almasa hatta yalan olduğunu iddia etse bu gerçeği değiştirebilir mi?

Ey ateşli gençler bize daha fazla bilgi veriniz, dediğimizde, onlar dediler ki, Peygamber zamanındaki bir müslüman, câhilî toplumdan İslâmî topluma geçen bir adamdı. Ama şehâdet kelimesini diliyle söyleyip hicret etmeden yerinde kalan kişi müslüman değildir. Yukarıda söylenenlere göre topluluklar bu haliyle İslâm’a göre hareket etmiyor. O toplumun amelleri, tutumları, iktisadi metodları ve siyaseti tümüyle İslâm dışı olunca; o toplum da câhilî toplum demektir. O toplumun tüm fertleri; bizce delil ve burhan ile aksi sâbit olmadıkça küfre girmişlerdir.

Kahire’nin “Medinetü’l Mühendisîn” semtinde sohbet ettiğim gençlere dediğimi burada zikrediyorum. Gençlere dedim ki: “Sizler Hz. Muhammed’in

801 A.g.e., s. 158-159.

(s.a.s.) getirdiği Allah'ın şeriatına mı uyuyorsunuz, yoksa Yunanlı kâfir Aristo'nun mantığına mı?" Bu sözün üzerine gençler, tedirgin oldular ve: "Allah'a sığınırız, bu ne biçim söz?" dediler. O vakit ben de: "Öyleyse bana cevap veriniz... Yanımıza bir Yahudi, bir Hristiyan veya bir müşrik genç girse ve: Akıl İslâm'a ve onun getirdiklerine yattı, ben müslüman olmak istiyorum, ne yapayım dese, ne cevap veriniz?"

Gençlerden bazısı, ona şehâdet kelimesini söylemesini telkin ederiz, dedi. Ben de: Bunu söylese ve şehâdet getirse, o sırada gence bir kalb nöbeti gelse ve oturduğu yerde ölse, hükmü nedir? diye sordum. Dediler ki: O müslümandır. Ben de onlara: Fakat siz tuzu keşfetmemişsiniz, onun tuz mu yoksa şeker mi olduğunu öğrenmemişsiniz? dedim. Bu sefer gençler: Şehâdet getirmekle İslâm'a girdi:" dediler. Ben de: Bu iyi. Fakat siz onu denemediniz. Bakalım ki o şehâdetin manasını anlıyor mu, anlamıyor mu? O, İslâm'a ait hiç bir hükmü yerine getirmedi... dedim.

Gençler: Biz ona mühlet verir, toplumun fertleri gibi olacak mı, onların hükmünü alacak mı diye bakarız. Veya ayrıcalık gösterir ve gerçekten müslüman olur, dediler. Ben, bu kadarı bana yeter dedim. Zira o genç müslüman olmuş ve şehâdet getirmekle müslümanlığını ilan etmiş oldu. Bundan başkası olmaz. Rasûlullah (s.a.s.) döneminden günümüze kadar müslümanların bildikleri de bu zaten. Bundan fazlası kabul değil. Şehâdet getiren bu adamdan küfrünü ifade eden birşey zuhur ederse, biz bu noktada, onun küfrüne ve dinden dönmesine hükmederiz, dedim.

Nihâyet üzerinde şeker yazan kutuyu gören kişi, kutunun içinde tuz olduğu kanaati kesinleşinceye kadar, onun şeker olduğuna inanacak. Aynı şekilde şehâdet getirip, müslüman olduğunu ilan eden kişi, İslâm'dan ayrıldığı kesinleşinceye kadar müslümandır, aksi değil. Yani İslâm sâbit olduğu sürece küfür asıl olamaz. Çünkü asıl bulunduğu hal üzere kalır. Müslüman, dinden döndüğü sâbit oluncaya kadar müslümanlık üzerine kalır. Fukaha bundan daha da ötede bir görüşe sahip. Onlar diyorlar ki; Halk bir müslümanın küfrünü gerektiren bir duruma şahit olsa, fakat adam bunu inkâr etse, adamın sözü geçerlidir, onların sözü değil. Fukahadan bazısı, "Kur'an'ın eksik olduğunu" söylemekle itham edilen kişi gibi, O da hakkında yapılan ithamlarla bir ilişkisi bulunmadığını söylemesini şart koşarlar. Yani bu ithamı yalanlaması gerekir, derler. Bu konuda bu kadarı yeter..."

Küfür ülkesinde yaşayan müslümanların tâğûtî hükümlerle muhâtap olmaları durumunda onların itikadına nasıl bir zarar gelebilir? Eserinin bir bölümünde de bu sorunun cevabını ortaya koyan A. Samarraî konuyla ilgili olarak İbn Teymiyye'den görüşler aktarıyor. Buna göre Firavun'un karısı, Yusuf (a.s.), Necaşî gibi fert ya da az bir grupta müslüman olan kişiler küfür ülkesinde yaşayıp bazen de küfür hükümlerine muhâtap olmuşlardır. Ve bu durum da onların itikadına zarar vermemiştir. Hatta buna ek bir örnek olarak -yine İbn Teymiyye'den aktarma yapılarak- Tatarlar arasında müslümanların hâkimlik veya imamlik görevinde bulunduğu da kaydedilmektedir. Samarraî bu son örneği de İbn Teymiyye'nin Mecmu'ul-Fetevâ'sından aldığını kaydediyor.

Tekfirden aşırı gidenler, bazı büyük günah sahiplerini tekfir etmektedirler. İtikadî şirk ile amelî şirki ayırmamaktadırlar. Bu da Hâricîlerde bulunan bir özelliktir. ⁸⁰²

HAKSIZ TEKFİRİN TEHLİKESİ

Herhangi bir insan hakkında küfür hükmünü vermek gerçekten de ciddi ve tehlikeli bir hükümdür. Çünkü onun tekfir edilmesi halinde şu son derece tehlikeli etkiler terettüb etmektedir:

1. Kestiği yenmez, onunla samimiyet kurulmaz, sır verilmez, velî/dost, yardımcı ve yönetici kabul edilmez. Nikâhlı karısının onunla beraber kalması helâl olmaz ve bu sebeple ikisinin birbirinden ayrılması gerekir. Çünkü müslüman bir kadının bir kâfire zevce olmasının sahih olmadığı yakın olarak bilinen icma ile sâbittir.

2. Onun çocuklarının, onun idâresinde kalmaları câiz değildir. Çünkü bu durumda onlar hakkında emin olunmaz ve onun küfrünün çocuklarına tesir etmesinden korkulur. Özellikle onun çocuklarını yumuşaklıkla ve şefkatle ziyaret etmesi, bu etkiyi artırır. Bundan dolayı onlar İslâm toplumuna mensub olan herkesin boynuna emanettirler.

3. Şüphesiz o, sarîh küfür ve apaçık riddet ile dinden çıktıktan sonra İslâm toplumu üzerinde borç olan velâyet ve yardım hakkını kaybeder. Bu sebeple de kendi kendisi uyanıp geri dönene kadar ve tekrar hidâyete erişinceye

802 Hüseyin Yunus, Tekfir Meselesi, Ahenk Yayınevi 246-257.

kadar onunla ilişkilerin kesilmesi ve toplumdan ona en yakın sığınağın kapatılması gerekir.

4. Onun, tevbeye davet edilmesi, zihninden şüphelerinin giderilmeye çalışılması ve ona delillerin ikame edilmesinden sonra hakkında mürted hükmünün infaz edilmesi için İslâm mahkemesi önünde muhakeme edilmesi gerekir.

5. O öldüğünde onun hakkında müslümanlar üzerinde icra edilen hükümler icra edilmez. Bu sebeple cenazesi yıkanmaz, üzerine namaz kılınmaz, müslümanların kabristanında defnedilmez ve bir murisi öldüğünde ona vâris olmadığı gibi, başkası da ona vâris olamaz.

6. Yine o küfür halinde öldüğü zaman Allah'ın (c.c.) lânetini, rahmetinden kovulmayı ve cehennem ateşinde ebedi olarak kalmayı hak eder.

İşte bu hükümler, Allah'ın kullarından birisinin hakkında tekfir hükmünü veren kişinin, bu dediğini söylemeden evvel birçok kez irkilip geriye çekilmesini gerektirir.⁸⁰³

TEKFİRCİLİK,

TEDAVİSİ ÇOK ZOR OLAN BULAŞICI BİR HASTALIKTIR

Tekfir: Kendini Müslüman kabul eden birinin, söylediği bir söz ya da sergilediği bir davranış nedeniyle, İslâm Dini'nden çıktığını söylemeye ve bunu bir hüküm olarak kabul etmeye “tekfir”denir. Her mü'min, hak edeni teslim etmek (Müslüman olduğunu kabul etmek) ve yine Allah'ın kâfir olduğuna hükmettiklerine kâfir deyip tekfir etmek mecburiyetindedir. Buna tekfircilik denilmez. Tekfircilik derken, bazı mü'minleri haksız yere küfre nispet etmeyi kast ediyoruz. Tekfircilik, nassları farklı yorumlayarak, “Müslümanım” diyen ve dinî hassâsiyetleri olan kimselerden bazılarını, hak etmedikleri halde küfre nispet etmek, mü'min olduğunu belirten nice insanın tartışılabilir zannî delillerle kâfir olduğuna hükmedip bunu açıkça dillendirmektir. Tekfircilik, tepkisel bir tavidir. Özellikle, düzenin resmî din kurumu Diyanet'in, sapık tarikatçıların ve kime, neye hizmet ettikleri tartışılabilir hizmet cemaati ve benzerlerinin temsil ettiği ılımlı İslâm anlayışına ve televizyon müftülerine haklı olarak tep-

803 Yusuf el-Karadavî, Tekfir'de Aşırılık, Şura Yayınları, (Mütercim M. Salih Geçit), İstanbul, 1998 31-32

ki gösteren bazı gençler, dini kendileri gibi algılamayanlara kâfir veya akaidi bozuk diyerek tekfirciliğe meyletmekteler. Dinlerinde samimi olduklarını, dini esnetip gevşetenlere karşı tavır almalarında haklılıklarını söyleyebileceğimiz tekfirciler, tâviz vermemekle dinde aşırılığı karıştırıp kurunun yanında yaşı da yakmaktadırlar.

Tekfirciliğin birçok sebebi vardır. Bunlar içinde grup taassubu ve üstü örtülü olsa da kibir ön sırada yer alır. Sadece kendisinin ve içinde bulunduğu grubun cenneti hak ettiği, diğer fertlerin ve cemaatlerin tümüyle bâtil yolda olduğunu ve cehennemini hak ettiği inancı yatmaktadır haksız tekfirciliğin kökeninde. Sanki cennet çok küçüktür, başkaları da cennete gitse kendisine yer kalmayacaktır ve Allah'ın rahmetini sanki o dağıtmaktadır. Yeterli ve derinlikli Kitap-Sünnet bilgisine sahip olmadıkları halde, hayatlarını ilme adanmış âlimlerin zorlandığı ictehadî konularda çok rahat ve kesin bir dille ahkâm kestiklerine, hak edenlerin yanında, hak etmeyen nice insana da “kâfir” damgası vurduklarına veya kâfir muâmelesi yaptıklarına şahit olmaktayız. Günümüz câhiliyesinde yaygın, çoğunlukla içinde yaşadığımız İslâm dışı düzenin zorlaması veya yönlendirmesiyle ilgili 4-5 konuyu en temel iman-küfür ayrımı olarak ele alıp istisnâ, zaruret, ikrâh, cehâlet, te'vil gibi hususları yok sayar ve inkârın olmamasını görmezlikten gelirler. Kişiyi veya toplumu küfre nispet etme yönüyle çok katı ve acımasız bir tavır sergileyerek dinde aşırılığa giderler.

Haksız tekfir, yani tekfircilik bir hastalıktır. Tekfir hastalığı muvahhid mü'minlerin birleşmelerinin önünde en büyük engeldir. Tekfircilik anlayışı, Müslüman cemaatleri içten içe kemiren bir virüs olmuştur. İslâmî yorum farklılıkları bizlerin aynı safta olmasını engellememelidir. Tekfir hastalığına yakalanan bir Müslüman için öncelik, Müslümanların ümmet şeklinde birliği ve güçlenmesi değil; kendisinin veya cemaatinin düşüncesi ve diğer Müslümanlarla yaptığı münazaralarda haklı çıkmaya gayreti olmaktadır.

İslâmî hükümler, insanların huzuru için vaz' olunmuş kanunlardır. İnsanlar bu hükümlere sınırsız sarıldıkları zaman, düşmanlık ortadan kalkar ve herkes kendi ameliyle meşgul olur. Tekfircilik, karşısındakileri (istisnâlar hâric) affedilmeyecek suçlarından ötürü cehennemlik görürken; onlarla mukayese ederek kendini ve arkadaşlarını yegâne cennetlik insanlar olarak görme yönüyle şeytanın Allah'la aldattığı kesimden olma riskini taşıyor. İslâm, başkalarının günahıyla uğraşmaktan önce, her mü'minin önce kendi hata ve günahlarının affı için gayret etmesini emreder. Kendini kurtaramayan başkasını kurtaramaz. Eteği tutuşan, kendini yanmaktan koruyamayan itfaiyeci başkasını yakan

ateşi nasıl söndürecektir? Gerçi tekfirci, komşudaki ateşi söndürmek yerine, “herkes yanıyor, sen de yanıyorsun!” diye etrafı velveleye vermeyi, herkesi panikletmeyi tercih etmektedir. Ekrem Rasûl şöyle buyurur: *“Mü'min, üzerindeki günahı, üstüne yıkılmasından korktuğu bir dağ gibi görür. Münâfık ise, günahını, burnuna konup da oradan uçurduğu bir sinek gibi önemsiz görür.”*⁸⁰⁴

Bir yanlışa karşı çıkmamanın onlarca yolu vardır. İslâm'ın onaylamadığını düşündüğümüz bir söz ya da davranışın ve bunların sahibinin eleştirilmesi için tekfir dışında lügatlerde yüzlerce kelime bulunabilir. Kaba kuvvet nasıl acziyetin ve aşağılık duygusunun göstergesi ise, haksız tekfir de aynen öyledir. Fikre fikirle karşı çıkmak gerekirken, karşı tarafın delillerinin çok daha güçlü delillerle çürütülmesi gerektiği halde, damgalandırıp yargısız infaza başvurmaya tercih eder tekfirci. Haksız tekfir; ucuzculuktur, ithamdır, sûi zandır, önyargıdır, toptancılıktır, süpürücülüktür. Haksız tekfir taraftarının gözünde iki renk vardır: Beyaz ve siyah. Beyaz, üzerine hiç toz konmayan bembeyazdır; siyah da kapkaradır. Tekfircinin mantığı “ya hep ya hiç” şeklinde formüle edilebilecek kumarbaz mantığıdır. Tabii haksız tekfirin neticesi görevden kaçmadır, tekfir edilen grup ve şahıslarla bağları koparmak, onları aşağılayıp tebliğ ve dâveti onlara götürme ihtiyacı duymamaktır. Haksız tekfir, genellikle psikolojik rahatsızlıkları üzerinde barındıran, kişiyi diğer insanlardan soyutlayan, daireyi küçülte küçülte kendisi gibi inananları bile kâfir saydıran anormal tipler oluşturur.

Tekfir, iftiradır, insan hakkı ihlâlidir, büyük hakarettir, toplum içinde itibarı sifıra indirmedir, saldırganlıktır. Bedene değilse bile, bedenden çok daha önemli olan ruha darbedir, moral olarak insanı çökertmedir. Psikolojik şiddet uygulamadır. İnsanı mânen yaralamak, işkence çektirerek öldürmektir.

İSLÂM'IN CİHAD ANLAYIŞI

İslâm'ın cihad anlayışı, bambaşka bir şeydir. Cihad; cehdin, yani hayırlı hedefe ulaşmak için tüm gayretin seferber edilmesinin belirişi, insanı insan yapan değerlerin çiğnenmesi durumunda başvurulacak her türlü kavga ve savaşın adıdır. Şartları doğmuş bir savaş, insanın yolunu tıkayan engelleri aşmanın olmazsa olmaz şartıdır. Bütün mesele, savaşın şartlarının doğup doğmadığının iyi belirlenmesi ve seyrinin Kur'anî ruha uygun biçimde ayarlanmasıdır.

804 Tirmizî, Sıfatu'l-Kiyâme 49; Buhârî, Deavât 4

Cihad ve savaşta birinci gâye, âhiretimiz için bir ticâret yapmaktır.⁸⁰⁵ Cihadın ve savaşın bazı külfet ve meşakkatleri olsa da, bunlar, insanın acıklı azaptan kurtulması yanında hafif kalırlar. Yolumuzu aydınlatmak için malımızı yakmak, cehennemde yanmamak için gerekirse İbrâhim gibi dünya ateşlerine atılmak, dinimizin izzeti için canımızı incitmek, birtakım zorluklara, sıkıntılara katlanmak gerek. Dolayısıyla **canla cihad, yani Allah için savaş, başkalarını öldürüp cehenneme göndermek için değil; nefsimizi ve diğer nefisleri cehennemden kurtarmak için yapılır. Yanmaktan kurtulan hamiyetli insanların yapacağı ilk iş, başkalarının imdâdına koşmak değil midir? Cihad, bu yönüyle, insan kurtarma savaşının adıdır.**

Eğer birtakım insanların hak ve hakikate ermesine bir başka grup engel oluyorsa bunlarla savaş yapmak da cihaddır. Yeryüzünü sadece Allah'a kuluk yapılan bir mescid haline getirmek için tüm coğrafyalarda zulmün her çeşidine dur demek, globalleşen küfre karşı intifâdayı küreselleştirmektir.

Savaşta maksat ne olmalıdır? Bu sorunun cevabını iki maddede özetleyebiliriz: “Bize saldıran yahut saldırıya hazırlanan düşmana karşı kendimizi müdâfâ etmek” ve “zâlim devletlerle savaşarak, insanlığa hürriyet ve hidâyet yolunu açmak.” *“Dinde zorlama yoktur.”*⁸⁰⁶ Ancak, cennet yolunu zorla kapamak isteyenlere karşı da cihaddan, kıyâmdan başka çare yoktur. Bununla birlikte, sulh/barış daha hayırlıdır.⁸⁰⁷ İslâm'ın anlamlarından biri de barış ve selâmettir, esenlik ve huzurdur.

Canla cihadda, yani Allah için savaşta hedef, öldürmek değil; diriltmektir. Ölü kalpleri diriltmek, sönük fikirleri aydınlatmak, donuk hissiyatlara can vermek. İnsanları yurtlarından etmek değil; onlara ebediyet yurdunu kazandırma gayretidir cihad. Bu diriliş hareketinin önüne çıkanlar ölümü hak etmiş olurlar. Çokların hayat bulması için, belli bir azınlığın ölmesi gerekiyorsa buna da “evet” dememiz gerek. Aksi halde çoğunluğa zulmetmiş oluruz. Elmalılı Hamdi Yazır, savaşı, ıslah harbi ve ifsâd harbi diye ikiye ayırır ve mü'minlere emredilen savaşın ıslah harbi olduğunu beyan eder. Cihada çıkan mü'minleri de “azâba hak kazanmış bir kavme Hakk'ın azâbını tatbik etmeye memur bir el” olarak görür. O halde, savaşı bir ibâdet anlayışıyla yapmak ve bu ibâdetin kurallarına en ince ayrıntılarına kadar uymak gerekiyor. *“Antlaşma yaptığınızda Allah'ın ahdini*

805 61/Saff, 10-11

806 2/Bakara, 256

807 4/Nisâ, 128

yerine getirin.”⁸⁰⁸ emrine uyulacaktır. “Size savaş açanlarla Allah yolunda çarpışın. (Allah’ın koyduğu) Sınırları aşmayın. Çünkü Allah, haddi aşanları sevmez.”⁸⁰⁹ fermânına kulak verilecek, his ve hevese kapılmaktan, aşırı gitmekten sakınılacaktır.

TERÖR VEYA SALDIRGANLIK İLE CİHADIN BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI

Birbirinden çok farklı şeyler olan, biri beşerî biri Rahmânî, biri yıkma biri yapma, biri ifsâd biri ıslah anlamında biri cehennemi biri cenneti çağrıştıran çok farklı iki kavramı bile maalesef birbirine karıştırma becerisini(!) gösteren insanlar çıkabiliyor. Saldırganlık ve cihad/kıtâl kavramları biri İslâm’ın düşmanları, diğeri İslâm’ın akılsız dostları tarafından olmak üzere iki şekilde karıştırılmaktadır. İslâm ve hak düşmanları, müslümanların saldırgan ve işgalci düşmanlara karşı kendilerini ve dinlerini savunmalarını terör diye damgalarken, cihadla terörü karıştırmış olmakta veya kasden birbirine tümüyle zıt iki şeyi aynı göstermeye çalışmaktalar. Bazı akılsız dostların iyi niyetle de olsa cihad zannıyla bazı saldırgan tavırlar takındıklarını veya bu iki farklı konuyu zihinlerinde kesin hatlarla tam ayıramadıkları da görülen bir vâkıadır.

Bir kimseyi tekfir etmek, ne demektir? Kendisine selâm verilemeyecek, dostluk ve samimiyet kurulamayacak, gönülden sevilemeyecek, kız alıp verilemeyecek, ortaklık gibi yakınlık isteyen ilişkilere girilemeyecek, cenazesine katılamayacak ve evliyse eşiyle nikâhı düştüğünden devamlı zina ediyor hükmü verilecek, âhirette de sonsuz bir şekilde ceza çekecek, ebedî cehennemde kalacak şeklinde bir hüküm verilmiş olmaktadır. Böyle bir hüküm öyle alelusûl verilemez. Bir kimseye “kâfir” demekten daha küçük bir isnad olan meselâ “fâhişe” demek, hangi şartlarda mümkündür? Kendimizle birlikte üç güvenilir müslümanın da apaçık şekilde zina filini işlerken görmediğimiz ve hepimizin şahitlikte ısrar etmeyeceği bir durumda “fâhişe” demenin dünyada bile cezaya çarptırılacağı sözkonusudur. Meselâ, bir adamın diğer bir adamı öldürdüğüne şahit olsak, bu adamın hangi şartlarda o suçu işlediği, olayın içyüzünde başka ne tür durumlar olduğu uzun uzadıya, şahitlerle, savunmalarla ortaya konulur, uzunca mahkemesi sürer ve sonunda onun suçlu olup olmadığı da bizim tarafımızdan değil, hâkim tarafından karar verilip hük-

808 16/Nahl, 91

809 2/Bakara, 190

me bağlanır. Öyle bir durumda bile, İslâm'ın hâkim olmadığı topraklarda had dediğimiz ağır cezalar uygulanmaz. Çünkü ortam, haramları işlemeye çok elverişlidir. Haramlara ve küfre gidecek yollar (İslâm devleti olmadığı için) tıkanmamıştır. Bu hükmün ağırlığından dolayı siz de bilirsiniz ki, Rasûlullah, bunun çok sorumluluk isteyen bir hüküm olduğunu belirtir:

“Bir kimse diğer bir kimseyi fıkla veya küfürle itham etmesin. Aksi takdirde, itham edilen arkadaşında bunlar yoksa, kelime (itham ettiği sıfat) kendine döndürülür.”⁸¹⁰

“Bir kimse diğerine, ‘kâfir’ dediği zaman, bu ikisinden biri kâfir olur: Eğer dediği kimse kâfir ise, adam doğru söylemiştir; yok eğer ona dediği gibi değilse, ona söylediği küfür sözü kendine döner (söyleyen kâfir olur).”⁸¹¹

“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.”⁸¹²

Bu hadisler, aslında normal şartlarda bile, kişinin birini tekfir etme hususunda çok dikkatli, ölçülü ve ihtiyatlı olması gerektiğini bildirir. Günümüzdeki gibi her şeyin anormalleştiği, hakkın bâtıl, bâtılın hak diye öğretildiği, anlatıldığı, yaşandığı bir toplumda tekfir konusuna daha fazla ihtiyat gösterilmelidir.

Tekfircinin duygu ve düşünce haritasını çizmeye çalışalım: Samimi ama bağnaz, dindar ama fanatik, ibadete düşkün ama kendi cemaatinden olmayan mü'minlere düşman, nice muvahhid mü'minlere sert, ama İslâm düşmanlarına, tâğutlara ses çıkarmayan bir portre...

Bütün tekfircilerin psikolojik durumları ve yetiştikleri şartlar birbirine oldukça benzer: Bastırılmış duygular, doyumsuzluk, belli bir yaştan sonra İslâm'ı tanımak, yarı okumuşluk, işinde ve faaliyetlerinde genellikle başarısızlık, toplumsal ilişkilerde soyutlamanın getirdiği yalnızlık, sakın görünüm altında, uygun bir ortam ve beyin yıkayıcı bir öncü bulduklarında her biri, dilini kılıca dönüştürebilecek ve o kılıcı da daha çok İslâmî çalışma yapan dâvâ insanlarına karşı kullanacak bir karakter...

Tartışma ortamı ve münazara meclisleri oluşturmayı çok sever. Tartışma onun kendini ispat etme aracıdır. Katı ve dışlayıcı tutumu ile; kendini topluma, halka, aileye, eşine, çocuklarına kapatır. Hisleri kendisini yönlendirir; akıl ve

810 Buhârî, Edeb 44

811 Buhârî, Edeb 73; Müslim, İman 111

812 Buhârî, İlim 11; Müslim, Cihad 5

ilim değil. Böylece, bunalımlı ve uyumsuz bir psikolojik ruh yapısına bürüne-
rek Müslümanların arasında tekfir fitnesinin tohumlarını atar. Özellikle “kâfire
kâfir demeyen kâfirdir” anlayışıyla, kendilerinin yanlış yorumlarla küfür veya
kâfir kabul ettiklerine küfür gözlüğüyle bakmayan kimseleri Müslüman kabul
etmeyip zincirleme tekfir gibi bir cinayeti rahatlıkla işleyebilen bir anlayış...

Tekfirciliğin tarihteki ilk temsilcisi olan Hâricîlik; serkeşlik, itaatsizlik, disiplin
dışına çıkma anlamlarını taşır. Hâricîler, oldukça fanatik insanlardı. Beyinleri yı-
kanmıştı. Yanılığa düşmelerindeki en önemli etken, onların aşırı tutucu olma-
larından kaynaklanıyordu. Bunun bir sebebi de onlardaki bedevîlik ruhuydu.
Yaşadıkları yalın hayat, kültür kıtlığı ve nasların zâhîrine göre hüküm vermek
de bu taassubun nedenleri arasında sayılabilir. Bununla beraber Hâricîlerin iki
özellığı vardı ki, dost-düşman herkes kabul ederdi: Takvâ ve Cesaret. O kadar
çok namaz kılarlardı ki alınları, dizleri ve dirsekleri nasır tutmuştu. Ölümünden
de asla korkmazlardı. Bilinçli veya bilinçsiz onların izini takip eden, kendilerini
onlardan saymasalar da o izi takip eden tekfircilerde de bu özellikler değişen
oranlarda da olsa mevcut.

Tekfirci bir Müslüman; cemaatinin, ağabeylerinin veya okuduğu kitapların
etkisiyle farklı insanları kolayca tekfir edebilme cesaret ve cür’etini kendin-
de rahatlıkla görebiliyor. Bir âlimin hüküm vermekte zorlandığı hususlarda
kendinden çok emin şekilde fetvalar, hükümler veriyor ve nice insanı tekfir
ederken hiç rahatsızlık duymuyor. Hep haklı olduklarına inandıklarından, ister
avamdan biri olsun, isterse âlim, onlar için fark etmez; saatlerce sert tartış-
malara girerler ve karşısındakilere kendi görüşlerini kabul ettirmeye çalışırlar.
Kabul etmeyince de tekfir silahını çıkarıp kalbine ateş ederler. Çoğunlukla
ehliyetsiz ve yetkisiz olarak genelleme de yapmak sûretiyle isabetsiz tekfir
suçlamasında bulunarak ahlâkî ve hukukî açıdan sorumsuzca davranabiliyor.

Bunun sebebi olarak tâğutî düzeni, zâlim ve istismarcı yöneticileri, mürcie an-
layışını, hurafeci veya modernist din yorumlarını, dün tevhid diyen nice cemaat ve
önderlerinin bugün düzeni ve iktidarı savunacak şekilde savrulmaları, taviz üstü-
ne taviz vermeleri göstermek mümkün. Heyecanlı şekilde gençliğin ve ilimsizliğin
cesaretiyle radikal ve fanatik tavır alarak “lâ ilâhe illâllah” diyenleri cehenneme
göndermekten hoşlanıyor görüntüsü veriyor.

Hiç de kolay bir hayat olmasa gerek tekfircinin kendisini mecbur ettiği yaşayış:
Akrabalarıyla, en yakınlarıyla ilişkisini kesecek, kendi fikirlerini kabul etmiyor diye
belki sevdiği karşı cinsten birinin evlenme teklifini reddedecek, kendi cemaatin-

den olmayan birinin arkasında namaz kılmayacak, kestiğini yemeyecektir. Ona borç vermeyecek, ona en ihtiyaç duyulan anlarında bile yardımda bulunmayacak, onunla hiçbir zaman herhangi bir işbirliğine girmeyecek, ölünce cenazesine katılmayacaktır. Kolayına gelen hevâî fetvalar da tabii: Müslüman olmadıklarına hükmettiğinden dolayı kâfirlerin mallarının ve İslâmî bir devlet olmadığı, tâğûtî bir düzen olduğu için devlet malının çalınmasının câiz olduğunu ileri sürmek gibi... Devletin olduğu varsayımıyla elektrik, su, belediye otobüsü vb. kullanımlarda sahtekârlık ya da hile ile de olsa bu tür hırsızlıkta sakınca olmadığını iddiâ etmek... Bu anlayış ve tavır, ne insanlığa sığar ne İslâm'a. Savaşla normal hali, ganimetle hırsızlığı, dâru'l-küfür ile dâru'l-harbi (savaş yurdunu) karıştırmaktır bu. İslâm'ı da, sosyal yapıyı da bilmemektir. Dâvâyâ da büyük zarar sözkonusudur.

Suud'un yazdırıp bedava dağıttığı kitapların, internet sitelerindeki üslûbu çok sert yazıların, bir-iki ağabeyin ve sloganların etkisinde kendilerine ait bir dünyaya çekilmiş bir fotoğraf... Bir kısmı tâğütlara da karşı çıkarken, çoğunluk itibarıyla İslâm düşmanı olan zâlim ve emperyalist kâfirlerle, tâğutlarla uğraştıkları pek görülmeyen bu tipler, aslında bir çıkar için değil; din gayretiyle Müslümanlarla uğraşmaktalar. Niyetlerinde samimi olduklarına kesinlikle inandığımız bu kardeşlerimiz usûl ve üslûp yönüyle de çok kırıncı olabilmekte, tekfir kılıcını (ve sapık ithamını) bütün etrafına savurup karşılarına kim çıkarsa ondan nasibini almaktadır. İlimsiz gayret, çoğu zaman kişiyi aşırılığa götürmektedir. Elbette nice itidalli selefi kardeşimiz olduğu gibi, selefi geçinen (aslında bizim onların selefi oldukları iddialarını kabul etmediğimiz) tekfircilerin dışında nice tekfirci bireylerin (ve az da olsa tekfirci cemaatlerin) varlığı da bir vâkıdır.

Tekfircinin, muhâtabına karşı girişebileceği en hafif yaptırım ise ondan ilişiğini tamamen kesmektir. Onun zihnindeki çözüm budur. Fetvâsını da çoğu kez kendisi verir, kendisi uygular. Bazen de bir ağabeyinin etkisiyle bu cinayeti işler.

Bu radikal akımın günümüzdeki temsilcilerinin bütün tavırları, tutumları, konuşma şekilleri ilkel ve iticidir. Çağrı şekilleri şu âyette tavsiye edilen hikmetli üslûba tamamen aykırıdır: *“Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütlerle dâvet et/çağır ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et. Rabbin, Kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidâyete erenleri de çok iyi bilir.”*⁸¹³

Tekfir olgusunu bir nassı değil, çok sayıda nassı anlama sorunu olarak gö-

rüyorum. Bütün problemler Kur'an'ı doğru anlamamaktan ve bütüncül olarak değerlendirmemekten kaynaklanıyor, diyebiliriz.

Hz. Ali ile savaştan başlayıp ümmetin manevi kanını devamlı akıtmak demek olan onları cehenneme yollamaya kadar 1400 senelik problem.

Tekfirciyi, adam kurtarmaya kalkarken, niyeti adam kurtarmak olduğu halde, bilgisiz ve usulsüz olduğundan adamı öldüren kimseye benzetebiliriz. Ama bu, bir kez değil, her kez olursa, “aman kardeşim! Sen önce eski öldürdüğün kimselerin hesabını ver, bırak kurtarmayı, önce kendini kurtar” denilmesi gerekmez mi? Tekfirciler eğer samimi ise, haksız tekfirin kendilerini küfre götürme riskini hesap etmeli ve Kur'an'da kesin olarak tekfir edilmeyen kimseleri tekfirden kaçınmalı ve tekfiri tekfir etmelidir. İnsanlara tatlı dille ve güler yüzle, ihtilaflı konuları değil, kafaya çivi çakar gibi değil; tatlı şekilde güzel bir tarzda anlatabilmektir marifet.

“(İnsanları) Allah’a dâvet eden, sâlih amel/iyi iş yapan ve ‘ben müslümanlardanım’ diyenden daha güzel sözlü kim vardır? İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir tavırla önle. O zaman (görürsün ki) seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki yakın bir dost olur. Bu (haslete) ancak sabredenler kavuşturulur. Buna, ancak (hayırdan) büyük pay sahibi olan kimse kavuşturulur.”⁸¹⁴

Cemaat ve cemiyetler, birbirlerine çevirdikleri eleştiri oklarını önce kendi nefislerine ve gruplarına çevirmelidir. Tevhide duyarlı cemaatleri ve onlara mensup olan fertleri barıştırmalıyız. Muvahhid mü'minler ve cemaatler, birbirine haksız olarak yönelttiği ağır eleştiri ve tekfir oklarını, grup farkı gözetmeksizin tüm mü'minlere düşmanlık yapan güçlere yöneltmelidir. Müslüman gruplar birbirlerini tekfir ederken, İsrail'i, Amerika'yı ve onların dostu konumundaki başlarındaki tâğutları, İslâm'a açıkça düşmanlık yapan egemen güçleri unuttuklarının farkında bile değiller. Kardeşliğin gereği, karşımızdakini yanlışlardan kurtarmaktır; tekfirciliğin gereği ise onu küfre nisbet edip onunla ilişkileri kesmek ve onu yanlışlarıyla baş başa bırakmak ve hatalarının daha da keskinleşmesi için zemin hazırlamaktır. Haksız tekfir, en büyük iftiradır. Kul haklarının, hakkı gasbetmenin en büyüğüdür. Kaba ve sertliğin en çirkin olanıdır. Saldırganlıktır, iftira atmaktır.

Açıkça küfrü ispatlanamayan kimselerin şahit olduğumuz itikadî

yanlışlarını düzeltmeye çalışmak yerine, onları bulundukları yanlışlarla baş başa bırakmak, hatta sert ithamlar ve yanlış damgalandırmalarla Müslümanların arasını bozmak, farkında olmadan ifsadçı olmaktır. Hâlbuki Kur'an, mü'minlerle ilgili bir haber geldiğinde onu hemen kabullenmemeyi, doğruluğunu tahkik edip araştırmayı emreliyor. Mü'minlerin arasını ıslah etmeyi emrediyor. "Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa, bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz."⁸¹⁵; "Eğer mü'minlerden iki grup birbirleriyle vuruşur savaşırlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adâletle düzeltin ve adâletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever. Mü'minler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun, umulur ki merhamete ulaşırsınız."⁸¹⁶

815 49/Hucurât, 6

816 49/Hucurât, 9-10

6. Ünite

İRTİDÂD

- İrtidâd; Anlam ve Mâhiyeti
- Mürted Kime Denir?
- Kur'ân-ı Kerim'de İrtidâd Kavramı
- Gizli İrtidâd
- Mürtedliğe Giden Yollar
- Şirk, Küfür ve İrtidaddan Korunma Yolları
- İrtidâd, İrticâ/Gericilik Demektir; Mürted de Mürtecî/Gerici
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir.

- İrtidâd kavramının lügat ve terim anlamlarını açıklayabilmek.
- Mürtedin kim olduğunu ve mürtedle kâfir arasında nasıl bir fark bulunduğunu izah edebilmek.
- Mürted olan bir kimsenin daha önce yapmış olduğu iyilik ve sevaplarının durumu hakkında Kur'an hükmünü açıklayabilmek.
- Bir kimsenin mürted olması için açıkça bir başka dine girmesi mi gerekmektedir? Daha önce Müslüman olan bir kimsenin, hangi inanç ve davranışlarla mürted kabul edilmesi gerektiğine açıklık getirebilmek.
- Günümüzde mürtedliğe giden yolları örneklendirebilmek.
- İrtidaddan korunma ve çevremizdeki mü'minleri koruma yollarını açıklayabilmek.
- İrtidâd ile irticâ, yani gericilik arasındaki ilişki ve benzerliği açıklayabilmek.

İRTİDÂD; ANLAM VE MÂHİYETİ

İrtidâd, Arapça bir kelime olup, ridde'nin türevidir. Reddetmek, geri çevirmek ve bir işten rücû etmek gibi mânâlara gelir. İstilahta, iman ettikten sonra, İslâm'dan dönmeye verilen isimdir. İslâm dinini terkedip başka bir dine geçmek veya eski inancına dönmeye irtidat; bunu yapan kimseye de “mürted” denir.

Kur'an'da irtidatla ilgili şöyle buyrulur: *“Sizden kim irtidâd eder (dininden döner) ve kâfir olarak ölürse, işte onların dünya ve âhirette amelleri boşa çıkmıştır ve onlar cehennem ehlidir, orada ebedî kalacaklardır.”*⁸¹⁷; *“Kim imanı küfürle değiştirirse, şüphesiz o, dümdüz yolun ortasında sapmıştır.”*⁸¹⁸

İrtidâd edip, dinden dönen, İslâm'ı terkedip küfrü veya şirki seçen kimseye mürted denir. İslâm'dan çıkma olayına ‘ridde’ veya ‘irtidat’ denilmektedir. Mürted, müslümanlığı kendi isteğiyle, hiç bir baskı olmadan seçtiği halde, sonradan çeşitli nedenlerle yine kendi arzusu ile terkederek, küfrünü açıkça ortaya koyan insandır. Kur'ân-ı Kerim, böylelerinin çirkin durumunu açıklayarak onları kötü bir âkıbetin/sonucun beklediğini haber veriyor.⁸¹⁹

Mürtedin Kişiliği: Mürted, kişilik zaafı olan biridir. Doğru bir bilgiye ve sağlam bir görüşe sahip olamamıştır. İnandım dediği dini yeterince benimsememiştir. Bir başka fikir veya inanç, hoşuna giden bir dünyalık onu daha çok etkilemiştir. ‘İslâm'dan çıkarsam, gayri müslimlerin safına geçersen maddî bir çıkar kazanabilirim’ diye düşünmüştür. Kendisine çok süslü gösterilen, İslâm dışı hayat şekilleri daha çok hoşuna gitmiştir. Nefsinin arzuları kabarıp taşmıştır. Çok şey istemektedir, bir çok şeyden zevk alma arzusundadır, ama müslüman kaldığı müddetçe bunlara ulaşması zordur. Zaten pamuk ipliği ile bağlı olduğu İslâm bağıını hemen koparıp atmaktadır.

Mürtedlik aslında sıradan bir mesele değildir. Allah katında din seçmek insan varlığı için en önemli olaydır. Âlemlerin Rabbi, insana değer veriyor, onu kendisine muhâtap (hitap edilecek kişi) olarak kabul ediyor, deyim yerindeyse, insanı “adam yerine koyuyor.” Ona elçiler ve din gönderiyor, ona doğru yolu gösteriyor. Buna karşın insanların bir kısmı buna aldırıyor, yahut elçilerle gelen dâvete karşı çıkıyor, ya da onu eğlenceye alıyor. Bunun bir belirtisi olarak da bazen inandığını söylüyor, bazen de bu inandığı dini terkediyor. Kimileri de dışarıdan inanmış gibi görünüyor, ancak içinden inkârcılığa devam ediyor. Aslında pek de âciz olan ve

817 2/Bakara, 217

818 2/Bakara, 108

819 2/Bakara, 217

ölünce mutlaka Rabbinin huzuruna çıkacak olan insanın bu denli cesur olması, cür'ette bulunması, korkmaması, yaptığı işin sonunu düşünmemesi ne kadar acıdır!

Kendisine verilen değeri anlamayan ve değerini çok çok yüceltecek olan İlâhî dâvete kulak vermeyen insandan daha akılsız, daha bedbahtı/şanssız var mıdır? Böyleleri bile bile zararlı ve kötü olanı tercih ediyorlar, derecelerini kendi elleriyle alçaltıyorlar. Bir kısmı da kurtuluş ve mutluluğun adı olan İslâm'ı kabul ettikten sonra şu veya bu sebepten dolayı onu terk ediyorlar. Onu ya beğenmiyorlar ya küçümsüyorlar ya da çıkarlarına engel görüyorlar.

Hangi sebeple olursa olsun bu tavır Allah'ın sevmediği bir tavidir. Bu davranış âlemlerin Rabbi Allah ve O'nun aziz dini İslâm ile -hâşâ- dalga geçmek gibidir. Bu bir ciddiyetsizlik, câhillik ve dönecliktir. İslâm'a göre, elbette din ve inanç hürriyeti vardır. İsteyen istediği dini ve yaşama biçimini seçebilir. Bu konudaki seçim hakkı bireyin kendisine aittir. Onu hiç bir kimse bir inanca ve ideolojiye bağlanmaya zorlayamaz. Herkesin cehenneme gitme, orayı tercih etme özgürlüğü vardır. Ancak bir kimsenin İslâm'ı din olarak seçtikten sonra onu terketmesi hem onun için çok önemli bir kayıp, hem müslüman toplum için bir sorun, hem de İslâm'ın yüceliğine gölge düşüren bir durumdur.⁸²⁰

Günümüzde Batılı ülkelerin ulaştığı zenginlik ve kalkınma, birçok zayıf imanlı müslümanı onlara hayran ediyor. Bir kısmı da onların İslâm'a uymayan fikirlerini, hayat şekillerini benimsiyor, onlar gibi olmaya çalışıyor. Bu, İslâm'ı bilmemenin ve ona imanın zayıf olmasının bir sonucudur. Bazı müslümanlar da yönetildikleri rejimler tarafından İslâm dışı ideolojilere, uyguladıkları eğitim, medya ve devlet politikasıyla inandırılmaya, İslâm'dan koparılmaya çalışılıyor.

Bugün yapılması gereken, 'falanca adam küfür sözü söyledi, şu söz ve davranışıyla şirke düştü; mürted oldu, müşrik oldu, ona hangi cezayı verelim?' diye fetvâ arayışı değil; İslâm'ın, güzellikler ve kurtuluş yolu olduğunu en güzel yolla insanlara ulaştırmak, hatayı biraz da kendimizde arayıp zayıf müslümanların dinden uzaklaşma sebeplerini azaltmaya çalışmaktır. Şirk konusu, bu bilgileri çevremizdeki düzenin kurbanı ve câhil insanlara karşı kılıç gibi kullanmak için öğrenilmez. Şirki, irtidâdı tanımak, yani tevhidî şuur, kendimizi, en küçük bir ihtimalle bile şirke düşürebilecek davranışlardan şiddetle sakınmak ve insanları bu hale getiren bataklıkla mücâdele etmek için şirki

820 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 457-459

öğrenmek zorundayız. Şirk düzeni ile savaşılmadan bunun önününün alınmayacağını idrâk etmek ve insanları en büyük tehlike olan bu belâdan kurtarmanın yollarını aramak, tebliğ etmek, canlı Kur'an olmaya çalışıp tevhidi bayraklaştırdığımızı davranışlarımızla isbat etmek için olmalıdır şirki öğrenme ve güncelleştirme gayreti.

“İman edip de imanlarına herhangi bir zulüm (şirk) bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarıdır ve onlar doğru yolu bulanlardır.”⁸²¹

MÜRTED KİME DENİR?

Mürted; geri dönmek, geriye istemek, eski haline dönmek anlamındaki “irtidâd” masdarının fâil ismidir, yani irtidat eden kimse demektir. İstilahta ise, müslüman olduktan sonra, İslâm'dan dönüp başka bir dine giren veya dinsizliği tercih eden kimseler için kullanılan bir akaid terimidir. Dinden çıkma olayına “riddet”, İslâm'dan çıkana da “mürted” denir.

Müslümanın dinden çıkıp irtidat etmesine sebep olan şeyler şunlardır:

1- Allah Teâlâ'ya ibâdetle O'na şirk koşturmak: *“Kim Allah'a ortak koşarsa, şüphesiz Allah ona Cenneti haram kılmıştır ve onun varacağı yer Cehennemdir. Zâlimlerin hiçbir yardımcısı da yoktur.”⁸²²* İbâdet türlerinden herhangi birini Allah'tan başkasına yönelterek işlemek, ölümlerden yardım istemek, aracılık ve şefaât dileyerek ilk müşriklerin yaptığı gibi Allah'a şirk koşturmak, (Mekkeli müşrikler ibâdet ettikleri ilâhlarının/putlarının, insanları yarattığına, rızıklandırdığına ve tasarruf yetkisine sahip olduğuna inanmıyorlardı. Onlar, tapındıkları putlarının Allah indinde bir makama sahip olduklarına ve insanlarla Allah arasında aracı ve şefaâtçilikte bulunduklarına inanıyorlardı): *“Bunlar Allah katında şefaâtçilerimizdir derler.”⁸²³*; *“Şüphesiz, mescidler Allah'a mahsustur. O halde orada Allah ile beraber bir başkasını anmayın.”⁸²⁴*; *“Doğru duâ ancak Allah'a yapılandır. Allah'tan başkasından yardım istenmez. Zira Allah'tan başka diğer varlıklar duâ edenlerin ve yardım isteyenlerin hiçbir isteğine cevap veremezler. Allah'tan başkasından yardım*

821 6/En'âm, 82

822 5/Mâide, 72

823 10/Yunus, 18

824 72/Cinn, 18

isteyenlerin durumu ellerini tamamen açarak suya uzatan kimseye benzer. Ağzına su götürmek ister fakat götüremez. Şu halde kâfirlerin duâsı sapıklıktan başka bir şey değildir.”⁸²⁵

Allah’tan başkasına duâ edip bir dilekte bulunanlar, kâfirler olarak adlandırılmaktadır. Bu konu üzerinde ulemânın icmâ’ı olup, buna muhâlif görüş beyan eden hiç bir kimse yoktur.

Allah’ın şeriatından başka kanunlarla veya Allah’ın nizamının dışındaki şirk düzenlerinin kaideleriyle hükmetmek de, Allah’a ibâdetle ortaklar edinmektir: *“Hüküm ancak Allah’ındır. O ancak kendisine ibâdet etmenizi emretti.”⁸²⁶; “O hiç bir varlığı hükmüne ortak yapmaz”⁸²⁷*

Allah’ın dışında; insan, melâike, cin, taştan heykel vb. adına kurban kesmek veya adak adamak; ayrıca, Allah’a tevekkül eder ve O’na sığınır gibi, bir başka varlığa sığınmak ve ondan medet ummak da irtidadı gerektirecek fiillerdendir.

2- Kâfirleri tekfir etmemek, kâfirler hakkında şüpheyeye düşmek ve uydukları İslâm dışı ideolojilerinin doğru olduğuna inanmak; anıt, mezar ve ölümlere tapınmak; Yahudilik, Hristiyanlık, Komünizm, Kapitalizm, Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Kemalizm, Laiklik, Demokrasi vb. şirk düzenlerini doğrulamak. Allah Teâlâ, din (inanç sistemi, yaşayış ve yönetim biçimi) olarak sade İslâm’ı kabul ettiğini⁸²⁸ ve bizim için sadece İslâm’dan din olarak râzı olduğunu⁸²⁹ belirtmiş, İslâm’dan başka bir din ve sistemi isteyenlerden bunu asla kabul etmeyeceğine ve bu kimsenin âhirette büyük zarara uğrayacağına⁸³⁰ hükmetmiştir. O yüzden çağdaş bâtil/uydurma din sayılabilecek bu ideolojileri bilinçli olarak kabul etmek küfürdür. Bunların küfür olduğunu bilen bir kimse, Müslüman olduktan sonra, bu ideolojilerden birini kabul ederse irtidat etmiş olur.

3- Muhammed (s.a.s.)’in getirdiklerinden bir şeye kızmak ve uygunsuz görmek. Onlarla amel ediyor olsa bile durum değişmez. Allah Teâlâ

825 13/Ra’d, 14

826 12/Yusuf, 40

827 18/Kehf, 26

828 3/Âl-i İmrân, 19

829 5/Mâide, 3

830 3/Âl-i İmrân, 85

bunu şöyle ifade etmektedir: *“Bunun sebebi, onların, Allah’ın indirdiklerini beğenmeyip çirkin bulmalarıdır. Dolayısıyla da Allah, onların amellerini he- der etmiştir.”*⁸³¹

4- Rasulullah’ın (s.a.s) dininin sevap veya günahlarından herhangi birini alaya almak, eğlence konusu yapmak: *“Onlara de ki: Allah ile, âyetleri ve peygamberleriyle mi alay ediyordunuz? Özür beyan etmeyin. Çünkü iman ettikten sonra, inkâr ettiniz.”*⁸³²

5- Kâfirleri küfürlerinden dolayı alkışlamak ve mü’minlere karşı onlara yardım etmek: *“Sizden kim onları dost edinirse, şüphesiz onlar- dan olur. Muhakkak ki Allah zâlim kavmi hidâyete erdirmez.”*⁸³³

6- Allah’ın dininden tamamıyla veya o olmadan dinin sahih olması mümkün olmayan temel unsurlarının birinden yüz çevirmek: *“Fakat kâfirler, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirirler.”*⁸³⁴

7- Bazı insanların, İslâm Dinini aşp, ona bir şeyler ekleyebileceği- ne inanması: *“İslâm’dan başka bir din arayan kimseden Allah bunu asla kabul etmez. O kimse ahirette de hüsrana uğrayanlardan olacaktır.”*⁸³⁵

8- İslâm’ın kesin hükümlerinden birisi üzerinde tartışmaya girmek veya farz veya haramlığı kesin olan bir şeyi bile bile kabullenmemek.

Bir kimse şehâdet getirip, namazını kılsa, orucunu tutsa ve kendisinin müslüman olduğunu iddia etse bile, bu sayılan şeylerden ve İslâm’a dair eserlerin irtidâd, küfür, şirk bahislerinde etraflıca zikredilen hususlardan bir tanesini işlediği zaman irtidat etmiş sayılır.

Burada şöyle bir soru sorulabilir: Bir müslüman nasıl tekfir edilebilir? Zira Rasûlullah (s.a.s); *“Bir adam kardeşine “ey kâfir” derse, bu söz ikisinden biri için mutlaka gerçekleşir”*⁸³⁶; *“Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Mu- hammed’in O’nun Rasulü olduğuna şehâdet eden kimseye (bu sözünde*

831 47/Muhammed, 9

832 9/Tevbe, 65-66

833 5/Mâide, 51

834 46/Ahkaf, 3

835 3/Âl-i İmrân, 85

836 Buhârî, Edeb 73; Müslim, İman 111

*durup, bu inancına uygun yaşadığı müddetçe) Allah ateşi haram kılmıştır”⁸³⁷ buyurmaktadır. Burada tekfir edilmesi câiz olmayan müslüman, muvahhid olup, İslâm’a aykırı olan şeylerden kaçınan kimsedir. O, tevhid üzere olan kişidir. İşte Allah Teâlâ bu gibi kimseler üzerine ateşi; kendisine şirk koşanlara ise Cennet’i haram kılmıştır. Nitekim, Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurmaktadır: **“Allah’a inanıp O’na hiç bir şeyi ortak koşmayan Cennet’e girmiştir. Allah’a inanıp da O’na şirk koşan ise Cehenneme girmiştir.”**⁸³⁸ Bunun içindir ki as-hâb, Müseylemetü’l-Kezzab ve Esvedü’l-Ansî’nin nübüvvetine iman edenleri ve ayrıca zekât vermek istemeyenleri tekfir ederek, onların mürted olduklarına hükmetmiş ve onlarla savaşımlardı.*

Akıl hastası ve çocuğun dinden dönmesi irtidat cezasını gerekli kılmaz: **“Üç kişiden hesap sorma kaldırılmıştır: Aklını kaybetmiş kimse akıllanana kadar; uyuyan uyanana kadar ve çocuk, bulûğa erene kadar. Bu üç zümrden kalem kaldırılmıştır ve yaptıklarından sorumlu tutulmazlar.”**⁸³⁹

Bunun gibi, istemediği ve kast etmediği halde hataen küfrü gerektiren bir söz sarfeden kimse de mürted sayılmaz: **“Allah, ümmetimden hata, unutma ve zorlanma ile yaptığı şeylerden sorumluluğu kaldırdı.”**⁸⁴⁰ Kalbi imanla dolu olduğu halde, zorlama (ikrah) ile dinden döndüğünü söyleyen kimse için irtidat vâki olmaz: **“Kalbi imanla dolu olduğu halde, inkâra zorlananların dışında her kim imanından sonra Allah’ı inkâr edip de küfre göğüs açarsa, işte Allah’ın gazabı o gibilerin başınadır ve onlar için büyük bir azap vardır.”**⁸⁴¹ İkrâhın özür sayılmasının bir ölçüsü vardır. İçki içmek, ölü eti yemek, küfür ve malı telef etmek şeklindeki zorlama veya dövmek ve hapsedmekle tehdit edilmek, ikrah değildir ve haddi gerektirir. Ölümle, işkenceyle tehdit edilip de tehdit edenin bunu yapabilme gücüne sahip olması halinde ikrah özür sayılabilir. Kişi sabreder, dininden dönmez ve öldürülürse bunun karşılığında büyük bir mükâfat alır.⁸⁴²

Zorlama (ikrah) olmadan küfrü gerektiren bir söz söyleyen veya bir iş yapan, bunu korkusundan yahut alay için yapmış olsa bile mürted sayılır. Çünkü

837 Buhârî, İlim 49

838 Müslim, İmân 152

839 Ebû Dâvud, Hudûd 17; Tirmizi, Hudûd 1; Nesâî, Talak 21; İbn Mâce, Talak 15

840 İbn Mâce, Talâk 16

841 16/Nahl, 106

842 el-İhtiyâr, II/106

mücerred korku özür değildir. Sarhoşların irtidadı hakkında âlimler arasında ihtilâf vardır.

İrtidâd olayının temel illeti, sadece inkâr değil; çoğu kere İslâm otoritesine karşı gelmektir. Meselâ, bugün de zekât, İslâmî ülü'l-emr tarafından toplanacak olsa, vermeyecekler çoğunluktadır. Asr-ı saâdetteki irtidâd olaylarına baktığımızda, açıkça görülür ki, mürted olmanın temelinde biraz ekonomik, biraz da Hz. Peygamber'in (veya O'ndan sonra başa geçen Hz. Ebû Bekir'in) iktidarını kabul etmemek gibi siyasî etkenler de vardır. Bu arka plan, hemen her devirdeki irtidâd olaylarında da sözkonusudur.

Mürted, İslâmî otoriteye (âdetâ) savaş açmış bir bağı ve muhârip durumdadır. İrtidat, bilinçli ve kasıtlı yapılan bir eylemdir. İrtidâd eden kimseye, yani bilerek, düşünerek ve karar vererek İslâm'dan çıktığını söyleyen ya da buna ilişkin kanıtlayıcı bir tavır gösteren kimseye mürted denir.

Gaflet içindeki kimselerin sorumsuzca sarfettikleri bir sözden, yaptıkları bir eylemden ya da gösterdikleri yanlış bir tavırdan dolayı küfre saptıkları, yaşanan bir olaydır. Bunların mürted olup olmadığına gelince, çoğunun demeçleri, günlük konuşmaları ve genelde tavırları, bu insanların kendilerini müslüman veya mü'min saydıklarını açıkça göstermektedir. Hâlbuki mürted böyle değildir. Mürted insan, İslâm'ı reddettiğini, Onun yerine dinsizliği, ya da başka bir dini tercih ettiğini açıkça ifade eden veya bu doğrultuda eylem yapan insandır. Örneğin vaktiyle namaz kılan, oruç tutan, benzeri İslâmî ibâdetleri yaptığı görülen bir kimsenin, daha sonra bir kiliseye girerek fiilen âyine katılması veya bir put karşısında saygı duruşu göstermesi onun mürted olduğunu kanıtlamak için yeterlidir. Öyle ise birçok gâfil insanın bir an için işledikleri küfür, genelde riddet anlamını taşımaz.

Elbette ki mürted insan da netice itibarıyla kâfirdir. Çünkü İslâm'ı açıkça reddetmiştir. Ancak onun işlediği suç, küfrün türlerinden biridir. Yani şirk nasıl ki aynı zamanda küfrün bir alt kümesi ise, irtidâd da aynen öyledir. Fakat mürtedi sıradan müşrik ve kâfir insandan ayıran ciddî çizgiler vardır. Çünkü genellikle şirk ve küfür, bir insanın hayatına yanlışlıklarla birlikte girer. Çok kere kişi, bilinçsiz bir şekilde bu suçu işler. Ama irtidâd böyle değildir. Tıpkı nifak gibi mutlaka bilinçli işlenen bir suçtur.

İrtidat olayı, daha çok bilgisizliğin ya da düşünce kaosunun sonuçlarından olan küfür ve şirkle karşılaştırıldığı takdirde görülür ki, mürted insan, sıradan

kâfir ve müşrikten çok farklıdır. Çünkü irtidâd düşünüp tasarlamayı, ondan sonra karar vermeyi gerektirmektedir. Böyle bir insan ise, ancak son derece bilinçle hareket eden biri olabilir. İşte bu nedenledir ki, geleneksel küfrün ve şirkin yaygın olmasına karşın, irtidâd çok ender rastlanan bir olaydır.

İrtidâd, neden küfrün en az rastlanan türüdür? Bunun nedenini iki noktada aramak gerekir:

Birincisi: Bir insanın özellikle düşünerek ve karar vererek İslâm'dan bilinçle çıkıp dinsiz olmak ya da başka bir dini seçmek için bir haklı ve mantıklı neden bulamamasıdır. Çünkü İslâm, gerçeklerin tümünü kucaklayan en büyük hakikattir. İslâm'ı yalanlamaya, Onu çürütmeye, hiçbir mantık ve hiçbir otorite güç yetirememiştir. Aynı zamanda İslâm o kadar rahat, o kadar kolay anlaşılabilir bir hayat ve kâinat düzenidir ki, insan zaten Onun atmosferinden dışarıya çıkamamaktadır.

İslâm, bir anlamda fıtrat ve doğa demektir. Dolayısıyla bilgi ve kültür düzeyi ne olursa olsun her müslüman, İslâm'ı âdeta solumaktadır. Onun için de başka bir din arayışı müslümanın akıl ve hayalinden hiçbir zaman geçmez. Oysa İslâm'ın dışındaki bütün dinlerin mensuplarında, hatta onların aydınlarında, râhiplerinde ve her rütbeden din adamlarında bile bu arayış vardır.

İrtidâda ender rastlanmasının ikinci nedeni ise çok ilginçtir. Çünkü kimliğindeki "İslâm" sözcüğünden başka İslâm'la hemen hiçbir bağı olmayan, buna rağmen kendini belki de müslüman sanan birçok insan daha vardır ki, bunlar da İslâm'dan çıkıp başka bir din seçmeyi hiçbir zaman düşünmemektedirler. Çok şaşırtıcı gibi görünen bu gerçeğin arka planındaki neden şudur: Aslında çoğu pozitivist kâfir ya da müşrik olan bu insanların İslâm'dan başka bir din aramamaları, onların hemen hiçbir dine önem vermemelerinden kaynaklanmaktadır. Onlara göre; İslâm demek, mevlitler, kandiller, çelenkler, âyinler, tarikatler, fal ve büyüler gibi İslâm'la uzaktan yakından ilişkisi olmayan bir sürü gelenekler, törenler ve şarlatanlıklar demektir. Ve yine onlara göre; İslâm da aynen hristiyanlık, yahûdilik, budizm ya da şintoizm gibi bir dindir; dolayısıyla İslâm'dan çıkıp başka bir dine girmek ya da dinsiz olduğunu söylemek anlamsızdır.

Tarihte iki kez toplu riddet olayı meydana gelmişse de bu her iki olayın temelinde o günlerin özel nedenleri yatmaktadır. Bunların birincisi, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatı üzerine henüz İslâm'a ısınmamış bulunan câhil çöl

Araplarının yaşadıkları depresyondur. İkincisi ise, yine İslâm'ı pek kavrayamamış olan Hazar Türklerinin 8. yüzyılda Kral Bulan'ın eğilimi üzerine topluca yahûdiliğe girmeleri olayıdır.

İrtidâd, imanî bir sorunun ötesinde genelin vicdanına karşı cüretkâr bir isyan, toplum düzenini sarsıcı ve anarşiyi dâvet edici sinsi bir suçtur. Bazen de organize hale dönüşür. İslâm hukukuna göre bir kimsenin mürted sayılabilmesi için onun daha önce müslüman, akıllı ve özgür olması şarttır. Şu halde hiç müslüman olmamış, ya da aklî dengesi bozuk veya zorlanarak irtidâd eden kimse için böyle bir durum sözkonusu olmaz. Kâfirlerin ve müşriklerin, diğer şirk ve küfür dinlerinden herhangi birini seçmeleri için de İslâm'a göre bir engel yoktur. Çünkü sonuç itibarıyla “ehl-i küfür bir tek millettir.”⁸⁴³

Mürted mânen ölmüş sayıldığı için o kimse, mü'minlere mirasçı olamaz. Mürtede başkalarının mirasçı olması konusunda ise görüş ayrılıkları vardır. Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre, dinden çıkanın irtidaddan önce veya sonra kazandıkları kendi müslüman vârislerine intikal eder. Ebû Hanîfe'ye göre ise, irtidaddan önce kazandıkları kendi mirasçlarına, sonra kazandıkları ise beytûlmâle gider. Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîlere göre ise tüm malı beytûlmâle intikal eder.

Mürtedin nikâhı geçersiz olur, irtidâd eden erkek, müslüman hanımından; irtidâd eden kadın da müslüman kocasından boşanmış olur. Karı-koca birlikte irtidat etseler veya birlikte İslâm'a girseler, nikâh bağları devam eder. İmam Züfer'e göre ise bu durumlarda da nikâh akdi fâsit olur. Eşlerden biri diğerinden önce İslâm'a girerse, nikâh akdinin fâsit olacağı konusunda görüş birliği (icmâ') vardır.⁸⁴⁴

İman sahibi olduktan sonra İslâm'ı terkedenlerin dünya ve âhirette karşılaştıkları tehlikeleri haber veren pek çok âyet vardır.⁸⁴⁵

KUR'ÂN-I KERİM'DE İRTİDÂD KAVRAMI

Kur'an'da irtidâd kelimesinin türediği kök olan r-d-d kelimesi ve türevleri toplam 60 yerde geçer. Kur'an'da, din hürriyeti temel hak ve özgürlüklerden

843 Ferit Aydın, İslâm'da İnanç Sistemi, Kahraman Y., s. 190-195

844 el-Kâsânî, a.g.e., VIII/136-137

845 2/Bakara, 217; 3/Âl-i İmrân, 3/86-91, 106; 4/Nisâ, 115, 137; 5/Mâide, 54

kabul edilmiş, kimsenin zorla dine sokulması uygun görülmemiş, dinde zorlama olmadğı ilân edilmiştir.⁸⁴⁶ Bunun yanında müslümanlardan, sahih bir iman ve ona yakışan sâlih amel istenmiş ve müslümanlar olarak can vermeleri emredilmiştir.⁸⁴⁷ Kitabın/dinin bir kısmını kabul edip bir kısmını reddetmek şirk veya irtidâd kabul edilmiştir.⁸⁴⁸

İrtidâd ile ilgili âyetlerde, irtidâdın dünyevî cezasından hiçbir şekilde bahsedilmemiş, uhrevî cezalar dile getirilmiştir. İnsan, sonucuna katlanmak şartıyla dilediğı dine girebilir, dilediğı şekilde yaşayabilir. Hak dinden dönen kimselerin amellerinin/yaptıkları iyiliklerin dünyada da âhirette de boşa gideceğı vurgulanır.⁸⁴⁹ Bütün amelleri, İslâm inancına sahip iken yaptıkları hasenâtın hepsi, dünyada ve âhirette bâtil olur, boşa gider; telâfisi kabil olmayacak bir sûrette tutulur, yani bütün çalışmaları heder olur. İman ettikten sonra kâfirliğe sapıp sonra inkârcılıkta/küfürde daha da ileri gidenlerin tevbeleri, asla kabul edilmeyecektir.⁸⁵⁰ İslâm'dan başka bir din arayan kimseden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, âhirette ziyan edenlerden olacaktır. Mürtedlere Allah'ın hidâyet nasip etmeyeceğı vurgulanır. Bunların cezâsı olarak, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanlığın lâneti onların üzerinedir. Onların azapları hafifletilmez; âhirette yüzlerine de bakılmaz.⁸⁵¹ Kâfirler ve özellikle ehl-i kitaptan çoğı, mü'minleri imanından vazgeçirip küfre döndürmek isterler.⁸⁵² O yüzden onlara uymak, mürtedliğe kapı açar.⁸⁵³ Onlar eğer güçleri yeterse, mü'minleri dinlerinden döndürünceye kadar onlara karşı savaşırlar.⁸⁵⁴

Mürtedlere şeytan günah işlemeyi kolaylaştırmış ve onları uzun emellere, arzulara düşürmüştür.⁸⁵⁵ Büyük günahları işlemeyi onlara önemsiz ve kolay göstermiş, emellerini ve kuruntularını çoğaltmış, kendilerinin çok ömür süreceklarını onlara telkin etmiştir.⁸⁵⁶

846 2/Bakara, 256

847 3/Âl-i İmrân, 102

848 2/Bakara, 85

849 2/Bakara, 217

850 3/Âl-i İmrân, 89-90

851 3/Âl-i İmrân, 85-91

852 2/Bakara, 109

853 3/Âl-i İmrân, 100, 149

854 2/Bakara, 217

855 47/Muhammed, 25

856 Beyzavî, Mecmua, 5/511

Kur'ân-ı Kerim'de irtidâd, mâhiyet ve vasıf değişikliği ile hal ifade eden dönüş mânâlarında kullanılmıştır. Küfre dönüşün acıklı sonunu tasvir eder ve gayr-ı müslimlere itaatin mü'minleri küfre ve dolayısıyla irtidâda götüreceği haber verilir. Bu, tatbik edilen sosyal nizam, ekonomik sistem ve genel kabul gören dünya görüşü için de böyledir. Eğer bir toplum, kendi dünya görüşünü, sosyal, ekonomik ve siyasal sistemini İslâm'dan seçmiyorsa, o toplum câhiliyye toplumdur ve tümüyle küfür içindedir. Eğer önceleri müslüman iken sonradan bu duruma düştüler ise mürted bir toplumdur.

İslâm Dininden gerisin geriye dönen mürtedlerle ilgili Kur'an'da çok sayıda âyet-i kerime vardır.⁸⁵⁷

MÜRTEDE KARŞI TAVIR

Mürtede ve özellikle mürted olma ihtimali olduğu halde, hükmü kesin olmayan şahıslara karşı tavir konusunda dikkatli olmak mecbûriyeti vardır. Önüne gelene, 'kâfir' damgası vurmak demek olan "tekfir hastalığı"na düşmemek, rastgele câhil müslümanlara 'mürted' mührü vurmamak gerekir. İnsanların yetişme tarzı, bilgilerinin azlığı, o bilgileri kullanma tavrı, İslâm'ı öğrenme kaynakları göz önüne alınmadan 'tekfir' etmek çok yanlıştır. Bir müslümanı ondan dinden çıkaran davranış ve söz üzerinde bulursak, onun yanlışlığını düzeltmeye çalışmamız gerekir. Rastgele 'kâfir' damgası vurmak hem görevimiz değil, hem de müslümanların sayısını azaltmaktır. Sayımızın azlığı ancak düşmanlarımızı sevindirir.

Mürted'e verilecek ceza konusunda fıkıhçıların değişik görüşleri var. Bazıları, eğer toplu irtidat olmuşsa bu; İslâm toplumunun veya devletin güvenliğini ilgilendirdiği için, onlarla topluca savaşılar, zararları def edilir demektedirler.

Günümüzde Batılı ülkelerin ulaştığı zenginlik ve maddî kalkınma, birçok zayıf imanlı müslümanı onlara hayran ediyor. Bir kısmı da onların İslâm'a uymayan fikirlerini, hayat şekillerini benimsiyor, onlar gibi olmaya çalışıyor. Bu, gerçek İslâm'ı gereği gibi bilmemenin ve ona imanın zayıf olmasının bir sonucudur. Bazı müslümanlar da, yönetildikleri rejimler tarafından İslâm dışı

857 2/Bakara, 85, 108, 109, 217, 256; 3/Âl-i İmrân, 85-91, 100, 102, 105-106, 149; 4/Nisâ, 48, 60, 137, 140; 5/Mâide, 44, 54; 6/En'âm, 68-71; 10/Yûnus, 99-100; 14/İbrâhim, 42; 16/Nahl, 106; 18/Kehf, 29; 28/Kasas, 55-56; 42/Şûrâ, 15; 47/Muhammed, 25-30, 32, 34; 50/Kaf, 44-45; 109/Kâfirûn, 6.

ideolojilere, uyguladıkları eğitim, medya ve devlet politikasıyla inandırılmaya, İslâm'dan koparılmaya çalışılıyor.

Bugün yapılması gereken, ‘falanca adam küfür sözü söyledi ve mürted oldu, ona hangi cezayı verelim’ diye fetvâ arayışı değil; İslâm’ın, güzellikleri ve kurtuluş yolu olduğunu en güzel yolla insanlara ulaştırmak, hatayı biraz da kendimizde arayıp zayıf müslümanların dinden uzaklaşma sebeplerini azaltmaya çalışmaktır. Haksız ve gereksiz tekfir mantığı haksız ve kolaycı bir davranıştır. Hiç bir yararı da yoktur.⁸⁵⁸

Kanaatimize göre, mürtedden kasıt, İslâm nizamına, İslâm devletinin varlık ve bütünlüğüne karşı çıkıp ona baş kaldırmak için dinden dönmektir. İşte dört mezhebin ittifakıyla mürtede uygulanan idam cezâsı, bu düşünceyle dinden dönmenin cezâsıdır, yoksa kılıç zoruyla insanları dinde tutmak için değildir. Birçok âyetle belirtildiği gibi, dini zorla kabul ettirmek gibi bir şey zaten yasaklanmıştır.⁸⁵⁹

Muhammed Hamidullah’ın şu sözleri de bu kanaatimizi desteklemektedir: “İrtidâd suçu, İslâm milletine karşı işlenen bir bağy (isyan) suçu olduğundan, hem siyasî, hem de dinî cezâ gerektirmektedir.”⁸⁶⁰ Bilindiği gibi, bağy suçunun cezâsı, Hucurât sûresinin 9. âyetiyle sâbittir. Peygamberimiz döneminde mürted olan ve sayıları hiç de az olmayan insan çıkmıştır. Hicreti göze alamadığı için Mekke’de kalmaya devam eden ve çevre şartlarına, oradaki baskılara dayanamayıp irtidat edenler, Habeşîşsatan’a hicret edip oranın şartlarına uyum sağlayıp irtidat edenler vardır. Yine, Hz. Peygamber’e vahiy kâtipliği yapmış olan Kays, sonradan mürted olup kaçmıştır. Hz. Peygamber, bu mürtedlere herhangi bir ceza uygulamamıştı. Yani Rasûlullah’ın fiilî sünnetinde mürtedlere idam cezâsı gibi bir hükümden bahsetmek doğru değildir. Mekke’nin fethi sırasında Hz. Peygamber’in öldürülmelerini emrettiği bazı müşrikler yanında kimi mürtedler varsa da, bunlar, salt mürted oldukları için bu cezâyı çarptırılmamıştır. Mürted olduktan sonra İslâm düşmanlarını müslümanların aleyhine kışkırttıkları için, İslâm’a büyük oranda zarar vermeye çalıştıkları, savaşçı konumları için bu cezaya müstahak olmuşlardır.⁸⁶¹ Hatta bunlardan bir kısmı tekrar müslümanlığı kabul etmiştir.

858 Hüseyin K. Ece, İslâm’ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 459

859 Bak. 2/Bakara, 256; 10/Yûnus, 99; 18/Kehf, 29 vb.

860 Vâkıdî, Kitâbu’r-Ridde, Hamidullah’ın Mukaddimesi, s. 9

861 Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Hacer, el-İsâbe, II/317

Özellikle Hz. Ebû Bekir (r.a.) döneminde “ridde savaşları” diye bilinen savaşlar, hele zekât gibi o dönemde devlete verilen bir vergiye itiraz edenlere karşı uygulandığı gözönüne alınınca, bunların bağı/isyankâr oldukları, meşrû İslâm devletine karşı ayaklandığı, savaşçı konumunda oldukları ve bunun cezâsı olarak kendileriyle savaşıldığı değerlendirilmelidir. Hz. Ebû Bekr’in mürtedlere ve zekât vermeyenlere karşı savaş açması, tamamen devletin düzenini yıkma girişimlerine karşı verilmiş bir savaştır. Tarihte devlet adamları, kamunun yararını dikkate alarak bazı uygulamalarda bulunmuş olabilirler, ama bunlar siyâsî amaçlıdır, başkaldırlara karşı tedbirden ibârettir. Yoksa, savaşçı konumunda olmadıkları için kadınların sırf irtidad ettikleri için öldürülmemeleri gerektiği hükmü de değerlendirilmemiş olur. Dolayısıyla **İslâm’la ve/veya müslümanlarla savaşçı durumunda olan, ister önceden beri kâfir/müşrik, ister mürted kimselerle savaşılır, onlar öldürülür. Ama savaşçı durumunda olmayan kendi halindeki mürtedlerin öldürülmesi, Kur’an hükümlerine uygun değildir, Kur’an’ın inanç özgürlüğü ilkelerine terstir. İslâm fıkhiında dört mezhebin ittifak ettiği mürtedin idamla cezalandırılması hükmü, devletin düzenine karşı başkaldırması ve bir bağı suçu işlediği içindir. Yoksa, Şeltut’un da dediği gibi; kendi kendine, İslâm’ı karalayıp suçlamadan bir başka dini benimseyen kimseye idam cezası verilmez.**⁸⁶²

Peygamberimiz (s.a.s.)’in müslümanlar arasında münâfıkların varlığından haberdar olduğu halde, bu insanları cezalandırmadığı, hatta onları mescidin-den kovup mahcup etmediği bilinmektedir. Bu da, müslümanların ne kadar hoşgörü sahibi olduğunun bir delilidir. Bunun için diyoruz ki, mürtedin ölüm cezasına çarptırılması, İslâmî sisteme, devletin egemenliğine karşı çıkma haliyle sınırlıdır.⁸⁶³ Bugün hemen hemen bütün dünyada bu suçu işleyenlerin cezası hep aynıdır; idam.

Mürtedin dinden çıktığını herhangi bir şekilde ilân etmesi gerekir. Aksi takdirde onun dinden döndüğüne hükmedilemez. Çünkü o takdirde bu kişi mürted değil; münâfık sayılır. Bu ilân ile de İslâm nizamını hiçe saymış olur, mürted, bu davranışıyla kendisi gibi olanları bu yola teşvik etmiş, İslâm aleyhinde en azından soğuk savaş başlatmış, yıkıcı propaganda ya girişmiş olur. En azından zayıf inançlı kişilerin kalplerine şüphe tohumlarını ekmiş olur. Bütün bunlar, toplumun sarsılmasına ve İslâm nizamının zedelenmesine sebebiyet verir. Bunlar büyük suçlardır. İslâm’da kimsenin gizli hal-

862 Mahmut Şeltut, el-İslâmü Akîdeten ve Şerîah, s. 301

863 Mahmut Şeltut, a.g.e. s. 301

lerini araştırmak, yani tecessüs câiz olmadığına göre,⁸⁶⁴ fıkıhçılar tarafından irtidâd için öngörülen idam cezâsı, aslında bu davranışın açıkça propaganda yoluyla İslâm nizamına karşı gelinmesinden dolayıdır.

Dinden çıkma ile, dine karşı çıkma ayrı ayrı şeylerdir. Fıkıhçılara göre, idam cezasına çarptırılan mürted, dinden dönen herhangi bir kimse değil; dine karşı saldırıya geçen savaşçı kimliğindeki insandır.

İrtidâd, akıllı ve bâliğ kimsenin zorlama olmadan İslâm dinini fiil, söz veya inanç bağlamında terketmesiyle gerçekleşir. Delinin, akli ermeyen çocuğun ve mükrehin/zorlananın dinden dönmesi geçerli değildir. **Kişinin sözlü, fiilî veya itikadî olarak gerçekleştirdiği davranışının dinden çıkmayı gerektirdiğini bilmesi ve bunu bilerek yapması gerekir. Hatta Şâfiî'ye göre, kişinin bu işi bilerek yapması da yetmez, dinden çıkmaya niyetlenmesi de gerekmektedir. Çünkü ameller niyetlere göre değer kazanır.**⁸⁶⁵

Özellikle, günümüz câhiliyye ortamlarında insanlar, müslüman olduğunu iddiâ edenler, ya da müslümanların yaşadığı yerlerdeki insanlar, çevrelerinden İslâm'ı ne kadar, doğru bir şekilde öğrenme, güzel örneklerini görme imkânlarına sahiptir? Çoğunlukla bid'at ve hurâfelerle yer yer tahrife uğramış, medyada, okullarda, hatta kimi câmilerde tanıtılan ve yaşanan İslâm'ın ne oranda gerçek İslâm olduğu sorulmalıdır. Ve bütün bu olumsuz şartlar içinde insanın bazen hurâfelere, zâlimlerle işbirliği yapanlara karşı çıktığını zannedip değerlendirerek hak adına hakka karşı çıkabildiğini unutmamak gerekiyor. Câhillik, bilinmeyen İslâm'a karşı çıkmayı neticelendirdiği gibi, bazen bu câhiller sevdiği(ni zannettiği) dinin gerçeklerine karşı çıkıp çıkmadığını bile bilip değerlendirmeden aklına göre bir hükmü kabul etmeyebiliyor. Nice insan İslâm için kendini belki fedâ edebilecek durumda Allah'ı ve Rasûlünü sevdiği halde, düzen ve ortamın kurbanı olarak, ilim ve amel konularında da ihmalin neticesi, bazı müslümanlarca mürted ilan edildiği için idamı hak eden duruma düşebiliyor. Acınması ve kurtarılması gereken bu zavallılara karşı görevlerini yerine getirmeyen müslümanların, bunları asılması gereken insanlar olarak ilân etmeleri ne kadar doğru olur? Bunlara ne verdik ki, ne istiyoruz? Bataklıktan, hele gübrelikten çok güzel kokulu güller mi çıkacak? Tek tük çiksa

864 49/Hucurât, 12

865 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy 1; Itk 6, Menâkıbu'l-Ensâr 45, Talâk 11; Eymân 23; Müslim, İmâre 155; Ebû Dâvud, Talak 11; Nesâî, Tahâre 59, Talak 24, Eymân 19; İbn Mâce, Zühâd 26; Abdülkadir Udeh, et-Teş-rû'l-Cinâiyyü'l-İslâmî, 2/719

bile, gübreliğin gülistan olmasını beklemek idealizmin anormallik boyutu değil midir? Bataklık/gübrelik kurutulmadan b... böceklerinin veya sivrisineklerin önüne geçmek mümkün mü? Cehâlet, aldatmalar, saptırmalar, akın kara, karanın da ak gösterilmesi gibi tavırlar değerlendirilmeden ve bunlara çözümler bulunmaya çalışılmadan insanların hakka tümüyle nasıl teslim olabileceğini düşünmek gerekiyor. Derdimiz bağcı dövmek değil, üzüm yemek olmalı. Yargı yerine dâvet öne çıkmalı, tekfir ve mürtedlik damgalamasıyla öldürülecek adam aramak yerine; ihyâ edilecek, hidâyetlerine sebep olunacak tavırlar gerekiyor. Mesleğimiz yargıcılık değil, itfaiyecilik ve doktorluk olmalı. Bilinçli şekilde savaşçı konumunda olmayanları öldürmeye değil, onları kurtarmaya, ihyâ etmeye koşmalıyız. Militanlık değil, merhamet fedâiliği gerekiyor ıslah için, amel-i sâlih için, hakkı ve sabrı tavsiye için. Unutmayalım ki, bir canı kurtaran/ihyâ eden, bütün insanları kurtarmış gibi; haksız yere birini öldüren de bütün insanları öldürmüş gibi olur.⁸⁶⁶

GİZLİ İRTİDÂD

İçinde bulunduğumuz toplumun önemli bir kesiminin, itikad ve fikir bakımından halleri, gizli irtidâd vak'asına uymaktadır. Bu kalabalıkları, bundan başka hiçbir kalıba oturtmak mümkün olmamaktadır.

Tanzimat denilen kökü imanın dejenere olması psikolojisiyle başlayan Meşrûtiyet ve Cumhuriyet dönemleriyle gelişen kâfirlere özenme ve her konuda onlara benzeme, Batılaşma şeklindeki hâlet-i rûhiye ve bu ruh halinin sonucunda, akîde, düşünce ve sosyal yaşantıda meydana gelen değişim, öyle bir insan türü oluşturdu ki, bu insan türü, mukaddesat cümlesinden bazı şeyleri “bu benim aklıma ve çağdaş anlayışa uymuyor...” diyerek kolayca reddedebilecek, inanç bakımından zararlı olan birçok şeyi de rahatlıkla isteyerek benimseyip bir kurtuluş düsturu gibi sarılabilecek hale düşmüştür.

Batılılaşma adı altında gelişen bâtıllaşma ve değişim, diğer adıyla yabancılaşma çığırında geline bugünkü nokta, tam anlamıyla bir gizli irtidâd olgusunu sergilemektedir. Hem resmî, hem de özel ve sivil planda İslâmiyet'in dışlanması demek olan bu hal, gizli irtidâd hükmünden başka hiçbir şeyle

izah edilemez. Çünkü bu toplum, bir zamanlar İslâmiyet'i -tam ve mükemmel olmasa da- esasî itibarıyla benimsemiş bir toplumdur.

Ama sonra onu çağın gerisinde kabul ederek kendine göre çağdaş normlar edinmek gibi bâtil bir yola saptı, daha doğrusu saptırıldı. İşte bu kültür ve bu anlayışla oluşan bir toplumun içinde fikrî ve itikadî alanda, tevhid ölçüsünde ve çizgisine göre birçok sapmaların olması ve ne idüğü belirsiz, melez, şahsiyetsiz/kimliksiz insanlardan oluşan bir toplumun ortaya çıkması kaçınılmazdır,

İlk dönemde kendini gösteren irtidâd olayları ile son dönemlerde gizli ve itikadî esaslarda da meydana gelen irtidâd hallerinde, temelde yatan etkenler ve reddetmenin dışı vuruş şekilleri bakımından ortak nitelikler ve benzerlikler vardır. Meselâ, kendini mü'min saydığı halde, zekât diye bir görev tanımayan zenginler, (Hz. Ebû Bekir'in konumundaki) yetkili merciler tarafından tahsil edilecek olsa vermeyecek durumda mü'min olduğunu iddiâ eden zenginler... "Fâizi bankalar kendi rızâsıyla veriyor veya biz kendi isteğimizle ödüyoruz..." diyerek böyle dinî bir haramı kabul etmeyen ve bu fâizi meşrû sayan şahıs ve kurumlar... ("Alan râzı, veren râzı, bu haram olan zorla ırza geçme değildir ki, zinâ olsun" deyip kerhâneleri savunanlar, devlet eliyle işletilen kumarı, meselâ milli piyangoyu, altılıyı, sayısalı, totoyu... haram kabul etmeyip meşrû gören, önceden de müslüman olduğu bilinen kişiler...)

Yine meselâ, icabında oruç tutan, kurban kesen, Cuma namazı kılan, fakat beş vakit namaz diye bir görevi yerine getirmeyip böyle bir yükümlülüğü de âdeta kabul etmez bir tavır içinde olan kalabalıklar... Ve daha yaygın bir hastalık olarak, laik ve şeriatsız bir dindarlığa güya taraftar olanlar... (Lâ'sı olmayan, ilâh kavramına girecek çağdaş bâtil zihniyet ve putlardan hemen reddedecek hemen hiçbir şeyi olmayan, tâğuta karşı çıkmayan, bâtili reddetmeyen insanlar... "Biz de bir zamanlar bu yollardan geçtik, bunlar boş şeyler, çağın gereklerine, yaşanan gerçeklere, konjönktüre uymuyor" deyip cihada, İslâmî tavırlara karşı çıkan bukalemun gibi her renge giren veya renksizleşenler...)

Bütün bunlar "ridde" ve "irtidâd" ölçüsünden başka hangi kalıba oturtulabilir? Yine bu tür düşünce sahipleri, belki de mü'min bir âileden gelmektedir ya da gençliklerinde tam müslümandılar. Dinden dönme olayının bireysel ve toplumsal düzeyde vuku bulduğunu biliyoruz. Bu durumu, müfessir Hamdi Yazır merhum da şöyle belirtiyor: "Demek oluyor ki, bu gibi televvünât (yani

itikadî bakımdan değişik renklilikler göstermek) sadece efrâd (fertler) hakkında değil; cemaatler hakkında da sebep-i felâkettir. Binâen aleyh, bir zamanlar İslâm dinine hizmet etmiş olup da bilâhere kâh küfür ve kâh iman, şuraya buraya bocalayarak sonunda küffâra istihâle etmiş (dönüşmüş, yabancılaşmış) olanların halâs ve selâmet bulmalarında asla ihtimal olmadığı da anlaşılmış oluyor.⁸⁶⁷

Yani bu (mürted) toplumlar iflâh olmazlar. Felâh, refah ve terakkî gibi zâhirî bakımdan iyi gibi görünen hallere rağmen, bunun gerçek bir saâdet ve iyileşme olmadığı şüphesizdir. Asıl kurtuluş, toplumların benlik ve şahsiyetlerini bulmasıdır. Bu da ancak İslâmiyet'le mümkündür. İslâm'ın dışında herhangi bir mercîye ve düzene yöneliş, durum ve derecesine göre küfür, şirk, nifak ya da irtidâd hallerinden biriyle nitelenip hükme bağlanabilir.⁸⁶⁸

Tarihten bu yana, tevhîdî muhtevanın soyulmasının bazı etkenleri, sebepleri vardır. Tekliflerden kaçınma, uyarının (emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker) yetersizliği, aşırı bolluk (lüks ve rahata meyil, yani dünyevîleşme), siyasî istibdat ve mürcie düşüncesi, israfa ve dünyevîliğe pasif tepki şeklinde ortaya çıkan, zulümle mücâdele ve toplumsal tavır yerine kabuğuna çekilme anlayışının oluşturduğu mistisizm... bu etkenlerin başında gelir.

Şirk ve irtidâdla ilgili bu bilgilerden sonra, içinde yaşadığımız toplumu değerlendirmeye çalışalım: Eski ümmetler gibi bu toplum da helâk olsa, deprem vb. bir âfetle yerle bir olsa, aradan uzun asırlar geçtikten sonra buralarda yaşayan insanlar, kazılarla elde edecekleri heykel ve eğlence araçlarından, tesbit ettikleri, araştırıp buldukları şeylerden bu zamanki toplumun yaşam tarzı ve dini hakkında neye hükmederler dersiniz? Ya da (hayâlî bir şey de olsa) “zaman tüneli”nden bir sahâbeyi geçirseler, bizim yaşadığımız zaman ve ülkeye misafir etseler, (meselâ bir gece klübüne, bir mahkemeye, bir okula, çarşıya, ya da bir eve) baksa, bu toplumun inancı konusunda ne tür bir yargıya varırdı? Hasan Basrî'nin daha 3. nesil müslümanlarına söylediği sözü hatırlayalım: “... Onlar sizi görseydi, müslüman demezlerdi.”

Okullar, törenler, mahkemeler, meclisler, resmî kurumlar, bankalar, stad-yumlar, ...hâneler, kumar ve eğlence yerleri... toplumun dinini yansıtmıyor mu? Hele yasalar ve hükümler... Seçim öncesi halkın yönetici adaylarından

867 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, Eser Y. c. 3, s. 1499

868 Ekrem Sağıroğlu, Kur'an'da İnsan ve Toplum, pınar Y., s. 213-216

beklediklerinin, onların vaadlerinin hangi dinle izahı yapılabilir? Küçük Amerika hülyâları, sadece dünyevî ve fânî istekler...

Anket yapsanız, halkın kendini hangi sıfat-isimle benimseyip başkasına tanıtmak istediğini sorsanız, içinde, “Atatürkçü/Kemalist, laik, demokrat, Batıcı, Sosyalist, falancı, Avrupa Birliği üyeliği çok önemseyen, özgürlük taraftarı, falan partili, filan takım taraftarı veya şu sanatçı hayranı gibi kelimeler sıralasanız, bu listenin sonuna da “müslüman” kelimesini ekleseniz; bunlardan birini tercih etmesini istesenez, son kelimeyi isim-sıfat olarak tercih edenler gerçekten hâlâ bazılarının düşünmeden söyledikleri gibi % 99’ları bulur mu dersiniz?

Meselâ, Taksim’e, ya da şehrin işlek bir caddesine, meydanına çıksanız, gelip geçen gençlere teklifte bulunsanız, “alın size bin dolar, ama şurada ‘falan dini seçiyorum’ diye söz verecek, -meselâ- şu belgeyi de imzalayacaksınız” deseniz, nasıl bir netice ile karşılaşsınız? Ya da “ayda 500 milyon maaşla bir Yahûdi sinagogunda Yahûdiliğe hizmetle ilgili iş vereceğim” veya “yurtdışına, meselâ Amerika’ya gönderiyoruz, ama, farklı bir dinle ilgili bazı şartlarımız var” deseniz... Bu konularda sonucu tahmin etmeden önce, Harp Okullarına, emniyete veya bir devlet kurumuna girmek için can atan gençleri, anıtkabire akın eden insanları, çok rahat elfâz-ı küfür söyleyen, hatta dine ve mukaddesâta sövebilen kışladaki subayları, kahvedeki vatandaşları... göz önüne getirmeli ve özellikle insanın para için neler yapabildiğini, nâmusunu hem de çok ucuza satan bayanları, “ne iş olursa yaparım, ağabey, sen yeter ki paradan haber ver!” diyen insanları değerlendirmelisiniz. Hele devletin emri veya yasağı olan konularda, halkın anormal görmediği durumlarda...

Diyanet’in açıklamasına göre, Adapazarı deprem bölgesinde 100 civarında insan, misyonerlerin hummalı çalışmaları sonucu İslâm’ı bırakıp resmen Hristiyanlığı seçmiş. Her gün dininden kopan, farklı ideoloji ve hayat görüşlerini benimseyen ama resmen farklı bir dine geçtiği değerlendirilmeyen insanların sayısını kimse bilmiyor. Medya, okullar, resmî kurumlar devamlı mürted yetiştiren programlarıyla ha bire müslümanları adı konulmamış farklı dinlere çekmekteler. 2 Ocak 1976’da çıkan Sebil adlı Haftalık gazetenin kapaktan sorup, sayfalarında işlediği konu şöyleydi: “Nasıl Hristiyan Olacaktık?” Kâzım Karabekir Paşa’nın hâtıralarından alıntılar yapılıyor, TBMM’nin ilk yılında meclis başkanı Mustafa Kemal Paşa’nın riyâsetinde devletin resmî dininin Hristiyanlık olmasının ısrarla savunulduğunu ve bu konudaki tartışmaları anlatıyordu. Devlet, resmen Hristiyanlığı kabul etmemişti, ama çok kısa zaman sonra Anayasadan “Devletin dini İslâm’dır” ifadesi kaldırılmış, “laik demokratik

devlet” ifadesi konulmuştu. Sonra da bu doğrultuda dayatmalar, devrimler, takrir-i sükûn kanunları ve İstiklâl Mahkemeleri...

“Ümmetimle ilgili olarak korktuklarımın en korkutucusu Allah’a şirk/or-tak koşmalarıdır. Dikkat edin; ben size ‘onlar aya, güneşe ve puta tapacak-lar’ demiyorum. Fakat onlar (hâkimiyet hakkını bazı fertlerde, zümrelerde meclis ve toplumlarda görecekle), Allah’tan başkasının emirlerine ve ar-zularına göre iş yapacaklardır.”⁸⁶⁹

Toplumla ilgili esas problem, ekonomik kriz değildir, maddî sıkıntılar da, aç-lık da. Hatta yolsuzluklar, ahlâk eksikliği de değildir. Problem, iman problemi; kriz, tevhid krizidir. İmanı olmayan topluma hangi ahlâkî ilkeleri yerleştirmek isterseniz isteyin, delik kaba su doldurmaya çalışmış olursunuz. Arabanın motorunu çalmışlarken kaportadaki çiziklerin ne önemi var? Kalbi olmayan birinin, nesi olursa olsun, o insan değildir artık. İmanını yitiren toplumun her şeyi gitmiş/bitmiş demektir.

MÜRTEDLİĞE GİDEN YOLLAR

Mürtedliğe Yol Açan Sebepler: Mürtedlik, söz, fiil/eylem ve inanç (ve şüphe) ile ortaya çıkar. Mürtedlerin İslâm’dan dönmelerinin birkaç sebebi ola-bilir:

- 1- İslâm’ı ve onun hükümlerini beğenmemek,
- 2- İslâm’ı çıkarlarına ve zevklerine engel görmek,
- 3- Dünyalık bir makam elde etme ihtirası,
- 4- İman zayıflığı veya İslâm’ı yeterince tanımama,
- 5- Gayri müslimlere özenme, onların zevk içinde yaşamalarına imrenme ve onları bazı konularda üstün ve ileri kabul etme anlayışı ve diğer sebepler.

ŞİRK, KÜFÜR VE İRTİDADDAN KORUNMA YOLLARI

Muvahhid bir mü’min olabilmek, öyle yaşayabilmek ve Allah’ın râzı olaca-ğını ve kulları için seçip beğendiğini belirttiği İslâm dini üzere ölmek, bir müs-

869 İbn Mâce, Zühd 21, hadis no: 4205

lumanın, bir mü'minin en büyük emelidir. Yüce Allah'ın da emri budur, bütün peygamberlerin ümmetlerine tavsiye ettikleri de budur. ***“Ey iman edenler, Allah'tan nasıl korkmak gerekiyorsa öylece, hakkıyla korkun ve ancak müslümanlar olarak ölün.”***⁸⁷⁰ Kişinin âhiret hayatında Yüce Rabbimizin azâbından kurtulup ebedî mükâfatlarına nâil olabilmesi, günahlarının bağışlanabilmesi, ancak mü'min olarak, muvahhid olarak Yüce Allah'a herhangi bir şekilde herhangi bir şeyi, bir kimseyi, kurum ve nesneyi, madde ya da mânâyı, ideoloji ve putu şirk/eş koşmayarak Rabbine kavuşmasına bağlıdır. Çünkü kim Allah'a şirk koşarak ölürse cehenneme girecektir.⁸⁷¹ Kim de Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığı gerçeğini bilerek ve Allah'a hiçbir şeyi şirk koştaksızın ölürse, o da cennete girecektir.⁸⁷²

Bu büyük gerçeği Kur'ân-ı Kerim'in hemen hemen her sayfasında çeşitli şekilde dile getirilmiş olarak görebilmekteyiz. O halde müslümanın iman ve tevhid konularında gereken hassâsiyeti göstererek imanını her nefes, her an ve her durumda korumaya, ona herhangi bir zarar getirmemeye çalışması, bunun için âzamî gayretini harcaması gerekmektedir. Bunun için, yani imanı korumak ve şirk ve irtidaddan korunmak ve küfre yaklaşmamak için gerekli olan bazı önemli hususları kısaca sayalım:

Sahih bir iman, akaid bilgisi ve güçlü bir inanma/yakîn,

- Kur'ân-ı Kerim'in ve sahih sünnetin emir ve teşvik ettiği amel ve ibâdetlere önem vermek, bunları yerine getirmek için âzamî gayret harcamak,
- Allah'ın ve Peygamberinin uyarılarına dikkat ederek, sakındırdıklarından kesinlikle uzak kalmak, hatta o yasaklara yaklaşmamak,
- Akîdemiz uğrunda gereken mücâdeleyi vermekten hiçbir şekilde geri kalmamak; inancımızla taban tabana zıt bir ortam içerisinde yaşamının ıstırabını kalbimizin derinliklerinde duymak,
- Akîdemizi hâkim kılmak azmi ve emelini daima canlı tutmak, bu uğurda aynı hedefi paylaşanlarla bir ve beraber olmak,
- Allah'ı ve Rasûlünü yakından tanımak ve her şeyden çok sevmek, onların emir ve buyruklarını bütün emir ve direktiflerden üstün tutmak, onlara bağlanmayı her şeyin önünde bilmek, onların rızâlarını esas almak,
- Yüce Peygamberimizin yolundan ayrılmayan, onun sünnetini baştacı bi-

870 3/Âl-i İmrân, 102

871 Buhârî, Tefsîr 2, Sûre 22, Eymân 19, Cenâiz 19; Müslim, İman 150, 151 ve 4/Nisâ, 48, 116

872 Buhârî, Cenâiz 1, Rikak 13, 14, Tevhid 33; Müslim, İman 43, 150, 151; Tirmizî, İman 18; Nesâî, Cihad 18

len, onun dışında izlenmeye, yolundan gidilmeye değer hiçbir kimsenin varlığını kabul etmeyenleri, başta sahâbeleri, güzel bir şekilde onların izinden gidenleri mümkün mertebe yakından tanımak, onların bu akîde uğrunda verdikleri mücâdele ve cihadı, kendi mücâdele ve cihadımız için yol azığı edinmek,

- İslâm’a, Kur’an ve Sünnet esaslarına kesin ve tâvizsiz bir şekilde bağlı kalmak, dinî vecîbeleri ihlâsla yerine getirmek,
- Yüce Peygamberin dahi küfürden, şirkten, riyâkârlıklardan ve benzeri kalbî/imanî hastalıklardan Allah’a sığındığını bilerek, hatırlayarak, imanımızı son nefesimize kadar muhâfaza edebilmek için Rabbimize daima duâ etmek, yalvarmak, fiilî olarak duâ bâbından elimizden gelen tüm gayreti göstermek. Rasûlullah (s.a.s.) duâlarında: *“Sonrası küfür olmayan bir iman”* ister⁸⁷³; her namazın akabinde *“küfürden, fakirlikten ve kabir azâbından”*⁸⁷⁴, *“küfürden ve borçlanmaktan”* Allah’a sığınır⁸⁷⁵. Hz. Ebû Bekir’e ve onun şahsında bütün mü’minlere sabah akşam yapmasını tavsiye ettiği duâda, *“şirkten”* Allah’a sığınmak yer almaktadır: *“Bile bile şirk koştuktan Allah’a sığınırım, bilmediklerimden de Senden af dilerim.”*⁸⁷⁶

İRTİDÂD, İRTİCÂ/GERİCİLİK DEMEKTİR; MÜRTEDE DE MÜRTECÎ/GERİCİ

Gericî; geriye dönmek isteyen, geride kalan dönemi ve bu dönemin değer yargılarını benimseyen, özleyen kişi ve bu kişinin niteliğine denir. Gericî ve gericilik kavramları mürteci ve irtica kelimeleriyle de dile getirilir.

Gericilik, kavram olarak zamansal bir geriye dönüş isteğini de içermekle birlikte, temelde değerlerle ilgilidir. Bu nedenle savunduğu değerlerin geçmişe, geride kalan bir döneme ait olup olmaması değil; bu değerlerin mâhiyeti, niteliği kişiyi gericî ya da mürtecî yapar. Bu temel anlamına karşılık İslâm toplumlarının Batılılaşmasından, Batılı câhilî değerlerin egemenliği altına

873 Tirmizî, Deavât 30

874 Nesâî, İstiâre 16, 29

875 Nesâî, İstiâze, 16, 29

876 Ebû Dâvud, Edeb 102; M. Beşir Eryarsoy, İman ve Tavrı, Şafak Y, s. 351-354

girmesinden sonra gerici ve gericilik deyimleri İslâm dışı yönetimler ve işbirlikçisi kimseler tarafından tam tersi anlamda, siyasal ve ideolojik bir suçlama ve sindirme aracı olarak kullanılmaya başlandı. Gerçek anlamdaki gericiler, siyasal güçlerine dayanarak bu kullanımla İslâm'ı topluma yeniden hâkim kılma mücâdelesini veren müslümanlara gerici, mürtecî; İslâm'a da gericilik, irticâ nitelikleri yamamaya çalışmaktadırlar.

Gericiliğin temel nitelikleri, câhiliye kavramının ihtivâ ettiği anlamlarla ifâde edilebilir. Bunlar, Râğıb el-İsfahânî izlenerek söylenirse; bilgisizlik, gerçek dışı ve yanlış inanç, yanlış davranış olarak tesbit edilebilir. Kur'an'a göre bilgisiz insanlar kişisel arzu ve hevâları peşinde koşar; diledikleri gibi yaşamak, istedikleri gibi kanunlar koymak isterler ve bu nedenle doğru yoldan saparlar.⁸⁷⁷ Diğer bir özellikleri de hevâlarına uygun çeşitli ideolojiler (emânî, ümniye) geliştirmek⁸⁷⁸ ve bunu yaparken zanlarına dayanmaktır.⁸⁷⁹ Bu etkenler câhilî bir sistem, bir hayat, düşünce ve inanç biçimi oluşturur. Bu sistemin temel özelliği şirktir. Şirk, ya Allah'ın ilâhlığını, Rabliğini, Melikliğini tanımama ya da Allah'a bu ve benzeri konularda ortaklar tanıma biçiminde kendini gösterir. Şirkin toplum hayatındaki başlıca pratik sonuç ve işaretleri evrende ve insan hayatında Allah'tan başka bir yaratıcı, öldürücü, tasarruf edici, boyun eğilecek, seviyecek, korkulacak, tevekkül edilecek, hüküm ve kanunlar koyacak varlık, kişi ya da kurumlar tanımaktır. Şirkin davranışlar alanındaki sonucu ise, bu tür kişi ve kurumların koydukları kanun ve kurallara gönüllü olarak boyun eğmek, itaat etmektir.

Kur'an'ın öngördüğü inanç, düşünce ve hayat biçiminin dışında beşerî istekler, ideolojiler ve zanlara dayalı bilgiler doğrultusunda oluşturulan toplumsal düzenler, şirk düzenleri, eş deyişle câhiliye düzenleridir esas irticâ/gericilik. Böyle bir toplum modeli peşinde koşan insan, bu model; ister geçmişte uygulanan bir model olsun, ister henüz uygulanma imkânı olmayan bir tasarı olsun; adı ister Demokrasi, ister Sosyalizm; isterse Komünizm ya da Faşizm olsun, gericidir, mürtecidir.

Gericilik kavramları İslâmî terminoloji içerisinde mürtecî ve irticâ kavramlarının yanı sıra **mürted-irtidâd**, münâfık-münâfıklık, fâsık-fısk, tâğî-tuğyân, mücrim-cürm gibi başka kavramlarla da anlam ilişkileri içindedir. Bir

877 6/En'âm, 119

878 2/Bakara, 78

879 6/En'âm, 116

İslâm toplumunda câhilî eğilimler ve uygulamalar içindeki kişi, itikadî ve amelî durumuna göre mürted, münâfık, fâsık gibi adlar alır. **İslâm'ın öngördüğü inanç ve toplum yapısını kabul ettiği halde sonradan bunu reddeder herhangi bir câhilî inanç sistemini, toplum modelini benimseyen kişi, İslâm'la bütün bağlarını keserek geriye dönmüş, irtidâd etmiş, mürted olmuştur. İrtidâd, gericiliğin en kesin ve açık biçimini oluşturur.** Câhili inanç esaslarını terketmeden çeşitli nedenlerle İslâm'ı benimsemiş görünen ve hayatını müslümanlar arasında sürdüren münâfıklar da gericidirler. Bunlar, içlerinde taşıdıkları inançları ve bu inançların yansıması olan gerici eğilimleri zaman zaman davranışlarında ve hayat biçimlerinde göstermek zorunda kalırlar. Gericiliğin bu biçimi gizli, ama İslâm toplumu için en tehlikeli olanıdır. İrtidâd ve münâfıklık boyutlarına ulaşmayan kimi gericilik biçimleri de kişinin İslâm hüküm ve kuralları karşısındaki tutumu; benimseyerek sürdürdüğü câhiliye gelenek, görenek ve davranışlarına göre fık, tuğyân, cürm gibi çeşitli adlarla ifâde edilir. Bütün bunlar kişiyi İslâm'ın doğru ve aydınlık yolundan saptırıcı ve belli bir cezayı gerektirici gerici davranışları belirtirler.

İslâm'ın değerler açısından baktığı gerici ve gericilik kavramlarına çağdaş câhil ve gerici dünya daha çok zamansal açıdan, eskilik-yenilik, gerilik-ilerilik kavramlarının yedeğinde bakar. Buna göre gerici, yeni olana direnerek eski olanı korumaya çalışan ya da tarihin tekerleğini geriye döndürmeye çalışan kişidir. Bu tanıma göre gerici, ilerinin karşısında yer alır ve gericilik; bilgisizlik, tutuculuk, sağcılık gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Tanım, doğal olarak eski olanın kötülüğü, yeni olanın iyiliği kabulüne dayanmaktadır. Buna göre müslümanlar gerici, İslâm da gericiliktir. Bu yargı şöyle açıklanır: "Kendilerinin değerli buldukları düzeni ve kurumları değişime karşı şiddetle savunan muhafazakârlar, bu uğraşlarında başarısızlığa uğradıkları takdirde, bir kısmı yeni beliren düzeni evrenin işleyişinin kaçınılmaz sonucu olarak kabul edecektir. Fakat eski ideallerini hâlâ benimsemekte devam eden mağlup olmuş muhafazakâr ister istemez bir 'gerici' olacaktır. Yeni gelişen dünyayı tenkid edecek ve gelecekte, eskiden varolmuş olduğuna inandığı 'altın bir çağı' tekrar yaşamak için harekete geçecektir."⁸⁸⁰

Alışılmış Batılı bakışı yansıtan bu değerlendirmenin, yanlışlığı, tutarsızlığı açıktır. Çünkü belli bir inanç biçiminin ve buna bağlı değerler düzeni ile toplum modelinin zaman bakımından önce ya da sonra oluşu, onun iyilik ya da kötülüğünün, gerilik ya da ileriliğinin ölçütü olamaz. İslâm'ın Türkiye'de terkedilmiş bir inanç ve toplum modelini temsil etmesi, doğal olarak, onun kötülük ve ge-

880 Ahmet Yücekök, Türkiye'de Din ve Siyaset, s. 90

riliğini göstermez. Bu nedenle Türkiye’de ya da dünyanın herhangi bir yerinde mevcut sistem yerine İslâm’ı öngören, İslâm’ı geçirmeye çalışan müslümana gerici denemez. Müslümanlar, toplumu tarihin belli bir zamanına döndürme amacı peşinde değillerdir. Tam tersine, insanların, içinde bulundukları koşullara göre oluşturdukları bir inancı ve toplumsal düzeni değil, zaman ve mekânın üstünde bir kaynaktan gelen ve bütün zamanlar için geçerli olan evrensel bir inanç ve değerler düzenini amaçlamaktadırlar. Bu inanç ve değerler düzeni ise Garaudy’nin deyişiyle “bilim, teknik, millet, para, cinsellik, büyüme gibi sahte tanrılar üretilerek oluşturulan politeizm (çok tanrıcılık) üzerine kurulan çağdaş uygarlığın iflâsının artık iyice anlaşıldığı günümüzde bütün insanlığın önünde duran kurtarıcı tek seçenektir.”⁸⁸¹ Dolayısıyla müslümanların gerici, İslâm’ın gericilik gibi gösterilmesi, Kur’an’ın terimleriyle söylenirse zanlarına dayanan, hevâları ve ideolojileri (ümniye) peşinde koşan sapkın kişilerin câhilî değerlendirmelerinin bir işaretinden başka birşey değildir.⁸⁸² Nakil ve akıl çerçevesinde irticâ/gericilik, başta mürtedlik ve her çeşit şirk için bir sıfat; mürtecî/igerici de, adlî, dünya görüşü, diploması, kültürü ve yaşadığı zamanı ne olursa olsun her çeşit mürted ve müşriğin temel vasfıdır.

Gerek sözlük ve gerekse ıstilahî mânâsından anlıyoruz ki, irtidâd, bir geri dönüş hareketidir. Kaynaklar bunu “ric’at” veya “rücû” olarak da ifâde eder. İslâm’dan geri dönen, aynı zamanda Hak Dinden “rucû” ve “irticâ” etmiş demektir. Geri dönüş ve irticâ; bilgisizliğe, inkâra ve küfre rücû ettiğinden “câhiliyye”ye sapmış olur. İslâm’a ulaşmak, onu gerçek hayat ve bilgi kaynağı, dosdoğru yol kabul etmek, ilmin ta kendisine sahip olmakla, hidâyetle özdeşir. Câhiliyye ise, Allah’ı ve O’nun indirdiği hak hükümleri bilmemek/tanımamak veya inkâr etmek olduğundan bilgisizlik ve cehâlettir. O halde **zaman zaman İslâm düşmanları tarafından hakaret ve itham ifâdesi olarak İslâm için kullanılan “irticâ”, “mürtecîlik”, yani “gericilik”, “geriye dönüş”** aslında ilkel ve modern her çeşit küfür ve şirk için, İslâm dışı hayat görüşleri için kullanılabilir/kullanılmalıdır. İslâm’ı bildiği halde ve özellikle müslümanlıktan sonra başka bir dünya görüşü ve yaşama biçimi (ideoloji/din) seçenlerdir “mürtecî”, “gerici”. Çünkü onlar, İslâm’ın dışına çıkmakla geriye dönük bir hareket yapmış ve câhiliyyeye sapmış kimselerdir. Mü’minler, “Rabbim Allah” derler ve kaalû belâ’da vermiş oldukları bu sözden⁸⁸³ ve Allah’ın hidâyetinden dönmeyizler, döneklilik yapmazlar. İrtidâd, bir geri dönüştür, dönekliliktir.

881 Garaudy, İslâm ve İnsanlığın Geleceği, s. 29

882 Ahmed Özalp, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 2, s. 232-233

883 7/A'râf, 172

Hem de gerçek ilimden ve mutlak hakikatten, fazîlet ve erdemden geri dönüş ve irticâdır. Bu anlamda İslâm, her zaman ve gerçek ilmîliği, ilericiliği (hem de dünya ile sınırlı olmayan, âhireti de kuşatan istikbal anlayışı, ilericilik ve tekâmülü) temsil eder. Mürted kişi; zulmün, fiske, küfrün ve sapıklığın, kısacası câhiliyyenin bataklığına döndüğü için bir “mü'min” iken kazandığı yüce ve şerefli mevkiini kaybetmiş, ahsen-i takvîmden esfel-i sâfilîne irtidâd ile redd olunmuştur.⁸⁸⁴ Müslüman, bir mürtedin/döneğin/gericinin bu aşağılık ve câhilî inaniş ve yaşayışına göre elbette çok üstün ve çok ileridir. *“...Eğer gerçekten iman etmişseniz, siz üstünsünüz.”*⁸⁸⁵ *“...İzzet/üstünlük/şeref, ancak Allah'ın ve Peygamberi'nin ve mü'minlerindir. Fakat münâfıklar bunu bilmezler.”*⁸⁸⁶

İmandan sonra küfre düşme ihtimalini ateşe atılmak olarak gören ve imanını en kıymetli bir mücevher gibi koruyan, İslâm düşmanı bilinçli mürtedlerle mücâdeleyi bayraklaştıran muvahhid gençlere selâm olsun!

SORULAR

- 1) İrtidâd ne demektir, lügat ve terim anlamlarını açıklayınız.
- 2) Mürted ile kâfir arasındaki farkı izah ediniz.
- 3) Mürtedin daha önce, Müslüman iken yaptığı iyilik ve sevapların durumunu izah ediniz. Mürted tevbe edip tekrar Müslüman olursa, hangi ibâdetlerini yeniden yerine getirmek zorundadır, açıklayın.
- 4) Kur'ân-ı Kerim'deki irtidâd ve mürtedle ilgili âyetlerden ikisinin mealini veriniz.
- 5) Bir kimsenin mürted olduğu hangi söz ve davranışlarıyla belli olur, örneklerle bu konuyu açıklayınız.
- 6) Hz. Ebu Bekir, kimleri ve hangi gerekçeden dolayı mürted saymış ve onlara nasıl davranmıştır?
- 7) Günümüzde mürtedliğe giden yollar hakkında bilgi veriniz.
- 8) İrtidâd ve şirkten korunmak için günümüz şartlarında neler yapılması gerekmektedir, örneklerle açıklayınız.
- 9) İrtidâd ile irticâ arasındaki ilişkiyi, mürtedin nasıl mürteci olduğunu açıklayınız.
- 10) Açık irtidâd ile gizli irtidâda örnek verip aralarındaki farkı izah ediniz.

884 95/Tîn, 4-5

885 3/Âl-i İmrân, 139

886 63/Münâfıkûn, 8

6. Ünite

NİFAK

- Nifak ve Münâfık Kavramı
- Nifakın Kısımları
 - a- İtikadî (İnançla İlgili) Nifak
 - b- Amelî (Davranışlarla İlgili) Nifak
- Nifakın Riya ile Alâkası
- Kâfirlerle Münâfıkların Karşılaştırılması
- Münâfıkların Alâmetleri
 - a- Kur'an-ı Kerim'e Göre Münâfıkların Özellikleri
 - b- Hadis-i Şeriflere Göre Münâfıkların Özellikleri
- Münâfıkların Mescid ve Benzeri Faaliyet Yerleri Açmaları
- Küfür ve Nifak Psikolojisi
- Münâfıklarla Mü'minlerin Toplumsal Bağları
- Günümüzde Münâfık
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir.

- Nifak ve münâfık kelimelerinin lügat ve terim anlamlarını açıklayabilmek.
- Kur'an'da özellikleri anlatılan itikadî münâfıklarla, hadislerde özellikleri açıklanan amelî münâfıklar arasındaki benzerlik ve farkı izah edebilmek.
- Münâfık hükmü, nifakın hangi kısmına giren insanlara verileceğini açıklayabilmek.
- Kâfirlerle münâfıklar arasındaki farkı ve benzerliği açıklayıp hangi karakterin İslâm ve Müslümanlar için daha tehlikeli olduğunu örneklerle izah edebilmek.
- Riyâ ile nifak arasında nasıl bir ilişki olduğuna açıklık getirebilmek.
- Münâfıkların Kur'an'da ve Hadislerde anlatılan özelliklerinden beşer tanesini listeleyip açıklayabilmek.
- Münâfıklarla mü'minlerin ilişkilerinin nasıl olması gerektiğine açıklık getirebilmek.
- Günümüzde münâfık var mıdır? Varsa, bunları nasıl tanıyabileceğimizi ve bunlardan nasıl korunabileceğimizi izah edebilmek.

NİFAK VE MÜNÂFIK KAVRAMI

Nifak: ne-fe-ka kökünden türemiştir. Nefeka kelimesi: Eşyaya rağbeti olmak, tükenmek, azalmak, ruhu çıkmak, ölmek, tünel, tarla faresinin (köstebek) deliğinden çıkıp girmesi gibi anlamlara gelir. İnfak kelimesinin de türediği nefeka kelimesinin bitmek, tükenmek, azalmak ve ölmek anlamlarından yola çıkarak; münâfıkların bitmişliğini, tükenmişliğini, imanda azalmayı ve ölü bir kalbe sahip oluşlarını ifade için bu kelime seçilmiş olmalıdır. Münâfık, nifak kelimesinin ism-i fâilidir; yani nifak yapan, nifak sahibi demektir. İstilah (terim) anlamı ise, bazı sebepler yüzünden İslâm'a girip zâhiren müslüman görünmek, içten içe ise kâfirliğini gizlemektir. Yani dıştan müslüman gözüktüp içinden inanç ve düşünce olarak küfürde olmaktır. Bu tanım ve yargı, içinde gizlediği şey, iman esaslarına ait bir inkâr ve yalanlama olan, itikadî münâfıklık içindir; bu kimse, hâlis münâfıktır. Eğer içinde gizlediği şey, İslâm inanç esaslarının inkârının dışında başka bir husus ise, yani sadece amelle ilgili nifak alâmetlerine sahip ise, o ancak, Allah'a karşı işlenmiş bir günah olur.

Bazı Arap dilcilerinin tespitine göre; nifak, nâfika kelimesinden türemiştir. Nâfika, köstebek deliğine verilen addır. Köstebek'in yuvasının iki kapısı vardır. Kapıların birinden girerken, öbüründen çıkar. Köstebek, çıkacağı bu kapıyı, başıyla vurup dışarı çıkmasına imkân verecek şekilde ince tutar ve bunu da başkası sezemez. Kendisini tehdit eden tehlike, âşikâr ve belli olan giriş kapısı istikametinden gelince, hemen saklı tuttuğu bu dayanıksız kapıdan dışarı çıkar. Kaçmak için yaptığı bu ikinci kapıya nâfika denir. Kelimenin kaynağını bu şekilde tespit, münâfığın teşhisine çok yarayacaktır. Çünkü beşer suretindeki münâfık, bir tarafıyla dine girerken, daima kendisi için sakladığı diğer yönden de ondan çıkar. İçinden inanmadığı halde, inanıyor gözüken birine münâfık denilmiştir; çünkü küfrünü örter, gizler. Böylece sırf zâhîrî lafız ve kımıldanışlarla İslâm'ın içine girip bu aldatıcı gösteriş içinde küfrünü gizlediği için, bir tünele giren ve onun içinde gizlenen köstebeğe benzetilir. Kalbinde nifak hastalığı olanlar, köstebekler gibi yer altı faaliyetlerinde bulunmayı meslek edinmişlerdir. Münâfık, girdiği kapının dışında tıpkı köstebek gibi aksi bir taraftan kaçış yolu bulur, dinden çıkar. Nitekim münâfıklarla ilgili şu âyet-i kerime bu durumu açıkça ortaya koyuyor: *"Eğer sığınacak bir yer veya (barınacak) mağaralar, yahut (sokulabilecek) bir delik bulsalar; koşarak o tarafa yönelip giderlerdi."*⁸⁸⁷

NİFAKIN KISIMLARI

İman ve küfrün dereceleri, çeşitleri olduğu gibi, nifakın da kendine göre kısımları vardır. Bunlar, itikadî ve amelî olmak üzere iki ana grupta toplanır.

a) İtikadî (İnançla İlgili) Nifak

Mutlak anlamda nifak dendiği zaman bu kısım kastedilmiş olur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de münâfıklar ve onların vasıfları belirtilirken meselenin da-ima itikadî yönüne işaret edilmiştir. Bu duruma göre münâfık denince: İslâm toplumu içinde can ve mal emniyetini sağlamak; evlenme, boşanma, miras, ganimet gibi müslümanların sahip olduğu her türlü nimetlerden istifade edebilmek veya birtakım gizli yollar ve entrikalarla İslâm toplumunu içten yıkmak için, asıl mahiyetini ustaca gizleyip kalben inanmadığı halde müslümanlara karşı kendisini inanmış gösteren kimse anlaşılmalıdır. Bu türlü nifak; doğrudan doğruya küfür olduğu için sahibini ebedî azâba götürür. Hem de cehen-nemde en şiddetli azâba uğrayacak grup bunlardır.⁸⁸⁸

b) Amelî (Davranışlarla İlgili) Nifak

İmana aykırı olmayarak, sadece amelle ilgili olan nifakın bu çeşidi, küfür değildir; fakat büyük günahdır. Bir kimsenin, müslüman olduğu halde, imanla ilgili olmamak şartıyla *yalan, emânete hıyânetlik, sözde durmama, hile ve riyâ* gibi bazı münâfık alâmetlerini üzerinde taşıdığı olur. Zira bu çeşit nifak alâmetlerinden tamamen sâlim olmak, hayli güçtür. O yüzden, bazen farkında olmadığı halde bir mü'minde münâfıkların sıfatlarından bulunabilir. Çünkü bazı nifak alâmetlerinin İslâm'la bir arada bulunması mümkündür.

Nifak, kalpte, inançta olursa küfür; amelde olursa suçtur, günahdır. Amelle ilgili nifak vasıfları insanı küfre götürmez. Bu bakımdan bir insanın, inanç yönünden nifakı apaçık olmadıkça; ihmal, tembellik ve ihtiras gibi birtakım nef-sânî zaafılar yüzünden ortaya çıkan kusurları sebebiyle münâfıklığına hükme-dilmez. Çünkü genel anlamda münâfık sözü, meselenin iman – küfür yönünü ifade eder. Hadis-i şerifte belirtilen (bazı rivâyetlerde üç; bazı rivâyetlerde dört) vasıf aynı anda bir kişide tümüyle bulunsa dahi, imanla ilgili olmadıkça, o kimseye münâfık denmemelidir. Ama, bu vasıflara sahip isek, bunların büyük günahlar olduğunu aklımızdan çıkarmamalı, hemen bunlardan tevbe etmeli; çevremizde bu vasıflara tümüyle sahip insanlardan da kendimizi korumaya çalışmalıyız.

NİFAKIN RİYÂ İLE ALÂKASI

Bir şeyi olduğundan başka türlü göstermek bakımından nifak ile riya (ikiyüzlülük) arasında sıkı bir ilgi vardır. Münâfığın temel vasıflarından biri ikiyüzlü riyakâr, içi başka dışı başka olmasıdır. Bu özellikler müslümânda olmaması gereken çirkin sıfatlardır. Bununla beraber, her münâfık, aynı zamanda mürâîdir; fakat her mürâî, münâfık değildir. Riya, imana muhalif olmayarak bazı amelde de olabilir. Asıl münâfıklık ise, akidenin hilafına imanda mürâîliktir.

Diğer taraftan, kişinin inanç ve ibâdet yönünden her an aynı heyecan ve canlılığı göstermesi mümkün değildir. İçinde bulunulan maddî ve mânevî şartlara göre insanın mânevî hayatı birtakım iniş ve çıkışlara sahne olabilir. Bu bakımdan bir mü'minin, iman ve amel yönünden her an aynı zevki duyamaması, onun münâfıklığını veya riyakârlığını ortaya koymaz. Çünkü muayyen bir çizgi üzerinde daima aynı seyri devam ettirebilmek insan ruhu için son derece güçtür. Kalbimize, sık sık değişik durumlar aldığı için değişken anlamında "kalb" adı verilmiştir. Bu konuda ashâbdan Hanzala (r.a.)'dan nakledilen bir hadis-i şerif, oldukça enteresandır. Hanzala (r.a.) şöyle anlatıyor:

Biz Rasûlullah'ın huzurunda bulunuyorduk. Bize cennet ve cehennemden bahsettiler. O derece tesirli anlattılar ki; âdeta cennet ile cehennemi gözle görüyor gibiydik. Ben bir ara kalkıp eve gittim. Çoluk çocuğumla gülüp eğlenmeye başladım. Bu sırada Rasulullah'ın huzurundaki mânevî vecd halimi hatırladım. Allah rasûlüne gitmek üzere derhal evden dışarı fırladım. Yolda Ebû Bekir Sıddık'la karşılaştım. Kendisine:

Ya Ebâ Bekr! Hanzala münâfık oldu, dedim. Ebû Bekir Şaşırarak:

Hayrola! Ne oldu, deyince, ben de:

Biz Rasûlullah'ın huzurunda bulunuyorduk. Bize cennet ve cehennemden bahsettiler. Öyle ki; cennet ve cehennemi gözlerimizle görüyor gibiydik. Bir ara kalkıp eve gittim. Rasulullah'ın yanındaki hali unutup çoluk çocuğumla gülüp oynamaya başladım, dedim. Bunun üzerine Ebu Bekir Sıddık:

Biz de senin gibi yapıyoruz, başka türlü değil, dedi. Hanzala (r.a.) devam ederek diyor ki: Sonra Rasulullah'ın yanına vardım ve vaziyeti aynen anlattım. Buyurdular ki:

Yâ Hanzala! Eğer siz evlerinizde de benim yanımda iken yaşamış olduğunuz hali yaşayıp o mânevî zevki aynen duyabilseydiniz, muhakkak

ki melekler, yatarken, yolda giderken bile sizinle tokalaşırlardı. Ya Hanzala! Bu vecd hali, devamlı değil; ancak zaman zaman olur.”⁸⁸⁹

KÂFİRLERLE MÜNÂFIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Kur'an-ı Kerim, insanları mü'min, kâfir ve münâfık olmak üzere üç grupta toplar. Bakara suresinin ilk beş âyeti mü'minlerden ve özelliklerinden bahsederken, sonraki iki âyet⁸⁹⁰ kâfirlerden, ondan sonraki 13 âyet de⁸⁹¹ münâfıklardan ve onların özelliklerinden bahsetmektedir.

Küfür, bütün inkâr çeşitlerini içine alan ve nifaka göre daha şümüllü olan bir kavramdır. Nifak ise, genel anlamdaki bu küfrün en bayağı ve en iğrenç şubelerinden birisidir. Bu bakımdan her münâfık, aynı zamanda kâfirdir; fakat her kâfir, münâfık değildir.

Kâfirlerde bulunmadığı halde sırf münâfıklara has bazı çirkin vasıflar vardır. Bunlar:

- a- Münâfık, câsus gibi kendini gizleyerek her topluma karışıp insanları aldatmak ister. Kâfir ise her haliyle bellidir.
- b- Kâfir mert; münâfık ise nâmert karakterlidir; kaypak ve kalleştir.
- c- Kâfir kendi menfaati için imanı konusunda yalana tenezzül etmez, hakkına râzı olur. Yani menfaat uğruna küfründen taviz vermez. Münâfık ise bunun aksinedir.
- d- Münâfık, kâfirin aksine, inanmış gözükerek inkârına bir de istihza karıştırır ki, böylece küfrü katmerleşmiş olur. Mü'minlere karşı inanmış gözükmemekte bir nevi onları alaya alma anlamı vardır.
- e- Kur'an-ı Kerim'de münâfıkların vasıfları daha çok belirtilmekte ve mü'minlere, onlardan şiddetle sakınmaları ve tedbirli olmaları tavsiye edilmektedir.⁸⁹²

Müslümanlar için en tehlikeli olan grup münâfıklardır. Çünkü onlar, bize benzer, bizim gibi görünür, bizim toplantılarımıza katılır, fikir beyan eder. Haccı gider, bazen namaz kılar, ama bizim gibi iman etmez. Sadece kendi basit çıkarlarını düşünür. Küfürlerine bir de hile ve alay karıştırdıkları için münâfıklar, kâfirlerin en âdi, en bayağı ve en alçaklardır. Münâfıklar, kâfirlerin aksine,

889 Tirmizî, hadis no: 2633; Ahmed bin Hanbel, IV/346

890 2/Bakara, 6, 7

891 2/Bakara, 8-20

892 Fahreddin Râzi, Tefsir-i Kebir, c. 2, s. 27

müslümanlarla iç içe yaşadıkları ve her an, insan ruhunun en aziz gıdası ve beşer hayatının vazgeçilmez unsuru olan imanın nice olumlu tecellilerine ya-
kine şahit oldukları halde bile gerçek imana eremeyip daima zikzaklar içinde
yaşamaları, onların ne kadar idrakten ve kalbî duyarlılıktan mahrum olduk-
larını gösterir. *“Doğrusu münâfıklar, cehennemden en alt tabakasında dırlar.
Onları (kurtarmaya) bir yardımcı da bulamayacaksın.”*⁸⁹³

Ayrıca, nifak hastalığının tedavisi, küfür illetinden daha zordur. Çünkü
münâfık, hasta olduğu halde doktorun önünde hastalığını gizleyen kimseye
benzer. Kâfirin hastalığı meydanda olduğu için, birtakım yollarla kendisine
yaklaşıp tedavisi mümkün olabilir. Münâfık ise, kapısı penceresi belli olma-
yan yuvarlak, yamuk bir kişilik (kişiliksizlik) olduğundan kendisine nüfuz etme
yolu bulunamaz. İslâm davasına zararları açısından ise, münâfıkların kâfirler-
den daha tehlikeli olduğu münakaşa götürmez bir gerçektir. Vücudun zayıf
ânını kollayan mikroplar gibi; İslâm toplumu içinde daima onların kritik anlarını
fırsat telakki edip her türlü mel’aneti yapan münâfıklar; bizim davamızın baş
düşmanlarıdır. Nerede, ne zaman ve nasıl karşımıza çıkacakları belli olmadığı
için kendilerine karşı tedbir alma imkânı da olmamaktadır.

MÜNÂFIKLARIN ALÂMETLERİ

a- Kur’ân-ı Kerim’e Göre Münâfıkların Özellikleri

Müslümanları aldatmaya çalışırlar: *“Allah’ı da, mü’minleri de güya alda-
tırlar. Hâlbuki onlar kendilerinden başkasını aldatamazlar da yine farkına
varmazlar.”*⁸⁹⁴

Kalplerinde hastalık vardır: *“Onların kalplerinde hastalık vardır. Allah da
onların hastalığını çoğaltmıştır. Söylemekte oldukları yalanlar sebebiyle de
onlar için acıklı bir azap vardır.”*⁸⁹⁵

Fesatçıdırlar: *“Kendilerine yeryüzünde fesat çıkarmayın, denildiği zaman
‘biz ancak ıslah edicileriz’ derler. Gözünü aç, onlar muhakkak ki fesatçıla-
rın ta kendileridir. Fakat farkında değildirler.”*⁸⁹⁶ Münâfıklar, fesatçıdır; fakat

893 4/Nisâ, 145

894 2/Bakara, 9

895 2/Bakara, 10

896 2/Bakara, 11-12

bunu bilmeyebilir, kendilerinin fesatçı olduklarını kabul etmeyebilirler. Fesat; günah işlemek ve günahı topluma yaymaya çalışmaktır. Bu, sözlü ve ameli küfürdür. Yeryüzünde Allah'a isyan eden ve isyanı emreden kişi, fesat çıkaran kimsedir. Zira yeryüzünün ıslahı Allah'a itaat ile; fesadı da Allah'a isyan ile.

Müslümanları Küçümserler: *“Onlara ‘insanların (müslümanların) inandığı gibi inanın’ denilince, ‘biz de o beyinsizlerin inandığı gibi mi inanacağız?’ derler. Dikkat et ki (asıl) beyinsizler hiç şüphesiz kendileridir. Fakat bilmezler.”*⁸⁹⁷ Günümüzde müslümanlara, gerici, mürteci, irticacı, yobaz, çağ dışı gibi damgalandırmalar yapanların kimler olduğu rahatlıkla değerlendirilebilir.

Müslümanları alaya alırlar: *“Onlar mü’minlerle karşılaştıkları zaman ‘(biz de) iman ettik’ derler. (Kendilerini saptıran) şeytanları ile başbaşa kaldıklarında ise: ‘biz sizinle beraberiz, biz onlarla sadece alay ediyoruz’ derler.”*⁸⁹⁸

Kâfirleri dost edinirler: *“Onlar, mü’minleri bırakıp da kâfirleri dost edinenlerdir. İzzeti (güç ve şerefi) onların yanında mı arıyorlar? Bilsinler ki bütün izzet yalnızca Allah’a aittir.”*⁸⁹⁹

İman ile küfür arasında bocalarlar: *“Onlar, iman ile küfür arasında bocalayan bir sürü kararsızlardır. Ne onlara ne (bağlanıyorlar), ne bunlara.”*⁹⁰⁰

Dinin, yalnız bir tarafından tutup, bir yönüyle kulluk ederler: *“İnsanlardan kimi, Allah’a (dinin yalnız bir tarafından tutup) yalnız bir yönden kulluk eder. Eğer kendisine bir hayır dokunursa buna pek memnun olur, yapışır. Eğer bir musibete uğrarsa çehresi değişir (dinden yüzçevirir). O, dünyasını da âhiretini de hüsrana uğratmış, kaybetmiştir. Bu, apaçık zararın ta kendisidir.”*⁹⁰¹ Günümüzde İslâm’ı yaşarken menfaati bozulanlar veya başına bir bela gelenler, bu yüzden İslâmî yaşantıyı terkedip eyyamcı oluyor veya başka yollara sapıyorlarsa, bu âyetteki tehditten korksunlar!

Allah’ın indirdiği ile değil; tâğutun hükmü ile hükmedilmek isterler: *“Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Tâğuta küfretmeleri (inanmamaları) kendilerine emrolunduğu halde, tâğutun önünde muhâkemeleşmek, onunla hükmedilmek istiyorlar.*

897 2/Bakara, 13

898 2/Bakara, 14

899 4/Nisâ, 139

900 4/Nisâ, 143

901 22/Hacc, 11

Hâlbuki şeytan, onları büsbütün saptırmak istiyor. Onlara Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) ve Rasûl'e gelin (onlara başvuralım, onlarla hükmedelim) denildiği zaman, münâfıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün.” ⁹⁰²
Değişik izmlere, İslâm dışı düzenlere bağlanıp onları hakem yapanlar, onların hükmünü, uygulamalarını tercih edenlerin bu âyetlere göre hükmü çok nettir.

Yalan yere yemin ederler: *“Onlar, yeminlerini bir kalkan edindiler de (bununla insanları) Allah yolundan çevirdiler. İşte onların hakkı, alçaltıcı bir azaptır.”* ⁹⁰³

Cihaddan kaçarlar: *“Allah'ın peygamberine muhalefet için (savaştan) geri kalan (münâfık)lar, oturmalarıyla sevindiler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmeyi çirkin gördüler ve ‘bu sıcakta harbe çıkmayın’ dediler. De ki: ‘Cehennem ateşi daha sıcaktır’ iyice bilmiş olsalardı.”* ⁹⁰⁴

Mü'minlere kin beslerler: *“Onlar sizinle buluştukları zaman ‘inandık’ derler; Sizden ayrıldıklarında size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar. De ki: Kininizden (kahrolup) geberin! Şüphesiz Allah kalplerin içindekini hakkıyla bilmektedir.”* ⁹⁰⁵

Mü'minlerin iyiliğe uğramalarına üzülp başlarına bir bela geldiğinde sevinirler: *“Eğer size bir iyilik dokunursa onları tasaya düşürür; başınıza bir musibet gelse, buna sevinirler. Eğer sabreder ve korunursanız, onların hilesi size hiçbir zarar vermez.”* ⁹⁰⁶

Kötü propaganda yaparlar: *“Onlara güven veya korkuya dair bir haber gelse onu yayarlar. Hâlbuki onu Peygamber'e ve aralarında yetkili kişilere götürselerdi, içlerinde işin iç yüzünü araştırıp ortaya çıkaranlar onun ne olduğunu bilirlerdi.”* ⁹⁰⁷

Korkaktırlar: *“Sizden olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Hâlbuki onlar sizden değildir, fakat onlar korkak bir topluluktur.”* ⁹⁰⁸; *“Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar.”* ⁹⁰⁹

902 4/Nisâ, 60-61

903 58/Mücâdele, 16

904 9/Tevbe, 81

905 3/Âl-i İmran, 119

906 3/Âl-i İmran, 120

907 4/Nisâ, 83

908 9/Tevbe, 56

909 63/Münâfıkun, 4

Ellerine fırsat geçince müslümanlara suikast tertip eder ve gizli planlar kurarlar: *“Andolsun ki onlar, daha önce de fitne (ve fesat) çıkarmak istemişler, senin hakkında birtakım işler (dolaplar) çevirmişlerdi. Nihâyet hak (nusret) geldi ve onlar istemedikleri halde Allah’ın emri yerini buldu (Allah’ın dini galebe çaldı).”* ⁹¹⁰

Mü’minlere iftira atarlar: *“O uydurma haberi (iftirayı) ortaya atanlar, içinizden (belli) bir gruptur... Bu iftirayı işittiğinizde erkek ve kadın mü’minlerin, kendi vicdanlarıyla hüsn-i zanda bulunup da: ‘Bu apaçık bir iftiradır’ demeleri gerekmez miydi?”* ...Onlar yalancıların ta kendisidirler.” ⁹¹¹

Namaz konusunda üşengeç ve tembeldirler. Gösteriş yaparlar: *“Namaza kalktıkları zaman üşene üşene gelirler, istemeye istemeye infak ederler.”* ⁹¹²; *“Onlar, namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar. Allah’ı da çok az hatıra getirip anarlar.”* ⁹¹³

Kâfirler hesabına casusluk yaparlar: *“Onlar durmadan yalana kulak verirler ve senin huzuruna gelmeyen diğer bir kavim hesabına casusluk eden kimselerdir. Kelimeleri yerlerinden kaydırıp değiştirirler.”* ⁹¹⁴

Allah’tan kork denilince, tersini yaparlar: *“Ona ‘Allah’tan kork’ dendiği zaman izzet(-i nefsi, cahilane kibri), kendisini (daha çok) günah işlemeye götürür. İşte öylesine, cehennem yetişir. O, gerçekten ne kötü yataktır.”* ⁹¹⁵

Kur’an’ı yanlış yorumlarlar: *“İşte kalplerinde eğrilik bulunanlar, sırf fitne aramak (ötekini berikini saptırmak) ve (kendi arzularına göre) te’viline yeltenmek için onun müteşâbih olanına tâbi olurlar.”* ⁹¹⁶

Peygamber’in hükmüne râzı olmazlar: *“Öyle değil, Rabbine andolsun ki; onlar aralarında çekıştikleri şeylerde seni hakem kabul edip sonra da verdiğin hükümden hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”* ⁹¹⁷

910 9/Tevbe, 48

911 24/Nur, 11-13

912 9/Tevbe, 54

913 4/Nisâ, 142

914 5/Mâide, 41

915 2/Bakara, 206

916 3/Âl-i İmran, 7

917 4/Nisâ, 65

Müslümanları kâfir yapmaya çalışırlar: *“Onlar, kendilerinin küfrettikleri gibi sizin de küfredip inkâr ederek onlarla beraber olmanızı arzu ederler.”*⁹¹⁸

Müslüman olduklarını iddia ettikleri halde, Kur'an'ın bir kısmını kabul etmezler: *“Yoksa siz, Kitab'ın bir kısmına inanıp da bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? İçinizden böyle yapanların cezası, dünya hayatında rezil ve rüsvaylıktan başka bir şey değildir. Kıyâmet gününde de onlar, azabın en çetinine iletileceklerdir. Allah, yaptıklarınızın hiçbirinden gâfil değildir.”*⁹¹⁹

Dış görünüşleri aldatıcıdır: *“Onları gördüğün zaman, kalıpları (kıyafetleri) hoşuna gider. Konuştuklarında sözlerini dinlersin. Onlar sanki duvara dayanmış kütükler (giydirilmiş odunlar) gibidir. Her gürültüyü kendi aleyhlerinde sanırlar. Asıl düşman onlardır. Onlardan sakın. Allah gebertsin onları. Nasıl da bu hale geliyorlar?”*⁹²⁰

Kötülüğü emredip, iyilikten men ederler: *“Münâfık erkekler de, münâfık kadınlar da birbirinin (tamamlayıcı) parçasıdırlar (hepsi birbirine benzer). Onlar kötülüğü emrederler. İyilikten vazgeçirmeye uğraşırlar. Ellerini (cimrilikle sımsıkı) yumarlar. Onlar, Allah'ı unuttular (O'na tâati bıraktılar). Allah da onları unuttu (onlara lütfunu terketti). Şüphesiz ki münâfıklar, fâsıkların ta kendileridir.”*⁹²¹

Zekât vermek istemezler, dönektirler: *“Onlar, istemeye istemeye infak edip harcarlar.”*⁹²²; *“Onlardan kimi de, ‘Eğer Allah lütuf ve kereminden bize verirse, mutlaka zekât vereceğiz ve elbette biz sâlihlerden olacağız’ diye Allah'a and içti. Fakat Allah lutfundan onlara (zenginlik) verince, onda cimrilik edip (Allah'ın emrinden) yüz çevirerek sözlerinden döndüler. Onlar öyle dönektirler.”*⁹²³

Kur'an'ın *“Doğrusu münâfıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlar için hiçbir yardımcı bulamazsın.”*⁹²⁴ diye hüküm verdiği münâfıkların kimliklerini, yukarıdaki âyetlerden yola çıkarak şu şekilde özetleyebiliriz:

İnançla ilgili kimlikleri: İnanç konusunda kesin bir tavır ortaya koyama-

918 4/Nisâ, 89

919 2/Bakara, 85

920 63/Münâfıkun, 4

921 9/Tevbe, 67

922 9/Tevbe, 54

923 9/Tevbe, 75-76

924 4/Nisâ, 45

yan, müslümanların arasında olduklarında imanı; kâfirlerin arasında bulunduklarında şirki açığa vuran insanlardır.

İbâdetlerle ilgili kimlikleri: İnanmadan, riya eseri olarak ibâdet yapar, namaza kalktıklarında tembel tembel kalkarlar.

Sosyal ilişkilerde kimlikleri: Kötülüğü emreder, iyilikten alıkoyar, müslüman saflar arasına fitne sokmaya, insanları aldatmaya çalışırlar. Dinleyenleri etkilemek için efsunlu söz söyler, doğruluklarına insanları inandırmak için çok yemin eder, onların dikkatini çekmek ve kendilerine etki etmek için güzel elbise giymekle dış görünüşlerini süslü gösterirler.

Ahlâk ve karakterle ilgili kimlikleri: Kendilerine karşı güvensizlik, ahdi bozma, randevularına ve sözlerine uymama, riya, korkaklık, yalan, cimrilik, menfaatçilik, fırsatçılık ve hevâ ü heveslerine uyma.

Tepkisellik ve duygusallıkla ilgili kimlikleri: Korku; gerek mü'min, gerekse müşrik olan herkesten korkmak, ölüme karşı yüreksizlikleri müslümanlarla beraber cihada gitmekten geri bırakan, müslümanlardan hoşlanmayan ve onlara karşı kin besleyen bir psikoloji.

Akılsal ve bilgisel kimlikleri: Yargıda bulunma ve karar alma konusunda tereddüt, şüphe ve güçsüzlük. Hakkı kabul etme konusunda kalbi ve kulakları mühürlenmiş insan tipi. İman ile küfür arasında tereddüt, fırsatçı ve faydacı. Müslümanların ellerinde faydalanacakları bir imkân olduğunda bundan pay almak için, kendilerinin de onlardan olduğunu; müşriklerin imkânları varsa, o paydan mahrum olmamak için aynı tavrı onlara da göstermeleri.

Kısaca; kaypak, kalleş, döneke, şahsiyetsiz, her boyaya giren, fitne ve fesatçı, riyakâr, ikiyüzlü, yüzüstü, yalısık, söz ve dış görünümle adam kandırmaya çalışan bir tip.

b- Hadis-i Şeriflere Göre Münâfıkların Özellikleri

Hadis-i Şeriflerdeki münâfık alâmetleri, genellikle amel münâfığına aittir. Bu davranışlar, çirkin ve günah olmakla birlikte küfür değildir: Bu hususa dikkat edilerek, bu vasıfları taşıyanlara hemen (itikad açısından) münâfık veya kâfir damgası vurulmamalıdır. Bu nifak alâmetleri, itikadî nifaka yaklaşılmaması için alınan tedbirler ve uyarılar cinsindendir. Zira, amelî nifak çoğalınca, ileride müslümanın itikadî nifaka yaklaşma tehlikesi doğabilir.

“Münâfığın alâmeti üçtür. Söz söylerken yalan söyler. Va’d ettiği, söz verdiği zaman sözünde durmaz. Kendisine bir şey emanet edildiği zaman hiyanet eder.” ⁹²⁵

“Dört şey kimde bulunursa hâlis münâfık olur. Kimde bunlardan bir kısmı bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendisinde münâfıklıktan bir haslet kalmış olur. Bunlar: Kendisine bir şey emanet edildiği zaman hiyanet etmek, söz söylerken yalan söylemek, ahdedtiğinde, söz verdiği zaman sözünü tutmamak, husumet zamanında da haktan ayrılmaktır.” ⁹²⁶ (Bunlar hadis-te amelî münafıklık olarak değerlendirilen ahlâkî problemlerdir, bu kusurlar kendisinde bulunan kimseye kâfir anlamında itikadî münafık denilmesi uygun olmaz; amelî münafık, yani kendisinde münâfıkların ameli, ahlâkı olan kim-se anlamında kullanılmıştır. Hadislerdeki münafık kavramını hep ahlâkî/amelî münafıklık olarak ele almak gerekir.)

“Yalan, nifak kapılarından bir kapıdır.” ⁹²⁷

“Münâfıklara sabah ile yatsı namazlarından daha ağır hiçbir namaz yoktur. Hâlbuki bu iki namazın cemaatinde olan sevabı bilselerdi, emekleye emekleye (sürtüne sürtüne) de olsa, onlara gelip hazır olurlardı.” ⁹²⁸

“Münâfığa, seyyid (efendi, sayın) demeyin. Çünkü o sizin efendiniz olursa aziz ve celil olan Rabbinizi gazaplandırmış olursunuz.” ⁹²⁹

“Ümmetim hakkında en çok korktuğum, güzel konuşmasını bilen ve kalbi cahil olan her münâfıktır.” ⁹³⁰

“Hayâ ve tutukluk imanın iki şubesidir. Bezâ (açık saçık konuşmak), beyan (lüzumundan fazla konuşmak) münâfıklığın iki şubesidir.” ⁹³¹

“Mü’min yiğittir, zekidir, dikkatlidir, itaatlidir, acele etmeyendir, âlimdir, takva sahibidir. Münâfık ise, insanları arkalarından çekiştiren ve yüzlerine karşı dil uzatan bir cehennem odunudur. Şüpheli şeylerde dur-

925 S. Buhâri, Tecrid-i Sarih, 1, no: 31; Tirmizî, İman 14

926 S. Buhâri, Tecrid-i Sarih, 1, no: 32

927 Râmuz el-Ehadis, no: 1443

928 S. Buhâri, Tecrid, II, no: 283

929 Buhâri, Edebü’l Müfred II, h. no: 760

930 Râmuz el-Ehadis, no: 1535

931 Tirmizî Terc. c. 3, no: 2096

*maz, harama riâyet etmez, tıpkı gece odun toplayan kimse gibi, nereden kazandığına, nereye harcadığına ehemmiyet vermez.”*⁹³²

*“Mü'min rüzgârdan etkilenen ekin gibidir; devamlı belâ içinde olur. Münâfık ise, kesilinceye kadar etkilenmeyen çınar ağacına benzer.”*⁹³³

*“Kim insanlara, Allah korkusundan daha fazla korku gösterirse, o münâfıktır.”*⁹³⁴

*“Kim Allah'ı çok hatırlar ve zikrederse nifaktan uzak olur.”*⁹³⁵

“Münâfık, iki koyun sürüsü arasında görülen ve bir bu sürüye, bir öbür sürüye koşan; hiç birinden olmadığı için birinde duramayan koyuna benzer.”

*“Bir kimse, gazâ etmeyerek ve cihada gitmeyi gönlünden geçirmeyerek ölürse, bir nevi nifak üzere ölür.”*⁹³⁶

*“İnsanların en şerlisi, şunlara bir yüzle, diğerlerine başka bir yüzle gelen iki yüzlüler, münâfıklardır.”*⁹³⁷

*“Mü'min, günahını üzerine düşüverecek bir dağ gibi görür ve günahından böylece korkar. Münâfık ise, günahını burnunun üzerine konmuş uçan bir sinek gibi görür.”*⁹³⁸

MÜNÂFIKLARIN MESCİD VE BENZERİ FAALİYET YERLERİ AÇMALARI

“Bir de (müslümanlara) zarar vermek için, küfür için, mü'minlerin arasına ayrılık sokmak için ve daha evvel Allah ve Rasül'ü ile harb eden(n) galip

932 Râmuz el-Ehadis, no: 2860

933 Râmuz el-Ehadis, no: 4817

934 Râmuz el-Ehadis, no: 5957

935 Râmuz, no: 5060

936 Riyâzü's-Sâlihîn, II. No: 1346

937 Seçme Hadisler, Diyanet İşleri B. Y. 101, 102

938 S. Buhârî, Deavât 4

gelmesini iştihakla) beklemek ve gözetmek için bir (bina yapıp, onu) mescid (câmi) edinenler vardır. Allah şahitlik eder ki, onlar şüphesiz yalancılardır. O mescidin içerisinde hiçbir vakit namaz kılma. İlk gününde temeli takva üzerine kurulan mescid, senin, içinde namaz kılmana daha lâyıktır.” ⁹³⁹

Bu âyet-i kerime, münâfıkların, Peygamberimiz (s.a.s.) zamanında yaptıkları bir tuzak ve komplodan bahsetmektedir. Bunlar, Kuba mescidine, oranın cemaati olan mü'minlere karşı Mescid-i Dırar denilen bir mescid inşa etmişlerdi. Bunu, Allah ve Rasûlü'nü inkâr, Allah ve Rasûlü'ne karşı savaşanları bu mescid vesilesiyle gözetlemek, kontrol altında tutmak için yapmışlardı. Maksatları bu olduğu halde, mescidi güzel bir niyetle mü'minlere takdim ediyor görünümündeydiler. Bu mescidi, hayır olsun diye, hasta ve fakirlerin namaz kılmaları için inşa ettiklerine dair yemin etmişlerdi. Hâlbuki Allah, onların bu yeminlerinde yalancı olduklarına şehâdet etmektedir. Allah, Peygamberine bu mescidin durumunu haber vererek onu yıkmayı ve içinde namaz kılmamasını emretti.

Görünürde Peygamberimiz zamanında kalmış olan bu olay ve binası yıkılmış, çöplük yapılmış olan bu zararlı mescid, münâfıkların ve İslâm düşmanlarının kirli emelleri ve entrikaları için çeşitli şekillerde ve nice yerlerde günümüzde de yaşamaktadır. Dıştan İslâmî görüntü verilmeye çalışılan, içten İslâm'ı yıkmak, tahrif etmek, dejenere edip tâğutî düzenlere hizmet ettirmek için bu tip mescid veya teşkilatlar her dönemde münâfıklar tarafından devrin şartlarına ve ortamlarına uygun şekilde ortaya konulmaktadır.

Çeşitli kurum ve kuruluş şekilleri, çeşitli kitaplar, çeşitli konferanslar, çalışma, ve araştırmalar yapılmaktadır. İsimleri farklı ve çeşitleri çok olan bu dırar mescidlerinin açığa çıkarılması, aldatıcı tabelalarının tanınması ve bunların gerçek yüzlerinin tesbiti gerekir. Peygamberimiz zamanındaki bu Dırar Mescidinin keşfedilip ortaya çıkarılması ve tavrı alınmasında bizim için büyük ibretler vardır. Her zaman ve her yerde böyle Dırar Mescidlerinin, münâfık yuvalarının bulunacağı için, Kur'an, münâfıkların bu çirkin tavırlarını açıklamakta bu derece kesin ve sert davranıyor. Yüzlerindeki maskeyi yırtarak Dırar Mescidinin iç yüzünü bu derece kesin ve sarîh olarak açıklayan âyet-i kerimede bizim için bitmez tükenmez örnekler vardır.⁹⁴⁰

939 9/Tevbe, 107-108

940 Seyyid Kutub, Fi Zılali'l-Kur'an, Hikmet Y., c. 7, s. 402

KÜFÜR VE NİFAK PSİKOLOJİSİ

İnsanların davranışlarını incelerken, onların psikolojik yapılarını göz önünde bulundurmak gerekir. Çünkü gerek olumlu, gerek olumsuz bütün hareketler, bir psikolojik temele dayanır. İnsanlar, basit içgüdülerle değil; belli birtakım fikir ve inanç ölçüleri doğrultusunda hareket ederler. Doğal insiyak ve refleksler hariç, insanın hiçbir hareketi bu çerçeve dışında değildir. İnsanların davranışlarının birbirinden farklı olması, dayandıkları dünya görüşlerinden farklılığından ileri gelmektedir.

Âhiretin varlığına inanmayarak hayat yolculuğunu, ölümle biten ebedî bir son olarak kabul edenlerle; hayatı bir imtihan sahası, ölümü ise bu sınavın neticelenip değerlendirileceği ebedî hayata geçiş olarak görenlerin davranışları elbette aynı olmayacaktır.

Kâfir; bizzat kendi eliyle inşâ ettiği karanlık inkâr zindanı içinde ve her türlü metafizik ürperti ile ilgisini kesmiş durumda yaşayan zavallı bir mahkûmdur. Ruh ve aklın, sırlar ve gayb âlemine açılan bütün pencerelerini tıkadığı için, sahip olduğu ve olabileceği her şey bu dünyadan ve onun yanıp sönen fânî lezzetlerinden ibarettir. Bu fânî lezzetlere ulaşabildiği oranda dünya onun cenneti, erişemediği veya kaybettiği nisbette de cehennemidir. **“Dediler ki, hayat ancak bizim bu dünya hayatımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder.”**⁹⁴¹ Dünya hayatı onlar için biricik gayedir. Bütün çabaları bu gayeye biraz daha fazla ulaşabilmektir. Maddeden daha değerli bir şey tanımadıkları için en ufak dünyevî bir menfaat uğruna sarf etmeyecekleri şey yoktur. Hak, hukuk, günah, sevap, cennet, cehennem gibi kavramlardan habersiz veya onlara ilgisiz yaşadıkları için fazilet ve fedakârlık gibi insanı yücelten yüce değerlerden mahrumdurlar.

Hayvanlar gibi başı boş ve sorumsuz yaşarlar. **“Kâfir olanlara gelince, onlar (dünyada sadece) zevk ve sefa ederler. Hayvanların yediği gibi yerler. Onların yeri ateştir.”**⁹⁴² **“Bırak onları; yesinler, eğlensinler, onları emel oyala-ya dursun. Sonra bilecekler onlar.”**⁹⁴³ Bütün işleri tuvalet ile yemek ve yatak odası arasında mekik dokumaktır. Onlar için her şey boştur. Mide ve şehvetin dışında, uğrunda mücadele edecekleri hiçbir davaları yoktur. Kemik başında dalaşanlar gibi onlar da sadece çıkar ve rantlarının kavgasını yaparlar. Kendilerini topyekûn maddenin esaretine verdikleri için ruhî ve fikrî bir özgürlüğe

941 45/Câsiye, 24

942 47/Muhammed, 12

943 15/Hicr, 3

sahip değillerdir. Maddenin ve hevâlarının âzat kabul etmez köleleridir. Ulvî değerler, yüce duygular onları hiç ilgilendirmez. Hele din, iman gibi konuları hiç duymak istemezler. *“Onların kalpleri vardır; bunlarla idrak etmezler. Gözleri vardır; bunlarla (hakikati) görmezler. Kulakları vardır; bunlarla (gerçeği) işitmezler. Onlar dört ayaklı hayvanlar gibidir. Hatta daha da sapıktılar. Onlar gâfillerin ta kendileridir.”*⁹⁴⁴, *“Kendilerine âyetlerimizi okuyanlara neredeyse saldırıverecek olurlar.”*⁹⁴⁵

Münâfıklar, kâfirlerin aksine, belirli bir yolun ve istikrarlı bir hayatın sahibi olamadıkları için, mevsimlere göre değişik yerlerde konaklayan göçebeler misali oradan oraya göçer dururlar. Sadece menfaatlerinin sevki ile hareket ettikleri için, samimi olarak bir tarafa bağlanamazlar. *“Onlar (küfür ile iman arasında) bocalayan bir sürü kararsızlardır. Ne mü'minlere, ne de kâfirlerle bağlıdır.”*⁹⁴⁶ İnanç ve hareketlerinde zikzak çizdikleri için şahsiyet bütünlüğünden mahrumdurlar. Hiç sevmediği bir rolün, mecburen aktörlüğünü yapan kimse gibidirler. İslâm'ı ve müslümanları sevmezler. Hele içinde yaşadıkları toplumda İslâm şeriatının hükümlerine tâbi olmayı hiç istemezler. Müslüman rolünü tam beceremeseler de zorla becermeye çalışırlar. *“İstemeye istemeye zekât verirler.”*⁹⁴⁷ *“Tembel tembel namaza kalkarlar.”*⁹⁴⁸ Fakat yerine göre sözün en yaldızısını konuşurlar; böylece müslümanlara karşı itimat telkin etmeye çalışırlar. Perde gerilerinde ise onlar aleyhinde şeytanî planlar ve haince komplolar hazırlarlar. İhanetleri ve iç yüzleri meydana çıkacak diye de daima şüphe ve korku içinde yaşarlar.

Mayın tarlasında yürüyen kimsenin tereddüt ve telaşını hissederler. Her şeye kulak kabartırlar. *“Her gürültüyü kendi aleyhlerine zannederler.”*⁹⁴⁹ Onların şüphe, korku ve tereddütlerle dolu olan bu çalkantılı kaos hayatı Kur'an'da şöyle anlatılır: *“Onların hali (korkulu bir sahrada) ateş yakan kimsenin hali gibidir ki; o (ateş), etrafındakileri aydınlattığı sırada Allah ışıklarını söndürüp, kendilerini karanlıklar içinde bırakıvermiştir.”*⁹⁵⁰ Bakara suresinin 17-20. âyetlerinde münâfıkların hâlet-i ruhiyeleriyle ilgili tablodan anlıyoruz ki; Münâfıklar; kalpleri diriltten, insanî duyguları yücelten Kur'an âyetleri, müslümanların nezih davranışları ve feyizli sohbetleriyle daima karşı karşıya bulun-

944 7/A'râf, 179

945 22/Hacc, 72

946 4/Nisâ, 143

947 9/Tevbe, 54

948 4/Nisâ, 142

949 63/Münâfıkun, 4

950 2/Bakara, 17

dukları halde, yine de iç âlemlerindeki inkâr, şüphe, vesvese ve kirli duyguların karanlığı içindedirler.

İçyüzlerini açığa çıkaran, cehennemin şiddetli azabıyla kendilerini tehdit eden Kur'an âyetlerini işittikleri zaman, şiddetli gök gürültüsü karşısında dehşete düşen kimse gibi âdeta çarpılırlar, suçluluk psikolojisi içinde erirler. Buna mukabil, inkâr karanlıklarından sıyrılıp iman aydınlığına çıkışın yollarını gösteren âyetler, çeşitli deliller, mü'minlerle ilgili ilahî müjdeler ve cennet vaadleri karşısında az da olsa kalplerinde bir ürperti, bir ferahlık meydana gelir, fakat bir türlü inanamazlar. Nedense inkâr karanlığını yırtamazlar. Küfür ve nifak pisliliği benliklerine o derece sinmiştir ki; alışa geldikleri bu hayatın dışına çıkmak, onlar için bir nevi ölümdür. Şehvetlerin, kirli emellerin, âdi menfaatlerin bataklığından kurtulmak onlar için sanki intihardır. İşte bu sefil hayatın dışına çıkmamak için; kendilerini hakka, hidâyete çağıran seslere karşı kulaklarını tıkırlar. Rahmanî ışıklara karşı gözlerini kaparlar; ilahî dâvetin nurundan gözleri kamaşır, âdeta kör olurlar.

Ama İslâm'ın kendilerine sağlamış olduğu izdivaç, miras, ganimet veya bulundukları yerde makam, mevki, koltuk kapmak gibi dünyevî menfaatler karşısında ise keyiflerine diyecek yoktur. Onları elde edebilmek için koşarlar, çirpınırlar. Göstermelik imanlarının zırhına bürünerek herkesten fazla pay elde etmeye bakarlar. Ne vakit de cihad, zekât, namaz, oruç vs. gibi tekliflerle karşılaşılırsa, işte o zaman dizlerinin bağı çözülür, yerlerinde kalakalırlar. Bahane üstüne bahane uydururlar, müslümanları kandırmanın bin bir yolunu ararlar. Yalanlar, yeminler, kendilerini temize çıkarma gayretleri birbirini takip eder. İşte sahte imanları sayesinde elde etmiş oldukları dünyevî menfaatlerin karşılığını, daha ölmeden önce korku ve zillet içinde böylece ödemiş olurlar.

Karanlıkların, gök gürültülerinin, şimşeklerin o ürpertici atmosferinde yaşamak ne kadar fecidir. Her an ölmek... Her an dirilmek... Ne imanın engin ve ebedî saadeti, ne de mutlak küfrün ölü veya felçli bir uzun duygusuzluğu içindeki donmuş ve taşlaşmış hayatı... İkisi arasında daima bocalayıp durmak... Kendine mahsus bir barınaktan mahrum olup, onun bunun yanında sığıntı hayatı; iğreti, sahte, taklitten ibaret bir yaşayış... Zillet ve meskenet içinde her an suçüstü yakalanmanın, maskesinin düşüp foyasının meydana çıkacağı endişesinin, koğulmanın, her an açıkta kalmanın ıstırabını duymak... İşte münâfık hayatı!..⁹⁵¹

951 Ali Rıza Temel, İslâm Dâvâsı ve Münâfıklar, Bahar Y., s. 9 ve devamı

MÜNÂFIKLARLA MÜ'MİNLERİN TOPLUMSAL BAĞLARI

Münâfıklar, her ne kadar mü'min sıfatını taşıyorlarsa da, insanların gözünde kesin kâfir sıfatını da taşımazlar. İç dünyalarındaki dalgalanma, bazen iman yönüne, bazen da küfür yönüne yelken açar. Tabii ki durum, Allah katında münâfığın küfür safında olduğu gerçeğini değiştirmez. Yalnız toplum içinde, kalplerindekini sakladıkları için müslümanmış gibi muamele görürler. Bu durum, eylem olarak fesat, anarşi, terör çıkarmadan oturdıkları zaman için geçerlidir. Fesat çıkarmaya, toplumun huzurunu bozmaya yönelik hareketlere giriştikleri anda onlara gereken ceza verilir.

Her ne kadar sessizce oturdıkları zaman onlara müslüman muamelesi yapmak gerekirse de, bu onlarla dost olmayı, velâyet bağlarını gerektirmez. Onlardan her zaman sakınmak, temkinli olmak müslümanların yararınadır. Onların getirdikleri haberlere araştırmadan inanmamak gerekir. Yoksa toplumu ifsad edici sonuçlar ortaya çıkabilir. *“Ey Peygamber, kâfirlerle ve münâfıklarla cihad et, onlara sert davran. Onların barınakları cehennemdir. Ne kötü yer!”*⁹⁵², *“Ey Peygamber, Allah’tan sakın, kâfirlere ve münâfıklara itaat etme!”*⁹⁵³, *“Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme, eziyetlerine aldırma. Allah’a tevekkül et, vekil olarak Allah yeter.”*⁹⁵⁴

GÜNÜMÜZDE MÜNÂFIK

Münâfıklığın İslâmî bir toplumun oluşumu ile ortaya çıktığına göre, günümüzde de İslâm egemenliği altında yaşamadığımız düşünüldüğünde, münâfıklar bugün de var mıdır? Bunları hangi ölçüye göre tespit edeceğiz?

İçinde yaşadığımız dünya, İslâmî kurallar üzerinde ayakta durmuyor. Zâlimlerin, sömürücülerin ve aldatıcıların tahakkümü ve zorbalığı ile cahillerin ifsad ettiği dünyamızda buna dur diyecek bir etkin İslâmî toplum da mevcut değil. Fakat Kur'an'da ve sünnette tanıtılan nifak özelliklerine sahip münâfık karakterli insanların oldukça fazla olduğunu görmemek için çok cahil veya kör olmak gerekiyor. Münâfıkların, İslâm'ın hâkim olmadığı yerlerde de bulunmasının sebebi, toplumların geleneksel de olsa, arı duru ve tevhide dayalı olmasa da bir İslâmî kültüre sahip olmaları, birtakım normlar oluşturmuş ve bu toplum içinde insanların bunlara uymak zorunda kalışı münâfık tavırları ortaya çıkarır. Örneğin oruç yemenin çok ayıp sayıldığı Anadolu'nun bazı bölgelerin-

952 9/Tevbe, 73; 66/Tahrîm, 9

953 33/Ahzâb, 1

954 33/Ahzâb, 48

de oruç tutmayan ve gönlünde oruca bir saygısı olmayan kimseler bile oruç tutuyor görünürler. İslâm'a saygılı ve dinî duyguları güçlü olan kitlelerin oylarını alabilmek için seçim dönemlerinde camilere giden, namaz kılan, ezan okunurken konuşmasını kesip dinleyen, konuşmalarında Allah'ın adını sıkça anan politikacılar, seçildikten sonra başörtü düşmanlığı, laikliğin savunuculuğunu yapıyorlarsa, Allah'ın indirmedığı yasalara ses çıkarmıyorlar, hatta kendileri böyle yasalar çıkarıyor ve tâğutun hükümleriyle hükmediyorlarsa... münâfıkları çok uzaklarda, sadece Medine'lerde aramamak gerekiyor.

Münâfıklığın karakteristik özelliği, iki yüzlülüktür. Günümüz tabiriyle çifte standartlıktır. Müslüman müşterileri çekebilmek için İslâmî kıyafetlere bürünen tezgâhtarlar bulundurup, ölçü ve tartıda adaleti gözetmeyen, insanları sömürmek için her yolu meşru gören, yalan söyleyen, aldatan tüccar ve esnaflar her tarafta boy atarken, münâfıkları uzayda mı aramak gerekiyor? Müslümanlarla birlikte olduğu zaman İslâmcı kesilen, onlardan ayrıldığında İslâm dışı hayat sürenlerle bir araya gelince, müslümanların arkasından konuşan, onların taklidini yaparak eğlenen ve onları karalayan kimselerin münâfık olma ihtimali büyüktür. Müslümanların dikkatle sakınmaları gereken münâfıkların başında İslâmî grupların, cemaatlerin içine sızan ajan-provokatör münâfıklar gelir. Bunlar, müslümanların arasını açmak, onları birbirine düşman ederek güçlenmelerini ve tehdit unsuru olmalarını önlemek için çalışırlar. Müslüman cemaatlerin birbiri aleyhinde asılsız yalanlar ve iftiralar üretirler.

Müslüman, münâfıklık özelliklerini bilmeli, bu tür özellikleri taşımaktan şiddetle kaçınmalı ve bu tür özellikleri taşıyan kimselerle dostluk ve velâyet bağı kurmamalıdır. Yoksa zamanla onun davranışlarında da aynı tür özellikleri görmek kaçınılmazdır. İnsanı nifaka, münâfıklığa sevkeden şey dünyevî menfaatler ve şeytanî telkinlerdir. Dünyanın gelip geçici, âhiretin ise kaçınılmaz son olduğunu aklından çıkarmayan müslümanlar şeytanın etkisinden kolay sıyrılarak nifaktan uzak durabilirler. Ama, dünyayı Allah'tan çok seven, âhireti aklına getirmeyen kimseler, Allah'a ve âhiret gününe iman ettiklerini söyleseler bile bu onlara bir fayda sağlamaz. ***“İnsanlardan bazıları Allah'a ve âhiret gününe iman ettiklerini söylerler; oysa onlar mü'min değillerdir. Onlar, Allah'ı ve mü'minleri aldatmağa uğraşırlar; fakat kendilerinden başkalarını aldatamazlar da farkında olmazlar.”*** ⁹⁵⁵

İslâm ile küfür arasındaki mücadele Kıyâmete kadar devam edecektir. Kâfirlerin verdikleri mücadele yöntemlerinden biri de nifaktır. İslâm itikadını

955 2/Bakara, 8-9

içten yıkıp, ümmeti birbirine düşürerek parçalamak için, müslümanların arasına satılık uşaklar vasıtasıyla girerek faaliyet gösterirler. Bu nifak hareketleri, asr-ı saadetten günümüze kadar devam edegelmiştir. Kur'an, her dönemde görülecek bu fitneci tavırları, komplo ve ifsad hareketlerini uzun uzun üzerinde durarak mü'minlere haber veriyor. Münâfıkların şeytanî oyun ve hileleri için mü'minler uyarılarak, onlara karşı uyanık olmaya çağırılıyor.

Bir kimsenin münâfıklığına kesin olarak hükmetmemiz her zaman mümkün olmamakla beraber, nifak alâmetlerini taşıyan kimselere saygı ve sevgi göstermek, onları sırdaş ve dost kabul etmek caiz değildir. Onlara liderlik, yöneticilik gibi görevler vermemiz, kurda kuzuyu teslim etmekten daha az bir tehlike değildir. Onlara toplum içinde şahsî itibar sahibi olmalarına zemin hazırlayacak ilgi ve teveccühden kaçınmak şarttır. İzzet, şeref ve itibar sadece Allah'a, Rasûlü'ne ve mü'minlere ait olduğu halde; münâfıkların kof ve yaldızlı varlıkları önünde küçülüp onları efendi, sayın denilecek saygın mevkîye getirenler, onları sevenler, beraber olanlar o zümreye dahil olanlardır. Kişi sevdiği ile beraberdir.

Tavuklara, özgürce kümeslerini seçme hakkı verilen tilkilerin rejimi diyebileceğimiz demokrasi yönetimlerinde, kitleleri avlamak için münâfıklar tarafından kurulmuş sihirbaz göz boyamaları ve soytarı sahneleri iletişim kolaylıklarıyla her tarafa etki edebilmektedir. Özellikle seçim zamanlarında veya iş başındaki aktörlerce sürekli olarak zavallı kitleler kolayca avlanmakta, oyunlarla, hilelerle toplum uyuşturulmaktadır. Münâfıkların tek korkuları, maskelerinin düşmesi ve hileli oyunun iç yüzünün anlaşılmasıdır. Bunun için de gerektiğinde ve gerektiği kadar, toplumun inançlarını savunur gözükmekte ve müslüman rolüne girmeğe çalışmaktadırlar. Politika, günümüzde nifakın en etkin alanlarından biridir. Düzen de her zaman açık bir şekilde putçu değildir; bazen cahil kitleyi kandırabilmek için gerektiğinde münâfıkça tavırlara girebilmektedir. Zaman zaman sahnelenen İslâmizasyon oyunları, verilen tavizler, nifak düzenlerinin sırttan maskeleridir. Her biri başarılı birer aktör olan münâfıkların, bazı cemaatleri bile cezbeden bu İslâmcılık oyunu, cahil müslümanları yanıltmaktadır. Bu oyunlar, diğer taraftan da İslâm adına girilen her türlü samimi ve ciddi çalışmaları baltalamakta; dâvânın kara sevdalıları ve gerçek temsilcileri, aldatılan çoğunluğun uyarılması için alternatif oluşturmamakla suçlanmaktadır.

“Mü'min, bir delikten iki defa ısırılmaz.” Müslümanlar, üç buçuk münafığın oyuncağı olmaya devam eden körler ve avanaklar topluluğu değildir. İzzet ve itibarımıza tekrar kavuşabilmek için, bu dâvânın en sinsi ve en tehlikeli

düşmanları olan münâfıkları tanımak ve onların oyununu bozmak zorundayız. Müslümanların hâlâ birtakım canbazlık ve sahteliklere kanıp şeytanların oyuncağı olmağa hakkı yoktur. Her şeyden evvel müslüman, ferâset sahibidir. Herkesin ve her şeyin yerini en hassas şekilde tayin eden bu mânevî sezgi gücüne, yani ferâset ve basirete erdirecek Kur'an'a sarılmalıyız.

SORULAR

- 1) Nifak ve münâfık kelimelerinin lügat ve terim anlamlarını açıklayınız.
- 2) Kur'an'da özellikleri anlatılan itikadî münâfıklarla, hadislerde özellikleri açıklanan amelî münâfıklar arasındaki benzerlik ve farkı izah ediniz.
- 3) Kimlere "münâfık" hükmü verilebilir? Amelî münâfıklara mı, yoksa itikadî açıdan nifaka bulaşan insanlara mı? Sebebiyle birlikte açıklayın.
- 4) İnkârcı kâfirlerle münâfıklar arasında ne gibi farklar vardır? İslâm ve Müslümanlar için hangi tip daha zararlıdır, niçin?
- 5) Riyâ ile münâfıklık arasında ne gibi benzerlikler ve ilişki vardır, açıklayın.
- 6) Âyet-i kerimelerde münâfıklar hakkında zikredilen üç âyetin mealini veriniz.
- 7) Hadis-i Şeriflerde münâfıkların alâmetleri hakkında üç özellik sayınız.
- 8) Münâfıklara ve münâfık olma ihtimali olanlara karşı Müslümanların nasıl davranması gerekmektedir?
- 9) Günümüzde münâfık var mıdır? Varsa onları nasıl tanıyabiliriz?
- 10- Münâfıkların mescid (parti, dernek, vakıf, hayır kurumu) ve benzeri faâliyet yeri açmaları konusuna, Kur'an'dan yola çıkarak açıklama getiriniz.

7. Ünite

TUĞYÂN VE TÂĞUT

- Tuğyân; Anlam ve Mâhiyeti
- İnsanı Tuğyâna Sevkeden Şeyler
- Siyasî Otoritenin Tuğyânı
- İnsanlara Zulüm de Siyasî Otoritenin Tuğyânıdır
- Tuğyâna Karşı Müslümanların ve Özellikle Âlimlerin Tavrı
- Siyasî Otorite ve Yöneticinin Tuğyânını Başkalarına Ulaştırması/Tâğut'laşması
- Tâğut Kimdir?
- Siyasî Rejimler, Hüküm ve Yetkiyi Allah'tan Almıyorsa Tâğuttur
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- Tuğyân ve tâğut kavramlarının sözlük ve terim anlamını ifadelendirebilmek.
- İnsanı azgınlığa, tuğyâna sevk eden şeyler hakkında bilgi verebilmek.
- Siyasî otoritenin tuğyânına ne ad verildiğini ve bu tuğyana karşı müslümanın nasıl bir tavır alması gerektiğine âyetlerden yola çıkarak açıklık getirebilmek.
- Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen yöneticiler hakkında Kur'an'ın hangi hükümler verdiğini ve Müslümanların bu insanlara karşı nasıl davranmasını istediğini açıklayabilmek.
- "Tâğut"un kim ve ne olduğu konusunda Kur'an'dan ve âlimlerin açıklamalarından yola çıkarak doyurucu bilgi verebilmek.
- Günümüzdeki siyasî rejimlerin, hükmü ve yetkiyi Allah'tan almadıkları için, tâğut kavramıyla ilgili hükümlerinin ne olduğunu genişçe açıklayabilmek.

TUĞYÂN; ANLAM VE MÂHİYETİ

Tuğyân, taşkınlık, azgınlık, sınırı aşmak demektir. Fiziksel güçlerin normal sınırları aşacak şekilde faal hale gelmeleri de tuğyânla ifade edilmiştir. **“Su tuğyân ettiğinde (kabarıp taşıdığında) sizi akıp giden (gemi)de taşıdı.”**⁹⁵⁶ Bu şekilde taşan ve her yeri kaplayan şeye tâğîye denilmektedir. Kavram olarak tuğyân, isyan ve günahıta, sınır tanımayacak ölçüde ileri gitmektir. İnsanın haddi ve ölçüyü aşması demektir. İnsanın haddi; Allah'ın, onun için koyduğu sınırıdır ki, kişinin onu aşması câiz değildir. İnsanın değeri, Allah'a kul olması itibarıyla; onun için Rabbine itaati ve sürekli kulluk sınırı içinde bulunması gerekir. Ne zaman, Allah'ın insan için koymuş olduğu aşılmaması gereken hududu aşar, ölçüyü geçirir tuğyâna düşmüş, Allah'a isyan etmiş olur. Tuğyân kelimesi, türevleriyle birlikte Kur'an'da 39 yerde geçer. Bu türevlerden 8'i, tâğût şeklindedir. Tâğût, tuğyânı yaşayan ve yaşatan kişi veya güç anlamındadır.

Tuğyân, istikametten bir sapmadır.⁹⁵⁷ Tuğyâna sapmanın musallat edeceği denge bozukluğu (hastalık) insanı aldatır, kuruntu ve hayale esir eder. İnsan bu duruma gelince nefsinin oyuncacı olur ve karanlığı ışık zannetmeye başlar. Kur'an, bu özelliği belirtirken, inkârcıları **“tuğyânları içinde oynayıp oyalanan gâfiller”** olarak tanıtır.⁹⁵⁸

İnsan, belli nimetlere kavuştuğu ve kendisini başkalarından müstağnî zannettiği, kendisinde istediğini yapabilecek bir güç, bilgi ve yetenek vehmettiği zaman, artık Allah'ı da unuttur; gerçek kudret, ilim ve dilediğini yapabilme güç ve irâdesine sahip olanın yalnızca Allah olduğunu aklından çıkarır. Bu durum, insan için tuğyâna açılan bir kapıdır; artık dilediğini yapar, hak hukuk ve hiçbir sınır tanımaz. Allah'a ortak koşmaya, nefsinin O'nun yerine geçirip hevâ ve heveslerinin peşinden gitmeğe girer. İşte, bu hal tuğyân halidir. Bu tür insanlar da Kur'an diliyle tâğûdîdir.

Kur'an, bozgunculuk yapmayı, kendi izinleri olmadan halkın, yoksulların din değiştirmelerine ve dinlerini yaşamalarına rızâ göstermemeyi, kendi üstünlüklerini tartışmasız kabul etmeyi, sadece kendi kuvvetlerine güvenmeyi, bu nedenlerden dolayı şımarıp böbürlenmeyi, yeryüzünde çalım satıp gösteriş yaparak yürümeyi, kısacası velî edindikleri şeytanın taraftarı (hizbi) olmayı, tuğyâna kalkışanların vasıflarından sayar.⁹⁵⁹

956 69/Haakka, 11

957 11/Hûd, 112

958 Bak. 6/En'âm, 110; 7/A'râf, 186

959 Bak. 17/İsrâ, 16; 20/Tâhâ, 71; 23/Mü'minûn, 47; 41/Fussilet, 15; 40/Mü'min, 75; 8/Enfâl, 47; 58/

Âyetlerden anlaşıldığına göre tuğyân, hak hukuk ve sınır tanımamak, inatçı ve zorba bir tavır içerisinde olmak, böbürlenmek, kibir göstermek ve zulmetmek, insanlığı ezmek, mallarını gasbetmek, insanlara acımamak ve dolayısıyla Allah'ı bir ve gerçek Rab olarak tanımayarak O'na ortak koşmak, kısacası nefsinin, hevâ ve hevesinin peşinde gitmek ve bâtil ile hüküm vermektedir.

Yalancılık, isyan ve şerefsizlik etmek tuğyân olarak belirtilir.⁹⁶⁰ Tuğyân, istikametten bir sapma olarak değerlendirilir. **“Sen, beraberindeki tevbe edenlerle birlikte, emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Aşırı gitmeyin. Doğrusu Allah, yaptıklarınızı bilir.”**⁹⁶¹

Aşırı tüketim ve yemekte sınırı aşmak da bir tuğyândır. İsrail oğullarına verilen dünyevî nimetler belirtildikten sonra, aşırı gıda tüketiminin yasaklandığı anlatılır: **“Size verdiğimiz rızıkların temizlerinden yiyin. Bunda aşırı (ölçüsüz) gitmeyin ki gazâbıma çarpılmayasınız. Gazâbımı hak eden, şüphesiz mahvolur.”**⁹⁶²

Dengeyi bozmak, tartı ve ölçüde adâletsizlik de tuğyândır. **“Sakin dengeyi bozmayın. Ölçüyü adâletle tutun ve eksik tartmayın.”**⁹⁶³ Buradaki ölçü ve tartıya riâyet, doğruluk ve haklılık ölçüsünden şaşmamak biçiminde de anlaşılmıştır.

Kur'an; Firavun'un, Nuh kavminin, Semud kavminin ve daha başka üzerlerine Allah'ın gazâbının hak olduğu kavimlerin durumlarını tuğyân kelimesiyle açıklar. Bunlar, kendilerini yeryüzünün en büyük ve istediklerini istedikleri biçimde yapabilecek gücü olarak görüp tam bir istiğnânın içine girmişler, tuğyânın içine dalmışlardır. Semud kavmi bağlarda, bahçelerde, çeşme başlarında ve hurmalıklar arasında zevk ve safa içinde yaşayıp müsriflerin emrine itaat etmekle ve Sâlih (a.s.)'in uyarmalarına kulak tıkayarak Allah'ın âyetlerine yüz çevirip O'na şirk koştukları yetmiyormuş gibi bir de kendilerinin istedikleri bir mucize olan deveyi boğazlamakla⁹⁶⁴ tuğyânkâr olmuşlardı. Âd kavmi, ebedi hayat umuduyla köşkler dikip boş şeylerle uğraşırken, yakaladıklarını

Mücadele, 19

960 79/Nâziât, 17, 21-24

961 11/Hûd, 112

962 20/Tâhâ, 80-82

963 55/Rahmân, 8-9

964 26/Şuarâ, 146, 157

zorbaca yakalar ve yeryüzünde fesat çıkarırken Hûd (a.s.)'in çağrısına uymayarak Allah'a şirk koşturmayaya devam etmekle tuğyân içine batmışlardır.⁹⁶⁵

En zâlim ve en tuğyânkâr olarak nitelendirilen Hz. Nuh'un kavmi⁹⁶⁶ kendilerini üstün görüşlü ve mü'minleri de ayak takımı olarak değerlendirmeleri, Hz. Nuh'u taşlamakla tehdit etmeleri ve bir an önce kaçınmaya çağırdığı azâbı getirmesini istemeleri, çağrısına kulaklarını tıkayıp kibirli kibirli ayak diremeleri, büyük büyük tuzaklar kurup taptıkları sahte tanrıları bırakmamalarıyla⁹⁶⁷ **şehirlerde tuğyânda bulunmuş ve fesâdı artırmış** oluyorlardı.⁹⁶⁸ Aynı şekilde Fıravun da İsrailoğullarına akla gelmedik zulümler yapıyor, erkeklerini boğazlatıp kadınlarını kirletiyor, Hz. Mûsâ'nın çağrısına sağır kesilip Allah'a şirk koşuyor ve kendisini insanların en büyük Rabbi ilan ediyordu.

Kur'an, Nuh tufanı sırasında suların köpürüp azmasını tuğyân kökünden bir fiille (tağâ = tuğyân etti) ifade etmektedir. İlginçtir ki, suların tuğyânı ile boğulan Nuh devrinin zâlimlerini Kur'an, **"zulme sapan, tuğyân edip azan"** bir kavim olarak anmaktadır. "Ceza, amel cinsindendir" prensibi bu olayda net olarak kendini göstermekte ve insanın tuğyânını tabiatın tuğyânı ile cezalandıran sünnetullah'a bu âyetler dikkatimizi çekmektedir. Yine benzer bir durum Semud kavmi için de söz konusu edilmiştir. Haakka sûresi 5. âyette, Semud kavmi azgınlara "tâğîye" ile helâk edildikleri belirtilmektedir. Bu "tâğîye" de tuğyân kökünden türeyen bir isim olup, tuğyân eden insanları cezalandırmak için Allah tarafından devreye sokulan tuğyân edici bir tabiat kuvvetini ifade etmektedir. Bu âyette cümle o şekilde düzenlenmiştir ki, tâğîye, hem Semud kavmini helâk eden kuvveti, hem de bu kavmin helâkine sebep olan tavrı aynı anda ifade etmektedir: **"Semud kavmine gelince, onlar tâğîye (tuğyân eden, azan) bir topluluk oldukları için tâğîye ile (yani azıp kuduran bir tabiat kuvvetiyle) mahvedildiler."**⁹⁶⁹

Esas ceza âhirette olduğu halde, özellikle eski kavimlerden haddi aşırıp isyan eden, azarak kendinden başka güç tanımayan insana, Allah'ın emrine boyun eğen tabîî hadiseler (tufan, fırtına, zelzele vb.) yoluyla haddi bildirilir. Akıl sahibi ve şerefli olarak yaratıldığı halde baş kaldırıp isyan eden, her istediğini yapabileceğini zanneden azgın insan, akıl sahibi olmadığı halde her emre

965 26/Şuarâ, 128-130

966 53/Necm, 52

967 11/Hûd, 27, 32; 26/Şuarâ, 11, 116, 71/Nûh, 7, 22-23

968 89/Fecr, 11-12

969 69/Haakka, 5

boyun eğen “Allah’ın askerleri”⁹⁷⁰ olan tabiat güçleri, yani doğal âfetler tarafından mağlup ve perişan edilir.

İNSANI TUĞYÂNA SEVKEDEN ŞEYLER

Tuğyân, insanın tabiatında vardır: “*İnsan gerçekten azar.*”⁹⁷¹ Âyetin hemen devamında, insanın tuğyânının temel sebebi gösterilir: İstiğnâ; yani insanın kendini kendine yeterli görmesi, kendisini hiç kimseye muhtaç olmayan bir konumda zannetmesi ve okumaması, vahiyyden/ilimden uzak olması.⁹⁷² İnsanı istiğnâya, dolayısıyla tuğyâna sürükleyen en büyük etken, ya malının çokluğu veya nüfuzlu otoritesidir. Birincisi malın tuğyânıdır; ikincisi ise otoritenin. Siyasî otoritenin tuğyânı tâğut kavramıyla ifade edilir. Tuğyânın her iki türü de değişmez sünnetullah gereği, helâk edicidir.

Allah, insanların azıp sapmamaları için her şeyi ölçü ile yaratmış, rızkı da belli bir ölçü ile insanlara vermiştir: “*Eğer Allah rızkı kullarının hepsine bol bol verseydi yeryüzünde azgınlık ederlerdi. Ama O, (rızkı) dilediği ölçüde indirir.*”⁹⁷³; “*İnsanın açık bir düşmanı olan şeytan*”⁹⁷⁴ ve “*kötülüğü çok emreden nefis*”⁹⁷⁵ insanı azgınlığa ve sapıklığa teşvik eder. Bunun için Kur’an, nefis ve şeytana karşı insanı sık sık uyarır ve onların vesvese ve saptırmalarına karşı uyanık bulunmayı emreder. Allah’ın bu uyarısı, insanlara olan lütuf ve merhametinin bir eseridir. Allah insanı başıboş bırakmamıştır.⁹⁷⁶ Başıboş bıraksaydı, insanın aleyhine olurdu; Âdemoğlu azıp sapardı. Bununla beraber, insanların çoğu bilgisizlikleri ve akılsızlıklar yüzünden iman etmemişlerdir.

Tuğyân, insan egosunun, kendini ilâhlaştırması, her şeyin, herkesin üstünde görmesi halinde ortaya çıktığında doruk noktadır. Kur’an’a göre, bu doruk noktanın tipik temsilcisi Firavun’dur.⁹⁷⁷ Firavun, bütün gücün kendi elinde olduğunu vehmediyor, insanları küçük görüyor, onları öldürüyor ve en kötü işkenceye maruz bırakıyordu.⁹⁷⁸ Firavun mantığına göre bütün insanlar onun kulu

970 48/Fetih, 7

971 96/Alak, 6

972 Bak. 96/Alak, 7 ve 1-5

973 42/Şûrâ, 27

974 12/Yûsuf, 5

975 12/Yûsuf, 53

976 75/Kıyâme(t), 36

977 Bak. 20/Tâhâ, 24, 43; 79/Nâziât, 17

978 2/Bakara, 49; 14/İbrahim, 6

kölesi; Mısır ve başta Nil olmak üzere tüm nehirler onun mülkü idi: *“Firavun, milletine şöyle seslendi: Ey milletim! Mısır hükümdarlığı ve memleketimde akan bu ırmaklar benim değil mi? Görmüyor musunuz?”*⁹⁷⁹ Firavunlar medeniyeti bir tuğyân medeniyeti idi; batışları bu yüzden olmuştur: *“Görmedin mi Rabbin ne yaptı? O sütunlar, saraylar sahibi Firavunlara. Onlar ki, ülkeler boyunca tuğyân sergilediler (azgınlık ettiler) ve oraları fesâda boğdular. Sonunda Rabbin onların üzerine azap kamçısı yağdırdı.”*⁹⁸⁰

Sünnetullah gereklerinden birini Kur’an belirtir: Bütün uygarlık ve saltanatların çöküşü tuğyân (azgınlık) yüzündendir. Bu, daha çok, maddî değerlere aldanarak azmaktır. Her çöküşün altında bu yatar. Tuğyâna sapanların cezaları, bir tabiat tuğyânı olan ateşle verilecektir. Cehennem, tabiat kuvvetleri tuğyânının çok güçlü bir belirişidir.

Tuğyâncı zâlimlerin cezalandırılmasında en uygun yol, cehennemle ceza yoludur.⁹⁸¹ Cehennem, bir gözetleme yeridir, tuğyâna sapmışlar için birdönüş/ varış yeridir.⁹⁸² Böyle olduğu içindir ki, cehennem ehli, birbirlerini suçlarken sürekli: “seni tuğyâna ben itmedim” şeklinde konuşacaklar; *“tuğyâna sapmış bir topluluk idiniz, haydi görün sonunuzu!”* hitâbını duyacaklardır.⁹⁸³

SİYASÎ OTORİTENİN TUĞYÂNI

Siyasî otoritenin tuğyânı, insanın kendisine verilen emretme ve yasaklama yetkisi ve gerektiğinde başkalarına zorla yaptırımı sebebiyle ölçü ve haddini aşması, Allah’ın koyduğu hükümlerle belirtilen hududullahın dışına çıkmasıdır. Bu tuğyân türü, genelde yönetici ve emir sahiplerinde olur. Çünkü onların güç ve yetkileri ve bu konulardaki azgınlık ve taşkınlıkları insanların genelini ilgilendirir. Siyasî otoritenin tuğyânı, bazen insanı rubûbiyet iddiasına kadar götürür. Bu, ya Firavun’un yaptığı gibi lisan-ı kaliyle (konuşma diliyle) veya nice tâğutun yaptığı gibi lisan-ı haliyle rablik iddia etmekle olur. *“(Adamlarını) topladı ve (onlara) bağırdı: ‘Ben sizin en yüce rabbinizim’ dedi.”*⁹⁸⁴

979 43/Zuhruf, 51

980 89/Fecr, 11-13

981 Bak. 79/Nâziât, 39

982 78/Nebe’, 21-22

983 50/Kaaf, 27; 37/Saffât, 23, 31; 38/Sâd, 55-56

984 79/Nâziât, 23-24

Siyasî otoritenin tuğyânına baş örnek Firavun'un tuğyânıdır. Onun haddini aşması ve ölçüyü kaçırmasının bir görüntüsü, rubûbiyet dâvâsı güdecek kadar gerçek Rabb'e; haklarını küçümseyecek, zulmedecek ve köleleştirecek kadar da insanlara karşı büyüklümesidir. Nitekim Allah, birçok âyetinde ibret ve öğüt almak için, Firavun'un tuğyânını ve bu azgınlığı yüzünden başına gelenleri tekrar tekrar anlatmıştır. Bu da insanların çoğunun otorite tuğyânıyla imtihana tâbi tutulduğunu gösterir. *"Mûsâ'nın haberi sana geldi mi? Hani Rabbi ona Kutsal Vadi'de Tuvâ'da seslenmişti: 'Firavun'a git, çünkü o tuğyân etti (azdı).'"*⁹⁸⁵ Buradaki tuğyânı, hem Yaratıcı'ya karşı, hem yaratılanlara karşı haddi aşmak olarak anlayabiliriz. Yani Firavun, küfürle Yaratıcı'ya karşı baş kaldırdı; halkı köleleştirmek ve onlara zulmetmek sûretiyle de yaratılanlara büyüklük tasladı.

Firavun, rubûbiyet (rab'lik) iddia ederek tuğyânın zirvesine ulaştı. O, bu bâtlı iddiasıyla, yöneticiliğini yaptığı vatandaşların kendisine, kendi kanunlarına uymalarını; Allah da olsa, kendi ilkelerine ters düşenlere itaat etmelerini yasaklıyor, bu mutlak itaat edilmeye kendini yetkili görüyordu. Fahreddin Râzî'nin yorumuna göre Firavun, rablik iddiasıyla şunları diyordu: "Ben, sizin terbiye eden, büyütüp geliştiren, ihsan eden rabbinizim. Size âlemde emredek ve yasak koyacak da ancak benim!"

İNSANLARA ZULÜM DE SİYASÎ OTORİTENİN TUĞYÂNIDIR

*"Görmedin mi Rabbin ne yaptı Âd kavmine? Yüksek sütunlarla dolu İrem'e? Ki şehirler arasında onun eşi yaratılmamıştı. Vâdide kayaları oyan Semûd'a? Ve kazıklar sahibi Firavun'a? Bunlar ülkelerde azmışlardı. Oralarda çok kötülük etmişlerdi. Bu yüzden Rabbin onların üzerine azap kırbacını çarptı. Elbette Rabbin her an gözetlemededir."*⁹⁸⁶ Bunlar ülkelerinde azmışlardı; yani isyan edip günah işlediler. İnsanlara eziyetle ve yeryüzünü fesâda uğratmakla haddi aşılar. Kazıklar sahibi Firavun denilmesi: Firavun, yere dört kazık çaktırır, işkence edeceği kimseleri ellerinden ve ayaklarından bu kazıklara bağlatır, o şekilde işkence ederdi. Bunun için veya kazık gibi askerleri çok olduğundan böyle nitelenmiştir. Âyetlerde ifade edilen **azdıkları ve çok kötülük ettikleri** de gösteriyor ki, bu azgın ve zâlim yöneticiler, Allah'a isyan edip baş kaldırdıkları gibi; zulüm ve düşmanlıkta da haddi ve ölçüyü aşmışlar, halklarına işkence ve eziyeti çoğaltmışlardı.

985 79/Nâziât, 15-17

986 89/Fecr, 6-14

TUĞYÂNA KARŞI MÜSLÜMANLARIN VE ÖZELLİKLE ÂLİMLERİN TAVRI

Tuğyânın temelinde “kibir” ve “benlik” yatar. Tâğutlardan biri olan şeytanın azgınlığının sebebi de kibir ve benlik idi. Tuğyân, küfür, şirk ve zulüm olarak insanlara yansır. **“Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür.”**⁹⁸⁷ Çünkü şirk, bile bile hakkı inkâr etmek, nimeti görmemek ve onu verene isyan etmektir. Bu, iman noktasından bir tuğyândır. İman açısından tuğyân içinde bulunan kimsenin, uygulama bakımından da zâlim olması doğaldır. Firavun’un tuğyânı buna örnektir. Uygulama açısından tuğyân ise, zulüm ve haksızlıktır. Özellikle yetki sahibi bir kimsenin, kendisini haklı gösterecek bazı gerekçelerle(!) adâletten ayrılması ve emri altındakilere zulmetmesidir. Zaten, Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyen yöneticinin zâlim olmaması beklenemez.⁹⁸⁸ Böyle kişilerin, hakkı korkusuzca söyleyen müslümanlar, özellikle de âlimler tarafından uyarılması gerekir. Tâğutlaşan yöneticiye (sultânun câirun) karşı hakkı söylemek, mazlumlara savunmak ve zulme engel olmaya çalışmak, en önemli ibâdetlerdendir. **“Cihadın en üstünü, zâlim yöneticiye karşı hak sözü söylemektir.”**⁹⁸⁹

Müslümanlar tarihi, zâlim sultanlara ve kötü yöneticilere karşı gelen güçlü bilginlerle doludur. Çoğu kez bu muhalefet, dil ve kalemde mızrak ve kılıca dönüştü. Tıpkı Abdurrahman b. el-İş’as ve beraberindeki fakih ve muhaddislerin, Haccac’ın tuğyânına ve Emevî devletinin sapmasına baş kaldırmaları gibi. Medine’nin ünlü fakih Said bin Müseyyeb, Hulefa-i Raşidin’in yolundan gitmeyen, mal-mevki ve nüfuz peşinde koşan Emevî emîr ve valilerinin, kendi itibarından yararlanmak için yaptıkları mal ve mevki tekliflerini reddediyor ve onların kötü emellerine âlet olmuyordu. Velid bin Abdülmelik’e biatı reddeden Said bin Müseyyeb’e 60 değnek ceza vuruldu. Tâbiin dönemi âlimlerinden Said bin Cübeyr, Haccac’ın zulmünü önce vaaz ve nasihatle önlemeye çalıştı, bu fayda vermeyince ona karşı ayaklandı ve şehid edildi.⁹⁹⁰

Halife Mansur’un zulmüne boyun eğmeyerek onun isteklerine âlet olmak için teklif edilen kadılık görevini reddeden Ebû Hanife de işkenceyle şehid edilmiştir. Diğer bir mezheb imamı Malik bin Enes de Halife Mansur’dan haksızlık ve zulüm gördü. Hz. Ali (r.a.) taraftarlarının isyanına fetva vermesi üzerine ona da işkenceler yapıldı. Her dönem, tâğutî düzenler tarafından zu-

987 31/Lokman, 13

988 5/Mâide, 45

989 İbn Mâce, Fiten 20

990 Yusuf el-Karadavi, bu destansı mücadeleyi tiyatro eseri şeklinde Âlim ve Tâğut adıyla kitaplaştırmıştır.

lüm ve işkence gören, hatta idam edilen çok sayıda âlim vardır. Bu konuda son dönemdeki âlimleri göz önüne getirirsek, hemen meşhur bütün âlimlerin isimlerini saymak gerekecektir: Said Nursi, Şeyh Said, İskilipli Âtîf Hoca, Süleyman Efendi, Ali Haydar Efendi, Hasan el-Bennâ, Seyyid Kutub, Abdülkadir Udeh, Mevdûdi, Ali Şeriati, İmam Humeyni, Muhammed Bâkır es-Sadr...

Örneklerden de anlaşıldığı gibi tuğyân (zulüm), ister mü'min geçinsin, ister kâfir, maddî gücü ve siyasî iktidarı elinde bulunduran yöneticilerin yakalandıkları bulaşıcı bir hastalıktır. Yöneticiler, bu hastalıktan ancak hiç taviz vermeden Allah'ın kitabıyla hükmederek adâlete sarılmak sûretiyle ve yanlarına müttakî âlim yardımcılar (müşavirler) olarak kurtulabilirler. Bunun gerçekleşmesi için de, öncelikle sistemin tâğutî olmayıp İslâmî olması gerekir. Adâletin gerçekleşmesi buna bağlıdır. Çünkü Allah'ın hükmü adâlet; onun zıddı ise zulümdür. *"Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir."*⁹⁹¹

SİYASÎ OTORİTE VE YÖNETİCİNİN TUĞYÂNINI BAŞKALARINA ULAŞTIRMASI/TÂĞUT'LAŞMASI

Tuğyânkâr insanların özellikle elebaşları ve önde gelenleri, kendi tuğyânlarını haklı göstermek ve insanlar üzerinde rableşip onların dünya hayatlarını düzenlemek için belli hükümler koyarlar. Böylece diğer insanlar da bunların koydukları hükümleri kabul eder, Allah'ın hükmünü bırakır, tuğyânkârların hükümleriyle muhâkeme olunmak ister ve böylece tuğyânkârlara hem ibâdet etmiş, hem de onları velî edinmiş olurlar. İşte, Kur'an, bunlardan birinci tür, yani tuğyânkâr olan ve başkaları üzerinde rableşip tuğyânlarını haklı çıkarmaya, dünya hayatını yönlendirip vatandaşlarının rabbi kesilmeye girişen insanlara tâğut der. Bu kelimenin tekili de çoğulu da aynıdır; yani tâğut bir yerde bir tane olabildiği gibi, işbirliği içinde birden fazla da olabilir. Tâğut, kendisini velî/dost edinenleri nurdan zulümâtâ çıkarır. Kendisi zulümât, yani karanlıklar içinde olduğu için kendi peşinden gidenleri de baş aşağı bu karanlıkların içine yuvarlar.⁹⁹² Böylece, tâğutun peşinden gidenler, onu velî/dost edinmekle ona ibâdet etmiş⁹⁹³ olurlar. Allah'a imandan önce 'lâ/hayır' tavrıyla tâğuta küfretmeleri, onu tanımamaları gerekirken onun koyduğu hükümlerle muhâkeme

991 5/Mâide, 45

992 2/Bakara, 257

993 5/Mâide, 60

olunmak istemekle Allah'a küfretmiş ve tâğuta iman etmiş olurlar.⁹⁹⁴ Artık, karanlıkları yırtıcı birer ışık olan Kur'an âyetleri böylelerinin ancak tuğyân ve küfrünü arttırır.⁹⁹⁵ Böylelikle, şirk toplumunun üzerine oturduğu üçlü de (tâğut, onun tanrısı olan nefsi, yani hevâ ve hevesi ile yardımcılarıyla tâğuta ibâdet edenler) tamamlanmış olur; tevhid toplumunun yerini alır veya karşısına geçer.⁹⁹⁶

TÂĞÜT KİMDİR?

Tâğut, kelime olarak haddi aşan, azan, hakikatten sapan, taşkınlık gösteren ve her sapıklığın başı gibi anlamlara gelir; İstilahta ise Allah'a isyan eden anlamında kullanılır. Allah'ın indirdiği hükümlere alternatif olmak ve onların yerine geçmek üzere hükümler koyan her varlık tâğuttur. Bunun insan olması, put, şeytan veya bunların dışında herhangi bir şey olması farketmez. Kur'an-ı Kerim'de: *"Andolsun ki, biz her kavme; 'Allah'a ibâdet edin, tâğuta kulluktan kaçının' diye (tebliğat yapması için) bir peygamber gönderdik."*⁹⁹⁷ İnsanlar, sadece Allah'a kul olma, yalnız O'na ibâdet etme hususunda istisnasız uyarılmışlardır. *"İman edenler Allah yolunda savaşırlar; kâfirler ise tâğut yolunda savaşırlar."*⁹⁹⁸ Yani insanlar ya Allah'a ibâdet edecekler veya tâğuta kul olacaklardır; bu iki yolun dışında üçüncü bir hal yoktur.

Kur'an-ı Kerim'de: *"Sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilen kitaplara iman ettik diye boş iddialarda bulunanlara bakmaz mısınız? Onlar tâğutun huzurunda muhakeme olmak (hükümlerine boyun eğmek) istiyorlar. Hâlbuki tâğutu inkâr etmekle (tekfir etmek, lanetlemekle) emrolunmuşlardır."*⁹⁹⁹ buyrulmaktadır. Kur'an'daki bütün bu âyetleri dikkate alarak şu hususu belirtmekte fayda vardır: Tâğutun hükümlerine râzı olanlar ve boyun eğenler, kâfirlerdir. Nitekim İbn Kesir, bu hususta şunları kaydediyor: "Bu âyet-i kerime-de¹⁰⁰⁰ Hz. Muhammed (s.a.s.)'e ve diğer peygamberlere iman ettiklerini söylemekle beraber, ihtilâf ettikleri hususlarda, Allah'ın kitabından ve Peygamber'in

994 4/Nisâ, 60

995 5/Mâide, 64

996 Ali Ünal, Kur'an'da Temel Kavramlar, Kırkambar Y., s. 320-321

997 16/Nahl, 36

998 4/Nisâ, 76

999 4/Nisâ, 20

1000 4/Nisâ, 60

sünnetinden kaçınıp, insanların kendi akıllarına göre (beşerî kanunlarla) hüküm vermesini isteyen kişinin iman iddiasını Allah reddetmektedir.”¹⁰⁰¹

Bugün dünyada; vahyi inkâr ederek, insanların çoğunluğunun rızâsına göre kurulduğu iddia olunan bütün demokratik sistemler, Allah'ın hükümlerine mukabil ve onların yerine geçmek üzere hükümler icad etmektedir. Dolayısıyla bütün demokratik sistemler, bu noktada “tâğutî” özellikler taşırlar. Bu, bir anlamda bütün ideolojik sistemler için de geçerlidir. Daha genel bir ifade ile, İslâm'ın dışındaki bütün sistemler tâğutîdir. Tâğutların hükümlerine göre yönetilen bütün yerlerde yaşayan mü'minlerin, Allah'ın indirdiği hükümlerin galip gelmesi uğruna cihad etmeleri farz-ı ayndır. Şurası unutulmamalıdır ki, tâğutun hükümlerine “evet” diyenler, Allah'ın dinine “hayır” demiş, küfretmiş durumundadırlar. Bunu ister bilerek, ister bilmeyerek yapsınlar durum asla değişmez. Çünkü bütün peygamberlerin insanlara; **“Allah'a ibâdet edin, tâğuta kulluktan kaçının”**¹⁰⁰² diye tebliğat yaptıkları âyetlerle sâbittir. Tâğutun hükümlerini inkâr etmeyen ve tâğutî güçlerle mücâdele vermeyen kimse, ne kadar âlim olursa olsun, “müsteşrik” çizgisini asla geçemez.¹⁰⁰³

Tâğut, Hakkı tanımayıp azan ve sapan her kişi ve güce verilen addır. Şeytana da bu yüzden tâğut denmiştir. Tâğut, hakka, hakikate ve imana karşı gelen, Allah'ın kulları için çizdiği nizamı ve sınırları aşan her şeyi ifade eder. Tâğut, bir şahıs olabileceği gibi, Allah nizamından alınmamış her türlü sistem, Allah'a bağlanmayan her çeşit fikir, düşünce, âdet ve alışkanlık da olabilir. Kim bütün bunları ne şekilde olursa olsun reddeder ve yalnız Allah'a iman edip bağlanır, sadece Allah'ın kanun ve nizamlarını kabul eder ve tüm yaşantısını buna göre düzenlerse, sağlam bir kulpa bağlanmış, yani kurtulmuş olur.¹⁰⁰⁴ Tâğutu reddetmeden iman eksiktir, yarımdır; böyle bir iman geçerli olmaz. Bu durum, aynen müşriklerin Allah'a inanması gibidir. Tâğut, Allah'a ibâdetten alıkoyan, Allah'a giden yolu tıkayan, dini Allah'a has kılmayı, Allah ve Rasûlü'ne tâbi olmayı önleyendir. Bu, cinnî ve insî şeytan olabileceği gibi, ağaç, beton, tunç, taş, mezar, inek, para, ateş, âdet ve sistem de olabilir. Günümüzdeki medya araçlarının çoğunu da bu kavramın içine koyabiliriz.

Mevdûdi'ye göre tâğut kelimesi, sözlük anlamıyla, sınırları aşan herkes için

1001 İbn Kesir, Tefsir, 1/519

1002 16/Nahl, 36

1003 Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler Kavramlar, İnkılab Y., s. 316-317

1004 2/Bakara, 256

kullanılır. Kur'an bu kelimeyi Allah'a isyan eden, Allah'ın kullarının hâkimi olduğunu iddia eden ve onları kendi kulu olmaya zorlayan kimse için kullanır. Eğer bir kimse Allah'a isyan eder ve O'nun kullarını kendisine boyun eğmeye zorlarsa, o zaman tâğuttur. Böyle bir kimse; şeytan, râhip, dinî veya politik lider, kral veya bir devlet olabilir. Bu nedenle bir kimse tâğutu reddetmedikçe Allah'a inanmış sayılamaz. Tâğutun, tekil ve çoğul anlamı birlikte kullanılır. Çünkü Allah'ı inkâr eden kimse, sadece bir tek değil; binlerce tâğutun kölesi olur.¹⁰⁰⁵ Tâğut, ilâhî olmayan hükümlere göre kararlar veren otorite demektir. Tâğut kelimesiyle, aynı zamanda, Allah'ı tek hâkim/egemen ve Rasûlü'nü nihâi otorite olarak tanımayan hüküm sistemleri de kastedilir.¹⁰⁰⁶

Seyyid Kutub da tâğutu şu şekilde tanımlar: Allah'ın emri dışındaki her çeşit sistem, Allah'ın şeriatına dayanmayan her türlü nizam tâğuttur. Tâğut, Allah'ın şeriatından başka bütün idare şekilleridir. Zira insan, ulûhiyet özelliklerinden birisini kendisine mal edip, adâletin ve hakkın ta kendisi olan şeriatın hudutlarını aşarak kendi egemenliğini ileri sürerse tuğyân etmiş ve kendi haddini aşmış demektir. Böyle bir şey, tuğyândır ve böyle iddialar ileri sürenler tâğî denilen haddini aşmış âsilerdir. Bunlara inananlar, bunlara tâbi olanlar şirk içerisindeyler, küfür içerisindeyler.¹⁰⁰⁷

Yusuf el-Karadavi'ye göre, Allah'ın şeriatı ile çatışan bütün gelenekler, rejimler, zâtında güç görülen eşya, insan ve putlar tâğuttur. Tâğut, kulun haddi tecavüz ederek, ibâdet ettiği, tâbi olduğu ve itaat ettiği şeydir. Her kavmin tâğutu, kendisine hüküm götürdükleri, huzurunda muhakemeleştikleri, ibâdet ettikleri, tâbi oldukları, yalnız Allah'a itaat edilmesi gerektiği yerde itaat ettikleri kimse veya varlıklardır. Bunların ve bunlarla ilişkisi olan insanların durumlarını düşündüğümüz zaman, insanların çoğunu Allah'a ibâdet ve itaatten yüz çevirmiş, tâğutlara ibâdet ve itaat eder halde görürüz.¹⁰⁰⁸

Nisa, 76. âyetine göre tâğut; Allah'a karşı olanların, uğruna savaştığı şey, nesne, insan, dâvâ, ideoloji olarak anlaşılmaktadır. Tâğut, itaatte Allah'a ortak koşulan her şeydir. Kendisine kayıtsız şartsız itaat edilecek tek merci Allah'tır. O'nun dışındakilere O'ndan dolayı itaat edilir. Bu tür itaatler, meşrûiyetini Allah'tan alırlar. Kur'an, Allah'tan başkasına itaati, tâğuta itaat ve ibâdet olarak

1005 Mevdûdi, Tefhimü'l- Kur'an, İnsan Y., c. 1, s. 202

1006 Mevdûdi, a.g.e. c. 1, s. 375

1007 Seyyid Kutub, Fi Zilali'l Kur'an, Hikmet Y., c. 3, s. 269

1008 Yusuf el-Karadavî, Tevhidin Hakikati, Saff Y., s. 57

nitelemektedir.¹⁰⁰⁹ İtaat edilen şey, Allah'ın hükümlerine aykırı olursa, itaat tâğuta itaatin ta kendisi olmaktadır.¹⁰¹⁰

Tâğut bir semboldür; küfrün, zulmün, şerrin, haksızlığın, adâletsizliğin, putçuluğun, azgınlığın, sapkınlığın ve daha aklınıza gelen tüm kötülüklerin sembolü. Bu sembol, bazen kendini Firavun ilan eden antik ya da çağdaş bir yönetici, bazen cansız bir eşya, bazen bir ideoloji, bazen da şeytan, uğur, şans, talih gibi soyut şeylerdir. Tâğut, insanoğlunun ilâhlaştırdığı her şeydir. Daha doğrusu tâğut, insanla Allah arasına gerilen şeylerin tümüne verilen ortak isimdir. Allah'ın koyduğu sınırları çiğneyen insan tuğyân etmiştir. İşte tâğut, o insana bu sınırları çiğneten şeydir. Eğer o şey insansa ve kâfirse ona itaat eden de kâfir olur; yok eğer insanın itaat ettiği tâğut münâfıksa ona itaat eden de münâfık olur. Tabii fâsıksa fâsık; zâlimse zâlim olur.¹⁰¹¹

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde tâğut, her türlü azgınlık, sapkınlık, aşırılık ve bâtil inanç ve davranışları sembolize eder. Tâğut, tuğyânı yaşayan ve yaşatmaya çalışan kişi ve güçtür.

Tâğut, her devirde Firavun ruhlu kişilerle, onların yordakçıları olan grubun genel adı, cins ismidir. Her devirde birden çok tâğut bulunur. Tâğutların, kabile çapında, millet çapında olanları yanında bölgesel ve enternasyonal olanları da bulunacaktır. Bunlar, birbirlerinden habersiz olabilecekleri gibi, organize de olabilirler. Hatta, İblisler parlamentosu (hizbu's-şeytan, evliyâu's-şeytan) gibi birlikler, beraberlikler vücuda getirebilirler. Tâğutlar, aralarında hiyerarşik bir düzen kurabilir, paralellik veya entegrasyona gidebilirler. Böyle olunca tâğutî sistemler, parlamentolar, prensipler geliştirilebilir. Meselâ, Muhammed İkbal, emperyalist batılların oluşturdukları sömürü düzeninin temsilcilerinin vücut verdikleri organizasyonu, İblisler parlamentosu diye anmıştır. Aynen bunun gibi tâğutlar parlamentosu deyimini de kullanabiliriz. Kur'an, bu noktada evliyâu't-tâğut (tâğutun dostları, görev arkadaşları, destekçileri) deyimini kullanıyor.¹⁰¹²

Bir kimse, Allah'a, meleklerine... inandığını ikrar etse, buna mukabil, tâğutî rejimleri (demokratik, laik, hümanist, kapitalist, sosyalist vs.) çağdaş devlet modelleri adı altında benimsese, doğruluklarına itikat etse, irtidat etmiş olur,

1009 16/Nahl, 36

1010 4/Nisâ, 60

1011 Mustafa İslâmoğlu, İman Risalesi, Denge Y., s. 70

1012 2/Bakara, 257; Kur'an'ın Temel Kavramları, 562

yani dinden çıkar. Kim, insanların maslahat ve iyiliklerini Allah'tan daha iyi bildiğini iddia ederek, insanlar üzerinde hükümler koymaya ve bunları tatbik etmeye gayret ederse "ilâhlık" iddiasına girişmiş olur. Her kim de bunların bu iddialarını doğrulayarak onlarla işbirliği yaparsa, tevhid akîdesini parçalamış, ilâhlara iman etmiş, kâfirler zümresine dâhil olmuş demektir. Bu açıdan "çağdaş devlet modelleri" iyi değerlendirilmeli, isimleri milliyetçi-mukaddesatçı dahi olsa, Allah'ın indirdiği hükümlere mukabil olmak ve onların yerine geçmek üzere doktrinler imal eden, bu doktrinleri insanların hayatına tatbik edeceğini ilân eden insanların tâğüt olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Bugün dünyada insanların beşikten mezara hayatlarını düzenlemek iddiasındaki meclisler, konsüller, krallar, kavimlerarası kuruluşlar, insanları teslim almış görünmektedirler.¹⁰¹³

Hiz. Âdem'den günümüze kadar, genel anlamda insanlığın iki tanrısı var olagelmıştır: Allah ve tâğüt... Tarih boyunca insanoğlu ya tevhid dinine mensup olmuş ve bu dinin tanrısı olan Allah'ı kendisi için yegâne ilâh edinmiş; ya da şirk dinine mensup olmuş ve bu dinin çok çeşitli olan tanrı veya tanrılarına ittiba etmiştir. İşte Kur'an, şirk dininin tanrı veya tanrılarına genel olarak tâğüt demektedir.

Günümüzde müslümanlık iddiasında bulunanların birçoğu bu bakımdan profan/bölmeli bir kafa yapısına sahip bulunmaktadır. Bu kimseler, bir yandan Allah'a iman ettikleri iddiasında bulunurken, diğer yandan İslâm'ın açıkça emrettiği ve yasakladığı şeylere ters düşebilmekte ve tâğütlerin yasalarına kabul-leri arasında yer verebilmektedirler. Oysa bir kalpte hem imana, hem de küfre yer verilmesi İslâm'a göre açık bir paradoks, gerçek bir çelişkidir. ***"Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapmanın cezası, dünya hayatında rezil ve rüsvaylıktır. Kıyâmet gününde de azâbın en şiddetlisine itilirler. Allah, yaptıklarınızı bilmez değildir."***¹⁰¹⁴

Bir kalpte hem iman ve hem de aynı zamanda küfür bulunamaz. Bu iki olgu, ateş ile barut gibi yanyana bulunamazlar. Birisinin yerleştiği kalpte diğeri yer yoktur. Mü'min, kâfir ve münâfıktan farklıdır; kendisine İslâm ile beraber bir veya birkaç dünya görüşünden veya ideolojiden sentezler yapan, bu kalemin bir şahsiyete sahip olamaz. Çünkü tevhidi, şirkten farklı kılan; başka felsefelerle, herhangi bir dünya görüşüne veya ideolojiye ihtiyaç duymaması, mü'minin bütün bir hayatını kuşatan yetkin bir inanç, bir pratik; kısa-

1013 Hüsnü Aktaş, Medeni Vahşet, Düşünce Y., s. 140

1014 2/Bakara, 85

cası bir sistem, bir yaşam biçimi olmasıdır. Bugün beşeriyet, Tevhid dininden uzaklaşarak, yeryüzünde egemen olan tâğutların dinine sapmış bulunuyor. Müslümanlık iddiasında bulunan yığınların Allah'a değil; tâğutlara ibâdet ettikleri su götürmez bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle Kur'an'ı öğrenmek, mânâsının derinliklerine dalmak ve onu pratik hayatlarına indirgemek isteyen her müslümanın, tâğut kavramının gerçek anlamını kavraması ve kavradığı tâğutu tüm kuralları ve kurumlarıyla birlikte reddetmesi, bu reddi davranışlarıyla göstermesi itikadî bir sorumluluktur.

SİYASÎ REJİMLER, HÜKÜM VE YETKİYİ ALLAH'TAN ALMIYORSA TÂĞUTTUR

Bugün yeryüzünde yürürlükte olan rejimlerin hemen hepsi, beşerî rejimlerdir ve hükümlerini kendileri koymakta; dolayısıyla da Allah'ın hükümlerine muhâalefet etmektedirler. O yüzden bu rejimlerin hepsi "tâğut" olarak isimlenir.

Bir kimse; Allah'a, âhirete ve inanılacak hususlara inandığını açıklasa; fakat demokratik, laik, sosyalist, kapitalist vb. rejimlerden herhangi birinin hükümlerini kabul edip itaat etse, böyle bir kimsenin irtidadına hükmedilir. Zira insanları yaratan Allah'tan başkası, insanların nasıl idare olunacağı hususunda ve onların sosyal yaşamlarına yönelik hükümler koyma yetkisine sahip değildir. Çökün hüküm koyan insan, o hükme tâbi olmasını istediği insanlardan üstün ve herhangi bir ayrıcalığa sahip değildir. Allah katında üstünlük, sadece takvâ ileidir.¹⁰¹⁵ Kendisinde böyle yetkiler gördükten sonra, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyip hevâ ve hevesleri doğrultusunda hükümler koyanlar aynı zamanda "ilâhlık" iddiâsı içindedirler. Dolayısıyla Allah'ın hükümleri dışında hüküm koyanlar ve o hükümlere isteyerek gönül rızâsıyla tâbi olanlar da, tevhid akîdesinin dışına çıkarlar. Tâğut, müslümanın en büyük düşmanıdır. Tâğut, devlet sistemlerini, ahlâkî değerleri ele geçirmiş ve onları müslümana zarar verecek bir hale dönüştürmüştür. Kısaca tâğut, müslümanı dört yanından kuşatmış bulunmakta ve müslümana müslümanca hayat hakkı tanımamaktadır. Tâğutî güçler, Allah'ın arzında, O'nun hükümlerine karşı tuğyân eden ve insanların üzerinde ilâhlık iddiasında bulunan otoritelerdir. Bunlarla sürekli olarak savaşmak farzdır.¹⁰¹⁶

1015 49/Hucurât, 13

1016 4/Nisâ, 76

Günümüzde Allah'ın indirdiği hükümleri bir kenara bırakarak, “hâkimiyet kayıtsız ve şartsız insanındır (ulusundur)” sloganına sarılan ve insanların çoğunun rızasına göre kurulduğu iddia edilen siyasî otoriteler, iktidar haline gelmişlerdir. Bu siyasî otoritelerin tâğüt hükmünde olduğu unutulmamalıdır. Daha açık bir ifade ile İslâm nizamının dışındaki bütün sistemler “tâğütî” özellikleri taşırlar. Kelime-i şehâdet getirerek, başka ilâhları ve tâğutları reddeden müslümanlar, bu sözlerini davranışlarıyla da ispatlamak zorundadırlar.

Allah, zâlim yöneticilere yardım etmeyi de haram kılmış, onlara küçük çapta meyil ve yardım anlamı taşıyan sözlerden, davranış veya tasvipten nehyetmiştir: *“Sakin zulmedenlere en ufak bir meyil duymayın; sonra size ateş dokunur (cehennemde yanarsınız). Sizin Allah’tan başka evliyânız/dostlarınız yoktur. Sonra (O’ndan da) yardım göremezsiniz.”*¹⁰¹⁷

İnsanlara zulmeden tâğütî siyasal otorite konusunda, unutulmaması gereken hususlardan biri, zâlim yöneticilerin, yardımcılar olmasa, zulmetmeye güçlerinin yetmeyeceğidir. Tâğütî yönetim ve kurumlardaki bu yardımcılar, zulüm ve tuğyânda yöneticinin kullandığı malzemeleridir. Zulüm ve tuğyân çarklarının dönmesi için bir taraftan ezen ve diğer taraftan ezilen dişlilerdir. Bu sebeple, onlar da aynen o zâlim tuğyânkâr gibi suçlu ve zulmünün cezasında ortaklırlar. Bundan dolayı Allah, Firavun ve avanelerini aynı vasıfla anmıştır: *“Gerçekten Firavun, Hâmân ve askerleri yanlış yolda idiler.”*¹⁰¹⁸ Allah, Firavun’u helâk edince, onları da helâk ettiğini açıklar: *“Firavun, askerleriyle birlikte onların peşine düştü. Deniz onları gömüp boğuverdi.”*¹⁰¹⁹; *“Biz de onu (Firavun’u) ve askerlerini yakalayıp denize atıverdik. Bak, işte zâlimlerin sonu nasıl oldu!”*¹⁰²⁰

Tâğüt tanımına girenler şunlardır:

a- Arzuları mâbudlaştırılan nefis, tâğuttur.

b- Allah'ın emir ve yasaklarını tanımayan, İslâm nizamı ile çatışan düzen ve düsturlara çağırان her fert ve önder tâğuttur.

c- Allah'tan gayrı, zâtında güç görülen eşya, insan ve putlar tâğuttur.

1017 11/Hûd, 113

1018 28/Kasas, 8

1019 20/Tâhâ, 78

1020 28/Kasas, 40

d- Şeytan tâğuttur.

e- Allah'ın şeriatı ile çatışan bütün gelenekler, esas alınan bütün rejimler tâğuttur.¹⁰²¹

Tâğutları destekleyen, onları ölçü alan, onlara sevgi besleyen her insan, Allah'a ibâdet ve kulluktan vazgeçip tâğutun kulluğunu kabullenen şeytan askeridir. Allah'ın emirleri ve yasaklarıyla çatışan nefsi, fertleri, önderleri, rejimleri ve ilkeleri reddetmedikçe, hâkimiyetin yalnız Allah'a ve O'nun nizamı İslâm nizamına ait olduğunu tasdik etmedikçe, tevhid kulpuna yapışılmaz.¹⁰²² Müslüman olmak için şart olan tâğutun şiddetle reddedilmesi, sadece sözle yeterli değildir. Ruhun derinliklerinde kasırgalaşan ve amelî hayatta neticeler doğuran fiilî bir red gerekir. Bunun için de tâğutla savaşmak lâzımdır. Bu savaşın gerekleri:

a- Allah'ın emir ve yasaklarına tâbi oluncaya kadar tâğut olan nefisle savaşmak,

b- Kişisel ve toplumsal hayatımızı Allah'a döndürmemize engel olan ve tâğut olan câhiliyye düzenleri ve tâğutî fikir babaları ile savaşmak.

İslâm'da emrolunan cihad, işte bu tâğutlara karşı verilmesi gerekli olan mücâdeledir. Tâğutla çatışmak, hakkı getirmek ve bâtılı gidermek için olacağından, her kesimden ve her iş yapanlardan bütün mü'minler, tâğutla mücâdele edeceklerdir. Bu, farz bir görevdir. Rabbimiz, mü'minleri tâğuta karşı kendi nizamının savaşçıları olarak takdim ediyor.¹⁰²³ Tâğuta ve ondan yana olanlara karşı mücâdele vermeyenler mü'min kalamazlar. Bunun içindir ki, Peygamberimiz: ***“Her kim (tâğuta karşı) cihad etmeden ve onunla mücâdele ederek hakkı hâkim kılma) arzusunu ruhunda duymadan ölürse nifaktan bir şube üzerinde ölür.”***¹⁰²⁴ buyurmuşlardır. Tâğutu kalben reddetseler dahi, fiilen onunla vuruşmayanlar, amelî hayatın icabı onunla anlaşma ve dostluk kurma yoluna gitmeye mecbur kalırlar. Bu da Allah ve tâğut dostluğunu bir araya getirmek olan nifakın ilk tezahürü olur. Hâlbuki Allah, tâğuta ancak kâfirlerin dostluk gösterebileceğini açık bir şekilde belirtmiştir.¹⁰²⁵

1021 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 2, s. 869

1022 Bak. 2/Bakara, 256

1023 4/Nisâ, 76

1024 Müslim; Riyâzü's- Sâlihîn, II, no: 1346

1025 Bak. 2/Bakara, 257

Müslümanlar, bugün Allah ve tâğüt hâkimiyetini, dostluğunu bir arada yaşatmağa çalışmak gibi sonu zulmet ve ateş olan çıkmaz bir yolun üzerindedirler. Namazı, orucu... kabul edip, hatta yerine getiren niceleri, İslâm'ın asrımızın yaşayan bir toplumsal ve siyasal düzeni olmasını lüzumlu bulmayanlar, Allah ve tâğüt hâkimiyetini bir arada tanımış oluyorlar. İslâm insanının yetiştirilmesini isteyen niceleri, materyalist eğitim sistemine mücâdele etmesizin rızâ göstermekle tâğüt dostluğuna sine açıyorlar. Ferdî mülkiyeti, Allah'ın mülk vb. hâkimiyetini kabul eden niceleri, faiz düzenini zaruri görmekle, tâğüt egemenliğine baş eğiyorlar. Ahlâk ve fazilet ölçülerinin yaşanmasını isteyen niceleri, kişisel çıkarları uğruna çeşitli çirkinlik ve kötülükleri yapmakla tâğüt dostluğunu açığa vuruyorlar. Bütün bu durumlar, kendisinden râzî olundukça veya tâğuta karşı bir iman ve amel harbi açılmadıkça bir küfürdür.¹⁰²⁶

Yaşadığımız toplum düzeni, fikir putlarıyla, câhiliyye örfü ve sistemleri ile ve sapıttırdığı öz nefsimizle, bizleri kuşatmış, tâğutu hâkim ve dost tanımak sapıklığı ile karşı karşıya getirmiştir. Öyle ki, fert, aile, cemiyet, sanat, ticaret, memuriyet, eğitim ve politika hayatının her bölümü bir kavşak noktası olmuştur. Bu kavşakta bir tek yol İslâm nizamına; diğer yollar tâğuta gidiyor: Abdullah bin Mes'ud anlatıyor: Hz. Peygamber bize bir hat çizdi ve sonra, **“bu Allah'ın yoludur”** dedi. Bu hattın sağına ve soluna da birçok hatlar (çizgiler) çizdi ve **“bunlar, birtakım yollardır ki her biri üzerinde kendisine çağırان bir tâğüt vardır.”** buyurdu ve şu âyeti okudu: **“Şüphesiz ki bu (İslâm) Benim dosdoğru yolumdur. Ona uyun. (Tâğuta ait) yollara tâbi olmayın ki, sizi O'nun yolundan saptırıp parçalamasınlar. İşte Allah (tâğutun kötülüklerinden) sakınasınız diye size bunları emretti.”**¹⁰²⁷

Yolların ayrılış noktasındayız: İnsan, ya tâğuta tâbi olup geçici zevkler peşinde koşacak; o zaman sonuç, dünyada zillet ve kullara kulluk; tâğuta kalben teslim olmak (iman etmek) sûretiyle hevâ ve heveslerine göre yaşamanın sonucu âhirette de varış, cehennem olacaktır. Veya tâğutları reddedip Allah'a dostluk; hayatını İslâm'ın hükümlerine göre tanzim edip izzetli, onurlu bir hayat ve cennet: **“Tâğuta kulluk etmekten kaçınıp Allah'a yönelenlere müjde vardır. (Ey Muhammed!) Dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah'ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.”**¹⁰²⁸ Bu iki inanç ve yaşama biçiminin dışında üçüncü bir durumdan söz etmek mümkün değildir!

1026 Bak. 4/Nisâ, 60

1027 6/En'âm, 153; İbn Mâce, Mukaddime 1; Ali Rızâ Demircan, İslâm Nizamı, Eymen Y., II/41

1028 39/Zümer, 17-18

*“İman edenler Allah yolunda savaşı; küfredenler de tâğut yolunda savaşırlar. O halde, şeytanın dostlarıyla savaşın; çünkü şeytanın hilesi zayıftır.”*¹⁰²⁹

TÂĞUTA KÜFÜR, TÂĞUTUN YAPTIĞI İYİLİKLERİ İNKÂR EDİP GÖRMEZDEN GELMEYİ DE KAPSAR

Bakara 256’daki âyet: *‘Fe men yekfur bi’t-tâğuti / Kim tâğuta küfrederse’* diye başlıyor. Âyetle geçen ‘tâğuta küfretmek’ nasıl olur ve neleri kapsar? Bu soruyu cevaplamak için ‘küfür’ nedir, onu tahlil etmek gerekir.

Küfür, ‘ke-fe-ra’ fiil kökünden masdar olup, lügatta ‘bir şeyi örtmek’ demektir. Bu anlamıyla tohumu toprağa eken ve böylece onu örtüp gizleyen çiftçiye küffar denildiği gibi, kılıcı örttüğü için kınına, karanlığı örttüğü için geceye, yıldızları örttüğü için buluta da kâfir denir. Bazı ibadetler ve tevbe de birtakım günahları örttüğü için bunlara da keffare(t) denilmiştir. Kâfir kişi de Allah’ın varlığını, ayetlerini, nimetlerini veya hükümlerini görmezlikten, bilmezlikten gelip inkâra gittiğinden bu ismi almıştır. Küfür kelimesi, Türkçe’de inkâr kelimesiyle karşılanır. Küfretmek; inanmamak, inkâr etmektir.

Kur’an, imana yüklediği tüm anlamların zıtlarını küfür kelimesine yüklemiştir. Zaten küfür de, bir inançtır; olumsuz bir inanç. Göğüsler iman için açıldığı gibi, küfür için de açılır.¹⁰³⁰

‘Küfür’, ‘iman’ın zıddıdır. Küfrü tanımak için zıddı olan imanı tanımak gerekir. İman, emn kökünden bir mastardır. Sözlük anlamı, birini sözünde tasdik etmek, onaylamak, kabullenmek itimat etmek, gönülden benimsemek, güvenmek/güvenilmek anlamlarına gelir. Türkçedeki inanmak kelimesi bunu aşağı yukarı karşılar. Demek ki **küfür de ‘birini sözünde tasdik etmemek, onaylamamak, kabullenmemek ona itimat etmemek, onu gönülden benimsememek, ona güvenmemek demektir.**

Küfür kelimesinin yukarıdaki anlamından yola çıkarak, **‘tâğuta küfretmek’, tâğutun varsa nimetlerini veya hükümlerini görmezlikten, bilmezlikten gelip inkâr etmek gerekiyor,** demek zorundayız. Buraya kadar küfür kelimesinin salt lügat anlamından çıkan zarûri bilgileri aktarmış olduk. Kelimenin bu anlama geldiğinden ‘tâğuta küfür’ kavramını bu doğrultuda şöyle açıklamamız gerekir:

¹⁰²⁹ 4/Nisâ, 76

¹⁰³⁰ 16/Nahl, 106

Tâğuta nasıl küfredilir, tâğutun neyini, nesini inkâr edip örteceğiz, neyi yok sayacağız' Tâğutun kendisini yok saymak, görmezlikten gelmek, onun varlığını inkâr etmek kast edilmiş olabilir mi' Hayır, olamaz! Çünkü tâğutun varlığını kabul edecek ki, onun hükümlerinin veya mahkemelerinin varlığını anlasın ve kanunlarını ve mahkemelerini kabul etmesin.¹⁰³¹ Varlığını kabul edecek ki, ondan (tâğuta kulluktan) kaçınsın.¹⁰³²

Küfür, aynı zamanda nimetleri inkâr, iyilikleri görmezlikten gelmek, yani nankörlük demektir. Kur'ân-ı Kerim'de tam 30 âyette küfür kelimesi, nankörlük anlamında kullanılır. Nankörlük, nimete karşı küfür, iyilikleri örtmek, nimeti ve yardımı inkâr etmek, yok saymak demektir.

Nankörlük kelimesi dilimize, Farsça'dan geçerek yerleşmiş bir kelimedir. Arap dilinde nankörlük; 'küfrân' ya da 'küfrânü'n-nimeti' kelimeleriyle ifade edilmektedir. Nankör kimseye de 'kâfirü'n-nimeti' denilir. Nankörlük; bir insanın başka bir insana karşı ya da Rabbine karşı nankörce davranmasına göre iki yönden ele alınabilir. İkinci tür nankörlük, insanın Rabbine karşı olan nankörlüğüdür. Zira bunda, insanın küfre girme ihtimali büyüktür. Her ne kadar küfür ile nankörlük ilk bakışta birbirlerinden tamamen farklıymış gibi görünse-ler de aralarında çok yakın bir benzerlik vardır. Birincisinde; Allah'ın varlığını, birliğini ya da inanmamızı emrettiği hükümlerini inkâr etme söz konusudur ki, bu açıkça küfürdür. Allah'ın verdiği nimetleri inkâr etmek, onları unutmaya çalışmak ya da unutmuş görünmek de haddi zatında küfürdür. Zira her iki durumda da, ikrar edilmesi vacib olan hakikatleri inkâr etme söz konusudur.

Kur'ân-ı Kerim'de, insanların Allah'a karşı nankörlüğünden söz edilirken, 'nankör' ve 'nankörlük' kelimelerinin, 'küfr' kelimesiyle ifade edildiğini görüyoruz: *"Nankörlük ettikleri için (bimâ keferû) onları işte böyle cezalandırdık. Biz, nankör (kefûr) olandan başkasını cezalandırır mıyız?"*¹⁰³³ Bu âyette geçen *'nankörlük ettikleri için'* sözü, Kur'an'daki *"bimâ keferû"* kelâmının mealidir. 'Nankör' kelimesi de 'kefûr' sözünün mealidir. Aynı şekilde, aşağıda-mealleri verilen âyetlerde¹⁰³⁴ geçen 'nankör' ile 'nankörlük' kelimelerinin tümü, 'küfr' kelimesinin türevidir.

1031 4/Nisâ, 60

1032 16/Nahl, 36; 39/Zümer, 17

1033 34/Sebe', 15-17

1034 27/Neml, 40 ve 16/Nahl, 112. âyetleri

“Yanında kitabdan bir ilim olan kişi; sen yerinden kalkmadan önce onu sana getirebilirim, dedi. Süleyman tahtı yanına yerleşivermiş görünce; bu, şükür mü edeceğim yoksa küfür (nankörlük) mü edeceğim diye beni sınavan Rabbimin lütfundandır. Şükreden, ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük eden de (ve men kefera) bilsin ki Rabbim Gani’dir, Kerîm’dir.” ¹⁰³⁵

“Allah, size güven ve huzur içinde olan bir kasabayı misâl verir; her taraftan oraya bolca rızık geliyordu. Ama Allah’ın nimetlerine nankörlük ettiler (keferat bi-enumi’llâh). Bu yüzden Allah onlara, yaptıklarına karşılık açlık ve korku belâsını tattırdı.” ¹⁰³⁶

Yukarıdaki âyet meallerinin ilkinde geçen ‘nankörlük ettikleri için’ sözü, Kur’an’daki ‘bimâ keferû’ kelâmının mealidir. ‘Nankör’ kelimesi de ‘kefûr’ sözünün mealidir. Aynı şekilde, ikinci ve üçüncü âyetlerde geçen ‘nankör’ ile ‘nankörlük’ kelimelerinin tümü, ‘küfr’ kelimesinin türevleridir. ¹⁰³⁷

İşte, Farsçadan Türkçeye geçtiği şekliyle nankörlük demek olan Kur’an ifadesi olarak ‘küfür’ Kur’an’daki ikinci anlamıyla nimeti tanımamak demektir. Nimetleri inkâr, iyilikleri görmezlikten gelmek demektir. Kur’ân-ı Kerim’de tam 30 âyette küfür kelimesi, işte bu anlamda, nimeti görmezlikten gelme, yani nankörlük anlamında kullanılır. Dolayısıyla, Kur’an’da 30 âyette geçen ‘küfür’ kelimesi, ‘nimete karşı küfür, iyilikleri örtmek, nimeti ve yardımı inkâr etmek, yok saymak’ anlamında kullanılmıştır. **Kur’an’ın en doğru tefsiri yine Kur’an’la yapılır. Kur’an’daki “tâğuta küfür”¹⁰³⁸ kavramının tefsirinin de, Kur’an’dan yola çıkarak; ‘iyilikleri örtmek, nimeti ve yardımı inkâr etmek, yok saymak’ olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.**

‘Tâğuta küfür’ kavramını başka türlü izah etmek zordur. Eğer buradaki ‘küfür’ kelimesinden ‘red, reddetmek’ anlamı kast edilseydi, ‘redd’ kelimesi kullanılırdı. Bilindiği gibi reddetmek anlamındaki ‘redd’ kelimesi Arapça’dır ve Kur’an’da (türevleriyle birlikte) tam 62 yerde kullanılmıştır. Başka yerde kullanılan ‘redd’ kelimesi, 2/Bakara 256’da ve 4/Nisâ, 60’da kullanılmamış, ‘küfür’ kelimesi kullanılmıştır. Demek ki, buradaki küfür kelimesini ‘redd’ anlamı vermek doğru değildir. Zaten Kur’an’da diğer âyetlerde de ‘küfür’ kelimesi, redd

¹⁰³⁵ 27/Neml, 40

¹⁰³⁶ 16/Nahl, 112

¹⁰³⁷ Halid Erboğa, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 5, s. 50-51

¹⁰³⁸ /Bakara, 256; 4/Nisâ, 60

anlamında kullanılmamıştır ki, bu âyetle kullanılmış olsun. Ama küfür kelimesi, Kur'an'da tam otuz yerde 'nimetleri, iyilik ve yardımları yok saymak, iyilikleri örtmek, inkâr etmek' anlamında kullanıldığına göre, bu âyetle de o anlamda kullanılmıştır diyebiliriz.

Kur'an, bizden tâğutların iyiliklerini örtmemizi, onların yardım ve iyiliklerini görmezden gelip yok saymamızı, yani inkâr etmemizi istemektedir. Kur'an bunun örneğini de bizzat kendi tavrıyla gösterir. Meselâ Kur'an, bazı (tâğut olmayan) kâfirlerin bazı olumlu taraflarını ifadeden kaçınmaz: *"Ehl-i kitaptan öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet bıraksan, onu sana noksansız îade eder."*¹⁰³⁹ İçki ve kumar hakkında da benzer tavır takınılır: *"Sana şarap ve kumar hakkında sorarlar: De ki: 'Her ikisinde de büyük bir günah ve insanlar için birtakım faydalar vardır. Ancak, her ikisinin de günahı faydasından daha büyüktür.'"*¹⁰⁴⁰ Fakat Kur'an, hiçbir âyetle tâğut kategorisine giren İblis'in, şeytanın, Firavun, Nemrud, Ebû Cehil gibi şahısların olumlu taraflarından bahsetmez. Onların iyi taraflarını örter, yok sayar.

Kur'an, onların hiçbir iyiliğini görmezlikten gelerek örnek olduğu gibi, bizim de tâğutlar konusunda benzer tavır takınmamızı, onların iyiliklerini örtmemizi, yani küfredip inkâr etmemizi istiyor. Çünkü o tâğutlar, sıradan kâfir gibi değildir. Biz, tâğut olmayan kâfirlerin olumlu yönlerini anlatabiliriz. Ama tâğutların asla. Çünkü onlar, yüz binlerce belki milyonlarca insanın şirke düşmesine, Allah'a isyan etmesine ve Cehenneme doğru adım atmasına insanları teşvik ediyorlar, hatta zorlayıp yönlendiriyorlar. Kişileri Allah'ın indirdiği kanunlardan mahrum bırakıyor, kendi kafalarından çıkardıkları hükümlerle insanlara hükmederek onları Allah'ın azâbına sürüklüyorlar. Böyle büyük cinayetler işleyen tâğutların insanlara dünyevî yönden bazı faydalar sağlaması gündeme getirilecek önemde midir? O küçük faydaların göz önüne getirilip inkâr edilmemesi, o tâğutların büyük cinayetlerini örtbas etmeye götürebilir. Kanserden can çekişen bir adamın ayağındaki mantarla uğraşmak veya binlerce adam öldürmüş seri katil bir canavar kişinin bu cinayetlerini görmezden gelip dilenciye verdiği yardımı öne çıkarmak gibi bir şeydir bu.

Kur'an, o yüzden sıradan kâfirlerden ayrı 'tâğut' kavramından bahseder ve bu özellikteki insanlara karşı tavır almamızı, onları (yaptıkları iyilikleri) inkâr etmemizi emreder. Bunu iman için bir esas kabul eder. Bu imanî esası çok iyi anlayan peygamberlerden hiçbiri, kendi dönemlerindeki tâğut saydıkla-

1039 3/Âl-i İmrân, 75

1040 2/Bakara, 219

rı yöneticileri en küçük çapta olumlu bir özellikleriyle zikretmemişler, onların hep kötülük odakları olduğunu bildirip onlarla hep mücadele etmişler. Sadece kendileri onlara tavır almakla yetinmemişler, kavimlerine onlara kulluktan, yani itaatten kaçınmaları gerektiğini ısrarla hatırlatmışlardır: **“Andolsun ki, Biz her kavme; ‘Allah’a ibadet edin, tâğuttan (tâğuta kulluktan) kaçının’ diye (tebliğat yapması için) bir peygamber gönderdik.”**¹⁰⁴¹ Tâğutların bazı iyi taraflarını gündeme getiren kimse, nasıl tâğuttan kaçınır’ Allah’a karşı bu kadar azgınlaşan, tuğyan eden tâğutun iyi tarafı olduğu nasıl kabul edilir’ Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyen tâğutlar, sadece kâfir değil, aynı zamanda zâlim ve fâsıktırlar.¹⁰⁴²

Kur’an’da iki çeşit yönetici vardır. Biri, hoşlanmadığımız durumlarda bile itaat etmek zorunda olduğumuz, Allah’ın indirdiğiyle hükmeden bizden olan yönetici, yani ‘ülû’l-emr’.¹⁰⁴³ İkincisi, hiçbir halde itaat edemeyeceğimiz, onun iyi taraflarını bile kabul edemeyeceğimiz kötülük odağı, şeytanın siyasal versiyonu ‘tâğut’. İşte bu ikinci yöneticiyi aynı zamanda inkâr etmemiz, iyiliklerini örtmemiz iman için şart koşuluyor.¹⁰⁴⁴ **Güne kâfirlere ültimatomla başlamamız Peygamberimizin sünneti:** Her sabah ilk işimiz namaz kılmak. Sabah namazının ilk kıldığımız sünnetinin ilk rekâtında Fâtiha’dan sonra ‘Kâfirûn’ sûresi okumak sünnettir. Bu sûrede **‘De ki: ‘Ey kâfirler! Tapmam sizin taptıklarınıza’ Sizin dininiz size, benim dinim bana!’**¹⁰⁴⁵ **Günümüzü de benzer bilinçle kapatıyoruz:** Gece, en son kıldığımız namaz yatsıdan sonra vitir namazı. Onun da en son rekâtında okuduğumuz kunut duası. Bu duada ‘ve nahlau ve netrukü men yefcuruk’ diye Allah’a söz veriyoruz. Yani diyoruz ki: **‘(Ey Allah’ım!) Biz Sana isyan eden (fâsıklık, fâcirlilik yapan) kişiyi (yönetimden, liderlikten) hal’ edip alaşağı ederiz, onu kendi haline terk ederiz.’** Nahlau (hal’ ederiz) derken kullandığımız hal’ kelimesi, ‘ehl-i hal’ ve’l-akd’ denilen yöneticiyi azletme ve yeni bir yönetici atama konusunda ehil olan şahısların yaptığı iştir. ‘Yöneticiyi makamından indirmeye, alaşağı etmeye’ hal’ etme denir. Ve netrukü: Terk ederiz, onu yardım(cı)sız bırakır, onunla ilişkilerimizi keseriz, ona destek olmayız, onu inkâr ederiz. İşte, bizim namazımız bile tâğutlara bir ültimatom ve onlara karşı nasıl tavır takınacağımıza dair bir ahid ve söz verme, bir siyasi bilinçtir.

1041 16/Nahl, 36

1042 Bk. 5/Mâide, 44, 45, 47

1043 4/Nisâ, 59

1044 2/Bakara, 256

1045 109/Kâfirûn, 1, 2, 6

Kur'an bütün peygamberlerin tâğutlara kulluktan insanları kaçındırma göreviyle görevli ¹⁰⁴⁶ iken ve bu görevi bazıları hayatlarını feda etme pahasına, diğerleri de birçok çile ve eziyet çekmesine rağmen bu görevi yaptıklarını, aksinin düşünülmeceğini belirtelim.

“Allah, iman edenlere de Firavun’un karısını misal gösterdi. O, ‘Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun’dan ve onun işinde çalışmaktan kurtu ve beni zâlimler topluluğundan kurtar!’ demişti.” ¹⁰⁴⁷

Nedir tâğutla uzlaşma? Dinin herhangi bir hükmünü, tağutlar müsaade etmiyor diye, mücadele etmeksizin ve Allah’ın ruhsat vermediği durumlarda o hükmü Allah’ın hükmüne tercih etme diye açıklayabiliriz. Daha geniş açıklama yapmak istersek: Tâviz ve uzlaşma anlamında Arapça’da “müdâhene” kelimesi kullanılır. Müdâhene; yağ çekmek, okşamak, yumuşak davranmak, uzlaşmak, müsâmaha göstermek, hoşgörü, kararsızlık göstermek gibi anlamlara gelir. Kur’an tâbiri olarak “hakka bâtili karıştırmak”, “müdâhene”, “tâviz” ve “uzlaşma” kavramları aşağı yukarı aynı anlamlarda kullanılırlar: İki yüzlü davranmak, net ve açık olmamak, bâtili ve düşmanı hoş görmek, idâre-i maslahatçılık yapmak anlamında bu kelimelerden biri kullanılabilir. Bunlar, genellikle dinin tasvip etmediği ahlâkî problemler olmakla birlikte, bazen itikadî bir sorun olarak da karşımıza çıkmaktadır. Uzlaşma ve tâviz, itikadî farklılığı önemsememek ve İslâm dışı düzenle ve egemen çevrelerle sürtüşmesiz yaşamaktır. Uzlaşma; inanç, duygu ve eylem alanlarının bölünmesini sonuçlandıran bir tavidir.

TÂĞUTLARA İSYAN

İsyan kavramının özünde hem yapma ve hem de yıkma anlayışı vardır. Günahkârlar ve isyankârlar yıkmak için, Allah’a ve O’nun ilkelerine, müslüman yöneticilere karşı çıkarlar ve yıkıcı olurlar. Peygamberler ve onların izinden giden mü’minler, kötülöklere ve Allah’a itaatsizlik eden zâlimlere itaat etmezler, onlara ve onların zulüm düzenlerine karşı çıkarlar ve müfsitlerin yıktıklarını yapmaya çalışırlar; onların isyanları ıslah içindir, yapıcı isyandır.

İnsanların yapmaya devam ettikleri yanlış âdetlere, mevcut yönetimlerin uyguladıkları yanlış ilkelere karşı çıkmamak, isyan etmemek, korkaklıktır,

¹⁰⁴⁶ 16/Nahl, 36

¹⁰⁴⁷ 66/Tahrim, 11

zillettir, teslimiyetçiliktir. Ortada olan kötülükleri ve yanlışları kabul edip ses çıkarmamak, ilerlemeyi, olgunlaştırmayı durdurur. Peygamberlerin en temel özelliklerinden birini ve birincisini tevhid mesajını tebliğ ve onu hâkim kılma mücadelesi oluşturmaktadır. Kelime-i tevhid, “lâ” ile, yani isyanla başlar. Tüm sahte ilâhlara, tâğuta isyan söz konusudur tevhid mesajında. Yani, Allah’a isyan edenlere isyan. Bütün peygamberler bu anlamda kutsal isyan ateşini tutuşturan isyan önderleridir. Firavun da Hz. Mûsa da isyan eden âsi idiler. Hz. Mûsa, esas isyan edene karşı şanlı bir isyan içindeydi, devrimci/inkılapçı bir ruh ve mûcizevî özellik taşıyordu; Firavun’un isyanı ise sonu helâkle biten, zararı hem kendine hem çevresine bulaştıran bir isyandı.

Hz. Mûsâ’nın Firavun’a isyanından bahsederken, kocası Firavun’a değil de Allah’a itaat eden Âsiye Hanım’ı hatırlamamak eksiklik olur. Âsiye, “isyan eden kadın” demektir. O, Allah’a itaat etmeyen birisine kocası da olsa, devlet başkanı da olsa isyan ediyor, âsiye oluyor. “Allah, iman edenlere de Firavun’un karısını misal gösterdi. O, ‘Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun’dan ve onun işinde çalışmaktan kurtu ve beni zâlimler topluluğundan kurtar!’ demişti.”¹⁰⁴⁸

Âsiye annemiz, Firavun’a isyan edip Allah’a ve peygamberi Mûsâ’ya iman ederek itaat ettiği için, bunun bedelini ödemiştir. Ellerinden ve ayaklarından kazıklara bağlanmış, güneş altında bırakılarak ona işkence edilmiştir. İman edip Allah’ı itaat edilecek tek mercî kabul ettiği için işkencelere mâruz kalan Âsiye, Kur’an’da mü’minlere iman ve kararlılık örneği olarak zikredilmiştir. Hadislerde de Âsiye’den övgüyle söz edilmiş ve Hz. Meryem’le birlikte o da en yüksek kemâle ermiş bir kadın olarak gösterilmiştir.¹⁰⁴⁹ İsyan edilmesi gerekenlere, sıf bedel ödemenin dünyevî zorluklarından dolayı itaatte kusur etmeyenler, Âsiye gibi zâlim ve tâğutlara isyan edemeyenin erkek mi ürkek mi olduğunu değerlendirmelidirler.

TÂĞUTÎ REJİMİ VE UYGULAYICILARINI SAVUNMAK

Kur’an, ihtilafları gidermek için gelmiştir. *“İhtilâfa/ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah’a mahsustur.”*¹⁰⁵⁰ Kur’an, mü’minler arasında hakemdir, ölçüdür. Mü’minler, bir âyetten uluorta, ilimsiz ve aceleci

¹⁰⁴⁸ 66/Tahrim, 11

¹⁰⁴⁹ Bkz. Buhârî, Enbiyâ 32, 46; Müslim, Fezâilu’s-sahâbe 70

¹⁰⁵⁰ 42/Şûrâ, 10

yaklaşım la hüküm çıkarmamaya dikkat ederler. Ama onların hükmü Kur'an'la irtibatsız ve hele Kur'an hükümlerine ters olamaz. Kur'an'ın çok açık bir hükmü kendine ulaştığında, farklı bir yoruma, farklı bir tercihe, farklı bir alternatif e gidemez. Hükümün kabulünde ve uygulamaya geçirilmesinde ertelemeye gidemez. **“İşittik, itaat ettik.”**¹⁰⁵¹ derler. Hele, bir âyet değil, birbirini destekleyen onlarca âyetin hükmü gündeme getirilince, Allah'ın kitabına teslim olmaları gereken mü'minlerin ne yapmaları gerekir?

Bunun için Kur'an okumalıyız, özellikle de şu ayetleri topluca ve bütünlük içinde okuyup, ilk indiği ve inşa ettiğ i hayatla ve bugünkü hayatla bağını da kurarak anlamaya çalışmalıyız. (16/Nahl, 17, 35/Fâtır, 3, 7/A'râf, 3, 42/Şûrâ, 21, 42/Şûrâ, 10, 6/En'âm, 121, 4/Nisâ, 65, 24/Nûr, 47-48, 5/Mâide, 44, 5/Mâide, 50, 95/Tîn, 8, 4/Nisâ, 59, 33/Ahzâb, 36, 7/A'râf, 54, 6/En'âm, 82, 12/Yûsuf, 40, 39/Zümer, 17-18, 3/Al-i İmrân, 31-32; Yine Bak. 4/Nisâ, 60, 61, 64; 49/Hucurât, 15; 29/Ankebût, 2-3; 2/Bakara, 214; 24/Nûr, 50-54; 3/Âl-i İmrân, 142; 9/Tevbe, 16; 23/Mü'minûn, 115., 18/Kehf, 26, 17/İsrâ, 23, 12/Yûsuf, 40, 25/Furkan, 43, 6/En'âm, 153, 2/Bakara, 85, 5/Mâide, 49, 2/Bakara, 42, 2/Bakara, 257, 6/En'âm, 129

“Yoksa onların, Allah'ın izin vermediğ i bir şeriatı, dini getiren ortakları mı var? Eğer erteleme sözü olmasaydı, derhal aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz zâlimlere can yakıcı bir azap vardır.”¹⁰⁵² Yani, onların önünde müşriklik, İslâm dışı sistemlere uymak, zulüm, aslı astarı olmayan ibâdet ve inançlar, kutsal kişiler, günler, mekânlar icat etmek gibi Allah'ın meşrû kılma-dığı birtakım şeyleri emreden ve diledikleri gibi din yapan birileri mi var?

Adiy bin Hâtem, Rasûlullah'ın yanına girdi. Peygamberimiz şu âyeti okuyordu: **“Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve râhiplerini rabler (ilâhlar) edindiler ve Meryem oğ lu Mesih'i de... Oysa onlar, tek olan bir ilâh'a ibâdet etmekten başka bir şeyle emrolunmadılar. O'ndan başka ilâh yoktur. O, bunların şirk koştukları şeylerden yücedir.”**¹⁰⁵³ Adiy: “Ya Rasûlallah, hristiyanlar din adamlarına ibâdet etmiyorlar, onları rab ve ilâh edinmiyorlar ki” dedi. Rasûlullah şöyle buyurdu: **“Onlara haramı helâl, helâli da haram yaptılar, onlar da uymadılar mı din adamlarına?”** Adiy: “Evet” dedi. Efendimiz buyurdu ki: **“İşte bu, onlara ibâdet tir.”**¹⁰⁵⁴ Evet, Allah'ın haram kıldıklarını serbest kılanlar, helâl

1051 2/Bakara, 285

1052 42/Şûrâ, 21

1053 9/Tevbe, 31

1054 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 10, hadis no: 3292; Tirmizî şerhi Tuhfetu'l-Ahvezî, hadis no: 5093

kıldıklarını ve hatta emrettiklerini yasaklayanlar rablik iddia etmiş, onların bu durumlarını kabul edenler de onları rab kabul etmiş oluyorlar.

“Emrolunduğun şeyi çatlatırcasına (tam bir cesâretle ve hiç çekinmeden) açık açık bildir, tebliğ et. Ve müşriklerden yüzçevir (sözlerine ve tehditlerine aldırma). Muhakkak Biz, o müstehzîlere karşı sana kâfiyiz, seni korumaya Biz yeteriz.” ¹⁰⁵⁵

Ve bir hadis-i şerif: *“Ümmetimle ilgili olarak korktuklarımın en korkutucusu Allah’a şirk/ortak koşmalarıdır. Dikkat edin; ben size ‘onlar aya, güneşe ve puta tapacaklar’ demiyorum. Fakat onlar (hâkimiyet hakkını bazı fertlerde, zümrelerde meclis ve toplumlarda görecekler), Allah’tan başkasının emirlerine ve arzularına göre iş yapacaklardır.”* ¹⁰⁵⁶

Yukarıda sadece örnek cinsinden alıntıladığım ve benzerini çokça sayabileceğimiz nasslardan anlaşılmaktadır ki; Kim hükmetme, kanun koyma hakkını Allah’tan başkasına verirse, Allah’tan başkasını rab edinmiş olur. Bu hakkı verdiği otoriteyi Allah’a şirk koşmuş olur. İslâm’ın dışındaki tüm yönetim şekilleri, hayat sistemleri küfürdür, tâğutîdir, çağdaş tâğutları temsil etmektedir. Onları inkâr etmek, tanımamak ve onlardan uzak durmak gerekir. Aynı şekilde onları bilinçli olarak ve doğru kabul ederek destekleyenler de iman-küfür saflaşmasında tercihini yapmış sayılır.

Kur’an ve sünneti bırakıp insanların hayatlarını düzenleyen beşerî kanunlar koyanlar, “tâğut” kategorisine girer. Bu tâğutî otoriteleri ikrah olmaksızın reddetmeyenler, bunların hükümlerini mutlak şekilde kabul edip tatbik edenler de saflarını belli etmiş kimselerdir.

Tevhid, bütün beşeriyetin, sahte ilâh ve rablere başkaldırarak esâret zincirinden kurtulması ve Allah’tan başkasına kul olmaması demektir. Bu yüzden, tevhid kavramı aynı zamanda, kullara kul olmanın pençesinden kurtularak yalnız Allah’a kul olmaya yönelmek ve bunun tabii neticesi olarak da Allah’ın hâkimiyetini kabul etmek; Allah’ın egemenliğinin dışında her gücü, sultayı, otoriteyi, sistemi, fikri, ideolojiyi, dünya görüşünü, kısacası hangi kılıf, örtü ve görüntü altında olursa olsun hâkimiyet/egemenlik iddiasında bulunan her kimseyi ve her şeyi reddetmek anlamlarını da içerir.

1055 15/Hicr, 94-95

1056 İbn Mâce, Zühd 21, hadis no: 4204, 4205

*“Rabb’in, yalnız Kendisine kulluk etmenizi... emretti.”*¹⁰⁵⁷ *“Hüküm, hâkimiyet/egemenlik yalnız Allah’ındır. O, yalnız Kendisine ibâdeti/kulluk-yapmanızı emretmiştir. İşte dosdoğru din budur.”*¹⁰⁵⁸ Bu âyetler şu gerçeği açıkça ortaya koyuyor: Allah’a inanmanın, tevhid dinine dâhil olmanın ve muvahhid sayılabilmenin şartı, kişinin Allah’ın hâkimiyetini kabul ederek, O’nun isteğini, kendi dilediğine veya başkalarının isteklerine tercih etmek ve tüm diğer arzuları O’nun yolunda fedâ etmektir. Müslüman olmak, kısaca Allah’ı kural koyucu sıfatlarıyla tek, emir verici olarak tek, yasak koyucu olarak tek ve insan hayatına hükmedici olarak tek olarak kavramak, inanmak ve bu doğrultuda yaşayıp tavır koymaktır.

Dünyamız, hâlâ câhiliyeyi yaşıyor. “Müslümanım” diyen insanların bile çoğu câhiliye hükmünü istiyorlar ve ondan râzılar. 21. Asırda da hâlâ bazı Firavunlar, yani ulusal tâğutlar putlaştırılmaktadır. Bazı ülkelerde, ulusal önder kabul edilenlere kelimenin tam anlamıyla tapıldığı sözkonusudur. Özgürlük ve çağdaşlık iddiasına rağmen, önderlere inanmayanlara da zorla bu taptırmalar dayatılır. İnsanlar, okullarda kendi dinlerini doğru şekilde öğrenemezler, tam tersine dinlerine düşman şekilde yetiştirilirler. Okulların bilgidен de önce gelen esas amacı, müşrik vatandaş yetiştirmektir. Şirk düzenlerinde bütün (resmî) kurumlar tevhid anlayışına zarar verecek şekildedir.

Kur’an’da iki tür yönetici var. Birisi “ülû’l-emr”¹⁰⁵⁹, diğeri “tâğut”.¹⁰⁶⁰ Evet, biri, hoşlanmadığımız durumlarda bile itaat etmek zorunda olduğumuz, Allah’ın indirdiğiyle hükmeden bizden olan yönetici, yani “ülû’l-emr”; diğeri, hiçbir halde itaat edemeyeceğimiz, onun iyi taraflarını bile kabul edemeyeceğimiz kötülük odağı, şeytanın siyasal versiyonu ‘tâğut’. İşte bu ikinci yöneticiyi aynı zamanda inkâr etmemiz, iman için şart koşuluyor.¹⁰⁶¹

Bir yöneticinin durumu ile halk arasında Kur’an çok ciddi ayrım yapar. Dolayısıyla bu konu direkt itikadî bir alandır. Yoruma açık değildir. Yorum, sadece “tâğut”un kimleri kapsadığı konusunda olabilir. Bu konuda da Kur’an’da “tâğut” kelimesinin geçtiği sekiz âyet ve Kur’an’ın bu konulardaki diğeri âyetleri ışığında değerlendirme yapma zarureti vardır. Mü’min, sevdiğini Allah için sever, buğzettiğine de Allah için buğzeder. Allah’ın sevmemizi istediklerini seven

1057 17/İsrâ, 23

1058 12/Yûsuf, 40

1059 Bk. 4/Nisâ, 59

1060 Bk. 2/Bakara, 256, 257; 4/Nisâ, 51, 60, 76; 5/Mâide, 60; 16/Nahl, 36; 39/Zümer, 17.

1061 Bk. 4/Nisâ, 60; 2/Bakara, 256

mü'min, inkâr ve reddetmemizi emrettiği kimselere karşı sevgi besleyemez. "Eğer Meclis'te bulunmak bu hükme varmaya kâfiyse, o meclisteki herkes, ilaveten onlara oy veren tüm halk, hatta bu halkı Müslüman kabul edenler de aynı hükme girmez mi?" Hayır, aynı hükme girmez. Tâğutlara oy veren insanların durumu ile tâğutlar aynı durumda değildir. Oy verenlerin akaid açısından hükmü; kişilerin cahilliği, demokrasiyi ve oy vermeyi (İslâm'ın ilkelerine ters düşmeyecek şekilde, bize göre yanlış ve geçersiz de olsa) te'vil etmesi, güvendiği İslâm âlimlerinin verdiği fetvalar gibi sebeplerden dolayı değişebilir. Şeriâtı getireceği gibi te'viller, cehâlet, kendisine tebliğin ulaşmaması, halkın âlim kabul ettiklerinin çoğunluğunun yanlış fetvalarla yönlendirmesi gibi sebeplerle oy verenlerin durumunu dikkate almadan; sırf oy verdiği için halkı tekfir etmenin tekfirciliğe, bu konuyu itikadî görmeyip vebal olmaktan öte fazilet gibi görmenin mürcieliğe yol açacağını düşünüyor ve her iki yönüyle ihtiyatlı olmanın gerekli olduğu kanatını taşıyorum. Ama, bilinçli olan veya bilmesi gereken konumda olan kişilerin oy vermesi hükmü ağırlaştırır. Ayrıca, Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyeceği belli olan düzenin partilerinden birini destekleyen kimselerin, tâğutu tümüyle reddetmeyen nice görüş ve eylemleri büyük ihtimalle vardır. O yüzden, Allah'ın kanunlarına zıt, onlara alternatif kanun yaparak teşrîde bulunanların rablik tasladıkları ve tâğut oldukları için reddedilmesi tevhid için şart olduğu halde, onları desteklemenin imana zarar vermediği de iddia edilemez. Kendilerine oy verilen kişilerin, yani tâğutların hükmü ise nettir, ihtilaf edilecek hiçbir yön yoktur. Tâğutların tâğut olduklarını kabul ettiği halde, onları inkâr ve reddetmeyen ve hele oy vererek destekleyen kimseler de Kur'an'da tâğutların inkâr ve reddedilmesini iman için şart gören âyetler¹⁰⁶² ışığında değerlendirilmelidir.

SORULAR

- 1) Tuğyân ve tâğut kelimelerinin sözlük ve terim anlamlarını açıklayınız.
- 2) Kur'an âyetleri ışığında insanı azgınlığa, tuğyâna sevk eden şeyler hakkında bilgi veriniz.
- 3) Siyâsî otoritenin tuğyânına ne ad verilir? Bu tuğyâna karşı Müslümanlar nasıl bir tavır takınmalıdır?
- 4) Allah'ın indirdiği hükümler ile hükmetmeyen yöneticiler hakkında Kur'an hangi hükümler vermektedir?
- 5) Kur'an, müslümanların, tâğutlara karşı nasıl davranmalarını istemekte-

1062 4/Nisâ, 60; 2/Bakara, 256 vb.

dir? Tâğutlara küfür, onları inkâr (2/Bakara, 256) ne anlama gelmektedir?

6) Tâğut kavramının geçtiği kaç tane âyet vardır? Bu âyetlerin üçünün me-
alini veriniz.

7) “Tâğut” kavramı, siyâsî şahıslar ve rejimler dışında, hangi farklı kimlikleri
içinde barındırmaktadır, sayarak bilgi verin.

8. Ünite

İBÂDET VE ALLAH'TAN BAŞKASINA İBÂDET/TAPMA

- İbâdet Kavramı
- İbâdet, Hayatın Tüm Alanını Kuşatır
- Herhangi Bir Eylem, Nasıl İbâdet Olur?
- Allah'a İbâdet
- Allah'tan Başkasına İbâdet
- Putlara, Heykellere İbâdet
- Hevâyı İlâhlaştırmak
- Hevânın Siyasî Boyutu; Hevâyâ Uygun Düzenler
- Tâğuta İbâdet
- Bilginlere ve Din Adamlarına İbâdet
- Şeytana ve Cinlere İbâdet
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdakılara ulaşmanız beklenmektedir:

- İbâdet kelimesini, sözlük ve terim olarak tanımlamak.
- İnsanın yaratılış gâyesi hakkında bilgi verip, Allah'a kulluğun özelliklerini açık-
lamak.
- İbâdetin kapsamını izah etmek, ibâdetin halk arasında niçin sadece namaz
ve oruç gibi birkaç davranışa ad olarak verildiği halde, hayatın (dinin) tümü
hakkında bu kavramın kullanılmadığını açıklayabilmek.
- Allah'tan başkasına ibâdetin nasıl olduğunu; insanın bir başkasına secde et-
mesi ya da namaz gibi bir ibâdet etmesi dışındaki bazı davranışların da baş-
kasına ibâdet olabileceğini izah edebilmek.
- Kur'an-ı Kerim'in Allah'tan başka hangi somut ve soyut şeylerin bazılarını
ilâh kabul edilip onlara ibâdet edildiğini açıkladığını, bunların neler olduğunu
listeleyip bunlar hakkında açıklama yapabilmek.
- Tâğuta, şeytana ve cinlere ibâdetin nasıl olduğunu Kur'an ışığında değerlen-
dirip açıklayabilmek.
- Hevânın ne anlama geldiğini ve hevânın nasıl ilâh haline getirilip ona ibâdet
edildiğini anlatabilmek.
- Bilginlere ve din adamlarına, ölü veya diri olsun Allah'ın dostu olduğu zanne-
dilen kişilere nasıl ibâdet edilip tapılmaktadır, örnekler verebilmek.
- Sanatın, gök cisimlerinin ve özellikle burçların, yeryüzünün, bir ülkenin nasıl
kutsallaştırılıp putlaştırıldığını açıklayabilmek.
- Gayb bilgisine sahip olduğunun iddia edilmesi ile veya bilim yoluyla nasıl Al-
lah'ın dışında başka şeylere tapıldığına açıklık getirebilmek.

İBÂDET KAVRAMI

“Ben insanları ve cinleri, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.”¹⁰⁶³

Sahâbeden Muaz b. Cebel anlatıyor: Bir gün Rasûlullah bana, *“Ey Muaz! Allah’ın, kulları üzerindeki hakkı nedir?”* diye sordu. Ben; “Allah ve Rasûlû daha iyi bilir” dedim. Rasûlullah: *“Allah’ın kulları üzerindeki hakkı, kulların O’na ibâdet edip, başka hiçbir şeyi şirk/ortak koşturmamalarıdır.”¹⁰⁶⁴* buyurdu.

İbâdet kelimesinin lügat mânâsı; itaat etmek, boyun eğmek, tevâzu göstermek, bağlanmak ve hizmet etmektir. İslâmî istilahta ibâdet: Yapılması sevap olan, Allah’a yakınlık ifâde eden, yalnız O’nun emirlerini yerine getirmiş olmak ve rızâsını kazanmak niyetiyle yerine getirilen her türlü harekete ibâdet denir. Kısaca ibâdet, Allah’ın râzı olduğu her söz ve fiile verilen isimdir. İbâdet, Kur’ân-ı Kerim’de hiçbir zaman sadece namaz kılmak, oruç tutmak, hacctmek mânâlarında kullanılmamıştır. İbâdet dinin tamamıdır. Din ise hayatın programını çizer, insanların yaşam tarzını belirler. Yemek yemek, devlet kurmak, ahlâk, evlilik, hukuk, mâlî işler... kısaca hayatın tamamı dindir, dinin tamamı da ibâdettir.

İbâdet 5 anlama gelmektedir. Bunlar:

- 1-) Kul olmak, kulluk etmek,
- 2-) Boyun eğmek, itaat etmek,
- 3-) İlâh tanımak (otorite tanımak, hükmüne teslim olmak),
- 4-) Herhangi birine ya da bir şeye bağlanmak,
- 5-) Yönelmek, meyletmek.

Herhangi bir davranışın Allah’a ibâdet olabilmesi için dört şart vardır:

a) İman: Dinimizin istediği şekilde iman; şirkten uzak tevhidî inanç,

b) Meşrûiyet: Yapılan amelin Allah’ın müsaade ettiği veya emrettiği bir şey olması,

c) Usûl-Metod: Allah’ın emrettiği ve Rasûlullah’ın yaptığı şekilde yapmak,

d) Niyet/kasd: Allah rızâsı için yapmak; başka bir çıkar veya riyâ gibi sebeplerle yapmamak.

¹⁰⁶³ 51/Zâriyât, 56

¹⁰⁶⁴ Buhârî, Cihad 71; Müslim, İman 49; Tirmizî, İman 18, h. no: 2781; İbn Mâce, Zühd 35, h. no: 4296

İbâdet kelimesinin ifâde ettiği esas mânâ; kişinin yüksek güç, kuvvet ve iktidar sahibi birine karşı itaat etmesi, kendi hürriyet ve bağımsızlığından ferâgat etmesi, onun karşısında her türlü mukavemet ve isyanı terk etmesi ve tam bir bağıllıkla, isteyerek ona boyun eğmesidir.

İbâdet etmek, insanın fıtratındaki/yaratılışındaki gâyenin gereğidir. Allah Teâlâ insanları ve cinleri, ancak kendisine ibâdet etsinler diye yaratmıştır.¹⁰⁶⁵ Bu yüzden ibâdet etmek, insan için kesin bir ihtiyaçtır. İnsan ruhu yalnız Allah'a ibâdet ederek, yani sadece O'na kul olarak, O'na itaat ederek, hayatını O'nun rızasına uygun olarak ve O'nun Rasûlünü örnek alarak huzura kavuşur.¹⁰⁶⁶ Aksi halde insan maddî yönden ne kadar yüksek seviyede olursa olsun, Allah'a ibâdet etmediği müddetçe asla gerçek mutluluğu bulamayacaktır.

Kur'ân-ı Kerim'de birçok âyette, insanlara Allah'a ibâdet etmeleri emredilir: *"Göklerin ve yerin gaybı Allah'ındır. Her iş O'na döndürülür. Öyle ise O'na ibâdet et, O'na güvenip dayan."*¹⁰⁶⁷ *"Sana ölüm gelinceye kadar Rabbinle ibâdet et."*¹⁰⁶⁸ *"Şüphesiz ki Allah, benim de Rabbin, sizin de Rabbiniz. Öyle ise O'na kulluk/ibâdet edin. İşte doğru yol budur."*¹⁰⁶⁹ Bütün peygamberler, insanları Allah'a ibâdete çağırmışlardır. Bu husus Kur'ân-ı Kerim'de şöyle belirtilir: *"Andolsun ki, Biz her ümmete Allah'a ibâdet edin ve tâğuttan kaçının diye bir peygamber gönderdik."*¹⁰⁷⁰

İbâdet, sevgi ve boyun eğme mânâlarını birden içerir. Yani Allah'a ibâdet, Allah'ı son derece sevmekle birlikte nihâî derecede O'na boyun eğip saygı duymaktır. İbâdetin gerçekleşmesi için kulun, Allah'ı her şeyden çok sevmesi ve O'nu her şeyden büyük tanıyıp âzamî derecede saygı duyması gerekir. Müslüman, korku ile ümit arasında olmalıdır. Fakat bu korku, bir canavardan veya diktatörden duyulan korku gibi değildir. Müslümanın korkusu Allah'ın sevgisini kaybetme korkusudur.

İbâdet, Allah ve Rasûlünün emrettiği şekilde yapılır. Diğer her şeyde olduğu gibi ibâdetin nasıl yapılacağı hususunda da müslüman, Kur'an ve sünnete mürâaat eder. İbâdet, insanın kendi nefsi ve kalbini temizlemesi, Allah'ın rızâ-

1065 Bak. 51/Zâriyât, 56

1066 Bak. 13/Ra'd, 28

1067 11/Hûd, 123

1068 15/Hicr, 99

1069 3/Âl-i İmrân, 51

1070 16/Nahl, 36

sını kazanması için en güzel bir vâsıta ve İlâhî bir vesiledir. İbâdet müslümanın imanını kuvvetlendirir, Allah'a yaklaştırır. Tabii ki, ibâdetin bilinçli, Allah'ın istediği ve Peygamberimiz'in uyguladığı gibi olması lâzımdır. Yoksa ibâdet insana bir fayda sağlamaz. Örneğin; Allah Teâlâ **“namaz kişiyi bütün kötülüklerden alıkoyar.”**¹⁰⁷¹ buyuruyor. Hâlbuki, bugün pekçok müslüman namaz kıldığı halde birçok günahı, hatta kebîre/büyük günah işleyebiliyor. Elbette ki bu durum, onların namazlarının Allah katında kabul görmediğinin göstergesidir.

Fâtiha sûresinde **“biz yalnız Sana ibâdet eder ve yalnız Senden yardım dileriz.”**¹⁰⁷² âyetinde ibâdet, “yardım dileme”den önce gelmiştir. Bunun mânâsı, bir şeyi elde etmeyi istemeden önce, onu bize kazandıracak vesilelere başvurmamız demektir. Önce sebepler yapılmalı; sonra sonuç Allah'ın izniyle elde edilecektir. Müslümanların yapması gereken de budur. Müslümanlar öncelikle Allah'a en güzel şekilde ibâdet etmeli, yani hayatını Allah'ın râzı olacağı şekilde, Peygamberi örnek alarak yaşamalıdır. Ancak, bundan sonra kudreti sonsuz olan Allah müslümanlara yardım edecek ve onları yüceltecektir. Çünkü, Kur'ân-ı Kerim'de buyurulduğu gibi izzet Allah'ın, Rasûlünün ve Müslümanlarındır.¹⁰⁷³

İbâdetde ihsân/güzellik olmalıdır. İhsân kavramını Peygamberimiz şöyle açıklar: **“İhsân, Allah'ı görüyor gibi Allah'a ibâdet etmendir. Sen O'nu görmesen de muhakkak ki O seni görüyor.”**¹⁰⁷⁴

İbâdet yalnız Allah'a edilmelidir. Ma'bud (ibâdet edilen) yalnız Allah olmalıdır. Elbette ki ibâdeti yalnız namaz, oruç, zekât vs. gibi fiillerden ibaret görmemeliyiz. Bu fiiller ibâdetin bir kısmıdır; tamamı değildir. Önceden de belirttiğimiz gibi ibâdet, hayatın tamamını içine alan bir kavramdır. İbâdetin sadece Allah için yapılması gerektiği hususu üzerinde Kur'ân-ı Kerim hassâsiyetle durmaktadır: **“O (Allah) yalnız kendisine ibâdet etmenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur.”**¹⁰⁷⁵; **“Ey Âdem oğulları, şeytana ibâdet etmeyin diye size emir vermedim mi? Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.”**¹⁰⁷⁶; **“De ki, bunca delilden sonra, bana Allah'tan başkasına ibâdet etmemi mi emrediyorsunuz, ey câhiller? Bilâkis Allah'a ibâdet eden ve şükredenlerden**

1071 29/Ankebût, 45

1072 1/Fâtiha, 5

1073 63/Münâfikun, 8

1074 Buhârî, İman 37; Müslim, İman 1, hadis no: 8; Tirmizî, İman 14; Ebû Dâvud, Sünnet 16; İbn Mâce, Mukaddime 9; Nesâî, İman 6

1075 12/Yusuf, 40

1076 36/Yâsin, 60

olun.”¹⁰⁷⁷; “Artık kim Rabbine kavuşmayı ümit ediyorsa güzel bir amel işlesin ve Rabbine ibâdetle hiçbir kimseyi ve hiçbir şeyi ortak tutmasın.”¹⁰⁷⁸; “De ki: Ey kâfirler, ben sizin ibâdet ettiklerinize ibâdet etmem...”¹⁰⁷⁹

Bu âyetlerde açıkça görüldüğü gibi Allah, ibâdetin sadece Kendisine yapılmasını emrediyor. İster içimizde ve ister dışımızda olsun bizi kendisine râm eyleyen, itaatkâr kılan, bizim bedenimizi ve rûhumuzu kendi kudretine göre yönlendiren, bizim enerjimizi kendi istediği yöne sevkeden, yani bizi teslim alan her “güç”, bizi kendisine kul yapmış demek olur. Oysa Rabbimiz, bizim ulûhiyet, rubûbiyet ve ubûdiyeti yalnızca kendisine tahsis etmemizi ve bu noktada bütün sahte ilâh ve rableri reddetmemizi istiyor.

“Mistik anlayış; ibâdeti, hayattan el etek çekip inzivâ ve riyâzet yoluyla Allah’la birleşme şeklinde tanımlamaktadır. Bu anlayışa göre bireylerin toplumsal sorumlulukları ihmal, hatta inkâr edilerek nefsi arındırma öne çıkarılmaktadır. Bu anlayış, birçok farzı terk ederken; nâfile, hatta uydurma ibâdetleri ön plana çıkarmaktadır. Vahdet-i vücud nazariyesine inananlar daha da ileri giderek, fenâ fişşeyh, fenâ firrasûl mertebesini aşır fenâ fillâh derecesine yükselenler için ibâdetin söz konusu olmadığını ön görürler. Zira bu son mertebe artık Allah’la birleşme aşamasıdır. Mistik akım, kulluğu sadece şeklî bazı ibâdetlerden ibâret saydığı için dünya hayatına ilişkin İslâmî kuralları kulak ardı eder. Bu yüzden yeryüzünün zâlim, fâsık veya kâfir yöneticiler tarafından ifsâdına ses çıkarmaz. Tarihsel süreç içinde hep bu tavrı gösterdikleri gibi, günümüzde çok sayıda şeyhin Batı emperyalizminin yerli işbirlikçileri olan siyasi partilere yakın durmaları, izzeti bu partilerin liderlerine yakın olmakta aramaları bu görüşü doğrulayan açık örneklerdir.”¹⁰⁸⁰

İBÂDET, HAYATIN TÜM ALANLARINI KUŞATIR

İbâdet, hayat yolunun bütünüdür. Namaz, oruç gibi ibâdetler, insanın azığını ikmal ettiği, enerji depolanan istasyonlardır. Azık bittikçe ve yolcu, önündeki istasyona her uğrayışında yeni bir enerji ve azık aldığı duraklardır namazlar, oruçlar. Bu dinde ibâdet anlayışı ve yolu geniş kapsamlıdır; insanların ibâdet diye isimlendirmekte birleştikleri birtakım taabbudî sembollerle sınırlı

1077 39/Zümer, 64-66

1078 18/Kehf, 110

1079 109/Kâfirûn, 1-6)

1080 Ömer Faruk Köse, İslâmî Hareket ve Önündeki Engeller, Fecr Y., s. 155-156

değildir. Bu semboller -bütün önemlerine rağmen- farz kılınan ibâdetin sadece bir parçasıdır. **“De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, ibâdetlerim, hayatım ve ölümüm ortağı olmayan Rabbu’l âlemîn Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur.”**¹⁰⁸¹ Namaz ve kurban, sembolleri temsil ediyor; fakat gaye bundan daha büyüktür. Gaye ölünceye kadar hayatın tümünün, hatta bizzat hayatın, ortağı olmayan Allah’a yöneltilmiş bir ibâdet olmasıdır. Yani ibâdet; her ânı, her işi, her fikri, her duyguyu kapsıyor.

“Ben cinleri ve insanları ancak Bana kulluk/ibâdet etsinler diye yarat-tım.”¹⁰⁸² Cinlerin ve insanların yaratılış hedefi Allah’a ibâdete hasredildiğine göre, hayatın bütününlü ölünceye kadar sadece şeklî farzlar doldurabilir mi? Bu, ancak ibâdetin hayatın her yönünü kapsaması durumunda gerçekleşir. Bu da bilfiil İslâm’da vardır. Şeklî ibâdetler namaz da olsa, zekât, oruç veya hac da olsa, belirli bir süreyi kapsar. Ya da kişi nâfilelerle bu süreyi arttırabilir. Fakat hayatın bütün alanını dolduramaz. Bu şekilde ancak Allah’ın nurdan yarattığı melekler ibâdet edebilir.¹⁰⁸³ Yoksa insanoğlu bütün vakitlerini klasik ibâdetlerle geçiremez. İnsanın usanan bir bedeni, dağılan bir aklı vardır. Bu yüzden usanmaksızın gece-gündüz Allah’ı tesbih edemez. Zaten Allah da onu bununla mükellef kılmamıştır. Allah, her kişiye ancak gücünün yettiğini yükler. Allah onu bu yapıda yaratmıştır; onun gücünün sınırlarını biliyor, güç yetiremeyeceği şeyi teklif etmiyor. Bununla beraber, onun bütün hayatı Allah için olmalıdır. Zira Allah, onu sadece ibâdet için yaratmıştır. Peki, bu, istenilen ibâdetler sadece şekilsel ibâdetlerde kalırsa gerçekleşebilir mi? Bu, ancak ibâdetin mânâsının genişleyip yeryüzündeki insanın bütün eylemlerinin ona dâhil olmasıyla gerçekleşir. Bu da her türlü amelin tevhide bağlanıp, tevhidin de bütün gerektirdikleriyle hayat tarzı olduğunda mümkündür.

Siyaset ibâdettir... Allah’ın şeriatını tatbik olduğunda, yeryüzü gerçeklerine göre Rabbânî adâlet tatbik olduğunda, insanları tek bir ilâha kulluk ettirdiğinde, tâğutlardan kurtarıp hürriyete kavuşturduğunda siyaset ibâdettir.

İktisadî dinamizm ibâdettir... Para, helâl kazançtan elde ediliyorsa; para ve mal biriktirilip, bunlarla hayra dâvet ve şerle savaş oluyorsa; kazanılan para temiz işlere harcanıyorsa o meşrû iş, iktisadî birikimler ve para ibâdettir.

1081 6/En’âm, 162-163

1082 51/Zâriyât, 56

1083 21/Enbiyâ, 20; 66/Tahrîm, 6

Sanat etkinlikleri de ibâdetdir... Meşrû olan sanat türleriyle Hakka dâvet ve kötülüklerle savaş olduğunda, Rabbânî anlayış gereğince yeryüzünü îmar ve Allah isminin yüceltilmesi için insanları çalışmaya ve güzele teşvik ettiğinde.

Kısaca, Rasûlüllah (s.a.s.)'ın ibâdetin insan hayatındaki büyük küçük her şeyi kapsadığını öğretmek için buyurduğu gibi "hatta eşinin ağzına koyduğu bir lokma bile" ibâdetdir.

Bütün ibâdetler, dünya ve âhireti beraber hedefleyen bir iştir. İster klasik ibâdet tanımı içine giren semboller olsun, ister insanın icra edip yürüttüğü hayatî faaliyetler olsun.

İbâdetleri ma'bedlerle sınırlamayan bir dinin, temel buyruklarının yanında, gülümsemeyi, sevmeyi, çalışmayı, ticareti, yeme-içmeyi, kızmayı, ağlamayı, yürümeyi, nefes almayı, sevişmeyi, yani hayatın kendisini ibâdet haline getirmesine neden hayret etmeli? İlâhî sınırlar korunduğu zaman hayatın her birimi gerçek kimliğini kazanır. Bu kimlikle açılır cennetin kapıları.

Hristiyanlar sadece kiliselerde ibâdet edebilirler. İslâm dışındaki hemen her din de, ibâdeti, tapınmayı kendi mâbedlerine has kılar. Günümüzdeki farklı tapınmalar için de bu geçerlidir: İnsanların ibâdet ihtiyacını tatmin için arenalar, stadyumlar, müzikholler, türbeler, anıtlar, anıtmezarlar inşa edilmiş, insanlar tapınmak için belirli vakitlerde buralarda sevdikleri uğruna kendilerinden geçmekte, ayılıp bayılmakta, huşû içinde tapınmaktadırlar. Hatta bu sah-te ilâhların önünde kendinden geçen insanlardaki huşû ve gönülden bağlılık nice müslümanın namaz gibi en önemli ibâdetinde bile yok.

Müslüman, ibâdet etmek için mutlaka mescid ve câmi aramaz; Her yerde ibâdetini yapabilir. Tüm arz mesciddir müslüman için. ***"Benim için yer(yüzü) tertemiz ve mescid kılındı. Namaz vakti gelince, kişi bulunduğu yerde namazını kılar."***¹⁰⁸⁴ "Mescidlerimiz işgal altında!" demiş olsak, bazılarımızın aklına yalnız İsrail işgali altındaki Mescid-i Aksâ gelecek. Veya Allah'ın değil; tâğutların emrinde memur olan bazı bel'amların güdümündeki mescidler (Aslında nice câmiler, devlet dairesi haline gelmekte, hatta kiliseleştirilmekte, nice imamlar papazlaştırılmakta veya bel'amlştırılmakta). Ama bizim kastımız, daha geniş; Evet, mescidlerimiz işgal altında ve putlarla dolu. Yeryüzü mescidi, putlardan, tâğutlardan ve putçu düzenlerden temizlenme çabası olmadıkça müslümanların ibâdetleri sıhhatli olmaz ve gerçek ibâdet, gerçek

1084 Buhârî, Salât 56; Müslim, K. Mesâcid 4

kurtuluş gerçekleşmez. **“Mescidler Allah’a aittir. Orada Allah ile beraber bir başkasına dâvet, duâ etmeyin.”** ¹⁰⁸⁵

Bazı insanların sandığı gibi, ibâdet sadece âhiret için değildir. Zira bu din, dünya hayatındaki insanın işini ıslah etmek için de inmiştir. Akîdesini olsun, şeriatını olsun, ibâdetini olsun, onun dünyadaki her şeyini düzene koymak için gelmiştir.¹⁰⁸⁶ Bundan dolayı bu dinde dünya ile âhiret her konuda birbirine bağlıdır. İnsanlar, dünya hayatında çalışan organları, âhirete bağlı kalpleriyle dinin gölgesinde yaşarlar. **“Şüphesiz namaz, fahşâdan (her çeşit aşırılık ve ahlâksızlıktan) ve kötülükten men’ eder.”**¹⁰⁸⁷ Dünyada kötülüklerden menediyor, âhirette ise mükâfat var. Mü’min, Allah rızâsı için namaz kılar. Aynı zamanda fahşâdan, fuhuştan ve kötülükten de alıkonarak dünya hayatını ıslah etmiş olur. Orucun farz kılındığını bildiren âyetin sonunda da **“umulur ki korunursunuz”** denilir.¹⁰⁸⁸ Dünyada korunup (takvâ sahibi olup), yeryüzünde hayatınızı ıslah edersiniz, âhirette ise mükâfata erişirsiniz. Zekâtın emredildiği âyetlerde¹⁰⁸⁹ geçen temizleme, çoğaltıp arttırma, zenginin fakire bağışlaması, zekâtın belirlenen sınıflara dağıtılması dünyada yapılır; âhirette ise mükâfat vardır. Hacc sûresi, 27-28. âyetlerde belirtilen maslahatlar da böyle. Böylece ibâdet aynı anda hem dünya, hem de âhiret için oluyor.

Bir başka yönden Lâ ilâhe illâllah’a bütün gerektirdikleriyle yapışan bir müslümanın hayatında âhiretten kopuk sadece dünya için bir amel yoktur. Hatta insanların sadece bedenî, hatta hayvanî, sadece dünyalık gördükleri cinsel ilişki bile buna dâhildir. Nitekim Rasûlullah (s.a.s.) buyuruyor ki: **“Sizden herhangi birinizin cimâ yapmasında sevap vardır.”** Dediler ki: Ey Allah’ın Rasûlü! Bizden herkes eşine ona duyduğu şehvetten dolayı gider, böyleyken nasıl ona sevap olur? Cevaben buyurdu ki: **“Ne dersiniz, şayet harama gitseydi günah olmayacak mıydı? İşte, helâle gittiğinden ona sevap vardır.”**; **“Sizden birinizin evliliğinde sadaka sevabı vardır.”** ¹⁰⁹⁰ Bu sebeple eşler arasındaki sevişmeler bile aynı anda hem dünyevî, hem de uhrevî bir iş (yani ibâdet) oluyor. ¹⁰⁹¹

1085 72/Cin, 18

1086 Bak.57/Hadîd, 25

1087 29/Ankebût, 45

1088 2/Bakara, 183

1089 9/Tevbe, 60, 103; 70/Meâric, 24-25

1090 Müslim, Zekât 52; Ebû Dâvud, Tatavvû’ 12, Edeb, 160; Ahmed bin Hanbel, V/167, 168)

1091 Mehmet Kubat, Kur’an’da Tevhid, Şafak Y., s.132 ve 164

HERHANGİ BİR EYLEM NASIL İBÂDET OLUR?

Bir eylemin Allah'a ibâdet olabilmesi için şu özelliklerin bulunması gerekir: İnanç, meşrûiyet, usûl ve niyet.

Bir fiilin ibâdet olabilmesi için doğru iman başta gelen şarttır. İkinci şart ise, o yapılan işin tâat cinsinden olması lâzımdır. Çünkü ibâdet kelimesi itaat anlamına gelir. Yani dinin yapılmasını güzel gördüğü bir emir veya meşrû gördüğü mubah bir iş olması gerekir. Üçüncü şart ise, yapılan işin Allah'ın istediği, Rasûl'ün uyguladığı biçimde yapılması gereğidir. Dördüncü şart da niyettir. Allah'ın rızası için yapılması, bir meşrû işi ibâdet seviyesine çıkarır. Allah'a yaklaşmak ve O'na itaat etmek gibi yüksek gayeler, bir eylemi ibâdete dönüştürür.

İmansız ve ihlâssız amel, ibâdet olmaz; böyle bir ibâdet boşa gider.¹⁰⁹² **Ha-ramlar, dinin yasakladığı eylemler, hiçbir zaman Allah'a ibâdet olmaz.** Yapılan meşrû eylemin usûlü (metodu) da önemlidir. Meselâ, namazı Allah'ın istediği tarzda, Peygamberimiz'in kıldığı şekilde değil; başka şekilde kılarsak, o, ibâdet olmaktan çıkar. İbâdetle niyet şarttır. Peygamberimiz (s.a.s.), **“Ameller, ancak niyetlere göredir.”**¹⁰⁹³ buyurmuştur. Bu nedenle Allah'a kurbet ve itaatten başka bir maksatla yapılan fiiller, “ibâdet” olmaz. Meselâ niyetsiz aç durmak oruç değil, niyetsiz Mekke'ye gidip ziyaretlerde bulunmak da hac değildir.

ALLAH'A İBÂDET

Allah'a ibâdetin anlamı: Kur'an'da 82 âyette “Allah'a ibâdet”ten söz edilmiştir. *İnsan, Allah'a ibâdet için yaratılmıştır.*¹⁰⁹⁴ *Bütün peygamberler, insanları Allah'a ibâdet etmeye dâvet ettikleri gibi,*¹⁰⁹⁵ *kendileri de O'na ibâdet etmişlerdir.*¹⁰⁹⁶ Kur'an'da hem **“ey insanlar”** hitâbıyla,¹⁰⁹⁷ hem de **“ey mü'minler”** hitâbıyla¹⁰⁹⁸ **Allah'a ibâdet etmek** emredilmiş ve **ibâdetin ihlâsla,**¹⁰⁹⁹ **hiçbir**

1092 5/Mâide, 5

1093 Buhârî, Bed'ül-Vahy 1, Itak 6, Talak, 11, İman, 23; Müslim, İmâre 155

1094 51/Zâriyât, 56

1095 2/Bakara, 83; 3/Âl-i İmrân, 64; 5/Mâide, 72...

1096 13/Ra'd, 36; 21/Enbiyâ, 73; 39/Zümer, 11, 14

1097 2/Bakara, 21

1098 22/Hac, 77

1099 98/Beyyine, 5

şeyi ortak koşmadan yalnız Allah'a yapılması istenmiştir.¹¹⁰⁰ Allah'a ibâdetten bahseden âyetlerdeki ibâdet kavramı, genel olarak tevhid, itaat, duâ, Allah'ı bilmek, O'na boyun eğmek, iman etmek ve sâlih amel işlemek anlamlarını ifade eder.

Kur'an'da ibâdet kavramı; Allah'ın varlığını ve birliğini ikrar etmek, peygamberlerine ve peygamberleri ile gönderdiği ilâhî vahye iman etmek, O'na boyun eğerek itaat etmek, İslâm'ın helâl ve haram, emir ve yasak bütün hükümlerini tatbik etmek, Allah'ın râzı olduğu şeyleri yapmak ve hükmüne râzı olmak, nimetlere şükretmek, musibetlere sabretmek, insanların haklarına riâyet edip onlara şefkat ve merhamet etmek anlamlarını ifade eder.

Buna göre Kur'an'da ibâdet kavramı; iman, ahlâk, namaz, oruç, hac, zekât, cihad, evlenme, boşanma, helâl-haram, miras, ticaret, ahde vefâ, yemin, kefâret, ukubat... kısaca Kur'an'ın başından sonuna kadar bütün hükümlerini uygulamayı, emir ve yasaklarına riâyeti, sınırlarını korumayı içine alır.

Fıkıh Usûlü kitaplarında Kur'an hükümlerinin itikad, ibâdet, ahlâk, muâmelât, ukubat şeklinde kısımlara ayrılması, anlatımı kolaylaştırmak içindir. Yoksa, ahlâkî ve amelî hükümler, "ibâdet" kavramının mânâlarından tamamen ayrı demek değildir. Çünkü Kur'an'ın amelî ve ahlâkî bütün hükümlerini uygulamak, Allah'a kulluk etmektir. Bu itibarla Kur'an hükümlerinin hepsi "ibâdet" kavramına dâhildir.

Allah'ın yapılmasını istediği şeyleri yapmak da, yasakladığı şeylerden kaçınmak da Allah'a kulluk etmektir, ibâdettir. Çünkü ibâdetin temel anlamı, Allah'a boyun eğerek itaat etmektir. İtaat de iki şekilde olur: Emirlerle uymak ve yasaklardan kaçınmak.

ALLAH'TAN BAŞKASINA İBÂDET

Kur'an'da 53 âyet-i kerimede "Allah'tan başkasına ibâdet"ten söz edilmiştir. Allah Teâlâ, *cin ve insanları kendisini tanıyıp ibâdet etmeleri için yaratmıştır*.¹¹⁰¹ Fakat, imtihanın gereği olarak onları bu konuda zorlamamıştır. Bu sebeple cin ve insanlardan, bir tek ilâh olarak Allah'ı tanıyıp kabul edenler

1100 4/Nisâ, 36

1101 51/Zâriyât, 56

ve sadece O'na ibâdet edenler olduğu gibi; canlı ve cansız varlıkları Allah'a ortak edip onlara ibâdet edenler de vardır. Allah, ilk insan Âdem (a.s.)'den itibaren insanlara elçiler ve kitaplar göndermek sûretiyle cin ve insanları Allah'tan başkalarına ibâdet etmemeleri konusunda uyarmıştır. *“Andolsun Biz, her millet içinde Allah'a ibâdet edin, tâğut(a ibâdet)ten kaçının diye bir peygamber gönderdik. Onlardan kimine Allah hidâyet etti, onlardan kimine de dalâlet hak oldu.”* ¹¹⁰²

Allah'tan Başka Tapılan Varlıklar: Allah'tan başkasına tapanlar, sadece cinler ve insanlardır. Tapılanlar, yani ma'bûd, rab ve ilâh edinilen varlıklar ise; ibâdet kavramının geçtiği âyetlerde *Allah'tan başkaları*¹¹⁰³, *Allah'tan başka, insanlara fayda ve zarar vermeye gücü yetmeyenler*¹¹⁰⁴, *işitmeyen, görme-yen ve insanlara hiçbir şey kazandırmayanlar*¹¹⁰⁵, *Allah'tan başka tapınılan putlar/evsân*¹¹⁰⁶, *heykel şeklindeki putlar/asnâm*¹¹⁰⁷, *sahte tanrılar/ilâhlar*¹¹⁰⁸, *heykeller*¹¹⁰⁹, *tâğut*¹¹¹⁰, *şeytan*¹¹¹¹, *ataların taptığı şeyler*¹¹¹², *Allah'a ortak koşu-lanlar*¹¹¹³, *cinler*¹¹¹⁴, *insanlar*¹¹¹⁵, *melekler*¹¹¹⁶, *Allah'tan başka dost tutulanlar*¹¹¹⁷, *Allah'tan başka ilâh diye isimlendirilen putlar*¹¹¹⁸, *kâfirlerin taptığı şeyler*¹¹¹⁹, *elle yontulup yapılanlar*¹¹²⁰ olarak zikredilmişlerdir.

Allah'tan Başkasına İbâdetin Anlamı: Allah'tan başkasına ibâdet; in-san, cin, melek, şeytan, atalar, liderler, hükümdarlar, bilginler, veliler, sâlih ki-şiler gibi canlı ve cansız varlıkları ilâh ve rab kabul etmek, onlara Allah'a isyan konusunda itaat etmek, boyun eğmek, duâ edip yalvarmak, kurban kesmek,

¹¹⁰² 16/Nahl, 36

¹¹⁰³ 6/En'âm, 56; 10/Yûnus, 104...

¹¹⁰⁴ 5/Mâide, 76; 10/Yûnus, 18

¹¹⁰⁵ 19/Meryem, 42

¹¹⁰⁶ 29/Ankebût, 17

¹¹⁰⁷ 14/İbrâhim, 35; 26/Şuarâ, 70, 71

¹¹⁰⁸ 43/Zuhuf, 45

¹¹⁰⁹ 21/Enbiyâ, 53

¹¹¹⁰ 5/Mâide, 60; 39/Zümer, 17

¹¹¹¹ 36/Yâsin, 60; 19/Meryem, 44

¹¹¹² 11/Hûd, 62, 87, 109; 14/İbrâhim, 10

¹¹¹³ 10/Yûnus, 28

¹¹¹⁴ 34/Sebe', 41

¹¹¹⁵ 23/Mü'minûn, 47

¹¹¹⁶ 34/Sebe', 40; 43/Zuhuf, 19-20

¹¹¹⁷ 39/Zümer, 3

¹¹¹⁸ 12/Yûsuf, 40

¹¹¹⁹ 37/Sâffât, 161

¹¹²⁰ 37/Sâffât, 95

kulluk etmek, secde etmek, eğilip saygı göstermek, Allah yerine ma'bûd edilen kimselerin emir ve yasaklarına, helâl ve haramlarına, prensip ve sistemlerine uymak anlamlarına gelir.

Allah'tan başkasına ibâdet etmek, Allah'ın varlığını kabul etmek anlamına gelmez. Kur'an'ın indirildiği zaman Mekke müşrikleri Allah'ın varlığını, yaratıcı ve rızık verici olduğunu kabul ediyorlar, ama bir tek ilâh olduğunu kabul etmiyorlardı. Kendilerini Allah'a yaklaştırır ve şefaathçi olur ümidiyle ilâhlara tapıyorlardı. Kur'an'da bu husus, şöyle bildirilmektedir:

*"...Allah'tan başka evliyâ (dostlar) edinen kimseler, biz bunlara sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz (demektedirler)."*¹¹²¹

*"Hâlbuki insanı Allah'a yaklaştıran iman ve sâlih ameldir."*¹¹²²

*"Allah'ı bırakıp kendilerine ne zarar ne de fayda veren şeylere ibâdet ediyorlar ve: 'Bunlar, Allah katında bizim şefaathçilerimizdir' diyorlar..."*¹¹²³

Demek ki Allah'a ibâdet edebilmek için Allah'ın varlığını, yeri göğü yaratmış olduğunu, rızık verdiğini kabul etmek yeterli değildir. Allah'ı bir tek ilâh olarak kabul etmek, O'ndan başka canlı ve cansız hiçbir varlığa tapmamak ve tâğutu reddetmek demektir.

PUTLARA, HEYKELLERE İBÂDET

İnsanlara Fayda ve Zarar Vermeyen, İştirmeyen, Görmeyen Putları ve Heykelleri İlâh Edinmek ve Onlara İbâdet Etmek: Kur'an-ı Kerim'in andığı şirk çeşitlerinden birisi, putlara ibâdet şeklinde ortaya çıkan tapınmadır. Putlar çeşit olarak çok fazla olmakla beraber, genel olarak iki kısımda mütâlâa edilebilirler:

1- İnsan, hayvan veya bunların karışımı bir şeklin; içinde bir sembolü, bir ruhu, bir örnekliliği temsil ettiği anlayışıyla ağaç, taş ve madenden yapılarak, temsil ettiği varsayılan sembolün kutsanması biçimindeki putçuluk. Bu tür putlara *sanem* veya *vesen* adı verilir.

¹¹²¹ 39/Zümer, 3

¹¹²² 34/Sebe' 37

¹¹²³ 10/Yûnus, 18

2- Herhangi bir şekil düşünmeksizin kafalara, gönüllere, kalplere dikilen veya tâbi olunan putçuluk. Bu tür putperestliğin görüntüsü daha moderndir.

Birinci maddede ele aldığımız putçuluk olayında putlar, tapanların nazarında tabiat üstü yüce bir gücü ve kuvveti temsil ettikleri için, putperestler bu güç ve kuvvetin, tapındıkları putlarda gizli olduğuna inanırlar. Bu bağlamda her putun veya putçuluğun ilgili bulunduğu bir efsânesi vardır. Bu putların bir kısmı iyiliği, bir kısmı şerri, bir kısmı ucuzluğu vs. yi temsil eder.

İslâm tarihçilerinin kaydettiklerine göre, putperestlik İslâm'dan önce Arap yarımadasında oldukça yaygındı. Denilebilir ki, Arabistan'da putçuluğun tüm çeşitleri olmakla beraber, daha çok birinci kısımda anlatmaya çalıştığımız putperestlik yaygındı.

Putçuluğun her çeşidine karşı çıkan ve putlara ibâdet etmenin kötülüğünü en belîğ biçimde ortaya koyan Kur'ân-ı Kerim âyetleri, insanoğluna, yaratıcının sadece Allah olduğu fikrini aşılama sadedinde delil üstüne delil sunar. *“Siz, elinizle yonttuklarınız (putlar)a mı tapıyorsunuz? Oysa sizin de, bütün taptıklarınızın da yaratıcısı Allah'tır.”*¹¹²⁴

*“De ki: Ey insanlar! Benim dinimden şüphede iseniz (iyi bilin ki) ben, sizin Allah'tan başka ibâdet ettiklerinize ibâdet etmem. Yalnız sizi öldürecek olan Allah'a ibâdet ederim. Bana mü'minlerden olmam emredildi.”*¹¹²⁵ Âyette geçen *“Allah'tan başkasına ibâdet”*, putlara duâ etmek ve yalvarmak anlamındadır. Nitekim peşinden gelen âyette, *“Yüzünü Allah'ı birleyici olarak dine çevir ve müşriklerden olma!”*¹¹²⁶ denildikten sonra, *“Allah'tan başka sana ne fayda, ne de zarar vermeyecek olan şeylere yalvarma/duâ etme. Eğer böyle yaparsan, o zaman sen zâlimlerden (müşriklerden) olursun.”*¹¹²⁷ buyrulmuştur.

*“De ki: (Ey müşrikler!) Ben, Allah'tan başka yalvardıklarınıza ibâdet etmekten men olundum.”*¹¹²⁸ Bu âyetteki “duâ”ya, “ibâdet” anlamı verilebilir. Bu takdirde ibâdet, ilâh kabul ederek putlara saygı göstermek anlamını ifade eder. Putlara ibâdet, ister musibet ve sıkıntılı anlarda onlara yalvarmak, duâ etmek; ister ilâh diye ta'zim göstermek olsun, neticesi aynıdır. Böyle bir

1124 37/Sâffât, 95-96

1125 10/Yûnus, 104

1126 10/Yûnus, 105

1127 10/Yûnus, 104

1128 6/En'âm, 56; 40/Mü'min, 66

davranış *şirk*¹¹²⁹, *hak yoldan sapmak ve hidâyete erenlerden olamamaktır*.¹¹³⁰ Allah'tan başkasına tapınlar câhil kimselerdir. “*Ey câhiller! Allah'tan başkasına ibâdet etmemi mi bana emrediyorsunuz?*”¹¹³¹

Kur'an'da Allah'tan başkasına tapılanlar, *insana zarar ve faydası dokunmayan*,¹¹³² *rızık vermeyen*,¹¹³³ *insan eli ile yapılan*¹¹³⁴ *işitmeyen ve görmeyen*,¹¹³⁵ *bir şey yaratamayan*,¹¹³⁶ *insanların ilâh diye isimlendirdikleri boş isimler*,¹¹³⁷ *uydurma tanrılar*,¹¹³⁸ *heykeller*¹¹³⁹ ve *putlar*¹¹⁴⁰ olarak nitelendirilmişlerdir.

İbrâhim (a.s.), babasına ve kavmine demişti ki: “*Sizin şu karşısında durup ibâdet ettiğiniz heykeller nedir? (Babası ve kavmi), ‘Babalarımızı onlara ibâdet eder bulduk’ dediler. (İbrâhim), ‘Doğrusu siz de, babalarınız da apaçık bir sapıklık içine düşmüşsünüz’ dedi. (...) İbrâhim (a.s.), büyük bir put hariç diğer putları kırdı. Kavmi, putların kırıldığını görünce, ‘Bunu ilâhlarımıza kim yaptı? Muhakkak bunu yapan zâlimlerden biridir’ dedi. (...) (İbrâhim’e), ‘Ey İbrâhim! Bu işi ilâhlarımıza sen mi yaptın?’ dediler. İbrâhim, ‘Hayır, işte şu büyükleri yapmış. Onlara sorun, eğer konuşturlarsa’ dedi. (...) (Kavmi), ‘Ey İbrâhim! Sen de bilirsin ki, bunlar konuşmazlar’ dedi. Bunun üzerine İbrâhim, ‘Siz Allah’ı bırakıp da size hiç fayda ve zarar vermeyen şeylere mi ibâdet ediyorsunuz? Size ve Allah’tan başka taptıklarınıza yuh olsun. Akıllarınızı kullanmıyor musunuz? (dedi.)’*¹¹⁴¹; “*Ey babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir şey kazandırmayacak olan şeylere niçin ibâdet ediyorsun?’ dedi.*”¹¹⁴²

Kendi elleriyle yapıp ilâh diye adlandırdıkları¹¹⁴³ heykellerin (temâsîl), insan-

1129 6/En’âm, 56; 10/Yûnus, 18

1130 6/En’âm, 56

1131 39/Zümer, 64

1132 10/Yûnus, 18

1133 16/Nahl, 73

1134 37/Sâffât, 95

1135 19/Meryem, 42

1136 46/Ahkaf, 4

1137 53/Necm, 23; 12/Yûsuf, 40

1138 37/Sâffât, 86

1139 21/Enbiyâ, 52

1140 14/İbrâhim, 35

1141 21/Enbiyâ, 52-54, 58-59, 62-63, 65-67

1142 19/Meryem, 42

1143 14/İbrâhim, 35

lara elbette faydası ve zararı olmaz. Bu sebeple heykelleri ilâh edinip onlara saygı göstermek, yalvarmak, onlardan medet ummak, ahmaklık ve akılsızlıktır. Allah'tan başkalarına, uydurma ilâhlara, putlara ve heykellere tapanlar, kendilerini felâkete sürüklemiş, dünya ¹¹⁴⁴ ve âhirette Allah'ın azâbını hak etmiş olurlar¹¹⁴⁵ Kendisinden başkasına ibâdet edenlere, *“Siz ve Allah'tan başka ibâdet ettikleriniz cehennem odunusunuz. Siz oraya (cehenneme) gireceksiniz.”* ¹¹⁴⁶ uyarısını yapan Yüce Allah, *“Allah'tan başka dilediğinize ibâdet edin!”* ¹¹⁴⁷ diyerek müşrikleri tehdit etmiştir. ¹¹⁴⁸

Allah'tan başka ibâdet edilenler, kıyâmet günü kendilerine ibâdet edenleri inkâr edecekler ve onlara düşman olacaklardır. *“(Müşriklerin taptıkları ilâhlar), onların ibâdetlerini inkâr edecekler ve onlara düşman/karşı olacaklardır.”* ¹¹⁴⁹

“Beşerin böyle dalâletleri var; Putunu kendi yapar, kendi tapar!” diyor şâir. İnsanların kendi elleriyle yaptıkları putlara ve heykellere ibâdet etmeleri; onları Allah katında kendilerine şefaathçi ve yardımcı olur, kendilerini azaptan korur inancı ile ilâh edinip tapmak, saygı göstermek, duâ edip yalvarmak, sıkıntı anlarında onlara sığınmak anlamlarını ifade etmektedir.

Put, sadece Arapların câhiliyye döneminde taptıkları basit ve alelâde şekillerden veya özellikle Hz. İbrâhim döneminde olduğu gibi, muhtelif câhiliyye sistemlerinde tapınılan taştan, tunçtan, tah-tadan heykellerden ve ağaç, kuş, hayvan, yıldız, gök cismi, ateş, ruh veya hayallerden ibaret değildir. Bu basit puta tapınma şekilleri Allah'a şirk koşmanın bütün boyutlarını kapsamaz. Yalnızca bu ilkel putçuluklar üzerinde duracak olursak ve Kur'an'daki şirkten maksadın sadece bunlar olduğunu kabul edecek olursak, oldukça boyutlu olan şirk kavramından bir şey anlamayız. Kur'an'ın evrensel boyuttaki ve zamanlar üstü mesajını kavrayamayız. Kur'an'ın en büyük problem olarak gördüğü şirk, kıyâmete kadar hemen tüm toplumlarda olabilecek tüm tevhid dışı kutsama ve tapınma özelliklerini kapsar. **Kur'an'a göre put, o kadar geniş anlamlıdır ki, kişinin Allah'ın dışında hayatının amacı kıldığı maddî-mânevî her şeydir. Bu putları**

1144 11/Hûd, 109

1145 21/Enbiyâ, 98

1146 21/Enbiyâ, 98

1147 39/Zümer, 15

1148 37/Sâffât, 22-34

1149 19/Meryem, 82; 46/Ahkaf, 6

hayatın amacı kılmak da Allah’a şirk koşmak olarak nitelendirilmiş-
tir. Fakat insanları kendilerine fayda ve zararı olmayan taş, aēaē, maden vs.
 şeylere ibâdete sevkeden sebepler nelerdi? İnsanlar niēin putlara tapmışlar
 ve tapmaya devam ediyorlar? ¹¹⁵⁰

HEVÂYI İLÂHLAşTIRMAK

“Hevâ”; boş, hava dolu, sonuçsuz, deēersiz gibi anlamlara gelir. Bu kav-
 ram nefsin řehvete ve zevke dūřkūnlūēunū anlattıēı gibi, yeterli ilmi olma-
 dan sahibine emir veren nefis anlamında da kullanılmaktadır. Bōyle bir nefis,
 sahibini řehvete ve ařırı zevke dūřūrūp gūnahā sūrūkler, dūnyada rezilliēe,
 âhirette ise azâba gōtūrūr.

İnsanın aşırı isteklerine, Allah’tan gelen ilme yani vahye uymayan tutum-
 larına “hevâ” denilmektedir. Nefsin ölçölū ve sınırlı istekleri, meřrū arzuları
 normal yoldan karřılandıēı zaman hata deēil; sevap bile olur. Nefis her zaman
 ēeřitli isteklerde bulunur. Bu taleplerin bir kısmı insanın ihtiyacı deēil; hevânın
 aşırı arzularıdır. Kişi, nefsinin meşru isteklerini inandıēı Rabbin gōnderdiēi öl-
 ēüler iēerisinde karşılayabilir. Aşırı isteklere uyulması; nefsin Rabbin ölçülerine
 aldırması anlamına gelir. Bu, řūphesiz bir hatadır ve sahibine zarar veren
 bir şeydir.

Eēer nefis Allah’tan gelen ilme, yani vahye uyarsa, görūřlerini, kararlarını,
 isteklerini bu ilme uygun bir şekilde ayarlarsa; o nefis doēru yolda olan ne-
 fistir. Fakat bir kimse Allah’tan gelen ilme/vahye kulak asmaz, yalnızca ken-
 di görūřünū, zevkini, kararını, arzusunu ön plana ıkarırsa, bu nefis, doēru
 yoldan azan bir nefistir ve o kişi hevâsına uydu demektir. **Yeryüzündeki**
bütün günahların, bütün şirklerin, bütün kâfirliklerin sebebi hevâya
uymaktır. Bir iş yaparken, bir şeyin hakkında karar verirken, bir ibâdet fiilini
 yerine getirirken, bir řey yanlıř mı doēru mu diye dūřūnūrken; kiři ya kendi
 aklına/arzularına ya da inandıēı dinin ölçülerine uyar. Eēer bir akıl Allah’tan
 gelen haberlere inanmıyorsa, o aklın sahibi kesinlikle yanılacaktır ve insan,
 hevâsına uymuř olacaktır. *“Gōrdūn mū hevâsını (arzularını/istiklerini) tanrı*
*haline getireni? Onun üzerine sen mi vekil olacaksın?”*¹¹⁵¹

¹¹⁵⁰ Bu konuda Kur’an řu âyetlerde bu sorulara cevap vermektedir: 39/Zūmer, 3; 10/Yūnus; 18; 17/
 İsrâ, 56-57; 43/Zuhruf, 86; 39/Zūmer, 44; 30/Rūm, 13.

¹¹⁵¹ 25/Furkan, 43

Hevâsına Uyanların Özellikleri

Hevânın yerleştiği kalpte, başta şirk olmak üzere bütün olumsuz davranışlar, bütün kötülükler yerleşmeye başlar. Böyleleri hevânın bir benzeri olan zanlarının (boş kuruntularının) ve keyflerinin peşine giderler. Allah'ın gönderdiği hidâyet rehberine aldırılmazlar bile.¹¹⁵²

Kişinin kendi hevâsına uyması, Hak'tan yüz çevirmesi demektir. Nitekim Kur'an, *"kendi hevâlarına uyanlara tâbi olmayın"*¹¹⁵³ demektedir. Böyle yapanlar zâlim olurlar. Zâlimler ise Hak'tan yüz çevirenlerdir.¹¹⁵⁴ Zaten onların Allah'ın hidâyetinden yüz çevirmelerinin, ya da âyetleri yalan saymalarının sebebi, Vahyi bırakıp kendi hevâlarına uymalarıdır.¹¹⁵⁵ Şu âyet, hevâyâ uymanın zararlarını göstermesi açısından ne kadar dikkat çekicidir: *"Eğer hak, onların hevâlarına uyacak olsaydı hiç tartışmasız gökler, yer ve bunların içinde olan herkes (ve her şey) fesada (bozulmaya) uğrardı..."*¹¹⁵⁶

Hevâlarına uyanların özelliklerinden biri de istikbar (kendini büyük görme) ve peygamberlerin getirdiği vahye karşı çıkmadır. Bu gün de hayata ve dünyaya kendi hevâları doğrultusunda yön vermek, keyiflerine göre yaşamak isteyenler Kur'an mesajına, İslâm'ın güzelliklerine karşı çıkmaktadılar.¹¹⁵⁷ Hevâlarına uyanlar Allah'tan gelen ilmi (vahyi veya âyetleri) bilgisizce bir tarafa atarlar. Onlar gerçekten câhillerdir.¹¹⁵⁸ Kur'an, Hz. Peygamberi ve onların şahsında müslümanları uyararak: *"Sana gelen bu ilimden (Kur'an ve hükümlerinden) sonra onların hevâsına uyarsan, senin için Allah'tan bir velî ve yardımcı yoktur."*¹¹⁵⁹; *"Allah'ın indirdiği ile hükmet, onların hevâsına uyma!"*¹¹⁶⁰; *"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol ve onların hevâsına uyma!"*¹¹⁶¹ diye emretmektedir.

Kur'an, mü'minlere ayrıca *"adâletten ayrılıp hevânıza uymayın"*¹¹⁶² demektedir. Şüphesiz ki hevâyâ uymak dengeyi bozar, hakları ihlâl eder, taraf-

1152 53/Necm, 23

1153 38/Sâd, 26; 5/Mâide, 77

1154 2/Bakara, 145

1155 6/En'âm, 150; 18/Kehf, 28

1156 23/Mü'minûn, 71

1157 2/Bakara, 87; 5/Mâide, 70

1158 30/Rûm, 29

1159 13/Ra'd, 37; 2/Bakara, 120

1160 5/Mâide, 48-49

1161 42/Şûrâ, 15

1162 4/Nisâ, 135

girliğe ve taassuba sebep olur, düşmanlığı körükler. İnsan, Allah'ın hidâyet kitabı olarak gönderdiği Kur'an'ı, yani vahyi dışlayarak, her şeyi kendi aklına, kendi hevâsına göre çözmeye, her şeyin hükmünü işine geldiği gibi vermeye kalkışır, insanın içinde de yeryüzünde de huzurun olması mümkün değildir. Vahyi dışlayanlar hem kendilerine çeşitli ilâhlar bulurlar, hem de küçük, önemsiz ve kısır çekişmelerin içinde, ucuz çıkarların peşinde koşar dururlar. Hevâsına uyan kimselerin yön verdiği dünyada barış ve adâletin olması mümkün değildir. Bu gerçeğe hem tarih şâhittir, hem de içinde yaşadığımız şartlarda bunu açıkça görmekteyiz.

Kur'an, mü'minleri, hevâlarına uymamaları konusunda sık sık uyarmaktadır. Yine, mü'minlere, hevâlarına uyan veya hevâlarını tanrı haline getirenlerin peşinden gitmemelerini emretmektedir. Buna bağlı olarak da en iyi barınma yeri Cennet'in Rabbinin makamından korkanlar ve nefsinin hevâsından sakınanlar için hazırlandığını haber vermektedir.¹¹⁶³

Kur'an, Allah'ın âyetlerine tâbi olanlar ile hevâlarına uyanların bir olmaya-çağını belirtir: *“Şimdi Rabbinden apaçık bir belge üzerinde bulunan kimse, kötü ameli kendisine ‘süslü ve çekici’ gösterilmiş ve kendi hevâsına uyan kimse gibi midir?”*¹¹⁶⁴ Elbette bir olmaz. Birisi, Allah'tan gelen açık, sağlam, Hak, doğru, hidâyete ulaştırıcı, iki dünyada da kurtuluşa götürücü, kişiyi adam eden ilâhî belgelere, yani vahye (Allah'ın âyetlerine) uymakta, öbürü ise nefsinin aşırı isteklerine, kuruntulara, ilmî dayanağı olmayan zanlara, boş hayallere uymaktadır.

Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: *“Yüce Allah'ın yanında gök kubbe altında Allah'tan başka tapınılan tanrılar içinde, kendisine uyulan hevâ (aşırı istek ve tutkular)dan daha büyüğü yoktur.”*¹¹⁶⁵ Hevâsına uyan insanların çok olduğu toplumlarda hata çok yapılır, suç çok işlenir, fitne ve fesat çok yaygınlaşır, insanî değerler rağbet görmez, adâletle hareket etme ahlâkı zayıflar. Bu bakımdan insanlara düşen, hevâlarına uymak değil; kendi hevâsından konuşmayan bir Peygamber'e¹¹⁶⁶ ve O'nunla beraber Allah'tan gelen ilme (vahye) tâbi olmaktır.¹¹⁶⁷

1163 79/Nâziât, 40-41

1164 47/Muhammed, 14

1165 Taberânî; İbn Kayyim el-Cevziyye, İğâsetu'l-Lehfân, 2/148; Elmalılı, 6/70; Şamil İslâm Ansiklopedisi 2/397

1166 53/Necm, 3-4

1167 2/Bakara, 120; Abdurrahman Dilipak, Bu Din Benim Dinim Değil, İşaret/Ferşat Y., s. 52-62

“Hakiki mücâhid, nefsiyle (hevâsıyla, kötü arzu ve istekleriyle) cihad edendir.”¹¹⁶⁸ Nefsin sayısız denecek kadar çok, kötü arzu ve istekleriyle mücâdele İslâm'ın istediği şekilde ve miktarda olmazsa, hevâsı insana hâkim olur, insanın tüm yönetim ve denetimini ele geçirir. İşte bu durum, Kur'an'ın “hevâyı ilâhlaştırmak” dediği durum olur. Hevânın her emrini yapmak, arzularını bir kanun gibi benimseyip, kimseyi karıştırmayan mutlak özgürlük içinde bulunmak, İslâm'la çeliştiğinde tercihi arzulardan ve nefsî isteklerden yana yapmak hevâyı putlaştırmak demektir.¹¹⁶⁹

Dini, şeriatı nefsine hâkim kılamayan kişi, çevresine ve devlete hiç kılamaz. İrâdesine hâkim olamayan kişi, başkalarına hakkın sözünü hiç duyuramaz. Nefsimizin istediği ölçüde, basit menfaatlerimize uygun düştüğü kadar İslâm'ı isteyen, hevâsını hakem ve ölçü yapmıştır. İslâm tebliğ edildiği halde, çeşitli bahaneler ileri süren, İslâm'ı yaşamayan veya yanlış yaşayan bazı kötü örnekleri, kendi yaptığı yanlışlara mâzeret kabul eden, onları tenkit ederek işin içinden sıyrılacağını zanneden kişi, hevâsının egemenliğine girmiş, şirk yoluna düşmüş demektir. Kişi; Allah'a, İslâm'a dil uzatılmasına karşı sessiz kaldığı halde; nefsine sataşıldığında, menfaatlerine ters bir durum olduğunda kavgaya kalkıyorsa, nefis ve hevâsını büyük tanrı kabul etmiş olmaz mı?

HEVÂNIN PUTLAŞTIRILIP İLÂH HALİNE GETİRİLMESİ

Bir insan kendi görüşünden, kendi kararından başkasını beğenmiyorsa, kendi zevkinden daha üstün bir şey tanıımıyorsa o insan kendi hevâsını, kendi nefsini tanrı haline getiriyor demektir. Kur'an-ı Kerim bunu şöyle açıklıyor: **“Gördün mü hevâsını (arzularını/isteklerini) tanrı haline getireni? Onun üzerine sen mi vekil olacaksın?”**¹¹⁷⁰ Böyle kimseler, canlarının istediğinden başka kutsal bir şey bilmezler. Bunlarda hakseverlik yoktur. Bu gibiler bencil insanlardır. Peşine düştükleri arzuları da normal bir istek değil, nefislerinin istediği kuruntulardır. Böyleleri hak, hukuk, delil, âyet, şâhit tanımazlar, yalnız kendi isteklerini en üstün tutarlar. Onlara göre din de, insanların vicdanlarından gelen arzularıdır. Dolayısıyla kendi nefislerini doyurmaya, keyflerini tatmin etmeye çalışırlar.

¹¹⁶⁸ Tirmizî, Fezâilü'l-Cihad 2, hadis no: 1621; Ahmed bin Hanbel, 6/2022

¹¹⁶⁹ 25/Furkan, 43; Taberânî; İbn Kayyim el-Cevziyye, İğâsetu'l-Lehfân, 2/148; Elmalılı, 6/70; Şamil İslâm Ansiklopedisi 2/397

¹¹⁷⁰ 25/Furkan, 43

“Şimdi sen, kendi hevâsını putlaştırıp ilâh edinen ve Allah’ın bir ilim üzere kendisini saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği ve gözünün üstüne de bir perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık Allah’tan sonra ona kim hidâyet verecektir? Siz öğüt alıp düşünmüyor musunuz?”¹¹⁷¹

Bunlar, hakkı ve gerçeği kabul etmezler, ama keyfîliği hayat anlayışı olarak alırlar. *“Şimdi sen, kendi hevâsını ilâh edinen ve Allah’ın bir ilim üzere kendisini saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği ve gözünün üstüne de bir perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık Allah’tan sonra ona kim hidâyet verecektir? Siz yine öğüt alıp düşünmüyor musunuz?”¹¹⁷²*

Gazâlî, bu âyeti yorumlarken “ilâh” kelimesinin “ma’bûd” anlamına geldiğini, ma’bûdun da “emrine uyulan” demek olduğunu, buna göre davranışlarında hevâya uyup bedenî arzularının peşinden koşanların hevâlarını ilâh edinmiş sayılmaları gerektiğini ifade eder.¹¹⁷³ Hevâlarına uyanlar, tam bir sapıklığa düştükleri gibi¹¹⁷⁴; bunların peşinden gidenler de Allah’ın yolundan saparlar.¹¹⁷⁵ Mü’minler, çeşitli âyetlerde hem kendi hevâlarına ve hem de kâfir, zâlim, hak yoldan sapmış, kalpleri mühürlenmiş kimselerin hevâlarına uymaktan menedilmiştir.

İster nefsin hevâsına göre insanlar, tanrılar topluluğu (panteon) düşünüp onları kendi aralarında uzlaştırsın, savaştırsın, barıştırsın veya seviştırsin; ister arzularının istediği şeyleri onlara emrettirsin ve nehyettirsin, isteklerini güzel veya çirkin göstertsin; isterse yalnız kendi öz arzusunun geçerli ve tatmin olmaya değer en önemli gaye olduğunu düşünsün, bütün bu durumlarda insan, hevâsını tanrılaştırmış olmaktadır. (Mitolojiler, epiküriyenler, din dışı hutanistler, din dışı egzistansiyalistler, “yaratıcı sanatçılar”, tanrı yapmak ve yaratmak gibi kavramları ucuz ucuz dağıtan zihniyetler, sinema artistleri için “yıldız” ki bu tâbir, eskiden yıldızlara tapmanın hâtırasını saklamaktadır veya bir kısmı için “seks tanrıçası” gibi deyimleri bol bol kullananlar vb. ile birlikte hatırlayalım.) Nefsin hevâsı, insanlığın bütün çağlarında görülerek dar ve geniş anlamındaki bir şirkin, belli başlı kaynağı olmuştur.¹¹⁷⁶

Allah’a bağlanır, O’na teslim olur gibi hevâya yapışmak; büyük bir şirk, çirkin bir suçtur. *“Yüce Allah’ın yanında gök kubbe altında Allah’tan başka*

1171 45/Câsiye, 23

1172 45/Câsiye, 23 ve yine bkz. 25/Furkan, 43; 53/Necm, 23

1173 İhyâ, 3/28

1174 45/Câsiye, 23

1175 5/Mâide, 77; 6/En’âm, 56

1176 Suad Yıldırım., Kur’an’da Ulûhiyet, Kayıhan Y., s. 289-290

*tapınılan tanrılar içinde, kendisine uyulan hevâ (aşırı istek ve tutkulardan) daha büyüğü yoktur.”*¹¹⁷⁷ İnsanın keyfi ne istiyorsa onu elde etmeye çalışması ve bu konuda ilâhî sınırları hiç önemsememesi, bu hevâ putuna tapmak demektir. Zaten eski câhiliyye dönemindeki müşriklerin puta tapmaları da, böyle hevâyâ tâbi olmalarının bir sonucu idi.¹¹⁷⁸ Yine Lut kavminin yaptığı homoseksüellik gibi rezillik de, hevâ putunu yüceltip bütün şeytanî arzularına uymanın sonucu idi.¹¹⁷⁹

Kötü temâyüllere düşkün, şehevî arzularının kölesi haline gelmiş, her türlü günahla yoğrulmuş kimseler, Allah'tan kaçabilmek için, önce O'nun hakkında şüphelere kulak verir, giderek inkâra varırlar. Böylece “her günahta inkâra giden bir yol vardır” gerçeğini ortaya koymuş olurlar.¹¹⁸⁰

Mü'min; ilâhî nizama samimiyetle inanan, müslüman da o nizama teslim olan, uyan kimse demektir. Ferdîyetçi, hümanist bir espri ile kişinin kendi düşüncelerini yüceltip övmesi, kendi fikrinin üstünde bir şey görmemesi, kendi kanaatlerine göre iyi-kötü, hayır-şer, güzel-çirkin hükümleri getirmesi, Kur'ân-ı Kerim'in ifade-siyle kişinin hevâsını ilâhlaştırmasıdır.¹¹⁸¹

Mevdûdî, Câsiye sûresi, 23. âyeti tefsir ederken şöyle der: “Hevâ ve hevesini tanrı edinmek” ifadesiyle bir kimsenin nefsinin her istediğini yapması ve yaptığı işin Allah'ında haram mı, helâl mi olduğunu dikkate almadan davranması kast olunmaktadır. Böyle bir insan, Allah emretmiş bile olsa, eğer nefsi istemiyorsa o işi yapmaz. İşte bu kimse, nefesine itaat ettiği şekilde, başkalarına da itaat ediyorsa şâyet; o kimseleri, o kimselerin hevâlarını da tanrı edinmiş olur. Her ne kadar bu kimse, kendi keyfini ve o kimseleri ilâh ve mâbud edinmediğini söylese de veya o kimselerin putunu yaparak onlara tapmasa da onları tanrı edinmiştir. Çünkü bu kayıtsız şartsız teslimiyeti, onun bu kimseleri tanrı edindiğinin bilfiil ispatıdır. Ve bu da apaçık şıktır. Allah'tan başkasına bu şekilde itaat eden kimse, itaat ettiği kimseye secde etmemekle ve diliyle onun ilâh olduğunu söylememekle, şirkten kurtulamaz. Nitekim diğer büyük müfessirler de bu âyeti, bu şekilde yorumlamışlardır. İbn Cerîr, “Allah'ın koyduğu helâl ve haramı dikkate almadan hevâsına/nefsinin arzusuna göre davranan kimse, nefsinin ilâh edinmiş olur” demektedir. Cessâs ise, “böyle bir kimse, mü'minlerin Allah'a itaat ettiği gibi nefsinin

1177 Taberânî; İbn Kayyim el-Cevziyye, İğâsetü'l-Lehefân, 2/148; Elmalılı, 6/70; Ş. İslâm Ansiklopedisi 2/397

1178 53/Necm, 23

1179 29/Ankebût, 28-29; 45/Câsiye, 23

1180 Veli Ulutürk, Kur'ân-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor?, Çağlayan Y. s. 280

1181 Bak. 45/Câsiye, 23

itaat eder” derken, Zemahşerî; ‘nefsinin yönlendirdiği gibi hareket eden kimse, nefesine tıpkı Allah’a itaat edildiği gibi itaat etmektedir’ der.”¹¹⁸²

Her kötü iş ve söz, hevâdan, hevâsına tutsak olan kişinin cehâletinden ve zâlimliğinden kaynaklanır. İnsandaki her şerrin kaynağı odur. İnsan, hevânın kontrolüne girmek istemiyorsa, faydalı ilimle cehâleti, sâlih amelle zulmü bertaraf etmelidir. *“Zulmedenler bilgisizce hevâlarına uydular.”*¹¹⁸³ Bilgisizlikle hevâyâ uymak birleşince zulüm ve küfür ortaya çıkmaktadır. Allah Teâlâ, Dâvud (a.s.)’a şöyle tavsiyede bulunur: *“Hevâna tâbi olma ki, bu seni Allah yolundan saptırır.”*¹¹⁸⁴ Çünkü hevâ cismânî lezzetlere dalmaya, ruhânî saâdeti elde etmeyle meşgul olmamaya dâvet eder.¹¹⁸⁵

İslâm’ın önemli hedeflerinden birisi, insanın arzu ve isteklerine boyun eğmesini engelleyip insanı olgunlaştırmak ve böylece yeryüzünü ıslah etmektir. Çünkü nefsin arzuları insanın fıtratını/doğal meyillerini bozar. İnsanın temâyüllerinin tabiatıta özel bir düzen ve tertibi vardır. Bu âhenk ve nizam, itidal ve muvâzeneyi gerektirir. İnsan, hevâsına uyarsa bu itidal ve muvâzene, denge kaybolur, adâlet ölçüleri çiğnenir ve iş zulme varır. *“Eğer hak, onların hevâlarına/arzularına uymayacak olsaydı hiç tartışmasız gökler, yer ve bunların içinde olan herkes (ve her şey) fesâda (bozulmaya) uğrardı...”*¹¹⁸⁶

Demek istiyoruz ki; lüzumsuzlarla meşgul olan, lüzumludan mahrum kalır. İslâm’a tâbi olmayan mutlaka başka yollara düşer; Allah’a kul olmayan başkalarına kul köle olur. Rasûlullah’ın getirdiklerine teslim olmayan, mü’minlik sıfatını yitirir, hevâsını ilâhlaştırmış olur. Büyüklük/olgunluk, hevâyâ göre hareketle değil; İslâm’a teslim olabilmektedir. Firâsetli ve ihlâslı neslin yetişmesinden rahatsız olan bâtil ideolojiler hep insanların hevâ ve heveslerine hoş gelecek işler yapmaktalar ve bu kanalla insanları kendilerine bağlamaktadırlar. Müslüman, Hakkın ölçüsüne uymak zorundadır. Hevâyâ uyanlar Hâviye’ye düşerler. Cehennem çukuru anlamındaki “hâviye”, “hevâ”dan gelmektedir.¹¹⁸⁷

Materyalist düzen ve tüketim toplumu olmak, piyasadaki anlayış doğrultusunda özgürlük fikri, reklâmlarla galeyana getirilen mala karşı aşırı istek, “dünyaya bir defa geldik, ne kadar zevk alırsak o kârdır” zihniyeti, moda, teşhircilik,

1182 Mevdûdi, Tefhîmu’l-Kur’an, 5/308-309

1183 30/Rûm, 29

1184 38/Sâd, 26

1185 Fahreddin Râzi, Mefâtuhu’l Gayb, 12/63

1186 23/Mü’minûn, 71

1187 Halil Atalay, Fikrî Tevhîde Doğru, Ribat Neşriyat, s. 19-23

vitrine/kaportaya/makyaja/imaja verilen değer gibi konuların tümü hep hevâ kavramıyla, arzuları putlaştırmayla çok yakından ilgilidir.

HEVÂNIN SİYASÎ BOYUTU; HEVÂYA UYGUN DÜZENLER

*“(Ey Rasûl!) Sana, kendinden önceki Kitabı tasdik edici/doğrulayıcı ve ona karşı bir şâhid olarak, Hak olan Kitabı (Kur’an’ı) indirdik. O halde sen de onlar (insanlar) arasında Allah’ın indirdiği (Kur’an) ile hükmet; sana gelen hakkı bırakıp da onların hevâlarına/arzularına uyma...”*¹¹⁸⁸ Allah Teâlâ, Rasûlünü “hevâ”dan sakındırırken “vahy”i, “Kitab”ı, “Hakk”ı, “tasdik”i ve “hüküm”ü zikretmesinin derin anlamları vardır. İşte “hevâ”yı tanımak için Yüce Allah’ın mü’mine verdiği Rabbânî nitelikte anahtar kelimeler... Bu kelime ve kavramların karşısı olarak düşünebileceğimiz her beşerî davranış, bize “hevâ”nın ve “şerr”in anahtar kavramlarını verecektir. Bu yönüyle Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyen tüm sistemler veya kurumlar, tüm ilâhî ve Rabbânî emirleri inkâr etmişlerdir. Dolayısıyla **beşer ürünü olan ve vahye dayanmayan tüm sistemler ve ölçüler, Kitab’ı esas almadıkları sürece “hevâ”dırlar ve şerrin bizzat kaynağını teşkil ederler.**

Tüm bu sistemler ve rejimler bazen doğrudan doğruya Kitab’ı tahrip, inkâr ve aşağılamayı hedef almakla beraber, O’nun getirdiği Rabbânî yöntemin esası olan imanı, vahyi, Kitap’la yönetmeyi kabul etmemektedir. İşte bu da hevâya uymanın tarifi olarak Allah’ın Kitabında karşımıza çıkmaktadır. Bir insan veya topluluk “hevâya uymuştur” denildiğinde, anlamamız gereken husus, Kur’an’ı terkeden insan veya toplumdur. Zira nefsin bazı arzularına uymak (bazen mubah, bazı durumlarda günah olmasına rağmen), çoğu kez şirk ve küfür anlamında olan “hevâ” anlamına gelmez. Nefisle hevâ ayrı ayrı kavramlardır.

Allah Teâlâ, Rasûlünü *“Onların hevâlarına sakın uyma!”*¹¹⁸⁹ diye uyarırken, Mekke müşriklerini ve Mekke yönetimini elinde bulunduran Dârü’n-Nedve yönetiminin kural ve kanunlarına işaret etmekteydi. Bu bakımdan şirk düzenlerini tanımak ve tanıtmak, Kur’an’a iman gereklilerindendir. Kur’an’a iman, “hevâ rejimleri” olan şirk düzenlerinin kanun ve kurallarını reddedip uymamakla çok yakın bir ilgisi vardır. Bugün de birçok insanın anlayamadığı gerçek de burada yatmaktadır. İslâm dışı rejimlerin Müslümanlara zulmü ancak, müslümanla-

¹¹⁸⁸ 5/Mâide, 48

¹¹⁸⁹ 5/Mâide, 48

rın onların hevâlarına uymaları ile başlamıştır. Müslümanlar, demokrasinin bir hevâ rejimi olduğunu kavrayamazlarsa, bu hevâ alanına girenler, şu veya bu şekilde Kur'an'a imanin esaslarını sarsacak ve artık Kur'an'ın kendilerine yönelik tekliflerini ya te'vil edecekler veya derinden derine Kur'ânî olan hidâyet prensiplerinde şüpheyi düşeceklerdir. Allah'ın indirdikleri ile hükmetmeyecek hevâî yöneticilerden ve hevâî yönetimlerden râzı olmaya başlayacaklardır.

“Hevâ” denilen çağdaş “Dâru'n-Nedve” etrafında kurumlaşan politik örgütlenmeleri, Allah'ın, Rasûlünü sakındırdığı şey olmadığını söyleyenler, Rasûlullah'ı ve dolayısıyla bütün mü'minleri muhâtap alan bu ilâhî emrin yorumunu nasıl yapacaklardır? Kur'an, *“ehvâehum”*¹¹⁹⁰ derken, hem “hevâ”yı, hem de “onlar” zamirini çoğul olarak zikrediyor. Buradan şunu anlıyoruz: Onların (müşriklerin) her birisinin ayrı ayrı hevâları vardır. Biz hevâyı onların yönetim sistemleri ve bu düzenleri ayakta tutan kurumlaşmalar olarak ele alırken, yine aynı âyetin¹¹⁹¹ ikinci kısmına dayanarak gündeme getiriyoruz. Çünkü her sistem, bir inanç ve dünya görüşüdür, yani dindir. Bu nedenle her beşerî rejim, Allah'ın kitabını bilerek veya bilmeyerek inkâr etmektedir. Çünkü temelinde hevâ vardır. İslâm ise, temelde hakka ve adâlete dayanmaktadır. Kuvvet/dayatma ve hileyi esas alan sömürü rejimlerinde adâlet(!), egemen sınıfların veya ideolojilerin, aykırı düşünenlerin hayatlarını ve inançlarını tahakküm altına almasıdır. Buna da o düzenlerde sosyal sistemin teminat altına alınması denir ki, tüm karşıt davranışlar böylece mahkûm edilir.

İşte buradan hareketle tüm beşerî dinler, yeryüzünde ulûhiyet iddiasındadır. Eğer bunun böyle olmadığı inancında olan varsa, bu sistemlerin kanunlarına, insanları yargılama ve cezalandırma yöntemlerine ve bunun temelindeki mantığa baksınlar, o zaman bunun böyle olduğunu anlayacaklar ve beşerî sistemlerin geçirdiği değişim ve aşamaların olmadığını, insan fıtratıyla ve öldükten sonraki hayatla hiçbir bağlantısının olmadığını göreceklerdir. Dünya hayatını maddede başlayan ve onda biten bir hayat gibi gören sistemler/düzenler, özünde hevâ ideolojisini barındırır.

Neyin “hevâ” ve neyin “hüdâ” olduğunu anlamadan, tâğûtî rejimlerin hile ve mâhiyetleri anlaşılamaz. Dolayısıyla şu gerçeğe yüz yüze gelmekteyiz: Kur'an her kelimesiyle bize birçok imanî meseleyi açıklayıp tefsir etmektedir. Biz, Kur'an'ın iman atlasını, ancak kavramlarını tanımakla anlayabiliriz. Kur'an'da “hak”, “bâtıl”, “tâğût”, “i'tisâm” (Allah'ın ipine/Kitabına sarılma), “berâet”, “velâ-

1190 5/Mâide, 48

1191 5/Mâide, 48

yet” kavramlarının imanî boyutlarını ve sahalarını tanımadan, hangi imandan söz edebiliriz? İman, gerçek anlamıyla neyin hak ve neyin bâtil olduğu bilindiği zaman iman olur. Müslümanlar, Kur'an'ı tanımadan ve O'nu pratik yaşayışlarında örnek almadan, beşerin hevâsının icadı olan yollarda kurtuluşu aramanın imanî bir yanlışlık olduğunu nasıl anlayabilirler?

Kur'an'ın iman ve amel olarak, müslümanların bütün hayatını kuşatmaması felâketlerin başlangıcıdır. Zira artık dinde insanlar hevâlarına uymaya başlamışlardır. Çünkü İslâm şeriatı, mü'minlerin karşısına çıkan hiçbir meselede Kur'an ve sünnet dışında bir müracaat kaynağından söz etmemiştir. Haramların hâkim olduğu alanlara mü'minler “maslahat” ve “hizmet” bahanesiyle giremezler. Zira Kur'an'da şirk ve isyan olarak tanımlanan şeyler, maslahat ya da hizmet adına meşrûlaştırılmaz. Allah'a inandığını söyleyen insanlar böyle bir yola saptıklarında, onlar hem dünyada hem de âhirette acı bir neticeyle karşılaşacaklardır.

Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: **“Eğer hak, onların hevâlarına uyacak olsaydı hiç tartışmasız gökler, yer ve bunların içinde olan herkes (ve her şey) fesâda (bozulmaya) uğrardı...”**¹¹⁹² Ez-Zemahşerî bu âyetin tefsirinde şöyle der: “Kur'an, bununla hakkın azametini delil getirdi, zira gökler ve yer, her ikisinde bulunan şeyler ancak “hak” ile vardır. Eğer hak, onların hevâsına uysaydı “bâtıl”a inkılâp ederdi ve kâinatı ayakta tutan kuvvetinden sonra fenaya uğrardı. Yahut Hz. Muhammed (s.a.s.)'in getirmiş olduğu hak, ki o İslâm'dır, onların hevâsına uysaydı “şirk”e inkılâp ederdi.”¹¹⁹³

Hak olan Kur'an'ın hükümlerinin insanların hevâsına uyması mümkün değildir. Kur'an'ın, insanların hevâlarına uymasına karşı çıkan kimselerin, bizzat kendileri, nasıl olur da Kur'an'ı reddedenlerin hevâlarına uyabilirler? Bunun İslâm'a göre açıklanabilecek hiçbir yönü yoktur. Çünkü iktidar olan “hevâ” ile bir araya gelindiğinde ancak hevânın istediği olacaktır. Bunun içindir ki Kur'an'da hiçbir nebînin şirk rejimleriyle ortaklaşa yönetimi üstlendiği gösterilemez. Zaten hak hâkim olsaydı, hevânın iktidar olması düşünülemezdi. Zemahşerî **“Rabbinden apaçık bir delil üzere olan, kendisine amelinin ktû-sü süslü gösterilip hevâlarına uyanlar gibi olur mu?”**¹¹⁹⁴ âyetindeki “hevâ” kelimesini “şirk” olarak tefsir etmektedir.¹¹⁹⁵

1192 23/Mü'minûn, 71

1193 ez-Zemahşerî, a.g.e. c. 2, s. 196

1194 47/Muhammed, 14

1195 ez-Zemahşerî, a.g.e., c. 4, s. 320

Öyleyse şirk rejimlerinin tamamı, kurum, kural ve kanunlarıyla “hevâ”dan başka bir şey değildir. Günümüz müslümanlarının, propagandacı bir tavırla yürüttükleri çalışmalardan bazıları; tâğutun rejimlerini işletmede, yalnız Fira-vun’un izniyle onun rejim ve yönetme oyununa katılmak ve kendilerini aldat-maktan başka bir şey değildir. Hevâ rejimleri ve tâğutlar, kendi hevâlarına uyanlardan asla sakınmazlar ve bunu kendileri için bir tehlike olarak da gör-mezler. Çünkü hevâ iktidarlarının elinde, yeteri kadar ihtiyaç duydukları güç ve hile vardır. Demokrasilerde hevâyâ uygun çare(!) tükenmez.

Allah Kur’an’da: **“(Onlar) yalanladılar ve hevâlarına uydular...”**¹¹⁹⁶ âyetinde “hevâ”nın, temelde Kur’an’ı yalanlama olduğunu vurgulamıştır. Kur’an, Rasû-lullah (s.a.s.)’ı onların hevâlarına uymaktan alıkoyarken; aynı zamanda da tüm müslümanlara, uymaları gereken İlâhî emri de tebliğ ediyordu. Rasûlullah’a gelen; hak, ilim ve hidâyet idi. Bununla hükmetmekle emrolunuyordu.

Bugün insanlar, tâğutun birçok isteğine, şer’î ruhsatı olmadığı halde, bo-yun eğmekteler. Bunun demokrasi denen siyasî rejim mensuplarının ve apa-çık Allah’a şirk koşan insanların hevâsına uymak olduğu söylenebilir. Mekke dönemine baktığımız zaman; Rasûl-i Ekrem (s.a.s.)’in müşrikleri iman etmeye çağırmasına karşılık, müşriklerin de kendi dinlerine dâvet ettiklerini görürüz. Bu karşılıklı dâvet mücâdelesinde; Rasûlullah’ın rehberi Kur’an; müşriklerinki ise, atalarının sapık dini ve hevâlarıydı. Rasûl-i Ekrem’in vaad ettiği dünya ve âhiret saâdeti, cennet ve Allah’ın rızâsı; müşriklerin vaad ettikleri ise; (vahye uymaktan vazgeçmesi şartına bağlı olarak) iktidar, servet, şöret, kadın vs. gibi hevânın eserleriydi.

Şimdi bu tarihî tablo, bütün berraklığı ile gözlerimizin önünde iken, **“onların hevâlarına uyma!”** diyerek Allah Rasûlü’nü ikaz eden âyet-i kerimelerin ge-tirdiği mükellefiyeti hâlâ anlayamayacak mıyız? Bilindiği gibi bu mücâdelede kaybeden Mekke şirk devleti olmuştur. Zira onlar, vaadlerine rağmen, Rasûl-i Ekrem’i ne kendilerine lider, ne siyasî rejimlerinin ortağı olmaya iknâ edebil-mişlerdir. Eğer Peygamberimiz, müşriklerin bu tekliflerine birazcık da olsa meyletseydi, yukarıda zikredilen âyetlerdeki İlâhî tehditlerin muhâtabı olurdu. Rasûl-i Ekrem’in ümmeti de, müşriklerin hevâlarına uymama noktasında aynı hassâsiyeti göstermek mecbûriyetindedir.

Hevâyâ teslim olmanın aslı, Allah Teâlâ’dan gayrısına ibâdet/kulluk etmek-tir. Bu, kimi zaman ataların dinine bağlanmak, kimi zaman egemen bir beşerî

1196 54/Kamer, 3

ideolojinin veya tâğutun hükmüne iman etmek, kimi zaman da nefs-i emmâ-reye uymak şeklinde karşımıza çıkar. İnsanların hevâlarına uymalarının temelinde; vahiyle geleni tahrif etmek veya vahyi tamamen terk edip onun yerine arzulara tâbi olmak vardır. Bu sebeple bütün ideolojiler, beşerî düzenler ve laik rejimler birer hevâ rejimleridir.

Kur'an'da ehl-i kitabın ve müşriklerin hevâlarına uymayı yasaklayan âyetler, Allah ve Rasûlünü gerçekten dost edinip edinmemenin ölçüsünü bize vermektedir. *“Ey kitap ehli, dininizde Hakkı bırakıp aşırılığa gitmeyin ve daha önce sapıtmış olan, birçoklarını da dalâlete uğratıp yoldan saptıran bir kavmin hevâsına uymayın.”*¹¹⁹⁷ âyetini tefsir ederken Fahreddin Râzî, “Hevâ, herhangi bir hüccete/delile dayanmadan şehvetin/kötü arzuların dâvet ettiği anlayışlardır” diyor.¹¹⁹⁸ Buradan da şunu anlıyoruz. Kur'an'daki hevâ kavramı, tüm şer sistemlerinin beslendiği kaynak olarak karşımıza çıkmakta. Âyet-i kerimede söz konusu edilen “fitne”, şirk koşmak veya şirke ortaklık etmektir. Bunun için, fitne kelimesinin biraz yukarısında, “onların arasında Allah'ın indirdiği ile hükmet” denilmektedir. Onlarla beraber olunduğunda Allah'ın emri ile hükmedilmeyecektir. Çünkü müşrikler Allah'ın emriyle hükmetmezler. Dolayısıyla onların yönetimine iştirak eden, hidâyete değil; müşriklerin hevâsına uymak gibi yönetim ortaklığını üstelenmiştir. Konuya sadece bu açıdan baktığımızda bile, düzen içi tâvizci çalışmaların nebevî mesajı tahrif ettiği anlaşılır.

Şimdi aynı âyetteki şu üç kavram üzerinde biraz duralım: *“İnsanlar arasında Allah'ın indirdiği ile hükmet”*; *“Onların hevâlarına uyma”*; *“Allah'ın sana indirdiği emirlerin bazısında seni fitneye düşürüp ondan saptırmalarından sakın.”*¹¹⁹⁹ Bu kavramlardan her biri, başlı başına bir itikaddir. Birini diğerinden ayrı düşünemeyiz. İnsanlar arasında güç ve otorite sahibi olduktan sonra Allah'ın indirdikleriyle hükmetmemek, hevânın vardığı son sınırdır. Bu sınırın imanla hiçbir bağı yoktur. Fitnenin de tek sebebi, insanın kendisinin veya başkalarının hevâsına uymasıdır. Kur'an'da, “hevâya uymak” dalâlet olarak adlandırılır. Bu da hak ile amel edip hüküm vermek varken, bâtil ile hükmetmeye denir. Allah Teâlâ, kitabında, müşriklerin hevâlarına uymamamız gerektiğini defalarca tekrarlamıştır. Bunda iman ve akıl sahipleri için alınacak ibretler vardır.

Bugün İslâm topraklarında müslüman olduğunu söyleyenlerin birçoğu, mürted ve müşriklerin çağrısına kapılarak İslâm'ı, Kur'an yolunu bırakarak on-

1197 5/Mâide, 77

1198 Mefâtuhu'l-Gayb, c. 12, s. 66

1199 5/Mâide, 49

ların hevâsına uymuş, bunu kendilerine mücâdele yöntemi, dünya görüşü ve hayat düzeni olarak kabulle acı bir duruma düşmüşlerdir. Müşriklerin hevâsına uymak, müşrikleri velî edinmek ve dünya hayatına onların hâkim olması için yardımda bulunmak, zulmün en büyüğüdür. Allah Teâlâ, Rasûl-i Ekrem'e: **"Bunun için dâvet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol ve onların hevâlarına uyma"**¹²⁰⁰ buyurmuştur. Bunun için hevâ, şirkin ve küfrün özünü teşkil eder. Şimdi Allah hevâyı bize böyle tanıtırken; iktidar olmuş hevâyı millî bir kurum olarak sahip çıkanlara ne denilecektir?

Hevânın en tehlikelisi de, "ulemâ" (hoca, ilâhiyatçı, din adamı) kisvesinde olan insanlarda olmasıdır. Çünkü hevâ sahibi, sürekli Kur'an ve Sünnet nasslarının karşıtı, nefsinin hoşuna giden ideolojiyi üretir. Nassları zorla te'vil etmeye çalışanlar ve müteşâbih âyetleri, muhkem gibi yorumlayanlar, artık nasslara karşı aslında yavaş yavaş güven ve inançlarını yitirmektedirler. Allah Teâlâ, Kur'an'da hevâ âlimlerine en güzel örneği İsrâiloğullarından Bel'am bin Baura ile vermiştir. Bel'am ve benzerleri, o günden bu güne bâtili hakka tercih edenlerin önderleri olmuştur. İşte Kur'an'da "hevâsını ilâh edinen" âyetinin en bâriz örneği Bel'am bin Baura gibi insanlardır. Allah'tan gelen hidâyete uyan insanlar peygamberleri kendilerine önder edinmiş olan kişilerdir. Kendilerine hidâyet, güneşin aydınlığı gibi geldikten sonra dalâleti seçenler ise; Firavunları, Karun ve Bel'am'ları önder edinmiş kişilerdir. Bel'am kıssası, A'râf sûresi, 175-176. âyetlerde anlatılır.

Câhiliyyenin tamamı hevâdır. Bu hevâları sebebiyle insanlar, İbrâhim (a.s.)'in hanif/Allah'ı birleyen dinini terkedip putlara tapmaya başladılar. Hevâ bugün dünya toplumlarının büyük bir kısmının dini haline gelmiştir. İnsanların çoğunun akıllarına hevâları hâkim olmuş durumda. Çağdaş uygarlık ve yeni dünya düzeni, globalleşme dedikleri şey, Batının dünyayı sömürüp tahakkümü altına almak için insanlığın zihnine yerleştirmek istediği çağın en tehlikeli hevâsıdır. Hevâ, bir din haline gelmiş ve kendine has bir inanç, ahlâk, ekonomi, siyaset, eğitim-öğretim düzeni oluşmuştur. Eski câhiliyye müşriklerinden çok daha düzenli ve güçlü propaganda araçlarıyla yerkürenin dört bir yanına bu dinin ahlâk ve sistemi yayılmaktadır.

İnsanların çoğu, hevâ dinine mensuptur. Ve halkın çoğunluğuna uymak, hevâ dinine girmektir. **"Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar zandan başka bir şeye tâbi olmaz-**

1200 42/Şûrâ, 45

*lar ve ancak yalan söylerler.”*¹²⁰¹ Hevânın İslâm’dan daha yoğun bir karakter arzemesi, hevâî insanların hüdâyâ bağlı müslümanlardan sayıca daha çok olmasına gelince, bu, insanların nefislerinde, sevdikleri ve hoşlandıkları şeylere karşı direnç yönüyle çok zayıf ve istekli olmaları, bunda aceleci olmaları ve dünyanın imtihan vesilesi olmasındandır. Ancak, Allah’a kulluğun hakikati olan İslâm’da, insanın istekleri, arzuları, zevkleri ve davranışları belli fitrî ve insanî disiplin içindedir. Dünyadaki nimetleri hazır bulmanın kendisine bir öncelik ve haklılık verdiğini zanneden insan, ilâhî disiplinlerin kurallarını ağır bulup nefsinin ve de şeytanının arzuları karşısında ilâhî emri hiç kabul etmeyebiliyor.¹²⁰²

“Müslümanım” diyen nice insan, direkt veya dolaylı olarak hevâyı ilâh edinmekte. Ya ahlâkî konularda keyfinin gereğini haram helâl demeden yerine getirerek, ya toplumun hevâsına uyarak veya tâğutların hevâlarından ortaya çıkmış düzenlerini benimseyip gönülden itaat etmekle hevâîliklerini gösteriyorlar. Nice insan da yahûdî ve nasrânîlere, siyonist ve materyalistlere dost olanların hevâlarına uyarak, Allah’ın hüdâsına teslim olma gayreti içinde olan şuurlu müslümanları azınlık haline getiriyorlar.

Hevâlarına kulluk yapanların ellerine ne geçiyor dersiniz? Âhireti ne karşılığında satıyorlar? Dünyada kazandıkları neler? Peki, ya kaybettikleri? Kendi hevâlarına veya itaat ve taklit ettiklerinin hevâlarına uyanlar, kendi hevâlarını doyurup tatmin edebiliyorlar, neticede gerçekten zevk alıp dünya huzuruna erebiliyorlar mı dersiniz? Peki, kendilerine kulluk yaptıkları müstekbirleri memnun edip ciddi bir menfaat elde edebiliyorlar mı? *“Milletlerine (dinlerine) uymadıkça yahûdiler de hristiyanlar da asla senden râzı (hoşnut) olmayacaklardır. De ki: ‘Doğru yol/hidâyet, ancak Allah’ın yoludur.’ Sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına/kötü arzu ve keyiflerine uyacak olursan, andolsun ki, Allah’tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.”*¹²⁰³

Hevâlarına uyan kişilerin egemen olduğu bir toprak parçasında fesadın yaygınlaşmaması mümkün değildir. Kişilerin hevâları çatışır ve bunun sonucu olarak “fitne” kabarr, “fesat” artar; yeryüzü zulmün, haksızlığın, öldürmelerin, işkencelerin merkezi haline gelir.

Hevâ bir boşluktur. Kişinin herhangi bir iç dayanağa sahip olmamasıdır. Bu durum ise, kişinin her türlü etkiye açık olmasını, rüzgârın esişine göre vaziyet almasını doğurur. Kişiliksiz, hafif meşrep hale getirir. İşte bu tablo, dengesizli-

1201 6/En’âm, 116

1202 Kur’an’da Hevâ Kavramı, Muhammed Emin, Misak

1203 2/Bakara, 120

ğe iten en müsait bir atmosferdir. Böylesine bir fert ve onlardan oluşmuş toplumlar, her türlü zulmü işleyebilir, haksızlık yapabilir. Nitekim Kabil'in, kardeşi Hâbil'i öldürmesi, "nefsinin kardeşini öldürmesini kendisine hoş göstermesi, onun da nefsine/hevâsına itaat etmesinin"¹²⁰⁴ sonucudur.¹²⁰⁵

Takvâ giysisine bürünmeyen insan, çoğu zaman, nefsinin arzu ve irâdesini, yani hevâsını kendine rehber edinir. Arzu ettiğini elde etmek için nice zahmetlere katlanır, dolambaçlı yolları aşmaya çalışır. "Bu konuda İslâm'ın koyduğu hüküm nedir, bu arzum ve yaptığım Allah'ın rızâsına uygun mudur? Bunu Peygamberimiz'in huzurunda olsam yapabilir miyim? Yapmış olsam Efendimiz'in tavrı ne olurdu?..." gibi soruları ve cevaplarını hatırına bile getirmez. Hep kendi basit hesabını yapar ve planını kurar. Öbür âlemi unuttur. Hâlbuki imanin insanı kurtaracak dereceye ulaşması için, insanın arzu ve irâdesini Hz. Peygamber'in getirdiği ahkâmın peşine takması gerekir.¹²⁰⁶

İnsanoğlu, ibâdet için yaratılmıştır.¹²⁰⁷ Fıtrat, nübüvvet ve Kitab gibi İlâhî yardımlara rağmen Allah'ı tanıyıp ibâdet/tapınma ihtiyacını O'na yönlendiremeyen hevâî tipler, her şeyden önce kendi arzularını, zanna dayanan bilgisizce görüşlerini, yanlış kanaatlerini, sapkın düşüncelerini, yani tek kelimeyle "hevâ"larını tanrılaştıracaklardır. Başka bütün putlar, hevâ putunun gölgesinde ortaya çıkacaktır. Hevâ putunu devirdiğinizde diğer putlar kendiliğinden devrilecektir.

Allah'a teslim olmayan kimsenin, bilinçsiz de olsa kendini (hevâsını) tanrılaştırdığı gibi; sadece Allah'ı en büyük kabul edip O'nu tekbir etmeyen kişi de kendini (nefsini, görüşünü, aklını...) en büyük görür. Her nimeti Allah'tan bilip sayısız nimetler için Allah'a şükür ve hamd etmeyen insan, bu fitrî ihtiyacı, kendini övmekle, kendini methetmekle gidermeye çalışır.

Hevâdan kurtulmak veya onun etkisine hiç girmemek için, hevânın zıddı hüdaya yönelmek gerekmektedir. Bunun için de hevânın, hedefini tersine çevirdiği, yozlaştırdığı tekbir, tesbih ve hamde sarılmak gerekiyor. Hevânın hoşlanmadığı gerçek tekbire, hamde, tesbihe ve bütün bunların en güzel şekilde içine serpildiği tevhid eylemi namaza sarılmak, hevâ zehrine panzehir olacaktır. Bütün bunlar, Allah'ın

1204 5/Mâide, 30

1205 Yaşar Düzenli, Kur'an Işığında Evrensel Dengeler ve İnsan, s. 267

1206 Halil Atalay, Fikrî Tevhide Doğru, Ribat Neşriyat, s. 17

1207 51/Zâriyât, 56

yardımla ve onun hüdâsı/hidâyetiyle olacaktır. Allah'ın hüdâsı ise, başta Kur'an olmak üzere, nübüvvet, yani Peygamber rehberliği/sünnet ve bu iki kaynağa bağlı olan selim akıl ve fıtrattır.

Hevâî tip, Allah'ın hükmüne ve hakemliğine başvuracağına, kendi hevâsının yargısına mürâcaat eder. Doğru ve yanlışın, güzel ve çirkinin ölçüsü kendi hevâsıdır; yani arzusu, menfaati, görüşü, beşerî ideolojisidir. Bu, şehvet denilen şiddetli ve çirkin eğilimlerin kible edinilmesidir. Hevâîler, yaratılış amaçlarını akıllarıyla düşünmezler. İnsan ülkesinde ins ve cin şeytanlarının yardım ve hileleriyle, kalp adlı kralın da gafletinden yararlanarak yönetimi ele geçiren hevâ, egemenliğini pekiştirmek için, kendine karşı devrim yapabilecek düşman olan kalbi, selim aklı, fıtratı, vicdanı, haram-helâl, ayıp-günah duygusunu zincirlere bağlar, prangalara vurur. Artık ilâhlaşan ego, insan ülkesindeki fıtrî düzeni sarsmakta, dengeyi bozmakta, her şeyi altüst etmektedir. Kalp yerine nefsin tek egemen olduğu hevâî insan, sadece gözüyle düşünmekte, doymak bilmeyen mide-sine/aç gözüne hizmet etmekte, gücünün ve imkânının yettiği her istediğini yapmayı özgürlük saymaktadır.

Hevâsının gösterdiği istikamette imkân ve gücünden başka hiçbir hudut/sınır tanımayan insandır hevâsını tanrı edinen. Hiçbir dâvânın adamı olamayan, günü birlik yaşayan, tek dünyalı, tek gözlü, aç gözlü, at gözlüklü, dolaısıyla hakka karşı kör gözlü biridir o. Nefsinin zaafı, yani hevâsı doğrultusunda hareket eden, hoppa, hafifmeşrep, hayvanî zevkler peşinde koşan, heves ve arzularına düşkün ve düşük kişilere halk arasında "havâî" denir ki, aslı "hevâî"dir; hevâî, yani hevâsına uyan. Boşvermiş bir tiptir hevâî insan; top kafalı, top gibi içi boş (yani hava/hevâ ile dolu) kafa, top gibi boş şeyleri endâd edinerek, hevâ putuna ortak tanrılar arayan Hak'tan gâfil insancık... Allah'a ibâdete zamanı yoktur bu hevâî kişinin; ama faydasız bilgilere, magazin denilen âdî dedikodulara, muzır uğraşlara, geyik muhabbetlerine ve de çeşit çeşit haramlara hem vakit, hem fırsat, hem para ayırabilir. Eğlencede "ayıp", hele hele "haram" diye bir engel tanımaz. Müzik tutkunu, tv. tutsağı, ilim yerine filmi tercih eden, haram-helâl diye bir ölçüyü unutan, nefsinin kulu kölesi bir tiptir hevâî. Ve bunların oluşturduğu insanat bahçesidir hevâ düzeninin oluşturduğu hevâî toplum.

Haram modayı mubaha, kumarı helâl ticarete, dünya rahatını âhîret saâdetine bilinçsizce tercih eden hevâî kimseler, nefis ve hevâlarına kulluk yapmayı Allah'a kulluğa, O'na teslim olmaya yeğlemiş insanlardır. "Özgürlüğüme

kimseyi karıştırmam, memlekette demokrasi var, ben istediğimi yaparım” diyen, buna rağmen nefsinin kulu, kölesi olup arzuları tarafından yönlendirilen ve onun için de hevâsına tapınan, kendini tanrılaştıran azgın bir karakter, dejenere olmuş bir kişilik, menfaatperest bir tip... Yararlı-zararlı, helâl-haram demeden imkânının elverdiği her türlü gıda ile midesini doldurur, hatta bunu yaşama gayesi edinirken; ruhunun hemen hiçbir ihtiyacını giderip tatmin etmeye çalışmayan, süflî arzularının elinde oyuncak bir zavallı...

Bütün bunlar, kızılmaktan ziyade acınacak, çevre ve düzen kurbanlarıdır. Bizim yitik çocuklarımızdır bunlar. Kendilerine gelmeleri, benliklerini bulmaları, bayağı esâretten kurtulmaları için bize çok şey düşüğünü değerlendirmek içindir bu ifadeler. Yoksa, bu tiplerin özelliklerini anlatıp kendimizi onlarla mukayese ederek nefsimizi temize çıkarmak, bizi de eleştirdiğimiz hevâî karaktere yaklaştırır. Ve daha önemlisi, farkında olmayarak da olsa bu özelliklerin en küçüğü bizde, sorumluluğunu yüklediğimiz yakınlarımızda var mıdır? Çocuklarımızda, akrabalarımızda, komşularımızda, arkadaşlarımızda, iş yerlerimizde, çevremizde, kısaca bizim ulaşabileceğimiz yerlerde hiç bulunmadığını iddia edebilir miyiz bu tiplerin? Bu konuda bize neler düşüyor? Bu sorulara, boş verirse, ya da bu hastalıkları tedâvi için doktor rolünü üstlenmez, yakın çevremize kadar gelen bu hevâî ateşin tutuşturduğu yangını, havayı kaplayan ateşleri söndürmek için itfaiyecilik yapmaya çalışmazsak, bu tipler, dünyada değilse bile âhirette yakamıza yapışabilirler, bulduğumuz güzellikleri niye kendilerine ulaştırmadığımızın hesabını sorabilirler.

Hevâî tipin nasıl oluştuğu, sebepleri iyi değerlendirilmeli, sivrisinekle mücâdele için bataklığın kurutulmasının şart olduğu unutulmamalıdır. Hevâî düzen ve onun kurumları, düzenin oluşturduğu toplum yapısı ve çevre şartları değişmeden, ürünlerin değişmesini beklemek doğru olmaz. Düzen, müslüman gencin oluşmasını her taraftan engellerken, kurum ve kurallarıyla hevâî insanın ihtiyacı olacak, nefse hoş gelen her çeşit fitne ve fesadı, fuhuş ve kumarı... desteklemekte, hevâî insan, bu sistemin mücâdele ettiği değil; oluşturmayı hedeflediği tip olmaktadır. Darbe ile ele geçirdiği İspanya'yı kırk sene yöneten Franco, “nasıl halk ayaklanmadan bu kadar uzun süre iktidarda kaldın?” diye soranlara şöyle diyordu: “Futbol, müzik, kumar ve uyuşturucu sâyesinde!” İnsanları bunlarla meşgul edince, başka şeylere ayıracak zamanları kalmayacaktır. Bir de buna hayat pahalılığı, işsizlik, particilik, tv. hastalığı, kahvehane hayatını da eklerseniz, hevâî düzeninizi değil kırk, yüz kırk sene de sürdürsünüz. Ama, unutmamalı ki, onların hevâî düzenlerini sürdürmeleri için hesabı varsa, Allah'ın da; sadece Allah'a kulluk yapan mü'minlerin de bir hesabı

vardır: *“Zâlimler, hangi inkılâbla devrileceklerini, nasıl bir dönüşe (âkıbete) döndürüleceklerini yakında bilecekler (ve görecekler).”*¹²⁰⁸

Hevânın hâkim olduğu kalp, her türlü bireysel ahlâksızlığın, toplumsal fesâdın, her çeşit pislik, kötülük ve zulmün kaynağı olan şirkin bulaşıcı mikroplarının toplandığı yerdir. Müslümana yakışan, nefis kaynaklı hevâyâ değil; ilâhî kaynaklı hüdüâyâ tâbi olmaktır. Başkalarının hevâsına değil; ilme/vahye sarılmaktır. Esselâmu alâ men ittebea'l-hüdâ. Hevâyâ değil; hüdüâyâ tâbi olanlara selâm olsun!

TÂĞUTA İBÂDET

*“Andolsun Biz, her toplum içinde: ‘Allah’a ibâdet edin, tâğuttan kaçın’ diye bir elçi gönderdik.”*¹²⁰⁹ Bu âyette “tâğut”, ibâdet konusunda Allah’ın karşısına konulmuş ve ondan kaçınılması emredilmiştir. Şu âyette ise, tâğuta ibâdetten sakınan ve Allah’a yönelen kimsenin müjdelenmesi istenmiştir: *“Tâğuta ibâdet etmekten kaçınan ve Allah’a yönelenlere müjde var.”*¹²¹⁰ Şu âyette de, tâğuta ibâdet edenler şiddetle kınanmaktadır: *“De ki: Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size söyleyeyim mi? Allah’ın lânetlediği ve gazap ettiği, aralarından maymun, domuz ve tâğuta tapanlar çıkardığı kimseler; işte onların yeri daha kötüdür ve onlar doğru yoldan daha çok sapmışlardır.”*¹²¹¹

Nedir tâğut? “Tâğut” kelimesinin kökü “tuğyan”dır. Tuğyan, isyanda haddi aşmak, azmak, zulmetmek, sapmak, ölçüsüz şekilde hareket etmek, büyülenmek anlamlarına gelir. Tâğut; şeytana, putlara, Allah’tan başka tapılan her varlığa, insanı azdıranlara, insanları haktan ve hidâyetten saptıranlara, hayır yolundan men edenlere, haddi aşanlara, küfür ve dalâlette önderlik edenlere, gaybdan haber verdiğini ileri süren kâhinlere/medyumlara, insanların Allah’a ibâdet etmelerine ve İslâm’ı yaşamalarına engel olanlara denir. Put olsun, ağaç olsun, insan veya hayvan olsun, Allah’tan başka tapınma konumunda olan her şey; kanunlarında Allah’ın dinine karşı sınırı aşan zâlim yönetici ve Allah’ın indirdiği hükümlerin gayrisiyle hükmeden idareci; İslâm şeriatine

1208 26/Şuarâ, 227

1209 16/Nahl, 36

1210 39/Zümer, 17

1211 5/Mâide, 60; Ayrıca, tâğutu reddetmek konusunda Bak. 2/Bakara, 256, 257; 4/Nisâ, 51, 60, 76; 16/Nahl, 36

uymayan bütün metod, düşünce, fikir, ideoloji, pozisyon, âdet, gelenek ve görenekler tâğut kapsamına girer. Ayrıca tâğuttan hoşnut olup ona bağlanan, tâğuta kulluğa çağırın, tâğutun dâvet ettiği şeye sahip çıkan da kendi sapıklığı içinde tâğuttur.

Kur'ân-ı Kerim'de tâğutla ilgili bütün âyetleri dikkate aldığımızda şu sonuca varırız: Kulu Allah'a kulluktan, dinde ihlâslı olmaktan, Allah ve Rasûlüne itaatten alıkoyan ve çeviren her şey tâğuttur. Tâğut; hakkı ezmeye çalışan, Allah'ın kulları için çizdiği sınırları çiğneyen her kimse veya her nesnedir. Allah ile bağlantısı olmayan her program ve Allah'a bağlanmayan her çeşit düşünce, sistem, edep ve alışkanlık; otoritesini Allah'ın sisteminden almayan her idare, Allah'ın otoritesine, ulûhiyetine ve hâkimiyetine düşman olan her şey tâğuttur.¹²¹²

Allah'a isyan konusunda herhangi bir kimseye itaat eden kişi, o kimseye ibâdet etmiş olur ve bu itaat edilen kimse tâğuttur. Mevdûdi, tâğut kelimesini şöyle izah eder: "Tâğut, Allah'a karşı azan, isyan eden, kulluk haddini aşarak kendisi için ulûhiyet ve rubûbiyet iddiâsına kalkışan her şahıs, zümre ve idareye denir. Tâğut, Allah'a karşı haddi aşan ve zulmeden her türlü üstünlük, otorite, başkanlık veya komutanlıktır. Tâğut, mülkünde hükmünü yerine getirir; kullarını zorla, aldatmakla yahut kötü yollarla kendine itaate çağırır. Kişinin bu türlü otoriteye, başkanlığa, liderliğe boyun eğmesi ve ona tapması tâğut için bir ibâdettir."¹²¹³

Kur'an'a göre tâğut; Allah'ın, dininin, elçisinin ve kitabının karşısına konulan, Allah yerine tapılan, İslâm'ın hükümleri, emir ve yasakları, helâl ve haramları yerine ikame edilen, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in yerine önder seçilen, Kur'an düşüncesi, inanç ve hayat tarzı yerine başka düşünce, inanç, hayat ve yönetim biçimi koyan, hayata geçiren, bunlara öncülük eden ve uyulan her insanın, her sistemin ortak adı ve sembolüdür.

Buna göre tâğuta ibâdet, Allah'tan başka şeytan, insan, önder, kâhin gibi canlı ve cansız varlıklara, Allah'a isyan anlamına gelecek şekilde itaat etmek, boyun eğmek, Allah'ın hükmü yerine Allah'tan başkalarının hükümlerini kabul edip isteyerek uygulamak demektir ki bu, insanı şirke, küfre götürür.

Bir kimse tâğutu reddetmedikçe gerçekten iman etmiş sayılamaz. Tevhid'in şartı, Allah'a imandan önce tâğutları reddetmek, onları tanımamaktır.

¹²¹² Muhammed Kutub, Lâ İlâhe illâ Allah, Ravza Y., s. 109

¹²¹³ Mevdudi, Kur'an'a Göre Dört Terim, İdeal Kitaplar Y., s. 66 ve 84

Bu durum, Kur'an'da açıkça beyan edilmiştir: *“Artık kim tâğutu inkâr edip Allah’a iman ederse, kopmayan sağlam kulpa yapışmış olur.”*¹²¹⁴

BİLGİNLERE VE DİN ADAMLARINA İBÂDET

Allah’a şirk koşmanın bir çeşidi de Allah’ın izin vermediği alanlarda insanlara itaattir. Oysa itaatte esas olan Allah’a itaat, Peygamberine itaat ve müslümanlardan olan emir sahiplerine itaattir.¹²¹⁵ Ne var ki, insanoğlu, çoğu zaman kendi cinsinden olan beşerden bazı kimselerin birtakım üstün özelliklere sahip olduklarını düşünerek onları rab konumuna getirmiş ve böylece onlara ibâdet etmiştir.

Herhangi bir insanın, ister bilgin olsun ister yönetici, Allah’ın emir ve yasağına, helâl ve haramına ters düşen emir ve hükümlerine gönülden katılmak, onu hüküm/kanun koyucu olarak kabul etmek, ona itaat ederek Allah’ın hükmüne muhalefet etmek; onu Allah’tan başka rab edinmek ve ona ibâdet etmek demektir.¹²¹⁶ *“Yaratıcıya isyan etme konusunda yaratılana itaat edilmez.”*¹²¹⁷ Hakkı bâtil, bâtili hak yapmaya çalışanlar, ilim haysiyetinden yoksun birer tâğutturlar. Bu şekilde davranışlar, şirk, küfür ve Allah’tan başkalarını rab edinmek ve onlara tapmaktır.¹²¹⁸ Allah’ın kitabına yetki tanımaksızın helâl ve haram sınırlarını belirleme yetkisini kendisinde görenlerin nefislerini ilâve rab ittihaz ettiklerini ve onlara kanun koyma yetkisi tanıyanların da onları rabler edindiklerini yukarıdaki âyet ve hadislerden öğrenmiş oluyoruz.

Kur’an’ın on dört asır önce getirdiği en büyük prensiplerden biri de, hangi makam ve mevkide olursa olsun, insana değil; yalnız Allah’a ibâdet edilmesi prensibidir. İslâm, beşeriyeti saâdete erdirmek, zulmü ortadan kaldırmak, insana kulluk etmeye sevkeden istismarı yok etmek yolunda birleşilmesi gerekli olanı belirterek yahudi ve hristiyanlara bakın nasıl hitap ediyor: *“De ki: Ey Kitap ehli, gelin aramızda birleşebileceğimiz bir kelime üzerinde toplanalım: Allah’tan başkasına kulluk etmeyelim. O’na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Bazımız bazımızı Allah’tan başka rabler edinmeyelim!”*¹²¹⁹

1214 2/Bakara, 256

1215 4//Nisâ, 59

1216 Elmalılı Tefsiri, IV, s. 2512

1217 Buhârî, Ahkâm 4; Müslim, İmâre 39, 46

1218 Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili, Eser Y., IV, s. 2513, 2514

1219 3/Âl-i İmrân, 64

Kur'ân-ı Kerim, kula kulluğu ortadan kaldırmak ve sadece Allah' kulluğu tesis etmek üzere gönderilen Kitap olduğu için, insanların Allah'ı bırakıp hem-cinslerinden olan insanlara ibâdet/kulluk etmesini önlemek amacıyla çeşitli deliller serdetmiş, bu konuda geniş açıklamalar yapmıştır: *“Hiçbir insana ya-raşmayacak/yakışmayacak bir şey varsa, Allah'ın kendisine Kitap, hikmet ve nebîlik vermesinden sonra onun insanlara: ‘Allah'ı bırakın da bana kul olun’ demesidir. Tam aksine o; ‘Kitabı öğrendiğiniz ve okuduğunuz yönüyle Allah’a kul olun’ der. O, size: ‘melekleri ve peygamberi ilâh edinin’ diye emretmez. Siz müslüman olduktan sonra size hiç imansızlığı emreder mi o?”*¹²²⁰ İstisnâsız bütün peygamberler: *“Ey kavmim, Allah’a ibâdet edin; sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur.”*¹²²¹ buyurmuşlardır.

Aynı şekilde Hz. İsa (a.s.) sağlığında kendisinin, Allah'ın kulu olduğunu ilân etmiş ve insanları da sadece Allah'a kul olmaya çağırmış olduğu halde, vefatından hemen sonra, bizzat kendi kavmi tarafından ilâh kabul edilerek Allah'a şirk koşulmuştur. İslâm bu tür bir sapıklığın önüne geçmek için deliller getirmiş ve bunun şirk olduğunu her fırsatta vurgulamıştır. Kur'an, kullara kulluğu ortadan kaldırarak yeryüzünde hâkimiyeti sahte ilâh ve rablerin elinden çekip alarak sadece Allah'a vermek için delil üstüne delil getiriyor ve bu noktanın son derece önemli olduğunu insanlara ısrarla vurguluyor.¹²²²

ŞEYTANA VE CİNLERE İBÂDET

Şeytana İbâdet

Yüce Allah, insanlara şeytana ibâdet etmemelerini, kendisine ibâdet etmelerini emretmektedir: *“Ey Âdemoğulları! Ben size, ‘Şeytana ibâdet etmeyin. Zira o, sizin için apaçık bir düşmandır. Bana ibâdet edin. En doğru yol budur’ diye tavsiye etmemiş miydim?”*¹²²³ Şeytana ibâdet, vesvese verdiği, süslü gösterdiği şeylerde ve Allah'a isyan olan konularda kendisine itaat ve ittibâ etmektir. Allah, insanlara, *“şeytanın adımlarına uymayın.”*¹²²⁴; *“Çünkü şeytan, insana apaçık bir düşmandır.”*¹²²⁵; *“Onu düşman edinin.”*¹²²⁶ buyurmuştur.

1220 3/Âl-i İmrân, 79-80

1221 7/A'râf, 59, 65, 73, 85; 12/Yûsuf, 40; 11/Hûd, 1-2; 16/Nahl, 36

1222 M. Kubat, a.g.e., s. 132

1223 36/Yâsin, 60-61

1224 2/Bakara, 168, 208

1225 17/İsrâ, 53

1226 35/Fâtır, 6

Kur'ân-ı Kerim, ister insanlardan olsun, isterse cinlerden, tüm şeytanların¹²²⁷ insanları şirke düşürdüğünü bizlere hatırlatır. Sebe' kraliçesi hakkında bilgi edinmeye gönderilen Hüdhüd, Hz. Süleyman'a döndüğünde şunları haber verir: *"Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Şeytan, onlara işlerini süslemiş de onları doğru yoldan çevirmiş, bu yüzden yola gelemiyorlar."*¹²²⁸

Kur'an, şeytanın insanlar üzerinde, onların irâdelerini ortadan kaldırarak bir güce sahip olmadığını, ancak insanların şirk koşmaları ve böylece onların sapmaları noktasında vesvese verdiğini açıkça bildirmiştir. *"Görmedin mi biz kâfirlere şeytanları gönderdik, onları oynatıp duruyorlar."*¹²²⁹; *"Fakat kalpleri katılaştı ve şeytan da onlara yaptıklarını süslü gösterdi."*¹²³⁰; *"O (şeytan)lar bunlar (insanlar)ı yoldan çıkardıkları halde, bunlar doğru yolda olduklarını sanırlar."*¹²³¹

*Şeytan, insanlara fuhşu ve münkeri emreder.*¹²³² *İnsana vesvese verir.*¹²³³ *İnsanlar arasında kin ve düşmanlık tohumları saçar.*¹²³⁴ *İnsanlara, yaptıkları kötülükleri süslü gösterir.*¹²³⁵ *Boş şeyler vaad eder.*¹²³⁶ *Gerçekleri unutturur.*¹²³⁷ *Tuzak kurar.*¹²³⁸ *İnsanı saptırmak ister.*¹²³⁹ *Onu doğru yoldan men eder.*¹²⁴⁰ Bu sebeple insanın, şeytanın vesvesesine aldanıp ona uymaması gerekir; uyarıya ona ibâdet etmiş olur.

Kur'an'da içki, kumar, putlar, heykeller, şans okları, talih oyunları, şeytanın işi olarak ifade edilmiştir.¹²⁴¹ Demek ki, Allah'ın haram kıldığı, yasak ettiği şeyleri yapanlar, şeytana itaat etmiş olmaktadırlar. Kur'an, bu itaati, şeytana ibâdet olarak ifade etmiştir. İbrâhim (a.s.), babasına: *"Ey babacığım! Şeytana itaat*

1227 6/En'âm, 112

1228 27/Neml, 24

1229 19/Meryem, 83

1230 6/En'âm, 43

1231 43/Zuhuruf, 37

1232 2/Bakara, 268; 24/Nûr, 21

1233 7/A'râf, 20; 20/Tâhâ, 120

1234 5/Mâide, 91

1235 6/En'âm, 43; 8/Enfâl, 48

1236 4/Nisâ, 120; 17/İsrâ, 64

1237 6/En'âm, 68

1238 4/Nisâ, 76

1239 4/Nisâ, 60

1240 27/Neml, 24; 29/Ankebût, 38

1241 5/Mâide, 91

etme; çünkü şeytan, Rahman'a isyan etmişti" demiştir.¹²⁴² İnsanı, Allah'tan başkasına, putlara ve benzeri şeylere ibâdet etmeye ve onları şirke, küfre ve isyana teşvik eden, şeytan ve şeytanlaşan insanlardır. Âsî kimseye itaat eden, âsîdir. Şeytana ve küfrü, şirki ve kötülükleri emredenlere itaat edenler, Allah'a isyan etmiş, şeytana ibâdet etmiş olurlar.

Şeytana ibâdet konusunu açıklamaya çalışırken, satanizmden, yani direkt olarak şeytana tapınma dininden uzunca bahsetmeyi, toplumu çok az ilgilendirdiği için gereksiz görüyoruz. Yeni dinler edinerek, bunalımlarına güya çözüm arayan, düzenin ve toplumun kurbanı bazı marjinal gençlerin, yenilik ve moda olsun, değişiklik olsun diye, düzen ve toplum şeytanından; gerçek şeytanın kucağına sığınıp ona sahiden tapınmaya yöneldiklerini gözlüyoruz. Satanizm denilen bu şeytan severlik ve kötülükçülüğün aslında pek de yeni bir din olduğu da söylenemez. Özellikle Suriye topraklarında günümüze kadar varlığını devam ettiren Yezidîlik de bir satanizmdir.

Cinlere İbâdet

Cinler, Allah'ın kendisine ibâdet etmeleri için dumansız saf ateşten yarattığı varlıklardır.¹²⁴³ İnsanlar gibi ibâdet ve isyan edebilme yeteneğine sahiptirler. Bu sebeple müslüman ve kâfir, sâlih ve fâsık olanları vardır. Zaten İblis de cinlerdendir.

Sebe' sûresinde cinlere ibâdetten söz edilmiştir: *"O gün, kâfirlerin hepsini mahşere toplar, sonra meleklerle, 'Bunlar size mi ibâdet ediyorlardı?' der."*¹²⁴⁴ Bu soruya melekler, *"(Ey Rabbimiz!) Seni tenzih ederiz. Onlar değil; Sen bizim velîmizsin. Hayır, onlar (bize değil) cinlere ibâdet ediyorlardı. Çoğu onlara iman eden kimselerdi."*¹²⁴⁵ şeklinde cevap vermişlerdir. Cinlere ibâdet, onlara sığınmak, korkulardan, mal ve canların kaybindan onlara ilticâ etmek ve onlardan yardım talep etmektir. Âyette geçtiği şekliyle cinlere iman ise, muhafaza ve sığınma hususunda onların gücüne inanmaktır.¹²⁴⁶ *"İnsanlardan bazı erkekler, cinlerden bazı erkeklere sığınırldı, cinler de onların*

¹²⁴² 19/Meryem, 44

¹²⁴³ 51/Zâriyât, 56; 55/Rahmân, 15

¹²⁴⁴ 34/Sebe', 40

¹²⁴⁵ 34/Sebe' 41

¹²⁴⁶ Mevdûdi, Dört Terim, 87

azgınlıklarını artırırlardı.”¹²⁴⁷ Bu âyet, insanların cinlere ibâdetlerinin, onlara sığınmak olduğunu ortaya koymaktadır.

Yüce Allah, sadece kendisine ibâdet edilmesini emretmiş, kendisinden başkalarına ibâdet edilmesini şiddetle menetmiştir. Ancak, imtihan gereği olarak, insanları ve cinleri bu konuda zorlamamıştır. Bu sebeple cin ve insanlardan, Allah’a ibâdet edenlerin yanında, O’nun dışındakilere ibâdet edenler de vardır. Allah’tan başkalarına ibâdet; sadece putlara, heykellere, ateşe, aya, güneşe, mezara tapmaktan ibaret değildir. Kur’an’ın hilâfına hareket eden insanların buyruklarını isteyerek kabul edip bunları uygulamak da Allah’tan başkalarına ibâdet etmektir. Allah’tan başkalarına ibâdet, şirk ve küfürdür.¹²⁴⁸

SORULAR

1- İnsanın yüce ve hâkimiyet sahibi birine boyun eğmesi, itaat etmesi, ona isyan etmeden kulluk etmesine ne denir?

- a) İbâdet b) İsyan c) Tevekkül d) Şükür

2- “İster kulluk maksadıyla olsun, isterse başka sebeple herhangi bir varlığa duyulan aşırı bağlılık, gösterilen tevâzu, tâzim ve saygı, yapılan mutlak itaat, o varlığa demektir.” Bu ifâdedeki boş bırakılan yere, aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- a) şükür b) ihsân c) ibâdet d) iman

3- Bilindiği gibi, herhangi bir davranışın Allah’a ibâdet olabilmesi için dört şart vardır. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi, bunlardan biri değildir?

- a) İman: Dinimizin istediği şekilde iman; şirkten uzak tevhidî inanç,
b) Meşrûiyet: Yapılan amelin Allah’ın müsaade ettiği veya emrettiği bir şey olması,

- c) Usûl-Metod: Allah’ın emrettiği ve Rasûlullah’ın yaptığı şekilde yapmak,

d) Hizmet: Herhangi bir davranış, kişinin zannına göre İslâm’a veya Müslümanlara hizmet kabul ediliyorsa, bu konunun bazı tavizlerle de olsa yerine getirilmesi.

- 4- İbâdet kelimesinin lügat ve istilâhî anlamını açıklayınız.

- 5- İbâdetin insan hayatındaki önemini açıklayınız.

- 6- İbâdetin Allah katında kabul görmesinin şartları nelerdir? Açıklayınız.

¹²⁴⁷ 72/Cin, 6

¹²⁴⁸ İsmail Karagöz, Kur’an’da İbâdet Kavramı, Şule Y. s. 78

7- İbâdetlerin nasıl uygulanacağı konusunda kişi hangi kıstaslara başvurmalıdır?

8- Halkın ibâdet anlayışını ve bu anlayışın getirdiği sonuçları izah ediniz.

9- İnsanın yaratılış gâyesi hakkında bilgi verip, kulluğun özelliklerini açıklayın.

10- İbâdetin kapsamını izah ederek ibâdetin halk arasında niçin sadece namaz ve oruç gibi birkaç davranışa ad olarak verildiği halde, hayatın (dinin) tümü hakkında bu kavramın kullanılmamasının sebeplerini izah ediniz.

11- Allah'tan başkasına ibâdetin nasıl olduğunu; insanın bir başkasına secde etmesi ya da namaz gibi bir ibâdet etmesi dışındaki bazı davranışların da başkasına ibâdet sayılıp sayılmayacağını birkaç örnekle açıklayınız.

12- Kur'ân-ı Kerim, Allah'tan başka hangi somut ve soyut şeylerin bazılarınca ilâh kabul edilip onlara ibâdet edildiğini açıklamaktadır? Bunları sayarak bunların nasıl putlaştırıldığını kısaca açıklayın.

13- Tâğuta, şeytana ve cinlere ibâdetin nasıl olduğunu Kur'an ışığında açıklayın.

14- Hevâ, ne demektir? Hevâ, nasıl ilâh haline getirilir? Ona nasıl tapılmış, ibâdet edilmiş olur? Bu konuda bilgi verin.

15- Bilginlere ve din adamlarına, ölü veya diri olsun Allah'ın dostu olduğu zannedilen kişilere nasıl ibâdet edilip tapılmaktadır, örneklerle açıklayın.

16- Sanatın, gök cisimlerinin ve özellikle burçların, yeryüzünün, bir ülkenin nasıl kutsallaştırılıp putlaştırıldığını açıklayınız.

17- Gayb bilgisine sahip olduğunun iddia edilmesi ile veya bilim yoluyla Allah'ın dışında başka şeylere nasıl tapıldığını açıklayınız.

9. Ünite

PUT VE PUTA TAPMA

- Put; Anlam ve Mâhiyeti
- Putperestlik
- Tarihten Günümüze Put ve Putlaştırma
- Putlaştırılıp İlâh Haline Getirilen Bâtıl Tanrı Anlayışları
- Kur'ân-ı Kerim'de Put Kavramı ve Puta Tapma Konusu
- Hadis-i Şeriflerde Put Kavramı ve Puta Tapma Konusu
- Günümüzde Hayvanları Kutsallaştırma
- Günümüzde Sığira Tapma
- Sanatın Putlaştırılması
- Gök Cisimlerinin Putlaştırılıp Bâtıl Tanrı Kabul Edilmesi
- Arzın/Ülke Topraklarının Kutsallaştırılıp Putlaştırılması
- Münecimlik ve Falcılık; Gaybı Bilme İddiâsı ve Yıldızları Putlaştırma
- Bilimin putlaştırılması
- Tasvîrin (Resim ve Heykelin) İtikad, Fıkıh ve Sanat Açısından Hükümü
- Putlara, Heykellere İbâdet
- Çağdaş Bir Putlaştırma Örneği; Atatürk'e Tanrı veya Peygamber Diyenler
- Putlara ve Putperestlere Karşı İbrâhimî Tavr
- Put Kıran İbrâhim (a.s.)
- Putları Kırma
- Ve Rasûlullah Muhammed (s.a.s.)
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- Put kavramının anlam ve mâhiyetini İslâm'a göre tanımlamak.
- Kur'an'ın örnekler vererek anlattığı tarihten günümüze putlaştırılan canlı ve cansız varlıkları listelemek.
- Heykellere tapmanın dışında, bir şeyi hayatın amacı haline getirmenin, bir şeyi aşırı yüceltmenin, bir şeyi Allah'ı sever gibi sevmenin putlaştırma anlamına geldiğine Kur'an'dan yola çıkarak güncel örnekler verebilmek. İnsanların putlara ve heykellere nasıl ibâdet ettiklerini açıklamak.
- Putlaştırılan resim ve heykel konusunda tarihçilerin ve Kur'an'ın verdiği bilgi doğrultusunda haram ve şirk hükmü verilecek resim ve heykellerin neler olduğunu açıklayabilmek.
- Putlara ve putperestlere peygamberler ve özellikle Hz. İbrâhim nasıl tavır takınmıştır? Kur'an'ın ışığıyla izah edebilmek.
- Hz. İbrâhim'in (a.s.) putları kırma konusunu Kur'an'ın anlattığı şekilde anlatabilmek.
- Peygamberimiz'in de benzer tavrını izah edebilmek ve niçin bu konunun câmiilerde ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitaplarında işlenmediğini değerlendirebilmek.

PUT; ANLAM VE MÂHİYETİ

Put, kişinin Allah'ın dışında hayatının amacı kıldığı maddî-mânevî her şeydir ve putları bu yönleriyle hayatın amacı kılmak da şirktir. Put sadece tapılan birtakım nesneler değildir. Eğer hayatın amacı haline gelir ve insanı Allah'a isyana sevkederse, yerine göre makam, para, kadın veya insanlar için değerli herhangi bir şey insanlar için put olabilir.

Kur'ân-ı Kerim'in açıkladığı şirk çeşitlerinden birisi de putlara ibâdet şeklinde ortaya çıkan tapınmadır. Putlar çeşit olarak çok fazla olmakla beraber, genel olarak iki kısımda mütâlea edilebilir:

1- İnsan, hayvan, kuş veya bunların karışımı bir şeklin; ağaç, taş ve maddeden yapılarak tapınılması biçiminde ortaya çıkan ilkel putçuluk. Bu tür putlara *sanem* veya *vesen* adı verilir.

2- Herhangi bir şekil düşünmeksizin kafalara, gönüllere, kalplere dikilen veya tâbi olunan putçuluk. Bu tür putperestliğin görüntüsü daha modernidir. Sanem veya vesen dediğimiz ilk maddedeki putlar, tapanların nazarında tabiat üstü yüce bir gücü ve kuvveti temsil ettikleri için putperestler, bu güç ve kuvvetin tapındıkları putlarda gizli olduğuna inanırlar. Bu bağlamda her putun veya putçuluğun ilgili bulunduğu bir efsanesi, tahrif edilmiş tarihsel bir mitleş-tirmesi vardır. Bu putların bir kısmı iyiliği, bir kısmı şerri, bir kısmı ucuzluğu, düşmandan kurtuluşu, bereketi vs. yi temsil eder.

İslâm tarihçilerinin kaydettiklerine göre, putperestlik, İslâm'dan önce Arap yarımadasında oldukça yaygındı. Denilebilir ki, Arabistan'da putçuluğun bütün çeşitleri olmakla beraber, daha çok birinci maddede belirtilen putperestlik yaygındı. Kâbe'nin, putperestliğin sergilendiği bir yer olarak gerçek amacından saptırıldığını görüyoruz. Peygamberimiz (s.a.s.) Mekke'yi fethettiği zaman Kâbe'ye girmiş ve orada bazı insanların heykellerinin bulunduğunu görünce, bunların ortadan kaldırılmasını emretmişti. Ayrıca Kâbe'de herbiri farklı kabile ve şahıslara ait olan ve değişik şeyleri temsil eden 360 putu görünce, onların da kırılmasını emretmişti.

Putçuluğun her çeşidine karşı çıkan ve putlara tapınmanın kötülüğünü en beliğ biçimde ortaya koyan Kur'ân-ı Kerim âyetleri, insanoğluna, yaratıcının sadece Allah olduğu fikrini ve putları, heykellerin de yaratıcı değil; yaratık olduğu düşüncesini aşılama sadedinde deliller sunar. *“Siz, elinizle yonttuk-larınız (putlar)a mı tapıyorsunuz? Oysa sizin de, bütün taptıklarınızın da yaratıcısı Allah'tır.”*¹²⁴⁹

Putlara Tapınmanın Sebepleri: Kur'an, putlara tapınma sebepleri konusunda şunları sayar:

1- Şefaât düşüncesi ve Allah'a bu araçlarla güya yakın olma arzusu: Kur'an, putçuların bu bahanelerini, yapay kılıflarını geçerli bir neden kabul etmez ve putperestliği bırakmaları için insanlara en keskin ve sert dili kullanır.¹²⁵⁰

2- Aşırı ta'zim: Kur'an'a göre bir varlığa aşırı saygı gösterme, onu yüceltme ve onu ululama, sonuçta onu tanrılaştırmaya yol açacağı için yerilmiş ve şirk olarak değerlendirilmiştir. Sanki ibâdet edilecek derecede yüceltilen şah-

1249 37/Sâffât, 95-96

1250 Bak. 39/Zümer, 3, 44; 10/Yûnus, 18; 17/İsrâ, 56-57; 43/Zuhurf, 86; 30/Rûm, 13

siyetler, Allah katında makbul ve aslında böyle bir ta'zimden kaçan kimseler bile olabilirler. Kur'an, peygamberlere, din adamlarına, meleklerle, sâlih insanlara vb. varlıklara gösterilen bu aşırı ta'zimi şirk olarak değerlendirmiştir.¹²⁵¹

3- Aşırı sevgi: Kur'an, herhangi bir şeyi, Allah'ı sever gibi severek, onun arzularına, emir ve yasaklarına itaat etmeyi Allah'a şirk koşturmak olarak değerlendirmiş; herhangi bir şeye veya kimseye karşı beslenen aşırı sevgiyi de, onu putlaştırmak olarak nitelemiştir. *"İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah'tan başka eşler tutarlar. Allah'ı sever gibi onları severler. İman edenler ise, en çok Allah'ı severler..."*¹²⁵² Allah'a inanmak, kişinin O'nun isteğini kendi dileğine veya başkalarının isteklerine tercih etmesini ve diğer arzuları O'nun yolunda fedâ edecek kadar O'nu sevmesini gerektirir. Allah'ı sevmenin kanıtı, Allah'ın belirli nitelik ve güçlerini başkalarına atfetmemek ve O'nun hakkını sahte ilâh ve rablere vermemektir. Allah'ın sıfat ve güçlerini başkalarına atfedenler, O'nu sevdiklerini iddia edemezler; bilakis bu şekilde O'na ortak koşturmuş, Allah'a denk tutmuş olurlar. İnsan, Allah'ın melekleri, nebi ve velileri gibi değerli kullarını severken de, bu âyetin çizdiği sınırdan durmasını bilmelidir. Zira Allah için sevmekle, Allah'ı sever gibi sevmenin arasındaki farkı bilmek gerekir. Hiçbir şeyi veya kimseyi Allah'ı sever gibi sevemeyiz, O'na ait vasıfları veremeyiz, O'nun gibi yüceltemeyiz.

Tarihteki putları ve puta tapanları incelediğimiz zaman, şirk temeline dayalı putçuluğun, günümüzde geçerli olan şirkten ve putçuluktan pek de farklı olmadığını görürüz. Mekke'li müşrikler de bir Allah inancına sahipti.¹²⁵³ Fakat, Allah'ın hükmü yerine Mekke site devletinin parlamentosu Dâru'n-Nedve'nin kanun yapmasını ve Ebû Cehil gibi tâğutların kendilerini yönetmelerini istiyorlardı. Yer yer dindar kesilmelerine rağmen, tevhid'in karşısında durarak şirke sarılıyorlardı.

Günümüzde de kelime-i şehâdet getirip namaz kılan, oruç tutan, hacca giden kimselerden önemli bir kesimin tâğutun hükmüne rızâ gösterdikleri, tâğuta itaat ettikleri, sadece Allah'a mahsus olan sıfatları başkalarına verdikleri bilinen bir gerçektir. Yine bu kimselerin Allah'ı bırakıp birtakım armaları, şiarları/sloganları, işaretleri, bayrakları, heykelleri, gelenek ve görenekleri, bazı kavram ve ideolojileri, sanatı, sanatçıları, futbolu, sporcuları, gruplarını, parti veya kurumlarını, devlet adamlarını, liderlerini... yücelttikleri ve bu sayılan değerler

¹²⁵¹ Bak. 5/Mâide, 116; 9/Tevbe, 30, 31; 34/Sebe', 40; 71/Nûh, 23

¹²⁵² 2/Bakara, 165

¹²⁵³ Bak. 29/Ankebût, 61, 63; 39/Zümer, 3

uğruna mallarını, mülklerini, namuslarını, ahlâklarını pâyimal ettikleri, böylece bu değerlere kulluk ettikleri ortadadır. Sözü edilen bu şahısların, tâğutun ortaya koyduğu nefsanî, şeytanî ve indî değer yargılarıyla Allah'ın kanunları ve şeriatı çatışacak olsa, hep Allah'ın şeriatini onların istekleri doğrultusunda yontarak şekil verdikleri, kısacası putların veya putların arkasına sığınmış olanların emir ve yasaklarını harfiyyen yerine getirdikleri ve Allah'ın şeriatine tümüyle zıt olan sistemleri kabul ederek onların hükümlerini tatbik ettikleri de inkâr edilemez.

Bunlar, müşrik değil de nedir? Bundan daha açık putçuluk düşünülebilir mi? Putların emir ve direktifleri doğrultusunda hareket ederek onların yolundan hiç ayrılmayanlar, Allah'ın kitabına ve Rasûlü'nün sünnetine kulaklarını tıkayarak putların ve onların işbirlikçilerinin çağrısına kulak verenlerden daha çok putperest olur mu? Bunlar, apaçık müşrik olduklarını kendileri ilan ediyorlar. Bu tür insanlar, ister namaz kılsın, ister oruç tutsun, ister hacca gitsin ve isterse sabahlara kadar Allah Allah diyerek tesbih çeksinsin. Ne yaparlarsa yapsınlar, kendilerini putçu müşrik olmaktan kurtaramaz, kimse de onları zorla temize çıkararak müslüman yapamaz!..¹²⁵⁴

PUTPERESTLİK

İnsanların, Allah Teâlâ'ya yapmaları gereken ibâdet, göstermeleri gereken saygı, sevgi ve korkuyu, Onun dışında herhangi bir mahlûku ma'bûd kabul ederek ona yöneltmeleri haline putperestlik denilir. Put, âyet ve hadislerde "sanem" ve "vesen" şeklinde de isimlendirilmektedir. "Asnâm/putlar", "sanem" kelimesinin çoğuludur. İbnul-Esîr, en-Nihâye, adlı kitabında "sanem" kelimesini; "Allah'tan başka ilâh edinilen şey" diye tanımlamaktadır. Bu da müşriklerin taptıkları putlar anlamına geldiği gibi, Allah'ın nizamına ve hâkimiyetine engel olan tüm tâğutlar mânâsındır. Allah'ın nizamına ne şekilde olursa olsun engel olan ve bu mânâda putlara, heykellere ve büstlere değer veren kimseler de aynen putperest müşrikler gibidirler. Namaz kılsalar, oruç tutsalar, hac yapsalar da, onlardan hiçbir farkları kalmaz.

Yine İbnul-Esîr, şöyle demektedir: "Vesen" ile "sanem" arasında fark bulunmaktadır. **Vesen**; insan sûreti ve şekli gibi taştan, ağaçtan ya da toprağın herhangi bir madeninden yapılan cüsseli şeydir ki; bir yere dikilir, müşrikler ta-

¹²⁵⁴ Mehmet Kubat, Kur'an'da Tevhid, Şafak Y. s. 132-138

rafından buna tapınılır, ibâdet olunur. **Sanem** ise; cüssesiz şekilden ibarettir. Kimi lügatçılar ise bu iki kelime arasında herhangi bir ayrım gözetmeyip her iki kelimeyi aynı anlamda ve birbirlerinin yerinde kullanmaktadırlar.

Adem (a.s.) eşi ile birlikte yeryüzünde hayatını sürdürürken nesilleri çoğalıp artmıştı. Bu ilk nesil, tek bir ümmet olup, aynı dine ve aynı ma'bûda tâbi olarak, doğruluk ve istikamet üzere idiler. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“İnsanlar tek bir ümmetti. Allah Peygamberi müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdi. İnsanların ayrılığa düşecekleri hususlarda aralarında hüküm vermek için onlarla birlikte hak kitaplar indirdi.”**¹²⁵⁵

Düşman (şeytan) insanoğluyla sürekli uğraştı. Onları kâfirler ve mü'minler şeklinde iki gruba ayırana kadar mücâdelesine devam etti. Öldükten sonra dirilmeyi inkâr ettirip putperest bir toplum yapıncaya kadar savaşını sürdürdü. Allah Teâlâ, Nûh kavminin durumunu şöyle anlatmaktadır; **“İnsanlara; ‘sâkin tanrılarınızı bırakmayın. Ved, Suvâ, Yağus, Yeûk ve Nesr putlarından asla vazgeçmeyin’ dediler.”**¹²⁵⁶ İbn Abbas şöyle demektedir: “Bu isimler Nûh kavminin sâlih kimselerinin isimleridir. Onlar öldüklerinde şeytan bu kavme, oturdukları yerlere onların hatırasını canlı tutmak için putlarını dikmeleri fikrini verdi. Onlar bunu yaptılar, ancak onlara hiçbir zaman tapınmadılar. Bu ilk nesil geçtikten sonra gelenler, dikiliş gâyelerini unutup onlara tapınmaya başladılar.”¹²⁵⁷

Arapların dinî inançlarına şirki ilk sokan kimse Amr bin Luheyy'dir. Rasûlullah (s.a.s.); **“Amr İbn Âmir el-Huzâî'yi Cehennemde bağırsaklarını sürürken gördüm. Bu adam ilk sâibe (put) bırakan adamdır.”**¹²⁵⁸ demiştir. Başka bir rivâyette de; **“Arapları putlara tapmaya yönelten ilk kimsedir.”**¹²⁵⁹ denilmektedir. Peşinden her Arap kabilesi için yücelttikleri, sığındıkları, kurban kestikleri, şefaât diledikleri putlar ortaya çıktı. İbn Cüreyc'in de dediği gibi; Lât, Sakif kabilesinden yağla kavut'u karıştıran bir kimse idi ve öldüğü zaman mezarına bir put dikmişlerdi. Rasûlullah (s.a.s.), Mekke'yi fethettiğinde, Beytullah'ın etrafında üçyüz altmış put bulmuştu. Rasûlullah (s.a.s.), yayının ucuyla bu putların yüzlerine, gözlerine vurarak onları itiyor ve yere yuvarlıyordu. Sonra da Lât'ın dışarı çıkarılmasını ve yakılmasını emretti.

1255 2/Bakara, 213

1256 71/Nûh, 23

1257 Buhârî, Tefsir 71

1258 Müslim, Cennet 13; Buhârî, Menakıb 9

1259 Ahmed İbn Hanbel, III/353

Bu putların aslının bazı sâlih ve veli kimselerinin sûretleri olduğu ortaya çıkmıştır. Müşrikler, onların Allah'ın indinde büyük bir makama sahip olduklarına inanıyorlardı. Onları, Allah Teâlâ ile kendi aralarında araçlar ve şefaathiler edindiler. Onlara göre Allah Teâlâ, ancak bu putların aracılığı ve şefaati ile halkı rızıklandırıyor, hidâyet ediyor, fayda sağlıyor ve zarara uğramalarını engelliyordu. Onlar bu putları o sâlih kimselerin hâtıralarını canlı tutmak, bu vesile ile ibâdet ve duâlarını daha bir şevkle yapabilmek için edinmişlerdi. Bu putlara tapınırken, aslında bu sâlih kimselere tapınıyorlardı. İbâdetleri kendi elleriyle yaptıkları putlara değildi. Nitekim Allah Teâlâ, putperest bir kavimden bahsederken onların meleklerle, cinlere ve peygamberlere tapındıklarını bildirmektedir. Bu müşrikler, tapındıkları ilâhların yarattığına, rızıklandığına, diriltip öldürdüğüne inanıyor değillerdi. Allah Teâlâ onların bu durumlarını hikâyeye ederek şöyle buyurmaktadır:

“Yemin olsun ki, eğer onlara; gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ay'ı hizmete âmâde kılan kimdir?” diye sorsan, mutlaka; ‘Allah’tır’ derler.”¹²⁶⁰; “Yemin olsun ki, eğer onlara; ‘gökten su indirip onunla yeryüzüne öldükten sonra tekrar hayat veren kimdir?’ diye sorsan, mutlaka; ‘Allah’tır’ derler.”¹²⁶¹ Kur’ân-ı Kerim’de bu tip misaller çoktur. Müşrikler telbiyelerinde şöyle derlerdi: “Senin ortağın yoktur. Yalnız bir şerik (ortak) müstesnâ, o Senin şerikindir. Sen, ona ve onun sahip olduğu her şeye mâliksin.”¹²⁶²

İmam Şehrîstânî bu konuda şöyle demektedir: “Onlar ne zaman putlara yönelmek üzere ellerinde bir hüccet, delil, izin veya Allah Teâlâ tarafından bir emir olmadığı halde gayret gösteriyor, ihtiyaçlarının giderilmesini onlara bağlıyorlarsa, onların bu hareketleri bir ibâdet olmuş oluyor. Onların bu putlardan ihtiyaçlarının giderilmesini talep etmeleri, onda bir ilâhlık bulunduğu inandıklarını isbat etmektedir. Bundan dolayıdır ki onlar; *“Biz onlara tapınmıyoruz. Onlar bizi sadece Allah’a yaklaşıyor”*¹²⁶³ derler.

Bu durum, Allah Teâlâ’ya olan ibâdeti hakkıyla yerine getirmenin; sevgi, boyun eğme, korkma, sığınma, tevekkül, korku ve ümit, kurban adama, namaz, duâ vb. ibâdet türlerinin tamamında hiç bir şeyi ortak koşmadan ona hasretmeden ibaret olduğunu ortaya koymaktadır. İbâdet türlerinden herhangi birinde melek, nebi, sâlih kimse, taş, ağaç gibi şeylere yönelen bir kimse

1260 29/Ankebût, 61

1261 29/Ankebût, 63

1262 Müslim, Hacc 3/22

1263 39/Zümer, 3

müşrik ve kâfirdir. Geçmiş müşriklerin şirkleri de bu idi. Fakat, ibâdet ve şirkin anlamını bildikleri zaman, Allah'tan başkasına duâ etmenin ve bir şey istemenin ne anlama geldiğini bilirler.

Bundan dolayıdır ki, ilâhlar edinip, onlara ibâdet ederek Allah Teâlâ'ya ortak koştular; bunların ilâhlar olduklarını açıkça ortaya koydular ve Allah'tan başkasına tapındıklarını gizlemediler. Fakat çağdaş müşrikler ibâdet, tevhid ve şirkin hangi anlama geldiğini bilmediklerinden; velîlere, sâlih kimselere ve nebîlere, tapınmanın her çeşidi ile tapındıkları halde, kendilerinin müslümanlar olduklarında ısrar edip duruyorlar. Bunun sebebi, onların bu yaptıklarını “ibâdet” olarak isimlendirmemeleridir. Ayrıca ilâh edindikleri şeyleri de ilâhlar olarak isimlendirmemektedirler. Fakat böyle yapmaları onlara ne fayda sağlar ne de putperestlikten kurtarır. Hanbeli imamlarının büyüklerinden olan İbn Akil; “Câhil ve bayağı insanlara dinî sorumluluklar ağır gelmeye başlayınca, şeriatın koymuş olduğu prensiplerden yüz çevirerek nefisleri için uydurmuş oldukları prensipleri yüceltmeye yöneldiler. Bu onlara çok kolay gelir ve böylece başkalarının emri altına girmemiş olurlar” diyerek şöyle devam etmektedir: “Anlayışına göre onlar kabirlere tazim etmek, şeriatın nehyettiği halde ateş yakarak onlara saygı göstermek, kible edinmek ve özel bir temizliğe tabi tutmak, mezardaki ölüye ihtiyaçları arz etmek, “ey mevlâm benim için şunu şunu yap” şeklinde kâğıt yazmak, hayır ve iyilik getirmesi dileğiyle toprağın- dan almak, kabirlerin üzerine güzel kokular atmak, sırf onları ziyaret etmek için yolculuğa çıkmak sûreti ile kâfir olmaktadır”.

Ölülere ve kabirlere saygı göstermek, şirkin çeşitlerindendir. Cenâb-ı Alah kabirlerin üzerlerinde mescidler edinilmesini yasaklamış, bunu yapanı da lânetlemiştir. Ancak, özellikle kastedilen bir yer olarak seçilmediği zaman, bunda bir mahzur yoktur. Aynı şekilde mezarların bayram yeri edinilmesini de yasaklamıştır. Bayram, Arapça “tekrarlama, geri dönme” (el-muâvede) ve alışkanlık haline getirme (el-i'tiyâd) kelimelerinden alınmıştır. Bu bir yere isim olarak verildiği zaman ondan, bu yerin toplanma yeri olduğu kastedilir. Tapınma veya başka şeyler için sürekli gidilen bir yer olur. Böyle bir yerde namaz kılmak, onu tavaf etmek, kible edinmek, istilam etmek, toprağı üzerine çizgiler çizmek, üzerine bina yapmak, üstüne mum yakıp koymak ve buna benzer bir çok uygulama yasaklanmıştır. Bütün bunlar Rasûlullah'ın (s.a.s.) ümmetine, önceki kavimleri helâk eden şirke düşmelerini önlemek için bir rahmettir. Birçok ülkede kabirlerin üzerine yapılan binalar (türbe) görülmekte; insanlar onlara tazimde bulunmakta, uzaktan yakından onlara yakarmakta, Allah'ın

evlerinde ve seher vakitlerinde yapmadıkları ibâdetleri orada içtenlikle yerine getirmektedirler. Bir kısmı, onlar için secde etmekte, çoğunluğu ise namazın bereketini onların yanında dilemekte, mescidlerde yapmadıkları duâ ve niyazları yapmaktadırlar. Bunların tamamı, bu kabirleri put edinmek ve Allah'tan başka bir ilâhâ tapınmaktır. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: ***“Allahım! Kabrimi tapınılan bir put kılma!”***¹²⁶⁴

Bir başka hadisinde Rasûlullah (s.a.s.) şöyle demektedir: ***“Allah, Yahudi-lerle Hristiyanlara lânet etsin; onlar nebîlerinin kabirlerini mescidler edindiler.”*** Âişe (r. anhâ), “Eğer bu (endişe) olmasaydı, Peygamber (s.a.s.)’ in kabri açıkta bulundurulacaktı” demiştir.¹²⁶⁵

Bütün bunlar, onunla şirk tohumlarının ekilmesini önlemek içindir. Rasûlullah (s.a.s.), kabirlere tazim etmenin, onları put edinmenin Allah'tan başkasına ibâdetin tohumlarını ektiğini bildirmektedir.

Putla tapıcılık sadece İslâm öncesi Arap toplumuna has bir olay değildir. Çağımızda da putçuluk daha değişik görünümeler altında varlığını sürdürmektedir. Putçuluk, yalnızca sert bir taştan yapılmış heykel önünde eğilmek ve ona tâzim göstermek olarak ele alınırsa, kuşkusuz büyük bir yanılgı içine düşülür. Kaldı ki, müşrik Arap toplumunun elleriyle yaptıkları putlara gösterdikleri saygıyı bu çağda da görmek mümkündür. Hattâ bu tür putçuluk bu gün fazlasıyla hüküm sürmektedir. Put, putlaştırmak isteyenlerin arkasına gizlendikleri birer işaret ve alâmetten başka bir şey değildir. Yoksa putun mutlaka bir ağaçtan dikilmiş yahut bir taştan yontulmuş olması zaruri değildir. Allah'ın dışında tapınılan her şey puttur. ***“Allah’ı bırakıp da kendilerine kıyâmete kadar cevap veremeyecek şeylere tapanlardan daha sapık kimdir?”***¹²⁶⁶ Allah tarafından gönderilmiş bir delil olmaksızın, O'ndan başkasına itaat eden, bir hükme sahip olduğuna inanan, O'ndan başkasına duâ edip bir şey isteyen, Allah'a şirk koşturmuştur. Dolayısıyla putçuluğun şirkle ve küfürle yakından bağlantısı vardır. Puta tapan bir kimse hem Allah'a şirk koşuyor, hem de küfre giriyor demektir.

Göklerde ve yerde bütün otorite ve yetkilere sahip olan, ancak Allah'tır; yaratma O'na mahsustur; bütün nimetler O'nun kudret elindedir; bütün işler yalnızca ve yalnızca O'na aittir; kuvvet ve çare O'nun hükmündedir; göklerde

1264 Muvatta, Sefer, 85; Ahmed bin Hanbel, II, 246

1265 Müslim, Mesacid III

1266 46/Ahkaf, 5

ve yerde olan her şey ister istemez O'na itaat etmeye, emrine boyun eğmeye mecburdur. İşte bunun için O'ndan başka ilâh yoktur. Kur'ân-ı Kerim, insanların ibâdet ettikleri şeylerin Allah'ın kulu ve O'nun karşısında aciz olduklarını açıkladıktan sonra, insanları ve cinleri ibâdet kelimesinin muhtelif mânâlarıyla yalnız Allah'a ibâdete, sadece O'na kulluk etmeye, ancak O'na itaatte bulunmaya, kişinin O'ndan başkasını tanrı kabul etmemesine ve ibâdetin hangi çeşidiyle olursa olsun O'ndan başkasına tapılmamasına çağırıyor: ***“Andolsun ki, Biz her ümmete, Allah'a kulluk edin, putlara tapmaktan kaçının diye bir elçi gönderdik...”***¹²⁶⁷

Aslında insanların Allah'tan başka birine ya da bir puta tapmasının asıl nedeni; kendi nefsinin ilâh edinmesidir. Bugünkü müşriklerle, Peygamberimiz zamanındaki müşrikler arasında fark yoktur. Müşriğin mantığı her devirde aynıdır. Bu mantık, Allah'ı yeryüzüne karıştırmama, yeryüzünde ilâh olarak kendini tanımadır. İşte şirkin aslı budur. Zamanımızda da insanlar her ne kadar kâinatı yaratanın, yağmuru yağdıranın, öldüren ve diriltenin Allah olduğunu kabul etseler de, O'nun tasarruflarında ortak anıyorlar, dünya ile ilgili işlerde Allah'ın belittiğinin aksine hükümler koyuyorlar. İşte günümüzde şirkin aldığı görünüm budur.

Tekrar edelim: Put, kişinin Allah'ın dışında hayatının amacı kıldığı mad-dî-mânevî her şeydir ve putları bu yönleriyle hayatın amacı kılmak da şirktir. Put sadece tapılan birtakım nesneler değildir. Eğer hayatın amacı haline gelir ve insanı Allah'a isyana sevkederse, yerine göre makam, para, kadın veya insanlar için değerli herhangi bir şey insanlar için put olabilir.

Kur'ân-ı Kerimin birçok âyetinde Allah Teâlâ, insanları şirke düşmemeleri hususunda uyarır: ***“O ancak tek bir ilâhtır. Doğrusu ben O'na ortak koşmanızdan masumum, de.”***¹²⁶⁸

Şirk düzeni; insanları köleleştiren, ilâhlık taslayan çağdaş Firavunlar ile, onlarla işbirliği yapan sahte din adamları yani Bel'amalar ve sömürüye ortak olan, bizzat şirk düzeninden beslenen, haramzade Karunlar, yani zengin elit tabaka ve bu üç kesime bağlanan, onlara itaat eden, onların koyduğu kanunlarla -Allah'ın hükümlerine aykırı olmasına rağmen- yaşayan halk yığınlarından meydana gelir.

Kendi nefsinin ilâhlaştıran ve Allah'a değil de kendisine tapan ve tapılmasını

1267 16/Nahl, 36; Eymen ed-Dimaşkî, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 5, s. 206-209

1268 6/En'âm, 19

isteyenler; başkalarının haklarına el uzatmanın, yalnız Allah'a ibâdet edildiği ve uyulduğu sürece mümkün olmadığını bilirler. Çünkü, Allah'ın dini adâleti emreder ve bütün insanları eşit olarak görür. Şirk ise nefsin ilâh edinenlerin, insanları kendilerine kul etmeleri ve sömürmeleri üzerine kuruludur. Bu yüzden tâğutlar, kendi nefislerini ilâhlaştırmak için, ilkelerini kendilerinin tesbit ettikleri ve başkalarının haklarını gasb üzere kurulu şirk düzenini isterler. Tâğutlar, ortaya attıkları ilâhlara insanları taptırarak, aslında kendilerine taptırır, kulluk ettirirler. Şirk, insanların insanlara kulluk ettiği düzenin adıdır.

Allah'ın halîli (dostu) İbrâhim (a.s.) ne güzel duâ etmiş: *“Allah'ım, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut. Ya Rabbi, şüphesiz ki bu putlar, birçok insanı saptırdı.”*¹²⁶⁹ âyetle belirtildiği üzere, İbrâhim (a.s.) bile, kendinin ve neslinin putlardan uzak kalması için Allah'a duâ etmiştir.

TARİHTEN GÜNÜMÜZE PUT VE PUTLAŞTIRMA

Tevhid ve şirk insanlık tarihi boyunca insanların bağlanageldiği iki dinin adıdır. İnsanlık tarihi şirkle tevhid arasındaki mücâdeleden ibarettir. Bütün peygamberlerin tebliğlerinde vurguladıkları temel esas, tevhiddir. Kur'ân-ı Kerim'in üzerinde en çok durduğu konu tevhidin önemi ve şirkten uzak durulmasıdır. Şirk, sadece putlara tapmak değildir. Nefsin istekleri peşinde koşmak, Allah'ın sevgisi yerine dünya sevgisini tercih etmek, bunların sonucunda Allah'ın hükümlerinden birini dahi reddetmek de şirkdir.

Peygamberimiz zamanındaki Mekke müşrikleri Allah'la birlikte birçok ilâh/tanrıya inanıyorlardı. Bu müşrikler kendi hevâ ve heveslerine göre putlar yapıyorlar ve onlara tapıyorlardı. Kâbe'nin içinde 360 tane put bulunuyordu. Bunların en büyükleri; Hubel, Lât, Menât, Uzza isimli putlar idi. Ayrıca Ved, Suvâ, Yeûk ve Nesr isimli putlar vardı. Bunlar Hz. Nuh zamanında yaşamış olan iyi huylu, cömert ve sâlih insanlardı. Bu insanlar ölünce, onların heykelleri yapılmış ve zaman geçtikçe halk onlara tapmaya başlamıştı. Bazı Araplar bunlardan başka, güneşe, aya, bazı taşlara, ağaçlara ve hayvanlara tapıyorlardı. Bazı müşrikler ise, melekleri Allah'ın kızları olarak görüyorlar ve onları Allah'a şirk koşuyorlardı. Aslında insanların Allah'tan başka bir puta tapmasının asıl nedeni; kendi nefislerini ilâh edinmeleridir. Bugünkü müşriklerle, Peygamberi-

miz zamanındaki müşrikler arasında temelde bir fark yoktur. Müşriğin mantığı her devirde aynıdır. Bu mantık, Allah'ı yeryüzüne karıştırmama, yeryüzünde ilâh olarak kendini tanımadır. İşte şirkin aslı budur. Zamanımızda da insanlar her ne kadar kâinatı yaratanın, yağmuru yağdıranın, öldüren ve diriltenin Allah olduğunu kabul etseler de, O'nun tasarruflarında ortak tanıyorlar, dünya ile ilgili işlerde Allah'ın belirttiğinin aksine hükümler koyuyorlar. Günümüzde şirkin aldığı en net görünüm budur.

PUTLAŞTIRILIP İLÂH HALİNE GETİRİLEN BÂTİL TANRI ANLAYIŞLARI

Kur'ân-ı Kerim, müşrikler tarafından tapınmaya konu edilen varlıklardan bahsederken, birçok durumda genel ifadeler kullanır: *“Allah'tan başka tap-tıkları”*^{1270*}; *“Allah'tan başka duâ edip yalvardıkları”*^{1271*}; *“Allah'a şirk koştukla-rı”*^{1272*}; *“Şirk koştukları şeyler”*^{1273*}; *“Allah'tan başka benimsedikleri”*^{1274*} tarzın-da fiil şekilleri olduğu gibi; genel anlamda birtakım isimler de hayli fazladır: *“İlâh”*^{1275*}; *“âlihe -ilâhlar-”*^{1276*}; *“endâd -eş ve denkler-”*^{1277*}; *“esnâm -heykel-den putlar-”*^{1278*}; *“evsân -putlar-”*^{1279*}; *“temâsîl -heykeller-”*^{1280*}; *“şürekâ -ortak-lar-”*^{1281*}; *“şühedâ -şâhitler, yardımcılar-”*^{1282*}; *“şüfeâ' -şefaathçiler, aracılar-”*^{1283*}; *“erbâb -rabler-”*^{1284*}; *“evliyâ -velîler, dostlar, yöneticiler-”*^{1285*}; *“emsâl -eşler, benzerler-”*^{1286*}; *“tâgût -azgın yönetici-”*^{1287*}; *“cibt -putlar-”*^{1288*}; *“ensâb -diki-*

1270 25/Furkan, 17

1271 7/A'râf, 194

1272 28/Kasas, 68

1273 7/A'râf, 190

1274 45/Câsiye, 10

1275 15/Hicr, 96

1276 21/Enbiyâ, 36

1277 2/Bakara, 165

1278 7/A'râf, 138

1279 22/Hacc, 30

1280 21/Enbiyâ, 52

1281 13/Ra'd, 16

1282 2/Bakara, 23

1283 39/Zümer, 43

1284 12/Yûsuf, 39

1285 29/Ankebût, 41

1286 16/Nahl, 74

1287 2/Bakara, 256

1288 4/Nisâ, 51

*li taşlar, putlar-*¹²⁸⁹, *“veled -çocuk-*¹²⁹⁰, *“sâhibe -eş, hanım, zevce, tanrı-
ça-*¹²⁹¹.

Kur'an'da yukarıdaki âyetler başta olmak üzere çeşitli yerde yüzlerce defa kullanılan bu genel tâbirler gösteriyor ki, Kur'an şirkin her türlüsünü iptal için gelmiştir. Yoksa, sadece zuhur ettiği bölgede, birtakım özel isimlerle belirtilen “Menât, Hubel, İsâf vb.” putları hedef almış değildir. Allah'ı tek tanımanın hâlis olması için yukarıda anılan bütün şirk kavramlarının kapsadığı alanın, ulûhiyete tahsis edilmesi gereklidir (İbâdet, şefaât, duâ, tutunma, hâkimiyet, velâyet vb.). Bu özellik, Kur'an'ın şirk karşısındaki durumu bakımından, birinci dereceden bir önem arz etmektedir. Öbür yandan Kur'an, bâtil ulûhiyetlerin (sahte tanrıların) türlerini gösterirken genel olarak, onların adlarından değil; mâhiyetlerinden bahseder. (Arabistan'da o dönemde tapılan tanrılardan bazılarının özel isimleri -el-Lât, el-Uzzâ, Vedd vb.- sadece birkaç yerde zikredilmiştir.) Şu halde, o, aslında ulûhiyet bakımından yok olan o varlıkları muhâtap, bir muâzır, bir rakip veya düşman gibi telâkkî ederek birtakım belirli fertlere değil; insanlık dünyasında tanrılaştırılmaları yaygın olan mâhiyetlere hücum etmiştir. Mâhiyetler üzerinde dururken de, onlar hakkında bilgi vermek değil; onların eksik yanlarını, neden tanrı olamayacaklarını belirtmeye yönelmiştir.

Diğer taraftan, Kur'an'ın mâhiyetlerinden bahsettiği bâtil ve sahte tanrıların, insanlığın çeşitli devir ve yerlerinde tanrılaştırdığı varlık tipleri durumunda olduğu söylenebilir. Bu tipler arasında, Arabistan'da rastlanmayanların da bulunması, Kur'an'ın evrenselliği ile açıklanmalıdır. Bu tipler, şöyle sınıflandırılabilir:

Hayat sahibi varlıklar

İnsanlarca görülmeyen varlıklar; a) hayırlılar (Melekler, kısmen cinler), b) Şerliler (şeytanlar, kısmen cinler)

İnsanlar; a) Tanrı oğlu veya kızı (İsa, Uzeyr), b) Tanrıça (sâhibe), c) Hükümdar-tanrı (Firavun)

Hayvanlar; a) Buzağı, boğa, b) Nesr (kartal)

Cansızlar

Tabiat varlıkları; a) güneş, b) ay, c) yıldızlar (Şi'râ), d) Ba'l, e) ağaç (el-Uzzâ), kaya (el-lât, Menât)

1289 5/Mâide, 90

1290 72/Cin, 3

1291 72/Cin, 3

İnsan eliyle yapılanlar; a) esnâm, evsân (Vedd, Yeğûs vb.), b) ensâb

Mücerred Varlıklar

a) Nefsin hevâsı, b) şâri', c) dehr, d) seneviye.¹²⁹²

KUR'ÂN-I KERİM'DE PUT KAVRAMI VE PUTA TAPMA KONUSU

Kur'ân-ı Kerim'de put anlamındaki “sanem” kelimesinin çoğulu “esnâm” 5 yerde geçer.¹²⁹³ Yine put anlamındaki “vesen” kelimesinin çoğulu evsân ise 3 yerde zikredilir.¹²⁹⁴ Heykel anlamındaki timsâl kelimesinin çoğulu temâsîl kelimesi iki yerde kullanılır. Bunlardan biri, put anlamı yüklediğinden olumsuz tavır alınmasını gerektirecek şekildedir.¹²⁹⁵ Diğeri ise, Süleyman (a.s.)'ın cinlere sanat eseri olarak yaptırdığı heykellerdir ki, put özelliği olmadığından olumludur.¹²⁹⁶

Kur'an'da putperestliğin genel adı olan “şirk” ve türevleri 168 yerde geçer. Şirk ve puta tapma ifâdeleri geçmese bile, âyetlerin çok büyük bir bölümü, tevhidi hâkim kılmak için şirkle, putlarla ve putçularla mücâdeleyi konu edinir. Kur'ân-ı Kerim, putperestleri ve her çeşit müşriği, yeryüzünde birliği ve huzuru bozan, insanlar için zararlı, çirkin bir tip olarak görür ve necis, yani pislik olarak nitelendirir.¹²⁹⁷ Kur'an'da putperestlik ve şirk, herhangi bir şeyi, kavramı veya bir kimseyi tercih etme, önem ve kıymet verme, yüceltme bakımından Allah'la eşit düzeyde görmek veya bunu davranışlarına göstermektir. Kur'an bize Allah'ı (c.c.) birçok sıfat ve isimleriyle tanıtmış ve O'ndan başka ilâh/tanrı olmadığını kesin ifadelerle bildirmiştir. İlâh, Allah'ın Kur'anda bildirilen özelliklerine sahip olan varlıktır. Allah gerçek ve tek ilâhtır; Allah'ın sıfatlarına sahip olan başka hiçbir varlık olamaz. İşte, Allah'ın herhangi bir sıfatına başkasının Allah'la birlikte veya bağımsız olarak sahip olduğunu iddia etmek, Allah'tan başka ilâh kabul etmektir, yani şirk, putperestliktir. Kur'ân-ı Kerim'de birçok âyetle Allah Teâlâ, insanları şirke düşmemeleri, hiçbir şeyi putlaştırmamaları husûsunda uyarır.

1292 Suad Yıldırım, Kur'an'da Ulûhiyet, Kayıhan Y., s. 339-340

1293 6/En'âm, 74; 7/A'râf, 138; 14/lbrâhim, 35; 21/Enbiyâ, 57; 26/Şuarâ, 71.

1294 22/Hacc, 30; 29/Ankebût, 17, 25.

1295 21/Enbiyâ, 52

1296 34/Sebe', 13

1297 9/Tevbe, 28

Kur'ân-ı Kerim'de, şirkin çeşitlerine göre ayrı ayrı isimlendirildiği görülür; “Ve-sen” küçük putlara verilen isimken, şekilsiz putlara “sanem” denilir. Yönetici putlar ise “tâğüt” olarak isimlendirilir. “Erbâb” ise, üstün meziyetler ve ilâhî vasıflar yakıştırılarak putlaştırılıp tanrılaştırılan varlıklara verilen isimdir. Bu kelime, ilâh/tanrı seviyesine getirilen puta duyulan sevgiyi de ifâde eder. Peygamberlerin ve sâlih insanların ilâhlaştırılması da genellikle bu kelime ile anlatılır.

Kur'ân-ı Kerim'de putlar, sebep oldukları zararlar açısından konu edilir ve insanlar dünya ve âhîret güzellikleri için putlara tavır almaya çağrılır. Putperest müşrikler, putları şefaathçi kabul ederler.¹²⁹⁸ Putperest müşrikler, meleklerle cinsiyet yakıştırırlar.¹²⁹⁹ O yüzden putlara yücelik atfeden müşrikler, Allah'a iftira etmiş olmaktadır.¹³⁰⁰ Putperestler, çocuklarına putlarının adını da verdikleri olur.¹³⁰¹ Putlar, hiç kimseye zarar ve fayda veremezler.¹³⁰² Birakın başkalarına, putların kendilerine bile faydaları dokunmaz.¹³⁰³ Putların hiçbir şey yaratmadıkları, buna güçlerinin olmadığı belirtilir.¹³⁰⁴ Putların kimseye rızık veremediği, veremeyeceği ifâde edilir.¹³⁰⁵ Putlar, yapılan duâlara cevap veremezler.¹³⁰⁶ Aslında, kendilerine yanlış yere tapılan putların rabbinin de Allah olduğu vurgulanır.¹³⁰⁷ Putların kendilerine tapanlardan bile habersiz olduğu belirtilerek akıllı insanların böyle âciz durumdakilerden medet ummalarının mümkün olamayacağı vurgulanır.¹³⁰⁸ Onlar hiçbir şeye sahip değildirler,¹³⁰⁹ kendi hayatları bile yoktur ki, bir şeye sahip olsunlar, onlar diri değil ölüdürler.¹³¹⁰

Böylesine âciz varlıklar olan putlara putlara tapmaktan sakınmak gerekir.¹³¹¹ Putlara tapmak haramdır.¹³¹² Putlar, kıyâmet günü kendilerine uyanlardan uzaklaşacaklardır.¹³¹³ Arap putperestlerinin çok sayıdaki putları arasından, önemseyip

1298 10/Yûnus, 18; 13/Ra'd, 14; 16/Nahl, 55; 19/Meryem, 81-82; 39/Zümer, 3, 43-44

1299 43/Zuhruf, 19; 53/Necm, 27-28

1300 6/En'âm, 138-139, 143-144

1301 7/A'râf, 190-191

1302 5/Mâide, 76; 6/En'âm, 40, 41, 46, 71 vb.

1303 7/A'râf, 197-198; 10/Yûnus, 35

1304 7/A'râf, 191-192; 10/Yûnus, 34; 13/Ra'd, 33; 16/Nahl, 20; 21

1305 29/Ankebût, 17

1306 13/Ra'd, 14; 27/Neml, 62; 34/Sebe', 22; 35/Fâtır, 14

1307 53/Necm, 49

1308 46/Ahkâf, 5

1309 16/Nahl, 73; 35/Fâtır, 13; 53/Necm, 19-20

1310 16/Nahl, 21

1311 17/İsrâ, 22; 22/Hacc, 30; 25/Furkan, 68; 42/Şûrâ, 9

1312 5/Mâide, 90; 17/İsrâ, 29, 39

1313 2/Bakara, 166; 6/En'âm, 22-24, 94; 7/A'râf, 37, 53; 10/Yûnus, 28-30 vb.

öne çıkardıkları putların isimlerini zikreder. Bunlar, Lât, Uzzâ ve Menât putlarıdır.¹³¹⁴

Putlara tapanlar gerçekte putlara tâbi olmuyor, zanlarının peşinden giderek kendi hevâlarına tapmış oluyor, zâlim müstekbirlere kulluk yapmış oluyorlar.¹³¹⁵ Bütün bunlarla birlikte Kur'an, putlara sövmekten sakınmayı tavsiye eder.¹³¹⁶ Örnek peygamber Hz. İbrâhim'in putlarla mücâdelesini ve ateşe atılma pahasına onları yıkıp devirmesini ayrıntılı biçimde gündeme getirir. İbrâhim (a.s.), babası Âzer'e tek ilâh olarak sadece Allah'ı kabul edip yalnız O'na ibâdet etmeyi, putlara tapmaktan vazgeçmeyi samimi dille anlatıp onu dâvet ettiği halde, ondan büyük tepki görür.¹³¹⁷ Aynı dâveti İbrâhim (a.s.), kavmine de ulaştırır ve aynı tepkiyle karşılaşır.¹³¹⁸ İbrâhim (a.s.), kavmine karşı akıl yolu ile Allah'ı arayıp ispat eder, onların da akıllarını kullanarak sahte tanrılardan kurtulmalarını tavsiye eder.¹³¹⁹ Kafalarındaki putları kırmaya güç yetiremeyen Hz. İbrâhim, en sonunda kavminin taptığı putları baltayla kırar ve büyük tepkiyle karşılaşır.¹³²⁰ O, Kâbe'yi de putlardan temizler.¹³²¹ Tevhid konusunda münâzara ettiği Nemrut tarafından putlara karşı çıkmanın bedelini ödemek üzere ateşe atılır, ama her şeye gücü yeten Rabbi tarafından ateş ona soğuk ve selâmet yapılır.¹³²² Safını putlardan yana koyup bâtılın yanında mücâdele eden Nemrut ise helâk olur.¹³²³

Kur'an, başka bir canlıyı, eşyayı veya soyut bir şeyi Allah'a endâd/denk tutmanın da putlaştırma olduğunu belirtir ve bu suçun cezâsının da büyük olacağını belirtir.¹³²⁴ Kur'an, somut putlar yanında soyut putları da gündeme getirir. Hevâ ve hevesi putlaştırıp ilâhlaştırmak tehlikesi de sözkonusudur.¹³²⁵ Put diye şeytana tapanlar da vardır.¹³²⁶

1314 53/Necm, 19-20

1315 10/Yûnus, 66; 28/Kasas, 62-63; 39/Zümer, 3

1316 6/En'âm, 108

1317 6/En'âm, 74; 19/Meryem, 42-48; 21/Enbiyâ, 52-57; 26/Şuarâ, 69-82; 37/Sâffât, 85-87; 43/Zuhruf, 26-27; 60/Mümtehine, 4

1318 21/Enbiyâ, 52-57; 26/Şuarâ, 69-82; 29/Ankebût, 16-18, 24-26; 37/Sâffât, 85-87; 43/Zuhruf, 26-27

1319 6/En'âm, 76-79; 21/Enbiyâ, 58-67; 26/Şuarâ, 70-82

1320 21/Enbiyâ, 52-68; 37/Sâffât, 88-97

1321 22/Hacc, 26

1322 21/Enbiyâ, 68-71; 29/Ankebût, 245; 37/Sâffât, 97-98

1323 21/Enbiyâ, 70

1324 2/Bakara, 22, 165; 14/İbrâhim, 30; 34/Sebe', 33; 39/Zümer, 8; 41/Fussilet 9

1325 45/Câsiye, 23; 47/Muhammed, 12

1326 4/Nisâ, 117

Tüm putlar, putlaştırılan özelliklerden uzaklaştırılması istenen insanlara Kur'an, gerçek ilâhı, tek ma'bud olan Allah'ı vasıf ve isimleriyle tanıtır. Allah'tan başka ilâh olmadığını çok net biçimde ve ısrarla gündeme getirir.¹³²⁷ Tevhid, yani tüm putları reddedip tek ilâha iman edip O'na kulluk inancı, insanlığın aslî itikadı ve tüm peygamberlerin çağlar boyu tebliğ edip canlandırmaya çalıştığı husustur.¹³²⁸ Bütün ilâhî dinlerin de aslı İslâm'dır/teslimiyettir ve tevhide (putları reddedip tek Allah'a iman ve yalnız O'na ibâdet ve kulluğa) dayanır.¹³²⁹ Çünkü tevhiden başka her şey bâtıldır.¹³³⁰

Kur'an, bütün bu gerekçelerden dolayı, insanlığa muvahhid olup Allah'ı birlemeleri çağrısını yapar.¹³³¹ Yüzümüzü tevhid dinine döndürmemiz istenir.¹³³² Allah'ın yolunu (tevhid'i) tâkip etmek emredilirken, başka yolları tâkip etmek (her çeşit put ve putçularla iyi ilişkiler) de yasaklanır.¹³³³ İster putlara tapmak yönüyle olsun, ister başka çeşitte; şirk büyük bir zulümdür.¹³³⁴ Allah, kendisine şirk koşmayı kesinlikle affetmez.¹³³⁵ Müşriklerin temel özellikleri, Allah'tan başkasını tanrı edinmeleridir.¹³³⁶

Kıyâmet günü putlar da, küfür önderleri ve öncülerıyla birlikte cezâlandırılacaklardır.¹³³⁷ Putlar, müşrikler tarafından da âhirette inkâr edilecektir.¹³³⁸ Kur'ân-ı Kerim, Kıyâmet günü putların durumuyla ilgili de geniş bilgiler verir.¹³³⁹

Kur'ân-ı Kerim, mü'minlerin putperest ve her çeşit müşrikle ilişkilerinin nasıl olmasını da belirler. Müşriklerin dostluğu yoktur, mü'min onları dost kabul

1327 2/Bakara, 163, 255; 3/Âl-i imrân, 2, 6, 18, 62; 4/Nisâ, 87, 171; 5/Mâide, 73; 6/En'âm, 19, 102, 106; 14/İbrâhîm, 52; 16/Nahl, 22, 51; 20/Tâhâ, 8, 14; 22/Hacc, 34; 23/Mü'minûn, 116; 27/Neml, 26; 28/Kasas, 70, 88; 37/Sâffât, 4

1328 2/Bakara, 133; 7/A'râf, 59, 65, 73, 85, 158; 9/Tevbe, 129; 11/Hûd, 50, 61, 84; 16/Nahl, 2; 18/Kehf, 110; 21/Enbiyâ, 25, 108; 23/Mü'minûn, 23; 41/Fussilet, 6. Tevhid dini ise İslâm'dır: 6/En'âm, 161; 10/Yûnus, 105; 21/Enbiyâ, 92; 30/Rûm, 30; 39/Zümer, 3, 11

1329 6/En'âm, 90; 21/Enbiyâ, 92; 23/Mü'minûn, 51-52; 42/Şûrâ, 13; 43/Zuhuruf, 45; 87/A'lâ, 14-15, 18-19

1330 10/Yûnus, 32; 22/Hacc, 31; 41/Fussilet, 6

1331 22/Hacc, 31; 30/Rûm, 30

1332 10/Yûnus, 105

1333 6/En'âm, 153

1334 31/Lokman, 13

1335 4/Nisâ, 48, 116

1336 2/Bakara, 165; 3/Âl-i imrân, 151; 4/Nisâ, 117; 5/Mâide, 76; 6/En'âm, 1, 107, 136 vb.

1337 25/Furkan, 17-19; 28/Kasas, 62-64, 74; 37/Saffât, 22-34

1338 30/Rûm, 13

1339 25/Furkan, 17-19; 28/Kasas, 62-64, 74; 37/Saffât, 22-34

edemez.¹³⁴⁰ Putperest müşrikler, mü'minleri ateşe çağırırlar.¹³⁴¹ Putperestlerden yüz çevirmek emredilir.¹³⁴² Müşriklerden korkulmaz, korkulmamalıdır.¹³⁴³ Çünkü putperest ve her çeşit müşrik, mü'minlere zarar veremez.¹³⁴⁴ Putperestlere ve her çeşit müşriklere karşı mücâdele edilmeli, savaşılmalıdır.¹³⁴⁵

Kur'an'da Allah, ibâdetin sadece Kendisine yapılmasını emretmektedir. İster içimizde ve ister dışımızda olsun bizi kendisine râm eyleyen, mutlak anlamda itaatkâr kılan, bizim bedenimizi ve ruhumuzu kendi kudretine göre yönlendiren, bizim enerjimizi kendi istediği yöne sevkeden, yani bizi teslim alan her "güç", bizi kendisine kul yapmış demek olur. Dolayısıyla putlaştırma, önce insanın kendisine hakarettir; en güzel şekilde yaratılmış olan insanın kendi cinsinden veya kendinden de aşağı olanların yanında alçalması, onlardan daha aşağıları tercih etmesi demektir. Oysa Rabbimiz, ulûhiyet, rubûbiyet ve ubûdiyeti bizim yalnızca Kendisine tahsis etmemizi ve bu noktada bütün sahte ilâh ve rableri reddederek her çeşit puttan ve putlaştırmadan yüzçevirmemizi istiyor.

Kur'ân-ı Kerim'de insanları ve diğer varlıkları putlaştırma ile ilgili ve bunun uhrevî cezası konusunda çok sayıda âyet vardır.¹³⁴⁶

"(Ey Allah'ım,) Ancak Sana ibâdet/kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz." ¹³⁴⁷

"De ki: 'Ey Kitap ehli, bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin. Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak

1340 2/Bakara, 105; 5/Mâide, 82; 6/En'âm, 106; 9/Tevbe, 7-8, 10, 12; 17/İsrâ, 73-75; 28/Kasas, 87; 60/Mümtehine, 1-2, 6-9

1341 2/Bakara, 221; 17/İsrâ, 73-75; 29/Ankebût, 12-13

1342 6/En'âm, 106, 150; 10/Yûnus, 41; 15/Hicr, 94; 28/Kasas, 87; 32/Secde, 30; 37/Saffât, 173-174, 178-180; 43/Zuhurf, 83, 89; 45/Câsiye, 18; 51/Zâriyât, 54; 53/Necm, 29; 54/Kamer, 6; 68/Kalem, 8; 73/Müzzemmil, 10

1343 9/Tevbe, 13-14; 10/Yûnus, 65; 15/Hicr, 94; 22/Hacc, 38; 37/Sâffât, 171-175

1344 37/Sâffât, 160-163; 52/Tûr, 42

1345 9/Tevbe, 5-6, 11-12

1346 1/Fâtiha, 5; 2/Bakara, 165, 170; 3/Âl-i İmrân, 64, 151; 4/Nisâ, 36, 45, 51, 116, 117; 5/Mâide, 72-73, 76, 104; 6/En'âm, 14, 19, 22-23, 56, 74, 80-81, 102-103; 7/A'râf, 28, 37; 9/Tevbe, 28, 31; 10/Yûnus, 18, 106; 12/Yûsuf, 39-40; 14/İbrâhim, 30, 35-36; 16/Nahl, 36, 51-52; 18/Kehf, 102; 19/Meryem, 93; 21/Enbiyâ, 24, 25, 51-71, 98; 22/Hacc, 11, 30-31, 74; 24/Nûr, 55; 26/Şuarâ, 213; 28/Kasas, 88; 29/Ankebût, 8, 17, 25; 30/Rûm, 31; 31/Lokman, 13, 21; 36/Yâsin, 74-75; 38/Sâd, 4-7; 39/Zümer, 3, 14, 17, 64-67; 41/Fussilet, 37; 42/Şûrâ, 21; 43/Zuhurf, 22-24, 26-28; 45/Câsiye, 23; 51/Zâriyât, 56; 53/Necm, 19-23; 60/Mümtehine, 4; 109/Kâfirun, 1-6.

1347 1/Fâtiha, 5

koşmayalım ve Allah'ı bırakıp da bir kısmımız (diğer) bir kısmımızı Rabler edinmeyelim.' Eğer yüz çevirirlerse, deyin ki: 'Şâhid olun, biz gerçekten müslümanlarız.' ¹³⁴⁸

"Kendisi hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyi Allah'a şirk/ortak koştuklarından dolayı küfredenlerin kalplerine korku salacağız. Onların barınma yerleri ateştir. Zâlimlerin konaklama yeri ne kötüdür!" ¹³⁴⁹

"Allah'a İbâdet edin. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın." ¹³⁵⁰

"Allah sizin düşmanlarınızı sizden daha iyi bilir. Velî (gerçek bir dost) olarak Allah yeter, bir yardımcı olarak da Allah kâfidir." ¹³⁵¹

"Kendilerine Kitap'tan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve cibt'e ve tâğûta (putlara ve sahte tanrılara) iman ediyorlar, sonra da kâfirler için: 'Bunlar Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır' diyorlar." ¹³⁵²

"Hiç şüphesiz, Allah, kendisine şirk koşanları bağışlamaz. Bunun dışında kalanlar ise, (onlardan) dilediğini bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa elbette o uzak bir sapıklıkla sapmıştır." ¹³⁵³

"Onlar (müşrikler), O'nu bırakıp yalnızca birtakım dişilere tapar, onlardan yardım isterler. Onlar o her türlü hayırla ilişkisi kesilmiş şeytandan başkasına tapmazlar." ¹³⁵⁴

"De ki: Allah'ı bırakıp size ne zarar, ne de yarar vermeye gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Oysa Allah, işitendir, bilendir. (O'na İbâdet etmeniz gerekmez mi?)" ¹³⁵⁵

"De ki: 'Gökleri ve yeri yoktan var eden, yedirdiği halde yedirilmeyen Allah'tan başkasını mı velî/dost edineceğim?' De ki: 'Bana müslüman olanların ilki olmam emrolundu.' Ve 'sakın Allah'a ortak koşan müşriklerden

1348 3/Âl-i İmrân, 64

1349 3/Âl-i İmrân, 151

1350 4/Nisâ, 36

1351 4/Nisâ, 45

1352 4/Nisâ, 51

1353 4/Nisâ, 116

1354 4/Nisâ, 117

1355 5/Mâide, 76

olma!’ (denildi).’’ ¹³⁵⁶

“Onların tümünü toplayacağımız gün; sonra şirk koşanlara diyeceğiz ki: ‘Nerede (o bir şey) sanıp da ortak koştuklarınız?’ Sonra onların: ‘Rabbimiz olan Allah’a and olsun ki, biz müşriklerden değildik’ demelerinden başka bir fitneleri olmadı. Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler ve düzmekte oldukları da kendilerinden kaybolup uzaklaştı.” ¹³⁵⁷

“De ki: Ben Allah’tan başka yalvardıklarınıza tapmaktan men olundum.”

¹³⁵⁸

“İbrâhim, babası Âzer’e: ‘Birtakım putları tanrılar mı ediniyorsun? Doğrusu ben seni de kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum’ demişti.” ¹³⁵⁹

“Kavmi onunla (İbrâhim a.s. ile) tartışmaya girişti. Onlara dedi ki: ‘Beni doğru yola hidâyet etmişken, Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz? Ben sizin O’na şirk/ortak koştuğunuz şeylerden korkmam. Rabbimin dilediği dışında hiçbir şey olmaz. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ ibret almıyor musunuz? Siz, Allah’ın size, haklarında hiçbir hüküm indirmedığı şeyleri O’na şirk/ortak koştuktan korkmazken, ben sizin şirk koştuğunuz şeylerden nasıl korkarım?! Şimdi biliyorsanız (söyleyin), iki gruptan (Allah’ı tek ilâh kabul edenlerle O’na ortak koşanlardan) hangisi (Allah’ın azâbından) emniyette/güvende olmaya daha lâyıktır?’” ¹³⁶⁰

“Nihâyet elçilerimiz canlarını almak üzere onlara geldikleri zaman şöyle diyecekler: ‘Allah’ı bırakıp da tapındığınız putlar nerede?’ Onlar şöyle cevap verecekler: ‘O putlar bizi bırakıp kayboldular.’ Onlar kendi aleyhlerine kâfir olduklarına şahitlik edeceklerdir.” ¹³⁶¹

“Ey iman edenler, müşrikler ancak bir pisliktirler...” ¹³⁶²

“Onlar, Allah’ı bırakıp bilginlerini ve râhiplerini rabler (ilâhlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih’i de... Oysa onlar, tek olan bir ilâh’a İbâdet etmek-

¹³⁵⁶ 6/En’âm, 14

¹³⁵⁷ 6/En’âm, 22-23

¹³⁵⁸ 6/En’âm, 56

¹³⁵⁹ 6/En’âm, 74

¹³⁶⁰ 6/En’âm, 80-81

¹³⁶¹ 7/A’râf, 37

¹³⁶² 9/Tevbe, 28

ten başka bir şeyle emrolunmadılar. O'ndan başka ilâh yoktur. O, bunların şirk koştukları şeylerden münezzehtir, yücedir.” ¹³⁶³

“Allah'ı bırakıp kendilerine zarar vermeyecek ve yararları dokunmayacak şeylere kulluk ederler ve ‘Bunlar Allah katında bizim şefaâtçilerimizdir’ derler. De ki: ‘Siz, Allah’a, göklerde ve yerde bilmediği bir şey mi haberveriyorsunuz? O, sizin şirk koştuklarınızdan uzak ve yücedir.” ¹³⁶⁴

“Onların çoğu Allah’a, şirk koşmadan iman etmezler” ¹³⁶⁵

“Çeşitli tanrılar mı daha iyi, yoksa kahredici olan bir tek Allah mı? Sizin Allah’tan başka taptıklarınız, Allah’ın kendileri hakkında hiçbir delil indirmediği, sizin ve atalarınızın taktığı (birtakım anlamsız) isimlerden başkası değildir. Hüküm, yalnızca Allah’ındır. O, kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru olan din işte budur; ancak insanların çoğu bilmezler.” ¹³⁶⁶

“Hatırla ki İbrâhim şöyle demişti: ‘Rabbim! Bu şehri (Mekke’yi) emniyetli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut! Çünkü onlar (putlar), insanlardan birçoğunun dalâletine/sapmasına sebep oldular, Rabbim. Şimdi kim bana uyarısa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, artık Sen gerçekten çok bağışlayansın, çok merhametlisin.” ¹³⁶⁷

“Andolsun biz, her millet içinde: ‘Allah’a İbâdet/kulluk edin, tâğüt(a tapmak)dan kaçının’ diyen bir rasûl/elçi gönderdik.” ¹³⁶⁸

“Allah dedi ki: ‘İki ilâh edinmeyin. O, ancak tek bir ilâhtır. Öyleyse Benden, yalnızca Benden korkun.’ Göklerde ve yerde ne varsa O’nundur, din de (itaat ve kulluk da) yalnız O’nundur. Böyleyken, Allah’tan başkasından mı korkuyorsunuz?” ¹³⁶⁹

“Kâfirler Beni bırakıp da kullarımı evliyâ/dostlar edineceklerini mi sandı-

1363 9/Tevbe, 31

1364 10/Yûnus, 18

1365 10/Yûnus, 106

1366 12/Yûsuf, 39-40

1367 14/İbrâhim, 35-36

1368 16/Nahl, 36

1369 16/Nahl, 51-52

lar? Biz cehennemî kâfirlere bir konak olarak hazırladık.” ¹³⁷⁰

“Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona: ‘Benden başka hiçbir ilâh yoktur. Bana kulluk/İbâdet edin’ diye vahyetmiş olmayalım.” ¹³⁷¹

“Andolsun Biz İbrâhim’e daha önce rüşdünü vermiştik. Biz onu iyi tanırdık. O, babasına ve kavmine: ‘Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?’ demişti. Dediler ki: ‘Biz babalarımızı bunlara tapar kimseler bulduk.’ Doğrusu, siz de, babalarınız da açık bir sapıklık içinde-siniz’ dedi. Dediler ki: ‘Bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen oyunbazlar-dan biri misin?’ ‘Hayır’ dedi; ‘sizin Rabbiniz, yarattığı göklerin ve yerin de Rabbidir ve ben buna şâhitlik edenlerdenim. Allah’a yemin ederim ki, siz ayrılıp gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım!’ Sonunda İbrâhim onları paramparça etti. Yalnız onların büyüğünü bıraktı; belki ona müracaat ederler diye. ‘Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Muhakkak o, zâlimlerden biridir’ dediler. (Bir kısmı:) ‘Bunları diline dolayan bir genç duyduk; kendisine İbrâhim denilirmiş’ dediler. O halde, dediler, ‘onu hemen insanların gözü önüne getirin. Belki şâhitlik ederler.’ ‘Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrâhim?’ dediler. ‘Belki de bu işi şu büyükleri yapmıştır. Haydi onlara sorun; eğer konuşuyorlarsa!’ dedi. Bunun üzerine, kendi vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine) ‘zâlimler sizlersiniz, sizler!’ dediler. Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına döndüler: ‘Sen bunların konuşmadığını pek âlâ biliyorsun’ dediler. İbrâhim: ‘Öyleyse’ dedi, ‘Allah’ı bırakıp da, size hiçbir fayda ve zarar vermeyen bir şeye hâlâ tapacak mısınız? Yuh olsun size ve Allah’ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere! Siz akıllanmaz mısınız?’ (Bir kısmı:) ‘Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin!’ dediler. Biz de dedik ki: ‘Ey ateş! İbrâhim için serin ve selâmet ol!’ Böylece ona bir tuzak kurmak istediler; fakat Biz onları, daha çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk. Biz, onu ve Lût’u kurtararak, içinde cümle âleme bereketler verdiğimiz ülkeye ulaştırdık.” ¹³⁷²

“Siz ve Allah’tan başka taptıklarınız cehennem odunusunuz. Siz (odun gibi) oraya gireceksiniz.” ¹³⁷³

“İnsanlardan kimi de Allah’a bir yönden (dinin bütününe inanmadan)

1370 18/Kehf, 102

1371 21/Enbiyâ, 25

1372 21/Enbiyâ, 51-71

1373 21/Enbiyâ, 98

ibâdet eder. Eğer kendisine bir hayır gelirse, onunla huzura kavuşur (sevinir) ve eğer başına bir kötülük gelirse yüz üstü döner (dini kötuleyerek ondan vazgeçer).” ¹³⁷⁴

“...Öyleyse iğrenç bir pislik olan putlardan kaçının, yalan söz söylemekten de kaçının. Kendisine şirk/ortak koştaksızın Allah’ın hanifleri (O’nun birliğini kabul eden mü’minler olun). Kim Allah’a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşüp parçalanmış da kendisini kuşlar kapmış, yahut rüzgâr onu uzak bir yere sürükleyip atmış gibidir.” ¹³⁷⁵

“Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarıp yakarma, sonra azâba uğratılanlardan olursun.” ¹³⁷⁶

“Allah ile birlikte başka bir ilâh edinip tapma. O’ndan başka hiç bir ilâh yoktur.” ¹³⁷⁷

“Biz insana, anne ve babasına (karşı) ihsânı/güzelliği tavsiye ettik. Eğer onlar, hakkında bilgin olmayan şeyle Bana ortak koşman için sana karşı çaba harcayacak olurlarsa, bu durumda, onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır. Artık yaptıklarınızı size haber vereceğim.” ¹³⁷⁸

“Siz Allah’ı bırakıp birtakım putlara tapıyor, asılsız sözler yaratıyor/uyduruyorsunuz. Bilmelisiniz ki, Allah’ı bırakıp da taptıklarınız, size rızık veremezler. O halde rızık Allah katında arayın. O’na kulluk edin ve O’na şükredin. Ancak O’na döndürüleceksiniz.” ¹³⁷⁹

“(İbrâhim onlara) dedi ki: ‘Siz, sırf aranızdaki dünya hayatına has muhabbet uğruna Allah’ı bırakıp birtakım putlar (tanrılar) edindiniz...” ¹³⁸⁰

“Onlara: ‘Allah’ın indirdiğine uyun’ dendiğinde: ‘Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız, derler. Ya şeytan, onları alevli ateşin azâbına çağırıyor idiye?’” ¹³⁸¹

1374 22/Hacc, 11

1375 22/Hacc, 30-31

1376 26/Şuarâ, 213

1377 28/Kasas, 88

1378 29/Ankebût, 8

1379 29/Ankebût, 17

1380 29/Ankebût, 25

1381 31/Lokman, 21

“Yardım görürler umuduyla, Allah’tan başka ilâhlar edindiler. Hâlbuki onların (o sahte tanrıların, taptıkları putların) kendilerine yardım etmeye asla güçleri yetmez. Bilâkis onlar, bu ma’bûdlar için yardıma hazır askerlerdir.” ¹³⁸²

“İçlerinden kendilerine bir uyarıcının gelmesine şaşılar. Kâfirler dedi ki: ‘Bu, yalan söyleyen bir büyücüdür. Tanrıları bir tek ilâh mı yaptı? Doğrusu bu, tuhaf bir şey!’ Onlardan mele’ (ileri gelen bir grup, egemen güçler): ‘Yürüyün, ilâhlarınıza bağlılıkta direnin, sizden istenen şüphesiz budur. Son dinde de bunu işitmedik. Bu, içi boş bir uydurmadan başka bir şey değildir.” ¹³⁸³

“İyi bil ki, hâlis din yalnız Allah’ındır. O’ndan başka velîler edinerek: ‘biz bunlara, sırf bizi Allah’a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz’ diyenlere (gelince): Şüphesiz ki Allah, onlar arasında, ayrılığa düştükleri şeyde hükmünü verecektir.” ¹³⁸⁴

“De ki: ‘Ben dinimi yalnız Allah’a hâlis kılarak O’na İbâdet/kulluk ediyorum.” ¹³⁸⁵

“Tâğuta kulluk etmekten kaçınan ve Allah’a yönelenlere müjde var. Müjdele kullarımı.” ¹³⁸⁶

“De ki: ‘Ey câhiller! Bana Allah’tan başkasına kulluk etmemi mi emre diyorsunuz?’ Ey Muhammed! And olsun ki sana da, senden önceki peygamberlere de vahyolunmuştur. And olsun, eğer Allah’a ortak koşarsan amellerin şüphesiz boşa gider ve hüsrana uğrayanlardan olursun. Hayır, yalnız Allah’a kulluk et ve şükredenlerden ol. Onlar, Allah’ı gereği gibi takdir edemediler. Hâlbuki kıyâmet günü bütün yeryüzü O’nun tasarrufundadır. Gökler O’nun eliyle dürülüp bükülecektir. O, müşriklerin ortak koştuklarından münezze ve yücedir.” ¹³⁸⁷

1382 36/Yâsin, 74-75

1383 38/Sâd, 4-7

1384 39/Zümer, 3

1385 39/Zümer, 14

1386 39/Zümer, 17

1387 39/Zümer, 64-67

“Gece, gündüz, güneş ve ay O’nun âyetlerindendir. Ne güneşe ne de aya secde etmeyin. Onları yaratan Allah’a secde edin. Eğer kulluk ediyorsanız (böyle yapın).” ¹³⁸⁸

“Yoksa onların birtakım şirk koştukları ortakları mı var ki, Allah’ın izin vermediği şeyleri, dinden kendilerine teşrî ettiler (bir şeriat/dinî kural kıldılar)? Eğer o fasıl kelimesi (azâbı erteleme sözü) olmasaydı, derhal aralarında hüküm verilir (işleri bitirilir)di. Şüphesiz zâlimler için can yakıcı bir azap vardır.” ¹³⁸⁹

“Bir zaman İbrâhim, babasına ve kavmine demişti ki: ‘Ben sizin taptıklarınızdan (putlardan) uzağım. Ben yalnız beni yaratana kulluk yaparım. Çünkü O, beni doğru yola iletecektir.’ Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki, insanlar (onun dinine) dönsünler.” ¹³⁹⁰

“Şimdi sen, kendi hevâsını putlaştırıp ilâh edinen ve Allah’ın bir ilim üzere kendisini saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği ve gözünün üstüne de bir perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık Allah’tan sonra ona kim hidâyet verecektir? Siz öğüt alıp düşünmüyor musunuz?” ¹³⁹¹

“Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.” ¹³⁹²

“Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ’yı? Ve üçüncüleri olan ötekini, Menât’i. Demek erkek size, dişi O’na öyle mi? O zaman bu, insafsızca bir taksim! Bunlar (putlar) sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar ancak zanna ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar. Hâlbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir.” ¹³⁹³

“İbrâhim’de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: ‘Biz sizden ve Allah’ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz/reddediyoruz. Siz bir tek Allah’a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir.’...” ¹³⁹⁴

1388 41/Fussilet, 37

1389 42/Şûrâ, 21

1390 43/Zuhruf, 26-28

1391 45/Câsiye, 23

1392 51/Zâriyât, 56

1393 53/Necm, 19-23

1394 60/Mümtehine, 4

“De ki: Ey kâfirler! ‘Ben sizin taptıklarınıza tapmam. Siz de benim İbâdet ettiğime tapmazsınız. Ben asla sizin taptıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim İbâdet ettiğime tapacak değilsiniz. Sizin dininiz size; benim dinim bana!” ¹³⁹⁵

HADİS-İ ŞERİFLERDE PUT KAVRAMI VE PUTA TAPMA KONUSU

Sahâbeden Muaz b. Cebel anlatıyor: Bir gün Rasûlullah (s.a.s.) bana, *“Ey Muaz! Allah’ın kulları üzerindeki hakkı nedir?”* diye sordu. Ben: ‘Allah ve Rasûlü daha iyi bilir’ dedim. Rasûlullah: *“Allah’ın kulları üzerindeki hakkı, kulların O’na İbâdet edip, başka hiçbir şeyi şirk/ortak koşmamalarıdır.”* bu-yurdu. ¹³⁹⁶

“Ümmetimle ilgili olarak en çok korktuğum şey, Allah’a şirk/ortak koşmalarıdır. Dikkat edin; ben size ‘onlar aya, güneşe ve puta tapacaklar’ demiyorum. Fakat onlar (hâkimiyet hakkını bazı fertlerde, zümrelerde meclis ve toplumlarda görecekler), Allah’tan başkasının emirlerine ve arzularına göre iş yapacaklardır ve gizli şehvet içinde olacaklardır.” ¹³⁹⁷

“Her ümmetin bir ıcl’i (İsrailoğullarının taptığı buzağı gibi tanrılaştırdıkları bir put) vardır; bu ümmetin ıcl’i de dînâr ve dirhemdir (küçük ve büyük paradır).” ¹³⁹⁸

“Bazı insanlar, Allah’ın nimetiyle geceyi geçiriyor, sabah olunca da, ‘bize şu yıldız sebebiyle yağmur yağdırıldı’ diyor. Böyle demeleri sebebiyle onların çoğu kâfir olmuştur.” ¹³⁹⁹

“Yüce Allah’ın yanında gök kubbe altında Allah’tan başka tapınılan tanrılar içinde, kendisine uyulan hevâ (aşırı istek ve tutkulardan) daha büyüğü yoktur.” ¹⁴⁰⁰

¹³⁹⁵ 109/Kâfirun, 1-6

¹³⁹⁶ Buhârî; Müslim

¹³⁹⁷ İbn Mâce, Zühd 21, hadis no: 4205

¹³⁹⁸ Deylemî, Müsned; Hayâtü'l Hayevân, 2/16; naklen, S. Ateş, Kur’an Ans. 8/92

¹³⁹⁹ Buhârî, Megâzi 35; Müsned, Ahmed b. Hanbel, II/525

¹⁴⁰⁰ Taberanî, nak. Elmalılı, 6/70; Şamil İslâm Ans. II/397

“Altına tapanlar mel’undur, gümüşe tapanlar mel’undur.” ¹⁴⁰¹

“Hıristiyanların Meryem oğlu İsa’yı övdükleri gibi beni övmeyiniz. Yalnız, ‘Allah’ın kulu ve elçisidir’ deyiniz.” ¹⁴⁰²

İbn Mes’ud (r.a.) diyor ki: “Ben, “Ey Allah’ın Rasûlü, günahların en büyüğü hangisidir?” diye sorduğumda, buyurdu ki: *“En tec’ale lillâhi nidden ve hüve halekake (Allah, seni yaratmış olduğu halde kendisine nidd/şirk koşmandır).”* ¹⁴⁰³

Bir adamın Peygamberimiz (s.a.s.)’e “Allah ve sen isterseniz” demişti. Bu söze karşılık Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *“E cealtenî lillâhi niddâ (Beni Allah’a nidd/eş mi koşuyorsun?)”*

“Kim bir müşrikle ittifak yapar ve onunla birlikte ikamet ederse, o da onun gibidir.” ¹⁴⁰⁴

“Allah yahudi ve hıristiyanlara lânet etsin, peygamberlerinin ve sâlih kişilerinin kabirlerini mescid yaptılar.” ¹⁴⁰⁵

Ebû’l-Heyâc el-Esedî anlatıyor: “Bana Hz. Ali (r.a.): ‘Rasûlullah (s.a.s.)’ın beni göndermiş olduğu şeye ben de seni göndereyim mi?’ diye sordu ve Rasûlullah’ın kendisine: *“Haydi git, kırıp dökmedik put, düzlemedik yüksek kabir bırakma!”* buyurduğunu söyledi.” ¹⁴⁰⁶

“Dikkat edin! Bütün câhiliyye emirleri (kanunları, yasaları, hükümleri ve bakış açıları) ayaklarımın altındadır ve hepsi de kaldırılmıştır...” -Vedâ Hut-besinden- ¹⁴⁰⁷

“Câhiliyye dâvâsıyla hak iddia eden kimse bizden değildir.” ¹⁴⁰⁸

“Herkim körükörüne (dikilmiş) bir sancağın altında asabiyete davet veya bir asabiyete yardım ederken ölürse, bu câhiliyyet ölümüdür.” ¹⁴⁰⁹

1401 Tirmizî, Zühd 42, hadis no: 2376

1402 Buhârî, Enbiyâ 48; Ahmed bin Hanbel, Müsned, I/23, 24, 47, 55

1403 Buhârî; Müslim

1404 Ebû Dâvud, III/93, hadis no: 2787

1405 Buhârî, Salât 48, Cenâiz 62, 96, Enbiyâ 50, Meğâzî 83; Müslim, Mesâcid 19, 23

1406 Müslim, Cenâiz 93; Ebû Dâvud, Cenâiz 72; Nesâî, Cenâiz 99

1407 Müslim, Hacc 194, h. no: 1218; Tirmizî, Fiten 2, h. no: 2610; Tefsîr 2, h. no: 3087

1408 Buhârî, Cenâiz 39

1409 Müslim, İmâre, 57; Neseî, Tahrîmu’d-Dem, h. no: 4098

GÜNÜMÜZDE HAYVANLARI KUTSALLAŞTIRMA

Hayvanları kutsallaştırma ve hatta onlara tapma, eski câhiliyye dönemlerinde, insanlığın ilkel dönemlerinde mi kaldı zannediliyor? Okullarda ve “câhil”lerin eserlerinde, **Dinler Tarihi diye resmî söylemlere uygun bazı ders kitaplarında yazılıp okutulduğu gibi; ilk insanların dini şirk değildi; insan kendi kendine din kavramını icat etmiş, yavaş yavaş geliştirmiş de değildi. Tabiat güçlerini kutsallaştırmakla din ihtiyacını tatmin etmeye başlamış, korkularını bununla yenmiş ve sonra hayvanları tanrı kabul etme aşamasına geçmiş, çok tanrılı dinlerden kademe kademe tek yaratıcı fikrine yönelmiş değildi. İlk insan, bilindiği ve tüm müslümanların inandığı gibi ilk İslâm peygamberi idi ve tevhid dinini Allah’tan aldığı vahiy doğrultusunda diğer insanlara bildirmiş ve uygulamıştı. İnsanlar, uzun dönem muvahhid olarak yaşadıktan sonra; tevhide gereken önemi vermekte ihmalkâr davranıp dünyevîleştikleri, yönetici ve varlıklı kişilerin saptırmaları karşısında gerekli tavrı gösteremedikleri için, yavaş yavaş putçuluğa kaymışlar ve halifesi olarak yaratıldıkları eşyanın ve hayvanların kulları haline gelmişlerdir.**

Tarihte nasıl tevhid önemsenmeyip egemen çevrenin ve müşrik yöneticilerin etkisi ve yönlendirmesiyle, insan kendi şerefini unutup, basit madde-den ibaret heykellere ve kendinden çok zayıf hayvanlara tapmaya başladı ise, **günümüz câhiliyyesinde de benzer durum söz konusudur. Küfür ve şirk cephesinde değişen bir şey yoktur.** Savaş yaparken, ön safa karşıdaki düşmanın taptığı veya kutsal saydığı hayvanları koyarak, düşmanları kendi tanrılarına karşı silâh kullanma gücünü gösteremeyince kolaylıkla mağlûp eden açık göz savaş taktikleri tarihte kalmış olabilir. Ama günümüzde yine hayvanlar savaşlara konu olabilmektedir. Amerika’nın Irak’a saldırmasının haklılığı olarak Saddam’ın petrol kuyularını sabote etmesi sonucu petrole batmış *karabatak kuşu*, tv.lerde bıkılmadan onlarca defa gösterilir.

Ankara’nın en merkezî alanında **Eti’lerin boynuzlu geyiğinin heykeli** bulunur ve nice insana göre şehrin sembolü kabul edilir. İstanbul’da Kadıköy’ün göbeği Altıyol’da **Apis öküzü şeklinde bir boğa heykeli** vardır; hem de Sâmirî kadar usta olmayan bir heykeltıraşın elinden çıkmıştır; yani böğürmesi bile olmayan dolayısıyla sanat eseri bile sayılamayacak basit bir heykel!

Toplumsal en fazla ilgilendiği alanlardan birinin politika, diğerinin futbol olduğunu kabul etmeyen herhalde yoktur. Politik partilerin tamamına yakınının sembollerinin hayvan olduğunu görüyoruz. Futbol klüplerinin de çoğunun bir hayvanla sembolize edildiğine şahit oluyoruz. **Bozkurt**, hâlâ bazılarınca kutsal bir semboldür, Türklere çıkış yolunu göstermeye devam eder. **At**, eski Türklerin kutsadığı bir hayvan olduğu gibi, günümüzde nice fedâkârlıklara da *kır at* için katlanılır. İslâm’a irtica adıyla karşı çıkanlar, yahudi kültürünün açık etkisinin görüldüğü “*barış güvercini*”ni partileri için amblem ve sembol olarak kullanır. Bu arada *arı* ve *yunus balığı*ni unutmamak gerekiyor; eski partilerden birinin sembolü *koç*, bir diğerinin de *horoz* olduğunu da hatırlatalım. Tabii, bu kadar hayvanların sembollüğüyle sürüye dönen yere bir çoban gerekecektir; **Çoban Sülü**’ler sürüleri gütmek için otuz sene işbaşında kalır.

Aslan Galatasaray, **Sarı Kanarya**’yı yutmaya çalışır; derken **Kara Kartal** hücumu geçer. Bazı oyuncular, **timsah** yürüyüşüyle gol sevincini sembolize eder. İstanbul **Boğaları**, Denizli **Horozları** ve Bursa **Timsahları** da birbirlerini yemeye/yenmeye çalışırlar. Olay, iş dünyasına da sıçrar; Uzakdoğunun aslanları varsa, bizim de Anadolu **kaplan**larımız vardır. Cinciler, falcılar hâlâ hayvanlardan yararlanarak kehânetlerde bulunur. İşporta usûlü şans çekilişi yapan bazı tezgâhlar, şans çekilişi için **güvercin** ve **tavşan** gibi hayvanları kullanır. **Baykuş**, uğursuz kuş olma inancına konu olmaya devam ederken, bazılarının başına yine **talih kuşu** konar. Bazı ev ve işyeri kapılarına Anadolu’da hâlâ **at** nalı, **koç** başı veya **boynuz** asılır. Ev ve işyerinin kaza ve belâya uğramaması için **kan** akıtılması ve kanın binaya, insanın alınına sürülmesi gerektiği inancı devam eder.

Tasavvufî konuşmalarda kedi ve çoğunlukla köpek, müslüman için örnek alınması gereken onun özelliklerinin taşınması istenen hayvan özelliğini sürdürmeye devam eder. Tasavvufta, sûfî olmadığı halde sûfîlerin arasında bulunan kimseye kıtmîr denir. Kıtmîr, ashâb-ı Kehf’in, köpeğinin adı olarak meşhurdur. Dervişler ve müridler, bir **köpek** sadâkati ile şeyhlerinin kapısında beklemeyi ve ulumayı en büyük şeref bilirlir.¹⁴¹⁰ Nakşîlîğin kurucusu Bahâeddin Nakşibend, A. Geylânî’nin türbesine şu ibarenin yazılmasını emretti: “Pirlerin kapısında **köpek** ol, eğer Hakk’a yakın olmak istersen. Zira aslanlardan daha şereflidir, Geylânî’nin kapısındaki köpek.”¹⁴¹¹

1410 S. Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, s. 315

1411 a.g.e. s. 315-316

Muhammed Bahaiddin tasavvuf meşhurlarından birinin şu sözünü nakletmektedir:

“Köpek ve domuz ancak ilahımızdır. Allah da kilisede ancak bir rahiptir.”

Bu beyti nakleden kişi, tasavvuf ruhunun güzelliğini açığa çıkarmak için derin bir sevgi ciddiyeti içinde onu örnek almakta ve mânâsıyla ruhunu doldurmaktadır.

Köpekler Tasavvufçuların Velilerdir!

Karanlık devirlerinde ve putperest dönemlerinde bile insanlık köpekleri tanrılaştırmamışken, tasavvufçular şirk şekillerinde bir yenilik yaparak yeni putlar uydurmaya çalışmışlardır. Tarihte en çirkin putperestliklerin bile tanrılaştırmadıkları köpekleri tanrılaştırmak istemişlerdir.

et-Tilimsani'nin, köpeğin çürümüş kemiklerinin tasavvuf tanrısının kendisi olduğuna dair sözlerini naklettik. Muhammed Bahaiddin'in de şeyhlerinin köpeği nasıl tanrılaştırdığını ifade eden sözlerini aktardık. Şimdi de efendisi el-Acmi'nin kerametlerini anlatan eş-Şarani'ye kulak verelim:

“Gözü bir köpeğe ilişti. Köpeklerin tümü ona boyun eğdi. Bütün insanlar ihtiyaçlarının giderilmesi için ona başvurur oldular. O köpek hastalanınca etrafına köpekler toplanıp ağladılar. Ölünce de uluma ve ağlamaya başladılar. Allah bazı insanlara ilham etti de onu defnettiler. Köpekler ölünceye kadar onun kabrini ziyaret ediyorlardı. Köpeği bir bakış bu duruma getirirse, insana yöneltilince neler yapmaz ki?!”¹⁴¹²

eş-Şarani, sözünü ettiği el-Acmi'nin halvetinden çıkarken bakışı kime ilişirse özünün som altına dönüştüğünü nakletmeyi de ihmal etmiyor.¹⁴¹³ Şarani'nin ifadesine göre adam insanlar için çok tehlikelidir. İnsanların görmelerine engel olan bir kişi nasıl veli olabilir? Böyleleri toplum için bir felaket olmaz mı?

Tasavvuf tarihi boyunca köpek tasavvuf meşhurları arasında ideal bir örnek olup hepsinin hedefi onun gibi olmaktır. Gerekçeleri de Ashâb-ı Kehf'in köpeği Kıtımîr'in adının Kur'ân'da geçmiş olması ve o köpeğin sözkonusu insanlarla beraber bulunmasıdır. Sanki Kur'ân'da

¹⁴¹² eş-Şarani, et-Tabakatu'l-Kübra, 2/61, el-Acmi bölümü

¹⁴¹³ eş-Şarani, et-Tabakatu'l-Kübra, 2/61, el-Acmi bölümü

adı geçen bütün varlıklar mukaddesmiş gibi Kitmîr adı da orada geçti diye tasavvufçular tarafından kutsallaştırılmaktadır. Firavn, Karun, Ebu Leheb ve daha başka kâfirlerin adları Kur’ân’da geçmesine rağmen İslâm nazarında hiçbir kutsallaşmadığı gibi Kitmîr’in de bundan dolayı kutsallaşması ve ideal bir örnek olması söz konusu değildir. Ama ne hikmetse, tasavvuf meşhurları kendilerine Kitmîr adını takmayı ve onun gibi bir köpek olmayı kendileri için en büyük ideal bilirler. F. Gülen de Kitmîr diye meşhur olmuş köpek olmayı arzuladığını sık sık vurgular. **Kitmîr ismini kendine pek yakıştırır. Kendinden bahsederken “Kitmir’iniz”, “bu Kitmir” gibi ifadeleri o övünerek dillendirir. Bu da köpeği kutsallaştırmaları ve ideal bir örnek saymalarından ileri gelmektedir.** Daha önce Nakşibendiler’in şeyhinin köpeği nasıl bir veli gördüğünü ve dualarını nasıl aldığını kaydetmiştik. Bu nevi misaller menkıbe kitaplarının hemen çoğunda bulunmaktadır.

Tasavvufçuların eskileri böyle olduğu gibi yenileri de bu şekildedir. Günümüzden bir örnek verecek olursak, Ribat Dergisi’nin 1982 tarihli ikinci sayısında çıkan ve ideal bir mü’mini ve müridi köpeğe benzeten aşağıdaki yazısını gösterebiliriz. Şöyle diyor:

Köpekte Bulunan On Güzel Haslet

1- Sadakat: Köpek, sahibini terk etmez; kovsa da bırakmaz, küsmez, hizmet eder.

2- Kanaat: Ne verilirse râzı olur. Sofraya sokulmaz, bulduğu ile iktifa eder. Yerine biri gelse onu oradan kovmaz.

3- Tevazu: Yattığı ve gezdiği yer, alelâde yerlerdir. Kendi için yüksek yer aramaz. Ne yedirilirse yer.

4- Tevekkül: Yarını düşünmez, yerini yermez, erzak biriktirmez.

5- Teslimiyet: Sahibini bırakmaz. Dövse de, ayağını kırsa da yine çağırınca gelir. (Kuyruğunu sallayarak) teslimiyet gösterir. İyilik edeni bilir ve unutmaz.

6- Zühd: Kendisini umumi zuharata bırakmıştır. Gelecek için bir düşüncesi ve hazırlığı ve esaslı bir bakımı yoktur.

7- Miskinlik: Her yeri dolaşır. Bir şey verilirse alır, vermezlerse bakar geçer. Kendine dokunmazlarsa bir şey yapmaz, yoluna gider.

8- Uyanıklık: Çok az uyur. Şehirlerin, köylerin sokaklarında gece bekçisidir. Hırsızları tanır. Evleri, bağları, bahçeleri, sürüleri korur.

9- İstiğnâ: Çekingendir. Başkalarının nasibine tecavüz etmez. (Kedi gibi sofralara sokulmaz) kapları bulaştırmaz.

10- Edeb: Köpek haddini bilir. İnsanlar arasında ve hayvan cinsleri içinde insanlara en çok hizmet eden(ler)dir. Emredilen işi tutar. Terbiyeyi kabul eder.

Bu on güzel ahlâk köpekte bulunmaktadır. Hâlbuki bunlar hâlis mü'minlerin ve sâdık müridlerin sıfatlarındandır.¹⁴¹⁴

Hâlis mü'minlerin ve sâdık müritlerin ideal örneğinin nasıl köpek olduğunu herhalde anlıyorsunuz değil mi? Köpekte bulunan bu on haslet için ayrıca bakınız.¹⁴¹⁵

Kendini uyuz köpeklerden üstün gören bir sâlikin, büyüklerin kemâlâtına kavuşamayacağı konusunda da bakınız.¹⁴¹⁶

Fakir gariban vatandaşlardan bazıları çıkar, “doğuda insan olmaktansa, Hindistan’da *inek* olmayı tercih ederim” der. Avrupa’da hayvanlara verilen değerin burada insanlara verilmediğini görenlerden kimi, eğer reenkarnasyon gerçekse, ikinci olarak Avrupa’da bir ev *köpeği* olarak dünyaya gelmek istediğini belirtir. Çünkü sosyetenin Paris’ten getirttiği mama ile beslenen lüks salonlarda yaşatılıp özel kuaförlere götürülerek sık sık bakımı yaptırılan sosyete köpeği için harcanan parayı gariban rüyasında bile görememektedir.

Süsleme sanatlarında çiçeklerle hayvanlar yine başrolü oynamaya devam ederler. İnsanlara yine *Kumru*, *Ceylân*, *Âhu (ceylân)*, *Dudu (papağan)*, *Aslan*, *Alpaslan*, *Kartal*, *Şahin*, *Doğan*, *Tuğrul (ak doğan)*, *Esed (aslan)* gibi isimler konulmaya devam edilir. Soyadlarının önemli bir bölümünü hayvanlar teşkil eder. *Aslan* gibi cesur insanımız *arı* gibi, *karınca* gibi çalışkandır. Öyle değil mi ya, *aslan* yatağından belli olur. Sözü uzatmak ve ona buna sataşmak

1414 Ribat Dergisi, yıl 1, sayı 2, 1982

1415 Ramazanoğlu Mahmud Sami, Musahabe, 6/87, Erkam Yayınları, İst. 1982

1416 Mektubat Tercemesi, 1/124. Terc. Hüseyin Hilmi Işık, 1968, Mektup no: 202. (Çeviren) (Tasavvuf ve İslâm, Abdurrahman el-Vekil, Tevhid Y.

zararlıdır; Çünkü *bülbül*ün çektiği dili belâsıdır. *Katır* gibi inatçı olmaktansa; *kuzu* gibi uysal olmak daha az zararlıdır. Bilindiği gibi yürük *at*, yemini kendi arttırır. *Balık* kavağa çıkınca doğan *aslan* parçası çocuğun, *kaz* gibi aptal değil; *tilki* gibi kurnaz olduğu, *şahin* bakışlarından anlaşılmaktadır.

Hümanizmin, insancılığın modası geçti, şimdi insanlar, hayvancıl takılmaktadır. Hayvan hakları savunucuları sık sık medyaya konu olur. Koyunların kurban olarak kesilmesine barbarlık diyen barbarlar çıkıyor, hayvan hakları için sokağa dökülüyor. Denilebilir ki, akrabaların haklarını savunmak suç mudur? Doğru; onlar, maymundan türemişlerdir; Orta Asya Türkü gibi kurttan değil. Zaten insanı da, konuşan hayvan, düşünen hayvan diye tanımlamıyorlar mı? Vejetaryen modası genişleyeceğe benzemektedir; hayvancılar, helâl et yerine haram birayı tercih etmekte. Bazı hayvanlarca, maskara *maymun*un, insanın atası olarak kabul edilmesi, onu kutsallaştırmak kabul edilebilir.

GÜNÜMÜZDE SIĞIRA TAPMA

Günümüzde hâlâ sığırlara tapıldığını, özellikle Hindistan'ın bazı bölgelerinde ineğin kutsal kabul edilip dokunulmazlığı olduğunu biliyoruz. Bir Hintli'nin inek ve onun ferici hakkında dört ciltlik bir kitap yazdığını söylersek, gerisini siz tahmin edebilirsiniz. İnsan, ancak bu kadar aşağılara yuvarlanabilir¹⁴¹⁷. Kur'an, kalbi olduğu halde fihketmeyen, akletmeyen, kulakları olup da hakkı duymayan, gözleri olduğu halde hakkı görmeyen, yani iman etmeyen kimse-lerin hayvan gibi, hatta **daha aşağı** olduğunu haber verir¹⁴¹⁸. İnsanlık şerefini unutup hayvanlara (ineğe, inek fercine, fareye, bokböceğine varıncaya kadar) tapan, dolayısıyla kendisini kutsallaştırdığı hayvanlardan daha aşağıda kabul eden canlıların varlığı, heykellerin ve hayvanların kullarının günümüzde bile bulunması, Kur'an'ı nasıl doğrulamakta, Kur'an'ın evrensel ve çağlar üstü kitap olduğunu nasıl ispatlamaktadır? Kur'an'ın en uzun sûresi olan Bakara sûresine bu adın verilmesine sebep olan Bakara ve ıcl'e tapma olayının tarihsel ve güncel ve de evrensel boyutları değerlendirildiğine, olayın sadece Mısır civarında ve Hz. Mûsâ dönemine has tarihî bilgi olarak değil; her dönem ve her coğrafyaya şâmil bir problemin vurgulanması olarak görüyor ve Kur'an'a saygımızın bir kat daha arttığına inanıyoruz.

1417 95/Tin, 5

1418 7/A'râf, 79

Hindistan'da, câmiye giren ineği kovalayan müslümanların, dokunulmaz tanrıya dokunup onun rahatını bozdu diye öldürülmesine hâlâ devam edilmektedir. Tabii et ihtiyacı veya kurban için bir sığır kesmeye görsün bir müslüman; tanrıya uzanan eller kesilecektir. **İneğin** kutsallığı günümüzde de sürdürülür. İnek, ana yola çıkmışsa, trafiği altüst edebilir. Tren yoluna yatınca, ineğin özgür isteğine kimse müdâhale etmeden, seslenmeden insanlar, tanrıların yoldan kalkmak için keyfini bekleyecektir. İnek tanrı, trafiğe, günlük hayata müdâhele etmektedir; gel de Hindistan'da laikliği uygula bakalım! Ama laikler Hindistan'daki ineğe müdâhale edilmesinin gerektiğini savunmazlar; onlara göre, ineğe ve inekliğe müdâhale eden müslümanlara tavır alınmalıdır sadece.

Eski dönemlerde sığira tapılmasında temel espri, onun bereketi, bolca süt ve et verdiği için rızık/gıdayı temsil etmesidir. Günümüzde de sosyalistler **emeği**, kapitalistler **ekmeği**, eskilerin **ineği** sembol kabul etmesi gibi kutsallaştırırlar. Bu anlayışa göre dünya, sadece Allah'a kulluk için yaratıldığımız, âhiretin tarlası bir sınav alanı değil; **geçim** dünyasıdır. **Ekmek parası** için her yol mubahtır. Bu inanca göre elbette **çalışmak İbâdet**dir; namaz gibi başka İbâdetlere gerek yoktur veya geçim endişesinden ona sıra gelmemektedir. İhtilâl paşası Evren, kendisini devlet başkanı seçtirdikten sonra yaptığı halka karşı bir konuşmasında şu örneği veriyordu: Bir rafta ekmek varsa, onu almak için boyu yetişmeyen bir kimse, başka bir şey yok ve sadece Kur'an varsa, onun üzerine basar ve ekmeği alır; ama yukarıdaki Kur'an'ı almak için ekmeğin üzerine ayağını basamaz. Çünkü ekmek, halkın da anlayışına göre kutsaldır, hem de Kur'an'dan daha kutsal! Ekmek, günümüzde rızık, bereketi, maddî doyumu, materyalizmi simgelemektedir; eskiden sığırı kutsal sayanların da gerekçeleri bunlar idi. Ekmek parası kazanacağım diyerek her yolu mubah gören ekmeği/geçimi kutsallaştıran insanın durumu, ineği kutsal gören insandan pek farklı değildir.

“Yuh olsun size ve Allah'ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere! Hâlâ akıllanmaz mısınız?” ¹⁴¹⁹

SANATIN PUTLAŞTIRILMASI

Sanat İçin Sanat: Hedefini yitirmiş, boşvermiş insanların toplumdur câhiliyye. Yaratılış sebebini bilmeyen insan, niçin yaşadığını da bilmeyecektir. Ot gibi yaşayacak, amaçsız, idealsiz bir hiç olarak yaşadıktan sonra, anlayışına göre yine bir hiç olacak, toprağa karışacaktır. Bazıları daha idealisttir. Kendilerine göre bir ülküleri vardır. Bu ülkünün başında kendisi, egosu olduğundan savunur idealini. Kendi menfaati, kendi vatani, kendi ırkı, kendi tarihi, kendi coğrafyası, kendi rejimi, kendi prensipleri, kendi takımı, kendi şarkıcısı, kendi sanatı... Bunların ne kadarı tümüyle kendine âittir; orası ayrı bir konu. Ama o aslında ben merkezîyetçilikle kendini putlaştırmaktadır.¹⁴²⁰ Rabbini de kendini de tanınamıştır. Bazıları ise ezilmiş, sömürülmüş, kandırılmıştır. Kendinde ilâhlık göremeyecek darbeler yemiştir. O da piyasadaki ilâhların bir veya birkaçına kul olacaktır. Câhilî insan için kaçınılmaz bir durumdur bu. İnsan, Allah'a hakiki anlamda iman etmiyorsa, ya kendini güçlü görüp ilâhlık taslayacak, ya da kendi üzerinde ilâhlık taslayanları kabul edip onların kulluğuna girecektir.

Câhilî toplumlarda sanatkâr ilâh taslağıdır; Sanat da. Laiklik ayrı bir din (daha doğrusu, çok dinlilik) olduğundan, müslümanın laik olması düşünülemez. *“Onun her şeyi, namazı, İbâdetleri, hayatı, ölümü, hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Böyle emrolunmuştur.”*¹⁴²¹ Elbette müslümanın sanatı da Allah içindir. Sanatta yasakları ve tavsiyeleri Allah belirler. Mü'min her konuda O'na kulluk eder, itaat eder.

Câhiliyye insanı için söylediklerimizin bir benzerini sanat için de söyleyebiliriz: Allah için sanat anlayışı olmayınca, ya sanatın kendisi ilâh yerine geçecek, ya da sanat, piyasadaki ilâhların(!) birine hizmet edip onun kulu olacaktır. Bugün sanat, kendisi putlaştırılmıyorsa; emperyalizm, düzen, fuhuş, moda, sanatçı... gibi ilâh taslaklarının hizmetinde bir kuldur.

Sanatın Putlaştırılması: Sanatın genel olarak putlaştırılması gibi, sanat dallarının çoğu, hem de birkaç yönden put görevi üstlenmiştir.

Heykellerin çoğunun ve bazı resim, hatta fotoğrafların put olduğunu bilmeyen yoktur. Tâğutların resim ve heykelleri böyle olduğu gibi, sâlih insanların heykel veya resmi bile olsa, saygı duyulur, tâzim edilirse put olmaktan kurtulamaz. Hz. İsa'nın, Hz. Meryem'in heykel ve resimlerinin bu konumda olduğunu hepimiz biliyoruz.

¹⁴²⁰ Bak. 25/Furkan, 43

¹⁴²¹ 6/En'âm, 162-163

Canlı resmi, özellikle insan figürlü resimler, tarihî süreç içinde Müslümanlarca yasak kabul edilmiştir. Özellikle heykel için bu yasaklık daha net ve daha tartışmasızdır. Tevhid inancının temel esaslarını korumak, bu yasağın en büyük hikmetidir. Kendi eliyle yaptığına tapma ahmaklığını bazı insanlar, sadece eski câhiliyye döneminde değil; şu asırda ve çok yakınlarımızda bile göstermekte. Sadece imal ettiği halde “yaratma” vehmine kapılmak, çıplak kadın heykeli, sahte tanrılar, bâtil dinlerin sembolleri gibi şeyler yapmaya kalkmak ve bunların demirden, tunçtan yontusu için büyük paralar sarfetmek, faydasız bir lüks, yani israf, heykelin yasak sayılması için diğer hikmetler.

Günümüzde müzikholler, gazinolar âyin yerleri haline gelmiş, boşvermiş gençlik sanatçı denen tuhaf yaratıkların, onlara göre müzik ilâhlarının önünde huşû ile eğilerek onların kulu olmuş durumunu ancak tapınma ile izah edebiliriz. Sanat tanrısının bir el hareketiyle alkış veya dans şeklinde cemaat halinde yapılan tapınmaları, ibâdet coşkusuyla kendinden geçen, ayılıp bayılmaları, yani sanat dininin durumunu putlaştırma örneği olarak görmemek mümkün değildir. Renkli basında veya TV.lerin eğlence programlarında meşhur sanatçılardan bahsedilirken, onlara yeryüzünde benzeyen eş varlıklar bulunamaz. Onlar göklere çıkartılır. “Yıldız”dır, “star”dır onlar; “sanat güneşi”dir. (Bu sıfatlar da gök cisimlerine tapan topluluklardan miras kalan isimlendirmelerdir.) Bunlar da yetmez. Açıkça gençliğin seks ilâhesi, müzik tanrısı gibi tanrılık unvanları resmen verilir. Öyle ya, Türkiye gibi müslümanların, nüfusun % 99’unu teşkil ettiği iddiâ edilen bir yerde, meselâ Sultan Ahmet Câmîinde yatsı namazında yüz kişiyi bulamazken, otuz-kırk bin kişi bir stadyumu, dilinden de anlamadığı bir batılı zibidi veya fâhişeyi dinleyip seyretmek için gecenin geç saatinde doldurabiliyorsa, nüfusun müslümanlara oranı da, ibâdet konusu da düşünölmeye değer değil midir? “Müslümanım” diyenlerin yarısından çoğu namazsız-niyazsız yaşayabiliyorken; müziksiz, kasetbiz, T.V.siz yapamıyorsa, “en büyük filân, başka büyük yok!” diye sanatçının büyüklüğünün ilanı, ezan seslerindeki “Allahu Ekber” ifâdesini çoktan bastırıyorsa, kitlelerin dini ve bu dinde sanatın rolü tekrar sorgulanmalı değil midir?

Sanatın putlaştırılması durumunda İslâm’ın ve müslümanların tavrı çok kesindir: Hz. Süleyman döneminde, put görevi üstlenmediği ve sadece sanat eseri olduğu anlaşılan heykele (timsâl) hoş gözle bakan, eleştirmeyen Kur’an’ın,¹⁴²² İbrâhim (a.s.) döneminde put görevi üstlendiği için ateşe atılma pahasına devrilmesini, put-heykellerle mücâdeleyi emrettiğini hatırlayalım. Aynı timsâl (heykel) kelimesini Kur’an bu sebepten tavrı alarak ifâde eder:

¹⁴²² Bak. 34/Sebe’, 13

*“İbrâhim babasına ve kavmine: ‘Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller nedir böyle?’ demişti.”*¹⁴²³ Yine aynı heykelin Peygamberimiz döneminde put haline dönüştüğü, saygı duyulduğu için onları devirmek, yeryüzünden onları kaldırmak için savaşların göze alındığı bilinir. (Din aynı din, heykel aynı put; ama müslümanlar...)

Hız. Ömer (r.a.) devrinde fethedilen İran’da dünyaca şöhreti olan, paha biçilmez kıymette, dillere destan sanat şaheseri bir halı vardır. Hız. Ömer’e götürülen ganimetlerin arasında o halı da mevcuttur. Herkes Hız. Ömer’in o halıyı kime vereceğini, nerede kullanacağını büyük bir merakla beklemektedir. O, gözlerde çok büyütülen, çok fazla sevilen böyle bir halının putlaştırıldığını, dolayısıyla sanat eseri ve güzel olma vasfını kaybettiğini iyi bildiğinden bu eşsiz halıyı et doğrar gibi bir-iki santimetrekarelik küçük parçalara böler. Onu ele geçiren ashâba taksim eder, dağıtır. Bu büyük bir sanat eserine hakarettir, alay etmedir, doğru. Bir doğru daha var ki, din putlaştırmaya giden yolları böyle keskin kılıçla kesmeyi emreder. Yine aynı zâtın, altında birçok meşhur ashâbın bey’at ettiği Kur’an’da anlatılan¹⁴²⁴ ağacın, sonradan saygı duyulup onun arkasında namaz kılınmaya başlandığını, ziyâret edildiğini, kutsandığını görünce hemen ağacı kökünden söktürüp yaktığını ve buna hiçbir sahâbînin itiraz etmediğini hatırlayalım.

Bugünkü bazı mezarlar (yatırlar) ve türbelerin halk için, resmî türbenin de askerler ve devlet erkânı için tapınak halini görseydi o Fâruk, kılıcını sadece bu mimarî yapıları yıkmaya değil, “müslümanım” dediği halde buralardan kurtuluş bekleyen, adaklar adayıp duâlar eden, türbeleri mescid (tapınak) yapan, ölü ve mezar kullarının kellelerini devirmeye de kullanırdı. İlâhlaştırılan, tapınılan sanatçılara karşı, putlaştırılan sanat dallarına karşı müslüman; fârûkî tavrını, tevîdî bilincini göstermek zorundadır.

Günümüzde sanat denilince akan sular durur. Bazı açığözler çirkeflîğe sanat damgasını vurunca, artık ayıp, günah, yasak hiçbir uyarının önemi ve yaptırım gücü yoktur. Sanat denilince her şey mubahtır. **Sanat dininde haram diye bir hükme rastlanmaz. Çağdaş insan, sanatın kutsallığına inanmalıdır; sanatçıların da ulûhiyetine. Eskiden olduğu gibi, “dinin sanatçısı” yoktur artık; “sanatçının dini” vardır; özel bir din, sanat dini.**

¹⁴²³ 21/Enbiyâ, 52

¹⁴²⁴ 48/Fetih, 18

Bir de elfâz-ı küfür meselesi var. Sinema filmleri ve tiyatro sahnelerinde müslümanların gözü önünde pervâsızca en galiz küfürler, dinle alay etmeler ve söyleneni, tepkisizce dinleyeni küfre sokan sözler. Hele müzik parçalarının önemli bir kısmında feleğe, kadere çatılan, Allah’a şirk koşulan sözler...

Yer yer “Allah” lafzı, sarhoş ağız ve kulaklara meze. Allah adını haram eğlen- celere katmak, haram söz ve işlerin arasında, içinde Allah adı geçen, meselâ “Allah Allah” şarkısı söylemek... Allah’la alayın bu derecesini Ebû Cehil’lerde bile göremezsiniz. Terbiyesizliğin, cür’etin, küfrün bu kadarını, İsa heykelinin önünde şuh danslarla şarkı söyleyip soyunarak İsa heykelini diriltten(!) klip- lerle şöhret olan Madonna bile gösteremez. Peki, bunları zevk alarak dinle- yen, içinde küfür lafızlarının geçtiği arabesk veya diğer müzik parçalarını, bir müslümanın Kur’an’dan aldığı hazza benzer bir coşkuyla dinleyip seyredenler kimler? Bunların durumu, hükmü? Ya bu cinâyetlere katılmamakla övünen, imanları elinden alınan zavallı kalabalıklara kurtarıcı mesaj veremeyen müs- lümanlar!

Peki, sanat hep emperyalizmin emrinde bir uyuşturucu, fuhşun hizme- tinde haram bir oyuncak ve şirk vesilesi çirkin bir put mudur? Elbette hayır! Bunlar, gerçek sanat değil, sanatın düzmecesidir, sanatın istismarıdır. Sanat sanat ise eğer, ne putlara, ne haramların herhangi birine âlet olacak, Güzel Kitab’ın güzel ölçülerine uygun olacak ve ancak “güzel” hükmünü alacaktır.

GÖK CİSİMLERİNİN PUTLAŞTIRILIP BÂTIL TANRI KABUL EDİLMESİ

Hiz. İbrâhim’in tevhid mesajını ilettiği toplumun yıldıza, aya ve güneşe ta- panlar olduklarını, Hiz. İbrâhim’in bunların ilâh olamayacağına dair aklî deliller sunmasından anlıyoruz. Irak’ta yaşayan Kildanîlerin bu inancı ve bâtil tanrıla- rın durumları anlatılır ki, düşünölsün; bu tür şirkten vazgeçilsin.¹⁴²⁵

Fahreddin Râzi, heykellerden yapılmış putlara tapmanın, temelde yıldızlara tapmanın sembolü olduğunu ifade ederken, yıldızlara tapmanın özelliklerini de açıklar: Âlimlerin pek çoğu şunu söylemişlerdir: Bazı müşrik insanlar, bu âlemin durumlarının değışmesinin yıldızların durumlarının değışmesine bağılı olduğuna inanmışlardır. Bu inançta olanlar, yıldızların durumunu gözetleyerek

¹⁴²⁵ Bak. 6/En’âm, 76-79. âyetler

bu dünyada meydana gelen mutluluk ve mutsuzlukların, yıldızlardaki talihlerine bağlı olduklarına inanmışlardır. Onlardan bir kısmı, yıldızların varlıklarının zatlari gereği olduğuna, bu âlemleri de onların yarattığına inanmışlardır. Yine onlardan bir kısmı, bu yıldızların en büyük ilâhın mahlûkları olduğuna, bu yıldızların da âlemin yaratıcısı olduğuna inanmışlardır. Birinciler, bu yıldızların gerçekte ilâh olduklarına, ikinciler de onların, Allah ile insanlar arasında vâsita olduklarına inanmışlar, böylece onlara ibâdet ve inkiyatla meşgul olmuşlardır. Sonra ise, yıldızların çoğu zaman gözlerden gizli olduklarını görünce, onlar nâmına bazı putlar edinmişler ve bu putlara ibâdetleriyle de bu gök cisimlerini kast ederek ve yıldızların görünmeyen gölgelerine yaklaşarak putlara tapınmaya yönelmişlerdir. Derken zaman uzayınca, yıldızların isimlerini aradan çıkarıp sadece bu heykellere tapınmaya başlamışlardır. İşte bunlar, gerçekte yıldızlara tapan kimselerdir.¹⁴²⁶

Kur’ân-ı Kerim, güneş ve ayın Allah tarafından hizmete âmâde kılınmasını, O’nun büyük nimetlerinden olarak zikreder.¹⁴²⁷ Onların sayma ve ölçü vesileleri olmak,¹⁴²⁸ aydınlatmak¹⁴²⁹ gibi faydaları vardır. Bütün özellikleriyle, Allah’ın âyetlerindendirler.¹⁴³⁰ Bunlar, belirli bir zamana kadar görevlerini yapacak, süreleri dolunca dürölüp toplanacaklardır.¹⁴³¹ Allah, güneşe ve onun kuşluk zamanındaki parlaklığa kasem etmekle¹⁴³² ona bir değer verdiğini gösterir. Öyleyse insan onlara değil; onları yaratan ve teshir eden Allah’a şükür ve ta’zim etmelidir.

Kur’an, Sebe’ halkının güneşe tapmalarını vesile ederek, bu ibâdetin sapıklık olduğunu söyler.¹⁴³³ Bir âyette de, bütün insanlara, mutlak olarak şunu ilân eder: **“Gece ile gündüz, güneş ile ay Allah’ın varlığının âyetlerinden/ belgelerindendir. Güneşe ve aya secde etmeyin; eğer Allah’a kulluk etmek istiyorsanız, bunları yaratana secde edin.”**¹⁴³⁴ Burada şöyle bir işaret bulunabilir: Bu varlıklara tapanların en azından büyük bir kısmı, Allah’a inanıyor ve ibâdet ediyorlardı, dolayısıyla bu gök cisimleri, bağımsız tanrılar değillerdi. Fakat onlara tapanlar, onları ibâdetlerinde şerik/ortak koşuyorlardı. Allah, bu

1426 Fahreddin Râzi, Mefatihü'l Gayb (Tefsir-i Kebir), c. 2, s. 134

1427 16/Nahl, 2; Zümer, 5

1428 6/En’âm, 96

1429 10/Yûnus, 5; 71/Nuh, 16

1430 41/Fussilet, 37

1431 81/Tekvir, 1

1432 91/Şems, 1

1433 27/Neml, 24-25

1434 41/Fussilet, 37

yaratıklara tapınmayı bırakıp, ibâdetin onları yaratan'a tahsis edilmesini emreliyor. İslâmiyet, tapınma secdesi olmasa bile, öbür mahlûklar gibi bunlara da ta'zimi yasaklamıştır.¹⁴³⁵

d- Gök'e Tanrılık İsnâdı, Eski Türklerin Gök Tanrısı: Şamanlık inancına bağlı Türklerin Gök Tanrısı anlayışında gök, cisimleştirilmiş, somut tanrısal bir varlık olarak kabul edilmiştir.¹⁴³⁶

"Gök Tanrı" anlamında eski Türkler, "Tengri" "Tangri" diye isimlendirdikleri bir iyilik tanrısına inanıyorlar, bunun gök olduğunu kabul ediyorlardı. Orta Asya Türklerine göre bu Gök Tanrı; yeryüzünün, insanların ve görünür görünmez her varlığın yaratıcısıdır. İnsanların yaşantıları arasında dengeyi o sağlar, O, bütün kâinatın efendisidir.¹⁴³⁷ (Türkçe "Tanrı" kelimesi, aslında bu şirk unsuru olan Gök Tanrı anlamında olduğundan Allah için kullanılmamasını tavsiye ederiz.)

Gök Tanrı kültünün hemen bütün Orta Asya Türk toplumlarında çok köklü bir inanç olması sebebiyle etkisi, İslâm sonrası dönemde dahi kendini göstermiştir. Bu kültün İslâmî döneme mahsus bazı metinlerde de ortaya çıktığı müşahade olunmaktadır.¹⁴³⁸

Günümüzde Gök ve Gök Cisimlerinin Putlaştırılması: "Gök Tanrı" inancının çok eski dönemlerde kaldığı, artık güneşe, aya, yıldızlara kimsenin tapmadığı gibi anlayışlar, kesinlikle doğru bir yargı değildir. Şirk cephesinde yeni bir şey yok. Kur'ân-ı Kerim de bu yüzden **"güneşe ve aya secde etmeyin."**¹⁴³⁹ demektedir; günümüzdeki insana da bu mesajı iletmektedir. Türklerin Gök Tanrı'larının çoktan ölüp tarihin çöplüğüne gömüldüğü anlayışıyla ilgili bir yargıya varıp varmamak için gelin, bu konuda aynamızı topluma tutalım:

Medyada; medyumlardan, falcılardan, astrologlardan yani modern müneccimlerden geçilmiyor. Boyalı basın dediğimiz, yazıdan daha çok resimlerin yer aldığı gazetelerin tümünde her gün burç ve fal köşeleri yayınlanmaktadır. Buralarda "yıldızınız diyor ki", "burcunuz", "elektronik burç falı", "bilgisayarlı astrolojik fal" gibi köşelere ne demeli? (Bu hurafeler, irtica kavramına girme-

1435 Suat Yıldırım, a.g.e., s. 367

1436 Orhan Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, Remzi Kitabevi, s. 214

1437 Bektaşî Menakıbnamelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri, s. 30

1438 A.g.e.s., 32

1439 41/Fussilet, 37

diğinden kimsenin bir şey dediğı yok. Peki müslümanların da mı diyeceğı yok?!)

Günümüz ve Modern Müneccimlik: Müneccimlik, sanıldığı gibi tarihe karışmış değil; sadece modernleşmiştir o kadar. (Müneccim: Yıldızların hareketlerinden ahkâm çıkaran kimseye verilen addı. Şimdi bu işle uğraşanlara astrolog veya medyum deniliyor. Astrolog: Yıldız falına bakan kimse demektir. Horoskop denilen yıldızların, burçların bulundukları yerin haritasını çıkarıp, falına bakacakları kimsenin doğum tarihleriyle kıyaslayarak geleceğı -gayb-hakkında hüküm çıkartırlar. İlm-i nücum denilen bu bilime(!) şimdi astroloji denilmektedir.) Eski Yıldızname'lerin yerini günlük burçlar, astrolojik hurafeler almış; müneccimin adı da astrolog veya medyum olmuştur artık. (Yıldızname: Yıldızların hareketleri ile insanların kaderi arasında var olduğu iddia edilen ilişkileri konu edinen kitap, astroloji kitabı, horoskop vb. haritalar, fallar)

Günümüz ve Yıldız: Açıkça kâfir olanların yanında, nice “Müslümanım” diyen insan, hâlâ yıldızların, burçların insan kaderinde etkili olduklarına inanmaktadır. İki kişi, birbirleriyle iyi anlaşp geçinemiyorsa suç onların değildir; sebep yıldızlardır: *Yıldızları barışmıyordur* da onun için. Birisi, ün mü kazanmıştır, talihi açılıp meşhur mu olmuştur; öyleyse onun *yıldızı parlamıştır*. Herkesçe sevildiğı için onun *yıldızı dışıdır* de o yüzdendir bu sempatiklik. Yok, itibardan düşer, ününü yitirerek eski şöhreti kalmazsa, sebep; onun *yıldızı sönmüştür*. Artık o *yıldızı düşük* biridir. Biri ölünce, onun yaşayında etkili olan yıldız, onu terkederek başka diyara göçtüğü için o ölmüştür. O zaman *bir yıldız kaydı* denilir. Müneccimin, kâhinin; geleceğı (her şeyi değilse bile, çok şeyi) bileceğıne hâlâ inanılır ki, gelecekle ilgili değerlendirmelerde bulunanlara *sen müneccim misin, nereden biliyorsun*, diye sorulur; ‘adam sanki *kâhin*’ denilir.

Yine, bu sapık düşünceye göre yıldızlar konuşur, vahyeder; onların Rasulleri/elçileri ise astrologlar, medyumlar ve cincilerdir. Yıldızların konuşma dilini anlayan bu sivri akıllılar, bu mesajları “yıldızınız diyor ki...” , “burcunuzun durumuna göre başınıza şu, şu gelecek” diye insanlara para karşılığı tebliğ edilir ki, bu mesaja göre bilinçlensinler ve ona göre davransınlar.

Haberden, fikirden daha çok magazine yer veren, yani hangi sanatçı(!) nın karnı ağrıdığından, hangisinin ayakkabısının ne renk olduğundan bahsedip dört bir yanından resimleyen gazeteler, bir bahane bulup/uydurup çektikleri resim için yazacakları yazılarda bu iffetsizleri topluma örnek olarak lanse et-

meye çalışırlar. Tabii televizyonların nice programında da göstere göstere ve haramları cilalayarak bu meşhur edilen sanatçılar konu edilirken onlar yere sığdırılmaz, göklere çıkarılır. Onlara yeryüzünde benzeyen eş varlıklar bulunamaz. “Yıldız”dır onlar, “star”dır, “sanat güneşi”dir. Bu sıfatlar, gök cisimlerine tapan topluluklardan miras kalan isimlendirmelerdir.

Günümüz ve Felek: “Felek”: Gök, gökyüzü, semâ, her gezegene mahsus gök tabakası, yörünge gibi anlamlara gelir. Çoğulu “eflâk”tır. Felekiyat: Gök bilgisi, astronomi ilmi demektir. Felekî: Felekle alakalı, yani astronomi ile ilgili anlamına gelir. Felekiyun: Astronomi/gök bilimi ile uğraşanlar demektir. Kur’an’da felek kelimesi, iki yerde geçer. Bu iki âyetle felek; küre, yörünge anlamında kullanılır. *“Ne güneşin aya erişmesi kendine yaraşır, ne de gece, gündüzün önüne geçebilir. Hepsi bir felekte (yörüngede) yüzmektedir.”*¹⁴⁴⁰ *“O, geceyi, gündüzü, güneşi, ayı yaratandır. Her biri bir felekte/yörüngede yüzmektedir.”*¹⁴⁴¹

Şimdiki bilim açısından geçersiz olan ve bizim açımızdan da bâtil görüşe, Batlamyus teorisine göre, bütün felekleri saran en büyük ve en yüksek feleğe, Atlas feleği denir. Atlas feleği dönerken diğer sekiz feleği de kendi istikametine dönmeye zorlar. Bu dönüş büyük bir özellik taşır. İnsanların talihleri, refah ve mutlulukları üzerinde değişken ve aksi durumlar ortaya koyar. İşte felekler üzerine şikâyetin arka planında bu anlayış vardır. Eski zamanlardaki bâtil inancıya göre, güneş feleğin ve göğün sultanıdır. Diğer gezegenler de onun çevresinde birer vazife ve hizmet görürler. Buna göre ay vezir, Utarid kâtip, Merih başkumandan, Müşteri kadı, Zühal bekçi, Zühre de çalgıcıdır. İlk yedi felekteki gezegen yıldızların insanlar üzerinde hayırlı ve hayırsız tesirleri olur. Bu tesirler, o yıldızın etkisinde doğan kişiler üzerinde değişik haller ortaya koyar. Meselâ Merih ile Zühal uğursuz, Güneş ile Müşteri uğurlu yıldızlardır. Diğerleri ise bazen uğurlu, bazen uğursuz olurlar. Bu bâtil inanca göre bu yıldızların yeryüzüne hâkim oldukları aylar, günler ve saatler vardır. Uğurlu saatler ve uğursuz saatler, böylece insanlar ve onların üzerinde etkili olurlar. İnsanlar da bu saatlerde başlarına gelenler için şikâyet eder veya memnuniyet bildirirler.¹⁴⁴²

Yıldızların insanın kaderine hakim oldukları inancı, feleğin kader mânâsını kazanmasına yol açmıştır. Araplar, bu anlamda feleğe dehr, İranlılar çarh

1440 36/Yâsin, 40

1441 21/Enbiyâ, 33

1442 İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Akçağ Y. s. 165

derler. Bu felek teorisinin, gök cisimleri ve gök hadiselerinin insanın kaderine hakim olduğu anlayışı ile birlikte eski bâtil dinlerde de büyük bir yer ayrıldığını görüyoruz. İslâm kaynaklarının haber verdiği Sabiiler (Yıldıza tapanlar) bunlardır. Bu bâtil inanışlara göre yıldızların kimi uğurlu, kimi uğursuzdur. Yıldızların her biri belli günlere ve saatlere hakimdir. İlm-i nücum veya yıldız falı ile uğraşanlar, insanın doğduğu gündeki yıldızların veya burçların durumuna bakarak insanın sağlığını, ahlâkını, başarı derecesini, kısaca kader ve talihini keşfetmeye çalışırlar.

Edebiyatta felek, daha çok şikâyet yerine kullanılır. Edebiyatın feleğe karşı tutumu olumsuzdur. Çünkü felek, kıyıcı, zâlim ve hilekârdır. Sözüne güven olmaz. Kimse onun elinden aman bulmamıştır. Aşığı sevgilisinden ayıran, insanı mihnete gark eden, tam amacına ulaşacağı sırada talihini ters çeviren felektir.

İkel bâtil dinlerden, bâtil inanışlardan, mitolojiden ve efsanelerden kaynaklanarak halk muhayyilesinde oluşan felek-kader münâsebeti, feleğin halk arasında *kambur felek*, *kahpe felek* gibi tâbirlerle anılmasına, *feleğin çemberinden geçmiş* gibi deyimlerin oluşmasına sebep olmuştur. Rüzgâr gülü'ne eskiden *çark-ı felek* denirdi.¹⁴⁴³ Şimdi bu ad, daha çok kumar oynamak için döndürülen yuvarlak masaya denmektedir.

Duymuşsunuzdur, nice insan, şartlar uygun gidersa, bir terslik çıkmazsa anlamında *felek yâr olursa* der. Güzel, keyifli (daha çok da haram eğlencelerle) bir gece veya gün geçirirse *felekten kâm aldığı* söyler; veya anlayışına göre *felekten bir gece (gün) çalmıştır*. Haksızlığa, zulme, felâkete uğradıysa, *feleğin sillesini yemiştir*. Talihsizlikten yakınıyorsa, bunu *feleğe küsmek*le ifadelendirir. Kendi tecrübeleri ile hayatın iyi ve kötü yönlerini bilen ve her işin altından kalkanlara *feleğin çemberinden geçmiş* denir. Bahtsız kimselere *felek düşkün*ü dendiği olur. Dönek, sözünde durmayan anlamında *felek meşrep* denilir. Şaşkınlıktan veya korkudan ne yapacağını bilemez hale gelen insan da *feleğini şaşıran* kimsedir. Ters döndüğü için, bu kadar kutsal gücü olduğu halde *kahpe felektir*; gök kubbesinin yuvarlaklığından dolayı da *kambur felektir*. İstedikine istedikini yapar bu felek: *Ah bu kambur felek; kimine karpuz yedirir, kimine kelek! Kimine ceket giydirir, kimine yelek!*

1443 Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Y., c. 3, s. 179 vd

ARZIN/ÜLKETOPRAKLARININKUTSALLAŞTIRILIPPUTLAŞTIRILMASI

İnsan, belli bir yerde değil; tüm yeryüzünde halife olması için yaratılmıştır. İslâm'ı, bulunduğu yerde yaşayıp oraya hâkim kılmak için çalıştığı gibi, dünyanın ulaşabildiği her tarafına da götürme zorunluluğu vardır. Bir insan, doğacağı yeri seçme hakkına sahip olmadığından, tercihinde olmayan bir konudan dolayı ne ayıplanır, ne de şereflenir. Allah, bizi bu topraklarda değil de; çok farklı hatta sevmediğimiz bir yerde dünyaya getirebilirdi; Diğer insanların oralarda dünyaya gelmesi gibi. O zaman o yaratıldığımız yerin mi, yoksa şimdi yaşadığımız yerin mi kutsal olması gerekecekti? Müslüman için tüm arz Allah'ın mülküdür. Hepsini aynı değerdedir. Bir yerin fazileti, orada inanılıp uygulanan inançla ilgili olmalıdır. Toprak, üstünde yaşayan insanların inançlarıyla bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu arada nice insanın hadis diye ileri sürdüğü "Hubbu'l vatan mine'l îman (Vatan sevgisi imandandır) ifadesinin hadis olmadığını, mevzû/uydurma olduğunu söyleyelim.¹⁴⁴⁴ İnsanın ırkına, doğduğu yere göre bir toprak parçasına kutsallık atfetmesi, Allah için değil de; o toprak parçası için ölümü göze alabilecek hale gelmesi, vatanın -üzerinde hangi hükümlerin uygulandığına bakılmadan- yüceltilmesi bu açıdan değerlendirilmelidir. Vatan kelimesi Kur'an'da geçmez. İslâmî açıdan yurt veya vatan "dâr" kelimesiyle ifade edilir. İslâm toplumunun yaşadığı ve hâkim olduğu yerler için "dârulislâm", müslümanların idare ve hâkimiyetleri altında olmayan yerler ise "dârulharb" kabul edilir. Eğer bir kimse, yaşadığı ülkede dinî inanç, dinini koruma ve dinini yaşama hürriyetini kaybetmişse, gücü yetiyorsa cihad ederek bu temel haklarını yerli veya yabancı işgalcilerden geri alması veya gücü yetmiyorsa, bunları koruyup dinini yaşayabileceği yere hicret etmesi gerekir. Cihad ve Hicret'in Kur'an'da ve sünnette çok büyük önemi vardır.

Ayrıca, içinde Kâbe'nin bulunmasından dolayı müslüman açısından dünyanın en kutsal yeri sayılmaya müsait olan bir vatanda, Hak dinin yaşanmadığı için oradan hicret eden Rasûlullah ve ashâbının, aynı zamanda gerçek vatanları olan Mekke'deki yönetime karşı inanç savaşı yaptıkları unutulmamalıdır. Şu âyet; vatan, cihad ve hicret kavramları açısından değerlendirilmelidir: *Nefislerine yazık eden kimselere, canlarını alırken melekler: 'Dünyada ne işte idiniz?' derler. Bunlar; 'biz yeryüzünde güçsüz bırakılmış çaresiz kimseler idik' diye cevap verirler. Melekler: 'Allah'ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!' derler. İşte onların barınağı cehennemdir; orası ne*

1444 Bak. Uydurma Hadisler, Harun Ünal, Basiret Y., I/39-44; Aliyyü'l Kari, Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler, İnkılâb Y., s. 126; Sehâvî, Makasid, s. 183; Suyûtî, ed-Dürru'l-Muntessir, s. 108; Sâğânî, Mevduât, s. 53; Semhüdî, Gammaz, s. 60; İbnü'd-Deybâ, Temyîz, s. 77, Aliyyu'l-Kari, Kübrâ, s. 189; Aclûnî, Keşfu'l Hafâ, I/413.

kötü bir gidiş yeridir.”¹⁴⁴⁵ Medine için, oradaki hurmaları için savaşan kimsenin mücâdelesinin Allah için olmadığı, ancak Allah yolunda savaşanların cennetle müjdelenen şehitler olabileceğini Rasûlullah’ın hadislerinden öğreniyoruz.

MÜNECCİMLİK VE FALCILIK; GAYB BİLME İDDİÂSİ VE YILDIZLARI PUTLAŞTIRMA

Müneccimlik, gelecekte meydana gelecek, özel ve genel olaylara, yıldızlara bakarak haber vermektir. Hz. Peygmaber’in bu konuyla ilgili şöyle bir ikazı vardır: *“Bazı insanlar, Allah’ın nimetiyle geceyi geçiriyor, sabah olunca da, ‘bize şu yıldız sebebiyle yağmur yağdırıldı’ diyor. Böyle demeleri sebebiyle onların çoğu kâfir olmuştur.”¹⁴⁴⁶ Yine bir başka hadis rivâyeti de benzer bir ikazdır: *“Kim yıldızlarla haber vermeye çalışırsa, sihir ile haber vermiş olur.”¹⁴⁴⁷**

Bu hadisler, yıldızların uzaklığını, yerlerini, yörüngelerini gözlem ve araçlarla inceleyen astronomi ilmi hakkında değildir. Bu ilim, ilkeleri, kuralları ve araçları olan bir ilimdir. Kur’an zaten, baştan sona insanları gözleme, düşünmeye, araştırmaya ve evrenin sırlarını keşfetmeye dâvet etmektedir. Ancak, ilimleri, gaybı biliyormuş gibi yorumlamak, insanı şirke götürür. Çünkü gaybı bilen sadece Allah’tır.

Gelecekte olacak şeyler hakkında bilgi sahibi olmak için başvuru çeşitli yolların en belirginlerinden biri faldır. Daha çok baht, uğur ve talihi, genel olarak da gelecekte olacak şeyleri anlamak için birtakım garip yollara başvurarak bunlardan anlam çıkarma ve kişilik okuma işine fal; bu işi yapmaya da falcılık denir. Gelecek zamanda vuku bulacak olayları haber vererek gayb sırlarını bildiğini iddia edene de falcı, medyum denir.

Câhiliyye Arapları, bir yolculuğa, bir savaşa, bir ticarete, evlenmeye, yahut herhangi önemli bir işe teşebbüs edecekleri zaman üç zar (veya ok) çekerler, yahut kuş uçururlardı. Bu zar veya okların birinde, “Rabbim emretti”, yahut “yap” diye emir; diğerinde “Rabbim nehyetti” veya “yapma” diye nehy kelimeleri yazılı olurdu; biri de boş bulunurdu. Birisi torbaya elini sokar, zarlardan

¹⁴⁴⁵ 4/Nisâ, 97

¹⁴⁴⁶ Buhârî, Megazi 35; Müsned, Ahmed b. Hanbel, II/525)

¹⁴⁴⁷ Ebû Dâvud

birini çeker, emir çıkarsa yaparlar, nehy çıkarsa yapmazlar, boş çıkarsa bir daha çekerlerdi. Kur'an, bunu şiddetle yasaklamıştır. *“Ey iman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytan işi birer pisliktir; bunlardan kaçının ki, kurtuluşa eresiniz.”*¹⁴⁴⁸

BURÇLAR

Yüce Allah, kerim kitabında gökte burçlar yarattığını söyler.¹⁴⁴⁹ *“Burçları olan semâya andolsun ki...”*¹⁴⁵⁰ diye buyurur. Allah, gökte burçlar yarattığını söylerken, gökle ilgili “es-semâvât” şeklinde çoğul değil de; *“es-semâ”* şeklinde tekil olarak kullanır. Burada semâ, bildiğimiz en yakın semâ (dünya semâsı) demektir. **Burç; yüksek köşk, bina ve kale anlamlarına gelir. Semâdaki burçlar ise; gökte durumları birbirlerine göre aynı kalan yıldız toplulukları demektir.** Müfessirler, âyetlerde geçen semâdaki burçları tefsir ederlerken, bunları büyük yıldızlar, ya da semânın kapıları diye tercüme etmişlerdir. Gökte yıldızların araştırılıp üzerlerinde düşünülmesi için burç taksimlerini İdris (a.s.)'ın yaptığı söylenir. Yerin haritasında şehirler, kasabalar ve bunlardaki yüksek binalar, nasıl bir alâmet ve işaret ise, gökteki yıldızlar ve yıldız takımları da böyle birer işarettir. Güneş'in bir yıl içinde görünürde içinden geçtiği farz edilen gök kuşağı ve bunun yanlarında bulunan takım yıldızları (Zodyak takım yıldızları)na Burçlar kuşağı da denir. Burçlar kuşağı, 30 derece uzunluğunda 12 bölgeye ayrılmıştır. Bu 12 burcun teşkil ettiği alana Burçlar bölgesi denilir. Güneş'in ilkbahardan itibaren bir yol boyunca, sırasıyla takip ettiği takım yıldızlarına eskiden beri hamel (koç), sevr (boğa), cevza (ikizler), şeretan (yengeç), esed (aslan), sünbüle (başak), mizan (terazi), akreb (akrep), kavs (yay), cedi (oğlak), delv (kova), hût (balık) isimleri verilmiştir.

Burç ve Yıldız Falının Hükümü

Bugün yaygın olan fal çeşitlerinden biri de, modern câhiliyyenin itibar ettiği yıldız falıdır. Gökteki burçlardan yola çıkılarak yapılan bu falcılığın aslı, Sâbiîlere dayanır. Sâbiîler, gökyüzünü on iki burca taksim etmişler ve eflâkten/göklerden yalnız tapındıkları ve heykellerini diktikleri “sebaî” gezegenlerin durumlarına göre, yeryüzünde meydana gelecek olayları bildireceği iddiasıyla

1448 5/Mâide, 90

1449 15/Hicr, 16; 25/Furkan, 61

1450 85/Bürûc, 1

yıldızlarla ilgili birtakım hükümleri yazmışlardı. Onların bu inançları, günümüze kadar gelmiş bulunmaktadır.¹⁴⁵¹

Dinimizin kesinlikle yasakladığı falcılık, bir çeşit gaybdan haber vermektir. Hâlbuki, Kur'an; gaybı, Allah'tan başka hiçbir kimsenin bilemeyeceğini, peygamberlerle melekler dahi kendilerine vahyedilmedikçe gaybdan haber vermeyeceklerini açıkça bildirmektedir. *“De ki: ‘Göklerde ve yerde olan gaybı, Allah’tan başka bilen yoktur.’”*¹⁴⁵²; *“De ki: Size ‘Allah’ın hazineleri elimdedir demiyorum, gaybı da bilmiyorum.”*¹⁴⁵³; *“Eğer gaybı bilseydim, daha fazla hayır yapardım.”*¹⁴⁵⁴ âyetleri buna yeterli delildir.

Kendilerine “arrâf”, “kâhin” veya “medyum” denilen falcıları ve bu falcılara gidip fal açtıran, onlara inanan veya destekleyenleri Peygamberimiz, ağır bir dille kınamış, hatta küfürle nitelemiştir. *“Kim bir arrâfa gidip de ona bir şey sorarsa, kırk gecelik namazı kabul olmaz.”*¹⁴⁵⁵; *“Kim bir kâhine gider, dediklerini doğrularsa; şüphesiz ki Muhammed’e indirilmiş olanı inkâr etmiş olur.”*¹⁴⁵⁶

Burç falı, “insanları, doğdukları burçlara göre gruplayarak geleceğini okumaya, kaderine dair konuşmaya” denir. Modern câhiliyyenin yaşandığı günümüzde kendini aydın sanan birtakım gazete ve televizyon programcıları, her gün yıldız falı hurafesiyle insanların kaderi hakkında birtakım yorumlar yapmaktadırlar ki bunlar hiçbir bilimsel dayanağa sahip değildir. Ayrıca bu asılsız yorumlar, okuyucuların ruhsal dengelerine olumsuz yönde etki yapmaktadır. Bu bir atma, saçma ve aldatmadan ibarettir.

İslâm âlimleri, Sâbîiler gibi, tesiri yalnız yıldızlardan, burçlardan bilerek onlardan birtakım hükümler çıkarmaya kalkışmanın küfür ve şirk olduğunda ittifak etmişlerdir.¹⁴⁵⁷

Bunun yanında insanın, girişeceği önemli bir iş için, uzman kişilerle istişare yaptıktan sonra istihâre yapması meşrûdur, sünnettir. Bunun, İslâm’da yasak edilen falcılık ve kehanetle hiçbir ilgisi yoktur.

1451 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, c. 7, s. 5208

1452 27/Neml, 65

1453 6/En'âm, 50

1454 7/A'râf, 188)

1455 Müslim, Selâm 125

1456 Tirmizî, Tahâret 102; İbn Mâce, Tahâret 122; Ebû Dâvud, Tıb, hadis no: 3904; Ahmed bin Hanbel, II/ 408

1457 Elmalılı, a.g.e., c. 7, s. 5207

*“Onların çoğu, şirk koşmadan Allah’a inanmazlar.”*¹⁴⁵⁸ Ne dersiniz, put sadece câhiliyye Araplarına mı aitti? “Gök Tanrı” inancı, çok eski dönemlerde mi kalmıştır, bizim bulunduğumuz yerlerden çok uzakta mıdır bu bâtil ve ilkel şirk? Yoksa, “ne yapalım, bu anlayış ve deyimler atalarımızdan bize mirastır, devam ediyor, etsin!” mi denilecek? *“Onlara (müşriklere): ‘Allah’ın indirdiğine uyun’ denildiği zaman onlar, ‘hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız’ dediler.Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyseleler?”*¹⁴⁵⁹ Artık güneşe, aya, yıldızlara, feleğe kimsenin tapmadığı görüşüne ve bu görüşün hepimize yüklediği sorumluluğa ne dersiniz? Her tarafı küfür ve şirk yangını sarmışsa, tv. ile evlerimize kadar tutuşturulmaya çalışılıyorsa, hepimize düşen görevler nedir?! Haydi görev başına!

BİLİMİN PUTLAŞTIRILMASI

Bilgi Kaynakları ve Vahiy: Kur’an, bilgi kaynağı olarak, *vahiy* başta olmak üzere, *doğru haberi, duyuları* ve *akıl yürütmeyi* göstermektedir. *“Nitekim kendi içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi (kötülüklerden) temizleyen, size Kitab’ı ve hikmeti öğreten, size bilmediklerinizi bildiren bir Rasûl gönderdik.”*¹⁴⁶⁰ Âyetlerin anlatılması ve açıklanması duyuları, kitap ve hikmetin öğretilmesi akli, bilinmeyenlerin bildirilmesi de vahyi hatırlatmaktadır.

İslâm inancına göre insan, gerçeğin bilgisini üç yoldan elde eder. Yani, bilginin kaynağı üçtür. İnsan üç yolla ilim elde eder. Bunlar: 1- Doğru haber: a) vahiy, b) mütevatir haber, 2- Selim hisler dediğimiz sağlıklı beş duyu, 3- Akıl.

Aslında bilginin yegâne kaynağı Allah’tır.¹⁴⁶¹ Vahyi indiren Allah olduğu gibi, duyu organlarımızı ve aklımızı yaratan ve bunları ilme yetenekli kılan da Allah’tır. Bunu idrâk eden kimse, bildikleriyle övünmez.¹⁴⁶²

Câhiliyye toplumlarında, vahyi kabul etmeyen câhilî eğitim sistemleri, *vahyi* ilim kaynaklarının, bilgi vasıtalarının içine katmazlar. Bundan dolayı bilim, câhiliyye düzenlerinde bir put haline dönüşmüştür.¹⁴⁶³

1458 12/Yûsuf, 106

1459 2/Bakara, 170

1460 2/Bakara, 151

1461 6/En’âm, 59; 67/Mülk, 14; 8/Enfâl, 73; 4/Nisâ, 26; 7/A’râf, 52;

1462 Bak. 2/Bakara, 32; 5/Mâide, 109

1463 Konuyla ilgili daha geniş bilgi için, bak. Bu kitapta “İslâm’da Bilgi Kaynakları” ünitesi

TASVİRİN (RESİM VE HEYKELİN) PUTLAŞTIRMA AÇISINDAN DURUMU

Hız. Süleyman döneminde, put görevi üstlenmediği ve sadece sanat eseri olduğu anlaşılan heykele (timsâl) hoş gözle bakan, eleştirmeyen Kur'an'ın,¹⁴⁶⁴ İbrâhim (a.s.) döneminde put görevi üstlendiği için ateşe atılma pahasına devrilmesini, put-heykellerle mücâdeleyi emrettiğini hatırlayalım. Aynı *“tim-sâl”* (heykel) kelimesini Kur'an bu sebepten tavır alarak ifâde eder: *“İbrâhim babasına ve kavmine: ‘Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller nedir böyle?’ demişti.”*¹⁴⁶⁵ Yine aynı heykelin Peygamberimiz döneminde put haline dönüştüğü, saygı duyulduğu için onları devirmek, yeryüzünden onları kaldırmak için savaşların göze alındığı bilinir. (Din aynı din, heykel aynı put; ama müslümanlar...)

Kur'an ve hadisin, dinî emir, yasak ve uygulamalara ters düşmemek kaydıyla tasviri esastan ve temelden yasakladığını söylemek mümkün değildir. Tasvirin haram ve mubah olmasındaki ölçünün, onun mesajı ve kullanıldığı yer olduğu söylenebilir. Yoksa, salt olarak tasvir haram ise, Hız. Âişe'nin, üzerinde sûret bulunan minder ve yastık kullanması sükût ve takrirle karşılanmazdı. Salt olarak tasvir yasak kabul edilse, günümüzdeki fotoğrafın her türlüşünün haram olması icap ederdi. Bu da konusu ve amacı ne olursa olsun, sine-ma ve televizyondaki her türlü görüntünün de tamamıyla haram olmasını beraberinde getirecekti (Hâlbuki hiç bir meşhur âlim böyle düşünmemekte). Hız. Süleyman'dan bahsederken belirtildiği şekilde Kur'an salt olarak heykeli yasaklamaz. Kur'an put amaçlı heykelleri kesin dille ve ısrarla yasaklar.

Saygı duymak ve tapmak amacıyla yapılmış veya bu amaca hizmet eden insan heykelinin, putlaştırılmaya yol açma ihtimali olan kişilerin duvarlara asılabilecek ve saygı duyulacak resimlerinin haramlığında ittifak vardır. Tevhid inancının temel esaslarını korumak bu yasağın en büyük hikmetidir. Kendi eliyle yaptığına tapma ahmaklığını bazı insanlar, sadece eski câhiliyye döneminde değil; şu asırda ve çok yakınlarımızda bile göstermekte. Sadece imal ettiği halde “yaratma” vehmine kapılmak, çıplak kadın heykeli, sahte tanrılar, bâtil dinlerin sembolleri gibi şeyler yapmaya kalkmak ve bunların demirden, tunçtan yontusu için büyük paralar sarf etmek, faydasız bir lüks, yani israf, heykelin dinen kaçınılması ve soğuk görülmesi için diğer hikmetler. Tasvir; kralların, diktatörlerin ve siyasi liderlerin büyük olduğu fikrinin halkın zihnine işlenmesine yarayan en önemli araçlardan biridir. İster resim, ister heykel şek-

1464 Bak. 34/Sebe', 13

1465 21/Enbiyâ, 52

linde olsun, tasvir, müstehcenliğin yayılmasında da, yığınların çeşitli şekillerde sapıtılmasında da geniş olarak kullanılmıştır. Bu gerekçelerden yola çıkarak, tasvir tasvip görmemiştir. Tarih boyunca her türlü canlı resmine, özellikle insan figürüne âlimler ve müslüman sanatçılar soğuk ve ihtiyatlı yaklaşmıştır.¹⁴⁶⁶

PUTLARA, HEYKELLERE İBÂDET

İnsanlara Fayda ve Zarar Vermeyen, İşıtmeyen, Görmeyen Putları ve Heykelleri İlâh Edinmek ve Onlara İbâdet Etmek: Kur'ân-ı Kerim'in andığı şirk çeşitlerinden birisi, putlara ibâdet şeklinde ortaya çıkan tapınmadır.

*“De ki: Ey insanlar! Benim dinimden şüphede iseniz (iyi bilin ki) ben, sizin Allah’tan başka ibâdet ettiklerinize ibâdet etmem. Yalnız sizi öldürecek olan Allah’a ibâdet ederim. Bana mü’minlerden olmam emredildi.”*¹⁴⁶⁷ Âyette geçen *“Allah’tan başkasına ibâdet”*, putlara duâ etmek ve yalvarmak anlamındadır. Nitekim peşinden gelen âyette, *“Yüzünü Allah’ı birleyici olarak dine çevir ve müşriklerden olma!”*¹⁴⁶⁸ denildikten sonra, *“Allah’tan başka sana ne fayda, ne de zarar verebilecek olan şeylere yalvarma/duâ etme. Eğer böyle yaparsan, o zaman sen zâlimlerden (müşriklerden) olursun.”*¹⁴⁶⁹ buyrulmuştur.

*“De ki: (Ey müşrikler!) Ben, Allah’tan başka yalvardıklarınıza ibâdet etmekten men olundum.”*¹⁴⁷⁰ Bu âyetteki “duâ”ya, “ibâdet” anlamı verilebilir. Bu takdirde ibâdet, ilâh kabul ederek putlara saygı göstermek anlamını ifade eder. Putlara ibâdet, ister musibet ve sıkıntılı anlarda onlara yalvarmak, duâ etmek; ister ilâh diye ta’zim göstermek olsun, neticesi aynıdır. Böyle bir davranış *şirk*¹⁴⁷¹, *hak yoldan sapmak ve hidâyete erenlerden olamamaktır*.¹⁴⁷² Allah’tan başkasına tapanlar câhil kimselerdir. *“Ey câhiller! Allah’tan başkasına ibâdet etmemi mi bana emrediyorsunuz?”*¹⁴⁷³

1466 Heykel ve resmin fıkıh, itikad ve sanat açısından değerlendirilmesi için bak. Ahmed Kalkan, Müslümanın Sanat Anlayışı, Rağbet Y.

1467 10/Yûnus, 104

1468 10/Yûnus, 105

1469 10/Yûnus, 104

1470 6/En’âm, 56; 40/Mü’min, 66

1471 6/En’âm, 56; 10/Yûnus, 18

1472 6/En’âm, 56

1473 39/Zümer, 6

Kur'an'da Allah'tan başkasına tapılanlar, *insana zarar ve faydası dokunmayan*,¹⁴⁷⁴ *rızık vermeyen*,¹⁴⁷⁵ *insan eli ile yapılan*,¹⁴⁷⁶ *işitmeyen ve görmeyen*, *bir şey yaratamayan*,¹⁴⁷⁷ *insanların ilâh diye isimlendirdikleri boş isimler*,¹⁴⁷⁸ *uydurma tanrılar*,¹⁴⁷⁹ *heykeller*¹⁴⁸⁰ ve *putlar*¹⁴⁸¹ olarak nitelendirilmişlerdir.

İbrâhim (a.s.), babasına ve kavmine demişti ki: *“Sizin şu karşısında durup ibâdet ettiğiniz heykeller nedir? (Babası ve kavmi), ‘Babalarımızı onlara ibâdet eder bulduk’ dediler. (İbrâhim), ‘Doğrusu siz de, babalarınız da apaçık bir sapıklık içine düşmüşsünüz’ dedi. (...) İbrâhim (a.s.), büyük bir put hâric diğer putları kırdı. Kavmi, putların kırıldığını görünce, ‘Bunu ilâhlarımıza kim yaptı? Muhakkak bunu yapan zâlimlerden biridir’ dedi. (...) (İbrâhim’e), ‘Ey İbrâhim! Bu işi ilâhlarımıza sen mi yaptın?’ dediler. İbrâhim, ‘Hayır, işte şu büyükleri yapmış. Onlara sorun, eğer konuşurlarsa’ dedi. (...) (Kavmi), ‘Ey İbrâhim! Sen de bilirsin ki, bunlar konuşmazlar’ dedi. Bunun üzerine İbrâhim, ‘Siz Allah’ı bırakıp da size hiç fayda ve zarar vermeyen şeylere mi ibâdet ediyorsunuz? Size ve Allah’tan başka taptıklarınıza yuh olsun. Akıllarınızı kullanmıyor musunuz? (dedi.)”¹⁴⁸²; *“Ey babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir şey kazandırmayacak olan şeylere niçin ibâdet ediyorsun?” dedi.*¹⁴⁸³*

Kendi elleriyle yapıp ilâh diye adlandırdıkları¹⁴⁸⁴ heykellerin (temâsîl), insanlara elbette faydası ve zararı olmaz. Bu sebeple heykelleri ilâh edinip onlara saygı göstermek, yalvarmak, onlardan medet ummak, ahmaklık ve akılsızlıktır. Allah’tan başkalarına, uydurma ilâhlara, putlara ve heykellere tapanlar, kendilerini felâkete sürüklemiş, dünya¹⁴⁸⁵ ve âhirette Allah’ın azâbını hak etmiş olurlar.¹⁴⁸⁶ Kendisinden başkasına İbâdet edenlere, *“Siz ve Allah’tan başka İbâdet ettikleriniz cehennem odunusunuz. Siz oraya (cehenneme) gire-*

1474 10/Yûnus, 18

1475 16/Nahl, 73

1476 37/Sâffât, 95

1477 46/Ahkaf, 4)

1478 53/Necm, 23; 12/Yûsuf, 40

1479 37/Sâffât, 86

1480 21/Enbiyâ, 52

1481 14/İbrâhim, 35

1482 21/Enbiyâ, 52-54, 58-59, 62-63, 65-67

1483 19/Meryem, 42

1484 14/İbrâhim, 35

1485 11/Hûd, 109

1486 21/Enbiyâ, 98

*ceksiniz.”*¹⁴⁸⁷ uyarısını yapan Yüce Allah, *“Allah’tan başka dilediğinize ibâdet edin!”*¹⁴⁸⁸ diyerek müşrikleri tehdit etmiştir.¹⁴⁸⁹

Allah’tan başka ibâdet edilenler, kıyâmet günü kendilerine ibâdet edenleri inkâr edecekler ve onlara düşman olacaklardır. *“(Müşriklerin taptıkları ilâhlar), onların ibâdetlerini inkâr edecekler ve onlara düşman/karşı olacaklardır.”*¹⁴⁹⁰

“Beşerin böyle dalâletleri var; Putunu kendi yapar, kendi tapar!” diyor şâir. İnsanların kendi elleriyle yaptıkları putlara ve heykellere ibâdet etmeleri; onları Allah katında kendilerine şefaathçi ve yardımcı olur, kendilerini azaptan korur inancı ile ilâh edinip tapmak, saygı göstermek, duâ edip yalvarmak, sıkıntı anlarında onlara sığınmak anlamlarını ifade etmektedir.

Put, sadece Arapların câhiliyye döneminde taptıkları basit ve alelâde şekillerden veya özellikle Hz. İbrâhim döneminde olduğu gibi, muhtelif câhiliyye sistemlerinde tapınılan taştan, tunçtan, tah-tadan heykellerden ve ağaç, kuş, hayvan, yıldız, gök cismi, ateş, ruh veya hayallerden ibaret değildir. Bu basit puta tapınma şekilleri Allah’a şirk koşmanın bütün boyutlarını kapsamaz. Yalnızca bu ilkel putçuluklar üzerinde duracak olursak ve Kur’an’daki şirkten maksadın sadece bunlar olduğunu kabul edecek olursak, oldukça boyutlu olan şirk kavramından bir şey anlamayız. Kur’an’ın evrensel boyuttaki ve zamanlar üstü mesajını kavrayamayız. Kur’an’ın en büyük problem olarak gördüğü şirk, kıyâmete kadar hemen tüm toplumlarda olabilecek tüm tevhid dışı kutsama ve tapınma özelliklerini kapsar. **Kur’an’a göre put, o kadar geniş anlamlıdır ki, kişinin Allah’ın dışında hayatının amacı kıldığı maddî-mânevî her şeydir. Bu putları hayatın amacı kılmak da Allah’a şirk koşmak olarak nitelendirilmiştir.** Fakat insanları kendilerine fayda ve zararı olmayan taş, ağaç, maden vs. şeylere ibâdete sevkeden sebepler nelerdi? İnsanlar niçin putlara tapmışlar ve tapmaya devam ediyorlar? Kur’an, bu sorulara cevap vermektedir.¹⁴⁹¹

1487 21/Enbiyâ, 98

1488 39/Zümer, 15

1489 37/Sâffât, 22-34

1490 19/Meryem, 82; 46/Ahkaf, 6

1491 39/Zümer, 3; 10/Yûnus; 18; 17/İsrâ, 56-57; 43/Zuhuruf, 86; 39/Zümer, 44; 30/Rûm, 13.

ÇAĞDAŞ BİR PUTLAŞTIRMA ÖRNEĞİ; ATATÜRK'E TANRI VEYA PEYGAMBER DİYENLER

Kemalizm dininin yeni öncüleri ise, imanın altı şartı olan İslâm âmentüsü karşısına, Kemalizm'in yeni âmentüsünü çıkardılar. Bazı devlet kuruluşlarında bastırıp dağıttıkları bu devrimci(!) âmentüyü şöyle yazarak ilân ettiler: “Kahramanlık örneği olan ve vatanın istikbâlini yoktan var eden Mustafa Kemal’e, onun cengâver ordusuna, yüce kanunlarına, mücâhit analarına ve Türkiye için âhiret günü olmayacağına iman ederim.”

Yazmazlar yazar, soytarlar şair olmuştu; kaside okuyup meddahlık yapanlara ulûfeler dağıtıyordu ya, bu kemiklerden nasiplenmek isteyen itler ha bire hırıliyordu. Şair geçinen başka birileri şöyle yalakalık yapıyordu: “Türk’e bir hayır gelmez, Arap felsefesinden, / Gazi bize bir din ver, Türk’ün öz nefesinden.”; “İşte diz üstü geldim, gözlerim dolu dolu. / Rabb kulu olsun eller, bizler Gazi’nin kulu. / Cemâlini vaad etsin Tanrı başka kullara, / İşte karşımızdadır şimdiden o manzara.”

Türkiye’de ise, halkın farklı milliyetçilik (daha doğrusu ulusalcılık) anlayışları sözkonusu olmasına rağmen, devlet tek bir milliyetçiliği esas alır: Atatürk milliyetçiliği, yani Kemalizm. Hristiyanların inanç esasları, müslümanların âmentüsü olur da Kemalistlerin özel âmentüsü olmaz mı? Bu âmentülerden bir-iki örnek verelim: Türkün Âmentüsü: “Türküm: Dinimi tanırım. Mezhebim: Cumhuriyet / Kitabım: Kanundur. Buna vicdanla, inandım. / Kâbemiz: Ankara. Peygamberimiz: Gazi Kemal, / Kalben ona biat ederek bin canla, inandım...”¹⁴⁹² 1928 Ağustos’unda basılan Türkün Yeni Âmentüsü de şöyle başlar: “Kahramanlığın örneği olan ve vatanın istiklâlini yoktan var eden Mustafa Kemal’e, onun cengâver ordusuna, yüce kanunlarına ve Türkiye için âhiret günü olmadığına iman ederim...”¹⁴⁹³ Bir başka âmentü de şöyledir: Kemalizmin Andı ve Âmentüsü: “Kemalizm, Müslümanlık dininin özü ve ışığıdır. Kemalizmin prensipleri, Kur’an’ı Türkçeleştirdiği, tasfiye ettiği, İslâm dininin esaslarını öz dilimizle açıkladığı için kutsaldır. Din, kanun, parti her şey vatan içindir.”¹⁴⁹⁴

Kemalettin Kamu, kendisine milletvekilliği getiren putperestliğini şu şiiriyle topluma haykırdı: Çankaya; “Burada erdi Mûsâ / Burada uçtu İsa / Bülbül burada varsa / Hürriyet için öter. / Ne örümcek, ne yosun / Ne mûcize, ne fûsun... / Kâbe Arab’ın olsun / Çankaya bize yeter.”

¹⁴⁹² Raif Necdet, Türkün Âmentüsü, Sebil, no 22, 28 Nisan 1978, s. 11

¹⁴⁹³ bkz. Kemalist İnkılâbın Anatomisi, Sebil 9 Ocak 1976, s. 4-5

¹⁴⁹⁴ Osman Nuri Çerman, Dinimizde Reform: Kemalizm dergisi, Aralık 1957, sayı 1, s. 1-3 vd

Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyatı, bu türden putperest hezeyanlarla doludur. En az bu örnekler kadar putperestlik kokan, tarikat şeyhi ve parti başkanı Haydar Baş'ı, nice halkın kitaplarını okuyup cd'lerini izlediği kedicik besleyen Adnan'ı da günümüz putperestleri arasında seçkin yerleri olduğunu unutmamak gerekiyor. Son asırların en büyük tâğutundan bahsederken huşû içinde "Hazreti Atatürk" demekten utanmaz. Diğeri de Mısıroğlu'nun ç ile başlayıp ş ile biten ve orta harfi de ü olan üç harflik bir kelimesini hak ediyor. Harun Yahya, Atatürk'ü göklere çıkaran on civarında kitabıyla, öyle anlaşıyor ki, takıyye yapmıyor, basbayağı Atatürkçülük'teki samiyetini dosta-düşmana haykırıyor. İşte kitaplarından bazıları: "Samimi Bir Dindar Atatürk."¹⁴⁹⁵ Atatürk'ün ne kadar takvâlî bir müslüman olduğu, gündüzleri sâim, geceleri kaim; yani devamlı oruçlu, geceleri nâfile ibâdetle geçiren samimi bir dindar olduğu, içki gibi haramlardan nasıl kaçındığı, kurduğu devletin ne kadar dinî bir devlet olduğu... anlatılıyor olmalı kitapta. Öyle ya, samimi bir dindar böyle biri olmalı. Böyle bir Atatürk'ü elbette her müslüman sevmek zorundadır, değil mi? Diğer bir kitabı: "Atatürk'ü İyi Anlamak"¹⁴⁹⁶ Zâten ne kadar aksayan durumumuz varsa o da Atatürk'ü iyi anla(ya)madığımız için başımıza geliyor demek ki, iyi anlayalım da dünyada ve âhirette kurtulalım; sağ olsun Harun Yahya. Bir başka kitabı: "Gerçek Atatürkçülük"¹⁴⁹⁷ Tabii ki yetmez; müslüman halk Atatürk'ün vatan ve millet sevgisini de çok iyi anlamalıdır. Harun Yahya bu boşluğu da doldurur: "Atatürk'ün Vatan ve Millet Sevgisi, Ne Mutlu Türküm Diyene!"¹⁴⁹⁸ Bu konuda başka kitaplar da yazılmalı, Müslümanlardan hâlâ Atatürk'ü sevmeyenler varsa, sevdirmeli diye düşünüyor olmalı ki yazar, devam eder kitaplarına: "Atatürk ve Gençlik"¹⁴⁹⁹ Atatürk'ün askerî dehâsı yazılmazsa olur mu ya: "Asker Atatürk"¹⁵⁰⁰ Atatürk'ü iyi anlayan, onun ne kadar samimi dindar olduğunu kavrayan insan, tabii ki, onun kurduğu düzene/devlete de bağlı olmalı. Onu da unutmamış yazar, müslümanları Atatürk'ün kurduğu devlete bağlılığa dâvet eder; ve döktürür hikmetleri(!): "Devlete Bağlılığın Önemi"¹⁵⁰¹ Kitabın ismi her şeyi anlatmaya yetmiyor mu? Bu kitaplarla da hızını alamayan Harun Yahya, koca bir ansiklopedi yazmaya da ihtiyaç duymuş: "Atatürk Ansiklopedisi."¹⁵⁰² Anlaşıyor ki, bu tür kitapların devamı da gelecek.

1495 Kültür Y., İst. 2002

1496 Kültür Y., 2002

1497 Kültür Y., İst. 2001

1498 Araştırma Y., 2002

1499 Araştırma Y., 2002

1500 Kültür Y., İst. 2002

1501 Vural Y., İst. 2000

1502 2 cilt, Araştırma Y.

1980 sonrası Ahmet Gürtaş'la başlayan Atatürk'ü samimi dindar gösterip müslümanlara sevdirmeye gayreti, Yaşar Nuri gibi bir-iki modernist akademisyenle sınırlı kalıyordu. Atatürk ve Din Eğitimi ¹⁵⁰³ adlı kitabı, A.Gürtaş'a Diyanet İşleri Başkanlığında üst seviyede bir koltuk kazandırıyor, ama ona ve onun gibilere neler kaybettirdiğini görmek için herhalde âhireti beklemek gerekiyor. Psikoloji ile ilgili bazı güzel kitapları da bulunan Abdurrahman Kasapoğlu'nun Atatürk'ü Kur'an'a tam bağlı bir Müslüman gösterme gayretleri ise akademisyenlerin Kemalizm putunun nasıl kurbanı olduklarını gösterme açısından mânidardır. "Atatürk'ün Kur'an Kültürü" adıyla yazdığı eserde Kasapoğlu, cehennemle cenneti karıştırırcasına akılla, gerçekle bağdaşması mümkün olmayan sözler söyleyebiliyor: "Atatürk'ün hayatının her evresinde, sözlü ya da davranışsal olarak Kur'an kültürünün etkisine rastlarız. Onun Kur'an'la ve Kur'an kültürüyle ilişkili olduğunu gözlemledik. Atatürk'ün devrimci kişiliği Kur'an'ı anlama ve Kur'an kültürünü sağlıklı yaşama konusunda da kendini göstermiştir. Atatürk Kur'an'ın anlaşılması ve Kur'an kültürünün yaşanması konusunda Türk milletine rehberlik etmiş ve cesur adımlar atmıştır. Onun attığı adımlar, Türk milletinin dinî hayatına yeni bir canlılık getirmiştir. Kur'an kültürünün Atatürk'ün nasıl bir etki bıraktığı..."¹⁵⁰⁴

Diyanet İşleri Başkanlığı da atasını hiç unutmaz. Arada sırada onun ne kadar dindar ve İslâm'a hizmet ettiğini anlatmaya yönelik kitaplar yayınlarak putperestliğe çağdaş örneklik yapar. 2007 yılında hazırlanan "Doğumunun 125. Yılı anısına" ithafıyla "Din, Bilim, Uygarlık ve Atatürk" adlı 25 ayrı makaleden derlenen Diyanet'in dergilerinde yazılan yazıların bir araya getirilmesiyle oluşan kitabını da putperestlik ve tâğutseverliğe örnek eserler arasında sayabiliriz. Atatürk'ün kurduğu bir teşkilatın Atatürk çizgisinde faaliyet yaptığının örnekleri olarak algılayabiliriz bu tür çalışmaları.

İslâm tevhid dinidir. Tevhid, "Lâ ilâhe illâllah" ifâdesiyle özetlenir. Allah'tan başka ilâh, yani mutlak otorite, egemenlik kaynağı, ibâdete lâıyk zât yoktur; En çok sevilen, korkulan, umut edilen O'dur. Tevhide rağmen, hiçbir şahsın ve kurumun değeri yoktur. Dostluk ve düşmanlıkta ölçü, Allah ve Rasûl'dür; İslâm'dır. Allah sevgisine eş bir sevginin endâd/şirk olduğunu bilir Müslüman.¹⁵⁰⁵ Birakın herhangi bir tâğutu övmeyi, hatta bir âlim veya halifeyi, bir peygamberi bile aşırı övüp aşırı sevmek, onu putlaştırmaya götürür ve İslâm bunu kesinlikle yasaklar. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurur: "*Hristiyanların Meryem*

1503 DİB Y., Ank. 1982

1504 Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Kasapoğlu, Atatürk'ün Kur'an Kültürü, İlgi Y., Önsöz

1505 2/Bakara, 165

oğlu İsa'yı övdükleri gibi beni övmeyin. Yalnız, 'Allah'ın kulu ve rasûlüdür' deyin.” ¹⁵⁰⁶

“Beşerin böyle dalâletleri var / Putunu kendi yapar, kendi tapar!” *“Gerçekten bu, bir tek ümmet olarak sizin ümmetinizdir. Ben de sizin Rabbinizim. Öyle ise (sadece) Bana kulluk/ibâdet edin.”* ¹⁵⁰⁷; *“Mü'minler ancak kardeşler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki, merhamete erişesiniz.”* ¹⁵⁰⁸; *“Hep birlikte Allah'ın ipine (İslâm'a, Kur'an'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın...”* ¹⁵⁰⁹; *“O (Allah), gerek bundan önce (ki kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size 'müslümanlar' adını verdi...”* ¹⁵¹⁰ *“Allah yanında hak din (sadece) İslâm'dır...”* ¹⁵¹¹

PUTLARA VE PUTPERESTLERE KARŞI İBRÂHİMÎ TAVIR

Hz. İbrâhim'in yaşadığı döneme göz attığımızda, toplumun bütün siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatının şirk esası üzerine kurulduğunu açıkça görmek mümkündür. İbrâhim (a.s.)'in doğduğu Ur şehrinde, tarihçilerin belirttiğine göre beş bin tane tanrı mevcuttu. Nüfusun ekseriyeti ticaret ve sanayi ile uğraşmaktaydı ve dolayısıyla bütünüyle maddeci bir zihniyete sahipti. Her maddeci toplum bireyleri gibi onların da başta gelen eğilimi, servet sahibi olmak ve lüks bir hayat yaşamaktı. Hal böyle olunca, İbrâhim (a.s.)'in getireceği tevhid inancı, sadece memleketin bir sınıfını veya putperest inancı değil; bütünüyle ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yapısını değiştirecekti. Bu amaçla, İbrâhim (a.s.)'in dâvetini kabul etmek, toplumu temelden değiştirmek ve yepyeni temellere oturtmak demekti. Bu da o toplum için ağır bir teklifti. Çünkü, bireysel ve toplumsal alanların tümünde anlayış, teori ve pratik olarak tümüyle şirke gömülmüş bir toplumu ıslaha çalışmak, onları İslâmî anlamda değiştirip dönüştürme gayreti, gerçekten ağır bir yükür. Böylesine çile ve cefa ile karşı karşıya gelecek bir elçinin daha küçük yaşta iken Rabbi tarafından terbiye edilmesi ve yetiştirilmesi gerekirdi. Çünkü elçiye yüklenen görev ve emânetler, kabiliyet ve enerji ister, güç ve potansiyel ister.

1506 Buhârî, Enbiyâ 48

1507 21/Enbiyâ, 92

1508 49/Hucurât, 10

1509 3/Âl-i İmrân, 103

1510 22/Hacc, 78

1511 3/Âl-i İmrân, 19

İbrâhim (a.s.), tevhid emânetini yüklenince, ilk uğraşı, toplumun putperestliğini yok etmek ve onları İslâm'a çağırarak olmuştur. Bu dâvete, en yakınlarından başladı: *"Babasına dedi ki: 'Babacığım! Duymayan, görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın? Babacığım! Hakikaten sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Öyle ise bana uy ki, seni düz yola hidâyet edip çıkarayım. Babacığım! Şeytana kulluk etme! Çünkü şeytan, çok merhametli olan Allah'a âsi oldu. Babacığım! Allah tarafından sana azap dokunup da şeytanın yakını olmandan korkuyorum.'* (Babası:) *'Ey İbrâhim! dedi; sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni kovar, taşlarım! Uzun bir zaman benden uzak dur!'*"¹⁵¹²

Bu mesaj, hem babasına, hem babasının şahsında topluma idi. İbrâhim (a.s.)'in yaptığı bunca dâvet, ne yazık ki şirke batmış kalplerin derinliğine ulaşmıyor, onlara fayda sağlamıyordu. Kendilerini yıllar boyu şirk bataklığı içinde görmüş putperestlerin kalpleri, gözleri ve kulakları bunca uyarıya rağmen görmüyor, duymuyordu. Artık ihtarlar, ikazlar, dâvet ve tebliğler fayda sağlamıyordu. Onlar o kadar azgınlaşmışlardı ki İbrâhim (a.s.)'in şaka yaptığını sanıyor ve onun dâvetini hafife alıyorlardı. *"O, babasına ve kavmine: 'Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?' demişti. Dediler ki: 'Biz babalarımızı bunlara tapar kimseler bulduk.' 'Doğrusu, siz de, babalarınız da açık bir sapıklık içindesiniz' dedi. Dediler ki: 'Bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen oyunbazlardan biri misin?' 'Hayır' dedi; 'sizin Rabbiniz, yarattığı göklerin ve yerin de Rabbidir ve ben buna şâhitlik edenlerdenim.'*"¹⁵¹³

Onlar körü körüne, heykellere tapıyorlar, bu konuda atalarının izini takip etmekten başka bir gerekçe de ileri süremiyorlardı. Onlar fikren ve rûhen ölmüş, hurâfe ve geleneklerin, örf, âdet ve an'anelerin altında ezilip duruyorlardı. Onun için de İbrâhim (a.s.)'in dâveti karşısında "şaka mı ediyorsun?" diyorlardı. İşte şirk, bid'at ve hurâfelere boğulmuş toplumların hali bundan farklı olamaz. Onlar duyu ve duygulardan o kadar mahrumdurlar ki, kendi putları gibi putlaşmış, robotlaşmış ve kendi putlarından farkları kalmamıştır.¹⁵¹⁴

Hiz. İbrâhim, akîl ve mantıkî delillerle, putperestlikten ve yıldızlara tapmaktan vazgeçirmek için giriştiği tevhid mücâdelesinde sonunda kavmini susturmuş ve cevap veremez bir hale getirmiştir. Ama ne var ki bütün bu deliller karşısında şirksiz bir inançla Allah'a yönelmesi gereken bu insanlar; günümüzde de olduğu gibi, kendilerini sorgulayacak yerde "ilâhlaştırdıkları atalarının" ve

1512 19/Meryem, 42-46

1513 21/Enbiyâ, 52-56

1514 Beşir İslâmî, İslâmî Hareketin Tarihî Seyri, Denge Y. s. 42-44

“kutsal kemiklerin” arkasına sığınma açmazına düşmüşler, suçu onlara atarak sorumluluktan kurtulmaya çalışmışlardır.

Kur’an, hâlâ şirklerinde inat göstererek atalarını taklit bahanesine sarılmış olan bu insanların savunmalarını şöyle yansıtır: *“İbrâhim, babasına ve kavmine: ‘Neye tapıyorsunuz?’ demişti. ‘Putlara tapıyoruz ve onlara tapmaya devam edeceğiz’ diye cevap verdiler. İbrâhim: ‘Peki, dedi; yalvardığınızda onlar sizi işitiyorlar mı? Yahut, size fayda ya da zarar verebiliyorlar mı?’ Şöyle cevap verdiler: ‘Hayır, ama biz babalarımızı böyle yapar bulduk.’”*¹⁵¹⁵; *İbrâhim dedi ki: ‘İyi ama, ister sizin, ister önceki atalarınızın; neye taptığını (biraz olsun) düşündünüz mü? İyi bilin ki onlar benim düşmanımdır; ancak âlemlerin Rabbi (benim dostumdur).’”*¹⁵¹⁶; *“İbrâhim’i de gönderdik. O kavmine şöyle demişti: ‘Allah’a kulluk edin. O’na karşı gelmekten sakının. Eğer bilmiş olsanız bu sizin için daha hayırlıdır. Siz Allah’ı bırakıp birtakım putlara tapıyor, asılsız sözler yaratıyor/uyduruyorsunuz. Bilmelisiniz ki, Allah’ı bırakıp da taptıklarınız, size rızık veremezler. O halde rızık Allah katında arayın. O’na kulluk edin ve O’na şükredin. Ancak O’na döndürüleceksiniz.”*¹⁵¹⁷

Hiz. İbrâhim’in bu çağrısı; hiçbir bilgiye ve düşünmeye dayanmadan katı bir tutuculukla atalarını taklit eden bu insanları, geçmişin esâret zincirlerinden, gelenek pençesinden kurtararak İslâm’ın ışığında yeniden uyandırmak, vicdanlarındaki hürriyet duygularını harekete geçirerek özgürce düşünmelerini temin etmek içindir. Ne var ki bu insanlar, gerçeklerden kaçarak, ruhlarından İslâm’ın hidâyetini uzaklaştırarak “kemiklere sığınıyor” ve Hiz. İbrâhim’in çağrısını cevapsız bırakıyorlar. Ama Peygamber ve Kitap; kendilerine “Allah’ın indirdiklerine uyun” deyince, “hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola (dine, ilkelere, ideolojiye) uyarız” diyorlar. Kur’an, böyle diyenlere şöyle sesleniyor: *“Peki, ya ataları bir şey düşünmeyen, doğruyu bulamayan kimseler olsa da mı?”*¹⁵¹⁸; *“Ya şeytan onları alevli azâba çağırıyor idiyse?”*¹⁵¹⁹

Şüphesiz insanlar, atalarıyla, atalarının kemikleriyle uğraşmaya harcadıkları ümit ve enerjileri, kendilerini tanımaya ve oluşun çileli yolunda yürümeye harcadıklarında talih ufku aydınlanacak, vahyin hayat düzeni yeniden kurulacak; saâdet, asra taşınacaktır.¹⁵²⁰

1515 26/Şuarâ, 70-74

1516 26/Şuarâ, 75-77

1517 29/Ankebût, 16-17

1518 2/Bakara, 170

1519 31/Lokman, 21

1520 Necmettin Şahinler, Tek Başına Bir Ümmet, Beyan Y. s. 93-95

PUT KIRAN İBRÂHİM (A.S.)

“Andolsun Biz İbrâhim’e daha önce rüşdünü vermiştik. Biz onu iyi tanırdık. O, babasına ve kavmine: ‘Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?’ demişti. Dediler ki: ‘Biz babalarımızı bunlara tapar kimseler bulduk.’ Doğrusu, siz de, babalarınız da açık bir sapıklık içinde-siniz’ dedi. Dediler ki: ‘Bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen oyunbazlar-dan biri misin?’ ‘Hayır’ dedi; ‘sizin Rabbiniz, yarattığı göklerin ve yerin de Rabbidir ve ben buna şâhitlik edenlerdenim. Allah’a yemin ederim ki, siz ayrılıp gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım!’ Sonunda İbrâhim onları paramparça etti. Yalnız onların büyüğünü bıraktı; belki ona müracaat ederler diye. ‘Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Muhakkak o, zâlimlerden biridir’ dediler. (Bir kısmı:) ‘Bunları diline dolayan bir genç duyduk; kendi-sine İbrâhim denilirmiş’ dediler. O halde, dediler, ‘onu hemen insanların gözü önüne getirin. Belki şâhitlik ederler.’ ‘Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrâhim?’ dediler. ‘Belki de bu işi şu büyükleri yapmıştır. Haydi onla-ra sorun; eğer konuşuyorlarsa!’ dedi. Bunun üzerine, kendi vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine) ‘zâlimler sizlersiniz, sizler!’ dediler. Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına döndüler: ‘Sen bunların konuşmadığını pek âlâ biliyorsun’ dediler. İbrâhim: ‘Öyleyse’ dedi, ‘Allah’ı bırakıp da, size hiç-bir fayda ve zarar vermeyen bir şeye hâlâ tapacak mısınız? Yuh olsun size ve Allah’ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere! Siz akıllanmaz mısınız?’ (Bir kısmı:) ‘Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin!’ dediler. Biz de dedik ki: ‘Ey ateş! İbrâhim için serin ve selâmet ol!’ Böylece ona bir tuzak kurmak istediler; fakat Biz onları, daha çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk. Biz, onu ve Lût’u kurtararak, içinde cümle âleme bereketler verdiğimiz ülkeye ulaştırdık.”¹⁵²¹

“Şüphesiz İbrâhim de onun (Nuh’un) milletinden idi. Çünkü Rabbi-ne kalb-i selîm ile geldi. Hani o, babasına ve kavmine: ‘Siz kime kulluk ediyorsunuz?’ demişti. ‘Allah’tan başka birtakım uydurma ilâhlar mı istiyorsunuz? O halde, âlemlerin Rabbi hakkındaki görüşünüz nedir?’ (Hz. İbrâhim’in kavmi, yıldızlara bakar, onlarla kâhinlik yaparlardı. Bir bayram günü İbrâhim’e kendileriyle beraber bayram yerine gelmesini söylediler.) Bunun üzerine İbrâhim yıldızlara şöyle bir baktı. ‘Ben hastayım’ dedi. Ona arkalarını dönüp gittiler. Yavaşça (kavmin) putlarının yanına vardı. (Oraya konmuş çelenkleri, yemekleri görünce:) ‘Yemiyor musunuz? Neden ko-nuşmuyorsunuz?’ dedi. Bunun üzerine, yanlarına gelip sağ eliyle vurdu

*(kırp geçirdi). (Putperestler) koşarak İbrâhim'e geldiler. (Neden putları kırdığını sordular.) İbrâhim: 'Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz?! Oysa ki sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı' dedi. 'Onun için bir bina yapın ve derhal onu ateşe atın!' dediler. Böylece ona bir tuzak kurmayı istediler. Fakat Biz onları alçaklardan kıldık.'*¹⁵²²

İbrâhim (a.s.)'in tevhid mücâdelesini tahlil ederken, "tevhid"ın zıddı olan şirk ve putçuluk hakkında Yüce Allah, İbrâhim (a.s.)'in şöyle duâ ve niyazda bulunduğunu bildiriyor: *"Hatırla ki İbrâhim şöyle demişti: 'Rabbim! Bu şehri (Mekke'yi) emniyetli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut! Çünkü onlar (putlar), insanlardan birçoğunun dalâletine/sapmasına sebep oldular, Rabbim. Şimdi kim bana uyarırsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, artık Sen gerçekten çok bağışlayansın, çok merhametlisin.'*"¹⁵²³

Üstad Seyyid Kutub İbrâhim (a.s.)'in , *"Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!"* duâsını, İslâm'ın öğretileri doğrultusunda günümüz şartlarını da göz önünde bulundurarak şöyle izah ediyor: "Hz. İbrâhim'in hem kendisini hem de çocuklarını, tapınmaktan korumasını Allah'tan istediği put, sadece Arapların ilkel câhiliyet dönemlerinde yaptıkları gibi basit ve alelâde şekilden ibaret değildir. Veya muhtelif câhiliyet sistemlerinin taş, ağaç, kuş, hayvan, yıldız, gök cismi, ateş, ruh veya hayaller biçiminden ibaret değildir put.

Bu basit ve alelâde puta tapınma şekilleri, Allah'a şirkin bütün anlamlarını içine almaz. Allah'tan başka tapınılan tüm putları ihtivâ etmez. Yalnızca bu basit ve alelâde şirk ve put şekilleri üzerinde durarak, Kur'an'daki şirkten maksadın bunlar olduğunu kabul edecek olursak, sonsuz derecede şekilleri olan şirk kavramını iyi kavramış olmayız. Ve bugün beşeriyetin içine saplandığı şirk ve modern câhiliyye şekillerinin gerçek yüzlerini tam olarak göremeyiz. Bunun için şirkin mâhiyetini derinliğine araştırmak ve putun şirkle olan alâkasını açığa çıkarmak gerekir.

Allah'tan başka ilâhın olmadığını belirten "İlâ ilâhe illâllah"ın zıddı olan şirk, hayatın tüm alanlarında, Allah'ın buyruğuna dayanmayan ve her konuda dinin emirlerini benimsemeyen tüm sistem ve her tavır şirktir. Tek bir ilâh olarak Allah'tan başkasını tanımadığını söyleyip de abdest, namaz, oruç ve hac gibi dinin emirlerini yerine getirdiği halde; siyasî, sosyal ve ekonomik konularda Allah'tan başkasının koyduğu hükümlere bağlananlar... Değer ölçülerinde ve

1522 37/Sâffât, 83-98

1523 14/İbrâhim, 35-36

hükümlerinde Allah yapısı olmayan düşünceleri ve fikirleri benimseyenler... Geleneği, ahlâkı, âdet ve alışkanlıkları itibarıyla giyindiği kıyafeti ve elbiseleriyle birtakım insanları tanrı tanırcasına onların icat ettikleri kılık ve kıyafetlere girip modalarına uyan ve Allah'ın şeriatinin yasakladığı şekillere bürünenler... Evet bunlar, şirkin âlâsını işlemektedirler. Bütün gerekçeleriyle birlikte söyledikleri “eşhedü en lâ ilâhe illâllah” kelime-i şehâdetinin zıddını yapmaktadırlar... İşte günümüzdeki insanların çoğunun yanıldıkları noktalardan birisi budur.

Put... Sadece o, ilkel ve basit şekilde olmaz. Dikilen heykeller biçiminde olması şart değildir putun. Put, putlaşmak isteyenlerin arkasına gizlendikleri birer işaret ve alâmetten başka bir şey değildir. Onlar insanları kendilerine kul köle yapmak için o dikili putların arkasına sığınır ve onun gerisinden kendi buyruklarını rahatça yürütürler. Hiçbir zaman için bir putun konuştuğu, duyduğu ve gördüğü görülmemiştir. Ancak, putların arkasına gizlenmiş olan râhipler ve mâbet bekçileri mırıldanarak etrafında onun adına duâlar okur ve bereketler dağıtan muskalar asarlar. Sonra da kitleleri ezmek ve kulu-kölesi haline getirmek istediği kimselerin adına o putları konuştururlar. Herhangi bir yerde herhangi bir zamanda idarecilerin ve kâhinlerin adına konuştukları ve Allah'ın izni, müsaadesi olmaksızın hükümler koydukları ve kanunlar vaz ettikleri, hareket ve işlemler yaptıkları şeyler ortaya sürülecek olursa... İşte bu ortaya atılan şey tabiatı, mâhiyeti ve vazifesi itibarıyla putun ta kendisi olur.

Bir yerde bunlar arma olarak “ırkçılığı” mı seçiyorlar? Bir yerde arma olarak “vatan”ı mı çıkarmak istiyorlar? “Halk”ı mı işaret ve simge olarak kendilerine bayrak yapmak istiyorlar veya bir “sınıf”ı mı kendilerine sembol olarak yükseltiyorlar? Sonra da insanlardan bu yükseltilecek armalara, şiarlara, işaretlere ve bayraklara Allah'ı bırakıp kulluk etmelerini mi istiyorlar? Halkın bu kaldırılan alâmetler uğruna fedâkârlığa katlanmasını mı istiyorlar? Malını, mülkünü, ah-lâkını, ırz ve namusunu bu uğurda harcamasını mı diliyorlar? Ve her ne zaman bu işaretlerin, alâmetlerin ve armaların isteğiyle Allah'ın kanunları ve şeriatı çatışacak olsa, hep Allah'ın şeriatini onların isteğine göre yontarak şekiller vermek mi istiyorlar? Ve Allah'ın emirlerini bırakıp o armaların ve işaretlerin veya daha doğru bir tâbirle bu putların, yani putların arkasına saklanmış olanların istek ve emirlerini mi yerine getiriyorlar? İşte orada putçuluk vardır. Allah'tan başkasına tapınma vardır. Yoksa putun mutlaka bir ağaçtan dikilmiş veya bir taştan, tunçtan yontulmuş olması zarûri değildir. Put bir sistem olabilir, bir arma olabilir, bir ekol olabilir...

Hem İslâm, sadece ağaçtan, taştan, tunçtan yontulmuş putları yıkmak için gelmemiştir ki... Bunca gelmiş geçmiş peygamberler silsilesi sadece bu putları yıkmak için uğraşmamışlardır ki. İslâmî hareket, yalnızca ağaçtan dikilmiş veya taştan yontulmuş putları yıkmak için tarih boyunca bunca fedâkârlıklar yapmış, bunca acı ve ıstıraplara katlanmamıştır... Bilâkis İslâm, gerçek mânâda Allah'a kulluk ve her meselede Allah'ın emirlerine itaat ile, her ne şekilde olursa olsun Allah'tan başkasına kulluk ve itaatten ayrılış noktalarını kesinkes belirtmek için gelmiştir. Her devirde geçerli olan prensipleri iyice inceleyip tevhid esasına mı, şirk esasına mı dayandığını ortaya koymak gerekir. O sistemde ve prensipte Allah'ın hâkimiyetinin mi esas alındığını, yoksa putların hâkimiyetinin mi esas alındığını belirtmek icap eder...

Dilden söyledikleri kelime-i şehâdet ile "Allah'ın dini"ne girmiş olduklarını ve fiilen yaptıkları ibâdetleri, kıldıkları namazları, tuttukları oruçlarıyla müslüman olduklarını sanıp da bunun dışında kalan ahkâm ve diğer hususlarda Allah'tan başkasının buyruklarına uyanlar, Allah'ın emrinin zıddı olan sistem ve prensipleri benimseyenler, Allah'ın şeriatine tamamı tamamına zıt olan hükümleri tatbik edenler... Sonra bu her gün yenilenen putların istediğini yerine getirmek ve arzularını tatmin etmek için bu uğurda namuslarını, ahlâklarını, mallarını ve canlarını verenler... Bu putların istek ve arzularıyla dinin emir ve hükümleri çatıştığı zaman Allah'ın emir ve hükümlerini arkaya atıp putların istek ve arzularını yerine getirenler... Evet bütün bu yaptıklarına rağmen hâlâ "Allah'ın dini"nde olduklarını ve "müslüman" kaldıklarını sananlar bir kere kendilerine gelsin de içinde yüzdükleri şirki görsünler...

Allah'ın dini bu kendilerinin müslüman olduklarını sananların tasavvur ettiği gibi zayıf değildir, basit değildir. Şurası muhakkak ki Allah'ın dini, hayatın en küçük meselelerine, bütün teferruatına kadar şâmil olan tam ve mükemmel olan bir hayat nizamıdır. Esas ve temelleri bir yana, hayatın en ufak bir meselesinde bile yalnız ve yalnız Allah'ın buyruklarına uymaktır. Ve Allah'ın, başkasını kabul etmediği yegâne din, İslâm dini budur.

Şirk, yalnızca Allah'tan başka ilâhların olmadığını kabullenmekle bitmez. Allah'tan başka hüküm koyan rablerin bulunmadığını kabullenmek de gerekir. Puta tapıcılık, sadece dikilen bir ağaca ve yontulan bir taşta tapınmak değil; hatta ondan daha fazlasıyla kaldırılan bayraklar, flamalar, işaretler ve bunların arkasına gizlenen güçler, nüfuzlar ve isteklerdir. Ve işte buna göre herkes kendi yurduna baksın en yüce hüküm ve makam kimin elindedir? Bütününü bütününe kimin dinine bağlanmışlardır? Kimin emrine uymaktadırlar? Şâyet

bu konuların hepsinde hâkimiyet ve emir Allah'a aitse işte onlar katıksız olarak Allah'ın dinindedirler. Şâyet bu hâkimiyet ve emir Allah'tan başkalarına ait ise, onlar Allah'ın dininde değil; hâkim/egemen olan putların ve tâğutların dinindedirler.¹⁵²⁴

Korkunun kol gezdiği, güvenin yıkıldığı, insanın metâ olarak algılandığı, eşyalaştırıldığı; paranın, maddenin, gücün putlaştırıldığı bir dünyada ve ülkede kurtuluşun tek reçetesi, "İbrâhimî duruş"tur. Hz. İbrâhim'in, sapık bir toplum düzenine karşı gösterdiği onurlu direniş ve karşı koyuştur. Bir tarafta babasının da içinde yer aldığı bâtil bir düzen ve halk, diğer tarafta yalnızca Allah'a iman edip O'na güvenen ve yalnızca O'ndan korkan Hz. İbrâhim... Muvahhid kimliği gereği putperest sisteme karşı çıkan tek kişilik bir ümmet.

Böyle toplumlarda putlar, yönetimin bir parçasıdır. Refahtan şımarıp azan önde gelenler, putlar etrafında efsâne ve mit oluşturarak toplumu yönetmeyi temel ilke edinirler. Putlar, ibâdet edilen bir varlık olmanın ötesinde, sömürü çarkının ağırlık merkezini de oluştururlar. "İbrâhim dedi ki: ***"Siz gerçekten Allah'ı bırakıp da dünya hayatında aranızda bir sevgi bağı olarak putları ilâhlar edindiniz."***"¹⁵²⁵

Bu tür toplumlarda putlar; dünya hayatında aralarında bir sevgi bağı oluşturmaları ve böylelikle toplumun daha kolay kontrol edilebilmesi için, refahtan şımarıp azan önde gelenler tarafından uydurulmuş ve isimlendirilmişlerdir: ***"Bu (putlar), sizin ve atalarınızın (kendi istek ve öngörülerinize göre) isimlendirdiğiniz (kuru ve keyfi) isimlerden başkası değildir. Allah, onlarla ilgili ispatlayıcı bir delil indirmemiştir. Onlar, zanna ve nefislerinin hevâ olarak arzu ettiklerine uymaktadırlar. Oysa andolsun, onlara Rablerinden yol gösterici gelmiştir."***"¹⁵²⁶

Tarihî süreci incelediğimizde, ihdas edilen ve koruma zırhına büründürülen putlarla ilgili hiçbir tartışma yapılamadığını görmekteyiz. Bu ülkelerde putların dışında, Allah'ın varlığı da dâhil olmak üzere, her şeyi tartışabilirsiniz; fakat putları tartışamazsınız. Onlar hakkında, refahtan azan önde gelenler, bu konuda ileri sürülebilecek her türlü fikri engellemek için korkuyu, bir yönetim aracı olarak kullanmaktadırlar.

1524 Seyyid Kutub, Fî Zılâli'l Kur'an, Hikmet Y., c. 9, s. 87-90

1525 29/Ankebût, 25

1526 53/Necm, 23

Bu yüzden Hz. İbrâhim: *“Ben hanîf (Allah’ı bir bilen ve O’na yönelmiş) olarak, yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah’a çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Kavmi onunla tartışmaya girdi. Onlara dedi ki: ‘Beni doğru yola hidâyet etmişken, Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz? Ben sizin O’na şirk/ortak koştüğünüz şeylerden korkmam. Rabbimin dilediği dışında hiçbir şey olmaz. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ ibret almıyor musunuz? Siz, Allah’ın size, haklarında hiçbir hüküm indirmedığı şeyleri O’na şirk/ortak koştuktan korkmazken, ben sizin şirk koştüğünüz şeylerden nasıl korkarım?! Şimdi biliyorsanız (söyleyin), iki gruptan (Allah’ı tek ilâh kabul edenlerle O’na ortak koşanlardan) hangisi (Allah’ın azâbından) emniyette/güvende olmaya daha lâyıktır?”*¹⁵²⁷ diyerek putperest düşünceye karşı tavır almaktadır.

Yukarıdaki âyetlerde konumuz açısından şu noktalar önemlidir: Putperestler, Allah’tan korkmamakta; fakat iman edenlerin putlardan korkmasını istemektedirler. Putları önemli bir korku kaynağı olarak insanların hâfızalarında diri tutarak toplumu yönetme ilkesi egemendir, bu tür toplumlarda. Bundan dolayı, putların gölgesinde sürdürdükleri otoritelerini sarsacak her düşünce ve hareketi tehlikeli sayarlar. Farklı düşünenler; yıpratma, tehdit ve korkutma gibi yöntemlerle sindirilmeye çalışılır. Hz. İbrâhim, babasını putlardan vazgeçirme konusunda ısrarcı olunca, oğluna verecek cevabı kalmayan baba, putlara olan bağlılığını oğlunu tehdit ederek ortaya koymuştur: *“(Babası:) Demişti ki: ‘Ey İbrâhim! Sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni kovar, taşla tutarım! Uzun bir zaman benden uzak dur! İbrâhim: ‘Sizden de, Allah’ın dışında taptığınız şeylerden de uzaklaşıyor ve Rabbime yalvarıyorum. Umulur ki (senin için) Rabbime duâ etmemle bedbaht (emeği boşa gitmiş) olmam.”*¹⁵²⁸

Putperest/câhilî düzenin yöneticileri, otoritelerini zedeleyecek hiçbir inanç, düşünce ve davranışa asla tahammül göstermezler. Sisteme ve düzenin ana felsefesine yönelik köklü eleştiri bir tek kişi tarafından da başlatılmış olsa, bundan şiddetli bir paniğe kapılırlar; zira “haksız” olduklarının bilincindedirler ve eleştirileri cevaplayacak tutarlı bir fikir bütünlüğüne sahip değildirler. Nitekim, Nemrut ve adamları, Hz. İbrâhim’in putlara ve putperest düzene yönelik eleştirilerini sürdürmedeki kararlılığı karşısında, onu yakma girişiminde bulunmaktan çekinmemişlerdir: *“Dediler ki: ‘Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin!’ dediler. Biz de dedik ki: ‘Ey ateş! İbrâhim için se-*

1527 6/En’âm, 79-81

1528 19/Meryem, 46, 48

*rin ve selâmet ol!’ Böylece ona bir tuzak kurmak istediler; fakat Biz onları, daha çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk.”*¹⁵²⁹

İbrâhim (a.s.), sırf inançlarından dolayı, babasının da dâhil olduğu bir topluluk tarafından yakılmak istenir. Yerleşik değerlerin (putperestlik) temellerine yönelen bir eleştiri, çok şiddetli bir cezalandırma yöntemiyle susturulmak istenir. Refahtan şımarıp azan önde gelenler, sömürü ve zulüm çarkının işlemini engelleyecek her türlü inanç, düşünce ve harekete karşı tahammülsüzdür. Tarihte Hz. İbrâhim’in yakılma teşebbüsü bunun en canlı örneklerinden biri olmuştur. Günümüzde yapılanlar ise, refahtan şımarıp azan önde gelenlerin toplumu korku, tedhiş ve terör kışkıracı yönetebilmek için tarihte benzer zihniyettekilerin yaptıklarının bir tekrarıdır. Tarihsel süreç incelendiğinde benzer senaryolar hep tekrarlanıp durmuştur. Halkı sindirerek daha rahat yönetebilmek için korku, silâh olarak kullanılmakta ve tüm ülke acımasız bir psikolojik savaşın içine sokulabilmektedir. Halkın muhâlif olduğu politikalar karşısında sessiz kalmasını sağlayabilmek için klasik bir yöntem vardır: Yüreklere korku salmak. Halk, malının ve canının bir büyük düşmanın tehdidi altında bulunduğuna inandırılırsa, muhâlif olduğu programların uygulanması karşısında sessiz kalmayı tercih eder; yapılanları hoş karşılamasa bile, zarûri bulabilir. Yüreklere korku salabilmek için propaganda sistemi çalıştırılır.

İstenen sonuca ulaşabilmek için, o zamana kadar halka söylenilen ve fakat gerçekte inanılmayan birçok kavram, ilke unutulur. Her şey te’vil edilerek birçok kavramın içi boşaltılır, anlam alanları daraltılır veya saptırılır. Her türlü hile, entrika, yol ve yöntem mubahlaşır: *“Nuh dedi ki: ‘Rabbim, gerçekten onlar bana isyan ettiler; mal ve çocukları kendisine kayıptan başka bir şeyi arttırmayan kimse-lere uydular. Ve büyük hileli düzenler kurdular.”*¹⁵³⁰ Ama İbrâhim (a.s.), putperest düzene karşı mücadelesinde bütün olumsuz koşullara rağmen, inancının gerektirdiği duruşu, tavrı sergiler: *“Gerçek şu ki, ben bir muvahhid olarak yü-zümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ve ben müşriklerden değilim.”*¹⁵³¹ Hz. İbrâhim, yalnızca Allah’a ibâdet ve itaat etmenin, yalnızca O’nu ilâh ve Rab kabul edinmenin, yalnızca O’ndan korkmanın doğal sonucu olarak böyle bir tavır, bir duruş ortaya koyar. Bu nedenle Allah, tüm mü’minlere Hz. İbrâhim’i örnek gösterir: *“İbrâhim ve onunla birlikte olanlarda sizin için güzel bir örnek vardır.”*¹⁵³²

1529 21/Enbiyâ, 68-70

1530 71/Nûh, 21-22

1531 6/En’âm, 79

1532 60/Mümtehine, 4

Putperest bir toplum içerisinde tek başına kalmış olmasına karşın inancından ve bu uğurdaki kararlı mücadelesinden vazgeçmemiş olması ise, İbrâhim (a.s.)'in en belirgin vasfıdır. Tek başına olmasına rağmen hiçbir korku ve kaygıya kapılmadan, en olumsuz şartlarda direnmenin, ayakta kalmanın sembolüdür Hz. İbrâhim. O nedenle Kur'ân-ı Kerim onu hem tekil (muvahhid), hem de çoğul (ümme) olarak tanıtmakta ve örnek olarak gelecek nesillere göstermektedir: *“Gerçek şu ki, İbrâhim tek başına bir ümmetti; Allah’a gönülden yönelip itaat eden bir muvahhiddi ve o müşriklerden değildi.”*¹⁵³³

Hz. İbrâhim'in ateşe atılırken söylediği *“Allah bana kâfidir”* ve kavmi ile tartışmasında söylediği *“ben sizin ilâhlarınızdan korkmuyorum”, “sizden ve sizin ilâhlarınızdan kopup ayrılıyorum.”* sözleri, onun teslimiyetinin bir ölçüsü olmanın yanı sıra; tüm korkuları, Allah korkusu içinde eritip yok ettiğinin de bir göstergesidir. Bir önder ve örnek olarak o, özgür olmanın yolunun yalnızca Allah'tan korkarak ve böylelikle tüm korkulardan arınmaktan geçtiğini, tüm iman edenlere göstermektedir. Yalnızca Allah'tan korkan bir mü'min, Allah'ın çizdiği sınırları koruma konusunda gerekli hassâsiyeti gösterir.

Yalnızca Allah'tan Korkmak: Malın, canın, neslin ve inancın tehlike altında olması durumunda genelde insanlar, özelde mü'minler, inancını yaşatmak için tüm imkânlarını seferber ederek ölüm de dâhil olmak üzere her şeyi göze alırlar. Bu insanlık tarihinde genel bir kanun olarak hep var olmuştur. Mü'minler ise bu noktada özel bir yer işgal ederler. Onlar, öldükten sonra dirilmeye, Allah'ın huzurunda hesap vermeye olan inançlarından dolayı dünyayı âhiret için bir hazırlık, bir tarla gibi görürler. Öldükten sonra dirilme ve yaptıklarından dolayı hesap verme, mü'mini teyakkuz halinde tutan bir duygu oluşturur. Hesap gününde Allah'ın huzurunda mahçup olma, Allah'ın rızâsını kaybetme mü'minin asıl korkusudur.

Birçok korku kaynağı aynı anda vuku bulduğunda, mü'minin bunların etkisi altında kalmaması mümkün olmayabilir. Korkular anaforunda yaşanan geçici durum bu bakımdan önemli değildir. Önemli olan kalıcı haldir; kalıcı hal üzerinde hangi korku kaynağının etkili olduğudur. İşte yalnızca Allah'tan korkmaktan kasdettiğimiz, kalıcı halin Allah korkusu ile tâyin edilmesidir. Bu nedenle mü'min, inancına zarar verecek, dolayısıyla ölüm ötesi hayatta kendini sıkıntıya sokacak herhangi bir davranış içinde bulunamaz. İşte bu yüzden ki Allah, mü'minleri yalnızca kendinden korkmaya çağırarak korkularından arındırmak ister: *“Öyleyse Benden, yalnızca Benden korkun. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur, itaat-kulluk da O'nundur. Böyleyken Allah'tan başkasından mı korkup sakını-*

yorsunuz?”¹⁵³⁴ “Öyleyse insanlardan korkmayın; Benden korkun ve âyetlerimi az bir değere karşılık satmayın.”¹⁵³⁵

Allah, Kur'an'ın değişik yerlerinde, kâfirlerden, zâlimlerden, müşriklerden ve onların ilâh kabul ettiklerinden, kinayıcıların kınamasından ve şeytandan korkmaları gerektiğini mü'minlere hatırlatmaktadır.¹⁵³⁶ Yalnızca Allah'tan korkmanın, mü'min olma şartı ile birlikte ifade edilmesi, mü'min olmaktan ne anlamamız gerektiğini de berraklaştırmaktadır: *“İşte bu şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Siz onlardan korkmayın, eğer mü'minseniz Benden korkun.”*¹⁵³⁷ Allah'tan korkmak, O'nun azâbından ve O'nun sıfatlarının derin anlamlarını bilmekten doğan uyanıklık ve dikkat halinde bulunmaktır. Kendisinden dolayı ceza çekeceğini bildiği şeyleri yapmaktan kaçınan kimse, gerçekte Allah'tan korkmaktadır. Mü'minlerin, temiz akla sahip olarak Allah'tan korkup sakınmaları Kur'an'da ısrarla istenmektedir.¹⁵³⁸

*“Ey iman edenler, Allah'tan nasıl korkup sakınmak gerekiyorsa öylece korkup sakının ve siz, müslüman olmaktan başka bir din ve tutum üzerinde ölmeyin.”*¹⁵³⁹ Allah'a yaraşır şekilde Allah'tan korkmak demek, Allah'ın adını yükseltmek, O'nun emir ve yasaklarına riâyet ederek gösterdiği yolda yürümek demektir. Onun dışında edinilen tüm ilâh ve rablerin hükümrânlığına son vermektir: *“Benden başka ilâh yoktur; şu halde Benden korkup sakının diye uyarıp korkutun.”*¹⁵⁴⁰ Bir mü'min için; şeytanın taraftarları ile işgal edilmiş bir dünyada, Allah'tan başka ilâh ve rab olmadığını deklare etmek demek, zulme karşı Hz. İbrâhim gibi meydan okumak, kıyâma kalkmak demektir. İşte böyle bir durumda dimdik ayakta durabilmek için, Hz. İbrâhim'in ateşe atılırken “Allah bana kâfidir” şeklindeki sözünü diyebilme güç, irâde ve bilincinde olmak gerekir. Bunun yolu da, Allah'a güvenip dayanmak, O'na teslim olmak, O'ndan gereği gibi korkup O'na yönelmektir.

Zâlimleri etkisiz hale getirmenin yolu mücâdeledir. İnatla, sabırla ve meşrûiyet içinde yürütülecek bir mücâdele ile bütün engeller aşılabılır, kurulan tuzaklar işe yaramaz hale getirilebilir. Bütün korkulardan arınıp yalnızca Allah'tan korkarak, O'na güvenip dayanarak, O'na sığınarak Allah'ın gösterdiği dosdoğru yolda İbrâ-

1534 16/Nahl, 51-52

1535 5/Mâide, 44

1536 5/Mâide, 3, 54; 6/En'âm, 81, 82

1537 3/Âl-i İmrân, 175

1538 33/Ahzâb, 39; 35/Fâtır, 28; 5/Mâide, 100; 65/Talak, 10

1539 3/Âl-i İmrân, 102

1540 16/Nahl, 2

himî duruşu göstererek ve bu yolda tüm mazlumlara kimlikleri sorulmadan birlik içinde sahip çıkarak zulme son verilebilir.¹⁵⁴¹

*“İbrâhim’de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: ‘Biz sizden ve Allah’ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz/reddediyoruz. Siz bir tek Allah’a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir.’ ‘Rabbimiz! Ancak Sana tevekkül edip dayandık, Sana yöneldik. Dönüş de ancak Sanadır. Andolsun, onlar sizin için, Allah’ı ve âhiret gününü arzu edenler için güzel bir örnektir. Kim yüz çevirirse şüphesiz Allah ganîdir (zengindir), hamîddir, hamde lâıyk olandır.”*¹⁵⁴²

Kur’an, “üsvetün hasenetün (güzel örnek)” ifadesiyle tüm müslümanlara örnek gösterdiği Muhammed Mustafâ (s.a.s.)’dan¹⁵⁴³ başka sadece Hz. İbrâhim’i aynı vasıfla (“üsvetün hasenetün”) zikreder.¹⁵⁴⁴ Bu, Hz. İbrâhim’in Allah katındaki faziletini gösterdiği gibi, bizim de pratik hayatımızda Hz. İbrâhim’i model almamız, onun davranışlarını hayatımıza geçirmemiz için de her dönem referansımız olması açısından önemlidir.

Kur’an’ın üçte birini teşkil eden kıssalar, binlerce hikmetle yüklüdür. Zâhiren olmuş bitmiş bir olayı anlatıyor gibi gözükken peygamber kıssaları, her dönem için nice örnekler taşıyan önemli referanslardır. Bu kıssalar, olanı anlatırken olması gerekeni bildirir bize; elbette, olmaması gerekeni de. Bu kıssalarda şahsî hayata, aile hayatına, toplum hayatına, hayatın tüm alanlarına ilişkin mâ-nidar dersler verilir. İbrâhim (a.s.) ile ilgili kıssada da, nefis terbiyesinden çocuk terbiyesine, câhiliyye ile tek başına mücâdeleden cemaat ve ümmet olmaya kadar hayatın birçok alanında engin ibretler, zengin dersler vardır.

İbrâhim (a.s.) putları parçaladıktan sonra kavmiyle diyaloga girmektedir. İbrâhim (a.s.) putların kırılmasıyla ilgili olarak kendisine soru sorulduğunda bundan en büyük putu sorumlu tutmuş ve kavminden eğer konuşma güçleri varsa onlara sormalarını istemiştir. Sapıklık içinde yaşayan toplumun durumuna karşı hissettiğimiz bazı durumlarda bu üslûba ihtiyaç duyabiliriz. Toplumda, sahiplerinin dahi farkında olmadıkları bazı küçük ve büyük boşluklardan yararlanarak onlarla mücâdele sürecine girebiliriz. İnanç ve davranışlarındaki hataları yüzlerine vurarak bu kimseleri zayıf konuma düşürebiliriz. Bu girişimi-

1541 8/Enfâl, 45-47; Yıldırım Canoğlu, İbrâhimî Duruş, Umran, sayı: 77, Ocak 2001

1542 60/Mümtehine, 4, 6

1543 33/Ahzâb, 21

1544 60/Mümtehine, 4, 6

miz sonucunda karşımızdakiler şu iki tavidan birini alacaklardır. Ya hatalarını görerek hakikati kabullenecekler, ya da inat edip ve büyüklük taslayarak hatalarında ısrar edeceklerdir. Bu ikinci tavır, onların başkaları yanında saygınlıklarını yitirmelerine yol açacak, kendi iç bütünlüklerini kaybettirecektir. Dolayısıyla diğer insanları sapıklık ve çarpıklığa sürükleme çabalarındaki etkinlikleri zayıflayacaktır.

Bu üslûbu izlerken, diğerlerinin düşünce ve uygulamalarını iyi tanımamız gerekmektedir. Onların zayıf ve güçlü noktalarını ancak bu şekilde öğrenebiliriz. Daha sonraki diyaloglarımızda akîdeyi anlatmak için bu bilgilerden yararlanmamız mümkün olacaktır.

Nemrut'la konuşmasına gelince; burada İbrâhim peygamberin, dünya tarihinde yaşamış tâğutların en büyüklerinden biriyle yaptığı mücâdeleye şâhit olmaktayız. Nemrut'un azgınlığı o dereceye varmıştır ki, kendisini ilâh olarak görmeye başlamış ve insanlardan Allah'ı bırakıp kendisine kulluk etmelerini istemiştir. İbrâhim (a.s.), Nemrut'a karşı katı ve kararlı bir tavır sergilemiş, ilâhlığın mutlak güce dayanması gerektiğini, oysa Nemrut'un buna sahip olmadığı tezini işlemiştir. Ardından hayat ve ölüm meselesinden bahsederek kendi Rabbinin ölümsüz olduğunu söylemiştir. Bu tâğut da, İbrâhim (a.s.)'in taraftarlarının saflığını kullanarak sözcüklerle oynamak sûretiyle onları kandırmaya çalışmıştır. İbrâhim (a.s.) ona Rabbinin diriltten ve öldüren olduğunu söylediğinde o, kendisinin de dilediğini öldürüp dilediğini dirilttiğini iddia etmiştir. O, adamları tarafından tutuklanan insanlardan bazılarını astırıp bazılarını sağ bırakarak öldürme ve diriltme gücüne ve dolayısıyla ilâhlık vasıflarına sahip olduğunu ileri sürmüştür. İbrâhim (a.s.) bu tâğutun söz konusu altın fırsatı kullanarak övünüp böbürlenmesine fırsat vermemiş ve Allah'ın kâinatta yarattığı tabiat hârikalarını ön plâna çıkararak Nemrut'tan eğer gerçekten ilâhsa bunları değiştirmesini istemiştir. İnkârcı Nemrut, bu istek karşısında çaresiz kalmış ve verecek cevap bulamamıştır.

Bu diyalogda bizim yararlanacağımız nokta şudur: Günümüzde gerçekleri çarpıtmak isteyen çevreler saf ve basit insanları ikna edip kandırmak için bazı yollara başvurumaktadırlar. Halkın kandırılmaya çalışıldığı konular, bazen akîdeyle ilgili hususlar, bazen de günlük hayatla ilgili meseleler olabilmektedir. Biz bu gibi çevrelerin çabalarına karşı İbrâhim (a.s.)'in üslûbundan ilham alabiliriz. O, Nemrut'un benzeri girişimlerine karşı açık meydan okuma yoluna başvurmuş ve neticede saptırma ve karalama çabalarını boşa çıkarmıştır.

Bu hedefe ulaşabilmek için saf insanların alt oldukları çarpıtma ve sapırma yollarının iç yüzüne vâkıf olmamız gerekir. Tabii ki, meydan okuma gücüne sahip açıklama yollarını da bilmemiz gerekir. Bütün bunlar dâvetçilerin yaşadıkları vâkıyayı, bu gerçeğe hâkim olan üslûpları ve vâkıyanın seyir biçimini bilinçli, dikkatli ve kapsamlı bir şekilde izlemelerini zarûri kılmaktadır.¹⁵⁴⁵

*“Bir zaman İbrâhim, babasına ve kavmine demişti ki: ‘Ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben yalnız beni yaratana kulluk yaparım. Çünkü O, beni doğru yola iletecektir. Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki, insanlar (onun dinine) dönsünler.’”*¹⁵⁴⁶

İnsanların kutsallarının açıkları ve izledikleri yollardaki mantık hataları gibi ögeler, dâvetçi tarafından gözler önüne serilmelidir. Rasullerin, topluluklar önünde, ileri gelenlerle karşılaşmaları, topluma yönelerek onların zayıf ve çaresiz yönlerini göstermeleri farklı farklı zeminlerde olagelmıştır. (Hz. Mûsâ’nın bir bayram günü toplumun gözleri önünde sihirbazları yenilgiye uğratması ve çaresizliklerini ortaya koyması gibi.)

Önünde kulluk sergiledikleri, kendilerini ne duyan, ne duâlarına cevap verebilen bu âciz nesneleri bir an olsun sorgulayabilecek zemin oluşturmanın bir pratiğidir, Hz. İbrahim’in put kırışı. Putların İbrâhim’in baltasına karşı kendilerini bile savunup koruyamaması, hak gelince bâtılın nasıl yok oluverdiğini, görmek isteyenlere göstermiştir. Bir an kendi vicdanlarıyla baş başa kalan fertler kendilerini zâlimlikle suçlamışlardır.¹⁵⁴⁷ Ancak bu hakkı düşünebilme zemini kısa sürmüş ve içinde bulundukları pratik ağır basmıştır. Bir an olsun câhiliyenin pratiklerine dur denilir ve insanların sâlim kafayla vahiyle muhâtaplıkları sağlanabilirse, ağızlardan bu cümlelerin döküldüğüne bizler de şâhit olabiliriz: **“Kendi vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine): ‘Siz (var ya), siz, kendinizsiniz zâlim.’”** Sonrasında câhilî pratiğin ve iktidarın devamını engelleyemeyen her İbrahîmî eylem, halklara bir bahar soluğu verse de, vahiyle (ve fitratla, vicdanla) bir an olumlu bir karşılaşma zemini oluştursa da, bundan ötesini getirmemektedir. Bu tavırla, vicdanların bir an gerçeği algılamasının daha ötesi (toplumun düşünsel ve amelî dönüşümü) öngörülmemiştir. Bunları öngören bir hareket, bu İbrahîmî örneğe, farklı ve yeni unsurlar eklemek zorundadır.

Başta İbrâhim (a.s.) olmak üzere peygamberlerin tevhid mücâdeleleri, yozlaşmış bir toplum içinde, bireyin nasıl mümtaz bir yaşam süreceği, onurlu bir

1545 M. Hüseyin Fadlullah, Kuram ve Eylem, c. 2, s. 139-141

1546 43/Zuhur, 26-28

1547 21/Enbiyâ, 64

direnış ve muhâlefeti nasıl ortaya koyacağı sorusuna verilen cevabın etrafını örmektedir.

*“İbrâhim’de, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır.”*¹⁵⁴⁸ O, öyle bir örnektir ki, baba sevgi ve saygısı, onu dâvâsından tâvize mecbur edemediği gibi, evlât sevgisi de ilâhî emrin önüne geçirememiştir. En inatçı müşrik bile olsa, babaya dâvâ anlatılırken nasıl bir üslûp kullanılması gerektiğini öğreten bir evlâttır o. Ne saygı ve sevgiden dolayı tâviz; ne de hakkı anlatırken haksız duruma düşüren kabalık, küstahlık, saygısızlık ve ukalâlık... Babasının, put-perestlerin önde geleni olmasına rağmen, onun eylemlerine Allah için buğ-zederken, “yâ ebetî, yâ ebetî” hitabıyla babasını fitratının sesine çağırmıştır. “Babacığım, ey babacığım” gibi hem hürmet, hem şefkat yüklü bir hitapla babasını şeytanın icat ettiği putlara tapmaktan alıkoymaya çalışan bir peygamberdir o. Her yanı küfür ateşinin sardığı bir ortamda yakıcı ateşler içinde kalmış, ama yanmamıştır. Hiçbir ânını ve hiçbir duygusunu küfür ateşine atmamış; o yüzden, yıllar sonra Nemrut’un dağ gibi ateşleri bile, Allah’ın izniyle onu yakmamıştır.

İbrâhim (a.s.)’i örnek almak demek; İbrâhim olup Allah’tan başka en çok sevdiğimiz İsmâil’lerimizi Allah yoluna fedâ edebilmek demektir. Putlara, putlaştırmaya ve putçulara karşı tek başımıza da olsa mücâdele edebilmektir. Âhiret ateşine atılmamak için dünya ateşlerinden korkmamak, ateşle imtihanı göze alabilmektir. Babamız ya da zâlim devlet reisi de olsa muhâtaplarımıza hakkı haykırabilmektir.

“İbrâhîm
İçimdeki putları devir
Elindeki baltayla
Kırılan putların yerine
Yenilerini koyan kim?

Güneş buzdan evimi yıktı
Koca buzlar düştü
Putların boyunları kırıldı
İbrâhîm
Güneşi evime sokan kim?”¹⁵⁴⁹

“Hasretle andım put kıran İbrâhim’i

1548 60/Mümtehine, 4

1549 Âsaf Hâlet Çelebi

Kalbimde saklamaktan paslandı baltam.”¹⁵⁵⁰

“Eğer âşık isen yâre
Sakın aldanma ağyâre
Gir İbrâhim gibi nâre
Bu gülşende yanar olmaz.”¹⁵⁵¹

Hz. İbrâhim'in putperestlerin yüzüne haykırdığını, çağdaş putçulara biz de tekrarlıyoruz: *“Yuh olsun size ve Allah'tan başka taptıklarınıza! Siz, aklınızı kullanmaz mısınız?”*¹⁵⁵²; *“Selâmun alâ İbrâhîm: 'İbrâhim'e selâm olsun!’”*¹⁵⁵³

PUTLARI KIRMAK

Şeytan insana, şirkten kurtulmayı çok zor ve karmaşık, tevhidi, ihlâsı ve imanı ise yaşanması imkânsız gibi olağanüstü zor gösterebilir. Oysa bu, yalnızca şeytanın verdiği bir vesveseden ibarettir.¹⁵⁵⁴ Bilinmelidir ki, şirkten kurtulmak için samimi bir niyet ve tavır değişikliği yeterlidir. Bu niyet tashihi kişinin her şeye, herkese ve tüm olaylara karşı olan bakış açısını şirkten tevhide çevirecektir. Yani siyah gözlük takan birisinin etrafını görebilmek için her yeri tek tek aydınlatmasına gerek yoktur. Gözlüğünü çıkarması yeterlidir. Şirk de her yeri karartan bu gözlük gibidir. Gözlüğü çıkarmadan zorlama yöntemlerle şirkten arınmaya çalışmak hem zor, hem de ümit kırıcıdır. Bir hamlede gözlüğü çıkarmak ise hem kolay, hem de tek etkili çözümdür. İnsanın şirk boyutundan Allah'ın râzı olduğu iman ve ihlâs boyutuna geçmesi de tek bir kararlılık hamlesi gerektirir. Bu da her ne durumda olursa olsun Allah'a güvenmek ve Kur'an'a bütünüyle ve samimi olarak uymaya karar vermektir. Bu samimiyet ve kararlılık, muhakkak beraberinde Allah'ın yardımını, hidâyetini ve büyük bir nimetle rahmetini getirecektir.

Şeytan tabii ki, tevhidi ve ihlâsı çirkin, sıkıntılı ve ıstırap verici olarak göstermeye çalışacaktır. Hâlbuki gerçek eziyet, sıkıntı ve ıstırap şirktedir. Bu, dünyada da âhirette de böyledir. Taptığı sahte ilâhları bırakarak sadece Allah'a yönelen bir insan boşlukta ve sahipsiz kalmaz; aksine tek gerçek ilâh olan Allah'a sığınarak olabilecek en büyük huzur, güven ve rahatlığı kazanır. *“Kim Allah'tan ittika ederse (korkup sakınırsa), (Allah) ona bir çıkış yolu gösterir ve onu hesaba*

1550 İbrahim Demirci

1551 Yunus Emre

1552 21/Enbiyâ, 67

1553 37/Sâffât, 109

1554 14/İbrâhim, 22

katmadığı bir yönden rızıklandırır. Kim Allah’a tevekkül ederse, O, ona yeter. Elbette Allah, kendi emrini yerine getirip gerçekleştirendir.”¹⁵⁵⁵

Şirkle tevhid arasındaki fark, çoğu zaman niyet ve bakış açısı farkıdır. Peygamberimiz (s.a.s.) Kâbe’deki putları fiilî olarak kırmış, Hz. Mûsâ yahûdilerin edindiği altın buzağı heykelini yakıp küllerini denize savurmuştur. Bunlar, sembolleştirilen şirklere karşı vurulan darbelerdir. Bugün de sembolleştirilen şirklere karşı aynı fiilî müdâhaleler yapılabilir; ama önemli olan öncelikle şirkin mantığını yıkmaktır. Gönül ve kafalardaki putlar yıkılmadan diğer putların yıkılması çok önemli olmayacaktır. Şirki gönül ve kafalardan yıkmak için, niyet ve bakış açısının değiştirilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle, şirkten vazgeçip tevhide yönelen insanın yaşadığı büyük değişim, öncelikle kalpte ve zihinde meydana gelir. Dış görünüm olarak belki eski yaşamının bazı öğelerini devam ettirse bile, tamamen farklı bir bakış açısına ve kavrayışa sahip olur muvahhid insan. Eskiden atalarından gördüklerine, kendi tutkularına, birtakım insanların fikirlerine göre düzenlediği hayatını, şimdi sadece Allah’ın kitabına göre ve sadece O’nun rızâsı için düzenler. Böylece binlerce küçük ve sahte ilâha kulluk etmeyi, onları memnun etmek için uğraşmayı bırakarak, *“birbirinden ayrı rabler mi daha hayırlıdır, yoksa Kahhar olan bir tek Allah mı?”¹⁵⁵⁶* diyen Hz. Yûsuf gibi, sadece kendisini Yaratan’a teslim olur.¹⁵⁵⁷

“Andolsun Biz İbrâhim’e daha önce rûşdünü vermiştik. Biz onu iyi tanırdık. O, babasına ve kavmine: ‘Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?’ demişti. Dediler ki: ‘Biz babalarımızı bunlara tapar kimseler bulduk.’ ‘Doğrusu, siz de, babalarınız da açık bir sapıklık içindesiniz’ dedi. Dediler ki: ‘Bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen oyunbazlardan biri misin?’ ‘Hayır’ dedi; ‘sizin Rabbiniz, yarattığı göklerin ve yerin de Rabbidir ve ben buna şâhitlik edenlerdenim. Allah’a yemin ederim ki, siz ayrılıp gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım!’ Sonunda İbrâhim onları paramparça etti. Yalnız onların büyüğünü bıraktı; belki ona müracaat ederler diye. ‘Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Muhakkak o, zâlimlerden biridir’ dediler. (Bir kısmı:) ‘Bunları diline dolayan bir genç duyduk; kendisine İbrâhim denilirmiş’ dediler. O halde, dediler, ‘onu hemen insanların gözü önüne getirin. Belki şâhitlik ederler.’ ‘Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrâhim?’ dediler. ‘Belki de bu işi

1555 65/Talâk, 2-3

1556 12/Yûsuf, 39

1557 H. Yahya, Şirk, s. 90, 92

şu büyükleri yapmıştır. Haydi onlara sorun; eğer konuşuyorlarsa!’ dedi. Bunun üzerine, kendi vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine) ‘zâlimler sizlersiniz, sizler!’ dediler. Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına döndüler: ‘Sen bunların konuşmadığını pek âlâ biliyorsun’ dediler. İbrâhim: ‘Öyleyse’ dedi, ‘Allah’ı bırakıp da, size hiçbir fayda ve zarar vermeyen bir şeye hâlâ tapacak mısınız? Yuh olsun size ve Allah’ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere! Siz akıllanmaz mısınız?’ (Bir kısmı:) ‘Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin!’ dediler. ‘Ey ateş! İbrâhim için serinlik ve esenlik ol!’ dedik. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler; fakat Biz onları, daha çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk. Biz, onu ve Lût’u kurtararak, içinde cümle âleme bereketler verdiğimiz ülkeye ulaştırdık.”¹⁵⁵⁸

Hiz. İbrâhim’in putçularla mücâdelesini ve putları devirmesi Sâffât sûresinde de şu şekilde anlatılır: “Şüphesiz İbrâhim de onun (Nuh’un) milletinden idi. Çünkü Rabbine kalb-i selîm ile geldi. Hani o, babasına ve kavmine: ‘Siz kime kulluk ediyorsunuz?’ demişti. ‘Allah’tan başka birtakım uydurma ilâhlar mı istiyorsunuz? O halde, âlemlerin Rabbi hakkındaki görüşünüz nedir?’ (Hz. İbrâhim’in kavmi, yıldızlara bakar, onlarla kâhinlik yaparlardı. Bir bayram günü İbrâhim’e kendileriyle beraber bayram yerine gelmesini söylediler.) Bunun üzerine İbrâhim yıldızlara şöyle bir baktı. ‘Ben hastayım’ dedi. Ona arkalarını dönüp gittiler. Yavaşça (kavmin) putlarının yanına vardı. (Oraya konmuş çelenkleri, yemekleri görünce:) ‘Yemiyor musunuz? Neden konuşmuyorsunuz?’ dedi. Bunun üzerine, yanlarına gelip sağ eliyle vurdu (kırıp geçirdi). (Putperestler) koşarak İbrâhim’e geldiler. (Neden putları kırdığını sordular.) İbrâhim: ‘Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz?! Oysa ki sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı’ dedi. ‘Onun için bir bina yapın ve derhal onu ateşe atın!’ dediler. Böylece ona bir tuzak kurmayı istediler. Fakat biz onları alçaklardan kıldık.”¹⁵⁵⁹

VE RASÛLULLAH MUHAMMED (S.A.S.)

Yegâne önderimiz Rasûlullah (s.a.s.), put kıran bir peygamber babanın, put kıran bir peygamber oğludur. Tek başına bir ümmet olan İbrâhim (a.s.), put kıran bir peygamber idi. O babanın oğlu, yani onun neslinden olan Rasûlullah da, put kıran bir Peygamberdir. Rasûlullah, hem kalplerdeki, hem beyinlerdeki putları ve putlaşmış fikirleri, akîdeleri kırıp parçalamış, hem de müş-

¹⁵⁵⁸ 21/Enbiyâ, 51-71

¹⁵⁵⁹ 37/Sâffât, 83-98

rik putperestlerin kendi elleriyle yapıp meydanlara diktikten sonra tapınılan put heykelleri paramparça edip kırmıştır. Rasûlullah, hem putçu ideolojileri ortadan kaldırmış, hem de tapınılan ve putlaştırılan şeyleri yok etmişti.

Gerek içteki, gerekse dıştaki putları kırmak ile vazifeli olan Rasûlullah'ın, müşrik tâğutların egemen olduğu ve bir dâru's-şirk haline getirdikleri tevhi-din merkezi Mekke'deki bir uygulaması şöyledir: (Bu uygulama, Rasûlullah'ın hicret edeceği sırada gündeme gelmiştir.) Emîru'l-Mü'minin İmam Ali bin Ebî Tâlib (r.a.) anlatıyor: “Ben ve Peygamber (s.a.s.) yürüdük, nihâyet Kâbe'ye vardık. Bana: **“otur!”** dedi. Oturdum, omuzuma çıktı, yukarıya kaldırmak istedim. Benim güçsüzlüğümü görünce, indi ve: **“Sen, benim omuzuma çık!”** dedi. Omuzuna çıktım, beni kaldırdı, bana öyle bir hal geldi ki, istersem göğse kadar yükselebileceğimi sandım. Nihâyet Beyt'in üstüne çıktım. Bakır ve altından yapılmış birçok heykellerle karşılaştım. Beyt'in sağından, solundan, önünden ve arkasından onları toplayıp bir araya getirdim. Hepsini topladığımda bana, şöyle buyurdu: **“Şimdi onları bir bir aşağıya fırlatıp at!”** Fırlatıp attım, cam bardaklar gibi kırılıp parça parça oldular. Sonra indim. İnsanlardan birinin bizi görmesinden korktuğumuz için koşarak evlerin ötesine kaçtık, kaybolduk.”¹⁵⁶⁰

Olayı anlatan Hz. Ali (r.a.)'nin ifadelerine dikkat edilecek olursa, bu put kırma hareketi çok gizli yapılmış, gerekli önlemler alınıp en müsait zaman seçilmiş, olay gerçekleştikten hemen sonra koşarak evlerin arasında kaybolup olay yerinden uzaklaşmıştır. Hatta İmam Ali'nin ifadesiyle, “insanlardan birinin bizi görmesinden korktuğumuz için koşarak evlerin ötesine kaçtık, kaybolduk.” Bu korku, tedbir mâhiyetinde bir endişe idi ki, tabîi ve fitrîdir. Yoksa korkunun adı tedbir olmuş değildi. Yine dikkat edilecek olursa, tüm ihtimaller düşünülerek ve tedbirler alınarak olay gerçekleşmiştir. Müşrik tâğutların egemenliğindeki Mekke'de örnek bir put kırma olayını gerçekleştiren önderimiz Rasûlullah, birkaç yıl sonra fethedilen Mekke'de, gerek Kâbe'nin içinde ve üstünde, gerekse Kâbe'nin etrafında, yani Harem-i Şerif'teki bütün putları kıracaktı.

Abdullah bin Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.s.), Mekke'nin fet-hi günü Kâbe'nin avlusuna girdi. Kâbe'nin etrafında lbâdet için dikilmiş üç yüz altmış put vardı. Rasûlullah, elindeki deynekle bu putlara dürtmeye başladı (onunla dokunduğu her put, yüz üstü düşüyordu) ve şu âyetleri okuyordu:

¹⁵⁶⁰ Ahmed bin Hanbel, 1/84; Rûdânî, Cem'u'l-Fevâid: Büyük Hadis Külliyyatı, c. 3, s. 259, hadis no: 6396-6398; İslâm Tarihi, Mekke Devri, M. Âsım Köksal, c. 6, s. 149

“Hak geldi, bâtil yok oldu.”¹⁵⁶¹; “Hak geldi, bâtil ise, ne (bir şey) ortaya çıkarabilir, ne geri getirebilir.”¹⁵⁶²

Ebû'l-Heyâc el-Esedî anlatıyor: “Bana Hz. Ali (r.a.): ‘Rasûlullah (s.a.s.)’ın beni göndermiş olduğu şeye ben de seni göndereyim mi?’ diye sordu ve Rasûlullah’ın kendisine: *“Haydi git, kırıp dökmedik put, düzlemedik yüksek kabir bırakma!”* buyurduğunu söyledi.”¹⁵⁶³

Hz. İbrâhim’in putperestlerin yüzüne haykırdığını, çağdaş putçulara biz de tekrarlıyoruz: *“Yuh olsun size ve Allah’tan başka taptıklarınıza! Siz aklınızı kullanmaz mısınız?”*¹⁵⁶⁴

“Beşerin böyle dalâletleri var; Putunu kendi yapar, kendi tapar!”

Ne mutlu, Allah’tan başkasının önünde eğilmeyip sadece O’na secde ederek ibâdet edenlere ve her yaptıkları eylemi Allah’a ibâdet ölçüsünde yapanlara! Yazıklar olsun, kula kulluk yapan kullara ve tâğutlara, putlara, ya da hevâ ve heveslerine tapanlara!

Mahmut Kaçar’a ve İbrâhim (a.s.)’in izinden giden tüm put düşmanlarına selâm olsun!

SORULAR

- 1) Put ne demektir? Putlar, Allah’a nasıl şirk koşulmaktadır?
- 2) Kur’an, tarihten bu yana putlaştırılan canlı ve cansız varlıkların neler olduğunu söylemektedir?
- 3) Heykeller nasıl ve hangi gerekçe ile put haline gelmiştir? Heykellerin putlaştırılmasının, tarihte ilk olarak nasıl oluştuğunu anlatınız.
- 4) Heykellerin dışında herhangi bir şahıs veya nesnenin putlaştırılması nasıl olmaktadır?
- 5) Aşırı sevgi, aşırı yüceltmenin putlaştırma ile ilişkisini anlatınız.
- 6) Sadece heykel gibi çirkin şeyler mi putlaştırılmaktadır? Büyük zâtların

1561 17/İsrâ, 81

1562 34/Sebe’, 49; Buhârî, Meğâzî, B. 50, hadis: 294; Müslim, Cihad ve’s-Siyer, B. 32, hadis: 87; Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’an, B. 18, hadis no: 3345; Kul Sadi Yüksel, Selefîn İzinde, Yenda Y., s. 215-219

1563 Müslim, Cenâiz 93; Ebû Dâvud, Cenâiz 72; Nesâî, Cenâiz 99

1564 21/Enbiyâ, 67

da sevenleri tarafından nasıl putlaştırıldığını örneklerle açıklayınız.

7) Heykeller, ilk olarak nasıl putlaştırılmıştır, bu konuda kötü niyetin olması yeterli olmakta mıdır?

8) Hangi resim ve heykeller haram ve put kabul edilir, hangileri câizdir; açıklayın.

9) Putlara ve putperestlere peygamberler ve özellikle Hz. İbrâhim, nasıl tavrı takınmıştır? Kur'an bu konuda neler anlatmaktadır?

10) Peygamberimiz'in de Mekke'de illegal olarak Hz. İbrahim gibi putları kırdığının, ama bu olayın nedense câmilerde ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitaplarında ve bu derslerde bile işlenmediğinin sebeplerini anlatınız.

10. Ünite

ATALAR YOLU

- Atalar Yolu; Anlam ve Mâhiyeti
- Atalar Yolu, Her Dönemdeki Câhiliyyenin Temel Dinidir
- Kur'an-ı Kerim'de Atalar Yolu İle İlgili Âyetler
- Atalar Kültü; Sosyal Çevre ve Geleneğin Putlaştırılması
- Hurâfe
- Çokça Görülen Hurâfe ve Bâtıl İnanışlar
- Muska ve Muskacılık
- Bid'at
- Taklit ve Taklitçilik
- Dini Hurâfeler Yığını Haline Getirmek, Yozlaştırmak; Tahrif Çabasıdır
- Sünnetin Tahrif Çabaları
- İsrâiliyyât
- Çağdaş İsrâiliyyât
- Bazı Hurâfeci Tahrif Akımları
- Muharrifler ve Müceddidler
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- Atalar yolu kavramını, Kur'an'ın gölgesinde ve ilk Arap câhiliyyesinden yola çıkarak tanımlayabilmek.
- Atalar yolunun her dönemde görülebilecek ortak câhiliye anlayış ve inancı olduğunu, güncel çıkarımlarla örneklendirebilmek.
- Atalar yolu ile ilgili Kur'an'ın temel mesajını birkaç âyet meali ışığında her dönem ve her coğrafyadaki câhiliyyenin özelliklerini listeleyebilmek.
- Atalar kültürünü ifadelendirerek, sosyal çevrenin ve geleneğin nasıl putlaştırıldığını örneklerle açıklayabilmek.
- Hurâfe ve bid'atı tanımlayabilmek ve Kur'an ve Sünnetten delillerle bunların hükümlerini değerlendirebilmek.
- Toplumda görülen hurâfelere, bid'atlere ve bâtıl inanışlara örnekler verebilmek.
- Muska ve muskacılığın nerede ve kimler tarafından kullanılmaya başlandığını ve İslâm'ın bu konudaki tavrını ifadelendirebilmek.
- Taklit ve taklitçilik hakkında doyurucu bilgiler verebilmek.
- Eski dinlerin tahriflerinden yola çıkarak Müslümanlığın tahrif edilmek istenmesinin nasıl ve hangi boyutlarda olduğunu izah edebilmek.
- İsrâiliyyâtı tanımlayabilmek ve tarihsel süreç içindeki isrâiliyyâtı ve çağdaş isrâiliyyâtı örnekleriyle açıklayabilmek. Bu ülkede ve güncel hurâfeci ve tahrifçi akımları ve açtıkları yaraları açıklayabilmek.
- Tahrif ile tecdidin, muharrif ile müceddidin özelliklerini ve aralarındaki farkı genişçe ifadelendirebilmek.

ATALAR YOLU; ANLAM VE MÂHIYETİ

Tarihin esasına, nakle ve ancak ilmî kaynakların tesbit edeceği birçok asırların tecrübelerine, daha doğrusu Allah'ın tayin edip indirdiği delillere bağlı olan hükümlerde geçmiş büsbütün atmak ve ondan habersiz olarak hep yeni şeyler aramak doğru değildir. Bununla beraber, körü körüne geçmişe taparcasına sevgi beslemek, ne olursa olsun atalar yolunu tutmak ve özellikle ilimden, dinden nasibi olmayan, hata ve sapıklıkları açık ve Allah tarafından beyan edilmiş bulunan ataları taassupla taklit etmek de onları, Allah'a eş ve ortak tutmak, cehâlet ve sapıklıkta boğulup kalmaktır.

Bu konuda aranacak olan şey; hak ve bâtil, menfaat ve zarar, iyilik ve kötülük, güzellik ve çirkinliktir. Menfaatin, hakkıyla menfaat; iyiliğin hakkıyla iyilik, güzelliğin hakkıyla güzellik olması için de Allah'ın hükmünü, hakkın delilini bulmak lâzım gelir. Bundan dolayı, **bir şeye tâbi olma sebebi; eskilik, yenilik veya atalar yolu olup olmaması değil; Allah'ın emrine ve Hakk'ın deliline uygun olmasıdır. Allah'ın emrine uyan ve yaptığını bilen atalara uyulur. Aksine, Hakkın emrini tanımayan, ne yaptığını bilmeyenlere -atalar bile olsa- yine uyulmaz. Bu durum, eskilerde böyle olduğu gibi, yenilerde de böyledir.** Bunun için fıkıhta “zarar kadîm olmaz” diye bir genel kaide vardır. “Kadîm, kıdemi üzere terk olunur” genel kuralı da bununla kayıtlıdır.

Bu bakımdan eski, hiçbir kayda bağlı olmadan eski olduğu için değil; açık bir zararı bulunmaması yönünden geçerli olduğu gibi, iyiliği ve güzelliği ilmin sebeplerinden biriyle bilinen ve hakkın deliline uygun olup sonradan ortaya konan yeni de geçerlidir. Kısaca, **hak ve iyilik ölçüsü, ne eski ve yeni, ne de bilgisizlik ve istektir. Allah'ın emrine ve delile dayanan ilim gerçektir. Bunun için eski olsun, yeni olsun Allah'ın indirdiği delillere bakmayıp da ataların halini, yalnız ata olduklarından dolayı taklit etmek, onları Allah'a eşler tutmak ve hakkı bırakıp hayal ve kuruntulara, şeytanın emirlerine uymak, izince gitmektir ki, buna tutuculuk denir.**

*“Onlara; ‘Allah'ın indirdiğine uyun’ denildiği zaman onlar, ‘Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız’ dediler...”*¹⁵⁶⁵ Bu âyet gösteriyor ki, bir hak (doğru) delile dayanmayan katıksız taklit, din hakkında yasaklanmıştır. Belli bir bilgisizliğe, sapıklığa uyup onu taklit etmek, aklen bâtil olduğu gibi; şüpheli olan hususta da delilsiz taklit, din açısından câiz değildir. Açıkça belli

olmayan hususlarda delilsiz söz söylemek ve o yolda hareket etmek, bilmediği bir şeyi Allah'a iftira olarak söylemek ve şeytana uyup bilgisizce hareket etmektir. Nitekim "Allah'ın indirdiği Kur'an'a ve diğer açık delillere, parlak belgelere ve bunların hükümlerine uyun" denildiği zaman Arap müşrikleri, taassupla böyle yapmış ve böyle söylemişlerdi ki, bu âyet bu sebeple inmiştir. Bir rivâyette de böyle diyen ve âyetin inmesine sebep olanlar, yahûdilerden bir gruptur. **"Allah'ın indirdiğine uyun" dediği zaman bunlar: "Hayır, biz babalarımızı neyin üzerinde bulduysak ona tâbi oluruz. Çünkü onlar bizden hayırlı, bizden daha bilgiliydiler"** demişler, yapılan bu teklifteki âyet ve delilleri hiç düşünmeyerek taassuba sapmışlardır.¹⁵⁶⁶ Onların bâtil gelenekleri ile ilgili tek otoriteleri, bunların, atalarının da gelenekleri olmasıdır. Ahmak izleyiciler bu tür bir geleneği, uyulması gereken bir otorite olarak kabul ederler.¹⁵⁶⁷

Âyet-i kerimede kast olunanlar, ister İslâm'a ve İslâm şeriatına dâvet edildikleri zaman, yukarıdaki sözü tekrarlayan ve İslâm'ın reddettiği câhiliyet âdetlerine sınırsız sarılan müşrikler olsun; isterse bu dini kısmen veya tamamen reddedip atalarının yolundan ayrılmayan yahûdiler olsun; her iki zümre için de bahis konusu olmak üzere âyet-i kerime, akîde hususunda Allah'tan başkasından bir şey almayı ve dinî konularda bâtil dinleri taklit ederek, düşünmeden, şuursuzca nakiller yapmayı kesinlikle reddediyor.

"... Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyeler?"¹⁵⁶⁸

Ya durum böyle idiyse; onlar hâlâ atalarına uymakta ısrar edecekler midir? Bu ne taklit, bu ne taassup? Bu yüzden âyet-i kerime onların halini, taklitçi ve mutaassıp tavırlarına yaraşan, azarlayıcı ve takdir edici bir tablo halinde canlandırıyor. Söylenenden başka bir şey anlamayan, çobanlarının haykırışını mânâsız seslerden ibâret sayan, başıboş bir hayvan resmi var tabloda. Hatta onlar, hayvandan da aşağıdırlar. Hayvan görür, ıtır ve bağıır. Fakat onlar sağdırlar, dilsizdirler, kördürler: **"(Hidâyet çağrısına kulak vermeyen) kâfirlerin durumu, sadece çobanın bağıır çağırmasını işiten hayvanların durumuna benzer. Çünkü onlar sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple düşünmezler."**¹⁵⁶⁹ Onlar sağırdır, dilsizdir, kördür. Her ne kadar kulakları, dilleri ve gözleri olsa da, bu Kur'an'dan istifade edip hidâyete ermedikten sonra onlar sağırdır,

1566 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 1, s. 482-483

1567 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an, c. 1, s. 323-324

1568 2/Bakara, 170

1569 2/Bakara, 171

kördür, dilsizdir. Hilkatinin sebebi olan vazifeleri yerine getirmeyen kötürümleşmiş uzuvlar gibidirler. Sanki ne gözleri, ne dilleri, ne de kulakları var...¹⁵⁷⁰

ATALAR YOLU, HER DÖNEMDEKİ CÂHİLİYENİN TEMEL DİNİDİR

İnsanlar, çoğu zaman düşünce ve yaşam perspektiflerini büyük ölçüde tarihlerinden devraldıkları kültür ve geleneksel yaşam tarzıyla şekillendirmektedirler. Çünkü insan, doğduğu andan itibaren, -doğru ya da yanlış- atalarının kültür ve geleneğiyle içiçedir. İnsan, içinde bulunduğu bu kültürle yetişerek, onun bir parçası, onu bir önceki nesilden devralıp daha sonraki nesle devredecek olan bu câhiliyye din ve düzeninin bir dışlisi haline gelir. Bu rolün taşıyıcılığını yapan insan, rolünün yanlışlığını düşünmek bir yana, çoğu zaman yaşatmaya çalıştığı kültürünün doğruluğundan şüphe bile etmez. Ona göre, kendisinin yapması gereken; devraldığı kültürü yaşatmak, kendinden sonraki nesillere devretme görevini yerine getirmektir. Bu görevi yerine getirmeye içinde bulunduğu toplum tarafından zorlanır ve kendisini bu noktada bilinçsizce zorunlu hisseder. Çünkü geleneksel yapı, bir anlamda, hatta çoğunlukla bilinç denen olgunun iyiden iyiye köreldiği ve alışkanlığa dönüşen davranışlar bütünü olduğu için, insanı etkin yönlendiricilikle kuşatır. İnsanın, kendisini saran gelenek hakkında kuşkuya kapılması için, ya tamamen farklı kültür ve geleneklerin egemen olduğu bir toplum içinde yaşamak zorunda kalması, ya da peygamberlerin itikat noktasında ortaya koydukları tebliğ ve mücadelede olduğu gibi, kendi toplumunun geleneğine karşı şiddetli bir başkaldırı ve dirençle uyarılmış olması gerekir. Bu faktörlerin etkisi, değişim sözkonusu olmadığı müddetçe, geleneksel çark dönmeye devam edecek, yerleşik kültür tek düze yaşamını sürdürecektir, ahtapotun kolları gibi bu geleneksel atalar dini tüm toplum bireylerini sarıp sağlıklı düşünce yapılarını dumura uğratacaktır.

Antropoloji bu olayı “historizm”, yani “tarihselcilik” olarak tanımlar. Kur’ân-ı Kerim’in anlatımı ile bu durum, “atalar dini”nin devam ettirilmesi diye vasıflandırılabilir. Kur’an’da anlatılan geçmiş kavimlere ait kıssalarda görürüz ki; “atalar dini” mâzereti, ilâhî tebliği reddetmekte büyük bir yer tutmaktadır. Yani insanların atalarından devraldıkları dinden ayrılmak istemeyişleri, onları hak dini reddetme sonucuna götürmüştür. Çünkü hemen her yönden birbiriyle tezat teşkil eden “atalar dini” ile “hak din”in öğretileri karşısında bu insanlar

¹⁵⁷⁰ Mevdûdi, Tefhîmu’l Kur’an, c. 1, s. 119

tercihlerini atalar dini yönünde yapmışlardır. Bu noktada “atalar dini”ni tercih eden insanlar, alışılmış tarihî düşünce kalıpları ve davranış biçimleri dışındaki tutum ve anlayışları reddetmişlerdir.

İşte bu “tarihselcilik”, İlâhî mesaj karşısında insanın doğru/sağlıklı ve hür düşünebilmesini, buna bağlı olarak da dini yalnızca Allah’a hâlis kılarak yaşayıp sadece Allah’a kul olarak gerçek özgürlüğüne kavuşmasını engellemiştir. Bu önkabuller “İlâhî din”in evrensel ilkeleri değil de; temelde “atalar dini”nin önkabulleri olunca, asırlar boyu yanlış anlayış ve yaşayış devam edegelmiştir. Kendilerine getirilen doğrular karşısında da atalarından devraldıklarını mâzeret göstererek kendilerini sorumluluktan kurtarmaya boşuna çalışmışlardır.

Kur’ân-ı Kerim, peygamberlerin kıssalarını anlatırken inkârcıların mâzeretçi tavırlarını ve “atalar dini” yönündeki tercihlerini bize ibret verici bir şekilde aktarmaktadır. Zaten Kur’an’da kıssaların anlatılmasının da ibret vermekten başka bir amacı yoktur. Âd kavminin kıssasından bahsederek Hûd (a.s.)’un tebliği karşısında kavmi: *“Yâ! Demek sen, tek Allah’a kulluk edelim ve atalarımızın taptıklarını bırakalım diye mi bize geldin?!”*¹⁵⁷¹ diyerek bu şekilde tavır almış, Allah’a kulluk yerine atalarının taptıklarını tercih etmişlerdir. Yine Medyen halkına gönderilen Şuayb (a.s.)’in tebliğine karşı kavminin takındığı tavır da farklı olmamış, yine “atalar dini”ni tercih yönünde olmuştur.¹⁵⁷²

Kur’an’da anlatılan kavimlerin kıssalarında temelde iki ortak nokta göze çarpmaktadır. Birincisi, dini sadece Allah’a hâlis kılarak kulluk yapmak; ikincisi, bu kulluğun zorunlu sonucu olarak “atalar dini”nin getirdiği yanlış anlayışları reddetmektir. Ancak, İlâhî mesajla karşılaşan her kavim, içlerinde küçük birer topluluk hâriç, atalarından devraldıkları dinin etkisiyle İlâhî dini reddetmişlerdir. Kur’ân-ı Kerim’i yalanlayanların durumu da bunlardan farklı değildir. Mekke dönemi müşriklerini anlatırken Rabbimiz bir genelleme yaparak peygamber/elçi gönderilen her kavmin inkârcılarının aynı mâzereti ileri sürdüklerini bildirmektedir.¹⁵⁷³ Buna göre; İlâhî mesajla gönderilen her elçi, birçok yalanlamalarla birlikte “atalar dini” mâzeretiyle (daha doğrusu bahânesiyle) karşılaşmışlardır. Bu insanlar, gelen mesaj karşısında akıllarını birazcık kullanmak külfetine katlanmak yerine; daima kolaycılığı tercih etmişler, atalarının üzerinde bulunduklarını yaşamaktan uzak durmamışlardır. Bu tavır da sürekli olarak yanlışların kültürel olarak devam etmesine sebep olmuştur.

1571 7/A’râf, 70

1572 11/Hûd, 87

1573 43/Zuhruf, 22, 23

Kur’ân-ı Kerim “atalar dini”ni mâzeret gösterenlere karşı: “... *ataları bir şey düşünmeyen ve doğru yolu bulamayan kimsele olsalar da mı?*!”¹⁵⁷⁴ şeklindeki sorularla, yaptıklarının ne kadar tutarsız ve geçersiz olduğunu istihzâ ile ortaya koymuştur. Atalar dinini mâzeret gösterenler, hiçbir şekilde ataları tarafından kendilerine sunulan dinin doğru olup olmadığını araştırmamış, öylece taasssupla/bağnazca kabul etmişlerdir. Düşünmeyen ve doğru yolu bulamayan atalarını mâzeret göstererek kendileri de ataları gibi düşünmeyen, dolayısıyla doğru yolu bulamayan kimseler durumuna düşmüşlerdir.¹⁵⁷⁵ Atalar dininin düşüncesi dışına çıkmamaları ve kendi akıllarını kullanamamaları, onları Allah’a karşı iftiraya¹⁵⁷⁶ ve sonuçta da şeytanın dâvet ettiği alevli ateşin azâbına götürmüştür.¹⁵⁷⁷

İnkârcıların durumu böyle iken Rabbimiz kitabında iman edenlere hitap ederek kesin ve net bir dille onları uyarmış; değil câhilî kültürü ve atalarını taklid etme... yanlış üzere olan en yakınları, babaları ve kardeşlerini dahi velî edinmemelerini istemiştir.¹⁵⁷⁸

Yukarıda anlatılanların günümüzdeki yansımalarını düşündüğümüzde içerik olarak belki biraz farklı olmakla birlikte, Kur’ânî doğrular karşısında öne sürülen mâzeretlerin yer yer benzer itirazlarla aynılaştığı gözlenir. Bu anlayış; ya mezhep taassubu, ya geçmiş ulemânın dokunulmazlığı, ya da yaşayan her geleneğin doğruluğunu kabul etmek gibi önkabullerle kendisini göstermiştir/ göstermektedir. On dört yüzyıllık bir süreç geçiren İslâm kültürü bu zaman zarfında düşünce ve yaşantı itibarıyla birçok eksiltme, artırma, bid’at ve hurâfelere mâruz kalmıştır. Geleneksel din anlayışı, tarihin taşıdığı yanlış anlayışları da dinin aslından saymış ve tarihin (geleneğin) baskısı altında onların doğruluğuna hükmederek yaşatmaya devam etmiştir. Dinin aslını Kur’ân-ı Kerim’den ve örnek uygulamasını sahih sünnetten almayı bırakan insanlar, atalarının kendilerine taşıdığı yanlış-doğru ne varsa hepsini sorgulamadan kabul ederek hepsini “asıl din” ya da “dinin aslı” konumuna getirmişlerdir.

Doğru olmayan şeyleri gözü kapalı olarak doğru saymak ne kadar yanlış ise; doğruluğu kesin delillerle ortaya konmamış, ancak ataların ve mevcut geleneğin getirmiş olması dolayısıyla “doğru kabul edilen” şeyleri doğru saymak

1574 2/Bakara, 170, 5/Mâide,104

1575 21/Enbiyâ, 54

1576 7/A’râf, 28

1577 31/Lokman, 21

1578 9/Tevbe, 23

da o kadar yanlıştır. Bundan dolayı atalarımızın düştüğü hatalara düşmemek, inanç ve amelde “gerçekten doğru” (5/Mâide, 48) olanla hareket edebilmek için; doğrularımızı dinin aslı olan Kur’an’dan almak ve atalarımızın bize taşıdıklarını da Kur’an süzgecinden geçirmek zorundayız. Aksi takdirde farkında bile olmadan hüsrâna düşebiliriz. *“Asra andolsun ki insan hüsrân içindedir. Ancak, iman edip sâlih amel işleyen, birbirine hakkı ve sabrı tavsiye edenler hâriç.”*¹⁵⁷⁹

Ataların yolu, babalardan dedelerden devralınan din anlayışı, Kur’an ve Sünnet’e ters, hurâfe ve uydurmalarla, yanlışlarla dolu olabilir. Sırf babaların yolu diye, onların anlayışı diye bunları savunmak, bunları hak ve hakikat gibi görmek ataları kutsallaştırıp putlaştırmak, onları Allah’a ortak koşmak demektir. Bu problem, sadece eski câhiliyenin problemi değildir; her dönemde ve her yerde izlerini devam ettiren bâtil anlayıştır. Bu anlayış, bazen ecdâdı yüceltmekle, ırkçılıkla, tarihi kutsallaştırmakla ortaya çıkar; bazen gelenek, görenek, örf-âdet ve körü körüne taklitçilikle kendini gösterir; “ele güne karşı”, “başkaları ne der?”, “ben bu yaşa geldim, bunları duymadım, dolayısıyla bu yanlıştır”, “senin yaşın kaç? Sen ne bilirsin?”, “biz hocalarımızdan, babalarımızdan böyle gördük, böyle duyduk; o yüzden doğrusu budur” gibi ifâdelerle ortaya çıkar; bütün bunlar hurâfe ve bâtil inanışlar, câhiliyye mantığı olarak değerlendirilmelidir. Eski câhiliyye döneminde tevhidi çağrının önündeki en önemli itirazın bu anlayış olduğu gibi, günümüz modern câhiliyyesinde de de durum farklı değildir. Günümüzde şuurlu müslüman gençlerin sırât-ı müstakîm çizgisinde sahih İslâm’ı anlayıp inanarak yaşamalarının önündeki engellerden, belki de en büyüklerinden biri bu “atalar yolu” anlayışıdır.

KUR’ÂN-I KERİM’DE ATALAR YOLU İLE İLGİ ÂYETLER

Peygamberlerin Allah’tan getirdiği hakikate, sadece Allah’a kulluk yapma mesajına karşı müşriklerin “atalarının yolu”nu gerekçe gösterip ecdatperestlik yapmaları Kur’ân-ı Kerim’de 25 yerde gündeme getirilir. Atalarının izini takip etmelerinin, atalarının yolunu şüursuzca sürdürmelerinin ilâhî ölçüye ters olduğu gibi, akla mantığa da uygun olmadığı, geçersiz bir gerekçe, daha doğrusu şirk için bahane olduğu vurgulanır.

¹⁵⁷⁹ 103/Asr, 1-3; Mustafa Başbekleyen, Atalar Dini Üzerine, Haksöz, sayı: 12, Mart 92, s. 6-7

“Onlara (müşriklere): ‘Allah’ın indirdiğine uyun’ denildiği zaman onlar, ‘Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız’ dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyseiler? (Hidâyet çağrısına kulak vermeyen) kâfirlerin durumu, sadece çobanın bağırıp çağırmasını işiten hayvanların durumuna benzer. Çünkü onlar sağır, dilsizler ve kördür. Bu sebeple düşünmezler.”¹⁵⁸⁰

“Onlara, ‘Allah’ın indirdiğine ve Rasûl’e gelin’ denildiği vakit, ‘babalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) bize yeter’ derler. Ataları hiçbir şey bilmiyor ve doğru yol üzerinde bulunmuyor iseler de mi?”¹⁵⁸¹

“Atalar yolu”nun tevhid dâvetine engel olarak müşriklerin din olarak sarıldığı akılsızlık olduğu konusuyla ilgili olarak şu âyetlere bakılabilir: 6/En’âm, 148; 7/A’râf, 28, 70-71, 172-173; 9/Tevbe, 23-24; 10/Yûnus, 78; 11/Hûd, 45-46, 62, 87, 109; 12/Yûsuf, 39-40; 14/İbrâhim, 9-10; 16/Nahl, 35; 18/Kehf, 5; 21/Enbiyâ, 51-54; 23/Mü’minûn, 23-24, 81-83; 26/Şuarâ, 69-77; 27/Neml, 67-69; 28/Kasas, 36-37; 29/Ankebût, 8; 31/Lokman, 15, 21; 34/Sebe’, 43; 37/Sâffât, 68-74; 43/Zuhruf, 21-25; 53/Necm, 23; 58/Mücâdele, 22

ATALAR KÜLTÜ;

SOSYAL ÇEVRE VE GELENEĞİN PUTLAŞTIRILMASI

Sosyal Çevre: İnsan, her türlü zihinsel ve duygusal yapıya sahip olarak gelişmeye hazır bir vaziyette dünyaya gelir. Bu gelişim sürecini devam ettirebilmek için toplum içerisinde yaşamak ve diğer insanlardan faydalanmak zorundadır. Bu yönüyle toplumsal bir varlık olarak değerlendirilen insan; inancını, bakış açısını, her türlü değer yargısını, kimlik ve kişiliğini içinde yaşadığı toplumdan alır. Fakat belirli bir noktaya gelindiğinde toplum, insanın benliğini, irâdesini, idrâkini kuşatır, âdeta esir alır, hapseder. İnsanın, toplumun koyduğu normları aşabilmesi bir mesele haline gelir. Zira toplumlar kendi normlarını bireylere benimsetmek ve onların düşünce, inanç ve davranışlarını yönlendirmek ister. Bu, toplumun putlaşması demektir.

¹⁵⁸⁰ 2/Bakara, 170-171

¹⁵⁸¹ 5/Mâide, 104

Toplum, binlerce yıllık birimini, tecrübelerini, örf ve âdetlerini, inançlarını, değer yargılarını bireylere aktardıktan sonra, bu sosyal değer ve normların eleştirilmesine tahammül edemez, kendine mensup bireylerden mutlak itaat bekler. Bu normlar karşısında şüpheye düşülmesini bile istemez. Sosyal çevre, insanın her yönüyle gelişimine uygun bir ortam olmakla birlikte, belli bir aşamadan sonra yetersiz kalmakta, hatta fertlere alternatif tanımadığı zaman da zararlı olmaktadır. Hür düşünme ve araştırma imkânlarını ortadan kaldıran toplumsal çevre baskısı, hiçbir zaman hoş karşılanmamaktadır.

Kur'an kültürüne dayalı bir perspektiften baktığımızda, yapılarına göre iki tür toplumun varlığından söz edebiliriz. Biri normları ilâhî öğretiyeye dayalı toplumlar (İslâmî toplum/ümme), diğeri normları câhilî öğretiyeye dayalı toplumlar (câhiliye). Câhiliye toplumlarında insanı doğruluktan, iyilikten, güzelliğten uzaklaştıran bir baskı vardır. İşte böylesi toplumlarda toplumun yanlışlığına rağmen doğruyu görmek, toplumun kötülüğüne ve çirkinliğine rağmen iyiyi ve güzeli tercih etmek, söz konusu topluma ve toplumsal değerlere karşı çıkmayı, baskılara göğüs germeyi gerektirir. Ayrıca kişiliğini içinde bulunduğu toplumla özdeşleştirmiş kimseler için böyle bir durum geçerli değildir. Bunlar için, içinde yaşadıkları toplumu reddetmek kendi kişiliğini reddetmek gibi imkânsızdır. Bu tip insanlar ilâhî bir mesajla, hak sözle karşılaştıklarında kendilerine göre bir değerlendirme yapma yeteneklerini işlevsiz hale getirmişlerdir. Böyle bir durumda zihinlerinin ilk çağrıştırdığı şey, içinde yaşadıkları toplumun yaklaşımlarıdır. Doğru da olsa yanlış da olsa toplumun reddettiği her şey, toplumun bireylerince kabul edilemezdir; bu toplumun yazılı olmayan yasasıdır/nassıdır.

Hak bir sözle, ilâhî bir mesajla câhiliye toplumunun karşısına çıkanlar şu tür sorulara muhâtap olurlar: “Bu kadar insan bilmiyor da sen mi biliyorsun? Bunca insan yanlış yolda da, sen mi doğru yoldasın, yani bu kadar insan aldatıldığının farkında değil de, bunu bir sen mi fark ettin? Daha senin yaşı kaç? Biz bu yaşa kadar atalarımızdan buna benzer bir şey duymadık, böyle bir şey görmedik...”

Evet, bu kimselerin anlayışına göre iyi ve doğru, çoğunluğun kabul ettikleridir. Peki, nedir çoğunluğun özellikleri? Kur'ân-ı Kerim, çoğunluğun “yoldan çıkmış, fışk ehli”¹⁵⁸², “vahiy bilgisine karşı ilgisiz”¹⁵⁸³, “Allah'ın verdiği sayısız ni-

1582 5/Mâide, 59; 7/A'râf, 102; 9/Tevbe, 8

1583 7/A'râf, 187; 12/Yûsuf, 21; 30/Rûm, 6; 34/Sebe', 28

metlere nankörlük eden”¹⁵⁸⁴ ve “kâfir”¹⁵⁸⁵ kimseler olduğunu belirtir. *“Muhakkak ki Biz, bu Kur’an’da insanlara her türlü misali, çeşitli şekillerde anlattık. Yine de insanların çoğu küfürden/inkârcılıktan başkasını kabullenmediler.”*¹⁵⁸⁶ *“Andolsun ki eski milletlerin çoğu dalâlete düştü.”*¹⁵⁸⁷ *“Sen iman etmelerine düşkün olsan bile yine de insanların çoğu iman edecek değillerdir.”*¹⁵⁸⁸ *“Elif Lâm Mîm Râ, Bunlar Kitab’ın âyetleridir. Sana Rabbinden indirilen haktır, fakat insanların çoğu iman etmezler.”*¹⁵⁸⁹

Kur’an ölçülerine göre itikadî ve ahlâkî açıdan olumsuz kimlik taşıyan, normları câhiliye esaslarına göre belirlenmiş toplumlar, çoğunluğun câhil, gâfil ve kâfir olması sebebiyle insanları Hak yoldan saptırabilecek bir etkinliğe sahiptir. Yüce Allah konu üzerinde mü’minlerin dikkatini çekecek uyarılarda bulunur: *“Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan; seni Allah’ın yolundan saptırırlar. Onlar zandan başka bir şeye tâbi olmaz, yalandan başka söz de söylemezler.”*¹⁵⁹⁰ Bu âyet, aynı zamanda, hakkın tek, bâtıl-
ların ise birden fazla olduğuna, yerküre üzerinde yaşayanların çoğunluğunun da kâfirler topluluğuna mensup olduğuna işaret eder. İnsanın bâtıl inançlara mensup toplumla etkileşiminden genellikle bâtıl inançlar doğar. Her insanda çoğunluğa ayak uydurma, çoğunluğun beğenisini kazanma eğilimi, çoğunluk tarafından dışlanma korkusu vardır. İnsanın içerisinde yaşadığı toplum inanç açısından Tevhid üzere ise, toplumun yapacağı etkileme olumlu olur. Fakat toplum dalâlet ehli insanlardan oluşuyorsa etkileşim de bu doğrultuda olacaktır, dalâlet ehli toplum, inkâr motivi işlevini görür. Bu durumda İslâm, çoğunluğun değer yargılarına değil, Kur’an öğretilerine itibar etmeyi öngörür.

Bireyin kimlik ve kişiliğinin oluşmasında çoğunluğun, yani sosyal çevrenin rolü inkâr edilemez. Sosyal çevre, doğrudan doğruya olmasa bile, dolaylı olarak etkide bulunur. İslâmî açıdan bozuk bir çevre, öncelikle ruhu bozar. Ve bozulan ruhî ortamda, kutsal duyguların, yüce düşüncelerin gelişimi zayıflar, âdi düşünceler güçlenir, bayağı duygular revaç bulur. Böyle bir ortamda kişinin inkâra düşmesi kolaylaşır. Hatta olumsuz sosyal çevre, bireyin inkârcılığının bir motivi olur.

1584 2/Bakara, 243; 7/A’râf, 17; 12/Yûsuf, 38; 40/Mü’min, 61

1585 12/Yûsuf, 103; 13/Ra’d, 1; 17/İsrâ, 89

1586 17/İsrâ, 89

1587 37/Sâffât, 71

1588 12/Yûsuf, 103

1589 13/Ra’d, 1

1590 6/En’âm, 116

ATALAR KÜLTÜ

Her doğan insan, bir toplum içerisinde, o topluma özelliğini veren kültür ortamı içerisinde bulur kendisini. Birey kültür ortamıyla başlattığı etkileşim sürecini bir ömür boyu devam ettirir. Fertler bir yandan mevcut kültürle hayatlarını şekillendirirken, diğer yandan bu kültürü yeni yetişen nesle aktarma uğraşına girerler. Başta yetişen nesil olmak üzere bütün toplum bireyleri kültür ortamına adapte olmaya çaba harcarlar. Zira sosyal bir varlık olan insan, doğal olarak, önceki nesillerin devretmiş olduğu fikirleri, inançları, davranış kalıplarını benimser, sahiplenir. Sahiplenilen bu sosyal normlar nesiller boyu sürekliliğini korur. Geçmiş nesilden alınan sosyal normların en belirgin özelliği süreklilik arz etmesi ve sürekliliği sağlayan ataların üstünlüğü fikridir.¹⁵⁹¹

Kültürün insana kazandırdığı normlardan insanın bir anda sıyrılması, onları terk etmesi oldukça zor bir iştir. Bu tür değerler önceki nesillerden miras alınmış ve bireylerin benliğine ayrılmamacasına yerleşmiş, onların kişiliklerinin bir parçası olmuştur. Aynı şekilde toplumda bâtıl inançlar, kötü alışkanlıklar hâkim olunca, bu insanları atalarından taklit yoluyla devraldıkları bu inanç ve alışkanlıklardan uzaklaştırmak, ayırmak imkânsız gibidir. İşte toplumun yapısını oluşturan bâtıl inanç ve kötü davranışlar insanları hakikatleri idrâk etmekten ve hakka itaatten alıkoyan en önemli sosyal motivlerden birisidir. Bireyin içinde yaşadığı câhiliye toplumunun normları, insandaki inanma kabiliyetinin uyanmasını ve gelişmesini engelleyen etkili bir perdedir. Kur'ân-ı Kerim bu toplumsal yapıyı Hakk'ın tezâhürüne en büyük engel kabul etmiş; akîl incelemeyi, delillere sarılmayı, bilinçli ve insanca yaşamayı önermiştir.

*“Onlara: ‘Allah’ın indirdiğine uyun’ dendiğinde: ‘Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız, derler. Ya şeytan, onları alevli ateşin azâbına çağırıyor idiyse?!’”*¹⁵⁹² Eski atalarına tapıyor olmalarının hiçbir aklî dayanağı yoktur.¹⁵⁹³ Saf, katıksız mücerret taklide yöneliyorlar.¹⁵⁹⁴ Öyle bir taklit ki, taklit ettikleri şey doğru mu, yanlış mı bunun üzerinde hiçbir şekilde düşünmüyorlar. İnsan bir şeyi taklit edebilir, fakat bir yandan da onu sorgular veya taklit etmeden önce üzerinde düşünür. Fakat kâfirler kendilerine gelen ilâhî mesajı kabul etmedikleri gibi, taklit ettikleri gelenek ve değerlerin doğru olup olmadığı üzerinde düşünmek de istememişlerdir.

1591 Mustafa Armağan, Gelenek, Ağaç Y. s. 19

1592 31/Lokman, 21

1593 İbn Kesîr, III/458

1594 Şevkânî, Fethu'l-Kadîr, IV/241

Câhiliye toplumlarında gelenekçi anlayış, geçmişin tartışılmasına, atalardan miras alınan sosyal normların analiz edilmesine ve seçmeciliğe tâbi tutulmasına karşı çıkar: *“Onlara (müşriklere): ‘Allah’ın indirdiğine uyun’ denildiği zaman onlar, ‘Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız’ dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyeler?”*¹⁵⁹⁵ Kur’an’a, Peygamber’in getirdiklerine tâbi olmaları istendiğinde atalarını taklitle yetinmişlerdir.

Taklitçilik, şirkin ayrılmaz niteliklerinden birisidir. Kur’ân-ı Kerim, ataları taklit ve onlara uyma bahanesiyle dünya ve âhiretle ilgili hakikatleri inkâr etme anlayışını pek çok âyette değişik vesilelerle kınar. *“Yoksa bundan önce onlara bir kitap verdik de ona mı tutunuyorlar? Hayır! Sadece, ‘biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izinde gidiyoruz’ derler. Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıkları: ‘Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız’ derlerdi. ‘Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din)den daha doğrusunu getirmişsem (yine mi bana uymazsınız)?’ deyince, dediler ki: ‘Doğrusu biz, sizinle gönderilen şeyi inkâr ediyoruz.’ Biz de onlardan intikam aldık. Bak, yalanlayanların sonu nasıl oldu?”*¹⁵⁹⁶

Aynı zamanda atalar kültü, tarihin belli bir dönemiyle belli nesille sınırlı olmayıp, sosyal etkileşim kuralı gereği nesilden nesile geçerek süreklilik özelliği gösterir: *“Bizden önce babalarımız Allah’a şirk/ortak koşmuştu, biz de onlardan sonra gelen bir nesiliz, işleri bâtil olanların yaptıkları yüzünden bizi helâk mı edeceksin?”*¹⁵⁹⁷

Kur’ân-ı Kerim, her inanç ve davranışta delile başvurmayı öngörürken, müşrikler inanç ve davranışlarında atalarını taklit etmeyi ölçü almışlardır. *“İbrâhim sordu: ‘Nelere tapıyorsunuz?’ Onlar: ‘Putlara tapıyoruz. Onlara bağlanıyoruz.’ ‘Çağırdığınız vakit sizi duyuyorlar mı? Yahut size bir fayda ve zarar verirler mi?’ ‘Hayır, ama babalarımızı da bu şekilde bulduk.”*¹⁵⁹⁸ Müşrikler putların geçerliliğini geleneğe bağlıyorlar. Delil yerine taklitçiliği tercih etmeleri, şirkte kalmanın motivi olup, aynı zamanda Allah’a ortak koşanların düşünce esasını teşkil eder.

1595 2/Bakara, 170

1596 43/Zuhruf, 21-25

1597 7/A'râf, 173

1598 26/Şuarâ, 70-77

Atalardan miras olarak alınan sosyal normların ve bunlara bağlılığın en olumsuz tarafı, toplumun yahut bireyin hidâyete ermesi için bir aşama olan sosyal veya bireysel değişimi engelliyor olmasıdır. Meselâ, câhiliye toplumlarını hidâyete çağıran, onlarda bir değişim süreci başlatmak isteyen bütün peygamberler bu sosyal motiv ile karşı karşıya kalmışlardır. Geçmiş üstün görme ve beğenme duygusu, sosyal değişme karşısında kalan toplumlarda sıkça görülen bir olaydır. Çünkü âdetlerine bağlı olan toplumlar değişiklikten rahatsız olur. Fakat bu durum âdetlerin niteliğine göre de değişiklikler arz eder. Kendisine veya geçmişine kusur isnad etmek, insana zor gelir. Dolayısıyla önceden beri yürürlükte olan çok sayıdaki âdetlerden insanı vazgeçirmek güç bir meseledir. Özellikle köklü bir geçmişe sahip toplumların, yıllar öncesi, hayat normlarının bir birikimi olan geleneksel yapıyı değiştirmenin kolay olmadığı görülüyor. Çünkü söz konusu geleneksel yapı toplum bireylerinin tamamının katılımıyla bir kültür birikimi meydana getirmiştir. İşte toplum vicdanında kemikleşen bu dâhilî geleneksel yapıyı değiştirmeyi başaran, aynı zamanda toplumu ilâhî geleneğe dâvet eden İslâm olmuştur.

İslâm'ın ilk dönemde değiştirmeyi başardığı toplumun geleneksel yapısı içerisinde dinin konumunu incelediğimizde, dinî inanç ve davranışların samimi bir insan ifadesi olmadığı, körü körüne atalara bağlılık olduğu görülür. Psiko-sosyal açıdan bir değerlendirme yapıldığında, İslâm öncesi Araplarda put-perestliğin gerçek mânâda bir "din" olmaktan ziyade, kutsallaştırılmış geleneklere bağlı ve bir dereceye kadar sosyal düzeni sağlayan davranış kuralları olduğu sonucuna varılır. Câhiliye devri Araplarında "din" ferde göre değişen bir inanç olmaktan çok, kolektif kabile şuurunun davranışlar şeklinde tezâhür eden bir görüntüsüdür; realitenin üstünde sadece vicdana hitap eden bir duygu veya düşünüş biçimi değildir. Kısacası inanç, sosyal çevrenin empoze ettiği bir davranış şekliydi. Rasyonel değerlendirmelerden uzak, körü körüne robotvari mekanik bir taklitçilik geçerliydi. Önemli olan atalara bağlı kalarak örf ve âdetlere uygun şekilde hareket etmekte.

Özellikle İslâmî tebliğin Mekke devrinde nâzil olan âyetler, İslâm öncesi Arap toplumunun din anlayışına ışık tutmaktadır.

*"De ki: 'Allah'ı bırakıp da taptığınız putlarınıza hiç baktınız mı? Yeryüzünde yarattıkları nedir? Bana göstersenize.' Yoksa onların Allah'la ortaklığı göklerde midir? Yoksa Biz onlara kitap verdik de ondaki delillere mi dayanırlar? Hayır! O zâlimler, birbirlerine sadece aldatıcı söz söylerler."*¹⁵⁹⁹

“(Ey inkârcılar!) Şimdi Lât, Uzzâ ve bundan başka üçüncüleri olan Menât’ın ne olduğunu söyler misiniz? Bunlar (bu putlar), sizin ve babalarınızın taktığı adlardan başka bir şey değildir. Allah onları destekleyen bir delil indirmemiştir. Onlar sadece zanna ve nefislerinin hevâsına (canlarının isteğine/arzusuna) uymaktadırlar.”¹⁶⁰⁰

“Âyetlerimiz onlara apaçık olarak okunduğu zaman; ‘Bu adam sizi babalarınızın taptıklarından alıkoymaktan başka bir şey istemiyor’ derlerdi. ‘Bu Kur’an düpedüz bir uydurmadan başka bir şey değildir’ derlerdi. Hak, inkâr edenlere geldiğinde, onun için; ‘bu apaçık bir büyüdür’ demişlerdi.”¹⁶⁰¹

Kur’ân-ı Kerim’in ısrarla, hidâyetin önüne bir engel olarak dikilen atalar kültü üzerinde durduğunu görüyoruz. Kur’an’da en çok üzerinde durulan inkâr motivi olan atalar kültü, inkârın tarihî sebebi de sayılabilir. Gelenekçi toplumlar, bâtil değer yargılarına son derece bağlı ve yeniliğe kapalıdırlar. Aslında her toplum bu özelliğe az çok sahiptir. İnsanların gelenek ve göreneklerinden vazgeçip yeni düşünceleri kabul etmeleri zor bir iştir. Özellikle toplumun yaşlı kesiminde eskiye bağlılık hissi gençlerden daha güçlüdür. Atalarından devraldıkları gelenek ve değerleri körü körüne izleyenler, bu gelenekleri uyulması gerekli bir otorite olarak kabul ederler. Geleneklerin otoritesini benimsemiş olmak Allah’ın otoritesini benimsemeye engel olur.¹⁶⁰²

Günümüzün din kültürü ve din içerikli ihtilâf ve tartışmalar konusunda biri ifrat, biri tefrit iki bâtil çizgi göze çarpmaktadır. Bir tarafta geleneği ve içinde çeşitli bid’atlar, hurâfeler, isrâiliyat öğeleri bulunan geleneksel din anlayışını (içine bolca bâtil karışmış, dolayısıyla hak olmaktan çıkmış, hak görünümündeki sentezi) bağnazca savunan dindar görünümlü insanlar; diğer tarafta bunlara tepki olarak çıkan, İslâm dışı çevrelerce, düzen ve medya tarafından destek gören ve gittikçe yaygınlaşma eğilimindeki modernist ve reformcu din anlayışı. Bize düşen, hakkı hak bilerek, ona hiçbir bâtili karıştırmadan, eğer karıştırılmışsa Kur’an ve sahih sünnet ölçeğiyle yeniden ayıklayarak katıksız, hurâfelerden arınmış, atma ve katmalardan arınmış “hâlis din”e sahip çıkmak, “hak üzere”, orta yol olan sırât-ı müstakîm çizgisinde yaşamaktır.

1600 53/Necm, 19-20, 23

1601 34/Sebe’, 43

1602 Abdurrahman Kasapoğlu, Kur’an’da İman Psikolojisi, Yalınz Kurt Y., s. 202-211

HURÂFE

Hurâfe; Dinde olmadığı halde dindenmiş gibi uydurulup anlatılan hikâye ve rivâyetlere verilen adıdır. Bu çeşit rivâyetler ve hikâyeler tümüyle uydurma, hatta bir kısmı saçma sapan olduğu halde, tarih boyunca dine mal edilmiş, dinî bir kılıfla sunulmuşlardır.

Hurâfeler, dilden dile veya kitaplar aracılığıyla anlatılan rivâyetlerdir. Bunların sağlam bir asılları yoktur, yani uydurma şeylerdir. Ancak dinî bir motifle, dine mal edilerek anlatılır. İşin önemli olan yanı da burasıdır. Hurâfeler yalnızca hikâye olsa, üzerinde durulmaz. Hikâye ve masal, her yerde her zaman anlatılabilir, yazılabilir. Ancak, uydurma ve yanlış oldukları halde bunlara dinî bir maske takılır, İslâmî bir kılıf giydirilirse, o zaman iş değişir. Çünkü bu tür rivâyetler müslümanların saf inancına zarar vermektedir.

Müslümanlar arasında dolaşan yanlış unsurların bir kısmı, yahûdi ve hıristiyan kaynaklarından aktarılmışlardır. Bunlara 'İsrâiliyyât' denilir. Bir kısmı, dinden olmadığı halde dine sonradan sokulan bid'atlerdir. Ki bunlar, uydurma oldukları halde, çok önemli dinî ibâdetler gibi algılanır ve yapılır. Bir kısmı, halk arasına yerleşmiş bâtil, yani yanlış, İslâm dışı inançlardır. Hurâfeler, İslâm gerçekleriyle bağdaşmayan bâtil inanışlar, uydurma hikâyeler ve çarpık davranışlardır.

Hurâfeler, bir taraftan müslümanların inançlarına zarar verirken bir taraftan da başkalarının, yeni yetişen nesillerin İslâm hakkında yanlış fikre sahip olmalarına sebep olur. Hurâfelerle örülmüş bir din, günümüzün gerçeklerinin çoğuyla bağdaşmaz. Hâlbuki İslâm, kâinattaki kevnî gerçeklerle uyduğu gibi, her çağın ve her ülkenin insanına hitap etmektedir.

Günümüzde birçok felsefî, siyasî ve iktisadî düşünce, birçok tavır ve anlayış da birer bilimsel gerçek, birer değişmez inanç ilkeleri gibi sunulmaktadır. Hâlbuki bunların çoğu, gerçekliği kesinleşmemiş teori, zan ve kuruntudan ibârettir veya kişilerin kendi görüşleri, ya da zamanla modası geçecek hususlardır. Bunların pek çoğu müslümanların saf inancını bozacak özelliktedir. Bunlara 'modern hurâfeler' dememiz mümkündür. Müslümanlar, hangi adla ve hangi kılıfla sunulursa sunulsun, her türlü hurâfeye karşı dikkat etmek zorundadırlar.¹⁶⁰³

1603 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s. 279

Dinimize göre, İslâm imanı dışında kalmış kişi dalâlettedir/sapıktır. Müslümanı doğru yoldan, yani sırât-ı müstakîmden uzaklaştıracı, sapıklığa çağırıcı üç ana sebep vardır: Şeytan, ehl-i kitap (yahûdi ve hristiyanlar), bid'at ve hurâfeler. Bid'at ve hurâfeler, farkına vardırmdan doğru yoldan uzaklaştırmıcılıkları dolayısıyla, en az önceki iki sebep kadar, hatta onlardan daha etkili yanıltıcı ve sapırtıcıdır. Bunların müslümanlar için arz ettikleri tehlikeye ve sünnetin yaşanması gereğine Peygamber Efendimiz birçok hadis-i şeriflerinde dikkat çekmiştir.

Sağlıklı bir İslâmî yaşayış için, önce sağlam inanç esaslarına ve bunlara bağlı bir ibâdet hayatına sahip olmanın, sonra da ciddî, bilinçli ve sürekli bir denetimle, yozlaşmaya yardımcı olacak hurâfe ve bâtil inanışlara kapılmamanın, körü körüne taklitçiliği terk etmenin, çevre, toplum ve ecdattan devralınan anlayışı Kur'an ve sünnet ölçüsüne vurmada doğru kabul etmemenin önemi inkâr edilemez.

Bilindiği gibi hakikatin zıddı olan hurâfe, aslı esası olmayan, uydurulmuş, saf ve doğru inançlar arasına katılmış, bazı zaman ve mekânların uğuru veya daha çok uğursuzluğu ile ilgili olarak dillerde dolaşan abartılmış hikâyelerden, efsâne ve kerâmet adı altında uydurmalarla ibârettir. Bâtil inanışlar da bu asılsız söylentilere inanmak ve gereğine göre hareket etmek demektir. Her devirde, her toplumda az-çok, ama mutlaka görülen hurâfe ve bâtil inanışlar, toplumların ortak derdi olarak daima gündemde kalmış önemli bir konudur. Hurâfe ve bâtil inanışların bu derece insanlığın başına dert olmasında genellikle câhillik, alışkanlık, gelenek-görenek, propaganda, çıkar hesapları/istismarlar ve kişisel zaafılar etkili olmuşlardır.

Öte yandan hurâfeler ve bâtil inanışlar daha çok sağlık, ihtiyaç ve gelecek hakkında önceden bilgi sahibi olmak gibi belli bazı konularda ve özellikle kadınlar arasında yaygındır. Kadınlardan nice kültürlüler bile, bâtil itikatlara ve inanılmayacak şeylere inanmaya meyillidirler. Geçim şartlarının düzeltilmesi, sağlık hizmetlerinin yeterince yerine getirilmesi gibi sosyo-ekonomik tedbirlerle hurâfe ve bâtil inanışların ortadan kaldırılabileceği görüş ve iddiâsı, modern ve ileri kabul edilen toplumlarda da (ülkemizdeki batılı kültürle yetişmiş ve ekonomik yönden halk ortalamasının üzerinde yaşayan sosyete çevrelerinde de) çeşit çeşit hurâfe ve bâtil inanışlara rastlanması gerçeği karşısında büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Bu durum hurâfe ve bâtil inanışların ekonomik olmaktan çok kültürel, daha doğrusu sahih iman/inançla ilgili itikadî bir mesele olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim, dinler tarihi bize

göstermektedir ki, insanlar tarihin çeşitli dönemlerinde doğrudan uzaklaşmışlar, birtakım yaratıkları kutsallaştırıp ilâhlaştırmışlar, hurâfe ve bâtil inanışların tutsağı olmuşlardır. Bütün bu dönemlerde Allah, rahmetiyle muâmele etmiş, peygamber ve kitap göndererek, insanlığı boş ve asılsız, zararlı inanç ve tapınmalardan kurtarmaya, dünya ve âhirette huzurlu kılmaya çağırmıştır. Hak dinin peygamberler aracılığı ile verdiği bu ciddî savaşa tevhid mücâdelesini denilir.

Tevhid mücâdelesini, putperestlerle mücâdele demek olduğu kadar, asılsız kabuller, yanlış uygulamalar, yani hurâfe ve bâtil inanışlarla da mücâdele demektir. Kur'an ve Rasûlullah da aynı şartlar içinde zuhur etmiş ve aynı mücâdeleyi naklî olduğu kadar, en aklî ve mantikî metodlarla da en başarılı şekilde yürütmüştür. Bunun tarihî kanıtı, "câhiliyye devri" diye bilinen İslâm öncesi dönemin kokuşmuş ortadoğu toplumlarının, Kur'an ve Sünnete uydukları süre içinde dünya toplumlarınca özlem ve gıpta ile izlenen İslâm medeniyetini gerçekleştirmiş olmalarıdır.

Ne var ki, bu kültürel hastalık (hurâfe ve bâtil inanışlar), Kur'an ve Sünnet çizgisini unutan, o anlayış ve yaşayışı yozlaştıran değişen düzen ve toplum şartları içinde yeniden kendini göstermiş, giderek gelişen boyutlarla günümüze kadar gelmiştir.

Hurâfe ve bâtil inanışların hemen hepsinin temelinde ecdâda/atalara bağlılık, ateş, su, orman ve ağacı kutsal kabul etmenin derin izlerinin bulunduğu bir vâkıdır. Bazı yaratıklarda (özellikle ölmüş kişilerde, onların yatırlarında) üstün güç ve nitelikler görerek, onların yakınlığını elde etmek için onlara belli zamanlarda kurbanlar sunmak gibi sapıklıklar, insanlığın tarih içinde sıkça görülen büyük yanılgısı olmuştur. Kendilerini bu fecî yanılgıdan kurtarmaya çalışan peygamberleri ve onların izindeki mü'minleri "uğursuzluk sebebi" olarak suçlayan toplumlar bile görülmüştür. Hatta İslâmiyetin getirdiği en muazzam gerçekleri "öncekilerin uydurmaları, masalları" diye, hurâfeler ve bâtil inanışlar adına mahkûm etmek isteyenler çıkmıştır. Günümüzde de saplandıkları hurâfe ve bâtil inanışları ölesiye savunanlar görülmekte, kendilerini uyarıp karşı çıkanlara, kendi vasıfları olan "yobaz" ve "sapık" gibi ithamlarla saldıranlara rastlanmaktadır. Hiç kuşkusuz, bu davranışın temelinde bütün karanlığı ve korkunçluğu ile derin bir cehâlet/câhiliyye bulunmaktadır. Dinimizin, insan fıtratına/özüne ve gerçeğine en uygun inanç esasları, ibâdet ve ahlâk ilekleri ve bunlara dayalı en olgun ve medenî uygulamaları konusunda yeterli bilgiye sahip olan, İslâm'ı aslına uygun şekilde tanıyan kişilerin, böylesi olumsuz

davranışları sergilemesi düşünülemez. Çünkü bilgi güçtür, aydınlıktır, gerçeği tanımaktır; bilgi gerçek anlamıyla vahiydir, haktır, hakkı/İslâm'ı kabul edip teslimiyettir.

Toplumun hangi kesimine mensup olursa olsun, yeterli ve sağlıklı dinî bilgisi olmayan ve inanç boşluğu içinde bulunan kişilerin, hurâfe ve bâtil inançlara kapılmaları daha kolay olacaktır. Çaresi ise, bütünüyle toplumu, yeterli ve sağlıklı bir din bilgisine sahip kılmaktır. Hurâfe ve bâtil inanışların en büyük zararı, önce onlara kapılanlara dokunur. Çünkü hurâfe ve bâtil inanışlar, kişileri farkına vardırılmadan doğru yoldan ayırır. Onlar, iyi bir şey yapıyoruz diye avunurlarken bir de bakarlar ki, gerek inanç olarak gerek davranış olarak, inandıklarını söyledikleri dinin gerçeklerinden uzaklaşmışlar. Çünkü Sevgili Peygamberimiz'in bir hadis-i şeriflerinde buyurdıkları gibi, her bid'at ve hurâfe dalâlet/sapıklık sebebidir: *"Sözlerin en güzeli Allah'ın kitabı; yolların en doğrusu Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötü ve zararlısı, dinden olmadığı halde sonradan uydurulup dine sokuşturulanlardır. Böyle uydurulmuş her şey bid'attır, hurâfedir. Her bid'at da dalâlettir/sapıklık sebebidir."*¹⁶⁰⁴

Öte yandan, hurâfe ve bâtil inanışlar; inanma, kulluk, takdir ve vefâ duygularının kötüye kullanılması demek olduğundan toplumda kavram ve değer kargaşasına yol açarlar. Hak ile bâtı (doğru ile eğri) birbirine karışır. Özellikle, toplumda yaygınlaşmaları halinde bu asılsız inanç ve uygulamalar "kurunun yanında yaşın da yanması" gibi, yeterli dinî bilgisi olmayan kişiler tarafından, dine ait bazı esasların da hurâfe ya da bâtil inanış olarak görülmesine ve tenkit edilmesine sebep olurlar. Böylece "dindarlık" yaptıklarını sananlar, gerçek dinî esasların tenkidine yol açmış olmanın sorumluluğunu da yüklenmiş olurlar. Unutulmamalıdır ki herhangi bir kötülüğe sebep olmak, o kötülüğü işlemek gibi sorumluluk doğurur.

Hurâfe ve bâtil inanışlara kapılmış kişilerin büyük bir kısmı, bu durumlarına "dindarlık", bunlara karşı çıkılmasına da "itikatsızlık, inançsızlık, sapıklık" damgasını vururlar. Oysa, iyi bilinmesi gerekli olan bir gerçek vardır: Dinin kabul etmediği anlayış ve uygulamalarla dindarlık olmaz. Dindarlık, ancak dinî olanı, dinden olanı dince kabul ve emredileni, emredildiği şekil ve şartlarda yerine getirmekle mümkündür. Bu yüzden dindarlık sanarak hurâfe ve bâtil inanışlara kapılmak, cennet sanarak cehenneme yönelmektir.

1604 Müslim, Cum'a 43; Ebû Dâvud, Sünnet 5; Nesâî, İydeyn 22; İbn Mâce, Mukaddime 7

Hurâfe ve bâtil inanışlara kapılmış kişiler, ikaz edildikleri, uyarılmak istendikleri zaman, genellikle, kendileri gibi düşünen ve yaşayanların çokluğunu, atalarından böyle gördüklerini öne sürerek, yanlışlarını savunmaya kalkarlar. Çoğunluğu veya atalarının yolunu yanlışın doğru, hurâfenin hakikat sanılmasına gerekçe yapmaya çalışırlar. Değil çoğunluğun, bütün bir toplumun ve mezarlarındaki ölülerin tümünün bile yanlış ve hurâfe üzerinde birleşmesi, onun niteliğini değiştiremez, hurâfeyi hakikat yapamaz. Gerçeğin ölçüsü, sadece gerçektir/haktır. Gerçek, Kur'an'da belirtildiği gibi Allah'tan gelendir/vahiydir: *“Hak ve gerçek olan, Rabbinden gelendir. Sakın kuşkulananlardan olma.”*¹⁶⁰⁵

Tüm belâların anası olan cehâletin sosyal bir belirişi olan hurâfe, dinde yozlaşmanın besleyici zeminini oluşturan sinsi ve zehirli bir musîbettir. Halk kitlelerini perişan eden bulaşıcı bir hastalık olmasına rağmen asırlardır hiç kimse onu tümüyle etkisiz kılma başarısını gösterememiştir. Ocakları batıran, ama yine de peşinden gidilen rezil bir yosmaya benzer hurâfe. Yıkıcı ama câzibeli, zehirleyici ama tatlı...

Hurâfenin ana ocağı İsrâiliyattır; öncelikle ve özellikle yahûdilik. Onu hristiyanlık izler. Ehl-i kitap geleneği, bir anlamda hurâfeler geleneği gibidir. Bu gelenek nazar boncuğundan muskacılığa, falcılıktan cinciliğe, melek kanadı saymaktan şeytan/cin çıkarmaya kadar akla gelebilecek tüm hurâfe çeşitleriyle doludur.

İsrâiliyât tahribi, hurâfe yığınının omurgasını oluşturmaktadır. İsrâiliyyât denilen ehl-i kitap hurâfeciliğini, özellikle yahûdilik yoluyla bünyesine aktaran müslümanların yanlış kültürü, daha sonra buna hristiyan, Sasani, Hint, Eski Yunan ve nihâyet Türk-Şaman kabullerini de ekleyerek iyice hurâfe okyanusuna dönüşmüştür. Şamanizm gibi yarı pagan, yarı mistik bir dinin oluşturduğu kolektif bir şuuraltına sahip bulunan Türk insanı, İslâm'ı kabul ettiğinde, bu sayılan hurâfelerin ilk dördünü, girdiği yeni dinle birlikte sîneye çekmekle kalmadı, ona kendi Şaman kaynaklı hurâfelerini de, ufak kılık değiştirmelerle ekledi. Ve bir zaman geldi ki, Türk insanı için din hayatı, bir tür hurâfeler hayatı oluverdi.

Hurâfe, bunamak anlamındaki hâref kökünden türemiş bir kelimedir. Kitleleri bunamaya iten bir hastalık olduğu için bu toplumsal illete hurâfe denmiştir.

1605 2/Bakara, 147; İsmail Lütfi Çakan, Hurâfeler ve Bâtil İnanışlar, Marifet Y. s. 11-18

İbn Manzûr hurâfeyi, “yalan sözün tatlı geleni” diye tanıtır.¹⁶⁰⁶ Demek oluyor ki hurâfede, tüm tutarsızlığa rağmen, dinleyene tatlı ve çekici gelen bir yan bulunmaktadır. Belki de hurâfeyi yaşatan, insanoğlundaki tatlı söze aldanma şeklinde tecellî eden akıl almaz ahmaklıktır.

Batı dillerinde, Latince bir kök olan superstitio’dan türeyen superstition kelimesiyle karşılanan hurâfe, bu dillerdeki ortak kabule göre de mantık dışı, temelsiz, boş, aldatmaca, büyü türünden inanç ve kabul demektir. Bu sözcük, aynı zamanda ataların kabullerinden gelen akıl dışı anlayışları da ifade eder. Larousse’a göre, hurâfede “mesnetsiz, saçma yükümlülük”, belirgin niteliklerden biridir.

HURÂFE-ATALAR DİNİ İLİŞKİSİ

Kelimenin kökünde, eski halk inançları anlamları da vardır. Bu demektir ki, hurâfecilikte, eski kabullerin yeni anlayışlar içinde sürdürülmesi önemli noktalardan biridir. Kur’an’ın ecdat kabullerini dokunulmaz kılmayı putperestliğin bir belirişi olarak gösteren konumuzla ilgili âyetlerini hatırlamalıyız. Hurâfenin omurga noktalarından biri, eski ataların kabullerini yeni zamanda yaşatmaktır. Kur’an 25 âyetinde şirkin bir belirişi olarak gösterdiği ataların âdet ve geleneklerini kutsallaştırmayı hurâfe sebebi kaynaklardan biri olarak ortaya koyar. Ecdatperestliğin temel sloganı, peygamberlerin temel kanıtına bir karşılık olarak gösterilmiştir. Peygamberler diyor ki: *“Eğer doğru sözlüler iseniz delilinizi getirin!”*¹⁶⁰⁷ Yine peygamberler diyorlar ki: *“Eğer doğru sözlüler iseniz bana ilimle haber verin!”*¹⁶⁰⁸ Şunu da söylüyor nebîler: *“Eğer doğru sözlüler iseniz haydi kitabınızı getirin!”*¹⁶⁰⁹ Bu isteğe, hurâfeci şirkin verdiği cevap şudur: *“Eğer doğru sözlüler iseniz bize atalarımızdan kanıt getirin!”*¹⁶¹⁰ Veya şöyle söylüyorlar: *“Şu dediğinizi biz, önceki atalarımızdan duymadık.”*¹⁶¹¹

Hurâfe zehrinin kimliğiyle onun panzehirinin kimliğini birer cümlede böyle-sine ihtişamla anlatmak, ancak Kur’an kelâmının başaracağı bir hârika olabi-

1606 Lisânü’l-Arab, H-r-f maddesi

1607 2/Bakara, 111

1608 6/En’âm, 143; 46/Ahkaf, 4

1609 37/Sâffât, 157

1610 44/Duhân, 36; 45/Câsiye, 25

1611 23/Mü’minûn, 24; 28/Kasas, 36

lirdi. Bu kelâm hârikasından biz şunu öğreniyoruz: Hurâfecilik ve atalar yolunu körü körüne taklit; bir ilimsizlik, kitapsızlık, kanıtsızlık illetidir ki insanı kör ve sersem ederek ataların fosillerine, ete-kemiğe tutsak hale getirir.

HURÂFE-ÜMNIYYE İLİŞKİSİ

Çoğulu “emânî” olan ümniyye kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de bir yerde tekil, beş yerde çoğul olmak üzere toplam 6 yerde geçmektedir. Fiil halinde kullanımı ise bunun iki katından fazladır. Kur’an bu kavramı, kitap kavramına karşı bir olumsuzluğu ifade için kullanmaktadır. Karşıtlık şöyle verilmektedir: **“Kitabı bilmezler, sadece emânî bilirler...”**¹⁶¹² Ehl-i kitap dediğimiz yahûdi ve hristiyanlarla müslüman kitlelerin emânîsinden şikâyet edilmekte, meselelerin bu emânîlerin hiçbirisiyle çözülemeyeceği belirtilmektedir. Çözüm; Kitap, ilim ve eylem ile olacaktır.¹⁶¹³

Kitab’a, yani ilim ve delile karşı konmuş bulunan emânî, aslı-esası olmayan şey, yalan, sanı, ne dediğini anlamadan okumak anlamlarındaki ümniyye kelimesinin çoğuludur. Ümniyye, takdir etmek (ölçü tutturmak) anlamındaki meny kökünden türemiştir. Meny sözcüğündeki takdir, daha çok sanı, hayal ve kuruntuya dayanarak yapılan tahminler için kullanılır. Bu yüzdendir ki meny, genellikle gerçeğe dayanmayan hayalî tasavvurlar ve tasarımları ifade eder. Bu kökten gelen “temennâ” fiili, “yalan söyledi” anlamındadır. Buradan hareketle Mücâhid bin Cebr gibi bazı müfessirler, emânî kelimesini “yalanlar” diye açıklamışlardır.

Kur’an’ın “Kitab”a karşıt gösterdiği emânî, bizim hurâfe, anlamadan veya yanlış anlayarak okumak dediğimiz illetlerin ta kendisidir. Emânî hakkında bilgiler veren Râgıb, şöyle diyor: **“Şeytan, peygamberlerin ümniyyelerine bir şeyler karıştırır”**¹⁶¹⁴ mealindeki âyet bünyesinde kullanılan ümniyye, okuyuş demektir. Kendini iyice vermeden okumak, bu tehlikeyi taşıdığıındandır ki, Hz. Peygamber’e Kur’an okuyuşunda aceleden kaçınması emredilmiştir.¹⁶¹⁵

Şeytanın insanı saptırışının esası da ümniyyeye itmektir. Şeytan, tüm vaatlerinde ümniyye kullanır. Yani, insanı, anlamını bilmeden sırf üfürük olsun diye okumaya ve aslı-esası olmayan şeylere inanıp bel bağlamaya iter.¹⁶¹⁶ Daha ilginç,

1612 2/Bakara, 78

1613 4/Nisâ, 123

1614 22/Hacc, 52

1615 20/Tâhâ, 114; 75/Kiyâme, 16

1616 Bak. 4/Nisâ, 120

şeytan, insanoğlunu ümniyeler (hurâfeler, uydurmalar, anlamsız okuyuşlar) kullanarak saptıracağını Allah huzurunda açıkça beyan etmiştir: *“Yemin olsun, onları ümniyyelere, (boş kuruntulara, hurâfelere, yalanlara) iteceğim...”*¹⁶¹⁷ Zafer, mutluluk, ölümsüzlük bir emânî işi değildir; bir eylem ve üretim işidir.¹⁶¹⁸

Hurâfelerin tümü din açısından tehlikeli olmakla birlikte, itikadı ilgilendiren hususlar, şirke yol açmaları yönüyle en çirkinleridir. Aslında her hurâfenin, hatta bir ölçüde bid'atın kabul ve uygulanışı, İslâm itikadına zarar verir. Kur'an'da da tevhid dâvetine, sadece Allah'a ibâdet/kulluk çağrılarına itiraz edenlerin temel gerekçe olarak “atalarının yolu”nu göstermeleri, onların örf-âdet, gelenek ve göreneklerini, onlardan miras aldıkları inanç ve yaşayış biçimlerini alternatif olarak ileri sürmelerini bir ecdatperestlik, körü körüne taklitçilik kabul etmenin yanında, hakkın karşısında en önemli şeytanî gerekçe olarak görmekteyiz.

ÇOKÇA GÖRÜLEN HURÂFE VE BÂTİL İNANIŞLAR

Dünyanın öküzün boynuzunda durduğunu, hem de din adına iddiâ eden hurâfeciler hâlâ kaldı mı bilinmez ama, yıldıznâme (astroloji ve fallara) bakanlar ve baktıranlar, kahve içtikten sonra kapatıp fala bakarak bir şeyler uydurup söyleyenler ve onlara inananlar, baykuşun bir eve tüneyip ötüşünü, köpeğin uzun uzun ulumasını duyanların mahalle veya köyden bir kişinin öleceğini yorumlayıp buna inananlar, yılbaşı gelince noel baba olan, onun heykelini yapan, noeli kutlayan, hindi kesen, çam deviren ve benzeri hristiyan taklitçiliğini çekinmeden işleyenlere hemen her zaman ve her yerde rastlamaktayız.

a- Ölüler ve Kabirlerle/Türbelerle İlgili Hurâfeler

Bu tehlikeli hurâfelerin içinde en yaygınları, türbe ve tekkelerde, yatır (ölü) ziyaretlerinde, ölü veya diri bazı kişilerin aşırı yüceltilip kutsallaştırılması, tanrılaştırılması, daha doğrusu putlaştırılmasında, bazı mubahların haram kabul edilmesinde, Kur'an'da emredilmediği ve Peygamber döneminde uygulanmadığı halde bazı yeni ibâdet şekillerinin kabulünde görüyoruz. Dinden olma-

¹⁶¹⁷ 4/Nisâ, 119

¹⁶¹⁸ Bak. 4/Nisâ, 123

diğı halde dinin içine katılan her türlü ilâveler, yama ve sentezler, bâtil âdet ve sapık yorumlar, hurâfe ve bid'at kavramıyla ilgili cinâyetlerdir.

Daha çok kadınlar ve hastaların rağbet ettiği türbeler çevresinde küme-lenen hurâfelerin başında, türbelere adak adamak, pencere demirlerine ve yakınındaki bir ağaca çaput bağlamak, türbe içinde veya çevresinde mum yakmak gelmektedir. Bunlar üzerinde kısaca duralım:

Türbelere adak: Adak ya da dinî ifadeyle nezir; Allah rızâsı için, insanın kendi kendini herhangi bir şarta bağlı olarak veya mutlak şekilde mubah olan bir konuda borçlandırmasıdır. Adak yerine getirilmediği müddetçe, adayan borçlu kalır. Adak, Allah'tan başkası adına adanamaz. Adanırsa adak olmaz. Adayan da şirk koşmuş olur. Ayrıca, iyice bilinmesi gerekli bir husus da adağın hiçbir şeyi değiştiremeyeceği, kaderi zorlayamayacağıdır. Kimse yapacağı vaatlerle -hâşâ- Allah Teâlâ'nın ezelî takdirini değiştirebileceğini sanmamalıdır. Peygamber Efendimiz konuyu şöyle dile getirmiştir: *“Nezir (adak) hiçbir şeyi (şerri ve zararı) def etmez. Ancak nezir sebebiyle cimriden mal çıkarılmış olur.”*¹⁶¹⁹ Başka bir hadis-i şerif de şöyledir: *“Kim, Allah'a itaati gerektiren bir hayır ve ibâdet adarsa, adağını yerine getirsin. Kim de Allah'a karşı günah işlemeyi gerektiren şer bir iş nezrederse, Allah'a âsi olmasın, adağını yeri- ne getirmesin.”*¹⁶²⁰

Allah'a karşı isyan olan bir adağın yerine getirilmesi, adanmasından daha büyük bir vebaldir. Allah'tan başkaları için adanan adaklar da yerine getirilme-mesi gerekli nezirler cümlesindendir. O halde “falan türbeye bir koç adadım” diye söylenip gezenler ne yapmak istediklerini anlamalıdır. Bu sözden mak- satları “adadığımı falan türbe civarında Allah için keseceğim” demek midir? Yoksa, “o türbede yatana adadım” mı demek istemektedirler? İkincisi ise, bu bir şirk koşmadır, terk edilmesi kesinlikle lâzımdır. Bir ölü için, yatır için kur- ban kesilmesi, ona adak adanması şirktir/küfürdür. Oralarda kurban adıyla hayvan kesenlerin hemen hepsi böyle bir şirk içine düşmektedir. Bunlar, bes- meleyle de kesseler, kestikleri murdardır, yenilmez. Birincisi ise; câhilleri ya- nıltmamak ve hurâfeci duruma düşmemek için ve yer kaydı da adakta önemli olmadığından dolayı, türbe çevresinde değil de istediği başka bir yerde Allah için adağını yerine getirmeli, hayvanını hurâfelere karıştırmadan kesmelidir.

1619 Buhârî, Kader 6

1620 Buhârî, Eymân 28

Ölülere Yalvarıp Duâ Etmek: Yatırlardan bir şeyler beklemek, hastalığına şifa, derdine devâ, bahtına açıklık, kısırlığına çözüm... için ölüden yardım ve imdat beklemek; tümüyle şirk olan hurâfe ve bâtil inanıştır. Bunları bir müslüman yapamaz.

Çaput Bağlamak: Mezar taşı, türbe ve tekke penceresine veya o civardaki ağaçlara düğümler, çaputlar bağlamak eski Türk câhiliyesinden devralınan hurâfe ve putperest özelliklerindendir. Türkler, müslüman olmadan önce sahip oldukları türbelere ve kutlu saydıkları ağaç ve çallara paçavra bağlamak ve mezarlarda mum yakmak gibi câhiliyye âdetlerini, İslâm'ı kabul etmeleriyle birlikte yeni dinlerine katmışlar, hâlâ da bu hurâfe ve bâtil inanışları terk edememişlerdir.

Mum Yakmak: Türbe, mezar, tekke vb. yerlere mum yakma âdeti, eski câhiliyye çağından kalma âdetlerindendir. Arkeologların çoğu bu âdetin en ilkel ateş kültü ile ilgili olduğuna kanidirlir. Yani “ateşe tapınmak”tan kalma bir âdet olduğu söylenilmektedir. Eski çağlarda yalnız “aziz” sayılanların değil; başka ölülerin de mezarlarında yahut öldükleri yerde mum veya ateş yakmak bir nevi kurban sayılırdı. “Türbelerde kandil (mum) yakmak âdeti, Fenikelilerden intikal etmiş bir an’anedir. Fenikeliler Sur şehrinin koruyucusu ve tanrısı kabul ettikleri Melkâres’in heykeli önünde devamlı kandil (mum) yakarlardı.”¹⁶²¹

Hristiyanlıktan önceki Helenler ve Romalılar’ın da mezarlarında ve mezar taşları üzerinde meş’aleler yaktıkları bilinmektedir. Bunlar Hristiyan olduktan sonra da bu âdetlerini bırakmamışlardır. Bu Paganizm kalıntısı âdet, daha sonraları hristiyan din adamları tarafından kitaba uydurulup mum yakma şeklinde dinî âyinlere sokulmuştur. Hristiyan din adamlarının izahlarına göre güya bu âdet, ilk hristiyanların karanlık mağara ve Katakomplarda gizlice ibâdet ettikleri zaman yaktıkları mum ve meş’alelerin hâtırası imiş.¹⁶²² İslâm’da câmi duvarına, kabir taşına, mezar taşına, türbelere, yatırlara mum yakılır diye bir davranış kesinlikle yoktur. Bunlar Türklere de hristiyanlar aracılığıyla müşrik ve mecûsilerden geçmiştir.

Kabir başına, mezar taşına mum yakan kişi, oradaki yatırla kendini бүтүнleşmiş, ondan bir parça olmuş gibi kabul ediyor ki, bu büyük bir hatadır ve şirktir. İslâm’a göre insan, ancak Allah’a ilticâ eder ve O’na sığınır. O’nun dışındaki varlıklardan medet ummak tevhide ters düşen büyük bir yanlıştır. Bu itibarla kabirlerde mum yakma âdeti, bâtil bir inanç ve hurâfedir. Ayrıca,

¹⁶²¹ M. Şemsettin Günaltay, Hurâfâtın Hakikate, s. 298

¹⁶²² Abdülkadir İnan, Hurâfeler ve Menşeleri, s. 43

halk arasında yaygın olan bir yanlış inanç da, cenâze çıkan odada 40 gün ışık yakılmasıdır. Güya ölü çıkan odada 40 gün ışık yakılırsa, ölünün ruhu geldiği zaman karanlıkta kalmaz, evini ve odasını daha çabuk bulurmuş.

Malı israf etmek, başka ümmetlere benzemek gibi iki haramı birden işlen bu tür hurâfelerden kesinlikle uzak bulunmak gerekir. Tevhidi gölgeleyici, müslümanları tevhid inancından şirke sevk edici bu çirkin putperest âdetlerinden medet umanlar, putlardan fayda bekleyenler gibi kendilerini aldatmaktan ve etrafa, özellikle yeni yetişenlere kötü örnek olmaktan başka hiçbir iş yapmış olmazlar. Bu da vebal olarak onlara yeter de artar bile.

Mum yakarak, çaput bağlayarak, ölümlere adaklar adayarak, murâdına nâil olacağını, hastalığından veya dertlerinden kurtulacağını, bahtının açılacağını, çocuk doğuracağını sananlar ve yeri geldiğinde de müslümanlığı kimselere bırakmayanlar, inandıklarını iddiâ ettikleri İslâm’a, Kur’an ve sünnete ne kadar ters düşmüşlerdir! **“Yalnız Sana ibâdet eder, yalnız Senden yardım dileriz.”**¹⁶²³ âyetini kıldığı namazın her rek’atında okuyanların, **“gazaba uğramış ve sapıkların yoluna tâbi olmaktan”**¹⁶²⁴ Allah’a sığınanların, verdikleri bu söze ve yaptıkları duâyâ sâdık kalmalarından daha doğal ne olabilir?

Merhum Mehmed Âkif’in;

“Hurâfeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar,
Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar!”

misralarıyla çizdiği yakışıksız görünümünden uzaklaşmaya, İslâm’ın sadeliğinde dinî kişiliği ve sadece Hakka kulluk yapan izzeti bulmaya çalışmalıdır. Çünkü kurtuluşa giden doğru yolun, böylesi hurâfelere tahammülü yoktur.

Cenâze Çelenk Götürmek ve Yeşil Düşmanlığı:

İslâm hayat dinidir. Her şeyde canlılık ister. Bu sebeple de hayat sembolü olan yeşili, yeşilliği korur, geliştirilmesini teşvik eder. Rahmete, berekete, sıhhate ve çevre sağlığına yararlı ve yeşilliğin (her çeşit ot, bitki ve ağaçların) Allah’ı kendi halleriyle zikredip ibâdet ettiklerini kabul eder. Ne var ki, her güzel ve doğrunun düşmanı olan hurâfe ve bâtil inanışlar, kör taklitçilik, amacı bilinmeden başka kültürlerden devşirilen, kapılardan gümrüksüz geçirilen câhiliyye âdetleri yeşilin ve yeşilliğin de düşmanıdır.

1623 1/Fâtiha, 5

1624 1/Fâtiha, 7

İslâm ile uzaktan yakından ilişkisi olmayan “hıdırellezde yeşil çiğnemek gerek” düşüncesi ve uygulaması, yılbaşı kutlamaları dolayısıyla çam kesmeler, vitrin süslemeler, bayramlarda mezarlara yeşil çalı götürmeler, kabirlere çiçek bırakmalar, büyük kentlerde salgın hale gelen cenâzeleri çelenklerle uğurlamalar gibi bir sürü uygulama, bize yabancı, zararlı ve başka milletlere benzerme girişimleri olarak sosyal ve dinî bünyeyi kemirip durmaktadırlar. Ölüm ve ölüm ötesi ile ilgili hurâfe ve bâtil inanışlar, gün geçtikçe artmaktadır. Oysa çok dikkatli davranılması gerekli hayat olayı, ölüm ve sonrası ile ilgili muâmelelerdir. Ne ses, ne gürültü, ne bando, ne top arabası, hatta ne slogan... Sadece acele fakat telaşsız, üzgün fakat vakur, hayat kadar ölüme de râzı bir havada, duâlarla ve sürekli ölümü düşünerek ölü için duâ makamında kılınacak cenâze namazı ve yapılacak mütevâzi bir merâsim, ölene karşı son görevin yerine getirilmesi için kâfidir. Ötesi bir yığın hurâfe ve günahdır, israf ve yorgunluktur, cenâzeyi de rahatsız, huzursuz etmektir.

Bilinmelidir ki, cenâzeyi çelenklerle uğurlamak hristiyan âdetidir. Çelenk, aslında hristiyanların kutsal kabul ettiği haç taşıma aracıdır. Haçı çıplak taşımamak için onu çiçeklerle süslemekte ve öylece mezara kadar götürmekte. Peki, bir müslüman, bu çelenk hurâfesiyle mezara ne götürmekte veya göndermektedir? Hristiyanın haçını mı, yoksa çiçek buketleri arasına sıkışmış, üzüntülerle harmanlanmış hurâfeleri mi? Yapmadığı duâları mı? Çelenk için, cenâze için çiçeği koparmak, onu zikirden/ibâdetten ve insanlara güzellikler veren özelliklerden mahrum etmektir. Ayrıca israftır, bu paralarla fakirlere sadakalar verilse daha iyi olmaz mı?

Dinimiz, kabir üzerine yığılmış kurumaya mahkûm çelenk ve çalı değil; büyümeye ve yeşil kalmaya lâayık fidanlar, çiçekler dikilmesinden yanadır. O halde ne yapılması gerektiğine dikkat edilmelidir. Hristiyanları körü körüne taklit edip hurâfeyi çağdaşlık sanarak aklın da kabul etmediği lüzumsuz şeylerden medet ummak, en hafif ifadeyle ahmaklıktır.

Bir de kurban olarak horoz adamak veya kesmek var ki, horozdan kurban olsa olsa, böyle sahte tanrılara olur dedirtiyor insana. Yine, yatırların yanlarına konulan tuz ve şekerlerden medet ummak, onları şifalı kabul edip almak veya dağıtmak, istismarcıların ekmeğine yağ süren hurâfelerdendir. Oraların toprağını kutsal kabul edip beraberinde götürmek, kabirlerin etrafında tavaf etmek... Bütün bunlar şirk unsuru olan hurâfelerdir.

b- Günlerle İlgili Hurâfeler

İki Bayram Arası Nikâh Kıyılmaz mı? Anadolu'nun birçok yöresinde hâlâ yaşatılmakta olan bir yanlış anlayış da "iki bayram arasında nikâh kıyılmaz" görüşüdür. Nereden çıktığı bilinmeyen bu asılsız sözün, toplumda giderek etkisini kaybetmesine rağmen, tamamen unutulmamış olması ve zaman zaman ortaya atılması, hurâfelerin yaygınlığı açısından düşündürücüdür.

Bilindiği gibi dinimize göre nikâh, ibâdet ve muâmele sıfatlarına sahip, şaka göturmeyen bir icraattır. Dinimizde "ruhbanlık" olmadığı için evlenmek teşvik ve evlenmemekten hayırlı kabul edilmiştir. Hatta ibâdet edebilmek için evlenmeme düşüncesine kapılanlar bizzat Peygamber Efendimiz tarafından uyarılmış, *"Benim sünnetimi terk eden Benden değildir!"*¹⁶²⁵ diye çok ciddî şekilde tehdit edilmişlerdir. Nikâhın şartları arasında "iki bayram arasında olmaması" gibi bir kayıt bulmak mümkün değildir. Dinimizde herhangi bir hüküm koyabilmek için bunun Kitab'dan veya Sünnet'ten bir delilinin olması gerekmektedir. Bu kaynaklardan delil bulunmayan bir görüş hakkında söylenecek sözler mesnetsiz, asılsız, uydurma olmaktan öte gidemez ve dinî açıdan en küçük bir değer taşımaz. Herhangi bir konunun haram/yasak olduğunu tesbit etmek için bu delillere ihtiyaç vardır. Kafadan atmakla bir helâl haram olmaz.

"İki bayram arası nikâh kıyılmaz" uydurması; delilsiz bir söz olmanın ötesinde bizzat Hz. Peygamber'in hareketiyle reddedilmiş bir görüştür de. Çünkü Hz. Peygamber'in Hz. Âişe ile evlenmesi Ramazan ayını tâkip eden Şevval ayı içinde gerçekleşmiştir. Yani iki bayram arasında meydana gelmiştir. Hem bir düşünelim: İki bayram arası olmayan gün var mı ki?! Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramı arasında iki ay on günlük bir zaman varsa, Kurban Bayramı ile gelecek yılın Ramazan Bayramı arasında da kamerî yıl 354 gün olduğuna göre yaklaşık dokuz ay on gün vardır. Biri 2 ay 10 gün olduğu için "iki bayram arası" kabul edilirken; ötekisi 9 ay 10 gün olduğu için mi "iki bayram arası" kabul edilmez? Tabii bunun anlaşılır ve mantıklı bir tarafı yoktur.

Fıkıh kitaplarında nikâhın ibâdet niteliği dolayısıyla mescidlerde ve Cuma günü kıyılmasının güzel görüldüğü yani "müstahap" olduğu kaydedilmiştir. Bunun ötesinde zaman açısından herhangi bir kayda rastlamak mümkün değildir. O halde insanımız bu tür asılsız söylentilere iltifat etmemeli, nikâhın ne zaman kıyıldığına değil; hangi şartlarla kıyıldığına ve kurulan yeni yuvanın dinî açıdan aranan şartlara sahip olup olmadığına dikkat etmelidirler. Çünkü "Allah'ın emri,

¹⁶²⁵ Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Sıyâm 74, 79; Müslim, Nikâh, 5; Nesâî, Nikâh, 4; Dârimî, Nikâh, 3; Ahmed b. Hanbel, II/158, III/341, 359, V/409; İbn Mâce, Nikâh 1; Ahmed bin Hanbel, II/72

Hız. Peygamber'in sünneti" üzere sözleriyle başlatılan evlilik hayatına başlama için uygulama ve törenlerin ve devamının da Allah'ın emri, Hız. Peygamber'in sünneti üzere olması gereklidir.

Salı Yola Çıkılmaz, Cuma İş Yapılmaz mı? Özellikle hanımlar arasında çok yaygın olan iki yanlıştan biri, "Salı günü bir işe başlanmaz, çamaşır yıkanmaz, yola çıkılmaz" anlayışı; ötekisi ise, kadınların Cuma günü iş yapmalarının doğru olmadığı inanışıdır. Tabii, her iki yanlışın/hurâfenin de dinî ve ma'kul bir gerekçesi yoktur. Bâtılın bâtil/yanlış olmaktan başka gerekçesi olur mu?

Dinimizde haftanın günleri ile ilgili olarak, "şu yapılmaz, bu yapılır" şeklinde bir ayırım bulunmamaktadır. Zaman, sahne olduğu eylemlere göre kıymet kazanır veya tehlike arzeder. Salı günü ile ilgili söylentilerin asılsızlığı müslümanlar açısından İstanbul'un 29 Mayıs 1453 Salı günü fethedilmiş olması ile ortaya konmuş bulunmaktadır. Bu fetihden fevkalâde üzüntü duyan hristiyanlar; İstanbul'u kaybettikleri gün olduğu için Salı gününü kendileri açısından uğursuz saymış, yas günü ilan etmiş ve bir süre o gün herhangi bir iş yapmamış olabilirler. Zamanla, onların bu -kendileri açısından- bir ölçüde haklı görülebilecek kanaat ve uygulamaları, işin farkında ve bilincinde olmayan hurâfeye düşkün müslüman halk arasına girmiş ve yerleşmiştir. Sonra da müslümanlığa ait bir görüş ve esasmış gibi yayılıp gitmiştir.

Yine, 13 sayısının hristiyan Batılı halka göre uğursuzluğu da, fethin 1453 yılında gerçekleşmesi dolayısıyla olduğu şeklinde izah edilir. 1453 sayısının rakamları tek tek toplandığı zaman 13 sayısı çıkar; tabii bundan da önemlisi Batılılar açısından da rahmet olduğu halde, kendi sapık yollarının yanlışlığının isbat edildiği dönemin başlangıcı olan Peygamberimiz'in doğum yılı milâdî 571 yılının rakamları da toplandığı zaman 13 sayısı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeplerle 13 sayısı hristiyan Batılı halklar tarafından eskiden beri uğursuz sayılmıştır. Peki, müslümanlara ne oluyor da bu tür gün ve tarihleri uğursuz sayıyorlar?

Cuma günü kadınların iş yapmamasına gelince, bu da anlaşılması güç bir tutum ve bâtil inanıştır. Zira Cuma günü, iç ezan dediğimiz câmi içinde okunan ezandan, Cuma namazının farzını kılıncaya kadar geçecek süre içinde işi, alış verişini terk etmek bir vecîbedir, Kur'an emridir.¹⁶²⁶ Konu ile ilgili âyetlerin mealini görelim: *"Ey iman edenler, Cuma günü namaz için çağrıldığı(nız) zaman, Allah'ı anmaya koşun ve alış-verişini (iş-gücünü) bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınıncaya artık yeryüzüne dağılın ve Al-*

1626 62/Cum'a, 9

lah'ın lutfundan (nasibinizi) arayın. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz.”¹⁶²⁷ Öte yandan, Cuma günü kadınların iş yapmayı doğru bulmaları, Cuma gününün hafta tatili olduğu günlerden kalma mânâ ve mâhiyet değiştirmiş bir uzantısı gibi değerlendirilebilir. Şöyle ki:

Kur'an o günü tatil günü kabul etmemesine, namaz saati dışında iş günü olduğunu ilan etmesine rağmen, müslümanlar ibâdetlerini daha rahat icrâ etsin diye, uygulama olarak Cuma günü Osmanlılarda ve günümüzdeki çokça müslümanların yaşadığı hemen her yerde tatil kabul edilmiştir. O yüzden evin erkeği genellikle evdedir. Cuma namazına gidecektir. Onu rahatsız etmemek ve özel hizmetlerinde bulunmak için genel temizlik ve çamaşır gibi işlerin yapılması belki uygun bulunmamıştır. Bu yüzden böyle bir gelenek yerleşmiş olmalıdır. Hafta tatilinin değiştirilmesinden sonra bu anlayış ve uygulamanın, Cuma gününün, gün olarak kendisine ait bir nitelikten ileri geldiği sanılmış ve böylece de bugünkü yanılgıya ve yanılsa düşülmüş olabilir. Ve bu anlayışın, yahûdilerin Cumartesi günü iş yapma yasağının müslümanların mübârek kabul ettiği Cuma gününe aktarılması gibi bir yahûdi taklitçiliğinden kaynaklandığı da düşünülebilir.

Kaynağı ne olursa olsun, Salı ve Cuma günleri hakkında hanımlar arasında dolaşıp duran bu ve benzeri sözlerin İslâmî bir ölçüyü ifade etmediği, hurâfe ve bâtil inanış olduğu ortadadır.

c- Gaybdan Haber Vermeye Bağlı Hurâfeler

Gaybı Bilmek Mümkün mü? Yüce Yaratıcı'nın biz insanlara verdiği akıl, duyular ve benzeri öğrenme vâsıtaları ile hakkında kesin veya zannî bilgi edinebildiğimiz şeylerin tümüne “şehâdet âlemi” denir. İnsanın, bu kendine ait vâsıtalarla hakkında bilgi edinemeyeceği Allah, cennet, cehennem, yarın başına neyin geleceği, kıyâmetin ne zaman kopacağı gibi konuların hepsine de insan açısından “gayb âlemi” denir.

Eskiden beri gayb âlemi, insanoğlunun merakını çekmiştir. Bu âlem hakkında bilgi edinmek istemiştir. Tabii bu merak ve istek; gaybdan/gâipten haber verdiğini söyleyen kâhinler, arraflar, falcılar, müneccimler, cinciler tarafından istismar edildiği gibi günümüzde de bunlara ek olarak medyumlar, astrloglar, ruh çağırانlar tarafından kötüye kullanılmaktadır. Hurâfelerin, bâtil inanışların toplumda yaygınlaşmasına ve bazı kişilerin asla kendilerinde bulunmayan bir takım üstün niteliklere sahip kabul edilmesine ve böylece menfaat sağlaması-

1627 62/Cum'a, 9-10

na yol açan “gaybı bildiği ve haber verdiği” yalanına ve çeşitli şekillerine dikkat çekmeden önce, meselenin dinimiz açısından nasıl ele alındığını açıklayalım:

İslâm’a göre gayb’ı sadece Allah bilir. **“De ki: Göklerde ve yerde gaybı, Allah’tan başka bilen yoktur.”**¹⁶²⁸ Allah Teâlâ’nın emir ve yasaklarını insanlara duyurmak için içlerinden seçtiği peygamberler bile gaybı bilemezler. Kur’ân-ı Kerim’de Peygamber Efendimize hitâben şöyle buyrulmakta ve durum bize açıklanmaktadır: **“De ki: ‘Size Allah’ın hazineleri yanımdadır, demiyorum. Gaybı da bilmem; size ben meleğim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum.”**¹⁶²⁹ **“De ki: ‘Ben, Allah’ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim, elbette daha çok hayır/iyilik yapardım ve bana hiçbir kötülük dokunmazdı. Ben sadece iman eden bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeciyim.”**¹⁶³⁰

“O bütün gaybı bilir. Gaybına/sırlarına kimseyi muttalî kılmaz. Ancak (bildirmeyi) dilediği peygamber bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar.”¹⁶³¹ Bu âyetlerde de Allah Teâlâ’nın ancak dilediği peygamberleri gaybdan dilediği bilgiye muttalî kıldığı belirtilmektedir. O halde Allah’tan bir bildirme olmadığı sürece gaybı kimsenin bilmesi ve haber vermesi mümkün değildir. Allah da bu bilgiyi sadece peygamberlerine bildirdiğine ve Hz. Muhammed (s.a.s.)’den sonra da peygamber gelmeyeceğine göre, ortalıkta gaybdan haber verdiğini söyleyip gezenlerin açık birer yalancı oldukları anlaşılmış olmaktadır. Her akıllı kişi kabul eder ki, hakikat, yalancıdan öğrenilmez. Ve gerçekler hiçbir zaman bu zavallıların hevâ ve heveslerine tâbi olmaz, onlar dedi diye İlâhî takdir değişmez. **“Eğer gerçek, onların heveslerine uysaydı gökler, yer ve onlarda bulunanlar bozulup giderdi.”**¹⁶³²

Hidâyet rehberimiz olan Peygamberimiz, gaybdan haber vermeye kalkışan kişilere inanmanın tehlikesine şöyle işaret buyurmaktadır: **“Gayb habercisine (kâhin, arraf, falcı...) gidip onun dediğini doğrulayan kişi, Muhammed’e gönderileni (Kur’an’ı) inkâr etmiş olur.”**¹⁶³³

1628 27/Neml, 65

1629 6/En’âm, 50

1630 7/A’râf, 188

1631 72/Cin, 26-27

1632 23/Mü’minûn, 71

1633 Tirmizî, Tahâre 122

Falcılık ve Fala Baktırmak: Fal ve falcılık; gaybdan haber verme, gelecek hakkında önceden fikir beyan etme temeline dayanmaktadır. Tarih her devrinde, her toplumda istikbali öğrenme teşebbüslerine, bunun çeşitli şekillerine ve değişik araçlarına rastlanmaktadır. Câhiliyye Araplarında “ezlâm” denen fal okları, remiller, günümüzde yıldız, burç, kahve, bakla, iskambil kâğıdı, suya bakma, kitap açma vs. falcılığın şekil ve malzemesinin bir kısmıdır. Ayrıca çağdaş câhiliyyede falcılık, medya aracılığıyla modern insanın günlük hayatına da girmiş bulunmaktadır. Günlük fallar yanında, gazetelerin yılbaşlarında, senelik fallar yayınlamaları, faldaki yalanın boyutlarını oldukça genişletmiştir.

Hurâfe ve bâtil inanışların hepsine birden savaş açmış bulunan İslâm, bütün çeşitleriyle falcılığı yasaklamıştır. *“Ey iman edenler! Şarap, kumar, diki-li taşlar (putlar), ezlâm/fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.”*¹⁶³⁴ Bu âyet, fal oklarının şeytanın pis işlerinden olduğunu, kötülükte şarap içmeye, kumar oynamaya ve putlara tapmaya denk bir cürüm sayıldığını, kurtuluş için bunlardan uzak durulması gerektiğini çok açık bir şekilde bildirmektedir. Bir başka âyetle de: *“... Ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı.”*¹⁶³⁵ buyurulmuştur. Öte yandan *“... Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını (başına neler geleceğini) bilemez. Yine hiçbir kimse nerede öleceğini de bilemez.”*¹⁶³⁶ buyurulmakta, gelecekten haber vermeye kalkışmaktan ibâret olan falcılığın İslâm’da yeri olmadığı belirtilmektedir. Peygamber Efendimiz de falcılıktan elde edilecek kazançtan mü’minleri nehyetmiştir.¹⁶³⁷

O halde fala bakmak, falcılık yapmak, fala inanmak, faldan kazanç temin etmek hiçbir sûrette müslümana yakışmayan hareketlerdir. Özellikle hanımların bu konuya daha bir dikkat etmeleri, böyle boş ve haram şeylerle kendilerini aldatmamaları gerekmektedir. Falcılar bir şey biliyorlarsa, önce kendilerini kötülüklerden korusunlar. Unutmayalım ki, aldatmak hâinlik, aldanmak da ahmaklıktır. Bir sürü yalan ve tahmin içinde birkaç tanesinin mevcut duruma, ya da ileride olacaklara uygun düşmesi, falcıların gaybı bilmesi anlamına gelmediği gibi, onlara inanıp İslâm’ın temiz inanç esaslarından vazgeçmeye, âyet ve hadislere ters düşmeye değmez. Kim böyle bir değişmeye rızâ gösterirse, dünyanın ve âhiretin büyük zararına uğramış demektir.

1634 6/En’âm, 90

1635 5/Mâide, 3

1636 31/Lokman, 34

1637 Buhârî, Büyü’ 25, 113; Müslim, Müsâkât 40

Ruh Çağırma: Son zamanlarda özellikle sosyete arasında yaygınlaşmış olan modern kâhinlik veya çağdaş cincilik diyebileceğimiz bir uygulama vardır: Ruh çağırma. Ruh çağırma seanslarında, eğer sahtekârlık, teknik hileler yoksa, madde ötesi bir varlıkla ilgi kurulduğu bilinmektedir. Ancak bu madde ötesi varlığın ruh olup olmadığı, söylediklerinin gerçeği yansıtıp yansıtmadığı ciddi şekilde üzerinde durulması gerekli bir konudur.

Dolayısıyla ruhların, insanlarla ve dünyadakilerle haşır-neşir oldukları, ölmemiş gibi birtakım işler yaptıkları iddiâsına dayanan ruh çağırma girişimleri, ruhların durumuyla ilgili bu olaylara ters düşmektedir. Ruh çağırma iddiâsında bulunanların iddiâları geçersiz ve tutarsızdır, delilden yoksundur. Eğer ruhların dünyaya dönüp dünyadakiler gibi birtakım faâliyetlere katılma imkân ve şansları olsaydı, herhalde ruh çağırma seanslarıyla meşgul olmaktan çok daha önemli işleri olurdu. Nitekim bir âyet-i kerimeden bir kısım ruhların ne yapmayı arzu edeceklerine dair bilgi bulmaktayız: *“Onlar (günahkârlar) orada, ‘Rabbimiz, bizi çıkar, yaptığımız amelden başkasını (daha iyisini) yapalım’ diye bağışırlar.”* Bu arzuya verilen cevap da âyetinde açıklanmakta, şöyle denilmektedir: *“Öğüt alacak insanın öğüt alabileceği kadar bir zaman sizi yasıtmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın (o azâbı). Zâlimlerin hiçbir yardımcısı yoktur.”*¹⁶³⁸ Ruhların dünyaya dönüp dünyalılar gibi birtakım faâliyetlerde bulunamayacakları bir başka âyetinde şu şekilde belirtilmektedir: *“Onlardan birine ölüm gelince; ‘Rabbim, beni geri çevir, belki yapmayıp (noksan) bıraktığımı tamamlar, iyi işler işlerim’ der. Hayır; bu kendi sözüdür. Tekrar diriltilecekleri güne kadar aralarında geriye dönmekten onları alıkoyan bir engel vardır.”*¹⁶³⁹ Medyumlara cevap verdiği söylenen ruhlar, bu engeli aşmayı beceren birtakım gözü açıklar mı dersiniz? İlâhî sınırları, Allah’ın beyanını, beşerî sınırlar ve insanın sözlerine benzeteabilen câhiller/kâfirler ancak bunun böyle olabileceğini düşünebilirler ve tabii aldanırlar.

Taş Yapıştırma: Gaybdan haber almak ve gelecek konusunda bilgi sahibi olmak merakının en garip ve akıl almaz tezâhürlerinden biri de daha çok kadınların ilgi gösterdikleri taşa taş yapıştırma hurâfesidir. Bu da niceleri gibi türbeler çevresinde uygulanmaktadır. Genellikle türbe içinde veya yakınındaki herhangi bir taş veya duvar bu iş için kullanılmaktadır.

Taş yapıştırma hurâfesinde dikkat çeken husus; o türbedeki zat aracılığı ile tutulan niyetin Allah katında kabul görüp görmediğinin öğrenileceği zannı,

¹⁶³⁸ 35/Fâtır, 37

¹⁶³⁹ 23/Mü’minûn, 99-100

hatta dileklerin bizzat türbede bulunandan dilendiğine inanılmasıdır. Bazen de taş yapıştırılan taşta/duvarda bir kutsiyet vehmedilmesinin bu eyleme ve-
sile kılındığı görülür. Tabii bütün bunlar, putperestlik, yani kutsiyet izâfe ederek
putlara tapınma sapıklığının bir uzantısı olmaktadır. İslâm'ın en ciddi mücâde-
le hedeflerinden birincisi olan putperestlik kalıntılarının, çağdaş müslümanın
hayatında uygulama imkânı bulması ne kadar ters bir durumdur. Hz. Pey-
gamber'in vefâtından sonra İslâm'dan ayrılan mürtedlerle en amansız mü-
câdeleyi/savaşı Hz. Ebû Bekir vermiştir. Bu yüzden çağdaş irtidat olaylarına
İslâm mütefekkirleri "Ebû Bekir'i olmayan irtidat" demektedirler. Hz. Ömer de
bid'at, hurâfe ve bâtil inanışlara karşı pek büyük bir hassâsiyet içinde olmuş-
tur. Bu yüzden çağdaş hurâfe ve bâtil inanışlara da "Ömer'i olmayan hurâfe-
ler" denilebilir.

Taş yapıştırmakla geleceği hakkında bilgi edindiğini, dileğinin kabul edilip
edilmediğini öğrendiğini sanan câhillere Buhârî ve Müslim gibi sahih hadis
kitaplarında, kendisinden nakledilen bir hadiste gördüğümüz Hz. Ömer'in şu
tavrını hatırlatmakta büyük fayda olabilir: Hz. Ömer, bir haccında Haceru'l-Es-
ved'e yaklaşıp öpmüş ve sonra kulaklara küpe şu sözleri söylemiştir: "Çok iyi
biliyorum ki sen zararı ve faydası olmayan sade bir taş parçasısın! Eğer Rasû-
lullah'ın seni istilâm ettiğini, öptüğünü görmeseydim asla seni öpmezdim!"¹⁶⁴⁰

Nerede ve ne şekilde olursa olsun herhangi bir taş şu ya da bu şekilde
taş yapıştırmakla tutulan niyetin gerçekleşeceğine inanmak gibi bir sapıklık-
tan vazgeçilmesi ve böyle hurâfelerle sevinen veya yerinenlerin ikaz edilmesi,
akıl ve İslâm çizgisine gelmelerinin öğütlenmesi Tevhid hizmet noktasından
önem arz etmektedir. *"Allah bize kâfidir ve O, ne güzel vekîldir."*¹⁶⁴¹

Uğursuzluk Var mıdır? Hurâfe ve bâtil inanışların, yanlış kabullerin,
doğrudan kaçışların cirit attığı tevhid bilincinden mahrum bir toplumda bazı
şeylerin uğruna, birçok şeyin de uğursuzluğuna hükmedileceği ve değer
kargaşasına düşüleceği gâyet doğaldır. İçinde yaşadığımız toplumda ne
uğursuzluk vehimleri yok ki?! Evden çıkınca kedi ya da köpek görmek, köpek
uluması, baykuş ötmesi, 13 rakamı, elden sabun ve makas almanın ayrılık
getireceği gibi nice anlayışlar, uğursuz yerler, zamanlar, kişiler ve eşyalar...
Kuş uçurup veya ürkütüp gittikleri yöne göre hüküm çıkarmak, bacanın veya
sigaranın dumanının çıkışına ve gidiş yerine göre yorumlara girmek ve daha
neler neler...

1640 Buhârî, Hac 50, 57; Müslim, Hac, 249-250

1641 3/Âl-i İmrân, 173

Hatırladıkça, saydıkça insana bunaltı veren bu tevhide ters yanlış ve uydurmaların günümüzde de hatta tesirini artırarak yaşaması, toplumun çoğu kesimini etkisine alması karşısında, sığınılacak yer Kur'an ve Sünnet olacaktır. Peygamberimiz bu konuda şöyle buyurmaktadır: **“Uğursuzluk diye bir şey yoktur!”**¹⁶⁴² Kadın, ev ve binekte uğursuzluk bulunabileceğine dair bir rivâyeti Hz. Âişe vâlidemiz; “Câhiliyye Arapları bu üç şeyde uğursuzluk olduğuna inanırlardı” demektir, diye katılmadığını kesin bir şekilde ortaya koymuştur. **“Uğursuzluk vehmiyle hiçbir niyet edilen işten geri dönülmemesi gerektiği”** Taberânî'nin rivâyet ettiği bir hadiste yer almaktadır. Halk arasında günlük konuşmalarda duyduğumuz “uğurlu geldi”, “uğursuz geldi”, “aramızda uğursuz biri var” gibi sözler ve hükümler birer zan ve vehimdir. O şeyin veya olayın aslında uğurlu veya uğursuz olduğunu göstermez. Hiçbir şey doğuştan uğursuz değildir. Uğursuzluk varsa, bu, kişilerin yorumunda ve anlayışında aranmalıdır.

Uğursuzluk anlayışı, birçokları gibi İslâm'a başka inanç sistemlerinden girmiştir. Dolayısıyla müslümanların İslâmî hiçbir esasa dayanmayan ve Peygamberimiz tarafından **“yoktur!”** diye beyan buyrulan uğursuzluk hurâfesine iltifat etmemeleri, aydınlık ufuklarını karartmamaları, hüsn-i zan ve iyimser özelliklerini yitirmemeleri, zihnî ve imanî sâfiyetlerini bozmamaları gerekir. Hurâfeler ve bâtil inanışlarla sıkıntı ve evhamdan başka bir yere varılamaz.

Sorumluluktan Kurtulmak Mümkün mü?

Bazı câhillerin “bizim abdestimiz alınmış, namazımız kılınmıştır. Önemli olan kalp temizliği değil mi? O da bizde var. İbâdete ihtiyacımız yok” gibi sözleri, ya da “biz şeriatı aştık, hakikate ulaştık; artık mükellefiyet/sorumluluk kalmadı” yollu hezeyanları, saçmalıkları orada burada söyledikleri ve bu görüşleri savundukları -az da olsa- görülmektedir. Dâr-ı teklif (mükellefiyet sahnesi) olan dünyada, Allah'ın verdiği ömrü yaşarken İlâhî emir ve yasakların dışında kalmak ya da mükellefiyet sınırını aşmak mümkün değildir. Her akl-ı selim sahibi bunu böyle kabul eder. O halde mükellefiyet nedir? diyenlere, açıklayalım: Mükellefiyet: İlâhî emir ve yasaklardan sorumlu olmak demektir. Bu da müslüman olmak, akıllı olmak ve ergenlik çağına ulaşmış olmak şartlarına bağlıdır. Bunlar genel şartlardır. Ayrıca her emrin yerine getirilmesi için kendine has bazı özel şartlar da vardır. Meselâ; orucun farz olması için; Ramazan'a erişmiş ve mukîm olmak, oruç tutamayacak kadar hasta olmama gibi.

¹⁶⁴² Buhârî, Tîb 19, 25, 43-45; Müslim, Selâm 102

Bu kısa açıklama göstermektedir ki, mükellefiyetten kurtulabilmek için, ya müslüman olmamak, ya bülûğa ermemiş çocuk olmak veya deli olmak yahut da ölmek lâzımdır. Bunun dışında, hiçbir sebeple, hiçbir görevle, hiçbir makamda bulunmakla, tasavvufta zirveye çıkıp zirvalamakla tekliften, yani Allah'a kulluk görevinden, sorumluluktan kurtulmak hiçbir insan için asla mümkün değildir. Bir kere, düşünmek gerek; eğer mânevî mertebeler, mükellefiyetten kişiyi kurtaracak olsaydı, herkesten önce peygamberler bu teklif yükünden kurtulurlardı. Hâlbuki onlar, ümmetlerine neyi teklif etmişlerse, aynen kendileri de sorumlu olmuşlardır. **“Gönderdiğimiz peygamberlere de, kendilerine peygamber gönderdiklerimize de soracağız.”**¹⁶⁴³ Hatta onların sorumlulukları ümmetlerinden daha da ağır olmuştur. Çünkü bazı hususlar sadece onlardan istenmiştir. Tehec-cüd namazının Hz. Peygamber'e emredilip ona vâcip olması gibi.¹⁶⁴⁴ **“Onların işledikleri onlara, sizin yaptıklarınızın hesabı da size!”**¹⁶⁴⁵ **“O, hanginizin daha güzel amel işleyeceğini denemek, imtihan etmek için ölümü ve hayatı yarattı...”**¹⁶⁴⁶ Sonra, yalancı peygamberlerden ve sahtekârlardan başka hiçbir sahâbi, ve İslâm âlimi mükellefiyetinin bittiğini, emir ve yasaklara uyma zorunluluğunun kalmadığını söylememiştir. Tarih böyle bir şeye şahit değildir. Hz. Peygamber'e hitâben **“Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et.”**¹⁶⁴⁷ âyeti İslâm'da hiçbir kimse için dokunulmazlık, şariat üstülük hakkı tanınmadığını bütün açıklığıyla ilân etmektedir.

Herhangi bir kimseye -peygamber de olsa- yakın olmak, şu ya da bu ırka veya cemaate mensup olmak da mükellefiyetten kurtulmaya gerekçe yapılamaz. Hz. Peygamber, akrabâlarına ayrı ayrı hitap ettiği bir konuşmasında en son kızı Fâtıma'ya hitabettikten sonra, **“Benden bana âit şeyleri isteyin, vereyim. Ama Allah'ın azâbına karşı bana güvenmeyin. Allah'ın azâbından kendinizi kendiniz koruyun.”** buyurmuştur. Yine dinin hükümlerinin uygulanması konusunda hiçbir kimseye ayrıcalık olamayacağını, aksi anlayışın kesin bir dalâlet/sapıklık olduğunu şu hadisiyle net bir şekilde açıklamıştır: **“Ey insanlar, sizden öncekilerin sapıtmasının nedeni şu idi: İçlerinde üstün mevkiden biri hırsızlık yapınca, hadd (cezâ) uygulamadan onu serbest bırakıyorlar, ama güçsüz (arkası olmayan, fakir) birisi çalınca da hemen hadd tatbik ediyorlardı. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapsa, Muhammed, onun elini de keser.”**¹⁶⁴⁸

1643 7/A'râf, 6

1644 17/İsrâ, 79; 73/Müzzemmil, 2

1645 2/Bakara, 134, 141

1646 67/Mülk, 2

1647 15/Hicr, 99

1648 Buhârî, Hudûd 12; Tirmizî, Hudûd 7

Sorumluluğun kalktığını, sorumlu olmadığını iddia etmek büyük bir sorumsuzluk ve büyük bir sorunluluktur; çünkü sorumluluk imtihan dünyasında herkes için zorunluluktur. Sorumsuzluk iddiâ etmek, “namazımız kılınmış”, “biz şeriatı aştık, o kabuktur, avam içindir, biz hakikat(!) ehliyiz” demek, dünya şartlarında insan ve müslüman olarak mümkün değildir. Bu iddiâ, “lâ yüs’el ammâ yef’al -yaptığından sorumlu tutulmayan-” Allah’a ortaklık iddiâ etmek gibi bir hezeyandır, saçmalaktır. Asıl amacı da haram-helâl sınırını yıkarak her şeyin mubahlığı (ibâhiyye) görüşünü yaymaktır. Hem dâll, hem mudill -hem sapık, hem saptırıcı- olan bu ve benzeri düşünce sahiplerini, düzeltmek, cezâlandırmak elimizden gelmiyorsa, kendi düşünceleriyle baş başa bırakmak, ama hiç olmazsa onun etkisinde kalanlara hakikati anlatıp uyarmak ve bu sapıkları toplumdan soyutlamak onlara yapılacak en büyük iyilik olsa gerektir. Ola ki akıllarını başlarına devşirir ve kendilerine gelir de böyle saçmalıklardan vazgeçerler. “Rabbim, her köle, âzâd edildiği gün sevinir; ben ise Sana gerçekten kul-köle olduğum gün sevineceğim.”

KUL, KUSURSUZ OLUR MU?

“Kusursuz kul olmaz”, “beşer şaşar”, “düşmez-şaşmaz bir Allah” gibi cümlelerin, günlük konuşmalarımız arasında bolca yer almasına ve gerçeğin de bu olmasına rağmen, bazı câhillerin, saygı duydukları kişileri “kusursuz” ilan ettiklerine -seyrek de olsa- rastlanmaktadır. Kusursuz kul anlayışı, Kur’an prensiplerine, tevhid anlayışına ters düşmektedir. Peygamberlerden bile “zel-le” denen küçük hataların sudûr ettiği gerçeği -ki Kur’an, bunu Hz. Muhammed (s.a.s.) dâhil hemen bütün peygamberler için ısrarla vurgular- yanında, “şeyh efendi”nin veya “üstad”ın hatasızlığını iddiâ etmek, her şeyi ters yüz etmek, “hatayı sevap görmek” gibi bir sapıklığı sergilemek ve insanı aşırı yüceltip tanrılaştırmak demektir.

Öte yandan, kusursuzluğu kabul edilen kişilerin genellikle, -varsa- eserlerinin de hatasızlığı ilan edilmekte, hataya bir hata daha eklenmektedir. Ve tabii bu hatasız(!) görüşleri ve eserleri tenkit etmek mesele olmakta, böyle bir saygısızlık, cür’et ve cürmü(!) işleyenler, dinlerinden, imanlarından bile uzaklaşmış kabul edilmekte, en azından sapık ilan edilmekte, olmadık hakaret ve karalamalara muhâtap kılınmaktadırlar. İlmî tenkit faâliyeti ve dolayısıyla ilmin gelişmesi de böylece körü körüne kösteklenmektedir. Unutulmamalıdır ki,

kusursuz kitap, sadece Kur'ân-ı Kerim'dir. Çünkü Allah kelâmıdır. O, Allah'ın hıfzı ve korumasındadır. Onun dışında her kitapta az-çok kusur, eksik, hata bulunmaması mümkün değildir. Dolayısıyla bazı câhillerin sevdikleri kişileri ve eserlerini kusursuz ilan etmeleri, bizzat bu iddiâ sahiplerinin en büyük kusurlarından biri olmaktadır. Buna göz yuman “kusursuzluğu ilan edilen kişi”nin, eğer hayatta ise bütün bu anlayışları düzeltmemesi, kusursuzluk isnâdından memnun olması, affedilemeyecek hatalardan biridir.

Kullara yaptıklarını güzel göstermek, şeytanın bir taktiğidir. Kimse hatasına sevap süsü vermeye ve hatalıları hatasız göstermeye kalkmamalıdır. Bilmelidir ki, bu tür bir eğilim, açıkça şeytanın tuzağına düşmek ve tam anlamıyla büyük bir hata işlemektir. Halk deyimiyle “dost için post olmak”tır. “Her günahın içki gibi sarhoşluğu olsaydı; sen o zaman görürdün, ayık kalan kimsenin olmadığını!”

NAZARLIK TAKMAK DOĞRU MU?

Nazar Hak Olabilir mi?

Kur'an'ın son iki sûresine muavvizât/muavvizeteyn de denmektedir. Bu iki sûre bazı şerli unsurlardan Rabb'e sığınmak telkin edildiği için bu ismi almışlardır. Besmeleden önce okuduğumuz “eûzü” duâsı da, yerilmiş şeytandan Allah'a sığındığımız için bu ismi almıştır.

Felak ve Nâs sûrelerinde bazı yaratıkların, karanlığın, düğümlere üfleyenlerin, hasetçinin, vesveseci hannâs'ın şerrinden Allah'a sığınılması önerilir; fakat “nazar edenden”, “göz edenden” ya da “nazar değmesinden” şeklinde herhangi bir ifadeye yer verilmez. Böyle olmasına rağmen, geleneksel din anlayışında göz değmesi gerçektir ve çoğunlukla Felak sûresinin son âyetine istinat ettirilir.

“Göz değmesi” ya da “nazar değmesi” mecazî olarak, kötü niyetli bir adamın, uğursuzluk getirmesi sonucu bir felakete uğramak, hasta olmak, bir belaya maruz kalmak anlamında kullanılmaktadır. Anadolu'nun hemen her yerinde görülen bu inanışın dinî bir dayanağı olmadığı gibi, aklî ölçülerle izahı da mümkün görünmemektedir. Eski Türk dinî inançlarından bir miras olduğunu zannettiğimiz bu inanış ne yazık ki halk yığınlarını çok büyük çapta etkilemektedir.

Türkiye’de insanlar bazı yeşil gözlü “şerîr” insanların nazarının değdiği, felaket getirdiklerine kesinkes inanmakta, bu düşünceyle hem kendilerini rahatsız etmekte, hem de zan altında tuttıkları insanlarla ilişkileri olumsuz yönde etkilenmektedir.

Biz, genelde, nazar değmesinin Kur’anî dayanağı olarak kabul edilen Felak sûresinin 5. âyeti üzerinde durmak istiyoruz.

Bu âyette “haset eden kişinin haset ettiği zaman” şerrinden Felak’ın Rabbi’ne sığınmamız önerilir. Âyetler dikkatlice okunursa burada, “haset eden”-den bahsedilmekte ve “haset ettiği zaman” şerrinden sığınmak tavsiye edilmektedir. Altını çizdiğimiz bu hususlar akıldan çıkarılmamalıdır.

Haset etmek, bir nimetin, sahibinden gitmesini, sahibinin onu kaybetmesini temenni etmektedir. Hâsîd de bu temennide bulunan kişidir. Bunu biraz açarsak şunları söyleyebiliriz.

İlk izlerini Hz. Âdem’in iki oğlundan Kabil’de gördüğümüz kıskançlık insanın fıtratında mevcuttur. Kur’an’ın bazı âyetlerinde de bir toplumun kıskançlığından bahsedilmiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed’i ve O’na gelen vahyi kıskanan Mekkelilerden de söz edilmektedir. Mekke’li kâfirlerin Hz. Peygamber’den Kur’an’ı işitince duydukları kinden ve kıskançlıktan âdeta kahroldukları, O’nu, devirecekmiş gibi baktıkları anlatılmaktadır. Yani kinleri ve hasetleri âdeta gözlerinden okunmaktaydı müşriklerin...

İnsan, bir zaaf eseri olarak, hemcinsinin elindeki bir nimeti kıskanmakta, bu nimeti kaybetmesini, ıstıraplara gark olmasını can ü gönülden arzu etmektedir. Kardeşinin elindeki değerlerden dolayı âdeta kendini heder etmekte, kahrolmaktadır. Kafasını kemiren şeytanî duygular, hemcinsindeki o değerlerin yok olup gitmesine kelimenin tam anlamıyla kilitlemiştir.

Kıskanılan değerler para, mal-mülk, servet gibi maddî zenginlikler olabileceği gibi; bilgi, makam, güzellik, huzurlu bir yaşam gibi gayri maddî değerler de olabilir. Kıskançlık bizatihi çirkindir. Başkalarını örnek edinmek, onlar gibi olabilmeyi, hatta geçmeyi istemenin kıskançlıktan bir farkı vardır, fakat Elmalılı M. Hamdi Yazır’ın dikkat çektiği gibi, kıskançlık kişinin kalbinde kuvvede (potansiyel halde) kaldıkça insanlar için tehlike arz etmez. Aksine bu durumda, hasetçinin kendisini kahreder, yer bitirir. “Keskin sirke küpüne zarar” hükmü gereğince kıskanç da kendi bîatını çürütür.

Zaten eğer ki sırf birileri diğerini kıskanmakla, kıskanılanlara (haset edilen) zarar verilebilseydi, yeryüzünde hiçbir insanın can ve mal güvenliği olmaması gerekirdi. Herkes islediği kişiyi anında zîr ü zeber ederdi ki bu, insanın kudretine verilmiş bir imkân değildir. Eğer ki birilerinin hasedi, kıskançlığı diğerini bozguna uğratabilseydi Hz. Muhammed'in (s.a.s.) nübüvvetten sonra yirmi üç yıl değil, yirmi üç gün bile hayatta kalmaması gerekirdi. Nitekim O'nun kıskandığına Kur'an'ın işaretini yukarda vermiştik.

Şu halde, haset edenin şerri "haset ettiği zaman" ortaya çıkmaktadır. Yani hasetçi hasedini dışa vurup, hasedinin gereği fiiliyatta bulunduğu zaman ancak tehlikeli olmaktadır. Haset eden kişi, örneğin, kıskandığı insana sözle sataşabilir, saldırıda bulunabilir. Birtakım entrikalar içine girebilir, iftiralar, dedikodular, fitneler çıkartabilir. Özellikle iftira ve dedikodu fitnesi en şiddetli fiilî saldırıdan daha beterdir. Dil yarasının kılıç yarısından beter olduğunu özellikle yaşayanlar çok iyi bilirler.

Kıskanç insanlar çok zaman "eşeğini dövmeyen palanını döver" cinsinden, kıskandığı kimsenin ekinini yakar, ağacını söker, hayvanını zehirler. Artık şimdilerde, tahrip gücü yüksek bir bomba kıskanç kimse için en kestirme bir çözüm yolu oluşturmaktadır... Öyleyse, haset edenin şerrinden Allah'a sığınmamız için çok neden bulunmaktadır. Nazar değmesiyle haset arasında kıskançlık bağlamında bir alaka söz konusudur. Yani nazarı değdiğine inanılan kişiler de kıskanç kabul edilen insanlardır. Komşusunu çekemeyen insanın bakışlarının (nazarının) sırf bakış olarak kaldığı sürece, muhatabı için bir tehlikesinden bahsetmek olanaklı değildir.

Bu, "nazar eden"in kendi sorunudur! Bununla beraber, şu hususa dikkat etmek gerekir:

İnsanlar nazar değmesi diye bir hâdiseye inanmışlarsa, peşin peşin kendilerini etki (teshir) altına sokmuşlardır demektir. Bu durum, insan psikolojisi ile çok yakından ilgilidir. Nazar değmesine kendilerini şartlandıran insanlar, başlarına gelen en küçük bir olayı bile nazara atfetmekte sakınca görmemektedirler. Hâlbuki insan, hayatı boyunca hiçbir sıkıntı ile karşılaşmayan bir varlık değildir. Yani insanlara nazar değmemekte, sadece yorum yapılmaktadır. Nazar spesifik bir kanaati yansıtmaktadır.

Hiçbir hasetçinin kıskanç bakışları (nazarı) insana uğursuzluk getiremez. Eğer böyle bir imkân olsaydı, nazarı, en fazla ideolojik alanda kullanmak fonk-

siyonel olurdu. Silahsız sopsasız, düşmanınızı nazarla yere sermek oldukça keyif verici olurdu herhalde... İktidar kavgasında muhalefet liderleri de sanırım nazardan çokça yararlanabilirlerdi.

Bunun da ötesinde, örneğin, zenginin malı züğürdün çenesini yorar da nazarı ona bir zarar veremez! Nazar ne hikmetse genelde orta halli ailelerde ve bilhassa yeni doğan çocuklara değer!

Cenâb-ı Allah Âl-i İmrân sûresinin 110-120. âyetlerinde kıskanç/kindar insanların şahsiyetlerinden bir kesit sunmaktadır. Bizim dışımızdaki inkârcıların bize olan kin ve kıskançlıklarından dolayı parmaklarını ısırıklarını bu âyetler bildirmektedir. Ama sabreder ve Allah'tan korkarsak bunların hilesinin bize hiçbir zarar veremeyeceği -çok şükür ki- müjdelenmektedir!

İslâmî kardeşliğin olmadığı dünyada insan insanın kurdudur. Fakat insan hayatı, bir diğer insanın gözlerinden çıkacak "nazar manyetik dalgalarıyla"(?) tehlikeye düşecek kadar da pamuk ipliğiyle bağlı olamaz, olmamalıdır.

Nazarı gözden yayılan manyetik ışınlarla vb. izah etmenin tamamen zorlama ile kotarılan bir yorum olduğuna inanıyoruz. Bu yorumlar spekülasyonlarla doludur. Şu var ki, kem gözlü ve şom ağızlı insanların hitap biçimleri, kullandıkları kelimeler, yüz hatları vs. karşısındaki kişiyi olumsuz yönde etkileyebilir. Bu bağlamda insanın arkadaşından duyduğu bir tek kelime bile o gün hayatını zehir etmeye yetebilir. Bunlar ise nazarla alâkalı şeyler değildir.

Nazardan korunmak için başvurulacak çareler ise bazen çok komik, bazen de üzücüdür. At kafasından kurbağa iskeletine, merkep gübresinden mavi boncuğa kadar bir dizi enstrüman, tevhide inanan bir halkın, medet umduğu araçlar olmamalıydı! Bu araç gereçler folklorik bir kıymet ifade ederlerse de, dini bakımdan hiçbir şey ifade etmezler. Hatta sahibini, inanç durumuna göre şirke bile düşürebilirler.

Hâlbuki, Allah dilemedikçe hiçbir kimse hiçbir kimseye zarar veremez. Bu konuda 10/Yûnus, 107; 48/Fetih, 11 ve 72/Cinn, 21 gibi âyetlerin dikkatlice okunması yararlı olur kanısındayız.

Sonuç olarak, insanları Allah'ın dışında, anlamsız korkularla zapt u rapt altına almak, onlara yapılacak büyük zulümdür, diye düşünüyoruz. Müslüman, Allah'ın izin vermediği bir biçimde, yani öyle bir imkân tanımadığı halde, nazar gibi mevhum korkularla endişeye kapılmamalıdır. Mitolojik kalıntılarla

kendimizi kuruntulamamız doğru olmaz. Bununla beraber, insanlardan gelebilecek her türlü sözlü ve fiilî saldırılara karşı da Allah'tan sabır ve duâ ile yardım istemeliyiz.

Bakışlardaki Yıkıcılık Ne Kadar Gerçekçi ve İnandırıcıdır?

Nazar: Nazar değmesi, yerleşik tanımıyla, bazı kişilerin; çevrelerindeki insanlara, canlılara, hatta bazı kişilere ait eşyalara zarar verici, bakışlarındaki yıkıcı, çarpıcı ve öldürücü gücü ifade etmektedir.

Bu anlayışın sonucu sosyal, siyasal ve ekonomik sektörler doğmuştur: Okuyup üfleyen, hatta tüküren üfürükçüler, nefesi güçlü hoca efendiler, nazarlıklar, mavi boncuklar, kumaş parçaları, kurşun dökmeler, muskalar, tılsımlar, hamaylılar, cevşenler, nazar boncukları ve daha onlarca fetiş (doğaüstü gücü olduğuna inanılan canlı veya cansız varlık, tapıncak veya put) inançlar... Bu inancın yayılması için derin bir uğraş içinde olanlar, bu ve benzeri yollarla halkı kendilerine muhtaç etmesini bilmişlerdir.

Nazar ya da göz değmesiyle birçok insan maddî, mânevî veya bedensel zarar gördüğüne inanmaktadır. Hatta nazara inanmayanları inançsızlıkla suçlamaktadırlar. Yukarıda da ifade edilmiş olduğu gibi, onlara göre imanın altı şartı vardır; sanki yedinci şartı nazara inanmak(!), sekizinci şartı büyüye inanmak(!), dokuzuncu şartı efendilerine inanmaktır(!) Eğer inanmazsanız, size kuşkuyla bakmakta, hatta kolaylıkla dindışı görebilmektedirler. Nazar değmesi yoluyla; kimisinin ev eşyalarının kırıldığı, kimisinin elektrik ve elektronik âletlerinin bozulduğu, kimisinin yüzünde çıbanların veya sivilcelerin çıktığı, kimisinin yatağından uzun süre kalkamadığı, kimisinin onulmaz hastalıklara yakalandığı ve doktor doktor dolaştığı, kimisinin işinde veya okulunda başarısız olduğu, kimisinin dostça ilişkilerinin bozulduğu, kimisinin de depresyona girdiği söylenmektedir. Acaba bu, gerçek neden midir? Olayı nazara bağlarsak, bu sorunları gerçek anlamda çözebilir miyiz? Nazara bağlamak çok mu mantıklı? Hayatımızda gördüğümüz zararların yüzde kaçının, yüzde yüz nazara bağlı olduğuna somut bir biçimde tanık olduk? Yoksa bir iki kendi kuruntumuz, yüzlerce de başkalarının kuruntularıyla mı olaya gerçeklik kazandırıyoruz?

Nazara bilimsel kılıf arama gibi bir hezeyan kulaktan kulağa oldukça yayılmıştır. Dünyadaki din mensuplarının birçoğu, kendi uydurma inançlarına hep bilimsel bir dayanak arayarak, inandıklarını meşrulaştırma yoluna gitmiştir.

Nazarın dindeki kanıtına Kur'an ve hadis kitapları gösterilmektedir. Şu bilinmelidir ki Kur'an'da açık-net biçimde nazarı ifade eden bir âyet yoktur. Ancak âyetlerin anlamını zorlayarak mantıkdışı birçok konu için her türlü sonucu çıkarmak olasıdır. Bu, Kur'an'ın istismara açık olmasından değil, tüm erdem ve adalet kitaplarının kapsamlı ve ince ayarlı oluşundan dolayı istismarcıların kendilerine pay çıkarabilmesidir.

Bir taraftan da inanç esaslarına ancak mütevatir haber kanıt olabileceğini söylüyorlar. Ne var ki bu konularda kendi ölçülerine göre bile bir tane mütevatir haber yoktur. Bu hadis rivayetleri, nazarın hak olduğunu, nazarı değen kimseye abdest aldırılıp, hatta bacaklarını da yıkatıp, abdest suyunu nazardan etkilenen kişinin üzerine sırtından dökmek gerektiğini anlatır. Bu sözün kesin doğru olduğuna inanıyorsanız, bu tedavi yöntemini tartışamazsınız.

Anlamsal zorlamalarla Kur'an'dan nazara kanıt olarak getirilen, nazar duası veya nazar âyeti, 68Kalem/51-52. âyetlerdir: "İnkâr edenler, Kur'an'ı dinlediklerinde, bakışlarıyla seni neredeyse devireceklerdi. (Peygamber hakkında) O, bir delirmişti, diyorlardı." "Oysa o (Kur'an), tüm insanlık için bir öğüttür."

Bu âyetlere dikkat edilirse, eğer nazar varsa, diyelim ki var;

- a) Allah'a inananların değil, inkâr edenlerin nazarları değmektedir(!)
- b) Yine nazar varsa, inkâr edenlerin nazarları her zaman değil, Kur'an'ı dinledikleri zaman değmektedir(!)
- c) Nazarları değince de, Peygamber'e zarar vermek istemişler, ama zarar verememişlerdir(!) Çünkü âyette neredeyse diyor, demek ki zarar verememişler.
- d) Aynı âyette, Peygamber'i delirmişlikle suçladıklarına göre, bu durumun, kıskançlıklarından değil, öfke, kin ve nefretlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Âyette asıl konu Peygamber değil, Kur'an karşıtlarının Kur'an'a tahammül-süzlükleri olduğunu öğrenmekteyiz.

Nazara diğer bir kanıt olarak Kur'an'dan Felak ve Nas sûreleri getirilir. Bu iki sûrede de nazara doğrudan bir vurgu yapılmaz.

Felak sûresinde; kötülüklerden Allah'a sığınmadan söz edilirken, kiskancın yapabileceği kötülüklerden de Allah'a sığınılır. İnsanların birbirine yaptığı yüzlerce kötülük varken, nazarın akla gelmesi dinin mantık dışına itilmek istenmesinden kaynaklanmaktadır.

Kıskançlığa en somut örnek, eşlerin veya sevgililerin birbirlerini kıskanmasıdır. Bu kıskançlıkta eşler, acaba gözleriyle mi, yoksa sözleriyle ve davranışlarıyla mı birbirlerini rahatsız ederler?

Bu arada, eğer nazar varsa, Müslüman olmayanlar, Felak ve Nas sûresi gibi duaları bilmediklerine göre, nazarla ilgili sorunlarını nasıl çözecekler? Yoksa sadece Müslümanlara mı nazar düşmektedir? Müslüman olmayanları nazar etkilemez mi(!)?

Yaşadığımız Sorunları Dış Etkenlere Bağlamak Ne Kadar Gerçekçidir?

Kur'an'da nazara inanmak bir tarafa, nazar inancını reddeden âyetler oldukça net ve açıktır. “Başınıza gelen her türlü musibet (belâ, kötülük, olumsuzluk), sizin kendi ellerinizin işlediklerinden kaynaklanmaktadır. Allah, çoğunu da affetmektedir.” ; “Sana gelen her iyilik, bil ki Allah’tandır. Sana gelen her kötülük de, kendindendir...” Bu âyetlere göre, insanı derinden etkileyen her türlü olay; büyü, uğursuzluk, şanssızlık, kader, burç, muska veya nazar kaynaklı değildir. Kendi yaptıklarımızdan dolayıdır.

Allah'ın bilgisi ve kontrolü dışında hiçbir şey gerçekleşmez. Bu gerçeği göz ardı edip, olayı bu kavrama bağladığımızda ya da bu kavramın gücüne inandığımızda, Allah devre dışı kalmış olmuyor mu? Allah'ı edilgen, etkisiz ve yetersiz görmüş olmaz mıyız? Allah'tan başkasına insanüstü veya doğaüstü güç yakıştırmak, Allah'a ortak arayışı olmaz mı?

Bir kasabanın, bir ilçenin veya bir ilin tüm insanlarını incelemeye alalım: Bakışlarıyla, bir binayı, bir ağacı, bir insanı deviren kaç kişi bulabiliriz? Bakışlarıyla televizyonu yerinden indiren, arabayı durduran, insanın kolunu-bacağını kıran, gözünü çıkaran, bir elbiseyi yırtan, üzerimize taş fırlatan, altımızdan kol tuğu çeken kaç kişi vardır? Bu ve benzeri inançlar, halkı uyutan ve uyuşturan, kendisinden ve kendi gölgesinden bile korkutan inançlardır. Böylesi inancın yaygarasını koparanlar; nazar ve büyü teraneleriyle, evinde eşya bozulunca faturayı komşuya, çocuk başarısız olunca faturayı bir başkasına çıkararak halkı farkına varmadan birbirine düşürmektedirler. Çünkü onlara göre, nazarın kimde olacağı belli olmaz, kimin kime zarar vereceği de belli olmaz. Onlar; nazar, büyü vb. inançlarla insanların başarısızlıklarını, sıkıntılarını, hastalıklarını ve zararlarını gizemli bir şekilde başkalarına yıkmakta, sorumluluğu başkalarına yüklemekte ve insanları birbirlerine düşman etmektedirler.

Nazar; toplumda dedikoduyu, arkadan çekiştirmeyi (gıybeti) ve ikiyüzlü ilişkileri besleyen, insanları birbirine düşman eden, sevgi ve dostluk ilişkilerini ortadan kaldıran, insanları kendi gölgesinden bile korkutan bir anlayışı körüklemiştir. Yaşadığı çoğu sorunu nazara bağlayanların insan ilişkileri son derece yapaydır. Sevgi iddiaları, çürüktür. Saygı gösterileri yapmacıktır. Nazara bağladıkları olaylar, ya kulaktan dolmadır veya kandırmacadır, ya da malzeme olarak kullanacağı binde bir olay, inatçılığı yüzünden önüne çıkarılmış ve sapmasına bir neden bulmuştur. Zaten her türlü uydurma inanç için de kullanacağı bir malzeme ve bahane yok mudur?

Şans, Nazar, Uğur, Tesadüf, Rastlantı

Kur'an'da nazar, büyü ve uğur gibi gizli ve gizemli güçlere bağlı bir inanç yoktur. Her şeyin Allah'ın kontrolünde olduğuna, Allah dilemedikçe kimsenin sıkıntı ve zarar veremeyeceğine (6/En'âm, 17, 71; 7/A'râf, 191-198; 10/Yûnus, 18, 106-107; 21/Enbiyâ, 66; 22/Hacc, 12-13; 33/Ahzâb, 17; 39/Zümer, 38; 46/Ahkaf, 4-5; 48/Fetih, 11) ve başımıza gelen sıkıntıların kendi işlediklerimizin sonucu olduğuna dair âyetler (4/Nisâ, 78-79; 42/Şûrâ, 30) âyetleri incelenebilir.

Nazar İnancının Tutarsızlığı

1. Allah, bizi hak etmediğimiz bir nedenden dolayı, sırf birisi baktı (nazar etti) diye cezalandırmaz. Cezalandırması, O'nun adâlet anlayışına ters düşer.
2. İnsanın başına gelenler, kişinin kendi yapıp ettiklerindendir.
3. Birisine (bir çocuğa) veya bir eşyaya sevgiyle baktık diye onun başına gelenlerden biz sorumlu tutulamayız.
4. Birisine (bir çocuğa) veya bir eşyaya sevgiyle bakmak kınanmamıştır.
5. Allah isteyip uygun görmedikçe kimse sıkıntı ve zarar veremez.
6. Kötülüğü ve zararı başkasından bilmek Kur'an'ın öğretisine aykırıdır.
7. Kur'an'da nazara (bakışlardaki yıkıcılık) olur veren bir ifade ve nesnel (somut) olarak kanıtlanmış ilmî bir bulgu yoktur. 68/Kalem sûresi 51. âyeti de, İslâm düşmanlarının vahiy elçisi Muhammed'e (s.a.s.) olan öfkelerini ve onu doğru yoldan kaydırma isteklerini anlatmaktadır. Nitekim benzer ifadeler başka âyetlerde de vardır.

8. Nazara (bakışlardaki yıkıcılığa) inanmak; sorumsuzluklarımızı, başarısızlıklarımızı, eksikliklerimizi, hatalarımızı, kusurlarımızı başkalarına yüklemektir.

9. Nazara (bakışlardaki yıkıcılığa) inanmak; toplum içinde insanları birbirine düşürmek, dedikodu ve bölücülük yapmak, dertlerimiz, sorunlarımız, sıkıntılarımızın kaynağını yanlış yerde aramak ve böylece sorunların katlanarak sürmesine neden olmaktır.

Bu açıklamalardan sonra, göz değmesine karşı gûya tedbirmiş gibi, halk arasında dolaşan birtakım hurâfelerin mânâsızlığı kendiliğinden ortaya çıkmış olmalıdır. Çocukların elbiselerine mavi boncuklar, nazarlıklar, iğde çekirdekleri, kaplumbağa kabuğu vs. takmak; evlerin, binâların girişine, arabalara boynuz, at nali, at kafası, çeşitli muskalar, cevşenler asmak, kurşun dökmek, tütsü yapmak, ceplere sarımsak koymak, arabalara ve dükkânlara göz resimleri yapıştırmak, acâyip heykeller monte etmek ve benzeri şeylerin hepsi, bu bâtil inanışın zavallı âletleridir. Bunların tıb açısından en küçük bir faydası düşünülemeyeceği gibi, bâtil inanışları yaygınlaştırması ve sürdürmesi noktasından büyük sakıncaları vardır. Bu yüzden de bunları bu niyetle kullanmak kesinlikle haramdır; bazı İslâm âlimleri, Allah'tan başka şifa veren, zararı def eden mânevî sığınak ve çözüm kaynağı kabul edildiğinden bunları nazar giderici olarak kullanmayı şirk kabul etmişlerdir. Bir tür koruyucu totem izlenimi veren ve hastalıklardan koruduğu yanlış kanısının zihinlere yerleşmesine vesile olan nazarlıkların, nazar boncuklarının kullanılmasını Peygamber Efendimiz kesin bir şekilde yasaklamıştır. Hatta böyle bir nazarlığı üzerinde taşıyan kişinin bey'atını kabul etmemiş ve onu çıkarıp atmasını emretmiştir.¹⁶⁴⁹ Yine Rasûlullah (s.a.s.)'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: ***"Efsun yapmak, nazar boncuğu takmak, kadınların kocalarına kendilerini sevdirmek için sihir yapması şirktir."***¹⁶⁵⁰

Müslümana yakışan, basit birer madde olan nazarlıkların koruyuculuğu zannına kapılmak değil; eğer hasta ise, psikolojik sıkıntıları varsa, bir taraftan tedavi olmak, diğer taraftan da her şeyini borçlu olduğu ve kulluğunu kendisine sunduğu Rabbine sığınmaktır. Şifâyı verecek olanın ilaç, doktor, okuma, üfürme, hoca değil; bizzat Allah olduğunu hiç unutmamaktır. Allah şifâ vermeyecek olduktan sonra, dünya bir araya gelse ne çıkar? Ma'kul ve meşrû yollarla hastalıklara çare aramak nasıl görev ise, şifâyı yalnız ve yalnız Allah'tan bilmek ve beklemek de aynı şekilde görevdir. Mânevî hastalıkların tedbiri de mânevîdir. Kur'an âyetlerinin ve sünnette geçen duâların okunması

1649 Nesâî, Zîynet 17; İbn Mâce, Tıb 39

1650 Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 304

ve Allah'a sığınılması bu tedbirin en üst seviyede alınması demektir. Ötesi avunma, aldanma, gerçeği bırakıp bâtila dalma, denize düşünce yılana sarılma demektir.

Kurşun Dökmek: Nazar isâbetinden kurtulmak için uygulanan yöntemlerden biri de, kurşun veya mum döktürülmek, nefesi keskin hocalara(!) okutulmaktır. Bazı yörelerde de “tuz çatılmak”, “un yakılmak”, “üzerlik otu yakılarak dumanı ile tütsülenilmek” çare olarak görülmektedir. En yaygın olan uygulama, kurşun veya mum dökme âdetidir. Bu iş şöyle yapılmaktadır: Nazar isâbet eden hasta (genellikle çocuklar), kurşun dökücüsünün önüne oturtulur. Başı bir örtü ile kapanır. Çocuğun başı üzerinde tutulan ve içinde su bulunan kaba, ocakta eritilen kurşun dökülür. Kurşun döküldükten sonra oradakiler hep beraber: “Kem göz çatlasın, Nazar eden patlasın” diye bedduâ ederler. Bazı yerlerde de yaygın olarak nazarlık otu, üzerlik otu yakılır. Dumanı ile hasta tütsülenir. Bu esnâda çabuk çabuk şöyle söylenir: “Üzerliksin havâsın / Her dertlere devâsın / Ak göz, kara göz / Mavi göz, elâ göz / Hangisi nazar etmişse / Onların nazarını boz.” Şu tekerleme de söylenilmektedir: “Elemtere fiş / Kem gözlere şiş / Üzerlik çatlasın / Nazar eden patlasın!”

Bunların ne kadar gülünç, ama aynı zamanda trajik olduğu, insanımızın ne denli câhiliyye uygulamalarına kapılarını açtıklarını, kafalarını ve gönüllerini hurâfeyle kirllettiklerini gösteren uygulamalardır.

MUSKA VE MUSKACILIK

Muska ve Tılsımların Menşei: Muska ve tılsımların menşei, putperestliğin en ilkel şekli olan “fetiş”tir. Bu inançta olanlar, bazı nesnelerde uğur veya uğursuzluk bulunduğuna inanırlar. Kişi, uğurlu saydığı nesneyi boynuna asar veya yanında taşır. Bu nesne bir bitki, kurt dişi, ayı tırnağı, leylek kemiği, kartal tırnağı olduğu gibi, bazen kurumuş bir böcek hatta bazı taş parçaları vb. olabilir.

Bu nesneleri taşıyanlar, çeşitli hastalıklardan, belâ ve kazalardan korunacaklarına inanırlar. Hâlâ bazı nesneleri “uğur getiriyor” inancıyla boynunda ya da yanında taşıyanlar bulunmaktadır. İslâm'ın fıtrata, akla ve ilme uyan

güzel esaslarına inanmamakta direnen nice insan, böyle safsatalara kolaylıkla inanabiliyor, dolayısıyla Kur'an'ın *“onlar akıllarını kullanmayan akılsızlardır”*¹⁶⁵¹ ifadesini her an farkında olmadan doğruluyorlar. Günümüzde üniversite gençliği ve sosyete semtlerinin kültürlü geçinen kesimlerinde gittikçe bu tür “uğur taşları” vb. yaygınlaşmakta, İslâm'dan uzaklaşan insan ne kadar komik ve aşağılık olmaktadır!

Daha sonraki dönemlerde kâğıt parçaları üzerine yazılmış dinî formüller veya tuhaf işaretlerle çizilmiş muska ve tılsımlar, fetişlerin yerini aldı. Muska ve tılsımların en eski şeklinin Mısır'da bulunduğu belirtilir. Eski Romalılar da, hastalıklardan ve zehirlenmeden korunmak için acayip işaretlerle yazılmış veya çizilmiş muska tılsımları kullanmışlardır. İsrâiloğullarına gönderilen peygamberler de, putperest kavimlerden geçen, kendi dönemlerinde yaygın olarak kullanılan fetiş ve tılsımları yasaklamışlardı. Buna dair eski Ahid'de (Tevrat'ta) rivâyetler vardır.¹⁶⁵² Hristiyanlıkta da muska ve tılsımlara inanmak çok yaygındı. Hristiyan din adamları muska taşıma âdetleriyle mücâdele etmişler, ama pek başarılı olamamışlardır. Milâdî 366 yılında toplanan “Laodice” dinî kurultayı, muska ve tılsım taşımayı yasaklayan bir karar çıkartıp ilân etmiştir. Fakat hristiyanları bunları taşımaktan bir türlü vazgeçirememişlerdir. 8. Yüzyılda Papa II. Gregoare bu bâtil inançlara karşı şiddetle karşı koydu. Ancak halk bildiğinden ve gördüğünden şaşmadı. Sonuçta hristiyan din adamları bu hurâfeye tâviz vermeye mecbur kaldılar. Muskaların yerine “haç”, hristiyanlık sembolü olan balık resmi, “Agnus Dei” (Tanrı Kuzusu) yazılı levhacıkları taşımayı tavsiye ettiler, giderek halkı buna alıştırdılar.¹⁶⁵³

İslâm'ı kabulden evvel yaşamış Türk boylarında da muska-tılsım kullanma âdeti vardı. Sekiz ve dokuzuncu yüzyıllarda Budist ve Maniheizt Türklerin yaşamış olduğu Doğu Türkistan'da yapılan arkeolojik araştırmalarda elde edilen malzemeler arasında “tılsım-muskalar”, çeşitli dinî formüller yazılı levhalar, tahtalar vs. eşya bulunmuştur. Budist Uygurların dinî kitaplarında da tılsım şekillerine rastlanmıştır. Bunlardan üç şekil Alman Türkologu F. W. K. Müller tarafından neşredilen eski Türkçe Uygur metinlerinden birinde açıklamalarıyla gösterilmiştir. Müslüman olduğunu iddiâ edenlerin de kullandıkları muskalardaki tılsımların bir benzeri olan bu şekillerin ifade ettikleri anlamlar olarak, bunlardan biri için, bir kadın bu muskayı vücudunda taşısa, kolay doğurur, rahat ve sevinç bulur; diğesinde, Pars yılı doğmuş olan (şimdiki burçların bir

1651 2/Bakara, 171; 7/A'râf, 179; 8/Enfâl, 22; 10/Yûnus, 100

1652 Meselâ, bak. Kitab-ı Mukaddes, Tekvin, Bab 35, s. 35

1653 Abdülkadir İnan, Hurâfeler ve Menşeleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Y., s. 44

benzeri olsa gerek) kişi, bu tılsımı saklarsa çok mutlu olur; üçüncüsünde de, herhangi bir kişinin hayvanları çok ölüyorsa, bu tılsımı kapıya yapıştırırsın denilmektedir.¹⁶⁵⁴

Günümüzde muska, tılsım ve sihir yapma işleriyle uğraşan bazı inanç sömürücüsü kişilerin ellerinde bulunan kitaplar, eski Babil, Asur, Mısır müşriklerinin, eski Budist ve Şamanist Türklerin kullandıkları kitaplardan yararlanılarak yazılmıştır. Bu kitaplara inandırıcılığı kuvvetlendirmek için Kur'ân-ı Kerim'den âyetler, Esmâü'l-Hüsna ve bazı duâlar da ilâve edilmiştir. Muska ve tılsımla ilgili kitaplarda yazılan muska ve efsunlar incelendiğinde görülüyor ki, birçokta bazı âyet ve duâlarla beraber, hiçbir dile benzemeyen kelimeler de bulunmaktadır. Tılsımcılar, mal ve mülkün tılsım-muska ile her türlü âfet ve kazalardan korunacağını da telkin ediyorlar. Bu tılsımlarda Esmâü'l-Hüsna, âyet-i kerime ve duâlar sû-i istimal edilmektedir. Bunların, câhil halkı kandırmak için kullanılmakta olduğu şüphesizdir. Bu hurâfeler, mü'minlerin inancına, sağlığına, malına ve canına zarar verecek zırvalardır. İmanı tam olan müslümanlar, bunlara inanamaz.

Tılsımlar, harfler ve rakamlar ile yapılmaktadır. Efsun ve tılsım kitaplarına göre harfler ve onların ifade ettikleri rakamlar tabiatüstü esrârengiz kudrete sahiptir. Harfler; "ebced, hevvez..."deki sıraya göre adet ifade ederler. Yazı tarihi araştırmalarıyla ispat edilmiştir ki, "ebced, hevvez..." aslında hece harflerinin sırasını göstermek ve sırf harfleri hatırd tutmak için tertip edilmiş, mânâsız sözlerden (mühmelât) ibârettir. Her şeyde esrâr arayan uydurma meraklıları bu "ebced"deki mühmelât hakkında birçok hurâfe icad etmekte zorlanmamışlardır. Aslında bu "ebced..." Aramî alfabesindeki harflerin sırasını gösteren mânâsız sözlerdir. Bu alfabe sırası Aramîlerden Nabatilere, onlardan da câhiliyye çağı Araplarına geçmiştir. Aynı kaynaktan gelen İbrânî, Süryânî, Yunan ve latin alfabelerinde de bu sıra, gelenek olarak muhâfaza edilmiştir. Araplar, birbirine şekil bakımından benzeyen harfleri yanyana koymak maksadıyla bu "a, b, c..." sırasını bozmuşlarsa da, eski sırayı "abced hevvez" altı mühmelâtından muhâfaza etmişlerdir. Harfleri, rakam gibi kullanırken de bu "ebced"deki sıraya riâyet etmişler ve Arapçaya mahsus altı harf için de iki mühmel söz uydurup ilâve etmişlerdir. Üfürükçülük kitaplarında gördüğümüz harflerin büyük bir kısmı, Esmâü'l-Hüsna harfleri ve rakamları da, bu harflerin "ebced" hesabına göre ifade ettikleri sayıyı göstermektedir. Bazı tılsımlarda ise bu "ebced" hesabı tutmuyor.

¹⁶⁵⁴ A. İnan, a.g.e., s. 46-47

Bu arada şu küçük açıklamayı da ifade edelim: Yazı işaretlerinin (hiyeroglif, harf, rakam) esrârengiz sihrî kuvvet içerdiğine inancın en eski kaynağı, tarihin karanlık devirlerine kadar uzanmaktadır. Zira yazının mâhiyetini bilmeyen kavimler, yazıyı keşfeden kavimlerin deri, tahta, tablet ve başka nesnelere çizdikleri çizgilerle konuşup gâipten haber aldıklarına ve bu acâyip çizgilerde tabiatüstü esrarlı kudret bulunduğuna inanıyorlardı. Bu inanç ve korkunun câhil halk arasında bugün bile tesirini sürdürdüğünü görüyoruz. Bazı okuma-yazma bilmeyen câhil kimseler, herhangi bir muskayı alıp atmak, ya da kâğıdını yırtmak istediğiniz zaman, “aman çarpılırsın!” diyerek size muskalarını vermek veya açtırmak istemezler. Muska ve tılsım kitapları incelendiğinde öyle anlamsız melek, cin, şeytan ve peygamber adlarına rastlarsınız ki anlamlarını hiçbir dil ve lügatta bulamazsınız. Bunların hiçbirisinin İslâm’la ilişkisi yoktur. Tümü uydurma ve hayali adlardır, hurâfedir. Bunların yahûdilerin Kabbalah (Kabala) denilen mistik ve skolastik felsefelerinden geçmiş olduğu belirtilir. Bu felsefeye göre yahûdi alfabesindeki 22 harfin ve ifade ettikleri rakamların mistik ve sihrî mâhiyetleri vardır. Bu yahûdi anlayışına göre, yahûdi din kitaplarında zikredilen Tanrı adları ve sıfatlarını iyi kullanmak şartıyla, her türlü hârikalar yaratmak mümkündür. Bu kabbalah mârifetleri nesilden nesle gizli bilgi olarak, seçkin çömezlere öğretili. 13. y.y. dan sonra kitap halinde yazılmaya başlandı. İspanya yahûdilerinden de müslümanlara geçti.

Muskacıların Dayanağı: Her şeye bir dayanak, bir gerekçe arayan insanoğlu, kendi görüşünü kuvvetlendirmek için bazen kutsal değerleri bile istismar edebilmiştir. Nitekim muskacılardan bazıları İsrâ sûresindeki Kur’an’ın şifâ olduğunu belirten âyeti, muska yazmaya delil olarak göstermişlerdir. Oysa zikredilen âyette muska yazma için hiçbir işaret yoktur. Bu âyette Allah şöyle buyurmuştur: *“Biz Kur’an’dan mü’minlere rahmet ve şifâ olan şeyler indiriyoruz. O, zâlimlerin ise sadece husrânını/kaybını arttırır.”*¹⁶⁵⁵ Kur’an, ruhları terbiye ederek mü’minleri psikolojik problemlerden ve rûhî hastalıklardan korur. Mü’minler, o sâyede bâtil akidelerden, kötü huylardan kurtularak mânevî sıhatlerini temin edebilirler. Kur’an, beşeriyete yücelme sebeplerini, takip edilecek kurtuluş yolunu göstermiş, onları maddî ve mânevî helâke sebepleri olacak şeyleri yasaklamış, kendilerine dünya ve âhirette huzura götürececek şeyleri emretmiş rahmet kitabıdır. Fakat Kur’an, zâlim için, Kur’an’ı inkâr eden, onun hükümlerine karşı gelen kimseler için ise, zarardan başka bir şey arttırmaz. Çünkü bu kimseler Kur’an’ın beyanlarına karşı düşmanlıkta, hürmetsizlikte bulunur, her türlü ahlâksızlığı yaparak, kendileri için mânevî felâketleri çağırırlar. Elbette, tedâviye muhtaç olan insan, kendisine verilen en

1655 17/İsrâ, 82

faydalı bir ilacı terk eder de midesini zehirli şeylerle doldurursa kendi hayatına kasdetmiş, kendisini helâke mâruz bırakmış olur. Kur'an hükümlerinin, yanlış yolda olanlara ve kötü huy sahiplerine gerçeği görme ve doğruyu bulma yolunda şifâ ve rahmet olduğunu, ama kötü niyetli zâlimler için ise, bir helâk sebebi olabileceğini anlıyoruz. Ancak, âyetle ne sûretle olursa olsun, muska yazılacağına dair hiçbir işâret yoktur.

Kur'ân-ı Kerim, muska yazmak, büyü yapmak, fal bakmak için değil; "insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak"¹⁶⁵⁶ gönderilmiştir. Allah'ın Kitabının âyetlerini rastgele yerlere yazarak çöplüklere gitmesine sebep olmak veya beşerî çıkarlar için istismar etmek, İslâm'a ve İlâhî Kitaba ihânettir. Bu işi yapanlara fırsat vermek gaflettir, hıyânettir. Hatta mü'minlerin itikadını zedelemeye hizmettir. En üzücü tarafı ise bunu yapanların kendilerini "hoca" olarak lanse etmeleridir. Oysa İslâm'da "hoca" dinin hükümlerini bilen, ilmiyle amel eden, Allah'tan korkan, Allah'ın âyetlerini az bir dünya metâına satmayan örnek ve önder bir şahsiyettir. İslâm'ın yasak kıldığı işleri yapan ve bu tür davranışlara cevaz veren insan, hoca olamaz. Böyleleri ancak fâsık ve münâfık olur; bunlara dense dense cinci, üfürükçü, din tüccarı, hurâfe pazarlamacısı muskacı denilir.

Muskacıların Sonu: Ömrünü muska yazarak, fal açarak, sihir yaparak geçiren pek çok insanın sonu hüsrân ile noktalanmıştır. Bunlardan kimisi hâpishane köşelerinde, kimisi de feci hastalıklara yakalanarak fakr u zarûret içerisinde ölmüşlerdir. Vakitlerini muskacılıkla geçirenler, bu yoldan her ne kadar dünyevî menfaat temin ediyorlarsa da bu iş, dinen kınanmış olduğu için iflâh olmuyorlar. Daima hayatları sıkıntı ve sefâletle, beş kuruşa muhtaç olarak geçmekte olduğu müşâhede edilmektedir. Hayatlarının sonunda perişan bir vaziyette, miskinlik içinde yaşadıkları görülmektedir. Bunların hepsi yaptıklarının avans cinsinden dünyadaki küçük cezâsıdır. Esas cezaları, ceza gününde verilecektir. Çünkü bakılması haram olan nice göbeklere muskalar yazmışlardır. Nice genç kızları veya evli insanları muhabbet muskalarıyla aldatmışlar, ümitleriyle oynamışlardır. Allah'ın men ettiği şeyleri insanlara aşılarmışlar, imanın temelini sarsmışlar, İslâm akîdesini bozmuşlardır. Böylelikle yahûdi ve hristiyan âdetlerini canlandırarak ve bunları birkısım insanlara kabul ettirip onların itikadlarını bozarak imanlarını sarsmaları ile İslâm âleminde tedâvisi

imkânsız olan yaralar açmışlardır.¹⁶⁵⁷ Her akli başında mü'min, insanları bu tür cinci, muskacı, üfürükçü sahtekârların tahribatından korumak için elinden gelen gayreti esirgememelidir.¹⁶⁵⁸

Unutmamak lâzım ki, **dindarlık, dinî olanı işlemektir; dinde olmaya-nı değil.** Nice insan, hem de din adına, dini de küçük düşürerek ve sevap yapıyorum zannıyla günaha girerek bu tür hurâfe ve bid'atler, bâtil inançlar peşinde kendisine sıkıntı vermekte, hayatını daha da çekilmez hale getirmektedir. Bazı insanlar, Cumartesi ve Salı günleri çamaşır yıkamıyor, bazıları da kırılan bir ayna veya evinin yakınlarında öten bir baykuş nedeniyle kâbuslar görüyor. Bâtil inanç, hurâfe ve bid'atlerden ancak sağlıklı ve doğru dinî bilgiyle, Kur'an'ın hayata geçirilmesiyle korunulabilir. Bu tür sapıklıklara yönelmenin nedeni, insandaki inanç ihtiyacının doğru ve gerçek bilgilerle doldurulamaması, İslâm'ın hâkim değil mahkûm olması, câhiliye düzeni, medya ve çevre şartlarının doğruyu eğri, eğriyi doğru diye göstermesidir. Dini; bazı çıkarıcı, istismarcı, cinci, câhil ve bağnazların elinden kurtarmadıkça, bu tür insanlara ilgi gösterilip "hoca" diye iltifat edildikçe bu sorunlar küçülmeyecek, aksine büyüyecektir.

ÇEŞİTLİ HURÂFE VE BÂTİL İNANIŞLARA ÖRNEKLER

Yukarıda açıklananlardan başka hâlâ yaşayan bazı bâtil inanç ve hurâfeleri saymaya çalışalım:

"At, avrat ve silâh uğursuzdur."

"Ayna kırılması uğursuzluktur, ayna kırılan ev yedi sene iflâh olmaz."

"Ateşle oynayan çocuk altını ıslatır."

"Aydın 13'ü uğursuzdur."

"Gece tırnak kesilmez, ev süpürülmez."

"Gece ev süpürülürse fakirlik gelir."

"Geceleri aynaya bakılmaz."

"Gece vakti, bir evden başka bir eve kazan, tencere ve tava verilirse mutlaka ölüm olur."

"Gece, vaktinden önce öten horoz uğursuzluk getirir."

"Pazar günü çalışmak uğursuzluktur."

"Salı günü işe başlanırsa bitmez, sallanır."

"Salı günü yeni elbise giyilirse yanar."

1657 Recep Aktaş, Bâtil İnanışlar, Bahar Y., s. 39-40

1658 Kemalettin Erdil, Yaşayan Hurâfeler, T. Diyanet Vakfı Y., s. 19-32

“Çarşamba gecesi işe başlanırsa, ‘Çarşamba karısı’nı kızdırır ve o eve kö-tülüğü dokunur.”

“Çarşamba günü yorgan kaplayan hastalanır.”

“Çarşamba günü süt içmek, ev satın almak iyi değildir.”

“Perşembe günü çamaşır yıkanırsa zengin olunur.”

“Cuma akşamı ev süpürülürse meleklerin kanadı kırılır.”

“Cuma günü ev süpürmek veya çamaşır yıkamak, fakirlik getirir ve günah-tır.”

“Çocuğu ölen kadın, Cuma günleri hiçbir iş yapmaz.”

“Cuma günleri çocuğun ayakları câmi kapısına bağlanır ve namazdan sonra çözülürse, hasta olmaz.”

“Henüz konuşamayan çocuğun ağzı, Cuma salâsı verilirken câmi anahta-ryla açılırsa, çocuk hemen konuşmaya başlar.”

“Cumartesi günü çamaşır yıkamak uğursuzluk getirir.”

“Arefe günü dikiş dikmek günahdır.”

“Arefe günü dikiş diken kadının ölmüş çocuğu varsa, onun derilerini diker.”

“Misafirin ardından ev süpürmek iyi değildir.”

“Makasın ağzı açık kalırsa, kefen biçmeye yarar.”

“Makasın açık kaldığı evde kavga çıkar.”

“Elden ele makas alınmaz, makas düşman sayılır.”

“Elden ele sabun alınmaz, uğursuzluk getirir.”

“Hapse giren biri, ölmüş birisinin yüzüğünü takarsa hapisten çabuk çıkar.”

“İnsanın önünden kara kedi geçmesi, uğursuzluk sayılır.”

“Tavşan, tilki, kara köpek birinin yoluna çıkarsa uğursuzluk getirir.”

“Kapı eşiğine basan, iftiraya uğrar.”

“Merdiven altından geçmek uğursuzluktur.”

“Başa pisleyen kuş, talih kuşudur; Kuş pisliği başına düşene para gelir.”

“Şimşek çakarken kırmızı giyilmez.”

“Terlik ve ayakkabının ters dönmesi iyi değildir.”

“Evliliğin ilk günü, gerdek gecesinde, erkek veya kadın, hangisi önce uyur-sa o daha evvel ölür.”

“Gerdek gecesi, karı ile kocadan hangisi daha evvel diğerine tokat vurur-sa, onun sözü daha çok dinlenir.

“Zıfak gecesi gelin ve dâmat sabunla yıkanır, sabun acı olduğundan, aralarına acı ve ayrılık girer.”

“Ev süpürülürken süpürge birine dokunursa uyuz olur. Süpürgeye tükürü-lürse hastalık bulaşmaz.”

“Gece tırnak kesilirse ömür kısalır.”

“Cenâze yıkanırken tenesirin altına dökülen su, bir şişeye konup habersiz sarhoşa içirilirse içkiyi bırakır.”

“Nazara uğrayan kişi, kuşkulandığı insanın saçından, ayakkabısından veya elbisesinden habersiz bir parça kesip yakarak dumanı ile tütsülenirse nazarı geçer.”

“Kötü bir hastalıktan söz edilirken: ‘Değirmenden geldim unluyum’ denilmezse o hastalık, söyleyene bulaşır.”

“Sarılık hastalığına tutulan kişinin ‘izinli’ denilen biri tarafından alını jilet ya da çakı ile çizilir. Akan kan alın ve burnuna sürülür. Yaradan kan aktıkça hastalık da akar gider.”

“Dişi ağrıyan bir kişi mezarlığa gider, mezar taşını ısıtır, arkasına bakmadan geri gelirse ağrısı kesilir.”

“Başı ağrıyan bir kadın câmiye gider, yazması (başörtüsü) ile câmiyi süpürür ve yazmayı tekrar başına örterse başının ağrısı gider.”

“Evden çıkan erkek, işine giderken önünü kadın keserse (kadın adamın önünden karşıya geçerse) adamın işi ters gider.”

“Kısa boylu kadınlar uğursuzdur.”

“Bir kız akşam ezanı okunurken merdiven altından geçerse kısır kalır.”

“Cuma günü ezan okuyan müezzine kızın başörtüsü veya mendili sallattırılırsa nasibi çıkar.”

“Evli birinin yüzüğünü bekâr kız takarsa kısmeti kesilir.”

“Bekâr kız, evli birinin gelinliğini giyerse kısmeti kesilir.”

“Gelin olanın duvağı evde kalmış kızın başında çözülsün kızın bahtı açılır.”

“Evde kilitlenen kilit, bayram sabahı veya Cuma günü, namazdan önce imam tarafından câmide açılırsa kızın bahtı açılır.”

“Ellerini birbirine bağlayanın kısmeti kesilir.”

“Ellerini kavuşturanın kısmeti kapanır, anası ölür.”

“Hâmile bir kadın yumurta yerse çocuğu terbiyesiz olur.”

“Hâmileyken anahtar açanın doğumu kolay olur.”

“Bir hâmile kadın ölü yıkanırken suyundan atlarsa çocuğu baygın doğar.”

“Aş yeren bir kadın, çirkin bir yere bakarsa çocuğu çirkin olur.”

“Doğum yapan kadın, yedi gün çocuğunun yanından dışarı çıkmaz. Çıkarırsa cinniler gelir, çocuğu götürür. Başka bir çocukla değiştirir.”

“Çocuğu yaşamayan bir kadın bir yatıra ‘Bunu sana sattım’ der ve kurban kestirir. Çocuk dünyaya gelince eğer kız ise adını Satı, oğlan olursa Satılmış koyar. Aksi halde çocuk yaşamaz.”

“Çocuğu yaşamayan kadın, yeniden doğum yaptığında 40 evden topladığı parçalarla gömlek dikip çocuğuna giydirirse çocuğu yaşar ve ömrü uzun olur.”

“Çocuğu ölen bir kadın Cuma günü iş yapmaz.”

“Lohusa kadının ve çocuğun yastığı altına iğne, çuvaldız, kama, bıçak konulursa albasmaz.”

“Lohusa kadının bulunduğu yere süpürge, Kur’an, soğan, sarımsak asılırsa ‘alkarısı’ loğusa ve çocuğa zarar vermez.”

“Hayızlı kadın, sebze bahçesinden geçerse sebzeleri kurutur.”

“Hayızlı kadın akşam ezanından sonra küpten turşu çıkarırsa turşu bozulur.”

“Gelin eve ilk geldiğinde kaynanasının iki bacağı arasından içeri girerse saygılı olur.”

“Yeni doğan çocuğun ilk dışkısı, yattığı odanın eşliğine veya beşiğinin altına konursa cadı zarar vermez, nazar da değmez.”

“Yeni doğan çocuğun beşiği altına türbe ve kabirlerden toprak getirilip konursa çocuğu cadı boğmazmış.” (Buna bazı yerlerde cüher almak denilir.)

“Bebek fıtık doğarsa, külotu çalı ağacının bir dalı yarılarak arasından geçirilince fıtığı iyileşir.”

“Bebeğin kırkı çıkmadan tırnağı kesilirse, ya arsız ya da hırsız olur.”

“Yeni doğan çocuk, bayram günü bir dişi eşeğe ters bindirilip köyün etrafında dolaştırılırsa ömrü mutlu geçer.”

“Çocuğun doğduğu yerde elışı yapılırsa, göbeği düşmez.”

“Cuma günü çocuğun ayakları bir câmi kapısında bağlanır, Cuma namazından sonra çözülürse hastalığa tutulmaz.”

“Bebek ayakları altından öpülürse talihsiz olur.”

“Çocuk dünyaya geldikten sonra yıkanıp tuzlanır ve sofraltı denilen beze sarılırsa tokgözlü olur.”

“Çocuğun göbeği, câmi duvarına veya avlusuna gömülürse dindar, medresenin (okulun) bahçesine veya avlusuna gömülürse âlim; ahıra gömülürse malcı olur. Ayrıca suya atılırsa huyu temiz, evin içinde bir yere gömülürse gözü dışarıda olmaz.”

“Boy ölçülen çocuk kısa kalır.”

“Çocuğun boyu metre ile ölçülürse ömrü kısa olur.”

“Sünnetsiz ölen çocuğun parmaklarından birinin kırılması gerekir.”

“Çocuk sünnet olurken annesi oklava sallarsa, sünnet acısız ve kolay olur.”

“Küçük çocukların yüzünde yara çıkarsa, deniz kenarında yaşayan ve denize giren biri tarafından okunup yüzü meshedilirse yaraları iyileşir.”

“Yürüyen çocuğun emeklemesi, misafir geleceğinin işaretidir.”

“At, öküz, inek, dana gibi büyükbaş evcil hayvanlar, eğer gece ahırda huzursuzsa, bağılıyor, kişiyor veya böğürüyorsa, o evden biri ölecektir.”

“Ölü yıkandıktan sonra kazan ters çevrilmezse bir başkası daha ölür.”

“Bir evden ölü çıkarsa o evdeki su kapları boşaltılır. Eğer boşaltılmazsa Azrâil suları ellediği için biri yine ölebilir.”

“Cenaze çıkan ev ile çevresindeki evlerin suları dökülmelidir. Çünkü Azrâil kılıcını o sulara yıkar. Sular bu kılıçla pislendiği için içilmez olur.”

“Gece vakti bir evden başka bir eve kazan, tava veya tencere verilirse ölümü celbeder.”

“Gece sandık açmak, kendi mezarını açmaktır. Yani ölümü çağırmasıdır.”

“Bir evdeki eşyalardan herhangi biri kendi kendine düşer veya kırılırsa ölümüne işarettir.”

“Ayakkabı çıkarılırken ters çevrilirse o evden cenâze çıkar.”

“Kefen diken iğne kırılmalıdır. Zira ölümü ve uğursuzluğu celbeder.”

“Saçakta baykuş ötmesi, ölümüne işarettir.”

“Bir genç askere giderken evden çıkmadan önce bir dilim ekmeğin yarısını yer, yarısını da geri bırakırsa, artık ekmek onu çağıracağı için kazaya belâya uğramadan geri döner.”

“Biri yolculuğa çıkıp gurbete giderken arkasından yola su dökülürse, su gibi yolculuğu olur, kazaya uğramadan sağ sâlim yerine ulaşır, gurbetten çabuk döner.”

“Biri yolculuğa çıkarken arkasından aynaya su serpilirse kazaya uğramaz.”

“Bir kişi sabunu başka birine elden verirse, sabun acı olduğu için, acı olaylar görülür veya o iki kişi arasına düşmanlık girer.”

“Gök gürlerken buğday ambarına el ile vurulursa hasat çok olur.”

“Nar tanelerini yere düşürmeden bir bütün narı yiyip bitirebilen cennete girer.”

“Tarla veya bahçede bitkiler hastalanmış ise, tarla sahibinin güneş doğmadan önce, tarlasının etrafını koşarak dolaşması gerekir.”

“Çeltik ekilen arazinin etrafı eşeğe binmiş bir kimse tarafında Kur'an okunarak dolaşılırsa, o araziye dolu yağmaz.”

“At nalı asılan yere nazar isâbet etmez.”

“Önünde 'beş taş' oyunu oynanan eve fakirlik gelir.”

“Cezveden su içilirse zengin olunur.”

“Ayakkabılar ters dönerse şeytan üzerinde namaz kılar.”

Daha neler neler... Saymakla bitmeyecek bir sürü bâtil inanışlar...

Dikkat edilirse, hurâfe ve bâtil inanış olarak kabul edilen haftanın hemen bütün günleri ya belâya, ya da günaha sebep gösterilmiştir. Sanki müslümanın temizlik yapması, çalışması suç kabul edilmiştir. Bu inanç, hem ibâdetlere, hem temizliğe, hem çalışıp kalkınmaya ihânettir.

“Yıldızname”ye baktırmak, “fal” açtırmak, “sevicilik” yaptırmak, “sihir” boz durmak, “muska” yazdırmak, “tılsım” yaptırmak, “afsunlanmak” için diyar diyar, semt semt hoca(!) arayanlar, dileğinin yerine gelmesi için türbe ve evliya mezarlarını/yatırları dolaşanlar, kızının nasibini açtırmak için il il üfürükçü arayanlar azımsanmayacak kadar çoktur. Göğse ve göbeğe muska yazma cür’et ve ahlâksızlığına tevessül edenler ve bunların tuzağına düşüp pişmanlığını sineye çekenler de az değildir. Kimi yerde gelin, kocasının evine girerken “kaynanasının iki bacağı arasından geçerse saygılı olur” diye inanılmak sûretiyle insan onuru ayaklar altına alınmaktadır. Kimi yerde de “yeni doğan çocuğun ilk dışkısı, cin çarpmasın, nazar değmesin diye, yattığı odanın eşiği altına konulmakta, bazı yerlerde de bebeğin beşiğine mezarlıktan toprak getirilerek konulmaktadır.

Kurşun dökmek, muska ve nazar boncuğu takmak gibi eski hurâfe ve bâtil inanışların yanında; modern hurâfe ve çağdaş bâtil inanışların da sosyete çevreleri, üniversite öğrencileri ve Batı kültürüyle yetişmiş insanlar başta olmak üzere, toplumda giderek yaygınlaştı(rıldı)ğını belirtmek gerekiyor. Burç taşları, şans ve uğur getireceğine inanılan çeşitli taş, yüzük, kolye veya boncuklar, maskotlar, sinema filmleri veya tv. dizilerindeki kahramanlara ait resim ve aksesuarlar, muska yerine uğur ve şifa kolyeleri, taşları, nazar değmesin diye elini kulağına tutup tahtaya vurmalar, aksırınca “çok yaşa” demeler ilk sayabileceğimiz modern gereçler ve tavırlardır.

Tabii, bunların yanında cinciliğin modern şekli olan medyumluk, falcılığın bin bir çeşidi, burçların ve gök cisimlerinin insan kaderi üzerinde etkisi olduğuna/tanrılığına inanmanın bir yansıması olan burç falları, münecimliğin modernize edilmiş şekli olan astroloji, felek ve feleğin kadere etkisiyle ilgili inanış ve deyimler, ruh çağırma ve reenkarnasyon inanışları, insanın maymun soyundan geldiğine inanmak, imanî hakikatlerin çoğunun bilimsel olmadığı, bilimin tek doğru ve gerçek mürşit olduğunu kabul, tabiat/doğa veya tesadüfe yaratıcılık atfetmek gibi bâtil inanışlar ve modern hurâfeler...

Türbe ve yatırlardaki mantık dışı hurâfelerin çağdaş ve modern şekillerini de televizyon izleyen herkes görmekte, mâtem törenlerini, andıçmeleri... bilmekte. Simokinli resepsiyonlar, tuhaf, saçma ve İslâm dışı kuralları olan törenler, putların karşısında kıyamda durmalar, seremoniler, âyinler, tapınmalar... Kolej ve üniversite mezunlarının keplerini havaya fırlatmaları, kıyâfet dayatmaları vb. zorunluluklar da resmî hurâfeler olarak sayılabilir. Bütün bunların yanında kapitalizm, komünizm, kemalizm, laiklik gibi her türlü beşerî ideolojiler, İslâm'a ters dünya görüşleri ve felsefî anlayışlar, tâğutî yaklaşımlar, Bel'amca yorumlar çağdaş bâtil inançlar ve modern hurâfelerdir.

BİD'AT

'Bid'at', 'ibdâ' kökünden türemiştir. İbdâ, önceden yapılmış bir şeyi örnek almaksızın yapma ve icat etme demektir. Buna göre 'bid'at' sözlükte, daha önceden bir örneği olmaksızın yapılan, sonradan icat edilen şey (muhtes) demektir.

Kavram olarak 'bid'at'; Şeriata karşıt olması sebebiyle onunla ters düşen ve onda bir fazlalık ya da noksanlığa neden olan şeydir. Bid'at Sünnetin zıddı olarak kullanılmaktadır ki, Şârî'nin (din koyucunun) açık ya da dolaylı, sözlü ya da fiilî izni olmaksızın, dinde sahâbeden sonra ortaya çıkan eksiltme ya da fazlalaştırma.

Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyuruyor: *"(Dinde) Sonradan ortaya çıkan her şey bid'at'tır; her bid'at dalâlettir/sapıklıktır ve sapıklık insanı ateşe sürükler."*¹⁶⁵⁹ *"Allah (c.c.) bid'at sahibinin, orucunu, namazını, sadakasını, hac-cını, umresini, cihadını, (hayır yoluna) harcamasını, şâhidliğini kabul etmez. O, kılın yağdan çıktığı gibi dinden çıkar."*¹⁶⁶⁰

Bu kadar tehlikeli ve imandan ayırıcı olan bid'at konusunda müslümanların doğal olarak duyarlı olmaları gerekir. Allah (c.c.) kendi dini olan İslâm'ı peygamberinin tebliği ile insanlara ulaştırmış ve onu tamamlamıştır.¹⁶⁶¹ Hz. Muhammed (s.a.s.) yaşayarak ve uygulayarak İslâm'ın ne olduğunu ortaya

¹⁶⁵⁹ Müslim, Cum'a 43, hadis no: 867, 2/592; Ebû Dâvûd, Sünne hadis no: 4606, 3/201; İbn Mâce, Mukaddime 7, hadis no: 45-46, 1/17; Nesâî, İydeyn 22, 3/153

¹⁶⁶⁰ İbn Mâce, Mukaddime 7, hadis no: 49, 1/19

¹⁶⁶¹ 5/Mâide, 3

koymuştur. Hiçbir insanın bu dine müdâhale hakkı yoktur; kimse ne dinden eksiltme yapabilir ne de ona bir şey ilâve edebilir. Sonradan ortaya çıkan ve yetkili ilim adamları tarafından yapılan ictihâd (fetvâ verme) ise, dine ilâve değil; dinî hükümleri sistemleştirme ya da yeni sorunlara Kur'an ve sünnetle cevap bulabilme gayretidir.

Ancak, değişen zamana göre, gelişen ilimler doğrultusunda yeni yeni şeyler icat edilir, yeni buluşlar ve teknikler, hatta yeni görüşler ortaya çıkabilir. Bid'at'ın sözlük anlamına takılarak, yeni ortaya çıkan her şeye bid'at demek mümkün değildir. Bu hem Din'i anlamamak, hem de Din'in mubah (helâl) alanını haksız olarak daraltmak, Din'in uygulanmasını zorlaştırmaktır.

Bid'at'ı bu şekilde anlayanlar günlük hayata biraz da zorunlu olarak giren yenilikleri bid'at kelimesiyle bağdaştırmanın yoluna gittiler ve bid'at'ı, 'hasene-güzel' ve 'seyyie-kötü' diye ikiye ayırdılar. Hatta bazı bilginler daha da detaya inerek bid'atleri; vâcip, haram, mendup, mekruh ve mübah olmak üzere beş kısma ayırmışlardır.

Bid'at'ı dar kapsamlı olarak, yani kavram anlamıyla alanlar, onu inanç ve amellerde dine yapılan ekleme ve eksiltme olarak tanımlamışlardır. Böyle düşünenlere göre, dinî bir özelliği olmayan, insanların dünyalık işleriyle ilgili, İslâm'ın mubah dediği alana giren şeyler bid'at kapsamında değildir. İnsanların örf olarak yaşattıkları Din'e aykırı olmayan âdetler, sonradan gerek bir ihtiyacı karşılamak, gerekse ilmî araştırmalar sonucunda geliştirilen icatlar, üretimler, bazı kurumlar, ya da fikirler bid'at alanının dışındadır.

Kimileri, hasene (güzel) dedikleri bid'at'ı, Din'e bir ekleme olarak ele almazlar. Bunu Peygamberimizin haber verdiği 'güzel bir çığır açma' hadisine dayandırır. *"Kim benden sonra terkedilmiş bir sünnetimi diriltirse, onunla amel eden herkesin ecri kadar o kimseye sevap verilir, hem de onların sevabından hiçbir şey eksilmeden. Kim de Allah ve Rasûlünün rızâsına uygun düşmeyen bir sapıklık bid'at'ı icat ederse, onunla amel edenlerin günahları kadar o kişiye günah yüklenir, hem de onların günahlarından hiçbir şey eksilmeden."*¹⁶⁶²

Onlar, teravih namazını cemaatle ve yirmi rek'at kılınmasına bid'at diyenlerle Hz. Ömer (r.a.)'in "ne güzel bid'at!" demesini delil olarak alırlar. Hâlbuki Hz.

1662 İbn Mâce, Mukaddime 15, hadis no: 209-210, 1/76. Bir benzeri için bak. Müslim, İlim 16, hadis no: 2674, 4/2060; Tirmizî, İlim 16, hadis no: 2677, 5/45

Ömer (r.a.) bid'ate güzel demedi, tam tersine; "teravihin bu şekilde kılınması bid'at değildir. Eğer siz kendi fikrinize göre ona bid'at diyorsanız, o zaman bu ne güzel bid'at'tır" demek istemişti.

Onlara göre "Her yeni uydurma bid'at'tır" hadisinden, Dinin esaslarına, Hz. Peygamber'in ve O'nun ilk dört halifesinin yollarına uymayan şeyler anlaşılmalıdır. Bu bid'atlar, Hz. Peygamber'in Sünnetinin ortaya koyduğu ilkelerle uyuşmaz, onlara aykırıdır. Hatta bu bid'atlar, bir şer'î (dinî) hükmü kaldırırılar, yerine kendileri yerleşirler.

Bid'ati, iyi ve kötü diye ikiye ayırmayan, onu dar kapsamlı yani kavram anlamıyla alanlar bu yorumlara katılmayarak derler ki; Yukarıda geçen 'Sünnetin diriltmesi (ihyâ edilmesi)' yeni bir şey icat etmek değildir. Unutulmuş bir sünneti yeniden hayata kazandırmaktır. Hz. Ömer (r.a.)'in terâvih namazıyla ilgili uygulaması da yeni bir ibâdet çeşidi veya sonradan ortaya çıkmış bir uydurma değil; örneği Peygamber'in hayatında görülen ve O'nun tavsiye ettiği bir ibâdetin sürekliliğini sağlama düşüncesidir.

Bid'at Din'de temeli olmayan inançları ve ibâdet şekillerini İslâmî bir kılıfla İslâm'a yamamaktır. İslâm dışı görüş, inanış ve tapınmaları İslâm'a mal etmektir. Bunları yapanlar yaptıkları için Din'e aykırı olduğunu bile kabul etmezler. Bundan dolayı Süfyân-ı Sevri ve bazı âlimler şöyle demişlerdir: "Bid'at, İblis'e, mâsiyetten (günah işlemekten) daha sevimlidir. Çünkü bid'atin tevbesi olmaz, Hâlbuki kişi günahından dolayı tevbe edebilir." "Bid'atin tevbesi olmaz" sözünün mânâsı şudur: Allah (c.c.) ve Rasûlünün (s.a.s.) ortaya koymadıkları bir şeyi din edinen kimseye amelleri süslü gösterilir. O yaptıklarını doğru zannetmeye başlar. Kötü amellerini güzel görmeye devam ettiği sürece de tevbe etmiş olmaz. Her şeyden önce tevbenin başlangıcı; kişinin işlediği fiilin tevbe etmesi gereken kötü bir amel olduğunu kabul etmesi, ya da tevbeyi gerektirecek denli vâcip veya müstehab bir dinî emri terk ettiğini bilmesidir. Bir kişi, kendi yaptıklarını güzel görmeye devam ettikçe tevbeye ihtiyaç duymaz.

Bid'at ehlinin tevbe etmesi, Allah'ın ona hidâyeti göstermesi ile mümkündür. Bu da ancak kişinin bildiği Hakk'a uyması ile gerçekleşebilir. **"Bildiği ile amel edene Allah (c.c.) bilmediği şeyleri de öğretir."**¹⁶⁶³ Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **"Doğru yolu bulanların Allah hidâyetlerini artırmış ve onlara takvâlarını (Allah'tan korkup sakınmalarını) vermiştir."**¹⁶⁶⁴

1663 Ebu Nuaym, Enes b. Malik'ten, nak. İbni Teymiyye, Takvâ Yolu, s: 14

1664 47/Muhammed 17; ayrıca bak. 4/Nisâ, 66-68; 57/Hadîd, 28; 5/Mâide, 16

Peygamberimiz'in deyişiyile bütün bid'atler merduttur (reddedilmiştir). Hiçbirinin İslâm'a göre bir değeri ve hükmü yoktur. Çünkü böyle bir şey, İslâm'da eksiklik veya fazlalık olduğu düşüncesine dayanır. Hâlbuki Din Allah (c.c.) tarafından insanlar için beğenilip gönderilmiş ve tamamlanmıştır. Onda eksik veya fazla bir şey yoktur. Bid'atçıların bir kısmı Kur'an'a ve Sünnet'e aykırı inanç ve amelleri uydurup İslâm'a sokarlar, onları Din'denmiş gibi sunarlar. Bazıları da İslâm'ı daha iyi yaşamak, daha dindar bir müslüman olmak amacıyla yeni ibâdet ve inanış türleri uydururlar. Her iki tutum da yanlıştır. İnsanlara düşen görev, İslâm'ın, olmayan eksikliklerini bulup kendi akıllarınca o eksiklikleri gidermek değil; İslâm'a hakkıyla teslim olarak ellerinden geldiği kadar onu yaşamaktır. Unutmamak gerekir ki hiç kimse İslâm'ı Hz. Muhammed (s.a.s)'den daha güzel yaşayamaz, O'ndan fazla dindar olamaz.

'Güzel bid'at, kötü bid'at' tanımları net değildir. Hangi inanış, hangi amel ve âdet bid'attır, hangisi güzeldir, hangisi kötüdür? Bu gibi değerlendirmeler kişilere ve kültürlere göre değişebilir. Bid'atin sınırlarını kim ve nasıl çizecek? Tarihte ve günümüzde hemen hemen her grup (hizip) kendi düşündüğünün ve yaptığının doğru, diğerlerinin yaptıklarını yanlış görmektedir. Herkes görüşlerini ve eylemlerini Kur'an ve Sünnete dayandırma iddiasındadır. Hiç kimse de yaptığının bid'at olduğunu kolay kolay kabul etmez.

Onun için bu konuda da dikkatli olmak ve **her şeye bilmeden 'bid'at' demek, ya da o şey gerçekte bid'at ise onu da İslâm'dan sayma yanlışlığına düşmemek gerekir. Kur'an'ı ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'in yaşayıp tebliğ ettiği Din'i iyi bilirsek; bid'atleri daha iyi tanıyabiliriz. Peygamberimiz'den sonra ortaya çıkan bütün fikirlere, icatlara, kurumlara, yani her şeye -kavram anlamında- bid'at demek yanlış olduğu gibi, din kılıfı geçirilmiş sonradan ihdas edilmiş şeyleri de kabul etmek mümkün değildir.**

Meselâ, mezar ziyareti ibret verici ve sevaptır; ama, türbeye veya mezarın yanındaki bir şeye çaput bağlamayı, mezardaki ölüden bir şey dilemeyi nereye koyacağız? Zikir yapmak, Allah'ı her an ve bütün ibâdetlerle anmak, hatırlamak Kur'an'ın emridir; ama, kolkola girerek, yatarak-kalkarak, ayılıp-bayılarak, kendinden geçerek, feryat ederek zikretme(!) davranışlarının delilini nerede bulacağız? Âlimleri dinlemek, derslerinden, sözlerinden, ahlâklarından ve ilimlerinden faydalanmak güzeldir, gereklidir de. Ancak "bir âlime, bir şeyhe bağlanılmadan, ömür boyu onun peşinden gidilmeden İslâm yaşan-

maz”, “şeyhi olmayanın mürşidi şeytandır” gibi iddiaları nereye koyacağız? Ölünün arkasından duâ etmek, onu hayırla anmak güzeldir. Ama onun arkasından yapılan kırkinci, elli ikinci gece ve mevlid merasimlerini hangi âyete ve hadise dayandıracağız? İslâm’da biat (seçim), şûrâ, din hürriyeti, hoşgörü ilkelerinden hareketle; şirk ve zulüm düzenlerini, İslâm’a aykırı yapılanmaları İslâmî sayabilir miyiz? Hoşgörünün sınırları; sapıklıkları, isyanları, Din’e hakarete varan tavırları kabullenmek midir?

İslâmî olmadığı halde İslâm kılıfıyla sunulan bütün inanç, amel, tavır ve anlayışlara karşı duyarlı olmak zorundayız. Bunlar Din’den olmadığı halde ona sokulan bid’at ve hurâfelerdir. Her bir bid’at, müslümanın hayatından bir sünneti alıp götürür. Hz. Muhammed (s.a.s.)’in Sünnetini iyi tanıyanlar ve onu bir hayat olarak yaşayanlar bid’atlerin tuzağına düşmezler.¹⁶⁶⁵

Bid’at, bir nesneyi yeniden peydahlamak mânâsına gelir. Örneği ve benzeri olmayan bir şeyi ortaya çıkarmak, üretmek demektir. Yeniden vücuda getirmenin olumsuz yönlerini ifade için bid’at sözcüğü kullanılmaktadır. Türkçedeki “türedi” kelimesi, bunun tam karşılığıdır. Kur’an’da bid’at kelimesinin kavramsal ve kurumsal mâhiyetle ele alındığı âyete bakarsak, konu daha iyi anlaşılacaktır: *“Sonra bunların izinden ardarda peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa’yı da arkalarından gönderdik, ona İncil’i verdik; ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet vermiştik. Uydurdukları (ibtedeû, bid’at icat ettikleri) ruhbanlığa gelince, onu Biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızâsını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan iman edenlere mükâfatlarını verdik. İçlerinden çoğu da fâsıktır/yoldan çıkmışlardır.”*¹⁶⁶⁶ Peygamberler tarihinde bid’ate/türediliğe örnek olarak hristiyan ruhban sınıfının icat ettiği ve sonra da ilkelerine saygılı olmadıkları ruhbanlık gösterilmektedir. Bid’atin omurgasını tanımamızı sağlayan bu âyet gösteriyor ki, bid’atler:

1. İyi niyetle, Hak rızâsı kazanmak gâyesiyle icat edilebilirler; bu, onların bid’at olmasını engellemez.

2. Bid’at olarak ortaya çıkarılan şeye bir süre sonra bizzat onu icat edenler bile uyamazlar.

¹⁶⁶⁵ Hüseyin K. Ece, a.g.e. s. 87-91

¹⁶⁶⁶ 57/Hadîd, 27

Böylece, dikkatler şu iki noktaya çekilmektedir: Bu dinin Peygamber(ler)i de,¹⁶⁶⁷ kavramları ve kurumları da bid'at/türedi değildir. Bu bir dindir ki, Yaratıcı onu ilk insanla başlatmış ve asırlar boyunca insanı onun değişmez, zaman üstü ilkeleriyle eğitmiştir. Bu ilkeler tüm peygamberlerin mesajlarında aynıdır. Kur'an bu mesajları toplayan kitaptır. Kur'an'ın din dediğine, Peygamber'in din dediğine eklemeler yapan, bid'atçıik/türedilik yapar ve uydurma bir din icat eder. Tamamlanan, kemâle eren ve adına İslâm denilen bir dinin¹⁶⁶⁸ bid'at/ uydurma/türedi kişi, kurum ve kavramlara ihtiyacı yoktur. O yüzden bid'ati bazı âlimler şöyle tanımlar: "Kemâle erdirildikten sonra dine ortaya çıkan nesneye denen bid'at, dine Peygamber'den sonra ortaya çıkan tutku ve davranışlardır. Dinde ortaya çıkan eksiltme veya artırmalar için kullanılır."

Bid'at, dinin vahye dayanan tespitlerine, buyruklarına, kabullerine yapılan ekleme veya bunlarda vücuda getirilen eksiltmedir. Buna göre bid'at, din bünyesinde sözkonusu olur. Hayatın diğer alanlarındaki yeniliklerin bid'at kavramıyla irtibatlandırılması tam bir sapıtmadır. Hatta, diyânet denen ve dine getirilen beşerî yorumları içeren alandaki yenilikler de bid'at kavramı içine girmez. Bid'atin sözkonusu edilebilmesi için "din" bünyesinde yeni icatların olması gerekir. Bid'at, dine olmayan şeyi dine sokmaktır. Bid'at, Allah'ın din olarak gönderdiğinde olmayan şeyi var göstermektir. Bid'at, vahyin oluşturduğu tevhid anlayışına aykırı kabuller icat etmektir.

Yine, bid'atin hasenesi/güzeli olduğunu ifade etmek, temelden yanlıştır. Güzel bid'at tâbiri, birçok olumsuzluğun gözden kaçmasına yol açan bir maske tâbirdir. Ortaya getirilen bir yenilik, dine olmayan bir şeyi icat etmektedir; bunun güzeli olmaz. Dine ekleme yapmanın güzeli olacağını söylemenin kendisi bid'attır. Bir bid'ati ölçüt yaparak başka bir bid'ati tanımlayamayız. Ortaya getirilen yenilik, dinle ilgili değil de hayatın başka alanlarıyla ilgili ise onun bid'at kavramıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bid'at, eski örf ve âdetlerin yerine yeni örfler koymanın adı değildir; dinin tesbitlerinin yerine eski veya yeni herhangi bir âdeti koymanın adıdır. Bazıları ne hikmetse, eski âdetlere bağlılığı bid'at saymazken yeni âdetlere en küçük bir itibarı hemen bid'at ilan eder. Oysa ki âdetin dinleştirilmesi, her hal ve şartta bid'attır. Bunun birkısmı günah bid'ati olur, birkısmı şirk bid'ati. Ama

¹⁶⁶⁷ 46/Ahkaf, 9

¹⁶⁶⁸ 5/Mâide, 3

güzel bid'at asla ve asla olmaz. Âdetler dinleştikçe din de âdetleşir. Bunun sonu, dinin tahribi ve saygınlığının yok olmasıdır.

Yaşadığımız toplumda bid'atlere karşı çıkmak adına ortaya çıkıp en yıkıcı bid'atleri üreten kişi ve zümreler hayli çoktur. Bunlara göre bid'at, öncelikle eski kabullere aykırılıktır. Daha net bir çerçeveden bakılınca bid'at, bu insanların mensup oldukları fırkanın kabullerine ters her şeydir. Bunlar için olay “biz ve ötekiler” olayıdır. Din, bunun sadece dokunulmazlığını sağlayan bir araçtır. Bid'at suçlamalarında bulunanların çoğu, vahyin verilerini değil; kendi mezhep, tarikat, cemaat, ırk veya bölgelerinin âdetlerini esas alarak başkalarını bid'atle itham ettiler. Bid'ati Kur'an ve sahih sünnete aykırılık olarak asla tanıtmadılar. Yani bid'atle mücâdele adı altında bir tür yozlaştırma yaptılar.

Allah'ın dininde eksiltme veya artırma yoluyla değiştirme olarak ortaya çıkan bid'atin en kötü yanı, genellikle iyi niyetle sergilenmesidir. Bu iyi niyet zemini, bid'atin toplumda revaç bulmasına sebep olmakta, bunun sonucunda da sapma sessizce yerleşmekte ve dine eklenen âdet ve alışkanlıklar dinleşmektedir. İmam Süyûti bu konuda şunları söyler: “Bid'atlerin bir kısmını, halkın ibâdet ve Allah'a yaklaşma zannıyla yaptıkları oluşturmaktadır. Oysa ki esâsında bunların terk edilmesi ibâdettir. Câhiller bunların görüntüsünün ibâdeti andırmasına aldanarak esâsında yasak olan fiilleri ibâdet yerine koymaktadır. Burada aldatıcı olan, ‘daha çok ibâdet etme’ hırsıdır. İşte bu hırs, insanları, ibâdet görüntüsü veren bu yasakları icrâya itmektedir. Bu tür ibâdetlerin haram olanı vardır, mekruh olanı vardır. Hz. Ömer, Cuma namazının ardından iki rekât ilâve namaz kılan bir adamı engelleyip mescidden uzaklaştırmıştır...”¹⁶⁶⁹

Bid'at yüzünden saparak beşerî âdetleri din gibi yaşamaya kalkışanların vücut verdikleri günah yükü, bid'ati icat edenlerin boynuna binecektir. Çünkü Kur'an, ilimsizlik yüzünden insanların sapmasına sebep olanların, saptırdıkları insanların günahlarına ortak olacaklarını çok açık bir biçimde bildirmiştir: *“Onlar, kıyâmet günü, kendi günahlarını tamamen yükledikten başka, ilimsizlik yüzünden saptırdıkları kişilerin günahlarının bir kısmını da yüklenecilerdir. Bakın, ne kötü şey yükleniyorlar.”*¹⁶⁷⁰ Şâtıbî'ye göre bid'at, bir şirk kurumudur ve esâsı da Allah'a iftira ederek dine haram-helâl, iyi-kötü hükümleri eklemektir. Bu ilâve kabuller onları uyduranlar tarafından süslenip

¹⁶⁶⁹ Celâleddin Süyûti, el-Emru bi'l-İttibâ ve'n-Nehyu ani'l-İbtidâ (Bid'atlar), Beyrut, 1998, s. 55-57

¹⁶⁷⁰ 16/Nahl, 25

püslenmekte ve taklit bedavacılığında rahat arayanlar tarafından benimsenip hayata geçirilmektedir.¹⁶⁷¹ Şâtıbî'ye göre bid'atçılık, lânetlenmeyi gerektiren istisnâî cürümlerden biridir.¹⁶⁷²

TAKLİT VE TAKLİTÇİLİK

İbn Hazm, İbn Teymiye, İbnu'l-Kayyim ve Şevkânî'nin de bulunduğu bazı İslâm bilginleri bid'at olarak niteledikleri taklidin haram olduğunu delillerle savunmuşlardır.

1. Allah Teâlâ'nın mukallidleri zemmetmesi,¹⁶⁷³ Kitap ve Sünnet'in hâkim kılınmasını emretmesi ve ihtilâf çıkınca Kitap ile Sünnet'e başvurulmasını istemesi;¹⁶⁷⁴ hükmün yalnız Kendisine âit olduğunu bildirmesi,¹⁶⁷⁵ dinde Allah ve Rasûlünden başkasına dayanmayı yasaklaması,¹⁶⁷⁶ Kendinden başkasının helâl ve haram kılacak rab ve velî ittihaz edilmesini yasaklaması,¹⁶⁷⁷ Kitap ve Sünnet'e dâvet edilen bir kimse, hangi nedenle olursa olsun, onu terk ederse, kendisine büyük bir belâ/musîbet isâbet edeceğinin bildirilmesi¹⁶⁷⁸ taklidin haramlığına delâlet eder.

2. *"Bilmiyorsanız zikir ehlinden sorun."*¹⁶⁷⁹ âyetindeki "zikir" Kur'an ve sünnet, onun "ehli" de bunları bilen âlimlerdir. Meselesiyle ilgili âyet ve hadisi bilmeyen kimse, elbette bunları bilenlerden soracak ve nakledilen âyete ya da sünnete uyacaktır. Selef, hiçbir zaman bunlar yerine bir kimsenin kişisel rey ve görüşünü sormamıştır.

3. Başı yaralı kişiye, bu konudaki delili bilmeden fetvâ veren ve onun ölümüne neden olanlara Hz. Peygamber, *"... Allah canlarını alsın! Mâdem bilmiyorlar, bilenlere sorsalar ya! Cehâletin şifâsı sormaktır"* buyurmuştur. Bu, ilimsiz fetvâ vermenin haram olduğuna delâlet eder. Taklit, ilim olmadığına göre, onunla fetvâ vermek de haramdır.

1671 Şâtıbî, el-l'tisâm, R. Rızâ Y. Mısır, c. 1, s. 126-139

1672 Şâtıbî, a.g.e. s. 117; İslâm Nasıl Yozlaştırıldı, s. 48 vd.

1673 5/Mâide, 104; 31/Lokman, 21; 43/Zuhruf, 22-23

1674 4/Nisâ, 59

1675 6/En'âm, 57; 12/Yûsuf, 40

1676 9/Tevbe, 16

1677 9/Tevbe, 35

1678 24/Nûr, 63

1679 16/Nahl, 43

4. Hz. Ömer'in kelâle meselesinde Hz. Ebû Bekir'i taklit edişi, birkaç şekilde açıklanabilir: Hz. Ömer bu konuda ölene kadar kesin bir kanaate varamadığına göre, burada sözkonusu olan uyma, Hz. Ebû Bekir'in söylediği "Reyimle hükmediyorum, hata edebilirim" ilkesine âit olacaktır. Yoksa Hz. Ömer, mürted esirlerin reddi; savaşı fethedilen arazinin vakfı, hilâfette veliaht tayin edilmesi gibi birçok konuda Hz. Ebû Bekir'e muhâlefet etmiştir.

5. Sahâbe, cemaatle kılınan namazın bir bölümünü kaçıncı, önce bu bölümü kılıyor, sonra imama uyuyorlardı. Hz. Muaz ise önce imama uydu, imam selâm verince, kalkıp kaçırdığı bölümü edâ etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber; **"Muaz size yol gösterdi, artık öyle yapın"** buyurdu. Hz. Peygamber'in Muaz'ın hareketini tasvip etmesiyle sünnet meydana gelmiş, sahâbe de bu sünnete uymuştur. Kitap ve Sünnet'e uymak taklit değildir.

6. Allah Teâlâ, Kendine, Rasûlüne ve ülü'l-emre itaati emretmiştir.¹⁶⁸⁰ Ülü'l-emre itaat, dinin uygulayıcıları olmaları bakımındandır. Yoksa onların kendilerine itaat emredilmemiştir.

7. Allah Teâlâ, muhâcir ve ensâra iyi bir şekilde ittibâ edenleri övmüş, onlardan râzı olduğunu bildirmiştir.¹⁶⁸¹ Muhâcirûn ile ensâra uymaktan maksat, dinî hayatta onların yolundan yürümektir. Onlardan hiçbirisi Kitap ve Sünnet'in nasslarını bir kişinin rey ve ichtihadı için terketmemişlerdir. "Ashâbım yıldızlar gibidir..." sözü de sağlam yollardan gelmemiştir. Sahih olduğu kabul edilirse, mukallidlerin, kendi imamlarından önce ashâba uymaları gerekir. Bundan da önce ashâb gibi davranarak Kitap ve Sünnet delillerini öğrenip bunlara tâbi olmaları gerekirdi.

8. Müctehid imamların taklidi yasaklayan söz ve davranışlarını herkes bilir. Onların Kitap ve Sünnet'ten delilini bulamadıkları birkaç meselede daha âlim kimselerin ichtihadlarına tâbi olmaları, herkes için vâcip olan taklittir ve zarûret halleriyle sınırlıdır.

9. Allah'ın insanları çeşitli yeteneklerde yarattığı, öğrenci ve çırağın hocalarını taklit etmelerinin doğal olduğu gerçektir. Ama bununla taklidin bir ilgisi yoktur. Taklit, sözü hüccet olmayan bir kimsenin sözüne delilini sormadan uymaktır. Oysa Allah, kullarının fıtratına körü körüne taklidi değil; iddiâ sahibinden delil ve isbat isteme eğilimini yerleştirmiştir.¹⁶⁸²

¹⁶⁸⁰ 4/Nisâ, 59

¹⁶⁸¹ 9/Tevbe, 100

¹⁶⁸² Ahmet Özalp, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 6, s. 98-99

Kur'an, taklitçiliği, ötekinin berikinin mukallitliğini, yani delilini bilmeksizin körü körüne herkesin söz ve davranışlarına uymayı yasaklıyor. Daima her şeyin vahiy ile, akıl ve mantık ile, delillere dayanan muhâkemelerle incelenmesi gerektiğini gösteriyor. Bir âyette: **“Sözlerinizde doğru iseniz delillerinizi getirin.”**¹⁶⁸³ buyuruluyor. Diğer bir âyette de: **“İlminin ulaşmadığı şey üzerinde durma!”**¹⁶⁸⁴ buyuruluyor.

Dini, Hurâfeler Yığını Haline Getirmek, Yozlaştırmak; Tahrif Çabasıdır

Din ve Kitap üzerinde o kadar oynanıyor ki, hakkı hâkim kılmak ve sadece Allah'a kulluk için gönderilen din, özellikle laik ülkelerde, artık statükoyu ayakta tutma ve zorluklar esnasında zâlim yönetimlere koltuk değneği olma görevi görüyor. Her canı isteyen, istediği şekilde Allah'ın âyetlerini amacı dışına çıkarıyor, istismar edebiliyor. Yani Allah'ın vahyi, hevâ ve isteklere göre yorumlanıp şekillendiriliyor.

İşte din, böyle garip bırakınca, düşmanlar tarafından bid'at, hurâfe, isrâiliyat ve şirk unsurlarından niceleri Hak Dine katılmaya başlandı. Ve yıllar sonra da bunlar İslâm'dan sayıldı ve câhil halka dinin esası gibi sunulmaya çalışıldı. Bunların Kur'an ve sahih sünnete göre yeniden sağlamasını yapıp bâtil ve hurâfeleri ayıklamak, ilim sahibi mü'minleri beklemektedir. Bu çok zor görünsede de mutlaka yapılmalıdır. Bizim Ehl-i Kitap'tan farklı bir yönümüz vardır ki o da Allah kelâmı olan Kur'an'ın dokunulmazlığı, Allah tarafından korunmasıdır.¹⁶⁸⁵ İşte bu konum itibarıyla biz yeniden Kitabımız'a sahip çıkabiliriz. Yeter ki bu bilinci kazanalım, yeter ki bu konuda yeterince formasyona sahip olalım.

Mûsâ ümmetinin Tevrat'a yaptığıının benzerini Muhmmmed ümmeti de Kur'an'a yaptı. Onu taşıması ve iki ayaklı Kur'an olması gerekenler Allah'tan değil de, yöneticilerden korktukları için görevlerini ihmal ettiler. Toplum içerisinde hükmedilmek için indirilen âyetler, para karşılığı ölümlere okunmaya, muskalar yazılmaya, anma günlerinde “müsekkin” olarak kullanılmaya başlandı. Ümmet-i Muhammed, ümmet-i Mûsâ gibi yahûdileşme temâyülüne kapılsa da, Kur'an'ın metni, Tevrat gibi tahrif edilemedi. Çünkü bu iki kitap arasında bir fark vardı. Allah Tevrat'ın korunmasını İsrâiloğulları âlimlerine tevdi etmişken, Kur'an'ın korunmasını bu ümmetin âlimlerine bırakmayıp bizzat kendisi üstlenmişti: **“Elbette Biz, Biz indirdik Zikr'i (Kur'an'ı) ve elbette onu koruyacak olan da Biziz.”**¹⁶⁸⁶

1683 2/Bakara, 111

1684 17/İsrâ, 36

1685 Bak. 15/Hicr, 9

1686 15/Hicr, 9

Kur'an, Tevrat'ın tahrifini ifade ederken, tahrifin hangi şekillerde yapıldığını farklı kavram ve terimlerle ifade eder:

a- Tahrif yoluyla ¹⁶⁸⁷

b- Tebdil yoluyla ¹⁶⁸⁸

c- Gizleme yoluyla ¹⁶⁸⁹

d- Unutma yoluyla ¹⁶⁹⁰

e- Uydurma yoluyla:

Uydurdukları yalanları, ya da tefsirleri bir müddet sonra Kitab'ın metnine ilâve ediyorlar, sonraki kuşaklar onu da Kitab'ın metninden zannediyorlardı. Her tahrif, "tahlit"i (karıştırma) beraberinde getiriyordu. Kur'an buna dikkat çeker: *"Ey ehl-i kitab, niçin hakka bâtili karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?"* ¹⁶⁹¹

Aynı tip tahrifi müslümanlar da kendi şeriatlarında yaptılar. Hadis uydurmacılığı bunun en tipik örneği idi. Allah'ın koyduğu haramlarla yetinmeyip uydurma hadislerle yeni haramlar ihdas ettiler. Allah tarafından korunmuş kitaplarının tahrif olduğu sonucunu doğuracak yalan rivâyetleri en güvenilir kitaplarına (tefsirlerine, hadis kitaplarına) aldılar. Selman Rüşti ve Turan Dursun gibi kendi inancına düşman edilmiş zavallıların elinde İslâm'a karşı kullanacakları birer koza dönüşecek "Garanik" türü rivâyetlerle doldurdular kitaplarını.

Nâsih-mensûh ile ilgili tuhaf ve Kur'an'dan şüphe uyandıracak rivâyetlerle, tefsir ve te'vil adı altında nice tahrifat içinde Kur'an'a yaklaşımlar söz konusudur.

Müslüman İsrâîloğullarının yahûdileşme alâmetleri, ümmet-i Muhammed içerisinde de tezahür etmiştir. Bunların başında din âlimlerinin Kitab'ı birtakım gerekçelerle keyfî yoruma tâbi tutmaları gelmektedir. Bu eğilimin günümüzdeki temsilcileri, Allah'ın hükmüyle hükmetmemek, faiz, zina, içki, piyango, heykel ve tesettür gibi konularda tam bir yahûdileşme temayülü sergilemektedirler. Özellikle Bel'am kılıklı âlim müsveddeleri âyetleri işine geldiği gibi yorumlayarak tahrif etmeye çalışmaktadırlar.

¹⁶⁸⁷ 2/Bakara, 75; 4/Nisâ, 46; 5/Mâide, 13, 41

¹⁶⁸⁸ 7/A'râf, 162

¹⁶⁸⁹ 2/Bakara, 159, 174; 3/Âl-i İmran, 71

¹⁶⁹⁰ 5/Mâide, 13

¹⁶⁹¹ 3/Âl-i İmran, 71

*“Yoksa, siz Kitab’ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?”*¹⁶⁹² Ümmet-i Muhammed, özellikle nesh konusunda İsrâiloğullarının düştüğü yanlışla düştü. Kur’an’ın iki kapağı arasında yazılı olup da hükmü geçersiz olan hiçbir âyet yoktur. Şeriatlerin maksatlarından biri olan “tedrîcilik” sünnetini göz önüne almayan bir kısım ulemâ, bazı âyetler arasında çelişki olduğunu zannedip bir kısmını bir kısmıyla mensuh addetmişlerdir. Lâkin, Hz. Peygamber’den Kur’an’da metni bulunan hiçbir âyet için “bu âyet mensuktur” biçiminde sahih bir rivâyet gelmemiştir. Ayrıca, mensuh olduğu üzerinde tüm ümmet âlimlerinin ittifak ettikleri bir tek âyet yoktur.

Sünnetin tahrifi ve İsrâiliyât (hem yahûdi ve hıristiyan kaynaklarından ve hem de modern hurâfeler/çağdaş İsrâiliyat) tahrif ve tahripleri insanımızın zihinlerini ve gönüllerini allak bullak etmeye yetmiştir. Çağdaş tahrif akımlarından Bahâilik, Kadiyanilik, Hurufilik, Ebcedcilik, Cifircilik, Ondokuzculuk, İskender-i Ekber taraftarları, devlet âlimi (kapıkulu ulemâsı) olan Bel’amilar, modernist muharripler (reformcular) ve daha niceleri sayılabilir.¹⁶⁹³

Tahrifin ve hurâfeciliğin ikinci bir sebebi de, siyasal sebeplerdir. Bu da, yine bâtil zihniyetlerin yönetim anlayışlarını aynen almak ve Allah’ın hükmü yerine, bâtil yönetimin her çeşit kurallarına mutlak bir şekilde uymak şeklinde olmaktadır. Bâtil yönetime ve zâlim tâğutlara itaat için hak din en önemli engel olduğu için din, uydurma te’villerle tahrif edilmeye çalışılacak veya hak gizlenecektir. Hakkın râzı olduğu din, halkın ve tâğutların râzı olacağı şekilde çarpıtılacaktır ki, bu da dine bid’at ve hurâfelerin, hatta açıkça şirk unsurlarının katılmasıyla veya bazı hakikatlerin örtbas edilip yok sayılmasıyla gerçekleşecektir. İşte dine bu müdâhale, atma ve katma, tahrif kavramıyla ilgilidir ve hak dine en büyük ihânettir.

SÜNNETİN TAHRİF ÇABALARI

Sünnet, Kur’an’ın hayata dönüşmüş şeklidir. Sünnetin kavramsal alanı, kitabî ve teorik olanla değil; hayatî ve pratik olanla ilgilidir. Zaten “sünnet” sözlükte alışılmış yol, takip edilen örnek, taklit edilen davranış şekli gibi anlamlara gelmektedir. Onun içindir ki Kur’an, kendisini değil; Rasûlullah’ı örnek gösterir.¹⁶⁹⁴

¹⁶⁹² 2/Bakara, 85

¹⁶⁹³ Mustafa İslamoğlu, Yahûdileşme Temâyülü, Denge Y., s. 181 vd.

¹⁶⁹⁴ 33/Ahzâb, 21

İsrâiloğullarının kendi Kitapları üzerinde yaptıkları tahrifatın aynısını bu ümmet de hadiste yapmıştır. Önceki ümmetlerin vahyin aydınlık yolundan nasıl saptığını çok iyi bilen Rasûlullah, onların kötü sünnetlerini takip etmemesi için bu ümmeti tekrar tekrar uyarmıştır. Rasûlullah'ın, bu ümmetin yahûdileşmemesi konusunda gösterdiği hassâsiyet, Kur'an'dan kaynaklanmaktadır. Kur'an'ın bu konudaki en büyük uyarısı "Kitabın arkaya atılması" konusundadır. Çünkü müslüman İsrâiloğullarını yahûdileştiren en büyük sebep, Kitaplarını arkaya atarak onun hükümlerini terk etmeleridir: *"Kitap verilenlerden bir grup, Allah'ın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi arkalarına attılar."*¹⁶⁹⁵ *"Allah, kendilerine kitap verilenlerden 'onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz' diye söz almıştı. Fakat onlar verdikleri sözü arkalarına attılar ve ona karşılık bir miktar ücret aldılar."*¹⁶⁹⁶

Vahyin arkaya atılıp "mehcûr ve metrûk" bir tarihî hâtıra haline getirilmesi yalnız Allah'a karşı değil; Peygamber'e karşı da bir hakarettir. Ümmetinin bu yâhudileşme âlâmetini Rasûlullah'ın kıyâmette Allah Teâlâ'ya nasıl şikâyet edeceği Kur'an'da şöyle ifade edilir: *"Peygamber der ki: 'Ya Rabbi, halkım, bu Kur'an'ı terkedilmiş bir halde bıraktılar!'"*¹⁶⁹⁷

Rasûlullah'ın kesin emirle *"Benden bir şey yazmayın. Benden Kur'an dışında bir şey yazan hemen onu imha etsin!"*¹⁶⁹⁸ buyurması, sahâbenin kendi sözlerini yazmak için izin istediklerinde bu isteği defaatle reddedip buna izin vermemesi¹⁶⁹⁹ hep bu ümmetin Kitab'ı tahrif ederek yahûdileşeceği korkusu yüzündendir.

Sünnetin temiz ırmağını bulandırmak için, onun bir bölümünü oluşturan hadisleri tahrif etmek, en uygun yoldu. **İsrâiloğulları, tahrife daha çok ekonomik çıkarlar yüzünden girişmişlerdi. Müslümanlar ise tahrif işine siyasal çıkarlar yüzünden bulaştılar. İlk uydurulan rivâyetler, hizip savaşlarında kullanılmak için uyduruldu.** Örneğin "Kaderiyye, bu ümmetin mecûsileridir" sözü bunlardan biriydi. Rasûlullah'ın vefatından onlarca yıl sonra ortaya çıkan bir mezhep hakkında, Onun ağzından yalan uydurmaktan çekinmemişlerdi Kaderiyye'nin muhâlifleri. Tabii Kaderiyye de karşı

1695 2/Bakara, 101

1696 3/Âl-i İmrân, 187

1697 25/Furkan, 30

1698 Müslim, Züh'd 72; hadis no: 3004; Dârimî, Mukaddime 42; Ahmed bin Hanbel, 3/12, 21, 39

1699 Dârimî, Mukaddime 42, Tirmizî, İlim 11

taraf için uyduruyordu. Mürcie hakkında uydurulan şu mevzû hadis onlardan biri: “Nebî buyurdu ki: ‘Mürcie’ye yetmiş peygamberin dili lânet okusun!”¹⁷⁰⁰

Uydurmacılık, sadece kelâmî mezhepler arasında kalmıyor, fikhî mezhepleri de kapsıyordu. Müfrit bir Hanefî mezhebi müntesibinin uydurduğu şu söz bunlardan biri: “Allah Rasûlü buyurdu: ‘Ümmetimden bir adam çıkar; Ona Muhammed bin İdris (İmam Şâfii) denir. O adam, ümmetime İblisten daha zararlıdır. Yine ümmetimden bir adam çıkar; ona Ebû Hanife (İmam Âzam) denilir. O ümmetimin kandilidir.”¹⁷⁰¹

Uydurmacılığın en tehlikeli yanlarından biri, Allah’ın koyduğu haram ve helâl sınırlarını değiştirmektir. İsrâiloğullarına mubah olan birçok şeyi hahamların haram kıldığını Kur’an’dan öğreniyoruz: *“Tevrat indirilmeden önce, İsrâil (Yakup Peygamber)’in kendisine haram kıldığı şeyler dışında İsrâiloğullarına bütün yiyecekler helâldi. De ki: Getirip okuyun Tevrat’ı, eğer doğruysanız!”*¹⁷⁰² (Gerçekten de İsrâiloğullarının kendilerine yasak kıldıkları inek etinin Tevrat’ta helâl kılındığını görüyoruz.)¹⁷⁰³

Allah’ın koymadığı yasakları koymak, sünnetullah’a aykırı olduğu gibi, fıtrata da aykırıydı. Çünkü, eğer vahiy bir konuda yasak koymamışsa elbette bunun bir hikmeti vardı. Bu hikmet dün çıkmamışsa bugün, bugün değilse yarın kendini gösterebilirdi. Çünkü din evrenseldi ve getirdiği kurallar da bütün insanlığın ihtiyacını karşılayacak çapta olmalıydı.

Arap ırkına has hayat tarzını, giyim stilini, damak zevkini, estetik anlayışını din pâyesi altında tüm dünyaya dayatmaya kalkmak, öncelikle dinin “değişken” ve “sâbitelerini” birbirine karıştırmak demektir. Bu, dinde lâubâlileşme sonucunu doğururdu. Çünkü insanlar, hayatî sorunlarını çözmede hiç gereği yokken yerli-yersiz din ile karşı karşıya getirildiğinde, din, kalabalıkların dini olmaktan çıkıp bir seçkinler sınıfının dini olmaya başlıyor; kalabalıklar ise artık dinin değişmez değerlerine karşı lâubâlileşiyordu. Bu, tam İsrâiloğullarının Hz. Mûsâ’dan sonra dinlerine karşı lâubâli oluş serüveninin aynısıydı.

Dün, tiyatro konusunda konulan sınırı belirlenmemiş yasakların ardından, bugün “İslâmî tiyatronun farziyeti” derecesine, dün “erkek çocuklarını dahi

1700 Bağdâdî, el-Fark, s. 190

1701 Zehebî, el-Mîzan3/129; Cezerî, Câmiu’l Usûl 1/137

1702 3/Âl-i İmrân, 93

1703 Kitab-ı Mukaddes, Levîler, 22/20-30

okula göndermeme" ifrâtının ardından bugün delikanlı kızların okuması hatırına "başlarını açıversinler canım" tefritine, dün vesikalık resmin dahi zarûrete binâen ancak tecvîzinden, bugün Altın Portakala aday "hidâyet filmleri"ne, dün telli çalgıların haramlığından bugün telli çalgıların, yanında dut yemiş bül-büle döndüğü orglar ve orkestralar eşliğinde verilen "İslâmî konser"lere, dün dinlenmesi "haram" olan radyodan bugün kurulması "farz" olan televizyon istasyonuna kadar bir yığın örnek, yukarıda vardığımız yargıyı sadece doğrulamakla kalmıyor, içine düşülen çıkmazı da bir kara mizah halinde gözlerimizin önüne seriyor.¹⁷⁰⁴

İSRÂİLİYYÂT

Tahrif ve hadis uydurmacılığı bahsinde önemli bir konu da İsrâiliyyât'tır. İsrâiliyyât, önceleri İsrâiloğulları kaynaklı tüm rivâyetlere verilen bir isimken, daha sonra İslâm kültürüne (daha doğrusu bazı müslümanların kültürüne) girmiş tüm yabancı kaynaklı bilgilerin ortak ismi haline gelmiştir. İsrâiliyyât kaynaklarının başında Tevrât ve onun şerhleri gelir.

Uydurma olduğu kesin olan İsrâiliyyâta karşı Rasûlullah'ın tavrına şu rivâyet delildir: Rasûlullah'a elinde İsrâiloğullarına ait kitaplardan -ki bu kitap, bazı hadis şârihlerinin zannettiği gibi Tevrat değildi, baştan sona uydurma rivâyetler içeren yahûdi sözlü geleneğinin kaynağı olan Mişna adlı bir kitaptı- biriyle gelen Hz. Ömer'i Rasûlullah azarlamıştı.¹⁷⁰⁵

Kur'an'ın ve sünnetin yaklaşımı esas alınarak İsrâiliyyât, üç kısımda değerlendirilir:

- 1- Doğruluğu tasdik edilen İsrâiliyyât,
- 2- Yalan olunduğundan emin olunan İsrâiliyyât,
- 3- Doğru ya da yalan olduğu bilinemeyen İsrâiliyyât.

Kur'an, Tevrat'ın mihenk taşıdır. Kur'an'ın kabul ettikleri doğru, reddettikleri yalan, sükût ettikleri ise meçhuldür. Meçhul rivâyetler karşısında tavrımızın ne olması gerektiğini Rasûlullah açıklamıştır: *"Kitap ehlini ne yalanlayın, ne de tasdik edin. Deyin ki: 'Allah'a ve Allah'ın bize ve size indirdiği âyetlere iman ettik.'*"¹⁷⁰⁶

1704 M. İslâmoğlu, a.g.e., s. 206 vd.

1705 Ahmed bin Hanbel, 3/378

1706 Buhârî, İ'tisâm 25, Tevhid 51

Rasûlullah, müslümanlara yaptığı bu tavsiyeyi (her konuda olduğu gibi) önce kendi tutmuş, kitap ehlinin Tevrat'tan İbrânice okuyup da Arapçaya çevirerek anlattıkları kimi hikâyeleri sadece dinlemekle yetinmiştir. Esasen bu hikâyeler, asırlardır o bölgede oturmakta olan yahûdiler tarafından sürekli anlatıla anlatıla artık bölge halkının ortak kültürü haline dönüşmüştü. Bunlar içerisinde Tevrat'ta yer alan bir cümlemin atasözü haline gelmiş olan “kadın, kürek/eğe kemiğinden yaratılmıştır” sözü örnek olarak anılabilir.

Deccâl, mehdî, kıyâmet alâmetleri gibi birçok konuda yığınlarca rivâyet nakledilir. Birçoğunun aslı araştırıldığında bunların İsrâiliyyâtan olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak kimi râvîler mârifetiyle bu rivâyetler Rasûlullah'ın ağzından çıkmış gibi nakledilmektedir. (Bu gibi rivâyetlerin asıl kaynağı olan Kâ'bu'l-Ahbar, Vehb bin Münebbih gibi kimselerden bazı sahâbiler dahi rivâyet etmişlerdir. Bir sahâbinin kendisinden sonraki nesle mensup birinden rivâyetine usûlde “tedlis” denir.)

İşte buna benzer “senedi sahih, metni illetli” bir rivâyetin aslını araştıran bir muhakkikin tesbiti: “Zübeyr bin Avvam, hadis rivâyet eden bir adam duydu. Adam hadisi bitirene dek bekleyen Zübeyr ona şöyle dedi: ‘Sen bunu Rasûlullah'tan mı duydun?’ Adam ‘evet’ dedi. Zübeyr şöyle dedi: ‘İşte bu ve benzerleri beni Nebî'den hadis rivâyet etmekten soğutanlardır. Ömrüme yemin olsun ki, ben bunu Rasûl'den duydum ve bu söylediğinde Rasûlün yanımdaydım. Fakat Rasûl bu hadise başladığında biz ona kitap ehlinde bir adamın sözünü aktardık. Ve sen, ‘evet, duydum’ diyen kişi, sen hadisin başı bittikten sonra geldin ve kitap ehlinde bir adamın anlattıklarını Rasûlullah'ın hadisinden zannettin.”¹⁷⁰⁷

İşte bu rivâyet, bazı sahâbilerin dahi yahûdilere ait birtakım rivâyetleri sözün başına yetiemedikleri için Rasûlullah'ın söylediğini zannederek rivâyet ettiklerinin en ilginç delili. Bu gibi örnekler, müteber hadis kaynaklarındaki senedi sahih, lâkin metninde İsrâilî rivâyetler olan hadislerle nasıl bakmamız gerektiğini göstermektedir. İşte şu hadis de onlardan biri: “Ölüm meleği Mûsâ'ya gönderildi. Mûsâ ona bir yumruk vurdu ve gözünü çıkardı. Melek Rabbine geri dönüp dedi ki: ‘Beni ölmek istemeyen birine gönderdin’ Allah, gözünü geri îade etti ve buyurdu ki: ‘Dön, eğer yaşamak istiyorsa elini ökünün

1707 İbnü'l Cevzî, Def'u Şühbeti't Teşbih, s. 38

sırtına koymasını söyle, avucunun aldığı her kıla karşılık bir yıl yaşar. Mûsâ sordu: ‘Ya Rab, ya sonra?’ Allah cevapladı: ‘Ölüm!’ Mûsâ dedi: ‘O zaman şimdi gelsin...’¹⁷⁰⁸

Sözkonusu hadislerden biri de şudur: “Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil cennet nehirlerindendir.”¹⁷⁰⁹ Bu hadis rivâyeti, Tevrat’taki cümlelere çok benzemektedir.¹⁷¹⁰ Kur’an’a aykırı olan İsrâiliyyât, tefsirlerde de çokça yer alır. İsrâiliyyât, Kur’an ve sünnet ölçüsüne vurularak süzgeçten geçmeden ulu orta kaynak olarak kullanılırsa, geçmişte olduğu gibi bir yığın hurâfe ve yalanın müslümanların kaynaklarına karışması sonucunu doğuracağı gibi, dinin tahrifini de beraberinde getirir.

ÇAĞDAŞ İSRÂİLİYYÂT

Bugün, İslâmî kültürü tehdit eden, eski İsrâiliyyât değil; adı İsrâiliyyât olmayan ve çoğu kimsenin dikkatini çekmeyen çağdaş İsrâiliyyâttır. İsrâiliyyât, bizce “tahrif kültürü”nü sembolize eden bir isimdir. İslâm kültürünü tahrife yönelen her kültür, “İsrâiliyyât” kapsamına girer. Bu yüzden orta çağda İslâm kültürünü istilâ eden Yunan felsefesi de döneminin İsrâiliyyâtıydı. Her yabancı kültür gibi girdiği kültüre hem katkıda bulundu, hem yozlaştırdı. Yüzyıllardır boşu boşuna tartışılan ve “imanın kelâmlaşması” demeye gelen Allah’ın sıfatları meselesi, dünyanın “kadîm/hâdis”liği meselesi, “haşır” meselesi, “cüz’ü lâ yetecezzâ” meselesi hep bu kültürün İslâm kültürüne etkisiyle ortaya çıkan incir çekirdeğini doldurmayan meselelerdi.

Bugünün en tehlikeli İsrâiliyyâtı çağdaş ideolojiler ve sistemlerdir.

Marksizm, sosyalizm, şövenizm, kapitalizm ve Kemalizm birer İsrâiliyyât olduğu gibi, pozitivizm, materyalizm, sekülerizm ve laisizm gibi felsefî ve siyasî akımlar da bugünün İslâm kültürünü ve hatta varlığını ciddi bir biçimde tehdit eden İsrâiliyyâttır. Türk-İslâmcılık, İslâmî sol, İslâm sosyalizmi şimdilerde moda olan laik İslâm da “hakkın bâtıla karıştırılarak” bir tür “düşünce şirki” elde edilen yahûdileşme ve gâvurlaşma temâyüllerindendir. Bu gibi düşünce şirklerine fetva tedarik etmekle görevlendirilen resmî din adamları taifesiyle

1708 Buhâri, Cenâiz 69

1709 Müslim, Cennet 26

1710 Her bakımdan yanlış bilgilerle dolu olan muharref Tevrat’taki konuyla ilgili cümleler için bak. Tekvin, 2/10-14

Kur'an'ın "hakka bâtilı karıştırıp bile bile hakkı gizledikleri" için kınadığı yahûdileşmiş din adamları arasında garip bir ilişki var.

Laisizm, son moda isrâiliyyât olarak günümüz Türkiye müslümanları için çok ciddi bir tehlike olarak hissettirmektedir kendisini. Müslümanca düşünme ve yaşama felsefesini kökten tehdit eden laisizm sadece kültürümüzü değil; imanımızı da tehdit etmekte. Kadim/eski isrâiliyyât, kelimeleri yerlerinden ederek düşünceyi tahrif ve hayatı tahrip ediyordu. Çağdaş isrâiliyyât olan laisizm ise eşyayı menşeinden, gayesinden ve illetinden ederek düşünceyi tahrif ve imanı tahrip etmektedir. Bu çağdaş ilhad modası, hayatla imanın arasını ayırarak eşyanın tabiatına aykırı bir konum almakta, bu modaya kapılanlar ise dini "vicdanileştirerek" hristiyanlaşmaktadırlar. Laisizm, yani laiklik, Kur'an'ın diliyle "sapıtanların yolu", yani bir "hristiyanlaşma"dır.

Ancak, şu bir gerçektir ki, isrâiliyyâtın ister eski, ister çağdaş olsun tüm çeşitlerinde yahûdilerin parmağı hep olagelmıştır. İslâmî kaynaklara girmiş kadim isrâîlî rivâyetlerin başında deccal ve mehdî haberleri gelirdi. Çağımız yahûdileri, tekellerinde tuttukları basın-yayın ve iletişim araçları vasıtasıyla süper güç adı altında insanların zihninde "heyûlâ" haline getirilen yeni "deccal" ve "mehdî"ler imal etmektedir. İnsanlığın bilinçaltına yerleştirilen bu güçler, kimi için "korku", kimi için "umut" haline getirilmektedir.

Bugün iletişim organları sayesinde çağdaş teknoloji muazzam bir hurâfe haline getirilmektedir. İnsanlar makinelerde, onlarda olmayan birtakım güçler vehmeder olmuşlardır. **Çağdaş isrâiliyyât, "yazılı âyetler" dışındaki üç âyeti de tahrife yönelmiştir.**

İnsanın tahrifi: Allah'ın âyetlerinden bir âyet olan insan, hem fiziğiyle hem metafiziğiyle tahrip edilmekte, kitlesel imha silâhlarıyla bedeni tehdit altındayken, kitle iletişim araçlarıyla da duygu ve düşüncesi tahrip ile karşı karşıya kalmaktadır.

Olayların tahrifi: Yine, Allah'ın âyetlerinden bir âyet olan "âyât-ı hâdisât" da yahûdî kartellerin elinde tuttuğu uluslararası medya tarafından tahrif edilerek insanların haber alma emniyeti katledilmektedir. Olaylar, olduğu gibi değil; haberi aktaranların istediği gibi, tahrife uğrayarak insanlara sunulmaktadır.

Tabiatın tahrifi: Allah'ın âyetlerinden dördüncüsü olan "âyât-ı kâinât", yani tabiat, teknoloji adlı canavarın tahrifine uğramakta, ekolojik ve biyolojik

denge tahrip olmaktadır. Allah'ın kevnî âyeti olan tabiatın tahribine yol açan bu "teknolojik tahrif"i de, insanlığın istikbalini tehdit eden bir tahrif çeşidi olarak görmek yerinde olacaktır.

Türkiye gibi pozitivist eğitimin tutmadığı, bunun sonucunda da genç kitlelerde büyük bir inanç boşluğu meydana gelen taklitçi ülkelerde şimdilerin en moda isrâiliyyâtı, yıldız falcılığı, astroloji ve burç falcılığı, medyumluk gibi sapkınlıklardır. Bir asra yakın zamandır dinî olan her şeyi yok etmek için insafsızca savaşılan resmî ideoloji, dinin yerine koyacak bir şey bulamayınca, ortalığı bu sahte dinler, nazar boncuğu, uğur totemleri vs. gibi sosyete putları kapladı. Bu sahte dinlerin peygamberleri de medyum, astrolog, nümerolog, münecim adı altında ortaya çıkan kimselerdi.

BAZI HURÂFECİ TAHRİF AKIMLARI

Tahrif konusu işlenirken, örnek olarak gösterilen tahrifçi akımlar, hep hicrî ilk üç yüz yıllık bir dilimden gösterilir. Oysa ki, İslâm ümmeti içerisinde daha sonra ortaya çıkan tahrifçi mezhepler, dinde yaptıkları tahribat açısından öncekilerden hiç de aşağı değildirler. Bunların en önemlileri Bahâîlik, Kadiyânîlik, Hurûfîlik, Ebced ve Cifircilik, On dokuzculuk, İskendercilik gibi bâtil mezhep ve akımlardır.

İran ve Hindistan-Pakistan gibi ülkelerde yaygın olduğunu gördüğümüz Bahâîlik ve Kadiyânîliğin Türkiye toprakları üzerinde pek etkisi olmadığını belirtelim.

Hurâfeci Tahrif Akımlarından Hurûfîlik, Ebcedcilik, Cifircilik: İnsanlık tarihinde tevhid akîdesini bulandıran bir yığın hurâfe çeşidi olagelmıştır. Bunlar bazen ağaç, ırmak, inek, yıldız, güneş, ateş, yer, gök gibi müşahhas/somut varlıklar olabildiği gibi, bazen de peri, gulyabânî, dev, hortlak vs. gibi mücerret/soyut tasavvurlar da olabilmektedir. İnsanın, olmayan bir şeyi vehmetmesiyle, eşyada olmayan bir gücü onda varmış gibi hissetmesi arasında temelde bir fark yoktur. Bunların tümü birer "tahrif"tir, imanın tahrifi...

Somut birer varlık olan eşyada güç vehmetmekten daha beter bir hurâfe olan soyut birer sembol olan harf ve rakamlarda birtakım sırlar ve mânâlar

vehmetmek, insanoğlunun en eski hurâfelerinden biridir. Bu hurâfeler, kendisine inanan insanlarda gösterdiği etki sayesinde yaygınlaşmakta, bâtil da olsa, insanın duyuları üzerindeki baskısı sonucunda gerçekleşen birtakım fizikî tezâhürler, “evhamlı” insanların hurâfelere inanmasına delil olmaktadır.

Din, her şeye gücü yeten bir varlığa (Allah); sihir ise, tabiattaki somut ya da soyut bir güce yönelmektir. Dinin bir cemaati, sihrin ise sadece müşterisi vardır. Dinde günah ve haram anlayışı varken, sihirde yoktur. Dinde açıklık ve anlaşılabilirlik, sihirde ise kapalılık ve gizem esastır. Dinde erdem, itaat ve bağlanma; sihirde ise menfaat vardır. Sihir, ilâhî otorite ve ahlâkî kuralların dışındadır. İddiası, tanrı(lar)ı zorlayarak bir şey yaptırmaktır. Sihirbaz, menfaati için her kutsalı kullanmakta bir beis görmez.

Hurûfîlik, tarihin en eski hurâfe yöntemlerinden biridir. Harfler ve rakamlarla insanların duyguları üzerinde baskı kurma, onları, tabiat üstü varlıkları harekete geçiren birer parola olarak kullanma işinin bir parçası olan rakam değerli harf sistemini (ebced, cifir), yahûdileşen İsrâiloğulları sistematik bir biçimde kullanmışlardır.

Sihirbazlık ve yıldız falcılığı Tevrat’ta yasaklanmasına rağmen¹⁷¹¹ yahûdiler bu işi yapagelmışlerdir. Hatta Kabala adı verilen ve ebced hesabına çok benzeyen bir rakamsal sihir sistemi yahûdilere atfedilir. Kur’ân-ı Kerim, Hz. Süleyman’ın “peygamber” değil de; büyücü olduğunu iddia eden yahûdileri reddederek sihrin ilk defa nasıl ortaya çıktığını Bakara sûresi, 102. âyetinde bildirir.

Yahûdiler, eski alışkanlıkları gereği hep gizemli şeylerin ardına düşüyorlar, tabiatla insanla uyum içerisinde yaşayan şeffaf güçleri, hasımlarının aleyhine kullanmanın yollarını arıyorlardı. Ayrıca “Ebû Câd hesabı” diye bilinip Türkçeye “ebced hesabı” olarak geçen rakam değerli harf sistemiyle, gelecekte vuku bulacak birtakım olayları bileceklerini iddia ediyorlardı.

İslâm âlimleri, ebced sistemine hurâfe olarak bakarlar. İbn Hacer bu sistemle varılan sonuçların bâtil olduğunu, ona itimat etmenin câiz olmadığını söyler. İbn Abbas (r.a.)’ın da ebced hesabından insanları sakındırdığı ve onu sihrin bir çeşidi sayarak “bu hesabın şeriatta yeri yoktur” dediği aktarılır.¹⁷¹²

Cifr, ebced, cümme vs. gibi adlar verilen rakam değerli harf sistemiyle

1711 Bak. Kitab-ı Mukaddes, Levililer 19/26, 31; 20/27; Çıkış 22/18; İşaya 47/8-14

1712 Süyûti, el-İtkan, 3/26

olayların zamanını, yerini, durumunu, sırrını keşfetmek için yapılan bu hurâfecilik işlemine “hurûfîlik” adını verebiliriz. Tarihte bu adla ünlenmiş bir ekol de bulunmaktadır. İran’lı Fazlullah Hurûfî (ö. 1394) adlı bir şeyhin kurduğu bu tarikatta, görülmeyen güçleri harekete geçirmek ve tabiat üstü kuvvetleri kullanmak için birtakım harf, rakam ve şekillere özel anlamlar yüklenir.

On Dokuzculuk; Hem Çağdaş, Hem Hurâfe: Hurûfîliğin çağdaş bir tezâhürü de 19’culuk akımıdır. Amerika’da yaşamış Türk asıllı bir Mısır vatandaşları olan biyokimya doktoru Reşat Halife’nin bilgisayar analizlerine dayanarak icad ettiği “on dokuz mûcizesi”, piyasaya ilk sürüldüğünde hayli taraftar buldu kendisine. Reşat Halife iddiasını, “on dokuz” sayısının Kur’an’ın kodu olduğu tezi üzerine kurmuştu. Tarihte çıkan her fırka gibi o da delillerini Kur’an’dan getirmeye çalışıyordu. Ama on dokuz sayısının mûcizeliğinin ispatı yapılırken, Kur’an’da bu rakamla uyuşmayan bazı sayımlar elde edilince, Kur’an’ın bazı âyetleri (meselâ Tevbe sûresinin son iki âyeti) inkâr edilmeye, bu âyetlerin -hâşâ- Kur’an’a sonradan ilâve edildiği gibi çok âdice bir iftiraya varılıyordu. Hurâfenin mantığı, her yer ve her çağda aynı. Uydurulan hurâfeye uymadı diye, hurâfeden vazgeçilmek yerine âyetten vazgeçiliyordu. Buna “Kur’an’a iman etmek” değil; “19’a iman etmek” derler. Hâlbuki sadece bu iki âyetteki kelimeler değil; nice örnekte görüldüğü şekilde bazı kelimeler yanlış sayılıyor veya uydurma te’villerle zorlanarak sayı tutmuş gösteriliyordu.

En sonunda bu iddiaları ortaya atan Reşat Halife, ağzından baklayı çıkardı. O, beklenen “peygamberliğini” ilân ediyordu. “Reşat Halife-Allah”ın Rasûlü” imzasını attığı “Allah’ın Dünyaya Bildirisi” başlıklı bir metin ile peygamberliğini dünyaya duyurur ve herkesi kendisine inanmaya dâvet eder. Bu sapık mütenebbî ve bağılları, bununla da yetinmeyip bazı âyetleri tahrif etmekten geri durmazlar. Kur’an’ın Allah’tan başka kimsenin bilemeyeceğini ısrarla söylediği Kıyâmetin kopma tarihini, yahûdilerin yaptığı gibi, hurûf-ı mukattaa’nın cifr hesabındaki toplam rakamsal karşılığı olarak ilân ederler.

19’cular, çok ilginç bir şeyi daha yaparlar. Tıpkı, Kadıyânîler’in İngilizlerin Hindistan’daki varlığını; Bahâîlerin, yine İngiliz ve Rusların İran’daki sömürsünü meşrûlaştırdığı gibi, bunlar da Türkiye’de ateizmin taşeronluğunu yapan Kemalizm’in varlığını meşrûlaştırmaya çalışırlar. Bu sapık dine göre, Kur’an-ı Kerim’e -hâşâ- Muhammed’in yâveleri diyecek kadar Kur’an’a düşman olan Mustafa Kemal, Kur’an’ın kodu olan kutsal 19 rakamıyla geleceği haber verilen “mûcizevî” bir müceddiddir. “Şeytanî bir hilâfete son veren Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatını kuşatmış bulunan 19 sistemi Fussilet, 53 âyetinde

belirtilen işaretlerden biridir” diyerek¹⁷¹³ yer yer sahtekârlık derecesine varan bir çarpıklıkla Atatürk’ün hayatındaki 19 rakamıyla ilişkiyi ortaya atarlar.¹⁷¹⁴

Değil hadisleri, tüm sünneti “şeytanî öğreti” adı altında acımasızca süpürüp, ezanda Peygamber Efendimiz’in adının anılmasını “putperestlik” olarak niteleyebilecek kadar modernist ve “Kur’an’cı”, bilgisayara dayalı bir öğreti geliştirecek kadar yenilikçi ve devrimci geçinen 19’cular da pekâlâ tarihin en mistik hurâfe ve hezeyanlarından hiç de aşağı kalmayan bir hurâfenin ve tahrif akımının mimarı olabilmektedirler. Bu durum, bir kez daha göstermiştir ki, hurâfecilik ve tahrif, hiçbir zümreye has değildir; bu bir yahûdileşme mantığıdır. Bu mantığa saplanan insan, kimi zaman sünnet, kimi zaman gelenek, kimi zaman da çağdaşlık adına âyetleri tahrif, dini tahrip edebilmektedir.

İskender el-Ekber Tâfesi: Kendisini önce mehdî, sonra peygamber ilân edip “Risâlet Nurları” isimli bir de -hâşâ- Allah tarafından kitap indirildiğini iddia eden mistik Mihr’cilerin tahrifi de rasyonalist 19’cuların tahrifiyle özde aynıdır. İşte Kur’an’dan sonra dünyaya indirilen “Risâlet Nurları”ndan âyetler(!): “Onlara aralarındaki anlaşmazlıkları halletmelerini söyle. Hepsini ayrı ayrı toplantı tertip et. Sonra Demirel, Erbakan, Türkeş ve Feyzioğlu kullarımızla toplan.” (Anlaşmazlık sûresi, s. 1) “Bugün öğleden sonra Sanayi Bakanlığına git. Soner’in sağ tarafında sana yardımcı kıldıklarımızdan birini göreceksin. Ona bu satırları göster sana biat edecek.” (Mehdi sûresi, s. 13) “Beni defalarca gördün. Vaktiyle dayı beyin düştüğü hataya düşme. Beni defalarca gördün. Cibril’i, Muhammed kulumuzu, kendini de gördün.” (Allah Teâlâ sûresi, s. 15-16) “Gördün ki sen uçtuğun zaman kimse senin uçtuğunun farkına varmıyor.” (s. 26) “Ey İskender el-Ekber hazretleri kulumuz. Evet, sen hakiki bir hazretsin. Bozoklu Han bir veli idi ve senin ceddindir, seyyiddir. Sen de seyyidsin, 12. imamsın, son imamsın.” (Tayyî Mekân sûresi, s. 44) “Evet, şeytan senin voltajına dayanamaz. Dalga uzunluğu konusunu sana tekrar yazdıracağız.” (s. 62)

Bunlar gibi, baştan sona abuk-sabuk cümleler ve hezeyanlarla dolu olan bu kitapçık, bir gerçeği açık seçik ortaya koymuştur: İnsanlar eğer sâdik peygamberlerine tâbi olmazlarsa, onları arkalarına takacak sahte peygamberler çıkmaya devam edecektir. Eğer içinde şüphe bulunmayan Allah’ın vahyi

1713 Edip Yüksel, Müslüman Din Adamlarına 19 Soru, Ozan Y. s. 70

1714 Bu tezler ve bu sahtekârlığın eleştirisiyle ilgili olarak Bak. M. İslâmoğlu, Yahûdileşme Temâyülü, s. 235-239; Mahmut Toptaş, K. Kerim ve 19 Efsânesi, İnkılâb Y.; E. Şenlikoğlu, İnsanlar da Kayar, Mektup Y.; B. Sağlam, 19 Meselesi ve Edip Yüksel’e Cevaplar, Tebliğ Y. ve 19 Meselesini doğrulayan ve Atatürk’ü savunan eser olarak Bak. Cenk Koray, Kur’an-İslâmiyet, Atatürk ve 19 Mucizesi, Altın Kitaplar Y.

Kur'an'a sarılmazlarsa, bu ümmetin içinden çıkan ya da çıkacak olan muharriflerin/tahrif edicilerin *elleriyle yazıp 'bu Allah'tandır'* diyerek piyasaya sürdükleri şeytanî vahiylerin tuzağına düşeceklerdir.

MUHARRİFLER VE MÜCEDDİDLER

Tecdîd, tahrîfin zıddıdır. Tahrif edileni aslına döndürmeye, tahrip edileni onarmaya, bozulanı yapmaya, eskiyenı yenilemeye “tecdîd”, bunu yapana da “müceddid” denir. Tecdîd, sonradan uydurmak değildir. Aksine tecdîd, sonradan uydurulmuş şeyleri “asıl”dan temizlemektir. Bir bid’atten arındırma ameliyesidir. Tecdîd, kesinlikle reform değildir. Reformda, öze bağlılık aranmaz. “Deforme” olmakla “tahrif” arasında benzerlik varsa da, bunların izâlesi için yapılan “reform” ile “tecdîd” arasında mâhiyet farkı vardır.

Reform, orijinali şart koşmaz. Reformun karşılığı “tecdîd” değil; “islah”tır. Reformasyon; düzeltme, iyileştirme, daha kullanışlı hale getirme işidir. Elde deforme olmamış bir “asıl” olmadan bir şey reforme edilebilir, ancak elde tahrif olmamış bir “asıl” olmadan tecdid gerçekleştirilemez.

Tarih, müceddidlerle muharrifler arasındaki bitmez tükenmez mücâdele- nin en büyük şahididir. Muharrifler, tarih boyunca hep müceddidlere düş- man olagelmışlerdir. Ekmeğini tahriften çıkaran her tahrifçi, tecdid yanlılarının amansız düşmanıdır. Bu nedenle de tarihte bir inancın müceddidlerine en çok düşman olanlar, o inancı inkâr edenler değil; o inancın tahrif edilmiş biçi- mini kabul edenler olmuştur.

Benî İsrâîlin Tahrifi ile Bu Ümmetin Tahrifi Arasında Karşılaştırma ve Sonuç: Tahrif, İslâm ümmetinin yahûdileşme tehlikesine en çok mâruz kaldığı bir temayüldür. İsrâiloğulları dinlerini tahrif edince; ahlâkî, sosyal ve si- yasal yapıları da tahrip olmuştur. Bu ümmet de dinini tahrif edince aynı âkıbe- te uğrayarak ahlâkî, sosyal ve siyasal bir çöküş sürecine girmiştir. İsrâiloğul- larının Tevrat’a sarılarak öze dönmesi artık mümkün değildir. Çünkü Tevrat’ın muhâfazası benî İsrâîl bilginlerine bırakıldığı için aslı kaybolacak bir biçimde tahrif edilmiştir. Ancak ümmet-i Muhammed’in Kur’an’a sarılarak dinini tecdid etmesi mümkündür. Çünkü Kur’an, bizzat Allah tarafından korunmuştur.

İsrâiloğullarını tahrife yönelten sebeplerin başında iki şey gelir: Kör taassup ve dünyevîleşme. Bu ümmetin tarihindeki tahrifin sebeplerinin başında da bu iki unsur gelmektedir: Siyaset, mezhep, meşrep, soy, ırk, ulus asabiyeti ve makam-mevki, mal-mülk, servet-şöhret ihtirası.

Bu ümmetin muharrifleri Kur'an'ın metninde tahrifat yapamamışlarsa da, onun mânâsında te'vil, tefsir, nesh, tahsis adı altında birçok tahrifat yapmışlar, bunu müteşâbih âyetler sınırında da tutmayıp muhkem âyetleri dahi mezhep, meşrep ve politik kavgalarında silâhlarının ucuna takmaktan çekinmemişlerdir. İsrâiloğullarının en ünlü tahrif biçimi olan uydurmacılığı Kur'an'da gerçekleştiremeyenler, sünnetin büyük bir bölümünü oluşturan "hadis"te gerçekleştirmişlerdir.

Müslüman İsrâiloğullarının yahûdileşmesinde nasıl eski Mısır, Yunan, Filistin putperest kültürlerinin etkisi olmuşsa, bu ümmetin yahûdileşme temayülüne sapmasında da başta isrâilliyyât olmak üzere Yunan, Roma, Bizans, kadim Türk ve çağdaş Batı kültürlerinin tahrip edici etkileri olmuştur.

İsrâiloğulları içerisinde çıkıp da kendilerine has peygamberler ve kitaplar ihdas eden sapık grupların benzeri bu ümmetin içerisinde de çıkmıştır. Bahâîlik, Kadiyanîlik, Hurûfîlik, 19'culuk ve İskender el-Ekber taifesi bunlardan birkaçı. Bu sapkınlıklardan birçoğunun ortak yanı da bir tür rakam gizemciliğine dayalı "cifr" ve "ebced"e aşırı düşkünlükleridir.

Hurâfe, tarih boyunca tahrifin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Tarihte ve günümüzde din ne kadar tahrif edilirse, hurâfe de o kadar itibar kazanmaktadır. Şimdilerde toplumumuzda hayli ilgi toplayan medyumlar, tarotçular, burççular, falcılar, büyücüler, cinciler ve bilumum çağdaş üfürükçüler din düşmanı rejimin açtığı boşluktan istifadeyle ortaya çıkmışlardır.

Hurâfecilik, öteden beri sanıldığı gibi yalnızca mistik, geleneksel ve gizemci çevrelerin müptelâ olduğu özel bir sapma değil; 19'culuk sapkınlığında da görüldüğü gibi akılcı, modern ve bilimci çevrelerin de pekâlâ sarılabileceği genel bir sapmadır.

Bel'am, "din âlimi"ne karşı çıkarılan "devlet âlimi" tipidir. Her din ve dinî toplum, kendi içerisinde çıkardığı "Bel'amların" tahrif ve tahribine mâruz kalmıştır. Bu konuda ümmet-i Mûsâ ile ümmet-i Muhammed'in kaderleri garip bir biçimde birbirine benzemektedir.

Tahrif ile tecdid arasındaki savaş, neredeyse insanlıkla yaşıttır. İlk tahrifçi şeytandır. Tarih boyunca, bir dinin muharrifleri, aynı dinin müceddidlerinin en büyük hasmı olagelmıştır. Bu ezeli kural, bu ümmette de bozulmamıştır. Günümüzdeki İslâmî mücâdelenin içinde olanlar, bu tarihî gerçeğin çağdaş tezâhürlerinin acı hâtıralarıyla doludurlar.¹⁷¹⁵

Halk, her şeyden önce kasıtlı olarak câhil bırakılmış, halkı gerekli İslâmî bilgilerden mahrum bırakanlar, dünya ve âhirette lâzım olacak kültürden uzaklaştıranlar bununla yetinmeyip, nice dayatmalar ve yönlendirmelerle halkı saptırmışlar, doğruyu eğri ve eğriyi doğru olarak göstermişlerdir. Halk, kızılmaktan daha çok acınacak bir zavallı, düzen ve çevrenin kurbanı durumundadır. Onlara tevhid öğretilmeden, tevhidî bilinç ve ibâdet anlayışı kazandırılmadan, sahih bir din öğretilmeden bâtil inançların ve hurâfelerin önünün alınamayacağı bilinmelidir. Bununla birlikte görülen bâtilara müdâhale edilmeli, halkın hurâfeci yaklaşımları en güzel üslûpla önlenmeye çalışılmalıdır. Ama, bataklık kurutulmadan sivrisineklerle mücâdelede ciddî bir mesafe kat edilemeyeceği unutulmamalıdır. Hurâfe üreten düzen ve çevre şartları değiştirilmeden eski ve yeni câhiliye hurâfelerinin, bâtil inanış ve bid'atlerin önünün alınamayacağı bir gerçektir.

Gençlerin ve her yaştan dâvâyı tanıyan mü'minlerin Hakk'a ve hak dine inanmayan insanların kendilerine din biçmelerine, Firavun ve Bel'amların bâtil dinlerini kendilerine dayatmalarına, hak dini tahrif etmeye çalışmalarına, Allah'a ve Allah'ın dinine iftira etmelerine şuurlu mü'minler göz yummayacak ve boyun eğmeyecektir. Onların tuzaklarına düşmemek ve halkı etkilemelerini önlemek için görevlerini kuşanacaklardır.

Allahumme erina'l-hakka hakkan ve'ruzknâ'l-ittibâa ileyh. Ve erinâ'l-bâtile bâtilen ve'ruzknâ-l ictinâba anh. Ey Allah'ım, bize hakkı hak olarak göster ve hakka ittibâ etmeyi nasip et. Bâtılı bâtil olarak görmeyi ve bâtilardan kaçınmayı nasip et.

SORULAR

1- Atalar yoluna uymakla ilgili olarak seçeneklerdeki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

a- Geçmişî tümüyle atmak, onunla bağları koparmak gerektiğinden,

1715 M. İslâmoğlu, a.g.e. s. 212 vd.

doğru yaptıklarını bilmiş olsak bile ataların yolunu tâkip etmek, onların âdet ve geleneklerini benimsemek, Kur'an'da kesin bir şekilde yasaklanmıştır.

b- Hakkın ve iyiliğin ölçüsü, ne eski ne de yenidir; ataların yolunun ölçü olarak kabul edilmesi de, onların her şeyiyle reddedilmesi de doğru değildir.

c- Allah'ın indirdiği delillere bakmayıp da ataların inanç ve yaşayışını, onlar bizim atamız olduğu için taklit etmek; hakkı bırakıp kuruntulara ve şeytanın izine uymak ve Allah'a eşler koşmak demektir.

d- Atalar yoluna körü körüne taassupla uyulmasını yasaklayan Kur'an, dinin esasları ve özellikle akîde hususunda îlâhî vahyin dışında başka kesin ölçüler kabul etmeyi yasaklar; Bâtıl din ve ideolojilerin Kur'an'a ters düşen prensip ve hükümlerinin, ataların veya çağdaş insanların kabulü, ya da halk çoğunluğunun yolu da olsa, kesin bir şekilde reddedilmesini ister.

2- Müşriklere, 'Allah'ın indirdiklerine uyun' denildiğinde, ne tür tepkide bulunurlar?

a- Bu konuyu düşünüp değerlendireceklerini, araştırdıktan sonra karar vereceklerini, hangi görüşün delili kuvvetliyse ona uyacaklarını söylerler.

b- Atalarının üzerinde bulundukları yolda devam edeceklerini ifade ederler.

c- Allah'ın indirdiklerine derhal itaat ederler.

d- Herhangi bir tepki göstermeyip çağırıcıyı cevapsız bırakırlar.

3- "Ataların dini" tâbiri ile, "inançlar" arasında ne gibi bir bağlantı kurulabilir? Bu bağlantı konusunda aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi doğrudur?

a- İnsanların inandıkları değerler atalarından kalan değerlere uygun düşmek zorundadır.

b- Ataların bıraktıkları değerlerden doğru-yanlış ayrımı yapılmaksızın hiçbirinin önemi yoktur.

c- İnsanlar, genellikle atalarının kendilerine miras olarak bıraktıkları inançları mukaddes olarak kabul ettikleri için, Allah'ın hükmü ile ters düşenler olunca, Allah'ın hükmüne inanmak istemezler; Bu tavır, müşriklerin en belirgin özelliklerinden biridir.

d- İnsan, ne olursa olsun babasını sevmek, dedelerinden kalan mirasa sahip çıkmak zorundadır. Bunun için âdet ve gelenekleri yüceltmek, onlara kutsallık atfetmek, ataların sözünü ve yolunu ölçü olarak görmek gerekir.

4- Kur'an'da câhiliye Araplarının İslâmî dâvete karşı çıkma sebepleri arasında en önemlilerinden biri olarak "atalarının yolu" gerekçesini gösterdikleri ifade edilir. Bu bahane, sadece o dönemdeki, o coğrafyada yaşayan o insanlara mı aittir?

5- Hurâfe ne demektir, günlük hayattan birkaç örnek vererek açıklayın.

6- Bâtıl inanışlara ait beş tane örnek veriniz.

7- Bid'atin tanımını yapınız. Hangi konulardaki yeni bir şey bid'at olur? Bid'atle ilgili hadis-i şerifi meal olarak ifade edin. Bid'atin iyisi kötüsü (hasenesi, seyyiesi) olur mu? Niçin?

8- Günümüzde ve bu coğrafyalarda mevcut bazı hurâfeci tahrif akımlarını açıklayarak sayınız.

9- İsrâiliyyât ne demektir? Eski ve yeni isrâiliyyâtla ilgili birer örnek veriniz.

10- Taklit ne demektir? Hangi taklit iyi, hangisi kötüdür?

12. Ünite

ÇAĞDAŞ BÂTIL/UYDURMA DİNLER (İDEOLOJİLER VE DÜZENLER)

- İdeoloji
- Laiklik
- Demokrasi
- Kapitalizm
- Ateizm
- Paganizm/Putperestlik
- Anıtmezar/Anıtkabir; Modern Türbe ve Tapınak
- Saygı Duruşu
- Animalizm
- Animizm (Ruhlara Tapma İnancı)
- Nusayrîlik
- Kadıyanîlik
- Bahâîlik
- Noel, Noel Baba veYılbaşı Kutlamaları
- Örf ve Âdet
- Hâkimiyet/Egemenlik

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- İdeolojinin bâtıl bir din olarak mâhiyetini İslâm'a göre tanımlamak.
- Günümüzde yaşadığımız ülkede ve değişik coğrafyalarda egemenliklerini sürdüren değişik ideolojileri ve düzenleri listeleyebilmek.
- İnsanımızı büyük çapta etkileyen laiklik, kapitalizm, Kemalizm ve demokrasinin tanımlarını yapabilmek ve tek Hak din olan İslâm'la mukayesesini değerlendirebilmek.
- Özellikle câhilî eğitim kurumları vâsıtasıyla insanımıza (farkında olmasalar bile) ciddi etkisi olan, ateizm ve darvinizmin ne olduğunu ve İslâm inancına ters düşen yönlerini ana hatlarıyla açıklayabilmek.
- Resmî ve geleneksel kutsal türbe yaklaşımını değerlendirebilmek, halkın din anlayışını derinden etkileyen örf ve âdeti yüceltme anlayışını tahlil edebilmek.
- İslâm'ın tümüyle dışına çıkmış olduğu bazı Müslümanlar arasında egemenliğini sürdüren Dürzîlik, Nusayrîlik, kadıyanîlik, Bahâîlik ve hulûl anlayış ve inançlarını İslâm'ın sahih inancıyla mukayese edebilecek şekilde değerlendirebilmek.
- İslâm'ın kabul ettiği ve etmediği örf ve âdetlere örnekler verebilmek ve bu konuda yapılması gerekenleri açıklayabilmek.
- Egemenlik konusunu Kur'an'dan yola çıkarak değerlendirip İslâm ve câhiliyenin bu konudaki tavrını örneklendirerek açıklayabilmek.
- Tümüyle İslâm dışı olan inanç, anlayış ve uygulamaları müslümanca değerlendirebilmek.

Bir Müslüman, çağdaş bâtil dinleri de reddetmek zorundadır. Laiklik, Demokrasi, Kemalizm, Kapitalizm, Sosyalizm, Komünizm, Materyalizm, Rasyonalizm, Pozitivizm, Determinizm, Sağcılık, Solculuk, Masonluk, Siyonizm, Politeizm, Ateizm, Paganizm, Animalizm, Animizm, Fetişizm, Hinduizm, Budizm, Darwinizm gibi ideolojilerin birer din haline geldiğini, bu ideolojilerin de kendine göre bir inanç, bir tapınma/ibâdet, bir hayat tarzı, bir ahlâk biçimi olduğunu, bütün bunların İslâm'ın esasları ve hükümleriyle zıt olduğunu Müslümanlar bilmek zorundadır. Yine; Konfüçyüscülük, Dürzîlik, Nusayrîlik, Kadiyanîlik, Bahâîlik gibi bir şahsın putlaştırılıp görüşlerinin dinleştirilmesiyle oluşan bu bâtil dinleri reddetmek gerektiğini bilmek zorundayız. Düalizm ve Teslisin, yani Ekanim-i Selâsenin tevhidle bağdaşmadığını herkes bilmek zorundadır.

İDEOLOJİ

Kelimenin aslı Latince'dir. İdea, "görünen biçim, fikir" sözcüğü ile logos "bilgi" kelimesinin birleşmesi ile yapılmış ve düşünceyi inceleyen bilim (ideler bilimi) anlamında kullanılmıştır. Siyasal ve sosyal bir doktrin meydana getiren ve bir hükümetin, bir partinin veya bir sosyal sınıfın hareketine yön veren, düşünce sistemine ideoloji denir. Bir topluma veya toplumsal sınıfa has düşüncelerin tümüne ideoloji denir. İlk olarak Destut de Tracy tarafından, felsefî bir hareket olarak savunulmuştur. Daha sonra Cabanis, Volney Grat ve Daonou tarafından siyasî bir topluluk olarak sahneye çıkarılmıştır. On sekizinci y.y.'da "ideologlar" denilince bu isimler akla gelirdi. Cemil Meriç, ideolojinin, kaypak ve karanlık bir mefhum olduğunu, Büyük Fransız İhtilâlinden sonra "felsefe"ye başka bir isim bulmak gerektiğini, zira felsefenin kiliseden koptuğunu, bunun için "ideoloji" kelimesinin Destut de Tracy tarafından (1796) uydurulduğunu izah eder.¹⁷¹⁶

İdeoloji, metafizik muhtevâsından sıyrılmış bir felsefedir. İslâm mütefekkirleri ve ulemâsının felsefecileri küfürle itham ettiğini bilen batıcı laik kadrolar, bu kelimenin arkasına sığınmışlardır. Bilginin kaynağını duyu organlarının faaliyetleri ve akıl yürütme ile sınırlandıran ideologlar, vahyi inkâr ettikleri için kâfirdirler. İslâm topraklarındaki bütün ideolojilerde görülen temel özellik, nassî inkâr mantığıdır. Dolayısıyla her ideoloji "ilâhlık" iddiâsına dayanır. Üretim, üretim araçlarının mülkiyeti ve tüketim gibi konularda "helâl" ve "haram" hudutlarını inkâr ederler. "Sermaye" ve "emek" anlayışında, birbirine zıt teoriler ortaya

¹⁷¹⁶ Cemil Meriç, Umrandan Uygarlığı, s. 230

koysalar da, “mülkün Allah Teâlâ tarafından yaratıldığı gerçeğini” inkârda birleşirler. Bütün bu gerçekler dikkate alındığında, “Lâ ilâhe” (ilâh/tanrı yoktur) “illâllah” (ancak Allah vardır) diyen her mü’min, bütün ideolojileri inkâr etmiştir. Kelime-i tevhidi kalben tasdik ve dille ikrar eden mü’minler; ismi ne olursa olsun, İslâm topraklarını işgal eden bütün ideolojilerle savaşmak (cihad etmek) durumundadırlar. Aksi davranışta bulunanlar, cihad gibi farz-ı ayn hale gelen ameli terk ettikleri için mes’uldürler.¹⁷¹⁷

LAİKLİK

Batıdaki yaygın kullanımı ile sekülerizm, Türkçedeki kullanımı ile laiklik: Rûhânî olmayan demektir. Kültürümüze daha çok lâ dinî şeklinde geçmiş olan laik terimi, din dışı olan, belirli bir dinle ilişkisi olmayan ya da dine ait olmayan anlamına gelmektedir. Hristiyanlıkta ise kilise hiyerarşisinde yer almayan, keşiş ya da râhip olmayan kimse için bu terim kullanılır. Dünyevî talebi bulunmayan, yani şeriatini hâkim kılmak, şeriatine uygun hukuk, iktisat, ahlâk, devlet, sosyal hayat, toplumlararası ya da devletlerarası ilişkileri bulunan bir sistemi hâkim kılmak ve bunu insanlığın istifadesine sunmak talebi, gayreti, cehd ve cihâdî olmayan bir İslâm, yani tevhidi Allah’ı bir tanımaya indirgemiş ve diğer yönleriyle içi tümüyle boşaltılmış, hristiyanvari bir kimliğe büründürülmüş; dünyayı Sezarlara, tiranlara, tâğutlara, laiklere, demokratlara terk etmiş bir İslâm anlayışı, teori olarak topluma kabul ettirilmekte ve pratikte gerçek dinin hâkim olmasına müsaade edilmemektedir. Câmileri kileseye, Diyânet memuru imamları papaza, hayata bakışı hristiyanlığa benzetilen bir din...¹⁷¹⁸ Böyle bir İslâm, Allah’ın dini olan İslâm değildir. Böyle bir İslâm’ın Allah’ın Rasûlüne gönderdiği ve sahih olarak bize kadar nakledilerek gelmiş İslâm’la ilgisi yoktur. Böyle bir İslâm’ın, adından başka İslâm’la en ufak bir ilgisi bulunamaz. Ancak, “her türlü sapıklık ve saptırmaya rağmen, Allah’ın Dini’ni doğru olarak anlayan ve doğru şekilde ortaya koyan bir kesimin kıyâmete kadar varlığını sürdüreceğini, onlara muhâlefet edenlerin, hak yol üzere bulunan bu kesime asla zarar vermeyeceğini” müjdelemektedir Yüce Peygamberimiz. Allah’tan, bu hayırlı zümreyi her geçen gün güçlü kılmasını ve bizleri bunlardan eylemesini niyaz ederiz.

“Laik” (laic), din adamları sınıfı dışında kalan; “laiklik” de, dinin ya da din adamları sınıfının devletteki nüfuz ve etkinliğini uzaklaştırmayı esas alan siya-

1717 Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler Kavramlar, İnkılab Y., s. 199-201

1718 Geniş bilgi ve örnekler için bkz. Bu Din Benim Dinim Değil, Abdurrahman Dilipak, İşaret Ferşat Y.

sal düzen demektir. İlk anda laiklik, yalnızca siyasal boyutu olan bir yaklaşım olarak görülüyorsa da, herhangi bir düzen ve sistemin tek boyutlu olarak pratikte var olmasına, varlığını sürdürmesine imkân yoktur. İnsan, ruh ve bedeniyle, düşünce ve duygularıyla, yapıp ettikleriyle, zaaf ve meziyetleriyle, iç dünyası ve bu dünyasının kâinat ile olan ilişkileriyle, fert olarak ahlâkî, siyasî, fikrî ve amelî bütün ilişki ve yaklaşımlarıyla, ruhu ve kalbiyle, akli ve vicdaniyle bir bütündür. Bu bütünün, hikmeti sonsuz Yaratıcımız'ın takdiri gereği kendi arasında muazzam bir dengesi, bir âhengi vardır.

İSLÂM'DA LAİKLİK YOKTUR

Laiklik, geniş ve basit tanımı ile, dinin siyasal hayatın dışına itilmesi, din adamları sınıfının devletin siyasal hayatında din adına etkin olmalarının engellenmesi diye ifade edilecek olursa, peşinen şunu hatırlatmamız gerekmektedir: Evvelâ İslâm'da batıda bilinen şekliyle bir "din adamları" sınıfının varlığı söz konusu değildir. Dolayısıyla böyle bir sınıfın din adına siyasal etkinliklerde bulunmalarından ve devletin siyasetinde aktif bir rol oynamalarından söz edilemez. Çünkü böyle bir sınıf yok ki, bu sınıfın icrâ edeceği fonksiyon kabul veya redde konu olsun.

İslâm inancına göre Allah her şeyi yaratandır. O, her şeyi bilendir. İnsanı yaratan olduğu gibi, her asırda, nelere muhtaç olduğunu, dünya ve âhirette mutlu olmasının nelere bağlı olduğunu tam ve en kâmil anlamıyla O bilir. Dolayısıyla O'nun insanların dünya ve âhiret mutluluğunun elde edebilmeleri için teklif ettiği düzen olan İslâm'da, dünya ve âhirette her bakımdan huzurlu olabilmeleri için insanların gerek duyabilecekleri her şey vardır. Bugün için gerek duymadıkları fakat zamanla ihtiyaç hissedecekleri şeyler de, günümüz müslümanları tarafından bilinse de bilinmese de, ellerinde bulunan Kur'an ve Sünnette yeteri kadarıyla mevcuttur. Kıyâmete kadar gelecek bütün insanların ihtiyaçları için de durum, aynen böyledir. Diğer taraftan, Kur'an'ın içeriğine gelişigüzel dahi olsa bir göz atılacak olursa, görülür ki, Kur'an-ı Kerim müslümanların ibâdet ve âhiret hayatıyla ilgilendiği kadar, dünyadaki ilişkileriyle de ilgilenmiştir. Hatta dünyevî ilişki olarak değerlendirilen birçok alana dair açıklamaları, dinî ya da uhrevî ya da vicdanî olmakla nitelendirilen ilişkilere kıyasla daha etraflıdır.

Elbette İslâm, bu hükümler arasında laik bir düşüncesinin etkisi ile ayırım yapmaz, dünya işi, âhiret işi; din işi, devlet işi gibi ayırmaları kabul etmez. Çünkü Kur'an, bunların hepsinin aynı şekilde ve hepsine ayırım gözetmeksizin müslümanların aynı önemi vermelerini ve aynı gayreti göstermelerini istemiş ve hepsini birlikte uygulamaya geçirmelerini emretmiştir. O yüzden **İslâm'da dünya işi, âhiret işi diye bir ayırım yoktur. Her şey ibâdet ve cihaddır; ya Allah'a ya da tâğuta kulluk. Siyâseti ibâdet, ibâdeti siyâset olan bir dindir İslâm. Dini devletten ayırdığınızda devlet dinsiz; devleti din-den ayırdığınızda din, devletsiz ve güçsüz olur. Dinle devlet, etle kemik gibidir. Devlet, vücut ise, din de o vücudun canıdır, ruhudur. Bu ikisini birbirinden ayırmak, insanı/insanlığı katletmektir, cinâyettir.** Kur'an-ı Kerim'de, meselâ miras hükümlerine, evlenme ve boşanmalara, alış-verişe ve diğer akidlere, savaşa, suç ve cezalara dair açıklamalar, sözgelimi namaza ve hacca dair açıklamalara göre daha ayrıntılıdır. Ama hepsine riâyet etme gereği, aynı titizlik ve tâvîzsizlikle vurgulanmaktadır. Kur'an'ın en azından bir defa, başından sonuna kadar ciddî bir şekilde anlamıyla birlikte okunması, bu sözün isbatı için yeterlidir. Durum bu iken, Kur'an'ın *"Dinde zorlama yoktur"* ilkesi ile, *"Sen onlar üzerinde bir zorba değilsin"* gibi buyruklarının İslâm'ın da laikliği kabul ettiğine delil olarak gösterilmesinin, gaflet değilse, ancak ihânetle izahı söz konusudur. Safça, riyâkârca veya bazılarının münâfıkça niyetlerle bu tür delillendirmelere kalkışmasının ilmî değerinden söz edilemez.

LAİKLİK VE HÂKİMİYET

Hristiyanlık, Bizans'ın resmî dini haline gelip devlet dini haline dönüşünce, Hz. İsa hakkında uydurulan ve tahrif edilmiş İncil'e geçirilen: "Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrının hakkını da Tanrıya veriniz" cümlesinde ifadesini bulan anlayış, insanı iki efendili ve iki efendisinin de buyruklarını yerine getirmek zorunda bulunan, efendilerinin buyrukları çatıştığında duruma göre birisini tercih etmek gibi oldukça zor ve hatta riyâkârca ya da ciddiyetsizce tutumlara mahkûm eden bir hal almıştı. Tevhidden teslise, adâletten zulme dönen Kili-senin tahakküm ve saltanatı giderek güçlenmişti. İşte Kiliseye karşı, Kilisenin zulüm ve zorbalığına karşı ayaklanan insanların tavırları laiklikle izah edilmeye başlandı.

Uzun tarihî süreç ve her türlü olumsuz gelişmenin sonucu olarak; insanın hayatın her alanında ve tüm ilişkilerinde dini dışlamayı ve dini yalnızca vicdana hapsederek o çerçeve içerisinde kalması şartıyla dine saygılı olduğunu ifade

etmek erdemliliğini(!) esirgemeyecek hale gelmiştir. İşte “laiklik” denilen şey budur.

İnsanın güç ve imkânlarının değişik alanlar olarak görülüp farklı mekân, makam ve güçler arasında paylaştırılması, insanın görünmeyen keskin bir kılıçla biçilmesi, bölünmesi anlamına gelir; insandaki tevhidi bozar. Bununla birlikte böyle bir bölünmenin sonsuza kadar bu şekilde kalmasına imkân görünmemektedir. Yani böyle bölük pörçük bir hayat ve böyle bir anlayış fitrî değildir. Laiklik, tezine uygun olarak dinin siyaset alanından uzaklaştırılması-nın akabinde, insanın eğitiminde, ahlâkî ve siyasî ilişkilerinde, bunları düzenleyen hukukunda, kâinat ve hayat yorumunda, bilime yaklaşımda, sanatsal ve edebî yorumlarında... da ister istemez kendisini gösterecektir. Yani, bütün bu ilişkiler ve ilişkilerin dayandığı her türlü kurum da zorunlu olarak temel alınan bu siyasal teze uygun şekil alacaktır.

Çünkü insanın bir bölümünü dünyevî saltanat ve siyasal otoritenin simgesi demek olan “Sezar”a teslim ederken; bunun dışında kalanını -artık ne kalıyorsa- Tanrıya teslim edip bu diğer bölümünün ilişkilerini onun buyruklarına göre düzenlemeye kalkışmasının imkânı yoktur. İnsan, bütünüyle ve her türlü ilişki-siyle, tek bir otoriteye teslim olmak zorundadır. Bunu ister açıkça ifade etsin, isterse de etmesin; ister durumun böyle olduğunun farkında olsun, isterse de olmasın, değişen bir şey olmaz. Yani *“insanın içinde iki ayrı kalp olmadığı”*¹⁷¹⁹ gibi, onun hayatında da iki efendiye, iki zıt otoriteye yer yoktur. İnsanın fiilen böyle bir kaos yaşamaya tahammülü olmadığından, pratikte de buna imkân olmadığından dolayı, dinin hayatın herhangi bir alanından uzaklaştırılmaya çalışılması, zamanla dinin hayatta en ufak bir fonksiyon icrâ etmemesi sonucuna kadar varmıştır. Hristiyanlığın tarihi, bu iddianın tartışılmaz bir delili olduğu gibi, günümüz “İslâm dünyası” adı verilen ülkelerin durumu da bunun açık bir delilini teşkil etmektedir. Şöyle ki: Bu dünyada yer alan ülkelerin büyük bir çoğunluğunda laik uygulamalar söz konusudur. Bunun resmiyette böyle olup olmaması, esas itibarıyla pratikte ciddî farklılıklar ortaya çıkarmamaktadır. Bu laik uygulamaların söz konusu olduğu ülkelerde yaşayan insanların önemli bir bölümü, egemen düzeni ve uygulamalarını, onun benimsediği ve telkin ettiği dünya ve hayat görüşünü kabul edip onaylamakta, buna bağlı olarak, dinin emir ve hükümlerini umursamayan bir hayat sürdürmektedir.

Bunlardan ayrı olarak, kendilerine dayatılan bu düzeni hiçbir şekilde benimsemeyen, kendi irâde ve istekleriyle düzenin hiçbir kural ve hükmünü yerine

1719 33/Ahzâb, 4

getirmemeye çalışan, içten gelen bir istekle itaat etmeyen ve boyun eğmeyen, aslı itibarıyla düzen karşıtı ya da muhâlifî büyük kitleler vardır. Bu kitleler, şu ya da bu şekilde laikliği reddeden söylemlerini herhangi bir şekilde ifade etmeye kalkıştıkları takdirde egemen düzenin yasal olsun olmasın her türlü engellemesine, zulüm ve terörüne, cezalandırmalarına, komplolarına, işkence ve her çeşit zulümlerine -kurulu düzeni korumak ve laikliğin elden gitmemesi adına- mâruz bırakılmaktadırlar. Kısacası, bu ülkelerde egemen düzenlerin baskı ve terörü altında yaşayan insanlar, pratiklerinde din ve dünya işlerini ayrı ayrı ele alıp değerlendirmemektedirler. Çünkü buna imkân yoktur. Devletler ve yönetimler de yalnızca devlet yönetimini dinin müdâhalesi dışında bırakmakla yetinmemekte, aksine, yeri geldikçe, gerek gördükçe dine müdâhale etmekte, dini kontrol altına almaya, yönlendirmeye çalışmaktadırlar.

Laikliği temel alarak, şöyle bir itiraz ileri sürülebilir: “Laiklik zaten insanların ferdî hayatlarına karışmamaktadır. Laiklik denilen şey, yalnızca dinin siyasal alandan uzaklaştırılmasını hedef alır. Dolayısıyla ferdî planda kişinin dinin esaslarına riâyet etmesi ile etmemesi arasında laiklik açısından bir fark bulunmamaktadır.” Bu itiraza cevap şudur: Zaten laikliğin çıkmazı ve bütün laik ve beşerî düzenlerin göz önünde bulunduramadığı, dikkatten uzak tuttuğu nokta budur. İnsan her şeyiyle hatta insan ve evren birlikte âhenkli bir bütün teşkil etmektedir. Siz bu bütünü ayırıp farklı otoritelerin emrine vermeye kalkışacak olursanız, ayrılması gerekeni ayırmış, bölünmemesi gerekeni bölmüş olursunuz. Üstelik bu bölme ve ayırmanın pratikte gerçekleştirilmesinin imkânı yoktur. Ya sizin bu ayırmanız fıtrata ve eşyanın tabiatına aykırı olduğu için havada, temelsiz bir iddia olarak kalacaktır, ya da pratikte ortaya çıkan durum ile iddia arasında bir tutarsızlık olacaktır. Söz konusu tutarsızlık ise, fiilî durumun kastı aşması, hatta onu geride bırakması şeklinde ortaya çıkar. Laik tezin uygulaması siyasal alanı aşarak eğitim alanına, hukukî, iktisadî, ahlâkî alana da taşacak, insan, hayat ve kâinat yorumunu, sanat ve estetik anlayışını, yönelişlerini belirlemeye kalkışacaktır.

O halde laikliğin yalnızca siyasal bir çerçeve ve boyutunun bulunduğunu ileri sürmek, eğer bir kandırmaca değilse, asılsız bir iddiadan öte değildir. Sözün burasında ister istemez şunu da hatırlıyoruz: Laiklik, esas itibarıyla; din, akîde, düzen ve sosyal hayatın tümüyle Allah’tan alınması tezini teklif ve emreden İslâm’ın tam karşısında yer almaktadır. Laiklik, Allah’tan başka varlıkların ulûhiyetini esas alan bir anlayış ve bir sistem olduğu halde; laikliğin dinsizlik anlamına gelemeyeceğini söyleyerek, hem laikliğin anlamını kaydıran, hem de işin içyüzünü bilmeyenlere sevdiren yaklaşımlar ve yorumlarla asıl laikliğin İs-

lâm'da olduğunu ileri süren ve bunun için birtakım âyetleri hiç de ilgisi olmadığı halde delil diye gösterenler İslâm'ı saptırmakta, Hak Din'i tâğutî düzene koltuk değneği yapmaktadır. Belki iyi niyeti dolayısıyla bunun farkında değildir; ama vâkıa budur. Bu iki zıddın birleşebileceğini, bir kimsenin hem laik hem de müslüman olabileceğini iddia eden bazıları da müslümanları kendi siyasî yaklaşım ve emelleri doğrultusunda yönlendirmeye gayret etmekte, yani kurulu düzenin İslâm'la çatışan bir düzen olduğunun fark edilmemesini sağlamaya çalışmaktadır.

Laiklik, esas itibarıyla şeytana ibâdetin genel adıdır. İslâm'ın ya da Allah'a ibâdet yolunun tam karşıtı ve İslâm dışı bütün beşerî sistemlerin ortak bir adıdır. İslâm dini dışında kalan ve Allah tarafından asla kabul edilmeyecek olan bâtil dinlerin bir diğer unvanıdır. Bu bakış açısıyla konuya baktığımızda, laik düşüncenin kendisinin karşıtı olarak kabul ettiği ve din adamları sınıfının ya da bir hükümdarın yönetimi altındaki insanların, Allah'ın indirdiği şeriat dışında, kendi hevâsını tanrının irâdesi olarak telkin eden, kabul ettiren ve dayatan sistem olan "teokrasi" de bâtil bir dindir ve sonuç itibarıyla şeytana ibâdetin birçok türünden bir çeşittir. Bu bakımdan teokrasi de Kur'ân-ı Kerim gözüyle laiklikle ve diğer bütün bâtil din ve rejimlerle aynı kefededir. Teokrasi, kendini ilâh sayan veya tanrıların temsilcisi olarak görenlerin idaresidir. Meselâ Firavunların idaresi, teokrasidir. Laiklik, teokrasiye alternatif olarak ortaya çıkmış olsa da, aslında her ikisi de temelde aynı kaynağa, insanı tanrılaştırmaya dayanmaktadır.

Kur'an, inanılan düzenin pratiğe yansımaları "ibâdet" diye adlandırmakta ve ibâdetin de ya Yüce Allah'a ya da O'ndan başka kime yapılsa yapılsın, sonuçta şeytana yapılmış olacağını gayet açık ve en ufak bir te'vile yer bırakmayacak şekilde ifade etmektedir. Cennetlikler cennete, günahkârlar da cehenneme girdikten sonra Yüce Allah, cehennemliklere azarlayıcı bir üslûpla şu şekilde hitap edeceğini bildirmektedir: **"Ey Âdemoğulları, Ben size; 'şeytana tapmanın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır, yalnız Bana ibâdet edin; işte dosdoğru yol budur' diye açıklamamış mıydım?"**¹⁷²⁰ Laiklik de, diğer beşerî rejimler gibi şeytana ibâdet yollarından bir yoldur. Müslüman ise, **"dini yalnızca Allah'a hâlis kılmakla ve yalnızca Allah'a ibâdet etmekle"**¹⁷²¹ yükümlüdür.

Günümüzdeki laiklerle Mekke devrindeki câhiliyye mensubu insanlar arasında temelde pek bir fark yoktur. Çağdaş laikler, 14 asır önceki müşriklerin halefleridir. **"Onlara: 'Allah'ın indirdiğine ve Rasûlüne gelin' denildiğinde**

1720 36/Yâsin, 60-61

1721 98/Beyyine; 5, 39/Zümer, 2-5

onlar: ‘Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bize yeter’ derler. Ya ataları hiçbir şey bilmeyen ve doğru yolda gitmeyen kimseler idiyseler de mi?”¹⁷²²

Görüldüğü gibi, tavır ve yaklaşımlar arasında, günümüzdeki atalar ile câhiliyye Araplarının atalarının izini takip etme anlayışında fark yok. Değişen yalnızca yasaların konusu olan objeler ile bu yasaların konuluş şekli. Câhiliyye dönemi müşrikleri bir ya da birkaç kişiden ibaret olan atalarının izinden gitmekte ısrarlı olduklarını belirtirlerken, çağdaş câhilî laikler ise, yasamalarının alanını alabildiğine geniş tutmaktadırlar. Zaman zaman atalarının yolunun izlenmesinin gerektiğinden söz etseler bile, halk irâdesinden, demokrasiden, hukukun üstünlüğünden, hukuk devletinden, parlamenter sistemden... dem vurmaya ihmal etmezler.

Hayat ve inanç düzeni bir bütündür. İnanç düzenini vicdana hapsedip bırakmanın imkânı yoktur. İnanç elbette hayatı da düzenleme safhasına er ya da geç mutlaka geçer. İnsanların fert ve toplum olarak inançlarıyla bağdaşmayan bir hayat sürdürmelerine imkân yoktur. İnsan, ya inandığı gibi yaşayacak veya yaşadığı gibi inanacaktır; üçüncü bir yol yoktur. Bu, böyle olduğu gibi, hayatın belirli alanlarını belirli güçlerin emirlerine terk etmemiz ve bunun âhenkli bir şekilde sürüp gitmesini beklememiz mantıkla da bağdaşmaz. Fit-rata aykırı bir beklentidir bu. Nasıl ki kâinatta Allah’tan başka bir ilâh bulunsaydı, göklerin ve yerin düzeni bozulacaktı, ya da bu ilâhlar birbirlerine gâlip gelmeye çalışacaktı.¹⁷²³ Aynı şekilde insan, hayatını da Sezar ile Tanrı arasında paylaştırmaya kalkışıp birisine dünyayı, öbürüne dini teslim etmeye, birisini vicdana ve câminin dört duvarı arasına hapsedmeye kalkışırken; diğerine de bütün alanlarıyla, hatta hayat ve kâinat yorumları, dünya görüşleriyle birlikte dünya hayatını verecek olursa, hiçbir şey yerli yerinde kalmaz, kalamaz.

Kimi zaman vicdanî kanaat ve câmide ortaya çıkan Allah’ın hâkimiye-ti, o mü’minler tarafından hayatın her alanında aynı şekilde hâkim kılınmak istenecektir. Çünkü inancı ve dört duvar arasında yaptığı ibâdeti ona bunu emretmektedir. O, câmide ibâdet ettiği Allah’a aynı şekilde câmi dışında da itaat etmek zorunda olduğunu, bütün beşerî otoriteleri red etmekle yükümlü olduğunu, namazından, câmiden, kalbindeki vicdanî kanaatinden ya da imanından, Kur’an’ından, mutlak doğru söylediğine ve doğruyu getirdiğine iman ettiği peygamberinden öğrenmektedir. Kimi zaman da Sezar’ın ifadesi olan devlet, kendisi için belirlenen alanla ister istemez yetinmeyecek, vicdanî kanaat ve ibâdetlerin kendisi açısından tehlike arzeden bir hale geldiğini sezerek

¹⁷²² 5/Mâide, 104

¹⁷²³ 23/Mü’minûn, 91; 21/Enbiyâ, 22

mantığına uygun müdâhalelerde, hatta çeşitli engellemelerde bulunacaktır. Ayrıca, kendi anlayış ve kanaatlerine uygun olarak kurumlarını şekillendirecek, bu kurumlarda irâdesine aykırı herhangi bir uygulama olmamasına, eğitim sisteminden ve hatta emrindeki câmi görevlilerinden kendi laik anlayışına ters insanlar yetişmemesine de dikkat edecektir. Yani Sezar, Sezarlığının herhangi bir şekilde tehlikeye düşmemesi, sonunu hazırlayacak herhangi bir gelişmenin olmaması için elinden gelen her türlü tedbire başvurmayı ihmal etmeyecektir. Toplumun laikliğe ters bir şekilde örgütlenmesine, yapılanmasına fırsat tanımadığı gibi, fertlerin de egemen laik düzeni her şeyiyle benimseyen kişiler olarak yetişmesini sağlamaya çalışacaktır.

Bütün bunların anlamı şudur: İnsanlar kendi irâdeleriyle inançlarını seçme imkânına erişemeyeceklerdir. Kendilerine dayatılan düzeni seçmekten başka ciddi bir alternatifte sahip olmayacaklardır. Bu ise, laik düzenlerin dillerinden düşürmedikleri “fikir ve inanç özgürlüğü”nün, temeli olmayan, pratikte varlığından söz edilemeyen salt bir iddiadan ibaret olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim, laik düzenlerin yakın ve uzak geçmişteki uygulamaları ile halihazırdaki laik sistemlerin tümünün müslümanlara, inandığı gibi yaşamak isteyenlere yaptıkları uygulamalar, baskılar, bütün boyutlarıyla açık ve gizli devlet terörü bunun açık bir göstergesidir. İnsanın kalbinde, kafasında yer eden inanç ile yaşadığı hayat arasında mutlaka bir uyum sağlamak ve bunun arayışı içerisinde olmak, insan olmanın bir gereğidir. Laikliğin Sezar ve Tanrı ikilemi, fıtrata ve eşyanın tabiatına aykırıdır. O nedenle insanı böyle bir ikilemle karşı karşıya bırakmak, insanın insanlığına zulümdür. Âdil olan, insanın Kur’ân-ı Kerim’in açıkça ifade ettiği şekilde, iman ve küfürden istediği birisini tercih edebilecek hür bir ortamda bulunmasıdır, bunun sağlanmasıdır. İşte **“dinde zorlama yoktur”** hükmünün anlamı budur. Zaten bu ifadenin akabinde, **“artık, doğru yol ile eğri yol birbirinden açık seçik bir şekilde ayırdedilecek hale gelmiştir”**¹⁷²⁴ diye buyurulması da net bir şekilde bunu ifade etmektedir.

Hükmetmek hakkı Yaratanındır. Her şeyin yaratıcısı olan Allah, aynı zamanda yarattığı her şeyin varlığını sürdürmesi için gerekli kanunları da koymuş bulunmaktadır. İnsanlar ve cinler gibi mükellef yaratıkların dışında kalan bütün varlıklar, Allah’ın kendileri için belirlemiş olduğu yasalara ister istemez uymakta, Allah’ın kendileri için belirlemiş olduğu bu değişmez kanunların (sünnetullahın) dışına hiçbir şekilde çıkmamaktadır. İnsan ise, zaman zaman Allah’ın kendisi için tayin ettiği ve irâdesini ona uymak doğrultusunda kullan-

masını, tercih etmesini istediği şeriatinin dışına çıkmakta, şeriatî hayatının her şeyini belirleyici ve yönlendiricisi bir düstur kılmayı kabul etmemektedir. Böylelikle insan, başka birtakım mercilerin yasalarını, teşrîlerini kabul etmektedir. Kur'an, hukuk belirleme konumunda başka birtakım varlıkların kabul edilmesini, o varlıkları Allah'a şirk koşmak olarak değerlendirmektedir.

Laik yaklaşımın tek kusuru ve biricik musîbeti, din adamları sınıfı dışında kalanların Allah'ın şeriatine rağmen değer, yargı ve yasalar koymalarından ibaret değildir. Laik yaklaşım, zihniyet ve yöntemlerin, yaklaşım ve uygulamaların bir diğer musîbeti ve sakıncası, siyasetin dışında bırakıldıkları kabul edilen din adamları sınıfının da şu veya bu şekilde değer, yargı ve yasalar koymaya kalkışmalarıdır. Laik ülkelerdeki din görevlilerinin devlet memuru olması, maaşlarını ve emirlerini Sezarlardan alması, laikliğin din-devlet ayrımı iddiasında da samimi olmadığını göstermektedir. Dinin devlete ve hatta sosyal hayata hâkim olmamasına aşırı titizlik gösteren laik rejimler, dini devletin emrine ve yönlendirmesine vermekte sakınca görmemektedirler. Bu yüzden laik devletlerde laik bir din, devlet dini ortaya çıkmakta, İslâm dışı ilkelerle uyuşan, ilâhî alanları son derece sınırlanmış, kuşa çevrilip tahrif edilmiş bir din ortaya çıkarılmaktadır. Deve kuşu misali, din özgürlüğü konusunda laiklik hatırlanırken; devletin dine müdâhale etmemesi konusunda ise, helvadan putları olan laiklik, laik rejimler tarafından yenilip yutulmaktadır. Nasıl putperest düzenlerde put adına konuşan mâbet hizmetkârları, kâhinler ya da büyücüler, put adına tasarruflarda bulunuyor, çeşitli yasalar, yargı ve değerler vaz ediliyor idilerse, laik sistemlerin din adamları sınıfı da aynı tasarruflarda bulunabilmekte, temsil ettiklerini iddia ettikleri dinin aslî mesajı ile bağdaşmayan hükümleri, kendi hevâ ve arzularına göre, inananlarına "din" diye takdim edebilmektedirler.

Kur'an, din adamlarının yaptıkları bu işin, dini red edenlerin yaptıkları işe mâhiyet itibarıyla uygunluğunu esas alarak, bunu da Allah'ın şeriatine rağmen teşrî diye nitelendirmekte, bu eylemde bulunmayı rablik iddiası, bu eylemleri meşrû kabul etmeyi de din adamlarını rab kabul etme olarak değerlendirmektedir. *"Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını ve rahiplerini, bir de Meryem oğlu Mesih'i rabler edindiler. Hâlbuki tek bir ilâh'tan başkasına ibâdet etmekle emrolunmamışlardı..."*¹⁷²⁵

Haham ve râhiplerini nasıl rabler edindiler? Onları rab edinmeleri sonucunda onlara ibâdet şekillerinden herhangi birisiyle ibâdet etmedikleri muhakkaktı. Çünkü herkesin de bildiği gibi, yahûdiler de hristiyanlar da din adamlarının

1725 9/Tevbe, 31

önünde secdeye kapanmıyorlardı. İşte Hâtem-i Tâî böyle bir şey bilmediğini söyleyince, Hz. Peygamber: *“Allah’ın hükümlerine aykırı olarak bilginlerinin helâlî haram, haramı helâl yapmalarına rağmen onlara tâbi olmalarının, bunu kabul etmelerinin onlara ibâdet etmeleri demek olduğunu”*¹⁷²⁶ açıklamıştı.

İşte, Allah’ın şeriatının tümüyle kabul edilmemesi halinde, fesat, şirk ve inkârın belli bir alana hasredilmesine imkân olmadığını, bu buyruklardan ve onların tanığı durumunda olan tarihte ve günümüzde yaşananlardan açıkça anlayabilmekteyiz. İnsanın Allah’tan müstağnî olması, O’na şu ya da bu şekilde muhtaç olmadığının iddiası diye de ifade edilebilecek olan laiklik, her bakımdan bir çıkmazdır, her yönüyle bir tutarsızlıklar yığındır. Laiklerin: “din gibi kutsal bir değeri, siyaset gibi bir çamura bulaştırmamak gerekir” şeklindeki dini himâye eden havârilikleri, en hafifinden bir riyâkârlık, iki yüzlülük olarak değerlendirilmelidir.

Bu sahtekârlara demek gerekir ki: Dini dört duvar arasına ve vicdanlara hapsetmek, onun hayata hükmetmesini engellemek, dine yapılabilecek en büyük hakaret, ona karşı işlenebilecek en büyük zulümdür. “Siyaset”i bir çamur görmekte gerçekten samimi iseniz, ne diye o çamura gırtlaklarınıza kadar batmaktasınız? Çamurdan gerçekten kurtulmak istiyorsanız, kendinizi Rahman ve Rahim olan Allah’ın dininin şefkat ve müsâmaha, adâlet ve hakkaniyet, fazilet ve ahlâk simgesi kucağına teslim ediniz, kurtulursunuz...

LAİKLİK, YASAMA GÜCÜNÜN BÖLÜNMESİDİR

Eğer İslâm’ı, bütün muhtevâsıyla temsil eden bir terim ile ifade etmek istersek, hiç şüphesiz bunun için en uygun terim “Tevhid”dir. Tevhid de, yalnızca yaratıcı olarak Yüce Allah’ın bilinmesinden ibâret değildir. Aynı zamanda, mutlak hâkim ve mutlak kanun koyucu, mutlak müdebbir olarak da Allah’ın bir ve tek kabul edilmesidir. O’na hiçbir şekilde denk, eş ve ortak koşulmamasıdır. Laiklik ise, Allah’ın dünya hayatını ilgilendirdiği kabul edilen ve “siyaset” ya da “devlet işleri” diye ifade edilen alana herhangi bir şekilde müdâhale etmesine imkân tanınmamasıdır. Yani din adamları şahsında, dinin sosyal, siyasal, ekonomik, hukuksal ve hatta ahlâkî alanların tümünden uzaklaştırılmasını hedef alır. Hatta bu kadarla da kalınmayarak, hayat görüşü, kâinat

¹⁷²⁶ Tirmizî, Tefsir (9. Sûre) 10

yorumu, değer yargıları, estetik ve fikrî alanlarda, eğitim ve kültürel alanlarda da bu yaklaşım kendisini hissettirir. İster istemez, farkında olunarak veya olunmayarak bu yaklaşım, dinî değer, prensip ve yaklaşımları alan dışına iter, uzaklaştırır. Sonunda öyle bir durum ortaya çıkar ki, dinin herhangi bir alanda, hatta vicdan planında bile var olup olmadığı dahi tartışılacak bir konu haline gelir. Durum bu noktaya varsa da, varmasa da; İslâm, hayatın az ya da çok, dar ya da geniş herhangi bir alanında, Allah'ın hükümlerine aykırı hükümlerin konulmasını onaylamaz. Böyle bir eylemi “şirk koşturmak”la eş bir tutum olarak değerlendirir: *“Yoksa onların Allah'ın izin vermediği şeyleri dinden kendilerine şeriat yapan (kanun koyan, Allah'a eş koştukları) ortakları mı vardır?”*¹⁷²⁷

Görüldüğü gibi, teşrî alanlarının, ya da hüküm ve değer belirleme alanlarının laik anlayışa göre açıkça ayrıştırılması ve birbirlerinden kesinlikle ayrılmaları, dinin devlet yönetiminden tümüyle uzaklaştırılması, laiklik için ne kadar vazgeçilemez ve sorunlu bir ilke ise; İslâm açısından da böyle bir ayırım, en dar sınırlar içinde kalsa dahi, Kur'an'ın kabul edebileceği, benimseyebileceği bir yaklaşım değildir. Laiklik, çok tanrılı olmak demektir. Câmideki ilâhın başka; sokaktaki, mahkemedeki, meclisteki... ilâhın başka olduğu bir düzendir. İslâm, ne kadar Tevhidi esas almakta ise; laiklik de o derece şirki esas alır. Tevhid ve şirkin bir arada bulunup barınmasının imkânından söz edilemez. Çünkü Kur'an, her alanda yalnızca Allah'a ibâdetle dâvet eder ve bunu esas alırken; laiklik de diğer tüm beşerî düzenler gibi, şeytana ibâdet yollarından bir yoldur. Şeytanın insanları bölmeyi, darmadağın etmeyi esas alan ve dosdoğru yol olan sırât-ı müstakîm dışında kalan yollarından bir yoldur.

*“Ve (de ki:) Şüphesiz ki bu, benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun. Diğer yollara uymayın. Sonra o yollar sizleri O'nun yolundan ayırıp darmadağın eder. İşte sakınasınız diye size bunları emretti.”*¹⁷²⁸ Müslüman her şeyiyle, her şeyini Allah'ın emrettiği şekilde ve Allah için yapan ve düzenleyendir. *“De ki: Benim namazım (haccım, kurbanım) ve diğer ibâdetlerim, hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Ben, bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim.”*¹⁷²⁹

Materyalist ve pozitivist anlayışa göre deney ile tesbit edilemeyen vahyin gerçeklerinden hiçbirisi pozitif (varlığı sâbit olan) değildir. Yani pozitif düşünceye göre bunlar yok sayılırlar. Tabiatıyla bütün bu kanâatler, dinleri bir ilkellik, bir hayal ürünü olarak değerlendirmekte, dolayısıyla Allah'ı ve O'nun mesajlarını

1727 42/Sûrâ, 21

1728 6/En'âm, 153

1729 6/En'âm, 162-163; M. Beşir Eryarsoy, İslâm'a Göre Laiklik, Demokrasi ve Hâkimiyet, s. 91

yok saymaktadır. Bu nedenle materyalizm ve pozitivizm, kâfirâne bir düşüncedir ve bu düşüncayı aynen benimseyen her insan kâfirdir.

İşte laiklik esasen bu düşünce üzerinde temellendirilmiştir. Bu nedendir ki laikler din işlerinin devlet işlerinden ayrılmasını savunurlar. Çünkü din işlerinin kaynağı vahiydir. Laiklikte ise vahyin yeri yoktur. Ancak burada laiklikle ilgili olarak iki nokta çok önemlidir.

Bunlardan birincisi: Din işlerini devlet işlerinden ayırmanın mümkün olup olmadığıdır ki bu, konumuzun dışında kalır.

İkinci nokta ise: Laikliği bir dünya görüşü olarak benimseyen kimsenin aynı zamanda hem laik, hem Müslüman olmasının mümkün olup olmadığıdır. Konumuzu yakından ilgilendiren bu noktanın açıklığa kavuşturulması ise bilimsel sorumluluk açısından zorunludur. Bunu yapabilmek için elbette ki her şeyden önce laiklikle İslâm'ı karşılaştırmak gerekir. İşte bu suretle ancak ikisi arasındaki benzerlikler ya da aykırılıklar ortaya çıkacak ve bir kimsenin, aynı zamanda hem laik, hem müslüman olup olamayacağı ortaya çıkacaktır. Fakat laiklik şimdiye kadar yetkili bir otorite tarafından henüz bilimsel olarak tanımlanmamıştır. Bu nedenle laiklik-İslâm karşılaştırmasına esneklik getirmek ve bundan sağlıklı bir sonuç çıkarabilmek amacıyla laiklik için mümkün olduğu kadar farklı birçok tanımlar yapmak ve bu tanımlardan her birine giren düşünce biçimini İslâm ile karşılaştırmak bu soruna bir nebze ışık tutacaktır.

Bu konuda akla gelebilecek altı tanım vardır:

- 1- Laiklik: Din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır.
- 2- Laiklik: Salt bir hoşgörüdür.
- 3- Bütün din ve inanışlar karşısında tam bir tarafsızlıktır.
- 4- Dinsizliktir.
- 5- Salt bir din düşmanlığıdır.
- 6- Bunların birkaçını içine alan bir anlam taşır.

Hemen ifade etmek gerekir ki, birinci hayalî tanımda olduğu gibi eğer laiklik din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması anlamına geliyorsa bu, Kur'an'ın ve İslâm'ın bütünlüğü ilkesine aykırıdır. Bu noktada İslâm ile laiklik arasında açık bir uyumsuzluk vardır. Buna rağmen bilerek ya da bilmeyerek "ben laikim, ama aynı zamanda müslümanım" diyen kimse hem laiklik açısından, hem İslâm açısından çelişki içindedir. Ancak laiklik, bir dogmaya dayanmadığı için bu kimse, her şeye rağmen herhangi bir yoruma tutunarak belki laik olduğunu kanıtlayabilir, ancak müslüman olduğunu kanıtlayamaz.

İkinci tanıma göre laiklik eğer salt bir hoşgörü ise bunun İslâm'la çelişen hiçbir yanı yoktur. Onun için laikliği böyle sanarak hem laik, hem de Müslüman olduğunu ileri süren kimse için imânî bir endişe söz konusu olmamalıdır. Ancak böyle bir yaklaşımın mantıklı bir açıklamaya dayanabileceği şüphelidir. Çünkü İslâm'ın bir özelliği olan hoşgörünün İslâm'dan ayrı bir anlayış olarak adlandırılması mantıksal bir çelişkidir. Aynı zamanda laikliği böyle anlayan insan, birinci tanımdaki görüşü inkâr etmiş sayılır ki genellikle laik düşünce bu tanım içinde empoze edilmektedir.

Eğer laiklik; “bütün dinler ve inanışlar karşısında tam bir tarafsızlıktır” diye tanımlanacak olursa böyle bir anlayışın İslâm'la uyuşan hiçbir yanı yoktur. Çünkü İslâm'a göre: İslâm'dan başka hiçbir hak ve geçerli din ve dünya düzeni yoktur.¹⁷³⁰ Binaenaleyh bütün dinler İslâm'a göre bâtıldır, geçersizdir. Tabiatıyla bu yargı, İslâm'ın, diğer dinlere düşman olduğu ve onları hedef aldığı anlamına asla gelmez. İslâm, bütün insanları hak ve adalet divanında barışa ve yardımlaşmaya çağırır, yürürlükte olduğu topraklar üzerinde bütün kâfir vatandaşların da aynen Müslümanlar gibi yaşamlarını, hak ve özgürlüklerini teminat altına alır. Yalnızca tüm dinlerin artık geçersiz olduğunu ilan eder ve bütün insanlığı, Kur'ân'a inanmaya çağırır; Onları hanîf dinin bayrağı altında ve tevhid inancı etrafında birliğe davet eder. Dolayısıyla laikliği bütün dinler ve inanışlar karşısında tam bir tarafsızlık olarak anlayan, bununla birlikte hem laik, hem Müslüman olduğunu ileri süren kimse yine çelişki içindedir ve İslâm Dini ile hiçbir ilişkisi yoktur.

Laiklik eğer sırf dinsizlik demek ise bu takdirde ne İslâm'ın laiklikle karşılaştırılması için artık mantıklı bir neden kalmış olur, ne de hem laik, hem de Müslüman olduğunu ileri süren bir insanın bu yoldaki sözleri herhangi bir tartışmaya konu olabilir.

Laikliğin sırf din düşmanlığı olarak tanımlanması durumunda da sonuç değişmez. Ancak bu anlayışın sırf dinsizlik, ya da sırf din düşmanlığı şeklinde tanımlanmasına, laiklerin “evet” diyebileceği ihtimalden uzaktır. Çünkü eğer böyle bir anlayış ve tutum içinde olduklarını açığa vuracak olurlarsa yalnızca Müslümanları değil, dünyadaki tüm inançlı insanları karşılarına alacaklarını bilirler. Bu da laikliğin mantık ölçülerine, insan haklarına ve ahlâk kurallarına ne kadar aykırı düştüğünü ortaya sermek bakımından ibret vericidir!

1730 3/Âl-i İmrân, 85

Laik anlayış eğer bu tanımlardan birkaçının ortak konusu olabilirse bu takdirde yukarıdaki sonuçlardan yine biriyle açıklanmak durumunda kalacaktır. Sonuç bu olunca da Laikliğin İslâm'la çakışabilmesi mümkün görülmemektedir.

Dolayısıyla hem laik, hem aynı zamanda Müslüman olduğunu ileri süren insanın açık bir çelişki içinde olacağı gerçek anlamda ortaya çıkmaktadır. Unutmamalıdır ki laik bir dünya düzenini onaylayan, ya da benimseyen bir kimse, aynı zamanda laik olduğunu ilan etmiş sayılır.¹⁷³¹

HÂKİMİYET/EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ ALLAH'INDIR

Hukm kelimesi, sözlük anlamı olarak yargı ve yargıda bulunmak anlamındadır. Kelime, bütün kökleriyle, taraflar arasında ister anlaşmazlık bulunsun, isterse bulunmasın, belirli bir konunun gerçek değerinin anlaşılması için, bu konuda yetkili kabul edilen bir makama başvurma mânâsını içermektedir. Kur'ân-ı Kerim'de de bu anlamda kullanıldığı görülmektedir. Hukm kelimesinin Türkçede "egemenlik" anlamında kullanılan "hâkimiyet" şeklindeki söylenişi ise, hüküm koyma, hüküm verme yetkisi, yüksek egemenlik anlamıyla Arapçada yenidir.

Çağdaş hukukçular, hâkimiyeti şöyle tarif ederler: "Belli bir ülke ve o ülkede oturan hakiki ve tüzel kişiler üzerinde kullanılan ve devlet kişiliğine bağlı olan, ondan ayrılmayan aslî en yüksek hukukî iktidar veya kudrettir." Kısaca, "aslî ve en yüksek kumanda ehliyet ve yetkisi" şeklinde tanımlanabilir. Mevdûdî, hâkimiyeti tanımlarken şunları söylemektedir: "Siyaset biliminde bu terim; en yüksek iktidar ve mutlak iktidar anlamında kullanılır. Herhangi bir kimse ya da topluluğun hâkimiyeti elinde tutmasından maksat şudur: Onun her hükmü kanun mâhiyetini taşır ve kanun olur. Böyle bir kimse ülkesinde yaşayan fertlerin üzerinde hüküm yürütür ve sınırsız tercih ve yetkilerin sahibi olur. Onun yetki ve tercihlerini kendi irâdesi altında hiçbir şey sınırlandıramaz ve kısımaz. Bireylere verilmiş bulunan herhangi bir hak varsa, bu hak da ancak onun tarafından verilmiş olur. Hâkimiyeti elinde bulundurması sebebiyle herhangi bir kanun kendisini bağlamadığı için böyle birisi tam mânâsıyla kadir-i mutlak-

1731 Ferit Aydın, a.g.e., s. 68-71

tır.”¹⁷³² Mevdûdî’ye göre “bundan daha az kudret ve imkâna “hâkimiyet” dene-
mez. Ancak böyle bir hâkimiyet, bugün artık farazî bir kavram haline gelmiştir.
Alanı o kadar küçülmüştür ki, gerçek bir hâkimiyet veya siyaset biliminde
kullanılan terim anlamıyla siyâsî hâkimiyet (politik egemenlik) dahi kalmamıştır.

KUR’AN’A GÖRE HÂKİMİYET TÜRLERİ

Her kavrama kendine has bir yorum getiren İslâm dini, hâkimiyet konu-
sunda da İslâmî olan ve olmayan ayrımını gözetir. Kurân-ı Kerim, İslâmî ve
câhilî olmak üzere iki tür hâkimiyet olduğunu kaydeder: *“Yoksa onlar (İslâm
öncesi) câhiliyye hükmünü (idaresini) mü istiyorlar? İyi anlayan bir toplu-
ma göre, hükmü, hükümleri Allah’tan daha güzel kim vardır?”*¹⁷³³ Başka
âyet-i kerimelerde, Allah’ın hükümleri dışında kalan hükümlerin “hevâ, tâğut,
dalâlet, şer vb. hükümleri” diye adlandırılmaları İslâmî olmayan hükümler ara-
sında mâhiyet farkından kaynaklanmamakta; aksine İslâmî olmayan hüküm-
lerin câhilî olmanın yanında, diğer olumsuz nitelikleri de kaçınılmaz olarak
taşıdıklarını ortaya koymaktadır. Bu âyette geçen “hüküm” kelimesi, yalnızca
siyasal anlam taşımakla kalmamakta, her türlü “yargı”yı da kapsamaktadır.
Böylece, İslâm’a göre yapılanmış ve her türlü değer yargısı İslâm’a göre şe-
killenmiş olan toplumun hükmü İslâmî; böyle olmayan toplumun hükmü ise
câhilî hükümdür.

İslâmî anlamıyla hâkimiyetin dışında kalan her türlü hâkimiyet ve İslâm’ın
değer yargıları dışında kalan her çeşit değerlendirmeye ad olan “câhilî hâ-
kimiyet”in mâhiyeti hakkında İbn Kesir, sözkonusu âyet ile ilgili olarak şöyle
der: “Cenâb-ı Allah, (bu âyette) her türlü hayrı kapsayan ve her çeşit şerden
uzak tutan Allah’ın sapasağlam hükmünü bırakıp onun dışında kalan ve şa-
hıslar tarafından Allah’ın şeriatine dayanmaksızın konulmuş görüş, hevâ ve
istilahlara yönelen kimselerin bu davranışını reddetmektedir. Nitekim câhiliyye
dönemi insanları da böyle yapıyor, kendi görüş ve hevâlarından ortaya attık-
ları dalâlet ve cehâletlerle hüküm veriyorlardı. Moğolların da yaptıkları bu idi.
Onlar kendilerine yasak (yasa) koyan kralları Cengiz Han’ın hükümlerine göre
yönetiliyorlardı. Bu yasağ(y)ı Cengiz, yahûdi ve hristiyan şeriatlerinden, İslâm
dininden ve başka dinlerden yararlanarak meydana getirmişti. Orada sırf ken-
di görüşü olan ve hevâsından kaynaklanan hükümler de vardı. İşte onun bu
yasağı (yasası), soyundan gelenler arasında uyulan bir şeriat olmuştu. Onlar

¹⁷³² Mevdûdî, İslâm’da Hükümet, Hilal Y., s. 421-422

¹⁷³³ 5/Mâide, 50

Allah'ın Kitabı ve Rasûlünün sünneti ile hükmetmeyi bir kenara bırakıp “yasak” ile hükmediyorlardı. Her kim böyle yaparsa o kâfirdir; Allah'ın ve Rasûlünün hükmüne geri dönüş az ya da çok hiçbir konuda onların dışında hiçbir şeyle hükmetmemek çizgisine gelinceye kadar onunla savaşmak farzdır.”¹⁷³⁴

Görüldüğü gibi, burada İbn Kesîr, İslâmî ve câhilî hükmün mâhiyetini açıklamış; kendi döneminde câhiliyye hâkimiyetine örnek olmak üzere de Cengiz Han yasalarını göstermiş; Allah'ın hükümlerini bırakıp câhilî hükümlere, hevâ-lara yönelenlere karşı takınılacak tavrı da gayet açık bir şekilde belirlemiştir. Bundan şunu anlıyoruz: Hâkimiyet konusu teorik olup pratik ve hukukî birtakım sonuçları olmayan yorumdan ibaret değildir. Bu konu, doğrudan doğruya Allah'ın hükümlerine iman ve bu hükümlere aykırı hiçbir hükmü kabul etmemek şeklinde uygulama ile, böylesini kabul etmeyenlere karşı hukukî birtakım uygulamaları beraberinde getiren bir anlayıştır.

DEMOKRASİ

Batının laiklik, özgürlük vb. hemen tüm kavramları gibi demokrasi kavramı da kaypaktır. Sınırı, tanımı çok belirgin değildir. İsteyen istediği yere çekebilir. Yöneticiler ve etkin güçler, içini istedikleri gibi doldurabilir. “Halkın kendi kendini yönetmesi” belki tek ortak tanım. Onun da nasıl olacağı ve müslümanlıkla nasıl bağdaşacağı konusunda ortak görüş yoktur.

“Ver oyunu, gör oyunu!” “Kim halkı daha çok oy alıyor, o daha çok oy alıyor.” “Oy, oy!” diye halktan rey dilenenler, iş başına geçtiklerinde halkı “of, of!” diye inletirler. Buna rağmen oyun devam eder. Demokrasi sâyesinde insan, ısırıldığı delikten bir değil; on kez ısırılır. Tahterevallidir demokrasi; partilerin biri iner, biri çıkar. Ama bu tahterevallinin üzerine binilip oturulan yerinde gıcırdayan tahta kalas değil; inleyen halk vardır. Hangi doktrin, rejimde hâkimse, onun koyduğu kurallar işlemekte, hâkim gücün çarkının işlemesi için halkın desteğine ihtiyaç duyulduğundan, senaryosu önceden yazılmış oyunda, halka sadece figüran roller verilmektedir. Halkın seçmek mecbûriyetinde olduğu düzenin memurları, isteseler bile hâkim gücün/derin devletin sistemini değiştirme hakkına sahip olmadıklarından, halkı temsilen seçilenlere düşen iş, mevcut sistemin çarkının

1734 İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l Azîm, II/67

başında durmaktan öteye gitmez. Bu olayda halka düşen ise, düzenin bazı yerlerine idareciler tâyin ederek onların suçuna ortak olmaktır.

Demokrasi bir yönetim biçimidir; yönetimleri belirleme biçimi değil! Kendisi bir düzendir; başka düzenlere kapı değil! Davul tutanları seçme işidir; tokmakları değil! Egemen güçler tarafından kuralları belirlenmiş oyundur; oyun kurallarını belirleme işi değil! Demokrasi, kitabına uydurma rejimidir; Kitab'a uyma değil! Demokrasi ile disiplini esas alan rejimler arasındaki fark, önemsizdir: Totaliter rejimlerde kral veya general; "Ben böyle istiyorum!" der; Demokrasi ise, "sen böyle istiyorsun!" der.

Güçlünün hâkim olduğu rejimin adıdır demokrasi. Çağdaş bir masaldan ibarettir. Her ne kadar tersi iddia ediliyor olsa bile, seçenlerin ve hatta seçilenlerin değil; seçtirenlerin ve derindekilerin irâdesi önemlidir. Demokrasi, bir Truva atıdır. Halka, oy vermeme hürriyeti bile vermeyen çağdaş dayatma rejimidir. %51 delinin % 49 akıllıya gâlip getirilmesinin adıdır. Müslümanla kâfirin, mücâhidle İslâm düşmanının, âlimle câhilin, aydınlı avamın eşit olduğu adâletsiz rejimin adıdır demokrasi. Demokrasi açısından, oy veren insanlar, eşit olmasına eşittir, ama bazıları daha çok eşittir. Elli bir pirenin kırk dokuz file gâlip getirilmesidir demokrasi. Kazanan ve kaybedenin maçtan önce belli olduğu şikeli bir karşılaşmadır. Hakka rağmen halk idaresi olmasının yanında; aslında halka rağmen egemen çevrelerin halkın inancına ters dayatmalar rejimidir. Teorisiyle pratiği birbirine bu denli ters bir anlayış, başka hiçbir ideolojide bu kadar sırtmaz.

Demokrasi, bilindiği gibi Batı kültürünün ürünü olan bir sistemdir. Batı medeniyetinin en önemli özelliği, insanın kendini ilâhlaştırarak, tanrıya başkaldırı, nefse, hevâya ve şeytana tâbi olmaktır. Demokrasi anlayışında da bu özelliği görürüz: Yüce Allah'ın nizamını kabul etmeyip, yönetimde insanların hüküm koyması ve Allah'ın indirdiğini bırakıp kendi hükümleriyle kendilerini yönetmek istemeleridir. Bunu demokratların ifadeleriyle (daha doğrusu, hal dilleriyle) söyleyecek olursak: "Sen kim oluyorsun ey tanrı! Biz kendi hayatımızı kendimiz düzenleyebiliriz. Kendimiz düzenlemek için yöntemler buluyor ve uyguluyoruz" demekteler; dilleriyle veya tavırlarıyla. -Basite indirgeyecek olursak- demokratik söylemin içeriği ve anlamı işte budur. Haliyle, başka bir bâtil gâye için, insanı/halkı putlaştırma amacıyla bâtil tanrılara başkaldırılınca, hak ilâh olan Allah Teâlâ'ya da baş kaldırılmış oluyor. ***"Hevâsını ilâh edinen kimseyi gördün mü? Onun koruyucusu (bekçisi, vekili) sen mi olacaksın?"***¹⁷³⁵ İster "hümanizm" adıyla, ister "demokrasi" ideolojisiyle, Batının anlayışı, insanı Tanrı yerine koymaktır; insanı, yani kendi hevâsını

1735 25/Furkan, 43

tanrılaştırmak. Batıda düşünce, inanış, ideoloji ve sistemlerin hepsi hakkında bu yargı geçerlidir; bu hüküm, ortak bir değerlendirmedir.

Batı uygarlığının karşısında İslâmî dâvet vardır. İslâmî mesaj, Allah'a başkaldırı yerine ibâdeti öngörür. Fakat birilerine de başkaldırmayı emreder. Bu da nefsi, hevâyı ve şeytanı kapsamına alan "tâğut"a başkaldırmaktır. ***"De ki: Şüphesiz ki bu, benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun. Diğer yollara uymayın. Sonra o yollar sizleri O'nun yolundan ayırıp darmadağın eder. İşte sakınasınız diye size bunları emretti."***¹⁷³⁶ Âyet-i kerime, gerçekten müslümanın hayatını, herhangi bir gedik bırakmaksızın tamamıyla Allah'a tahsis etmiştir. İşte Allah'a teslimiyet bu demektir. Ölüm ile noktalanıncaya kadar, hayatımızın tümünü, inanç ve kanaatlerimizden başlayarak tüm eylemlerimizi Allah için, Allah'a teslimiyet sûretiyle ortaya koyacağız. İslâm budur; böyle bir teslimiyettir.

Bütün siyasî sistemlerin, ideolojilerin olduğu gibi, demokrasinin de can alıcı noktası; hâkimiyet/egemenlik meselesidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, hâkimiyet, daha ilerisi düşünölemeyen, siyasal bir güç ve etkinliği ifade eder. Yani siyasal güç ve etkinliğin, iktidar ve muktedir oluşun en ileri derecesini ifade eder. Bu en üstün kabul edilen otorite, kanunları yapar. Yöneticiler ona göre belirlenir. Yönetimin nasıl olacağını ve bu esasların ayrıntılarını o belirler. Hâkimiyet anlayışı itibarıyla İslâm bir tarafta, diğer bütün sistemler bir taraftadır. İslâm, hâkimiyeti mutlak olarak sadece Allah'ta kabul eder; Allah'ın hakkı olarak bilir. Bunun dışındaki diğer bütün sistemler, hâkimiyeti kimde görüyorlarsa ona göre isim alırlar.

Demokrasi, hâkimiyetin halkın elinde olmasının adıdır. Krallık, hâkimiyetin kralın elinde olmasıdır. Teokrasi, hâkimiyetin Allah adına konuştuğunu iddia eden din adamı sınıfının ya da kendini tanrı yerine koyanların elinde olmasıdır. Buna benzer diğer bütün sistemler de böyledir. Yani siyasî sistemler, hâkimiyeti elinde bulunduranlara göre tanımlanır ve ona göre isimlerini alırlar. Yalnız İslâm, hâkimiyeti Allah'ta görür, hâkimiyeti Allah'ın hakkı olarak kabul eder. Bunun dışındaki diğer bütün beşerî sistemlerin (dinlerin) özelliği ise, hâkimiyeti Allah'ta görmeyip insanda görmeleridir. Hâkimiyeti insanda görmek gibi ortak bir paydaya sahip olduktan sonra, bu insanların "kim veya kimler?" sorusuna verdikleri farklı cevaplara göre isim alsalar da, müslümana göre bütün bunlar tâğutî ideoloji ve şeytanî düzenlerdir.

Hâkimiyet noktasında demokraside yetki; halkın veya milletindir; Yani, top-

lumun geneli, egemenliğe sahip kabul edilir. Hangi inanca sahip olurlarsa olsunlar, fertler birbirlerine eşit olduklarına göre de, her bir şahıs, o hâkimiyetin bir birimine, bir parçasına sahiptir. Yani 70 milyonluk bir ülkede hâkimiyet, 70 milyon eşit parçaya bölünmüş demektir. Bunun Kur'ânî ifadesi 70 milyon ilâh kabul ediliyor, demektir. Herkes hâkimiyetin eşit bir parçasına sahip olduğundan, zamanı gelince hâkimiyet parçalarının sahipleri oylarını bir tarafta toplar ve ittifakın mümkün olmadığı halde, çoğunluğu teşkil eden parçaların toplamı doğrultusunda icraatlar yapılır, kararlar alınır. Bu noktada hâkimiyetin kullanılması gündeme gelir. Demokrasi, çok tanrıcı Grek kültürüne dayalı, ondan kaynaklanan bir sistemdir. Yani, irticânın esasıdır. Şu irticâyâ karşı dayatılmak istenen demokrasi, asıl irticânın kendisidir; asıl mürtecî de demokratlar. Çünkü onlar, kökü, tarihi itibarıyla eski Yunan'a kadar uzanan bir mürtecîlik yapıyorlar. Ondan da eski bir kökü var; şeytana kadar uzanan bir başkaldırıya kadar devam edip uzanıyor, kökleri oraya kadar varıyor, Allah'a başkaldırı ve şeytana itaat olan bir siyasî sisteme tâbi oluyorlar demokrat mürtecîler.

Batılılar açısından demokrasi, en az zararlı (ehven-i şer) olabilir. Onlar Hakk'a, yani mutlak doğruya, nassa inanmazlar çünkü. İslâm diye bir din, devlet ve dünya görüşü olmasaydı, Peygamberlerin ve iman edenlerin, uğruna her fedâkârlıklara katlandıkları İlâhî hükümler söz konusu olmasaydı, “demokrasi mi, başka rejim mi?” tartışılabilir, Hakkın emrettiği “hayr” olmayınca “şerrin en ehveni” tercih edilebilirdi. Ama, müslümanın teslim olduğu Rab ve Kitap her şerri yasaklar ve sadece hayrı emreder. Hak, apaçık ortadadır. Bâtil rengine bürün(e)mez. Bâtil görünümünde hak veya hak görünümündeki bâtil, olsa olsa “ehven-i şer”dir. Ehven-i şerri tercih etmek de şerre râzı olmak demektir. Müslüman hakka tâlip olmak zorundadır.

DEMOKRASİ VE HÂKİMİYET

Demokrasi, bilindiği gibi Batı kültürünün ürünü olan bir sistemdir. Batı medeniyetinin en önemli özelliği, insanın kendini ilahlaştırarak, tanrıya başkaldırı, nefse, hevâyâ ve şeytana tâbi olmaktır. Demokrasi anlayışında da bu özelliği görürüz: Yüce Allah'ın nizamını kabul etmeyip, yönetimde insanların hüküm koymasına ve Allah'ın indirdiğini bırakıp kendi hükümleriyle kendilerini yönetmek istemeleridir. Bunu demokratların ifadeleriyle (daha doğrusu, hal dilleriyle) söyleyecek olursak: “Sen kim oluyorsun ey tanrı! Biz kendi hayatımızı

kendimiz düzenleyebiliriz. Kendimiz düzenlemek için yöntemler buluyor ve uyguluyoruz” demekteler; dilleriyle veya tavırlarıyla. -Basite indirgeyecek olursak- demokratik söylemin içeriği ve anlamı işte budur. Haliyle, başka bir bâtil gâye için, insanı/halkı putlaştırma amacıyla bâtil tanrılara başkaldırılınca, hak ilâh olan Allah Teâlâ'ya da başkaldırılmış oluyor. **“Hevâsını ilâh edinen kimseyi gördün mü? Onun koruyucusu (bekçisi, vekili) sen mi olacaksın?”**¹⁷³⁷ İster “hümanizm” adıyla, ister “demokrasi” ideolojisiyle, Batının anlayışı, insanı Tanrı yerine koymaktır; insanı, yani kendi hevâsını tanrılaştırmak. Batıda düşünce, inanış, ideoloji ve sistemlerin hepsi hakkında bu yargı geçerlidir; bu hüküm, ortak bir değerlendirmedir.

Batı uygarlığının karşısında İslâmî dâvet vardır. İslâmî mesaj, Allah'a başkaldırı yerine ibâdeti öngörür. Fakat birilerine de başkaldırmayı emreder. Bu da nefsi, hevâyı ve şeytanı kapsamına alan “tâğut”a başkaldırmaktır. **“De ki: Şüphesiz ki bu, Benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun. Diğer yollara uymayın. Sonra o yollar sizleri O'nun yolundan ayırıp darmadağın eder. İşte sakınasınız diye size bunları emretti.”**¹⁷³⁸ Âyet-i kerime, gerçekten müslümanın hayatını, herhangi bir gedik bırakmaksızın tamamıyla Allah'a tahsis etmiştir. İşte Allah'a teslimiyet bu demektir. Ölüm ile noktalanıncaya kadar, hayatımızın tümünü, inanç ve kanaatlerimizden başlayarak tüm eylemlerimizi Allah için, Allah'a teslimiyet sûretiyle ortaya koyacağız. İslâm budur; böyle bir teslimiyettir.

Bütün siyasî sistemlerin, ideolojilerin olduğu gibi, demokrasinin de can alıcı noktası; hâkimiyet/egemenlik meselesidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, hâkimiyet, daha ilerisi düşünülemeyen, siyasal bir güç ve etkinliği ifade eder. Yani siyasal güç ve etkinliğin, iktidar ve muktedir oluşun en ileri derecesini ifade eder. Bu en üstün kabul edilen otorite, kanunları yapar. Yöneticiler ona göre belirlenir. Yönetimin nasıl olacağını ve bu esasların ayrıntılarını o belirler. Hâkimiyet anlayışı itibarıyla İslâm bir tarafta, diğer bütün sistemler bir taraftadır. İslâm, hâkimiyeti mutlak olarak sadece Allah'ta kabul eder; Allah'ın hakkı olarak bilir. Bunun dışındaki diğer bütün sistemler, hâkimiyeti kimde görüyorlarsa ona göre isim alırlar.

Demokrasi, hâkimiyetin halkın elinde olmasının adıdır. Krallık, hâkimiyetin kralın elinde olmasıdır. Teokrasi, hâkimiyetin Allah adına konuştuğunu iddia eden din adamı sınıfının ya da kendini tanrı yerine koyanların elinde olmasıdır.

1737 25/Furkan, 43

1738 6/En'âm, 153

Buna benzer diğer bütün sistemler de böyledir. Yani siyasî sistemler, hâkimiyeti elinde bulunduranlara göre tanımlanır ve ona göre isimlerini alırlar. Yalnız İslâm, hâkimiyeti Allah'ta görür, hâkimiyeti Allah'ın bir hakkı olarak kabul eder. Bunun dışındaki diğer bütün beşerî sistemlerin (dinlerin) özelliği ise, hâkimiyeti Allah'ta görmeyip insanda görmeleridir. Hâkimiyeti insanda görmek gibi ortak bir paydaya sahip olduktan sonra, bu insanların "kim veya kimler?" sorusuna verdikleri farklı cevaplara göre isim alsalar da, müslümana göre bütün bunlar tâğutî ideoloji ve şeytanî düzenlerdir.

Hâkimiyet noktasında demokraside yetki; halkın veya milletindir; Yani, toplumun geneli, egemenliğe sahip kabul edilir. Hangi inanca sahip olurlarsa olsunlar, fertler birbirlerine eşit olduklarına göre de, her bir şahıs, o hâkimiyetin bir birimine, bir parçasına sahiptir. Yani 70 milyonluk bir ülkede hâkimiyet, 70 milyon eşit parçaya bölünmüş demektir. Bunun Kur'ânî ifadesi 70 milyon ilâh kabul ediliyor, demektir. Herkes hâkimiyetin eşit bir parçasına sahip olduğundan, zamanı gelince hâkimiyet parçalarının sahipleri oylarını bir tarafta toplar ve ittifakın mümkün olmadığı halde, çoğunluğu teşkil eden parçaların toplamı doğrultusunda icraatlar yapılır, kararlar alınır. Bu noktada hâkimiyetin kullanılması gündeme gelir. Demokrasi, çok tanrıcı Grek kültürüne dayalı, ondan kaynaklanan bir sistemdir. Yani, irticânın esasıdır. Şu irticâyâ karşı dayatılmak istenen demokrasi, asıl irticânın kendisidir; asıl mürtecî de demokratlar. Çünkü onlar, kökü, tarihi itibarıyla eski Yunan'a kadar uzanan bir mürtecîlik yapıyorlar. Ondan da eski bir kökü var; şeytana kadar uzanan bir başkaldırıya kadar devam edip uzanıyor, kökleri oraya kadar varıyor, Allah'a başkaldırı ve şeytana itaat olan bir siyasî sisteme tâbi oluyorlar demokrat mürtecîler.

Demokrasi, halkın çoğunluğunun hâkimiyeti diye ifade edilse bile, bu iddianın kandırmacadan ibâret olduğu uygulamalardan anlaşılmaktadır. Demokrasilerde çoğunluğun ittifakı bile yoktur. Demokrasi ile yönetilen bir rejimde yaşayan insanların çoğunluğunun sözü nerede ve nasıl geçerli oluyor? Parti aritmetikleri içinde, % 25-30 oy alan her parti iktidar olur. Nerede çoğunluk? % 70-75 muhâlefette kaldı. Yani, demokraside demokrasi yoktur. Demokrasiler, kendi mantıkları açısından bile sağlıklı bir hâkimiyetin kullanılma yöntemini dahi icat etmekten âcizdirler. Şimdiye kadar Batıda ve coğrafyamızda birçok seçim sistemi uygulanmıştır. Ancak, bunların hiçbirisinin asgarî düzeydeki çoğunluğun irâdesini iktidar olarak yansıtabilecek yeterlikte olduğu ileri sürülememektedir. Demokrasi, uygulamaya geçtiği tarihten günümüze kadar, sadece iki partinin olduğu yerlerde bile, hiçbir zaman, hiçbir parti çoğunluğu sağlayarak iktidar olmuş değildir. Çünkü seçimlere katılmayanlar vardır; yön-

lendirilenler, kandırılanlar, halka sorulmadan aday gösterilenler, kendisini tam olarak temsil etmediğinden, mecbûren kendisine en yakın olduğunu sandığı veya ehven kişiyi seçmek veya küsmek zorunda bırakılanlar vardır.

Dolayısıyla demokrasi, uygulanması imkânsız bir tezdır, bir ütopyadır. Şimdiye kadar batı felsefelerinde ortaya çıkmış olan ütopyalardan bir ütopya. Fakat bu demokratik sihirbazlar, medya ve diğer imkânlar (bilim adamları, eğitim kurumları ve düşünürler) vâsıtasıyla, demokrasinin ütopya olma özelliğini insanların gözlerinden saklıyorlar. İnsanların bunu görmelerine mümkün mertebe imkân ve fırsat tanımamaya çalışıyorlar. Gerçeğin görülmesine sebep olacak herhangi bir şey olduğu zaman, birtakım oyalamalar icat edilerek insanlar onlarla meşgul edilir ve gerçeğe nüfuz etmeleri böylelikle önlenmiş olur. Kanaatleri samimi olarak kabul görmeyen azınlık ise demokraside her zaman bir küskünler kitlesi meydana getirir. Dolayısıyla yapılan uygulamalara bu muhâlefetkiler hiçbir zaman katılmazlar.

Bu eleştirilerimiz, demokrasinin kendi mantığı ile demokrasiye bir reddiyedir. Görülüyor ki demokrasi, hiçbir zaman için demokrasiyi savunanların ileri sürdükleri gibi, insanlığın en ideal sistemi, ya da en az yanlış olan sistemi olamaz. Çorçil'e atfedilen bir söz vardır. "Demokrasi, dünyadaki en güzel ikinci sistemdir." Sormuşlar; "demokrasiyi neden ikinciliğe indirdin?" diye. "Birincisi yok ki!" diye cevap vermiş. Gerçek öyle değil; demokrasi öyle ikinci, üçüncü sıradaki bir düzen filân değil; bir curcunadan ibârettir. Eflâtun'un tâbiriyle; "demokrasi, şarlatanlar düzenidir." Demokrasinin babası sayılan Jan Jack Russo da benzer bir şey diyor: Demokrasiyi uzun uzun anlattıktan sonra; "Emil" adlı kitabında "doğrusunu söylemek lâzımsa" diyor, "insanlar kendi kendilerine kanun yapamazlar. Bize kanunlar verecek ilâhlar lâzım."

İnsan hayatı çok yönlü ve çok boyutludur. Bütün bu yönleri ve boyutları ile insan hayatını tamamıyla kuşatmış hiçbir beşerî sistem yoktur. İnsan hayatını bütünüyle kuşatmak iddiasında olan beşerî hiçbir ideoloji ve dünya görüşü de ortaya çıkmamıştır. Sadece İslâm, insan hayatını bütün yönleriyle ve boyutlarıyla kuşatmayı hedeflemiş ve gerçekten kuşatmış kâmil bir din hüviyetine sahiptir. Sadece İslâm, inanç, davranış, sosyal ve siyasal düzen, ahlâk, dünya görüşü ve âhîret anlayışı, düşünce ve yaşama biçimi, insanın kendisiyle, çevresi ve Rabbiyle tüm ilişkilerini tanzim eder. Tüm bu alanlarla ilgili kuşatıcı hükümler koyar. Bütün beşerî ideolojiler, tüm ahlâk görüşleri, sosyal ve siyasal insanî görüşler, hangisi olursa olsun, İslâm'ın bakışına göre esas itibarıyla birer dindir. Fakat bu dinlerin hiç birisi insanın hayatını bütün

boyutlarıyla kuşatmak iddiasında olmadığı için bazen müşterek birkaç beşerî ideoloji veya beşerî din bir araya gelir ve insan hayatını kuşatmaya çalışırlar. Beşerî sistemlerin herhangi birisini bir yerde kabul ettiğiniz zaman, siz sadece o kadarıyla hayatınızın tamamını tanzim edemezsiniz.

Hayatınızın diğer açıklarını, diğer yönlerini de uygun göreceğiniz veya o kabul ettiğiniz sistemle uyuşabilecek başkalarıyla doldurursunuz. Bütün beşerî sistemlerin en büyük ortak paydası ise, laikliktir. Siyasî hayatınıza demokrasiyi getirip hâkim kıldığınız takdirde, hukukunuz ne olacak? Ahlâkınız, iktisadî ilişkileriniz ne olacak? İşte bu noktada, demokrasi bütün bunları “hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir” diyerek millet ve milletin yetkili gördüğü kimseler yoluyla temsili sûretiyle, temsilî sisteme uygun olarak seçilen kimseler aracılığıyla bu sorunları çözmeye çalışır. Temsil yetkisine sahip bulunan kişi ve kurumlar, onların hukukunu belirler. Hukukun bünyesi içerisinde iktisadî ilişkileri ortaya koyar. Bunların sonucu olarak bir ahlâk anlayışı da oluşur. Toplumsal hayatın gerekli diğer bütün kurumları bu yapı ile uyumlu olarak ya da en azından çelişki arzermeyecek şekilde ortaya çıkar.

Bütün sistemler ilk ortaya konuldukları zaman, hangi çerçeve için konulmuş olurlarsa olsunlar, sadece orada kalmazlar; insan hayatının tamamını kapsarlar; en azında pratikte bu böyledir. Hiçbir beşerî sistem, kâmil olamaz ve insanlar, beşerî sistemlerde deneme yanılma yoluyla mesafe alabilirler. O bakımdan beşerî sistemler esas mâhiyetleri itibarıyla bir yaz boz tahtasıdır. Bunu, içinde yaşadığımız beşerî sistemin meselâ kanunlarında çok rahat bir şekilde görebiliriz.

BEŞERÎ SİSTEMLERİN DÜNYEVİLİĞİ; İSLÂM'IN UHREVİLİĞİ

Beşerî sistemler eksiklerini başka sistemler vâsıtasıyla tamamlasalar bile âhirete yönelik hiçbir şey söylemezler. İnsanın ölümünden sonrasıyla ilgilenmezler. Dolayısıyla beşerî sistemler ne kadar ileri olurlarsa olsunlar, ilgilendikleri özel alanda bile mükemmel olamazlar ve insanın ölümden sonraki hayatı için bir şeyler verme iddiasında bulunamazlar. Müslüman ise, âhireti hesaba katmadan en ufak bir davranışta bulunamaz. Müslüman, dünya hayatıyla âhireti hedefleyendir. Dünyadaki olumlu veya olumsuz gelişmeler, imtihan kabul edildiğinden, müslümanın istikameti üzerinde etkili değildir. “*Tâ ki, elde etti-*

ğinizle sevinmeyesiniz, kaybettiğiniz dolayısıyla da üzölmeyesiniz.”¹⁷³⁹ Dünya hayatında ele geçirdiklerimize sevinmeye değmez; kaybettiklerimiz için üzölmeye değmediğı gibi.

Önemli olan, müslüman olarak kişinin kendi sorumluluğunu yerine getirmesidir. Müslüman için en mühim şey, amellerinin sâlih olması, eylemlerinin kabul edilecek vasıfta bulunmasıdır. Bu gerçekleşince, önde veya arkada olmak önemli değildir. Netice almış, dünyada başarılı olmuş veya mağlup düşmüş, marjinal kalmış, hiç önemli değildir. Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: **“Kıyâmet gününde kimi peygamber yanında iki üç mü’minle birlikte gelecek.”** Yani iki üç tane, hatta tek başına gelen peygamberleri biz marjinal kaldı diye dâvetlerini tebliğ etmede kusurlu davrandıklarını mı kabul edeceğiz? Nuh (a.s.) 950 yıl istikamet üzere yaptığı tebliğde dünyevî açıdan netice alamadı veya çok küçük bir sonuç aldı diye, yaptıklarını küçümseyecek, marjinal kaldı diye tenkit edebilecek miyiz?

Dolayısıyla biz hakkı ve hakikati başarılarında, çoklukta, azlıkta, önde ve arkada olmakta değil; Allah’ın kitabına ve Rasûlün sünnetine mutabakatta ararız. Allah’ın Kitabına ve Rasûlün sünnetine uygun oldumu bir iş güzeldir; neticesi dünyevî olarak hiç olsa bile. Önemli olan Allah’ın vereceğı değerdir. Dünyevî sonuçları Allah verirse ne âlâ, vermezse vermez. Hayatımız ve ölü-mümüz, Allah için olabiliyorsa, netice odur. İşte bu anlamıyla hayatı kuşatan biricik sistem, kâmil din, sadece Allah Teâlâ’nın dinidir.

İSLÂM’IN EKSİZLİĞİ İLE BEŞERÎ SİSTEMLERİN YETERSİZLİĞİ

Bütün beşerî sistemler eksiktir, parçacıdır. Çözüm getiremeyişleri, insanları mutluluğa ulaştıramayışları, bunun en açık göstergesidir. Kendilerinin kendile-ri için belirledikleri hedefleri dahi gerçekleştiremeyişleri bir tarafa, müslüman olarak bizim onlara yönelteceğimiz en büyük eleştiri, bu sistemlerin eksik olduğuyla ilgilidir. Bu sistemler, yamalı bohçadır; insanı kuşatamazlar, kâmil din olamazlar, âhiretle ilgili söyleyecek sözleri de yoktur. Yalnız Allah’ın dini olan İslâm’dır, hayatı bütünüyle kuşatan, dünyayı ve âhireti içeren. Mevcut sistemler bize Allah’ın rızâsını kazandıramaz. Dolayısıyla biz, insanların tümüne Allah’ın rızâsının nasıl kazanılacağını öğretmeyi, böyle bir yükümlülüğü üzerimize almış kimseler olarak ortadayız.

İslâm'ın kemâli vahye dayalı olmaktan kaynaklanır. Buna karşılık batının zevâli, böyle bir dinden mahrum oluşundan kaynaklanmaktadır. Felsefeleri, ideolojileri, rejimleri ve hevâları hepsi şeytanın insanlara telkin ettiği lehviyat-tandır. Kur'ân-ı Kerim'in belirttiğine göre şeytanlar da dostlarına telkinatta bulunurlar. Demek ki dünyada ezelden beri, Âdem (a.s.)'den beri, iki şey çarpışıp durmaktadır. Allah'ın vahyi ve şeytanın, dostlarına telkin ettiği vahiyler; Hak ile bâtil. İslâm'ın kemâlinin bir neticesi olarak İslâm, her zaman ve mekânda bütün insanlığın her türlü ihtiyacını karşılayabilecek vafsa sahiptir.¹⁷⁴⁰

Çokluk veya çoğunluk, ya da çoğulculuk denildiğinde, temelinde yatan birey, yani bir tek insandan bahsedildiği bilinmelidir. Bir'inde doğruları veya eğrileri tesbit yetkisi bulunmayanların çoğunluğunun nasıl bu yetkiye sahip olabildikleri hâlâ açıklanamamıştır. Sadece sıfırların veya yalnız eksilerin yan yana gelmesiyle tatmin edici rakamların veya artıların çıktığı, çıkabildiği izah edilememiş bir kandırmacadır. Yol göstereni bulunmayan insanın şaşkınlık içinde kaldığını, bilmediklerinin öğretilmemesi halinde bir şey bilmez durumda devam ettiğini her ne hikmetse düşünemeyen insan, bir Rabb'e (eğitici, terbiye edici mürebbî'ye) hep ihtiyaç duymuştur. Bütün mesele, bu mürebbînin (terbiyecinin) kim olması gerektiği hususudur. İşte insan bu noktada hep yanılmış, bir türlü gerçek terbiyecisini bulamamış, insana acıyan yaratıcısı merhameti ile ona sürekli olarak terbiye esaslarını bildiren elçileriyle yol göstermiştir. Çoğunun, çoğunluğun bu yolu kabul etmemesine, hevâsına uymasına rağmen yaratıcı Allah tekrar elçiler göndermiş ve kullarına gerçekten acıdığını, mağfiret ediciliğini göstermiştir. Kur'an bu yol göstericiliğin en son eseri olarak elimizde, önümüzdedir.

Birçok âyetinde, hevâsına tâbi olan insanın nasıl azgınlaştığını, kendi dengesini nasıl bozduğunu, sağlıklı bir ruh yapısına sahip olamadığını açıklayan Rabbimiz (terbiyecimiz) Allah, kendini bozanın çevresini de bozduğundan de-faatle söz etmekte, yeryüzünü ifsâdından bahsetmektedir. Yeryüzü, halîfelik görevinin icrâ edileceği, îmar ve ıslah tavrıyla yaklaşılması gereken insanın bir çevresidir. İnsan, bu çevre ile vardır. İnsan, doğasını, ancak, bu doğanın sahibince bildirilen esaslara uyarak koruyabilir. Korunamamış doğa, ister insan tabiatı olsun, ister insanın içinde yaşadığı ortam olsun, insan için sağlıklı bir ortam olarak kişiliğini koruyamamanın, giderek korkmanın, kokuşmanın ortamı olacaktır. Öyle de olmuştur.

1740 M. Beşir Eryarsoy, İslâm'a Göre Laiklik, Demokrasi ve Hâkimiyet, Buruc Y., s. 53-90

Analarının karnından bir şey bilmediği halde çıkarılan insanların, çıkışlarını takip eden bir süre sonra “küllü şey’in kadîr” bir varlık haline dönüşmesi mümkün değilken, insanın temel yanılığı, böyle olabildiğini sanması, yani kendini, hevâsını, kendi gibi insanları tanrılaştırmasıdır. Bu sanı ve değerlendirme, insanı azgınlaştırmakta; tuğyânı, bağıyi ve fesâdı giderek kendinden çevresine, çevresinden kendine ve diğer insanlara yönelmiş; yaşadığı dünyayı, içinde kendisi de bulunduğu halde berbat etmektedir.

Kaynağı insan akli olan, bu aklın yaşadığı ortamdan etkilenmişliğinin ürünü olan fikirleriyle biri, diğerinden farklı yerlere varan akılların çoğunluğunun veya azınlığının varacağı yer, kendine ters düşen yerdir. Kendini yadsıyan yerdir. İnsanı kendinden uzaklaştıran, kendinin farkına varmasını engelleyen yolda kullanılan akıl, insanoğlu var oldu olalı kendi başına doğru yolu bulamamıştır. Ancak Yaratan Rabbi insana sırât-ı müstakîmi, bu doğru yolu göstermiştir. **“Ne yapacağını bilmez halde bulup da doğru yolu göstermedi mi?”**¹⁷⁴¹ İnsan, kendine gösterilen yolu bile koruyamazken, bu yoldan ayrılmamayı bile beceremezken, kendi başına tümüyle doğru bir yol bulmasını ondan beklemek, olmayacak şey beklemektir. Zaten kendi de, kendi bulduğu yoldan memnun olmamış, olamamıştır.

Aklını, hevâsını tanrı edinen insan, bu tanrısından râzı değildir. Aklın ve arzuların tanrı kabul edildiği demokrasiler, insanların kendine gelmelerini önleyen bir uyuşmuşlukla, kendilerine gelmelerini engellemektedir. Afyonun insanı uyuşturduğu gibi insanları uyuşturan, bu uyuşturup uyutmada müzik, futbol ve medyadan da yararlanan demokrasiler, onlar için yalnız ekonomik insan, seksolojik insan tanımı getirebilmekte, insanın bir türlü bu yönleri de bulunan ama, asla bunlardan ibaret olmayan bir varlık olduğunu görebilmesine imkân bırakmamaktadır. Demokrasiler insanları; insan olmaktan, insanlıklarının farkına varmaktan alıkoyan insanların önünde aşılması güç bir büyük engel olarak durmaktadır. Bu engeli aşamayan insanın, insanlığının farkına varabilmesi mümkün değildir.

Çokluğu da, çoğunluğu da, çoğulculuğu da demokrasi bütününe güvenmemesi için yaşamının sağlamasını yapmakla varacağı nokta, insana, kendinin farkına varmasına yardımcı olacaktır. Teslim olmadan, bir rabbe kul olmadan yapamadığı görülen insanın, teslim olmaması değil; kime ve neye teslim olacağı ile ilgili tercihleri söz konusudur. İnsan, “kendi hevâsına mı, başkalarının (çoğunluğun) hevâsına mı, yoksa Allah’a mı teslim olmalıdır?”

1741 93/Duhâ, 7

sorusuna verilecek isâbetli cevap insanın ufkunu açacaktır. Açılan şuuru, insanın bütünü görmesini, kendinin farkına varmasını sağlayacaktır. Önü açılan insanın görebildiği bütün karşısında yapacağı seçim elbette daha isabetli olacaktır. Hayat, kendisine hayat verene teslim olmakla anlanılacaktır. Teslim olamadan yapamayan insan, en güvenilir'e (el-Mü'min) teslim olmakla (müs-lümanlıkla) ancak tatmin olabilir.¹⁷⁴²

KAPİTALİZM

Batı dünyasında feodalizmin çöküşünden bu yana egemen olan ekonomik sistem. Anamalcılık, Sermayecilik, Serbest Piyasa Ekonomisi, Serbest Girişim Ekonomisi adlarıyla da anılır. Liberal sistem, serbest ticaret, karma ekonomi deyimleri de kapitalizmi belirtir. Kapitalist ekonominin temel özelliği üretim araçlarının büyük çoğunluğunun özel ellerde bulunması ve üretimle gelir bölüşümüne önemli ölçüde piyasaların işleyişinin yön vermesidir.

Kökleri ilkçağa kadar uzanan kapitalizm Ortaçağın sonlarına doğru Avrupa'nın belirli bölgelerinde gelişmeye başladı. Ancak bir sistem olarak yerleşmesi on altıncı yüzyıldan sonra gerçekleşti. On altı, on yedi ve on sekizinci yüzyıllarda İngiliz kumaş sanayisindeki büyüme kapitalizmin gelişimini hızlandırdı. Kapitalizm öncesi sistemlerde üretimin tüketimi aşan bölümünün üretim kapasitesinin genişletilmesi amacıyla kullanılmasıyla ayrılıyordu. Birçok tarihsel etmen de bu gelişmeyi pekiştirdi. On altıncı yüzyıldaki reform hareketinin çabasını aşağılayan geleneksel ahlâkın etkilerini kırarken çok çalışma ve tutumlu olmaya da dini bir temel kazandırdı. Artık ekonomik eşitsizlik zenginlerin de ahlâklı olabileceği gerekçesiyle rahatça savunuluyordu.

Kapitalizmin gelişmesine katkıda bulunan diğer bir etmen de Avrupa'da değerli maden arzındaki artış ve bunun sonuncunda fiyatların yükselmesi oldu. Bu dönemde fiyatlar ücretlerden daha hızlı arttığından enflasyondan en çok sermaye sahipleri yararlandı. İlk kapitalistler (1500-1750) Merkantilist dönemde güçlü ulusal devletlerin ortaya çıkmasından da yararlandılar. Bu devletlerin izlediği ulusal güçlenme politikaları bir örnek para ve hukuk sistemleri gibi iktisadi gelişme için gerekli temel toplumsal şartların oluşmasını ve sonuç olarak ağırlığın devletten özel teşebbüse kaymasını sağladı.

1742 Ercümen Özkan, İnanmak ve Yaşamak, Anlam Y., c. 2, s. 147-150

İngiltere’de on sekizinci yüzyılda kapitalist gelişmenin odağı ticaretten sanayiye kaydı. Önceki yıllarda sağlanan sermaye birikimi, Sanayi Devrimi sırasında teknik bilginin sanayiye uygulanması yolunda kullanıldı. Adam Smith (1723-1790) “Ulusların Zenginliğinin Nedenleri ve Kaynakları Üzerine bir inceleme” adlı eserinde klasik kapitalizmin ideolojisini ortaya koydu. Smith, toplumların gelişmesini Marksist kurama benzer biçimde çeşitli aşamalara ayırıyordu. Buna göre toplumlar avcılık, göçebeliğe dayalı tarım, feodal çiftçilik ve ticari karşılıklı bağımlılık aşamalarından geçerler. Her aşamanın kendine özgü kurumları vardır. Sözelimi avcılık aşamasında mülkiyet olmadığı için adli kurumlara gerek yoktu. Ama toplumsal çevrenin büyümesiyle birlikte düzenli orduların yanı sıra özel mülkiyetin ve çeşitli ayrıcalıkların korunmasının aracı olarak devlet kurumu gelişti. Böylece daha karmaşık bir örgütlenme ortaya çıktı. Ücretleri loncaların yerine piyasaların belirlediği, özel girişime devletçe konan kısıtlamaların kalktığı son aşama ise sonradan serbest rekabet kapitalizmi olarak adlandırılan “kusursuz özgürlük” aşamasıdır. Bu aşamada bireylerin tutkuları doğrultusunda kendi durumlarını iyileştirmeye yönelik faaliyetlerini toplumsal bakımdan yararlı sonuçlara dönüştüren mekanizma rekabettir. Örneğin bireylerin rekabete dayalı mücadelesi sayesinde malların fiyatları, geçici sapmalar dışında üretim maliyetine denk düşen doğal düzeylerde oluşur. Ulusal servet ise toplumun üç ana sınıfını oluşturan işçiler, toprak sahipleri ve sanayiciler arasında gene ortak yararı en yüksek düzeye çıkarılacak biçiminde ücret rant ve kâr olarak bölüşülür. Dolayısıyla kendi kendine işleyen ve kendini sürekli olarak düzelteren piyasa mekanizması devlet müdahalesi olmadan toplumsal düzenliliği sağlar. Bireylerin kendi çıkarları peşinde koşması ulusal zenginliği de artırır. Ekonomideki üretkenlik artışının temeli ise emeğin iş bölümüdür. Bireyler işbölümü sayesinde bir yandan kendi verimliliklerini artırırken aynı zamanda toplumsal üretkenliğin de artmasına katkıda bulunur. Rekabetçi sistemin işleyişini engelleyecek ayrıcalıklara ve devletin müdahalelerine izin verilmediği sürece ulusal zenginlik durmadan büyüyecek, toplum kendiliğinden en iyi noktaya ulaşacaktır.

Fransız Devrimi ve Napoleon Savaşları’nın feodalizmin kalıntılarını silip süpürmesinden sonra Smith’in önerdiği politikalar giderek daha çok uygulamaya konuldu. On dokuzuncu yüzyılda siyasal liberalizmin başlıca politikaları serbest ticaret, sağlam para (altın standardı), dengeli bütçe ve sosyal yardımların son derece kısıtlı tutulması biçiminde kendini gösteriyordu.

I. Dünya Savaşı kapitalizmin gelişmesinde bir dönüm noktası oldu. Savaştan sonra uluslararası piyasalar daraldı, altın standardının yerini uluslararası para birimi aldı, bankacılık alanında hegemonya Avrupa’dan ABD’ye geçti, Afrika ve

Asya ulusları sömürgeciliğe karşı başarılı mücâdelelere giriştiler ve dış ticaretin önündeki engellere yenileri eklendi. 1929 Büyük Bunalımı pek çok ülkede devletin ekonomiye karışmamasını öngören kapitalizmin ünlü “bırakınız yapsınlar” politikasına son vererek bir süre kapitalist sistemin geleceğine ilişkin şüpheleri artırdı. Ama II. Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika, Avrupa ülkeleri ve Japonya’daki başarısı, sistemin yaşama gücünü sürdürdüğünü göstermekle kalmayarak son yıllarda doğu bloğu ülkelerini de etkileyerek komünizme karşı sürdürdüğü rekabette önemli ölçüde başarı kazandı.

Günümüzde en yaygın ve güçlü ekonomik sistem durumundaki kapitalizm, felsefi temelleri, kuralları, amaçları ve sonuçları bakımından İslâm’ın tam karşısında yer alır. Kapitalizmin temelini maddecilik oluşturur. İnsana öngördüğü bircik amaç maddî zenginliğe ulaşmak ve bunu dilediğince tüketmektir. Bu amaca ulaşmak isteyen bireye sınırsız bir özgürlük tanır. Bu nedenle aşırı ölçüde bireycidir. İnsan ve toplum hayatında belirleyici olarak kabul ettiği tek ilke piyasa şartları ve rekabettir. Fırsatçılık ve acımasızlık ise onun ahlâk kurallarıdır. Hep daha çok kâr yapmaya yönelttiği insanlar tutkuları yönünde hiçbir engelle karşılaşmamalıdır. Bütün bunlar kapitalizmi insanlık dışı bir sistem durumuna götürmüştür. Bireye tanıdığı sınırsız özgürlük ve kabul ettiği “bırakınız yapsınlar” kuralı doğal olarak en çok sermaye sahiplerinin işine yaradığı için büyük kitlelerin yoksullaşmasına, sömürülmesine yol açmıştır. Kapitalistin doymak bilmeyen mülkiyet tutkusu kapitalizmi, sınırlarını aşarak dünya ölçüsünde yayılmaya ve özellikle yoksul ülkelerin doğal kaynaklarını yağmalamaya götürmüştür. Bu nedenle kapitalizm İslâm gözünde ortadan kaldırılması gereken zulmün ve sömürünün başlıca nedenlerinden birisidir.¹⁷⁴³

ATEİZM

Ate: Allah’ı inkâr demektir. Ateizm: Allah’ın varlığını inkâr etme, tanımama anlamına gelir. Tanrıtanımazlık da denilen ateizme, eskiden ilhâdiye ve dehriyye denilirdi. Ateist de: Allah’ı inkâr eden; tanrısız, dinsiz kâfir demektir. Ateizme Ateistlik de denir.

İslâm’da din gerçeği bütün yaşamı kuşatmaktadır. Bir anlamda din, hayatla eşdeğerdedir. Çünkü atomun içindeki en küçük partiküllerden uzayda bulunan dev cisimlere kadar kâinâttaki tüm eşya ve olayların son derece dakik ve ma-

1743 Ahmet Özalp, Şamil İslam Ansiklopedisi, c. 3, s. 299-301

tematiksel biçimde etkileşimlerini, tepkileşimlerini, nötrleşmelerini ve işleyişlerini bir disiplin çerçevesinde sağlayan yasalar zinciri vardır ki bu yasaları koyan Allah Teâlâ'dır. Bu yasaların tümüne birden Kur'ân-ı Kerîm'in söylemiyle **“sünnetullah”**¹⁷⁴⁴ denir.

Hayat bu anlamda dinin doğal cephesini oluşturur. Vahiy yoluyla (*yani peygamberlere indirilen göksel mesajlarla*) konan teşrii yasalar da dinin yalnızca insanları ilgilendiren rûhânî ve seküler cephesini oluşturur. Dolayısıyla din demek, hayatın tümü demektir.

Hal böyle olunca insan, -hangi inanç ve düşünceye sahip bulunuyor olursa olsun- din atmosferinin dışına çıkamadığı için onun dinsiz olması düşünülemez. Kişi, rûhânî hayattan çok uzak bir gidişat içinde yaşıyor olsa bile toplumda onun uymak zorunda olduğu sayısız kurallar vardır ki o, ister bunlara örf ve âdet desin, ister yasaların gereğidir desin, ister başkalarına karşı saygılı olmak için böyle davrandığını söylesin, bütün bu kurallar esas itibarıyla dine dayanmaktadır. Bunlar bir yana, insanın zaten doğal yaşamı **“kevnî”** yasalarla sürmektedir. Kaldı ki **“dinsizim”** ya da **“ateistim”** diyen insanlar din yasalarına ve dogmalarına çok kere kendi özgür irâdeleriyle uyma çelişkisini de sergilerler. Onların bir bilgisizlik hezeyanı olarak **“doğa yasaları”** dedikleri fitrat ve tabiat kanunlarının tümü de Allah'ın (c.c.) eseri olmak bakımından dinin dışında bir şey değildir.

Ayrıca -bir türlü ikna olamamış- akli başında her insan, yine de varlıkların başlangıç ve sonu, olayların arka planındaki fenomenler, gizemler ve kâinatta olup bitenler hakkında mutlaka çok derinden düşünmekte; çeşitli yorumlar yapmakta; arayışlar içine girmekte ve zaman zaman iç bunalımlar yaşamaktadır. Kuşku içinde olsa bile insanın vicdanında kaynaşan bu düşünce cümbüşünün temelinde daima onun yaratıcıyı arama gayret ve endişeleri yatmaktadır. Bu ise aslında var olan ve insanın gönül derinliklerinde duyumsanan bir gerçeği arama içgüdüsünden başka bir şey değildir. İşte bütün bunlar insanın mutlak mânâda dinsiz olamayacağını kanıtlamaktadır. **“ilhâd”** ya da **“küfür”** sözcükleriyle anlatılmak istenen dinsizlik aslında inkârcılıktır. Bu ise mutlak dinsizlik değildir, ikisi arasında büyük fark vardır.

Dinsiz olduklarını ileri sürenlerin esasen birçok sosyal, moral, ya da ruhsal sorunları bulunmaktadır. Yaşadıkları ve gördükleri çelişkilere tepki olarak -inkârcılık anlamında- böyle bir iddia ile ortaya çıkan insanlar her toplumda mevcuttur. Ancak bunların sayıları son derece azdır. Aynı zamanda eğitim

1744 17/İsrâ, 77

düzeyleri, resmi statüleri ve sosyal mevkileri ne olursa olsun ciddîye alınacak bir mantıkları yoktur. Dolayısıyla bu anlamda söylediklerini bir sayıklama ve hezeyan olarak kabul etmek gerekir.

Şu varki bilinçli ve kasıtlı olarak **ateist, dinsiz, dehrî, pozitivist** ya da **materyalist** olduğunu veya bu anlamlarda bir kanaata sahip bulunduğunu açıkça ileri süren kişi, İslâm'daki iman ve akâid kanunlarına göre elbetteki küfre girdiğini ilan etmiş olur. Çünkü böyle bir kimse mü'min olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla eğer vaktiyle Müslümanken sonra böyle bir ikrarda bulunursa yüce İslâm dinini hiçe saymak gibi ağır bir suç işlemiş olur.¹⁷⁴⁵

PAGANİZM/PUTPERESTLİK

Paganizm: Puta tapmak, putperestlik demektir. Paganist ise; puta tapan kimse; pagan anlamındadır. Genellikle politeist dinlerde tanrısal varlıkların çeşitli figürler ile sembolize edildiği ve bu sembollere tâzimde bulunulduğu gözlenir. Tanrıyı temsil eden put; ağaçtan, taştan ya da metalden yapılmış herhangi bir sûret şeklinde olabileceği gibi; bir bitki, bir hayvan veya bir başka doğal nesne de olabilir. Putperest toplumlarda, genellikle tapınılan nesneye tanrısal ruhun hulûl ettiğine inanılır ve bu nedenle ilgili nesnenin kendisinden ziyade içinde mevcut olduğuna inanılan tanrısal güce tapılır.

ANIT MEZAR/ANITKABİR; MODERN TÜRBE VE TAPINAK

Mozole veya türbe olarak da bilinen büyük ve etkileyici mezar. Din kurucuları ya da önderler, büyük değer verilen, ta'zim edilen veya ilâhlaştırılan kişiler anısına yapılan görkemli bina. Bugüne kadar yapılmış anıtmezarlardan en görkemlisi Babürşah'ın 1631'de ölen hanımı Şahcihan için yaptırdığı Tac Mahal'dir. Mısır'daki piramitler de anıtkabirdir. Ankara'da bulunan anıtkabire, İstanbul'da Adnan Menderes ve Turgut Özal'ın anıtkabirleri de ilâve edilmiştir. Selçuklu ve Osmanlı padişah ve vezirleri için ve özellikle evliyâ sayılan tasavvuf büyükleri için anıtkabir şeklinde türbeler yapılmış, diğer anıtmezarlardan çok daha fazla şirk unsuru görevini yapmaya devam etmektedir.

1745 Ferit Aydın, İslâm'da İnanç Sistemi, Kahraman Y., s. 36-38

SAYGI DURUŞU

Bazıları, putlaştırdıkları kişilerin kabirleri veya kutsallaştırdıkları simgeler karşısında Müslümanların namazdaki kıyıamlarına benzer şekilde hazır ol vaziyete geçer, saygı duruşunda bulunur. Hatta namazda doğal kabul edilebilecek bir davranış (kaşınınca başı kaşımak, öksürmek vb.) böyle bir saygı duruşunda uygun/câiz görülmez. Hiç alâkası olmadığı halde, herhangi bir açılış programında, ya da bir törende saygı duruşu ile başlamak câhiliyye toplumlarının dinî bir kuralı kabul edilir. Bu tür programlara katılan Müslümanlar da dinlerinin câiz görmemesine rağmen bu saygı duruşuna katılma zorunda bırakılır. Okullardaki bütün öğrenci ve öğretmenler her hafta okul açılış ve kapanışlarında, bayram diye kutlattırılan câhiliyyenin kutsal günlerinde bu tür saygı duruşlarına mecbur tutulur. Bu tür tavırlar, aslında bir tapınmadır. Anıt-kabirdeki böyle bir törende, Mahmut Kaçar adlı bir muvahhid müslüman; “Siz bu törenlerle mezarları putlaştırıyor, ilâhlaştırıyorsunuz. Ölü sizi duymaz, onun size bir faydası yoktur. Lâ ilâhe illâllah, Allah’tan başka ilâh yoktur!” demişti. Zamanın cumhurbaşkanı Demirel tarafından meczup ilân edilivermişti. Ayrıca, Bu tavrının bedelini dört yıl kadar hapis yatarak ödemişti.

Mekke’liler, önemli bir işe başlamadan önce ve yolculuktan dönünce veya Mekke şehir devletine ait tören ve merâsimlerden önce Kâbe’nin içindeki Hubel putunun heykelini ziyâret eder, ona bağlılıklarının ifâdesi olarak saygı gösterirlerdi.¹⁷⁴⁶ Böylece işlerinin düzgün gideceğine inanırlardı. Mekkeliler de, bu psikoloji ile Kâbe etrafında dolaşarak Allah’a ibâdet ettiklerini sanıyor ve fakat put heykellerine de aynı şekilde saygı gösteriyorlardı. Herhangi bir Mekke’li, seyahate çıkınca veya seyahatten dönünce yahut önemli bir işe başlayınca, Kâbe’yi tavaf ediyor; bayramlar devletin ileri gelenlerinin putlara saygı göstermesiyle başlıyor, devletin en önemli işleri görüşülmeden önce heykellere saygı duruyorlardı. Ticarî ya da siyasî bütün kuruluşlar, önemli toplantılarından önce de bu heykellere karşı saygıya durur, ondan sonra işlerine bakarlardı.¹⁷⁴⁷

Onlar hem Allah’ı tanıyorlar, hem de putlara tapıyorlardı. Esasen şirkten kasıt da buydu, birtakım nesneleri Allah’ın sıfat ve kudretine ortak koşmak ve Allah’ın yanında başka güçler tanımak, Allah’a inanmak ve fakat O’nu inkâr edenlerin hükümlerini inanarak kabul etmek ve onlara bile bile uymak. “Allah’a inandık” deyip putların önünde saygıya durmak; secde etmek, eğilmek, onlar etrafında dönmek; o heykellerden medet ummak, onları ilham kaynağı saymak; güç ve ilhamlarını Allah’tan değil, o put heykellerinden veya Firavun

¹⁷⁴⁶ Ezkârî, Ahbâru Mekke, I/121

¹⁷⁴⁷ Ezkârî, a.g.e., I/121

gibi, Nemrut gibi (yaşayan ya da ölü birtakım) putlaştırılmış şahıslardan beklemek!¹⁷⁴⁸

ANİMALİZM

Başta totem düşüncesinin hâkim olduğu dinî gelenekler olmak üzere, çeşitli dinlerde görülen hayvanların kutsallaştırılmasına dayalı kült. Animalizm, hayvanlarla onları avlayan insanlar arasında büyük bir bağ olduğu inancıdır. Bu inanç, hayvanda insanca bir öz bulunduğu inancına bağlıdır.

ANİMİZM (RUHLARA TAPMA İNANCI)

Tabiatla ilgili olaylara ve tabiat cisimlerine tapma dini. Animist: Animizmi benimseyen, animizmi savunan. Animizm anlayışına göre, ata ruhları ve fetişlere tâzim etme geleneği puta tapıcılığın ve politeizmin temelini oluşturmuştur. Animizm, insanın çevresinde bütün şeylerin ruhlu olduğu inancıdır. E. B. Taylor 1871'de, İkel Kültür adlı çalışmasında "ruhsal varlıklarla ilgili doktrin"; Taylor tarafından dinin kaynağıyla ilgili olarak savunulan teori. Tylor, animizmin insanlık terazisinde düşük kabileleri karakterize ettiğini ve buradan yüksek modern kültürlere kadar yükseldiğini söyler. Ona göre, ilkelerin çevrelerindeki hayvan, bitki, ağaç, taş, toprak vb. gibi bütün doğa nesnelerini ve belirtilerini ruhlu sayma inancını dile getirir.

Animizm, gizemciliği ön plana alan bir şirk anlayışıdır; ataların ruhlarına tapma esasına dayanan politeist bir inanış biçimidir ve kritik yapabilecek muhayyileye hitap eder. Bu nedenle filozoflar tarafından ileri sürülenin tam tersine, ilkel değil, bilakis gelişmiş bir şirk türüdür. Çünkü animist insan doğrudan veya dolaylı olarak ruha tapar ve ruhun bir sır olduğunu bilir.

Ruhun bu ayrıcalığına, vicdanında yer verebilecek kadar ince düşünebilen insan, karmaşık objelere ve madde ötesi âlemlere karşı ilgi duyan insan demektir. Böyle bir düşünce ise gelişmiş bir yargıyı kanıtlamaktadır. Dolayısıyla din denen olayın, insanlık tarihinde ilk defa ataların ruhlarına tapmak şeklinde ortaya çıktığını ve dolayısıyla animizmin, ilkel dinlerin ilk şekli olduğunu ileri sürerler hem burada, hem de dinin, sırf bir düşünce ürünü olduğu noktasında yanlışlardır.

1748 Hamdi Kalyoncu, Yeryüzü Tanrıları Şirk Psikolojisi, Marifet Y. s. 41-42

“**Animizm**” terimi latince “**anima**”dan gelmektedir ki Batı dillerinde hayvan anlamını veren “**animal**” sözcüğü de bu kökten gelir. Temelde hayvan veya animal, canlı demektir. Dolayısıyla canlılığın kaynağı olan ruha tapınmaya bu ilgiyle “**animizm**” denilmiştir.

Tevhid dinlerinin yozlaşmasındaki faktörlerin başında animist yaklaşımlar gelir. Yani “**vahiy**” denen ve peygamberler aracılığıyla gelen ilâhî mesajlar doğrultusunda insanlar başta yalnız Allah’a ibâdet ederlerken çeşitli sebeplerin etkisi altında bazı şahsiyetleri yüceltmeye ve onlara bir zaman sonra mitolojik birtakım kimlikler mal etmeye çalışırlar. Bu yüceltilmiş insanlar ölünce ruhları şâd olsun diye ilk başlarda düzenlenen masum törenler zaman içinde farklı içerikler kazanarak onlara tapınma törenlerine dönüşür. Kur’ân-ı Kerîm’de bu konuda canlı örnekler vardır.¹⁷⁴⁹

Henüz tazeliğini koruyan Kur’ân-ı Kerîm’in içinde en ufak bir değişiklik sözü konusu olmamasına rağmen, İslâm Dünyasının mensupları arasında da animist eğilimler hızla yayıldığına göre eski dinlerin türlü türlü yorumlarla ne hale gelmiş olabileceklerini tahmin etmek hiç de güç değildir.

Bugün İslâm’ımsı dünyanın her yerinde geçerli bir din modeli olarak benimsenmiş bulunan “**İstimdatçı**” mistik inanışlar bu gerçeği çok çarpıcı bir şekilde kanıtlamaktadır. **İstimdat**, uluların, erenlerin, yani velilerin ruhlarından medet ve bereket dilemektir. Animizmin mabetleri olan tekkelerin ve anıt mezarların içi, tevhidin merkezleri olan camilerin içinden çok daha coşkuludur, çok daha faaldir. Binlerce türbede yatan insanlardan hiçbirinin: “**Ben öldükten sonra üzerime türbe yapınız.**” dediği asla kanıtlanmadığı halde bu yapıların, İslâm’a rağmen gerçekleştirilmiş olması ve hergün yüzbinlerce insan tarafından ziyaret edilerek buralarda kurbanlar kesilmesi ve çeşitli dileklerde bulunulması, animist inancın nasıl yerleşip kemikleştiğini çok açık şekilde ortaya koymaktadır.

Animist bir temele dayanan inanışlar, her milletin zaman içinde geleneklerinin, dünya görüşünün, tarihî gerçeklerinin ve genel kültürünün etkisi altında farklı biçimler alabilir.

Örneğin, sözde İslâm’ı kabul etmiş milletlerden bazıları âlimlere, *(ya da âlim kisvesinde gördükleri tarikat şeyhleri gibi adamlara)*, kahramanlara ve

¹⁷⁴⁹ 71/Nûh, 23. Bu âyette geçen putlar ve bunların Nuh (a.s.) zamanında yaşamış sâlih insanlar olduğu, daha sonra tanrılaştırıldığı hakkında bak. İbn Kesir Tefsiri, ilgili âyetin açıklaması.

ozanlara kutsal kimlikler mal etmiş, onlara, öldükten sonra **“evliyâ”** ya da **“ulu önder”** gibi sıfatlar takarak bu şahısları olağanüstü yüceltmeye çalışmışlardır. Bu topluluklar, ancak Allah’a gösterilebilecek derecedeki saygıyı ölmüşlerine gösterdikleri için İslâm dininden çıkmışlardır.

İster bilinçli, ister bilinçsizce olsun bu tür inanışlara sapmış bulunan insanlar, kendilerini müslüman sanıyor olsalar bile mü’min olduklarını asla kanıtlamayamazlar. Dolayısıyla İslâm fıkhnın belli yasalarına göre mü’minler, bu sınıfa giren müşriklere karşı dikkatli olmak durumundadırlar!

Gerçekte animizm çok açık bir şirktir, geçmişlere saygı olarak açıklanması mümkün değildir.

Animistlerin masum sanılan bazı yorumları ise özetle şöyledir: **“Bugünle-
re gelmemizde atalarımızın büyük emeği vardır. Bu toprakları ‘Allah,
Allah!’ diyerek yalın kılıçla onlar fethetti. Bu cennet vatani bize ema-
net eden onlardır. Dolayısıyla biz onlara saygı ve sevgi borçluyuz.”**

Aslında bu sözlerin hepsi de güzel ve doğru şeylerdir. Aynı zamanda tevhid inancıyla hiç çelişmemektedir. Ancak işin içyüzü daha başka türdür. Onlara karşı gönüllerde yatan inançlarla bu masum sözler hiç de birbirine uymamakta, biri, diğerini kesin şekilde yalanlamaktadır.

Gerçekte mü’min ataları sevmek ve saymak: **Ancak onları rahmetle anmakla; Allah’ın merhametine her zaman muhtaç olduklarına, ölmüş ve Rabb’leriyle artık başbaşa kalmış bulunduklarına, bu insanların hepsinin de -herkesçe sanıldığı gibi - istisnasız kurtulmuş, cennetlik evliyalar olmayabileceklerine, herkes gibi onların da Allah’a hesap vereceklerine, belki çoğunun cennete bile giremeyeceğine, durumlarının tamamen meçhulümüz olduğuna, hatta onların soyundan gelip gelmediğimizi bile kesinlikle bilemediğimize, onun için sadece onları değil, bütün Müslümanların ölmüşlerini hayır ve dua ile anmamız (yani günahlarının affolması için Allah’a yalvarmamız) gerektiğine inanmakla olur.** Onlara gerçek saygı ve sevgi işte ancak böyle olabilir.

Aksine üzerlerine koca koca kubbeler, hem de insanlardan manevî baskıyla alınan paralarla, vergilerle kale gibi anıtlar dikerek, sandukalar yaparak şebekelerine çaput bağlayıp yüz sürerek, anılarına görkemli törenler düzenleyip **Firavun**lara yapıldığı gibi huzurlarında saygı duruşunda bulunularak,

onlardan himmet ve bereket bekleyerek, bizleri muradımıza erdirmeyi isteyecek, sorunlarımızın çözümlenmesinde bize yardımcı ya da ilham kaynağı olmalarını dileyerek, onlara yazılı dilekçeler sunarak, hele savaşlarda ordularımızın ön saflarında düşmana karşı çarpıştıklarına inanarak (*ki ordu böyle bir şeye hiç inanmaz*) onlara saygı göstermek ise yüce Allah'a ağız dolusu sövüp saymaktan farksızdır! İşte gerçek animizm budur.¹⁷⁵⁰

NUSAYRİLİK

Bu dinin kurucusu Ebu Şuayb Muhammed bin Nusayr el-Basrî en-Nümeyrî'dir. Bu adamın, Şîîlerin onbirinci imamı el-Hasan el-Askerî'nin yakın dostu olduğu ileri sürülmektedir. Bu doğru olmasa gerektir. Fakat hizmetinde bulunduğu ihtimali vardır.

Nümeyrî, bu şahsiyetin sosyal mevkiinden ve şöhretinden yararlanmak için el-Askerî'nin oğlu İmam Mehdî'nin ölümünden sonra O'nun vekili olduğunu ileri sürdü ve sapkın görüşlerini Şîîlik üzerinde temellendirerek Nusayrîliği kurdu. Nusayrîlere göre bu adam İmam Mehdî'nin vekilidir. Fakat diğer Şîîler bunu kabul etmezler ve Nusayrîler'i "Gulât-ı Şîa", (yani aşırı şîîlerden) sayarlar. Bütün şîîler gibi Nusayrîler de İmam Mehdî'nin öldüğüne inanmazlar. Aksine O'nun sağ ve bilinmeyen bir yerde saklı olduğunu ileri sürerler; O'nun kıyamete yakın bir zamanda kaldığı yerden ortaya çıkacağına inanırlar.

Bu inanç, Sünnî çoğunluğun geniş tabanını da etkilemiştir. Bu yüzden ki tarihte zaman zaman Mehdîlik iddiasıyla bazı kimseler ortaya çıkmış ve yönetimleri epeyce meşgul etmişlerdir.

Nusayrîler'in İslâm'dan kopmalarının nedenlerinden biri de: Allah'ın (hâşâ!) insan şeklinde zaman zaman yeryüzünde görüldüğüne ilişkin inanışlarıdır. Onlara göre Allah, son olarak Hz. Ali'nin kişiliğinde gözükmuştür. Yani Hz. Ali, Nusayrîler'e göre Tanrıdır ve Hz. Muhammed'i o yaratmıştır. Yine onlara göre Hz. Muhammed Yarı Tanrı'dır ve o da (Ashâb'dan) Selmân'ı Farisî'yi yaratmıştır. Nusayrîler'in bunlardan başka daha birçok ilginç inanışları da vardır. Hz. Peygamber'in ashâbına sövüp sayarlar. Daha çok Suriye ve Lübnan'da yaşarlar.

KADİYANİLİK

¹⁷⁵⁰ Ferit Aydın, a.g.e., s. 133-135

İngilizler tarafından tertip edilen ve Mirza Gulâm Ahmed adında Hintli biri tarafından 1876'da kurulan (aynen Milli Türk Dinine benzer, siyasi temele dayalı) düzmece bir dindir. İngilizlerin siyasi amaçlarına hizmet etmektedir. Kadiyanîliğin temel hedefi budur. Bununla birlikte İslâm'ı içinden çökertmek de Kadiyanîliğin temel amaçlarındandır.

Kurucusu, 30 Haziran 1931 tarihli El-Fadl gazetesinde İslâm'a karşı olduğunu açıkça ilan etti. "Allah, peygamber, Kur'an, oruç, hac ve zekât konularında olduğu kadar başka meselelerde de her bakımdan müslümanlardan ayrıyız." dedi. Bu adamın ölümünden sonra 6 yıl kadar Hekim Nureddin, O'ndan sonra da Hoca Kemaleddin ve Muhammed Ali Lahorî tarafından bu din temsil edildi. Muhammed Ali Lahori'nin daha sonraları pişman olduğu söylenmektedir. İnançları şöyledir:

- a) Mirza'nın Mesih olduğuna ve Hz. Muhammed'den sonra peygamber olarak geldiğine inanılır.
- b) Cihad haram sayılır.

Kadiyanilik, Hindistan'da, Bahâîlik de İran'da aynı zamanda ortaya çıktılar.

BAHÂÎLİK

Bahâîlik, Bâbilik'ten gelişme sentetik bir dindir. Kurucusu, Mirza Hüseyin Ali Mazenderâni adında bir İran'lıdır. inançları şöyledir:

Dinler arasında -sözde- fark gözetmezler. Hümanist bir görüş ve inanca sahip olduklarını ileri sürerler. Her yılın son 19 uncu günü oruç tutar, günde üç kez namaz kılarlar. Her ayın ilk günü bir toplantı yaparlar. Merkezleri Hayfa'dadır. Daha çok sosyete ve zenginler arasında tutunmuştur.

Bâbilik'e gelince, kendine "Bâb" yani kapı ünvanını takan, Mirza Ali Muhammed seyyid adlı İranlı biri tarafından kurulan düzmece dinin adıdır. Şeyhîlik Tarikatı'ndan ilham alınarak öğretileri bu adam tarafından uyduruldu. Bâb'ı hiç gözüyle görmeyen Mirza Hüseyin Ali Mazenderâni adlı bir diğer İranlı tarafından yeniden düzenlenip Bahâîlik adı altında yeni bir din olarak ilan edildi. Bâb'ın yazdığı Beyân adlı kitap, babîliğin öğretilerini içermektedir.

Bu kampların ikinci grubu ise: Mistik doktrinlere dayanan örgütlerdir.¹⁷⁵¹

Bunlar, Yunan Felsefesinin, ya da birçok eski Hint-Asya dinlerinin öğretilerinden olan Fisagorizm, Neo Platonisme, Vahdet-i vücud, Patanjalizm, Yoga ve Fakirizm'den beslenerek zaman içinde meydana gelmişlerdir. Doktrinlerinin önemli bir cephesini oluşturan bu felsefeler, İslâm'a ait değerlerle sentezlenmiştir.

Bu doktrinler, dış yönleriyle daha çok İslâm'a ait değerler içinde yansındıklarından, üzerinde temellendirildikleri yabancı unsurları farketmek sıradan insanlar için çok güçtür. Dolayısıyladır ki "Nirvana"'nın bir başka ifadesi olan Fenâfillâh ideali ile yine Budizm'e ait Patanjali Meditasyonu üzerinde kurulan Nakşibendîlikteki râbîta âyini, bu yönden hiç kimsenin dikkatini çekmemektedir.

Sebebine gelince bu mistik-felsefî inanışlar ve onları sembolize eden çeşitli ritüeller, özellikle Müslümansî-ortodoks yığınlar üzerinde çok şaşırtıcı etkiler bırakmaktadır. Onlara göre bu inanışlar zühd ve takva yolunun en ideal çizgisini temsil etmektedir. Çünkü onlara göre "zühd ve takvâ": (Kur'ân'ın belirlediği ölçüler içinde yaşamak değil), tarikata bağlanmaktır; sofîliktir; dervîşliktir; özetle mistik bir yaşam tarzıdır.

Bu yaşam biçiminin, bunalımlı çağdaş insanı büyüleyen yanları ise olaya karmaşık bir nitelik kazandırmaktadır. Vahyin ışıklандırdığı yolda gerçekleri görebilecek eğitilmiş, imanlı ve kararlı insan sayısı tahmin edilemeyecek kadar azalmıştır! Teknolojinin ve başdöndürücü hızın neden olduğu önemli gelişmelerle insanoğlunun epeyce mutsuzlaştığı gerçeğini eğer görmezlikten gelmiyorsak onun, ruhsal açıdan oldukça derin bir boşluk yaşadığına ve biraz kendine geldikçe de bir kurtuluş çaresi aradığına inanmalıyız. Evet, hakikaten insanların çok büyük bir bölümü bugün, ağır stres altında ezildiği için mânevî bir teselli aramaktadır. Unutmamak gerekir ki bunalımlı insanları gerçekler değil, tam tersine tatlı hayaller ancak teselli edebilir. İşte tarikatların içyüzü ve doktrinlerinin kaynağı üzerinde dikkatlerin yoğunlaşmaması esasen bu sebebe dayanmaktadır. Çünkü tarikatlar, insanlara (hâşâ!) "Allah'ta eriyip ölümsüzleşerek sonsuza dek pembe dünyalarda yaşamayı" vaad etmektedir.¹⁷⁵² Bu ise insanların yorgun, mutsuz ve yaralı ruhları üzerinde müthiş bir terapi etkisi uyandırmaktadır.

Ancak dış cepheden İslâm'a ait malzemelerle dekore edildikleri izlenimini uyandırdıklarından, İslâm âlimleri bu örgütler hakkında genellikle ih-

¹⁷⁵¹ Zindıkların bir grubu sayılır.

¹⁷⁵² Ferit Aydın, a.g.e., s. 60-61

tiyatlı davranmışlardır. Belki de eğitimsiz kalabalıkların zamanla ancak aydınlatılabileceğine inandıkları için muhtemel bir fitne ve kargaşaya neden olmamak bakımından tarikatlar hakkında kesin bir hüküm vermekten kaçınmışlardır. Bu ise mistisizmin tutunma ve yayılma eğilimini hızlandırmış, imkânını kolaylaştırmıştır. Özellikle bağlılarının ağırbaşlılık, sükûnet ve sürekli ibadet gibi etkileyici yaşantıları, geniş dindar kesimin nostaljik açıdan göz manzarasını okşayan ve onları psikolojik olarak etkileyen özel giyim tarzları, müritlerarası düzenli organizasyon, şeyhe karşı tarife sığmaz bağlılık ve fedakârlık gibi sosyal disiplinleri, bu mistik dinlerin, -özellikle avam arasında- geniş bir taban bulmasına yardım etmiştir.

YILBAŞI KUTLAMALARI VE NOEL, NOEL BABA (KİMİN BABASI İSE?)

Noel, hristiyanların Hz. İsa'nın doğduğu geceyi kutlamak için yaptıkları bayramdır. Noel ağacı: Hristiyanların Noel için kesip süsledikleri çama denir. **Noel Baba:** Hristiyanların Noel gecesi hediye getirdiğine inandıkları, inanmasalar da çocuklarını kandırdıkları mitolojik ve hayâlî kişidir. Hristiyanlarca Hz. İsa'nın, Aralık ayının 25'inde doğduğu kabul edilir ve her yıl bu günde Noel kutlanır. Eskiden Ocak ayının 6. günü kutlanırdı. Hz. İsa'nın hangi yıl doğduğu da hayli tartışmalıdır. Örneğin, Matta İncili'ne göre, bugün İsa'nın doğum yılı olarak kabul edilen yıldan, yani milattan en az dört yıl önce, Luka İncili'ne göre, milat diye kabul edilen yıldan 6 yıl sonra doğmuştur.

Ermeni mitolojisinde yeni yıl tanrısının adı Amanor'dur. Paganlık/putperestlik zamanlarında avlanan hayvanlar, Amanor'un onuruna çam ağaçlarına asılırdı. Noel günü çam ağacına çeşitli şeyler asılarak yapılan tören, hristiyanlığa bu pagan/putperest geleneğinden geçmiştir. Ayrıca, ağaçlara tapmanın yaygın olduğu bölgelerde çam ağacına da tapılmıştır. Antik çağın ünlü Yunan ve Roma mitolojileri, ağaç tanrılarla doludur. Ağaçlar, Yunanlılarla Romalılarda tanrıların barınakları sayılıyor ve ağaçların bir ruhu olduğuna inanılıyordu.

Noel nedir?

Noel, (Müslümanların değil;) Hristiyanların kutsal kabul ettikleri gün. Onların Hz. İsa'nın doğduğuna inandıkları, daha doğrusu öyle varsaydıkları zaman. Aslında İsa aleyhisselâm'ın ne zaman doğduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, onun 31 Aralık - 1 Ocak gecesi doğmadığı kesindir. Katoliklere göre

25 Aralık'ta, Ortodoksların çoğuna göre 4 Ocak'ta, bazılarına göre milattan (resmen kendi doğum tarihinden) iki yıl önce, bazılarına göre 3 yıl sonra... 31 Aralık ve 1 Ocak putperest paganların bayram günü. Hristiyanlıkla putperestliğin uzlaşması, paganların kutsal gününü bu muharref dinin kabul etmesiyle de ortaya çıkıyor.

Noel'e Hz. İsa'nın doğum günü deniliyor. İslamiyet bu konuya nasıl bakıyor?

Evet, doğum tarihi kesin şekilde bilinmemesine rağmen Noel'in Hz. İsa'nın doğum günü olarak yüzlerce seneden beri kutlana geldiği bir vâkıa. "İslâm bu konuya nasıl mı bakıyor?" İslâm anlayışına göre İsa (a.s.) bir kul ve rasûl. Noel'de ve milat denilen (miladî takvime göre) sıfır yılında doğan kimse, Hristiyanlara göre bir tanrı. Evet, onlar tanrılarının doğum gününü kutluyorlar Noel denilen günlerde. Problemin özü ve İslâm'ın temel itirazı burada odaklanır. Daha önce yaşamamış, sonra bir anneden doğmuş olan ve haç'a getirilip öldürülen, birkaç yahûdinin ve Roma despotizminin elinden kendi canını kurtaramayan tanrı(!) Evet, evet! Başkalarının günahını kendi canıyla ödemek zorunda kalan, doğan ve ölen âciz tanrı... Kapitalizm adlı çağdaş Batı haçına asıp öldürdükleri ve günlük hayatta (bireysel, ekonomik, sosyal, siyasal ve esas olarak tevhidî yönüyle) yok ettikleri tanrılarının doğum günü. Hristiyanlar açısından çok önemli sayılabilir tanrılarının doğum zamanı. Müslümanlar ise Allah'tan başka ilâh/tanrı kabul etmezler ve ilâh olarak inanılan birinin doğmasını, ölmesini kabullenmezler ki, böyle uyduruk bir tanrının doğum gününü kutlasınlar. *"De ki; O Allah birdir. Allah sameddir, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O baba da değildir, oğul da. O'nun hiçbir dengi yoktur."* (112/İhlâs, 1-4). *"Allah'ın bir evlât edinmesi, olur şey değildir. O, bundan münezzehtir. Bir işe hükmettiği zaman, ona sadece 'ol!' der ve hemen o oluverir. (İsa, yine şöyle dedi:) 'Muhakkak ki Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyle ise O'na kulluk ve ibadet edin. İşte, sırât-ı müstakîm/dosdoğru yol budur."* (19/Meryem, 35-36)

Müslümanın Noel'e ve bunun uzantısı olan yılbaşına tavrı nasıl olmalıdır?

Allah'ın râzı olduğu tek din olan İslâm; tamamlanmış, eksiksiz hak dindir (5/Mâide, 3). Müslüman'ın da her şeyi orijinaldir. Başka din ve ideolojilerden bir şey alma gereği duymaz. Bağlılarına başka din mensuplarına benzemeyi yasaklar. Müslümanlar, muharref ve bâtil din mensuplarını taklit basitliğine tenezzül etmez. İslâm'ın her şeyi kendine havstır. Müslümanların takvimi ve takvim başı da çok farklıdır. İslâm anlayışına göre zamanın dönüm noktası,

tarihin kırılma anları olan ve her biri “hicret”le ilgili farklı çağ tasnifi söz konusudur. Hz. Âdem’in Cennetten dünyaya hicretiyle başlayan “kurûn-ı ûlâ” (ilk çağ), Hz. Mûsâ’nın Mısır’dan hicretine kadar sürmüştü, bu önemli hicretle “kurûn-ı vustâ” (orta çağ) başlayıp tarihin görüp göreceği o en muhteşem Peygamber şehrine hicrete kadar sürmüştür. Medine’ye hicretle başlayıp insanoğlunun topyekün âhirete hicret edeceği kıyâmete kadar sürecek çağın adı da, “kurûn-ı uhrâ” yani son çağ, âhir zaman olmuştur. İşte tarihin son dilimi, Medine’ye hicretle başlar. Ve bu tarih, Müslümanların takvim başı, 1 Muharrem de onların yılbaşısıdır.

Bilinçsiz Müslümanlar öyle zihni işgallere uğradı ki, Hristiyan Batının tanrılaştırdığı zâtın uydurma doğum gününü, bundan daha fecîsi büyük tâğutların önemli günlerini bildiği ve önemseydiği kadar, “benim peygamberim” dediği zâtı Muhammed’i (s.a.s.), onun doğum gününü, hicretini, mücadelesini, dâvâsını bilmiyor. Tabii, bilmediği zâtı örnek alması da elbette mümkün olmuyor. Unutmayalım ki, her toplum kendi önderleriyle ve o önderleri arkasında haşrolacaktır.

Bazı bilinçsiz Müslümanların bunu kutlamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bilinçsiz Müslümanlar ne yapmıyorlar, ne haltlar işlemiyorlar ki, böyle bir cinayeti işlemesinler. Yüce Kur’an “Hristiyan ve Yahûdileri dost edinmeyin” mi buyuruyor; Yüce Rasûl “*Bizden başkasına (bâtıl ve muharref din mensuplarına) benzeyen Bizden değildir*” mi diyor; ne gam! İmam-ı Mübîn’i ve takvâ önderini bırakıp küfür önderlerini rehber edinenlerin burnu leşten kurtulur mu hiç? Batılilar (Hristiyan ve Yahûdiler) keler deliğine girse, işte “moda, imaj, çağdaşlık, ilerencilik, modern yaşam” deyip o deliğe dalıp yüz defa ısırılma pahasına o zehirli hayvanlarla birlikteliğe adaydır bilinçsiz insanımız.

Öyleyse bilinçli Müslümanlara çok iş düşüyor.

Medya tarafından Yılbaşı tüketim çılgınlığı haline dönüştürülüyor. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çağ; kandırma, aldatma ve sömürü çağı; modern câhiliyye asrı. Her şey, tüketmeye ve tükenmeye âlet edilmiş. Kendi kutsallarını bile kapitalizme kurban etmekten çekinmeyen Batı, sömürünün yağlı organını tüm dünyanın boynuna geçirmek için tanrısını da oltasına yem olarak kullanmaktan sadistçe zevk alıyor.

Batının yerli uşakları ve gönüllü fedaileri durumundaki Truva atı, devşirme casuslarının, yani görsel ve yazılı basının misyonu belli: İslâmî değerlere sövmek, Batılı bâtıl değer(sizlik)leri övmek. Çam devirmeyi iyi becerir medya. Allah için kurbanlık hayvanlara hayvancıl merhamet gösterisinde bulunurken hindileri Noel kurbanı yapmanın misyonerliğine soyunmaktan çekinmez. Cübbeli ve sakallı âlim kıyafeti görmeye tahammül edemeyen “irtica” düşmanları, kıpkızıl papaz giysisiyle babaları Noel’e hayranlıklarını ve kurbanlarını sunuyorlar.

Tüm bunlar kapitalizm dininin âyinleri aslında. Medya ve İslâm dışı düzenler de âyinleri yöneten papaz rolünü üstleniyor.

Yılbaşı gününde milli piyango bileti almak ne kadar doğrudur?

Kur’an “millet” kelimesine “din” anlamı verir. “Millî” de “dinî” demektir Kur’an kavramı olarak. “Millî Piyango” “dinî piyango, dinî kumar” demektir. Çok yanlış bir kullanım mı dersiniz? Bence hayır! Çok doğru bir ifadedir millî, yani dinî piyango. Kapitalizm de bir dindir (bâtıl/uydurma din), düzenin dinlerinden biri... Bu dinin de “zekât”a alternatif bir âyini olmalı diye düşünmüşler ve “dinî kumar” çıkmış ortaya. Böyle dine, böyle ibâdet... Ali’nin parası Veli’ye gidiyor sanılsa da aslında, bu kumar parasında aslan (sırtlan mı demeliyim) payı düzenin. Kapitalist düzene de millî kumarbazlık iyi yakışıyor doğrusu. Kriz ortamında 70 milyonluk ülkede 50 milyondan fazla piyango bileti satılıyorsa, gerisini siz düşünün.

Böyle kutsal(!) bir günde, böyle kutsal(!) bir kumar, tüm gerçek kutsallara savaş açan Batı ve bâtıl düzenler için muska ve madalya görevini yapıyor.

Halkın umurunda bile değil haramlar, “para gelsin de nereden nasıl gelirse gelsin” duâsı (daha doğrusu, bedduâsı) olmuş garibanın. “Milli Piyangonun haram olduğunu bile bilmeyen Müslümanlar var” deniliyorsa, iki kere “eyvah!” demek düşüyor bize ve iki misli gayret...

Bir Müslüman türlü rezilliklerin yaşandığı yılbaşı gecesini nasıl değerlendirmelidir?

Müslüman’ın yılbaşı değildir elbette 31 Aralık, 1 Ocak. O kutlayacaksa Muharrem ayının girişini kutlar. Kutlar, yani bir yıl daha yaşadığı için Rabbine şükreder. Rabbinin verdiği zaman ve ömür nimetleri haramlarla O’na isyan ederek mi kutlanır ve bir yılın geçip yeni bir yılın girişi?

1 Ocak, Mekke fethinin yıldönümüdür. Müslüman, Kur'an'da Nasr sûresinde özel olarak bahsedilen bu olayı İstanbul'un fethinden daha görkemli, daha ibâdet bilinciyle kutlar. İsyan ederek değil; şükrederek. Mekke'yi yeniden fethetmek için küçük Mekkelerini fethetmek önceliğini ve sorumluluğunu kuşanarak...

Mekke'mizin, Mekkelerimizin, İstanbul'un, Anadolu'nun yeniden fethini Müslümanca kutlayamamanın ıstırabını yaşayan ve bu zaferlere aday, cihad ve tevhid eri gençliği bekliyor ve onun yetişmesi için gece-gündüz koşturmamız gerektiğini haykırıyoruz.

ÖRF VE ÂDET

Örf, kanun olmadığı halde, halk tarafından alışkanlık olarak uyulan, bulunan yere ve hallerin icabına göre şekillenen akla aykırı olmayan, dince kötü karşılanmayan davranış, töre ve âdettir. Âdet de, halkın devam edegeldiği davranışlardır. Belirli bir şuur belirtmez, nesilden nesle devredilir. Kâmil imana ulaşamamış her insan, çevre şartlarından etkilenir. Kısa bir süre sonra alışkanlıklar, din haline geliverir. “Biz bize benzeriz” sözündeki mâhiyet budur. İslâm ulemâsı örf ve âdeti; “Akl-ı selîmin üzerinde ittifak ettiği ve halkın devam edegeldiği şeylerdir ki, birçok kere tekrar olunur” şeklinde tarif etmiştir. Ayrıca, örf ve âdetde dikkat edilecek husus; “şer'an ve aklen müstahsen (güzel) olması, selim aklı sahipleri yanında münker olmamasıdır.” Tariflere dikkat edersek, örf ve âdetin oluşmasında emir sahiplerinin (otoritenin) etkisini hemen kavrarız. Şöyle ki: Şer'an ve alken müstahsen olan bir hususu halkın ifâ edebilmesi, emir sahiplerinin onu yasaklaması ile yakından ilgilidir. Âdet, halkın bilinçsizce yapageldiği, eski nesillerden devraldığı davranışlar olduğundan, eğer emir sahipleri müdâhale ederse, kesinti ortaya çıkar. Meselâ, Osmanlı Devletinde II. Mahmud döneminde, halkın kıyâfeti değiştirilmiştir. Sarık çıkartılmış, fes esas alınmış, şalvar çıkarılmış, setre pantolona geçilmiştir. Bu âdete müdâhale, II. Mahmud'a “Gâvur Padişah” sıfatının takılmasına sebep olmuştur. Ulemâ fes'in şiddetle karşısındadır. Cumhuriyet döneminde bu defa fes'in çıkarılıp fötr şapka giyilmesi korkunç tepkiyle karşılanmıştır. Ancak, her devirde, mesele ancak ulemâ arasında ilmî olarak tartışılmış, halk da, âdetlerinin bozulmasına üzülmüştür.

Demokratik laik toplumlarda örf ve âdetin, “meclislerin çıkaracağı kanunlarla şekil değiştireceği” ifâdesi pek de abartılı olmaz. Çünkü siyasî yönetim, hükümlerini uyguladığı sürece ayakta kalır. Halkın bir kısmı isteyerek, bir kıs-

mı da kerhen, meclislerin hükümlerine uyar. Halkın devam edegeldiği birçok davranış, kanunen suç olmamak zorundadır. İşte bu, cemiyetin şahsiyetinin, anayasa ve kanunların çizgisinde yeniden teşekkül etmesidir. 1924'ten itibaren örf ve âdetler, yeni mâhiyetler kazanmıştır. Çünkü selim akıl sahiplerini, şer'an ve aklen güzel olup olmadığı hususunda tartışma yapmaları mümkün değildir. Bu noktada herhangi bir meseleyi tartışırken "atalarımızdan böyle gördük" deyip, haklı çıkmaya çalışmak yanlıştır. Zira şu anda örf ve âdetle değil, alışkanlıklarla karşı karşıyayız.¹⁷⁵³

HÂKİMİYET/EGEMENLİK

İslâm'a göre hâkimiyet ve sınırlandırılmaz egemenlik yalnızca Allah'ındır. Bu konuda bütün gerçek müslümanlar arasında tam bir fikir birliği vardır. Hüküm koymak Allah'a has bir yetkidir. Başkalarının bu konuda herhangi bir ortaklığı yoktur. Hiçbir kimsenin Allah ile birlikte hüküm koyması sözkonusu değildir. O, hükmüne hiçbir kimseyi asla ortak etmez.¹⁷⁵⁴ İslâm'da gerçeğin ölçüsü ve yegâne hak, Allah'ın Kitabı ve Rasûl'ün sünneti olduğundan, herkesin bu hükümleri kabul etmesi gerekir. Kim kendiliğinden birtakım sözler ortaya koyar ve kendi anlayışına göre bazı kurallar ortaya atarsa ve bunu kendi anlayışı, hatta dini yorumlayışı sonucunda ileri sürerse, bu söylenenler Rasûlün getirdiklerine arz olununcaya kadar ümmetin ona uyması ve anlaşmazlıklarında onun hükmüne başvurması gerekmez. Eğer Rasûlün getirdikleri ile çatışmaz ve uygun düşerse, doğrulukları belgelenirse ancak o zaman kabul edilir; fakat Rasûl'ün getirdiklerine aykırı olursa o zaman bunların reddedilmesi gerekir.¹⁷⁵⁵ Çünkü Yüce Rabbimiz mü'minlerin geçerli bir imana sahip olmaları için aralarındaki anlaşmazlıklarda Rasûl'ün hükmüne başvurmayı şart koşmakla kalmamış; içlerinde herhangi bir sıkıntı duymaksızın ve tam bir teslimiyetle, verdiği hükme teslim olmayı öngörmüş bulunuyor.¹⁷⁵⁶

Kısacası, Allah ve Rasûlü herhangi bir konuda hüküm vermiş ise, hiçbir mü'minin o konuda istediklerini tercih etme yetkisi yoktur.¹⁷⁵⁷ "Allah'ın, Rasûlü Muhammed'e indirdiğinden başkası ile hüküm vermek helâl değildir; çünkü hak yalnız odur. Onun dışında kalan bütün hükümler ise zulüm ve haksızlıktır. Bu zulüm ve haksızlıkla hükmetmek helâl değildir. Herhangi bir hâkim (yö-

1753 Y. Kerimoğlu, Kelimeler Kavramlar, İnkılab Y., s. 278-279

1754 18/Keht, 26

1755 İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdu'l-Meâd, 1/38

1756 4/Nisâ, 65

1757 33/Ahzâb, 36

netici veya kadi), bu helâl olmayan hükümle hükmedecek olursa verdiği bu hüküm ebediyyen geçersiz kılınır, onunla amel edilmez” diyen İbn Hazm¹⁷⁵⁸, buna delil olarak da Kur’ân-ı Kerim’deki: **“Ve onlar arasında Allah’ın indirdiğiyle hükmet...”**¹⁷⁵⁹ âyetini göstermiştir.

Yüce Rabbimizin hâkimiyetinin boyutlarını ya da İslâm’ın hâkimiyet yorumunu daha iyi anlayabilmek; diğer taraftan Allah’ın beşer üzerindeki hâkimiyetinin gerekçelerini kavrayabilmek için “Allah’ın hâkimiyeti”nin çeşitli yönlerine dikkat çekmek gerekir.

a- Allah’ın Kevnî Hâkimiyeti: Allah, bu kâinatın biricik yaratıcısıdır. Gördüğümüz, göremediğimiz; bildiğimiz, bilemediğimiz her şeyi yaratan, mutlak yaratıcı O’dur. O’ndan başka yaratan yoktur. O aynı zamanda yarattıklarının Müdebbir’i, Rabbi ve Mâlikidir. Kâinatın kanunlarına, varlık âlemindeki bu düzenin işleyişine O’ndan başka hiçbir kimse müdâhalede bulunamaz; O’nun irâdesine aykırı hiçbir şey gerçekleştirilemez: **“De ki: Düşündünüz mü hiç; eğer Allah, üzerinize geceyi tâ kıyâmet gününe kadar aralıksız sürdürse Allah’tan başka size ışık getirecek bir başka ilâh var mıdır? Hâlâ işitmeyecek misiniz? De ki: Düşündünüz mü hiç, eğer Allah gündüzü üzerinizde kıyâmet gününe kadar aralıksız devam ettirse, içinde dinleneceğiniz geceyi Allah’tan başka getirecek bir başka ilâh var mıdır?”**¹⁷⁶⁰

b- Uhrevî Hâkimiyet: Bütün olay, nimet ve cezalarıyla âhiret hayatı da Allah’ın mutlak hâkimiyeti içerisinde. Kur’ân-ı Kerim, Yüce Allah’ın âhirette tecellî edecek olan mutlak hâkimiyetine dair sayılamayacak kadar çok buyruk ihtivâ eder. **“Kâfir olanlar, kendilerine kıyâmet gelip çatıncaya, yahut kısır bir günün azabı gelinceye kadar o Kur’an’dan şüphe içindedirler. O gün mülk Allah’ındır; onlar arasında O hüküm verir...”**¹⁷⁶¹ **“O günde onlar (kabirlerinden) çıkacaklardır. Onların hiçbir şeyi Allah’a gizli kalmaz. ‘Bu gün mülk (hâkimiyet ve her şeyin mutlak sahipliği) kimindir?’ (diye sorar.) Kahhâr ve tek olan Allah’ındır. Bugün herkese kazandığı ile karşılık verilecektir. Zulüm yoktur. Bugün Allah hesabı çarçabuk görendir.”**¹⁷⁶²

1758 el-Muhallâ, 9/362

1759 5/Mâide, 49

1760 28/Kasas, 71-72

1761 22/Hacc, 55-56

1762 40/Mü’min, 16-17

c- Genel Olarak Değer Yargılarında Hâkimiyet: Bilindiği gibi eşya ve olaylar hakkında belirli birtakım değerlendirmeler yapmak ve onlara karşı bu değerlendirmelere göre tavır takınmak, istemek, ya da uzak durmak ve arzulamamak söz konusudur. Bu her zaman, her toplum ve kişide görülegelmıştır. Kısacası insan, hayrı ister ve arzular, şerden ve kötülükten de uzak kalmaya çalışır. Bu tavır ise, onun sahip olduğu ya da benimsediği değer yargılarının bir sonucudur. Kur’ân-ı Kerim; bir bakıma baştan sona bazı değer yargıları, bu yargılara karşı takınılan tavırlar ve bu tavırların sonuçlarına dair açıklamaların yer aldığı ilâhî mesajdır.

Değer yargılarını belirleme ve koyma yetkisinin mutlak olarak Yüce Rab-bimize ait olduğunu vurgulayan bazı buyruklara işaret edelim: Haram-helâl kılma yetkisi yalnız Allah’ındır: *“De ki: Allah’ın kulları için yarattığı süsü ve güzel rızkı kim haram kıldı?”*¹⁷⁶³ *“Ey iman edenler, Allah’ın size helâl kıldığı hoş ve temiz şeyleri kendinize haram kılmayın ve haddi aşmayın, çünkü Allah haddi aşanları sevmez.”*¹⁷⁶⁴ Câhilî düzenlerde zamanla oluşan ve Allah’ın emir ve hükümlerine aykırı câhilî değer yargıları reddedilmiştir.¹⁷⁶⁵ İslâm’dan önce çeşitli helâl ve haramlara dair birtakım değer yargılarından etraflı bir şekilde söz eden buyruklardan¹⁷⁶⁶ sonra, Yüce Allah, Peygamberine bu uydurma değer yargılarını Allah’a atfeden kimselere şöyle seslenmesini emretmektedir: *“De ki: ‘Allah şunu haram kıldı’ diye şahitlik edecek şahitlerinizi getirin. Eğer şahitlik ederlerse sen onlarla şahitlik etme...”*¹⁷⁶⁷ Bundan sonraki âyette de Yüce Allah, bütün bu konulardaki hükümlerini oldukça özlü bir şekilde açıklamaktadır.

d- Kanunî (Hukukî) Hâkimiyet: Cenâb-ı Allah şu âyet-i kerimede ve benzerlerinde bütün kapsamı ve boyutlarıyla hâkimiyetin yalnızca kendisinin olduğunu dile getirmektedir: *“Hüküm yalnız Allah’ındır. O, kendisinden başkasına ibâdet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur.”*¹⁷⁶⁸ Burada “hüküm” kapsamına kanunî ya da hukukî, şer’î hâkimiyetin girdiği şüphesizdir. Diğer taraftan Allah’ın hâkimiyetini kabul etmek ve dosdoğru din üzere bulunmak arasındaki ilişki de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Nitekim başka âyet-i kerimelerde Allah’ın izin vermediği yasamalarda bulunmanın şirk ve

1763 7/A’raf, 32

1764 5/Mâide, 87

1765 Bak. 5/Mâide, 103

1766 6/En’âm, 136-149

1767 6/En’âm, 150

1768 12/Yûsuf, 40

bu şekilde yasama yapanların bu yetkilerini kabul edip karşı çıkmamanın da onları Allah'a ortak kabul etmek olarak vurgulandığını görmekteyiz.¹⁷⁶⁹

Aralarında hüküm vermek üzere Allah'a ve Rasûlüne çağrıldıklarında, münâfıklar bundan yüz çevirdikleri halde, mü'minlerin tavrı, dinleyip itaat etmekten ibarettir.¹⁷⁷⁰ Kitab, yani Kur'ân-ı Kerim, Hz. Peygamber'e insanlar arasında hak ile hükmetsin diye indirilmiştir.¹⁷⁷¹ Allah'a ve Rasûlüne iman etmek iddiası ile birlikte tâğutun hükmünü isteyenlerin iman iddiaları geçersizdir. Tâğut ve tâğutun hükmü; "Allah'ın karşısına dikilen, ayaklanan, O'nun emirlerine zıt yeni hükümler icat eden her varlık, Allah'tan başka itaat edilmesi istenen her şey, kendisine ister bilerek ve isteyerek uyulsun; isterse zorla, tehditle boyun eğdirilsin, her iki halde de itaat edilen konumuna girmektedir. Bu nesnenin insan olmasının, şeytan olmasının, put olmasının yahut da bunlardan başka herhangi bir şey olmasının önemi yoktur."¹⁷⁷² Allah'a iman ile tâğutun hükmüne başvurmak bir arada bulunamaz. Bu gibi kimselerin bu tavırları münâfıklıklarının tescilidir. Onlar Allah'ın ve Rasûlünün hükmüne yanaşmazlar.¹⁷⁷³

Kısacası, anlaşmazlık konuları Allah'ın ve Rasûlünün hükümlerine, bu hükümlerin çerçevesine havâle edilmedikçe ve bu hükümlere râzı olunup tam bir teslimiyetle uyulmadıkça, imanın varlığından söz edilemez.¹⁷⁷⁴ Hz. Peygamber'in hüküm verme yetkisi ve ülü'l-emr ile müctehidlerin çıkardıkları Allah'ın hükümleri çerçevesi içerisindeki ilmî ihtihadlarının; esasen Allah tarafından tanınmış ve sınırları tayin edilmiş olduğundan, bağımsız bir teşrî (kanun koyma) olarak kabul edilemeyeceğini ve Allah ile birlikte ve O'nun hükmüne eş değerde hüküm koymak yetkisine sahip olmadıklarını ayrıca belirtmeye gerek yoktur. Onların bu yetkileri, sınırları ile birlikte yine Allah tarafından tâyin ve tesbit edildiğinden, O'nun kanunî hâkimiyeti yine mutlak ve ortaksızdır.

e- Siyâsal Hâkimiyet: Kanunî hâkimiyete siyasal alanda yürürlük kazandırmak ve onun geçerliliğini sağlamak olarak tarif edebileceğimiz "siyasal hâkimiyet"i elinde bulunduran makama İslâm'da "hilâfet" denilmektedir. Şâni yüce Allah, ilk insan -ve dolayısıyla onun soyundan gelecek olanları da- yer-yüzünde halife olarak yaratmıştır.¹⁷⁷⁵ Halifelik, başkasının yerine, onun adına

1769 42/Şûrâ, 21

1770 24/Nûr, 48-52

1771 4/Nisâ, 105

1772 Taberî, Câmiu'l-Beyan, 3/13

1773 4/Nisâ, 60-61

1774 4/Nisâ, 65

1775 2/Bakara, 30; 35/Fâtır, 39

görev yapmak veya tasarruflarda bulunmak demektir. Halife ise, başkası tarafından kendi adına iş görmek üzere görevlendirilen kişiye denir. İşte bu mânâda bütün insanlar Allah'ın tâyin ettiği yeryüzünün halifeleridir. Allah'ın hükümlerinin uygulanmasının ise belirli bir yapılanmayı gerektireceği açıktır. İşte bu yolla Yüce Allah'ın hükümleri yürürlük kazanır ve siyasal hâkimiyeti uygulama alanı bulur.

HÂKİMİYET ALLAH'IN OLMAYINCA...

İlk peygamberden itibaren insanların bir bakıma Allah'ın hâkimiyetini kabul etmek üzere dâvet edilegeldikleri, Kur'an'ın bize bildirdiği gerçeklerdendir. Ancak insanların zaman zaman birtakım tâğutların câhilî egemenlikleri altında yaşadıkları, onların hükümlerine isteyerek ya da istemeyerek itaat ettikleri de bir gerçektir. Aynı vâkıa ile insanlık, günümüzde de karşı karşıya bulunmaktadır. Hâkimiyet Allah'ın olmayınca, hükümlerde adâlet ve değer yargılarında isâbet olmayacağı, yani "sırât-ı müstakîm" üzere gitmeye imkân bulunmayacağı gibi; insanlığın şeref ve haysiyetine yakışmayan, insanı alçaltan birçok durum da sözkonusu olacaktır. Bunların bazısına âyet-i kerimelerin ışığında işaret edelim:

a) Hâkimiyet Allah'ın olmayınca, egemenler ilâhlık ve rablık konumunda, egemenlik altında bulunanlar kulluk konumunda olurlar. Kur'ân-ı Kerim, hristiyan ve yahûdi din adamlarını Allah'ın dinini değiştirip O'nun hükümlerine aykırı hüküm koymalarının kabul edilmesini, onları "rab olarak" tanımak şeklinde değerlendiren;¹⁷⁷⁶ Hz. Peygamber (s.a.s.) de bu durumun, din adamlarının Allah'ın hükümlerine aykırı olarak helâl ve haram kılmalarının kabul edilmesi sûretiyle ortaya çıktığını belirtmiştir.¹⁷⁷⁷ Nitekim Hz. Mûsâ (a.s.) da Firavun'un İsrâiloğullarını egemenliği altında tutmasını, onları "kul edinmek" olarak nitelendirmiştir.¹⁷⁷⁸

b) Allah'ın hükmüyle hükmetmeyenler, egemenlikleri çeşitli gruplara böler; onları zaafa düşürür; yeryüzünde fesat çıkartır, bozgunculuk yaparlar. *"Firavun, gerçekten o arzda azmış, halkını parça parça etmişti. Onlardan bir zümreyi güçsüz düşürüyor, oğullarını boğazlatıyor, kızlarını ise sağ bırakıyordu. O gerçekten fesatçılardandı."*¹⁷⁷⁹

1776 9/Tevbe, 31

1777 Tirmizî, Tefsîr 9. Sûre, 10

1778 26/Şûrâ, 22

1779 28/Kasas, 4

c) Câhilî hükümlerle hükmeden tâğutlar; egemenlikleri altında bulunan kimse-lerin olayları sağlıklı bir şekilde değerlendirmelerine imkân bırakmayacak şartlar oluşturlar; gerçekleştirdikleri kültür yapısı ve eğitim ortamı ile insanları sağlam ve gerçekçi yargılarda bulunmak imkânından mahrum bırakırlar: *“İşte (Firavun) bu şekilde kavmini küçümsedi (hafife aldı); onlar da ona itaat ettiler; çünkü onlar yoldan çıkmış bir kavim idiler.”*¹⁷⁸⁰

d) Alah'ın hâkimiyetini, dolayısıyla ulûhiyet ve rubûbiyetini reddedenler; ege-menliklerini kaybetmek korkusuyla gerçeklerin anlaşılmasını, ulûhiyetlerinin sahteliğinin ortaya çıkmaması için özel çaba harcarlar: *“Firavun; ‘Ey ileri ge-lenler, sizin için benden başka bir ilâh tanımıyorum. Ey Hâmân; benim için çamur üzerine bir ateş yak ve bana bir kule yap ki, Mûsâ'nın tanrısına çıkayım; bununla birlikte onun mutlaka yalancı olduğunu da sanıyorum.”*¹⁷⁸¹

Allah'ın Hâkimiyetini Kabul Etmemek: İrâde sahibi ve tercih yetkisine sahip olan insan, kâinatın Allah'ın hükmüne boyun eğmekte olduğunu da gör-mektedir. Bu evren içerisinde böyle bir yetki yalnızca insan için sözkonusudur. İnsan, diğer yaratıklardan ayrı olarak Allah'ın değer yargıları ile hukukî ve siyasî alandaki hâkimiyetini kabul etmekle de yükümlüdür. Allah'ın bu alanlarda hâkimi-yeti karşısında mü'minin tavrı, Kur'ân-ı Kerim'de şu şekilde belirlenmiştir: *“Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman, iman etmiş her bir erkek ve kadına, o işte kendi istediklerini tercih etme yetkisi yoktur.”*¹⁷⁸² Mü'minler, kendi arala-rındaki anlaşmazlıkları Allah'ın ve Rasûlünün hükmüne başvurarak çözüme ulaş-tırmak yükümlülüğünde oldukları gibi; onların hükmüne de tam bir teslimiyetle boyun eğmek zorundadırlar.¹⁷⁸³ Allah'ın hükmünü kabul etmemek, O'nun hükmü ile hükmetmemek ise, insanı iman dairesinin dışına çıkarır; kâfir, zâlim ve fâsık yapar.¹⁷⁸⁴

Kur'ânî çerçevesi ile tanımlamaya çalıştığımız hâkimiyeti bu çerçeve ve mâhiyeti ile kabul etmek, aynı zamanda İslâm Dini'nin tabiatının bir gereğidir. Müslümanın Kur'an ve Sünnetin açık hükümleri ile belirlenmiş olan ve imanî bir yansıma olarak kabul edebileceğimiz müslümanca mantık ya da anlayış da, -belirtilen çerçevesi ile- Allah'ın hâkimiyetini kayıtsız ve şartsız olarak ka-bul etmesi gerektiğini tartışılmaz bir şekilde ortaya koymaktadır. Bunun ilmi

1780 43/Zuhruf, 54

1781 28/Kasas, 38

1782 33/Ahzâb, 36

1783 4/Nisâ, 59, 65

1784 5/Mâide, 44, 45, 47

ve mantikî gerekçelerini şöyle özetleyebiliriz:

1. Allah, her şeyi yaratan, var eden, her bir varlığın var olmasını takdir eden, eşyayı ve eşyalar arası ilişkileri düzenleyen, bu ilâhî nizam/düzen içerisinde bu ilişkilerin devamını sağlayandır.

2. İnsan da Allah'ın yarattığı bir varlıktır. Eşref-i mahlûktur. Mükellefiyeti ve halifelik makamına getirilmiş olması, onun diğer varlıklardan farklı yanını, yerine göre üstünlüğünü ortaya koymaktadır. İnsanı halifelik makamında ve birtakım mükellefiyetlerle sınayan Yüce Allah, insandan emir ve hükümlerine, kısacası şeriatine uygun olarak yaşamasını istemiş, kendisinden başka varlıkları, gerek yaratıcılık, gerek emir, kanun ve hüküm koyma yönleriyle kendisine eş tutmamasını, yani şirk koşmamasını özellikle emretmiştir. Yani, Allah'ın hükümleri dururken başka hükümleri kabul etmek, ya da herhangi bir hükmü Allah'ın dininin alternatifi olarak görmek, Allah'a şirk koşma şekillerindendir.

3. İslâm'a göre Allah, mü'minlerin velîsidir. Onların yâr ve yardımcısıdır. Dolayısıyla Allah, mü'minleri dünyada başıboş ve herhangi bir hususta kendi hallerine terk etmez, kendisinden başkalarına da muhtaç etmez. Yüce Allah'ın bizleri hayatımızın herhangi bir alanı için hüküm ve şariat koymak zorunda bırakmamış olması da, Allah'ın mü'minleri velî edinmiş olmasının ayrı bir göstergesidir. Mü'minler de bu geniş çerçevesiyle Allah'tan ve Allah'ın velî edinilmelerini emrettiği kimselerden başkasını velî edinemezler. Mü'minlerin velîsi, ancak Allah'tır, Rasûlûdür ve samimi mü'minlerdir.¹⁷⁸⁵

Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetme: “Şariat”, Kur'an ve sünnette geldiği şekliyle değişmeyen ve kaynağı vahiy olan dindir. Bu anlamda, Kur'an ve sünnet dinin asıllarıdır. Allah'ın hâkimiyeti, bilfiil, ilâhî teşrîde ve şeriatin içerdiği emirler, yasaklar ve kendisine inanan toplum açısından uygulanması ve uyulması gerekli hükümlerde geçerlidir. Kendinden çıkarılan kanunlar ve ictehadlar ve gereğine göre hüküm verme şeklinde şeriatî anlatma, son tahlilde, şeriatin hükmünü kanun kalıbına dökücü yasama faâliyeti anlamındaki düzenlemeleri uygulayan, bu düzenlemeye uygun olarak yargılama yapan ve hükümlerini yürüten insanların elindedir.¹⁷⁸⁶

1785 5/Mâide, 55; M. Beşir Eryarsoy, İslâm'a Göre Laiklik, Demokrasi ve Hâkimiyet, Buruc Y., s. 91-107

1786 Nevin A. Mustafa, İslâm Düşüncesinde Muhâlefet, İz Y., 80, 87-88

Dâvâmızın sonu el-hamdu lillâhi rabbi'l-âlemîn'dir. Âlemlerin Rabbi Allah'a
hamd olsun!

Birinci Cildin Sonu
